İSLÂM TARİHİ 7-8

Peygamberler Peygamberi

Hazreti MUHAMMED
ALEYHİSSELÂM
ve İSLÂMİYET

M. ÂSIM KÖKSAL

İslâm Tarihi 5-6

Peygamberler Peygamberi Hazreti

MUHAMMED (ALEYHİSSELÂM) VE İSLÂMİYET

Medine Devri

M. Âsım Köksal

Peygamberler Peygamberi Hazreti
MUHAMMED (ALEYHİSSELÂM) VE İSLÂMİYET 3

Editör
Ömer ÇETİNKAYA
Ali BUDAK
Haydar YILDIRIM

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Epub
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-278-214-3

Yayın Numarası
458

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Ağustos 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Işık Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.isikyayinlari.com
facebook.com/kitapkaynagi

BİRİNCİ BÖLÜM
HENDEK (AHZAB) SAVAŞI

Hendek Savaşının Tarihi ve Sebebi

Hendek (Ahzab) savaşı, Hicretin 5. yılında,[1] Şevval[2] ile Zilkâde arasında vuku buldu.[3]

Benî Nadîr Yahudileri yurtlarından sürülüp çıkarıldıkları zaman, onlardan bir kısmı Şam'a, bir kısmı da Hayber'e gelip yerleşmişlerdi.

Sellâm b. Ebi'l-Hukayk ile Kinane b. Rebi' b. Ebi'l-Hukayk ve Huyey b. Ahtab, Hayber'deki akrabalarının yanına inmişlerdi.[4]

Hayber'de hazırlıklı, cesaretli, çok sayıda Yahudi cemaati bulunuyordu.[5]

İçlerinde Sellâm b. Ebi'l-Hukayk en-Nadrî ile Huyey b. Ahtab en-Nadrî, Kinane b. Rebi' b. Ebi'l-Hukayk en-Nadrî ve Hevze b. Kays el-Vâilî ve Ebu Ammar el-Vâilî ve Benî Nadîr ve Benî Vâillerden bazı kimseler,[6] Vahvah b. Amr ve onun kabilesinden bazıları,[7]

Dubay'a oğullarından Ebu Âmir (Fâsık) Abdi Amr b. Sayfî'nin de bulunduğu 19 kişilik bir heyet; Mekke'ye giderek Kureyş müşriklerini ve onlara bağlı bulunan kabileleri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya davet ettiler:

"Onun işini bitirinceye kadar, biz de sizin yanınızda bulunacak, sizinle el ve iş birliği yapacağız!" dediler.[8]

Ebu Süfyan, onlara:

"Siz bu işte azimli ve kararlı mısınız?" diye sordu.

Heyet:

“Evet! Muhammed’e düşmanlık ve onunla çarpışmak hususunda sizinle antlaşma yapalım diye geldik!” dediler.

Ebu Süfyan:

“Öyle ise hoşgeldiniz, safa geldiniz! Muhammed’e düşmanlıkta yardımcı olanlar, bizim katımızda insanların en sevgilisi ve makbulüdür!” dedi.[9]

Kâbe Örtüsü Arasında Antlaşma Yapılışı ve Müşrikliğin İslâmiyetten Üstün Gösterilmek İstenilişi

Heyetten bazıları, Ebu Süfyan’a:

“Kureyş’in her kabilesinden 50 kişi getir ve sen de içlerinde bulun!

Siz ve biz, Kâbe örtüsünün arasına girip göğüslerimizi Kâbe’ye yapıştırarak; birbirimizden ayrılmamak, birbirimizi bırakmamak üzere, hepimiz birden Allah’a ant içelim. Bizlerden tek adam kalmayıncaya kadar, şu adam [Peygamberimiz Aleyhisselâm kast ediliyor] hakkında sözbirliği yapalım!” dediler.

Öyle yaptılar ve antlaştılar.

Kureyş müşrikleri, birbirlerine:

“Medine’nin reisleri, bilgi ve ilk kitab sahipleri, ayağınıza kadar gelmiş bulunuyorlar.

‘Biz mi, yoksa Muhammed mi; hangimiz daha doğru yolda?’ Onlardan bir sorun bakalım?” dediler.

“İyi olur!” diyerek bu tavsiyeyi benimsediler.[10]

Bunun üzerine, Ebu Süfyan onlara:

“Ey Yahudi cemaati! Sizler, kendilerine ilk semavî kitab inmiş, ilim sahibi bir kavimsiniz!

Muhammed’le anlaşamadığımız meselede bizi aydınlatın: Bizim dinimiz mi, yoksa onun dini mi daha hayırlı?[11]

Biz, Beytullah’ı imar ve ona develer kurban ederiz.

Hacca gelenlerin su ihtiyaçlarını karşılarız!

Putlara taparız!

Buna göre, biz mi daha doğru yoldayız, yoksa Muhammed mi daha doğru yolda?” diye sordu.

Heyet:

“Allah için söylenecekse, siz hakka ondan daha yakınsınız:

Çünkü, siz şu Beytullah’a hürmet ve tâzimde bulunuyorsunuz.

Hacıların su ihtiyaçlarını karşılıyorsunuz.

Develerden kurbanlar kesiyorsunuz.

Atalarınızın tapageldikleri putlara tapıyorsunuz.[12]

Evet! Sizin dininiz onun dininden daha hayırlıdır ve siz hakka ondan daha yakınsınız!” dediler.

Yahudi heyetinin bu sözleri Kureyş müşriklerini çok sevindirdi.

Yahudi heyeti Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya davet ettiği zaman, Kureyş müşrikleri bunu sevinerek benimsediler; bu yolda hemen derlenip toparlandılar ve hazırlıklara giriştiler.

Kureyş müşriklerinin sorularına Yahudi heyetinin verdiği cevaplar üzerine inen âyetlerde şöyle buyuruldu:

“Görmedin mi şu kendilerine Kitab’dan biraz nasip verilmiş olanları?!

Kendileri haça, şeytana inanıyorlar, diğer kâfirler için de ‘Bunlar, iman edenlerden daha doğru bir yoldadır!’ diyorlar.

Bunlar, Allah’ın kendilerine lânet ettiği kimselerdir!

Allah kime lânet ederse, artık ona gerçek hiçbir yardımcı bulamazsın!

Yoksa onların yeryüzünün mülk ve saltanatından bir hissesi mi var?!

Fakat, öyle olsaydı, insanlara çekirdeğin arkasındaki minicik bir tomurcuğu bile vermezlerdi.

Yoksa onlar Allah’ın fazl u kereminden insanlara verdiği şeylere, nimetlere karşı haset mi ediyorlar?

Biz gerçekten İbrahim hanedanına da kitab ve hikmet vermişizdir. Onlara başkaca büyük bir mülk ve saltanat da bahşetmişizdir.

İşte, onlardan kimi ona (Muhammed Aleyhisselâma) iman etti, kimi de ondan yüz çevirdi!

Çılgın bir ateş olarak Cehennem yeter bunlara (bu yüz çevirenlere)!”[13]

Yahudi Propaganda Heyetinin Arap Kabilelerini Dolaşarak Peygamberimiz Aleyhisselâmla Çarpışmaya Davet ve Teşvik Etmeleri

Yahudi propaganda heyetinden bazı kimseler Kays b. Aylanlardan Gatafanlara giderek, onları Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya davet ettiler.

Çarpışmaya kalktıkları zaman kendilerinin yanlarında bulunacaklarını ve Kureyşîlerin de bu yolda kendilerine tâbi olacaklarını bildirdiler.[14]

Bu yolda kendilerine yardımcı oldukları ve Kureyşliler Muhammed Aleyhisselâmın üzerine yürüdükleri zaman onlarla birlikte hareket ettikleri takdirde, Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünü onlara bırakacaklarını va'd edince, Gatafanlarla anlaştılar.

Yahudilerin bu davetine Uyeyne b. Hısn'dan daha çabuk icabet eden olmadı.[15]

Mürre oğullarının kardeşi Ebu Hâris b. Avf, önce Uyeyne b. Hısn ile kendi kavminden olan Gatafanlara:

"Ey kavmim! Beni dinleyiniz! Şu adamla [Peygamberimiz Aleyhisselâmla demek istiyor] çarpışmaya kalkmaktan vazgeçiniz! Siz onu Araplardan düşmanı olanlarla başbaşa bırakınız, aralarına girmeyiniz!" diyerek öğüt vermişti.

Fakat, şeytan onları da tamaha düşürdü.

Esed oğulları ile Gatafanlar, müttefik idiler. Gatafanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmak için, Esed oğullarına yazı yazdılar.[16]

Yahudi heyeti, Gatafanlardan sonra, Süleym b. Mansur oğullarına başvurdular, kararlarını bildirdiler ve bu yolda onların da yardımlarını istediler.[17]

Süleym oğulları, Kureyşliler harekete geçtiği zaman onlarla birlikte hareket edecekleri hakkında, Yahudi heyetine söz verdiler.[18]

Yahudi heyeti, çevredeki bütün Arap kabilelerine uğradılar ve hepsini ayaklandırdılar.[19]

Benî Sa’dlardan, müttefikleri olanlara da Kureyş müşriklerinin yardımına gelmeleri için yazı yazdılar.

Kureyş Müşriklerinin Arap Kabilelerini Peygamberimiz Aleyhisselâmla Çarpışmak Üzere Kendilerine Yardıma Çağırmaları

Kureyş müşrikleri de aralarında akrabalık bulunan Süleym oğullarının ileri gelenlerine yazı yazarak, Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmak üzere kendilerine yardım etmelerini istediler.[20]

Hatta bütün Arap kabilelerine başvurarak, onları bu hususta kendilerine yardımcı olmaya çağırdılar.

Ehâbiş ile bunlara bağlı bulunan kabileler, Kureyş müşriklerinin davetine hemen icabet ettiler.[21]

Kureyş müşrikleri, Arap kabilelerinden bazılarını da ücretle kiraladılar.[22]

Kureyş Müşrikleri ile Yardımcılarının Hazırlanıp Yola Çıkmaları

Kureyş müşrikleri, hazırlıklarını tamamladılar.[23]

Ehâbiş ile onlara bağlı kabileler biraraya toplanmış, 4000 kişilik bir ordu meydana gelmişti. Kureyş ordusu için Dârü’n-Nedve’de sancak bağlandı.[24]

Sancaktar, Osman b. Talha b. Ebi Talha idi.[25]

Kureyş ordusunda 300 at, 1500 deve bulunuyordu.

Ordu, Ebu Süfyan b. Harb’in kumandası altında yola çıktı.[26]

Yolda Gelip Kureyş Ordusuyla Birleşen Arap Birlikleri ve Sayıları

Kureyş ordusunun Merru’z-zahran’da bulunduğu sırada, Süleym oğulları gelip onlara kavuştularki, 700 kişi idiler. Süleym oğullarına, Harb b. Ümeyye’nin müttefiki olan ve Sıffîn’de Hz. Ali’ye karşı Muaviye b. Ebu Süfyan b. Harb’in yanında yer almış bulunan Ebu Aver es-Sülemî’nin babası Süfyan b. Abduşşems kumanda ediyordu.

Bunlarla birlikte, Esed oğulları kabilesi de Tulayha b. Huveylid el-Esedî'nin kumandası altında gelip kavuştular.

Fezâre oğulları kabilesi, bütün cenk, savaş erleri ile yola çıktılar ve 1000 kişi idiler. Kendilerine Uyeyne b. Hısn kumanda etmekte idi. Bunların hemen hepsi hecinsüvar idiler.[27]

Eşca' kabilesi 400 kişilik cenkçi, savaşçı ile yola çıktılar. Bunların kumandanları, Mes'ud b. Ruhayla idi.

Mürre oğulları da, Hâris b. Avf'ın kumandası altında 400 cenkçi, savaşçı ile yola çıktılar.[28]

Kinanelerden, Sakîflerden ve daha başka kabilelerden birçok cenk, savaş birlikleri de, başlarında kumandanları, liderleri olduğu halde Ebu Süfyan'ın ordusuna gelip katıldılar.[29]

Çeşitli kabilelerden toplanan ve sayıları 10.000'i aşan bu orduların başlıca üç ordugâhı vardı; üçü de Ebu Süfyan'ın emrine bağlı bulunuyordu.[30]

Müşrik Ordularının Hareketleri Hakkında Alınan Haber Üzerine Alınacak Tedbirlerin Konuşulması

Kureyş müşriklerinin Medine'ye yürüme hazırlıklarına giriştikleri sırada, Huzâa kabilesinden bir süvari dört gecede Medine'ye yetişip Kureyş müşriklerinin Mekke'den Medine üzerine yürüme hazırlıkları içinde bulunduklarını Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Müslümanları acele toplayıp, düşmanlarının kararlarını onlara bildirdi. Müşriklerle nasıl savaşılacağını Müslümanlarla konuştu.

Allah'ın emirlerine aykırı davranışlardan sakındıkları, güçlüklere katlandıkları takdirde, kendilerine Allah'ın yardımının erişeceğini vaad etti.

Allah'ın ve Resûlünün emirlerine boyun eğmelerini emir ve tavsiye buyurdu.

Yapılacak işi onlara danıştı.

Çünkü, savaş konusunda ashabına danışmak, onların görüşlerini almak, Peygamberimiz Aleyhisselâmın âdeti idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm bu sefer de onlara:

“Medine dışında çarpışalım mı, yoksa Medine’de kalarak kazacağımız hendeklerin arkasına mı çekilelim? Yahut düşmanların yakınına varıp arkamızı şu dağa vererek müdafaa savaşı mı yapalım?” diye sordu.

Ashab, birbirine aykırı görüşler ileri sürdüler.[31]

Müdafaa Hendekleri Kazılmasının Kararlaştırılması

Yüce Allah, hendek kazılması hususunu Peygamberimiz Aleyhisselâma ilham etti.[32]

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselâm, müdafaa hendekleri kazılmasını Müslümanlara emir ve tavsiye buyurdu.[33]

Selman-ı Fârisî de:

“Yâ Rasûlallah! Biz de Fars toprağında düşman süvarilerinin baskınlarından korktuğumuz zaman etrafımızı hendekle çevirip savunurduk.

Yâ Rasûlallah! Hendek arkasına çekilip savunmamızı emretme işi sana ait değil midir?” dedi.

Selman-ı Fârisî’nin Medine’nin hendekle savunulması hakkında Peygamberimiz Aleyhisselâmın tavsiyesini destekleyen bu görüşü, Müslümanların hoşuna gitti.

Uhud günü, Peygamberimiz Aleyhisselâmın, Medine dışına çıkmayıp Medine’de savunmada kalmaya kendilerini davet etmiş olduğunu da hatırladılar.

Bunun için, kendileri de Medine dışına çıkmak istemediler ve Medine’de müdafaada kalmayı benimsediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hendek ve Karargâh Keşfine Çıkışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hemen atına bindi. Muhacir ve Ensarın ileri gelenlerinden bazılarını yanına aldı.[34]

Medine’nin savunulması için hendek kazılması gereken yerleri tayin ve tesbit etmek üzere keşifte bulundu.[35]

Medine, yalnız bir tarafından açık ve tehlikeli idi.[36]

Medine'nin diğer tarafları ise, birbirine girmiş binalarla, kale gibi çevrili idi.[37]

Ayrıca, sık hurma ağaçları ile de geçit vermez bir halde idi.[38]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hendek kazılmak üzere düşmana açık olan tarafı seçti.[39]

Peygamberimiz Aleyhisselâm ordugâh için de elverişli bir yer aradı. Buna en uygun, en elverişli yer, Sel' dağının eteği idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, karargâhını oraya kurmayı ve arkalarını ona dayamayı uygun gördü.

Hendek Kazılacak Yerin Belirlenişi

ve Her Cemaate Kazacakları Yerin Gösterilişi

Kazılacak hendekler Mezad'dan başlayacak, Zübab'a uğrayacak, oradan da Ratic'e kadar uzanacaktı.[40]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Şeyheyn hisarlarından Mezad'a kadar uzanan bir çizgi çizip, her on kişiye kırk arşın uzunluğunda yer ayırdı.[41]

Muhacirlere de, Ensara da, kazacakları yerleri "Şuradan şuraya kadar!" diyerek ayrı ayrı belli etti.[42]

Muhacirler, Ratic'den Zübab'a kadar olan kısmı;

Ensar da, Zübab'dan Benî Ubeyd dağına kadar uzanan kısmı kazacaklardı,[43]

Zübab, Sel' ve Benî Ubeyd, Medine dağlarındandır.[44]

Ratic; Medine'de Yahudi kulelerinden bir kule idi[45] ve birkaç el değiştirmiş, en sonunda Za'verâ oğullarına geçmişti.[46]

Ratic'in sekenesi, içlerinde henüz Müslüman olmayan bazı kişiler bulunmakla beraber, Amr b. Malik b. Evs oğulları, Mürre b. Malik b. Evs oğulları idi.[47]

Bunlar, Abduleşhel oğullarının kardeşi ve müttefiki idiler.

Bunun için, Abduleşhel oğulları kendilerine ayrılan hendeği, Ratic'den, Benî Hâriseler tarafında bulunan kayalıklara doğru kazmışlardı.[48]

Benî Kurayza Yahudilerinden Emaneten Araç ve Gereçler Alınışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hendek kazma işinde kullanılmak üzere, Benî Kurayza Yahudilerinden emaneten balta, zenbil, keser, ip, kürek gibi birçok araçlar aldı.

O zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâmla Benî Kurayza Yahudileri arasında barışıklık vardı.

Bunlar, Kureyş müşriklerinin Medine'ye gelmesini istemiyorlardı.[49]

Hendek Kazma İşine Hızla Girişilişi

Hendek kazı işine nezaret etmek üzere, Peygamberimiz Aleyhisselâma, kıldan bir Türk çadırı kuruldu.[50]

Kurulan çadır, Zübab dağı üzerinde idi.[51]

Hendek kazma işine, Muhacirler, Ensar, genç ihtiyar.. bütün Müslümanlar katıldılar.

Kazılan topraklar zenbillere doldurulup başlarda taşınıyor, dönerken de zenbillere Sel' dağından taş doldurulup getiriliyordu.

Topraklar Peygamberimiz Aleyhisselâmın bulunduğu tarafa yığılıyor, taşlar diziliyordu.

Taşlar, düşmanlara atmak için Müslümanların en büyük silahlarındandı.[52]

Müslümanlardan, hendek kazmayan veya toprak taşımayan bir kimse yoktu.[53]

Bizzat Peygamberimiz Aleyhisselâm da zenbille toprak taşımakta ve yer kazmakta idi.[54]

Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer gibi sahabiler de bir an bile çalışmaktan geri durmuyor, zenbil bulamadıkları zaman etekleriyle toprak taşıyorlardı.

Berâ' b. Âzib der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâmı, Ahzab günü, bizimle toprak taşırken gördüm ki; yüklendiği toprak karnının beyazlığını örtmüş olduğu halde, Abdullah b. Revâha'nın:

'Allah'ım! Sen bize doğru yolu göstermemiş olsaydın, biz ne hidayete erebilir, ne sadaka verebilir, ne de namaz kılabilirdik![55]

Bize tecavüz eden, bizim çekindiğimiz fitne ve fesadı bize yapmak isteyen düşmanlarımızla karşılaştığımızda, kalblerimize sükûnet indir![56] Ayaklarımızı sabit kıl!'[57] mealli recezini okuyor ve son kısmını okurken de sesini yükseltiyordu."[58]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Müslümanları ahiret sevabına teşvik için, onlarla birlikte çalışmaktan geri durmuyordu.[59]

Soğuk bir günün sabahında Ensar ve Muhacirler hendek kazmaya devam ettikleri sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Allah'ım! Gerçek hayır, ahiret hayrıdır! Ensar ile Muhacirleri mağfiret eyle!" diyerek dua etmişti.

Ensar ve Muhacirler de:

"Bizler, sağ oldukça, yaşadıkça, Muhammed Aleyhisselâma, İslâmiyet ve cihad üzere söz vermiş kişileriz!" diyerek mukabelede bulundular.[60]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın:

"Allah'ım! Gerçek hayır, ahiret hayrıdır! Onu Ensar ve Muhacirlere hayırlı kıl!" diyerek dua ettiği de olmuştur.[61]

Selman-ı Fârisî'ye Göz Değişi

Selman-ı Fârisî; içlerinde Amr b. Avf, Huzeyfe b. Yeman, Numan b. Mukarrin ile Ensardan altı kişinin bulunduğu takıma ayrılmış bulunuyordu.

Kendisi çok güçlü, kuvvetli idi.[62]

Hendek kazma işinde bilgili ve becerikli idi. On kişinin kazdığı yeri yalnız başına kazardı.

Kendisine ayrılan beş arşın uzunluğunda, beş arşın derinliğindeki yeri vaktinde kazıp bitirince, Kays b. Sa’saa’nın ona gözü değmiş, Selmân-ı Fârisî’nin birdenbire yere yıkıldığı görülmüştü!

Ne yapmak gerektiği Peygamberimiz Aleyhisselâma sorulmuş, Peygamberimiz Aleyhisselâm da:

“Kays b. Sa’saa’ya uğrayınız! Selman için bir kapta abdest alsın! Selman, o abdest suyu ile yıkansın! Su kabı, Selman’ın arkasında, başaşağı çevrilsin!” buyurmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyurduğu yapılınca, Selman-ı Fârisî, devenin diz bağından boşalıp kurtuluverdiği gibi kurtulmuş, açılmıştı.[63]

Selman-ı Fârisî’nin Ehl-i Beyt’ten Sayılışı

Selman-ı Fârisî hendekte çalışırken, Ensar:

“Selman bizdendir!”

Muhacirler de:

“Selman bizdendir!” diyorlar, onu kendilerinden başka takıma vermek istemiyorlardı.[64]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Selman bizdendir, Ehl-i Beyt’tendir!” buyurarak, tartışmaya son verdirdi.[65]

Müslümanların Birbirlerini Korkutacak Şakalardan Sakındırılışı

Zeyd b. Sabit toprak taşırken, Sa’d b. Muaz Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında oturup dinleniyordu.

Zeyd b. Sabit’in çalıştığını görünce:

“Yâ Rasûlallah! Allah’a hamd olsun ki, beni sağ bıraktı da, sana iman etme şerefini bana nasip etti.

Buas kavgası günü, ben bunun babası Sabit b. Dahhâk ile boğaz boğaza boğuşmuştum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Fakat, onun bu oğlu ne iyi çocuktur!” buyurdu.

Zeyd b. Sabit’in bir ara gözlerini uyku bürümüş, kendisi uyuyakalmıştı! Kendisinin kalkanı, oku, yayı ve kılıcı yanında olduğu halde; hendekte çalışmakta olan Müslümanlar onu hendeğin kenarında uyur bir halde bırakarak hendeği dolaşmaya gitmişlerdi.

Yanına varan Umâre b. Hazm şaka için onun silahını alıp saklamış, Zeyd b. Sabit’in bundan hiç haberi olmamıştı.

Zeyd b. Sabit uyanıp silahlarını bulamayınca, çok heyecanlandı ve korktu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bunu işitince, Zeyd’i yanına çağırttı ve ona:

“Ey uykucu! Sen uykuya daldın! Nihayet, silahların da kaybolup gitti!” buyurduktan sonra:

“Bu çocuğun silahlarının nerede olduğunu kim biliyor?” diye sordu.

Umâre b. Hazm:

“Yâ Rasûlallah! Ben biliyorum. Silahlar benim yanımdadır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Silahlarını teslim et ona!” buyurdu ve şaka olarak da olsa Müslümanları korkutmayı veya onların herhangi bir şeyini alıp saklamayı yasakladı.[66]

Bir Avuç Hurmanın İslâm Ordusunu Doyuruşu

Beşir b. Sa’d’ın kızı, Numan b. Beşir’in kızkardeşi der ki:

“Annem Amre binti Revâha beni çağırdı. Eteğime iki avuç hurma koyduktan sonra:

‘Kızcağızım! Git de baban ile dayın Abdullah b. Revâha’nın gıdalarını kendilerine ver!’ dedi.

Giderken, Resûlullah Aleyhisselâma rastladım, babamla dayımın nerede olduklarını sordum.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Kızcağızım! Beri gel! Yanındaki nedir?’ buyurdu.

‘Yâ Rasûlallah! Bu, hurmadır! Annem bunu yesinler diye babam Beşir b. Sa’d ile dayım Abdullah b. Revâha’ya gönderdi’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Getir onu!’ buyurdu.

Ben de onu Resûlullah Aleyhisselâmın iki avucuna döktüm, avuçlarını doldurmadı.

Sonra, bir örtü getirilmesini emretti. Örtü getirilip serildi.

Hurmayı örtünün üzerine yayıp dağıttıktan sonra, yanındakilere:

‘‘Yemeğe geliniz!’ diyerek hendek halkına sesleniniz!’ buyurdu.

Hendek halkı toplanıp ondan yemeye koyuldular.

Hurmalar yendikçe artmış, örtünün etrafından dolup taşmıştı.”[67]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kazma İşlemez Yeri Bir Darbe ile Kum Haline Getirişi

Cabir b. Abdullah der ki:

“Hendek kazma günü, biz kazarken, çok sert bir yere rastlamıştık.

Peygamber Aleyhisselâmın yanına varıp, hendekte kazma kürek işlemez sert bir yer tabakasına rastladıklarından şikâyetlendiler.

Resûlullah Aleyhisselâm, bir kap içinde su istedi.

Ağzına aldığı suyu onun içine püskürdükten ve Allah’ın dilediği kadar dua ettikten sonra, bu suyu o sert yerin üzerine serpti.

Orada bulunanlar:

‘Onu hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah’a andolsun ki, o sert yer öyle dağıldı ki, sanki kum haline geldi!

Artık ne kazmaya, ne de demir küreğe karşı koyarlığı, dayanırlığı kalmadı!’ demişlerdir.”[68]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hendekte Parçaladığı Kaya Münasebetiyle Verdiği Fütuhat Müjdesi

Amr b. Avf der ki:

“Ben, Selman, Huzeyfe b. Yeman, Numan b. Mukarrin ve Ensardan altı kişi, kendimize ayrılmış olan kırk arşınlık yeri kazıyorduk.

Zübab’ın dibinden kazarak nemli tabakaya kadar inmiştik ki, Allah hendeğin karnından karşımıza ak ve parlak bir kaya çıkardı.

Onunla uğraşırken, balyoz, kazma, kürek, külünk.. gibi demir araçlarımız kırıldı, kazı işinden aciz kaldık.

Bunun üzerine, Selman'a:

'Ey Selman! Resûlullah Aleyhisselâma git de, şu kayadan dolayı çektiğimizi haber ver!' dedik.

Resûlullah Aleyhisselâm o sırada kıldan dokunmuş bir Türk çadırının içinde dinleniyordu.

Selman:

'Yâ Rasûlallah! Babalarımız, analarımız sana feda olsun!

Hendeğin karnından, karşımıza ak bir kaya çıktı.

Onunla uğraşırken, bütün demir araçlarımız kırıldı, kazmaktan aciz kaldık!

Çizmiş olduğun çizgiden sapılacak olan yer yakın olduğuna göre, o kayanın yanından biraz sapıverelim mi, yoksa bu hususta bize vereceğin bir emir var mı?

Biz senin çizdiğin çizgiyi aşmak istemiyoruz?' dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Ver bana balyozu ey Selman!' buyurdu.

Selman'ın balyozunu aldıktan sonra, hendeğin içine, yanımıza indi.

Biz, dokuz kişi, hendeğin bir tarafına çekildik.

Resûlullah Aleyhisselâm kayaya elindeki balyozla öyle bir darbe indirdi ki, kaya yarılıverdi!

Ondan bir şimşek çıkıp Medine'nin iki kayalığı (dağı) arasını aydınlattı!

Resûlullah Aleyhisselâm 'Allahuekber!' diyerek fetih ve zafer tekbiri getirdi.

Biz de tekbir getirdik.

Sonra, kayaya balyozla ikinci bir darbe daha indirdi.

Yine, ondan karanlık bir evdeki kandil gibi Medine'nin iki kayalığı (dağı) arasını aydınlatan bir şimşek çaktı.

Resûlullah Aleyhisselâm 'Allahuekber!' diyerek fetih tekbiri getirdi.

Biz de tekbir getirdik.

Resûlullah Aleyhisselâm balyozla üçüncü darbeyi indirince, kayayı parçaladı.

Darbeyi indirdiği zaman, yine, ondan Medine’nin iki kayalığı (dağı) arasını aydınlatan bir şimşek çaktı.

Resûlullah Aleyhisselâm, yine ‘Allahuekber!’ diyerek fetih tekbiri getirdi.

Biz de tekbir getirdik.

Selman, elinden tutarak, Resûlullah Aleyhisselâmı hendekten yukarı çıkardı.

Selman:

‘Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Ben şimdiye kadar hiç görmediğim şeyi gördüm!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm, yanındakilere:

‘Selman’ın gördüğünü siz de gördünüz mü?’ diye sordu.

‘Evet! Babalarımız, analarımız sana feda olsun yâ Rasûlallah!

Sen vurduğun zaman kayadan dalga gibi şimşek çaktığını biz de gördük!

Sen tekbir getirdin, biz de tekbir getirdik.

Biz bu ışık parıltısından başka bir şey görmedik!’ dediler.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Doğru söylediniz!

Ben kayaya ilk darbeyi indirdiğim zaman çıkan, sizin de gördüğünüz şimşek, bana Hîre şehrinin köşklerini ve Kisrâ’nın Medâin’ini aydınlattı da, onlar bana köpeğin altlı üstlü yan dişleri gibi göründü! Cebrail de, ümmetimin oralara hakim olacaklarını haber verdi.

Kayaya ikinci darbeyi indirdiğim zaman çıkan, sizin görmüş olduğunuz şimşek, bana Rum ülkesinin kızıl köşklerini, saraylarını aydınlattı da, onlar bana köpeğin altlı üstlü yan dişleri gibi gözüktüler! Cebrail de, ümmetimin oralara hakim olacaklarını bana haber verdi!

Sonra, kayaya üçüncü darbeyi indirdiğim zaman, sizin de görmüş olduğunuz şimşek, bana San’a diyarının köşklerini, saraylarını aydınlattı da, onlar bana köpeğin altlı üstlü yan dişleri gibi gözüktüler!

Cebrail de, ümmetimin oralara hakim olacaklarını bana haber verdi.

Sevininiz ki; ümmetim, yardıma ve zafere nail olacaklardır!

Sevininiz ki; ümmetim, yardıma ve zafere nail olacaklardır!

Sevininiz ki; ümmetim, yardıma ve zafere nail olacaklardır!’ buyurdu.

Bu yardım va’di kendilerine müjdelenince, Müslümanlar:

‘Allah’a hamd olsun ki, O, va’dinde sâdıktır. Kuşatıldıktan sonra yardıma nail olacağımızı bize va’d buyuruyor!’ diyerek sevindiler.”[69]

Selman-ı Fârisî de der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm kayaya bir darbe indirince, balyozun altından bir şimşek parıldadı!

Sonra, ona bir darbe daha indirdi.

Yine, balyozun altından bir şimşek daha parıldadı!

Daha sonra, kayaya üçüncü darbeyi indirdi!

Yine, balyozun altından bir şimşek daha parıldadı!

‘Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Kayaya balyozu vurduğun zaman balyozun altından çıkan şu görmüş olduğum parıltılar nedir?’ diye sordum.

Bana:

‘Ey Selman! Sen onları gördün mü?’ buyurdu.

‘Evet! Gördüm!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Birinci parlamada, Allah bana Yemen’i fethetti, açtı!

İkinci parlamada, Allah bana Şam ve Mağrib’i fethedip açtı!

Üçüncü parlamada, Allah bana Maşrık’ı fethedip açtı!’ buyurdu.”[70]

Orada bulunan sahabiler de, her defasında:

“Yâ Rasûlallah! Oraları fethetmeyi bize nasib etmesi için Allah’a yalvar!” diye ricada bulundular.

Resûlullah Aleyhisselâm da, Allah’a yalvardı.[71]

Berâ’ b. Âzib de, bu mucizeli hadiseyi şöyle anlatır:

“Resûlullah Aleyhisselâm balyozu alıp ‘Bismillâh!’ diyerek kayaya bir darbe indirdi.

Kayanın üçte biri parçalandı!

‘Allahuekber! Bana Şam’ın anahtarları verildi!

Vallahi, şu bulunduğum yerden, oranın kızıl köşklerini görüyorum!’ buyurdu.

Sonra ‘Bismillah!’ deyip kayaya ikinci darbeyi indirdi.

Kayanın üçte biri daha parçalandı!

‘Allahuekber! Bana Fars’ın anahtarları verildi!

Vallahi, şu bulunduğum yerden, Medâin’i ve onun beyaz köşkünü görüyorum!’ buyurdu.

Daha sonra ‘Bismillah!’ diyerek kayaya üçüncü darbeyi indirdi.

Kayanın kalan son kısmını da parçaladı.

‘Allahuekber! Bana Yemen’in anahtarları verildi!

Vallahi, şu bulunduğum yerden San’a’nın kapılarını görüyorum!’ buyurdu.”[72]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Kisrâ’nın Medâin’deki beyaz köşkünü tarif edince, Selman-ı Fârisî:

“Doğru buyurdun!

Seni hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki; onun vasfı aynen böyledir! Senin Resûlullah olduğuna şehadet ederim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Selman! Bu fetihler ki, Allah onları benden sonra size nasib edecektir!

Şam muhakkak fetholunacaktır!

Herakliyus ülkesinin en uzak yerine kadar kaçacak, çekilecek!

Siz bütün Şam’a hakim olacaksınız!

Hiç kimse size karşı koyamayacaktır.

Yemen muhakkak fetholunacaktır!

Ondan sonra, Kisrâ öldürülecektir!” buyurdu.

Selman-ı Fârisî:

“Ben bütün bunların vuku bulduğunu görmüşümdür!” demiştir.[73]

Resûlullah Aleyhisselâmın anmış olduğu yerler, Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın devrinde ve onlardan sonraki devirlerde birer birer fetholundukça, ashabdan Ebu Hureyre:

"Bu fetihleriniz, sizin için birer başlangıçtır! Ebu Hureyre'nin varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; fethedeceğiniz veya Kıyamete kadar fetholunacak hiçbir şehir yoktur ki, şânı yüce olan Allah onların anahtarlarını Muhammed Aleyhisselâma önceden vermiş olmasın!" derdi.[74]

Münafıkların Fetih Müjdeleriyle Sevinen Mü'minlerin Maneviyatını Bozmaya Çalışmaları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın fetih tebşirlerine karşı, münafıklar:

"O size Yesrib'den (Medine) Hîre'nin köşklerini ve Kisrâ'nın Medâin'ini gördüğünü ve oraları fethedeceğinizi haber veriyor, sizler ise düşmanlarınıza karşı ortaya çıkmaya güç yetiremiyor, hendek kazmaya çalışıyorsunuz!?" diye söyleniyorlardı.[75]

Amr b. Avf oğullarının kardeşi olan Muattib b. Kuşeyr de bu bozguncu münafıklar arasında idi ve:

"Muhammed, Kisrâ ve Kayser'in hazinelerinden yararlanacağımızı bize va'd edip duruyor!

Halbuki, bugün hiçbirimiz abdest bozmaya gidip de sağ döneceğinden emin bulunmuyor!" demişti.[76]

"Allah ve Allah'ın Resûlü, bize bir aldatıştan başka bir şey va'd etmemiştir!" diyenler, ancak bu gibi münafıklar ile kalblerinde hastalık bulunan kimselerdi.[77]

Kazılan Hendeğin Vasıfları

Hendek kazma işi, altı gün sürdü.[78]

Selman-ı Fârisî'nin günde 5 arşın derinliğinde ve 5 arşın uzunluğunda yer kazdığı bildirildiğine göre; hendek, boydan boya beş arşın derinliğinde

kazılmıştı.[79] En ünlü süvarilerin bile kolay kolay atlayıp geçemeyecekleri, şaşırıp kalacakları kadar da geniş tutulmuştu.[80]

Yalnız, hendeğin bir tek yeri, aceleye geldiğinden, derin ve geniş kazılamamış, dar kalmıştı.

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Müşriklerin buradan başka bir yerden geçip gelebileceklerinden korkmuyorum" buyurarak endişesini açıklar ve o gediği de, nöbet tutturup bekletirdi.[81]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hendeğin münasip yerlerine giriş çıkış kapıları da koymuş,[82] kapılara her kabileden bekçiler dikmiş, onların üzerine Zübeyr b. Avvam'ı kumandan tayin etmiş, bir çarpışma yapıldığını görür görmez çarpışmaya katılmasını da kendisine emir buyurmuştu.[83]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kazdırdığı Hendeğin Asırlarca Sonraki Durumu

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hicretin 5. yılında kazdırmış olduğu bu büyük hendek, İbnü'n-Neccar'ın (d. 578, ö. 643 Hicrî) zamanına kadar kalmıştı.

Fakat, sonradan, Kuba köyünden getirilen su hendek harabesinin içinden geçirilerek Medine'nin alt tarafından ve Feth Mescidi havalisinde Sîh hurma bahçelerine akıtılmış, zamanla hendekler doldurulup oralara hurma ağaçları dikilmiş olduğundan, hendeklerin duvarları yıkılmış ve bugün, oraları düz bir arsa haline gelmiştir.[84]

Hendek Savaşında Müslümanların Parolası

Hendek kazı işine devam edildiği ve Ebu Süfyan'ın gece gelip baskın yapmasından korkulduğu sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Eğer siz geceleyin baskına uğrarsanız, parolanız 'Hâ Mîm Lâyünsarûn=Andolsun ki, onlar yardım olunmayacaklar!'dır.

Müşriklerin size ancak geceleyin baskın yapacaklarını sanıyorum. Parolanız 'Hâ Mîm Lâyünsarûn' olsun!" buyurdu.[85]

Müşrik Ordularının Karargâhlarını Kurdukları Yerler

1. Peygamberimiz Aleyhisselâm hendek kazma işini tamamlamak üzere bulunduğu sırada, Kureyş müşrikleri, Ehâbiş ile Kinane ve Tihâme halkından kendilerine bağlı bulunan 10.000 kişilik ordularla gelip Rûme kuyusu mevkiindeki sellerin, suların toplandığı, Cürüf ve Zegabe arasındaki yere, Akik vadisine kondular.[86]

Kureyş müşriklerinin Cürüf ile Zegabe arasında kondukları yere Rûme denir.

Hz. Osman'ın Medine'ye hicret edince satın alıp vakfetmiş olduğu Rûme kuyusu da buradadır.[87]

Cürüf, Medine'ye 3 mil uzaklıkta, Şam tarafına düşen bir yerdir. Hz. Ömer'in ve Medinelilerin mülkleri orada idi. Orada, Cüşem ve Hamel adıyla anılan iki su kuyusu bulunuyordu.[88]

Zegabe; Akik, Kanat ve Bathan vadileri sularının toplandığı yerdir.[89]

Akik; Medinelilerin mülkleri bulunan bir vadi olup, orada kuyular ve hurma bahçeleri bulunmaktadır.

Akik, yerine göre, Medine'ye 2, 3, 6, 7 mil kadar uzaklıktadır.[90]

2. Gatafanlar da, Necd halkından kendilerine bağlı bulunanlarla birlikte gelip Nakmâ'nın ucundan, Zegabe'den Uhud tarafına doğru uzanan mevkide ordugâhlarını kurdular.[91]

Gatafanların Necdlilerle birlikte gelip kondukları Nakmâ, Ebu Talib hanedanına ait Medine arazisindendi.[92]

Düşman Ordularının Hayvanlarını Doyurmakta Güçlüklerle Karşılaşmaları

Kureyş müşrikleri, develerini, Akik vadisindeki dikenli ağaçlardan yayılsınlar diye saldılar.

Orada atların yiyecekleri, yayılacakları bir şey yoktu. Ancak, yanlarında taşıdıkları bir miktar yem, darı bulunuyordu.

Gatafanlar da develerini, Zegabe’deki ılgın ağaçlarından ve Cürüf’teki dikenli ağaçlardan yayılsınlar diye saldılar.

Müşrikler Irz’a, Cürüf’e geldikleri zaman, Müslümanlar ekin mahsullerini bir an önce yolmuş, biçmiş, zahirelerini anbarlarına, samanlarını da samanlıklarına koymuş bulunuyorlardı.

Gatafanlar, kendilerine ait 300 atı, Irz’daki ekinlerin kalıntılarını, döküntülerini yayılmaya bıraktılar.

Bir müddet sonra, develer karınlarını doyuracak bir şey bulamadıkları için arıklamaya ve ölmeye yüz tuttular.

Müşrikler Medine’ye geldikleri sırada, Medine’de kıtlık hüküm sürüyordu.[93]

İslâm Ordusunun Hendekte Toplanıp Savaş Düzenine Konuluşu ve Tedbirler Alınışı

Müşrikler gelip karargâhlarını kurunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm Medine’de yerine İbn Ümmi Mektum’u vekil bırakarak, sayıları 3.000’i bulan İslâm mücahidleriyle birlikte hemen hendeğe hareket etti.

Arkaları Sel’ dağına gelmek üzere, karargâhını Sel’ dağının eteğinde kurdu. Kazılmış bulunan hendek önlerinde bulunuyor, düşmanla aralarını ayırıyordu.[94]

Muhacirlerin sancağını Zeyd b. Hârise, Ensarın sancağını da Sa’d b. Ubâde taşıyordu.[95]

Müslümanların 36 süvarisi vardı.

Sel’ dağında, Feth Mescidinin bulunduğu yerde, İslâm askerleri Peygamberimiz Aleyhisselâma arzedildi.[96]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onbeş yaşına basmamış çocukları evlerine geri çevirdi. Onbeş yaşına basmış olanların savaşa katılmalarına izin verdi.[97] Bütün çocuklarla kadınların kalelere ve hisarlara yerleştirilmelerini emretti.[98]

Medine’de, Hârise oğullarının kale ve hisarlarından daha sağlam ve emniyetli bir kale ve hisar bulunmadığından, Peygamberimiz Aleyhisselâm

kadın ve çocukları oraya gönderdi.[99] Bazılarını da Fari’ hisarına yolladı.[100] Kale ve hisarlara çıkarılmayan Müslüman kadın ve çocukları kalmadı.

Hârise oğulları, çocuklarını kendi kale ve hisarlarına kaldırdılar. Çünkü, orası çok sağlam bir sığınaktı. Hz. Âişe de oraya götürülmüştü.

Amr b. Avf oğulları da, kadın ve çocuklarını kale ve hisarlara kaldırdılar.

Bazıları, Kuba’da kale ve hisarlarının çevresine hendek kazdılar.

Amr b. Avf oğulları ve cemaatleri, Kuba’da kalelerine sığındılar.

Hatma, Ümeyye, Vâil ve Vâkıf oğullarının çoluk ve çocukları da kendi kale ve hisarlarında bulunuyorlardı.[101]

Benî Kurayza Yahudilerinin Peygamberimiz Aleyhisselâmla Olan Muahedelerini Bozup Müşriklerle İşbirliği Yapmaları

Benî Nadîr Yahudilerinin başkanı Huyey b. Ahtab, Medine’ye doğru gelmekte oldukları sırada, Ebu Süfyan ile diğer Kureyş müşriklerine:

“Benim kavmim olan Benî Kurayza Yahudileri sizinle birlikte bulunacaklardır! Onların pek çok zırhlıları ve 750 savaş erleri vardır” demişti.

Ebu Süfyan, Medine’ye yaklaştığı zaman, ona:

“Kavminin yanına git! Muhammed ile aralarındaki muahedeyi bozsunlar!” dedi.[102]

Ka’b b. Esed, Benî Kurayza Yahudilerinin muahede yapmaya yetkili adamı ve başkanı idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onun kavmi olan Benî Kurayza ile de, onunla da muahede ve mukavele yapmış bulunuyordu.[103]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, daha önce, Medine’ye geldiği zaman da Müslümanlar ile Müslüman olmayanlar arasında umumî bir muahede ve mukavele yapmıştı.

Bu muahede hükümleri arasında:

“Yahudilerin Müslümanlarla bir topluluk teşkil ettikleri kabul olunmakta, Peygamberimiz Aleyhisselâmın izni ve müsaadesi olmadıkça kendilerinin

herhangi bir askerî harekatta bulunamayacakları, ne Kureyşîleri, ne de onlara yardım edenleri hiçbir suretle korumayacakları, Medine'ye bir taarruz vukuunda elbirliği ile Medine'nin savunulacağı hükmü yer almakta idi.[104]

Huyey b. Ahtab müşriklerden Zü'l-huleyfe mevkiinde ayrılıp Usbe yolunu tuttu, geceleyin Ka'b b. Esed'in yurduna vardı.

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî der ki:

"Huyey b. Ahtab, uğursuz bir adamdı.

Kendi kavmi olan Benî Nadîr Yahudilerinin başlarına, yurtlarından sürdürmek gibi bir uğursuzluk getirmişti.

Onun uğursuzluğu Benî Kurayza Yahudilerine de sıçramış, onların öldürülmelerine sebep olmuştu.

Huyey b. Ahtab, Benî Kurayza Yahudilerinin başına geçmeyi, onların yanında itibarlı olmayı isterdi. Kendisinin durum ve tutumu, Kureyş müşrikleri içinde Ebu Cehil b. Hişam'a benzerdi.

Huyey b. Ahtab Benî Kurayza Yahudilerinin yurduna gittiği zaman, Benî Kurayza Yahudileri onu evlerine sokmak istemediler.

Huyey b. Ahtab'ın ilk buluştuğu kimse, Gazzal b. Semev'el idi.

Huyey b. Ahtab, ona:

'Artık seni Muhammed'den rahata kavuşturacak şeyi getirdim sana!

İşte, Kureyş Akik vadisine, Gatafanlar da Zegabe'ye gelmiş, ordugâhlarını kurmuş bulunuyorlar!' dedi.

Gazzal:

'Vallahi, sen bize zamanın horluğunu, hakîrlik ve zelilliğini getirmişsindir!' dedi.

Huyey b. Ahtab:

'Böyle söyleme!' dedikten sonra, Ka'b b. Esed'in kapısına doğru yöneldi ve kapıyı çaldı.[105]

Ka'b b. Esed, Huyey b. Ahtab'ın kendisiyle konuşmaya geldiğini işitince, kapısını kapatmıştı.

Huyey b. Ahtab içeri girmek için izin istedi. Fakat Ka’b kapıyı ona açmaktan kaçındı[106] ve kendi kendine:

‘Huyey b. Ahtab’ı yanıma sokmayacağım!

Uğursuz adam, kavminin başına uğursuzluk getirmişti.

Şimdi o beni de Muhammed’le aramızdaki muahedeyi bozmaya davet edecektir’ diyerek söylendi.

O sırada, Huyey b. Ahtab kapıyı çaldı[107] ve:

‘Ey Ka’b! Yazıklar olsun sana! Kapıyı aç bana!’ diyerek seslendi.

Ka’b:

‘Ey Huyey! Sana da yazıklar olsun! Sen uğursuz bir adamsın![108] Kavmine uğursuzluk getirdin. Onları mahvettin!

Sen bizden geri dönüp git! Sen ancak benim ve kavmimin başına felâket getirmek istiyorsun!’ dedi.

Huyey b. Ahtab, geri dönüp gitmeye yanaşmadı.[109]

Ka’b:

‘Ey Huyey! Ben Muhammed’le muahede yapmış bulunuyorum! Aramızdaki bu muahedeyi bozucu değilim! Çünkü, ben onda vefakârlıktan ve doğruluktan başka bir şey görmedim![110]

Vallahi, onun bize karşı ne bir ahid zimmetini bozmuşluğu, ne de bir perdemizi yırtmışlığı vardır! O bize en iyi komşuluk yapmış bulunuyor!’ dedi.

Huyey b. Ahtab:

‘Yazıklar olsun sana ey Ka’b! Ben sana uğursuzluk değil, zamanın bütün kuvvet ve şerefini, denizler gibi dalgalanan orduları getirdim!’ dedi.[111]

Ka’b b. Esed:

‘Nedir bu?’ diye sordu.[112]

Huyey b. Ahtab:

‘Ben sana başlarında kumandanları ve lideriyle birlikte bütün Kureyşîleri ve Kinaneleri getirip Rûme’ye, suların toplandığı yere kondurdum!

Ben sana başlarında kumandanları ve lideriyle birlikte bütün Gatafanları getirip Zegabe'den Nakmâ'ya, Uhud'a kadar uzanan yere kondurdum![113]

Atlıların, hecinsüvarların sayısı on bini bulmaktadır!

Bin at ve pek çok da silah vardır!

Muhammed, artık bu galeyanımızdan, kaynaşmamızdan kurtulamayacaktır![114]

Muhammed'le ashabının köklerini kazıyıncaya kadar ayrılmamaları, gitmemeleri için de, benimle ahid ve akid yapmış bulunuyorlar!' dedi.

Ka'b b. Esed:

'Vallahi, sen bana zamanın zillet ve horluğunu getirmişsindir!

Sen bana yağmurunu boşaltmış, şimşekler çakan, gürültüler koparan, içi boş, yağmursuz bir bulut getirmişsindir![115]

Ben derin, dibi görünmez bir deniz içindeyim ki, evimdekilerden ne bir kimseye erişmeye kâdirim, ne de yanımda çoluk çocuğum var!

Sen benim yanıma hiç uğramadan dön, git! Senin getirdiğin şey bana gerekmez![116]

Yazıklar olsun sana ey Huyey! Sen beni bırak da, yapmış olduğum muahedeye sadık ve bağlı kalayım!

Çünkü, ben Muhammed'den şimdiye kadar sadıklıktan, vefakârlıktan başka bir şey görmedim!' dedi.

Huyey b. Ahtab:

'Yazıklar olsun sana! Kapıyı aç da, seninle konuşacağım' dedi.

Ka'b b. Esed:

'Yapamayacağım! Sana kapıyı açamayacağım!' dedi.

Huyey b. Ahtab:

'Vallahi, senin bana kapını kapaman, halisa yemeğinden bana kendinle birlikte yedirmek istemeyişinden başka bir şey için değildir! Yemeğin senin olsun! Orada o önüme konulmasın!' dedi.[117]

Huyey b. Ahtab böyle pintilik atfederek Ka'b b. Esed'i kızdırdığı için, o da ona kapıyı açtı.

Huyey b. Ahtab, içeri girince, Ka’b’ı kandırmak, aldatmak için elinden geleni yapmaktan geri durmadı.[118]

En sonunda Ka’b:

‘Sen bugün yanımdan ayrıl, git! Ben bu işi Yahudi büyükleriyle bir konuşayım!’ dedi.

Huyey:

‘Onlar ahid ve akid yapma yetkisini sana vermişlerdir. Sen onlarla neyi görüşüp konuşacaksın?!’ dedi ve o kadar üzerine düştü ki, nihayet onu bu yoldaki görüşünden vazgeçirdi.

Bunun üzerine, Ka’b b. Esed:

‘Ey Huyey! Görüyorsun ki bu yola istemeyerek girmiş bulunuyorum! Muhammed öldürülemez, Kureyşîler de kendi memleketlerine dönüp gitmek zorunda kalırlar, sen de ev halkının yanına döner gidersin de, ben ve yanımda bulunanlar yurdumuzun ortasında yapayalnız kalırız ve hepimiz öldürülürüz diye korkuyorum!’ dedi.

Huyey b. Ahtab:

‘Tûr-u Sînâ günü Musa’ya indirilen Tevrat’taki ahidler üzerine sana söz veriyorum:[119] Eğer bu kaynaşma ve dalgalanmada Muhammed öldürülmez de Kureyş ve Gatafanlar yurtlarına dönüp gidecek olurlarsa, seninle birlikte kalene gireceğim! Senin başına gelecek felâket benim başıma da gelinceye kadar yanından ayrılmayacağım.[120]

Sen Kureyşîlerle Gatafanlardan senin yanında rehine olarak bulunmak üzere yetmiş kişi almadıkça, çarpışmaya girme!’ dedi.

Ka’b b. Esed:

‘O halde ey Huyey! Adamlarının her kabilesinden rehine olarak yanımızda bulundurmak üzere bize yetmiş kişi almadıkça, Muhammed’e karşı onlarla birlikte çarpışmaya çıkmayız!’ dedi”[121] ve Peygamberimiz Aleyhisselâmla aralarındaki muahedeyi bozdu.[122]

Huyey b. Ahtab, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Benî Kurayza Yahudileriyle yapılmış olan muahede hakkında yazdırdığı yazıyı getirtip yırttı.

Böylece, barışıklık işinin bozulduğu ve harp haline girildiği bilindi.[123]

Benî Kurayza Yahudilerinin İleri Gelenlerinden Beşinin Ka'b b. Esed'e İtiraz ve Muhalefet Edişi

Ka'b b. Esed, Benî Kurayza Yahudilerinin ileri gelenlerinden beşini;

1. Zebir b. Bata,

2. Nebbaş B. Kays,

3. Gazzal b. Semev'el,

4. Ukbe b. Zeyd,

5. Ka'b b. Zeyd'i yanına çağırttı.

Onlara Huyey b. Ahtab'la yaptığı işi anlattı ve onun dönüp aralarına gireceğini ve başa gelecek her türlü felâkete birlikte uğramaya yemin ettiğini söyledi.

Zebir b. Bata:

"Sen öldürülürken Huyey b. Ahtab'ın seninle birlikte öldürülmesi senin neyine gerek, ne işine yarar ki?" dedi.

Ka'b b. Esed sustu.

Ötekiler de:

"Biz senin bu yoldaki görüşünü beğenmiyor ve benimsemiyoruz, ona karşıyız!" dediler.

Ka'b b. Esed yaptığı işe pişman oldu.

Huyey b. Ahtab'ın Benî Kurayza Yahudilerini Kandırmaya ve Amr b. Su'dâ'nın İse Onları Uyarmaya Çalışması

Huyey b. Ahtab Ka'b b. Esed'in yanından ayrılıp Benî Kurayza Yahudilerinin ileri gelenlerinin yanına gitti.

Onlar Ka'b b. Esed'in konağının çevresinde bulunuyorlardı, durumu onlara haber verdi.

Zebir b. Bata:

"Eyvah! Yahudiler mahvoldu! Kureyşîler ve Gatafanlar bizi yurdumuzun ortasında, mallarımızın ve çocuklarımızın içinde bırakır, memleketlerine

dönüp giderler! Bizde ise Muhammed'e karşı kendimizi savunabilecek güç yoktur!

Zaten, aklını kullanarak gecelemiş bir Yahudi görülmemiştir!

Artık, Yesrib'de (Medine) Yahudilik hiçbir zaman tutunamayacaktır" dedi.[124]

Amr b. Su'dâ da, güzel bir konuşma yaptı. Benî Kurayzalara Peygamberimiz Aleyhisselâmla yapmış oldukları yardımlaşma ahid ve mîsakını hatırlattı. En sonunda:

"Eğer ona yardım etmeyecekseniz, bari kendisini düşmanlarıyla başbaşa bırakın, bir de siz onunla çarpışmaya kalkmayın![125] Doğrusu, ben Muhammed'e hiçbir zaman gadr ve hıyânet edemem!" dedi ve Benî Kurayza Yahudilerinin Peygamberimiz Aleyhisselâma yaptıkları hıyânete katılmaktan kaçındı.[126]

Huyey b. Ahtab:

"Yazıklar olsun size ey Benî Kurayza! Siz beni bir dinleyin!

Hiç şüphesiz, Allah şu adamdan ve ashabından uzaktır! Onların bugünlerde yok edilmeleri için bütün hazırlıklar yapılmıştır.

Siz de onların üzerine yürüyün! Toplanıp gelmiş olan şu kavimler tarafından yapılacak çarpışmada yerinizi ve onlardan hakkınızı alın!

Eğer siz böyle yapmayacak olursanız, Kureyşîlerin ve diğerlerinin Muhammed'le ashabının işlerini bitirdikten sonra sizin üzerinize yönelip yürümelerinden korkarım!

Ben size içlerinde liderleri de bulunmak üzere onbeş bine yakın Arap ordularını getirmiş bulunuyorum!" dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

"Yazıklar olsun sana ey Huyey!

Eğer biz Muhammed'le yapmış olduğumuz muahedeyi bozar, aramızdaki dostluk münasebetlerini kesip atarsak, Muhammed ve ashabının evvelce olduğu gibi müşrikleri yenip bizim üzerimize de yürümesinden korkarız!

O zaman bize ne bir yardım eden, ne de işimize bakan bir kavim bulunur!

Ey Huyey! Müslümanlardan bize gelecek zarardan sen zararlanmazsın, kaçar, kendini kurtarırsın!

Sen bize iyilik edeceksen, Muhammed’le aramızdaki ahidde durmayı bize emir ve tavsiye etmelisin!

Eğer böyle olması hayırlı ise, bu senin için de hayırlı olur.

Eğer aksi olursa, senin yüzünden kavminin ve ev halkının başına getirdiğin uğursuzluk gibi, bize de uğursuzluk gelir çatar!” dediler.

Huyey b. Ahtab:

“Musa’ya Tevrat’ı indiren Allah’a yemin ederim ki; müşrikler Muhammed ve ashabına yenilirlerse -ki, bunu onların yapabileceklerini hiç sanmam- size gelir, kalenize girerim. Sizin yanınızda bulunurum. Sizin başınıza gelecek felâkete ben de uğramaya razıyım!” dedi.

Benî Kurayza Yahudileri, bu hususta Huyey b. Ahtab’dan en kuvvetli yeminlerle söz aldılar ve:

“Eğer sen bir iş yapacaksan, senin yapacağın iş; müşrikleri getir, aramızdaki ahdi yenile!

Onların süvarilerinden ve eşrafından yetmiş kişiyi kalemize getir, koy! Onlar bizim kalemizde bulunsunlar.

O zaman biz de Muhammed’e karşı hazırlanalım, onların arkalarından, üzerlerine yürüyelim!” dediler.

Bunun üzerine, Huyey b. Ahtab müşriklerin yanına gitti.

Müşriklerin eşraf ve süvarilerinden Benî Kurayzalara yetmiş kişi gönderilmek ve onların kalelerinde yanlarında bulunmak şartıyla Benî Kurayzalar adına müşriklerle anlaşma yaptı.

Bu anlaşmaya göre:

1. Benî Kurayza Yahudileri, çarpışma sona erinceye kadar, belli günlerde, on gece, müşriklerin yanında Peygamberimiz Aleyhisselâm ve ashabına karşı çarpışacaklardı.

2. Müşrikler için silah tedarik edecek ve toplayacaklardı.

3. Pazarları, müşrik ordularının bulundukları yerlere nakledeceklerdi.[127]

Benî Kurayza Yahudilerinin Ebu Süfyan’a Elçi Göndermeleri

Benî Kurayza Yahudileri, Ebu Süfyan'a, yanında Uyeyne b. Hısn'ın bulunduğu sırada elçi göndermişler;

"Siz sebat ediniz! Biz Müslümanlara arkalarından saldıracağız, onların köklerini kazıyacağız!" demişlerdi.[128]

Benî Kurayza Yahudilerinin Tutum ve Davranışlarının Peygamberimiz Aleyhisselâma Haber Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, deri çadırının içinde Hz. Ebu Bekir'le oturduğu, Müslümanların hendek üzerinde nöbet tuttukları, süvarilerden ikisinin de hendeğin iki yanı arasında dolaşıp durduğu sırada, Hz. Ömer gelerek:

"Yâ Rasûlallah! Bana erişen habere göre, Benî Kurayza Yahudileri muahedeyi bozmuşlar ve harbe girmişler!" dedi.

Bu haber Peygamberimiz Aleyhisselâmın üzerinde ağır tesir yaptı.[129]

"Hasbunallâh ve ni'mel vekîl=Allah bize yeter! O ne güzel Vekîl'dir" dedi.[130]

Zübeyr b. Avvam'ın Tecessüs İçin Görevlendirilişi

Cabir b. Abdullah der ki:

"Hendek günü, iş ağırlaşınca, Resûlullah Aleyhisselâm:

'Bize Benî Kurayzanın tutum ve davranışını öğrenip gelebilecek bir adam yok mu?' diye sordu.[131]

Zübeyr b. Avvam:

'Ben gider, öğrenir gelirim!' dedi.[132]

Gitti, onların tutum ve davranışlarını öğrenip geldi.

Yine, işler ağırlaşıp kötüleşince, Resûlullah Aleyhisselâm:

'Bize Benî Kurayzanın tutum ve davranışlarını öğrenip gelebilecek bir adam yok mu?' diye sordu.[133]

Zübeyr b. Avvam:

'Ben gider, öğrenir gelirim!' dedi.[134]

Gitti, onların tutum ve davranışlarını öğrenip geldi.

Yine, işler ağırlaşıp kötüleşince, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Bize Benî Kurayzanın tutum ve davranışını öğrenip gelebilecek bir adam yok mu?’ diye sordu.[135]

Zübeyr b. Avvam:

‘Ben gider, öğrenir gelirim!’ dedi.[136]

Gitti, onların tutum ve davranışlarını öğrenip geldi.[137]

‘Yâ Rasûlallah! Onların kalelerini onarmakta, yollarında harp talim ve manevralarıyla alıştırılmakta olduklarını, hayvanlarını derleyip toparladıklarını gördüm!’ dedi.[138]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Her peygamberin bir havarisi vardır. Benim havarim de Zübeyr’dir!’ buyurdu.”[139]

Benî Kurayza Yahudilerinin tutum ve davranışlarını gözetlemek ve öğrenmek üzere Peygamberimiz Aleyhisselâmın gönderdiği kişilerin ilki Zübeyr b. Avvam’dı.[140]

Havvat b. Cübeyr’in Benî Kurayza Yahudilerine Elçi Olarak Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Benî Kurayza Yahudilerini sulha ve barışıklığa davet etmek üzere, Havvat b. Cübeyr’i gönderdi.

Benî Kurayza Yahudileri:

“Bizim halimiz iki kanatlı, kollu bir adama benzer ki, kanatlarından, kollarından birisi kesilmiş, [yani Benî Nadîr Yahudileri Medine’den sürülmüş] diğeri bırakılmıştır!” dediler, barışa yanaşmadılar.[141]

Benî Kurayza Yahudilerine Bir Heyet Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm;

1. Evs kabilesinin lideri Sa’d b. Muaz b. Numan’ı,

2. Hazrec kabilesinin lideri Sâide oğullarından Sa’d b. Ubâde’yi,

3. Hazrecîlerden Hâris oğullarının kardeşi Abdullah b. Revâha'yı,

4. Amr b. Avf oğullarının kardeşi Havvat b. Cübeyr'i Benî Kurayza Yahudilerine gönderdi. Gönderirken, kendilerine:

"Gidiniz, bakınız! O kavimden bize erişen haber gerçek midir, değil midir?

Eğer gerçekse, onu bana halkın anlayamayacağı biçimde kapalı bir dil kullanarak bildirirsiniz, ben onu anlarım.

Açıkça söyleyip de halkın kalblerine korku ve zaaf düşürmeyiniz, kollarını kırmayınız!

Şayet onlar aramızdaki muahedeye sadık ve bağlı bulunuyorlarsa, bunu halka açıklayabilirsiniz!" buyurdu.

Elçiler Benî Kurayza Yahudilerinin yurtlarına gittiler; onları işittiklerinden de kötü durum ve tutumda buldular.[142]

Elçi heyeti, işler karışıp harbe dönüşmeden önce eski hallerine dönmeleri ve Huyey b. Ahtab'ın sözünü dinlememeleri için, onlara Allah ve aradaki antlaşmalar üzerine ant verdiler.

Fakat, Ka'b b. Esed:

"Biz hiçbir zaman o barışıklık haline dönmeyeceğiz! Ben o barışıklığı şu ayağımın sandalının orta parmak arasına geçen tasması gibi koparıp atmış bulunuyorum!" dedi.[143]

Elçiler, onları bozdukları muahedeyi yenilemeye davet ettiler.[144]

Benî Kurayza Yahudileri:

"Siz Benî Nadîr Yahudilerini Medine'den sürüp çıkarmakla bizim kanadımızı kırdınız![145]

Resûlullah da kim oluyormuş? Muhammed'le aramızda ne ahid vardır, ne de akid!" dediler.

Bunun üzerine, Sa'd b. Muaz, onlara ağır sözler söyledi.

Kendisi, celâlli bir zâttı.

Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Muaz'a:

"Bırak onlarla sövüşmeyi! Bizimle onlar arasındaki iş, sövüşmekten daha büyük ve önemlidir!" dedi.

Sa’d b. Muaz, Sa’d b. Ubâde ve arkadaşları, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndüler. Selam verdikten sonra, kısaca:

‘Adal ve Kâre!’ dediler.

Bununla, Benî Kurayza Yahudilerinin tutum ve davranışlarını Adal ve Kâre kabilelerinin irtikap ettikleri gaddarlık ve vefasızlığa benzetmek istediler.[146]

Benî Kurayza Yahudilerinden son haber geldiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm, elbisesine bürünüp yatmış,[147] uzunca bir müddet öylece kalmıştı.

Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın böyle yatıp kaldığını görünce, Benî Kurayza Yahudilerinden hayır gelmeyeceğini anlamışlardı.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm, yattığı yerden başını kaldırıp:[148]

“Allahuekber! Ey Müslümanlar cemaati! Sevininiz!” buyurdu.[149]

Benî Kurayza Yahudilerinin Medine’ye Baskın Yapmak Üzere Kureyşîlerle Gatafanlardan Biner Kişi İstemeleri

Benî Kurayza Yahudilerinin Huyey b. Ahtab’ı müşriklere göndererek Medine’ye geceleyin baskın yapmak üzere Kureyşîlerle Gatafanlardan biner kişi istedikleri haberi alınınca, bela büsbütün büyümüştü.[150]

Seleme b. Eslem ile Zeyd b. Hârise’nin Medine Muhafızlığına Tayin Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, herhangi bir saldırıya karşı Medine’yi korumak üzere, Seleme b. Eslem’i 200, Zeyd b. Hârise’yi de 300 kişilik bir kuvvetle Medine’de görevlendirdi.

Bunların yanlarında da, Müslüman süvarilerinden bazıları bulunuyordu. Bu muhafızlar Medine’yi bekleyecekler ve yüksek sesle tekbir getirerek Medine sokaklarında devriye gezeceklerdi.[151]

Benî Kurayza Yahudilerinin baskınına uğramadan sabaha çıkıldığı zaman, geniş bir nefes alınmakta idi.

Hz. Ebu Bekir:

“Medine’de çoluk çocuklarımız hakkında Benî Kurayza Yahudilerinden duyduğumuz korku, Kureyş ve Gatafan ordularından duyduğumuz korkudan daha fazla idi.

Zaman zaman, Sel’ dağının tepesine çıkıp Medine evlerine bakar, onları sükûnet ve esenlik içinde gördükçe, Allah’a hamd ve şükr ederdim!” demiştir.[152]

Sel’ dağının cenub göğsündeki bir kaya üzerine eski Kûfî yazısıyla Hz. Ömer tarafından yazıldığı anlaşılan bir yazıda da:

“Ömer ve Ebu Bekir, akşam ve sabah, harbin her türlü mihnet ve meşakkatlerinden şikâyetlerini Allah’a arzederler.

Allah, Ömer’in duasını kabul etsin!

Allah, Ömer hakkında mağfiretle muamele buyursun!” denilmektedir.[153]

Bundan, Hz. Ömer’in de, Hz. Ebu Bekir gibi, endişesini gidermek için Medine’yi tarassut etmekten geri durmadığı anlaşılmaktadır.

Havvat b. Cübeyr’in Başına Gelenler

Havvat b. Cübeyr der ki:

“Hendekte kuşatılmış bulunduğumuz bir sırada, Resûlullah Aleyhisselâm beni çağırdı ve:

‘Benî Kurayzalara git de, bak, gör: Onlar, bir gece baskını yapmaya mı hazırlanıyorlar? Yoksa bir yerden, bir gedikten içeri sızmaya mı çalışıyorlar? Bana haberini getir!’ buyurdu.

Güneş batacağı sırada, Resûlullah Aleyhisselâmın yanından ayrıldım.

Sel’ dağından aşağı doğru indim. Güneş batınca, akşam namazını kıldıktan sonra, hareket ettim. Ratic’i tuttum.

Sonra Abduleşhellerin, sonra Zührelerin mahallelerine, daha sonra da Buas mevkiine eriştim.

Benî Kurayzalara yaklaştığım zaman, kendi kendime ‘Onlardan gizlenmeliyim’ dedim, gizlendim.

Bir müddet kaleleri gözetledim.

Sonra beni uyku bürümüş, uyuyakalmışım!

Ben uyurken ve haberim yokken, bir adamın beni yüklendiğini, omuzlayıp yürüyüverdiğini görünce, korktum.

Anladım ki, bu adam, Benî Kurayza casuslarındandır.

O zaman, Resûlullah Aleyhisselâmdan son derece utandım.

Çünkü, onun korkulu yerlerde, sınır kapılarında çok dikkatli, uyanık ve tetikte bulunmaklığım hususunda bana yapmış olduğu tenbih ve tavsiyelerine göre davranmayı ihmal etmiş bulunuyordum.

Adam beni alelacele kalelerinin önüne kadar götürdü. Kendisi Yahudice konuşuyordu.

Adamın:

‘Boğazlanıp ölüsü kurtlara kuşlara sunulacak besili bir davarla müjdelerim sizi!’ dediğini anladım.

Benî Kurayza Yahudilerinden hiçbirinin hiçbir zaman bellerinde baltaları bulunmadıkça bir yere gitmediklerini hatırladım.

Ellerimi yavaşça uzatıp, adamın belinden baltasını sezdirmeden aldım.

Adam kale üzerindekilerle konuşmakla meşgul iken, balta ile birden vurup adamın ciğerini söktüm, çıkardım!

Adamın:

‘Canavar!’ diye bağırmasıyla sesinin kesilmesi bir oldu!

Yahudiler kulelerinde hurma yaprak ve dallarını yakarak ortalığı aydınlattılar.

Adam ölü olarak yere düşmüştü.

Ben de hemen oradan uzaklaştım. Dahasını bilmiyorum.

Gelmiş olduğum yoluma yönelerek izim sıra geri döndüm.

Cebrail Aleyhisselâm Resûlullah Aleyhisselâma gelip bunu haber verince, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Ey Havvat! Muzaffer ve muvaffak oldun!’ buyurmuş, sonra da ashabının yanına çıkarak, onlara:

‘Havvat’ın başından şöyle şöyle işler geçti!’ diyerek bütün olup bitenleri birer birer haber vermiş.

Ashabıyla oturduğu ve onların birbirleriyle konuştukları bir sırada, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardım.

Resûlullah Aleyhisselâm, beni görünce:

‘Kurtulduğun, yüzünden belli!’ buyurdu.

‘Senin yüzünden de belli yâ Rasûlallah!’ dedim.

‘Başından geçenleri haber ver!’ buyurdu.

Ben de kendisine birer birer haber verdim.

Peygamber Aleyhisselâm:

‘Cebrail de bana bunları böylece haber vermişti’ buyurdu.

Orada bulunanlar da:

‘Resûlullah Aleyhisselâm bize bunları böylece söylemişti’ dediler.”[154]

Benî Kurayza Yahudilerinden Nebbaş b. Kays ve Arkadaşlarının Medine’nin İçine Kadar Sokulmaları

Abdullah b. Ebu Bekir b. Haram’ın bildirdiğine göre; Benî Kurayza Yahudilerinin ileri gelenlerinden Nebbaş b. Kays, bir gece yanında Yahudilerin azılılarından ve azgınlarından on kişi olduğu halde, “Belki Müslümanlardan bazılarını ansızın avlamaya muvaffak oluruz!” diyerek kalelerinden çıkıp Medine’ye yönelmişler, Bakîu’l-Garkad’a erişmişlerdi.

Seleme b. Eslem’in arkadaşlarından bazılarıyla karşılaştılar ve birbirlerini oka tuttular.

Yahudiler dayanamadılar, bozuldular, dağıldılar ve geri çekildiler.

Seleme b. Eslem, Benî Hârise mahallesinde arkalarından yetişti. Arkadaşlarıyla birlikte, onları kalelerine kadar takip ettiler.

Benî Kurayzaların kalelerinin çevresinde dolaşmaya başlayınca, Yahudiler korktular. Kulelerinde ateşler, ışıklar yaktılar ve:

“Geceleyin belaya uğradık!” demeye başladılar.

Müslümanlar, Benî Kurayza Yahudilerine ait Karna kuyusunu ve kuyunun üzerindeki iki kuleyi yıktılar.

Benî Kurayza Yahudileri, kalelerinden dışarı çıkmak kudret ve cesaretini kendilerinde bulamadılar, şiddetli bir korkuya tutuldular.[155]

Hendekte Toplanan İslâm Ordusundaki Mü’min ve Münafıkların Müşrik Orduları Karşısındaki Tutum ve

Davranışları

Kur’ân-ı Kerîm’in bu husustaki açıklaması şöyledir:

“Vaktâ ki onlar (müşrik orduları) hem üstünüzden (Medine’nin doğusundan), hem altınızdan (Medine’nin batısından) size gelmişlerdi.

O zaman, gözler çukurlarından fırlamış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı.

Sizler Allah’a karşı türlü zanlarda bulunuyordunuz.

İşte orada mü’minler de sıkı bir imtihana çekilmiş, şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı. (Mü’min münafıktan ayırt edilmiş, belli olmuştu).

O zaman, münafıklarla kalblerinde hastalık (itikad zayıflığı, şüphecilik) bulunanlar:

‘Allah ve Resûlü, bize aldatıştan başka bir şey va’d etmemiştir!’ diyorlardı.”[156]

Medine’yi üst tarafından vuracak olan düşman Benî Kurayza Yahudileri; alt tarafından vuracak olan düşmanlar da Ebu Süfyan’ın kumandası altındaki Kureyş, Ehâbiş, Kinane, Gatafan, Esed ve Süleymlerden oluşan ordulardı.[157]

Benî Kurayza Yahudilerinin müşriklere yardım ettikleri, Kur’ân-ı Kerîm’de “Ehl-i Kitabdan, onlara müzaheret ve yardımda bulunanlar” (Ahzab: 26) denilerek açıklanmıştır.[158]

Bu müzaheret, Benî Kurayza Yahudilerinin Kureyş müşrikleriyle yaptıkları muahedede belirlenmişti.[159]

Hendekte toplanan İslâm ordusunu oluşturanların hepsi, Allah’ın ve Resûlünün buyruklarına sımsıkı bağlanmış, Allah yolunda her güçlüğe seve seve göğüs germe olgunluğuna ermiş kişiler değillerdi.

Kur’ân-ı Kerîm’de de açıklanmış olduğu üzere, Müslümanlar arasında münafıklar ile iman ve iradeleri zayıf birtakım insanlar da bulunuyordu.

Bunun için, müşrik ordularının çokluğu ve güçlülüğü, Müslümanlar arasındaki münafıklarla zayıf iradeli, zayıf imanlı olanların gözlerini korkutmuş, yüreklerini titretmişti.[160]

Münafıklarla kalbleri hastalıklı olanlar:

“Allah ve Resûlü, bize aldatıştan başka bir şey va’d etmemiştir! Muhammed bize Fars ve Rum diyarının fetholunacağını va’d ediyor! Halbuki biz şurada, düşmanlar tarafından kuşatılmış bulunuyor ve hiçbirimiz, abdest bozmak için bile, korkudan dışarı çıkamıyoruz!” diyorlardı.

Münafıklardan birisi de, ashabdan birisine:

“Ey filan! Resûlullah, ‘Kayser öldükten sonra, yerine Kayser gelmeyecektir. Kisrâ öldükten sonra da, yerine Kisrâ gelmeyecektir. Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; bunların hazineleri de muhakkak Allah yolunda harcanacaktır!’ diyormuş!

Hiçbirimiz korkudan abdest bozmaya bile çıkamıyoruz!

Allah ve Resûlü, bize aldatıştan başka bir şey va’d etmiyor!” demişti.

Sahabi:

“Sen yalan söylüyorsun! Ben seni Resûlullaha haber vereceğim” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelmiş ve münafıkın sözünü Peygamberimiz Aleyhisselâma bildirmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm o münafıkı çağırtıp ona:

“Sen böyle mi söyledin?” diye sorunca, münafık:

“Yâ Rasûlallah! Bana iftira ediliyor! Ben böyle bir şey söylemedim! Şu ağzımdan hiçbir zaman böyle bir şey çıkmamıştır!” diyerek inkâr etmişti.[161]

Münafıklar, İslâm ordugâhından bir tarafa savuşup gitmek yolunu tuttukları gibi, kendi kabilelerinden veya başka kabilelerden olup hendekte savaşacak olanları da türlü türlü fitne ve fesatlarla ayartmaya, dağıtmaya çalıştılar.

Kur’ân-ı Kerîm’de açıklandığına göre,[162] onlardan bir kısmı:

“Ey Yesrib (Medine) halkı! Sizin için, burada durmak imkânı yok! Hemen dönüp gidiniz!” demişlerdi.

Münafıklardan birtakımı da:

“Evlerimiz açık kalmıştır!” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmdan izin istiyordu.

Halbuki, onların evleri açık değildi. Onlar kaçmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı.[163]

Nitekim, Hârise oğulları kabilesinden Evs b. Kayzî, Peygamberimiz Aleyhisselâma gelerek:

“Yâ Rasûlallah! Evlerimiz düşmana açık bir durumdadır. Medine dışındadır. Bize izin ver de, dönüp evlerimize gidelim!” demişti.[164]

Hârise oğulları da:

“Evlerimiz açıktır. Evlerimize hırsızların girmesinden korkuyoruz![165]

Yâ Rasûlallah! Ensar evlerinden hiçbiri, bizim evlerimiz gibi değildir. Gatafan ordusuyla bizim aramızda, onların şerrini bizden giderecek kimse yoktur.

İzin ver de, evlerimize dönelim, çocuklarımızı ve kadınlarımızı koruyalım!” demişlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onların dönüp gitmelerine izin vermişti.

Sa’d b. Muaz, Hârise oğullarının dönmek için hazırlandıklarını haber alınca, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

“Yâ Rasûlallah! İzin verme bunlara! Vallahi, biz ne zaman bir musibete uğrasak, daralsak, onlar hep böyle yaparlar!” dedikten sonra, Hârise oğullarının yanına vardı.

“Biz sizden temelli böyle hareketler mi göreceğiz?! Biz ne zaman bir musibete uğrasak, daralsak, siz hep böyle yapar durursunuz” diyerek onlara çıkıştı.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm onların dileklerini kabulden vazgeçti.[166]

Münafıkların ne samimiyetleri, ne de İslâmiyete bağlılıkları vardı.

Kur’ân-ı Kerîm’de açıklandığına göre:

“Eğer Medine’nin etrafından üzerlerine girilmiş olup da İslâmiyetten şirke dönmeleri müşrikler tarafından istenilmiş olsaydı, muhakkak ki onlar bu isteği yerine getirmekte fazla gecikmezlerdi!

Halbuki, onlar düşmana arka çevirmeyecekleri hakkında daha önce Allah’a kesin söz vermiş de bulunuyorlardı.

Allah'a verilen sözden dolayı sorumluluk vardır."[167]

Gerçekten de, Hârise oğulları, Selime oğullarıyla birlikte, Uhud savaşından da kaçmak istemişler, fakat bundan vazgeçmişler, bir daha böyle bir harekette bulunmamaya yemin etmişlerdi.[168]

Bu iki kabileyi hendekte, ancak Allah, rahmetiyle tutmuştu.[169]

Hendek savaşında gerçek mü'minlerin tutum ve davranışlarına gelince, yine Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre:

"Mü'minler, orduları gördükleri zaman, 'İşte bu, Allah'ın ve Resûlünün bize va'd ettiği şeydir! Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir!' dediler.

Bu, onların imanlarını ve teslimiyetlerini arttırmaktan başka bir şey yapmadı.

Mü'minler içinde, Allah'a verdikleri sözde sadakat gösteren nice erler vardır ki, onların kimi adadığını ödedi (şehit oldu), kimi de bunu (yerine getirmeyi) bekliyor.

Onlar, hiçbir suretle ahidlerini değiştirmediler!"[170]

Yüce Allah'ın mü'minlere olan imtihanının, va'd'inin ne olduğu da Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanmıştır:

"Ey mü'minler! Yoksa siz sizden önce gelip geçenlerin hali başınıza gelmeden Cennete girivereceğinizi mi sandınız?

Onlara öyle yoksulluklar, öyle sıkıntılar gelip çattı ve öyle belalarla sarsılmışlardı ki, hatta peygamberi, maiyyetindeki mü'minlerle birlikte 'Allah'ın yardımı ne zaman yetişecek?' diyordu.

Gözünüzü açın, iyi bilin ki; Allah'ın yardımı muhakkak yakındır!"[171]

Bunun içindir ki, hendekte düşman ordularıyla sarıldıklarını görmeleri, mü'minlerin ancak Allah'a olan imanlarını, yani Allah'ın mü'minlere yardım edeceği hususundaki va'dine inançlarını, her türlü ibtilâya sarsılmadan göğüs germe azimlerini, Allah'ın takdirine teslimiyetlerini arttırmıştı.[172]

Münafıklar Medine'yi saran orduların Peygamberimiz Aleyhisselâm ile ashabını ortadan kaldırıvereceklerini zanneder ve hatta umarlarken, mü'minler Allah'ın kendilerine yardım edeceği ve İslâmiyeti bütün dinlere

üstün kılacağı va’dinin er geç gerçekleşeceği inancını taşıyor ve bu inançlarıyla da ağır bir imtihanda münafıklardan ve zayıf imanlılardan ayrılmış bulunuyorlardı.[173]

Benî Kurayza Yahudilerinin İkinci Baskın Denemesi ve Hz. Safiyye’nin Kahramanlığı

Peygamberimiz Aleyhisselâmın halası ve Zübeyr b. Avvam’ın da annesi olan Hz. Safiyye, şair Hassân b. Sabit’in Fâri’deki köşkünde bulunuyordu.

Benî Kurayza Yahudilerinin ileri gelenlerinden Gazzal b. Semev’el’in kumandası altında on kişilik bir Yahudi birliği gelip köşkü oka tuttular ve içeriye girmeye çalıştılar.

İçlerinden birisi, köşkün kapısına kadar yaklaşıp içeri girmek istedi.[174]

Hz. Safiyye der ki:

“Hassân b. Sabit, köşkte bizim yanımızda idi. Bizimle birlikte kadınlar ve çocuklar da bulunuyordu.

Yahudilerden birisi, bulunduğumuz köşkün çevresinde dolaştı, bize doğru geldi.

Benî Kurayza Yahudileri bizimle harp halinde idiler. Resûlullah Aleyhisselâmla aralarındaki muahedeyi bozmuşlardı. Hiç kimse, aramızdaki gerginliği gideremezdi.

Resûlullah Aleyhisselâm ile ashabı, hendekte düşmanlarıyla uğraşıyordu. Düşmanlardan sıyrılıp, ayrılıp bize gelme gücüne ve imkânına sahip değillerdi. Bize ancak gelebilirlerse geleceklerdi.

Hassân b. Sabit’e:

‘Ey Hassân, şu Yahudi gördüğün gibi köşkü dolaşıp duruyor!

Vallahi, ben onun açık yerlerimizi öğrenip arkamızdaki Yahudilere kılavuzluk etmeyeceğinden emin değilim!

Düşmanla meşgul bulunan Resûlullah Aleyhisselâm ile ashabının bizden pek haberleri de olmaz!

Sen in de öldür şunu!’ dedim.

Hassân b. Sabit:

‘Allah seni yarlıgasın ey Abdulmuttalib’in kızı! Vallahi, sen de iyi bilirsin ki, ben bu işin adamı değilim.[175]

Ben gücü dilinde olan kimselerdenim. Kılıç ve mızrak erlerinden değilim.[176]

Hayır! Vallahi dediğini yapamam! Eğer bende bunu yapabilecek cesaret ve kudret olsaydı, Resûlullah Aleyhisselâmla birlikte savaşa çıkardım’ dedi.[177]

Hassân bana böyle söyleyince ve onda bu işi başaracak güç göremeyince, başıma sıkıca bir tülbent bağladıktan sonra elime bir sırık aldım, köşkten aşağı indim.[178]

Köşkün kapısını açtım. Adamın arkasından yavaşça vardım.[179] Sırıkla vurup başını parçaladım, işini bitirdim![180] Başını kestim.

Hassân’a:

‘Al şu başı da, aşağıdaki Yahudilere doğru fırlatıp at!’ dedim.

Hassân:

‘Bende bu güç ve cesaret nerde?’ dedi.

Bunun üzerine, Yahudinin başını alıp Yahudilere doğru attım.

Yahudiler:

‘Bize Müslümanların ailelerini yanlarında adam bulundurmaksızın kimsesiz ve yalnız bıraktıkları haber verilmişti!’ diyerek dağılıp gittiler.[181]

‘Ey Hassân! Haydi, öldürdüğüm Yahudinin yanına in de, elbisesini soy, al!’ dedim.

Onun elbisesini soymaktan beni alıkoyan şey, kendisinin erkek oluşu idi.

Hassân:

‘Ey Abdulmuttalib’in kızı! Onun elbisesini soymaya benim ihtiyacım yok! Onun soykası bana gerekmez!’ diyerek bu işi yapmaktan da kaçındı.”[182]

Müslüman Kadınlarını Tehdit Eden Necdan’ın Öldürülüşü

Râfi’ b. Hadic’in bildirdiğine göre; Hendek Savaşı sırasında, Benî Hârise kalelerine yerleştirilen kadınlarla çocukların yanlarında kendilerini koruyabilecekleri silahları da yoktu.

Sa’lebe b. Sa’d oğulları kabilesinden Necdan adındaki kişi, bir gün at üzerinde hisarın dibine kadar gelip, kadınlara:

“Yanıma inin! Sizin için hayırlı olur” demeye ve kılıcını oynatmaya başladı.

Resûlullah Aleyhisselâmın ashabından bir topluluk, onu görünce kuleye doğru koştular.

Hârise oğullarından Züheyr b. Râfi’ adındaki zât da içlerinde idi.

Züheyr:

“Ey Necdan! Gel, çarpışalım!” dedi ve hemen üzerine saldırarak onu öldürdü.[183]

Münafıkların Hendekten Dağılmaları

Münafıkların evlerinin Medine dışında ve duvarlarının da alçak olup düşmana ve hırsıza açık bulunduğunu bahane ederek hendekten dağıldıkları gecede, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında 300 kişiden başka kimse kalmamıştı.[184]

Müşriklerin Baskın İçin Fırsat Kollamaları

Müşrikler, Peygamberimiz Aleyhisselâm ile ashabını hendekte kuşattıkları müddetçe, baskın yapmak için her gece gözcüler salmaktan geri durmadılar.[185]

Peygamberimiz Aleyhisselâm ile ashabı da, önce Allah’ın açıkladığı gibi, bu müddeti mihnet, meşakkat, düşmanlarının altlarından üstlerinden gelip baskın yapacakları endişesi içinde geçirdiler.[186]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Müslümanlara Ferahlatıcı Müjdeler Verişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, halktaki sıkıntının günden güne arttığını ve büyüdüğünü gördükçe:

“Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; karşılaştığınız sıkıntılar sizlerden muhakkak kaldırılacak, sizler feraha çıkarılacaksınız.

Beyt-i Atîk olan Kâbe’yi de korkusuzca tavaf etmemi ve Yüce Allah’ın Kâbe anahtarlarını bana teslim etmesini umuyorum!

Muhakkak ki, Allah Kisrâ’yı ve Kayser’i yok edecek, onların hazineleri de Allah yolunda harcanacaktır!” buyurarak Müslümanları sevindirmekte idi.[187]

Hendeğin En Dar Yerinde Peygamberimiz Aleyhisselâmın Yerine Sa’d b. Ebi Vakkas’ın Nöbet Tutup Beklemesi

Hz. Âişe der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm hendekteki gediği, dar yeri beklemek için gidip geldiği sırada, soğuk kendisini titretmiş, gelip ısınmak için yanıma sokulmak zorunda kalmıştı.

Biraz ısındıktan sonra, yine o gediği beklemeye gideceği sırada:

‘Ben düşmanların oradan başka bir yerden geçip gelebileceklerinden korkmuyorum. Keşke bu gece iyi bir adam olsa, benim yerime orayı beklese!’ buyurmuştu.

O sırada, bir silah ve demir âlet şıkırtısı işittim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Kim o?’ diye sordu.

‘Sa’d b. Ebi Vakkas!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm, ona:

‘Bu gediği sana havale ediyorum! Sen orayı bekle!’ buyurdu ve kendisi de uyumaya başladı. Uyurken, nefesinin çıkardığı hışıltısını işittim.”

Ebu Süfyan Kumandasındaki Süvari Birliğinin Bozguna Uğratılışı

Hz. Ümmü Seleme der ki:

“Hendekte Resûlullah Aleyhisselâmla birlikte bulundum. Orada ve bulunduğu her yerde, kendisinden hiç ayrılmadım.

Resûlullah Aleyhisselâm hendeği bizzat beklemekte idi. O sırada şiddetli bir soğuğa da tutulmuştuk.

Resûlullah Aleyhisselâma bakıyordum. Resûlullah Aleyhisselâm Allah'ın dilediği kadar namaz kılmak üzere namaza durmuştu. Sonra, gidip bir müddet hendeğe doğru baktı ve:

'Şunlar herhalde müşriklerin süvarileridir, hendeği dolaşıyorlar! Onlara karşı koyacak kim var?' buyurduğunu işittim.

Sonra:

'Ey Abbâd b. Bişr!' diye seslendi.

Abbâd:

'Lebbeyk=Buyur!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm, ona:

'Yanında kimse var mı?' diye sordu.

Abbâd b. Bişr:

'Evet! Ben ve ashabından bazıları senin çadırının çevresinde bulunuyoruz!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Arkadaşlarınla birlikte gidip hendek boyunca dolaş! Şu görünen süvariler herhalde düşman süvarilerindendir, sizin için dolaşıyorlar, gafletinizden yararlanarak ansızın baskın yapıp bazılarınızı öldürmeyi umuyorlar!' buyurdu ve:

'Ey Allah'ım! Onların şerlerini, kötülüklerini bizden uzaklaştır! Onlara karşı bize yardım et ve bizi onlara galip kıl! Senden başka, bizi onlara galip kılacak yoktur!' diyerek dua etti.

Abbâd b. Bişr, arkadaşlarıyla birlikte gitti.

O sırada, Ebu Süfyan, müşriklerin bir süvari birliğiyle hendeğin dar yerini dolaşıyordu.

Müslümanlar oraya yetiştiler, onları taşa ve oka tuttular. Ben de onlarla birlikte durdum, müşrik süvarilerine ok ve taş attık. Nihayet, attığımız ok ve taşlarla onları zayıflattık, yıprattık.

Onlar bozuldular, yerlerine dönmek zorunda kaldılar.

Resûlullah Aleyhisselâmın yanına döndüğüm zaman, kendisini namazda buldum. Namazını bitirdikten sonra, durumu öğrenince uykuya yattı ve nefesinin hışıltısını duydum.

Tan yeri ağarıncaya ve Bilal-i Habeşî sabah ezanını okuyuncaya kadar, kendisini uyandırmadım.

Resûlullah Aleyhisselâm çadırından çıkıp Müslümanlara sabah namazını kıldırdı.

Allah Abbâd b. Bişr'e rahmet etsin!

O her zaman Resûlullah Aleyhisselâmın çadırını beklemeye devam eden ashabdandı."

Halid b. Velid ve Amr b. Âs Kumandasındaki Süvari Birliklerinin Püskürtülüşü

Useyd b. Hudayr, arkadaşlarıyla birlikte hendeği beklemekte idi.

Amr b. Âs'ın kumandası altında keşif ve tecessüsle vazifeli yüz kadar müşrik süvarisi, hendeğin sıçrayınca geçilebilecek yerine kadar gelip dayanmışlardı.

Bunlar, Müslümanlara ansızın baskın yapmak istiyorlardı.

Useyd b. Hudayr, arkasında arkadaşları olduğu halde onlara doğru ilerledi.

Onları taşa ve oka tutarak geri püskürttüler.

O gece savaşan Müslümanlar arasında bulunan Selman-ı Fârisî, Useyd b. Hudayr'a:

'Bu yer hendeğin en dar tutulmuş olan yeridir. Biz zaten müşriklerin süvarilerinin buradan sıçrayıp geçmelerinden korkuyorduk!' dedi.

Gerçekten de halk orayı kazmakta işi aceleye getirmişler, gerektiği gibi geniş ve derin kazamamışlardı. Müslümanlar nöbet tutup orayı bekliyorlar, şiddetli bir soğuk ve açlık içinde kıvranıyorlardı.

Cabir b. Abdullah der ki:

"Hendeği beklemekte olduğumuz sırada, müşrik süvarilerinin ansızın baskın yapmak için hendeğin dar bir yerini araştırıp oradan hücuma kalkmak istediklerini gördüm.

Bunu, Amr b. Âs ile Halid b. Velid idare ediyorlar, Müslümanların gaflet zamanlarını kolluyorlardı.

Biz Halid b. Velid’e yüz kişilik süvari birliğinin başında atını şaha kaldırıp süvarilerini geçirmek için hendeğin en dar yerini araştırdığı sırada rastlamıştık.

Onları hemen oka tuttuk ve geri püskürttük!”

Muhammed b. Mesleme de şöyle der:

“Halid b. Velid o gece yüz süvarinin başında geldi.

Onlar Akik vadisinden çıkıp geldiler, Mezad’da durakladılar.

Peygamber Aleyhisselâmın çadırına yaklaştılar.

Peygamber Aleyhisselâmın çadırını bekleyen ve o sırada ayakta durarak namaz kılmakta bulunan Abbâd b. Bişr’e hemen haber verdim.

Abbâd b. Bişr rükûa, sonra secdeye gitti.

Halid b. Velid yanında üç kişi olduğu halde geldi, dördüncüsü kendisi idi.

‘İşte Muhammed’in çadırı! Oka tutunuz’ dediklerini eşittim.

Çadıra ok atmaya başladılar.

Biz hendeğin bu kıyısında, onlar öbür kıyısında durup birbirimize oklar yağdırdık.

Biz arkadaşlarımızın yanına döndük, onlar da arkadaşlarının yanına döndüler.

Bizim aramızda da, onların arasında da, pek çok yaralananlar oldu.

Sonra, onlar hendek kıyılarını takip ederek gittiler, biz de onları takip ederek gittik.

Müslümanlar onların nöbet tutup gittikleri yere, ileri karakollarına kadar vardılar. Hangi karakola uğradıksa, orada bizimle çarpışmaya duran bir birlikle, direnen bir birlikle karşılaştık.

Ratic’e kadar vardık, dayandık.

Onlar orada uzunca bir müddet durakladılar.

Onlar Benî Kurayza Yahudilerinin gelmelerini bekliyorlar, Medine’ye ansızın bir baskın yapmak istiyorlardı.

Seleme b. Eslem b. Hureyş’in süvarilerinin Medine’de bulunduğunu ve Medine’yi beklemekte olduğunu biliyorduk.

O sırada, Seleme b. Eslem Ratic'in arkasından geliverdi.

Halid b. Valid'in süvari birliğiyle karşılaşıp çarpıştılar ve birbirlerine karıştılar.

Bir koyun sağılacak kadar vakit geçmiş geçmemişti ki, Halid b. Velid'in süvarilerinin dönüp kaçtıklarını gördüm!

Seleme b. Eslem, ardlarına düşüp onları çıkıp geldikleri yere kadar kovaladı."

Halid b. Velid sabaha çıkınca, Kureyş müşrikleriyle Gatafanlar kendisini ziyaret ettiler ve:

'Hendekte bulunanlara veya sana karşı koyanlara neler yaptın, söyle bakalım?' dediler.

Halid b. Velid:

'Ben bütün gece oturdum. Onlar birtakım süvariler gönderdiler, ne yapacaklar diye onları gözetledim durdum!' dedi.

Kureyşîlerle Gatafan Süvarilerinin Müşterek Hücumlarının Tekrar Tekrar Püskürtülüşü

Hz. Ümmü Seleme der ki:

"Vallahi, ben geceleyin Peygamber Aleyhisselâmın çadırında bulunuyordum. O da uyuyordu.

O sırada korku verici bir ses işittim:

Birisi:

'Ey Allah'ın süvarileri!' diyerek sesleniyordu.

Resûlullah Aleyhisselâm, Muhacirlerin parolalarını 'Ey Allah süvarileri' olarak tayin etmişti.

Resûlullah Aleyhisselâm, onun sesinden hemen uyanıp çadırından dışarı çıktı. Çadırının yanında ashabından bazıları bulunuyor ve çadırını bekliyorlardı.

Abbâd b. Bişr, onlar arasında idi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Halk ne haldedir?' diye sordu.

Abbâd b. Bişr:

‘Yâ Rasûlallah! Bu ses Ömer b. Hattab’ın sesidir! Bu gece, onun nöbeti ve sırasıdır. O ‘Ey Allah süvarileri!’ diyerek sesleniyor, halk da ona doğru sıçraşıyorlar (yöneliyorlar). Kendisi Hüseyke nahiyesindedir’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm, Abbâd b. Bişr’e:

‘Git, gör! İnşaallah, yanıma döner, gördüklerini bana haber verirsin!’ buyurdu.

Çadırın kapısına dikilip, bütün konuşulanları dinledim.

Resûlullah Aleyhisselâm ayaktaki duruşundan daha ayrılmamıştı ki, Abbâd b. Bişr geldi.

‘Yâ Rasûlallah! Bu, Amr b. Abd’dir; müşriklerin süvarilerine kumanda ediyor.

Kendisinin yanında da Gatafan süvarilerinin başında Mes’ud b. Ruhayle vardır!

Müslümanlar onları oka ve taşa tutmaktadırlar!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm hemen çadırına girdi, zırh gömleğini ve miğferini giydi, atına bindi.

Yanında ashabı olduğu halde hareket etti, hendeğin o dar yerine, gediğe kadar gitti. Çok geçmeden geri döndü. Kendisi sevinçli idi:

‘Allah onları yüz geri etti, içlerinden pek çok yaralananlar oldu!’ buyurdu. Sonra uykuya yattı ve hatta nefesinin hışıltısını işittim.

Korku verici bir ses daha işittim.

Resûlullah Aleyhisselâm hemen uyandı.

‘Ey Abbâd b. Bişr!’ diye seslendi.

Abbâd b. Bişr:

‘Lebbeyk=Buyur!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Bir bak, nedir bu ses?’ buyurdu.

Abbâd b. Bişr gitti sonra dönüp geldi ve:

‘Bu, Dırâr b. Hattab’dır! Kureyş süvarilerine kumanda ediyor! Gatafan süvarilerinin başında da Uyeyne b. Hısn vardır! Müslümanlar onları taşa ve oka tutuyorlar!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm tekrar zırhını giydi ve atına bindi. Ashabıyla birlikte hendeğin dar ve gedik yerine gitti.

Seher vaktine kadar, yanımıza gelemedi.

Seher vakti dönüp gelince:

'Düşmanlar sinmiş olarak geri döndüler. İçlerinde pek çok yaralananlar oldu!' buyurdu.

Sonra, ashabına sabah namazını kıldırıp oturdu.

Ben Resûlullah Aleyhisselâmın yanında, içinde çarpışmalar ve korkular bulunan Müreysi', Hayber, Mekke'nin fethi, Huneyn gibi birçok gazalarda ve Hudeybiye'de de bulunmuşumdur.

Bizim katımızda bunların hiçbiri, Resûlullah Aleyhisselâm için, Hendek'ten daha zahmetli ve daha korkulu olmamıştır.

Benî Kurayza Yahudilerinin çoluk çocuklarımıza baskın yapmayacaklarından emin değildik.

Medine sabahlara kadar bekleniyordu.

Orada korkudan sabahlara kadar Müslümanların getirdikleri tekbir sesleri işitiliyordu."

Müşriklerden Her Gün Birisinin Kumandasında Süvarilerin Hücuma Getirilişi

Müşrikler aralarında nöbet ve sıra ile hücuma geçiyorlardı.

Bir gün Ebu Süfyan b. Harb adamlarıyla birlikte hücuma kalkıyor,

Bir gün Hübeyre b. Ebu Vehb,

Bir gün İkrime b. Ebu Cehil,

Bir gün Dırâr b. Hattab,[188]

Bir gün Halid b. Velid,

Bir gün de Amr b. Âs... hücumu idare ediyordu.[189]

Bunlar, süvarilerini Mezad ile Ratic arasında gâh dağıtıyorlar, gâh toplayıp hücuma geçiyorlar ve böyle yapmaktan geri durmuyorlardı.

Hücumların Sıklaştırılışı ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Çadırının Oka Tutuluşu

Bela, ibtila büyümüş, herkesi büyük bir korku bürümüştü.

Müşriklerin Hıbban b. Arika, Ebu Üsâmetü'l-Cüşemî gibi ünlü, ve bunlardan başka, bilinmeyen daha birçok Arap okçuları da yanlarında gelmiş bulunuyordu.

Bir gün, hep birden Peygamberimiz Aleyhisselâmın çadırını nişan alarak, ok yağdırmaya başladılar.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâmın üzerinde zırh gömlek ve başında da miğfer vardı. Kendisi ayakta dikiliyordu.[190]

Üç gün, gecenin geç saatlerine kadar şiddetli çarpışmalar oldu.[191]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın sahabileri, her yetişilecek yere yetişmeye çalışmakta idiler.[192]

Çarpışmaktan İkindi Namazını Kılmaya İmkân ve Fırsat Bulunamayışı

Müşrikler, bir gün Peygamberimiz Aleyhisselâmın bulunduğu yere olanca güçleriyle hücuma geçtiler.

O gün ne Peygamberimiz Aleyhisselâm, ne de sahabilerinden hiçbiri, ikindi namazını kılmak fırsatını bulabildi.[193]

Fakat, Allah hendeği geçmek fırsatını müşriklere vermedi. Kahraman sahabiler yetişip yağdırdıkları oklar ve taşlarla onları geri püskürttüler.[194]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hendek günü, müşrikler hakkında:

"Onlar nasıl güneş batıncaya kadar uğraştırıp bizi orta (ikindi) namazından alıkoydularsa (üzdülerse), Allah da onların evlerine, karınlarına, kabirlerine ateş doldursun (kendilerine azab etsin)!" diyerek beddua etti, ilendi.[195]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Sa'd b. Habte'ye İltifatı ve Duası

Peygamberimiz Aleyhisselâm, İslâm mücahidleri arasında Sa'd b. Habte'nin yaşının küçük olmasına rağmen müşriklerle şiddetle savaştığını görünce, onu yanına çağırdı ve:

“Sen kimsin ey genç?” diye sordu.

Sa’d:

“Sa’d b. Habte’yim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah seni mesut ve bahtiyar kılsın!” diyerek dua etti ve:

“Yaklaş yanıma!” buyurdu.

Sa’d b. Habte yaklaşınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm onun başını sığadı (okşadı).[196]

Sa’d b. Muaz’ın Kolundan Okla Vuruluşu

Hz. Âişe der ki:

“Hendek savaşı günü, savaşan halkın ardından gittim.

Arkamdan bir ses geldiğini işittim. Dönüp bakınca, Sa’d b. Muaz ile kardeşinin oğlu Hârise b. Evs’i gördüm.

Ben olduğum yere çöktüm.

Sa’d b. Muaz’ın sırtında dar bir zırh gömlek vardı. Kendisinin kolları zırhtan dışarı çıkmıştı.

Sa’d b. Muaz halkın en iri yapılısı ve uzunu idi.

Kendisi:

‘Biraz bekle, çarpışmaya katıl Hamel!

Ölmek ne güzel, gelince ecel!’ recezini söylüyordu.[197]

Sa’d b. Muaz’ın elinde harbe (kısa mızrak) vardı, acele gidiyordu.

Annesi ona:

‘Ey oğulcağızım! Koş, Resûlullah Aleyhisselâma kavuş! Geciktin vallahi!’ diyordu.

Sa’d’ın annesine:

‘Ey Sa’d’ın annesi! Ben Sa’d’ın zırh gömleğinin parmaklarına kadar vücudunu örtmesini arzu ederdim’ dedim.

Vallahi, Sa’d’ın açık kalan kollarından, okla vurulur diye korkmuştum.[198]

Sa’d’ın annesi:

‘Allah takdirini, hükmünü yerine getirir!’ dedi.[199]

Ben bir bahçeye varıp girdim.

Orada Müslümanlardan birkaç kişi bulunuyordu. İçlerinde, Ömer b. Hattab ile gözlerinden başka bir yeri görünmeyen miğferli bir zât da vardı.

Ömer, bana:

‘Sen ne diye geldin?! Vallahi, sen gerçekten çok cür’etli ve cesaretlisin! Sen bir felâkete uğramayacağından emin olabilir misin?’ diyerek çıkıştı.

O beni böyle kınadığı zaman, yer yarılıp yerin dibine geçmeyi isterdim.

Miğferli zât, miğferini yüzünden yukarı doğru kaldırdı. Meğer Talha b. Ubeydullah imiş!

Talha:

‘Ey Ömer! Allah senin iyiliğini versin! Sen bugün çok oldun! Doğru ve isabetli görüşlülük veya Yüce Allah’a doğru kaçış nerede kaldı?!’ dedi.[200]

Nihayet, Sa’d b. Muaz açık kolundan bir okla vurulmuş, kolunun damarı kesilmişti.[201]

Bu, koldaki ‘ekhal’ dedikleri orta damardı ve hayat damarı idi.”[202]

Böyle kol damarı kesilen kimsenin kanı durmadan akacağı için, ölümden kurtulması mümkün değildi.[203]

Sa’d b. Muaz’ı kolundan okla vuran, Kureyş müşriklerinden Hıbban b. Kays b. Arika idi.[204]

Ebu Üsâmetü’l-Cüşemî’nin vurduğu da rivayet edilir.[205]

Hıbban oku Sa’d b. Muaz’a atarken:

‘Al benden! Benim Arika’nın oğlu olduğumu bil!’ demişti.

Sa’d b. Muaz, kolundan vurulunca, ona:

‘Allah da Cehennemde senin yüzüne ter döktürsün!’ diyerek ilenmişti.[206]

Bu bedduayı Peygamberimiz Aleyhisselâmın yaptığı da rivayet edilir.[207]

Sa’d b. Muaz’ın Yüce Allah’tan Dilekleri

Sa’d b. Muaz, yarasının ağır ve öldürücü olduğunu anlayınca:

“Ey Allah’ım! Eğer Kureyş müşrikleriyle herhangi bir çarpışma daha bıraktınsa, beni de o çarpışmada bulunmak üzere sağ bırak!

Çünkü, Resûlüne işkence ve kötülük yapan, onu yalanlayan ve yurdundan çıkaran o Kureyş kavmiyle çarpışmayı özlediğim kadar, çarpışmak istediğim bir kavim daha yoktur.

Ey Allah’ım! Eğer bizimle onlar arasındaki çarpışma bu kadarla kalacaksa, aldığım yarayı benim için şehitliğe sebep kıl![208] Beni manevî huzuruna al![209]

Fakat, Benî Kurayza Yahudilerinin akıbetlerini, cezalandırılmalarını görüp gözüm aydın oluncaya ve sevininceye kadar da beni öldürme, yaşat![210]

Onların Sana, Senin Peygamberine ve Senin dostlarına olan düşmanlıklarının cezasını çektiklerini görmekle sevineyim!” diyerek dua etti.[211]

Sa’d b. Muaz dua eder etmez, kanı dindi, bir damla bile akmadı![212]

Müşriklerin Süvari Kumandanlarının Umumî Taarruz Keşifleri ve Denemeleri

Kureyş müşriklerinin namlı süvarilerinden:

• Amr b. Abd,

• İkrime b. Ebu Cehil,

• Hübeyre b. Ebu Vehb,

• Nevfel b. Abdullah,

• Dırâr b. Hattab, çarpışmak için giyinip kuşandılar, atlarına bindiler, Kinane oğullarına uğradılar ve:

“Ey Kinane oğulları! Çarpışmak için hazırlanın! Bugün, süvarilerin kimler ve nasıl olduklarını öğreneceksiniz!” dediler.[213]

Düşman kumandanları, umumî taarruz için biraraya geldiler.

Sabahleyin, başlarında Ebu Süfyan olmak üzere, İkrime b. Ebu Cehil, Dırâr b. Hattab, Halid b. Velid, Amr b. Âs, Hübeyre b. Ebu Vehb, Nevfel b. Abdullah, Amr b. Abd, Nevfel b. Muaviye ve daha birçokları, yanlarına Gatafan liderlerinden Uyeyne b. Hısn’ı, Mes’ud b. Ruhayle’yi, Hâris b.

Avf'ı, Süleymlerin liderlerini, Benî Esedlerin lideri Tulayha b. Huveylid'i aldılar ve yerlerine de adamlar bıraktılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabı üzerine bütün süvari birliklerinin bir uğurdan saldırıya geçebilecekleri dar bir yer araştırmak için hendek boyunca dolaşmaya başladılar.

Hendeğin en dar yerine, Müslümanların acele edip gereği gibi kazamadan dar bırakmış oldukları yere kadar geldiler. Oradan hücuma geçmeyi kararlaştırdılar.

Hendek, süvarilerin hiç de hoşlarına gitmedi.[214]

Müşriklerin askerleri de kumandanlarının ardısıra, hendeğin kıyısına kadar geldiler. Hendekle karşılaşınca, onlar da durakladılar ve şaşırdılar:

"Vallahi, bu, Arapların hiç yapmadığı, başvurmadığı bir harp hilesi, harp tedbiridir! Herhalde onun [Peygamberimiz Alayhisselamın demek isteniyor] yanındaki Farslı adam bunu onlara tavsiye etmiş olmalıdır!" dediler.

Hendeğin Dar Yerinden Beş Müşrik Süvarisinin Sıçrayıp Geçişi

Müşriklerin kumandanları:

"Hendeğin şu dar yerinden kim atlayıp geçebilir?" diye birbirlerine sordular.

1. İkrime b. Ebu Cehil,
2. Nevfel b. Abdullah,
3. Dırâr b. Hattab,
4. Hübeyre b. Ebu Vehb,
5. Amr b. Abd, atlayıp geçmeye hazırlandılar.[215]

Bunlar, hendekle Sel' dağı arasındaki çorak ve sert yerde hendeğin dar gediğine doğru atlarını dörtnala kaldırdılar.[216] Hendeğin o dar yerinden atlayıp geçmeye muvaffak oldular.[217]

Diğer müşrikler, geçemeyip hendeğin arkasında sıralandılar.

Geçenler, Ebu Süfyan'a;

"Sen ne için geçmiyorsun?" diye sordular.

Ebu Süfyan:

“Siz geçtiniz. Eğer bize ihtiyacınız olursa, bizler de geçeriz!” dedi.[218]

Müşriklerin geçtiğini görünce, Hz. Ali Müslümanlardan birkaç kişi ile acele gidip o gediği tuttu.

Amr b. Abd’in Müslümanlara Meydan Okuması

Hendeği geçenlerden Amr b. Abd, Bedir savaşında ağırca yaralanmış olduğundan Uhud savaşında bulunamamıştı.

Kendisinin kim olduğu bilinsin diye bir alâmet takınmıştı.[219]

O zaman, kendisi doksan yaşında idi.[220]

Peygamberimiz Aleyhisselâmdan ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın ashabından öcünü almadıkça, koku sürünmeyi kendisine yasaklamıştı.[221]

Arapların namlı kahramanlarından, yiğitlerindendi.[222]

Tepeden tırnağa kadar demirlere, zırhlara bürünmüştü.[223]

Amr b. Abd, atının başını çekip:

“Benimle çarpışacak kim varsa, çıksın meydana!” diyerek seslendi.[224]

Müslümanlar, Amr b. Abd’in yaman bir adam olduğunu bildikleri için, başlarına kuş konmuş gibi, kımıldamadılar, susup kaldılar.[225]

Hz. Ali’nin Amr b. Abd’le Çarpışmak İçin Sabırsızlanması ve Çarpışması

Hz. Ali fırlayıp ayağa kalktı ve:

“Yâ Nebiyyallah! Ben çarpışayım onunla!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen otur! O, Amr’dır” buyurdu.

Amr b. Abd:

“Hani sizden öldürülünce Cennete gireceğini iddia ettiğiniz kimseler nerede kaldılar?! İçinizden meydana çıkıp benimle çarpışacak bir kimse yok mu?” diye tekrar seslendi.

Hz. Ali yine fırlayıp kalktı ve:

“Yâ Rasûlallah! Ben çarpışayım onunla!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen otur! O, Amr’dır!” buyurdu.

Amr b. Abd, üçüncü kez seslenerek kendisiyle çarpışacak er diledi ve:

“‘O toplulukta benimle çarpışacak er var mı?’ diye bağıra bağıra kısıldı gitti sesim!” diye başlayan dört beyitlik bir kıt’a söyledi.

Yine Hz. Ali fırlayıp ayağa kalktı ve:

“Ben çarpışayım onunla yâ Rasûlallah!” dedi.

Peygamberimiz Alayhisselam:

“O, Amr’dır!” buyurdu.

Hz. Ali:

“Amr olursa olsun!” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Ali’nin Amr’la çarpışmasına müsaade buyurdu.[226]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Ali’nin Amr b. Abd’le çarpışmasına müsaade buyurunca, kendi kılıcını (Zülfikar’ı) ona verdi. Zırh gömleğini ona giydirdi. Sarığını da onun başına sardı.[227]

“Allah’ım! Ona yardımını ihsan et!” diyerek dua etti.[228]

Abdullah b. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hendek günü altı kişinin; Muhacirlerden Talha, Zübeyr, Ali ve Sa’d b. Ebi Vakkas ile Ensardan Ebu Dücâne ve Hâris b. Sımme’nin üzerine titreyip durduğunu bildirmiştir.[229]

Hz. Ali, Amr b. Abd’e:

“Acele etme! Ben sesine, davetine icabetle, aciz olmayarak geliyorum sana!

Her iyiniyet, basiret ve sadakat sahibi kişi, muhakkak düşmanına galebe çalmış ve necata ermiştir!

Ben de seni Zülfikar’ın bir darbesiyle devirip cenazeler ağıtçısı gibi başucuna dikileceğimi umuyorum!” diyerek Amr b. Abd’a doğru vardı.

Amr b. Abd, ona:

“Sen kimsin?” diye sordu.

Hz. Ali zırha bürünmüştü. Gözlerinden başka yeri görünmüyordu.

“Ben Ali’yim!” dedi.

Amr b. Abd:

“Abdi Menaf’ın oğlu Ali mi?” diye sordu.

Hz. Ali:

“Ben Ebu Talib’in oğlu Ali’yim!” dedi.

Amr b. Abd:

“Ey kardeşimin oğlu! Amcalarından, senden başka, daha yaşlı bir kimse yok mu? Ben senin kanını dökmek istemem! Çünkü, senin baban benim dostumdu” dedi.

Hz. Ali:

“Vallahi, ben senin kanını dökmek isterim!” dedi.

Bunun üzerine Amr b. Abd kızdı, kılıcını sıyırarak atını Hz. Ali’nin üzerine sürdü.

Kılıcının yalını ateş gibi parlıyordu.

Hz. Ali:

“Ben seninle nasıl çarpışabileyim? Ben yayayım, sen atının üzerindesin! Atından, yanıma in!” dedi.[230]

Amr b. Abd hemen atından yere atladı.

Atının sinirlerini kılıçla vurup kesti ve yüzüne de çarptıktan sonra, Hz. Ali’nin karşısına gelip dikildi. Hz. Ali ona:

“Ey Amr! Ben senin Kureyş’ten bir kimse ile karşılaştığında onun iki veya üç dileğinden birisini kabul edip yerine getireceğin hakkında Allah’a söz verdiğini işittim, doğru mudur bu?” diye sordu.

Amr:

“Evet! Doğrudur!” dedi.

Hz. Ali:

“Öyleyse, ben seni Allah’a ve Resûlullaha imana ve İslâmiyeti kabule davet ediyorum!” dedi.[231]

Amr:

“Bu bana gerekmez!

Ey kardeşimin oğlu!

Geç bunu, benden böyle bir şey isteme!" dedi.[232]

Hz. Ali:

"Öyleyse, bizimle çarpışmayı bırak!

Yurduna dön, git!

Eğer Muhammed Aleyhisselâmın işi yoluna girip kendisi düşmanlarına galebe çalarsa, sen bu hareketinle ona yardım etmiş olursun!

Şayet düşmanları onu ortadan kaldırırsa, senin arzun onunla çarpışmaksızın yerine gelmiş olur" dedi.

Amr:

"Bu sözü hiçbir zaman Kureyş kadınları bile söylemezler!

Ben adağımı yerine getirecek güçte olduğum halde, onu yerine getirmeden nasıl dönüp giderim?!

Ben adayacağımı adamış ve intikam almadıkça başıma yağ ve koku sürmeyi kendime yasaklamış bulunuyorum![233]

Sen üçüncü dileğini söyle!" dedi.

Hz. Ali:

"Öyleyse, seni benimle çarpışmaya davet ediyorum!" dedi.[234]

Amr b. Abd güldü ve:

"Doğrusu, ben bu haslette Araplar içinde benden korkmadan benimle çarpışmak isteyecek bir kimse bulunabileceğini sanmazdım![235]

Sen ne diye benimle çarpışmak istiyorsun ey kardeşimin oğlu?

Vallahi ben seni öldürmek istemiyorum! Senin baban benim dostumdu. Sen geri dön, git!

Sen genç bir yiğitsin!

Ben ancak Kureyş'in Ebu Bekir, Ömer gibi yaşlıca ve olgunca olanlarıyla çarpışmak isterim!" dedi.[236]

Hz. Ali:

"Fakat ben seni öldürmek isterim!" deyince, Amr'ın kan başına sıçradı! Birbirlerine saldırdılar.[237]

İlk saldıran Amr oldu. Hz. Ali’ye kılıçla şiddetli bir darbe indirdi.

Hz. Ali Amr’ın darbesini sığır derisinden yapılmış kalkanıyla karşıladı. Amr’ın kılıncı Hz. Ali’nin kalkanına saplandı ve kılıcın ucu Hz. Ali’nin başını yaraladı.

Sıra Hz. Ali’ye geldi.

Hz. Ali Amr’ın boyun köküne Zülfikar’la indirdiği şiddetli bir darbe ile kellesini uçurdu ve gövdesini yere düşürdü!

Çığlıklar koptu!

Hz. Ali “Allahuekber!” diyerek tekbir getirdi.[238]

Hz. Ali’nin tekbirine uyarak, Müslümanlar da tekbir getirdiler.[239]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, tekbir sesini işitince, Hz. Ali’nin Amr’ı öldürmüş olduğunu anladı.[240]

Hz. Ali Amr b. Abd’in işini bitirince, Dırâr b. Hattab’la Hübeyre b. Ebu Vehb Hz. Ali’nin üzerine yürür gibi olmuşlardı,

Hz. Ali onlara doğru yönelince; Dırâr, Hz. Ali’nin yüzüne bakar bakmaz, arkasını dönüp kaçmaya başladı.

Sonradan, Dırâr’a kaçmasının sebebi sorulduğu zaman:

“Ölüm hayali surete bürünmüş, bana görünmüştü!” demiştir.

Hübeyre b. Ebu Vehb Hz. Ali ile çarpışmaya yeltendi ise de, Hz. Ali’nin bir kılıç darbesi onun zırh gömleğinden tenine erişince, o da dönüp kaçtı.

Nevfel b. Abdullah da, kaçarken atıyla birlikte hendeğe düştü, boynu kırıldı.[241]

Müslümanlar onu hendeğin içinde taşa tuttular.

Nevfel:

“Ey Arap topluluğu! Beni bundan daha iyi bir öldürüşle öldürseniz olmaz mı?” diye seslendi.

Bunun üzerine, Hz. Ali hendeğin içine indi. Onu kılıçla vurup öldürdü.[242]

Nevfel b. Abdullah, Peygamberimiz Aleyhisselâmın hayatına hâtime çekmek için and içen, diş bileyen azılı müşriklerdendi.

İkrime b. Ebu Cehil ise, mızrağını atarak kaçıp kurtulmuştu.[243]

Harp meydanlarından kaçıp canlarını kurtaranlar, ordugâhlarına kavuşunca, Amr b. Abd'le Nevfel b. Abdullah'ın öldürüldüklerini haber verdiler.

Bunun üzerine Kureyş müşrikleri gevşediler ve ümitsizliğe düştüler. Ebu Süfyan, Fezârelerin kaçmalarından ve Gatafanların da dağılmalarından korkmaya başladı[244] ve:

"Bugün, bizim için hiçbir faydası olmayan bir gün olmuştur! Yerlerinize dönünüz!" dedi, dağıldılar.

Kureyşîler Akik'e, Gatafanlar da karargâhlarına döndüler.[245]

Hz. Ali'nin Harp Meydanından Peygamberimiz Aleyhisselâmın Yanına Dönüşü

Hz. Ali sağ kalan müşrik süvarilerini de hendeğe kadar kovaladı. Öldürdüklerinin soykalarını almaya tenezzül etmedi. "Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü.[246]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali'ye:

"Amr b. Abd'i öldürdükten sonra kendini nasıl, ne durumda bulmuştun?" diye sordu:

Hz. Ali:

"Bütün Mekkeliler bir taraf olsalardı, ben de bir taraf olsaydım, kendimi onların hepsini yenebilecek güçte bulmuş, hissetmiştim!" dedi.[247]

Amr'ın kızkardeşi, Amr'ın ölüsünün soyulmamış olduğunu görünce:

"Onu ancak onun dengi ve eşiti olan şerefli bir kişi öldürmüştür!" dedikten sonra, kimin öldürdüğünü sordu.

"Ali b. Ebu Talib öldürdü!" dediler.

Bunun üzerine, kadın, söylediği beyitlerde:

"Eğer onu ondan [Hz. Ali'den] başkası öldürmüş olsaydı, ona temelli ağlar dururdum!" dedi.[248]

Nevfel b. Abdullah’ın Cesedinin Satın Alınmak İstenilmesi

Nevfel b. Abdullah’ın ölüsünün hendekte kalması müşriklere ağır geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâma adam göndererek:

“Nevfel’in ölüsünü, gömmek üzere bize ver de, sana diyetini ödeyelim?” dediler[249] ve 10.000 dirhem gönderdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bize onun ne cesedi, ne de cesedinin bedeli lâzımdır![250] Biz ölü bedelini yemeyiz.[251] Onlara ölülerini veriniz! O habis bir ölüdür, onun diyeti de habistir” buyurdu.

Bu hususta onlardan hiçbir şey kabul etmedi.[252] Ölülerinin cesedini alıp götürmekte kendilerini serbest bıraktı.[253]

Düşmanların Süvari, Piyade Bütün Askerî Güçlerini Saldırıya Geçirmeleri

Kureyş orduları Akik’e, Gatafan orduları da karargâhlarına döndükten sonra, hiçbiri geri kalmamak ve hep birden hücuma kalkmak üzere hazırlıklara giriştiler.

Kureyşîler ve Gatafanlar, bütün geceyi adamlarını hazırlamak ve düzenlemek ile geçirdiler.

Askerî yığınaklarını Müslümanlara karşı kale gibi diktiler. Hendeği her taraftan tuttular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da güneş doğmadan önce, hendeğin kıyısına geldi. Ashabını sıraladı ve savaş için hazırladı.

Sabır ve sebat eder, güçlüklere göğüs gererek katlanırlarsa, Allah’ın yardımına kavuşacaklarını va’d etti.[254]

Müşrik orduları, tek kişileri bile geri kalmamak üzere, hendeğin her tarafından hücuma geçtiler.

Müslümanlar da, hendek arkasında siperlenerek onlarla savaştılar.[255]

Cabir b. Abdullah der ki:

“Müşrikler o gün hiç durmadan bizimle çarpıştılar. Ordularını takım takım ayırdılar. Halid b. Velid kumandasındaki büyük ve ağır bir fırkalarını Resûlullah Aleyhisselâma doğru yönelttiler. O gün gecenin geç saatlerine kadar çarpıştılar.

Ne Resûlullah Aleyhisselâm, ne de Müslümanlardan herhangi birisi, yerlerinden ayrılmak; ne öğle, ne ikindi, ne akşam, ne de yatsı namazını kılmak imkân ve fırsatını bulabildi.

En sonunda, Yüce Allah düşmanları bozguna uğrattı, dağıldılar.

Kureyşîlerle Gatafanlar karargâhlarına döndüler, Müslümanlar da Resûlullah Aleyhisselâmın çadırına doğru çekildiler.[256]

Tufeyl b. Numan’ın Şehit Oluşu

Useyd b. Hudayr, Müslümanlardan 200 kişilik bir kuvvetle hendek üzerinde nöbetçi kaldı.

Nöbetçiler, hendeğin kıyısında bulundukları sırada, Halid b. Velid’in kumandası altındaki süvari birliğinin ansızın hücumuna uğradılar.

Nöbetçiler, bir müddet onlara karşı koydular.

Bu çarpışmada, müşrikler arasında bulunan Vahşî, Selime oğullarından Tufeyl b. Numan’ı mızraklayıp şehit etti.[257]

Müşrikler bozuldular, geri çekildiler.[258]

Savaş Yüzünden Kılınamayan Namazların Geceleyin Kaza Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm çadırının bulunduğu yerde Bilal-i Habeşî’ye emretti, ezan okuttu.

Bir ezan ve kametle, önce kazaya kalan öğle namazını olduğu gibi güzelce kıldırdıktan sonra, her namaz için ayrı kamet getirterek, kazaya kalan öteki namazları da olduğu gibi güzelce kıldırdı.[259]

Korkuya Düşen Müslümanlara Tavsiye Buyurulan Dua

Ebu Saîd el-Hudrî der ki:

“Hendek günü:

‘Yâ Rasûlallah! Yürekler korkudan gırtlaklara dayanmış bulunuyor! Okuyabileceğimiz bir dua var mı?’ dedik.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Evet, var: ‘Ey Allah’ım! Açık ve korkulu yerlerimizi kapa! Bizi bütün korktuklarımızdan emin kıl!’ diyerek dua ediniz’ buyurdu.”[260]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ardarda Dua Edişi ve Duasının Kabul Buyuruluşu

Cabir b. Abdullah’ın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm Ahzab Mescidinin yerinde ridâsını bırakıp ayağa kalktı. Ellerini kaldırdı. Toplanıp gelmiş bulunan müşrik kabileleri aleyhine dua etti.

Namaz kılmadan oradan ayrıldı.

Tekrar oraya vardı. Yine müşrikler aleyhine dua etti ve orada namaz kıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, orada Pazartesi, Salı ve Çarşamba gününde dua etti.

Çarşamba günü, öğle namazıyla ikindi namazı arasında, duasının kabul buyurulduğu kendisine vahyedildi.

Ashab bunu Peygamberimiz Aleyhisselâmın yüzünde dalgalanan sevinçten anladılar.[261]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yaptığı dualarında:

“Ey Kitabı indiren, hesabı en çabuk gören, kabileleri hezimetlere, bozgunluklara uğratan Allah’ım! Sen şu kabileleri de hezimete uğrat, sars onları Allah’ım![262] Onlara karşı bize yardım et![263]

Ey Allah’ım! Ben Senden, bana olan ahdini ve va’dini yerine getirmeni diliyorum.

Sen şu bir avuç Müslümanların helâkini dilersen, artık hiç ibadet olunmazsın.[264]

Ey darda, tasalarda olanların imdatlarına yetişen! Ey muhtaç ve çaresiz kalmışların dualarına icabet eden Allah’ım! Üzüntümü, sıkıntımı kaldır artık! Benim halimi, ashabımın hallerini görüyor ve biliyorsun!” dedi.[265]

Gatafanları Kureyş Müşriklerinden Ayırma Denemesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm muhasaranın uzayıp gittiğini, soğuğun, kıtlığın ve açlığın günden güne arttığını görünce, Gatafanların kumandanları Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf'a; Müslümanları muhasaradan vazgeçerek askerleriyle birlikte dönüp yurtlarına giderlerse kendilerine Medine'nin yıllık hurma mahsulünün üçte birinin verilebileceğini bildirmişti.[266]

Uyeyne b. Hısn:

"Eğer bize Medine'nin bu yılki mahsulünü verirsen, biz aradan çıkar, seni kavminle başbaşa bırakarak dönüp gideriz!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Hayır!" buyurdu.[267]

Hâris b. Avf:

"Yâ Muhammed! Ya Medine'nin hurmasını seninle yarı yarıya bölüşürüz, yahut üzerine süvarilerle piyadeleri yığar, doldururum!" dedi.[268]

Peygamberimiz Aleyhisselâm üçte bir üzerine bir şey arttırmayınca, üçte bire razı oldular, on kişilik bir heyetle Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler.[269]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa'd b. Muaz ile Sa'd b. Ubâde'ye haber saldı.

Gatafan heyeti otururken, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa'd b. Muaz ve Sa'd b. Ubâde ile gizlice konuşup bir barışıklık meydana getirmek istediğini onlara açıkladı.[270]

Uyeyne b. Hısn, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Haydi, aramızdaki anlaşmamıza dair bir yazı yaz!" dedi.[271]

Sa'd b. Muaz ile Sa'd b. Ubâde:

"Yâ Rasûlallah! Bu, yapmamızı senin istediğin bir şey midir? Yoksa bu, Allah'ın sana emrettiği ve bizim de muhakkak yerine getirmemiz gereken bir şey midir? Yahut, yapılmasını bize bıraktığın bir şey midir?[272]

Bu sana semâdan verilmiş bir emir ise, hemen onu yerine getir!

Bu iş sana Allah tarafından buyurulmayan ve fakat senin bir görüşünden ibaret bir şey ise, yine de onu yerine getir, biz emrini dinler ve buyruğuna boyun eğeriz.[273]

Bu, kendin için yapmak istediğin bir şey midir?[274]

Yoksa, bununla bizim hayatımızı korumak, esirgemek mi istiyorsun?" dediler.[275]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Eğer bunu yapmaya Allah tarafından emrolunsaydım, size danışmaz, gereğini hemen yerine getirirdim.

Bu, sizin kabul edip etmemekte serbest bulunduğunuz bir görüşten ibarettir![276] Evet! Bu, sırf sizin için yapmak istediğim bir şeydir! Vallahi, ben ancak bütün Arapların sizi tek yaydan oka tuttuğunu, her yandan üzerinize saldırdığını gördüğüm için böyle bir şey yapmayı düşünmüş, bununla da o birleşmiş Arapların bir müddet için kuvvetlerini kırmak istemiştim!" buyurdu.

Sa'd b. Muaz:

"Yâ Rasûlallah! Biz ve şu kavim (Gatafanlar), bir zamanlar Allah'a şerik koşar, putlara tapar, Allah'a ibadet etmez, onu tanımaz iken bile, bunlar -misafirlik veya bir şey satın alma dışında- Medine'den bir tek hurma yemeyi umamamışlardır.

Şimdi, Allah bizi İslâmiyetle şereflendirdiği, onunla doğru yolu buldurduğu, seninle ve onunla bizi güçlendirdiği bir sırada mı mallarımızı bunlara (haraç olarak) vereceğiz?!

Vallahi, bizim için, böyle bir anlaşma yapmaya hâcet yoktur!

Vallahi, Yüce Allah aramızda hükmünü verinceye kadar, onlara kılıçtan başka bir şey sunmayacağız!" dedi.[277]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların sözlerine sevindi.

Hâris ile arkadaşlarına:

"Bunlar ne söylüyorlar, işittiniz ya?" buyurdu.

Hâris ve arkadaşları:

"Yâ Muhammed! Sen bize gadrettin" dediler.[278]

Sa’d b. Muaz, barış sahifesini alıp içinde yazılı şeyleri sildi.[279] Peygamberimiz Aleyhisselâm da onu alıp yırttı.[280]

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf’a yüksek sesle:

“Dönüp gidiniz artık. Size kılıçtan başka bir şey sunmayacağız. Aramızdaki anlaşmazlığı kılıç halledecektir!” buyurdu.[281]

Uyeyne b. Hısn:

“Vallahi, siz kendiniz için hayırlı olan bir şeyi geri bıraktınız! Sizin o kavme (Kureyşlilere) karşı dayanabilecek gücünüz yoktur!” diyerek ayağa kalktı.

Abbâd b. Bişr:

“Ey Uyeyne! Sen bizi kılıçla mı korkutuyorsun? Hangimizin korkak olduğunu öğreneceksin! Vallahi, Resûlullahın meclisinde olmasaydınız, kavminizin yanına sağ dönemezdiniz!” dedi.

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf, dönüp giderlerken, kendi kendilerine

“Vallahi, biz onlardan bir şey koparabileceğimizi sanmıyoruz! Onlar müşriklere karşı doğru bir yol tutmuşlar, çok basiretli ve uyanık bulunuyorlar!

Vallahi, ben ancak şu kavim (Kureyşliler) üzerime düştüğü ve beni tesir altında bıraktığı için, istemeyerek bu işe katılmış bulunuyordum! Biz onlarla birlikte bulunmakla, hiç de iyi bir yerde ve durumda bulunmuş olmadık.

Bununla beraber, Kureyşliler bizim Muhammed’le görüşüp konuştuğumuzu öğrenecek olurlarsa, bizi terkederler ve bize hiç yardım etmezler!” diye söyleniyorlardı.

Uyeyne b. Hısn:

“Vallahi, bu iş öyle olacaktır!” dedi.

Hâris b. Avf:

“Biz Kureyşlilere yardım için Muhammed’e saldırmakla bir şey elde edemeyeceğiz! Vallahi, eğer Kureyşliler Muhammed’e galebe çalacak olurlarsa, bu hususta kazanacak olan, Araplardan başkası, yani Yahudiler olacaktır.

Bununla beraber, ben Muhammed'in işinin açık ve üstün bir iş olduğunu görüyor ve sanıyorum. Vallahi, Hayber Yahudilerinin bilginleri, Harem halkından, Muhammed'in sıfatında bir peygamberi Kitablarında yazılı bulduklarını söyler dururlardı!" dedi.

Uyeyne b. Hısn da:

"Vallahi, biz Kureyş'ten yardım görelim diye gelmedik. Kureyş'ten yardım isteğinde bulunsaydık, onlar bize ne yardım ederlerdi, ne de Mekke Haremlerinden çıkıp bizimle birlikte gelirlerdi.

Fakat, ben bu hususta elimize ganimetten bir şey geçmeyecek olduğuna göre, bâri Medine hurmasını alalım diye umutlanmıştım.

Bununla beraber, bizi şuraya çekip getiren Yahudi müttefiklerimizden yardım görebileceğimizi umuyordum" dedi.

Hâris b. Avf:

"Vallahi, Evs ve Hazrec kabileleri, kılıçtan başka bir şeye yanaşmamaktadırlar. Vallahi, onlar değil hurma yüzünden, hatta şu hurma ağaçlarının dal, budak, yaprakları yüzünden bile, kendilerinden tek kişi kalmayıncaya kadar, yerimizde durdukça, bizimle çarpışacaklardır!

Halbuki, her tarafı kıtlık sarmış bulunuyor. Yaşlı develer, atlar da ölmeye başladılar" dedi.

Uyeyne b. Hısn:

"Bize hiçbir şey yok!" dedi.[282]

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf, son derece ümitsiz ve üzüntülü olarak karargâhlarına döndüler.

Ensarın ihlas ve samimiyetini ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın emirlerine göre hareket hususunda ittifak halinde bulunduklarını görüp, Medine'yi ele geçirmeye hiçbir suretle yol bulamayacaklarını anladılar. İşlerinde büyük bir ümitsizliğe düştüler ve sarsıldılar.[283]

Karargâhlarına geldikleri zaman, Gatafanlar, onlara:

"Gerinizden ne haber getirdiniz?" diye sordular.

"İş tamamlanamamıştır.

Biz son derecede basiretli, uyanık ve adamlarının [Peygamberimiz Aleyhisselâm denilmek isteniliyor] önünde canlarını seve seve feda edecek

bir kavim gördük!

Biz de mahvolduk, Kureyşîler de mahvoldular!

Kureyşîler Muhammed'e bir şey diyemeden, yapamadan geri dönüp gidecekler!

Muhammed de, Benî Kurayza Yahudilerinin üzerine düşecek!

Biz geri dönüp gidince, onların hepsini, ellerini uzatıp boyunlarına bağlattırıncaya kadar, kalelerinde kuşatacaktır!" dediler.

Hâris b. Avf:

"Gebersinler, Cehennem olsunlar! Muhammed bize Yahudilerden daha sevgilidir!" dedi.[284]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın düşündüğü ve başvurduğu tedbir, Gatafanlar üzerinde istenilen tesiri böylece göstermeye başlamış oldu.

Nuaym b. Mes'ud'un Kureyş Müşrikleriyle Benî Kurayza Yahudileri Arasındaki Birliği Bozuşu

Nuaym b. Mes'ud der ki:

"Benî Kurayza Yahudileri, şeref ve servet sahibi idiler.

Biz Arap kavminin ise, ne hurma bahçesi, ne de üzüm bağı bulunurdu. Bizler ancak deve ve davar sahibi idik.[285]

Ben Ka'b b. Esed'in yanına gider, onların yanında günlerce kalırdım. İçkilerini içer, yemeklerini yerdim. Sonra onlar hayvanıma yanlarında bulunan hurmalardan yüklerlerdi, ev halkımın yanına dönerdim.

Kabileler Resûlullah Aleyhisselâmın üzerine yürüdükleri sırada, ben de kavmimle birlikte gelmiştim.

O zaman, kavmimin dininde idim.

Resûlullah Aleyhisselâm da beni tanırdı.

Kabileler Medine'de karargâhlarını kurup oturdular.

Nihayet, kıtlık etrafı sardı.

Yaşlı develer, atlar ölmeye başladı.

Yüce Allah kalbime İslâmiyet sevgisini düşürdü. Müslüman oldum. Müslüman olduğumu kavmimden gizli tuttum.

Akşamla yatsı arasında Resûlullah Aleyhisselâmın yanına gittim. Kendisini namazda buldum.

Beni görünce, oturdu. Selam verdikten sonra, bana:

‘Ey Nuaym! Ne haber getirdin?’ diye sordu.

Kendisine:

‘Ben seni tasdik, senin getirdiğin şeyin hak ve gerçek olduğuna şehadet edeyim diye geldim.

Yâ Rasûlallah! Sen ne istersen, bana emret![286]

Vallahi, benim emredeceğin şeyi muhakkak yerine getirdiğimi göreceksin![287]

Yâ Rasûlallah! Ben Müslüman oldum. Kavmim olan Gatafanlar benim Müslüman olduğumu bilmiyorlar’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Elinden gelirse, bizi kuşatmış olan kavimlerin arasına gir de, onları birbirlerinden ayırmaya çalış![288] Çünkü, harp aldatmaktan ibarettir!’ buyurdu.[289]

‘Ben bu işi yaparım. Fakat yâ Rasûlallah! Gerektiğinde gerçeğe aykırı bir şeyler söylememe izin vermelisin!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘İstediğini söyle! Sana helâldir!’ buyurdu.[290]

Benim Uyeyne b. Hısn ve Ebu Süfyan’ın yanında bulunduğum sırada idi ki, onlara Benî Kurayzaların elçisi geldi de:

‘Siz sebat ediniz! Biz Müslümanlara arkalarından saldıracağız!’ dediklerini bildirdi.[291]

Bunun üzerine, ben Benî Kurayza Yahudilerinin yanına gittim.[292]

Onlar beni görünce:

‘Merhaba! Hoşgeldin!’ dediler.

Hal hatır sordular, önüme yiyecek içecek çıkardılar.

Onlara:

‘Ben size böyle yemek içmek gibi şeyler için gelmiş değilim. Ben ancak sizin hakkınızda korktuğum bir şey üzerindeki görüşümü size açıklayayım diye geldim.[293]

Ey Kurayza oğulları! Benim size olan sevgimi ve aramızdaki hususiyeti, dostluğu biliyorsunuzdur’ dedim.[294]

Kurayza oğulları:

‘Doğru söylüyorsun. Sen bizim katımızda, bize karşı kötü bir tutum ve davranışla suçlanmış bir kimse değilsin.[295] Biz seni böyle biliyoruz. Sen bizim katımızda doğruluğundan ve iyiliğinden dolayı sevilen bir kimsesin!’ dediler.[296]

Onlara:

‘Öyleyse, benden işiteceğiniz şeyleri gizli tutun, hiç kimseye bir şey sızdırmayın!’ dedim.

‘Öyle yaparız!’ dediler.[297]

‘Şu adamın [Peygamberimiz Aleyhisselâm denilmek isteniliyor] işi hiç şüphesiz bir belâdır!

Onun Benî Kaynukalara, Benî Nadîrlere yaptıklarını görmüş bulunuyorsunuz. O, onların mallarını müsâdere ettikten sonra, kendilerini de yurtlarından sürüp çıkardı.

İbn Ebi Hukayk bize kadar gelmişti. Biz size yardım için onunla birlikte toplanıp geldik. Ben, sizin de gördüğünüz gibi işlerin uzayıp gittiğini gördüm.

Vallahi, siz Muhammed’e karşı Kureyşîler ve Gatafanlarla bir durumda değilsiniz.

Kureyşîler ve Gatafanlar, seyyar, konar göçer bir kavimdirler. Onların nereye gelip konduklarını da gördünüz.[298]

Kureyşîlerle Gatafanlar, sizin gibi değillerdir.

Bu yurt, sizin yurdunuzdur. Bütün mallarınız, mülkleriniz, çoluk çocuklarınız buradadır. Onları buradan başka bir yere nakletmeye de kâdir olamazsınız!

Kureyşîler ve Gatafanlar buraya Muhammed ve ashabıyla çarpışmak üzere gelmiş bulunuyorlar. Siz de Muhammed'e karşı onlara yardımcı oldunuz.

Halbuki, onların yurtları, malları mülkleri, çolukları çocukları sizin gibi burada değil, başka yerdedir.

Onlar sizin gibi değillerdir. Onlar fırsat ve imkân bulabilirlerse, yenerler, ganimetlerini toplarlar. Bunun aksi olursa, buradan savuşurlar, yurtlarına döner kavuşurlar. Sizi yurdunuzda o adamla başbaşa bırakıp aradan çekiliverirler.

Siz onunla başbaşa kalınca da sizde ona karşı koyacak güç, kuvvet yoktur.[299]

Muhammed tarafı, Kureyşîler ve Gatafanlar üzerine ağır basmaya başladı:

Onların ileri gelenlerinden Amr b. Abd'i öldürdüler, bazıları da yaralanarak kaçtılar.[300]

Siz onların eşrafından bazı kimseleri elinizde bulunmak üzere sağlam teminat ve rehine olarak almadıkça, sakın Kureyşîler ve Gatafanların yanlarında, Muhammed'le çarpışmayınız!

Rehineler elinizde bulunursa, onlar sizi yalnız bırakıp gidemezler, size yaptıkları taahhütlerini yerine getirirler!' dedim."[301]

Nuaym b. Mes'ud'un Kureyşîler ve Gatafanlarla Konuşması

Nuaym b. Mes'ud, Benî Kurayzalardan sonra Kureyşîlerin yanına gitti. Ebu Süfyan b. Harb'e ve Kureyş'in ileri gelenlerinden onunla birlikte olan adamlarına:

"Benim size olan dostluğumu ve Muhammed'e olan uzaklığımı ve ayrılığımı biliyorsunuz!

Benim aklıma bir fikir geldi ki, bunu size öğüt olmak üzere bildirmemi üzerime bir borç ve vazife biliyorum.

Yalnız, bu fikrin benden geldiğini gizli tutunuz!" dedi.

Kureyşîler:

"Öyle yaparız!" dediler.[302]

Nuaym b. Mes’ud:

“Siz de biliyorsunuz ki; Yahudi cemaati Muhammed’le aralarındaki musalaha üzerinde yaptıklarına, yani musalahalarını bozduklarına pişman olmuş bulunuyorlar.[303] Onu düzeltmek ve eski duruma dönmek istiyorlar.

Ben yanlarında bulunuyordum.[304] Onlar:

‘Biz yaptığımıza pişman olduk. Şu iki kabilenin, Kureyşîlerle Gatafanların eşrafından senin için alacağımız kişileri,[305] boyunlarını vurmak üzere sana teslim etmemize, Kureyşîlerle Gatafanlardan geri kalanların köklerini kazımak üzere seninle birlikte savaşmamıza razı olur musun?[306]

Buna karşı sen de kesmiş olduğun kanadımızı, yani Benî Nadîr Yahudilerini yurtlarına geri çevirmelisin?’ diye ona haber gönderdiler.[307]

O da, onlara ‘Olur!’ diye cevap verdi.[308]

Eğer Yahudiler size haber gönderir, sizin ileri gelen adamlarınızdan rehineler isteyecek olurlarsa, sakın onlara adamlarınızdan bir tek kişi bile göndermeyin![309] Eşrafınız hakkında onlardan sakının!

Fakat, benden işittiklerinizi gizli tutun, bunlardan hiç kimseye bir harf bile söylemeyin!” dedi.

Kureyşîler:

“Söylemeyiz!” dediler.[310]

Nuaym b. Mes’ud, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelerek:

“Kureyşîler, Kurayza oğullarına:

‘Burada oturmamız uzamış, kıtlık da bizi sarsmış bulunuyor. Muhammed’le ashabının işini bitirip bir an önce rahata kavuşmak istiyoruz!’ diye haber gönderdiler” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da:

“Kurayza oğulları, Nadîr oğullarını yurtlarına ve servetlerine iade ettiğim takdirde, beni barışa davet ettiler” buyurdu.[311]

Nuaym b. Mes’ud Gatafanların yanına vardı. Onlara:

“Ey Gatafan cemaati! Sizler benim köküm ve kabilemsiniz. Halkın bana en sevgili olanısınız!

Sanırım ki, sizler beni kötü bir tutum ve davranışta bulunmuş olmakla suçlayamazsınız” dedi.

Gatafanlar:

“Doğru söylüyorsun. Sen bizim katımızda, bize karşı herhangi bir kötülükle suçlanmış bir kimse değilsin” dediler.

Nuaym b. Mes’ud:

“Öyleyse, benden işiteceğiniz şeyleri gizli tutun, hiçbir kimseye bir şey çıtlatmayın!” dedi.

Gatafanlar:

“Sen ne emredersen yaparız!” dediler.

Bunun üzerine, Nuaym b. Mes’ud, Kureyşîlere söylediklerinin benzerini onlara söyledi.

Kureyşîleri kaçındırdığı, sakındırdığı şeylerden, Gatafanları da kaçındırdı, sakındırdı.[312]

“Ben sizin yardımcınızım. Yahudilerin sizlerle yaptıkları muahedelerini bozduklarını öğrendim. Muhammed hiçbir zaman yalan söylemez. Ben ondan işittim: Kurayza oğulları, kardeşleri olan Nadîr oğullarını yurtlarına ve mallarına iade ettiği takdirde, Muhammed’le barış yapacaklarmış!” dedi.[313]

Onlardan bir adam da, Nuaym b. Mes’ud’u doğruladı.[314]

Yahudilerin Karar ve İsteklerini Kureyşîlere Tebliğ Etmeleri

Benî Kurayza Yahudileri, Gazzal b. Semev’el’i Ebu Süfyan ile diğer Kureyş eşrafına gönderdiler.

Gazzal, onlara:

“Sizin burada oturmanız uzayıp gittiği halde, hiçbir şey yapamadınız. Sizin işiniz, görüşünüz yerinde değildir.

Siz bize Muhammed’in üzerine bir taraftan sizin yürüyeceğiniz, bir taraftan Gatafanların yürüyeceği günü belli etmiş olsaydınız, başka bir

taraftan da, hiçbirimiz geri kalmaksızın, biz yürürdük.

Fakat siz bize eşrafınızdan yanımızda rehine olarak bulunmak üzere bazı kimseleri göndermedikçe, artık biz sizin yanınızda Muhammed'le çarpışmaya çıkamayacağız!

Çünkü, sizin istemediğiniz bir yenilgiye uğrayıp bizi yurdumuzun ortasında Muhammed'in düşmanlığıyla başbaşa bırakarak acele yurdunuza dönüp gitmenizden korkuyoruz!" dedi ve geri döndü.

Kureyşîlerle Gatafanlar, Benî Kurayza Yahudilerine, istedikleri rehinelerden bir tek kişi bile göndermediler.

Ebu Süfyan:

"Bu, herhalde Nuaym'ın söylemiş olduğu şeydir!" dedi.

Nuaym b. Mes'ud, Benî Kurayzaların yanına gitti. Onlara:

"Ey Benî Kurayza cemaati! Ben Ebu Süfyan'ın yanında iken, rehineler isteyen elçiniz gelmişti.

Dönerken, elçiye Ebu Süfyan tek kişi bile vermediği gibi; 'Onlar benden keçi oğlağı bile istemiş olsalardı, onlara rehine olarak onu da vermezdim! Demek ben onlara arkadaşlarımın üstünlerini rehine olarak vereceğim de, onlar da öldürsün diye onları Muhammed'e teslim edecekler ha!' dedi.

Siz rehine alma hususundaki görüşlerinizde durup direnin. Çünkü, siz Muhammed'le çarpışmayacak olursanız, Ebu Süfyan dönüp gider. Siz de ilk muahedenizin üzerinde durmuş olursunuz" dedi.

Ka'b b. Esed:

"Biz Muhammed'le çarpışmazdık. Vallahi, ben zaten böyle olmasını istemiyordum. Fakat Huyey! Âh o uğursuz adam!" dedi.

Zebir b. Bata:

"Eğer Kureyşîler ve Gatafanlar Muhammed'e yenilirlerse, bizim için kılıçtan başka bir şey kabul edilmez!" dedi.

Nuaym b. Mes'ud:

"Ey Ebu Abdurrahman! Sen böyle bir şeyden korkma!" dedi.

Zebir b. Bata:

"Hayır! Tevrat'a andolsun ki; harp işinde Yahudilerin en yerinde görüşü, Kureyş'ten rehineler istemeksizin Muhammed'in üzerine yürümektir!

Kureyşîler bize hiçbir zaman rehineler vermeyecektir!

Kureyşîler bize ne diye rehine verecekler? Onlar sayıca bizden daha çoktur. Onların yanlarında atlar var, bizim yanımızda at yok! Onlar kaçmak isterlerse kaçabilirler. Biz onları önlemeye kâdir olabilir miyiz?

Şu Gatafanlar, Evsîlerin hurmalarından bir kısmının kendilerine verilmesi için Muhammed'in yanına kadar gittiler ve geri döndüler. Muhammed kılıçtan başkasına yanaşmadı. Onlar, umduklarına eremeden, ellerine hiçbir şey geçmeden geri döndüler" dedi.

İkrime b. Ebu Cehil'in Benî Kurayza Yahudilerine Gönderilişi

Benî Kurayza Yahudilerinden beklemedikleri haberi alınca, Kureyşîler Ebu Süfyan'a:

"Yahudilerin haberi hakkında inceleme yap da, işin içyüzünü bir öğren bakalım?" dediler.

İkrime b. Ebu Cehil'i onlara gönderdiler.

İkrime, Cuma günü güneş batarken, Benî Kurayza Yahudilerinin yanına vardı.

"Ey Yahudi cemaati! Burada eğlenip durmamız uzadı. Develer, atlar ölmeye başladı. Her tarafı kıtlık sardı.[315]

Biz bu yerde böyle hep oturup duracak değiliz! Yarın sabah çarpışmaya hazırlanın!

Aramızdaki anlaşmazlığı bir sonuca erdirinceye kadar, Muhammed'le çarpışacağız!" dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

"Yarınki gün Sebt (Cumartesi) günüdür. Biz Sebt gününde hiçbir iş tutmayız.[316] Bizden Sebt gününde iş tutmuş olan kimselerin felâkete uğradıkları sizce meçhul değildir.[317]

Bununla birlikte, Sebt günü çıktıktan sonra adamlarınızdan teminat olarak bize rehineler vermedikçe de sizin yanınızda Muhammed'le çarpışacak değiliz!

O rehineler yanımızda sağlam bir teminat olarak bulundukça, Muhammed'le çarpışabiliriz!" dediler.[318]

İkrime:

"Hangi rehineler?" diye sordu.

Ka'b b. Esed:

"Bize şart olarak vermeyi kabul ettiğiniz rehineler!" dedi.

İkrime:

"Sizin tarafınızdan, bunu şart koşan kimdir?" diye sordu.

Benî Kurayza Yahudileri:

"Huyey b. Ahtab'dır![319]

Biz, çarpışmanın size zor ve ağır gelmesi halinde sizin bizi yalnız bırakarak acele memleketlerinize dönüp gitmenizden korkuyoruz!

Halbuki, (çarpışacağımız) adam [Peygamberimiz Aleyhisselâm kasd ediliyor] bizim memleketimizdedir. Bizde ise, ona karşı koyabilecek güç ve kuvvet yoktur![320]

Bizim çocuklarımız, kadınlarımız ve mallarımız da yanımızda bulunuyor!" dediler.

İkrime b. Ebu Cehil, Ebu Süfyan'ın yanına dönünce:

"Geridekilerden ne haber getirdin?" diye sordular. İkrime:

"Allah'a yemin ederim ki; Nuaym'ın getirmiş olduğu haber doğru imiş! Allah düşmanları hainlik ettiler!" dedi.[321]

İkrime rehine meselesi hakkında Benî Kurayza Yahudileriyle konuştuklarını da Ebu Süfyan'a haber verince, Ebu Süfyan, Huyey b. Ahtab'a:

"Ey Yahudi! Biz sana şöyle şöyle söylemedik mi?" dedi.

Huyey b. Ahtab:

"Hayır! Vallahi böyle söylemedin!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Evet! Bu, Huyey'den görülen bir vefasızlık ve hainliktir!" dedi.

Huyey b. Ahtab, Ebu Süfyan'ın kendisinin dediği gibi söylemiş olduğuna, Tevrat üzerine yemin etti.[322]

Mes'ud b. Ruhayle ve Arkadaşlarının Benî Kurayzalara Gönderilişi

Gatafanlar da, Ebu Süfyan'ın gönderdiği gibi, içlerinden bazı adamlarla birlikte Mes'ud b. Ruhayle'yi Benî Kurayza Yahudilerine gönderdiler.

Benî Kurayza Yahudileri, onlara da Ebu Süfyan'a verdikleri cevap gibi cevap verdiler.

Gatafanlar da, kendi kendilerine:

"Allah'a yemin ederiz ki; Nuaym'ın bize vermiş olduğu haber doğru imiş!" dediler.

Kureyşîlerin daha fazla duramayacaklarını, dönüp gideceklerini anlayınca da elleri yanlarına düştü.

Ebu Süfyan onları harekete geçirebilmek için uğraştı durdu.[323]

Kureyşîlerin Karar ve İsteklerini Benî Kurayzalara Bildirmeleri

Kureyşîler, Benî Kurayza Yahudilerine:

"Biz, vallahi size rehine olarak adamlarımızdan bir tek kişi bile vermeyiz. Siz kendiliğinizden çarpışmak isterseniz, çıkın, çarpışın![324]

Bizim yanımızda çarpışmaya gelirseniz, ne âlâ! Aksi takdirde, aramızdaki antlaşma hükümsüzdür!" diyerek haber gönderdiler.[325]

Benî Kurayza Yahudileri, birbirlerine:

"Demek Nuaym b. Mes'ud'un söylemiş olduğu şey doğru imiş! Kureyş ve Gatafan kavimleri Muhammed'le çarpışacaklar. Eğer onu yenmek imkân ve fırsatını bulabilirlerse, yenip ganimet alacaklar. Bunun aksi olursa, acele memleketlerine dönüp gidecekler, yurdumuzda bizi o adamla başbaşa bırakacaklar!" dediler ve Kureyşîlerle Gatafanlara:

"Siz bize kendi adamlarınızdan rehineler vermedikçe, biz de vallahi sizin yanınızda Muhammed'le çarpışmayız!" diyerek haber gönderdiler.[326]

Müşriklerle Yahudilerin Birbirlerinden Yardım Görme Umutlarını Kesmeleri

Yahudiler de, Kureyşîler de, Gatafanlar da:

“Nuaym’ın dediği çıktı!” diyorlardı.

Bunlar onlardan, onlar da bunlardan yardım görme umutlarını kestiler. İşleri karıştı. Aralarında anlaşmazlığa düştüler.[327]

Ebu Süfyan, ayağa kalkarak, bütün arkadaşlarına şöyle seslendi:

“Ey Kureyş cemaati ve burada bulunan kişiler! Ben maymun ve domuzların kardeşleri olan Yahudilerden yardım beklemeyi uygun görmüyorum!

Ey Tanrı! Ben Kurayza oğullarının andlarından uzağım!”

Bunları söyledikten sonra da:

“Yarın sabah, hep birden, Muhammed’in üzerine saldırmaya hazırlanınız!

Hendekten geçmek imkân ve fırsatını elde edinceye kadar, bütün güçlük ve çetinlikleri yenmeye çalışacaksınız!” dedi.[328]

Ebu Süfyan’ın Huyey b. Ahtab’a Çatması

Benî Kurayza Yahudileri İkrime b. Ebu Cehil’e söyleyeceklerini söyledikten sonra, Ebu Süfyan, Huyey b. Ahtab’a:

“Kavminin, bize va’d etmiş olduğun yardımı nerede kaldı?!

Bak, şimdi onlar bize karşı ahdlerini yerine getirmemek, hainlik etmek maksadıyla bizden ayrılmış bulunuyorlar!?” dedi.

Huyey b. Ahtab:

“Hâşâ! Tevrat’a andolsun ki; böyle bir şey yoktur. Fakat, Sebt günü boş durma ve oturma günüdür. Biz Sebt yasağına saygısızlık etmeyiz. Sebt hükmünü çiğneyerek Muhammed’e karşı yaptığınız savaşta size nasıl yardım edebilirdik?

Pazar günü olunca, Muhammed ile ashabının üzerlerine yürüyüp ateş yakar gibi onların canlarını yakacağız!” dedi.

Huyey b. Ahtab’ın Benî Kurayza Yahudilerini Kandırmaya Çalışması

Huyey b. Ahtab, Ebu Süfyan’la konuştuktan sonra Benî Kurayza Yahudilerinin yanına gitti. Onlara:

“Babam, anam sizlere feda olsun!

Kureyşîler sizi ahde vefasızlık ve hainlikle suçladılar. Beni de sizinle birlikte suçladılar.

Düşmanımızla bir işiniz çıktığı zaman, sizin için Sebt yasağı yoktur, ona riayetsizlik etseniz de!” dedi.

Ka’b b. Esed kızdı ve:

“Muhammed onları tek kişi bırakmayıncaya kadar öldürse bile, biz Sebt yasağını bozmayız!” dedi.

Huyey b. Ahtab, Ebu Süfyan’ın yanına döndü.

Ebu Süfyan:

“Ey Yahudi! Kavminin ahde vefasızlık ve hainlik etmek istediklerini sen de öğrendin mi?” dedi.

Huyey b. Ahtab:

“Hayır! Vallahi onlar ahde vefasızlık yapmak istemiyor, belki Pazar günü çarpışmaya çıkmak istiyorlar” dedi.

Ebu Süfyan:

“Sebt ne demektir?” diye sordu.

Huyey:

“Yahudilerin içinde çarpışma yapmalarının ağır günah sayıldığı, günlerden bir gündür.

Biz Yahudi oğullarından bazıları, Sebt günü balık avlayıp yediler.

Allah da, onları maymunlara ve domuzlara çevirdi!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Öyleyse, ben maymunların, domuzların kardeşleri olanların yardımını istemeyi uygun görmüyorum!

Ben İkrime ile arkadaşlarını onlara göndermiştim.

Onlar:

‘Bize eşrafınızdan rehineler göndermedikçe çarpışmayız!’ dediler.

Bundan önce de, Gazzal b. Semev’el onların elçisi olarak bize gelmişti.

Lât'a yemin ederim ki; sizin bu tutumunuz vefasızlık ve hainlikten başka bir şey değildir!

Ben senin de o Yahudi cemaatinin vefasızlık ve hainliklerine dahil bulunduğunu sanıyorum!" dedi.

Huyey b. Ahtab:

"Tûr-u Sînâ'da Musa'ya indirilen Tevrat'a yemin ederim ki; ben vefasızlık ve hainlik etmedim!

Ben onların yanından ayrılıp senin yanına geldiğim zaman, onlar halkın Muhammed'e en çok düşmanı olanı ve onunla çarpışmaya da en isteklisi idiler.

Fakat Pazar gününe kadar burada bulunmayacaklar ve seninle birlikte çarpışmaya katılmayacaklar!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Hayır! Vallahi, sizin vefasızlığınızı ve hainliğinizi beklemek için, halkı artık bir saat bile durdurmam!" dedi.

Huyey b. Ahtab, Ebu Süfyan'ın bu sert çıkışından hayatı hakkında endişeye düştü.[329]

Medine'yi Kuşatan Düşmanların Aralarında Tefrikaya ve Anlaşmazlığa Düşmeleri

Medine'yi kuşatan düşman kabileler, aralarında tefrikaya ve ihtilafa düştüler.[330] Herkes birbirinden çekiniyor, sakınıyordu.[331]

Gatafanlar, Süleymler:

"Vallahi, Muhammed bize Yahudilerden daha sevgilidir ve bizce daha öncelik taşır!" demeye başladılar.[332]

Kıtlık etrafı sarmıştı. Kureyşîler de hendekte oturup durmaktan bıkmışlar, iyice sıkılmaya başlamışlardı.

Ebu Süfyan, ise, hep Medine'ye baskın yapmak umut ve arzusunu taşımakta idi.

Ebu Süfyan'ın Gönderdiği Ültimatom Yazısını Peygamberimiz Aleyhisselâmın Cevaplayışı

Müşrik ordularının başkumandanı Ebu Süfyan b. Harb, emri altındaki o kadar güçlü ordularla haftalarca çabaladığı halde hendeği geçip Müslümanlarla meydan savaşı yapmadığına ve Müslümanları ortadan kaldıramadığına son derece sinirlenmekte idi.

O, bu kızgınlıkla Peygamberimiz Aleyhisselâma bir yazı yazmış ve yazısında şöyle demişti:

"Ey Allah! Senin isminle başlarım!

Ben Lât'a, Uzzâ'ya[333] yemin ederim ki; senin kökünü kazıyalım da, bir daha seninle uğraşmayalım diye bütün topluluğumuzun, ordularımızın başında senin üzerine yürümüş, gelmiştim![334]

İyi bilirsin ki, ben Kureyşîlere ait bir ticaret kervanı üzerinde, Rabığ'da, Ahyâ suyunun başında senin ashabınla karşılaşmıştım.

Ashabın, çarpışmak için bizi kuşatmışlardı.

Yaptığımız savunma karşısında, oradan geçip gitmemize ister istemez razı olmuşlar, ben de Kureyş kervanının üzerinde kavmime varmış, kavuşmuştum.

Ashabın bize yetişememiş, kavuşamamışlardı.

Kavmimi yenilgiye uğrattığın vak'ada [Bedir'de] ben bulunamadım. Sonra, yurdunuzun ortasındaki Sevık'ta sizinle cenk etmeye gittim. Adamlar öldürdüm, bir hurmalığı, ekini ve iki evi yaktım.[335]

Ondan sonra, Uhud günü bütün topluluğumuzun, ordumuzun başında seninle cenk ettim. Sizin bizi Bedir'de yendiğiniz gibi, biz de orada sizi yenmiştik.

En sonra, bütün topluluğumuzun ve ordumuzun başında, üzerinize yürüdük. Hendek günlerinde topluca karşımıza kim çıktı?!

Siz hep kalelerde korunmak, hendeklerin ardında siperlenmek yolunu tuttunuz![336]

Senin bizimle karşılaşmak istemediğini, dar yerlere ve hendeklere sığındığını,[337] Arapların bilmedikleri tedbirlere başvurduğunu gördüm![338]

Ne olurdu, bunu sana kimin öğrettiğini de bir bilseydim?[339]

Arapların sığınak olarak bildikleri şey, ancak mızraklarının gölgesi ve kılıçlarının ağzıdır!

Senin bu tutum ve davranışın, kılıçlarımızdan ve bizimle karşılaşmaktan kaçmak yolunu tutmaktan başka bir şey değildir.[340]

Eğer size tekrar döner gelirsek, tarafımızdan size Uhud günü gibi acı bir gün daha hazırlanmış olduğunu ve o günde kadınların açıldığını, serbest kılındığını göreceksiniz!”

Ebu Süfyan, bu yazıyı Ebu Üsâmetü’l-Cüşemî ile göndermişti.

Yazı getirilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm ashabdan Übeyy b. Ka’b’ı çağırdı. Onunla birlikte çadırına girdi.

Übeyy b. Ka’b, Ebu Süfyan’ın yazısını Peygamberimiz Aleyhisselâm’a okudu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm Ebu Süfyan’ın yazısına şöyle cevap verdi:

“Muhammed Resûlullah’tan Ebu Süfyan b. Harb’e!

Emmâ bâd.[341]

Yazdığın yazı bize geldi.[342]

Seni nefsin eskiden beri Allah’a karşı hep aldatıp duruyor.[343]

Ey Galib oğullarının ahmağı ve onların beyinsizi![344]

Sen bütün topluluğunuzun ve ordunuzun başında bize geldiğini ve kökümüzü kazımadıkça da dönmek istemediğini hatırlatıyorsun![345]

Bu öyle bir iştir ki, Allah senin ile yapmak istediğin o iş arasına geriliyor ve bize de bir daha Lât ve Uzzâ adını ağzına alamayacağın kadar güzel bir akıbet ve sonuç hazırlıyor.

Yapmış olduğumuz hendek hakkındaki ‘Bunu sana kim öğretti?’ sözüne gelince; hiç şüphesiz, seni ve senin arkadaşlarını kızdırmak için, onu bana Yüce Allah ilham etti!

Elbette ve elbette, sana öyle bir gün gelecektir ki, o gün bana karşı savunmak, korunmak, bir tarafa savuşup gitmek imkân ve fırsatını bulamayacaksın.[346]

Elbette ve elbette, sana öyle bir gün gelecektir ki, o günde Lât'ı, Uzzâ'yı, İsaf'ı, Nâile'yi, Hübel'i kıracağım![347]

Ve o gün, ben bunları sana hatırlatacağım![348] Ey Galib oğullarının akılsız ve beyinsizi!"[349]

Dehşetli Bir Rüzgârın Esmeye Başlayıp Müşrikleri Tedirgin ve Perişan Edişi

Cebrail Aleyhisselâmın Allah tarafından müşriklerin üzerine salınacağını ve onları perişan edeceğini Peygamberimiz Aleyhisselâma önceden haber vermiş olduğu rüzgâr, kasırga,[350] Sebt (Cumartesi) gecesi gürlemeye başladı.[351]

Bu, en soğuk kış gecelerinde esen soğuk, dondurucu bir rüzgârdı.[352]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu rüzgâr hakkında:

"Ben, Allah tarafından, Sabâ, yani gündoğusu yeli ile yardım olundum!

Âd kavmi ise batı yeli ile helâk oldular!" buyurmuştur.[353]

Bu rüzgâr, tozları, toprakları müşriklerin gözlerine dolduruyordu.

Onları kendi başlarının derdine düşürmüş, ordugâhlarına çekilmek, sinmek zorunda bırakmıştı.[354]

Rüzgâr çadırların bezlerini, derilerini yırtıyor, direklerini söküyor, koparıyor, sergileri kumlara gömüyor, hiç kimse hiç kimsenin yanına gidemiyordu.[355]

Yakılan ateşler, ışıklar sönüyor; develer, atlar birbirlerine karışıyordu.[356]

Müşrikler ordugâhlarında tekbir ve silah sesleri de işitiyorlardı.[357]

Müşriklerin kalblerine büyük bir korku düşmüştü.[358]

Bu husus, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle hatırlatılır ve açıklanır:

"Ey mü'minler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayınız ki, o zaman size ordular saldırmışlardı da, Biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular (melekler) salmıştık. Allah ne işlerseniz hepsini hakkıyla görendir."[359]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Sel’ dağındaki Feth Mescidinin yerinde bulunuyordu.[360]

Gecenin üçte biri geçince, namaz kılmaya kalktı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bir sıkıntı ve üzüntüye uğradığı zaman, namaz kılmayı arttırırdı.[361]

Huzeyfe b. Yeman der ki:

“Ahzab gecesi, halk Resûlullah Aleyhisselâmın başından dağıldılar, yanında oniki kişiden başka kimse kalmadı.[362]

Biz saf halinde oturmuştuk.

Ebu Süfyan ve onunla birlikte bulunan kuvvetler üst tarafımızda, Benî Kurayza Yahudileri aşağımızda idi. Çoluk çocukların üzerine baskın yapıverecekler diye korkup duruyorduk.

Bize öyle bir gece gelip çatmıştı ki, ondan daha karanlık bir gece görmemiştik.

Gökgürültülerini andıran gürültülerle, korkunç bir rüzgâr da gelip çatmıştı bize!

Öyle bir karanlık çökmüştü ki, hiçbirimiz uzattığı parmağını göremiyordu.[363]

Resûlullah Aleyhisselâm müşriklerin aralarında anlaşmazlığa düştüklerini ve Allah’ın onların topluluklarını dağıttığını haber almıştı.[364]

Resûlullah Aleyhisselâm, gecenin bir kısmını namaz kılarak geçirdikten sonra, bize doğru yöneldi ve:

‘Bizim için şu kavmin ne yaptığını gördükten sonra benim yanıma dönecek bir kimse var mı ki, ben onun Cennette bana arkadaş olmasını Yüce Allah’tan dileyeyim?’ buyurdu.

Orada bulunanlardan hiçbiri, duydukları şiddetli korku ve karşılaştıkları şiddetli açlık ve şiddetli soğuk yüzünden, ayağa kalkamadı.[365]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Bana şu kavmin haberini getirecek bir adam yok mu ki, Allah onu Kıyamet günü benimle haşrede?’ buyurdu.

Biz sustuk. Kendisine bizden hiçbir kimse cevap veremedi.

Sonra, tekrar:

‘Bize şu kavmin haberini getirecek bir adam yok mu ki, Allah onu Kıyamet günü benimle birlikte haşrede?’ buyurdu.

Biz yine sustuk. Kendisine bizden hiç kimse cevap veremedi.

Üçüncü kez:

‘Bize şu kavmin haberini getirecek bir adam yok mu ki, Allah onu Kıyamet gününde benimle birlikte haşrede?’ buyurdu.

Biz yine sustuk. Kendisine bizden hiç kimse cevap veremedi.[366]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm benim yanıma geldi.

Üzerimde, ne düşmandan korunabileceğim kalkanım, ne de soğuktan korunabileceğim elbisem vardı.

Zevcemin entari üzerinden giydiği, boyu dizlerimi geçmeyen kısa bir ceketten başka bir şeyim yoktu.

Resûlullah Aleyhisselâm yanıma gelince, dizlerimin üzerine çöküp büzüldüm. Benim için:

‘Kim bu?’ diye sordu.

‘Huzeyfe!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Huzeyfe hâ?’ buyurdu.

‘Evet yâ Rasûlallah! Huzeyfe’yim!’ dedim.[367]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Sen geceden beri benim sesimi işitmedin mi? Ne için ayağa kalkmadın?’ diye sordu.

‘Seni hak din ile peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki; ben kendimdeki açlıktan ve karşılaştığım soğuktan dolayı davetine icabet edemedim!’ dedim.[368]

Ben oradaki halkın en çok korkanı, en çok da soğuktan üşüyeni idim.[369]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Git de, bana şu kavmin haberini getir!

Git, şu kavim ne yapıyor bir bak! Yanıma dönüp gelinceye kadar da, onlara ne ok, ne taş atacak, ne mızrak saplayacak, ne de kılıç vuracaksın!' buyurdu.[370]

'Yâ Rasûlallah! Onlar beni öldürürler diye korkmuyorum. Fakat, beni esir edip keserler, biçerler diye korkuyorum!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Sen benim yanıma dönüp gelinceye kadar ne sıcaktan, ne de soğuktan zarar görmeyeceksin![371]

Senin için esir edilmek, kesilip biçilmek sakıncası da mevcut değildir' buyurdu.

Resûlullah Aleyhisselâmın 'Senin için bir sakınca yoktur!' buyurmasından ilk anladığım şey, bana bir zarar gelmeyeceği oldu.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Git, şu kavmin içine gir! Ne söylüyorlar bir bak![372] Bana şu kavmin haberini getir, ama onları aleyhime kaldıracak bir şeyi yapmaktan sakın!' buyurdu.[373]

'Allah'ım! Onu önünden, ardından, sağından, solundan, üstünden, altından koru!' diyerek dua etti.[374]

Kılıcımı, yayımı aldım. Üzerimdeki ötemi berimi sıkıladım.

Müşriklere doğru yürüyüp gitmeye başladım.[375] Sanki hamamda yürüyor gibi idim![376] Vallahi, içimde ne bir korku, ne de bir üşüme kalmış, hepsi içimden çekilip gitmişti! İçimde bunlardan hiçbir şey duymuyordum artık![377]

Nihayet, müşriklerin ordugâhının yanına vardım.

Ebu Süfyan'ı yanmış bir ateşin başında ve birtakım adamların içinde buldum.[378]

Ebu Süfyan, kara, iri yarı bir adamdı. İki elini ateşe tutup koltuklarına sürüyor ve:

'Göçüp gitmek gerek! Göçüp gitmek gerek!' diyordu.

Kendisini bundan önce hiç görmemiştim, tanımıyordum.[379]

Ebu Süfyan sırtını ateşe tutup ısıtmaya başladığı sırada idi ki,[380] kendi kendime:

'Ben daha ne bekliyorum? Allah düşmanının yerini görmüş bulunuyorum!' dedim.[381]

Ok çantamdan bir ok çıkarıp, yayımın ortasına yerleştirdim. Ateşin ışığından yararlanarak onu atıp vurmak istedim.

Hemen, Resûlullah Aleyhisselâmın:

'Benim yanıma dönüp gelinceye kadar bir hadise çıkarmayacaksın!' buyruğunu hatırlayınca geri durdum, okumu çantama koydum. Kendimde bir cesaret buldum.[382] Onların içlerine girdim.

Rüzgâr ve Allah'ın gözle görülmeyen ordusu onlara yapacağını yapıyor; onların tencere ve tavalarını deviriyor, ateş ve ışıklarını söndürüyor, çadırlarını başlarına yıkıyordu![383]

O sırada, ateşin başına kadar varmış, müşriklerin yanlarına oturmuştum.

Ebu Süfyan, ayağa kalkıp:

'İçinizde casuslar, gözcüler bulunmasından sakınınız! Her adam yanında bulunanın kim olduğuna baksın.[384] Sizden her biriniz, yanında oturanın elini tutsun![385] Kim olduğunu tanısın!'[386] dedi.[387]

Hemen sağ elimi uzatıp yanımda oturan kimsenin elini tuttum[388] ve ona:

'Sen kimsin?' dedim.[389]

'Amr b. Âs!' dedi.[390]

Hemen sol elimi de uzatıp sol yanımda oturan kimsenin elini tutarak[391] kendisine:

'Sen kimsin?' dedim.[392]

'Muaviye b. Ebu Süfyan!' dedi.[393]

Ben tanınırım diye korkumdan böyle yaptım.[394]

Bundan sonra, Ebu Süfyan:

‘Ey Kureyş cemaati! Vallahi, siz durulacak bir yerde durup sabahlamadınız![395] Vallahi, siz durulacak gibi bir yerde değilsiniz![396]

Atlar, develer ölmeye başladı.[397] Kıtlık her tarafı sardı.[398] Benî Kurayza Yahudileri de bize karşı aksilik etmeye başladılar. Onlardan hoşumuza gitmeyecek haberler aldık.

Rüzgârlardan başımızı gelenleri görüyorsunuz! Ne tencerelerimizi, ne ateşimizi, ne de barınacağımız çadırlarımızı yerinde bırakıyor!

Hemen göç edip gidiniz! İşte, ben göç edip gidiyorum!’ dedi.

Sonra da, devesine doğru vardı. Devenin bir dizi bağlı idi, üzerine oturdu, yürütmek için ona vurdu. Deve üç ayağı üzerine sıçrayıp kalktı. Vallahi, devenin ayak bağı ayakta iken çözüldü!

Eğer Resûlullah Aleyhisselâmın:

‘Bana dönüp gelinceye kadar bir hadise çıkarmayacaksın!’ buyruğu olmasaydı ve isteseydim, onu okla vurup öldürmüş gitmiştim.[399]

Halkın en yakınında bulunanı, Âmir oğulları idiler.

Onlar da:

‘Ey Âmir oğulları hanedanı! Buradan göç edip gidiniz! Buradan göç edip gidiniz! Burası sizin için durulacak gibi bir yer değildir!’ diyorlardı.

Rüzgâr ordugâhlarını altüst ederken, onlar ordugâhlarından bir karış bile ileri geçecek durumda değillerdi.

Vallahi, onların büyük halıları ve döşekleri üzerine rüzgârın yağdırdığı taşların çıkardıkları sesleri işitiyordum.[400]

İkrime b. Ebu Cehil, Ebu Süfyan’a:

‘Sen kavmin lideri ve orduların başkumandanı olduğun halde, halkı nasıl geride bırakıp gidiyorsun?!’ deyince, Ebu Süfyan utandı.

Hemen devesini ıhdırdı ve yularını eliyle çekip durdu ve halka:

‘Haydi, göç ediniz!’ dedi.

Ebu Süfyan dikilip dururken, halk göç etmeye başladılar.

Ebu Süfyan, askerinin takip edilmesinden korkarak Amr b. Âs’a:

‘Ebu Abdullah! Benim ve senin burada kalması gerekiyor. Muhammed’le ashabının takiplerinden gafil ve süvarilerimizin de himayesinden uzak

bulunuyoruz. Askerimiz çekilip gidinceye kadar takip edilmeyeceğimizden de emin değiliz!' dedi.

Amr b. Âs:

'Peki, ben geride kalayım' dedi.

Ebu Süfyan, Halid b. Velid'e de:

'Ebu Süleyman! Sen ne dersin?' diye sordu.

Halid b. Velid:

'Ben de onun gibi geride kalayım' dedi.[401]

Böylece, takip edilmekten korktukları için, Amr b. Âs ile Halid b. Velid ardcı olarak ikiyüz atlı ile geride kaldılar."[402]

Bunlar, seher vaktine kadar ordugâhta beklediler.[403]

Kureyşîlerin orduları böylece Medine'den ayrılıp gittiler.

Medine'ye kuşatan diğer müşrik ordularına gelince, Tuleyha b. Huveylid:

"Muhammed size kötülük etmeye, sizi büyülemeye başladı! Hemen buradan savuşup kurtulmaktan başka çare yok! Hemen buradan savuşup kurtulmaktan başka çare yok!' diyerek kavmine sesleniyordu.

Her kabilenin lideri, kavmine:

"Ey filan oğulları! Yanıma geliniz!" diyerek sesleniyor ve kabileleri yanlarında toplandıkları zaman da:

"Hemen buradan savuşup kurtulmaktan, hemen buradan savuşup kurtulmaktan başka çare yok!" diyorlardı.[404]

Kureyşîlerin çekilip gittiklerini işitince, Fezâre ve Gatafanlar da yurtlarına döndüler.[405]

Huzeyfe b. Yeman, Gatafanların ordugâhlarına gittiği zaman, onları göçüp gitmiş, ordugâhlarını boşalmış buldu.

Gatafanlar göç edinceye kadar, Mes'ud b. Ruhayle ile süvari arkadaşları, Benî Süleymlerden de bazı kimseler, ardcı olarak geride kalmışlardı.[406]

Huzeyfe b. Yeman'ın Beyaz Sarıklı Süvarilere Rastlayışı

Huzeyfe b. Yeman der ki:

“Müşriklerin ordugâhından döndüğüm zamanda da yine, hamamda yürüyor gibi idim![407]

Resûlullah Aleyhisselâma doğru giderken, yolu yarıladığım veya yarıya yakın yol aldığım sırada gördüğüm yirmi kadar beyaz sarıklı süvari, bana:

‘Sahibine haber ver: Allah, düşman askerlerine karşı ona kâfi gelmiştir!’ dediler.[408]

Resûlullah Aleyhisselâmın yanına döndüğüm zaman, kendisi zevcelerinden birisine ait Yemen işi bir kilim üzerinde namaz kılıyordu.[409]

Vallahi, döner dönmez, bütün üşümelerim gerisin geri bana gelmişti; tirtir titriyordum.[410]

Resûlullah Aleyhisselâm yaklaşmamı eliyle işaret edince, yanına yaklaştım.

Yaklaşınca, kilimin bir ucunu benim üzerime sarkıtıp saldı.[411]

Namazını bitirince:

‘Yeman’ın oğlu! Otur! Müşrikler hakkında ne haberin var?’ diye sordu.

‘Yâ Rasûlallah! Halk Ebu Süfyan’ın başından dağılmış, başında ancak bir cemaat kalmış! Ateş yakmışlar. Allah, bizim üzerimize boşalttığı soğuk gibi, onların üzerine de soğuk boşaltmaktadır!

Fakat, biz buna karşılık Allah’tan onların dilemedikleri ecri dileriz!’ dedim.[412]

Kendisine müşriklerin bütün haberlerini verdim ve onları göçüp giderlerken geride bıraktığımı söyledim[413]

Peygamber Aleyhisselâm, azı dişleri görününceye kadar güldü.[414]

Resûlullah Aleyhisselâm beni iki ayağı arasına, ayak ucuna yatırdı. Örtünün bir ucunu üzerime bıraktı.[415] Örtünün içinde sabaha (sabah namazı vaktine) kadar uyumaktan ayrılamadım. Sabaha eriştiğim zaman, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Kalk artık ey uykucu!’ buyurdu.”[416]

***

Peygamberimiz Aleyhisselâm sabaha çıktığı zaman, oradaki düşman ordugâhlarında bir tek kişi bile geride kalmamıştı.[417] Müşrikler götüremedikleri bazı meta'larını da bırakıp gitmişlerdi.[418]

Müşrikler öğleye doğru Melel'e, ertesi gün de Seyyâle'ye vardılar.[419]

Ebu Süfyan'ın Kureyş ordularıyla Tihâme bölgesine kavuştuğu sırada, Uyeyne b. Hısn ile yanındaki Necdliler, Ebu Süfyan'ın arkasından yetiştiler.

Benî Kurayza Yahudileri de dönüp kalelerine sığındılar.[420]

Benî Nadîr Yahudilerinin başkanı Huyey b. Ahtab ise, Ebu Süfyan'la birlikte Revhâ'ya kadar korka korka gittikten sonra, Ka'b b. Esed'e vermiş olduğu sözü yerine getirmiş olmak için oradan ayrılarak, geceleyin Benî Kurayza Yahudileriyle birlikte kalelerine girdi.[421]

Benî Kurayza Yahudilerinden Nebbaş b. Kays'ın Karısının Rüyası ve Benî Kurayza Yahudilerinin Akıbetlerinden Korkmaya Başlamaları

Müslümanların hendekte müşrikler tarafından kuşatıldıkları sırada, Benî Kurayza Yahudilerinden Nebbaş b. Kays'ın karısı, hendeğin boşaldığını, hendekte hiç kimsenin kalmadığını ve Müslümanların Benî Kurayza Yahudilerini kalelerinde kuşatarak davar boğazlar gibi boğazladıklarını rüyasında görmüş; bu, Yahudi bilginlerinden Zebir b. Bata'ya anlatılınca, Zebir b. Bata:

"Onun gözleri bunu görmek için mi uyumuş?! Uyumaz olasıca!

Kureyşîler dönüp gidecekler, Muhammed de gelip bizi kuşatacak!

Tevrat'a yemin ederim ki; kuşatmadan sonraki şeyler, ondan daha şiddetli, daha ağır olacaktır!" diye yorumlamıştı.[422]

Benî Kurayza Yahudileri, Kureyş müşrikleri çekilip gittikten sonra:

"Muhammed üzerimize yürüyecektir!" dediler, son derecede korkmaya başladılar.[423]

Kur'ân-ı Kerîm'in ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Dağılan Müşrik Orduları Hakkındaki Açıklamaları

Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabının köklerini kazımak maksadıyla toplanıp Medine'yi kuşatan müşrik orduları, hiçbir şey yapamadan, olanca öfkeleriyle dönüp gitmek zorunda kalmışlardı.[424]

Bu vâkıa, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Allah, o kâfirleri (inkârcıları) hiçbir hayra eremedikleri halde, olanca öfkeleriyle red ve yüzgeri etti.

Allah, muharebe hususunda mü'minlere kâfi geldi.

Allah, Kavî'dir; her şeye galib ve üstündür."[425]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, hendekten dönecekleri sırada:

"Artık Kureyşîler bu yılınızdan sonra gelip sizinle çarpışamayacaklar, fakat siz onlarla çarpışacaksınız![426]

Artık bundan böyle müşriklerin üzerine biz yürüyüp onlarla çarpışacağız! Fakat onlar gelip bizimle çarpışamayacaklardır" buyurdu.[427]

Hendek Şehidleri

1. Sa'd b. Muaz (Hendekte yaralanmış, kısa bir müddet sonra, yarası deşilerek vefat etmiştir.)
2. Enes b. Evs b. Atîk,
3. Abdullah b. Sehl,
4. Tufeyl b. Numan,
5. Sa'lebe b. Ganeme,
6. Ka'b b. Zeyd.[428]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hendekten Medine'ye dönünce, Mescidde Sa'd b. Muaz'ın üzerine bir çadır kurulmasını emir buyurdu.[429]

Hemen bir çadır kurulup Rüfeyde Hatun tarafından tedavisine başlandı.[430]

Hendek kuşatması ve savunması 23 gün sürmüştür.[431]

---

1 İbn İshak, İbn Hişam, 3/224, Vâkıdî, Megâzî, 1/4, İbn Sa'd, 2/65, Belâzurî, Ensâb, 1/343, Taberî, Târîh, 3/42, 43.
2 İbn İshak, İbn Hişam, 3/224, Taberî, Târîh, 3/43, İbn Hazm, Cevâmi, s. 185, İbn Esîr, Kâmil, 2/178, İbn Seyyid, 2/55, Zehebî, Târîh, s. 233, İbn Kesîr, Bidâye, 4/93.
3 Vâkıdî, Megâzî, 1/4, İbn Sa'd, 2/65, Belâzurî, Ensâb, 1/343, Zehebî, Târîh, s. 233.
4 İbn İshak, İbn Hişam, 3/201, Taberî, Târîh, 3/38, İbn Hazm, Cevâmi, s. 182, İbn Kesîr, Bidâye, 4/77, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 28, Halebî, 2/566.
5 Vâkıdî, Megâzî, 2/441.
6 İbn İshak, İbn Hişam, 3/225.
7 Vâkıdî, Megâzî, 2/441.
8 İbn İshak, İbn Hişam, 3/225, Vâkıdî, Megâzî, 2/441.
9 Vâkıdî, Megâzî, 2/441, 442.
10 Vâkıdî, Megâzî, 2/441, 442.
11 İbn İshak, İbn Hişam, 3/225, Vâkıdî, Megâzî, 2/442.
12 Vâkıdî, Megâzî, 2/442.
13 Nisâ: 51-55, İbn İshak, İbn Hişam, 3/225, 226, Taberî, Târîh, 3/44, İbn Seyyid, 2/55, İbn Kesîr, Bidâye, 4/94, 95.
14 İbn İshak, İbn Hişam, 3/226.
15 Vâkıdî, Megâzî, 2/443.
16 Diyarbekrî, 1/480.
17 Belâzurî, Ensâb, 1/343.
18 Vâkıdî, Megâzî, 2/442, 443.
19 Belâzurî, Ensâb, 1/343.
20 Diyarbekrî, 1/480.
21 Vâkıdî, Megâzî, 2/442.
22 Vâkıdî, Megâzî, s. 290 (1367/1948 Kahire baskısı)
23 İbn Sa'd, 2/66.
24 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
25 İbn Sa'd, 2/66.
26 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
27 İbn Sa'd, 2/66.
28 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
29 Belâzurî, Ensâb, 1/343.
30 Vâkıdî, Megâzî, 2/444, İbn Sa'd, 2/66.
31 Vâkıdî, Megâzî, 2/444, 445.
32 Vâkıdî, Megâzî, 2/493.
33 İbn Hazm, Cevâmi, s. 186, İbn Esîr, Kâmil, 2/178, İbn Seyyid, 2/55, İbn Kesîr, Bidâye, 4/95, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 29, İbn Hacer, Metâlib, 4/229.
34 Vâkıdî, Megâzî, 2/445.
35 Diyarbekrî, 1/481.
36 Semhûdî, 4/1206.
37 Vâkıdî, Megâzî, 2/446, 450, İbn Sa'd, 2/66.
38 Semhûdî, 4/1206.
39 Diyarbekrî, 1/486.
40 Vâkıdî, Megâzî, 2/445.

41 Taberî, Târîh, 3/45.
42 Diyarbekrî, 1/482.
43 Vâkıdî, Megâzî, 2/446, İbn Sa'd, 2/66.
44 Semhûdî, 4/1216.
45 Yâkût, 3/12.
46 Semhûdî, 4/1215.
47 Yâkût, 3/12, Semhûdî, 4/1215.
48 İbn Hazm, Cemhere, s. 338, 345, 346.
49 Vâkıdî, Megâzî, 2/445, 446, Diyarbekrî, 1/481.
50 İbn Sa'd, 2/83, Taberî, Târîh, 3/45.
51 Semhûdî, 3/845, 4/1206.
52 Vâkıdî, Megâzî, 2/446.
53 Vâkıdî, Megâzî, 2/448.
54 Vâkıdî, Megâzî, 2/446.
55 Vâkıdî, Megâzî, 2/449, İbn Sa'd, 2/71, Ahmed b. Hanbel, 4/282, Buhârî, Sahîh, 5/47, Müslim, 3/1430.
56 İbn Sa'd, 2/71, Ahmed b. Hanbel, 4/282, Buhârî, Sahîh, 5/47, Müslim, 3/1430.
57 İbn Sa'd, 2/71, Ahmed b. Hanbel, 4/282, Buhârî, Sahîh, 5/47.
58 İbn Sa'd, 2/71, Ahmed b. Hanbel, 4/282, Buhârî, Sahîh, 5/47, 48, Müslim, 3/1431.
59 İbn İshak, İbn Hişam, 3/226.
60 İbn Sa'd, 2/70, Ahmed b. Hanbel, 3/187, 188, Buhârî, Sahîh, 5/45, Müslim, 3/1431, 1432.
61 İbn Sa'd, 2/70, Buhârî, Sahîh, 3/212, 5/45.
62 İbn Sa'd, 4/83.
63 Vâkıdî, Megâzî, 2/446, 447.
64 Taberî, Târîh, 3/45.
65 İbn İshak, İbn Hişam, 3/235, İbn Sa'd, 4/83, Ahmed b. Hanbel, 2/446, 447, Taberî, Târîh, 3/45, Beyhakî, Delâil, 3/418, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/421, Heysemî, 6/130.
66 Vâkıdî, Megâzî, 2/448.
67 İbn İshak, İbn Hişam, 3/228, 229, Vâkıdî, Megâzî, 2/476, Ebu Nuaym, Delâil, 2/499, 500, Beyhakî, Delâil, 3/427, İbn Seyyid, 2/57, Zehebî, Târîh, s. 235, İbn Kesîr, Bidâye, 4/99, Suyutî, Hasâis, 1/572.
68 İbn İshak, İbn Hişam, 3/228, Beyhakî, Delâil, 3/415.
69 İbn Sa'd, 4/83, 84, Taberî, Târîh, 3/45, 46, Beyhakî, Delâil, 3/419, 420, İbn Esîr, Kâmil, 2/179.
70 İbn İshak, İbn Hişam, 3/230, Beyhakî, Delâil, 3/417, 418, İbn Seyyid, 2/58, Zehebî, Târîh, s. 236, İbn Kesîr, Bidâye, 4/99.
71 İbn Kesîr, Bidâye, 4/101, 102.
72 Ahmed b. Hanbel, 4/303.
73 Vâkıdî, Megâzî, 2/450.
74 İbn İshak, İbn Hişam, 3/230, Taberî, Târîh, 3/46.
75 Taberî, Târîh, 3/46, Beyhakî, Delâil, 3/420, İbn Esîr, Kâmil, 2/179.
76 İbn İshak, İbn Hişam, 3/233, Vâkıdî, Megâzî, 2/459, 460, Taberî Târîh, 3/46.
77 Ahzâb: 12.
78 Vâkıdî, Megâzî, 2/454, İbn Sa'd, 2/67.
79 Vâkıdî, Megâzî, 2/447, Diyarbekrî, 1/482.
80 İbn İshak, İbn Hişam, 3/235, Vâkıdî, Megâzî, 2/470.

81 Vâkıdî, Megâzî, 2/452, Diyarbekrî, 1/484, 485.
82 Vâkıdî, Megâzî, 2/452, Yakubî, 2/50.
83 Yakubî, 2/50.
84 Semhûdî, 4/1204.
85 İbn Sa’d, 2/72.
86 İbn İshak, İbn Hişam, 3/230, 231.
87 Yâkût, 3/104.
88 Yâkût, 2/128.
89 Abdulkuddûs, Âsâru’l-Medîne, s. 125.
90 Yâkût, 4/139.
91 Yâkût, 3/104.
92 Yâkût, 5/300.
93 Vâkıdî, Megâzî, 2/444.
94 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231.
95 İbn Sa’d, 2/67.
96 Semhûdî, 3/830.
97 Vâkıdî, Megâzî, 2/453.
98 İbn İshak, İbn Hişam, 3/237, İbn Sa’d, 2/72.
99 Heysemî, 6/133.
100 Semhûdî, 1/302.
101 Vâkıdî, Megâzî, 2/451.
102 Vâkıdî, Megâzî, 2/454.
103 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231.
104 İbn İshak, İbn Hişam, 2/147, 150, Ebu Ubeyd, s. 290, 294.
105 Vâkıdî, Megâzî, 2/454, 455.
106 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231.
107 Vâkıdî, Megâzî, 2/455.
108 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231.
109 Vâkıdî, Megâzî, 2/455.
110 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231.
111 Vâkıdî, Megâzî, 2/455.
112 İbn Kesîr, Bidâye, 4/103.
113 İbn İshak, İbn Hişam, 3/232, Vâkıdî, Megâzî, 2/455.
114 Vâkıdî, Megâzî, 2/455.
115 İbn İshak, İbn Hişam, 3/232, Vâkıdî, Megâzî, 2/455, 456.
116 Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
117 Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
118 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231-232, Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
119 Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
120 İbn İshak, İbn Hişam, 3/232, Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
121 Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
122 İbn İshak, İbn Hişam, 3/232, Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
123 Vâkıdî, Megâzî, 2/456.
124 Vâkıdî, Megâzî, 2/457.
125 Musa b. Ukbe’den naklen İbn Kesîr, Bidâye, 4/103.

126 İbn İshak, İbn Hişam, 3/249.
127 Vâkıdî, Megâzî, s. 290 (1367/1948 Kahire baskısı)
128 Zührî, Megâzî, s. 80, Abdurrezzak, 5/368.
129 Vâkıdî, Megâzî, 2/457.
130 İbn Sa'd, 2/67.
131 Ahmed b. Hanbel, 3/314.
132 İbn Sa'd, 3/105, Ahmed b. Hanbel, 3/305, Buhârî, Sahîh, 5/49.
133 Ahmed b. Hanbel, 3/314.
134 İbn Sa'd, 3/105, Ahmed b. Hanbel, 3/365, Buhârî, Sahîh, 5/49.
135 Ahmed b. Hanbel, 3/314.
136 İbn Sa'd, 3/106, Ahmed b. Hanbel, 3/365, Buhârî, Sahîh, 5/49.
137 Ahmed b. Hanbel, 3/314.
138 Vâkıdî, Megâzî, 2/457.
139 Vâkıdî, Megâzî, 2/457, İbn Sa'd, 3/106, Ahmed b. Hanbel, 3/364-365, Buhârî, Sahîh, 5/49.
140 Vâkıdi, Megâzî, 2/457.
141 İbn Hacer, Metâlib, 4/229.
142 İbn İshak, İbn Hişam, 3/232.
143 Vâkıdî, Megâzî, 2/458.
144 İbn Kesîr, Bidâye, 4/104.
145 Vâkıdî, Megâzî, s. 294 (1367/1948 Kahire baskısı).
146 İbn İshak, İbn Hişam, 3/233, Vâkıdî, Megâzî, 2/459.
147 Sel' dağında Fetih Mescidinin bulunduğu yerde (Semhûdî, 3/835, 836).
148 Musa b. Ukbe'den naklen İbn Kesîr, Bidâye, 4/104.
149 İbn İshak, İbn Hişam, 3/233, Beyhakî, Delâil, 3/430, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Kesîr, Bidâye, 4/104.
150 Vâkıdî, Megâzî, 2/460.
151 Vâkıdî, Megâzî, 2/460, İbn Sa'd, 2/67.
152 Vâkıdî, Megâzî, 2/460.
153 İbrahim Rıfat Paşa, Mir'atü'l-Haremeyn, 1/389, Abdulkuddûs, Âsâru'l-Medîne, s. 146, 147.
154 Vâkıdî, Megâzî, 2/460, 461.
155 Vâkıdî, Megâzî, 2/460, 461.
156 Ahzâb: 10-12.
157 İbn İshak, İbn Hişam, 3/257, 230, 231, Vâkıdî, Megâzî, 2/494, Belâzurî, Ensâb, 1/344, Diyarbekrî, 1/484.
158 Vâkıdî, Megâzî, 2/495, İbn Sa'd, 2/71.
159 Vâkıdî, Megâzî, s. 292, 293 (1367/1948 Kahire baskısı)
160 Ahzâb: 10-12.
161 Taberî, Tefsîr, 21/131, 132.
162 Ahzâb: 13.
163 Taberî, Tefsîr, 21/135.
164 İbn İshak, İbn Hişam, 3/233.
165 Taberî, Tefsîr, 21/135, 136.
166 Vâkıdî, Megâzî, 2/463.
167 Ahzâb: 15.
168 Taberî, Tefsîr, 21/137.

169 İbn Hazm, Cevâmi, s. 188.
170 Ahzâb: 22-23, İbn Sa'd, 4/84.
171 Bakara: 214.
172 Taberî, Tefsîr, 21/144.
173 Taberî, Tefsîr, 21/132.
174 Vâkıdî, Megâzî, 2/462.
175 İbn İshak, İbn Hişam, 3/239.
176 İmam Muhammed, Siyer, 1/201.
177 Heysemî, 6/133, Semhûdî, 1/302, Diyarbekrî, 1/489.
178 Heysemî, 6/133, Semhûdî, 1/302.
179 Halebî, 2/639.
180 Vâkıdî, Megâzî, 2/463.
181 Heysemî, 6/133, 134, Semhûdî, 1/302, Diyarbekrî, 1/489.
182 İbn İshak, İbn Hişam, 3/239.
183 Heysemî, 6/133, Taberânî'den naklen Semhûdî, 1/301, 302, Diyarbekrî, 1/489.
184 İbn Kesîr, Bidâye, 4/114, Kastallânî, Mevâhib, 1/147, Halebî, 2/651.
185 İbn Sa'd, 2/69, Belâzurî, Ensâb, 1/345.
186 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240.
187 Vâkıdî, Megâzî, 2/459, 460, İbn Kesîr, Bidâye, 4/109.
188 Vâkıdî, Megâzî, 2/463, 467, 468.
189 İbn Sa'd, 2/67.
190 Vâkıdî, Megâzî, 2/468, 469.
191 Semhûdî, 1/303, 304.
192 Vâkıdî, Megâzî, s. 291 (1367/1948 Kahire baskısı)
193 Musa b. Ukbe'den naklen İbn Kesîr, Bidâye, 4/109.
194 Diyarbekrî, 1/484.
195 Vâkıdî, Megâzî, 2/474, İbn Sa'd, 2/69, 72, Ahmed b. Hanbel, 1/126 Buhârî, Sahîh, 5/48, Müslim, 1/736, 737, Beyhakî, Sünen, 1/460.
196 İbn Abdilberr, 2/514, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/339.
197 İbn Sa'd, 3/421, Ahmed b. Hanbel, 6/141, Taberî, Târîh, 3/49.
198 İbn İshak, İbn Hişam, 3/237, 238, Vâkıdî, Megâzî, 2/469.
199 Vâkıdî, Megâzî, 2/469.
200 İbn Sa'd, 3/422, Ahmed b. Hanbel, 6/141, Taberî, Târîh, 3/49, 50.
201 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238.
202 Kastallânî, Mevâhib, 1/146.
203 Taberî, Târîh, 3/50, İbn Esîr, Kâmil, 2/182.
204 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238.
205 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238, Vâkıdî, Megâzî, 2/469, İbn Sa'd, 2/67, Taberî, Târîh, 3/50.
206 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238.
207 Vâkıdî, Megâzî, 2/469, İbn Sa'd, 2/67, İbn Esîr, Kâmil, 2/182.
208 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238, Vâkıdî, Megâzî, 2/525, Taberî, Târîh, 3/49, İbn Hazm, Cevâmi, s. 189-190, İbn Esîr, Kâmil, 2/182.
209 İbn Sa'd, 3/423.
210 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238, Vâkıdî, Megâzî, 2/525, Taberî, Tarîh, 3/49, İbn Hazm, Cevâmi, s. 189, 190, İbn Esîr, Kâmil, 2/182.

211 Vâkıdî, Megâzî, 2/525.
212 Ahmed b. Hanbel, 3/350, Dârimî, 2/156, İbn Esîr, Kâmil, 2/182.
213 İbn İshak, İbn Hişam, 3/238, Taberî, Târîh, 3/48, İbn Seyyid, 2/61.
214 Vâkıdî, Megâzî, 2/470.
215 Vâkıdî, Megâzî, 2/470, İbn Sa'd, 2/68.
216 İbn İshak, İbn Hişam, 3/235, İbn Seyyid, 2/61.
217 Vâkıdî, Megâzî, 2/470, İbn Sa'd, 2/68.
218 Vâkıdî, Megâzî, 2/470.
219 İbn İshak, İbn Hişam, 3/235.
220 Vâkıdî, Megâzî, 2/470, İbn Sa'd, 2/68.
221 Vâkıdî, Megâzî, 2/470.
222 İbn Kayyım, 2/131.
223 İbn Seyyid, 2/61.
224 İbn İshak, İbn Hişam, 3/236.
225 Vâkıdî, Megâzî, 2/470, 471, Diyarbekrî, 1/486.
226 Süheylî, 6/316, 317, İbn Seyyid, 2/61, 62.
227 Vâkıdî, Megâzî, 2/471.
228 Vâkıdî, Megâzî, 2/471, İbn Sa'd, 2/68, İbn Seyyid, 2/61.
229 Heysemî, 6/135.
230 Hâkim, 3/32, 33, Süheylî, 6/317, 319, İbn Seyyid, 2/61, 62, Diyarbekrî, 1/486, 487 Halebî, 2/641, 642.
231 İbn İshak, İbn Hişam, 3/236, Hâkim, 3/32, İbn Seyyid, 2/61, Diyarbekrî, 1/487, Halebî, 2/642.
232 Vâkıdî, Megâzî, 2/471.
233 Diyarbekrî, 1/487, Halebî, 2/642.
234 Vâkıdî, Megâzî, 2/471, Hâkim, 3/32, İbn Seyyid, 2/61.
235 Vâkıdî, Megâzî, 2/471, Halebî, 2/642.
236 İbn İshak, İbn Hişam, 3/236.
237 İbn İshak, İbn Hişam, 3/236, İbn Seyyid, 2/61.
238 İbn Sa'd, 2/68.
239 Halebî, 2/642.
240 Süheylî, 6/313, İbn Seyyid, 2/62, İbn Kesîr, Bidâye, 4/106, Diyarbekrî, 1/487, Halebî, 2/642.
241 Diyarbekrî, 1/487.
242 Taberî, Târîh, 3/49.
243 İbn İshak, İbn Hişam, 3/237.
244 Diyarbekrî, 1/487.
245 Vâkıdî, Megâzî, 2/472.
246 Süheylî, 6/319, 320.
247 Râzî'nin Tefsîr'inden naklen Halebî, 2/643, A. Zeynî Dahlan, 2/7.
248 Diyarbekrî, 1/487.
249 Vâkıdî, Megâzî, 2/474.
250 İbn İshak, İbn Hişam, 3/265, Taberî, Târîh, 3/49.
251 Beyhakî, Delâil, 3/438,.
252 Ahmed b. Hanbel, 1/248.
253 İbn İshak, İbn Hişam, 3/265, Taberî, Târîh, 3/49.
254 Vâkıdî, Megâzî, 2/472, 473.

255 Belâzurî, Ensâb, 1/345, Diyarbekrî, 1/487.
256 Vâkıdî, Megâzî, 2/472, 473.
257 Vâkıdî, Megâzî, 2/472, İbn Sa'd, 2/68.
258 İbn Sa'd, 2/68.
259 Vâkıdî, Megâzî, 2/473, İbn Sa'd, 2/68, 69.
260 Ahmed b. Hanbel, 3/3, İbn Kesîr, Bidâye, 4/111.
261 Vakıdî, Megâzî, 2/488, İbn Sa'd, 2/73.
262 Vâkıdî, Megâzî, 2/487, İbn Sa'd, 2/74, Ahmed b. Hanbel, 4/353, Buhârî, Sahîh, 5/49, Müslim, 3/1363, Tirmizî, Sünen, 3/195, Beyhakî, Sünen, 9/152, Zehebî, Târîh, s. 250, İbn Kesîr, Bidâye, 4/111.
263 Müslim, 3/1363, Ebu Davud, 3/42, Beyhakî, Sünen, 9/152, İbn Kesîr, Bidâye, 4/111.
264 İmam Muhammed, Siyer, 5/1693, Vâkıdî, Megâzî, 2/477, Abdurrezzak, 5/367, İbn Sa'd, 2/73.
265 Kastallânî, Mevâhib, 1/147, Semhûdî, 3/833, Diyarbekrî, 1/487.
266 İbn İshak, İbn Hişam, 3/234.
267 İmam Muhammed, Siyer, 5/1693.
268 Zürkânî, 2/113.
269 Vâkıdî, Megâzî, 2/477.
270 Vâkıdî, Megâzî, 2/478.
271 İmam Muhammed, Siyer, 5/1694.
272 İbn İshak, İbn Hişam, 3/234.
273 Vâkıdî, Megâzî, 2/478.
274 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 30.
275 Heysemî, 6/132.
276 İbn Sa'd, 2/73, Ebu Ubeyd, s. 235, 236, Belâzurî, Ensâb, 1/346, İbn Abdilberr, 2/597.
277 İbn İshak, İbn Hişam, 3/234.
278 Heysemî, 6/132.
279 İbn İshak, İbn Hişam, 3/234.
280 İmam Muhammed, Siyer, 5/1694.
281 İmam Muhammed, Siyer, 5/1694, Vâkıdî, Megâzî, 2/479, İbn Abdilberr, 2/597.
282 Vâkıdî, Megâzî, 2/479, 480.
283 Diyarbekrî, 1/487.
284 Vâkıdî, Megâzî, 2/479, 480.
285 Vâkıdî, Megâzî, 2/480.
286 Vâkıdî, Megâzî, 2/480, İbn Sa'd, 4/277, 278.
287 Vâkıdî, Megâzî, 2/480.
288 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240, Vâkıdî, Megâzî, 2/480, İbn Sa'd, 4/278.
289 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240.
290 Vâkıdî, Megâzî, 2/480, 481, İbn Sa'd, 4/278.
291 Zührî, Megâzî, s. 80.
292 Vâkıdî, Megâzî, 2/480, 481, İbn Sa'd, 4/278.
293 Vâkıdî, Megâzî, 2/481.
294 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240, Vâkıdî, Megâzî, 2/481.
295 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240.
296 Vâkıdî, Megâzî, 2/481.
297 Vâkıdî, Megâzî, 2/481.

298 Vâkıdî, Megâzî, 2/481.
299 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240.
300 Vâkıdî, Megâzî, 2/481.
301 İbn İshak, İbn Hişam, 3/240, 241, Vâkıdî, Megâzî, 2/481, İbn Sa'd, 4/278.
302 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241.
303 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241, Vâkıdî, Megâzî, 2/481, 482, İbn Sa'd, 4/278.
304 Vâkıdî, Megâzî, 2/482, İbn Sa'd, 4/278.
305 Yetmiş kişiyi (Vâkıdî, Megâzî, 2/482, İbn Sa'd, 4/278).
306 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241.
307 Vâkıdî, Megâzî, 2/482, İbn Sa'd, 4/278.
308 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241.
309 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241, Vâkıdî, Megâzî, 2/482, İbn Sa'd, 4/278.
310 Vâkıdî, Megâzî, 2/482.
311 Beyhakî, Delâil, 3/405, İbn Kesîr, Bidâye, 4/113, Suyutî, Hasâis, 1/578.
312 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241.
313 Beyhakî, Delâil, 3/305, Suyutî, Hasâis, 1/578.
314 Vâkıdî, Megâzî, 2/482, İbn Sa'd, 4/278.
315 Vâkıdî, Megâzî, 2/483.
316 İbn İshak, İbn Hişam, 3/241, 242, Vâkıdî, Megâzî, 2/483.
317 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242.
318 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242, Vâkıdî, Megâzî, 2/483.
319 Vâkıdî, Megâzî, 2/485, 486.
320 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242.
321 Vâkıdî, Megâzî, 2/483.
322 Vâkıdî, Megâzî, 2/486.
323 Vâkıdî, Megâzî, 2/484.
324 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242.
325 İbn Seyyid, 2/65.
326 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242.
327 Vâkıdî, Megâzî, 2/484.
328 Vâkıdî, Megâzî, s. 296 (1367/1948 Kahire baskısı)
329 Vâkıdî, Megâzî, 2/484, 485.
330 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242, Kastallânî, Mevâhib, 1/147.
331 İbn Sa'd, 2/69.
332 Belâzurî, Ensâb, 1/345.
333 Lât'a, Uzzâ'ya, İsafe, Nâile ve Hübel'e (Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 15, Halebî, 2/657).
334 Vâkıdî, Megâzî, 2/492.
335 Hadisenin mahiyetini anlamak için eserimizin 4. cildine bakınız.
336 Vâkıdî, Megâzî, 2/493.
337 Vâkıdî, Megâzî, 2/492, Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 15, Halebî, 2/657.
338 Halebî, 2/657.
339 Vâkıdî, Megâzî, 2/492.
340 Halebî, 2/657.
341 Yani, Besmeleden sonra (Halebî, 2/657)..

342 Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 15, 16, Halebî, 2/657.
343 Vâkıdî, Megâzî, 2/492, Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 16.
344 Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 16.
345 Vâkıdî, Megâzî, 2/492, 493, Halebî, 2/657.
346 Vâkıdî, Megâzî, 2/493.
347 Vâkıdî, Megâzî, 2/493, Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 16.
348 Vâkıdî, Megâzî, 2/493, Halebî, 2/657.
349 Belâzurî, Ensâb, 1/344, Makrîzî, Nizâ, s. 16, Halebî, 2/657.
350 İbn Sa'd, 2/71.
351 Vâkıdî, Megâzî, 2/488, İbn Sa'd, 2/69.
352 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242.
353 Vâkıdî, Megâzî, 2/476, Ahmed b. Hanbel, 1/324, Buhârî, Sahîh, 2/22, Müslim, 2/617, Beyhakî, Sünen, 3/364.
354 Belâzurî, Ensâb, 1/35.
355 İbn Sa'd, 2/71.
356 Diyarbekrî, 1/491.
357 Kastallânî, Mevâhib, 1/148.
358 Diyarbekrî, 1/491.
359 Ahzâb: 9, İbn İshak, İbn Hişam, 3/257, İbn Sa'd, 2/71.
360 Semhûdî, 3/835.
361 Vâkıdî, Megâzî, 2/488.
362 Hâkim, 3/31, İbn Hacer, Metâlib, 4/226.
363 Beyhakî, Delâil, 3/451, 452.
364 İbn İshak, İbn Hişam, 3/242.
365 İbn İshak, İbn Hişam, 3/243, Ahmed b. Hanbel, 5/392.
366 Müslim, 3/1414, Beyhakî, Delâil, 3/449.
367 İbn Kesîr, Bidâye, 4/114.
368 Vâkıdî, Megâzî, 2/489.
369 İbn Kesîr, Bidâye, 4/114.
370 Vâkıdî, Megâzî, 2/489.
371 Hâkim, 3/31, Beyhakî, Delâil, 3/451, Zehebî, Târîh, s. 249.
372 Vâkıdî, Megâzî, 2/489.
373 Müslim, 3/1414.
374 Vâkıdî, Megâzî, 2/489, Ebu Nuaym, Delâil, 2/501, İbn Seyyid, 2/65, 66, İbn Kesîr, Bidâye, 4/114, Diyarbekrî, 1/4 91, Halebî, 2/652.
375 Ebu Nuaym, Delâil, 2/501, Diyarbekrî, 1/491.
376 Müslim, 3/1414.
377 İbn Kesîr, Bidâye, 4/114, 115.
378 Hâkim, 3/31.
379 İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.
380 Müslim, 3/1414.
381 İbn Hacer, Metâlib, 4/228.
382 İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.
383 İbn İshak, İbn Hişam, 3/243, Vâkıdî, Megâzî, 2/489, Ahmed b. Hanbel, 5/392.
384 Vâkıdî, Megâzî, 2/489.

385 Hâkim, 3/31, Heysemî, 6/136.
386 Ebu Süfyan, aralarına bir yabancının sızdığını sezmişti (İbn Hacer, Metâlib, 4/226).
387 Halebî, 2/652.
388 Hâkim, 3/31, Heysemî, 6/136.
389 İbn İshak, İbn Hişam, 3/243.
390 Vâkıdî, Megâzî, 2/489.
391 Hâkim, 3/31, Heysemî, 6/136.
392 İbn İshak, İbn Hişam, 3/243.
393 Vâkıdî, Megâzî, 2/489.
394 İbn Seyyid, 2/66, Halebî, 2/652.
395 İbn İshak, İbn Hişam, 3/243.
396 Vâkıdî, Megâzî, 2/490, İbn Sa'd, 2/69.
397 Vâkıdî, Megâzî, 2/490.
398 Vâkıdî, Megâzî, 2/490, İbn Sa'd, 2/69.
399 İbn İshak, İbn Hişam, 3/243, Vâkıdî, Megâzî, 2/490, Ahmed b. Hanbel, 5/392.
400 İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.
401 Vâkıdî, Megâzî, 2/490.
402 İbn Sa'd, 2/69.
403 Vâkıdî, Megâzî, 2/490.
404 Halebî, 2/653, 654.
405 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244.
406 Vâkıdî, Megâzî, 2/490.
407 Müslim, 3/1414.
408 İbn Kesîr, Bidâye, 4/115, Diyarbekrî, 1/492.
409 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244.
410 İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.
411 Hâkim, 3/31.
412 Hâkim, 3/31, Beyhakî, Delâil, 3/451.
413 İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.
414 Beyhakî, Delâil, 3/455, Diyarbekrî, 1/492.
415 İbn Esîr, Kâmil, 2/184.
416 Müslim, 3/1414, Beyhakî, Sünen, 9/149.
417 Vâkıdî, Megâzî, 2/491, İbn Sa'd, 2/69, 70.
418 Kastallânî, Mevâhib, 1/148.
419 Vâkıdî, Megâzî, 2/485.
420 İbn Sa'd, 3/422.
421 Vâkıdî, Megâzî, 2/485.
422 Vâkıdî, Megâzî, 2/496, 497.
423 İbn İshak, İbn Hişam, 3/266.
424 İbn İshak, İbn Hişam, 3/260, 261, Vâkıdî, Megâzî, 2/467, 468, Belâzurî, Ensâb, 1/345, Taberî, Tefsîr, 21/148, 149, İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.
425 Ahzâb: 25.
426 İbn İshak, İbn Hişam, 3/266.
427 Ahmed b. Hanbel, 4/262 Buhârî, Sahîh, 5/48, Beyhakî, Delâil, 3/457, İbn Esîr, Kâmil, 2/184, İbn Seyyid, 2/66, Zehebî, Târîh, s. 251, İbn Kesîr, Bidâye, 4/115.

428 İbn İshak, İbn Hişam, 3/264.
429 İbn Sa'd, 3/422, Heysemî, 6/13.
430 İbn İshak, İbn Hisam, 3/250, İbn Sa'd, 3/427, 428, Buhârî, Edeb, s. 289, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/110,111, İbn Hacer, İsâbe, 4/302, 303.
431 M. Apaydın, Resûlullah'ın Günlüğü, s. 122.

İKİNCİ BÖLÜM
BENÎ KURAYZA GAZASI

Benî Kurayza Gazası Niçin ve Nasıl Yapıldı?

1. Peygamberimiz Aleyhisselâm Medine’ye geldiği zaman, Müslümanlar ile Müslüman olmayanlar arasında umumî bir muahede ve mukavele yapmıştı.

Bu muahede hükümleri arasında: Yahudilerin de mü’minlerle bir topluluk teşkil ettikleri kabul olunmakta; Peygamberimiz Aleyhisselâmın izin ve müsaadesi olmadıkça kendilerinin herhangi bir askerî harekâtta bulunamayacakları, ne Kureyşîleri, ne de onlara yardım edenleri hiçbir suretle korumayacakları, Medine’ye bir taarruz vukuunda da elbirliğiyle müdafaada bulunacakları hükmü yer almakta idi.[432]

2. Benî Nadîr Yahudileri, öteden beri, kendilerini Benî Kurayza Yahudilerinden üstün tutarlardı.

Benî Kurayza Yahudilerinden biri Benî Nadîr Yahudilerinden birini öldürdüğü zaman, katil kısas olarak öldürülürdü.

Fakat, Benî Nadîr Yahudilerinden biri Benî Kurayza Yahudilerinden birini öldürecek olursa, yüz vesk (deve yükü) hurma öderdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, nihâî merci sıfatıyla, aynı soydan gelen her iki cemaati eşit muameleye tâbi tutmak suretiyle aradaki imtiyazı kaldırmış, Benî Kurayza Yahudilerini Benî Nadîr Yahudilerinin seviyesine yükseltmişti.[433] Benî Kurayza Yahudileri, bu iyiliğe karşı nankörlük ettiler.

3. Benî Nadîr Yahudileri sözü geçen muahede ve mukaveleyi bozarak Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı harbe kalkıştıkları zaman, Benî Kurayza Yahudileri de Benî Nadîr Yahudilerine katıldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Benî Nadîr Yahudilerini muhasara ederek yurtlarından sürüp çıkardığı halde, Benî Kurayza Yahudilerini affetti ve yeni bir muahede ile onları yerlerinde bıraktı.[434]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Benî Kurayza Yahudileriyle de, onların muahede yapmaya yetkili adamları olan Ka'b b. Esed'le de muahede yapmış bulunuyordu.[435]

4. Huyey b. Ahtab'ın Kureyş müşriklerine söylediğine göre; Benî Kurayza Yahudileri Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı fırsat kollamak ve Kureyş müşrikleriyle işbirliği yapmak üzere Medine'de oturmakta idiler.[436]

5. Müşrik orduları gelip Müslümanları kuşattıkları zaman, Benî Kurayza Yahudileri, müşterek vatanlarını koruyacakları, Müslümanlara yardım edecekleri yerde, aradaki muahedeyi bozmuşlar,[437] muahede yazısını yırtmışlar,[438] Amr b. Su'dâ gibi bazı insaflı kimselerin "Eğer ona yardım etmeyecekseniz, bâri kendisini düşmanlarıyla başbaşa bırakınız!" yollu öğütlerini de dinlememişlerdi.[439]

6. Peygamberimiz Aleyhisselâmın göndermiş olduğu tahkik ve sulh heyeti, onları işitmiş olduklarından daha kötü ve azgın bir tutumda buldular.[440] İşler kızışıp harbe dönüşmeden önceki hallerine dönmeleri ve Huyey b. Ahtab'ın sözünü dinlememeleri için onlara and verdiler.

Ka'b b. Esed:

"Hiçbir zaman o barışıklık haline dönmeyeceğiz! Ben o barışıklığı şu ayağımdaki sandalın orta parmağıyla yanındaki parmak arasına geçen tasması gibi koparıp atmış bulunuyorum!" dedi.[441]

Benî Kurayza Yahudileri de:

"Resûlullah da kim oluyormuş?! Muhammed'le aramızda ne ahid vardır, ne de akid!" dediler.[442]

Peygamberimiz Aleyhisselâma sövdüler:

"Muhammed, kendisine diş bileyenler birleşip çevresinde halkalandıkları zaman, bize adamlar salıp sulh ve muahede istiyor!

Hayır! Hayır!

Onun üzerine hep birden saldırıp kendisini avlamak için and içilmiştir!

Biz de, o kardeşlerimize muhakkak arka ve yardımcı olacağız!” dediler.[443]

Bu, Benî Kurayza Yahudilerinin muahedeyi ikinci bozuşları idi.

Onlar, muahedeyi bozmakla, Peygamberimiz Aleyhisselâmı ve Müslümanları en nâzik ve tehlikeli bir sırada, ölüm kalım savaşlarında yardımsız ve yalnız bırakmış; müşterek vatanın düşmanların eline düşüp talan edilmesine rıza göstermiş oluyorlardı.

7. Benî Kurayza Yahudileri, bu kadarla da kalmadılar.

Medine’yi yağmalamak ve başta Peygamberimiz Aleyhisselâm olmak üzere Müslümanları ve Müslümanlığı ortadan kaldırmak için Medine’ye gelen düşmanlarla anlaşma yaptılar.

Onlara yardım ettiler. Müslümanları bir taraftan da onlar kuşattılar.[444]

8. Mekke müşriklerine; Ebu Süfyan’a ve Uyeyne b. Hısn’a:

“Siz sebat ediniz! Biz Müslümanları şehirlerinde arkalarından vuracağız!” diyerek haber saldılar.[445]

9. Huyey b. Ahtab’ı müşriklere göndererek, Medine’ye geceleyin baskın yapmak üzere, Kureyşîler ile Gatafanlardan biner kişi istediler.[446]

10. Medine’ye, geceleri baskın yapmak üzere, keşif birlikleri göndermekten geri durmadılar.[447]

Benî Kurayza Yahudilerinin müşriklere yardım ettikleri Kur’ân-ı Kerîm’de de açıklanmış bulunmaktadır.[448]

Müslümanlar Hendekten dönüp Medine’ye, evlerine gelince, silahlarını çıkardılar.[449]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, Hendekten Medine’ye döndüğü zaman Hz. Âişe’nin evine geldi.[450] Üzerinden silahını çıkarıp yere koydu.[451] Vakit öğle vakti idi.[452] Yıkanmak üzere, gusulhâneye girmişti.[453] Başını yıkadı.[454] Gusletti. Buhurlanmak için, buhurdanlığını getirtti.[455]

O sırada, başına beyaz bir sarık sarmış, eğerinin üzeri atlas örtülü bir katıra binmiş olduğu halde, Cebrail Aleyhisselâm geldi.[456]

Cebrail Aleyhisselâmın sarığının taylasanı iki omuzunun arasına salınmıştı. Sırtında da zırh gömlek vardı.[457]

Cebrail Aleyhisselâm Mescidin kapısında, cenazelerin konulduğu yerin yanında durdu.[458] Başından tozları silkti[459] ve:

“A! Ey Allah’ın Resûlü! Sen silahını çıkardın mı?! dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet!” buyurdu.[460]

Cebrail Aleyhisselâm:

“Vallahi, biz daha silahlarımızı çıkarmadık![461]

Düşman senin üzerine geleliden beri,[462] melekler silahlarını çıkarmadılar ve müşrikleri takip etmedikçe de dönmediler![463]

Kalk, silahını kuşan![464] Onların üzerine yürü!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Nereye? Kimlerin üzerine?” diye sordu.

Cebrail Aleyhisselâm:

“İşte, oraya!” dedi ve eliyle de Benî Kurayzalara doğru işaret etti.[465]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ashabım çok yorulmuşlardır! Birkaç gün onların dinlenmelerini beklesen olmaz mı?” dedi.[466]

Cebrail Aleyhisselâm:

“Yâ Muhammed! Yüce Allah, Benî Kurayza üzerine hemen yürümeni sana emrediyor! Şimdi ben yanımdaki meleklerle onların kalelerine gidiyorum![467] Allah onları düz ve sert taş üzerine yumurtayı çarpar gibi çarpacaktır![468]

Ben binitimi onların kalelerinde üzerlerine sürüp kendilerini perişan ve darmadağın edeceğim!” diyerek dönüp gitti.[469]

Enes b. Malik der ki:

“Cebrail Aleyhisselâmın kumandası altındaki melek süvarileri Ensardan Ganm oğullarının sokaklarından geçip giderlerken yerden kalkan tozları şimdi bile görür gibiyimdir!”[470]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Müslümanlara Benî Kurayza Yurduna Hemen Hareket Etmelerini Emredişi ve Kendisinin de Onlarla Birlikte Yola Çıkışı

Cebrail Aleyhisselâm gider gitmez, Peygamberimiz Aleyhisselâm sıçrayıp ayağa kalktı[471] ve halka şöyle seslenmesini Bilal’e emir buyurdu:[472]

“İşiten ve itaat eden kişi, ikindi namazını Benî Kurayza yurdundan başka yerde kılmasın![473] Ey Allah süvarileri! Siz de atlarınıza bininiz!”[474]

Peygamberimiz Aleyhisselâm takkesini, miğferini, zırhını getirtti. Takkesini ve miğferini başına geçirdi. Zırhını sırtına giydi. Kılıcını beline bağladı. Kalkanını arkasına çevirdi. Mızrağını eline aldı. Atına bindi.

Kendisinin yanında iki, üç atı bulunuyordu. Bindiği, Lahf veya Lühayf isimli atı idi.[475]

Hz. Ali’yi çağırdı.

Sancağı ona verdi ve önden onu yola çıkardı.[476]

Abdullah b. Ümmi Mektum’u Medine’de yerine vekil bıraktı.[477]

İslâm Mücahidlerinin Sayıları ve Yola Çıkışları

İslâm mücahidlerinin sayısı 3000 idi. 36 süvarileri vardı.[478]

İslâm mücahidlerinin Benî Kurayza gazası sırasındaki yiyeceklerini de, Sa’d b. Ubâde develere yüklediği hurmalarla karşıladı.[479]

Müslümanlar hemen silahlandılar, süvariler de atlarına bindiler.

Süvariler ve piyadeler, Peygamberimiz Aleyhisselâmı aralarına aldılar.[480]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Cebrail Aleyhisselâmın izi sıra yola çıktı.[481]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Benî Kurayza yurduna erişmeden önce Benî Kurayzaların yurdu üzerinde bulunan Savreyn'de ashabından bazı kişilere rastlamıştı.[482]

Mescidin komşusu Ganm oğulları idi.[483] Hârise b. Numan da onların içinde bulunuyordu. Hepsi silahlanmış ve dizilmişlerdi.[484]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

"Yanınızdan bir kimse geçip gitti mi?" diye sordu.

"Evet yâ Rasûlallah! Eğerinin üstüne atlas kadife örtülmüş ak bir katır üzerinde Dıhyetü'l-Kelbî yanımızdan geçip gitti.[485] Silahlanmamızı bize emretti. Silahlarımızı yanımıza aldırdı. Bizi de saf yaptı ve:

'Şimdi size Resûlullah Aleyhisselâm gelecektir!' dedi" dediler.[486]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"O, Cebrail Aleyhisselâm idi!

Kalelerini sarsmak, kalblerine korku salmak için Benî Kurayzalara gönderilmişti" buyurdu.[487]

Bundan sonra, asıl Dıhyetü'l-Kelbî gelip onların yanlarından geçti.[488]

Dıhyetü'l-Kelbî sûretinde görülen Cebrail Aleyhisselâmın yüzü ve sakalı tamamıyla Dıhyetü'l-Kelbî'nin yüzüne ve sakalına benziyordu.[489]

Hârise b. Numan:

"Hayatım boyunca Cebrail Aleyhisselâmı iki kere görmüşümdür.

Biri Savreyn gününde, diğeri de Huneyn'den dönüşümüz gününde, cenazelerin konulduğu yerde idi" derdi.[490]

Hz. Ali'nin Sancağını Benî Kurayza Yahudilerinin Kalelerinin Dibine Dikişi, Yahudilerin Peygamberimiz Aleyhisselâma ve Mü'minlere Sövüşü

Hz. Ali, Benî Kurayza Yahudilerinin kalelerine yaklaştı.[491] Sancağını kalenin dibine dikti.[492]

Benî Kurayza Yahudileri, kalenin üzerinden, Peygamberimiz Aleyhisselâma ve mü'minlere sövmeye başladılar.[493] Mü'minlere yalancılık ve sihirbazlık isnad ettiler. Peygamberimiz Aleyhisselâma ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcelerine dil uzattılar.[494]

Ebu Katâde der ki:

"Biz onlara karşılık vermeyip sustuk.

'Onlarla aramızdakini kılıç halledecektir!' dedik.

Ali b. Ebu Talib, sancağı beklememi bana emretti."[495]

Hz. Ali, Benî Kurayza Yahudilerinin Peygamberimiz Aleyhisselâma ve zevcelerine çirkin sözler söylediklerini işitince,[496] hemen geri dönüp:

"Yâ Rasûlallah! Şu pislerin, kötülerin yakınlarına kadar senin varman gerekmez!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ne için gerekmez?" diye sordu.[497]

Hz. Ali Yahudilerden işittiği çirkin sözleri tekrarlamaya utandı, sustu.[498]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sanırım ki; sen onlardan beni üzecek birtakım laflar işitmişsindir?" buyurdu.

Hz. Ali:

"Evet yâ Rasûlallah!" dedi.[499]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Musa Peygamber bundan daha ağırı ile karşılaşmış, daha çok üzülmüştü.

Git! O Allah düşmanları[500] beni görecek olurlarsa, söylemiş oldukları kötü şeylerden hiçbirini söyleyemeyeceklerdir!" buyurdu.

Benî Kurayza Yahudilerinin mallarının bulunduğu nahiyedeki kuyularından Üna veya Enna veya Enni diye anılan kuyunun başına indi.

Benî Kurayza Yahudilerinin kalelerine yaklaştı.[501]

Useyd b. Hudayr'ın Benî Kurayza Yahudilerine Çıkışması

Useyd b. Hudayr, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan önce davranıp:

“Ey Allah düşmanları! Sizler açlıktan ölünceye kadar, kalenizi kuşatmaktan ayrılmayacağız! Sizler ancak yuvalarına tıkılmış tilki hükmündesiniz!” dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

“Ey Hudayr’ın oğlu! Biz Hazrecîlerin değil, sizin müttefikiniz bulunuyoruz!” dediler ve korktular.

Useyd b. Hudayr:

“Artık sizinle aramızda ne ahid, ne de antlaşma vardır!” dedi.[502]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Benî Kurayza Yahudilerinin İleri Gelenlerine Seslenişi ve Karşılıklı Konuşmalar Yapılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kale dibine kadar vardı. Sahabiler, Peygamberimiz Aleyhisselâmı kalkanlarıyla korumakta idiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kaledeki Yahudilerin ileri gelenlerinden bazılarına -isimlerini anarak- seslendi. İsimleri anılan Yahudi eşrafı, kalenin burcuna çıkarak:

“Ey Ebu’l-Kasım! Ne var? Ne istiyorsun?” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey maymunların kardeşleri! Allah sizi rahmetinden uzak kılsın![503]

Nihayet Allah sizi hor, hakîr kıldı mı? Belâsını, azabını üzerinize indirdi mi?[504]

Demek, siz bana sövüyorsunuz ha?!” buyurdu.[505]

Yahudiler:

“Musa’ya indirilmiş olan Tevrat üzerine yemin ederiz ki, biz sana böyle bir şey yapmadık!” diye karşılık verdiler.[506]

Birbirlerine de:

“Bu, Ebu’l-Kasım. O bize şimdiye kadar böyle ağır kelimelerle konuşmamıştı!” dediler.[507]

Peygamberimiz Aleyhisselâma da:

“Ey Ebu’l-Kasım! Sen sözünü bilmezlerden değildin![508] Sen bundan önce hiç ağır kelime kullanmazdın!” dediler.[509]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Yahudilerden bu sözleri işitince, onlara o kadarcık söylemiş olduğundan bile utandı. Asası elinden, ridası omuzundan düştü.[510] Bunun, kendisinin aleyhinde söylemiş oldukları çirkin ve üzücü sözlerinden ileri geldiğini onlara hatırlattı.[511] Kendilerini Müslümanlığa davet etti. Onlar yanaşmadılar.[512]

“Öyleyse, Allah’ın ve Resûlünün emrine boyun eğerek kaleden ininiz! Teslim olunuz!” buyurdu.

“Hayır ey Ebu’l-Kasım!” dediler. Bu teklifi de reddettiler.[513]

Bunun üzerine, çarpışma başladı.[514]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, sabahleyin okçuların yanına vardı. Onları savaş düzenine koydu. Okçular Benî Kurayza Yahudilerinin kalelerini sardılar. Mücahidler oklarını Yahudilere yetiştirebilecekleri yerde durarak ok ve taş yağdırmaya başladılar.

Benî Kurayza Yahudileri de, kalelerinden, mücahidlere en şiddetli şekilde ok ve taş yağdırdılar.

Münafıklar, Benî Kurayza Yahudilerine:

“Siz teslim olmayınız!

Medine’den çıkıp gitmenizi isterlerse, çıkıp gitmeyiniz!

Müslümanların isteklerine yanaşmayacak ve çarpışmakta devam edecek olursanız, biz size canımızla, silahlarımızla yardım ederiz!

Sizin yanınızda bulunur, malımızı ve canımızı sizden esirgemeyiz!

Size, hiçbirimiz hiçbir zaman aykırı davranmayız.

Eğer Medine’den çıkarılacak olursanız, sizden sonra Medine’de biz de kalmayız. Kısa bir müddet sonra, gelir, size kavuşuruz!” diyerek gizlice haber saldılar.[515]

Benî Kurayza Yahudileri, kalelerinde 15 gün[516] veya 25 gece kuşatıldı.[517]

Kendilerini kalelerinde olanca sıkıntı ve üzüntü tuttu.[518]

Muhammed b. Mesleme der ki:

“Benî Kurayza Yahudilerini en sıkı bir şekilde kuşattık, kuş uçurmadık!

Bir gün, fecirden önce kalelerinin dibine kadar sokulup, akşama kadar hiç ayrılmadan, onlara oklar yağdırdık.

Resûlullah Aleyhisselâm, bizi cihada ve güçlüklere katlanmaya teşvik etti durdu.

Geceyi bulunduğumuz yerde geçirdik. Bizimle çarpışmayı bırakmadıkça Benî Kurayza Yahudilerinden el çekmedik ve karargâhımıza dönmedik.

Benî Kurayza Yahudileri yok edileceklerine kanaat getirdiler.[519] Münafıkların va’d ettikleri yardımdan da umutlarını kestiler.[520]

Kuşatmanın uzaması, şiddetlendirilmesi onları iyice sıkmaya başladı. Allah da, kalblerine korku düşürdü.”[521]

Benî Kurayza Yahudilerinin Barış İstemeleri

Benî Kurayza Yahudileri, çaresiz kalınca:

“Konuşalım!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Olur!” buyurdu.

Bunun üzerine, Benî Kurayza Yahudileri, Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuşmak üzere, Nebbaş b. Kays’ı kalelerinden aşağı indirdiler.

Nebbaş:

“Yâ Muhammed! Benî Nadîr Yahudilerinin teslim oldukları vechile, mallar ve silahlar senin olsun!

Kanımızı dökme, esirge!

Kadınlarımız ve çocuklarımızla birlikte memleketinden çıkıp gidelim.

Her çeşit silah hariç olmak üzere, her aile için, bir devenin taşıyabileceği gerekli şeyleri götürmemize müsaade et!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Nebbaş’ın bu teklifini kabul etmedi.

Nebbaş:

“Öyleyse, kanlarımızı esirge, dökme!

Kadınlarımızla çocuklarımızı bize teslim et.

Develere mal yükleyip götürmek de bize gerekmez” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Kayıtsız şartsız hükmüme boyun eğmekten, teslim olmaktan başka çareniz yok!” buyurdu.

Nebbaş, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan aldığı cevapla adamlarının yanına döndü.[522]

Benî Kurayza Lideri Ka’b b. Esed’in İtirafları ve Benî Kurayza Yahudilerine Teklifleri

Benî Kurayza Yahudilerinin liderlerinden Ka’b b. Esed:

“Ey Yahudi topluluğu! Şu gördüğünüz felâket başımıza gelip çatmış bulunuyor!

Ben size üç şey öneriyorum: Onlardan hangisini isterseniz, onu yapınız!” dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

“Nedir onlar?” diye sordular.

Ka’b b. Esed:

“Üç önerimden birisi; şu adama [Peygamberimiz Aleyhisselâm kasd ediliyor] tâbi olur, kendisinin peygamberliğini doğrularız.

Vallahi, belli olmuştur ki; o, sizin için gönderilmiş bir peygamberdir ve elbette Kitabınızda vasfını yazılı bulduğunuz zâttır.

Kendisine iman edecek olursanız, kanlarınızın, mallarınızın, çocuklarınızın, kadınlarınızın güvenliğini sağlamış olursunuz![523]

Bizi ona tâbi olmaktan alıkoyan, ancak Araplara karşı duyduğumuz kıskançlıktır ve onun İsrail oğullarından gelen bir peygamber olmayışındandır.

Halbuki, bu Allah’a ait bir iştir.

Ben onunla olan muahedeyi de istemeyerek bozdum.

Gerek bizim başımıza, gerek kendi kavminin başına gelen bütün belâlar, felâketler, ancak şu oturan adamın [Huyey b. Ahtab’ın demek istiyor]

yüzündendir!

Onun kavmi, bizden de düzgündü.

Muhammed, onlardan, kendisine tâbi olanlardan tek kişi bile bırakmadı, hepsini sürgün etti.

İbn Hıraş'ın yanınıza geldiği zaman size söylediği şeyler hatırınızda değil midir? O:

'Ben Şam gibi her türlü yiyeceği, içeceği getir diye istenilebilen bolluk bir yeri bırakıp su kırbasından, hurma ve arpadan başka bir şeyi bulunmayan bir yere geldim!' demişti.

Kendisine 'Bununla ne demek istiyorsun?' diye sorulunca, o:

'Şu kariyyeden (Mekke'den) bir peygamber çıkacaktır!

Eğer ben sağ iken çıkarsa, Ona tâbi olur, yardım ederim.

Eğer benden sonra çıkarsa, siz ona karşı hile ve aldatma yoluna gitmekten sakınınız! Ona tâbi olunuz!

Onun yardımcıları ve dostları olunuz!

Böylece, her iki Kitaba, hem önceki, hem sonraki Kelamlara iman etmiş olursunuz!' dememiş mi idi?

Gelin, Ona tâbi olalım. Getirip tebliğ ettiği şeyleri doğrulayalım da, kanlarımızı, çocuklarımızı, kadınlarımızı ve mallarımızı güvenliğe ve selâmete çıkaralım. Onun yanında, sahabileri mevkiinde bulunalım" dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

"Biz, bizden başkasına tâbi olmayız!

Biz, Kitab ve peygamber sahibi bir topluluğuz.

Biz, bizden başkasına tâbi olmayız![524]

Biz hiçbir zaman ne Tevrat'ın hükmünden ayrılırız, ne de onu başka bir kitabla değiştiririz!" dediler.

Ka'b b. Esed:

"Madem benim bu önerimi kabul etmiyorsunuz, geliniz, çocuklarımızı ve kadınlarımızı öldürelim, arkamızda bir ağırlık bırakmayalım, sonra da kılıçlarımızı sıyırıp Muhammed ile ashabının üzerine yürüyelim. Allah aramızda hükmünü verinceye kadar Muhammed'le çarpışalım!

Ölürsek, arkamızda korkacağımız bir nesil bırakmamış olarak ölmüş oluruz.

Eğer galip olursak, vallahi, yeniden kadınlar edinebilir, evlatlar yetiştirebiliriz” dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

“Şu zavallıları ellerimizle öldüreceğiz ha?!

Onları öldürdükten sonra, bizim için yaşamanın ne hayrı, ne kıymeti kalır?” dediler.[525]

Huyey b. Ahtab, Ka’b b. Esed’in bu husustaki teklifine güldü ve:

“Şu zavallıların günahı nedir (ki öldürülecekler)!?” dedi.[526]

Ka’b b. Esed:

“Eğer bu öneriyi de kabul etmiyorsanız, bu gece Cumartesi gecesidir!

Bu gecede, Muhammed ile ashabı herhangi bir harekette bulunmayacağımızdan emin ve gafil, hazırlıksız bulundukları bir sırada, ansızın kaleden aşağı inerek Muhammed ile ashabı hakkındaki matlubumuza nail olabiliriz!” dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

“Biz demek bu gece bir şeyler yapacağız, Cumartesi çalışma yasağımızı bozacağız ha?!

Sen de bilirsin ki: Bizden önce kim böyle bir şey yaptıysa, muhakkak mesh [hayvana çevrilme] felâketine uğramıştır!” dediler.

Bunun üzerine, Ka’b b. Esed:

“İçinizden hiçbir adam, anasından doğalı beri, zaman boyunca, bir gece bile gecelememiştir!” dedi.[527]

Huyey b. Ahtab:

“Ben seni buna, Kureyşîler ve Gatafanlarla birlikte çarpışmada bulunmak üzere davet etmiştim de, Cumartesi gününün yasaklığını bozmuş olmayı ileri sürerek yanaşmamıştın!? Eğer sen benim sözümü dinleseydin, Yahudiler de dinlerler ve bu işi yaparlardı” dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

“Biz Sebt gününün yasaklığını bozamayız!” diyerek bağırıştılar.

Nebbaş b. Kays:

“Onları ansızın nasıl baskın yapıp öldürürüz? Sen onların her gün işlerinin şiddetlendiğini görmüyor musun? Onlar önceleri ancak çarpışmak için gündüzleri bizi kuşatıyor, geceleri dönüp karargâhlarına gidiyorlardı. O zaman, sen, ‘Onlar bizi geceleri de kuşatacak olurlarsa, halimiz nice olur?!’ diye bir söz söylemiştin.

İşte, şimdi onlar gece ve gündüz bizden ayrılmıyorlar!

Nasıl ve ne gibi bir baskınla onları öldürebileceğiz?!

Bu, doğrusu, büyük ve çetin bir öldürülme hadisesidir! Bir belâ ve ibtilâdır ki, bize takdir ve hükmedilmiştir!” dedi.

Birbirlerine ileri geri sözler söylemeye başladılar. Elleri yanlarına düştü. Yaptıklarına son derece pişman oldular.

Sa’ye Oğullarının Benî Kurayza Yahudilerini Öğütlemeleri

Sa’ye’nin oğulları Sa’lebe ve Esîd ile bunların amcalarının oğlu Esed b. Ubeyd:

“Ey Benî Kurayza cemaati! Vallahi, siz iyi bilirsiniz ki; o, Resûlullah’tır. Kendisinin sıfatları da bizce mâlumdur.

O sıfatları bize hem kendi bilginlerimiz, hem Benî Nadîr bilginleri söylemişlerdir.

O bilginlerin ilki de, şu Huyey b. Ahtab ile bizim katımızda halkın en doğru sözlüsü olan İbn Heyyeban’dır.

O, öleceği sırada, bu peygamberin sıfatlarını bize haber vermişti” dedi.[528]

Benî Kurayza Yahudileri:

“Bu, o gelecek peygamber değildir!” dediler.

Sa’ye oğulları:

“Evet! Vallahi, bu, o gelecek olan peygamberin sıfatlarındadır![529] Allah’tan korkunuz! Ona iman ediniz!” dediler.[530]

Benî Kurayza Yahudileri:

“Biz Tevrat’tan ayrılmayız!” dediler.[531]

Sa’lebe ve Esîd’in Müslüman Olmaları

Âsım b. Ömer b. Katâde der ki:

“Bana Benî Kurayza halkının yaşlılarından bir adam:

‘Sen Benî Kurayzaların kardeşi Benî Hedl’den Sa’lebe b. Sa’ye, Esîd b. Sa’ye ve Esed b. Ubeyd’in nasıl Müslüman olduğunu biliyor musun?’ diye sordu.

Ben:

‘Hayır! Vallahi bilmiyorum!’ dedim.

Benî Kurayzanın yaşlılarından olan zât dedi ki:

‘Şamlı bir Yahudi vardı. Ona İbn Heyyeban denirdi.

İslâmiyetten iki yıl önce, bu zât bizim yanımıza geldi. Aramıza girdi, hepimizin üstünü oldu.

Hayır! Vallahi, beş vakit namaz kılmayanlar arasında, hiçbir zaman, ondan daha faziletli ve daha üstün bir adam görmedik!

O, yanımızda oturdu, kaldı.

Yağmursuzluktan kıtlığa uğradığımız zaman, ona:

‘Ey İbn Heyyeban! Bizim için yağmur duasına çık!’ derdik.

O da:

‘Hayır! Vallahi, zekât ve sadakanızı getirip önüme koymadıkça, olmaz!’ derdi.

Kendisine:

‘Zekât ve sadaka ne kadardır?’ diye sorardık.

O da:

‘Hurmadan bir sa’, yahut arpadan iki müd!’ derdi.

Bunu kendisine götürürdük.

O da kayalığımızın üstüne çıkar, Allah’tan bizim için yağmur dilerdi.

Vallahi, bulunduğumuz yerden daha ayrılmadan, yağmura tutulur ve sulanırdık.

Bunu iki veya üç kere değil, defalarca yapmıştı.

Sonra, aramızda, o ölüm döşeğine düştü.

Öleceğini anlayınca:

‘Ey Yahudi cemaati! Yemesi içmesi bol bir yerden, beni bu yoksulluk ve açlık yurduna getirenin ne olduğunu sanırsınız?’ diye sordu.

‘Sen daha iyi bilirsin!’ dedik.

‘Ben bu memlekete, ancak, gelme zamanı çok yaklaşmış bulunan ve buraya hicret edecek olan O Peygamberi gözlemek üzere geldim!

Onun yakında peygamber olarak gönderilmesini ve benim de ona tâbi olmamı umuyorum,

Onun gelme zamanı size çok yakındır.

Ey Yahudi cemaati! Ona tâbi olmakta sizi kimse geçmesin!

Çünkü, o, kendisine aykırı hareket edenlerin kanlarını dökmek, çocuklarını ve kadınlarını esir etmek yetkisiyle gönderilecektir!

Siz bu hususta ondan korunamazsınız!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm peygamber olarak gönderildiği ve Benî Kurayza Yahudilerini kuşattığı zaman, yetişmiş, delikanlılık çağında bulunan bu gençler ‘Ey Kurayza oğulları! Evet! Vallahi, bu, gelecek olan O Peygamberin sıfatındadır!’ dediler, geceleyin kaleden inip Müslüman oldular, kanlarını, mallarını, çoluk çocuklarını kurtardılar.’”[532]

Bunlar, ne Kurayza, ne de Nadîr oğulları soyundandı.

Fakat, yukarı kuşaklarda, onların amcaoğulları soyundan gelmiş oluyorlardı.[533]

Bunlar da, Abdullah b. Selam gibi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın peygamberliğine inanan ve Yahudileri İslâmiyete teşvik eden Yahudi bilginlerinden idiler.[534]

Amr b. Su’dâ’nın Benî Kureyzeları Kınadıktan ve Öğütledikten Sonra Kaleden Ayrılışı

Amr b. Su’dâ, Benî Kurayza Yahudilerine:

“Ey Yahudi cemaati! Muhammed’in size vermiş olduğu söze karşı, siz de, onun düşmanlarından hiçbir kimseye yardım etmemek, kendisini ansızın gelip bastıracak ve kuşatacak olanlara karşı ona yardımda bulunmak üzere söz vermiştiniz!

Siz aranızdaki bu muahedeyi bozdunuz!

Ben sizin bu hainliğinize girmedim ve katılmadım.

Eğer onun dinine girmekten kaçınıyorsanız, Yahudilikte kalınız, ona cizye, haraç veriniz.

Fakat, o bunu kabul eder mi, yoksa etmez mi, orasını pek bilemem!" dedi.

Benî Kurayza Yahudileri:

"Biz Araplara haraç verme zilletini yüklenmeyiz, kabul etmeyiz. Ölmek, bize bundan daha hayırlıdır!" dediler.

Amr b. Su'dâ:

"Ben sizden, sizin tutum ve davranışınızdan uzağım!" dedi ve o gece Sa'ye oğulları ile birlikte kaleden indi.[535]

Kaleden indiği zaman, Muhammed b. Mesleme'nin kumandası altındaki devriye koluna rastladı. Muhammed b. Mesleme, onun karaltısını görünce:

"Kim o?" diye sordu.

Amr b. Su'dâ:

"Ben Amr b. Su'dâ'yım!" dedi.

Muhammed b. Mesleme:

"Ey Allah'ım! Beni kerîm olan kişilerin hatalarını gidermekten mahrum bırakma!" diyerek onun yolunu açtı, kendisini istediği yere gitmekte serbest bıraktı.

Amr b. Su'dâ da, o gece Medine'ye doğru yönelip gitti. Resûlullah Aleyhisselâmın Mescidinin kapısına kadar geldi.[536]

Geceyi Mescidde geçirdi.[537] Sabaha çıkınca kendisinin yeryüzünden nereye yönelip gittiği, bugüne kadar bilinemedi.

Amr b. Su'dâ'nın hali Peygamberimiz Aleyhisselâma anlatılınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ahde vefakârlığından dolayı Allah'ın kurtardığı bir adamdır o!" buyurdu.[538]

Benî Kurayza Yahudilerinin Konuşmak ve İşlerini Danışmak Üzere Ebu Lübâbe'yi İstemeleri

Kuşatma, son derecede şiddetlendirilmişti.[539]

Benî Kurayza Yahudileri:

“İşimizi konuşmak ve danışmak üzere, Amr b. Avf’ın kardeşi Ebu Lübâbe b. Abdulmünzir’i bize gönder!” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâma haber saldılar.[540]

Ebu Lübâbe’nin malları, ailesi ve çocukları, Benî Kurayzaların yurdunda bulunuyordu.[541]

Ebu Lübâbe der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm beni çağırdı.

‘Müttefiklerinin yanına git! Onlar, Evsîler arasında seni istediler’ buyurdu.

Kuşatma şiddetlendirildiği sırada, onların yanlarına vardım.[542]

Benî Kurayzanın erkekleri, beni görünce, kalkıp karşıladılar. Kadınlar ve çocuklar, ağlayarak benden yardım umdular.

‘Ebu Lübâbe! Biz, bütün halka karşı senin müttefikin bulunuyoruz!’ dediler.

Ka’b b. Esed:

‘Ebu Beşîr! Hadâik ve Buas günlerinde senden ve kavminden dolayı bize neler yapıldığını biliyorsun.

Siz her çarpışmada orada idiniz.

Kuşatma bize şiddetlendirildikçe şiddetlendirildi, mahvolduk!

Biz kendisinin hüküm ve emrine uyarak teslim olmadıkça, Muhammed kalemizden ayrılmamıza yanaşmayacaktır!

Ne olur, üzerimizden ayrılsa da, Şam’a veya Hayber’e çıkıp gitsek, yahut kendisinin toprağında bulunmasak ve kendisine karşı hiçbir zaman toplantı ve yığınak yapmasak olmaz mı?’ dedi.

Huyey b. Ahtab’a işaret ederek:

‘Bu sizin yanınızda bulundukça, helâket ve felâket sizi bırakmayacaktır!’ dedim.

Ka’b b. Esed:

‘Vallahi, o bana getireceğini getirdi, sonra da onu benden geri çevirmedi’ dedi.

Huyey b. Ahtab:

‘Ben ne yaptım? Nihayet, seni bu işe karışmaya isteklendirdim.

Seni kendim yanılttığım ve üzüntüye soktuğum için de, senin başına gelecek felâket benim başıma da gelecektir!’ dedi.”

Benî Kurayza Yahudileri:

“Ey Ebu Lübâbe! Senin görüşün nedir? Sen ne yapmamızı emredersin?

Bizde çarpışmaya takat ve güç yok!

Ey Ebu Lübâbe! Muhammed’in emrine, hükmüne boyun eğerek teslim olmamızı sen uygun görür müsün?” dediler.

Ebu Lübâbe:

“Evet!” dedi ve eliyle de boğazına işaret etti ve “Bu, boğazlanmaktır!” dedi.[543]

“Muhammed Aleyhisselâmın hükmüne göre teslim olursanız, sizi boğazlar!” demek istedi.[544]

Ebu Lübâbe der ki:

“Vallahi, onların yurdundan daha ayaklarım ayrılmamıştı ki, bu hareketimle Allah’a ve Allah’ın Resûlüne karşı hainlik etmiş olduğumu anladım![545] Çok nadim ve pişman oldum. ‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!’ dedim.

Ka’b b. Esed, bana:

‘Ey Ebu Lübâbe! Sana ne oldu?’ dedi.

‘Allah’a ve Allah’ın Resûlüne hainlik ettim!’ dedim.

Gözlerimden akan yaşlar sakalımı ıslattı.

Kaleden aşağı indim.

Halk benim dönüşümü bekliyordu.

Ben kalenin arkasından başka bir yol tutup, Mescide kadar gittim. Mesciddeki direğe kendimi bağlattım![546]

‘Allah kalbimi biliyor!’ dedim.

‘Allah bana nasuh bir tevbe ihsan edinceye kadar, vallahi ben Resûlullah Aleyhisselâmın yüzüne de bakamam![547]

Allah işlediğim günahtan tevbemi kabul etmedikçe, bu yerimden ayrılmayacağım!

Artık ben bir daha ne Benî Kurayzalara yaklaşırım, ne de içinde Allah’a ve Allah’ın Resûlüne hainlik ettiğim bir memleketi görmek isterim!’ dedim.”

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyette şöyle buyurdu:

“Ey iman edenler! Allah’a ve Allah’ın Resûlüne hainlik etmeyiniz! Siz kendi emanetlerinize bile bile hainlik eder misiniz?!”[548]

Ebu Lübâbe’nin kendisini bağlattığı direk, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Ümmü Seleme’nin kapısının önünde idi.

Hava çok sıcaktı.

Ebu Lübâbe, geceli gündüzlü bir hafta, üzüntüsünden hiçbir şey yemedi ve içmedi.

Nihayet, kendisinin kulakları işitmez oldu.[549]

Benî Kurayza Yahudilerinin kalesinden karargâha dönmesi gecikince, Ebu Lübâbe’nin işini Peygamberimiz Aleyhisselâma anlattılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Eğer o doğruca benim yanıma gelmiş olsaydı, kendisinin bağışlanmasını Allah’tan dilerdim.

Madem ki o yapacağını yapmış, kendisini bağlatmış bulunmaktadır.

Artık, Allah tevbesini kabul edinceye kadar, ben onu bulunduğu yerden salıveremem!” buyurdu.

Ebu Lübâbe, altı gece, Mescidin hurma gövdesinden dikilmiş direğinde bağlı kaldı.

Her namaz vaktinde, zevcesi gelerek namaz için onun bağını çözer, namaz kıldıktan sonra da onu tekrar direğe bağlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Ümmü Seleme’nin evinde bulunduğu sırada, Ebu Lübâbe’nin tevbesinin kabul olunduğu hakkında âyet indi.

İnen âyette şöyle buyuruldu:

“Onlardan diğer bir kısmı da, günahlarını itiraf ettiler.

Onlar iyi bir ameli başka bir kötü ile karıştırmışlardır.

Ola ki, Allah onların tevbelerini kabul eder.

Çünkü, Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.”[550]

Hz. Ümmü Seleme der ki:

“Seher vakti, Resûlullah Aleyhisselâmın güldüğünü işittim.

‘Yâ Rasûlallah! Ne için gülüyorsun? Allah senin dişlerini güldürsün!’ dedim.

‘Ebu Lübâbe’nin tevbesi kabul olundu!’ buyurdu.

‘Yâ Rasûlallah! Müjdeleyeyim mi?’ diye sordum.

‘Olur! Müjdelemek istiyorsan, müjdele!’ buyurdu.”

Bunun üzerine, Hz. Ümmü Seleme, odasının kapısına dikilerek:

“Ey Ebu Lübâbe! Seni müjdelerim: Allah senin tevbeni kabul buyurdu!” dedi.

Halk, Ebu Lübâbe’yi bağlı bulunduğu direkten çözüp salıvermek için, ona doğru koşuştular.

Ebu Lübâbe:

“Hayır! Vallahi, beni Resûlullah Aleyhisselâm salıvermedikçe, bağlandığım direkten ayrılmam!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, sabah namazına giderken, yanına uğrayıp onu salıverdi.[551]

Ebu Lübâbe direğe kıldan iple bağlandığı için, ip onun iki kolunu kertmiş, kesmişti. Uzun müddet bunun tedavisiyle uğraşıldığı halde, ipin kertikleri geçmemiş, kollarında onun izi kalmıştı.[552]

Ebu Lübâbe’nin Malının Üçte Birini Keffaret Olarak Tasadduk Edişi

Ebu Lübâbe, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip:

“Ben o günahı içinde işlemek musibetine uğradığım kavmimin yurduna göçeceğim.[553] Halbuki ‘İçinde Allah’a ve Allah’ın Resûlüne hainlik ettiğim bir memleketi hiçbir zaman görmek istemem!’ diye de, Allah’a söz

vermiş bulunuyorum.[554] Keffaret olarak malımdan ne kadar çıkarılmak gerekiyorsa çıkarılsın!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Üçte birini çıkarmak senin keffaretine yeter!” buyurdu.

Bunun üzerine, Ebu Lübâbe, malının üçte birini çıkarıp tasadduk etti ve kavminin yurduna göçtü, gitti.

Dünyadan ayrılıncaya kadar, kendisinden, hayırdan başka bir şey görülmedi.[555]

Hz. Ali’nin Benî Kurayza Yahudilerinin Kalelerini Fetih İçin Yemin Edişi

Hz. Ali, bir gün:

“Ey imanlılar ordusu!” diyerek Müslümanlara seslendikten sonra, Zübeyr b. Avvam’la birlikte ileri atıldı:

“Vallahi, ya ağzıma bir tane tadacak şey koyup tatmayacağım, ya da onların kalelerini fethedeceğim!” diye yemin etti.[556]

Bunun üzerine, Benî Kurayza Yahudileri, teslim olmaktan başka çare kalmadığını anladılar.[557]

Kendileri hakkında hüküm vermek ve onun vereceği hükme göre teslim olmak üzere, bir hakem tayinini istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ashabımdan, istediğiniz kimseyi hakem seçiniz!” buyurdu.

Benî Kurayza Yahudileri, Sa’d b. Muaz’ı hakem seçtiler[558] ve:

“Yâ Muhammed! Biz, Sa’d b. Muaz’ın hükmüne göre ineceğiz ve teslim olacağız!” dediler.[559]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Peki! Onun hükmüne göre ininiz, teslim olunuz” buyurdu.[560]

Kendisine ait bir yetkiyi, Sa’d b. Muaz’a bıraktı.[561]

Benî Kurayza Yahudilerinin, Bağışlanmaları İçin Evsîlerin Yardımını Dilemeleri

Benî Kurayza Yahudileri, Evsîlere:

“Hazrecîlerin müttefik kardeşleri olan Kaynuka oğullarını tutup kurtardıkları gibi, siz de, müttefik kardeşleriniz olan bizleri tutmaz, kurtarmaz mısınız?” diyerek haber saldılar.[562]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın bir tarafa çekilip oturduğu sırada, Evsîler Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler ve Benî Kurayza Yahudileri hakkında:

“Yâ Rasûlallah! Bunlar Hazrecîlerin değil, bizim müttefiklerimizdir.

Abdullah b. Übeyy b. Selûl’ün müttefiki olan Benî Kaynuka Yahudileri hakkında bir akşam yaptığın muameleyi biliyorsun:

Onların 400 zırhlı, 300 de silahsız savaş erlerini, Abdullah b. Übeyy’e bağışlamıştın.[563]

Bu müttefiklerimiz, muahedelerini bozmak suretiyle yapmış oldukları şeylere pişman olmuşlardır.

Onları bize bağışlayıver!” dediler.[564]

Peygamberimiz Aleyhisselâm susuyor, konuşmuyordu.

Evsîler bu husustaki isteklerini ısrar derecesine vardırdılar ve hepsi birden konuşmaya başladılar.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Evs topluluğu! İçinizden birisinin onlar hakkında hakem olup hüküm vermesine razı mısınız?” diye sordu.

Evsîler:

“Evet! Razıyız!” dediler.[565]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu iş, Benî Kurayzaların istekleri üzerine, Sa’d b. Muaz’a havale edilmiş bulunmaktadır” buyurdu.[566]

Sa’d b. Muaz’ın Benî Kurayza Yahudileri Hakkında Hüküm Vermek Üzere Getirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Müslüman kadınlarından Rüfeyde (Küaybe) Hatun için Mescidde bir çadır kurdurmuştu.

Bu faziletli hatun, Yüce Allah'ın rızasını kazanmak için, orada kimsesiz, yaralı Müslümanların bakım ve tedavileri ile uğraşmakta idi.

Sa'd b. Muaz da Hendekte yaralandığı zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa'd b. Muaz'ın kavmine:

"Onu Rüfeyde'nin çadırında bulundurunuz ki, yakından, sık sık ziyaret edebileyim" buyurmuştu.

Sa'd b. Muaz Benî Kurayza Yahudileri hakkında hüküm vermek üzere seçilince, kavmi onun yanına vardılar.

Merkebin üzerine deriden yatak serdikten sonra, onu merkebe bindirdiler.[567] Kendileri de onun çevresinde yürüyerek, Peygamberimiz Aleyhisselâmın karargâhına doğru yollandılar.[568]

Evsîler, yolda Sa'd b. Muaz'a:

"Ey Ebu Amr! Müttefiklerin hakkında iyi davran!

Zaten, Resûlullah Aleyhisselâm da seni bu işe onlar hakkında iyi davranasın diye memur etmiştir![569]

Abdullah b. Übeyy'in müttefiklerine nasıl iyilik ettiğini gördün!" diyorlardı.

Dahhâk b. Halife:

"Ey Ebu Amr! Onlar senin müttefiklerindir. Onlar seni her yerde korumuşlardır. Onlar seni hakemlikte başkalarına tercih etmekle sana sığınmışlar, senin affını ummuşlardır.

Onlarda senin için hazırlanmış [rüşvet] develer vardır![570]

Sen onları arzulamalısın, onların sağ kalmalarını ummalısın!

Onlarda senin için hazırlanmış [rüşvet] develer var!" diyor ve sözlerini tekrarlamaktan ve:

"Sen bana bu hususta bir cevap vermeyecek misin?" diyerek sıkıştırmaktan geri durmuyordu.[571]

Seleme b. Selâme b. Vakş da:

"Ey Ebu Amr! Müttefiklerine ve dostlarına karşı iyi davran!

Şüphe yok ki, Resûlullah Aleyhisselâm, temelli kalacak olan hayrı ve iyiliği sever.

Onlar sana Buas ve Hadâik günlerinde ve daha birçok yerlerde yardım etmişlerdir.

Kötülük yönünden, İbn Übeyy gibi olma!” diyordu.[572]

Sa’d b. Muaz, kavminin baskılarını arttırdığı zaman, kendi kendine:

“Vallahi, Sa’d’ın Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasına aldırış etmeyeceği an gelmiştir!” dedi.[573]

Dahhâk b. Halife:

“Vâh o kavmin başına geleceklere!” dedi ve Evsîlerin yanına dönüp, onlara Benî Kurayza Yahudilerinin ölüm haberlerini verdi.

Muattib b. Kuşeyr:

“Fena bir felâket haberi verdi!” dedi.

Hâtıb b. Ümeyyetü’z-Zaferî de:

“Kavmim, temelli gitti!” dedi.[574]

Sa’d b. Muaz Peygamberimiz Aleyhisselâm ile ashabının yanına gelirken:

“Kalkınız, büyüğünüzü karşılayınız![575] İndiriniz onu!” buyurdu.[576]

Sa’d b. Muaz gelince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Şunlar (Benî Kurayza Yahudileri) senin hükmüne göre teslim olmayı kabul ettiler.[577]

Haydi, onlar hakkındaki hükmünü açıkla!” buyurdu.

Sa’d b. Muaz:

“Ben iyi biliyorum ki; Allah sana onlar hakkında bir emir vermiştir. Sen Allah’ın emrettiğini işle!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet! Öyledir!

Fakat, sen de onlar hakkındaki hükmünü bana açıkla!” buyurdu.[578]

Sa’d b. Muaz:

“Hüküm vermeye Allah ve Allah’ın Resûlü daha lâyıktır![579]

Yâ Rasûlallah! Onlar hakkında, Allah'ın hükmüne uygun hüküm verememekten korkuyorum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sen onlar hakkında hükmünü ver!" buyurdu.[580]

Bunun üzerine, Sa'd b. Muaz, Evsîlere:

"Onlar (Benî Kurayza Yahudileri) hakkında bir hüküm verdiğimde onu kabul edeceğinize dair, bu yolda Allah'ın ahd ve mîsakıyla bana söz veriyor musunuz?[581]

Benî Kurayza Yahudileri hakkında vereceğim hükme razı mısınız?" diye sordu.

Evsîler:

"Evet! Razıyız. Zaten, sen burada yok iken, senin hükmüne razı olduk.

Senden başkasının Benî Kaynukadan olan müttefiklerine yaptığı gibi iyilik yapacağın umularak aramızdan sen seçildin!

Sen yapacağın ikramı bize yapacaksın!

Biz sana bugün muhtaç olduğumuz kadar muhtaç olmadık!" dediler.

Sa'd b. Muaz:

"Siz, zahmet ve meşakkat vermekte acele etmeyiniz!" dedi.

Evsîler, Sa'd b. Muaz'a:

"Sen bu sözünle ne demek istiyorsun?" diye sordular.

Sa'd b. Muaz:

"Onlar (Benî Kurayza Yahudileri) hakkında bir hüküm verdiğimde, o hükmü kabul edeceğiniz hakkında bana Allah'ın ahd ve mîsakıyla söz veriyor musunuz?" diye tekrar sordu.

Evsîler:

"Evet! Söz veriyoruz!" dediler.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm, oraya yakın bir yerde, bazı sahabileriyle birlikte oturuyordu.

Sa'd b. Muaz, Peygamberimiz Aleyhisselâma olan derin saygısından dolayı, yüzünü başka tarafa çevirerek:

“Şurada bulunan zât da, bu yolda vereceğim hükmü kabul buyuracağına dair, bana Allah’ın ahd ve mîsakıyla, sizin gibi, söz veriyor mu?” diye gaib sîgasıyla sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, yanındakilerle birlikte:

“Evet!” buyurdu.[582]

Sa’d b. Muaz vereceği hükme razı olacakları hakkında her iki taraftan da böylece kesin söz aldıktan sonra, Benî Kurayza Yahudilerinin kalelerinden inip teslim olmalarını ve silahlarını bırakmalarını emretti.

Benî Kurayza Yahudileri emri yerine getirdiler.[583]

Benî Kurayza Yahudileri Hakkında Sa’d b. Muaz Tarafından Verilen Hüküm

Sa’d b. Muaz:

“Ben, onlar (Benî Kurayza Yahudileri) hakkında:

1. (Ustura tutunan, ergenlik çağına eren) erkekler öldürülsün!

2. Malları (Müslümanlar arasında) bölüştürülsün!

3. Çocuklar ile kadınlar esir edilsinler, diye hükmettim!” dedi.[584]

Sa’d b. Muaz Benî Kurayza Yahudileri hakkında bu hükmü verince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen Yüce Allah’ın yedi kat gökler üstündeki (Levh-i Mahfuzdaki) hükmüne uygun hüküm verdin!

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; onlar hakkında bana açıkladığın hükmü, Allah bana emretmişti.[585]

Sen onlar hakkında Yüce Allah’ın ve Resûlünün hükmüne göre hüküm verdin!” buyurdu.[586]

Sa’d b. Muaz’ın Benî Kurayza Yahudileri hakkında verdiği hüküm, Musa Aleyhisselâmın şeriatında yer alan hükme uygun bulunuyordu.

Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat’ta böyle azgınlık eden bir kavim hakkında uygulanacak ceza şöyle açıklanmaktadır:

“Bir şehre cenk içün yaklaştığında, anı, sulha davet edesün ve eğer sana sulh cevabını verüb sana kapularını açar ise, içinde bulunan kavmin kâffesi

sana haracgüzar olup hizmet etsünler.

Lâkin, eğer, senün ile musaleha etmeyüp cenk eder ise, anı, muhâsara edesün. Ve Allah'ın Rab, anı, senün elüne teslim ettikte, erkeklerinin cümlesini kılıçtan geçüresün!

Amma nisvan ile çocukları ve hayvanları ve bütün ganimetü, yani ol şehirde bulunanun kâffesünü yağma edüp Allah'ın Rabbın sana verdüğü düşmanların ganimetünü yiyesün.

Bu taifelerin şehirlerinden olmayıp senden pek uzak olan şehirlerin cümlesüne böyle yapasın!

Amma Allah'ın Rabbın sana mîras olmak üzere verdüğü bu kavmların şehirlerinden hiçbir can sağ bırakmayasın!"[587]

Tevrat'tan, Tevrat'ın hükmünden hiçbir zaman ayrılmayacaklarını söyleyen Benî Kurayza Yahudileri, Sa'd b. Muaz'ın haklarında vermiş olduğu hükme itiraz edemediler.

Bu ceza ve âkıbetin onlar için mukadder bulunduğunu söylemelerinde de, onu hakettiklerini zımnen itiraf vardı.[588]

Benî Kurayza Yahudileri ve Malları Hakkında Yapılan İşlemler

1. Kalelerinden indirilen Benî Kurayza Yahudilerinin erkekleri, elleri boyunlarına bağlanarak, götürülecekleri yere götürüldüler.

2. Kadınlarla çocuklar, aynı bir yerde toplandılar.

3. Kalelerde 1500 kılıç, 300 zırh gömlek, 2000 mızrak, 1500 kalkan bulundu.

4. Ayrıca, pek çok ev eşyası, kap kacak,

5. Erzak,

6. Mal, koyun, sığır ve saka develeri de bulunup biraraya toplandı.

Küplerde, kaplarda bulunan bütün içkiler döküldü ve kapları kırıldı.[589] Alınan ganimet malları Remle binti Hâris'in evine taşındı.

Deve ve davarlar da, orada yayılmaya bırakıldı.[590]

Tutuklanan Erkeklerin Sayısı

Benî Kurayza Yahudilerinden elleri boyunlarına bağlananların sayısı 600 veya 700'dü.[591]

Cabir b. Abdullah'ın bildirdiğine göre, 400 kişi idiler.[592]

Benî Kurayza Erkekleriyle Kadın ve Çocuklarının Kaldıkları Yerler ve Kendilerine Yiyecek Dağıtılışı

Benî Kurayza Yahudilerinin erkekleri Üsâme b. Zeyd'in konağına, kadınları ve çocukları da Remle binti Hâris'in konağına götürüldüler.[593]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın emriyle -yemeleri için de- kendilerine yüklerle hurma dağıtıldı.[594]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, öldürülecek olanlara bile iyi ve güzel muamele edilmesini; kendilerine öğle vaktinde süt içirilmesini, su içirilmesini, onların üzerinde güneşin sıcaklığıyla kılıcın sıcaklığının birleştirilmemesini emir buyurdu.

Öğle vaktinde onlara süt içirtti, su içirtti ve yemek yedirtti.[595]

Huyey b. Ahtab'ın Boynu Vurulmak Üzere Getirilişi

Huyey b. Ahtab, elleri boynuna bağlı olarak, boynu vurulmaya getirildi.

Kendisinin üzerinde, kırmızı erişli, süslü bir elbise vardı.

Fakat, soykası hiç kimsenin işine yaramasın diye, onu her yanından didik didik etmişti.[596]

Huyey b. Ahtab, orada bulunan Peygamberimiz Aleyhisselâma baktı.[597]

Huyey b. Ahtab'ın oğlu da birlikte getirilmişti.

Huyey b. Ahtab, evvelce Peygamberimiz Aleyhisselâmla yapmış olduğu muahedede Peygamberimiz Aleyhisselâmın düşmanlarından hiçbirine yardım etmemeyi taahhüt etmiş ve bu sözüne Allah'ı da şahit tutmuş bulunuyordu.

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"Senin kefil ve şahit tuttuğun Allah, ahdini yerine getirdi![598]

Ey Allah düşmanı! Nasıl, Allah bana seni yenmek, ele geçirmek imkân ve fırsatını vermez mi imiş?!" buyurdu.

Huyey b. Ahtab:

"Evet, verdi![599] Vallahi, sana karşı duyduğum düşmanlıkta kendimi asla kınamıyor, kusurlu bulmuyorum![600]

Ben kendisinde kuvvet ve kudret bulunduğunu sandığım, umduğum her yere başvurdum.

Her yeri dolaşıp, her hareket edebilecek olanı hareket ettirdim ve ayaklandırdım![601]

Fakat Allah kabul etmedi. Beni yenmek ve ele geçirmek imkân ve fırsatını ancak sana verdi![602]

Allah'ın düşürdüğü, muhakkak düşer!" dedikten sonra, oradaki halka yönelerek.

"Ey insanlar! Allah'ın emrinde mahzur ve zarar yoktur!

Bu, bir yazgıdır, kaderdir. Büyük ve çetin bir öldürülme hadisesidir ki, Allah onu İsrail oğullarına yazmıştır!" dedi.

Oturunca, kendisinin boynu vuruldu.[603]

Huyey b. Ahtab'dan sonra, oğlunun da boynu vuruldu.[604]

Zebir b. Bata ile Aile Efradının Bağışlanışı

Ensardan Sabit b. Kays'a, Cahiliye devrinde, Buas günü, Zebir b. Bata'nın iyiliği dokunmuştu.

O zaman, Sabit b. Kays, yakalanıp alnının saçı kesildikten sonra serbest bırakılmıştı.

Zebir b. Bata, elleri boynuna bağlanan Benî Kurayza Yahudileri arasında bulunuyordu.

Kendisi çok yaşlı idi.[605] Hem de kördü.[606]

Sabit b. Kays, yanına vararak, ona:

"Ey Ebu Abdurrahman! Beni tanıdın mı?" diye sordu.

Zebir b. Bata:

“Benim gibi bir adam senin gibi bir adamı tanımaz olur mu?[607] Sen Sabit’sin!” dedi.[608]

Sabit b. Kays:

“Ben senin vaktiyle bana uzatmış olduğun yardım eline şimdi mukabele etmek istiyorum” dedi.

Zebir b. Bata:

“Hiç şüphesiz, iyiler iyilere iyilikle mukabele ederler.[609] Ben bugün sendeki o iyiliğe son derecede muhtaç bulunuyorum” dedi.[610]

Bunun üzerine, Sabit b. Kays Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi ve:

“Yâ Rasûlallah! Zebir b. Bata’nın bana iyiliği dokunmuştur.[611] Buas günü esir olunca, alnımın saçını kesip beni salıvermişti.

O, bana, ‘Senin üzerindeki bu iyiliği hatırla!’ diyerek bunu bana hatırlattı.[612]

Ben onun minneti altında bulunduğum iyiliğine bugün mukabele etmek istiyorum.

Onun kanını bana bağışlayıver.” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O, sana bağışlanmıştır!” buyurdu.

Sabit b. Kays, Zebir b. Bata’nın yanına geldi ve:

“Resûlullah Aleyhisselâm, ‘O, sana bağışlanmıştır!’ buyurarak senin kanını bana bağışladı!” dedi.

Zebir b. Bata:

“Çok yaşlanmış bir ihtiyar, ailesiz, evlatsız, Yesrib (Medine)’de yaşayıp da ne yapacak?!” dedi.

Sabit b. Kays, dönüp Peygamberimiz Aleyhisselâma geldi ve:

“Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Bana onun karısını ve oğlunu da bağışlayıver?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onlar da sana bağışlanmıştır” buyurdu.

Sabit b. Kays, Zebir b. Bata'nın yanına geldi ve:

"Resûlullah Aleyhisselâm 'Onlar da sana bağışlanmıştır!' buyurarak aileni, oğlunu da sana bağışladı" dedi.

Zebir b. Bata:

"Malsız mülksüz bir ev halkı Hicaz'da bu hali ile kalabilir, yaşayabilir mi?" dedi.

Sabit b. Kays, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına tekrar geldi ve:

"Yâ Rasûlallah! Onun malını da, benim için, bağışlayıver?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"O da senin için bağışlanmıştır!" buyurdu.

Sabit b. Kays, Zebir b. Bata'nın yanına vardı ve:

"Resûlullah Aleyhisselâm 'O da senin için bağışlanmıştır' buyurarak, malını da sana bağışladı!" dedi.[613]

Zebir b. Bata:

"Ey Sabit! Çin aynasını andıran parlak yüzüne bakan kızların yüzünde kendilerini gördükleri Ka'b b. Esed'e ne yapıldı?" diye sordu.

Sabit b. Kays:

"O, öldürüldü!" dedi.

Zebir b. Bata:

"Şehirliler ve kırlılar ulusu,[614] her iki kabilenin [Benî Nadîr ile Benî Kurayzanın] ulusu, harpte onları hücuma kaldıran, kıtlıklarda doyuran[615] Huyey b. Ahtab'a ne yapıldı?" diye sordu.

Sabit b. Kays:

"O da öldürüldü!" dedi.

Zebir b. Bata:

"Hücuma geçişimiz zamanında öncümüz, kaçış zamanımızda ardcımız ve koruyucu olan Gazzal b. Semev'el'e ne yapıldı?" diye sordu.

Sabit b. Kays:

"O da öldürüldü!" dedi.[616]

Zebir b. Bata:

“Önüne düşmediği cemaatler dağılan, onsuz bağlanan düğümler çözülen yönetici, evirip çevirici Nebbaş b. Kays’a ne yapıldı?” diye sordu.

Sabit b. Kays:

“O da öldürüldü!” dedi.

Zebir b. Bata:

“Harplerde Yahudilerin sancaktarı Vehb b. Zeyd’e ne yapıldı?” diye sordu.

Sabit b. Kays:

“O da öldürüldü!” dedi.

Zebir b. Bata:

“Tevrat okumaktan geri durmayan Amr’lara ne yapıldı?” diye sordu.

Sabit b. Kays:

“Onlar da öldürüldüler!” dedi.[617]

Zebir b. Bata:

“Çifte Meclislere [Ka’b b. Kurayza ve Amr b. Kurayza oğullarına] ne yapıldı?” diye sordu.

Sabit b. Kays:

“Onlar da gittiler, öldürüldüler!” dedi.[618]

Zebir b. Bata Benî Kurayza kavminin ileri gelenlerini vasıflarıyla anarak “Filana ne yapıldı? diye sormaya, Sabit b. Kays da “Öldürüldü!” diye cevap vermeye devam etti.[619]

Zebir b. Bata:

“Ey Sabit! Bunlardan sonra, yaşamakta hayır yoktur!

Ben onların içinde yaşamış oldukları yurda onlardan sonra kalmak üzere mi döneceğim?! Böyle olmak bana gerekmez![620]

Ey Sabit! Senin üzerinde bulunan iyiliğim hakkı için, beni o kavme hemen kavuşturmanı dilerim!

Vallahi, onlardan sonra, yaşamakta hayır yoktur!

Allah’a yemin ederim ki; sevdiklerime kavuşuncaya kadar, kuyuya kova salınıp su çıkarılmasını beklemeye bile benim sabrım yoktur![621] And

vererek senden dilerim: Benî Kurayza esirlerini öldüren şu öldürücüler arasından, yanıma doğru gel!

Sonra da, beni kavmimin boyunlarının vurulduğu yere götür!

Benim keskin kılıcımı bulup eline al! Onunla hızlı bir darbe indirip beni öldür! Ey Sabit! Artık, ben sevdiklerime kavuşuncaya kadar, kuyuya salınan kovanın suyunu boşaltmasını beklemeye bile sabredemeyeceğim!" dedi.[622]

Hz. Ebu Bekir, Zebir b. Bata'nın:

"Sevdiklerime kavuşuncaya kadar..." sözünü işitince:

"Vallahi, onlar Cehennem ateşine atılmışlardır ve orada temelli kalıcıdırlar![623]

Yazıklar olsun sana ey Bata'nın oğlu! O, kovanın su boşaltması değildir. Fakat, temelli azabdır!" dedi.

Zebir b. Bata:

"Ey Sabit! Tez yanıma gel, öldür beni!" dedi.

Sabit b. Kays:

"Ben seni öldürmeyeceğim!" dedi.

Zebir b. Bata:

"Beni sen öldürmeyeceksin de, ya kim öldürecek?

Fakat ey Sabit! Karımı ve çocuğumu sen gör, gözet! Onlar ölümden korkuyorlar.

Arkadaşından [Peygamber Aleyhisselâmdan demek istiyor] onları azadlamasını, mallarının mülklerinin başına çevirmesini dile!" dedi.

Bunun üzerine, Sabit b. Kays Zebir b. Bata'yı Zübeyr b. Avvam'ın yanına götürdü. Zübeyr b. Avvam da, onun boynunu vurdu.

Sabit b. Kays, Zebir b. Bata'nın karısını, malını ve oğlunu Peygamberimiz Aleyhisselâmdan istedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onun karısını ve oğlunu esirler arasından çıkardı.

Onlara, silahlar hariç olmak üzere, hurmalıklarını, deve, davar ve sığır gibi hayvanlarıyla bütün eşya ve emtialarını geri verdi.

Zebir b. Bata ailesi, Sabit b. Kays hanedanıyla birlikte bulundular.[624]

Benî Kurayza Yahudileri Kadınlarından Nübâte'nin Boynunun Vuruluşu

Hz. Aişe der ki:

"Benî Kurayza kadınlarından ancak bir tek kadın öldürülmüştür.

Resûlullah Aleyhisselâm çarşıda onların erkeklerinin boyunlarını vurdururken, vallahi, o kadın [Nübâte] yanımda bulunuyor, benimle konuşuyor, dışından ve içinden gülüp duruyor,[625] 'Benî Kurayza esirleri öldürülüyor!' diyordu.

Bir çağırıcı:

'Ey Nübâte![626] Filanca kadın nerede?' diyerek seslenince,[627] kadın:

'Vallahi, ben çağrılıyorum!' dedi.[628]

Ona:

'Yazıklar olsun sana! Senin neyin var? Seni ne için çağırıyorlar?' diye sordum.

Kadın:

'Öldürülmek için! Kocam beni öldürdü!' dedi.

Kadın tatlı dilli bir kadındı.

Kendisine:

'Kocan seni nasıl öldürdü?' diye sordum.

Kadın:

'Zebir b. Bata'nın hisarında idim. Kocam bana emretti, ben de Muhammed'in ashabının üzerine değirmen taşını bıraktım. Onlardan birisinin başı parçalandı ve kendisi hemen öldü!

Ben onun için öldürüleceğim!' dedi, kalkıp gitti.

Hallad b. Süveyd'e karşı, kadının boynu vuruldu.[629]

Vallahi, öldürüleceğini bildiği halde onda gördüğüm kaygısızlığa, bol bol gülüşe, hâlâ şaşmakta ve onu unutamamaktayım!"[630]

Benî Kurayza Yahudilerinden Alınan Ganimetlerin Bölüştürülüşü ve Ganimetten, Savaşacak Müslümanlar İçin

Silahlar ve Atlar Satın Alınışı

Benî Kurayza savaşına katılan Müslümanların sayısı 3000 idi. 36 da at vardı.

Ganimet mallarının ilk önce beşte biri Allah yolundaki harcamalar için çıkarıldıktan sonra; kalan beşte dördü, 3072 hisseye bölünüp, atlıya ikişer, yayaya birer hisse verilmek suretiyle, Müslümanlara bölüştürüldü.[631] Ganimetten, savaşacak erler için silahlar ve atlar da satın alındı.[632]

Reyhâne Hatunun Peygamberimiz Aleyhisselâmın Zevceliğine Nâil Oluşu

Reyhâne Hatun der ki:

"Esir kadın ve çocuklar Müslümanlara bölüştürüldükten sonra, Resûlullah Aleyhisselâm yanıma geldi.

Kendisinden utandım.

Beni çağırıp önüne oturttu ve:

'Eğer sen Allah'ı ve Resûlünü tercih edersen, Resûlullah seni kendisine zevce olarak alacaktır!' buyurdu.

Kendisine:

'Ben Allah'ı ve Resûlünü tercih ediyorum!' dedim.

Müslüman olduğum zaman, Resûlullah Aleyhisselâm beni azad edip zevceliğe kabul buyurdu ve, öteki kadınlarında olduğu gibi, bana da 12 ukıyye 1 neşş mehir verdi.

Ümmü'l-Münzir'in evinde benimle evlendi.

Öteki zevcelerinde olduğu gibi, bana da, yanıma gelme günü ayrıldı.

Ben de perde arkasına alındım."[633]

Benî Kurayza Yahudilerinin Başlarına Gelenlerin Medine'yi Kuşatan Müşriklere Yardımda Bulunmalarından İleri Geldiğinin Kur'ân-ı Kerîm'de Açıklanışı ve Mü'minlere Yeni Bir Fethin de Müjdelenişi

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle buyurur:

“Allah, kendilerine Kitab verilmiş olanlardan (Benî Kurayza Yahudilerinden) onlara (Medine’yi kuşatan müşriklere) yardımda bulunanları da, yüreklerine korku düşürerek kalelerinden indirdi.

Siz onlardan bir kısmını (çarpışan erkeklerini) öldürüyordunuz, bir kısmını da (kadın ve çocuklarını da) esir ediyordunuz.

Onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız başka bir yere (Hayber’e) de sizi vâris kıldı.

Allah her şeye hakkıyla kâdirdir.”[634]

Sa’d b. Muaz’ın Yarasının Birdenbire Deşilip Vefat Edişi

Sa’d b. Muaz Benî Kurayza Yahudileri hakkındaki hükmünü verdikten kısa bir müddet sonra, Hendekte aldığı yara deşiliverdi.[635]

Hz. Âişe der ki:

“Mescidde Sa’d b. Muaz’ın bulunduğu çadırın yanıbaşında, Gıfâr oğullarından bazı kişilere ait bir çadır daha vardı.

Onlar kendi hallerinde oturup dururlarken, bir de bakmışlar ki kendilerine doğru bir kan akıp geliyor!

‘Sizin tarafınızdan bize doğru akıp gelen bu kan nedir?!’ dediler.

Meğer Sa’d’ın yarası deşilmiş, kan akıp duruyormuş![636]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bunu haber alınca, hemen onun yanına vardı, başını tutup dizinin üzerine koydu. Üzerine beyaz bir örtü örttürdü, ayakları açıkta kaldı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

‘Ey Allah’ım! Sa’d, Senin Resûlünü tasdik ve Senin yolunda cihad etti, bu yolda vazifesini yaptı.

Ruhlarını kolayca alıp manevî huzuruna kabul buyurduğun kulların arasında, onun da ruhunu kolayca al ve huzuruna kabul buyur!’ diyerek dua etti.

Sa’d b. Muaz, Peygamberimiz Aleyhisselâmın sözlerini işitince, gözlerini açtı ve:

‘Selam sana yâ Rasûlallah! Ben senin Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum!’ deyip gözlerini kapadı!”

Sa’d b. Muaz’ın ev halkı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın böyle Sa’d b. Muaz’ın başını dizine aldığını ve onun konuştuğunu görünce, korktular.[637]

Sa’d b. Muaz geceleyin ruhunu teslim ettiği zaman, Cebrail Aleyhisselâm başına ak atlastan bir sarık sarmış olduğu halde Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelerek:

“Yâ Muhammed! Kimdir bu ölü ki, kendisi için gök kapıları açıldı ve Allahın Arş’ı titredi!” dedi.[638]

“Arş-ı Rahman’ın titremesi, Sa’d b. Muaz’ın vefatına sevincinden ve ona kavuşmaktan ileri geliyordu” denilmiştir.[639]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Geceleyin, Sa’d’dan daha ağır bir hasta bulunduğunu bilmiyorum. Acaba Sa’d ne yapıyor, nasıldır?” buyurunca, ashab:

“Yâ Rasûlallah! Herhalde, onun ruhu kabzolunmuştur! Kavmi gelip onu evlerine götürmüşler” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm sabah namazını kıldıktan sonra Müslümanlarla birlikte hızla yürüyüp gittiler.[640]

Mahmud b. Lebid der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâmla birlikte biz de gittik.

Resûlullah Aleyhisselâm o kadar hızla yürüyordu ki, nihayet, ayakkabılarımızın tasmaları koptu, ridalarımız boyunlarımızdan düştü.

Ashabdan bazıları:

‘Yâ Rasûlallah! Hızla yürümekten yorulduk artık!’ diyerek şikâyetlendiler.[641]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

‘Hanzale’yi yıkamada olduğu gibi, meleklerin yine bizi geçip Sa’d’ı yıkayıvereceklerinden korktum!” buyurdu.[642]

Resûlullah Aleyhisselâm eve eriştiği zaman, Sa’d yıkanıyor, annesi de:

‘Vay Sa’d’ın annesinin başına gelenlere!’ diye başlayan ağıtını yakıyor; ağlıyordu.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Ölü üzerine ağlayan her kadın, olmadık iyilikler sayarak yalan söyler! Fakat, Sa’d b. Muaz’ın annesi bundan müstesnadır ki, o onun hakkında ne söylerse yalan söylemiş olmaz!’ buyurdu.”

Seleme de:

“Biz kapının önünde idik. Resûlullah Aleyhisselâmın arkasından eve girmek istiyorduk.

Resûlullah Aleyhisselâm içeri girdi.

Evde, üzerine kilim örtülmüş olan Sa’d’dan başka kimse yoktu.

Resûlullah Aleyhisselâmın yaklaştığını görünce, durdum. Kendisi bana ‘Dur!’ diye işaret edince, geri döndüm.

İçeride bir müddet kaldıktan sonra, çıktı.

‘Yâ Rasûlallah! Ben içeride kimse görmedim! Halbuki, senin yavaşladığını gördüm!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Oturmaya kâdir olamadım. Ancak meleklerden birisi kanatlarını benim için toplayıp bükünce oturabildim!’ buyurdu ve Sa’d b. Muaz için de:

‘Bu, sana ihsandır ey Ebu Amr!

Bu, sana ihsandır ey Ebu Amr!

Bu, sana ihsandır ey Ebu Amr!’ buyurdu.[643]

Sa’d’ın annesine de:

‘Artık gözyaşın akmayıp dinse ve üzüntün gitse olmaz mı?

Çünkü, senin oğluna ilk gülen Allah ve ilk titreyen de Arş olmuştur![644] Sa’d b. Muaz Rabbine kavuşmayı dünyadan ayrılıncaya kadar dilemiş, özlemiş durmuştur!’ buyurdu.”[645]

Sa’d b. Muaz’ın Yıkanışı ve Kefenlenişi, Cenazesinin Taşınışı, Cenaze Namazının Kılınışı

Sa’d b. Muaz yıkanırken, Peygamberimiz Aleyhisselâm onun yanında bulunuyor, Hâris b. Evs b. Muaz ile Useyd b. Hudayr ve Seleme b. Selâme su döküyordu.

Önce su ile, sonra su ve sidr ile, üçüncüsünde su ve kâfurla yıkandı. Yıkandıktan sonra, kızıl boz, üzeri yollu üç parça beze sarıldı.

Sonra, üzerinde cenaze taşınan serir getirilerek, Sa’d b. Muaz onun üzerine konulup evden dışarı çıkarıldı.[646]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa’d b. Muaz’ın cenazesinde bulunmak üzere yeryüzüne yetmiş bin meleğin inmiş olduğunu haber verdi.[647]

Sa’d b. Muaz’ın cenazesi taşınırken, annesi kendisini tutamadı, yaktığı ağıtını tekrarladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da:

“Her ağıtçı yalan söyler -Sa’d’ın ağıtçısı müstesna!” buyurdu.[648]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa’d b. Muaz’ın cenazesini, evinden dışarı çıkarıncaya kadar, otuz arşın taşıdıktan sonra, cenazenin önünde yürüdü.[649]

Sa’d b. Muaz iri gövdeli bir zât olduğu halde, halk, onu taşırken çok hafif buldular.

Hatta, münafıklardan bazıları da:

“Vücutlu olduğu halde, bundan daha hafif bir cenaze taşımadık![650] Biz bundan daha hafif bir cenaze görmedik!” diyerek, birbirlerine:

“Bunun neden ileri geldiğini biliyor musunuz?” diye sordular ve:

“Herhalde, Benî Kurayza Yahudileri hakkında verdiği hükümden dolayı olsa gerek!” dediler.[651]

Bu konuşulanlar Peygamberimiz Aleyhisselâma bildirilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Öyle değildir.[652] Onu taşıyan, sizden başkalarıdır!

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; melekler Sa’d’ın ruhuyla sevindiler ve Arş da onun için titredi!” buyurdu.[653]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa’d b. Muaz’ın cenaze namazını kıldırdı.[654]

Sa’d b. Muaz’ın Kabrinin Kazılışı ve Gömülüşü

Ebu Saîd el-Hudrî der ki:

“Bakiyy kabristanında Sa’d b. Muaz’ın kabrini kazanlar arasında ben de bulunuyordum.

Kabri kazdığımız müddetçe, toprağın her damlasından, üzerimize misk püskürülüyordu![655]

Resûlullah Aleyhisselâm da, başucumuzda bulunuyordu.

Kazı işinden boşalınca, kabrin yanına su ve kerpiç hazırladık.

Kabri, Akîl b. Ebu Talib’in evinin yanında kazdık.

Bakiyy kabristanının halk ile dolduğunu gördüm.”[656]

Cabir b. Abdullah’ın bildirdiğine göre; kabrin içine Hâris b. Evs b. Muaz ile Useyd b. Hudayr, Ebu Nâile Silkân b. Selâme ve Seleme b. Selâme indi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ayakta dikilmekte idi.

Sa’d b. Muaz kabre konulunca, Peygamberimiz Aleyhisselâmın benzi değişti ve üç kere “Sübhânallah!” dedi.

Müslümanlar da üç kere “Sübhânallah!” dediler.

Bakiyy kabristanı tesbih sesleriyle sarsıldı.

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselâm üç kere tekbir getirdi.

Ashab da üç kere tekbir getirdiler.

Bakiyy kabristanı, getirilen tekbirlerle sarsıldı.

“Yâ Rasûlallah! Yüzünüzün değiştiğini ve üç kere ‘Sübhânallah!’ dediğinizi gördük. Bunun sebebi nedir?” diye soruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Arkadaşınıza kabir darlaşmış, onu öyle bir sıkışla sıkmıştı ki, eğer bundan bir kimse kurtulabilseydi, elbette Sa’d kurtulurdu!

Nihayet, Allah onu bundan kurtardı” buyurdu.[657]

Bu hadiseyi İbn İshak’la Ahmed b. Hanbel’in de, biraz daha kısa olarak, kitaplarına kaydettikleri görülür.[658]

Abdullah b. Ömer’in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm o gün kabrin içine de inip kabrin genişlemesi için Allah’a dua etmişti.[659]

Sa’d b. Muaz kabre konulurken, oraya gelen annesinin oğluna bakmasına engel olunmak istenilmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bırakınız onu!” buyurdu.

Anne hatun, kabre kerpiç örülüp üzerine toprak örtülünceye kadar baktı, durdu da:

“Allah katında ondan dolayı ecir dilerim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, orada ona tâziyede bulundu.

Müslümanlar kabrin üzerine toprak ittiler, toprağı düzelttiler ve sonra su serptiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kabrin üzerinde durup dua ettikten sonra, oradan ayrıldı.[660]

Hz. Âişe:

“Resûlullah Aleyhisselâm ile iki arkadaşından [Ebu Bekir ile Ömer’den] sonra, vefatı Müslümanlara Sa’d b. Muaz’ınkinden daha ağır gelen bir kimse yoktur![661]

Ebu Bekir ile Ömer’in ona ağladıklarını odamdan işittim!” demiştir.[662]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Hayber Yahudilerinin Telaşlanmaları ve Peygamberimiz Aleyhisselâmla Çarpışmak İçin Hazırlanmaları

Benî Kurayza Yahudilerinin erkekleri öldürüldükleri zaman, Huseyl b. Nüveyretü’l-Eşcâî, iki günde Hayber’e varmıştı.

Benî Nadîr Yahudilerinden Sellâm b. Mişkem ve Kinane b. Rebi’ b. Ebi’l-Hukayk ile Hayber Yahudileri toplanıp oturmuşlar, Benî Kurayza Yahudileri hakkında bir haber almak istiyorlardı.

Çünkü, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Benî Kurayza Yahudilerini kalelerinde kuşattığını haber almışlardı, fakat sonucunun ne olduğunu bilmiyorlardı.

Huseyl’i görünce, ona:

“Arkanda bıraktıklarından ne haber getirdin?” diye sordular.

Huseyl:

“Şer getirdim. Benî Kurayzaların çarpışan bütün askerleri, esir edildikten sonra, kılıçla öldürüldüler!” dedi.

Kinane b. Rebi’:

“Huyey’e ne oldu?” diye sordu.

Huseyl:

“Esir edildikten sonra, boynu vuruldu!” dedi ve esir edilenlerden:

• Ka’b b. Esed’in,

• Gazzal b. Semev’el’in,

• Nebbaş b. Kays’ın ve sairlerinin getirilip Peygamberimiz Aleyhisselâmın önünde öldürüldüklerini haber verdi.

Sellâm b. Mişkem:

“Bunların hepsi Huyey b. Ahtab’ın işidir ve onun yüzündendir!

Onun bize ilk uğursuzluğu, görüşümüze aykırı davranışlarıyla başladı, bizi mallarımızdan ve şerefimizden mahrum etti.

Demek kardeşlerimiz öldürüldüler ha!

Çoluk çocukların esir edilmeleri ise, öldürülmekten de ağır ve çetindir!

Artık Yahudilik Hicaz’da hiçbir zaman tutunamaz!

Yahudilerin ne işe yarar azimleri, ne de görüşleri vardır!” dedi.

Hayber kadınları, Benî Kurayzaların haberini alınca, çığlıklar kopardılar, yakalarını yırttılar, saçlarını yoldular, yaslar tuttular.

Müşrik Arap kadınları da, haber sormak ve teselli vermek için onlara geldiler gittiler.

Hayber Yahudileri korktular. Sellâm b. Mişkem’e gidip, ona:

“Ey Ebu Amr! Ey Ebu’l-Hakem! Sen ne düşünüyorsun? Senin bu yoldaki görüşün nedir?” diye sordular.

Sellâm b. Mişkem:

“Siz ne görüşü tamamıyla yerine getirirsiniz, ne de ondan bir harf alırsınız” dedi.

Kinane b. Rebi’:

“Şimdi azarlama, kınama zamanı değildir! Başa gelip çatan iş hakkındaki görüşün ne ise, sen onu söyle!” dedi.

Sellâm b. Mişkem:

“Muhammed, Yesrib (Medine) Yahudilerinden boşalınca, sizin üzerinize yürüyüp meydanınıza konacak, Benî Kurayzalara yaptığını size de yapacaktır!” dedi.

Hayber Yahudileri, ona:

“Pekâlâ! Sen bu yolda ne yapmamızı uygun görüyorsun?” diye sordular.

Sellâm b. Mişkem:

“O bizim üzerimize yürümeden, biz Hayber Yahudileriyle birlikte onun üzerine yürüyelim!

Onlar her ne kadar sayıca bizden çok iseler de, biz de Teymâ, Fedek ve Vâdi’l-kurâ Yahudilerini çekip yanımıza alalım, Araplardan hiç kimsenin yardımını istemeyelim.

Çünkü, Arapların size neler yaptıklarını; Hendek savaşında Hayber’in hurma mahsulünü almayı şart koştuktan sonra, bu yoldaki ahidlerini nasıl bozup sizi bıraktıklarını görmüş bulunuyorsunuz!

Onlar, ahidlerinden dönmek için, Evsî ve Hazrecîlerin bir kısım hurma mahsulünü de Muhammed’den istediler.

Bununla beraber, Nuaym b. Mes’ud da, hepsince belli bir kimse olduğu halde, Muhammed hesabına, onların hepsine hile etmiştir.

Biz, Muhammed’in üzerine yürüyüp, yurdunun ortasında, onunla eski yeni bütün hıncımızla çarpışalım!” dedi.

Hayber Yahudileri:

“İşte, yerinde görüş budur!” dediler.

Kinane b. Rebi’:

“Benim haber aldığıma göre; Araplar da ona son derecede kızgın ve hınçlı imişler!

Orada (Medine) bizim bu kalelerimiz gibi kaleler yoktur.

Muhammed bizi ve kalelerimizi iyice bilmediği için, hiçbir zaman üzerimize yürüyemez!” dedi.

Sellâm b. Mişkem:

“O, kendisine boyun eğilmedikçe, bilinemeyen bir adamdır!” dedi.[663]

---

432 İbn İshak, İbn Hişam, 3/147, 150, Ebu Ubeyd, s. 290, 294.
433 Ebu Davud, 4/168.
434 Zührî, Megâzî, s. 73, Abdurrezzak, 5/360, Buhârî, Sahîh, 5/22, Müslim, 3/1388, Ebu Davud, 3/157, Beyhakî, Sünen, 9/232, 233, Vâhidî, s. 279.
435 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231.
436 Vâkıdî, Megâzî, s. 290 (1367/1948 Kahire baskısı)
437 İbn İshak, İbn Hişam, 3/231, 232.
438 Vâkıdî, Megâzî, 2/457, İbn Kesîr, Bidâye, 4/103.
439 İbn Kesîr, Bidâye, 4/103.
440 İbn İshak, İbn Hişam, 3/232.
441 Vâkıdî, Megâzî, 2/458.
442 İbn İshak, İbn, Hişam, 3/232.
443 Vâkıdî, Megâzî, s. 295 (1367/1948 Kahire baskısı)
444 İbn İshak, İbn Hişam, 3/230, 231, 257, Vâkıdî, Megâzî, 2/494, İbn Sa’d, 2/71, Belâzurî, Ensâb, 1/344, Taberî, Tefsîr, 21/150, İbn Hazm, Cevâmi, s. 118.
445 Zührî, Megâzî, s. 80.
446 Vâkıdî, Megâzî, 2/460.
447 İbn İshak, İbn Hişam, 3/239, Vâkıdî, Megâzî, 2/462.
448 Ahzâb: 21, Vâkıdî, Megâzî, 2/495, İbn Sa’d, 2/71.
449 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244.
450 Vâkıdî, Megâzî, 2/497, İbn Sa’d, 2/74, 75.
451 Ahmed b. Hanbel, 6/56, Buhârî, Sahîh, 5/49.
452 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244.
453 Ahmed b. Hanbel, 6/280, Belâzurî, Fütûh, 1/23.
454 İbn Sa’d, 2/75.
455 Vâkıdî, Megâzî, 2/497.
456 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244.
457 Halebî, 2/657.
458 İbn Sa’d, 2/74, İbn Kesîr, Bidâye, 4/118.
459 Buhârî, Sahîh, 5/51, Belâzurî, Ensâb, 1/347, 348.
460 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244.
461 Buhârî, Sahîh, 5/49.
462 İbn Seyyid, 2/68.
463 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244, Vâkıdî, Megâzî, 2/497.
464 İbn Sa’d, 2/68.
465 Ahmed b. Hanbel, 6/56, Buhârî, Sahîh, 5/49.
466 İbn Sa’d, 2/77.
467 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244, Vâkıdî, Megâzî, 2/497.
468 Vâkıdî, Megâzî, s. 297 (1367/1948 Kahire baskısı), İbn Seyyid, 2/68.
469 İbn Sa’d, 2/77.
470 İbn Sa’d, 2/76, Buhârî, Sahîh, 5/50.
471 İbn Kesîr, Bidâye, 4/117, Heysemî, 6/140.

472 Vâkıdî, Megâzî, 2/497, İbn Sa'd, 2/74.
473 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244, 245, Vâkıdî, Megâzî, 2/497.
474 İbn Seyyid, 2/68, Kastallânî, Mevâhib, 1/149.
475 Vâkıdî, Megâzî, 2/497, 498.
476 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
477 Vâkıdî, Megâzî, 2/496, İbn Sa'd, 2/74.
478 İbn Sa'd, 2/74.
479 Vâkıdî, Megâzî, 2/500.
480 Vâkıdî, Megâzî, 2/497.
481 İbn Kesîr, Bidâye, 4/119.
482 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
483 Heysemî, 6/137.
484 Vâkıdî, Megâzî, 2/498.
485 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245, Vâkıdî, Megâzî, 2/498, 499.
486 Vâkıdî, Megâzî, 2/499.
487 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
488 İbn Hazm, Cevâmi, s. 191.
489 İbn Sa'd, 3/422, Taberî, Târîh, 3/53, Heysemî, 6/137.
490 Vâkıdî, Megâzî, 2/499.
491 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
492 Vâkıdî, Megâzî, 2/499.
493 Vâkıdî, Megâzî, 2/499, İbn Hazm, Cevâmi, s. 192, Diyarbekrî, 1/493, 494.
494 Vâkıdî, Megâzî, s. 297 (1367/1948 Kahire baskısı).
495 Vâkıdî, Megâzî, 2/499.
496 İbn Kesîr, Bidâye, 4/119, Diyarbekrî, 1/494.
497 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
498 İbn Kesîr, Bidâye, 4/119.
499 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
500 İbn Sa'd, 2/77.
501 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
502 Vâkıdî, Megâzî, 2/499.
503 Vâkıdî, Megâzî, s. 298 (1367/1948 Kahire baskısı)
504 İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
505 İmam Muhammed, Siyer, 2/587, Vâkıdî, Megâzî, 2/500.
506 Vâkıdî, Megâzî, 2/500.
507 İbn Sa'd, 2/77.
508 İbn İbn İshak, İbn Hişam, 3/245.
509 Vâkıdî, Megâzî, s. 298 (1367/1948 Kahire baskısı)
510 Diyarbekrî, 1/494.
511 Vâkıdî, Megâzî, s. 298 (1367/1948 Kahire baskısı)
512 Abdurrezzak, 5/216, 370.
513 İmam Muhammed, Siyer, 2/587.
514 Vâkıdî, Megâzî, s. 298 (1367/1948 Kahire baskısı), Abdurrezzak, 5/216, 370.
515 Vâkıdî, Megâzî, s. 298 (1367/1948 Kahire baskısı)
516 Vâkıdî, Megâzî, 2/496, İbn Habib, s. 113, Belâzurî, Fütûh, 1/23, Ebu't-Tayyib, 1/251.

517 İbn İshak, İbn Hişam, 3/246, Taberî, Târîh, 3/53, İbn Esîr, Kâmil, 2/185, İbn Seyyid, 2/69, İbn Kesîr, Bidâye, 4/130, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks, 2, s. 31, Ebu't-Tayyib, 1/251.
518 İbn Sa'd, 2/77.
519 Vâkıdî, Megâzî, 2/501.
520 Vâkıdî, Megâzî, s. 298 (1367/1948 Kahire baskısı)
521 İbn İshak, İbn Hişam, 3/246.
522 Vâkıdî, Megâzî, 2/501.
523 İbn İshak, İbn Hişam, 3/246.
524 Vâkıdî, Megâzî, 2/501, 502.
525 İbn İshak, İbn Hişam, 3/246.
526 Vâkıdî, Megâzî, 2/502.
527 İbn İshak, İbn Hişam, 3/246, 247.
528 Vâkıdî, Megâzî, 2/503.
529 İbn İshak, İbn Hişam, 3/228.
530 İbn Hacer, İsâbe, 1/33.
531 Vâkıdî, Megâzî, 2/503.
532 İbn İshak, İbn Hişam, 3/227, 228, İbn Sa'd, 1/160, 161, Beyhakî, Sünen, 9/114.
533 İbn İshak, İbn Hişam, 3/249, Beyhakî, Sünen, 9/114.
534 İbn İshak, İbn Hişam, 3/206.
535 Vâkıdî, Megâzî, 2/503, 504.
536 İbn İshak, İbn Hişam, 3/249, Vâkıdî, Megâzî, 2/504.
537 Vâkıdî, Megâzî, 2/504, Taberî, Târîh, 3/55.
538 İbn İshak, İbn Hişam, 3/249, Vâkıdî, Megâzî, 2/504.
539 Vâkıdî, Megâzî, 2/505.
540 İbn İshak, İbn Hişam, 3/247.
541 Diyarbekrî, 1/495, Halebî, 1/663.
542 Vâkıdî, Megâzî, 2/506.
543 İbn İshak, İbn Hişam, 3/247.
544 Kastallânî, Mevâhib, 1/151.
545 İbn İshak, İbn Hişam, 3/247.
546 Vâkıdî, Megâzî, 2/506, 507.
547 İbn Kesîr, Bidâye, 4/119.
548 Enfâl: 27, İbn İshak, İbn Hişam, 3/247, Taberî, Tefsîr, 9/221.
549 Vâkıdî, Megâzî, 2/507.
550 Tevbe: 102.
551 İbn İshak, İbn Hişam, 3/248, 249.
552 Vâkıdî, Megâzî, 2/508.
553 Vâkıdî, Megâzî, 2/509.
554 İbn İshak, İbn Hişam, 3/247.
555 Vâkıdî, Megâzî, 2/509.
556 İbn İshak, İbn Hişam, 3/251.
557 Kastallânî, Mevâhib, 1/151, Semhûdî, 1/307.
558 Heysemî, 6/138.
559 Taberî, Târîh, 3/53, İbn Kesîr, Bidâye, 4/122.
560 İbn Sa'd, 3/422.

561 İbn Sa’d, 3/426, Heysemî, 6/139.
562 Vâkıdî, Megâzî, s. 299 (1367/1948 Kahire baskısı)
563 Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdullah b. Übeyy’in hatırı için değil, onun bıktırıcı ve kızdırıcı ısrarı üzerine, kendilerinin yurtlarından çıkıp gitmelerine, istemeyerek ‘evet’ demişti. (İbn İshak, İbn Hişam, 3/51, 52).
564 Vâkıdî, Megâzî, 2/510.
565 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250, Vâkıdî, Megâzî, 2/510.
566 Vâkıdî, Megâzî, 2/510, Heysemî, 6/138, Semhûdî, 1/307.
567 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250.
568 İbn Hazm, Cevâmi, s. 194.
569 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250, Vâkıdî, Megâzî, 2/511.
570 Vâkıdî, Megâzî, 2/511.
571 Heysemî, 6/139.
572 Vâkıdî, Megâzî, 2/511.
573 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250, Vâkıdî, Megâzî, 2/511, İbn Sa’d, 3/423, İbn Hazm, Cevâmi, s. 194, İbn Esîr, Kâmil, 2/186, İbn Seyyid, 2/72, Zehebî, Târîh, s. 260, İbn Kesîr, Bidâye, 4/121, Semhûdî, 1/307.
574 Vâkıdî, Megâzî, 2/511.
575 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250, Ahmed b. Hanbel, 6/142.
576 İbn Sa’d, 3/423.
577 Ahmed b. Hanbel, 3/71, Buhârî, Sahîh, 7/135.
578 İbn Sa’d, 3/425.
579 Kastallânî, Mevâhib, 1/152, Halebî, 2/666.
580 İbn Sa’d, 3/424.
581 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250, Vâkıdî, Megâzî, 2/512.
582 İbn İshak, İbn Hişam, 3/250, 251, Vâkıdî, Megâzî, 2/512, Diyarbekrî, 1/497.
583 Vâkıdî, Megâzî, s. 299 (1367/1948 Kahire baskısı)
584 İbn İshak, İbn Hişam, 3/251, Vâkıdî, Megâzî, 2/512, İbn Sa’d, 3/426, Ahmed b. Hanbel, 6/56, Buhârî, Sahîh, 5/51, Müslim, 3/1389, Taberî, Târîh, 3/56, İbn Hazm, Cevâmi, s. 195, İbn Esîr, Kâmil, 2/186, İbn Seyyid, 2/72, Zehebî, Târîh, s. 259, İbn Kesîr, Bidâye, 4/121, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 31, Heysemî, 6/138.
585 İbn Sa’d, 3/425, Zehebî, Siyer, 1/209.
586 Ahmed b. Hanbel, 6/56, 141.
587 Tevrat, Tesniye: Bâb 20:10-16.
588 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253, Vâkıdî, Megâzî, 2/503, 506, 514.
589 Vâkıdî, Megâzî, 2/509, 510.
590 Vâkıdî, Megâzî, 2/513.
591 İbn İshak, İbn Hişam, 3/252, Vâkıdî, Megâzî, 2/518.
592 Ahmed b. Hanbel, 3/350, Tirmizî, Sünen, 4/145, Dârimî, 2/156.
593 Vâkıdî, Megâzî, 2/512, 513.
594 İmam Muhammed, Siyer, 3/1029, Vâkıdî, Megâzî, 2/512, 513.
595 Vâkıdî, Megâzî, 2/514.
596 İbn İshak, İbn Hişam, 3/252, Vâkıdî, Megâzî, 2/513.
597 İbn İshak, İbn Hişam, 3/252.
598 Ebu Ubeyd, s. 243, Belâzurî, Fütûh, 1/23, 24.

599 Vâkıdî, Megâzî, 2/513, 514.
600 İbn İshak, İbn Hişam, 3/252, Vâkıdî, Megâzî, 2/514.
601 Vâkıdî, Megâzî, 2/514, Süheylî, 6/337.
602 Vâkıdî, Megâzî, 2/514.
603 İbn İshak, İbn Hişam, 3/252, Vâkıdî, Megâzî, 2/514.
604 Ebu Ubeyd, s. 243, Belâzurî, Fütûh, 1/24.
605 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253.
606 Heysemî, 6/141.
607 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253.
608 Heysemî, 6/141.
609 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253.
610 Vâkıdî, Megâzî, 2/518.
611 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253.
612 Vâkıdî, Megâzî, 2/519.
613 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253, 254.
614 İbn İshak, İbn Hişam, 3/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/519.
615 Vâkıdî, Megâzî, 2/519.
616 İbn İshak, İbn Hişam, 3/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/519.
617 Vâkıdî, Megâzî, 2/519.
618 İbn İshak, İbn Hişam, 3/254.
619 Diyarbekrî, 1/498.
620 Vâkıdî, Megâzî, 2/519.
621 İbn İshak, İbn Hişam, 3/254.
622 Vâkıdî, Megâzî, 2/519, 520.
623 İbn İshak, İbn Hişam, 3/254.
624 Vâkıdî, Megâzî, 2/520.
625 İbn İshak, İbn Hişam, 3/252, 253.
626 Vâkıdî, Megâzî, 2/517.
627 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253.
628 Vâkıdî, Megâzî, 2/517.
629 Vâkıdî, Megâzî, 2/517.
630 İbn İshak, İbn Hişam, 3/253, Vâkıdî, Megâzî, 2/517.
631 Vâkıdî, Megâzî, 2/522, İbn Sa’d, 2/74-75.
632 İbn İshak, İbn Hişam, 3/256.
633 İbn Sa’d, 8/129, 130.
634 Ahzâb: 26-27, İbn İshak, İbn Hişam, 3/261, 262.
635 İbn İshak, İbn Hişam, 3/262.
636 İbn Sa’d, 3/426, Buhârî, Sahîh, 1/119.
637 İbn Sa’d, 3/327.
638 İbn İshak, İbn Hişam, 3/262, Vâkıdî, Megâzî, 2/526.
639 İbn Sa’d, 3/434 Hâkim, 3/206.
640 İbn Sa’d, 3/423, 424.
641 Vâkıdî, Megâzî, 2/526, İbn Sa’d, 3/427, 428.
642 Vâkıdî, Megâzî, 2/528, İbn Sa’d, 3/428.
643 Vâkıdî, Megâzî, 2/526, 527, İbn Sa’d, 3/428, 429.

644 İbn Sa’d, 3/434, Hâkim, 3/206.
645 Zehebî, Siyer, 1/216.
646 Vâkıdî, Megâzî, 2/527, İbn Sa’d, 3/432.
647 İbn İshak, İbn Hişam, 3/429, 430, Zehebî, Siyer, 1/213, 214.
648 İbn İshak, İbn Hişam, 3/263, 264.
649 İbn Sa’d, 3/431.
650 İbn İshak, İbn Hişam, 3/263.
651 Vâkıdî, Megâzî, 2/528, İbn Sa’d, 3/430.
652 Hâkim, 3/207.
653 İbn İshak, İbn Hişam, 3/263.
654 İbn Sa’d, 3/433, Ahmed b. Hanbel, 3/360.
655 Vâkıdî, Megâzî, 2/528, İbn Sa’d, 3/431, Zehebî, Siyer, 1/209, 214.
656 Vâkıdî, Megâzî, 2/528, İbn Sa’d, 3/431, 432.
657 Vâkıdî, Megâzî, 2/529, İbn Sa’d, 3/431, 432.
658 İbn İshak, İbn Hişam, 3/263, Ahmed b. Hanbel, 3/360.
659 İbn Sa’d, 3/433, Hâkim, 3/206.
660 Vâkıdî, Megâzî, 2/529, İbn Sa’d, 3/432, 433.
661 İbn Sa’d, 3/433, Zehebî, Siyer, 1/214.
662 İbn Esîr, Kâmil, 2/187.
663 Vâkıdî, Megâzî, 2/530, 531.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BENÎ KURAYZA'DAN SONRA

Muğîre b. Şûbe'nin Müslüman Oluşu

Muğîre b. Şûbe, Sakîf kabilesindendir. Ebu İsa künyesini taşırdı.[664]

Kendisi, Arap dahilerinden sayılırdı.[665] En sıkışık durumlarda, bir çıkar yol bulurdu.[666]

Muğîre b. Şûbe, Hendek savaşı yılında Müslüman oldu.[667]

Muğîre b. Şûbe der ki:

"Biz, Araplar içinde, dinine son derecede bağlı ve Lât putunun bakıcısı bir kavim idik.

Kavmimizin Müslüman olduğunu görecek olsam bile, onlara tâbi olmayacağımı sanırdım.

Malik oğullarından bir heyet, Kral Mukavkıs'a gitmek ve hediye sunmak üzere derlenip toplanmışlardı.

Onlarla birlikte ben de gitmek üzere derlenmiştim.

Amcam Urve b. Mes'ud'a danıştım. Gitmekten beni men etti ve:

"Babanın oğullarından hiç kimse senin yanında değil!" dedi.

Ben onun sözünü dinlemedim, "İlle gideceğim!" dedim. Onlarla birlikte yola çıktım.

Malik oğullarının müttefiklerinden, yanlarında, benden başka kimse yoktu.

Nihayet, İskenderiye şehrine vardık.

O sırada, Mukavkıs deniz üzerinde bulunuyormuş.

Küçük bir vapura binip, oturduğu yerin hizasına kadar vardım.

Mukavkıs bana baktı ve birisine emretti ki; ben kimim ve ne istiyorum, öğrenilsin.

Memur benden sordu. İşimizi ve kendisini görmeye geldiğimizi haber verdim.

Kiliseye indirilmemizi ve orada ağırlanmamızı emretti. Ağırlandık.

Sonra, bizi çağırdı, huzuruna girdik.

Mukavkıs, Malik oğullarının liderine baktı, onu yakınına getirtti.

Birlikte oturdular.

Sonra, ona:

'Bütün bunlar, Malik oğullarından mıdırlar?' diye sordu.

O da:

'Evet! Ancak bir tek kişi müttefiklerdendir' dedi ve beni ona tanıttı.

Oradaki cemaatin Mukavkıs'a en önemsiz olanı, bendim.

Malik oğulları hediyelerini Mukavkıs'ın önüne koydular.

Mukavkıs sevindi ve onların alınmasını ve kendilerine bahşişlerinin de verilmesini emretti.

Bahşiş verilirken, onların bazısını bazısına üstün tuttular.

Bana gelince; anmaya değmez, az ve önemsiz bir şey verdiler.

Mukavkıs'ın huzurundan çıktık.

Malik oğulları ailelerine hediyeler satın aldılar, sevinçli idiler.

Onlardan hiç kimse de, bana hiçbir fedâkârlıkta bulunmadılar.

Yola çıktılar ve yanlarına da içki aldılar, içki içmeye başladılar. Ben de onlarla birlikte içiyordum.

Ben içmeyi bıraktım.

'Taif'e dönünce, kavmime Mukavkıs'ın beni hor, hakîr gördüğünü haber verecekler!' diye, onları öldürmeyi tasarladım!

Irak'ta, Bassak nehri yanında bulunduğumuz sırada, yalandan hastalandım ve başımı bağladım.

Bana:

'Neyin var?' diye sordular.

Onlara:

‘Başım ağrıyor!’ dedim.

İçkilerini ortaya koydular ve beni çağırdılar.

Onlara:

‘Başım ağrıyor, ben içemeyeceğim. Fakat sizinle oturur, size içirebilirim!’ dedim.

Bana hiç itiraz etmediler.

Oturup onlara içki içirmeye başladım. Kadehten sonra kadeh içildi. Kadehler ardarda yetiştirilince, iştihalandılar. Kendilerine geri çevirdiğim boş kadehlerin bile farkına varamaz, düşünemez hale gelip sızakaldılar!

O zaman, ben de onların üzerlerine çöküp hepsini öldürdüm!

Yanlarında bulunan bütün malları alıp Peygamber Aleyhisselâmın yanına geldim.

Kendisini, Mescidde ashabıyla birlikte otururken buldum.

Üzerimde yolcu elbisesi vardı.

Kendisine İslâm selamıyla selam verdim.

Ebu Bekir b. Ebi Kuhâfe, bakınca beni tanıdı ve:

‘Sen Urve’nin kardeşinin oğlusun galiba?’ dedi.

‘Evet! Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Allah’a hamd olsun ki, seni İslâmiyete hidayet etti’ buyurdu.

Ebu Bekir, bana:

‘İskenderiye şehrine emniyet ve selametle vardınız mı?’ diye sordu.

‘Evet!’ dedim.

‘Seninle birlikte bulunan Malikîlere ne oldu? Onlar nasıllar?’ diye sordu.

‘Onlarla bizim aramızda olan, bazı Araplar arasında olan şeydir. Biz şirk dinindeyizdir, onları öldürdüm! Elbiselerini soyup Resûlullaha getirdim. Beşte birini çıkarsın! Yahut onlar hakkında ne yapmayı uygun görürse, öyle yapsın! O, müşriklerden bir ganimettir! Ben Muhammed Aleyhisselâmı tasdik eden bir Müslümanım!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Senin Müslümanlığını kabul ettim. Fakat, onların mallarından, ben ne bir şey, ne de beşte bir alırım! Çünkü, o bir gadrdir, gadrde ise hayır yoktur!’ buyurunca, sanki yakında uzakta ne varsa, hepsi beni tuttu, tutulakaldım!

‘Yâ Rasûlallah! Ben ancak kavmimin dininde bulunduğum sırada onları öldürmüş, sonra da Müslüman olup huzuruna gelmiş bulunuyorum!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘İslâmiyet, kendisinden önce olup bitenleri düşürür, siler!’ buyurdu.[668]

Malikîlerden öldürülenler 13 kişi olup, öldürüldükleri haberi Taif’te Sakîflere erişince, iki taraf çarpışmak için çağrıştılar.

Urve b. Mes’ud benim tarafımdan 13 diyet ödemeyi yüklenince, barıştılar. Peygamber Aleyhisselâmın yanında Hudeybiye umresine kadar kaldım.”[669]

Kays b. Nüşbe’nin Müslüman Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselâmı ve Müslümanları Hendekte kuşatan müşrik orduları yurtlarına dönüp gittikten sonra, Süleym oğulları kabilesinden Kays b. Nüşbe, Medine’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelmişti.[670]

Kendisi, Cahiliye devrinde Allah’ı arayan, kitaplar okuyan bir adamdı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın zuhurunu haber alınca, onunla görüşmeye can attı.

Medine’ye geldiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Sen Allah’ın Resûlü müsün?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet!” buyurdu ve soyunu da ona haber verdi.

Kays:

“Demek, sen kavminin içinde şerefli bir mevkiye sahip ve peygamber ailesine mensupsun?!” dedikten sonra:

“Senin kabule davet ettiğin şeyler nelerdir?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm ona İslâmiyeti açıkladı ve İslâmiyetin yapılmasını emrettiği veya yasakladığı şeyleri de anlattı.

Kays:

“Demek, sen ancak iyilikleri buyuruyor, kötülüklerden de sakındırıyorsun!

Ben gerimdeki kavmimin elçisiyim!

Onlar bana itaat ederler.

Ben sana bazı sorular soracağım ki; onları kendisine vahiy gelenden başkası bilemez!

Haydi, sen bana Kâh’ın ne olduğunu haber ver?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Semâdır!” buyurdu.

Kays:

“Sen bana Mahal’in ne olduğunu haber ver?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Arzdır!” buyurdu.

Kays:

“Bunlar kimindir?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah’ındır!” buyurdu.

Kays yedi kat göklerden ve onlarda bulunanlardan, onların yedikleri, içtikleri şeylerden sordu.[671]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da ona yedi kat gökleri, melekleri, onların Allah’a nasıl ibadet ettiklerini, yeri ve yerdekileri anlattı.[672]

Kays Peygamberimiz Aleyhisselâmın anlattıklarını can kulağı ile dinledi ve benimsedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu İslâmiyete davet etti.[673]

Kays:

“Sen doğrusun! Ben senin Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum!” diyerek[674] Müslüman oldu.

Kavmi olan Süleym oğullarının yanına döndü[675] ve onlara:

“Ey Süleym oğulları! Ben Rumların ve Farsların tercemelerini, Arapların, kâhinlerin şiirlerini, Himyerîlerin tekerlemelerini dinlemiş, işitmişimdir.

Fakat, onların kelamlarından hiçbirisi, Muhammed’den işitmiş olduğum Kelama benzememektedir.[676]

Siz bana Muhammed hakkında itaat edin![677] Ondan nasibinizi alın![678]

Çünkü, sizler onun dayısı sayılırsınız!

Eğer o muvaffak ve muzaffer olursa, bundan sizler de yararlanır ve mes’ud olursunuz![679]

Ben taştan daha katı olan kalbimle onun yanına girmiştim; sözlerini bitirmedikçe, yanından ayrılamadım!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kays’a “Süleym oğullarının en bilgilisi” adını takmıştı.

Onu göremediği zaman:

“Ey Süleym oğulları! Sizin en bilgiliniz nerede?” diye sorardı.[680]

Allah ondan razı olsun!

Eşca’ Kabilesinin Medine’ye Gelip Müslüman Olmaları ve Peygamberimiz Aleyhisselâmla Muahede Yapmaları

Benî Eşca’lar, Adnan’ın soyundan gelen Kahtan kabilelerinden olup babalarının adıyla Eşca’ diye anılırlar, Medine çevresinde otururlardı.[681]

Hendek yılında Eşca’ kabilesinden 400 kişilik bir savaş birliği, Mes’ud b. Ruhayle’nin kumandası altında gelip Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı Ebu Süfyan’ın ordusuna katılmıştı.[682]

Benî Kurayza savaşından sonra, başlarında yine Mes’ud b. Ruhayle olduğu halde, 100, diğer rivayetlere göre 700 kişilik bir kafile, Medine’ye gelerek Sel’ dağının vadisine kondular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onların yanlarına gitti. Onlar için hurma yükletilip getirilmesini ashabına emir buyurdu.

Eşca’lar:

“Ey Muhammed! Kavmimiz olan Araplar içinde yurtları sana bizden daha yakın, sayıları bizden daha az olan kimseler bulunduğunu bilmiyoruz.

Biz, seninle çarpışmaktan, senin kavminle çarpışmaktan sıkılıyoruz!

Bunun için, seninle anlaşma yapmaya geldik!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onlarla anlaşma yaptı.

Benî Eşca’lar, muahede yaptıktan sonra, Müslüman oldular.[683]

Allah onlardan razı olsun!

Kurata Seriyyesi

Kurataların Kimlikleri ve Yurtları

Kuratalar; Kurt, Karit, Kureyt oğulları, Abdullah b. Ebu Bekir b. Kilâb oğulları kabilesinden idiler.[684]

Kuratalar; Şerebbe diye anılan ve kendilerine ait bulunan Dariyye nahiyesindeki Bekerat suyunun başına konarlardı.[685]

Dariyye; Necd’de, Basra’dan Mekke’ye giden yol üzerinde olup,[686] Basra’ya 7 merhale uzaklıktadır.[687]

Medine’ye ise 7 geceliktir.[688]

Kurata Seferi Ne Zaman, Niçin ve Nasıl Yapıldı?

Kurata seferine, Hicretin altıncı yılında[689] Muharrem’in onuncu günü çıktıktan sonra çıkılmıştır.[690]

Kırk kişilik İslâm irşad birliğini Bi’r-i Maûne’de kuşatarak şehit eden Âmir b. Tufeyl,[691] Benî Kilâbların Cafer b. Kilâb oğulları kolundandı.[692]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensardan Muhammed b. Mesleme’nin kumandası altında, içlerinde Abbâd b. Bişr, Seleme b. Selâme b. Vakş ve Hâris b. Hazeme’nin de bulunduğu 30 kişilik askerî bir birliği, Bekr b. Kilâb oğulları üzerine gönderdi.[693]

Bu mücahidlerin hepsi binitli olup,[694] bir kısmı at, bir kısmı da deve üzerinde idiler.[695]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlere, gündüzleri gizlenip geceleri ilerlemelerini ve düşmana birdenbire ve her yandan baskın yapmalarını

emir ve tavsiye buyurdu.[696]

Muhammed b. Mesleme ile arkadaşları, gündüzleri gizlenerek, geceleri ilerleyerek Şerebbe'ye ulaştılar.[697]

Mücahidler Şerebbe'ye, Dariyye'ye eriştikleri sırada idi ki, üzerlerinde çoluk çocuk taşınan hevdeçli develere rastladılar.

Muhammed b. Mesleme, göç sahiplerinin kimler olduklarını sorup öğrenmek üzere arkadaşlarından birisini onların yanına gönderdi.

Elçi gidip geri döndü ve:

"Onlar Muharib kabilesinden bir cemaat imiş!" dedi.[698]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hicretin 4. yılında Gatafan kabilelerinden Muharib ve Sa'lebe oğullarının[699] Müslümanlarla çarpışmak üzere yığınak yaptıklarını haber alınca üzerlerine yürümüş,[700] fakat onlar çarpışmaktan korkarak dağ başlarına kaçmışlardı.[701]

Muharibler, bu sefer Müslümanların yakınlarında konakladılar.

İslâm mücahidleri, onları, develerini salıp dinlendirinceye ve develerine çoluk çocuklarını bindirinceye kadar beklediler, sonra da onlara birdenbire baskın yaptılar.

Muhariblerden bazıları öldürüldü, sağ kalanları da kaçtılar. Kaçanlar takip edilmedi.

Mücahidler, Muhariblerin çoluk çocuklarına dokunmadılar. Ancak, deve ve davarlarını sürüp götürdüler.

Mücahidler, Benî Bekrlerin yurtlarına doğru ilerlediler.

Onların gözle görülebilecekleri bir mevkie ulaştıkları zaman, Muhammed b. Mesleme, onların tutum ve davranışlarını öğrenmek üzere Abbâd b. Bişr'i ileri gönderdi.

Abbâd b. Bişr, Benî Bekrlerin bulundukları yere kadar sokuldu.

O sırada Benî Bekrler hayvanlarını dinlendirmekte, sağmakta, develerini sulayıp ıhdırmakta idiler.

Abbâd b. Bişr, geri dönüp, gördüklerini Muhammed b. Mesleme'ye bildirdi.

Muhammed b. Mesleme ile arkadaşları hemen hareket ettiler, Benî Bekrlere birden ve her yandan baskın yaptılar. Benî Bekrlerden on kişi öldürdüler. İğtinam ettikleri davar ve develeri Medine'ye doğru sürdüler.

Bir iki gece yol alarak Dariyye'de sabahladılar.

Sabahleyin Dariyye'den ayrılıp Nahl vadisine indiler.

Müşrikler tarafından takip edilmekten korktukları için, davarları Adâse'ye kadar develerle birlikte at sürüsü gibi hızla sürüp akıttılar. Davarlar Rebeze'de yoruldular, yürüyemez hale geldiler.

Muhammed b. Mesleme, davarları yavaş yavaş sürüp götürmeleri için, arkadaşlarından bazılarını geride bıraktı.[702]

Nahl, Medine'ye iki merhalelik (konaklık) bir yerdir.[703]

Rebeze de, Hicaz yolu üzerinde ve Zât-i Irk'ın yakınında, Medine'ye üç günlük bir kariyyedir.[704]

Ganimet Mallarının Bölüştürülüşü ve Medine'ye Dönülüşü

Muhariblerle Benî Bekrlerden iğtinam edilen mallar; 150 deve ile 3000 davardı.

Muhammed b. Mesleme, bunların beşte birini Peygamberimiz Aleyhisselâm için ayırıp, kalanlarını (beşte dördünü) arkadaşlarına bölüştürdü.

Bir deve, on koyuna denk sayıldı.

Mücahidlerden her biri, deve ve davarlardan hisselerine düşenleri aldılar.[705]

Kurata seferi 19 gün sürdü. Muharrem'in son gecesinde Medine'ye dönüldü.[706]

Sümâme b. Üsal'in Yakalanışı ve Müslüman Oluşu

Sümâme b. Üsal'in Kimliği ve Geçmişi

Benî Hanîfe kabilesinden Sümâme b. Üsal, Yemâme halkının seyyidi ve ulu kişisi idi.[707]

Kendisi, daha önce, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına uğrayarak canına kasdetmiş, amcası bu cinayete engel olmuştu.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm Sümâme'nin kanının dökülmesini mübah saymış,[708] onu ele geçirme imkânını elde etmesi için de, Allah'a dua etmişti.[709]

Sümâme'nin Yakalanışı

Hicretin 6. yılı başlarında idi ki,[710] umre haccı yapmak maksadıyla Mekke'ye giderken, İslâm süvarileri Sümâme'yi Medine yakınlarında yakalayıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzuruna getirdiler.[711]

Yakalayanlar, onun kim olduğunu bilmiyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

"Siz kimi yakalamış olduğunuzu biliyor musunuz?

Bu, Sümâme b. Üsalü'l-Hanefî'dir! Ona iyi muamele yapınız! Kendisini hoş tutunuz, incitmeyiniz!" buyurdu.[712]

Sümâme'yi Mescidin direklerinden bir direğe bağladılar.[713]

Peygamberimiz Aleyhisselâm ev halkının yanına döndü ve onlara:

"Yanınızda bulunan yiyeceklerden toplayıp Sümâme'ye gönderiniz!" buyurdu.

Sağılan devenin sütünden sabah akşam içirilmesi için de emir verdi.

Sümâme'yi bağlı bulunduğu yerden ayırmadılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Sümâme'ye İslâmiyeti Teklif Edişi ve Gönlünden Ne Geçirdiğini Soruşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sümâme'nin yanına vardıkça;

"Ey Sümâme! Müslüman ol!" buyuruyor[714] ve:

Ey Sümâme! Gönlünde ne var? İçinden ne geçiriyorsun?" diye soruyor, Sümâme de:

"Ey Muhammed! Gönlümde hayr var!

Eğer sen beni öldürecek olursan, kanlı bir katili öldürmüş olursun!

Eğer sen bana iyilik eder, beni bağışlarsan, iyiliğe şükreden, iyilik bilen bir kimseye iyilik etmiş olursun!

Eğer kurtulmalık için benden mal istersen, dilediğin kadar iste, al!" diyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu kendi haline bırakıyor, ertesi gün olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm Sümâme'ye:

"Ey Sümâme! Gönlünde ne var? Neler düşünüyorsun?" diye soruyor, Sümâme de:

"Gönlümde, dün sana söylemiş olduğum şey var!

Eğer beni öldürecek olursan, kanlı bir katili öldürmüş olursun!

Eğer bana iyilik eder, beni bağışlarsan, iyiliğe şükreden, iyilik bilen bir kimseye iyilik etmiş olursun!

Eğer kurtulmalık için benden mal istersen, dilediğin kadar iste, al!" diyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yine onu kendi haline bırakıyor, ertesi gün Sümâme'ye:

"Ey Sümâme! Gönlünde ne var? Sen neler düşünüyorsun?" diye soruyor, Sümâme de:

"Gönlümde, dün sana söylemiş olduğum şey var!

Eğer beni öldürecek olursan, kanlı bir katili öldürmüş olursun!

Eğer bana iyilik edersen, iyiliğe şükreden, iyilik bilen bir kimseye iyilik etmiş olursun!

Eğer benden kurtulmalık mal istersen, istediğin kadar iste, al!" diyordu.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sümâme'yi salıveriniz!" buyurdu.[715]

Sümâme'nin Müslüman Oluşu

Sümâme bağlı bulunduğu direkten salıverilip serbest bırakılınca, Yüce Allah onun kalbine İslâm sevgisini düşürdü.[716]

"Şehadet ederim ki; Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki; Muhammed Allah'ın Resûlüdür!" dedi.[717]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona, Ebu Talha'nın bahçesine gidip gusletmesini emretti.[718]

Sümâme hemen gidip güzelce guslettikten sonra, geldi. Peygamberimiz Aleyhisselâma İslâmiyet üzerine bey'at edip Müslüman oldu. Allah ondan razı olsun!

Akşamleyin yemeğini getirdiler.

Sümâme o yemekten ancak az bir miktarını yedi. Sağılan devenin sütünden de az bir miktarını içti.

Müslümanlar buna hayret ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Siz gündüzün evvelinde kâfir midesiyle yiyen ve gündüzün sonunda Müslüman midesiyle yiyen bir adamdan mı hayrete düştünüz?[719] Kâfir yedi mide ile yer, Müslüman ise bir tek mide ile yer!" buyurdu.[720]

Sümâme'nin Kalbine İslâmiyet Sevgisinin Nasıl Düşürüldüğü

Sümâme b. Üsal demiştir ki:

"Ey Muhammed! Vallahi, akşamleyin yanına geldiğim zaman, yeryüzünde bana senin yüzünden daha sevimsiz gelen bir yüz yoktu!

Fakat, sabaha çıkınca, senin yüzün bana bütün yüzlerin en sevimlisi ve sevgilisi olmuştur!

Vallahi, akşamleyin yanına geldiğimde, bana senin dininden daha sevimsiz gelen bir din yoktu!

Fakat, sabaha çıkınca, senin dinin bana dinlerin en sevimlisi ve en sevgilisi olmuştur!

Vallahi, akşamleyin senin yanına geldiğimde, bana senin yurdundan daha sevimsiz gelen bir yurt yoktu!

Fakat, bu sabaha çıkınca, senin yurdun bana yurtların en sevimlisi ve sevgilisi olmuştur!"[721]

Sümâme b. Üsal'in Umre Yapmak Üzere Mekke'ye Gidişi

Sümâme b. Üsal:

“Yâ Rasûlallah! Ben umre yapmak istediğim sırada, senin süvarilerin beni yakalamışlardı.

Şimdi ne buyurursun? Ne yapayım?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm Sümâme’yi selametle müjdeledi ve niyetlenmiş olduğu umreyi yapmasını kendisine emretti.[722]

Sümâme:

“Lebbeyk! Allâhümme lebbeyk! İnnel hamde ve’n-nimete leke vel mülke lâ şerîke lek!” diye telbiye ederek Mekke’ye girince, Kureyş müşrikleri onu yakaladılar ve:

“Demek sen bize karşı davranmaya kalkışıyorsun ha!” dediler.

Sümâme’nin boynunu vuracakları sırada, içlerinden birisi:

“Bırakınız onu! Siz yiyecekleriniz hususunda Yemâme halkına muhtaçsınız!” dedi.

Bunun üzerine, Sümâme’yi serbest bıraktılar ve:

“Ey Sümâme! Demek sen dinden çıktın?!” dediler.

Sümâme:

“Hayır! Ben dinden çıkmadım. Fakat, ben dinin hayırlısı olan Muhammed’in dinine tâbi oldum.[723] Ben İslâmiyeti kabul, Muhammed’i tasdik ve ona iman ettim.[724]

Vallahi, Allah’ın Resûlü olan Muhammed izin vermedikçe, size Yemâme’den bir buğday tanesi bile gelemeyecek![725]

Ben, şu Beyt’in (Kâbe’nin) Rabbine and içmişimdir ki; son ferdinize kadar hepiniz Muhammed’e tâbi olmadıkça, size Yemâme’den yararlanacağınız hiçbir şey erişemeyecek!” dedi.

Kureyşîlerin her çeşit erzak ve menfaatleri hep Yemâme’den sağlanırdı.[726]

Sümâme b. Üsal, umre yaptıktan sonra, Yemâme’ye gitti. Yemâme halkını Mekke’ye herhangi bir şey yükleyip salmaktan men etti.[727]

Sümâme b. Üsal Mekkelilere Yemâme’den hububat yüklenmesine engel olunca, Kureyş müşrikleri son derecede daraldılar.[728] Kıtlık yüzünden,

deve yününü kanla yoğurup yemeye başladılar![729]

Peygamberimiz Aleyhisselâma bir yazı yazıp:

"Sen hem akraba hukukunu gözetmeyi emretmektesin! Hem de, bizimle akrabalık bağlarını koparıp babaları kılıçtan geçirmekte, çocukları açlıktan öldürmektesin!?[730]

Bak! Sümâme bizim yiyeceklerimizi kesti ve bizi zararlandırdı.

Eğer sen yiyeceklerimizle aramıza gerilmemesi için ona bir yazı yazmayı uygun görürsen, yazıver emi" dediler.[731]

Kureyş müşriklerinin lideri Ebu Süfyan da, kalkıp Medine'ye kadar geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olduğunu söyleyen sen değil misin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm "Evet!" buyurunca, Ebu Süfyan:

"Fakat, sen babaları kılıçla, bebeleri de açlıktan öldürmektesin!" diyerek çıkıp gitti.[732]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekkeli müşriklerin müracaatları ve ricaları üzerine, Yemâme'den Mekkelilere zahire satışına engel olmaması için Sümâme'ye yazı yazdı.[733] Yazısında:

"Kavmimle yiyecekleri arasından çekil! Kendilerinin Yemâme'den erzak yüklemelerine engel olma!" buyurdu.[734]

Sümâme de Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyruğunu yerine getirdi.[735]

Behî Lihyan Seferi

Seferin Tarihi ve Sebepleri

Benî Lihyan seferi, Hicretin 6. yılında Rebiülevvel ayının başında vuku bulmuştur.[736]

Cumâdelûlâ ayında vuku bulduğu da rivayet edilir.[737]

Lihyan b. Hüzeyl b. Müdrike oğulları, Usfan nahiyesinde otururlardı.[738] Hicretin 4. yılında, Benî Lihyan, Rı'l, Zekvan ve Usayya kabileleri,

Peygamberimiz Aleyhisselâmdan, kendileri için din adamları ve yardımcıları istemişler; gönderilince de, onları Bi'r-i Maûne'de şehit etmişlerdi.[739]

Benî Lihyan kabilesi, ayrıca, Adal ve Kare kabilelerine yaşlı develer verip; buna karşılık, onlardan, Peygamberimiz Aleyhisselâmla görüşmelerini ve kendilerini İslâmiyete davet etmek üzere ashabından bazılarını göndermesini sağlamalarını istemişlerdi.

Onlar, bu suretle ashabdan ele geçirdiklerinden bir kısmını, öldürülmüş olan adamları Süfyan b. Halid el-Hüzelî'ye karşılık öldürecekler, geri kalanlarını da Mekke'ye götürüp Kureyş müşriklerine satacaklardı.

Çünkü, Kureyş müşriklerinin ashabdan bazılarını ele geçirip Bedir'de öldürülen adamlarına karşılık işkencelerle öldürmeleri kadar, özledikleri bir şey yoktu.

Hicretin 4. yılında Adal ve Kare kabilelerinden yedi kişi gelip Müslüman olduklarını söylemişler ve:

"Aramızda İslâmiyet yayılmaya başladı. Ashabından bazılarını bizimle birlikte gönder de, onlar bize dini iyice anlatsınlar, Kur'ân okutsunlar ve İslâm şeriatını öğretsinler!" demişlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, zaten, Kureyş müşriklerinin askerî bir hazırlıkta bulunup bulunmadıklarından haberdar olmak ve ona göre tedbir almak üzere ashabından bazılarını görevlendirip Mekke'ye göndermeye hazırlanmış bulunuyordu. Bunun için, Adal ve Kare davetçilerinin isteğini müsait karşılamış, Asım b. Sabit ve Mersed b. Ebi Mersed'in kumandası altında yedi veya on kişilik bir birliği onlarla birlikte yollamıştı.

Reci' mevkiinde Benî Lihyan kabilesinden elleri kılıçlı 100 okçu tarafından bu İslâm irşad birliği kuşatılarak birçokları şehit edilmiş; birkaçı da esir edilip Kureyş müşriklerine satılmış, bir müddet sonra onlar da şehit edilmişlerdi.[740]

Bi'r-i Maûne fâciası haberinin Peygamberimiz Aleyhisselâma geldiği gece, Reci' fâciası haberi de gelmişti.[741]

Asım b. Sabit'le arkadaşlarının başlarına gelenler, Peygamberimiz Aleyhisselâmı son derecede üzmekte idi.[742]

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Benî Lihyanlara ansızın bir baskın yapmayı tasarladı.[743]

Hemen sefere hazırlanmalarını ashabına emretti.[744]

Benî Lihyan seferi, aynı zamanda Kureyş müşriklerini korkutacak askerî bir gösteri idi.[745]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın İslâm Mücahidleriyle Birlikte Yola Çıkışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine'de yerine İbn Ümmi Mektum'u vekil bırakarak, 200 kişilik bir kuvvetle yola çıktı.[746]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Benî Lihyanlara gafil iken baskın yapmak için, Medine'den çıkışını, Şam'a doğru gitmek istiyormuş gibi gösterdi.[747]

Gündüzün başlangıcında Medine'nin Cürüf tarafında bulunan Madribu'l-kubbe mevkiine indi.

Güneş batıp hava serinledikten sonra, hareket edip[748] Şam yolu üzerinde bulunan, Medine tarafına düşen Gurab dağı yolunu tuttu.

Sonra Mahisa, sonra Betra'ya vardı.

Sonra Zâtülyesar'a meyledip Medine yakınında bir vadi olan Bîn üzerine vardı.

Sonra, Suhayratü'l-Yemâme'ye vardı.

Sonra, Mekke yolundan geniş bir yol üzerine yönelip gidişlerini hızlandırdı.

Nihayet Guran'a vardı ve orada konakladı ki; Guran, Benî Lihyanların menzillerinden olup, Emec'le Usfan arasında bulunan ve Sâye diye anılan beldeye kadar uzanan bir vadidir.[749]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Reci' Şehitlerini Rahmet ve Mağfiretle Anışı

Asım b. Sabit'le arkadaşları Guran vadisinde şehit edilmişlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onları rahmetle andı.[750] Kendilerinin yarlıganmaları için dua[751] ve şehitliklerini tebrik etti.[752]

Benî Lihyanların Kaçıp Dağ Başlarına Sığınmaları

Benî Lihyanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın geldiğini işitince,[753] korktular,[754] dağ başlarına kaçtılar[755] ve orada korundular.[756]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, orada birkaç gün oturup her tarafa birlikler gönderdi[757] ise de, Benî Lihyanlardan hiç kimse ele geçirilemedi.[758]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Eğer Usfan'a inseydik, Mekke halkı bizim Mekke'ye geldiğimizi sanırdı" buyurup, ashabından 200 binekli kişi ile Usfan'a indikten sonra, iki atlı kişiyi Kurâu'l-gamîm'e gönderdi. Onlar oraya gidip geri döndüler.[759]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Usfan'a kadar gidişi, Kureyş müşriklerini korkutmak içindi.[760] Hz. Ebu Bekir'e:

"Usfan'a gelişimin haberi Kureyş müşriklerine ulaşmış, onlar şimdi, üzerlerine yürüyeceğim diye korkuya düşmüşlerdir.

Sen de, hemen on süvariyle birlikte Gamîm'e kadar gidiver!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir de, on süvariyle birlikte Gamîm'e kadar gitti. Hiçbir kimseye rastlamadan, geri döndü.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bu gelişimizi haber almaları, Kureyş müşriklerini çok korkutmuştur. Onlar, üzerlerine yürümemizden korkuyorlardır" buyurdu.[761]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine'ye Dönüşü

Peygamberimiz Aleyhisselâm, İslâm mücahidleriyle birlikte Medine'ye döndü ve dönerken de:

"Biz, Allah'a dönücüleriz!

İnşaallah, tevbe edicileriz.

Rabbimize ibadet ve hamd edicileriz.

Seferin meşakkatlerinden, dönüşün üzüntüsünden, mal ve ev halkı hakkında da kötü görüntüden Allah'a sığınırım" diyerek Allah'a dua etti.[762]

Benî Lihyan seferi ondört gece sürdü.[763]

Gâbe (Zû Kared) Gazası

Gazanın Tarihi, İsmi ve Mevkii

Gâbe (Zû Kared) gazası, Hicretin 6. yılında, Rebiülâhir ayının dördünde vuku bulmuştur.[764]

Rebiülevvel ayında vuku bulduğu da rivayet edilir.[765]

Bu gazaya Gâbe gazası da, Zû Kared gazası da denir.[766]

Gâbe; Şam yolu üzerinde, Medine yakınında, Medine'ye bir beridlik, yani oniki millik,[767] Sel' dağına sekiz millik uzaklıktadır. Sık ağaçlı bir yerdir.[768] Bol suludur.[769]

Zû Kared de; Medine ile Hayber arasında, Medine'ye iki günlük uzaklıkta bir sudur.[770]

Talha b. Ubeydullah, bu suyu satın alıp, yoldan gelip geçenlerin içmeleri için vakfetmiştir.[771]

Gâbe (Zû Kared) Gazası Niçin ve Nasıl Yapıldı?

Peygamberimiz Aleyhisselâmın sağmal 20 devesi vardı.[772] Bunlar, beşte bir ganimet mallarındandı. Beyzâ'da ve Beyzâ yakınında yayılıyorlardı.

O sırada Medine çevresinde kuraklık olduğundan, bu develer Gâbe ormanlığına kadar ilerlemişler, oralarda ılgın ve dikenli ağaçlarla, ekşili, acılı otlardan yayılmakta idiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu develeri otlağa uşağı Rebah ile göndermişti.

Bu çoban, her akşam onları sağardı.[773] Sağılan sütler her gece iki büyük kırba ile Medine'ye getirilir, Peygamberimiz Aleyhisselâmın ev halkı

onunla geçinirdi.[774]

Ebu Zerri'l-Gıfârî, bu develerin yanına gitmek için, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan izin istedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben o taraflarda senin ansızın bir baskına uğramandan korkarım. Uyeyne b. Hısn ve adamlarına hiç güvenemeyiz. Orası, onun semtlerinden bir semttir" buyurdu.

Ebu Zerri'l-Gıfârî:

"Yâ Rasûlallah! Bana izin ver, oraya gideyim?" diyerek ısrar edince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben senin muhakkak oğlunun öldürüleceğini, kadınının yakalanıp götürüleceğini, senin de değneğine dayanarak yanıma dönüp geleceğini görür gibi oluyorum!" buyurdu.[775]

Ebu Zerri'l-Gıfârî; kendisine yapılan bu kadar açık uyarmaya rağmen, kadınını, oğlunu, gelinini yanına alarak, develerin yayıldığı Gâbe'ye gitmişti.[776]

Ebu Zerri'l-Gıfârî der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm 'Oraya gidersen, başına şöyle şöyle işler geleceğini görür gibi oluyorum!' diyerek uyardığı halde benim 'İlle oraya gideyim!' diye direnişim, doğrusu, şaşılacak şeydi!

Nihayet, vallahi, Resûlullah Aleyhisselâmın dediği oldu! Haber verdiği şey, başıma geldi![777]

Vallahi, biz yerlerimizde bulunuyorduk. Yatsılayın develer suvarılmış, ağıllarına alınmış, sağılmış, biz de uykuya dalmıştık ki; geceleyin, Uyeyne b. Hısn, kırk atlı ile gelip bizi kuşattı, başuçlarımızı dikilip bize seslendi.

Oğlum onların yanına varınca, onu öldürdüler.

Sağmal develerin diz bağlarını çözmeye uğraşırlarken, ben onların yanından bir köşeye sıvıştım.

Peygamber Aleyhisselâmın yanına gelip olan bitenleri kendisine haber verdim.

Peygamber Aleyhisselâm gülümsedi."[778]

Ebu Zerri’l-Gıfârî’nin şehit edilen oğlu Zerr olup, develeri gütmekte idi.[779]

Ebu Zerri’l-Gıfârî’nin baskıncılar tarafından yakalanıp götürülen kadınının ismi ise, Leylâ Hatundu.[780]

Baskından üç kişi kurtulmuştu.[781]

Ebu Zerri’l-Gıfârî ile gelini (şehit edilen Zerr’in zevcesi) kurtulanlar arasında idi.[782]

Seleme b. Ekvâ’nın Baskını Medine Halkına Duyuruşu

Seleme b. Ekvâ der ki:

“Sabahleyin, Resûlullah Aleyhisselâmın develerinin sütlerini Resûlullah Aleyhisselâma getirmek üzere, Gâbe’ye doğru yola çıkmıştım.[783]

Gâbe dağının yokuşuna vardığım zaman, Abdurrahman b. Avf’ın uşağı bana kavuştu. Çok heyecanlı idi.

Ona:

‘Allah iyiliğini versin, ne oldu sana?’ dedim.

‘Peygamber Aleyhisselâmın sağmal develeri tutulup götürüldü!’ dedi.

Ona:

‘Kim tutup götürdü?’ diye sordum.

‘Gatafan ve Fezâreler!’ dedi.”[784]

Seleme b. Ekvâ, Abdurrahman b. Uyeyne b. Hısn ile yanındaki süvarilerin çobanı şehit ederek Peygamberimiz Aleyhisselâmın develerini sürüp götürdüklerini haber alınca, Peygamberimiz Aleyhisselâmın uşağına:

“Ey Rebah! Şu atı al! Hemen Talha b. Ubeydullah’a ulaştır! Resûlullah Aleyhisselâma da, otlaktaki develerinin baskına uğrayarak sürülüp götürülmüş olduklarını haber ver!” dedi.[785]

Sonra da, Seniyyetü’l-vedâ’nın tepesine çıktı. Baskıncı müşriklerin atlılarına bakıp, bazılarını gördü.[786] Medine’ye yönelerek, üç kere:

“Yâ Sabâhâh! Baskına uğradık! Yetişiniz! Baskın var! Savaş var!” diyerek bağırdı.[787]

Sesini Medine'nin iki kara taşlığı arasındaki halka duyurdu.[788]

Seleme b. Ekvâ'nın Baskıncıları Tedirgin Edişi ve Develerden Bazısını Kurtarışı

Seleme b. Ekvâ'nın kılıcı ve yayı yanında bulunuyordu.

Baskıncı müşriklerin arkasından can alıcı, yırtıcı gibi koştu; onlara yetişti. Hemen yayına ok yerleştirip onlara ok yağdırmaya başladı.[789] Okları atarken de:

"Al bunu benden! Ben Ekvâ'nın oğluyum! Bugün, yaramazların öleceği gündür!" diyordu.[790]

Seleme b. Ekvâ der ki:

"Onlardan, binitli bir adama yetişip:

'Al şunu benden! Ben Ekvâ'nın oğluyum! Bugün, yaramazların öleceği gündür!' diyerek bir ok attım. Okun demiri adamın omuzuna değdi! Vallahi, onlara hiç durmadan ok atıyor, onları öldürüyordum!

Ağaçlık bir yerde idim. Bir süvari dönüp bana doğru gelmeye başlayınca, bir ağacın dibine oturdum. Sonra da bir ok atıp onu öldürdüm.[791] Bana yönelip de kendisini öldürmediğim hiçbir atlı yoktu.[792]

Dağ yolu darlaşıp müşrikler boğazın dar, ok yetişmez yerine girdikleri zaman, ben de dağın üzerine çıktım ve onlara taş atmaya başladım!

Allah'ın yarattığı mahluklardan olup Resûlullah Aleyhisselâma ait bulunan sağ develeri ellerinden kurtarıp gerime alıncaya kadar, onları oka ve taşa tutmaktan geri durmadım, arkalarını bırakmadım. Onlara ok, taş yağdırmaya devam ettim.

Baskıncı müşrikler hafifleyip kaçabilmek için otuzdan fazla mızraklarını ve otuzdan fazla kaftanlarını bırakmak zorunda kalmışlardı. Bıraktıkları her bir şeyi yol üzerinde toplayıp, Resûlullah Aleyhisselâm ve ashabı tanısınlar diye üzerlerine taşlardan işaretler koymakta idim.

Müşrikler dağ yolunun dar bir yerine erişmiş bulunuyorlardı."[793]

Uyeyne b. Hısn'ın Baskıncı Müşriklere İmdada Gelişi

“Kaba kuşluk vakti olmuştu ki, Uyeyne b. Hısn baskıncı müşriklere yardıma geldi.[794] Oturup, kuşluk yemeklerini yemeye başladılar.[795]

Ben de, onların üst taraflarındaki küçük bir dağın tepesine çıkıp oturdum.

Uyeyne:

‘Sizde görmüş olduğum şu hal perişanlığı nedir?’ diye sordu.

Onlar:

‘Şu adam canımıza tak dedirtti. Vallahi, seherden, sabahın karanlığından beri arkamızdan hiç ayrılmadı! Ellerimizdeki her şeyi bıraktırıncaya kadar, bize ok yağdırdı durdu!’ dediler.[796]

Uyeyne:

‘Onun gerisinde bıraktıklarınızı araştırmış olsaydınız, iyi olurdu. İçinizden birkaç kişi kalkıp ona doğru varsın!’ dedi.

Onlardan dört kişi, kalkıp bana yaklaşmak için dağa tırmandılar.

Sesimi, sözümü işitecekleri bir mesafeye yaklaştıkları zaman, onlara:

‘Beni tanıyor musunuz?’ diye sordum.

‘Hayır! Tanıyamadık! Sen kimsin?’ dediler.

Onlara:

‘Ben Seleme b. Ekvâ’yım! Muhammed’in zâtını peygamberlikle şereflendiren Allah’a yemin ederim ki; ben sizden yakalamak istediğim kimseye muhakkak yetişirim! Sizden, beni yakalamak isteyen kimse ise, bana asla yetişemez!’ dedim.

İçlerinden birisi, onlara:

‘Ben de bunun böyle olduğunu sanıyorum’ deyince, dönüp geri gittiler.”[797]

Mücahidlerin Peygamberimiz Aleyhisselâmın Yanında Toplanmaları

Seleme b. Ekvâ’nın “Yâ Sabâhâh!” diyerek bağırdığı Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verilince:

“Yetişiniz! Yetişiniz![798]

Ey Allah’ın süvarileri! Atlarınıza atlayınız!” denilerek seslenildi.[799]

İslâm süvarileri, birbirleriyle yarışırcasına, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelmeye başladılar.

Savaş davetini işitir işitmez Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına koşa koşa gelen süvarilerin ilki, Mikdad b. Amr (Esved) idi.[800]

Mikdad b. Amr’ın üzerinde zırh gömlek, başında da miğfer vardı, kılıcını sıyırmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mızrağına bir sancak bağlayarak, onun eline verdi.[801]

Baskıncı Müşrikleri Yakalamak İçin Harekete Geçen Öncü Süvari Bölüğü

Baskıncı müşrikleri yakalamak için harekete geçen öncü süvari bölüğünde;

Muhacirlerden:

1. Mikdad b. Amr (Esved),
2. Muhriz b. Nadle,
3. Ükkâşe b. Mıhsan.

Ensardan:

4. Sa’d b. Zeyd,
5. Ebu Ayyâş Ubeyd b. Zeydü’z-Zürakî,
6. Abbâd b. Bişr,
7. Useyd b. Hudayr,
8. Ebu Katâde Hâris b. Rib’î[802] bulunuyordu.

Süvariler gelip toplandıkları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm Sa’d b. Zeyd’i onlara kumandan tayin etti ve ona:

“Ben sana halk ile birlikte gelip kavuşuncaya kadar baskıncı müşriklerin arkalarından git!” buyurdu.

Ebu Ayyâş der ki:

“Atımın üzerinde geldiğim zaman, Resûlullah Aleyhisselâm, bana:

‘Keşke, sen bu atı senden daha iyi binici bir kimseye versen de o, baskıncı müşriklere yetişiverse!’ buyurdu.

‘Yâ Rasûlallah! Ben halkın en iyi ata bineniyim!’ diyerek atımı koşturmaya başladım.

Vallahi, daha 50 zira bile gitmemiştim ki, at beni sırtından yere atıvermişti!

Resûlullah Aleyhisselâmın:

‘Keşke, sen bu atı senden daha iyi binene vermiş olsaydın!’ buyurmalarına karşı, benim:

‘Ben halkın en iyi ata bineniyim!’ diye cevap verişime şaştım![803]

Attan düşünce, ayağım kırıldı.

Kendi kendime:

‘Allah ve Allah’ın Resûlü, elbette doğru söyler!’ dedim.

Atıma amcamın oğlu Muaz b. Mâisü’z-Zürakî bindi.”[804]

Ebu Katâde’nin Savaş Atında Gördüğü Şaşılacak Hal

Ebu Katâde, bir gün eteğine hurma yemi koyup atına götürünce, at başını kaldırdı, kulaklarını dikti!

Ebu Katâde:

“Allah’a yemin ederim ki; at, süvari atı kokusu almıştır!” dedi.

Annesi, ona:

“Vallahi, oğulcuğum! Biz Cahiliye devrinde bile kâhinlik etmez, gaibden yalan yanlış haber almaya ve vermeye kalkmazdık!

Muhammed Aleyhisselâm geldikten sonra, böyle şeylerle nasıl uğraşırız?!” dedi.

At tekrar başını kaldırıp kulaklarını dikti.

Ebu Katâde:

“Allah’a yemin ederim ki; at, süvari atı kokusu almıştır!” dedi.[805]

Ebu Katâde der ki:

“Başımı, yıkıyordum. Başımın bir tarafını yıkadığım sırada idi ki, Cerve (Havze)’nin kişnediğini ve ayaklarını yere vurduğunu işittim.

‘Bu, savaşa hazırlanma işaretidir!’ dedim.

Başımın kalan yarısını yıkamaksızın kalktım, ata bindim.

Üzerimde kaftanım vardı.

O sırada, Resûlullah Aleyhisselâmın seslenicisi:

‘Yetişiniz! Yetişiniz!’ diyerek seslenmekte idi.[806]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Ey Ebu Katâde! Hemen hareket et! Allah yoldaşın olsun!’ buyurdu.”[807]

Muhriz b. Nadle’nin Züllimme İsimli At Üzerinde Savaşa Çıkışı

Mahmud b. Mesleme’nin atı, bahçede bir hurma ağacına urganla bağlanıp bakılmakta idi.

Züllimme, süvari atlarının kişnediklerini işitince, kişnemeye ve ayaklarını yere vurmaya başladı.

Abduleşhel oğullarından bir kadın, atın böyle bağlı bulunduğu yerde ayaklarını yere vurup durduğunu görünce:

“Ey Kumeyr (ey Ahrem)! Şu ata binsen, Resûlullah Aleyhisselâm ve Müslümanlara katılsan da savaşsan olmaz mı?” dedi.

Muhriz b. Nadle:

“Olur!” deyince, kadın atı ona teslim etti.[808]

Atın sahibi Mahmud b. Mesleme, o sırada Medine dışında bulunuyordu.[809]

Muhriz b. Nadle, hiç durup dinlenmeksizin atı sürdü, baskıncı müşriklere yetişti, onların önlerini kesti ve:

“Durunuz ey yaramazların, kötülerin dölleri!” diyerek bağırdı.

Baskıncı müşriklere yetişen süvarilerin ilki, Muhriz b. Nadle idi.[810]

Baskıncı müşrikleri tek başına oklar ve taşlarla takip eden Seleme b. Ekvâ der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâmın imdada gelen süvarilerini görünceye kadar, bulunduğum yerden ayrılmadım.

Süvariler, ağaçların arasına girmeye başladılar. Onların ilki, Ahrem (Muhriz) idi. Onun arkasında, Resûlullah Aleyhisselâmın süvarisi Ebu Katâde, Ebu Katâde’nin arkasında da Mikdad b. Esved vardı.

Baskıncı müşrikler, süvarileri görünce, dönüp kaçtılar.

Ben de, dağdan inip Ahrem’in önünü kestim ve atının gemini tuttum ve:

‘Ey Ahrem! Şu kavimden sakın! Resûlullah Aleyhisselâmla sahabileri gelip kavuşuncaya kadar, onların seni kalbinden vurup şehit etmeyeceklerinden emin değilim!’ dedim.

Ahrem:

‘Ey Seleme! Eğer sen Allah’a ve ahiret gününe inanıyor, Cenneti hak ve gerçek, Cehennemi de hak ve gerçek tanıyorsan, benimle şehitlik arasına gerilme!’ deyince, atının gemini bıraktım.

Ahrem baskıncı müşriklere yetişince, Abdurrahman b. Uyeyne b. Hısn, döndü.

Birbirlerine mızraklarla saldırdılar.

Ahrem onu mızraklayıp yaraladı. Abdurrahman b. Uyeyne de, onu[811] mızraklayarak şehit etti.[812] Muhriz b. Nadle atından yere düştü.[813] Muhriz yere düşünce, atı şahlandı.

Benî Abduleşhellerin mahallesindeki ahırına gelip duraklayıncaya kadar, hiç kimse onun ne önüne geçebildi, ne de durdurup üzerine binebildi!”[814]

Ümmü Âmir binti Yezid b. Seken der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâmın savaşına katılmak üzere Muhriz’i hazırlayanlar arasında bulunuyordum.

Vallahi, hisarımızdan Mahmud b. Mesleme’nin atı Züllimme’nin tozu dumana katarak ahırına kadar gelip kavuştuğunu görünce:

‘Vallahi, Muhriz şehit olmuştur!’ dedim.”[815]

Muhriz b. Nadle şehit olunca, Ebu Katâde Abdurrahman b. Uyeyne b. Hısn ile karşılaştı.

Birbirlerine mızraklarla saldırdılar.

Abdurrahman, Ebu Katâde'yi yaraladı. Ebu Katâde de, onu mızraklayıp öldürdü.[816]

Abdurrahman'ın öldürülmesinde, Ebu Katâde'ye Mikdad b. Esved, yardımcı oldu.[817]

Seleme b. Ekvâ der ki:

"Muhammed Aleyhisselâmı peygamberlikle şereflendiren Allah'a yemin ederim ki; baskıncı müşrikleri yaya olarak tekrar takibe başladım.

O kadar ilerledim ki, artık arkamda ne Peygamber Aleyhisselâmın ashabından, ne de onların yerden kaldırdıkları tozlardan hiçbir şey göremiyordum!

Güneş batmadan önce idi ki, baskıncı müşrikler Zû Kared denilen sulu bir vadiye saptılar. Çok susamışlardı. Su içmek istediler. Dönünce, benim arkalarında bulunduğumu gördüler.

Onları oradan da tedirgin ettim, uzaklaştırdım! Sudan bir damla bile tadamadılar!

Oradan ayrılarak Zî Bi'r tepesine hızla ilerlemeye başladılar.

Güneş batmıştı.

Onlardan birisinin arkasından yetişip:

'Al benden! Ben Ekvâ'nın oğluyum! Bugün, kötülerin öleceği gündür!' diyerek bir ok attım.

Onu kürek kemiğinin oynak yerinden vurdum.

Bana:

'Ey anası ağlayasıca! Yoksa, bu sabahın erkeninden beri bize göz açtırmayan, bizi tedirgin eden Ekvâî sen mi idin?!' dedi.

Ben de:

'Evet! Ey kendisinin düşmanı! Sabahın erkeninden beri sana ok yağdıran Ekvâî benim!' dedim, hemen bir ok daha atıp onun ardına düştüm, kendisine iki ok isabet ettirdim.

Baskıncı müşrikler, son derece yorup yürüyemez hale getirdikleri iki atı tepe üzerinde, arkalarında bırakarak gittiler."[818]

Mikdad b. Esved'in Mes'ade İle Çarpışması

Mikdad b. Esved'in anlattığına göre; kendisi, Yüce Allah'tan şehitlik dileyerek yola çıkmıştı.

Heyfâ mevkiinde, düşmanın hayvanları yorulup en arkada kalanlarına, sonra da Mes'adetü'l-Fezârî'ye yetişti, onu ucunda bayrak bağlı mızrağıyla mızrakladı, mızrak kaydı.

Mes'ade de dönüp Mikdad'ı mızrakladı, pazusundan yaraladı, kaçtı. Mikdad'ı kendisine yetişmekten âciz bıraktı.

Mikdad b. Esved, bayrağını, sancağını arkadaşları görsün diye oraya dikti. O sırada, Ebu Katâde de gelip kavuştu.

Ebu Katâde, kendi atının üzerinde idi. Tanınmak için, başına sarı bir sarık sarmıştı.

Bir müddet, birlikte ilerlediler.

İkisi de Mes'ade'nin arkasından bakıyorlardı.[819]

Mikdad, Mes'ade'nin Muhriz b. Nadle'yi şehit ettiğini Ebu Katâde'ye haber verdi.[820]

Ebu Katâde, Mikdad b. Esved'e:

"Ey Ebu Ma'bed! Ben ya öleceğim, ya da Muhriz'i öldüreni öldüreceğim!" diyerek Mikdad'ı geçti.

Ebu Katâde'nin atı, Mikdad'ınkinden daha iyi ve yürügendi, Mikdad'ı gerilerde bıraktı.

Artık Mikdad onu göremez olmuştu.[821]

Ebu Katâde, Mes'ade ile nasıl karşılaştığını ve onu nasıl öldürdüğünü şöyle anlatır:

"Baskıncı müşriklere yetişip saldırdığım zaman, alnımdan, bir okla vuruldum. Oku alnımdan çekip çıkardım.

Güçlü ve yavuz bir atlı üzerime geldi. Kendisinin miğferi yüzünü kapatmıştı.

Bana:

'Ey Ebu Katâde! Allah beni sana kavuşturdu!' diyerek miğferini kaldırıp yüzünü açtı.

Meğer Mes'adetü'l-Fezârî imiş![822]

Bana:

‘Sen çarpışmak mı, yahut mızraklaşmak mı, yoksa güreşmek mi; hangisini istersin?’ diye sordu.

Ona:

‘Ben bunu sana bırakıyorum!’ dedim.

Bana:

‘Öyleyse, güreş!’ dedi, hemen atından inip kılıcını bir ağaca astı.

Ben de atımdan inip kılıcımı bir ağaca astım.

Sonra, sıçraştık.

Allah onu yenmemi bana nasip etti. Yere yıkıp göğsünün üzerine oturdum.

O sırada, başıma bir şey dokundu. Dokunan, Mes’ade’nin ağaçta asılı kılıcı imiş!

Hemen uzanıp kılıcı elime aldım ve sıyırdım.

Mes’ade, kılıcı elimde görünce, elime sarılıp:

‘Ey Ebu Katâde! Beni sağ bırakmanı, öldürmemeni senden dilerim!’ dedi.

Ben:

‘Hayır! Vallahi, seni sağ bırakmayacağım!’ dedim.

Mes’ade:

‘Ya bizim küçükler kime kalacak?’ dedi.

‘Cehenneme!’ dedim, sonra da onu öldürdüm. Kendi kaftanımı çıkarıp üzerine örttüm, atına bindim. Çünkü, bizim çarpışmaya tutuştuğumuz sırada, atım kaçıp karargâha dönmüş, onu tanımışlar.

Sonra, ilerledim. Mes’ade’nin kardeşinin oğlunun üzerine geliverdim.

Kendisi, 17 kişilik bir süvari birliğinin içinde bulunuyordu.

Mızrağımı onun sırt omurgasına sapladım!

Yanındaki süvariler bozulup dağıldılar.”[823]

Mikdad b. Esved, Ebu Katâde’yi kaftansız görünce:

“Sen ne yaptın?” diye bağırdı.

Ebu Katâde:

“Hayır yaptım! Sana onun atla yaptığı gibi!” dedi.[824]

Mikdad b. Esved de, Faraka (yahud Karafa) b. Malik b. Huzafe'yi öldürdü.[825]

İslâm Süvarilerinin Baskıncı Müşrikleri Bozguna Uğratmaları

İslâm süvarileri, baskıncı müşriklere yetişerek onlarla en şiddetli şekilde çarpıştılar ve onları Allah'ın yardımıyla bozguna uğrattılar.[826]

Müşriklerin önderleri öldürüldü, sağ kalanlar da mızraklarını, kaftanlarını atarak kaçıp gittiler.[827]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine'den Hareket Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine'de yerine İbn Ümmi Mektum'u vekil bıraktı.

Sa'd b. Ubâde'yi de, Hazrecîlerden 300 kişilik bir kuvvetle, Medine'yi beklemek üzere görevlendirdi.

Çarşamba günü, zırhını sırtına giydi, miğferini başına geçirdi, silahlandı. 500 veya 700 kişilik bir kuvvetle yola çıktı.[828]

Müslümanlar, yolda Ebu Katâde'nin öldürdüğü Mes'ade'nin üzerine örttüğü kaftanını görünce, tanıdılar.

"Ebu Katâde öldürülmüş! İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Hayır! Ebu Katâde öldürülmemiştir. Fakat, o ölü, onun öldürmüş olduğu bir müşriktir!

Ebu Katâde, onu kendisinin öldürdüğünü bilsinler diye kendisine ait kaftanı onun üzerine örtmüştür" buyurdu.[829]

Hz. Ömer veya Hz. Ebu Bekir, koşarak gitti, ölünün üzerindeki örtüyü açıp Mes'ade'nin yüzü meydana çıkınca:

"Allahuekber! Allah ve Allah'ın Resûlü doğru söyler!" dedi.[830]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Zû Kared'de Tepe Üzerinde Karargâhını Kuruşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zû Kared’e gelip, tepe üzerinde karargâhını kurdu.[831]

Savaş davetini işitir işitmez, Amr b. Avf oğullarının atlıları hemen yola çıktılar.

Onların arkasından da, yayaları yollandılar.

Bir cemaat de, develer, merkepler üzerinde gelip, Zû Kared’de Peygamberimiz Aleyhisselâmın ordusuna katıldılar.[832]

Zû Kared’de Müslümanların parolaları “Emit! Emit!” idi.[833]

Ebu Katâde’nin Alnındaki Yarasının İyileştirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Katâde’ye:

“Mes’ade’yi sen mi öldürdün?” diye sordu.

Ebu Katâde:

“Evet!” dedi.[834]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yüzüne ne oldu?” diye sordu.

Ebu Katâde:

“Bir okla vuruldum yâ Rasûlallah!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yanıma yaklaş!” buyurdu.

Ebu Katâde yaklaşınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm onun yarasının üzerine püskürdü. Hiçbir ağrısı, sızısı kalmadı.[835]

Ebu Katâde’nin öldürdüğü Mes’ade’yi Sa’d b. Zeyd soymuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Onu Ebu Katâde öldürmüştür. Onun elbisesini ve silahını da Ebu Katâde’ye teslim et!” buyurduktan sonra, Mes’ade’nin atını da Ebu Katâde’ye verip:

“Allah sana bunları mübarek kılsın!” diyerek dua etti.[836]

Sa’d b. Ubâde’nin Peygamberimiz Aleyhisselâmın

Duasına ve İltifatına Nail Oluşu

Sa’d b. Ubâde, İslâm mücahidlerine erzak olmak üzere, Peygamberimiz Aleyhisselâma on deve yükü hurma göndermişti.[837]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah’ım! Sa’d’ı ve Sa’d hanedanını rahmetinle esirge!” diyerek dua ettikten sonra:

“Sa’d b. Ubâde ne iyi adamdır!” buyurdu.

Hazrecîler:

“Yâ Rasûlallah! O, bizim aramızda büyüğümüzdür, büyüğümüzün de oğludur!

Onlar kıtlık yıllarında halkın karınlarını doyururlar; yolda belde kalan aileleri taşırlar; misafirleri ağırlarlar; musibet ve ihtiyaç zamanlarında verirler; kabileleri yurtlarına göçürürlerdi!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İslâmiyet devrinde halkın hayırlıları, Cahiliye çağında da insanların hayırlısı idiler!” buyurdu.[838]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Seleme ve Ebu Katâde Hakkındaki Takdir ve İltifatları

Seleme b. Ekvâ der ki:

“Baskıncı müşriklerin, yorup tepede bıraktıkları iki atı önüme katıp Resûlullah Aleyhisselâma getirirken, amcam Âmir de, bir tulum sulandırılmış süt ve bir tulum da su ile bana yetişti.

Su ile abdest aldım, sütten de içtim. Sonra, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına geldim.

Kendisi, baskıncı müşrikleri su içmekten men ettiğim suyun başında, Zû Kared’de idi. Yanında da 500 kişilik bir cemaat bulunuyordu.

Baskıncı müşriklerin elinden kurtarıp gerimde bıraktığım develer ile müşriklere bıraktırdığım her şeyi; bütün mızrakları, okları, kaftanları.. Resûlullah Aleyhisselâmın almış olduğunu, Bilal’in de benim düşmandan kurtardığım develerden bir dişi deveyi boğazlayıp, onun ciğerinden,

hörgücünden, Resûlullah Aleyhisselâmın yemesi için kızartmakta olduğunu gördüm.[839]

'Yâ Rasûlallah! Yanıma yüz kişi versen de, onları sıkboğaz edip senin sağmal develerinden onların ellerinde kalanları da kurtarsaydım![840]

Yâ Rasûlallah! Bana müsaade buyur da, şu yanındaki cemaatten yüz adam seçeyim ve düşmanı takip edeyim de, onlardan, tepelemediğim hiçbir haberci kalmasın' dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm güldü, hatta gündüzün ışığında yan dişleri göründü ve:

'Yâ Seleme! Seni bıraksam, acaba bir şey yapacağını sanır mısın?'[841] buyurdu.

'Evet!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Şüphesiz ki, onlara şimdi Gatafan toprağında ziyafet verilmektedir!

Gücün yetti mi, yumuşak davran, bağışlayıcı ol, sertliği bırak!' buyurdu.[842]

O sırada, Gatafan'dan bir adam gelerek:

'Onlar için filan kişi bir deve boğazladı, amma derisini açtıkları, yüzdükleri zaman, uzaktan bir toz görüp; 'Müslüman cemaati sizi takip ederek geliyor!' dediler, hemen oradan kaçıp gittiler!' dedi.[843]

Sabaha çıktığımız zaman, Resûlullah Aleyhisselâm:

'Bugün süvarilerimizin hayırlısı Ebu Katâde idi, yayalarımızın hayırlısı da Seleme olmuştur!' buyurduktan sonra, bana biri süvari, birisi de yaya hissesi olmak üzere iki hisse verdi ve ikisini benim için birleştirdi."[844]

Baskıncı müşriklerin sürüp götürdükleri yirmi deveden onu kurtarılmış, geri kalan onu ise kaçıp giden müşriklerin elinde kalmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, etrafı araştırmak ve haber almak için, Zû Kared'de bir gün bir gece oturdu.

Mücahidlerden her yüz kişiye de, boğazlanıp yenmek üzere birer deve verdi ki, mücahidlerin sayısı 500 veya 700 idi.[845]

Talha b. Ubeydullah’ın Na’man Kuyusunu Satın Alıp Vakfetmesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zû Kared’de Beysan diye anılan bir suya uğramış ve suyun adını sormuştu.

“Yâ Rasûlallah! Onun adı Beysan’dır ve o çok tuzlu ve acıdır!” denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Onun adı Na’man’dır ve suyu da tatlıdır!” buyurdu.[846]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onun adını değiştirince, Yüce Allah tadını da değiştirdi, acılığını giderdi.

Talha b. Ubeydullah, bu kuyuyu da satın alarak vakfetti.[847]

Aynı zamanda, bir deve boğazlayarak halka ziyafet verdi.[848]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm;

“Ey Talha! Sen Talhatü’l-Feyyaz’sın!” buyurdu.

Bundan sonra, o, Talhatü’l-Feyyaz diye anıldı.[849]

Medine’ye Dönülürken Koşu Yapılışı

Seleme b. Ekvâ der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm beni devesinin terkisine almıştı.

Medine’ye dönülüp girilmek üzere bulunulduğu sırada idi ki, Ensardan, koşuda önüne geçilemeyen bir zât:

‘Medine’ye kadar benimle koşu yarışı yapabilecek yok mu bir yarışçı? Var mı bir yarışçı?’ diye seslenmeye ve bunu tekrarlamaya başladı.

Onun sözlerini işitince, kendisine:

‘Senin ne bir kerîme, ne de bir şerîfe ikramın yok mudur?’ diye sordum.

Bana:

‘Yoktur! Ancak, o Resûlullah Aleyhisselâm olursa, o bundan müstesnadır!’ dedi.

Bunun üzerine:

‘Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun! Bana izin ver de, şu adamla koşuşarak yarışayım?’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Yarışmak istiyorsan, yarış!’ buyurdu.

Adama:

‘Haydi, sen Medine’ye doğru koş!’ dedim.

Ben de hemen deveden atladım.

Ayaklarımı pekiştirerek koşmaya başladım.

Ona karşı, bir veya iki yüksekçe yerde soluğumu devamlı kılayım, soluyup kalmayayım diye soluğumu kestim, tuttum.

Sonra da, onun ardından koşmaya başladım.

Nihayet, ona yetiştim. Onun iki küreği arasına ellerimle vurup:

‘Vallahi, senin önüne geçildi!’ dedim.

O da, güldü ve:

‘Ben de öyle olduğunu sanıyorum!’ dedi.

Medine’ye kadar onun önünde koştum.”[850]

Gâbe (Zû Kared) Seferinin Ne Kadar Sürdüğü?

Gabe (Zû Kared) seferi 5 gece sürmüş,[851] Pazartesi gecesi Medine’ye gelinmiştir.[852]

Ebu Zerri’l-Gıfârî’nin Zevcesinin Baskıncıların Yurdundan Kaçıp Kurtuluşu ve Bindiği Deveyi Kurban Etmeyi Adayışı

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Adbâ adıyla anılan devesi, baskıncı müşriklerin sürüp götürdükleri develer arasında bulunuyordu.[853]

Baskıncı müşrikler, Ebu Zerri’l-Gıfârî’nin zevcesini de esir edip yanlarında götürmüşlerdi.[854]

Kadıncağız bağlı bulunmakta, baskıncılar da evlerinin önünde develeri dinlendirmekte idiler.[855]

Baskıncılar gece uykuya daldıkları sırada idi ki,[856] kadıncağız bağından kurtuldu ve hemen bir devenin yanına yaklaştı. Deve böğürünce, onu bıraktı.[857]

Binmek için hangi devenin yanına varıp üzerine elini koymuşsa, o deve böğürmeye başlamıştı.[858]

Nihayet, yanına vardığı Adbâ hiç böğürmemiş, sesini çıkarmamıştı.[859] Çünkü, o, yumuşak başlı, uysal bir dişi deve idi.[860]

Kadıncağız, Adbâ'nın üzerine oturdu, sonra onu kaldırdı.[861]

Başını, Medine cihetine yöneltti ve:

"Eğer," dedi, "Yüce Allah beni bu devenin üzerinde kurtaracak olursa, adıyorum ki, onu muhakkak boğazlayacağım![862] Ciğerinden ve hörgücünden de yiyeceğim!"[863]

Baskıncılar kadının deveye binip kaçtığını anladılar ve hemen onu aramaya koyuldularsa da, yakalamaktan âciz kaldılar.

Kadın da nihayet kurtulup Medine'ye geldiği ve halk onu Adbâ'nın üzerinde gördükleri zaman:

"Aaa! Resûlullah Aleyhisselâmın devesi Adbâ!" dediler.

Kadın ise:

"O, adaktır! 'Allah onun üzerinde kurtaracak olursa, o muhakkak boğazlanacaktır!' diye adanmıştır!" dedi.

Onun bu sözünü Peygamberimiz Aleyhisselâma duyurdukları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sübhânallah! Adbâ'ya ne fena bir mukabele! Bu nasıl adak?!

Allah onu Adbâ'nın üzerinde kurtaracak! O ise onu tutup boğazlayacak hâ?!" buyurdu.[864]

Hemen bir adam gönderip Ebu Zerri'l-Gıfârî'nin zevcesini getirtti.[865]

Kadın başından geçenleri Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi ve arkasından da:

"Yâ Rasûlallah! Eğer Allah beni bu devenin üzerinde kurtarırsa onu boğazlamayı Allah'a adamış bulunuyorum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümsedi, sonra da:

"Adbâ'ya ne fena bir mukabele bu!?

Allah seni onun üzerinde taşısın ve seni onunla kurtarsın, sen de tutup onu boğazlayasın!?

Ne Allah'a mâsiyet şeyde, ne maliki bulunmadığın şeyde adamak olur![866]

Sen maliki ve sahibi bulunmadığın bir deveyi boğazlayamazsın![867]

Senin bu adaman, adak değildir!

Adak, ancak Allah'ın rızasını onunla kazanmayı dilediğin şeydir![868]

Adbâ, benim develerimden dişi bir devedir.[869]

Ne Allah'a mâsiyet teşkil eden bir şey hakkında yapılan adama, ne de kulun, âdemoğlunun malik ve sahip bulunmadığı bir şey üzerinde yaptığı adama yerine getirilir.[870]

Haydi, sen Allah'ın bereketiyle ev halkının yanına dön!" buyurdu.[871]

Gamr (Gamre) Seferi

Seferin İsmi, Mevkii, Tarihi ve Sebepleri

Seferin ismi Gamr veya Gamre'dir. Gamr veya Gamre, Necd yolu üzerindedir.[872] Buna, Gamr-i Merzuk denilir.

Feyd'den Medine'ye giden ilk yol üzerinde, iki gecelik uzaklıkta, Esed oğullarına ait bir sudur.[873]

Gamr (Gamre) seferi, Hicretin 6. yılında Rebiülâhir ayında vuku bulmuştur.[874]

Bunun, Rebiülevvel ayında vuku bulduğu rivayeti de vardır.[875]

Esed oğulları, Uyeyne b. Hısn'ın mensup olduğu Gatafanlarla müttefik idiler.

Gatafanlar, Hicretin 5. yılında Hendek savaşından önceki günlerde Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya hazırlanmaları için Esed oğullarına yazı yazmışlardı.[876]

Kureyş müşriklerinin ordusu Merru'z-zahran'a gelip konduğu sırada, Esed oğulları da Tulayha b. Huveylid el-Esedî'nin kumandası altında gelip

Kureyş ordusuna katılmışlardı.[877]

Esed oğulları, böylece, Müslümanlar ve Müslümanlık için bir ölüm kalım savaşı olan Hendek (Ahzab) savaşında müşrikler ve Benî Kurayza Yahudileriyle işbirliği yapmış bulunuyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, 40 kişilik askerî bir birliği Ükkâşe b. Mıhsan'ın kumandası altında Gamr'e yolladı.[878]

Esed oğulları, İslâm mücahidlerinin kendilerine doğru gelmekte olduklarını haber alınca, sularının başından kaçıp dağıldılar, yurtlarının yüksek kısımlarına, yaylalarına çekildiler.

İslâm mücahidleri, Esed oğullarının sularının başına geldikleri zaman, yurtlarını bomboş buldular.

Ükkâşe b. Mıhsan, Esed oğullarını araştırmak, soruşturmak veya onlar hakkında bir ize rastlamak maksadıyla, etrafa gözcüler saldı.

Etrafa salınanlardan Şüca' b. Vehb, izi sıra geri dönüp yakınlarında deve izleri gördüğünü haber verdi.

Hemen kalkıp oraya doğru gittiler.[879]

Mücahidler, Esed oğullarının geceleri ses dinlemekle görevlendirdikleri casusunu, uyurken yakaladılar.

Kendisine:

"Halk nerededir?" diye sordular.

Casus:

"Onlar şimdi yurtlarının yüksek yerlerine, yaylalarına erişmiş bulunuyorlar" dedi.

Ona:

"Esed oğullarının develeri nerededir?" diye sordular.

Casus:

"Yanlarındadır" dedi.

Mücahidlerden birisi elindeki kırbaçla dövmeye kalkınca, casus:

"Kanımı bağışla! Bana eman ver de, sana onların amca oğullarına ait develeri göstereyim?" dedi.

Mücahidler:

“Olur!” dediler.[880]

Casus tarafından gösterileceği bildirilen develer, Esed oğullarına aitti.[881]

Mücahidler, Esed oğullarının casusu ile bir hayli yol aldılar.

Adam araştırmayı uzatınca, casus tarafından tuzağa düşürüleceklerinden korkmaya başladılar.

Casusun yanına yaklaşarak:

“Vallahi, ya bize doğruyu söyleyeceksin, ya da boynunu vuracağız!” dediler.

Casus:

“Onları şu tepenin üzerinde göreceksiniz!” dedi.

Tepeye varınca, develerin orada yayılmakta olduklarını gördüler.

Mücahidler birden baskın yaptılar. Bedevî müşrikler bozulup etrafa kaçışmaya başladılar.

Ükkâşe b. Mıhsan, kaçanları takip ettirmedi.[882]

Esed oğullarının eman verilen casusu serbest bırakıldı.[883]

Esed oğulları yurdunda ele geçirilen 200 deve, sürülüp Medine’ye getirildi.[884]

Zülkassa Seferi

Seferin İsmi, Mevkii, Tarihi ve Sebebi

Muhammed b. Mesleme on arkadaşıyla birlikte Sa’lebe ve Uval oğullarının oturdukları Zülkassa’ya gittiği için, bu sefere Zülkassa seferi denilmiştir.[885]

Zülkassa, Rebeze yolu üzerinde olup, Medine’ye 24 mil uzaklıktadır.[886]

Zülkassa seferi, Hicretin 6. yılında Rebiülâhir ayında yapılmıştır.[887]

Rebiülevvel’de olduğunu söyleyenler de vardır.[888]

Sa’lebe ve Enmar oğullarının yurtlarında kuraklık hüküm sürüyor, Meraz’dan Tâlemeyn’e kadar uzanan bölgeye ise yağmur düşmüş bulunuyordu.[889]

Benî Muharib b. Hasafa, Benî Sa’d b. Sa’d ve Benî Enmar b. Bagîz kabileleri, Meraz’dan Tâlemeyn’e kadar uzanan bölgeye gelmişler, orada toplanmışlardı.[890]

Bunlar, Medinelilerin yaylım hayvanlarını yağmalamak hususunda söz birliği etmişlerdi.

O sırada, Medinelilerin yaylım hayvanları, Heyka vadisi yaylımında yayılmakta idi.[891]

Heyka’nın Medine’ye uzaklığı 7 mildir.[892]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensardan Muhammed b. Mesleme’yi, yanına on kişi katarak, Zülkassa’da oturan Benî Sa’lebeler ile aynı kabileden Benî Uvallere saldı.

Bu keşif birliği, geceleyin onların üzerlerine vardılar.[893]

Sa’lebe ve Uval oğulları, İslâm keşif birliğinin yurtlarına geldiklerinin farkına vararak gizlendiler.

Muhammed b. Mesleme ile arkadaşlarını, uykuya daldıkları sırada, yüz kişi ile kuşattılar ve oka tuttular.

Muhammed b. Mesleme sıçrayıp kalktı, yayı üzerinde idi.

Arkadaşlarına:

“Silah başına!” diyerek bağırdı.

Onlar da sıçrayıp kalktılar.[894]

Geceleyin, bir müddet birbirlerine ok yağdırdılar.

Bundan sonra, Sa’lebe ve Uval oğulları, İslâm keşif birliğinin üzerine mızraklarla saldırdılar.[895]

Üç kişiyi şehit ettiler.

Müslümanlar da, onlardan bir adam öldürdüler.

Sa’lebe ve Uval oğulları, tekrar mızraklarla saldırarak, geri kalanları da şehit ettiler.[896]

Muhammed b. Mesleme de ağır şekilde yaralanarak yere baygın düştü.[897]

Şehit olanlar arasında Müzeynelerden iki, Gatafanlardan da bir kişi vardı.[898]

Sa’lebe ve Uval oğulları, Muhammed b. Mesleme’nin topuğuna vurup, kımıldamadığını görünce, ölmüş sanarak elbisesini soydular, çekilip gittiler.

Müslümanlardan bir zât oradan geçerken, şehitlere rastladı.[899]

“İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn=Bizler Allah içiniz ve O’na dönücüleriz” dedi.

O sırada ayılan Muhammed b. Mesleme, bunu işitince, onun Müslüman olduğunu anladı ve kendisinin sağ olduğunu ona anlatmak için kımıldadı.[900]

O da, gelip Muhammed b. Mesleme’ye yemek ve su ikram etti.[901] Sonra da, bindirip onu Medine’ye getirdi.[902]

Ebu Ubeyde b. Cerrah’ın Zülkassa’ya Gönderilişi

Hicretin 6. yılında, Rebiülâhir ayında, akşam namazı kılındıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm Ebu Ubeyde b. Cerrah’ı Müslümanlardan 40 kişilik bir kuvvetle Zülkassa’ya yolladı.[903]

Maksat hem Medinelilerin Heyka (Heyfa)’da yayılan hayvanlarına yapılması muhtemel bir baskını önlemek,[904] hem de Muhammed b. Mesleme’ye ve arkadaşlarına yaptıklarından dolayı Zülkassa topluluklarını cezalandırmaktı.[905]

Ebu Ubeyde ve arkadaşları, bütün gece yürüyüşe devam ederek, sabaha karşı Zülkassa’ya ulaştılar ve orada toplanmış bulunan müşrik Bedevîlere birden baskın yaptılar.

Bedevîler dağılıp dağ başlarına kaçtılar.

Muharib, Sa’lebe ve Enmar kabilelerinin kaçarlarken geride bıraktıkları develerle elbise ve ev eşyaları iğtinam edildi.[906]

İğtinam edilen mallar arasında davar da bulunuyordu.[907]

Zülkassa’da yakalanarak Medine’ye getirilen adam ise, Müslüman olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından serbest bırakıldı.[908]

Cemum Seferi

Seferin Adı, Mevkii, Tarihi ve Sebebi

Seferin adı Cemum'dur. Cemuh denildiği de vardır.[909]

Cemum; Süleym oğullarının yurdu olup,[910] Nahl ovası ile Nakre arasındadır.[911] Nahl ovasının solundadır.

Nahl ovasının Medine'ye uzaklığı 4 berid'dir.[912]

Cemum seferi, Hicretin 6. yılında, Rebiülâhir ayında vuku bulmuştur.[913]

Âmir b. Tufeyl'in davetine icabetle, kendi su başları olan Bi'r-i Maûne'de ashabdan 40 kişilik İslâm irşad heyetinin canlarına kıyan Usayya, Rı'l ve Zekvanlar, Süleym oğulları kabilesine mensup idiler.[914]

Müslümanlığı ve Müslümanları ortadan kaldırmak için Mekke'ye giden Yahudi propaganda heyetine, Süleym oğulları, Kureyşîler harekete geçtiği zaman onlarla birlikte hareket edecekleri hakkında söz vermişlerdi.[915]

Kureyş ordusunun Merru'z-zahran'a geldiği sırada, Süleym oğulları da Ebu Âverü's-Sülemî'nin babası Süfyan b. Abduşşems'in kumandası altında 700 kişilik bir kuvvetle gelip Kureyş ordusuna katılmışlar ve Medine'yi onlarla birlikte kuşatmışlardı.[916]

Bunun için, Süleym oğullarına da bir darbe indirilmesi gerekmiş bulunuyordu.

Zeyd b. Hârise'nin Cemum'a Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zeyd b. Hârise'yi, askerî bir birliğin başında Süleym oğullarına saldı.

Zeyd b. Hârise Cemum'a vardığı zaman, orada Müzeynelerden Halime adında bir kadını bulup yakaladılar.

Halime, İslâm mücahidlerine, Süleym oğullarının konak yerlerinden birisini gösterdi.

İslâm mücahidleri de oraya birden baskın yapıp bir hayli deve, davar ve esir alarak Medine'ye döndüler.

Yakalanan Halime'nin kocası da, esir edilen müşrikler arasında bulunuyordu.

Zeyd b. Hârise, Medine'ye dönünce, her ikisini Peygamberimiz Aleyhisselâma teslim etti.[917] Peygamberimiz Aleyhisselâm da onları serbest bıraktı.[918]

Iys Seferi

Seferin Mevkii, Tarihi ve Sebebi

Iys; Süleym oğulları yurdunda bir yerdir.[919] Medine'ye dört gecelik, Zü'l-merve'ye bir geceliktir.[920] Ağaçlı bir vadidir.[921]

Iys seferi, Hicretin 6. yılında Cumâdelûlâ ayında vuku bulmuştur.[922]

Şam'dan Kureyş müşriklerinin bir ticaret kervanının gelmekte olduğu öğrenilmişti.[923]

Kureyş müşrikleri, daha önce de, Ebu Süfyan'ın idaresindeki büyük ticaret kervanının bağışlanan kazancıyla güçlenerek Uhud'a kadar gelip Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmış bulunuyorlardı.[924] Kureyş müşrikleri iktisaden güçlü durumda bulundukça, Hendek savaşında olduğu gibi, kabileleri yanlarına alarak Medine'ye saldırmaktan;[925] bilakis, Sümame b. Üsal'in Yemâme'den Mekke'ye hububat yüklenmesinde[926] veya Ebu Basîr'in Şam ticaret yollarını kesmesinde[927] olduğu gibi, başları dara geldikçe de, Peygamberimiz Aleyhisselâma yalvarmaktan geri durmuyorlardı.[928]

O halde, Kureyş müşriklerinden selamette kalabilmek için, zaman zaman onları iktisaden zayıflatmak, güç duruma düşürmek gerekiyordu.

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Şam'dan gelmekte olan Kureyş ticaret kervanına elkoymak üzere, Zeyd b. Hârise'nin kumandası altında 170 kişilik bir süvari birliğini yola çıkardı.[929]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın kızı Hz. Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs b. Rebi' de ticaret için Şam'a gitmişti.

Kendisi, henüz Müslüman olmamakla beraber, güvenilir bir kişi idi.

Ebu'l-Âs'ın yanında Kureyş müşriklerine ait pek çok mal bulunuyor ve kendisi de kafile ile Şam'dan dönüyordu.[930]

İslâm mücahidleri Kureyş ticaret kervanını yakaladılar, kervanda bulunan malları, bilhassa Safvan b. Ümeyye'ye ait pek çok gümüşleri ele geçirdiler.

Kervanda bulunan kimseleri de esir ettiler.[931]

Ebu'l-Âs b. Rebi' de esir edilenler arasında idi.[932]

İğtinam edilen mallar, mücahidler arasında bölüştürüldü.[933]

Ebu'l-Âs'ın Himayeye Alınışı

Ebu'l-Âs, seher vakti, Peygamberimiz Aleyhisselâmın kızı Hz. Zeyneb'e:[934]

"Babandan, benim için eman al!" diye haber gönderdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm Müslümanlara sabah namazını kıldırdığı sırada, Hz. Zeyneb başını hücresinin kapısından çıkararak:

"Ey insanlar! Ben Resûlullah'ın kızı Zeyneb'im![935] Ben Ebu'l-Âs'ı himayeme aldım!" diyerek seslendi.[936]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, selam verince, yüzünü halka çevirdi ve:

"Ey insanlar! Benim işittiğimi siz de işittiniz, değil mi?" diye sordu.

Cemaat:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; sizin şimdi işitmiş olduğunuz şeyi ben de şimdi işitinceye kadar, bu hususta hiçbir şey bilmiyordum.[937]

Mü'minler, birbirlerine karşı tek kişi, tek el hükmündedirler.

Bunun için, onlara, yakınlarını himaye etmeleri yaraşır.[938] Müslümanlara, yakınlarını himaye etmeleri düşer!" buyurdu.[939]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mescidden dönünce kızı Hz. Zeyneb'in yanına vardı[940] ve:

"Senin himayeye almış olduğun kişiyi biz de himayemize aldık!" buyurdu.[941]

Hz. Zeyneb, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Ebu'l-Âs akrabadır, amca oğludur. Hem de, çocuğumun babasıdır. Bunun için, onu himayeme aldım!" dedi.[942]

Hz. Zeyneb'in, Ebu'l-Âs'tan, Ali ve Ümame isimlerinde iki çocuğu vardı.[943]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Zeyneb'e Emri ve Ebu'l-Âs'a Mallarının Geri Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Zeyneb'e:

"Ey kızcağızım! Makamını şerefli tut, gözet! Ebu'l-Âs sana yaklaşmaya yol bulmasın!

Çünkü, sen ona helâl değilsin;[944] o müşriklikte devam ettiği müddetçe!" buyurdu.[945]

Hz. Zeyneb, Ebu'l-Âs'ın iğtinam edilmiş olan malını istemeye geldiğini söyledi[946] ve onların kendisine geri verilmesini diledi.[947]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlere haber saldı.

Gelip yanında toplandıkları zaman, onlara:

"Şu adamın (Ebu'l-Âs'ın) bizden olduğunu biliyorsunuzdur.

Siz onun ve ondan başkalarının mallarını iğtinam etmiş bulunuyorsunuz. O mallar size Allah'ın müşriklerden nasip ettiği ganimetlerdendir.[948]

Eğer ona malını geri vermenizi uygun görürseniz, geri veriniz![949]

Geri vermekten kaçınırsanız, zaten onlar sizin hakkınızdır!" buyurdu.

Mücahidler:

"Hayır yâ Rasûlallah! Biz o malları ona geri vereceğiz!" dediler.[950]

Her biri, almış oldukları şeylerin hepsini -küçük ve eski su kırbasına veya abdest matarasına veya ipe varıncaya kadar- yanlarında az veya çok hiçbir şey bırakmaksızın getirip ona verdiler.[951]

Ebu'l-Âs'ın Kureyş Müşriklerine Ait Malları Teslim Ettikten Sonra Müslüman Olup Medine'ye Dönüşü

Ebu'l-Âs, aldığı mallarla Mekke'ye döndü.

Her hak sahibine hakkını, mallarını teslim edip işini bitirdikten sonra:

"Ey Kureyş cemaati! Herhangi birinize, yanımdaki mallarından vermediğim bir şey kaldı mı?" diye sordu.[952]

"Hayır! Vallahi kalmadı!" dediler.[953]

Ebu'l-Âs:

"Size olan ahdimi yerine getirdim mi?" diye sordu.

"Evet! Vallahi yerine getirdin![954] Allah seni hayırla mükâfatlandırsın! Biz seni şerefli ve vefalı bulduk!" dediler.

Ebu'l-Âs:

"Vallahi, sizin yanınıza gelmeden önce Müslüman olmamı engelleyen şey; mallarınızı götürmek istediğim için Müslüman olduğumu sanmanız korkusundan başka bir şey değildir![955]

Ben şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki; Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür!" dedi.[956]

Ebu'l-Âs Mekke'den Medine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona Hz. Zeyneb'i eski nikâhı ile veya yeni bir nikâhla ve yeni bir mehirle verdi.[957]

Tarf Seferi

Seferin Mevkii, Tarihi ve Sebebi

Tarf; Mıraz yakınında, Nuhayl'ın arkasında, Medine'ye 36 mil uzaklıkta, Mahacca üzerindeki Bakara yolunda bir sudur.[958] Su kaynağıdır.[959]

Tarf'ta birçok kuyular ve su birikintileri de vardır.[960]

Tarf, Zülkassa gibi, Benî Sa'lebelerin konak yerlerindendir.[961]

Tarf seferi, Hicretin 6. yılında, Cumâdelâhir ayında vuku bulmuştur.[962]

Sa'lebe oğullarının Hicretin 4. yılında Enmar kabileleriyle birleşerek Müslümanlarla çarpışmaya hazırlandıkları haber alınıp Zâtü'r-rikâ'ya kadar gidilmişti.[963]

Medine yaylımındaki hayvanları yağmalamaya hazırlanan ve Muhammed b. Mesleme kumandasındaki on kişilik keşif birliğini Zülkassa'da kuşatarak şehit eden Sa'lebe ve Uval oğullarına,[964] Ebu Ubeyde b. Cerrah, 40 kişilik bir kuvvetle Zülkassa'da ilk darbeyi indirmişti.[965]

Sa'lebe oğullarına ikinci darbeyi de, Tarf'ta Zeyd b. Hârise indirecekti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zeyd b. Hârise'yi, onbir kişilik bir kuvvetle Tarf'a, Benî Sa'lebelere saldı.[966]

Sa'lebe oğulları Zeyd b. Hârise'nin birliğini Tarf'ta görünce, Peygamberimiz Aleyhisselâmın üzerlerine yürüdüğünü sanarak korkup kaçtılar.[967]

Sa'lebe oğulları, Zeyd b. Hârise'nin birliğini, Peygamberimiz Aleyhisselâmın öncü birliği sandılar.[968]

Zeyd b. Hârise birliğinin parolaları "Emit! Emit!" idi.

Zeyd b. Hârise, Sa'lebe oğullarının yirmi devesi ile ele geçirdikleri davarlarını sürüp bir sabah Medine'ye getirdi.[969]

Sâlebe oğulları, Zeyd b. Hârise'nin öncü birliği olmadığını ve kendilerine başkaca kuvvet gelmediğini, gelmeyeceğini anlayınca, Zeyd b. Hârise'yi ve birliğini takibe koyuldularsa da, onlara yetişemediler.[970]

Tarf'ta Sa'lebe oğullarıyla bir çarpışma olmamıştır.[971]

Tarf seferi dört gece sürmüştür.[972]

Zeyd b. Hârise'nin ve Arkadaşlarının Başlarına Gelenler

Hicretin 6. yılında, Recep ayında, Zeyd b. Hârise, ashabdan bazılarının ticaret mallarını Şam'a götürüp satmak için yola çıkmıştı.[973]

Zeyd b. Hârise ve arkadaşları atlı idiler.[974]

Zeyd b. Hârise ve arkadaşları, ticaret mallarıyla Vâdi'l-kurâ'ya yaklaştıkları sırada, Fezâre ve Bedr kabilesinden birtakım adamlar bunların önlerini kestiler, Zeyd b. Hârise ile arkadaşlarını kılıçtan geçirdiler.

Hepsinin öldüklerine kanaat getirerek, yanlarındaki bütün malları gasbedip gittiler.

Zeyd b. Hârise ağır yaralı olarak baygın bir halde yere düştü, ölme derecesine geldi.

Bir müddet sonra ayılıp, şehit arkadaşları arasından kalkarak yavaş yavaş Medine'ye geldi.

Başlarına gelenleri Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.[975]

Zeyd b. Hârise, Benî Fezârelerle çarpışmadıkça yıkanmayacağına,[976] koku sürünmeyeceğine yemin etti.[977]

Abdurrahman b. Avf'ın Dûmetü'l-Cendel'e Gönderilişi

Seferin Mevkii, Tarihi ve Sebebi

Dûmetü'l-Cendel; Şam yollarının ağzında olup, Dımaşk'a 5, Medine'ye 15 veya 16 gecelik uzaklıkta,[978] Şam'ın Medine'ye en yakın beldelerinden olup, Tebük yakınında,[979] akarsuları, hurmalık ve ekinlikleri bulunan bir yerdi.

Büyük bir panayır ve ticaret merkezi idi.[980]

Dûmetü'l-Cendel seferi, Hicretin 6. yılında, Şaban ayında vuku bulmuştur.[981]

Seferin sebebi, İslâmiyeti yaymaktı.[982]

Abdullah b. Ömer der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm Abdurrahman b. Avf'ı yanına çağırdı ve ona:

‘Hazırlan! Ben seni inşaallah bugün veya yarın sabah askerî bir birliğin başında göndereceğim!’ buyurdu.[983]

Ben bunu işitince, kendi kendime:

‘Mescide gireceğim. Sabah namazını Peygamber Aleyhisselâmla kılacağım. Peygamber Aleyhisselâmın Abdurrahman b. Avf’a tavsiyelerini dinleyeceğim!’ dedim.

Mescidde sabahladım, sabah namazını Mescidde kıldım.

Mescidde, Resûlullah Aleyhisselâmın ashabından şu on kişilik cemaatinin:

1. Ebu Bekir,
2. Ömer,
3. Osman,
4. Ali,
5. Abdurrahman b. Avf,
6. Abdullah b. Mes’ud,
7. Muaz b. Cebel,
8. Huzeyfe b. Yeman,
9. Ebu Saîd el-Hudrî,
10. Benim Resûlullah Aleyhisselâmla birarada bulunduğumuz sırada, Ensardan bir zât gelip Resûlullah Aleyhisselâma selam verdikten sonra, oturdu ve:

‘Yâ Rasûlallah! Allah’ın salât ve selamı senin üzerine olsun! Mü’minlerin en üstünü hangisidir?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Onların, ahlâkı en güzel olanıdır!’ buyurdu.

Ensarî:

‘Mü’minlerin en zekisi, en akıllısı hangisidir?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Onların, ölümü en çok hatırlayanı, ölüm gelmeden önce ona en iyi, en çok hazırlananıdır! İşte, asıl akıllı kimseler onlardır!’ buyurdu.[984]

Sonra da, bize yönelerek:

‘Ey Muhacirler cemaati! Beş şey vardır ki; siz onlarla imtihan edilirseniz, onlar başınıza gelirse, haliniz yaman olur! Ben sizin onlara erişmenizden Allah’a sığınırım!

1. Bir kavimde fuhuş (zina) zuhur eder ve bu açıktan işlenecek derecede yayılırsa, muhakkak o kavimde veba, geçmişlerinde olmayan birtakım hastalıklar zuhur eder ve yaygınlaşır!

2. Bir kavim ölçüyü ve tartıyı eksik yaparsa, o kavim muhakkak kıtlığa, şiddetli geçim sıkıntısına ve hâkim zulmüne uğrar!

3. Bir kavim mallarının zekâtını vermekten kaçınırsa, o kavim muhakkak yağmurdan men edilir (kuraklığa uğrar). Hayvanları olmasa, onlara hiç yağmur da yağdırılmaz!

4. Bir kavim Allah’a ve Allah’ın Resûlüne verdikleri sözü bozarsa, Allah o kavme muhakkak kendilerinden olmayan düşmanı musallat kılar! Düşman da onların ellerindekinden bir kısmını çeker, alır!

5. İmamları Allah’ın Kitabıyla hükmetmez, Allah’ın indirdiklerine karşı kibirlenirse, Allah onları aralarında (çıkacak fitne ve fesatlarla) azaba uğratır!’ buyurdu.”[985]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Dûmetü’l-Cendel’e hareket ve ora halkını İslâmiyete davet etmesini Abdurrahman b. Avf’a emretti.

Dûmetü’l-Cendel’e gidecek mücahidlerin sayısı 700 idi.[986]

Bunlar, seher vakti Medine dışında Cürüf’teki karargâhlarında toplandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdurrahman b. Avf’ın onlardan geri kaldığını görünce, ona:

“Sen arkadaşlarından ne için geri kaldın?” diye sordu.

Abdurrahman b. Avf:

“Yâ Rasûlallah! En son görüşmemin, konuşmamın seninle olmasını arzu ettim. Yolculuk elbisem üzerimdedir!” dedi.[987]

Abdurrahman b. Avf, sabahleyin başına siyah pamuklu bezden, gelişigüzel bir sarık sarmış bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu önüne oturttu.[988] Abdurrahman b. Avf’ın sarığını çözüp tekrar sardı. Sarığın bir ucunu, onun omuzunun

arasından, dört parmak veya dört parmak kadar sarkıttı. Sonra da:

"Ey İbn Avf! Sarığı işte böyle sar![989] Çünkü, sarığın böyle sarılışı daha güzel, daha uygundur!" buyurdu.

Abdurrahman b. Avf'a verilmek üzere bir sancak getirilmesini Bilal-i Habeşî'ye emretti. Yüce Allah'a hamd ü senâda ve kendisine de salât ü selamda bulunduktan sonra, sancağı ona uzatıp:

"Al bunu ey İbn Avf! Hepiniz Allah yolunda cihad ediniz!

Allah'ı inkâr edenlerle çarpışınız!

Ganimet mallarına hıyanet etmeyiniz!

Öldürdüklerinizin burun-kulak gibi uzuvlarını kesmeyiniz!

Küçük çocukları öldürmeyiniz!

Bunlar, size Allah'ın ahdi ve Peygamberinin sünnetidir!" buyurdu.[990]

"Eğer Allah sana fetih ve zafer ihsan eder,[991] onlar senin davetini kabul edip Müslüman olurlarsa,[992] onların krallarının, liderlerinin kızı ile evlen!" buyurdu.[993]

Abdurrahman b. Avf, askerlerinin başında Medine'den hareket etti.

Dûmetü'l-Cendel'e varınca, orada üç gün kaldı. Ora halkını İslâmiyete davet etti.[994]

Dûmetü'l-Cendel halkı:

"Biz kılıçtan başka bir şey vermeyiz!" dediler.[995]

İslâmiyeti kabulden kaçındılar.

Abdurrahman b. Avf'a ilk önce böyle kılıç gösterdiler. Üçüncü gün olunca, Asbağ b. Amr el-Kelbî Müslüman oldu.

Kendisi Hıristiyandı ve Dûmetü'l-Cendel halkının kralı idi.[996]

Asbağ Müslüman olunca, kavminden birçok kimse de Müslüman oldu.[997]

Abdurrahman b. Avf, durumu ve Dûmetü'l-Cendel'de evlenmek istediğini, Peygamberimiz Aleyhisselâma bir yazı ile arzetti.

Yazıyı, Cüheynelerden Râfi’ b. Mekis isminde birisiyle Medine’ye gönderdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdurrahman b. Avf’a gönderdiği cevabî yazısında, Asbağ’ın kızı Tümazır’la evlenmesini bildirdi.

Bunun üzerine, Abdurrahman b. Avf, Dumetü’l-Cendel’de Tümazır’la evlendi.[998]

Dumetü’l-Cendel halkından Müslüman olmayıp kendi dinlerinde kalmak isteyenler ise, her yıl seksen bin dirhemin sekizde birinin dörtte birini vergi olarak ödemek üzere, Abdurrahman b. Avf’la anlaşma yaptılar.[999]

Abdurrahman b. Avf, yeni hanımını yanına alarak, İslâm mücahidleriyle birlikte, Dûmetü’l-Cendel’den Medine’ye döndü.[1000]

Hz. Ali’nin Fedek’te Toplanan Benî Sa’dlara Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Fedek seferi, Hicretin 6. yılında Şaban ayında vuku bulmuştur.[1001]

Fedek; Hicaz’da bir kariyyedir. Medine’ye iki-üç günlüktür.[1002]

Seferin sebebi: Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa’d b. Bekr oğulları kabilesinin Hayber Yahudilerine yardım etmek üzere Fedek’te toplandıklarını haber almıştı.[1003]

Sa’d b. Bekr oğulları kabilesi, bu yolda yapacakları yardıma karşılık, kendilerine Hayber’in hurma mahsulünü vermelerini Hayber Yahudilerinden istemişlerdi.[1004]

Sa’d b. Bekir oğullarının yardıma gelmeleri boşuna değildi.

Hayber Yahudileri bir yıldan beri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışma hazırlığı içinde idiler.

Benî Kurayza Yahudileri cezalandırıldığı zaman, Hayber Yahudileri, toplanıp yapılacak işi aralarında konuşmuş; Teymâ, Fedek ve Vadi’l-kurâ Yahudilerini yanlarına alarak Medine üzerine yürümeye, eski yeni bütün hınçlarıyla çarpışmaya karar vermiş bulunuyorlardı.[1005]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali’yi 11 kişilik askerî bir birliğin başına geçirerek Fedek’te toplanan Benî Sa’d b. Bekrlere saldı.

Mücahidler geceleri gittiler, gündüzleri gizlendiler, Hemec’e ulaştılar.[1006]

Hemec; Hayber’le Fedek arasında bir su kaynağıdır.

Mücahidler, Hemec’de bir adam yakaladılar.[1007] Yakalanan adam, Benî Sa’dların casusu idi.[1008]

Ona:

“Sen nesin? Arkandaki Benî Sa’dların toplantılarından malumatın var mı?” diye sordular.

Adam:

“Bende bu hususta bilgi yok!” dedi.

Mücahidler onun üzerine yürüyünce, kendisinin Benî Sa’dların casusu olduğunu, Hayber Yahudilerine yardım karşılığında Hayber hurma mahsulünün Benî Sa’d’lara tahsisini istemek üzere kendisini göndermiş olduklarını ona söylettiler.

Kendisine:

“Benî Sa’dlar neredeler?” diye sordular.[1009]

Casus:

“Bana eman verirseniz, onların yerlerini size haber veririm” dedi.

Eman verdiler.[1010]

Casus:

“Onlardan 200 kişilik bir cemaati geride bırakmıştım. Onların liderleri de Veber b. Uleym’dir!” dedi.

Mücahidler:

“Önümüze düş, onların yerini bize göster!” dediler.

Casus:

“Eğer bana eman verirseniz, gösteririm!” dedi.

Mücahidler:

“Eğer sen bizi götürüp onların yerlerini ve yaylım hayvanlarını bize gösterirsen, sana eman veririz, aksi takdirde senin için eman yok!” dediler.

Casus, göstermeye razı oldu. Önlerine düşüp mücahidleri götürdü durdu. Öyle ki, casustan şüphelenecek, kendisinin bir kötülük düşündüğünü, tuzağa düşürmek istediğini sanacak kadar götürdü!

Dümdüz ve büyük çöllere, yüksek yüksek yerlere eriştirdi.

Sonra bir ovaya indirdi ki, orada pek çok develer, davarlar vardı.

“İşte, Benî Sa’dların develeri ve davarları bunlar!” dedi.

Mücahidler birden baskın yapıp develeri ve davarları ele geçirdiler.

Casus:

“Bırakınız beni artık!” dedi.

Mücahidler:

“Hayır! Onların arkamızdan gelmeyeceklerinden emin oluncaya kadar, seni bırakmayacağız!” dediler.

Develerin ve davarların çobanı ise, kaçarak, soluğu Benî Sa’dların toplandıkları yerde almış; Sa’d b. Bekr oğullarını uyarmış, korkutmuştu.

Sa’d b. Bekr oğulları kaçıp etrafa dağıldılar.

Casus:

“Siz beni daha ne diye tutuyorsunuz? İşte, Bedevî Araplar darmadağın oldular! Çobanları onları uyardılar ve korkuttular” dedi.

Hz. Ali:

“Biz onların karargâhlarına daha ulaşmadık!” dedi.

Casus, mücahidleri oraya kadar da götürdü. Fakat, orada hiçbir kimse göremediler. Bunun üzerine, casusu serbest bıraktılar.[1011]

Rivayete göre, İsa b. Alîle’nin dedesi demiş ki:

“Ben, Hemec’den Bedi’a kadar uzanan vadide Sa’d b. Bekr oğullarını, kadınlarını hayvanlara bindirip kaçarlarken görmüştüm.

Kendi kendime:

‘Bugün onların başına bir felâket mi geldi ki?!’ dedim.

Yanlarına yaklaştım. Liderleri Veber b. Uleym’le karşılaştım.

Ona:

‘Nereye bu gidiş?!’ diye sordum.

Veber:

‘Şerre, kötülüğe! Muhammed’in cemaatleri üzerimize yürüdü! Ona karşı koymaya bizde güç yok! Daha çarpışmaya tutulmadan, rüzgârına tutulduk!

Hayber’e gönderdiğimiz elçimizi yakaladılar! O bizi onlara haber verdi, yapılmayacak şeyi bize yaptı!’ dedi.

Kendisine:

‘Kimdir o elçiniz?’ diye sordum.

Veber:

‘Kardeşimin oğludur! Biz Araplar içinde kalbi ondan daha sağlam, dayanıklı bir genç bulunmaz sanırdık!’ dedi.

Ona:

‘Ben görüyorum ki; Muhammed’in işi, güvenliğe eren ve büyüyen bir iş oldu.

O Kureyşîleri çökertti!

Onlara, yapılamayacak şeyi yaptı!

Daha sonra, sırasıyla Yesrib’deki kaleleri, yani Kaynukaları, Benî Nadîrleri, Benî Kurayzaları ve şu Hayber’dekilere kadar sairlerini de hep o çökertti, yerlere serdi!’ dedim.

Veber, bana:

‘Sen bundan korkma!

Hayber’de nice adamlar var!

Kendilerini saldıranlardan koruyucu kaleler, hiç kesilmeyen sular var!

Muhammed hiçbir zaman onlara yaklaşamaz!

Yurdunun ortasında bile, onlarla çarpışmak liyakatini kendisinde bulamaz’ dedi.

Ona:

‘Bu senin görüşün mü?’ diye sordum.

Veber:

‘Bu onların (Hayber Yahudilerinin) görüşleri ve mütalaalarıdır!’ dedi.”[1012]

Benî Sa'd b. Bekrlerden iğtinam edilip Medine'ye getirilen, 500 deve ile 2000 davardı.[1013]

Bunların beşte biri Beytü'l-mâl için çıkarıldıktan sonra, kalan beşte dördü mücahidler arasında bölüştürüldü.[1014]

Zeyd b. Hârise'nin Vâdi'l-kurâ'ya Benî Fezârelere Gönderilişi

Seferin Mevkii, Tarihi ve Sebepleri

Seferin mevkii Vâdi'l-kurâ nahiyesi olup Medine'ye yedi geceliktir.[1015]

Sefer, Hicretin 6. yılında, Ramazan ayında yapılmıştır.[1016]

Seferin sebepleri

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Gâbe yaylımında yayılmakta bulunan yirmi devesini Uyeyne b. Hısn el-Fezârî, Gatafan ve Fezârelerden 40 atlı salarak baskın yaptırıp sürdürmüş, Ebu Zerri'l-Gıfârî'nin oğlunu da şehit ettirmişti.[1017]

Diğer rivayete göre; baskıncıları yollayan, Rebia b. Bedr'in kızı ve Malik b. Huzeyfe b. Bedr'in karısı Ümmü Kırfe idi.

Ümmü Kırfe, kendi kabilesinden 40 kişiyi "Medine'ye giriniz!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın üzerine salmıştı.[1018]

Bu Ümmü Kırfe; oğullarından ve oğullarının oğullarından 30 atlı hazırlayıp, onlara:

"Medine'ye gidiniz, Muhammed'i öldürünüz!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Allah'ım! Oğullarını ona kaybettir!" diyerek onun aleyhinde dua etmişti.[1019]

Ümmü Kırfe on oğlan doğurmuş, onların hepsi de lider olmuşlardı.[1020]

Ümmü Kırfe'nin kavmi arasında şerefli bir mevkii vardı. Kavminin kraliçesi idi.[1021]

Araplar arasında, dillere destandı. Araplar, "Ümmü Kırfe'den daha emniyette olanı, daha şereflisi yok!" derlerdi.

Ümmü Kırfe’nin evinde 50 kişinin kılıcı asılı dururdu ki; hepsi de Ümmü Kırfe’nin mahremi, ev halkı idiler.[1022]

Zeyd b. Hârise ve arkadaşları Şam’a ticaret mallarıyla giderlerken, Vâdi’l-kurâ yakınlarında Fezârelerden bir cemaat tarafından kılıçtan geçirilmişler ve ticaret malları da yağmalanmıştı.

Zeyd b. Hârise şehitler arasında bir müddet baygın kaldıktan sonra kalkıp Medine’ye gelmiş,[1023] Benî Fezârelerle çarpışmadıkça yıkanmamaya,[1024] başına yağ ve koku sürünmemeye and içmiş, kendisini Benî Fezâreler üzerine göndermesini Peygamberimiz Aleyhisselâmdan dilemişti.[1025]

Zeyd b. Hârise’nin yaraları iyileşince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu askerî bir birlikle Benî Fezârelere gönderdi.[1026]

Gönderilen birlik, büyükçe bir süvari birliği idi.[1027]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, gönderirken, onlara:

“Gündüzleri gizleniniz, geceleri gidiniz!” buyurdu.[1028]

Kılavuz, Zeyd b. Hârise ve arkadaşlarının önüne düşüp Benî Fezârelere doğru yollandı.

Bedir oğulları ise, kendilerine bir gözcü tayin etmişlerdi.

Her gün, sabaha çıktıkları zaman, gözcü kendilerine ait bir dağın tepesine çıkıp, yoldan kendilerine doğru gelenlere bakar, gelenleri bir günlük uzaklıktan haber verir ve:

“Rahatça uyuyunuz! Bu gecenizde size gelebilecek bir tehlike, bir zarar yok!” derdi.

Zeyd b. Hârise ve arkadaşları bir gece kadar gittikten sonra, kılavuz yanıldı, başka bir yola saptı. Akşama kadar o yanlış yola devam ettiler. Yanıldıklarını anladılar.[1029]

Benî Fezâreler, İslâm mücahidlerinin geldiklerini haber aldılar.[1030]

Zeyd b. Hârise ve arkadaşları, Benî Fezâreleri geceleyin gafil iken basmayı bekleyerek sabahladılar.

Sabaha çıktıkları zaman, Benî Fezâreleri yurtlarından dağılıp gitmiş buldular. O sırada, Benî Fezârelerden dağılmamış küçük bir topluluğa

rastladılar ve onları kuşattılar.

Zeyd b. Hârise tekbir getirdi, arkadaşları da tekbir getirdiler.[1031] Şiddetle çarpıştılar.

Benî Fezâreler bozguna uğradılar.[1032]

Zeyd b. Hârise, Benî Fezâreleri araştırmak için ileri gitmekten, arkadaşlarını men etti.

Benî Fezârelerin belli başlı adamlarından Abdullah b. Mes'ade ile Kays b. Numan b. Mes'ade öldürüldü.[1033]

Öldürülenlerin Mes'ade b. Hakeme'nin iki oğlu Numan'la Ubeydullah olduğu da rivayet edilir.[1034]

Seleme b. Ekvâ da, Benî Fezârelerden birinin ardına düşüp onu öldürdükten sonra, araştırmaya devam ederek, Ümmü Kırfe Fâtıma binti Rebia'nın kızı Cariye binti Malik b. Huzeyfe b. Bedr'i, Fezâre oğullarının çadırlarından birisinde yakaladı.[1035]

Seleme b. Ekvâ, içlerinde kadın ve çocukların da bulunduğu bir topluluğun dağa doğru seğirttiklerini görüp, ok atarak onlarla dağın arasını kesti. Kendilerinin dağa kaçmalarını engelledi.[1036]

Mücahidlerden Kays b. Muhassir de, Ümmü Kırfe'nin ardına düşüp, onu yakaladı.[1037]

Ümmü Kırfe, çok yaşlı, koca bir karı idi.[1038]

Peygamberimiz Aleyhisselâma sövüp saymaya başlayınca,[1039] Zeyd b. Hârise onu öldürmesini Kays b. Muhassir'e emretti.[1040] Kays b. Muhassir de onu öldürdü.[1041]

Benî Fezârelerin ele geçirilebilen malları iğtinam edildi.[1042]

Zeyd b. Hârise, Ümmü Kırfe'nin zırh gömleğini Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdi.[1043] Seleme b. Ekvâ, Malik b. Huzeyfe b. Bedr'in kızı Cariye'yi esir edip Medine'ye getirmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Seleme! Demek sen bir kadın esir aldın?” buyurdu ve bunu birkaç kere tekrarlayınca, Seleme onu Peygamberimiz Aleyhisselâmın istediğini sanarak, Peygamberimiz Aleyhisselâma bağışladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onu, alır almaz, Hazn b. Ebi Vehb’e bağışladı ki;[1044] Hazn, Ebu Seleme’nin dayısı idi.[1045]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mescidde Yağmur Duası Yapışı

Hicretin 6. yılında, her yeri kuraklık ve kıtlık sardığından,[1046] Ramazan ayında,[1047] Cuma günü[1048] Peygamberimiz Aleyhisselâm Mescidde yağmur duası yaptı.[1049]

Enes b. Malik der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâmın devrinde bir kıtlık yılı gelip çatmıştı.

Bir Cuma günü, Resûlullah Aleyhisselâm ayakta hutbe irad buyururken, bir adam minberin karşısında Dârü’l-kaza tarafındaki eski kapıdan içeri girip Resûlullah Aleyhisselâmın karşısında ayakta durdu[1050] ve:

‘Yâ Rasûlallah! Yağmur kıtaldı! Her yeri kuraklık ve kıtlık sardı![1051] Mallar,[1052] develer, sığırlar, davarlar,[1053] atlar ve davar sürüleri kırıldı![1054]

Çoluk çocuklar aç kaldılar![1055] Çoluk çocuklar da, insanlar da helâk oldular![1056]

Yollar kapandı![1057] Memleketleri kıtlık sardı![1058]

Allah’a dua et de, bize yağmur versin!’ dedi.[1059]

Mescidde bulunanlardan bazıları da, ayağa kalkarak seslendiler:

‘Yâ Rasûlallah! Yağmurlar kıtaldı! Ağaçlar kurudu! Hayvanlar kırıldı![1060] Her yeri kuraklık sardı![1061]

Yâ Rasûlallah! Mallar helâk oldu!

Bizim için Allah’tan yağmur dile![1062] Allah’a dua et de, bize yağmur yağdırsın!’ dediler.[1063]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm ellerini kaldırdı.

Halk da, Resûlullah Aleyhisselâmla birlikte ellerini kaldırdılar.

Resûlullah Aleyhisselâm ellerini o kadar kaldırmıştı ki, koltuklarının altlarını görmüştüm.[1064]

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Ey Allah'ım! Bize yağmur ver! Ey Allah'ım! Bize yağmur ver! Ey Allah'ım! Bize yağmur ver!' diyerek dua etti.[1065]

Vallahi, o sırada biz gökyüzünde ne yoğun ne de ince hiçbir bulut, hiçbir şey görmüyorduk. Bizimle Sel' dağı arasında ne bir ev, ne de bir mahalle vardı.[1066] Gökyüzü ayna gibi parlaktı.

Resûlullah Aleyhisselâm dua edince, birden bir rüzgâr koptu.[1067]

Sel' dağının arkasından, kalkan şeklinde bir bulut parçası belirdi, semanın ortasına gelince yayıldı.[1068]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; bulutlar gökyüzünü kaplamadıkça, Resûlullah Aleyhisselâm ellerini indirmedi![1069]

Yağmurun yağmaya başladığını görünce de:

'Ey Allah'ım! Bu yağmuru bardaktan boşanırcasına yağdır ve hakkımızda hayırlı kıl!' diyerek dua etti.[1070]

Toplanan bulutlardan, kırbadan boşanır gibi yağmurlar boşanmaya başladı.[1071]

Yağmur damlalarının Resûlullah Aleyhisselâmın sakalına doğru süzülüp yuvarlandıklarını gördüm![1072]

Üzerimize öyle yağmur yağdı ki, neredeyse evlerimize gitmeye yol bulamayacaktık![1073]

Evlerimize varıncaya kadar, sulara dala dala yürüdük.[1074]

Öyle ki, güçlü kuvvetli veya evi yakın olan gençlere bile, ev halklarının yanına dönmek bir dert oldu.[1075]

O gün, ertesi gün, daha ertesi gün, tâ öteki Cuma'ya kadar hep üzerimize yağmur yağdı durdu.[1076]

Vallahi, yedi gün güneş yüzü görmedik![1077]

Cuma günü, Resûlullah Aleyhisselâmın ayakta hutbe irad ettiği sırada, aynı kapıdan bir kimse içeri girdi. Resûlullah Aleyhisselâmın karşısında ayakta dikildi.[1078]

'Yâ Rasûlallah! Evler yağmurdan yıkılmaya,[1079] hayvanlar sularda boğulmaya başladı![1080] Yollar kesildi.[1081] Yolcular yollarından geri kaldılar, zararlandılar.[1082] Allah'a dua et de, artık şu yağmuru dindirsin, bizden kessin!' dedi.[1083]

Mescidde bulunan cemaat de seslendiler:[1084]

'Yâ Rasûlallah! Evler yağmurdan yıkılmaya başladı! Yollar kapandı![1085]

Yâ Rasûlallah! Yağmurdan duvarlar yıkılıyor! Suların içinde boğulmaktan korkuyoruz!

Yâ Rasûlallah! Sular içinde boğulmaya başladık![1086]

Allah'a dua et de, şu yağmuru bizden kessin!' dediler.[1087]

Resûlullah Aleyhisselâm, âdemoğlunun bu kadar çabuk usanmasına gülümsedi.[1088]

Yine ellerini kaldırdı ve:

'Ey Allah'ım! Çevremize yağdır, üzerimize değil![1089]

Ey Allah'ım! Dağlara, tepelere, vadi içlerine ve ormanlara yağdır!' diyerek dua etti.[1090]

Dua ederken de, eliyle semanın neresine, neredeki buluta işaret etti ise, orası açıldı ve Medine üstü açık bir meydan gibi oldu![1091]

Bulutların sağa sola parçalandığını gördüm![1092] Bulutlar, Medine'nin üzerinden, elbise sıyrılıp çıkarılır, dürülür gibi sıyrıldı![1093] Medine'nin üzeri tamamıyla açıldı. Artık bulutlardan Medine'ye bir damla bile düşmüyordu!

Medine'ye baktım: Medine, taç giyinmiş gibi parıldıyordu![1094]

Biz de güneşte yürümeye çıktık.[1095]

Kanat vadisinin seli, bir ay durmadan aktı![1096]

Hangi yandan kim geldiyse, bol yağmur yağdığını söylemekte, haber vermekteydi.”[1097]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Yağmur Dualarının Sayısı ve Çeşitleri

Peygamberimiz Aleyhisselâmın altı türlü yağmur duası yaptığı sabit olmuştur.[1098]

1. Peygamberimiz Aleyhisselâmın yapmış olduğu yağmur dualarının ilki, Hicretin 6. yılında Ramazan ayında -yukarıda anlattığımız- yağmur duası olup, Peygamberimiz Aleyhisselâm bu duasına:

“Ey Allah’ım! Bize yağmur ver!” diyerek duaya başlayınca, Ebu Lübâbe b. Abdulmünzir:

“Yâ Rasûlallah! Hurmalar daha kurutma yerlerinde bulunuyor!” demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, duasına devamla:

“Ey Allah’ım! Ebu Lübâbe çırılçıplak koşup hurma kurutma yerinin su deliğini kendi fotasıyla tıkamak zorunda kalıncaya kadar, bize yağmur ver!” dedi.

O sırada, gökyüzünde hiçbir bulut görünmediği halde yağmur boşanmaya başlamış idi ki, Ensar Ebu Lübâbe’nin çevresinde toplanıp:

“Ey Ebu Lübâbe! Herhalde sen Resûlullah Aleyhisselâmın dediğini yapmadıkça gökyüzü açılmayacak, yağmurun arkası kesilmeyecek!” dediler.

Bunun üzerine, Ebu Lübâbe kalkıp hurma kurutma yerine gitti. Hurma kurutma yerinin deliğini kendi fotasıyla tıkayınca, gökyüzü açıldı! Yağmur kesildi.[1099]

2. Hz. Âişe’den rivayet edildiğine göre; halk Peygamberimiz Aleyhisselâma yağmur kıtlığından şikâyetlendiler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm bir minber kurulmasını emretti. Namazgâhta kendisi için bir minber kuruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, halka yağmur duasına çıkacakları bir gün de tayin etti.

O gün, güneşin ziyası vurduğu zaman, namazgâha gitti.

Minberine oturup tekbir getirdi. Yüce Allah'a hamd ü sena etti.

Sonra da:

“Siz, yurtlarınızın kuraklık ve kıtlığından, yağmurun uzun zaman üzerinizden uzaklaşmış, gecikmiş olmasından şikâyetlendiniz.

Zaten, Allah da Kendisine duada bulunmanızı size emretmiş, duanızı kabul buyuracağını da va'd eylemiştir” buyurduktan sonra:

“Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahman, Rahîm, Kıyamet gününün sahibi Allah'a mahsustur.

Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.

O Allah, dilediğini yapar.

Ey Allah'ım! Allah, yalnız Sensin!

Senden başka hiçbir ilah yoktur!

Ganî olan Sen'sin!

Bizler ise, fakîr ve yoksullarız!

Sen, bize yağmurunu indir!

İndirdiğini de, bizim için bir zamana kadar kuvvet kıl ve yetir!” dedi ve sonra da ellerini kaldırdı; tâ koltuklarının ak yeri görününceye kadar, ellerini kaldırmakta devam etti.

Sonra cemaate arkasını döndü. Ellerini kaldırmış olduğu halde cübbesini çevirdi, sonra cemaata döndü. Minberden inerek iki rekat namaz kıldı.

Derken, Allah bir bulut yarattı.

Gök gürlemeye, şimşek çakmaya başladı.

Allah'ın izniyle öyle yağmur yağdı ki, Resûlullah Aleyhisselâm Mescidine gelemedi!

Sellerin aktığını, halkın siperlenecek yerlere koşuştuklarını görünce, azı dişleri görününceye kadar güldü ve:

“Şehadet ederim ki; Allah her şeye kâdirdir! Ben de, O'nun kulu ve Resûlüyümdür!” buyurdu.[1100]

3. Peygamberimiz Aleyhisselâm Cumadan başka bir günde de Medine'de yağmur duası yapmış, fakat bu dua sırasında namaz kıldığı rivayet edilmemiştir.[1101]

Peygamberimiz Aleyhisselâma bir çöl Arabı gelip:

"Yâ Rasûlallah! Ben senin yanına öyle bir kavmin yanından geliyorum ki; onların ne azığını koyacak çobanları kalmıştır, ne de yayılacak hayvanları!" demişti.[1102]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Allah'ım! Mudarları kuraklık ve kıtlık yılına uğratarak onlara karşı bana yardım et!" diyerek dua etmişti.[1103]

Mudarlardan bir adam gelip:

"Yâ Rasûlallah! Kuraklık ve kıtlık yılına uğramaları için Mudarlar aleyhinde dua etmiştin.

Mudarlar mahvoldu!

Artık onların ne böğüren develeri, ne de bağıran küçük çocukları kaldı![1104]

Ey Allah'ın Peygamberi! Aşırı dereceyi bulan kuraklık ve kıtlık yüzünden, bizde ne kulaklarını kımıldatacak deve, ne de azığını koyacağımız bir çoban kaldı!" dedi.

Adamcağız, bu sözünü tekrarladıktan sonra, dönüp bir müddet bekledi.[1105]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu çağırdı ve kendisine:

"Sen ne demiştin?" diye sordu.

Mudarî sözünü tekrarladı.[1106]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm minbere çıktı,

Allah'a hamd ü sena etti.[1107]

"Ey Allah'ım! Sana dua ediyorum, duamı kabul buyur!

Senden dilekte bulunuyorum. Dileğimi ver![1108]

Ey Allah’ım! Sen bizi kıtlıktan kurtarıcı, güzel ve iyi sonuçlu, her yanı kaplayıcı, bol, iri damlalı,[1109] hiç zarar vermeyen, yararlı,[1110] sağanaklı bir yağmurla acele olarak sula!” diyerek dua etti.[1111]

Daha yatsı vakti olmadan, gökyüzünü bulutlar kapladı, yağmur yağmaya başladı.

Hangi yandan kim geldi ise, “Ot ve su bolluğundan, hayat bulduk!” demekte; yağmur haberi vermekte idi.[1112]

Yedi gün geçmeden, halk hayvanları için otlara ve sulara kanmış,[1113] yeni bir hayata kavuşmuşlardı.

Gelenlere:

“Su ve ot bolluğundan, develer kulaklarını kımıldatmaya başladılar mı?” diye sordukları zaman, onlar:

“Onlar böğürmeye bile başladılar!” diyorlardı.[1114]

4. Âbi’l-lahm oğullarının azadlısı Umeyr’in görüp bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zevrâ yakınında bulunan Ahcâru’z-zeyt yanında ayakta dikilerek ellerini kaldırmış, yüzünü Kıbleye dönüp yağmur duası yapmıştır.[1115]

Ahcâru’z-zeyt, Harre mevkiinde idi. Taşları kara ve parlak olduğundan, “Ahcâru’z-zeyt=Yağlı taşlık” adını almıştır.

Ahcâru’z-zeyt Medine çarşılarından birisi olup, Peygamberimiz Aleyhisselâm orada yağmur duası yapardı.[1116]

5. Halk kuraklık ve kıtlığa uğrayınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm, başına siyah bir sarık sarmış, sarığının bir ucunu arkasına salmış, omuzuna da Arapvâri bir yay asmış olduğu halde, Medine’den çıkıp Bakîu’l-Garkad’a kadar gitti.

Ayakta Kıbleye döndü, tekbir getirdi.

Açıktan okuyarak ashabına iki rekat namaz kıldırdı.

Birinci rekatta tekbir getirdi. İkinci rekatta Duhâ suresini okudu.

Sonra da, kıtlık yılının değişmesi için olmalı ki cübbesini tersine çevirdi.

Sonra, Yüce Allah’a hamd ve senada bulundu.

Daha sonra, ellerini kaldırdı ve:

“Ey Allah’ım! Memleketlerimiz boşaldı. Toprağımız küle döndü! Hayvanlarımız azaldı.

Ey bereketleri oldukları yerden indiren,

Rahmeti rahmet madenlerinden,

Yağmuru bulundukları yerlerinden çıkarıp yayan Allah’ım!

Küçük günahlardan bile mağfiret Senden dilenir.

Öyle ise, toptan günahlarımızın yarlıganmasını da Senden diler, büyük günahlarımızdan dolayı da Sana tevbe ederiz!

Ey Allah’ım! Bulutları akıntılı, bol, ve iri damlalı ve İlâhî Arşının altından bize yararlı olacak biçimde bereketlenmiş olarak üzerimize boşalt!

Yağdıracağın yağmur, bizim için kurtarıcı olan, sıkıntı vermeyen, tekrar tekrar gelen, eksilmeyen, mahsul yetiştiren, her yeri kaplayan, ucuzluk, bolluk veren bir yağmur olsun ki; otlar onunla çabukça bitip yetişsin, bizim için bereket çoğalsın, hayırların her çeşidi bizi karşılasın, geri kalmasın!

Ey Allah’ım! Sen, Kitabında, ‘Biz, diri olan her şeyi sudan yarattık!’ buyurdun.

Ey Allah’ım! Sudan yaratılmış olanların, sudan başka bir şeyle yaşaması mümkün değil.

Ey Allah’ım! İnsanlar ümitsizliğe düştüler.

Onlardan ancak ümitsizliğe düşenler düştüler ve kötü zanlar beslemeye başladılar.

Onların yaşlanmış hayvanları susuz kalmıştır.

Yavrusuz kalan ana yavruları için nasıl inlerse, onlar da öylece inlemekteler!

Gökten yağmur damlaları kesildi.

Bu yüzden, onların kemikleri inceldi, etleri gitti, yağları eridi!

Ey Allah’ım! İnleyenlerin iniltisine, güçsüzlükten sesi çıkmayanların ağlamasına, Senden başka rızkını verecek kimsesi bulunmayanlara acı!

Ey Allah’ım! Susuz yabanî hayvanlara, yaylım için salınmış ehlî hayvanlara, yemekten içmekten ağızları bağlanmış çocuklara acı!

Ey Allah’ım! Belleri bükülmüş yaşlılara, emzikteki yavrulara, otlak arayan hayvanlara acı!

Ey Allah’ım! Bize bağışladığın gücü, kuvveti, daha çok kuvvet vererek arttır. Bizi mahrum olarak geri çevirme!

Şüphe yok ki, dua ve dilekleri işitip rahmetinle karşılayacak ancak Sensin ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah!” diyerek dua etti.[1117]

Resûlullah Aleyhisselâm daha duasını bitirmeden, hava birden değişiverdi: Öyle yağmur yağmaya başladı ki, orada bulunan herkes, evlerine nasıl dönebileceklerini bilemediler![1118] Peygamberimiz Aleyhisselâm, yağmur duasına çıktığı zaman, genellikle:

“Ey Allah’ım! Kullarını, dilsiz hayvanlarını sula! Rahmetini yay! Ölmüş beldelerini ıslatıp dirilt!” diyerek dua ederdi.[1119]

6. Tebük seferi sırasında, Müslümanlar, sabaha çıkınca, yanlarında su bulunmadığından, susuzluktan Peygamberimiz Aleyhisselâma şikâyetlendiler.[1120]

Müslümanlar arasında bulunan münafıklardan bazıları da:

“Eğer Muhammed bir peygamber olsaydı, Musa Peygamberin kavmine Allah’tan yağmur dileyip yağmur yağdırdığı gibi, o da Allah’tan yağmur diler, yağmur yağdırırdı!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bunu işitince:

“Demek onlar böyle söylediler hâ?!

Rabbinizin sizi yağmurla sulayacağını umarım!” buyurdu.[1121]

Hz. Ömer der ki:

“Konak yerlerinden bir yere konmuş ve orada dayanılmaz bir susuzluğa uğramıştık ki, susuzluktan boyunlarımız kopacak sanmıştık!

Adam çıkıp su aramaya gidiyor, su araya araya boynunun koptuğunu sanacak dereceye gelmedikçe, geri dönmüyordu!

Hatta, adam boğazladığı devesinin işkembesindeki tersini sıkıp suyunu bile içiyordu![1122]

O sırada, Ebu Bekir:

‘Yâ Rasûlallah! Hiç şüphesiz, Allah Senin duanı hayırla karşılar. Bizim için dua ediversen?’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Sen benim dua etmemi istiyor musun?’ diye sordu.

Ebu Bekir:

‘Evet!’ dedi.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm ellerini kaldırdı, daha ellerini indirmemişti ki gök eğildi, karardı, gökten yağmur boşanmaya başladı!

Halk, yanlarındaki bütün kaplarını doldurdu.

Gidip baktığımızda, yağan yağmuru, ordugâhın ötesine geçmiş bulmadık!”[1123]

Abdullah b. Ebi Hadrad da bu yoldaki müşahedesini şöyle anlatır:

“Resûlullah Aleyhisselâmın Kıbleye dönüp dua ettiğini gördüm:

Vallahi, gökte hiçbir bulut görmüyordum.

Resûlullah Aleyhisselâm daha duasını bitirmemişti ki, her yandan kaynaşan bulutlara bakıyordum.

Resûlullah Aleyhisselâm bulunduğu yerden daha ayrılmadan, gök, suyunu üzerimize boşalttı!

Resûlullah Aleyhisselâmın, boşanan yağmur sırasında getirdiği tekbirini hâlâ işitiyor gibiyimdir!

Kendisinin, o sırada:

‘Şehadet ederim ki; ben Allah’ın Resûlüyümdür!’ buyurduğunu da işitmişimdir.

Bir müddet sonra, Allah üzerimizden bulutları dağıttı.

Yağmur ancak yeryüzünden bir kısmına yağmıştı.

Halk en sonuncusuna kadar içti ve suya kandı.”[1124]

Yağmur Duası ile İlgili Bilgiler

Yağmur duası; istiğfar ve hamd ü sena ile Allah’tan yağmur dilemektir. Kitab ve sünnetle, icma ile meşrudur.[1125]

Hz. Ali:

“Yağmur duasına çıktığınızda, Allah’a hamd ediniz, O’na lâyık olduğu üzere senada bulununuz!

Peygamber Aleyhisselâma salât ü selam getiriniz!

Allah’tan yarlıganmak dileyiniz!

Çünkü, yağmur duasına çıkmak istiğfardır, Allah’tan yarlıganmak dilemektir” demiştir.[1126]

Hz. Ömer, halifeliği sırasında, halkı namazgâha çıkardı. Orada, Allah’a dua ve istiğfarda bulundu. Fakat, namaz kıldırmadı. Böyle, istiğfar üzerine bir şey arttırmaksızın dönünce, kendisine:

“Ey mü’minler emîri! Biz senin yağmur duan gibisini görmedik!?” dediler.

Hz. Ömer, Nuh Aleyhisselâmın:

“Artık Rabbinizden mağfiret dileyiniz ki, O çok yarlıgayıcıdır; böylelikle, gökten, üzerinize bol bol yağmur salıversin! Üstelik, sizin mallarınızı, oğullarınızı da çoğaltsın! Size bağlar, bostanlar versin, ırmaklar akıtsın!”[1127]

“Ey kavmim! Rabbinizden mağfiret dileyiniz!

Sonra, O’na tevbe ve rücu’ ediniz ki, üstünüze gökten bol bol feyzini göndersin, kuvvetinize daha fazla kuvvet katsın!” dediğini anlatan âyetleri okudu.[1128]

Ömer b. Abdulaziz de, Meymun b. Mihran’a yazdığı yazıda şöyle demiştir:

“Ben, ‘Filan ayda filan günde yağmur duasına çıksınlar! Oruç tutmaya gücü yeten kişiler oruç tutsunlar! Sadaka vermeye gücü yetenler de sadaka versinler!’ diye, şehirler halkına yazı yazdım.

Çünkü, Yüce Allah, ‘Gerçekten iyi temizlenen ve Rabbinin ismini zikredip de namaz kılan kimse, umduğuna ermiştir’ [A’lâ: 14-15] buyuruyor.

Atanız Âdem ve ananız Havva’nın dediği gibi; ‘Ey Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik. Eğer Sen bizi bağışlamazsan, muhakkak, biz hüsrana düşenlerden oluruz!’ [A’râf: 23] deyiniz!

Nuh’un dediği gibi deyiniz ki; o, ‘Ey Rabbim! Ben, bilmediğim şeyi senden istemekten Sana sığınırım! Eğer Sen beni yarlıgamazsan, hüsrana düşenlerden olurum!’ [Hûd: 47] dedi.

Musa’nın dediği gibi de deyiniz ki; ‘O, ‘Ey Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık ettim! Artık Sen beni yarlıga!’ dedi. Bunun üzerine Allah da onu yarlıgadı. Çünkü, O çok yarlıgayıcı, çok esirgeciyidir.’ [Kasas: 16]

Yunus’un dediği gibi de deyiniz ki; o, ‘Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni her noksandan uzak tutarım. Ben gerçekten kendisine yazık edenlerden oldum!’ [Enbiyâ: 87] dedi.”[1129]

Yağmur Duasına Nasıl Çıkılır ve Çıkılınca Neler Yapılır?

Yağmur duasına üç gün ardarda çıkılır. Çıkılmadan önce, yoksullara sadakalar verilir. Tevbeler yenilenir. Müslümanlar için, Allah’tan yarlıganmak dilenilir. Yapılagelen bütün zulümler, haksızlıklar bırakılır. Ehlî hayvanlar yavrularıyla birlikte götürülüp, duaya çıkılan yerde birbirlerinden ayrılarak aralarında meydana gelen meleşmeler, böğürüşlerle... ihtiyacın ağırlığı sergilenir, herkes rikkate, heyecana getirilir. Çok yaşlanmış ihtiyarlar ile küçük çocuklar da birlikte götürülür. Çünkü, rahmetin inmesi, zayıflar yüzündendir.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sizler ancak zayıflarınız yüzünden geçindiriliyor, yardım olunuyor değil misiniz?” buyurmuştur (Buharî, Sahîh, 3/225).

Yağmur duasına yürünerek gidilir. Temiz ve fakat eski, hatta yamalı elbise giyilir. Başlar önlere eğilir, boyunlar bükülür. Tevâzulu, alçakgönüllü, huzû ve huşûlu olunur.

Yağmur duası için, kır olan yere çıkılır.

Ancak, Mekkeliler Mescid-i Haram’da, Medineliler Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mescidinde, Kudüslüler de Mescid-i Aksâ’da toplanırlar.

Şüphesiz ki, kutsal, şerefli mekânlar, rahmetin daha çabuk ve çok inmesine sebep olurlar.

Medine’de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzurundan başka yerde yağmur ve rahmet istenilmez. Çünkü, onun hakkında Yüce Allah, “Biz seni

âlemlere rahmet olarak gönderdik” [Enbiyâ: 107] buyurmuştur. O, günahkârların şefaatçısıdır.

Hayvanlar, Medine’de Mescidin kapısında durdurulur.

Yağmur duasında imam Kıbleye döner, ellerini kaldırır, dua eder; cemaat de oturmuş oldukları halde, imamın duasına “Amîn!” derler.

Yağmur duasına çıkılınca iki rekat namaz kılmak da caizdir (Şürünbilâlî, Merâkı’l-felâh, s. 451-453).

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, yağmur duasında, bayram namazlarında olduğu gibi, açıktan okuyarak iki rekat namaz kıldığı da olmuştur.[1130]

İmam Malik bu husustaki bir soruyu cevaplarken der ki:

“İmam namaza hutbeden önce başlar. İki rekat namaz kılar. Sonra Kıbleye döner. Kıbleye dönerken, cübbesini çevirir. Cübbesinin sağını solunun üzerine, solunu da sağının üzerine koyar. (Cübbenin alttan sol eteği sağ elle, sağ eteği sol elle tutulur. Eller arkadan çevrilerek, sağ elle tutulan etek sol omuza, sol elle tutulan etek de sağ omuza atılır. Böylece, cübbenin aşağısı yukarıya, sağı sola, solu da sağa gelmiş olur). Cemaat de yönleri Kıbleye doğru olmak üzere oturmuş bulunurlar. İmam ayakta hutbe okur ve dua eder.”[1131]

İmam Ebu Yusuf’a göre; imam halkı yağmur duasına çıkarır. Onlara iki rekat da namaz kıldırır. Rekatların ikisinde de açıktan okur. Sonra, orada ayakta dikilerek halka yüzünü döndürür, hutbe okur. Hutbeye başlayacağı sırada, cübbesini çevirir. Bunu, cübbesinin yukarısını aşağıya, aşağısını yukarıya getirerek yapar. Çevrilecek sof elbise ise, onun sağ eteğini sol omuzuna, sol eteğini de sağ omuzuna koyar.

Halk imamın karşısında bulunur. Onlar, cübbelerini çevirmezler.

İmam hutbesinde Allah’a dua eder, boynunu büküp yalvarır, Allah’tan mü’minler için yarlıganmak diler.[1132]

Hz. Ali; Ramazan ve Kurban bayramlarında ve yağmur duası namazında birinci rekatta yedi, ikinci rekatta beş tekbir alır, hutbeden önce namaz kılar, namazda okuyacağı sûreleri açıktan okurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, Hz. Ebu Bekir de, Hz. Ömer ve Hz. Osman da böyle yapardı.[1133]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın kıldığı iki rekat yağmur duası namazının birinci rekatında Tekvir, ikinci rekatında Duhâ sûresini;[1134] birinci rekatında Şems, ikinci rekatında Leyl sûresini;[1135] birinci rekatında A'lâ, ikinci rekatında Hâşiye sûresini okuduğu da rivayet edilmiştir.[1136]

Yağmur duası için ezen okunmadığı gibi, kamet de getirilmez.[1137]

Kürz b. Cabir'in Ükl ve Uranîleri Yakalamaya Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Sefer, Hicretin 6. yılında, Şevval ayında idi.[1138]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Zû Kared'den dönüşünden sonra olduğu da rivayet edilir.[1139]

Seferin mevkii olan Zülcedr, Kuba nahiyelerinden olup, Medine'ye uzaklığı, deve yürüyüşüyle altı mil kadardır, Ayr dağının yakınındadır.[1140] Buthan vadisi, suyunu oradan alır.[1141]

Başka rivayete göre; seferin mevkii Cemmâ idi.[1142]

Cemmâ; Medine'ye, Akik nahiyesinden Cürüf'e kadar 3 mil uzaklıkta küçük bir dağdır. Oradaki iki küçük dağdan en küçüğüdür.[1143]

Seferin Sebebi Olan Hadise

Benî Muharib ve Sa'lebelerle yapılan savaşta alınan esirlerden, Peygamberimiz Aleyhisselâma Yesar adında bir köle düşmüştü.[1144]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onun gizlice namaz kılmakta olduğunu görünce, kendisini kölelikten azad etmişti.[1145]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm Yesar'ı Cemmâ nahiyesi yaylımındaki develerini görüp gözetmekle görevlendirmişti.[1146]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Cemmâ yaylımında yayılan develeri 15 kadardı.[1147]

Orada, yayılan zekât develeri de vardı.[1148]

Müslüman halkın develeri de Cemmâ’da yayılmakta idi.[1149]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına, Becîle kabilesinden,[1150] Uraynelerden 8 kişi gelmişti.[1151]

Bunların dördü Uranîlerden, üçü Üklerden,[1152] birisi de Süleym oğullarındandı.[1153]

Uranîler, Kahtan; Ükller ise, Adnan soyundan idiler.[1154]

Medine’ye gelen bu adamlar, açlıktan son derecede zayıflamışlar, arıklamışlar, neredeyse ölecek hale gelmişlerdi.[1155]

Çok hastalıklı ve sıtmalı idiler, karınları da şişmişti.[1156] Sararmış, solmuşlardı.[1157]

Bunlar, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Sana İslâmiyet üzerine bey’at edeceğiz!” dediler, bey’at ederek Müslüman oldular,[1158] kelime-i tevhidi söylediler.[1159]

Halbuki, onlar yalancı idiler. Müslüman olmayı özlerinden istiyor değillerdi.[1160]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mescidinin Suffasında oturdular.[1161]

Medine’nin havasını kaldıramadılar, daha çok hastalandılar.[1162] Vebaya,[1163] dalak sancısına tutuldular.[1164]

Rivayete göre; onların tutuldukları hastalık Medine humması (sıtması) idi.[1165]

Onlar, Medine’den çıkıp gitmeyi istemeye başladılar:

Medine’nin yemekleri; abdest, gusül, cihad... kendilerinin hoşlarına gitmedi, işlerine gelmedi.

“Yâ Rasûlallah! Bizi barındır, yedir, geçindir![1166] Yâ Rasûlallah! Bize süt bul!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Siz Resûlullahın develerinin yanına gitmedikçe, size burada içirecek süt bulamam!” buyurdu.[1167]

“Yâ Rasûlallah! Şu ağrılar başımıza gelmiş bulunuyor. İzin versen de, biz develerin yanına gitsek?[1168]

Yâ Rasûlallah! Bizler hayvan sahipleriyiz. Ekin ve arazi sahipleri değiliz.[1169] Medine’nin havası bize ağır geldi!” dediler.[1170]

Hallerinden şikâyetlendiler.[1171] Medine’nin dışında bir yana gönderilip orada bakılmalarını istediler.[1172]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“İsterseniz, siz zekât develerinin bulundukları yere kadar gidip onların sütlerinden ve sidiklerinden[1173] içebilirsiniz!” buyurdu[1174] ve:

“Develerin sütlerinden ve sidiklerinden nasiplenmeniz için çobanımızla gidebilir misiniz?” diye sordu.

“Evet!” dediler, çıkıp gittiler.[1175]

Üç ay kadar, develerin yanında kaldılar.[1176]

Develerin sütlerinden ve sidiklerinden içerek sıhhat buldular.[1177] Benizleri yerine geldi.[1178] Hastalıklarından kurtulup sıhhat buldukları zaman, çok semizlediler ve hatta, semizlemekten karınlarında büklümler bile meydana geldi.[1179]

O sırada, Medine’de mum, yâni birsam denilen bir çeşit akıl bozukluğu hastalığı da zuhur etmişti.[1180]

Mum; birsamla birlikte gelen humma hastalığı olup, bunun yüzde ve bedende çiçek sivilcelerinden daha küçük sivilceler çıkan bir hastalık olduğu da söylenmiştir.[1181]

İyileşip Medine’ye gelen bu adamlar:

“Yâ Rasûlallah! Medine’de şu mum hastalığı zuhur etmiş bulunmaktadır. Bize izin verilse de, develerin yanına dönsek?” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Olur! Gidiniz, orada bulununuz!” buyurdu.

Gittiler.[1182]

Bu nankör adamlar, Harre nahiyesinde bulundukları sırada, kâfirlik yoluna saptılar.[1183]

Sabahleyin, Peygamberimiz Aleyhisselâmın develerinin yanına vardılar, onları sürüp götürdüler.[1184]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın azadlısı Yesar, yanına birkaç kişi alıp, onlara yetişti.[1185]

Gaddar adamlar çobanların üzerlerine yürüdüler,[1186] Yesar'ı yakaladılar,[1187] boğazladılar.[1188] Ellerini, ayaklarını kestiler. Son nefesini verinceye kadar onun diline ve gözlerine diken batırdılar, çekip gittiler.[1189]

Amr b. Avf oğulları kadınlarından bir kadın, merkebinin üzerinde oradan geçerken, bir ağacın altında Yesar'ın cesedini gördü. Kavminin yanına dönünce, gördüğünü, onlara haber verdi.

Onlar da, Yesar'ın ölüsünün bulunduğu yere doğru gittiler, ölüsünü Kuba'ya getirdiler.[1190] Kuba'da gömdüler.[1191]

Fâcianın habercisi "İmdad!" diye seslenerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi[1192] ve:

"Çobanı öldürdüler, develeri sürüp götürdüler!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Allah'ın süvarileri! Hayvanlarınıza bininiz!" denilerek İslâm mücahidlerine seslenilmesini emretti.

Süvariler hemen atlandılar.[1193]

Haber Peygamberimiz Aleyhisselâma gündüzün başında erişmişti.[1194]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, canileri yakalamak üzere, arkalarından acele 20 süvari saldı.[1195]

Süvari birliğine Kürz b. Cabir'i kumandan tayin etti.[1196]

Kumandanlığa Saîd b. Zeyd'in tayin edildiği de rivayet edilir.[1197]

Canilerin izlerini sürmek üzere, süvarilerin yanlarına bir iz sürücü de katıldı.[1198]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, süvari birliğini gönderirken, Ükl ve Uranîler aleyhinde:

“Ey Allah’ım! Onlara, yollarını kör et! Yollarını, tek deve yolundan daha dar ve çıkmaz et!” diyerek dua etti.[1199]

Süvariler, Ükl ve Uranîlere, Münakka’nın üst tarafında yetiştiler.[1200]

Münakka; Medine’nin doğusunda, Irak yolunda bir yerdir.[1201]

Ükl ve Uranîler, Harre’de yattılar. Sabaha çıkınca, yemeklerini yediler.

İslâm süvarileri, onların ne tarafa savuşup gittiklerini bilemediler.

O sırada, deve küreği, kolu taşıyan bir kadına rastladılar, onu tuttular.

Kendisine:

“Yanında taşıdığın nedir?” diye sordular.

Kadın:

“Bir cemaate rastlamıştım. Onlar bir deve kesmişlerdi, bunu bana onlar verdiler” dedi.

İslâm süvarileri:

“Şimdi onlar nerededir?” diye sordular.

Kadın:

“Onlar şuradaki çölün kara taşlığındadırlar.

Oraya doğru gittiğinizde, kendilerinin ateşlerinin tüttüğünü görürsünüz!” dedi.

İslâm süvarileri hemen oraya doğru gittiler.

Ükl ve Uranîlerin yemekten kalktıkları sırada onları kuşattılar, teslim olmalarını istediler.

Hiçbirini kaçırmadan, hepsini esir ettiler,[1202] bağladılar, terkilerine alıp Medine’ye getirdiler.

O sırada Zegabe’de bulunan Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına vardılar.[1203]

Ükl ve Uranîleri seyretmek üzere, Enes b. Malik ile bazı çocuklar da, süvarilerin arkasından, oraya geldiler.[1204]

Gündüz epeyce ilerlemişti.[1205]

Ükl ve Uranîlerin Suçları

Ükl ve Uranîler, Peygamberimiz Aleyhisselâmın azadlısı ve çobanı olan Yesar'ı ellerini, ayaklarını kesmek, gözlerine ve diline diken batırmak suretiyle şehit etmişlerdi.[1206]

Bunlar, hem hırsızlık yapmışlar, hem adam öldürmüşler, hem de İslâm olduklarını söyledikten sonra kâfirlik yoluna sapmışlar,[1207] irtidad etmişler,[1208] Allah'a ve Resûlüne karşı harp açmışlardı.[1209]

Ükl ve Uranîlere Uygulanan Ceza

Ükl ve Uranîlerin, ceza hukukunca, yaptıklarının aynı kendilerine yapılmak suretiyle cezalandırılmaları gerekiyordu.[1210]

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, İslâm süvarilerine emretti: Ükl ve Uranîlerin elleri ve ayakları kesildi, gözlerine de mil çekildi.[1211]

Enes b. Malik der ki:

"Onlar çobanın gözlerine diken batırdıkları için, Peygamber Aleyhisselâm da buna karşılık, onların gözlerine mil çektirmişti.[1212]

Mil çekilmeden önce, milleri kızdırdılar, onları canilerin gözlerine sürdüler.

El ve ayaklarının kesilen yerlerini de, kanlarının dinmesi için dağlamadılar.[1213]

Sonra da teşhir için asıldılar.[1214]

Öylece Harre'de bırakıldılar, ölüp gittiler.[1215]

Ükl ve Uranîlerin Kısas Suretiyle Cezalandırılmalarının Sebebi ve Hikmeti

Ükl ve Uranîlerin böyle cezalandırılmaları, İslâm çobanını aynı şekilde öldürmüş olmalarından ileri gelmiş, kendileri de aynı şekilde cezalandırılmışlardı.[1216]

Bu, bir kısas idi.[1217] Kısasta ise hayat vardı.[1218] Kötüleri, zalimleri yaptıklarının, yapacaklarının aynı ile cezalandırılacaklarını gözlerinin önüne sererek korkutmak; kendilerini bu kötü tutum ve davranışlarından alıkoymak; ve özellikle Müslümanların hayatını korumayı sağlamak vardı.[1219]

Kur'ân-ı Kerîm'in bu husustaki hükmü de şöyledir:

"Allah'a ve Allah'ın Resûlüne harp açanların, yeryüzünde yol kesmek suretiyle fesatçılığa koşanların cezası ancak, öldürülmeleri, yahut asılmaları, ya da sağ elleri ile sol ayaklarının çaprazvari kesilmesi, ya da bulundukları yerden sürülmeleridir.

Bu, onların dünyada rüsvaylığıdır. Âhirette ise, onlara pek büyük bir azap da vardır."[1220]

Ükl ve Uranîlerden Kurtarılan Develerin Zülcedr Yaylımına Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm Zegabe'den Medine'ye gelip Mescidinde oturduğu sırada, Seleme b. Ekvâ ile Ebu Rühm el-Gıfârî, canilerin ellerinden kurtardıkları 14 deveyi Mescidin kapısı önüne getirmişlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onlara doğru varıp baktı da, Hına diye anılan deveyi göremeyince:

"Ey Seleme! Hına nerede?" diye sordu.

Seleme:

"Ükl ve Uranîler onu boğazlamışlar, ondan başkasını boğazlayamamışlar!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Git, bak, bir yer bul; bunlar orada yayılsınlar!" buyurdu.

Seleme b. Ekvâ, onlar için Zülcedr kadar uygun bir yer bulunamayacağını söyledi.

Bunun üzerine, develer tekrar Zülcedr'e gönderildiler ve orada kaldılar.

Her gece develerin sütleri sağılıp Peygamberimiz Aleyhisselâma getirilirdi.[1221]

---

664 İbn Sa'd, 4/284, 285, İbn Abdilberr, 4/1445, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/247.
665 İbn Abdilberr, 4/1445, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/248.
666 İbn Sa'd, 4/285.
667 İbn Abdilberr, 4/1445.
668 İbn Sa'd, 4/285, 286.
669 Zehebî, Siyer, 3/17.
670 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/448.
671 İbn Hacer, İsâbe, 3/260, 261.
672 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/448, İbn Hacer, İsâbe, 3/260.
673 İbn Sa'd, 1/307.
674 İbn Hacer, İsâbe, 3/261.
675 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/448.
676 İbn Sa'd, 1/307, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/448, İbn Hacer, İsâbe, 3/260.
677 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/448, İbn Hacer, İsâbe, 3/260.
678 İbn Sa'd, 1/307.
679 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/448, İbn Hacer, İsâbe, 3/260.
680 İbn Hacer, İsâbe, 3/260.
681 Kalkaşandî, s. 40.
682 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
683 İbn Sa'd, 1/306.
684 İbn Sa'd, 2/78, Belâzurî, Ensâb, 1/376.
685 İbn Sa'd, 2/78.
686 Yâkût, 3/457.
687 Diyarbekrî, 2/2.
688 Yâkût, 3/457.
689 İbn Sa'd, 2/78.
690 Vâkıdî, Megâzî, 2/534, İbn Sa'd, 2/78.
691 Vâkıdî, Megâzî, 1/348, İbn Sa'd, 2/52, Buhârî, Sahîh, 3/240.
692 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 311.
693 Vâkıdî, Megâzî, 2/534.
694 İbn Sa'd, 2/78.
695 Zürkânî, 2/154.
696 Vâkıdî, Megâzî, 2/534, İbn Sa'd, 2/78.
697 Vâkıdî, Megâzî, 2/534.
698 Vâkıdî, Megâzî, 2/534.
699 İbn İshak, İbn Hişam, 3/214.
700 Vâkıdî, Megâzî, 1/396, İbn Sa'd, 2/61, Beyhakî, Delâil, 3/371 Zehebî, Târîh, s. 201, İbn Kesîr, Bidâye, 4/83.
701 Vâkıdî, Megâzî, 1/396, İbn Sa'd, 2/61.

702 Vâkıdî, Megâzî, 2/534, 535.
703 Yâkût, 5/276, 277.
704 Yâkût, 3/24.
705 Vâkıdî, Megâzî, 2/535, İbn Sa'd, 2/78, İbn Seyyid, 2/78.
706 İbn Sa'd, 2/78, İbn Seyyid, 2/78.
707 Ahmed b. Hanbel, 2/452, Müslim, 3/1387, İbn Abdilberr, 1/213.
708 İbn Sa'd, 5/550.
709 İbn Hacer, İsâbe, 1/203.
710 Semhûdî, 1/310.
711 İbn Sa'd, 5/550.
712 İbn İshak, İbn Hişam, 4/287.
713 Ahmed b. Hanbel, 2/452, Buhârî, Sahîh, 5/117.
714 İbn İshak, İbn Hişam, 4/287.
715 Ahmed b. Hanbel, 2/452, Buhârî, Sahîh, 5/117, 118, Müslim, 3/1386.
716 Ahmed b. Hanbel, 2/246.
717 Ahmed b. Hanbel, 2/452, Buhârî, Sahîh, 5/117, 118, Müslim, 3/1386.
718 Ahmed b. Hanbel, 2/483.
719 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288.
720 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288, Ahmed b. Hanbel, 2/145, Buhârî, Sahîh, 6/200, 201, İbn Mâce, 2/1084, 1085, Dârimî, 2/25, 26, Heysemî, 5/31.
721 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288, Ahmed b. Hanbel, 2/246, 247, Buhârî, Sahîh, 5/118, Müslim, 3/1386, İbn Abdilberr, 1/215, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/294.
722 Ahmed b. Hanbel, 2/452, Buhârî, Sahîh, 5/118.
723 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288.
724 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/295.
725 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288, Ahmed b. Hanbel, 2/452, Buhârî Sahîh, 5/118, Müslim, 3/1387.
726 İbn Abdilberr, 1/214, 215.
727 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288.
728 İbn Sa'd, 5/550, İbn Abdilberr, 1/215.
729 Halebî, 3/172.
730 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288.
731 İbn Abdilberr, 1/215.
732 Zürkânî, 2/146.
733 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288.
734 İbn Abdilberr, 1/215.
735 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/295, Diyarbekrî, 2/3.
736 Vâkıdî, Megâzî, 2/535, İbn Sa'd, 2/78, İbn Seyyid, 2/83.
737 İbn İshak, İbn Hişam, 3/292, Taberî, Târîh, 3/59, İbn Hazm, Cevâmi, s. 200, İbn Esîr, Kâmil, 2/188, Zehebî, Târîh, s. 275, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 32.
738 Belâzurî, Ensâb, 1/348.
739 İbn Sa'd, 2/53.
740 İbn İshak, İbn Hişam, 3/178, 193, Vâkıdî, Megâzî, 1/354, 355, İbn Sa'd, 2/55, 56, Ahmed b. Hanbel, 2/94, Buhârî, Sahîh, 5/40, İbn Kayyım, 1/367.
741 Vâkıdî, Megâzî, 1/355, İbn Sa'd, 2/53.
742 Vâkıdî, Megâzî, 2/535, İbn Sa'd, 2/78, 79.

743 İbn Hazm, Cevâmi, s. 200, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 32..
744 Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677.
745 İbn İshak, İbn Hişam, 3/392, Vâkıdî, Megâzî, 2/536, İbn Sa'd, 2/79, Taberî, Târîh, 3/59, İbn Seyyid, 2/83, Zehebî, Târîh, s. 275, Kastallânî, Mevâhib, 1/155.
746 İbn İshak, İbn Hişam, 3/292, İbn Sa'd, 2/79, İbn Seyyid, 2/83, Kastallânî, Mevâhib, 1/154.
747 İbn İshak, İbn Hişam, 2/292, Taberî, Târîh, 3/59, İbn Esîr, Kâmil, 2/188 İbn Seyyid, 2/83, Zehebî, Târîh, s. 275, İbn Kesîr, Bidâye, 4/149, Kastallânî, Mevâhib, 1/154, Diyarbekrî, 2/3, 4, Halebî, 2/677.
748 Vâkıdî, Megâzî, 2/536.
749 İbn İshak, İbn Hişam, 3/292, Taberî, Târîh, 3/59, Diyarbekrî, 2/3, 4.
750 Vâkıdî, Megâzî, 2/536, İbn Sa'd, 2/79, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/147.
751 İbn Sa'd, 2/79, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/147.
752 Vâkıdî, Megâzî, 2/536.
753 Vâkıdî, Megâzî, 2/536, İbn Sa'd, 2/79, Belâzurî, Ensâb, 1/348, Ebu't-Tayyib, 1/251, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/147.
754 Vâkıdî, Megâzî, 2/536.
755 Vâkıdî, Megâzî, 2/536, İbn Sa'd, 2/79, İbn Esîr, Kâmil, 2/188, İbn Seyyid, 2/83, Zehebî, Târîh, s. 275, İbn Kesîr, Bidâye, 4/149, Ebu't-Tayyib, 1/251, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/147.
756 İbn İshak, İbn Hişam, 3/292, Taberî, Târîh, 3/59, İbn Hazm, Cevâmi, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, 2/188, İbn Seyyid, 2/83, Zehebî, Târîh, s. 275, İbn Kesîr, Bidâye, 4/149, Diyarbekrî, 2/4.
757 Vâkıdî, Megâzî, 2/536, İbn Sa'd, 2/79, Ebu't-Tayyib, 1/251, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/147.
758 Vâkıdî, Megâzî, 2/546, İbn Sa'd, 2/79.
759 İbn İshak, İbn Hişam, 3/292, 293, Taberî, Târîh, 3/59, 60, İbn Seyyid, 2/83.
760 İbn Esîr, Kâmil, 2/188.
761 Vâkıdî, Megâzî, 2/536.
762 İbn İshak, İbn Hişam, 3/293, Vâkıdî, Megâzî, 2/537, İbn Sa'd, 2/7 79, İbn Seyyid, 2/83, Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/147.
763 Vâkıdî, Megâzî, 2/537, İbn Sa'd, 2/79, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Diyarbekrî, 2/4, Halebî, 2/677, Zürkânî, 2/148.
764 Vâkıdî, Megâzî, 2/537.
765 İbn Sa'd, 2/80, Belâzurî, Ensâb, 1/349, İbn Cevzî, 2/696, Ebu't-Tayyib, 1/252, Kastallânî, Mevâhib, 1/155, Diyarbekrî, 2/5, Zürkânî, 2/148.
766 Belâzurî, Ensâb, 1/348,349, İbn Seyyid, 2/84, Semhûdî, 1/311.
767 İbn Sa'd, 2/80.
768 Yâkût, 4/182.
769 Semhûdî, 4/1276.
770 Yâkût, 4/321.
771 Semhûdî, 4/1288.
772 Vâkıdî, Megâzî, 2/538, İbn Sa'd, 1/492.
773 Vâkıdî, Megâzî, 2/538.
774 İbn Sa'd, 1/494.
775 Vâkıdî, Megâzî, 2/539.
776 Zürkânî, 2/149.

777 Vâkıdî, Megâzî, 2/538.
778 Vâkıdî, Megâzî, 2/539.
779 İbn Hacer, İsâbe, 1/481.
780 Zürkânî, 2/149.
781 Vâkıdî, Megâzî, 2/539, Zürkânî, 2/149.
782 Zürkânî, 2/149.
783 Vâkıdî, Megâzî, 2/539.
784 Buhârî, Sahîh, 4/27.
785 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Müslim, 3/1436.
786 İbn İshak, İbn Hişam, 3/294.
787 Vâkıdî, Megâzî, 2/539, İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Müslim, 3/1436.
788 Vâkıdî, Megâzî, 2/539, Buhârî, Sahîh, 4/27, 5/71, Müslim, 3/1432.
789 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/52.
790 İbn İshak, İbn Hişam, 3/294, Vâkıdî, Megâzî, 2/540, Buhârî, Sahîh, 4/27, Müslim, 3/1436.
791 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Müslim, 3/1436.
792 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/52.
793 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/52-53, Müslim, 3/1436, 1437.
794 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/53.
795 Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1437.
796 İbn Sa’d, 2/82, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1437.
797 İbn Sa’d, 2/82, 83, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1437.
798 İbn İshak, İbn Hişam, 3/294.
799 İbn Sa’d, 2/80, Beyhakî, Delâil, 4/187.
800 İbn İshak, İbn Hişam, 3/294, Beyhakî, Delâil, 4/187.
801 Vâkıdî, Megâzî, 2/539, 540.
802 İbn İshak, İbn Hişam, 3/294, 295, Vâkıdî, Megâzî, 2/541, 542.
803 İbn İshak, İbn Hişam, 3/295, Vâkıdî, Megâzî, 2/542, Taberî, Târîh, 3/62.
804 Heysemî, 6/143, 144.
805 Beyhakî, Delâil, 4/191, Suyutî, Hasâis, 2/48, 49.
806 Vâkıdî, Megâzî, 2/544, Zehebî, Siyer, 2/321.
807 Beyhakî, Delâil, 4/191, Suyutî, Hasâis, 2/49.
808 İbn İshak, İbn Hişam, 3/295, Vâkıdî, Megâzî, 2/542, Taberî, Târîh, 3/63.
809 İbn Hazm, Cevâmi, s. 202.
810 İbn İshak, İbn Hişam, 3/297, 298.
811 Mes’ade b. Hakeme ve Evbar (Üsar)’ın yardımlarıyla (Zürkânî, 2/151).
812 İbn Sa’d, 2/83, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1437.
813 İbn Hacer, İsâbe, 3/368.
814 İbn İshak, İbn Hişam, 3/296.
815 Vâkıdî, Megâzî, 2/543.
816 İbn Sa’d, 2/83, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1438.
817 Zürkânî, 2/150.
818 İbn Sa’d, 2/83, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1437.
819 Vâkıdî, Megâzî, 2/540.
820 Zehebî, Siyer, 2/321.
821 Vâkıdî, Megâzî, 2/540.

822 Mes’ade, baskıncı müşriklerin başı ve kumandanı idi (İbn Seyyid, 2/86).
823 Beyhakî, Delâil, 4/192, Suyutî, Hasâis, 2/49, Halebî, 2/683, 684.
824 Vâkıdî, Megâzî, 2/540.
825 Vâkıdî, Megâzî, 2/546, İbn Sa’d, 2/80, 81.
826 İbn Seyyid, 2/86.
827 A. Zeynî Dahlan, 2/70.
828 Vâkıdî, Megâzî, 2/539, 546, 547, İbn Sa’d, 2/80, 81, 83.
829 İbn İshak, İbn Hişam, 3/297, Vâkıdî, Megâzî, 2/544, Zehebî, Siyer, 2/322.
830 Beyhakî, Delâil, 4/193, Suyutî, Hasâis, 2/50.
831 İbn İshak, İbn Hişam, 3/297.
832 Vâkıdî, Megâzî, 2/542, İbn Sa’d, 2/81.
833 Vâkıdî, Megâzî, 2/546.
834 Hâkim, 3/480, İbn Abdilberr, 4/1732.
835 Vâkıdî, Megâzî, 2/55, Hâkim, 3/480, İbn Abdilberr, 4/1731, 1732, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/250, Zehebî, Siyer, 2/322.
836 Vâkıdî, Megâzî, 2/544, 545.
837 Vâkıdî, Megâzî, 2/547, İbn Sa’d, 2/81, İbn Seyyid, 2/50, 51.
838 Vâkıdî, Megâzî, 2/547.
839 İbn Sa’d, 2/83, 84, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1438, 1439.
840 İbn İshak, İbn Hişam, 3/297, Vâkıdî, Megâzî, 2/541, Taberî, Târîh, 3/63, İbn Seyyid, 2/86, Zehebî, Târîh, s. 277, İbn Kesîr, Bidâye, 4/151, 152, Kastallânî, Mevâhib, 1/156, Semhûdî, 1/311, Diyarbekrî, 2/7, Halebî, 2/684.
841 İbn Sa’d, 2/84, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1437, Taberî, Târîh, 3/61, İbn Esîr, Kâmil, 2/191.
842 Vâkıdî, Megâzî, 2/541, İbn Sa’d, 2/81, Buhârî, Sahîh, 4/28, 5/71, Müslim, 3/1433, İbn Esîr, Nihâye, 2/242, İbn Kesîr, Bidâye, 4/152, Kastallânî, Mevâhib, 1/156, Diyarbekrî, 2/7, Halebî, 2/685.
843 İbn Sa’d, 2/84, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1439. Taberî, Târîh, 3/61, 62, İbn Esîr, Kâmil, 2/191, Zehebî, Târîh, s. 280, İbn Kesîr, Bidâye, 4/153.
844 İbn Sa’d, 2/84, Ahmed b. Hanbel, 4/53, Müslim, 3/1439, Taberî, Târîh, 3/61, 62, İbn Esîr, Kâmil, 2/191, İbn Seyyid, 2/88, Zehebî, Târîh, s. 281, İbn Kesîr, Bidâye, 4/153, Diyarbekrî, 2/8.
845 Vâkıdî, Megâzî, 2/542-546, İbn Sa’d, 2/81, İbn Seyyid, 2/87.
846 Kadı Iyaz, 1/277, Yâkût, 1/527, Semhûdî, 4/1153, 1159, Suyutî, Hasâis, 2/51, Diyarbekrî, 2/9.
847 Yâkût, 1/527, Zübeyr b. Bekkâr’dan naklen Suyutî, Hasâis, 2/9.
848 Zehebî, Siyer, 1/18.
849 Zehebî, Siyer, 1/18, Diyarbekrî, 2/9, Semhûdî, 4/1159.
850 İbn Sa’d, 2/84, Ahmed b. Hanbel, 4/53-54, Müslim, 3/1439, 1440, Taberî, Târîh, 3/63, İbn Esîr, Kâmil, 2/191, Zehebî, Târîh, s. 281, İbn Kesîr, Bidâye, 4/153.
851 Vâkıdî, Megâzî, 2/537, İbn Seyyid, 2/87, Ebu’t-Tayyib, 1/252.
852 Vâkıdî, Megâzî, 2/537, İbn Sa’d, 2/87.
853 Ahmed b. Hanbel, 4/430, Ebu Davud, 3/239.
854 Zürkânî, 2/149.
855 Müslim, 3/1263.
856 Ahmed b. Hanbel, 4/430, Ebu Davud, 3/240.
857 Müslim, 3/1263.
858 Ebu Davud, 3/24.

859 Müslim, 3/1263.
860 Ahmed b. Hanbel, 4/430, Müslim, 3/1263, Ebu Davud, 3/240.
861 Müslim, 3/1263.
862 Ahmed b. Hanbel, 4/430.
863 Vâkıdî, Megâzî, 2/548, Dârekutnî, 4/163.
864 Müslim, 3/1263.
865 Ebu Davud, 3/240.
866 İbn İshak, İbn Hişam, 3/297, 298, Vâkıdî, Megâzî, 2/548.
867 Abdurrezzak, 8/435.
868 Dârekutnî, 4/163.
869 İbn İshak, İbn Hişam, 3/297, 298, Vâkıdî, Megâzî, 2/548.
870 Abdurrezzak, 8/434, Müslim, 3/1263, Dârimî, 2/105, İbn Mâce, 1/686 Nesâî, 7/19.
871 İbn İshak, İbn Hişam, 3/298.
872 Yâkût, 4/212, Semhûdî, 4/1278.
873 İbn Sa'd, 2/84.
874 Vâkıdî, Megâzî, 1/4, Belâzurî, Ensâb, 1/377, Taberî, Târîh, 3/82, İbn Esîr, Kâmil, 2/207, Zehebî, Târîh, s. 293, İbn Kesîr, Bidâye, 4/178.
875 İbn Sa'd, 2/84, 85, İbn Seyyid, 2/104, Zehebî, Târîh, s. 293, İbn Kesîr, 4/178, Ebu't-Tayyib, 1/252, Kastallânî, Mevâhib, 1/156.
876 Diyarbekrî, 1/480.
877 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
878 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, İbn Sa'd, 2/85, Taberî, Târîh, 3/82, İbn Esîr, Kâmil, 2/206, 207, İbn Seyyid, 2/103-104, Zehebî, s. 293, İbn Kesîr, Bidâye, 4/178, Ebu't-Tayyib, 1/252, İbn Kayyım, 2/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/156.
879 Vâkıdî, Megâzî, 2/550, İbn Sa'd, 2/85, Halebî, 3/174.
880 Vâkıdî, Megâzî, 2/550.
881 Taberî, Târîh, 3/82, İbn Kayyım, 2/134, Diyarbekrî, 2/9, Halebî, 3/174.
882 Vâkıdî, Megâzî, 2/550.
883 Halebî, 3/174.
884 Vâkıdî, Megâzî, 2/550, 551, İbn Sa'd, 2/85, Taberî, Târîh, 3/82, İbn Seyyid, 2/104 Zehebî, Târîh, s. 293, İbn Kesîr, Bidâye, 4/178, İbn Kayyım, 2/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/156.
885 Vâkıdî, Megâzî, 2/511, İbn Sa'd, 2/85.
886 İbn Sa'd, 2/85, Yâkût, 4/366.
887 Vâkıdî, Megâzî, 1/4, 2/551, İbn Sa'd, 2/85.
888 Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/207, İbn Kayyım, 2/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/158.
889 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/86.
890 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/86, Belâzurî, Ensâb, 1/377, İbn Seyyid, 2/105.
891 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/86, İbn Seyyid, 2/105.
892 İbn Sa'd, 2/86.
893 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, İbn Sa'd, 2/85.
894 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, Halebî, 3/174, Zürkânî, 2/154.
895 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, İbn Sa'd, 2/85, Halebî, 3/174, Zürkânî, 2/154.
896 Vâkıdî, Megâzî, 2/551.
897 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, İbn Sa'd, 2/85.
898 Vâkıdî, Megâzî, 2/551.

899 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, İbn Sa'd, 2/85, İbn Seyyid, 2/104, Halebî, 3/174, Zürkânî, 2/154.
900 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, Halebî, 3/174.
901 Vâkıdî, Megâzî, 2/551.
902 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, İbn Sa'd, 2/85, Halebî, 3/174, 175, Zürkânî, 2/154.
903 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/86.
904 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/Belâzurî, Ensâb, 1/377, İbn Seyyid, 2/105.
905 Zürkânî, 2/154, 155.
906 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/86, Yakubî, 2/73, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Seyyid, 2/105.
907 Belâzurî, Ensâb, 1/377, Halebî, 3/175.
908 Vâkıdî, Megâzî, 2/252, İbn Sa'd, 2/86.
909 Semhûdî, 4/1178, Kastallânî, Mevâhib, 1/156.
910 Yâkût, 2/163.
911 Vâkıdî, Megâzî, 1/5.
912 * 4 bürüd 16 fersahtır. 1 fersah 3 mildir. 1 mil de 4 bin zira'dır (İbn Esîr, Nihâye, 1/116), İbn Sa'd, 2/86.
913 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, İbn Sa'd, 2/86.
914 İbn İshak, İbn Hişam, 3/194, Vâkıdî, Megâzî, 1/347, 348, Abdurrezzak, 5/384, Yakubî, 2/72.
915 Vâkıdî, Megâzî, 2/442, 443.
916 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
917 İbn Sa'd, 2/86, Yakubî, 2/71, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/207, İbn Kayyım, 2/134, İbn Seyyid, 2/105, 106, İbn Kesîr, Bidâye, 4/178.
918 İbn Esîr, Kâmil, 2/207, İbn Kesîr, Bidâye, 4/178.
919 Yâkût, 4/173.
920 İbn Sa'd, 2/87.
921 Zürkânî, 2/156.
922 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/553, İbn Sa'd, 2/87, Belâzurî, Ensâb, 1/377.
923 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 2/87.
924 İbn İshak, İbn Hişam, 3/64, Vâkıdî, Megâzî, 1/199, 200, İbn Sa'd, 2/37.
925 İbn İshak, İbn Hişam, 3/226, Vâkıdî, Megâzî, 2/442, 444, İbn Sa'd, 2/66.
926 İbn İshak, İbn Hişam, 4/288, İbn Sa'd, 5/550, İbn Abdilberr, 1/215.
927 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338.
928 İbn İshak, İbn Hişam, 4/388, İbn Sa'd, 5/550, İbn Abdilberr, 1/215.
929 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 2/87.
930 İbn Kayyım, 2/134.
931 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 2/87.
932 Vâkıdî, Megâzî, 2/553.
933 İbn Kayyım, 2/134.
934 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 5/33.
935 Hâkim, 4/45.
936 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 8/33, Hâkim, 4/45, İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/185.
937 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 8/33, İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/85.
938 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa'd, 8/33, Halebî, 3/176.
939 Hâkim, 4/45, İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/185.
940 İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/185, Halebî, 3/176.

941 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa’d, 8/33, Hâkim, 4/45, İbn Seyyid, 2/106, Kastallânî, Mevâhib, 1/157, Halebî, 3/176.
942 Zürkânî, 2/156.
943 Hâkim, 4/44.
944 İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185, Halebî, 3/176, Zürkânî, 2/156.
945 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa’d, 8/33.
946 İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185.
947 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, İbn Sa’d, 8/33, Halebî, 3/176.
948 İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185, İbn Kayyım, 2/134.
949 İbn Kayyım, 2/134.
950 İbn Abdilberr, 4/1702, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185, İbn Kayyım, 2/134.
951 Vâkıdî, Megâzî, 2/553, 554, İbn Kayyım, 2/134.
952 Vâkıdî, Megâzî, 2/554, İbn Abdilberr, 4/1703.
953 Vâkıdî, Megâzî, 2/554, İbn Kayyım, 2/134.
954 Halebî, 3/177, Zürkânî, 2/156.
955 İbn Abdilberr, 4/1703, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185, İbn Kayyım, 2/134, Halebî, 3/177, Zürkânî, 2/156.
956 Vâkıdî, Megâzî, 2/554, İbn Abdilberr, 4/1703, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185, İbn Kayyım, 2/134.
957 Vâkıdî, Megâzî, 2/554, İbn Sa’d, 8/32, 33, Hâkim, 3/638, 639, İbn Abdilberr, 4/1703, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/185, Zehebî, Siyer, 1/176, 177.
958 İbn Sa’d, 2/87.
959 Yâkût, 4/31.
960 Semhûdî, 4/1258.
961 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa’d, 2/85.
962 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/555, İbn Sa’d, 2/87, Belâzurî, Ensâb, 1/377, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/207.
963 Vâkıdî, Megâzî, 1/395, 396, İbn Sa’d, 2/61.
964 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, 552, İbn Sa’d, 2/85.
965 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa’d, 2/86, Yakubî, 2/73, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Seyyid, 2/105.
966 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa’d, 2/87, Belâzurî, Ensâb, 1/377, Yakubî, 2/72, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/207.
967 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa’d, 2/87, Belâzurî, Ensâb, 1/377, Yakubî, 2/72, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Kayyım, 2/134, İbn Seyyid, 2/106.
968 Zürkânî, 2/158.
969 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa’d, 2/87, İbn Seyyid, 2/106.
970 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, Halebî, 3/178, Zürkânî, 2/158.
971 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa’d, 2/87, Yakubî, 2/72.
972 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa’d, 2/87, Taberî, Târîh, 3/83.
973 Vâkıdî, Megâzî, 2/564, İbn Sa’d, 2/90.
974 Yakubî, 2/71.
975 İbn Sa’d, 2/90.
976 İbn İshak, İbn Hişam, 4/265, Taberî, Târîh, 3/84, İbn Seyyid, 2/108.
977 Yakubî, 2/71.
978 İbn Sa’d, 2/62.
979 Halebî, 2/581.

980 Halebî, 2/581.
981 Vâkıdî, Megâzî, 2/560, İbn Sa'd, 2/89, Belâzurî, Ensâb, 1/378.
982 Vâkıdî, Megâzî, 2/560, İbn Sa'd, 3/129.
983 İbn İshak, İbn Hişam, 4/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/560, Hâkim, 4/540, Halebî, 3/183, Zürkânî, 2/161.
984 İbn İshak, İbn Hişam, 4/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/561, İbn Mâce, 2/1332, 1333, Hâkim, 4/540.
985 İbn İshak, İbn Hişam, 4/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/561, İbn Mâce, 2/1332, 1333, Hâkim, 4/540, Deylemî, 5/288, Münzirî, 1/543, 544, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 16/80, 81, Halebî, 3/184, 185.
986 Vâkıdî, Megâzî, 2/560, İbn Sa'd, 3/129, Halebî, 3/183, Zürkânî, 2/161.
987 Vâkıdî, Megâzî, 2/560.
988 Vâkıdî, Megâzî, 2/560, İbn Sa'd, 2/89, İbn Seyyid, 2/108.
989 İbn İshak, İbn Hişam, 4/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/560-561, Hâkim, 4/540, Diyarbekrî, 2/11.
990 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, Hâkim, 4/540, Diyarbekrî, 2/12, Halebî, 3/183, 184, Zürkânî, 2/161.
991 Yakubî, 2/75, İbn Abdilberr, 2/845, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/480.
992 Vâkıdî, Megâzî, 2/561, İbn Sa'd, 2/89.
993 Vâkıdî, Megâzî, 2/561, İbn Sa'd, 2/89, Belâzurî, Ensâb, 1/378, İbn Abdilberr, 2/845, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/480.
994 Vâkıdî, Megâzî, 2/561, İbn Sa'd, 2/89.
995 Halebî, 3/184.
996 Vâkıdî, Megâzî, 2/561.
997 İbn Sa'd, 2/89.
998 Vâkıdî, Megâzî, 2/561, İbn Sa'd, 3/129, Halebî, 3/184.
999 Yakubî, 2/75.
1000 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, İbn Sa'd, 2/89.
1001 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/562, İbn Sa'd, 2/89, Belâzurî, Ensâb, 1/378, Taberî, Târîh, 3/83.
1002 Yâkût, 4/238.
1003 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, İbn Sa'd, 2/89, Belâzurî, Ensâb, 1/378, Yakubî, 2/73,74, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/209, İbn Seyyid, 2/109, Zehebî, Târîh, s. 295, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179, İbn Kayyım, 2/135, Kastallânî, Mevâhib, 1/158, Diyarbekrî, 2/12, Halebî, 3/185.
1004 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/209, İbn Kayyım, 2/135, İbn Seyyid, 2/110, Zehebî, s. 295, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179.
1005 Vâkıdî, Megâzî, 2/530, 531.
1006 Vâkıdî, 2/562, İbn Sa'd, 2/90.
1007 İbn Sa'd, 2/90, İbn Seyyid, 2/109.
1008 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, İbn Esîr, Kâmil, 2/209, İbn Seyyid, 2/110, İbn Kayyım, 2/135, Zehebî, s. 295, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179, Halebî, 3/185, Zürkânî, 2/162.
1009 Vâkıdî, Megâzî, 2/562.
1010 İbn Sa'd, 2/90, İbn Seyyid, 2/109, Halebî, 3/185.
1011 Vâkıdî, Megâzî, 2/563.
1012 Vâkıdî, Megâzî, 2/563.
1013 Vâkıdî, Megâzî, 2/563, İbn Sa'd, 2/90, İbn Seyyid, 2/109, Kastallânî, Mevâhib, 1/158, Diyarbekrî, 2/12, Halebî, 3/186, Zürkânî, 2/162.
1014 İbn Sa'd, 2/90, İbn Seyyid, 2/110, Halebî, 3/186, Zürkânî, 2/162.
1015 İbn Sa'd, 2/90.

1016 Vâkıdî, Megâzî, 2/564, İbn Sa’d, 2/90, Belâzurî, Ensâb, 1/378, Taberî, Târîh, 3/83.
1017 İbn Sa’d, 2/80, Buhârî, Sahîh, 4/27, Belâzurî, Ensâb, 1/348, İbn Esîr, Kâmil, 2/188, 189, İbn Seyyid, 2/87, Kastallânî, Mevâhib, 1/155.
1018 Yakubî, 2/71.
1019 Ebu Nuaym, Delâil, 2/534, 535, Suyutî, Hasâis, 2/69.
1020 Belâzurî, Ensâb, 1/378.
1021 Kastallânî, Mevâhib, 1/158, Diyarbekrî, 2/13.
1022 İbn Seyyid, 2/110, Diyarbekrî, 2/13.
1023 Vâkıdî, Megâzî, 2/564, İbn Sa’d, 2/90.
1024 İbn İshak, İbn Hişam, 4/265 Yakubî, 2/71, Taberî, Târîh, 3/84.
1025 Yakubî, 2/71.
1026 İbn İshak, İbn Hişam, 4/265, Vâkıdî, Megâzî, 2/564, İbn Sa’d, 2/90.
1027 Yakubî, 2/71.
1028 Vâkıdî, Megâzî, 2/564, İbn Sa’d, 2/90.
1029 Vâkıdî, Megâzî, 2/564.
1030 İbn Sa’d, 2/90.
1031 Vâkıdî, Megâzî, 2/564, 565.
1032 Yakubî, 2/71.
1033 Vâkıdî, Megâzî, 2/565.
1034 İbn Sa’d, 2/90, 91.
1035 Vâkıdî, Megâzî, 2/565.
1036 Taberî, Târîh, 3/84.
1037 İbn Sa’d, 2/90, Kastallânî, Mevâhib, 1/158.
1038 İbn İshak, İbn Hişam, 4/265, Vâkıdî, Megâzî, 2/565, İbn Sa’d, 2/90 Kastallânî, Mevâhib, 1/158.
1039 İbn Seyyid, 2/110.
1040 İbn İshak, İbn Hişam, 4/265, Taberî, Târîh, 3/84.
1041 Vâkıdî, Megâzî, 2/565, İbn Sa’d, 2/90.
1042 Vâkıdî, Megâzî, 2/565.
1043 Ebu Nuaym, Delâil, 2/535.
1044 Vâkıdî, Megâzî, 2/565, Halebî, 3/181.
1045 Taberî, Târîh, 3/84.
1046 Ahmed b. Hanbel, 3/104, Nesâî, 3/165.
1047 Taberî, Târîh, 3/83, Mes’ûdî, Murûc, 2/296, İbn Esîr, Kâmil, 2/210, Kastallânî, Mevâhib, 1/171.
1048 Mâlik, 1/191, Ahmed b. Hanbel, 3/104,187, Buhârî, Sahîh, 2/16.
1049 Buhârî, Sahîh, 2/16,176, Müslim, 2/612, Nesâî, 3/161.
1050 Buhârî, Sahîh, 2/16, Müslim, 2/612.
1051 Ahmed b. Hanbel, 3/104, Nesâî, 3/165.
1052 Ahmed b. Hanbel, 3/104, Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/17, Müslim, 2/612.
1053 Mâlik, 1/191, Ahmed b. Hanbel, 3/194, Buhârî, Sahîh, 2/16.
1054 Buhârî, Sahîh, 1/224, Ebu Davud, 1/305.
1055 Ahmed b. Hanbel, 3/256, Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/614, Nesâî, 3/166.
1056 Buhârî, Sahîh, 2/21.
1057 Mâlik, 1/191, Buhârî, Sahîh, 2/16, Müslim, 2/612.
1058 Nesâî, 3/159.
1059 Ahmed b. Hanbel, 3/256, Buhârî, Sahîh, 2/16, Ebu Davud, 1/305.

1060 Buhârî, Sahîh, 2/19, Müslim, 2/614, Nesâî, 3/160.
1061 Ahmed b. Hanbel, 3/187.
1062 Ahmed b. Hanbel, 3/271.
1063 Nesâî, 3/160.
1064 Buhârî, Sahîh, 2/21.
1065 Buhârî, Sahîh, 2/17, Müslim, 2/613, Nesâî, 3/161.
1066 Buhârî, Sahîh, 2/16, Müslim, 2/613.
1067 Ebu Davud, 1/305.
1068 Buhârî, Sahîh, 2/16, Müslim, 2/613.
1069 Buhârî, Sahîh, 1/234.
1070 Buhârî, Sahîh, 2/21.
1071 Ebu Davud, 1/305.
1072 Ahmed b. Hanbel, 3/256, Buhârî, Sahîh, 1/224.
1073 Buhârî, Sahîh, 2/17.
1074 Ebu Davud, 1/305.
1075 Ahmed b. Hanbel, 3/104, 271.
1076 Buhârî, Sahîh, 2/22.
1077 Buhârî, Sahîh, 2/16, 19, Müslim, 2/613.
1078 Buhârî, Sahîh, 2/16,17.
1079 Mâlik, 1/191, Ahmed b. Hanbel, 3/104, Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/18, 22, Ebu Dâvud, 1/305.
1080 Buhârî, Sahîh, 1/24, 2/18, 22, Nesâî, 3/167.
1081 Mâlik, 1/191, Buhârî, Sahîh, 2/16, 19, Müslim, 2/613.
1082 Buhârî, Sahîh, 2/21.
1083 Buhârî, Sahîh, 2/17.
1084 Buhârî, Sahîh, 2/19, Nesâî, 3/161.
1085 Ahmed b. Hanbel, 3/104, Buhârî, Sahîh, 2/19, Nesâî, 3/161, 166.
1086 Abdurrezzak, 3/91,92.
1087 Ahmed b. Hanbel, 3/261, Buhârî, Sahîh, 2/19.
1088 Ahmed b. Hanbel, 3/104, Nesâî, 3/166.
1089 Abdurrezzak, 3/92, Ahmed b. Hanbel, 3/104, Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/17, Müslim, 2/613, 614, İbn Mâce, 1/404.
1090 Mâlik, 1/191, Buhârî, Sahîh, 2/17, Müslim, 2/614, Nesâî, 3/162.
1091 Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/22, Müslim, 2/613, 614, Nesâî, 3/167.
1092 Buhârî, Sahîh, 2/18.
1093 Mâlik, 1/191, Buhârî, Sahîh, 2/18.
1094 Buhârî, Sahîh, 2/19-20.
1095 Buhârî, Sahîh, 2/17, Nesâî, 3/162,163.
1096 Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/22, Müslim, 3/614.
1097 Buhârî, Sahîh, 1/224, 2/22, Müslim, 2/614, Nesâî, 3/167.
1098 İbn Kayyım, 1/156.
1099 Ebu Nuaym, Delâil, 2/450, Beyhakî, Sünen, 3/354, İbn Kayyım, 1/156,157, Heysemî, 2/215.
1100 Ebu Davud, 1/304, Hâkim, 3/328.
1101 İbn Kayyım, 1/156.
1102 İbn Mâce, 1/404, 405.
1103 Abdurrezzak, 3/89.

1104 Abdurrezzak, 3/91.
1105 Abdurrezzak, 3/89.
1106 Abdurrezzak, 3/91.
1107 İbn Mâce, 1/405.
1108 Abdurrezzak, 3/89.
1109 Abdurrezzak, 3/89, 90, İbn Mâce, 1/405.
1110 Abdurrezzak, 3/90.
1111 Abdurrezzak, 3/90, İbn Mâce, 1/405.
1112 İbn Mâce, 1/405.
1113 Abdurrezzak, 3/91.
1114 Abdurrezzak, 3/90.
1115 Ahmed b. Hanbel, 5/223, Ebu Davud, 1/303, Tirmizî, Sünen, 2/443, Nesâî, 3/159, İbn Kayyım, 1/156.
1116 Semhûdî, 4/1121, 1123.
1117 Hattâbî'den ve İbn Asâkir'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 7/734-735, Nebhânî, s. 635.
1118 Nebhanî, s. 635.
1119 Mâlik, 1/91, Abdurrezzak, 3/92, Ebu Davud, 3/305.
1120 İbn İshak, İbn Hişam, 4/165, Vâkıdî, Megâzî, 3/1008.
1121 İbn Kayyım, 1/156.
1122 Taberî, Tefsîr, 2/55, Ebu Nuaym, Delâil, 2/523, Beyhakî, Delâil, 5/231, Zehebî, Târîh, s. 526, 527, İbn Kesîr, Bidâye, 5/9, Heysemî, 6/194, 195.
1123 Taberî, Tefsîr, 111/55, Ebu Nuaym, Delâil, 2/523, Beyhakî, Delâil, 5/231, Zehebî, Târîh, s. 527, İbn Kesîr, Bidâye, 5/9, Heysemî, 6/194, 195, İbn Huzeyme, İbn Hıbban, Hâkim ve Beyhakî'den naklen Suyutî, Hasâis, 2/105, 106.
1124 Vâkıdî, Megâzî, 3/1008, 1009.
1125 Sürünbilâlî, Merâkı'l-felâh Şerhu Nûri'l-îzah, s. 449, 550.
1126 Abdurrezzak, 3/88.
1127 Nûh: 10-12.
1128 Hûd: 52, Abdurrezzak, 3/88, İbn Ebi Şeybe, 2/474.
1129 Abdurrezzak, 3/87, 88.
1130 İbn Ebi Şeybe, 2/473, Buhârî, Sahîh, 2/16, Müslim, 2/611, Tirmizî, Sünen, 2/442, Nesâî, 3/163, 614.
1131 Mâlik, 1/190.
1132 Tahâvî, s. 39, 40.
1133 Abdurrezzak, 3/85.
1134 Nebhânî, s. 635.
1135 Abdurrezzak, 3/86.
1136 Hâkim, 3/326.
1137 İbn Ebi Şeybe, 2/473, Buhârî, Sahîh, 2/20.
1138 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/568, İbn Sa'd, 2/93, Belâzurî, Ensâb, 1/378, Taberî, Târîh, 3/84.
1139 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.
1140 İbn Sa'd, 2/93 Yâkût, 2/114, Semhûdî, 4/1174.
1141 Semhûdî, 4/1174.
1142 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.

1143 Yâkût, 2/158 Semhûdî, 4/1177.
1144 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.
1145 Kastallânî, Mevâhib, 1/161.
1146 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.
1147 Vâkıdî, Megâzî, 2/570, İbn Seyyid, 2/90, Kastallânî, Mevâhib, 1/161.
1148 İbn Seyyid, 2/90, Kastallânî, Mevâhib, 1/161, Diyarbekrî, 2/12.
1149 Müslim, 3/1296.
1150 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.
1151 Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93, Ahmed b. Hanbel, 3/205, Müslim, 3/1296.
1152 Ahmed b. Hanbel, 2/163, 233, Buhârî, Sahîh, 5/70, Müslim, 3/1297, 1298.
1153 Taberî, Tefsîr, 6/207.
1154 Kastallânî, Mevâhib, 1/162.
1155 İbn Seyyid, 2/88.
1156 Kastallânî, Mevâhib, 1/161.
1157 Halebî, 3/180, Zürkânî, 2/173.
1158 Ahmed b. Hanbel, 3/186, Buhârî, Sahîh, 8/43, Müslim, 3/1297.
1159 Buhârî, Sahîh, 5/70, Zürkânî, 2/172.
1160 Taberî, Tefsîr, 6/207.
1161 Buhârî, Sahîh, 8/19.
1162 Ahmed b. Hanbel, 3/186, Buhârî, Sahîh, 8/43, Müslim, 3/1297.
1163 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.
1164 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.
1165 Ahmed b. Hanbel, 3/163, Zürkânî, 2/173.
1166 Zürkânî, 2/173.
1167 Buhârî, Sahîh, 8/19.
1168 Ebu Avane'den naklen Zürkânî, 2/173.
1169 Ahmed b. Hanbel, 3/170, Buhârî, Sahîh, 5/70, Taberî, Tefsîr, 6/206, İbn Kayyım, 2/135.
1170 Ahmed b. Hanbel, 3/233, Taberî, Tefsîr, 6/206, İbn Kayyım, 2/135.
1171 Ahmed b. Hanbel, 3/186, Buhârî, Sahîh, 8/43, Müslim, 3/1297.
1172 İbn Seyyid, 2/88, 89, Halebî, 3/189.
1173 Develer, çölde yavşan ve marsama otu yedikleri için onların sidikleri ve sütleri, içilecek ilaçların içine konulurdu (İbn Seyyid, 2/9), Deve sidiği, mide ishaline iyi gelirdi (Zürkânî, 2/173).
1174 Müslim, 3/1296.
1175 Ahmed b. Hanbel, 3/186, Buhârî, Sahîh, 8/43, Müslim, 3/1297.
1176 Kastallânî, Mevâhib, 1/161.
1177 Ahmed b. Hanbel, 3/186, Buhârî, Sahîh, 8/43, Müslim, 3/1297.
1178 Zürkânî, 2/173.
1179 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290.
1180 Müslim, 3/1297.
1181 İbn Esîr, Nihâye, 4/373.
1182 İbn Kesîr, Bidâye, 4/179.
1183 Ahmed b. Hanbel, 3/163, 233, Buhârî, Sahîh, 5/70, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179, İbn Kayyım, 2/135, Kastallânî, Mevâhib, 1/161.
1184 Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.
1185 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.

1186 Müslim, 3/1296.
1187 Vâkıdî, Megâzî, 2/569.
1188 Kastallânî, Mevâhib, 1/161, Zürkânî, 2/175.
1189 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.
1190 Vâkıdî, Megâzî, 2/93.
1191 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/516.
1192 Taberî, Tefsîr, 6/207, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179.
1193 Taberî, Tefsîr, 7/207.
1194 İbn Sa'd, 2/93, Ahmed b. Hanbel, 3/163, Buhârî, Sahîh, 8/19, Müslim, 3/1296, Ebu Davud, 4/130.
1195 Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93, Taberî, Târîh, 3/84 İbn Esîr, Kâmil, 2/210, İbn Seyyid, 2/89, İbn Kayyım, 2/135, Zehebî, Târîh, s. 295, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179, Ebu't-Tayyib, 1/254, Kastallânî, Mevâhib, 1/161.
1196 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.
1197 Vâkıdî, Megâzî, 2/570, İbn Seyyid, 2/89, Kastallânî, Mevâhib, 1/161, Semhûdî, 1/313.
1198 Ahmed b. Hanbel, 3/198, Müslim, 3/1298, Ebu Davud, 4/131 Beyhakî, Delâil, 4/87, İbn Kesîr, Bidâye, 4/179.
1199 Beyhakî, Delâil, 4/88, İbn Kayyım, 2/136, İbn Kesîr, Bidâye, 4/180, Suyutî, Hasâis, 2/22, Zürkânî, 2/174.
1200 İbn Seyyid, 2/89.
1201 Semhûdî, 4/1314.
1202 Vâkıdî, Megâzî, 2/569.
1203 Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.
1204 Vâkıdî, Megâzî, 2/570.
1205 Buhârî, Sahîh, 8/20, Ebu Davud, 4/130.
1206 Vâkıdî, Megâzî, 2/569, İbn Sa'd, 2/93.
1207 Buhârî, Sahîh, 8/20, Ebu Davud, 4/130.
1208 Ahmed b. Hanbel, 3/193.
1209 Buhârî, Sahîh, 8/20, Ebu Davud, 4/130.
1210 İbn Kayyım, 2/136.
1211 İbn İshak, İbn Hişam, 4/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/570, İbn Sa'd, 2/93, Ahmed b. Hanbel, 3/186, Buhârî, Sahîh , 5/70-71, 8/19, Müslim, 3/1297, Ebu Davud, 4/130, Belâzurî, Ensâb, 1/378.
1212 Müslim, 3/1298.
1213 Buhârî, Sahîh, 8/19, Ebu Davud, 4/130.
1214 Vâkıdî, Megâzî, 2/570, İbn Sa'd, 2/93.
1215 Buhârî, Sahîh, 5/70, 71, Müslim, 3/1296.
1216 İbn Esîr, Nihâye, 2/403.
1217 Zürkânî, 2/177.
1218 Bakara: 179.
1219 Taberî, Tefsîr, 11/114, 115.
1220 Mâide: 33.
1221 Vâkıdî, Megâzî, 2/570, 571.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HUDEYBİYE SEFERİ

Seferin Tarihi, Mevkii, İsmi ve Sebebi

Sefer, Hicretin 6. yılında Zilkâde ayında vuku bulmuş,[1222] Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zilkâde ayının başında, Pazartesi günü, devesi Kasvâ'ya binip Müslümanlarla birlikte yola çıkmıştır.[1223]

Hudeybiye; ne büyük, ne de küçük, orta büyüklükte bir köy olup, altında Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at edilen ağaçtan[1224] dolayı Şecere Mescidi diye anılan mescidin yanındaki kuyunun ismini almıştır.

Hudeybiye ile Mekke arası bir merhaleliktir. Medine ile arası ise dokuz merhaleliktir.

Hudeybiye'nin bir kısmı Harem, bir kısmı da Hıll'dir, yani Harem dışıdır.

Hudeybiye'nin Harem dışı kalan yerleri Beytullah'a daha uzaktır.[1225]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; bir gece rüyasında ashabıyla birlikte korkusuzca girip Beytullah'ı (Kâbe'yi) tavaf ettiklerini, ashabdan bazılarının başlarının saçlarını kazıttıklarını, bazılarının da saçlarını kısalttıklarını görmüştü.[1226]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, rüyasını ashabına:

"Ben rüyada gördüm ki; siz muhakkak Mescid-i Haram'a gireceksiniz, başlarınızı kazıtacak, saçlarınızı kısalttıracaksınız!" diyerek haber verdi.[1227]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, gördüğü bu rüya üzerine, umreye, Kâbe'yi tavaf ve ziyaret etmeye niyetlendi.[1228]

Ashab çok sevindiler. Hemen o yıl Mekke'ye gireceklerini sandılar ve umdular.[1229]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu rüyası, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Andolsun ki; Allah, Resûlünün gördüğü rüyanın hak ve gerçek olduğunu doğrulamıştır.

İnşaallah, hepiniz, emniyet içinde, kiminiz başlarınızı kazıtarak, kiminiz de saçlarınızı kısaltarak, Mescid-i Haram'a korkusuzca muhakkak gireceksiniz..."[1230]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, umre için hazırlanmalarını ashabından bazılarına söyledi.

Onlar da yola çıkmak üzere hemen hazırlandılar.

Ashabdan Bazılarının Medine'de Görevlendirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabdan İbn Ümmi Mektum'u Medine'de yerine vekil bıraktı.[1231]

Nümeyle b. Abdullah el-Leysî'nin,[1232] Ebu Rühm Külsûm b. Husayn el-Gıfârî'nin vekil bırakıldığı da rivayet edilir.

İbn Ümmi Mektum, namaz kıldırmakla görevlendirilmişti.

Her üçünün vekil bırakıldıkları da söylenmiştir.[1233]

Sanıldığına göre; Nümeyle b. Abdullah ile Külsûm b. Husayn, Medine'nin korunma ve idare işlerine bakacaklardı.[1234]

Medine'den Yola Çıkış ve Yola Çıkanların Sayısı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, guslettikten sonra, Yemen işi iki elbise giydi.[1235]

Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte yola çıkanların sayısı 1400 idi.[1236] 1500,[1237] 1525 veya 1600[1238] veya 1700 kişi oldukları da rivayet edilir.[1239]

Sanıldığına göre; 1400’den fazlası, Bedevî Arapların yolda gelip katılmalarından ileri gelmiştir.[1240] Bunlardan 100 kişi, Eslem kabilesindendi. 70 kişi oldukları da rivayet edilmiştir.

Sefere, kadınlardan da:

1. Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
2. Ümmü Umâre,
3. Ümmü Meni’,
4. Ümmü Âmirü’l-Eşheliyye de katılmış bulunuyordu.[1241]

Hazırlanan Kurbanlık Develerin Sayısı

Kurban edilmek üzere 70 deve hazırlanmıştı.[1242]

Ebu Cehil’in Bedir savaşı neticesinde ele geçirilen ve Zülcedr’de yayılan devesi de, kurban edilecek develer arasında bulunuyordu.

Hz. Ebu Bekir, Abdurrahman b. Avf, Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah ve Sa’d b. Ubâde, kurbanlık develerini kendileri hazırlamış olan zengin sahabiler arasında idiler.

Zülcedr yaylımında yayılmakta bulunan develerin Medine’ye getirilip Zülhuleyfe’ye kadar sürülerek götürülmesi, Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından Nâciye b. Cündüb el-Eslemî’ye emredilmişti.[1243]

Müslümanların Atlıları ve Yanlarında Taşıdıkları Silahlar

Yola çıkan Müslümanlardan 200’ü atlı idi.[1244]

Müslümanların yanlarında, kınlarında sokulu olan kılıçlarından başka silahları da bulunmuyordu.[1245]

Bu da yolcu silahı idi.[1246]

Bir Süvari Birliğinin Öncü Olarak Yola Çıkarılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Muhacir ve Ensardan 20 kişilik bir süvari birliğini, Sa’d b. Zeyd el-Eşhelî’nin kumandası altında öncü olarak yola çıkardı.

1. Mikdad b. Amr,
2. Ebu Ayyâş ez-Zürakî,
3. Hubab b. Münzir,
4. Âmir b. Rebia,
5. Saîd b. Zeyd,
6. Ebu Katâde,
7. Muhammed b. Mesleme... yola çıkarılan süvari birliği arasında bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abbâd b. Bişr'i de, 20 kişilik süvari birliği içinde, Kureyş müşriklerinin tutum ve davranışlarını gözetlemek üzere gönderdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yola çıkardığı öncü süvari birliğinin arkasından, Nâciye b. Cündüb'ü de, yanına Eslemlerden bazı gençleri katarak, kurbanlık develerle birlikte yola çıkardı.[1247]

Medine Çevresindeki Bedevî Arapların Sefere Katılmaktan Kaçınmaları

Medine çevresinde oturan Cüheyne ve Müzeyne bedevîlerinden, sefere katılmaları istenilmişti.[1248]

Gerek bunlar, gerek Bekr oğulları, mallarını ve çoluk çocuklarını bahane ettiler ve aralarında da:

"Muhammed, bizi atlar ve silahlarla desteklenmiş düşman bir kuvvetle çarpıştırmak mı istiyor?!

Muhammed'le ashabı, boğazlanacak yemlik develer gibidirler! Onlardan hiçbirisi, bu seferlerinden sağ olarak dönemeyeceklerdir!

Çünkü, kendileri, yanlarında silahları bulunmayan, sayıca da çok olmayan bir cemaattirler.

Bedir'de öldürülmüş olan adamları için öç almaya and içmiş bir kavmin üzerine gidiyorlar!?" diye konuştular.[1249]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına katılarak gitmekten kaçındılar.

Kureyş müşriklerinin, Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı, ya çarpışmaya, ya da onun Beytullah'ı ziyaretine engel olmaya kalkışacaklarından korktular; Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu yoldaki daveti karşısında hareketsiz kaldılar.[1250]

Yüce Allah, onların bu uygunsuz tutum ve davranışlarını Kur'ân-ı Kerîm'de açıklayıp yerdi.[1251]

Hz. Ömer'le Sa'd b. Ubâde'nin Endişeleri

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zülhuleyfe'ye geldiği zaman, Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Seninle harp halinde bulunan bir kavmin üzerine silahsız ve atsız olarak varıp girecek misin?![1252] Ebu Süfyan ve adamlarının bize saldırmalarından endişe etmiyor musun? Gerektiğinde onlarla çarpışmak için yanımıza silahlarımızı almayalım mı?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bilmiyorum! Ben, umreye niyetlenmiş iken silah taşımak istemem!" buyurdu.

Sa'd b. Ubâde de:

"Yâ Rasûlallah!

Keşke yanımızda silah taşısaydık, onların şüpheli bir hareketlerini görürsek, üzerlerine yürürdük!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben silah taşımam! Ben ancak umreye niyetlenerek yola çıkmışımdır!" buyurdu.[1253]

Zülhuleyfe'de İhrama Girilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zülhuleyfe'de öğle namazını kıldı.[1254] İhrama girdi.[1255] İki rekat namaz kıldı.[1256]

Kıbleye döndü ve:

"Lebbeyk! Allâhümme lebbeyk!

İnnel hamde ve'n-nîmete leke vel mülke lâ şerîke lek!" diyerek telbiye etti.

Müslümanlar da, orada ihrama girdiler.[1257]

Zülhuleyfe'de ihrama girememiş olanlar ise, Cuhfe'de ihrama girdiler.[1258]

Kurbanlık Develerin Alâmetlenişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kurbanlık develerden getirtip üzerlerine çul örttü.

Onlardan birisinin boynuna, kendisi için boğmuklarını taktı. Hörgücünü bıçakla çizip kanatarak nişanladı, kalanlarını da nişanlaması, alâmetlemesi için, Nâciye b. Cündüb'e emir buyurdu; nişanlandı.

Müslümanlar da kurbanlık develerini böylece nişanladılar.[1259]

Büsr b. Süfyan'ın Tecessüs İçin Mekke'ye Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Büsr b. Süfyan'ı çağırdı. Gözcü olarak Mekke'ye gönderdi ve:

"Benim umre yapmak istediğimi Kureyşîlere ulaştır. Onlardan elde edebileceğin bilgileri de dönüp bana bildir!" buyurdu.[1260]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Zülhuleyfe'den İtibaren Uğradığı Yerler

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Zülhuleyfe'den ayrılıp Beydâ yolunu tuttu.[1261]

Beydâ: Zülhuleyfe ile Zâtülceyş arasındadır. Beydâ'nın başlangıcı, Zülhuleyfe'nin sonudur.[1262]

Zâtülceyş, Zülhuleyfe'ye 6 mildir. Medine'nin Akik vadisine 10-12 mil kadardır.

Nizar b. Maadd ile oğlu Rebia b. Nizar'ın kabirleri Zatülceyş'tedir.[1263]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Salı günü Melel'de sabahladı. Akşam yemeğini Seyyâle'de yedi.[1264]

Melel; Mekke yolunda bir vadidir. Melel'in Medine'ye uzaklığı 28 mildir.[1265] Başka rivayete göre; 21-22 mildir.[1266]

Seyyâle, sel vadisidir. Seyyâle'nin Medine'ye uzaklığı 30 mildir.[1267]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Melel'den hareket ederek Revhâ'da sabahladı.[1268]

Revhâ; Medine'ye 36-40 mil kadar uzaklıkta bir vadi olup, Mudar b. Nizar'ın kabri buradadır.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Revhâ vadisi hakkında:

“Bu vadi, Cennet vadilerindendir!” buyurmuştur.

Musa Aleyhisselâm, yetmiş bin kişi ile buraya uğramış, yetmiş peygamber gelip bu vadide namaz kılmıştır.[1269]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Revhâ'da, Nehd oğulları aşiretinden bir cemaate rastladı, onları İslâmiyete davet etti.

Onlar İslâmiyeti kabul etmekten kaçındılar.

Nehd oğullarının yanlarında deve ve davarları da bulunuyordu.

Onlar, adamlarından birisiyle, Peygamberimiz Aleyhisselâma hediye olarak süt gönderdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların hediyelerini kabul etmedi ve:

“Ben müşriklerin hediyesini kabul etmem!” buyurdu. Fakat, onlardan sütün satın alınmasını emretti.

Bunun üzerine, bedevî Müslümanlar, sütü satın aldılar.

Nehd oğulları, buna memnun oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Nehd oğullarından birisini yanına çağırdı ve ona:

“Siz nereye gitmek istiyorsunuz?” diye sordu.

O da:

“Yâ Muhammed! Bir aydan beri, Melel otlağına yağmur düştüğü bize haber verilmişti. Adamlarımızdan birisini gönderip yağmurlu ve otlu yerleri arattırdık. Adamımız yanımıza dönüp Melel'de davarların karınlarının doyduğunu, toplanmış su havuzlarından dolayı develerin yürümekte güçlük

çektiklerini, sulama gölcüklerinin çokluğunu haber verdi. Oraya kavuşmak istiyoruz" dedi.[1270]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Revhâ'dan sonra, Ebvâ'ya varıp kondu.[1271]

Ebvâ, Füru' ile Cuhfe arasında bir karyedir.

Ebvâ'nın Medine'ye uzaklığı 23 mildir, yani 5 günlüktür.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın annesi Hz. Âmine'nin kabri Ebvâ'dadır.[1272]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın altı yaşında bulunduğu sırada, Hz. Âmine, Medine'ye gidip eşi Hz. Abdullah'ın kabrini ziyaret ettikten sonra Mekke'ye dönerken Ebvâ'da vefat etmiş ve oraya gömülmüştü.[1273]

Ebvâ'da ve Veddan'da Peygamberimiz Aleyhisselâma Getirilen Hediyeler

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ebvâ'da bulunduğu sırada, İmâ b. Rahasa, iki deveye süt yükleyip, bir miktar deveyi ve yüz kadar da davarı hediye olarak oğlu Hufaf'la birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdi.

Hufaf gelince, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Babam şu develeri ve sütü sana gönderdi!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hufaf'a:

"Siz buralara ne zaman geldiniz?" diye sordu.

Hufaf:

"Yakında geldik! Bulunduğumuz yerde su vardır. Kuraklık olunca hayvanlarımızı oralardaki suya götürüp suluyoruz" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Oralardaki yerler nasıldır?" diye sordu.

Hufaf:

"Develerimizi besliyor; davarlara gelince, anmaya değmez!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hufaf'ın getirdiği hediyeleri kabul etti. Davarların ashabına dağılmasını emir buyurdu. Sütü de, tükeninceye kadar

tas tas içtiler. Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hufaf'a:

"Allah, mallarınızı size mübarek ve hayırlı kılsın!" diyerek dua etti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebvâ'dan sonra, Veddan'a geldi.[1274]

Veddan; Damre, Gıfar ve Kinanelere ait Füru' nahiyelerinden bir karyedir. Veddan'ın Ebvâ'ya uzaklığı 8 mildir, Cuhfe'ye uzaklığı 1 merhaledir.[1275]

Peygamberimiz Aleyhisselâma, Veddan'da bulunduğu sırada, üç şey; ekmek, ıtr ve acur hediye edildi.[1276]

Itr; dağınık biten, kökü kesilince süt gibi su çıkan bir nebattır.[1277] Bu, belki de, cırtlık dediğimiz veya o cinsten bir yeşilliktir.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, o yeşillik ile acurdan yedi ve hoşlandı. Zevcesi Hz. Ümmü Seleme'ye de götürülmesini emretti. Kendisinin hoşuna giden bu turfanda hediyeyi ona da göstermek, tattırmak istedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Veddan'dan sonra Cuhfe'ye gelip konakladı.[1278]

Cuhfe; ihrama girme yerlerindendir.

Cuhfe'nin Medine'ye uzaklığı 5 merhale ve 2 sülüs merhale kadardır.

Mekke'ye de dört buçuk merhaledir.[1279]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Cuhfe'de su bulamayınca, su kırbasıyla Harrar'a bir adam gönderdi.[1280]

Harrar, Cuhfe yakınında bir sudur.[1281]

Adam, gittikten biraz sonra, boş kırba ile geri döndü ve:

"Yâ Rasûlallah! Yürüyerek gitmeye güç yetiremedim, korktum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"Sen otur!" buyurdu.

Suya başka bir adam gönderdi.

O adam da, su kırbasıyla gitti. İlk adamın erişip korkuya düştüğü yere varınca, o da geri döndü.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"Sana ne oldu?" diye sordu.

Adam:

“Seni hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki; korktum da gitmeye güç yetiremedim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Sen de otur!” buyurdu.

Bundan sonra, başka bir adam gönderdi. O adam da, kendisinden önceki kişilerin erişip korktukları yerde korkuya düşerek geri döndü.

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabından birisini çağırarak onu su kırbasıyla gönderdi.

Bazı sucular da onunla birlikte gittiler.

Çünkü bunlar, daha önceki kişilerin gidip geri döndüklerini görmüşlerdi. Bunun da onlar gibi geri döneceğinden şüphe etmiyorlardı. Harrar’a vardılar. Su çektiler, kırbalarını doldurup geldiler.

Kureyş Müşriklerinin Kararları ve Bir Süvari Birliğini Kurâu’l-Gamîm’e Göndermeleri

Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’ye gelmek üzere bulunduğunu işitince, görüş sahibi olan adamlarını topladılar.

Durumu aralarında konuştular ve:

“Araplardan işitildiğine göre; o herhalde umre yapmak bahanesiyle askerlerini Mekke’ye sokmak istiyordur!

Mekke’ye sulhen girse de, onunla aramızda çarpışmaktan başka bir şey olmayacaktır!

Vallahi, kımıldayan gözlerimiz bulundukça buna imkân verilmeyecektir!

Haydi, reylerinizi, görüşlerinizi ortaya koyunuz!” dediler.

Nihayet, aralarında görüş birliğine vardılar.

Bu işi yönetmeyi de, rey ve görüş sahibi adamlarından Safvan b. Ümeyye, Süheyl b. Amr ve İkrime b. Ebu Cehil’e havale ettiler.

Safvan, Kureyş müşriklerine:

“Biz, size danışmadıkça hiçbir işi sonuçlandırmayacağız!

Biz, 200 atlıyı Kurâu’l-Gamîm’e göndermeyi ve üzerine de yavuz bir kişiyi kumandan tayin etmeyi uygun görüyoruz!” dedi.

Kureyş müşrikleri:

“Ne güzel görüşün var!” dediler.[1282]

Başlarında Halid b. Velid veya İkrime b. Ebu Cehil olmak üzere, süvarileri acele Kurâu’l-Gamîm’e yolladılar.[1283]

Kureyş Müşriklerinin Ehâbiş’ten Kendilerine Tâbi Olanlar ile Sakîfleri Yanlarına Almaları ve Ehâbiş’e Evlerinde Ziyafet Çekmeleri

Kureyş müşrikleri Ehâbiş’ten kendilerine tâbi olanları ve Sakîf kabilelerini yanlarına aldılar.

Ehâbiş’ten kendilerine katılan kabileleri, yedirip içirmek için topladılar.

Dârü’n-Nedve’de,

Safvan b. Ümeyye’nin evinde,

Süheyl b. Amr’ın evinde,

İkrime b. Ebu Cehil’in evinde,

Huvaytıb b. Abduluzzâ’nın evinde olmak üzere beş evde onlara ziyafet çektiler.[1284]

Ehâbiş, Kinane b. Huzeymelerden bir koldur.

Hun b. Huzeyme oğulları ile Mustalık oğulları, Mekke’nin aşağısındaki Hubşi dağının dibinde toplanıp; gecenin karanlığı ve gündüzün aydınlığı devam ettiği ve Hubşi dağı yerinde durduğu müddetçe, düşmanlarına karşı el ve iş birliği yapmak üzere, Kureyş müşrikleriyle antlaşmışlardı.

Bunun için onlara, Hubşi dağına izâfetle, Ehâbiş adı verilmiştir.[1285]

Hubşi dağının Mekke’ye uzaklığı 6 mildir.[1286]

Kureyş Müşriklerinin Dağ Başlarına Gözcüler Dikmeleri ve Karargâhlarını Beldah’ta Kurmaları

Kureyş müşrikleri, Mekke dağlarından Vezer (Vir) ve Veza’ dağlarına varıncaya kadar, dağ başlarına gözcüler diktiler.

Bunlar, on kişi idiler.

Gözcülerin başına Hakem b. Abdi Menaf’ı koydular.

Gözcüler:

“Muhammed şöyle şöyle yapıyor!” diye, gördüklerini birbirlerine fısıldamakta idiler.

Kureyş müşrikleri, Beldah’a kadar bu şekilde ilerlediler.

Beldah’a gelince, orada çadırlarını ve karargâhlarını kurdular. Kadınlarını ve çocuklarını da oraya götürdüler.[1287]

Beldah, Mekke’nin batı tarafında bir vadidir.[1288]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Gadîrü’l-Eştat’a Gelişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Gadîrü’l-Eştat’a kadar ilerleyip geldi.[1289]

Gadîrü’l-Eştat, Usfan’a 3 mil uzaklıktadır.[1290] Sel sularından kalma gölcükleri bulunan bir vadidir.[1291] Hudeybiye hizasındadır.[1292] Kuaykıan dağının yakınındadır.[1293]

Büsr b. Süfyan’ın Kureyş Müşrikleri Hakkında Edindiği Bilgiler

İslâm gözcüsü Büsr b. Süfyan, Mekke’ye girip Mekkelilerin konuştuklarını, görüşlerini dinledikten sonra, dönüp Usfan’ın arkasındaki Gadîrü’l-Eştat mevkiinde Peygamberimiz Aleyhisselâma kavuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu görünce:

“Ey Büsr! Arkandakilerden ne haber var?” diye sordu.

Büsr:

“Yâ Rasûlallah! Senin kavmin olan Ka’b b. Lüeyy ile Âmir b. Lüeyy, senin geldiğini işitmişler.

Üzerlerine zorla gireceğinden korkarak, sana karşı, Ehâbiş ile kendilerine bağlı kabilelerin ittifaklarını sağlamış; Ehâbiş ile kendilerine katılanlara, develer keserek, yüksek binalarda ve evlerinde ziyafetler çekmiş; Halid b. Velid’in kumandası altında ikiyüz atlıyı ileri sürmüşler -ki, onlar şimdi Gamîm’deler.

Dağ başlarına gözcüler ve gözetleyiciler dikmiş; sütlerinden faydalanacakları sağmal ve yavrulu develerini.. hâsılı döllerini döşlerini

yanlarına almış; seni Mescid-i Haram'dan men için kaplan postu giyinmiş; Beldah vadisine kadar gidip orada çadırlarını kurmuş oldukları halde, onları gerimde bırakmış bulunuyorum.[1294]

Gerimde bıraktığım Ka'b b. Lüeyy ve Âmir b. Lüeyyler, senin için Ehâbiş'i toplamışlar. Beytullah'tan men etmek için seninle çarpışacaklar![1295]

Müşrikler sana karşı pek çok yığınak yapmışlardır; muhakkak seninle çarpışacak, Beytullah'tan, Beytullah'ı ziyaretten seni men edeceklerdir.[1296]

Seni Mekke'ye sokmamak için and içmişlerdir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Eyvâh! Kureyş helâk oldu!

Zaten harp onları yiyip tüketmiştir.

Ne olurdu, kendileri benimle öteki Araplar arasından çekilseydiler, beni onlarla başbaşa bıraksaydılar!

Onlar beni yenecek olurlarsa, zaten kendilerinin de istedikleri bu olduğuna göre, istekleri gerçekleşmiş olurdu.

Eğer Allah beni onlara galip kılacak olursa, ya onlar akın akın İslâmiyete girerlerdi, yahut savaşırlardı.

Kureyş müşrikleri ne sanıyorlar?

Vallahi, Allah'ın yaymak üzere beni göndermiş olduğu din için çarpışmaya devamdan geri durmayacağım!

Allah ya bu dini galip ve üstün kılar, ya da bu yolda şu boynumun yanı gider!" buyurdu.[1297]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Müslümanlara:

"Halid b. Velid, birtakım Kureyş süvarileriyle gözcü olarak Gamîm mevkiinde bulunuyor.

Siz şimdi yolun sağ tarafını tutup gidiniz!" buyurdu.

Halid b. Velid, Peygamberimiz Aleyhisselâmla yanındakilerin orada olduklarını anlayamadı. Ancak, kalkan kara tozları görünce, ayağıyla tepip

hayvanını koşturarak, Müslümanların geldiğini Kureyşîlere haber vermeye gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da Müslümanlarla birlikte yollarına devam etti.[1298]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Gamîm'de Durup Ashabına Hitabda Bulunması ve Durum Hakkındaki Görüşlerini Sorması

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Gamîm mevkiine gelip kondu.[1299]

Gamîm; Usfan'la Dacnan arasında, Usfan'ın önünde bir vadidir.

Kurâ da, vadinin Harre tarafında, vadi boyunca uzanan kara bir dağdır.

Gamîm'in Usfan'a uzaklığı 8 mildir.[1300]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Müslümanların yanına varıp ayakta durdu.[1301] Şehadet getirdi, Allah'a hamd etti,[1302] O'na lâyık olduğu üzere senada bulundu.

"Emmâ ba'd=İmdi, bundan sonra[1303] ey Müslümanlar cemaati!" diyerek söze başladı ve şöyle buyurdu:[1304]

"Kureyş müşrikleri Ehâbiş'e (kabileler topluluğuna) tirit yedirerek Beytullah'ı tavaftan bizi alıkoymak istiyorlar?[1305]

Bu yoldaki görüşlerinizi bana söyleyiniz?[1306]

Doğruca Beytullah'a yönelip ilerlememizi ve bizi ondan alıkoymak isteyenlerle çarpışmamızı mı uygun görüyorsunuz;[1307] yoksa bu yolda bize karşı Kureyş'e yardımcı olanları gerimizde bırakıp müşriklerin çoluk çocuklarının üzerlerine mi yürüyelim?

Bu takdirde, onlar oldukları yerde oturup kalırlarsa, yağmalanmış, tasalanmış olarak oturup kalmış olurlar.

Eğer bizi takibe kalkarlarsa, zayıf ve bitkin olarak takibe kalkmış olurlar.

Allah da onları rezil ve rüsvay eder" buyurdu.[1308]

Hz. Ebu Bekir:

“Allah ve Allah’ın Resûlü daha iyi bilir.[1309]

Yâ Rasûlallah! Sen şu Beyt-i Haram’ı tavaf, ziyaret maksadıyla yola çıktın.

Ne bir kimseyi öldürmek, ne bir kimse ile çarpışmak istemezsin.

Hal böyle olunca, sen Kâbe’ye doğru yürü![1310]

Kim bizi Kâbe’den men etmeye kalkarsa, biz de onunla çarpışırız![1311]

Yâ Rasûlallah! Biz Mekke’ye, Mekkelilere doğru yürümemizi uygun görüyoruz.

Şüphe yok ki, Yüce Allah sana yardım eder. O, senin yardımcındır” dedi.[1312]

Diğer sahabiler de:

“Allah ve Allah’ın Resûlü daha iyi bilir!

Ey Allah’ın Peygamberi! Biz ancak umre için ihrama girip buraya gelmiş bulunuyoruz. Yoksa, hiçbir kimse ile çarpışmaya gelmedik.

Fakat, Beytullah’la aramıza girecek, ziyaretimize engel olmaya kalkışacak olanlar olursa, onlarla çarpışırız!” dediler.[1313]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Haydi, öyleyse Allah’ın ismiyle yürüyünüz!” buyurdu.[1314]

Akşam olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kureyşîlerin gözcüleri, casusları, Merru’z-zahran’da veya Dacnan’dadırlar!” buyurdu ve:

“Zâtü’l-Hanzal seniyyesini hanginiz biliyor?” diye sordu.

Büreyde b. Husayb el-Eslemî:

“Yâ Rasûlallah! Ben biliyorum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Düş önümüze!” buyurdu.

Büreyde b. Husayb, akşamdan önce, süvari dağlarının önündeki Asal’ı tuttu.[1315]

Biraz daha gidince, ayakları taştan yarıldı ve cerahatlandı. Kendisi, çalılara çırpılara takıldı kaldı.

Harâretten, hiçbir şeyi anlamaz hale geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onun, böyle yürümekten kaldığını görünce:

“Haydi, sen hayvanına bin!” buyurdu.

Büreyde b. Husayb, hayvanına bindi.[1316]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bizi müşriklerin bulunduğu yoldan başka bir yola çıkaracak kim var?[1317] Bize Zâtü’l-Hanzal yolunu kim gösterir?” diye sordu.

Amr b. Abdi Nühm el-Eslemî, hayvanından inip:

“Yâ Rasûlallah! Orayı sana ben göstereyim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Haydi, önümüzden yürüyüp git!” buyurdu.

Amr öne düşüp gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bir tepecik görünce:

“Yoksa, Zâtü’l-Hanzal tepeciği bu mu?” diye sordu.

Amr:

“Evet, yâ Rasûlallah!” dedi.

Zâtü’l-Hanzal tepesini aşmak için bir müddet durup dinlendiler.

Kılavuz Amr, içinde yürünmesi güç olan dağlar arasında, çukurluklar arasında, yürüyenler için çok meşakkatli taşlık bir yoldan götürdü.

Vadinin kesintisinde bir düzlüğe indiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“‘Allah’tan yarlıganmak dileriz ve O’na tevbe ederiz!’ deyiniz” buyurdu.

Müslümanlar da bunu söylediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Vallahi, bu söz Hıtta’dır ki, Allah tarafından İsrail oğullarına, ‘‘Ey Allah’ım! Bizden sâdır olan günahlarımızı bağışla’ deyiniz’ sözü olup, İsrail oğullarına teklif edildi de, onlar bunu söylememişlerdi” buyurdu.[1318]

Zâtü’l-Hanzal Tepesinin Fazileti ve Kızıl Develiden Başkalarının Yarlıganışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; Yüce Allah’ın İsrail oğullarına ‘‘...Kapıdan secde ederek giriniz ve ‘Dileğimiz, günahlarımızın dökülüp düşmesidir’ deyiniz!’ [Bakara: 58] diye haber verdiği kapı müstesna olmak üzere, bu tepedeki gecenin bir benzeri daha yoktur! Bu gece bu tepeyi aşacak olan kimseyi, Allah muhakkak yarlıgayacaktır!” buyurdu.[1319]

İsrail oğullarının secde ederek girecekleri kapı, Beytü’l-Makdis’in kapısı idi.[1320]

Ebu Saîd el-Hudrî, tepenin üzerine dikilip:

“Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Hiçbir kimse, yarlıganmadıkça bu tepeyi geçmeyecektir!’ buyuruyor” diyerek seslendi.

Bunun üzerine, Müslümanlar seğirterek tepeden aşağı inmeye başladılar.

Tepeyi halkın en sonunda geçeni, Ebu Saîd el-Hudrî’nin ana bir kardeşi olan Katâde b. Numan idi.

Tepeden inince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kimin yanında yol azığı varsa, onu pişirsin!” buyurdu.

Hemen herkesin yol azığı hurma idi. Peygamberimiz Aleyhisselâmın azıktan maksadı, un idi.

“Yâ Rasûlallah! Ateş yakarsak Kureyş müşrikleri tarafından görülmekten korkarız!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onlar sizi göremezler! Yüce Allah, onlara karşı size yardım edecektir!” buyurunca, beşyüzden fazla ateş yaktılar.

Ekmek, yemek yapmak isteyenler, istediklerini yaptılar.

Sabaha çıkılınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm sabah namazını kıldıktan sonra:

“Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; Yüce Allah, kızıl develi tek kişi müstesna olmak üzere, bütün binitlileri yarlıgamıştır!” buyurdu.

İslâm cemaati arasında ve karargâhta böyle bir kişi arandı ise de, bulunamadı.

Zera nahiyesine varıldığı zaman, Sîfü'l-Bahr halkından Saîd b. Zeyd adında bir adama rastlandı.

Ona:

"Resûlullah Aleyhisselâm şöyle şöyle buyurdu" denildi.

Saîd b. Zeyd, bunu kendisine söyleyene:

"Yazıklar olsun sana! Resûlullaha sen git de senin için yarlıganmak dilesin!

Benim devem, vallahi, benim için yarlıganmak dilenmesinden daha önemlidir!" dedi.

Meğer, adam devesini yitirmiş, onu oralara kadar aramaya gitmiş imiş!

Adam;

"Devem sizin karargâhınızda bulunuyordu. Onu bulup bana veriniz! Benim başıma gelenin, büyük bir felâketten başka bir şey olduğunu sanmıyor ve bilmiyorum!" dedi.

Karargâhta hâcetini giderdikten sonra, tekrar devesini aramaya gitti.

Sürâvi' dağlarında bulunduğu sırada, ayakkabısı kayarak yere düştü ve öldü.

Cesedi vahşi ve yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanıp yenilinceye kadar, kendisi hakkında bilgi alınamadı.[1321]

Cabir b. Abdullah da, bu hadiseyi şöyle anlatmıştır:

"Resûlullah Aleyhisselâm:

'Kim şu Seniyyetü'l-mirar'a çıkarsa, İsrail oğullarından düşürülen günahlar, ondan da düşürülür!' buyurdu.

Bunun üzerine oraya ilk çıkanlar, bizim süvarilerimiz, yani Hazrec oğullarının süvarileri oldu.

Sonra, herkes çıkıp orada tamamlandılar.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Şu kızıl devenin sahibinden başka, hepiniz yarlıganmıştır!' buyurdu.

Biz hemen o kızıl devenin sahibine gittik.

Kendisine:

‘Gel de, Resûlullah Aleyhisselâm senin için yarlıganmak dilesin!’ dedik.

Adam:

‘Vallahi, benim yitirmiş olduğum devemi bulmaklığım, bana, sizin sahibinizin benim için yarlıganma dilemesinden daha sevimlidir!’ dedi.

Kendisi, bunu söylerken, yitirdiği devesini soruşturuyor ve arıyordu.”[1322]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hamd’ın iki sırtı arasındaki sağ taraf yolunu tutmalarını emretti ki, bu yol Mekke’nin aşağı kısmından Hudeybiye’ye inen yer, Seniyyetü’l-mirar’a (Mirar’a) çıkan yoldur.[1323]

Kasvâ’nın Çöküşü ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kureyş Müşrikleri Hakkındaki Va’di

Mekke Haremi hududuna ve hudut taşlarına erişilmiş,[1324] Seniyetü’l-mirar’a (Mirar’a) gelinmişti ki, oradan Kureyş müşriklerinin karargâhları üzerine inilirdi.

Orada, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bindiği Kasvâ adlı devesi çöktü!

Müslümanlar:

“Kasvâ harınlaştı! Kasvâ harınlaştı!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kasvâ harınlaşmaz! Onun böyle çökme huyu da yoktur! Fakat, vaktiyle Fil’i (yaptırılmak istenilen şeyden) tutup alıkoyan, şimdi de Kasvâ’yı tutup alıkoydu!

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; Kureyş müşrikleri Allah’ın Harem’inde[1325] işlenmesini yasakladığı[1326] şeylere tâzim maksadıyla benden ne kadar müşkil talepte bulunurlarsa, muhakkak, ben onu kabul edeceğim, onların bu yoldaki isteklerini yerine getireceğim!” buyurdu.[1327]

Bundan sonra, Kasvâ kaldırılmak istenilince, sıçrayıp kalktı.[1328] Sonra, geri dönüp başladığı yere kadar gitti.[1329]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu Kureyşîlerden başka yana doğru sürdü.[1330]

Sahabilerine de gidecekleri yeri eliyle işaret ederek:

“Oraya geliniz!” buyurdu.[1331]

Pek az sulu olan Semed çukuru yolu üzerindeki Hudeybiye’nin en son, en uzak noktasına indi.[1332] Müslümanlara da:

“Siz de hayvanlarınızdan ininiz!” buyurdu.

“Yâ Rasûlallah! Susuz bir vadiye iniyoruz!?” denildi.[1333]

Müslümanlar, Semed kuyusundaki birikmiş azıcık suyu da alıp tükettiler.[1334]

Kasvâ’nın Çöküşündeki Hikmet

İlerlemeye devam edilip Mekke’ye zorla girilseydi, muhakkak Müslümanlarla müşrikler arasında çarpışmalar olacak, kanlar dökülecek, mallar yağmalanacaktı.[1335]

Bundan başka, Mekke’de, Müslümanların henüz tanımadıkları, Müslümanlıklarını gizli tutan, erkek kadın birçok Müslüman da vardı. Onlardan birçokları, çarpışma sırasında, bilinmeden öldürüleceklerdi.[1336] Bunun için, Yüce Allah, vaktiyle Fil’i çöktürüp Kâbe üzerine yürütmediği gibi, Kasvâ’yı da Mekke’ye girmekten alıkoymuştu.[1337]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Namazlarını Hudeybiye’nin Harem Hududu İçine Giren Yerinde Kılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâmın çadırı, Hudeybiye’de Mekke Haremi dışında kalan bir yerde kurulmuştu.

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hudeybiye’de bulunduğu müddetçe, bütün namazlarını, Mekke Haremi sınırlarının içine giren yere giderek orada kılardı.[1338]

Susuz Kuyudan Su Fışkırtılması Mucizesi

Müslümanlar, Hudeybiye’de, Peygamberimiz Aleyhisselâma su darlığından şikâyetlendiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ok çantasından bir ok çıkarıp onun Semed kuyusunun dibine saplanmasını emretti.[1339]

Oku ashabdan birisi alıp kuyunun içine indi.[1340] Ok kuyunun dibine saplanır saplanmaz, su fışkırmaya başladı![1341]

Müslümanlar, kuyunun kıyısına oturarak, su kaplarını doldurdular.[1342] Develerini de çöktürüp suvardılar.

Kuyunun içine okla inen sahabi, kurbanlık develerin sürücüsü Nâciye b. Cündüb idi.

Nâciye b. Cündüb’ün kuyunun içinde halkın salınan kovalarını doldurmakla uğraştığı sırada, bir kadın elinde bir kova ile kuyunun başına gelip:

“Ey kovaları dolduran kişi! Benim kovam öndedir. Onu da dolduruver! Görüyorum ki; halk seni övüyor, seni hayırla anıyor, sana tâzimde bulunuyor” demişti.

Nâciye b. Cündüb de, kuyunun içinde halkın kovalarını doldururken:

“Yemenli kadın, benim kovaları doldurduğumu ve adımın da Nâciye olduğunu öğrenmiştir.

Ben oku düşmanların göğüslerine hızla sapladığım gibi saplayıp su sızma yerini genişletmişimdir!” diyerek şiir söylemiştir.[1343]

Berâ’ b. Âzib’in,[1344] Halid b. Abbâd el-Gıfârî’nin[1345] de o gün kuyuya okla girmiş oldukları söylenmiştir.[1346]

Bunların üçü de gerek bu kuyudan, gerek başka kuyulardan su çıkarma işinde bir tek kişi başa çıkamayacağına göre, herhalde, birbirlerine yardımcı olmuşlardır.[1347]

Berâ’ b. Âzib’in bildirdiğine göre; Hudeybiye kuyusunun suyu çekilmiş, içinde bir damla bile su kalmamıştı.

Durum Peygamberimiz Aleyhisselâma arzedildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kuyunun başına gelip oturdu. İçinde biraz su bulunan bir kab istedi. Getirilen su ile abdest aldıktan sonra, ağzını çalkaladı ve içinden, dua etti. Abdest aldığı ve ağzında çalkaladığı suyu kuyunun içine döktü.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın emriyle, kuyu biraz kendi haline bırakıldı.

Sonra, kuyu sulandı.

Müslümanlar da, Müslümanların hayvanları da, ondan kana kana içtiler.[1348]

Kuyunun suyundan içenler, 1400 kişi idi.[1349]

Seleme b. Ekvâ da der ki:

“Biz, Resûlullah Aleyhisselâmın maiyyetinde Hudeybiye’ye geldik.

Biz, o gün, yüzer kişilik ondört bölüktük.

Kuyunun yanında, henüz suvarılacak elli koyun da vardı ki, kuyu onları bile sulayamıyor, suya kandıramıyordu.

Resûlullah Aleyhisselâm, kuyunun kıyısına oturup dua etti ve ağzına alıp çalkaladığı suyu kuyuya bırakınca, kuyunun suyu yükseldi.

Biz ondan hem hayvanları suladık, hem de kendimiz su aldık.”[1350]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Parmağından Pınar Gibi Su Akıtması

Cabir b. Abdullah’ın bildirdiğine göre; Hudeybiye günü halk susuz kalmış, Resûlullah Aleyhisselâmın önünde bulunan su ibriğinden abdest aldığı sırada ona doğru varmışlardı.

Resûlullah Aleyhisselâm, onlara:

“Size ne oluyor!” diye sordu.[1351]

“Mahvolduk yâ Rasûlallah! Mahvolduk yâ Rasûlallah!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben sizin aranızda iken, siz mahvolmayacaksınız!” buyurdu.[1352]

“Yâ Rasûlallah! Yanımızda, senin ibriğindekinden başka, ne abdest alacağımız, ne de içeceğimiz su var!?” dediler.[1353]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm elini ibriğin üzerine koydu.[1354]

“Alınız, Bismillah=Allah’ın ismiyle” buyurdu.[1355]

Kaynaklardan kaynar gibi, hemen parmaklarının arasından su akmaya başladı!

Müslümanlar, ondan hem su içtiler, hem de abdest aldılar.[1356]

Cabir b. Abdullah’a:

“O zaman siz kaç kişi idiniz?” diye soruldu.

Cabir:

“Binbeş yüz kişi idik!” dedi.[1357]

Hudeybiye’de Peygamberimiz Aleyhisselâmın Duasıyla Yağmur Yağması ve Yağmuru Yıldızın Yağdırdığını Söylemenin İmansızlık Oluşu

Müslümanlar, Hudeybiye’de Peygamberimiz Aleyhisselâmın duasının bereketiyle, yağmura da kavuştular.[1358]

Ebu’l-Müleyh el-Hüzelî’nin babası Üsâme’den rivayetine göre; Hudeybiye’de yağmura tutulunca, Resûlullah Aleyhisselâmın emriyle, münadi:

“Namazlarınızı, ağırlığınızın yanında kılınız!” diyerek seslenmişti.[1359]

“Hudeybiye’de bir gece üzerimize yağmur yağmış,[1360] geceleyin yağmış olan yağmurdan sonra, Resûlullah Aleyhisselâm bize sabah namazını kıldırmıştı.

Sonra, halka yüzünü döndürüp:

‘Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu?’ diye sordu.

‘Allah ve Allah’ın Resûlü daha iyi bilir!’ dediler.

Bunun üzerine, Resulullah Aleyhisselâm:

‘Allah; ‘Kullarımdan kimisi bana iman etmiş, kimisi de kâfir olarak sabaha çıkmıştır! Kim ki, Allah’ın fazl ve rahmetiyle üzerimize yağmur

yağdı, dediyse o Bana iman etmiş; kim de, şöyle şöyle oldu da bize yıldız sayesinde yağmur yağdı, dedi ise, işte o, Beni inkâr, yıldızlara iman etmiştir!' buyurdu' dedi."[1361]

Ebu Katâde de:

"Biz Hudeybiye'de bulunduğumuz ve üzerimize yağmur yağdığı sırada, Abdullah b. Übeyy'in, 'Bu, güz mevsimi yıldızının işidir! Şi'râ yıldızından dolayı bize yağmur yağdı!' dediğini işittim" demiştir.[1362]

Büdeyl ile Arkadaşlarının Peygamberimiz Aleyhisselâma Kureyş Müşriklerinin Hazırlıkları ve Maksatları Hakkında Bilgi Vermeleri ve Peygamberimizin Söylediklerini Müşriklere Aktarmaları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hudeybiye'de bulunduğu sırada, Huzâa kabilesinden Büdeyl b. Verka', Huzâalardan bazı adamlarla birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

Mekke ve çevresindeki Tihâme kabileleri arasında, Huzâalar -Müslüman olsun, olmasın; hepsi- öteden beri, Mekke'de olup biten her şeyi Peygamberimiz Aleyhisselâmdan saklamazlar, onları Peygamberimiz Aleyhisselâma gizlice bildirirlerdi.[1363]

Büdeyl ile arkadaşları, develerini ıhdırdıktan, çöktürdükten sonra, gelip Peygamberimiz Aleyhisselâma selam verdiler.[1364] Oturdular, Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuştular.

Hudeybiye'ye ne için geldiğini sordular.[1365]

Büdeyl:

"Biz, sana, kavmin olan Ka'b b. Lüeyy ile Âmir b. Lüeyy kabilelerinin yanlarından gelmiş bulunuyoruz.[1366]

Onları; Ehâbiş ile kendilerine bağlı bulunan birçok kabileleri sana karşı çağırıp toplamış, sütlü ve yavrulu develeri, kadınları ve çocukları da yanlarında bulundukları,[1367] Hudeybiye'nin hiç kesilmeyen sularının başlarına konmuş oldukları halde geride bıraktım, geliyorum![1368]

Onlar, muhakkak, seninle çarpışacaklar![1369]

Cemaatleri dağılıncaya kadar, Beytullah ile senin arana gerilmeye and içmişlerdir![1370] Beytullah'ı ziyaretten seni alıkoyacaklardır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Biz, hiç kimse ile çarpışmak için gelmiş değiliz.

Ancak, umre yapmak, Beytullah'ı tavaf ve ziyaret etmek üzere gelmiş bulunuyoruz![1371]

Bununla beraber, kim Beytullah'ı ziyaretten bizi men etmeye kalkışırsa, onunla çarpışırız![1372]

Muhakkak ki, harpler Kureyşîleri çok yıpratmış, zayıflatmış, birçok zararlara uğratmıştır.

Eğer onlar isterlerse, yine de, taraflarca bir mütâreke, silahları bırakma müddeti belirleyeyim.[1373]

Bu müddet içinde, kendileri benden emniyet ve selamette bulunsunlar.[1374]

Kendileri, benimle sair halk arasına girmesinler, beni onlarla başbaşa bıraksınlar![1375]

Benimle karşılaşacak olan insan toplulukları, kendilerinden daha kalabalıktırlar.[1376]

Eğer ben o insan topluluklarına üstün gelir, kendilerini İslâm dinine sokarsam, eğer Kureyş müşrikleri de, halkın girdikleri dine girmeyi arzu ederlerse, girebilirler.[1377]

Şayet ben, zannettikleri gibi insan topluluklarına üstün gelemez, yenilirsem, o halde, kendileri de rahata kavuşmuş, güçlenmiş bulunurlar, benimle çarpışırlar. Zaten, çarpışmak için toplanmışlardır.[1378]

Eğer Kureyş müşrikleri böyle bir mütârekeden kaçınırlar, beni kendilerinin dışındaki insan topluluklarıyla başbaşa bırakmaya yanaşmazlar, benimle çarpışmaya kalkışırlarsa, varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; şu yaymaya çalıştığım din uğrunda, başım gövdemden ayrılıncaya kadar, onlarla çarpışacağım!

O zaman, Allah da bana yardım edeceği hakkındaki va’dini muhakkak yerine getirecektir!” buyurdu.[1379]

Büdeyl b. Verka’:

“Ben, senin söylediğin şeyleri onlara ulaştıracağım!” dedi.[1380]

Kureyş Müşriklerinin Büdeyl ve Arkadaşlarına Karşı Kötü ve Sert Davranışları

Büdeyl b. Verka’, Peygamberimiz Aleyhisselâmın söylediklerini ezberleyip hayvanına bindi ve arkadaşlarıyla birlikte Kureyş müşriklerine doğru yollandılar.

Amr b. Sâlim de bunların yanlarında bulunuyor ve kendi kendine:

“Vallahi, bu zâtın üzerine yürüyecek olanlar, hiçbir zaman yardım göremezler ve başarıya eremezler!” diye söyleniyordu.

Bunlar, Kureyş müşriklerinin yanına vardılar.

Müşriklerden bazıları:

“Bu gelenler, Büdeyl ve adamlarıdır.

Onlar ancak sizden haber sormak, toplamak maksadıyla gelmişlerdir.

Siz, onlardan tek harf bile sormayınız!” dediler.

Büdeyl ile arkadaşları, Kureyş müşriklerinin kendilerinden bir şey sormak istemediklerini görünce, Büdeyl:

“Biz Muhammed’in yanından geldik. Size ondan haber vermemizi istemiyor musunuz?” diye sordu.

İkrime b. Ebu Cehil ile Hakem b. Âs:

“Hayır! Vallahi, senin ondan haber vermeni istemiyoruz! Bize ondan haber verilmesine bizim ihtiyacımız yoktur!

Fakat, sen bizden ona haber ver ki; o ne bu yıl, hatta ne de hiçbir zaman, bizden tek kişi sağ kalmayıncaya kadar, sakın yanımıza uğramasın! Mekke’ye girmesin!” dediler.

Urve b. Mes’ud:

“Vallahi, ben bugünkü kadar şaşılacak bir görüş görmedim!

Siz ne diye Büdeyl ve arkadaşlarını dinlemek istemiyorsunuz?

Onların söyleyecekleri şeyi, eğer hoşunuza gider, işinize gelirse, kabul edersiniz. Hoşunuza gitmez, işinize gelmezse, bırakırsınız!

Böyle dikkafalılık eden kavim, hiçbir zaman felah bulmaz!" dedi.[1381]

Bunun üzerine, Büdeyl, Kureyş müşriklerine:

"Biz şimdi o zâtın yanından çıkıp sizin yanınıza geldik.

Onun söylediğini işittiğimiz sözünü size arzetmemizi isterseniz, arzedelim?" dedi.

Kureyşîlerin beyinsizleri tekrar atıldılar ve:

"Bizim ondan bir şey haber verilmesine ihtiyacımız yoktur!" dediler.

Fakat, içlerinden görüş sahibi olanlardan birisi:[1382]

"Haydi, ondan işittiğin ne ise, söyle bakalım?" dedi.

Büdeyl:

"Onun şöyle şöyle söylediğini işittim" diyerek, Peygamberimiz Aleyhisselâmın söylediklerini birer birer nakletti.[1383] Kureyş müşriklerine, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bir müddet için mütâreke yapılması teklifini de anlattı.[1384]

Urve b. Mes'ud'un Konuşması

Urve b. Mes'ud, ayağa kalktı ve:

"Ey kavmim! Ben sizin evladınız değil miyim?"[1385] diye sordu.

Kureyş müşrikleri:

"Evet!" dediler.

"Ben sizin babanız yerinde değil miyim?" diye sordu.

"Evet" dediler.[1386]

Urve b. Mes'ud:

"Ey kavmim! Siz benim babam (yerinde) değil misiniz?" diye sordu.

Müşrikler:

"Evet!" dediler.[1387]

Urve b. Mes'ud:

“Siz beni herhangi bir kötülükle suçlar mısınız?” diye sordu.

Kureyş müşrikleri:

“Hayır!” dediler.

Urve b. Mes’ud:

“Ukâz panayırı halkını kitle halinde size yardıma çağırdığımı ve onların bundan kaçınmaları üzerine kendi ailem, çocuklarım ve sözümü dinleyenlerle birlikte size yardıma koşup geldiğimi de biliyorsunuz, değil mi?” diye sordu.

Kureyş müşrikleri:

“Evet! Öyle yapmıştın!” dediler.[1388]

Bunun üzerine, Urve b. Mes’ud:

“Ben sizin için öğütçüyüm ve size çok şefkatliyimdir. Sizden, hiçbir öğüdü esirgememişimdir.

Doğrusu, Büdeyl size iyilik ve barış yolunu göstermek üzere gelmiştir ki, kötülük yolunu tutandan başka hiçbir kimse, hiçbir zaman onu reddetmez![1389]

Siz onun tekliflerini kabul ediniz!

Beni de bırakınız, gidip onunla [Peygamberimiz Aleyhisselâmla demek istiyor] bir konuşayım.[1390]

Ey kavmim! Ben hükümdarlar görmüş ve onlarla konuşmuşumdur.

Siz beni Muhammed’e gönderiniz.[1391]

Size onun yanından en doğru haberi getireyim.

Onun yanındakilere de bakayım.

Sizin için bir casus olup onun haberini size getireyim?” dedi.[1392]

Kureyş müşrikleri Urve’ye, “Muhammed’e git! Fakat, kendi görüşünü bize haber verme!” dediler.[1393]

Urve b. Mes’ud Peygamberimiz Aleyhisselâmın Huzurunda

Urve b. Mes’ud, kalkıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın karargâhına doğru geldi. Devesini ıhdırdıktan, çöktürdükten sonra, Peygamberimiz

Aleyhisselâmın yanına geldi.[1394] Önüne oturdu.[1395]

"Yâ Muhammed! Sen birtakım derme, devşirme insanları başına toplamış, sonra da onları kavim ve kabilenin yanına kadar getirmişsin!?[1396]

Yâ Muhammed! Ben senin kavmin olan Ka'b b. Lüeyy ve Âmir b. Lüeyy kabilelerini, Hudeybiye'nin hiç kesilmeyen sularının başlarına konmuş; sütlü ve yavrulu develeri, kadın ve çocukları da yanlarında bulundurdukları, sana karşı Ehâbiş ile kendilerine bağlı bulunan birçok kabileleri de davet edip toplamış oldukları halde gerimde bıraktım geldim.[1397] Onlar kaplan postu giymişler;[1398] seninle Beytullah arasına gerilip ölmedikçe, seni oraya,[1399] hiçbir zaman yanlarına sokmamak,[1400] bırakmamak için and içmiş bulunuyorlar!" dedi.[1401]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Urve'ye Cevabı ve Teklifleri

Urve b. Mes'ud, sözlerini söyleyip bitirince,[1402] Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Urve! Allah için söyle! Şu kurbanlık develerin kurban edilmelerine, şu Beytullah'ı ziyaret ve tavafa engel olunur mu?![1403]

Biz savaşmak için gelmedik!

Biz ancak umremizi eda edip kurbanlarımızı kesmek için geldik.

Sen kavmine git! Onlar benim de kavim ve kabilemdir.

Harp onları korkutmuştur.

Onlar şunu iyi bilsinler ki, harpte bir hayır yoktur. Harp ancak onlardan yiyip tüketeceğini yiyip tüketir!

Onlarla benim aramda çarpışmayı bırakmak için bir müddet belirleyelim.

Böylelikle nesiller çoğalır, kötülüklerden de emniyet ve selamette kalınır.

Onlar benimle Beytullah arasından çekilsinler, umremizi eda edelim ve kurbanlık develerimizi keselim!

Sonra, onlar sair insanlarla benim arama girmekten de vazgeçsinler.

Eğer insanlar bana galip gelirlerse, zaten kendilerinin istedikleri de budur.

Eğer Allah beni insanlara galip kılarsa, o zaman, kendileri şu iki şeyden birisini seçerler: Ya hazırlanmış olarak benimle çarpışırlar, ya da toptan İslâmiyet dairesine katılırlar.

Vallahi, ben, bu din uğrunda, başım gövdemden ayrılıncaya (ölünceye), Allah'ın bu husustaki hükmü yerine gelinceye kadar, insanların aklarına, karalarına karşı savaşacağım!" buyurdu.[1404]

Urve b. Mes'ud'un Tekrar Konuşmaya Başlaması

Urve b. Mes'ud:

"Sen onlarla çarpışmaya kalkışırsan, iki şey arasında bulunacak, muhakkak onlardan birisiyle karşılaşacaksın.[1405]

Söyle bakayım:

Sen kendi kavmini yok etmeni uygun görür müsün?! Sen, senden önce, Araplardan böyle kendi aslını, kökünü kazıyan bir kimse çıktığını hiç işittin mi?[1406] Biz işitmedik![1407] Eğer ikinci durum ile karşılaşılacak olunursa,[1408] yani senin yanında görünenlerin seni bırakıp dağılmaları gibi bir durumla karşılaşacak olursan,[1409] hal nice olur?!

Gerçi, senin yanında Mekkeli ve Medineli bazı önemli kişiler görüyorum.

Fakat, her biri bir başka yerden gelmiş, derme, devşirme, karmakarışık, başları dara gelince başından dağılıp kaçışıverecek, seni yapayalnız bırakacak, ayaktakımı sayılabilecek insanlar da görüyorum[1410] ki, ben onların ne eşraftan olduklarını, ne de soylarını biliyor değilim.[1411]

Allah'a yemin ederim ki; bunlar yarın başından dağılacaklardır!" dedi.[1412]

Urve b. Mes'ud konuşurken, Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz Aleyhisselâmın arkasında ayakta dikilmiş, duruyordu.[1413] Urve'nin sözüne çok kızdı[1414] ve ona:

"Ashaba dil uzatmayı bırak! Sen Lât putunun[1415] bilmemneresini emmene bak!

Biz mi onun başından kaçıp dağılacak ve onu yapayalnız bırakacağız?!” diyerek Urve’ye çıkıştı.[1416]

Urve b. Mes’ud:

“Yâ Muhammed! Bu da kim?!” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu, Ebu Kuhâfe’nin oğludur!” buyurdu.[1417]

Orada bulunan sahabiler de:

“Bu, Ebu Bekir’dir!” dediler.

Urve b. Mes’ud:

“Varlığım Kudret Elinde Bulunana yemin ederim ki; eğer senin üzerimde bulunup da henüz ödeyemediğim yardım elin, iyiliğin olmasaydı,[1418] elbette sana cevap verir, sözünün altında kalmaz,[1419] bu hususta sana yeterdim!

Fakat, ne yapayım ki, o iyiliğin boynumu büküyor!” dedi.[1420]

Urve b. Mes’ud’u Yeğeni Muğîre’nin Tehdit Edişi

Urve b. Mes’ud, Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuşmaya devam ettiği sırada eliyle Peygamberimiz Aleyhisselâmın sakalını okşuyor,[1421] Muğîre b. Şûbe de, yanında kılıç, başında miğfer bulunduğu halde, Peygamberimiz Aleyhisselâmın başucunda dikilip nöbet tutuyordu.

Urve b. Mes’ud’un Peygamberimiz Aleyhisselâmın sakalına her dokunuşunda, Muğîre hemen kılıç kınının ucu ile Urve’nın elini itip:

“Çek elini! Resûlullah’ın sakalından elin kesilip senden ayrılmadan önce![1422] Müşrik elinin ona dokunması lâyık değildir” demekte idi.[1423]

Urve b. Mes’ud ise, Muğîre’nin bu hareketine sinirlenip duruyordu.[1424]

En sonunda, başını kaldırıp ona baktı[1425] ve:

“Yazıklar olsun sana! Sen ne kötü huylu, ne kaba adamsın!” dedi.[1426] Sonra da:

“Yâ Muhammed! Ashabının arasında beni incitip duran bu adam kim?! Vallahi, içinizde, ondan daha yergin, daha üzücü, ondan daha kötü bir kimse bulunabileceğini sanmıyorum![1427] Onun kim olduğunu öğrenebilir miyim?” dedi.[1428]

Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümsedi ve:

“Bu, senin kardeşinin oğlu Muğîre b. Şûbe’dir!” buyurdu.[1429]

Urve, Muğîre’nin babası Şûbe’nin amcası idi.[1430]

Urve büsbütün sinirlendi ve Muğîre’ye:

“Sensin hâ bunu bana yapan?![1431] Ey hain![1432] Ben hâlâ senin işlediğin cinayetin zararını ödemeye çalışıp duruyor değil miyim?” dedi.[1433]

Urve’nin Peygamberimiz ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ashabı Hakkındaki Müşahedelerini Müşriklere Anlatışı

Urve b. Mes’ud; ashabın Peygamberimiz Aleyhisselâma nasıl davrandıklarını, ne yaptıklarını gözucuyla süzmeye, inceleyip durmaya başladı.[1434]

Ashabın Peygamberimiz Aleyhisselâma bağlılıklarını, davranışlarını gözleriyle gördükten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanından ayrıldı,[1435] hayvanına bindi,[1436] Kureyş müşriklerinin yanına döndü ve onlara:

“Ey Kureyş cemaati![1437] Bilirsiniz ki; sizler benim dayılarım ve kabilem olursunuz ve bana halkın en sevgili olanısınız.

Halkı toplantı yerlerinde sizin için toplamaya çalışmış, onlar yardıma gelmedikleri zaman da, ev halkımla yanınıza gelmiş, size yardım etmek arzusu ile aranızda oturmuş durmuşumdur. Bilirsiniz ki; siz öldükten sonra, ben de yaşamak istemem![1438]

Ey kavmim! Vallahi, ben vaktiyle birçok hükümdarın; Kayser’in, Kisrâ’nın, Necaşî’nin huzurlarına elçi olarak çıkmışımdır.[1439]

Vallahi, ben bunlardan hiçbir hükümdarın adamlarının onları Muhammed’in ashabının Muhammed’i saydıkları, ululadıkları gibi

saydıklarını, ululadıklarını görmedim![1440]

Vallahi, ben kavmi arasında Muhammed'in ashabı arasındaki itibarı gibi itibarlı olan hiçbir hükümdar görmedim![1441]

Bilirsiniz ki; ben birçok ulu kişiler görmüş, hükümdarların yanlarına varmışımdır.

Allah'a yemin ederim ki; ashabı arasında Muhammed'den daha büyük sayılan ne bir hükümdar, ne de bir ulu kişi görmüşümdür!

Muhammed'in ashabından herhangi birisi, konuşacağı zaman ondan izin istemekte; kendisine izin verilirse konuşmakta, izin verilmezse susmaktadır.[1442]

Vallahi, aksırır, öksürürken onun tükrüğü sıçrasa, ashabı hemen onu elleriyle yüzlerine ve derilerine sürüyorlar![1443]

Muhammed'in başından bir kıl parçası düşse, hemen onu alıp saklıyorlar![1444]

Muhammed onlara bir şey buyurduğu, işaret ettiği zaman, onlar hemen onu yerine getirmek için üşüşüyorlar!

Abdest aldığı zaman, abdest suyunu, birbirlerine girercesine, birbirleriyle yarışırcasına kapışıyorlar!

Ashabı, onun yanında konuşurlarken, seslerini yükseltmiyor, kısıyorlar. Ona besledikleri derin saygılarından dolayı, onun yüzüne dikkatlice bakmıyorlar, gözlerini önlerine eğiyorlar![1445]

Ben bu kavmi iyice ölçtüm biçtim.

Siz isterseniz ona karşı kılıçlarınıza el atabilirsiniz.

Fakat, ben öyle bir kavim gördüm ki, ne yapılsa, onlar onu koruyacaklar ve ona hiçbir zararın erişmesine meydan vermeyeceklerdir![1446] Ben öyle bir kavim gördüm ki, onlar hiçbir zaman onu bırakmayacaklar, onun bir kılını bile teslim etmeyecekler, kimseyi onun tenine dokundurmayacaklardır.

Artık siz iyice düşününüz![1447]

Görüşlerinizde zaafa ve gevşekliğe düşmekten sakınınız![1448]

Muhammed size güzel bir barış ve iyilik yolu, mütâreke teklif etmiş bulunuyor.

Siz bunu hemen kabul ediniz.[1449]

Ey kavmim! Size yaptığım öğüdümü kabul ediniz!

Ben sizin için hayırlı bir öğütçüyüm.

Bununla beraber, ben bu hususta halk tarafından size değil ona yardım olunacağından korkarım.

Adamcağız şu Beytullah'ı tâzim için gelmiştir, kendisinin yanındaki kurbanlık develeri kesecek ve dönecektir" dedi.[1450]

Bütün gördüklerini ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın söylediklerini, onlara birer birer anlattı.[1451]

Kureyş müşrikleri, Urve'ye:

"Sen bir daha böyle konuşma ey Ebu Yâfur!

Eğer bunu senden başkası söyleseydi, onu kınar, rezil ve rüsvay ederdik![1452]

Biz onu bu yılımızda Beytullah'ı ziyaretten alıkoyacağız!

Gelecek yıl, dönebilir ve Mekke'ye girip Kâbe'yi tavaf edebilir" dediler.[1453]

Urve b. Mes'ud, Kureyş müşriklerine:

"Benim görüşüme göre, siz felâketten başka bir şeye uğramayacaksınız!" dedi ve yanındakilerle birlikte dönüp Taif'e gitti.[1454]

Hıraş b. Ümeyyetü'l-Huzâî'nin Müşriklere Elçi Olarak Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hıraş b. Ümeyyetü'l-Huzâî'yi, Sâleb adındaki devesine bindirip, ne için geldiklerini Kureyş eşrafına tebliğ etmek üzere elçi olarak gönderdi.

Hıraş, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kureyş müşriklerine gönderdiği ilk elçi idi.[1455]

Hıraş, Kureyş müşriklerinin yanına varıp:

“Biz buraya ancak umre yapmak maksadıyla ihrama girmiş olarak geldik.

Yanımızda da, kurban için alıkonulmuş develer bulunuyor.

Beytullah’ı tavaf edeceğiz, ihramdan çıkıp geri döneceğiz!” dedi.[1456]

Kureyş müşrikleri, elçi Hıraş’ın bindiği deveyi boğazladılar.[1457]

Bunu yapan da, İkrime b. Ebu Cehil’di. Hıraş’ı da öldürmek istedi ise de, Hıraş’ın kavminden orada bulunan bir adam onu himayesine alarak serbest bıraktırdı.[1458]

Başka rivayete göre; Hıraş’ı himayelerine alarak serbest bıraktıranlar, Ehâbiş idi.[1459]

Hıraş, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına güçbela dönebildi ve başına gelenleri haber verip:

“Yâ Rasûlallah! Sen onlara oradaki koruyucuları benimkinden daha çok olan birisini gönder!” dedi.[1460]

Huleys b. Alkame’nin Müşrikler Adına Peygamberimiz Aleyhisselâmla Konuşmaya Gelişi

Kinanelerden Huleys b. Alkame, Kureyş müşriklerine:

“Bırakınız, onun yanına bir de ben gideyim!” dedi.

Kureyş müşrikleri:

“Haydi, kalk git!” dediler.[1461]

Huleys, o zaman Ehâbiş’in başkanı idi.[1462]

Huleys, Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabına doğru gelirken,[1463] Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu görünce:[1464]

“Bu gelen, filan kişidir!

Kendisi, kurbanlık develere saygı gösteren,[1465] ibadete ve Allah’ın emirlerini yerine getirmeye özenen bir kavimdendir.[1466]

Kurbanlık develerin hepsini ona doğru sürünüz de, görsün!” buyurdu.[1467]

Müslümanlar, kurbanlık develeri ona doğru sürdüler. Huleys’i de:

“Lebbeyk! Allahümme lebbeyk!..” diyerek karşıladılar.[1468]

Huleys, Harem’de kurban edilmek üzere nişan vurulmuş, boyunlarına boğmukları takılmış, uzun müddet tutulmaktan, yünlerini yiyip tüketmiş, vadiye doğru akıp giden kurbanlık develere bakınca,[1469] gözleri yaşardı[1470] ve:

“Sübhânallah! Bunların Beytullah’ı tavaf ve ziyaretten alıkonulmaları hiç de lâyık ve yerinde bir hareket değildir![1471]

Lahm, Cüzam, Kinde ve Himyer kabileleri halkının haccına engel olunmuyor da, Abdulmuttalib’in oğlunun haccına engel olunuyor!?[1472]

Kâbe’nin Rabbine andolsun ki; Kureyşîler, bu uygunsuz tutum ve davranışlarıyla helâk olacaklardır!

Halbuki, bunlar umre yapmaktan başka bir maksatla gelmemişlerdir!” diyerek bağırmaktan kendisini alamadı.[1473]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Huleys’in söylediği sözü uzaktan işitince:

“Evet! Öyledir ey Kinane oğullarından olan kardeş!” buyurdu.[1474]

Huleys, bütün bunları gördükten sonra, duyduğu saygıdan dolayı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına kadar varmadı, varmaya gerek görmedi.[1475]

Peygamberimiz Aleyhisselâma ve ashabına tek kelime bile söylemedi.[1476]

Olduğu yerden, adamlarının (Kureyş müşriklerinin) yanına döndü.[1477]

Kureyş müşriklerine:

“Ey Kureyş cemaati! Ben onu Beytullah’tan alıkoymanın helâl olmadığı görüşündeyim![1478]

Ben, kurban develerini, boyunlarına boğmuklar takılmış, hörgüçleri çizilip kanatılarak alâmetlenmiş,[1479] kurban yerinde kurban edilmek üzere uzun müddet tutulmaktan yünlerini yiyip tüketmiş,[1480] adamları da şu Beytullah’ı tavaf etmek maksadıyla koku sürünmeyi bırakmış, üstleri başları kirlenmiş bir halde gördüm” dedi.[1481]

Huleys böyle konuşunca, Kureyş müşrikleri ona hakaret ettiler:

“Biz senden hoşnut değiliz! Seni tarafımızdan nereye gönderdikse, senden memnun olmadık![1482]

Sen hele bir otur, yerinde dur! Sen nihayet bir çöl Arabısın! Cahilsin, bilgisizsin! Senin böyle şeylere aklın ermez!” dediler.[1483]

Huleys kızdı ve:

“Ey Kureyş cemaati! Vallahi, biz, Beytullah’ın Haremliğini gözeterek ona tâzimde bulunmak ve onun hakkını yerine getirmek maksadıyla gelecek olanlara engel olalım diye sizinle ne antlaşmışızdır, ne de bu hususta bir bağlantı kurmuşuzdur!

Beytullah’a tâzimde bulunmak üzere gelen bir kimse nasıl ondan alıkonabilir?! Huleys’in varlığını Elinde Bulundurana yemin ederim ki; ya Muhammed’le yapmak için geldiği şey arasına girilmeyecek, kendisinin Beytullah’ı tavaf ve ziyaretine engel olunmayacaktır; ya da bütün Ehâbiş’i, tek kişi bırakmamak üzere, buradan dağıtacağım, alıp götüreceğim!” dedi.[1484]

Bunun üzerine, Kureyş müşrikleri:

“Senin Muhammed’le ashabından görmüş oldukların, bir tuzaktan, bir aldatmadan başka bir şey değildir![1485]

Ey Huleys! Sen şimdi böyle bir şey yapmaktan vazgeç!

Kendimiz için kabul edebileceğimiz bir anlaşma sağlayıncaya kadar, bizi kendi halimize bırak!” dediler.[1486]

Müşriklerin Mikrez b. Hafs’ı Elçi Olarak Göndermeleri

Mikrez b. Hafs, Kureyş müşriklerine:

“Bırakınız, Muhammed’e bir de ben gideyim” dedi.

Müşrikler:

“Haydi, ona sen de git bakalım!” dediler,[1487] Mikrez’i Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdiler.[1488]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mikrez b. Hafs’ın geldiğini görünce:

“Bu, Mikrez’dir; kötü ve gaddar bir adamdır!” buyurdu.[1489]

Mikrez gelince; Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona da, ötekilere söylediklerine benzer sözler söyledi.

Mikrez kendisine söylenenleri müşriklere anlattı.[1490]

Hz. Ömer’in Kureyş Müşriklerine Elçi Olarak Gönderilmek İstenilişi ve Onun Yerine Hz. Osman’ın Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Mekke’ye gelmekteki maksatlarının ne olduğunu Kureyş müşriklerine gidip eriştirsin, açıklasın diye, önce Hz. Ömer’i yanına çağırdı.[1491]

Hz. Ömer:

“Yâ Rasûlallah! Ben hayatım hakkında Kureyş müşriklerinden korkarım.

Mekke’de, Adiyy b. Ka’b oğullarından olup beni koruyabilecek hiç kimsem yoktur.

Kureyş müşrikleri ise, benim kendilerine ne kadar düşman olduğumu,[1492] ne kadar katı ve sert davrandığımı bilirler.[1493]

Bununla beraber, yâ Rasûlallah! Muhakkak benim gitmemi istiyorsan, onların yanlarına gideyim” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm hiçbir şey söylemedi, sustu.

Hz. Ömer:

“Bu işe, elçiliğe, Mekke’de benden daha sayılır, Mekkeliler yanında benden daha nüfuzlu, orada ailesi ve koruyucusu benden daha çok olan[1494] bir kimseyi sana gösterebilirim ki; Osman b. Affan’dır!” dedi.

Hz. Ömer’in böyle mazeretini arz ve elçiliğe Hz. Osman’ı tavsiye etmesi üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Osman’ı yanına çağırttı, Ebu Süfyan’a ve Kureyş eşrafına elçi olarak onu gönderdi.

Gönderirken de:

“Kureyşîlere git! Onlara haber ver ki; biz buraya hiç kimse ile çarpışmak için gelmedik!

Biz ancak şu Beytullah’ı ziyaret ve onun Haremliğine riayet ve tâzim edici olarak gelmiş bulunuyoruz.[1495]

Yanımızdaki kurbanlık develeri kesecek ve döneceğiz![1496]

Sonra, onları İslâmiyete de davet et!” buyurdu.

Mekke’deki erkek kadın mü’minlerle görüşmesini, Mekke’nin yakında fethedileceğini kendilerine müjdelemesini, Yüce Allah’ın dinine yardımcı olduğunu, Mekke’de imanın gizlenmeyip açığa vurulacağı günün yakın olduğunu haber vermesini de emir buyurdu.[1497]

Hz. Osman kalkıp Beldah’a kadar gitti. Kureyş müşriklerini orada buldu.

Kureyş müşrikleri, ona:

“Sen nereye gidiyor ve ne yapmak istiyorsun?” diye sordular.

Hz. Osman:

“Resûlullah Aleyhisselâm beni size gönderdi. Sizi Allah’a ve İslâmiyete davet ediyor.

Hepiniz İslâm dinine gireceksiniz! Şüphe yok ki, Allah dinini yayacak, Peygamberini aziz kılacaktır!

Bu hususta ona karşı koyan siz olmayın, sizden başkası olsun.

Eğer sizden başkaları ona karşı koyar ve galebe çalarlarsa -zaten sizin istediğiniz de budur- istediğiniz yerine gelmiş olur.

Şayet Muhammed Aleyhisselâm onlara galebe çalarsa, siz o zaman muhayyersiniz: Ya halkın girdiği dine siz de girersiniz ya da çarpışırsınız-ki, çarpışabilecek sayıda çokluksunuz.

Muhakkak ki, harpler sizi çok zayıflatmış ve zarara uğratmıştır. İçinizden, birçok seçkin kişileri silip süpürüp götürmüştür!

Bundan başka, Resûlullah Aleyhisselâm size haber veriyor ki; kendisi buraya hiç kimse ile çarpışmak için gelmemiştir, ancak umre yapmak için gelmiştir.

Yanında da, boyunlarına boğmuklar takılmış, nişanlar vurulmuş kurbanlık develer bulunuyor. Onları kesecek ve dönüp geri gidecektir!” dedi.

Kureyş müşrikleri, Hz. Osman’ı dinledikten sonra:

“Söylediklerini işittik.

Bunlar hiçbir zaman olamayacaktır!

Kendisi, üzerimize gelip zorla Mekke’ye giremeyecektir!

Sahibinin katına dön, ona haber ver de, sakın bize yaklaşmasın!” dediler.

Eban b. Saîd b. Âs gelip Hz. Osman’a doğru vardı ve:

“Hoşgeldin” dedi, istediğini yapmakta ona yetki tanıdı ve:

“Dilediğini hiç kısma!” dedi.

Kendi atından inip, Hz. Osman’ı atın eğerine bindirdi. Kendisi ise, onun terkisine bindi. Mekke’ye girdiler.

Hz. Osman, gerek Beldah’ta, gerek Mekke’de, Ebu Süfyan, Safvan b. Ümeyye ve diğer Kureyş eşrafıyla birer birer buluşup konuştu.

Hepsi de Hz. Osman’ın tekliflerini reddettiler.

Hz. Osman, Mekke’de oturan zayıf ve koruyucusuz kadın erkek birçok mü’minin yanlarına vardı ve onlara:

“Resûlullah Aleyhisselâm size Mekke’nin fethedileceğini müjdeliyor!

‘Mekke’de imanın gizlenmeyeceği, açığa vurulacağı günün gölgesi üzerinize düşmüştür!’ buyuruyor” dedi.

Hz. Osman der ki:

“Mekke’de görüştüğüm mü’minlerden bir erkekle bir kadına Resûlullah Aleyhisselâmın müjdesini haber verdiğim zaman, onlar sevinçlerinden hüngür hüngür ağlamaya başladılar. O kadar ağladılar ki, ağlamaktan ölecekler sandım.

Onlar:

‘Resûlullah Aleyhisselâma bizden selam söyle! Onu Hudeybiye’ye indiren Allah, Mekke’nin içine girdirmeye de kâdirdir!” dediler.[1498]

Hz. Osman’ın Kâbe’yi Yalnız Olarak Tavaf Teklifini Reddedip Müşrikleri Kızdırışı

Hz. Osman Kureyş müşriklerine Peygamberimiz Aleyhisselâmın dilinden söylenilecek olanları söyledikten, elçilik vazifesini tamamıyla yerine getirdikten sonra, Kureyş müşriklerinin ulular ona:

“Sen Beytullah’ı tavaf etmek istersen, tavaf et!” dediler.

Hz. Osman:

“Resûlullah Aleyhisselâm onu tavaf etmedikçe, ben tavaf etmem!” dedi.[1499]

Kureyş müşrikleri Hz. Osman’a kızdılar.[1500] Onu bir müddet yanlarında tuttular, bırakmadılar.[1501]

Hz. Osman Mekke’de üç gün kaldı.[1502]

Hz. Osman’ın Kâbe’yi Herkesten Önce Tavaf Etmiş Olmasına Ashabın İmrenmeleri

Sahabiler:

“Yâ Rasûlallah! Osman (Mekke’ye girip) Beytullah’a kavuştu, onu tavaf etti, ne mutlu!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bizler tavaftan alıkonulmuş bir halde iken, sanmam ki Osman Beytullah’ı bizsiz tavaf etsin!” buyurdu.

Sahabiler:

“Yâ Rasûlallah! Osman Beytullah’a varıp kavuşmuş iken, Kureyşîler ona ne diye engel olsunlar?” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Benim bu husustaki zannıma göre, Beytullah’ı biz tavaf etmedikçe, Osman da tavaf etmez!” buyurdu.[1503]

Hz. Osman’ın Öldürüldüğü Haberi Üzerine “Rıdvan Bey’atı”nın Yapılışı

Müslümanlar, müşriklerin Hz. Osman’ı Mekke’de tutup, bırakmamalarına çok kızdılar.[1504]

Kureyş müşriklerine elçi olarak gönderilmiş bulunan Hz. Osman’ın Mekke’de Kureyşîlerce bir müddet tutulduktan sonra öldürüldüğü hakkında haberler gelince,[1505] Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hal böyleyse, bu kavimle (Kureyş müşrikleriyle) çarpışmadıkça, buradan ayrılmayacağız!” buyurdu.[1506]

Ümmü Umâre der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâmla Kureyş müşrikleri arasında elçiler gelip gittiği sırada, bir gün, Resûlullah Aleyhisselâm bizim bulunduğumuz yere uğradı.

Ben kendisinin bir iş için geldiğini sandım.

O sırada, Osman b. Affan’ın öldürüldüğü haberi de kendisine gelmiş bulunuyordu.

Resûlullah Aleyhisselâm, yanımıza oturunca:

‘Yüce Allah bana bey’at yapılmasını emretti!’ buyurdu.[1507]

Halkı kendisine bey’at’a çağırdı.[1508]

‘Rûhu’l-Kudüs (Cebrail) Resûlullah Aleyhisselâma indi ve bey’at yapılmasını emretti. Allah’ın ismiyle gidip bey’at ediniz!’ diye seslenilmesini emir buyurdu.”[1509]

O sırada, Müslümanlar ağaçların altlarına dağılmışlar, gölgeleniyorlardı.[1510]

Hz. Ömer zırh gömleğini giymiş;[1511] Müslümanlar yanlarında bulunan, yolcu silahı olan kılıçlarını kuşanmışlardı.

Ümmü Umâre’nin kocası Gaziyye b. Amr kılıcı kuşanmış, Ümmü Umâre de çadır için kullandıkları sırığa doğru varıp onu eline almış, ev bıçağını beline bağlamış, kendi kendine:

“Kim bana yaklaşırsa, umarım ki, onu bunlarla öldürebilirim!” demişti.[1512]

Abdullah b. Ömer der ki:

“Babam Ömer’le birlikte ben de gittim.

Kendisi bey’at için sesleniyor,[1513] ‘Ey insanlar! Bey’ata geliniz! Bey’ata geliniz!’ diyordu.[1514]

Seslenmesini bitirdiği zaman, bey’at işinin halka haber verildiğini arzedeyim diye, beni Peygamber Aleyhisselâma gönderdi.

Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardığım zaman, halkı ona bey’at’a başlamış buldum.

Ben de, kendisine ikinci kez bey’at yaptım.[1515]

O sırada, Resûlullah Aleyhisselâm, semüre ağacının altında oturuyordu. Halk da ona doğru akın akın geliyordu.[1516]

Bey’at için Resûlullah Aleyhisselâmın çevresini sarmışlardı.[1517]

Resûlullah Aleyhisselâmın üzerinde pamukludan bir gömlek, içi astarlı bir cübbe, bir de aba vardı. Kendisi, kılıcını da kuşanmış bulunuyordu.[1518]

Resûlullah Aleyhisselâma bey’at yapılırken, Numan b. Mukarrin el-Müzenî’nin Resûlullah Aleyhisselâmın başucuna dikilerek, ağacın dalını başının üzerine kaldırıp gölgelediğini gördüm.

Halkın ağaç altında Resûlullah Aleyhisselâma bey’atları sırasında, ben de ağacın dallarından bazısını tutup kendisini gölgelemişimdir.”[1519]

Ma’kıl b. Yesar’la Abdullah b. Mugaffel de, ağacın dallarından bazılarını tutup Peygamberimiz Aleyhisselâmı gölgeleyen ve arkasına dokunan dalları yukarı kaldırmak suretiyle koruyan sahabiler arasında idi.[1520]

Müslümanlar Peygamberimiz Aleyhisselâma bey’at ederlerken, Hz. Ömer de Peygamberimiz Aleyhisselâmın elini tutup desteklik etmekte idi.[1521]

Yapılan Rıdvan Bey’atının Şekli

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hudeybiye günü ağaç altında halkı kendisine bey’ata davet ettiği zaman, Sinan b. Ebi Sinan:

“Yâ Muhammed![1522] Yâ Rasûlallah![1523] Uzat elini, bey’at edeyim sana?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Sen bana ne üzerine bey’at edeceksin?” diye sordu.[1524]

Sinan b. Ebi Sinan:

“Yâ Rasûlallah! Senin gönlünde ne varsa, onun üzerine sana bey’at ediyorum!” diyerek bey’at etti.[1525]

Diğer Müslümanlar da, Peygamberimiz Aleyhisselâma, Sinan b. Ebi Sinan’ın bey’atı üzere bey’at ettiler.[1526]

Bey'at ederken de:

"Biz de, Sinan'ın sana yaptığı bey'at üzere bey'at ediyoruz!" dediler.[1527]

Buna göre; Müslümanlar, çarpışmaktan kaçmaksızın, ya fetih ve zaferi gerçekleştirecekler, ya da şehit olacaklardı.[1528] Bu yolda and içmişlerdi.[1529]

Müslümanlardan bir kısmı, Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'atlarında:

"Senin önünde, ölünceye kadar çarpışmaktan geri durmayacağız!"

Diğer bir kısmı da:

"Senin önünde, çarpışmaktan yüz çevirip kaçmayacağız!" demişlerdi.[1530]

Münafık Cedd b. Kays'ın Bey'attan Kaçışı ve Kaçınışı

Hudeybiye'de bulunan herkes Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at etmiş, ancak Seleme oğullarından münafık Cedd b. Kays bey'at yapmaktan kaçmış, kaçınmıştı.

Cabir b. Abdullah der ki:

"Vallahi, ben onun devesinin karnının altında, halktan saklandığını gördüm! Sanki o devesinin karnına yapışmıştı!"[1531] O sırada, Ebu Katâde de, bir arkadaşıyla birlikte Cedd'in yanına varmış ve:

"Yazıklar olsun sana! Seni buralara kadar sokan şey nedir?" diye sormuştu.

Cedd:

"Korkunç bir düşman sesi işittim de, korktum!" deyince, Ebu Katâde'nin arkadaşı, ona:

"Senden bu korku temelli ayrılmasın! Zaten sende hayır yoktur!" diyerek çıkışmıştır.[1532]

Rıdvan Bey'at'ı üzerine, Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz ile ashabının Hudeybiye'den üzerlerine ansızın iniverececklerinden korkmaya başladılar.[1533]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Osman İçin Bey'at Yapışı

Peygamberimiz Aleyhisselâma semüre (sakız) ağacının altında bey'at yapılırken, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Osman, Allah'ın işi, Allah'ın Resûlünün işi için gitmiştir.[1534] Ben onun için de bey'at yapıyorum!" buyurdu.[1535]

Bey'at yaparken de, sağ elini tutup "Bu, Osman'ın eli yerindedir!" buyurduktan sonra, sol eliyle onun üzerine vurup, "İşte, bu bey'at da Osman içindir!" buyurdu.[1536]

Hz. Osman, müşrikler tarafından serbest bırakılınca, Hudeybiye'ye döndü.[1537]

O zaman, bey'at tamamlanmış bulunuyordu.[1538]

Hz. Osman, bey'at ağacının altında Peygamberimiz Aleyhisselâma yalnız başına tekrar bey'at yaptı.[1539] Abdullah b. Ömer:

"Resûlullah Aleyhisselâmın Osman için uzattığı eli, Osman'ın kendisi için uzattığı elinden daha hayırlı idi!" demiştir.[1540]

Hz. Osman'la Müslümanlar Arasında Geçen İbretli Bir Konuşma

Hz. Osman Mekke'den Hudeybiye'ye dönüp gelince, Müslümanlar ona:

"Ey Ebu Abdullah! Herhalde Beytullah'ı tavaf edip içini soğutmuş, yatıştırmışsındır?" dediler.

Hz. Osman:

"Siz benim hakkımda ne kadar kötü zanda bulunuyorsunuz!

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; Mekke'de bir yıl kalsaydım ve Resûlullah Aleyhisselâm da Hudeybiye'de oturur olsaydı, Resûlullah Aleyhisselâm onu tavaf etmedikçe, yine de kendim yalnız başıma tavaf etmezdim!

Gerçi Kureyşîler Beytullah'ı tavaf etmekte beni serbest bırakmışlardı, fakat ben tavaftan kaçındım!" dedi.

Bunun üzerine, Müslümanlar:

“Vallahi, Resûlullah Aleyhisselâm bizden daha iyi bilendir ve bizden daha iyi zanlıdır!” dediler.[1541]

Bey’atta Bulunan Müslümanların Sayıları ve Faziletleri

Abdullah b. Ebi Evfâ; Hudeybiye’de ağaç altında Peygamberimiz Aleyhisselâma bey’at eden ve “Ashâbü’ş-Şecere” diye anılan Müslümanların 1300 kişi olduklarını ve Eslem kabilesinden olanların da Muhacirlerin sekizde birini teşkil ettiklerini söylemiştir.[1542]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ağaç altında bey’at yapanlardan hiçbiri Cehenneme girmeyecektir” buyurmuştur.[1543]

Peygamberimiz Aleyhisselâma Hudeybiye’de semüre ağacının altında bey’at yapan Müslümanlar hakkında Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurulmuştur:

“Sana gerçekten bey’at yapmış olanlar, ancak Allah’a bey’at yapmış oluyorlar!

Allah’ın Eli, onların elleri üzerindedir!

Şu halde, kim bu bağı çözerse, kendi aleyhine çözmüş olur!

Kim de, Allah ile sözleştiği şeye vefa eder, onu yerine getirirse, O da ona büyük bir ecir verecektir.”[1544]

“Andolsun ki, Allah mü’minlerden -ağacın altında seninle bey’at yaparlarken- razı olmuştur da, kalblerindeki ihlas ve sadakati bilerek, üzerlerine sekîneti (sabır, sebat ve kalb rahatlığını) indirmiştir.”[1545]

Müşriklerin Muhtemel Bir Saldırılarına Karşı Tedbir Alınışı

Peygamberimiz Aleyhisselâmla Kureyş müşrikleri arasında, elçiler birbiri ardınca gelip gidiyordu.[1546]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensardan Evs b. Havlî, Abbâd b. Bişr ve Muhammed b. Mesleme’yi, Hudeybiye’de, geceleri sabaha kadar sıra ile nöbet tutup karargâh çevresinde dolaşmak üzere kumandan tayin etmişti.

Hz. Osman'ın Mekke'de müşriklerce tutulup serbest bırakılmadığı sıralarda, bir gece, Muhammed b. Mesleme, Peygamberimiz Aleyhisselâmın atı üzerinde dolaşıyordu.

O gece, Kureyş müşrikleri, Mikrez b. Hafs'ın kumandası altında 50 kişi göndermişler,[1547] bu baskın birliğini gönderirken de, onlara Peygamberimiz Aleyhisselâmın karargâhının çevresinde dönüp dolaşmalarını, Müslümanlardan herhangi birini yakalamalarını,[1548] veya ansızın baskın yapıp onlara zarar verdirmelerini emretmişlerdi.

Muhammed b. Mesleme ile arkadaşları, onları yakalayıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirdiler.[1549]

Mikrez b. Hafs kaçtı, yakalanamadı.

Kureyş müşriklerinin esirleri, İslâm karargâhında bir müddet tutuklandılar.[1550]

Bunlar, İslâm karargâhını oka ve taşa tutmuşlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onları affetti, serbest bıraktı.[1551]

Adamlarının yakalanıp hapsedildiklerini haber alınca, Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabının üzerine bir askerî birlik daha saldılar.

Taşlar ve oklarla çarpışıldı.[1552]

Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabının sabah namazını kılmakta oldukları sırada, Mekkeli müşriklerden silahlı 80 kişi, ansızın baskın yapmak üzere, Ten'im dağından iniverdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onları da, yakalattıktan sonra serbest bıraktı[1553] ve kendilerine:

"Siz buraya herhangi bir kimsenin taahhüdü üzerine mi, yoksa emanı üzerine mi geldiniz?" diye sordu.

Onlar:

"Hayır!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onları da serbest bıraktı.[1554]

Ebu Cehil’in Bedir’de İğtinam Edilen Devesinin Mekke’ye Kaçışı

Ebu Cehil’in Bedir savaşında ganimet malları arasında ele geçirilen, burnu gümüş halkalı iyi cins devesi de, kurban edilecek olan develer arasında bulunuyordu.[1555]

Bu deve, kurbanlık develerle yayıldığı sırada kaçıp hiç durmadan gitti, Ebu Cehil’in evine vardı, dayandı. Müşrikler, onu görünce, tanıdılar. Amr b. Ganemetü’s-Sülemî de, devenin ardından gitti.

Mekke’nin beyinsiz, kıt akıllı delikanlılarından birtakımları, deveyi Amr’a teslim etmekten kaçındılar. Süheyl b. Amr:

“Onu Amr’a teslim ediniz!” dedi.

Amr’a, bu deveye karşılık 100 deve vermeyi teklif ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Eğer biz ona kurbanlık adını takmamış olsaydık, dileğinizi yerine getirirdik” buyurdu.[1556]

Hudeybiye Muahede ve Mütârekesi

Müslümanların semüre (sakız) ağacının altında Peygamberimiz Aleyhisselâma bey’at için üşüştükleri, bey’at yapanların da çarpışmak için harıl harıl hazırlık yapmakta oldukları sırada, Kureyş müşriklerinin elçilerinden Süheyl b. Amr, Huvaytıb b. Abduluzzâ ve Mikrez b. Hafs da, Kureyş casuslarıyla birlikte Hudeybiye’ye gelmiş bulunuyorlardı.

Bunlar durumu gözleriyle görünce, korkuları arttı ve bir an önce anlaşmaya gayret ettiler.[1557] Acele Kureyş müşriklerinin yanına döndüler. Sahabilerin Peygamberimiz Aleyhisselâma bey’at için nasıl üşüştüklerini, bey’at ettiklerini onlara haber verdiler.

Kureyş Müşriklerinin Süheyl b. Amr’a Yetki ve Direktif Vermeleri

Kureyş müşriklerinden rey ve görüş sahibi olanlar:

“Bu yıl hemen geri dönüp gitmek, gelecek yıl dönmek üzere Muhammed’le barış yapmamız, doğru değildir.

Fakat, o bu yıl Mekke’ye, yanımıza girmeksizin yurdumuzda üç gün kalsın, kurbanlık develerini oldukları yerde kessin, geri dönüp gitsin.[1558] Gitsin de, Araplardan herkes, onun Kâbe’yi tavaf etmesine engel olduğumuzu işitsin!” dediler.[1559]

Bunun üzerinde görüş birliğine vardılar.

Barış yapmak üzere, Süheyl b. Amr’ı, yanına Huvaytıb b. Abduluzzâ ile Mikrez b. Hafs’ı katarak Hudeybiye’ye gönderdiler.[1560] Gönderirken de:

“Muhammed’e git! Onunla barış yap!

Fakat, bu yılımızda buradan dönüp gitmedikçe de, onunla barış yapmak olamaz![1561]

Yapacağın barışta, muhakkak, kendisinin bu yıl Mekke’ye girmeyeceği hükmü bulunsun![1562]

Yoksa, vallahi, üzerimize yürünüp zorla boyun eğdirildik diye, Araplar bizi dillerine dolar, dedikodu ederler” dediler.[1563]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Süheyl’in gelmekte olduğunu görünce, isminin kolaylık ifade edişini hayra yorarak:

“Artık işiniz bir dereceye kadar kolaylaştı![1564] Kureyş müşrikleri, barış yapmak istedikleri zaman, hep bu adamı gönderirler!” buyurdu.[1565]

Kureyş müşriklerinin elçisi Süheyl b. Amr, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına kadar geldi.[1566]

Süheyl b. Amr, Kureyş müşrikleri tarafından gelen elçilerin sonuncusu idi.[1567]

Süheyl’in yanında, Huvaytıb b. Abduluzzâ ile Mikrez b. Hafs bulunuyordu.[1568]

Süheyl b. Amr, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önünde iki dizinin üzerinde yere çöktü.

Müslümanlar da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın çevresinde oturdular.[1569] Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önünde oturdu.[1570] Peygamberimiz Aleyhisselâm ise, bağdaş kurmuş olduğu halde oturmakta idi. Abbâd b. Bişr ile Seleme b. Eslem, silahlı olarak, Peygamberimiz Aleyhisselâmın başucunda, ayakta dikilmiş duruyorlardı.[1571]

Süheyl b. Amr'ın Konuşması

Süheyl b. Amr, konuşmaya başladı. Konuşurken, kendisinin üst dudağının yarığından, altlı üstlü sivri dişleri gözüküyordu.

Süheyl sesini yükseltince, Abbâd b. Bişr ile Seleme b. Eslem, ona:

"Resûlullah Aleyhisselâmın yanında sesini kıs!" diyerek ihtarda bulundular.[1572]

Süheyl b. Amr:

"Hudeybiye'ye gelip seninle çarpışanlar; ne bizim rey, görüş sahiplerimizdendirler, ne de akıllı uslu kişilerimizdendirler!

Biz onların yaptıklarını benimsemedik, işitinceye kadar da, bundan haberimiz yoktu.

Onlar, bizim beyinsiz, akılsız olanlarımızdandır" dedi.[1573]

Süheyl b. Amr, gelip gidip Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuştu durdu.[1574]

Uzun uzadıya konuşmalardan, geliş gidişlerden sonra,[1575] aralarında anlaştılar, kararlaştırılan hususların yazılı hale getirilmesinden başka iş kalmadı.[1576]

Süheyl b. Amr:

"Haydi, (hokka, kalem, kâğıt) getir! Bizimle sizin aranızda (yazılması gereken) bir yazı yaz!" dedi.[1577]

Yazı malzemesi hazırlanınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm, aradaki anlaşmayı yazacak bir adam çağırmak istedi ve Evs b. Havlî'yi çağırdı.

Sühey b. Amr:

“Bunu iki kişiden; amcanın oğlu Ali’den veya Osman b. Affan’dan başkası yazmasın!” dedi.[1578]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Ali’yi çağırdı[1579] ve ona:

“Yaz!” buyurdu: “Bismillâhirrahmânirrahîm!”[1580]

Süheyl b. Amr hemen Hz. Ali’nin elini tuttu[1581] ve:

“Ben bunu bilmiyorum![1582] ‘Bismillâh’ı anladık ama, ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ nedir? Bilmiyoruz![1583]

Vallahi, ben Rahman sözünün mahiyeti nedir, bilmiyorum” dedi.[1584]

Kureyş müşriklerinin öteki elçileri de:

“Hayır! Vallahi, biz sulh yazısının başına hiçbir zaman bu Besmeleyi yazmayız, yazdırmayız!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öyleyse, nasıl yazalım?” diye sordu.[1585]

Süheyl b. Amr:

“Sen, bizim bildiğimiz şeyi,[1586] senin de yazılarında yazdığın, yazdırageldiğin gibi,[1587] bizim de yazılarımızda yazdığımız gibi,[1588] ‘Bismikallâhümme=Allah’ım! Senin İsminle başlarım!’ diye yaz, yazdır!” dedi.[1589]

Süheyl ve arkadaşlarının Besmeleye böyle itiraz etmeleri, Müslümanların canlarını sıktı.[1590]

“Vallahi, biz Besmeleden başkasını yazmayız!” dediler.[1591]

Süheyl b. Amr:

“Öyle ise, ben de, hiçbir şey üzerinde barış yapmam, işi olduğu yerde bırakırım!” dedi.[1592]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu ‘Bismikallâhümme’ de güzeldir!” buyurduktan sonra,[1593] Hz. Ali’ye:

“Haydi, yaz” buyurdu: “Bismikallâhümme.”[1594]

Hz. Ali öyle yazdı.[1595]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yaz[1596] yâ Ali!” buyurdu:[1597] “Bu, Muhammed Resûlullahın,[1598] Süheyl b. Amr’la[1599] üzerinde anlaşmaya varıp imzaladığı barış yazısıdır.”[1600]

Süheyl b. Amr, tekrar Hz. Ali’nin elini tuttu[1601] ve Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“‘Muhammed Resûlullah’ yazma, yazdırma![1602] Vallahi, biz senin Resûlullah olduğunu bilseydik, doğrulasaydık, seni Beytullah’ı, Kâbe’yi ziyaretten men etmez, seninle çarpışmaya kalkmazdık.[1603]

En iyisi sen bildiğimiz şeyi yaz, yazdır!” dedi.[1604]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Peki, nasıl yazalım?” diye sordu.[1605]

Süheyl b. Amr:

“‘Muhammed b. Abdullah’ diye, kendi ismini ve babanın ismini yaz, yazdır!” dedi.[1606]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu da güzeldir! Öyle yazınız![1607]

Ben vallahi hem ‘Muhammed b. Abdullah’ım! Ben vallahi hem de ‘Resûlullah’ım![1608]

Vallahi, siz beni ne kadar yalanlasanız da, ben hiç şüphesiz Resûlullahım.[1609]

Barış belgesine kendi ismimi ve babamın ismini yazmak, yazdırmak, benim peygamberliğimi gidermez!” buyurdu.[1610] Sonra da:

“Yâ Ali! Sil onu![1611] ‘Resûlullah’ kelimesini sil de,[1612] ‘Muhammed b. Abdullah’ yaz!” buyurdu.[1613]

Müslümanlar kendilerini tutamadılar, seslerini yükselterek bağırıştılar.

Ashabdan bazıları, ayağa kalktılar ve:

“Biz ‘Muhammed Resûlullah’tan başkasını yazmaz, yazdırmayız!’ dediler.

Useyd b. Hudayr ile Sa’d b. Ubâde, Hz. Ali’nin elini tutarak:

“Sen ‘Muhammed Resûlullah’tan başkasını yazma!

Aksi takdirde, aramızı ancak kılıç halleder!

Biz ne diye dinimiz uğrunda, bu eksikliği, bu hakareti kabul ediyoruz?!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara seslerini kısmalarını ve susmalarını eliyle işaret buyurdu, sustular.[1614]

Hz. Ali:

“Hayır! Vallahi, ben ‘Resûlullah’ kelimelerini silemem.[1615]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; ben onu silemeyeceğim![1616]

Hayır! Vallahi, ben senin Resûlullah sıfatını hiçbir zaman silemem!” dedi.[1617]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali’nin yüzüne bakarak:

“Ey Ali! Senin de başına böyle bir şey gelecek,[1618] muhakkak sen de bunun gibisine davet olunacak, istenileni kabullenmek zorunda kalacaksın!”[1619] buyurdu.[1620]

Hz. Ali “Resûlullah” kelimelerini silemeyeceğine yemin edince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bana onların yerini göster!” buyurdu.

Hz. Ali de gösterince,[1621] Peygamberimiz Aleyhisselâm onu eliyle sildi.[1622]

Onun yerine “Muhammed b. Abdullah” yazıldıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Ali’ye barış maddelerini şöyle yazdırmaya başladı:

“1. Halkın [Müslümanlarla müşriklerin] emniyet ve selamet içinde yaşamaları ve birbirlerini zararlandırmaktan el çekmeleri için, harp

onlardan 10 yıl müddetle kaldırılmak üzere,

2. Bu anlaşma aramızda ağzı kilitli heybe gibi olup, anlaşma hükümleri herhangi bir suretle bozulmaktan veya geri bırakılmaktan korunmak; taraflar, birbirlerine karşı olan her türlü kinlerini, düşmanlıklarını heybede kilitlemek, onları açığa vurmaktan kaçınmak üzere,

3. Aramızda ne hırsızlık, ne de hainlik olmamak üzere,[1623]

4. Muhammed ile ashabı bu yıl geri dönüp gitmek; gelecek yıl olunca, yanlarında yalnız yolcu silahı olarak kınlarında sokulu kılıçlar bulunduğu halde Mekke’ye girip orada üç gün kalmak üzere...”[1624]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu 4. maddeyi, Süheyl b. Amr’a:

“Beytullah’ı bu yıl tavaf etmemiz için siz aradan çekilmek, onu tavafta bizi serbest bırakmak üzere” diye teklif etmişti.

Süheyl b. Amr:

“Vallahi, üzerimize yürünüp zorla boyun eğdirildik diye Araplar bizi dillerinden düşürmezler, temelli konuşur dururlar.

Fakat bu, gelecek yıl olur.[1625]

Sen bu yılında yanımızdan geri dönüp gidecek, yanımıza uğramayacak, Mekke’ye girmeyeceksin!

Gelecek yıl girdiğinde, biz Mekke’den çıkacağız, sen ashabınla birlikte oraya girecek, orada üç gün kalacaksın.

Yanında da yolcu silahı olarak kınında sokulu kılıçlar bulunacak, oraya bundan başka silahla girmeyeceksin![1626]

Kurban edilecekleri yere bırakmayıp, oldukları yerde tuttuğumuz şu kurbanlık develeri de Mekke’deki kurban yerine salmayacaksın!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onları biz salarız, yüzlerini oradan siz geri çevirirsiniz!” buyurdu. Hz. Ali, maddeyi buna göre yazdı.[1627]

“5. Muhammed, Mekkelilerden, kendisine tâbi ve Müslüman olmak isteyenlerden hiçbir kimseyi yanında götürmemek, Mekke’de oturmak isteyen ashabından hiçbirine de engel olmamak üzere,[1628]

6. Muhammed'in ashabından olup da, hac veya umre yapmak niyetiyle veya Yemen'e yahut Taif'e geçmek veya Allah'ın fazlından kazanç sağlamak maksadıyla gelen kimsenin canı ve malı emniyet ve selamette bulunmak üzere,

7. Müşriklerden, Şam'a veya Maşrık'a, Mısır'a geçmek için Medine'ye gelen kimsenin de canı ve malı emniyet ve selamette bulunmak üzere,[1629]

8. Muhammed'in akd ve ahdine girmek isteyen kimse, ona girmekte serbest olmak üzere,

9. Kureyş'in akd ve ahdine girmek isteyen kimse, ona girmekte serbest olmak üzere,[1630]

10. Kureyşîlerden, velisinin izni ve haberi olmaksızın Muhammed'in yanına gelecek kimseler Kureyşîlere geri çevrilmek üzere,

11. Muhammed'in yanında bulunanlardan Kureyşîlere gelecek olanlar Muhammed'e geri çevrilmemek üzere, muahede ve musalaha yapılmıştır."

Süheyl b. Amr, 10 ve 11. maddeleri, Peygamberimiz Aleyhisselâma şöyle teklif etmişti:

"Sana bizden gelecek olan kişiyi, senin dininde bile olsa, muhakkak bize geri çevireceksin![1631]

Sizden bize gelecek olan kişiyi ise, biz geri çevirmeyeceğiz!"

Müslümanlar, Süheyl b. Amr'ın bu acayip teklifine şaştılar ve:

"Sübhânallah! Müslümanların yanına gelmiş olan bir Müslüman nasıl geri çevrilir?[1632]

Yâ Rasûlallah! Bu şartı da kabul edecek misin?!" dediler.[1633]

Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Bu şartı da kabul edecek misin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, gülümsedi[1634] ve:

"Evet! Bizden onlara gidecek olanları, Allah bizden ırak etsin.[1635]

Onların yanından bize gelip geri vereceğimiz kimselere gelince; Allah kendilerini biliyordur ve onlar için elbette bir genişlik, bir çıkar yol yaratacaktır" buyurdu.[1636]

Muahede Belgesine Yazılan Şahitler

Peygamberimiz Aleyhisselâm, muahedeyi yazdırma işinden boşaldığı zaman, ona, Müslümanlarla müşriklerden şu kişileri şahit yazdırdı: Müslümanlardan:

1. Hz. Ebu Bekir,
2. Hz. Ömer,
3. Hz. Osman,
4. Hz. Ali,
5. Abdurrahman b. Avf,
6. Ebu Ubeyde b. Cerrah,
7. Sa'd b. Ebi Vakkas,
8. Muhammed b. Mesleme,

Müşriklerden de:

9. Mikrez b. Hafs,
10. Huvaytıb b. Abduluzzâ.[1637]

Süheyl b. Amr'ın Oğlu Ebu Cendel'in Mekke'den Kaçıp Hudeybiye'de Peygamberimiz Aleyhisselâma Sığınışı

Muahede maddeleri yazdırılıp bitirildiği sırada, Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebu Cendel, ayaklarına bukağı, köstek vurulmuş bir halde, zincirini sürüyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına kadar gelmişti.[1638]

Ebu Cendel, Müslüman olduğu için zincire vurulmuş,[1639] Mekke'nin aşağı tarafından ıssız bir yerden kaçmış,[1640] Hudeybiye'ye kadar gelip kendisini Müslümanların arasına atmıştı.[1641]

Kureyş müşriklerinin elçisi Süheyl b. Amr, başını kaldırıp bakınca, oğlu Ebu Cendel'i gördü. Hemen kalkıp ona doğru vardı. Ebu Cendel'in boynundan tuttu. Elindeki dikenli, budaklı ağaç dalını onun yüzüne çarptı.[1642]

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“İşte, ey Muhammed! Üzerinde seninle anlaştığım anlaşma gereğince bana geri çevireceğin kişilerin ilki!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Biz, barış ve anlaşma yazısını daha imzalamadık!” buyurdu.[1643]

Süheyl b. Amr:

“Ey Muhammed! Aramızdaki muahede hükümleri, oğlum senin yanına gelmeden önce, kararlaşmış ve tamamlanmıştır.[1644]

Vallahi, ben de, seninle hiçbir madde üzerinde barış yapmış olmam!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onu benim için anlaşma hükmünün dışında tut ve yazıyı imza et!” buyurdu.

Süheyl b. Amr:

“Ben onu asla anlaşma dışında tutmam ve sana bırakmam!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Benim için bunu yapacaksın!” buyurdu.

Süheyl b. Amr:

“Yapamam!” dedi.[1645]

Ebu Cendel’i Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında bırakmaya yanaşmadı.[1646]

Mikrez b. Hafs ise:

“Haydi, onu biz senin için anlaşma ve işkence dışında tutuyoruz!” dedi.[1647]

Süheyl b. Amr, Ebu Cendel’i çeke çeke Kureyşîlerin yanına götürdü.[1648]

Ebu Cendel, götürülürken:

“Ey Müslümanlar cemaati! Müslüman olarak yanınıza geldiğim halde, şimdi ben müşriklere iade mi ediliyor, geri çevriliyorum?!

Uğradığım işkenceleri görmüyor musunuz?![1649]

Yâ Rasûlallah! Ey Müslümanlar cemaati! Siz bana işkence yapsınlar, beni dinimden döndürsünler diye mi müşriklere geri çeviriyorsunuz!?” diyerek

feryad ediyordu.[1650]

Ebu Cendel, Allah yolunda en ağır işkencelere uğratılmakta idi.[1651]

Müslümanlar, Ebu Cendel'in feryadına, sözlerine dayanamayarak ağladılar.[1652]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ebu Cendel'i Teselli Edişi ve Öğütleyişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Ebu Cendel! Şu kavimle (Kureyş müşrikleriyle) aramızda yazılan barış yazısı tamamlandı.[1653]

Ey Ebu Cendel!

Sen biraz daha katlan! Allah'tan da bunun ecrini, mükâfatını dile!

Hiç şüphesiz, Yüce Allah senin için ve senin yanında bulunan zayıf Müslümanlar için bir genişlik ve çıkar yol yaratacaktır!

Biz şu kavim ile (müşriklerle) aramızda bir barış anlaşması yapmış ve bu yolda kendilerine Allah'ın ahdiyle söz vermiş bulunuyoruz.

Onlar da bize Allah'ın ahdiyle söz vermiş bulunuyorlar.

Biz onlara vermiş olduğumuz söze vefasızlık edemeyiz.[1654] Verdiğimiz sözde durmamak, bize yaraşmaz!" buyurdu.

Süheyl b. Amr'a da:

"Gel, etme! Sen onu (Ebu Cendel'i) bana bağışlayıver!" diyerek dileğini tekrarladı ise de, Süheyl b. Amr:

"Hayır! Bağışlayamam!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Öyle ise, onu benim için himayene al!" diye rica etti.

Süheyl b. Amr:

"Hayır! Onu himayeme de alamam!" dedi.[1655]

Süheyl b. Amr'ın, oğlu Ebu Cendel hakkındaki dilekleri kabul etmemekte direndiğini görünce, Mikrez b. Hafs ile Huvaytıb b. Abduluzzâ:

“Ey Muhammed! Senin hatırın için, onu biz himayemize alıyoruz! Ona işkence yaptırmayacağız!” dediler.[1656]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, böylece, Huvaytıb’la Mikrez’in korumaları şartıyla, Ebu Cendel’i müşriklerle birlikte geri çevirmiş oldu.[1657]

Onlar da, Ebu Cendel’i kıldan dokunmuş bir Türk çadırına kapatıp korudular.

Bunun üzerine, Süheyl b. Amr da ondan elini çekti, ona işkenceden vazgeçti.[1658]

Huvaytıb’la Mikrez’in Peygamberimiz ve Ashabı Hakkındaki Görüşleri

Kureyş müşriklerinin elçi ve temsilcilerinden Huvaytıb b. Abduluzzâ, Mikrez b. Hafs’a:

“Muhammed’in ashabının Muhammed’e ve kendilerine tâbi olan Müslümanlara ve birbirlerine karşı gösterdikleri derin sevgi kadar sevgi gösteren hiçbir kavim görmedim!

Ben sana derim ki; artık bundan sonra, gelip Mekke’ye zorla girinceye kadar Muhammed’den hiçbir şey alamayacak, koparamayacaksın!” dedi.

Mikrez b. Hafs:

“Benim görüşüm de böyledir!” dedi.[1659]

Hz. Ömer’le Ebu Cendel Arasında Geçen Konuşmalar

Ebu Cendel götürülürken, Hz. Ömer onun yanına sokulup onunla birlikte yürüyor ve ona:

“Sabret, katlan ey Ebu Cendel! Şüphe yok ki, onlar müşriklerdir ve onların her birinin kanı köpek kanı gibi değersizdir!” diyor, aynı zamanda, kılıcını Ebu Cendel’e doğru yaklaştırıyordu!

Hz. Ömer:

“Ben,” diyor, “Ebu Cendel’in kılıca el atıp babasının boynunu uçuracağını ummuştum. Ne çare ki, adam babasına pintilik etti, kıyamadı!”[1660]

Hz. Ömer, nihayet, açıkça:

“Ey Ebu Cendel! İnsan Allah yolunda babasını da öldürebilir![1661]

Sen de öldür gitsin şu babanı?[1662]

Vallahi, biz babalarımıza yetişseydik, Allah yolunda, onları öldürürdük!

O (baban) bir adamsa, sen de bir adamsın!

Yanında da kılıcın var!” dedi.

Ebu Cendel, Hz. Ömer’e dönerek:

“Onu sen ne diye öldürmüyorsun?” diye sordu.

Hz. Ömer:

“Resûlullah Aleyhisselâm onu ve başkalarını öldürmekten beni men etti” dedi.

Ebu Cendel:

“Sen Resûlullah Aleyhisselâma itaate herhalde benden daha lâyık ve müstahak değilsindir!” dedi.[1663]

Ebu Cendel Kureyş müşriklerine teslim edilirken, Hz. Ömer:

“Yâ Rasûlallah! Bunu Kureyşîlere ne için geri veriyoruz? Din işin hakkında bu hakarete ne diye razı oluyoruz?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Biz bu iş hakkında onlarla anlaşma yapmış bulunuyoruz. Dinimizde ahde vefasızlık yoktur!” buyurdu.[1664]

Peygamberimiz Aleyhisselâmla Kureyş Müşriklerinin Akit ve Ahitlerine Katılanlar

Hudeybiye muahede ve musalahasının yazdırma işi bittiği sırada idi ki,[1665] Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yanıma katılacak kişiler için de, bu yoldaki taahhüt ve şartlarımın tıpkısı vardır!” buyurunca,[1666] Huzâalar ve Ka’b oğulları sıçraştılar ve:

“Biz Muhammed’in akdine ve ahdine girdik![1667]

Yâ Rasûlallah! Biz senin yanındayız!

Bizim bu sözümüz, gerimizdeki kavmimizden olan kişilerin de adınadır!” dediler.[1668]

Kureyş müşrikleri de:

“Yanımıza katılacak olan kişiler için de, bizim bu yoldaki taahhüt ve şartlarımızın tıpkısı vardır” dediler.[1669]

Bunun üzerine, Bekir oğulları:

“Biz de, Kureyşîlerin akdine ve ahdine girdik![1670] Biz de Kureyşîlerin yanındayız![1671]

Bizim bu sözümüz, gerimizdeki kavmimizden olan kişilerin de adınadır!” dediler.

Huvaytıb b. Abduluzzâ, Süheyl b. Amr’a:

“Şu dayılarının bize düşmanlıklarına bak! Onlar bizim yanımıza hiç uğramamışlar, bizden saklanmışlardı da, şimdi Muhammed’in akit ve ahdine girdiler!?” dedi.

Süheyl b. Amr:

“Senin dediğin kimseler, bunlar değildir, daha başkalarıdır.

Muhammed’in akit ve ahdine girmiş olan şu kişiler ise, bizim akrabalarımızdan ve kavimlerimizdendirler.

Bunlar kendileri için bir iş seçmişlerse, biz onlara ne diyebiliriz, ne yapabiliriz?” dedi.

Huvaytıb b. Abduluzzâ:

“Bunlara karşı, biz de müttefikimiz olan Bekir oğullarına yardım ederiz!” dedi.

Süheyl b. Amr:

“Sakın! Bekir oğulları senden böyle bir şey işitmesinler! Çünkü, onlar uğursuz, yaramaz kişilerdir. Huzâalara musallat olurlar. Muhammed de müttefiki olan Huzâalara yapılandan kızar, aramızdaki muahedeyi bozar!” dedi.

Huvaytıb:

“Vallahi, sen zaten her zaman her yönden dayılarına bir pay çıkarırsın!” dedi.

Süheyl b. Amr:

"Sen, dayılarımın bana Bekir oğullarından daha kıymetli, daha üstün olduğunu mu sanıyorsun?!

Vallahi, Kureyşîler ne zaman bir şey yapmışsa, ben de onu yapmışımdır.

Huzâalara karşı Bekir oğullarına bir yardım yapılacağı zaman, ben de ancak Kureyşîlerden bir kişiyimdir, o zaman, elimden geleni yaparım.

Kaldı ki, Bekir oğulları, bana dayı düşen şu kişilerden, soykütüğünce, daha yakındırlar. Bununla beraber, Bekir oğullarından senin de tanıdığın birtakım kimseler, her yerde ve bu cümleden olmak üzere Ukâz günü, bize hiç de iyilik etmiş değiller!" dedi.[1672]

Muahede ve Musalaha Yazısından Bir Nüsha Daha Yazılarak Süheyl b. Amr'a Verilişi

Musalaha yazısı yazılınca, Süheyl b. Amr:

"Bu yazı benim yanımda bulunacak!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Hayır! Benim yanımda bulunacaktır!" buyurdu, Süheyl b. Amr için de bir nüsha daha yazıldı.

İlk nüshayı Peygamberimiz Aleyhisselâm, ikincisini de Süheyl b. Amr aldı.[1673]

İkinci nüshayı, birincisine bakarak Muhammed b. Mesleme yazdı.[1674]

Muahede ve musalaha sona erince, Süheyl b. Amr ile arkadaşları, Hudeybiye'den ayrıldılar.[1675]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Muvaffak ve Muzaffer Olacağına Huvaytıb'ın Kanaat Getirişi

Hudeybiye'den dönüp giderlerken, Huvaytıb b. Abduluzzâ:

"Muhammed'in muvaffak ve muzaffer olacağına iyice kanaat getirdim!" dedi.[1676]

Hudeybiye Muahedesinin Ashabı Hayal Kırıklığına Uğratışı ve Hz. Ömer'in Peygamberimiz Aleyhisselâma İtiraz Yollu Sorular Soruşu

Sahabiler, Peygamberimiz Aleyhisselâmın görüp haber vermiş olduğu rüyaya bakarak, fetih ve zafer elde edeceklerinden hiç şüpheleri olmaksızın Hudeybiye'ye gelmişlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, böyle, Beytullah'ı (Kâbe'yi) tavaf etmeden dönmek ve daha birtakım şartlar yüklenmek suretiyle muahede yapması gibi hiç beklemedikleri bir durumla karşılaşmaları, kendilerine çok ağır ve çetin geldi. Neredeyse helâk olacaklardı![1677]

Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına varıp:

"Sen, Allah'ın hak ve gerçek peygamberi değil misin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet! Ben Allah'ın hak ve gerçek peygamberiyim!" buyurdu.

Hz. Ömer:

"Düşmanlarımız bâtıl üzerinde, biz ise hak üzerinde bulunuyor değil miyiz?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet! Biz hak üzerindeyiz, düşmanlarımız ise bâtıl üzerindedirler!" buyurdu.[1678]

Hz. Ömer:

"Bizler Müslüman değil miyiz?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet! Biz Müslümanız!" buyurdu.[1679]

Hz. Ömer:

"Karşımızdakiler müşrik değiller mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet! Müşriktirler!" buyurdu.[1680]

Hz. Ömer:

“Bizim ölülerimiz Cennette, onların ölüleri Cehennemde değil midir?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet! Bizim ölülerimiz Cennette, onların ölüleri Cehennemdedir!” buyurdu.[1681]

Hz. Ömer:

“Öyle ise, biz ne diye dinimizi aşağı düşürmeye meydan veriyoruz[1682] da, Allah onlarla aramızda daha bir hüküm vermemişken geri dönüyoruz?!” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Hattab’ın oğlu![1683] Ben Allah’ın kulu[1684] ve resûlüyümdür.[1685] Ben Allah’ın emrine aykırı hareket edemem!” buyurdu.[1686]

Hz. Ömer:

“Biz ne diye dinimizi aşağı düşürecek şeylere meydan veriyoruz?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben Allah’ın Resûlüyüm!

Ben bu muahede hükümlerini kabul etmekle Allah’a isyan etmiş, karşı gelmiş değilim.[1687] O, beni hiçbir zaman zayi etmez!” buyurdu.[1688]

Hz. Ömer:

“Sen bize ‘Beytullah’a varıp onu tavaf edeceğiz!’ diye söylemiş değil miydin?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet, söylemiştim. Ama sana ‘Biz bu yıl gidip onu tavaf edeceğiz!’ diye de haber verdim mi?” buyurdu.

Hz. Ömer:

“Hayır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yine de söylüyorum: Sen muhakkak Beytullah’a gidecek ve onu tavaf edeceksin!” buyurdu.[1689]

Hz. Ömer’in Hz. Ebu Bekir’e Başvuruşu

Hz. Ömer, sabırsızlığını ve kızgınlığını yenemeyerek Hz. Ebu Bekir’in yanına vardı[1690] ve ona:

“Ey Ebu Bekir! Bu zât (Peygamberimiz Aleyhisselâm) Allah’ın hak ve gerçek peygamberi değil midir?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Evet! Öyledir!” dedi.[1691]

Hz. Ömer:

“Biz hak üzerinde bulunuyor değil miyiz? Düşmanlarımız ise bâtıl üzerinde bulunuyor değiller mi?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Evet! Öyledir!” dedi.[1692]

Hz. Ömer:

“Bizim ölülerimiz Cennette, onların ölüleri Cehennemde değil mi?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Evet! Öyledir!” dedi.[1693]

Hz. Ömer:

“Öyle ise, biz ne diye dinimizi aşağı düşürmeye meydan veriyoruz[1694] da, Allah onlarla aramızda daha bir hüküm vermemişken geri dönüyoruz?!” dedi.[1695]

Hz. Ebu Bekir:

“Be adam![1696] Ey Hattab’ın oğlu![1697] Ey Ömer![1698] O, Allah’ın Resûlüdür! Kendisi, bu muahedeyi yapmakla Rabbine asi olmuş, karşı gelmiş değildir! Allah onun yardımcısıdır.[1699] Sen ölünceye kadar[1700] O’nun emrine sarıl!

Vallahi, Muhammed (aleyhisselâm) hak üzeredir![1701] Ona emrolunan da haktır.

Biz, Allah’ın emrine karşı gelemeyiz!

Allah onu zayi etmez![1702] Ben şehadet ederim ki; O, Resûlullah'tır!" dedi.

Hz. Ömer:

"Ben de Onun Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum![1703]

O, bize 'Beytullah'a varacağız ve onu tavaf edeceğiz!' diye söylemiş değil miydi?" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Evet! Ama sana 'Beytullah'a bu yıl gidecek ve tavaf edeceksin' diye de haber vermiş miydi?" dedi.

Hz. Ömer:

"Hayır!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Sen muhakkak Beytullah'a gidecek ve onu tavaf edeceksin!" dedi.[1704]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Ömer ve Arkadaşlarına Son Cevabı

Müşriklerle yapılan ve içinde Müslümanlar açısından bazı oldukça ağır şartlar da taşıyan muahede gereğince, tavaf edilmeden kurban kesip ihramdan çıkarak geri dönülecek olması ashaba çok güç ve ağır geliyor, bunu bir türlü içlerine sindiremiyorlardı.[1705]

Peygamberimiz Aleyhisselâma olanca bağlılıklarına ve saygılarına rağmen, Hz. Ömer, yanında bazı sahabilerle birlikte gelerek:

"Yâ Rasûlallah! Sen bize Mescid-i Haram'a girileceğini, Kâbe anahtarının ele alınacağını söylememiş miydin?

Halbuki, ne kurbanlık develerimiz Beytullah'a kavuştu, ne de biz kavuştuk!?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

"Ben size bunun bu seferiniz sırasında olacağını söyledim mi?" diye sordu.

Hz. Ömer "Hayır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yine de size söylüyorum: Beytullah’a girilecektir. Kâbe’nin anahtarını alacağım! Mekke’de başımı kazıttıracağım! Siz de başlarınızı kazıttıracaksınız!

Ben bunun olacağını, bilenlerle birlikte biliyorum!” buyurdu.[1706]

Ebu Ubeyde b. Cerrah’ın Hz. Ömer’i Öğütleyişi ve Hz. Ömer’in Davranışlarına Tevbe ve Nedamet Edişi

Ebu Ubeyde b. Cerrah da, Hz. Ömer’e:

“Ey Hattab’ın oğlu! Resûlullah Aleyhisselâmın söylediği sözü işitmiyor musun?!

Şeytandan Allah’a sığın, görüşünü kına!” diyerek öğütlüyordu.

Hz. Ömer der ki:

“Utancımdan, ‘Eûzu billâhi mineş şeytânir racîm!’ diyerek Eûzu çektim. Ben hiçbir zaman o günkü gibi bir musibete uğramadım, sürçüp kaymadım!

Peygamber Aleyhisselâma hiçbir zaman başvurmadığım biçimde, o gün başvurmuştum!

Vallahi, o gün düştüğüm şüphelerden dolayı, kendi kendime ‘Eğer benim görüşümde yüz adam olsaydı, hiçbir zaman bu muahede ve musalahayı kabul etmezdik!’ diyordum![1707]

Müslüman olduğum günden beri hiç duymadığım şüpheyi, o gün duymuştum![1708]

Nihayet, Yüce Allah işin sonunu hayır ve rahmet kıldı.

Resûlullah Aleyhisselâm, böyle olacağını çok iyi biliyormuş.

Resûlullah Aleyhisselâma karşı yapmış olduğum şeyi tenhalarda hatırladıkça, tasalarım büyüdü, arttı.[1709]

O gün Resûlullah Aleyhisselâma karşı sarfetmiş olduğum sözlerimden duyduğum korkudan dolayı, akıbetin hayrolmasını umarak oruçlar tutmaktan, sadakalar vermekten, nafile namazlar kılmaktan, köleler azad etmekten geri durmadım!”[1710]

Çılgınlık Etmeye Kalkışıp Yakalanan Müşriklerin Serbest Bırakılışı

Seleme b. Ekvâ der ki:

“Bizler Mekkelilerle anlaşma yaptığımız ve birbirlerimize karıştığımız sırada, bir ağacın yanına gidip dallarından dökülen dikenlerini süpürmüş ve altına uzanmıştım.

Mekkeli müşriklerden dört kişi yanıma geldiler, Resûlullah Aleyhisselâma atıp tutmaya başladılar.

Onlara kızıp başka bir ağacın altına geçtim.

Onlar da silahlarını astılar ve ağacın altına uzandılar.

Böyle, uzanıp yattıkları sırada idi ki, vadinin aşağısında bir seslenici:

‘Yetişiniz ey Muhacirler topluluğu! Züneym’in oğlu öldürüldü!’ diyerek seslendi.

Hemen kılıcımı sıyırdım.

Sonra da, uyumakta olan dört kişinin ağaçta asılı silahlarını alıp elimde demetledim ve:

‘Muhammed Aleyhisselâmı peygamberlikle şereflendiren Allah’a yemin ederim ki; eğer sizden birisi başını kaldıracak olursa, onun iki gözünün bulunduğu başına kılıcımı vururum!’ dedikten sonra, onları Resûlullah Aleyhisselâmın yanına götürdüm.

Amcam Âmir de, Kureyşîlerin Abele kolundan Mikrez’in oğlunu yetmiş kadar müşriğin başında, üzeri çullu bir at üzerinde bulunduğu halde, önüne katarak Resûlullah Aleyhisselâmın yanına getirdi.

Resûlullah Aleyhisselâm, onlara baktı da:

‘Bırakınız onları! Varsın, kötülüğün başı da, sonu da onların olsun!’ buyurdu, hepsini affetti.”[1711]

Kurbanlarını Kesip Tıraş Olmalarının Müslümanlara Emredilişi

Muahede ve musalaha işi bittikten ve Kureyş müşriklerinin elçileri çekilip gittikten sonra,[1712] Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hudeybiye’de ayağa

kalkarak:

“Ey insanlar![1713] Kalkınız, kurbanlarınızı kesiniz! Sonra da, başlarınızı tıraş ediniz ve ihramdan çıkınız![1714] diyerek ashabına seslendi.

Onlardan hiç kimse, yerinden kımıldamadı![1715]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu emrini bir kez daha tekrarladı.

Yine kalkan olmadı!

Peygamberimiz Aleyhisselâm, emrini üçüncü kez tekrarladı.

Yine kalkan olmadı!

Peygamberimiz Aleyhisselâm, dönüp zevcesi Hz. Ümmü Seleme’nin yanına gitti.[1716]

Hz. Ümmü Seleme:

“Yâ Rasûlallah! Senin neyin var?!” diye sordu.[1717]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Ümmü Seleme! Nedir halkın bu tutumu?![1718] Şaşılacak şey doğrusu![1719]

Onlara; ‘Kurbanlarınızı kesiniz! Başlarınızı tıraş ediniz de ihramdan çıkınız!’ diye tekrar tekrar söylüyorum.

Onlar sözlerimi işitiyor, yüzüme bakıyorlar da içlerinden hiçbiri benim emrimi yerine getirmeye kalkmıyor!?” buyurup şikâyetlendi.[1720]

Hz. Ümmü Seleme:

“Yâ Rasûlallah! Görmüş olduğunuz hâl, halka, her nasılsa gelmiş çatmış bulunuyor.[1721]

Ey Allah’ın Peygamberi! Sen bu işi yapmak istiyor musun?

Yapmak istiyorsan, hemen git, kurbanlık develerini kesinceye, berberini çağırıp tıraş oluncaya kadar ashabından hiçbir kimseye hiçbir şey söyleme![1722]

Sen kurbanını kesecek, tıraş olacak olursan, halk da öyle yapar.[1723] Muhakkak sana uyarlar!” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ihramını sağ koltuğu altından çıkarıp sol omuzuna attı. Eline bir harbe alıp yüksek sesle 'Bismillâhi Allahuekber!' diyerek kurbanlık develerini kesti.[1724]

Ashab, Peygamberimiz Aleyhisselâmın kurbanını kestiğini görür görmez, onlar da kalkıp develerini kesmeye koyuldular.[1725]

Hz. Ümmü Seleme der ki:

"Müslümanlar kurbanlıklara doğru öyle sıçraştılar ve öyle yığıldılar ki, birbirlerini ezeceklerinden korktum!"[1726]

Talha b. Ubeydullah, Abdurrahman b. Avf ve Hz. Osman da kendileri için Medine'den sürdürüp getirttikleri develeri kestiler.[1727]

O gün yetmiş deve kurban edildi.[1728]

Develer, Beytullah'ın yanında kurban edilmekten alıkonuldukları zaman, yavrularına böğürdükleri gibi böğürdüler![1729]

Ebu Cehil'in Bedir savaşında ele geçirilen devesi de kurbanlıklar arasında bulunuyordu.[1730] Onun kurban edilmesi Kureyş müşriklerini kızdırmıştı.[1731]

Her yedi kişi için bir deve kurban edilmiştir.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Kesilen kurbanlara sizden her fert muhakkak ortak olsun, katılsın!" buyurdu.[1732]

Kurbanlar, Hudeybiye kuyusunun üst tarafında kesildi.[1733]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, o gün, kurbanların etlerinden istemek için oraya gelmiş olan genç dilencilere, kurban etlerini ve derilerini, kendileri istemeden verdi.

Müslümanlar, kestikleri kurbanların etlerinden hem kendileri yediler, hem de bulunan yoksullara yedirdiler.[1734]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Merve yanında kurban edilmek üzere, Eslem kabilesinden Nâciye ismindeki zâtla Mekke'ye yirmi deve gönderdi.

Nâciye onları Merve yanında kesti ve etlerini oradaki yoksullara dağıttı.[1735]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Başını Kazıtması

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kurbanlarını kestikten sonra, kırmızı meşinden yapılmış çadırına girdi.[1736] Orada başının saçını kazıttı. O gün, Peygamberimiz Aleyhisselâmın başının saçını kazıyan Hıraş b. Ümeyye b. Fadlu'l-Huzâî idi.[1737]

Hıraş, Peygamberimiz Aleyhisselâmın başının kazımış olduğu saçlarını yanıbaşlarındaki yeşil semüre ağacının üzerine attı.

Ümmü Umâre; ağacın başına atılan saçları halkın alıp bölüştüklerini ve kendisinin de halkın aralarına sokulup saçlardan bir demet almış olduğunu bildirmiştir.

Hz. Ümmü Seleme İle Ümmü Umâre'nin Saçlarını Kısaltmaları

Hz. Ümmü Seleme:

"O gün, ben de saçlarımı yanlarından kısalttım;"

Ümmü Umâre de:

"O gün, ben de yanımdaki makasla saçlarımı kısalttım" demiştir.[1738]

Müslümanların Başlarını Tıraş Ettirmeye Koyulmaları

Sahabiler, Peygamberimiz Aleyhisselâmın başının saçlarını kazıttığını gördükleri zaman, onlar da başlarını tıraş ettirmeye koyuldular.[1739] Kimisi kurban kesiyor, kimisi kurbanını kestikten sonra başını tıraş ettiriyordu. Bir ara öyle yığıldılar ki az kalsın birbirlerini ezivereceklerdi.[1740]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Saçlarını Kazıtanlara Duası

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabından kimisinin başını kazıtmakta, kimisinin saçlarını kırptırmakta, kısalttırmakta olduklarını görünce,[1741] çadırından başını çıkarıp:[1742]

“Allah, başlarını kazıttıranlara rahmet[1743] etsin!” diyerek dua etti.
Sahabiler:
“Yâ Rasûlallah! Saçlarını kırptıran, kısalttıranlara da!” dediler.
Peygamberimiz Aleyhisselâm:
“Allah, başlarını kazıttıranlara rahmet etsin!” diyerek dua etti.
Sahabiler:
“Yâ Rasûlallah! Saçlarını kırptıran, kısalttıranlara da!” dediler.
Peygamberimiz Aleyhisselâm:
“Allah, başlarını kazıttıranlara rahmet etsin!” diyerek dua etti.
Sahabiler:
“Yâ Rasûlallah! Saçlarını kırptıran, kısalttıranlara da!” dediler.
Peygamberimiz Aleyhisselâm:
“Allah, saçlarını kırptıran, kısalttıranlara da rahmet etsin!” diyerek dua etti.
Sahabiler:
“Yâ Rasûlallah! Ne için saçlarını kırptıran, kısalttıranları hariç tutup, kazıttıranlara rahmet dileyerek yardım ettin?” diye sordular.
Peygamberimiz Aleyhisselâm:
“Çünkü, onlar (ötekiler gibi) şüpheye düşmediler!” buyurdu.[1744]

Kasırganın Kesilen Saçları Havalandırıp Harem İçine Savuruşu

Gerek Peygamberimiz Aleyhisselâm, gerek sahabiler kurbanlarını kestikten, saçlarını kazıttırdıktan, kırptırdıktan sonra, Yüce Allah bir kasırga gönderdi. Ashabın Harem dışında kalan saçlarını havalandırıp Harem içine savurdu, ulaştırdı.[1745]

Sahabiler, bunu, umrelerinin kabul olunduğuna işaret olarak birbirlerine müjdelediler.[1746]

Bir Açıklama

Başta Ashab- Kirâm olmak üzere, bütün Müslümanlar Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyruklarını yerine getirmek, yasakladıklarından da sakınmakla mükellef bulunduklarına göre, (Haşr: 7) Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyruklarını Müslümanların dinlemeyecekleri düşünülemez.[1747]

Verilen emri yerine getirmekte ağır davranmaları ise, nihayet, şartlarını ağır buldukları muahede hükümlerinin vahiy ile ortadan kaldırılacağını sanmalarından,[1748] hiç değilse, bu yıl başladıkları umre amellerini tamamlayabilmek için Mekke'ye girmelerinin sağlanacağını ummalarından ve bunun gerçekleşmesi zamanını beklemelerinden ileri gelmekte idi.[1749]

Bu husustaki ümitleri kesilince, Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyruklarını yerine getirmeye girişivermeleri bunu göstermektedir.

Hz. Ebu Bekir'in Hudeybiye Muahedesi Hakkındaki Görüşü

Hz. Ebu Bekir der ki:

"İslâm'da, Hudeybiye fethinden daha büyük bir fetih olmamıştır.

Fakat, Muhammed Aleyhisselâmla Rabbi arasındaki şey hakkında halkın görüşleri kısa ve dardı.

Kullar, acele ederler.

Yüce Allah ise, dilediği işi kıvamına gelip olgunlaşmadıkça yapmakta, kullar gibi acele etmez."[1750]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hudeybiye'den Ayrılışı ve Feth Sûresinin Nazil Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hudeybiye'de 19 gün kadar veya 20 gece oturduktan sonra, Medine'ye dönmek üzere oradan ayrıldı.

Merru'z-zahran'a, daha sonra Usfan'a gelip kondu.[1751]

Usfan'dan ayrılıp Kurâu'l-Gamîm'e doğru ilerledi.

Kurâu'l-Gamîm'de bulunulduğu sırada Fetih sûresi nazil oldu.[1752]

Hz. Ömer der ki:

“Hudeybiye’den dönerken, Resûlullah Aleyhisselâmın yanında gidiyordum.[1753]

Resûlullah Aleyhisselâmdan bir şey sordum.

Resûlullah Aleyhisselâm bana cevap vermedi.

Tekrar sordum. Yine cevap vermedi.

Üçüncü kez sordum, yine cevap vermedi.

Kendi kendime:

‘Ey Hattab’ın oğlu Ömer! Anan kaybetsin de, sana ağlasın!

Bak! Resûlullah Aleyhisselâma üç kez soru sordun durdun da, Resûlullah soruların hepsinde de sana cevap vermedi![1754]

Sen aleyhinde nazil olmasını hakettin!’ dedim.[1755]

Aleyhimde Kur’ân nazil olmasından korkarak, devemi sürüp halkın tâ önüne geçtim.[1756]

Yakın, uzak.. her şey beni tuttu, sıktı ve bunalttı.

Halkın en önünde, tasalı, üzüntülü olarak gidiyordum.[1757] Çok beklememiştim ki,[1758] münâdi (seslenici):

‘Ey Ömer b. Hattab![1759] Nerededir Ömer!’ diyerek sesleniyordu![1760]

Münâdinin bana seslendiğini işitince, kendi kendime:

‘Ben zaten aleyhimde Kur’ân nazil olmasından korkmuştum!’ dedim.[1761]

Kalbime ne kadar korku düştüğünü, Allah çok iyi biliyor.[1762]

Hemen döndüm.

Hakkımda bir şey nazil olduğunu sanıyordum.[1763]

Resûlullah Aleyhisselâmın huzuruna vardım, Kendisine selam verdim.[1764] O da selamıma karşılık verdi. Çok sevinçli idi.[1765]

Bana:

‘Ey Hattab’ın oğlu![1766] Bana bu gece bir sûre indi ki, o, bana[1767] üstüne güneş doğan her şeyden[1768] daha sevgilidir!’ buyurduktan sonra, onu,

‘İnnâ fetahnâ leke fethan mübînen=Biz gerçekten sana apaçık bir fetih ve zafer kapısı açtık! Bu da, geçmiş ve gelecek günahını Allah’ın bağışlaması, senin üzerindeki nimetini tamamlaması, seni bu sayede doğru yola iletmesi içindir’[1769] diyerek okudu.”[1770]

Müslümanların Tutum ve Davranışlarından Dolayı Azaba Uğramaktan Korkuya Düşmeleri

Mücemmi’ b. Câriye de, Feth sûresinin inişi sırasında halkın nasıl korku geçirdiklerini şöyle anlatır:

“Halk, korka korka, develerinin yanlarına dağılmışlardı.

Birbirlerine:

‘Halka ne oluyor?’ diye soruyorlardı.

‘Resûlullah Aleyhisselâma vahiy gelmiş!’ dediler.

Biz de, halk ile birlikte, korka korka Resûlullah Aleyhisselâmın yanına doğru vardık.

Resûlullah Aleyhisselâm, Kurâu’l-Gamîm’in yanında ayakta duruyordu.

Halk kendisinin yanında toplanınca, onlara:

‘İnnâ fetahnâ leke fethan mübînen...’ diyerek Feth sûresinin âyetlerini okudu.

Sahabilerden birisi:

‘Yâ Rasûlallah! Bu muahede bir fetih midir?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Evet! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; bu muahede muhakkak bir fetihtir!’ buyurdu.”[1771]

Cebrail Aleyhisselâmla Sahabilerin Peygamberimiz Aleyhisselâmı Tebrik Etmeleri

Cebrail Aleyhisselâm, Feth sûresini indirdiği zaman:

“Yâ Rasûlallah! Sana mübarek ve kutlu olsun!” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmı tebrik etti.[1772]

Enes b. Malik'in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, sahabilerine:

"Bana bir âyet indi ki, o bana yeryüzündekilerden daha sevgilidir!" buyurduktan sonra, onu okudu.

Sahabiler:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Sana mübarek olsun!

Yüce Allah, senin için neler yapılacağını açıklamıştır. Acaba, bizlere ne yapacak?" diye sordular.

Bunun üzerine, Yüce Allah, Resûlullah Aleyhisselâma:

"Bütün bu lutuflar, erkek mü'minlerle kadın mü'minleri, altlarından ırmaklar akan Cennetlere -içlerinde temelli olarak kalmak üzere- koymak, günahlarını da yarlıgamak içindir.

İşte bu, Allah katında en büyük kurtuluş ve saadettir! (Feth: 5) mealli âyeti indirdi.[1773]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Müslümanlara Eski Günlerini ve Hallerini Hatırlatışı

Müslümanlar arasında bulunan bir adam:

"Beytullah'ı tavaftan alıkonulmuşuz!

Kurbanlıklarımızın Harem'de kurban edilmelerine de engel olunmuş! Müslüman olarak bize gelip sığınan iki kişiyi de, Resûlullah onlara (müşriklere) geri çevirmiş!

Bu nasıl, ne biçim fetihtir?!" diyerek söylenmişti.

Onun bu sözleri Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bu, ne kötü sözdür!

Evet! O [Hudeybiye muahedesi] en büyük fetihtir!

Müşrikler sizin kendi beldelerine gidip gelmenize ve işinizi görmenize razı olmuş, gidip gelirken de emniyet ve selamet içinde bulunmanızı istemiştir.

Onlar, şimdiye kadar istemedikleri, hoşlanmadıkları şeyi, İslâmiyeti de böylece sizlerde görecek, öğreneceklerdir.

Allah sizi onlara muzaffer kılacak, gittiğiniz yerden sağ salim, kazançlı olarak döndürecektir. Bu ise, fetihlerin en büyüğüdür![1774]

Sizler, Uhud savaşı günü, savaş meydanından boyuna uzaklaştığınızı ve hiç kimseye dönüp bakmadığınızı ve o zaman benim de sizi arkanızdan çağırıp durduğumu unuttunuz mu?!

Ahzab (Hendek) savaşı günü de, onların (müşriklerin) hem üstünüzden, hem alt tarafınızdan size geldiklerini, o zaman gözlerin döndüğünü, yüreklerin gırtlaklara dayandığını ve sizlerin Allah'a karşı türlü zanlarda bulunmuş olduğunuzu unuttunuz mu?![1775]

Sizler filan gün şöyle şöyle, filan gün şöyle şöyle yaptığınızı unuttunuz mu?" buyurarak, onlara, geçmişteki işlerini birer birer hütırlattı.[1776]

Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmı dinledikten sonra:

"Allah ve Allah'ın Resûlü doğrudur.

O muahede, fetihlerin en büyüğüdür!

Vallahi, ey Allah'ın Peygamberi! Bizler, bunu senin düşündüğün gibi düşünmemiştik!

Muhakkak ki, sen Allah'ı ve Allah'ın emrini bizlerden daha iyi bilirsin!" dediler.[1777]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hudeybiye muahede ve musalahasının, Müslümanlar aleyhine imiş gibi görünmesine rağmen, Müslümanlar için genişlik ve rahmet, İslâmiyet için de bir yayılma olacağını biliyordu ve bunu kendisine Rabbi bildirmişti.[1778]

Hudeybiye'den dönülüp Medine'ye gelindiği zaman, Müslümanlardan birisi de:

"Yâ Rasûlallah! Sen bize 'Mekke'ye korkusuzca gireceksiniz!' dememiş miydin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet, dedim. Ama, size 'Bu yılımda gireceksiniz!' dedim mi?" buyurdu.

Adam:

"Hayır! 'Bu yıl gireceksiniz!' demedin" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O, Cebrail’in (Allah tarafından) bana dediği gibidir” diyerek,[1779] şu âyetleri okudu:

“Andolsun ki, Allah, Resûlünün gördüğü rüyanın hak ve gerçek olduğunu doğrulamıştır. İnşaallah, hepiniz emniyet içinde, kiminiz başlarınızı kazıtarak, kiminiz saçlarınızı kısaltarak, korkusuzca, mutlaka Mescid-i Haram’a gireceksiniz.”[1780]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine’ye Gelişi ve Sefere Katılmayan Bazı Kabilelerin Özür Dilemeleri

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’ye giderken kendileriyle birlikte gitmeye çağırdığı halde, şunu bunu bahane ederek gitmekten kaçınan Müzeyne, Cüheyne ve Benî Bekr kabileleri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın sağ salim olarak Medine’ye geldiğini görünce, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler ve:

“Seninle birlikte gitmekten kaçındığımız için yarlıganmamızı, Rabbinden dileyiver?” dediler.[1781]

Yüce Allah, onların gelip böyle söyleyeceklerini ve fakat bunda samimi olmadıklarını, yolda indirmiş olduğu Feth sûresinde Peygamberimiz Aleyhisselâma haber vermişti.[1782]

Hudeybiye Muahedesi Üzerine Feth Sûresinin İnişi

Hudeybiye seferi ve muahedesi münasebetiyle nazil olan Feth sûresinde şöyle buyurulur:

1-3. “Muhakkak ki, Biz sana apaçık bir fetih yolu açtık.

Tâ ki, Allah senin günahından geçmişini ve geleceğini bağışlaya, senin üzerindeki nimetini tamamlaya ve seni dosdoğru bir yola ilete!

4. Allah, imanlarına iman katsınlar diye, Müslümanların kalbine sekînet indirdi. Göklerin ve yerin orduları hep Allah’ındır! Allah her şeyi hakkıyla bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.

5. (Bütün bu lütuflar) erkek mü’minlerle kadın mü’minleri, altlarından ırmaklar akan Cennetlere -içlerinde temelli kalmak üzere- koymak, günahlarını yarlıgamak içindir.

İşte, Allah katında en büyük kurtuluş budur.

6. Allah, bu fethi, bundan hoşlanmayan; ‘Allah şu peygambere ve mü’minlere yardım etmeyecek! Onlar evlerine de asla sağ dönemeyecekler!’ diyerek Allah’a karşı kötü zanda bulunan erkek münafıklarla kadın münafıkları, erkek müşriklerle kadın müşrikleri azaba uğratmak için ihsan etti.

O kötülük girdabı, onların başlarına gelsin!

Allah, onlara gazab etmiş, lânet etmiş; kendilerine Cehennemi hazırlamıştır. Ne kötü bir varış yeridir orası!

7. Evet! Göklerin ve yerin (azab) orduları da Allah’ındır! Allah, kudretiyle her şeye üstün gelen Azîz, hikmetiyle her yaptığını yerli yerince yapan Hakîm’dir.

8. Hiç şüphesiz, Biz, seni (Allah’ın birliğine) şahit, o şehadeti kabul ve gereğince hareket edenleri (Cennetle) müjdeleyici, kabul ve gereğince hareket etmeyenleri de (Cehennem azabıyla) korkutucu, uyarıcı olarak gönderdik.

9. Ki, hepiniz (ey insanlar), Allah’a ve Allah’ın Peygamberine iman edesiniz, ona yardım edesiniz ve onu büyük tanıyasınız; sabah akşam da, Allah’ı tesbih edesiniz diye.

10. Muhakkak ki, sana bey’at edenler, ancak Allah’a bey’at etmişlerdir!

Allah’ın Kudret Eli, onların ellerinin üzerindedir!

Şu halde, kim (bu bey’attan) cayarsa, sırf kendi aleyhine caymış olur!

Her kim de Allah’a verdiği sözü yerine getirirse, Allah da ona büyük bir ecir verecektir.

11. Bedevîlerden olup da (Kureyş müşriklerinden korkarak) geride kalanlar; ‘Bizleri mallarımız ve ailelerimiz oyaladı. Bunun için bize mağfiret dile!’ diyeceklerdir.

Onlar, kalblerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlar.

Sen onlara de ki:

‘Eğer Allah size bir zarar dilerse, yahut bir yarar dilerse, Allah’a karşı, kim bir şey yapabilir?

Muhakkak ki, Allah, yapmakta olduğunuz her şeyden haberdardır!

12. Doğrusu, siz Peygamberin de, mü'minlerin de ailelerine ebediyyen dönemeyeceklerini sandınız; bu, sizin kalblerinizde allandı pullandı da, kötü zanna düştünüz!

Bu yüzden, helâka mahkum bir kavim oldunuz!

13. Her kim Allah'a ve Allah'ın Resûlüne inanmazsa, iyi bilsin ki, Biz kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamışızdır!

14. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Allah dilediğini bağışlar, dilediğine de azab eder. Allah çok yarlıgayıcıdır, çok merhametlidir.

15. Siz ganimetler almak için gittiğiniz vakit, o geride kalanlar diyecekler ki: 'Bırakınız bizi, arkanızdan gelelim.'

(Allah o ganimetleri Hayber savaşına katılanlara va'd etmiş iken) onlar, Allah'ın kelamını değiştirmek isterler.

Onlara de ki: 'Siz bizim arkamızdan asla gelemeyeceksiniz! Sizin hakkınızda Allah daha önce böyle buyurdu.'

Onlar: 'Hayır! Siz bizi kıskanıyorsunuz!' diyecekler.

Hayır! Onlar, ancak, pek az anlayan kimselerdir.

16. O (Hudeybiye'ye gelmeyip) geri kalan Bedevîlere de ki:

'Siz yakında çetin bir savaş ehli olan bir kavme -kendileriyle savaşmak, yahut çarpışmasız onların Müslüman olmalarını sağlamak üzere- davet olunacaksınız.

Eğer itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükâfat verir.

Eğer bundan önce döndüğünüz gibi dönerseniz, Allah sizi elem verici bir azapla azaplandırır.

17. Âmâya, gözsüze, savaştan geri kalmak hususunda sakınca yok! Topala sakınca yok! Hastaya sakınca yok!

Kim Allah'a ve Allah'ın Resûlüne itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan Cennetlere koyar.

Kim de yüz çevirirse, onu da elem verici bir azabla azablandırır.

18-19. Andolsun ki; Allah mü'minlerden -ağacın altında seninle bey'at ederlerken- razı ve hoşnut oldu da, kalblerindekini bilerek üzerlerine o sekîneti indirdi.

Onları yakın bir fetih ve zaferle ve daha birçok ganîmetlerle mükâfatlandırdı.

Allah kudretiyle her şeye üstün gelen Azîz, her yaptığını yerli yerince yapan Hakîm'dir.

20. Allah, size daha birçok ganimetler de va'd etti,

Şimdilik bunu (Hayber ganimetlerini) size peşin verdi, sizden insanların ellerini çekti; ki bu da, mü'minlere bir delil olması ve sizi dosdoğru bir yola hidayet buyurması içindir.

21. Allah, size daha başka (ganimetler de va'd etti ki), o henüz elinize geçmemiştir.

Allah, bütün bunları (ilmiyle) kesinlikle kuşatmıştır. Allah her şeye kâdirdir.

22. Eğer kâfirler sizinle (Hudeybiye'de) savaşsalardı, muhakkak, arkalarına dönüp kaçarlardı.

23. Allah'ın öteden beri cari olan sünneti (kanunu) budur.

Allah'ın sünnetinde (kanununda) bir değişiklik bulamazsın.

24. Allah Mekke vadisinde kâfirlere karşı size zafer verdikten sonra, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çeken de O (Allah) idi.

Allah, ne yaparsanız hakkıyla görendir.

25. Onlar o kimselerdir ki, hakkı inkâr etmişlerdir ve sizi Mescid-i Haram'dan o bekletilen kurbanlıkları da (Mina) mevkiine varmaktan men ettiler.

Eğer onların arasında sizin bilmediğiniz iman etmiş erkekler ve iman etmiş kadınlar bulunmasaydı ve onları bilmeyerek çiğnemenizden dolayı size bir vebal gelecek olmasaydı, o mü'minler (kâfirlerin içinden) seçilip ayrılabilselerdi, veya savaşın olmamasıyla Allah'ın dilediğini rahmetine sokma durumu olmasaydı, Biz, onlardan kâfir olanları, muhakkak elem verici bir azaba uğratırdık.

26. O vakit ki, o kâfirlerin kalblerinde asabiyet, Cahiliye asabiyeti kaynadığı sırada; ona karşı, Allah gerek Resûlünün, gerek mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi ve onları takva sözü üzerinde durdurdu.

Zaten, onlar buna lâyık ve ehil idiler.

Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

27. Andolsun ki; Allah, Resûlünün gördüğü rüyasını doğru çıkardı.

İnşaallah, hepiniz Mescid-i Haram'a emniyet içinde, kiminiz başlarınızı kazıtarak, kiminiz saçlarınızı kısaltarak, korkusuzca, muhakkak gireceksiniz.

Allah sizin bilmediğinizi bildi de, size bundan önce yakın bir fetih verdi.

28. O Allah, Resûlünü hidayet ve hak din ile gönderdi ki, o dini bütün dinlerin üzerine çıkarsın.

Senin bu gönderildiğine şahit olarak da, Allah, yeter!

29. Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onun yanında bulunanlar da, kâfirlere karşı çok sert, çetin, kendi aralarında ise pek merhametlidirler.

Onların, daima rükû ve secde ederek, Allah'tan, lutuf ve rızasını istediklerini görürsün.

Yüzlerinde secdelerin eserinden dolayı nuranîlik vardır.

Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır.

Onların İncil'deki vasıfları da; filizini çıkarmış, gitgide onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, sonra da sapları üzerine doğrulup kalkmış bir ekine benzer ki; bu, ekincilerin de hoşuna gider.

Ashab hakkında bu temsiller, onlarla kâfirleri öfkelendirmek içindir.

Allah, onlardan, iman edip iyi amel işleyenlere, hem bir mağfiret, hem büyük bir ecir va'd buyurmuştur."[1783]

Feth Sûresinin Bazı Âyetleri Hakkında Açıklama

Feth sûresinin 1. âyetinde geçen "feth" sözü; lügatta, kapalı şeyi açmak, kapalılığı gidermek demektir.[1784]

Feth; hüküm ve kaza mânâsına da kullanılır ki, müşkil ve kapalı dâvâları halletmek demek olur.[1785]

Kureyşîlerle yapılan anlaşma, nimetin en büyüğü olup, Peygamberimiz Aleyhisselâma apaçık bir hüküm ve hükûmet yolunun açıldığını ifade eder.[1786]

Gerçekten de müşrikler, Uhud'da ve Hendek'te kökünü kazımak istedikleri İslâm devlet ve hükûmetini ilk defa olarak Hudeybiye muahedesiyle, ister istemez kabul etmiş, tanımış bulunuyorlardı.

İmam Zührî, Hudeybiye muahede ve musalahasının sonucunu, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu yoldaki hadislerinden[1787] yararlanarak şu sözleriyle açıklar:

"İslâm'da, Hudeybiye musalahasından önce, ondan daha büyük bir fetih olmamıştır.

Müslümanlarla müşrikler nerede karşılaşırlarsa, aralarında ancak vuruşmalar, çarpışmalar olurdu.

Hudeybiye barışı olunca, harp ve çarpışma bırakıldı.

İki taraf, birbirlerinden emniyet ve selamette kaldılar. Birbirlerine kavuşup karıştılar. Sözde ve dâvâlarda birbirlerine yardım etmeye başladılar.

İslâmiyetten kime söz açılsa, o biraz düşünmekte ve hemen ona girmekte idi.

İki yıl içinde İslâmiyete girenler, bundan önce o güne dek Müslüman olanların sayısı kadardı ve daha da çoktu.[1788]

İbn Hişam, buna şu sözleri ekler:

"Cabir b. Abdullah'ın söylediğine göre; Resûlullah Aleyhisselâm, Hudeybiye'ye 1400 kişinin başında gitmişti.

Bundan iki yıl sonra, Mekke'nin fethi yılında ise, 10.000 kişinin başında gitmiştir ki, bu, Zührî'nin sözünün yerinde olduğunu gösterir.[1789]

Bu müddet içinde İslâmiyet, Arabistan'ın her köşesine yayılmış ve açıklanmış, müşriklerin harpte ve şirkte en ileri gidenlerinden Amr b. Âs, Halid b. Velid ve benzerleri Müslüman olmuşlardı.[1790]

Hudeybiye musalahası üzerine, Müslümanlar müşriklerle biraraya gelmeye ve onlara Kur'ân-ı Kerîm dinletmeye, İslâmiyet üzerinde onlarla açıktan açığa ve korkusuzca konuşmaya, Müslümanlıklarını gizleyenler de onu açığa vurmaya başlamışlardı.[1791]

Halbuki, Hudeybiye barışından önce, iki taraf birbirine karışamıyordu. Barıştan sonra ise, müşrikler Medine'ye serbestçe geliyorlar, Müslümanlar da Mekke'ye serbestçe gidiyorlar; orada ev halkları, dostları ve başkalarıyla oturup kalkıyorlardı.

Artık, Peygamberimiz Aleyhisselâmın hal ve hareketleri, mucizeleri, ahlâkı ve yolunun güzelliği hakkında Müslümanların verdikleri bilgiler ve öğütler dinlenir olmuş, müşriklerin kalbleri yumuşayıp İslâmiyete meyletmeye başlamıştı.

Bâdiyelerde, çöllerde oturan Araplar da, Müslüman olmak için, Kureyş müşriklerinin Müslüman olmalarını bekliyorlardı.[1792]

Feth sûresinin 6. âyetinde anılan münafıklar ile, 11, 12, 15, 16. âyetlerinde sözü geçen bedevîler, Mekke ve Medine arasında oturan Müzeyne, Cüheyne ve Benî Bekr kabileleri halkı olup; Peygamberimiz Aleyhisselâm onları Hudeybiye'ye doğru götürmek istediği zaman, onlar Kureyş müşriklerinden korkmuşlar, ev halklarını ve mallarını bahane ederek Hudeybiye seferinden geri kalmışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabının sağ salim döndüklerini görünce de:

"Seninle gidemediğimiz için Allah'tan yarlıganmamızı dile" diyerek dil ucuyla niyazda bulunmuşlardı.[1793]

Hayber gazasına ise, ganimet almak için katılmak istemişlerdi.

16. âyette bahsi geçen sert ve çetin savaşçı kavim; Arap olmayan kavimler, veya Rumlar, yahut Hevâzin, ya da Benî Hanifelerdi.[1794]

18. âyette sözü geçen yakın fetih, Hudeybiye musalahası;

20. âyette çabuk olarak verildiği bildirilen ganimet de Hayber ganimeti idi.[1795]

26. âyette geçen, "kalbleri taassupla kaplanmış olan"lardan birisi de Kureyş müşriklerinin elçisi Süheyl b. Amr idi.

Besmeleyi ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Resûlullah sıfatını yazdırmamak için, direnmiş durmuştu.

Âyette geçen takvâ sözü ise, "Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah" kelime-i tevhidi ve kelime-i şehadet idi.

27. âyetteki yakın bir fetih, Hudeybiye musalahası, barışı idi.[1796]

29. âyette Ashab-ı Kiram için, İncil'de geçtiği açıklanan; "Filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerinde dimdik yükselmiş, ekincilerin hoşuna giden bir ekin gibidir!" mealli bir temsille, önce onların az olacakları, sonra artmaya başlayacakları, ondan sonra çoğalacakları, daha sonra da gövdeleşerek kuvvetlenecekleri anlatılmıştır.[1797]

Bugün İncil tercemeleri olmak üzere ellerde dolaşan ve kutsal sayılan bazı kitaplarda da, şu temsiller görülmektedir:

"Anlara bir temsil daha irad edüp dedi ki: Semâ melekûtu, bir âdemin alup tarlasına ektiği hardal dânesine benzer.

Cümle tohumların en küçüğü ise de, büyüdüğü zaman, sebzevâtın hepsinden büyük olup ağaç olur. Şöyle ki; havâ kuşları gelüp anın dallarına konarlar."[1798]

"Ve dedi ki; Allah'ın melekûtu böyledir:

Güya, bir âdem tohumu yere atar ve gece gündüz uyuyup kalkar ve tohum anın bilmediği sûrette biter ve büyür. Zira, yer kendiliğinden evvelâ otu, sonra başağı ve daha sonra, başakta mükemmel buğdayı husûle getürür ve mahsul kemale erdüğü gibi, orağı salar. Zira, hasad vakti yetişmiştir."[1799]

"İsa dahi ânlara hitaben: 'Yapıcıların reddettikleri taş, köşe taşı oldu! Bu, Rabb tarafından olup gözlerimiz önünde acâibdir!' kelamını bir vakit kitaplarda okumadınız mı?

Bunun içün size derim ki: 'Melekûtullah, sizden alınıp mahsûlünü getüren bir ümmete verilecektir ve bu taş üzerine düşen, parçalanacaktır. Ol dahi, kimin üzerine düşerse, ânı ezecektir!' dedi.[1800]

Ebu Basîr'in Mekke'den Kaçışı ve Kureyşîlerin Ticaret Yollarını Kesişi

Ebu Basîr'in İsmi, Soyu ve Kimliği

Ebu Basîr'in ismi ve soyu; Ubeyd (veya Utbe) b. Esîd b. Cariye olup Sakîf kabilesindendi.[1801] Zühre oğullarının müttefiki idi.[1802]

Mekke’de müşriklerce hapsedilmiş olan Müslümanlar arasında bulunuyordu.[1803]

Ebu Basîr’in Medine’ye Kaçışı ve Müşriklere İade Edilişi

Ebu Basîr, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hudeybiye’den Medine’ye dönüşünden sonra,[1804] bir fırsatını bulup, Mekke’den yaya olarak kaçtı.[1805]

Ahnes b. Şerik es-Sakafî ile Ezher b. Avf ez-Zührî; Âmir b. Lüeyy oğullarından İbn Lebun Huneys b. Cabir’i, erkek bir deve vermek üzere kiraladılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâma da, aradaki musalaha ve muahedeyi hatırlatan ve Ebu Basîr’in kendilerine iadesini isteyen bir yazı yazdılar.

Huneys b. Cabir, azadlı kölesi Kevser’i devesinin terkisine alarak Medine yolunu tuttu.

Huneys ile Kevser, Medine’ye geldiler.

Huneys, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“İşte, sana yazı!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Übeyy b. Ka’b’ı çağırdı. Übeyy b. Ka’b, yazıyı Peygamberimizi Aleyhisselâma okudu.

Yazıda:

“Adamlarımızdan, senin yanına gelecek olanların bize geri çevrilmesi hakkında sana ne şart koştuğumuzu ve aramızdaki anlaşmaya da şahitler tuttuğumuzu biliyorsundur.

Öyleyse, adamımızı bize gönder” deniliyordu.[1806]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ebu Basîr’i Öğütleyişi ve Teselli Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Basîr’e:

“Ey Ebu Basîr! Biliyorsun ki, biz şu Kureyş kavmiyle bir anlaşma yapmış ve onlara söz vermiş bulunuyoruz.

Dinimize göre; verdiğimiz sözde durmamak bize yaraşmaz!

Hiç şüphe yok ki, Yüce Allah, senin için ve seninle birlikte bulunan zayıf, koruyucusuz Müslümanlar için, bir genişlik, bir çıkar yol yaratacaktır!

Haydi, kavminin yanına git!” buyurdu.

Ebu Basîr:

“Yâ Rasûlallah! Bana işkence yapsınlar, beni dinimden döndürsünler diye mi müşriklere geri çeviriyorsun?!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Git diyorum sana! Hiç şüphesiz, Yüce Allah, senin için, seninle birlikte bulunan zayıf, koruyucusuz Müslümanlar için bir genişlik, bir çıkar yol yaratacaktır!” buyurdu.[1807]

Ebu Basîr’i Âmirî ile adamına teslim etti.

Ebu Basîr müşriklerin yanına düşüp giderken, Müslümanlar Ebu Basîr’in yanında yürüyor ve:

“Ey Ebu Basîr! Sana müjdeler olsun! Hiç şüphesiz, Yüce Allah senin için bir çıkar yol yaratacaktır! Yerine göre, bir adam bin adamdan daha hayırlı olur! Sen de git, işini gör! Sen de git, işini gör!” diyorlar; sanki ona yanındakilerin bir çaresine bakmasını, ellerinden kurtulmasını duyuruyor, buyuruyorlardı.

Ebu Basîr’in Kendisini Götürenlerden Birisini Öldürüp Kurtuluşu

Zülhuleyfe’ye varıp kavuştukları zaman, öğle vakti olmuştu.

Ebu Basîr, Zülhuleyfe Mescidine girip iki rekat yolcu namazı kıldı. Mescidin duvarının dibine oturdu. Yanında taşıdığı hurma azığındaki hurmalardan yemeye başladı.

İki arkadaşına da:

“Yaklaşınız, siz de yiyiniz!” dedi.

Onlar:

“Senin yemeğin bize gerekmez!” dediler.

Ebu Basîr:

“Fakat, siz beni yemeğinize davet etmiş olsaydınız, ben davetinizi kabul eder, yemeğinizden sizinle birlikte yerdim” dedi.

Bunun üzerine, utandılar, yaklaştılar, Ebu Basîr'le birlikte hurmaya ellerini uzatmaya başladılar.

Kendilerine ait sofradaki az etli kemiği de, getirip ortaya koydular ve hep birlikte yediler.

Ebu Basîr onlara ısındı.

Âmirî de, boynunda taşıdığı kılıcını duvardaki taşın üzerine astı.

Ebu Basîr, Âmirî'ye:

"Ey Benî Âmirlerden olan kardeş! Senin ismin nedir?" diye sordu.

Âmirî:

"İsmim Huneys'tir!" dedi.

Ebu Basîr:

"Kimin oğlusun?" diye sordu.

Huneys:

"Cabir'in oğluyum!" dedi.[1808]

Ebu Basîr:

"Ey Benî Âmirlerden Cabir'in oğlu kardeş! Bu kılıcın keskin midir?" diye sordu.

Huneys:

"Evet!" dedi.[1809]

Ebu Basîr:

"Ey Huneys! Vallahi, ben de şu kılıcının çok iyi olduğunu sanıyorum!" dedi.

Kılıç sahibinin arkadaşı, kılıcı kınından sıyırarak:

"Vallahi, bu kılıç çok iyidir! Onu ben tekrar tekrar denemişimdir!" dedi.[1810]

Ebu Basîr:

"Ben ona bir bakabilir miyim?" diye sordu.

Huneys:

"İstiyorsan, al, bak!" dedi.[1811]

Kılıcın kabzasını Ebu Basîr, kınını da Huneys tutuyordu.[1812]

Ebu Basîr birden Huneys’in üzerine yürüyüp işini bitirdi.[1813]

Bunu gören Kevser, Medine’ye doğru hızla kaçmaya başladı.

Ebu Basîr Huneys’in elbisesini soyup onun ve Kevser’in eşyalarını deveye yükledikten sonra, Kevser’in ardına düştü. Fakat, Kevser onu kendisine yetişmekten âciz bıraktı.

Ebu Basîr:

“Vallahi, yetişebilseydim, onu da muhakkak adamının yoluna düşürürdüm!” demiştir.[1814]

Kevser’in Medine’ye Gelip Durumu

Peygamberimiz Aleyhisselâma Haber Verişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın ikindiden sonra Mescidde ashabıyla oturduğu sırada, Kevser koşa koşa gelip Medine’ye kavuştu.[1815] Koşarak Mescide girdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu görünce:

“Muhakkak, şu adam korkunç bir şey görmüştür!” buyurdu.

Kevser, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Yazıklar olsun sana! Ne oldu sana?” diye sordu.

Kevser:

“Adamınız adamımı öldürdü![1816] Ben ondan kaçtım![1817] Vallahi, o, efendimi öldürdü! Ele geçirilseydim, ben de öldürülmüş, gitmiştim!” dedi.[1818]

Ebu Basîr’in Medine’ye Gelişi ve Kendisini Savunuşu

Kevser ayakta dikildiği yerinden daha ayrılmamıştı ki, Ebu Basîr de çıkageldi.[1819]

Devesini Mescidin kapısında çöktürdü. Huneys’in kılıcını kuşanmış olarak Mescide girdi.[1820]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına kadar ilerleyip ayakta durdu[1821] ve:

"Yâ Rasûlallah! Vallahi, sen üzerine düşeni yerine getirdin!

Vermiş olduğun sözü sana Allah eda ettirdi: Beni düşman kavmin eline teslim ettin![1822]

Ben de dinim hakkında işkencelere tutulup dinimden döndürülmekten dinimi korudum![1823] Allah beni onlardan kurtardı!" dedi.[1824]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Basîr'in cesaret ve atılganlığına şaştı da:[1825]

"Ne adam yâhû! Sanki ateş kösegisi, savaş kışkırtıcısı, kızıştırıcısı!

Hele, yanında birtakım adamlar da bulunsa, elinden gelmeyecek şey yok!" buyurdu.[1826]

Ebu Basîr, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu sözlerini işitince, kendisini tekrar Kureyş müşriklerine teslim edeceğini sandı.[1827]

Ebu Basîr, Huneys'in elbisesi, eşyası ve kılıcı hakkında:

"Yâ Rasûlallah! Bunların beşte birini ayır, al!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben bunun beşte birini ayırıp aldığım zaman, onlarla bu yolda yapmış olduğum muahedeye riayet etmemiş olurum.

Fakat, senin tutumun da, öldürdüğün adamın soykası ve eşyası da, seni ilgilendirir!" buyurduktan sonra, Kevser'e de:

"Haydi, sen de adamlarının yanına dön!" buyurdu.

Kevser:

"Yâ Muhammed! Ben hayatımı düşünüyorum. Bende Ebu Basîr'e karşı kendimi koruyacak ne bir güç, ne de eller var!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Basîr'e:

"Haydi, nereyi istersen, çık git oraya!" buyurdu.[1828]

Ebu Basîr'in İys Sahilinde Üs Kurması

Peygamberimiz Aleyhisselâm Ebu Basîr'i böyle istediği yere gitmekte serbest bırakınca, o da, Zülhuleyfe'ye indi.[1829]

Oradan da, deniz sahilindeki Zülhuleyfe nahiyesinin İys vadisine kadar gitti.[1830] Giderken, bir avuç hurma azığı ile üç gün idare etti.[1831]

İys, Kureyş müşriklerinin Şam'a işleyen ticaret kervanlarının yolları üzerindedir.[1832] Zülmerve'ye bir geceliktir.[1833] Ağaçlık bir vadidir.[1834]

Mekke'de Tutuklu Bulunan Müslümanların Kaçıp Ebu Basîr'in Yanında Toplanmaları

Mekke'de tutuklu bulunan Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın, Ebu Basîr hakkında:

"Ne adam yâhû! Sanki ateş kösegisi! Savaş kışkırtıcısı, kızıştırıcısı! Hele, yanında birtakım adamlar da bulunsa, artık onun elinden gelmeyecek şey yok!" buyurduğunu işitmişlerdi.[1835]

Bunu onlara Hz. Ömer bir mektupla bildirmiş, Ebu Basîr'in deniz sahilinde, Kureyş kervanlarının yolları üzerinde bulunduğunu da salık vermişti.[1836]

Müşriklerin arasından, ilk önce Ebu Cendel, kaçarak Ebu Basîr'le buluştu.[1837]

Mekke'deki Müslümanlar, birer birer kaçarak Ebu Basîr'in yanında toplandılar ve 70 kişi kadar oldular.[1838]

Ebu Basîr'in arkadaşları, günden güne artmakta ve çoğalmakta idiler.[1839]

Gıfâr, Eslem, Cüheyne ve sair kabile halkından birçok kimseler gelmişlerdi.[1840]

Ebu Basîr'in başında toplananların sayısı 300'ü buldu.[1841]

Ebu Basîr ve Arkadaşlarının Müşrikleri Tedirgin Etmeye Başlamaları

Ebu Basîr ve arkadaşları, Kureyş müşriklerini iyice sıkıştırmaya ve tedirgin etmeye başladılar.

Onlar, müşriklerden yakaladıklarını öldürüyorlar, müşriklerin oradan gelen ticaret kervanlarının hemen yollarını kesiyorlar,[1842] mallarını iğtinam ediyorlardı.[1843]

Ebu Basîr'le arkadaşlarının en son yollarını kesip mallarını iğtinam ettikleri, Kureyş müşriklerinin Şam'a gitmek isteyen ve yanlarında 30 deve bulunan ticaret kervanı idi.

Bu kervandan, her birinin hissesine otuzar dinar düşmüştü.

İçlerinden bazıları:

"Bunun beşte birini ayırıp Resûlullah Aleyhisselâma gönderiniz!" demişlerdi.

Ebu Basîr:

"Resûlullah Aleyhisselâm bunu kabul etmez. Öldürdüğüm Âmirî'nin soyduğum elbisesini vesairesini götürmüştüm de, kabul etmeye yanaşmamış ve 'Ben bunu yaparsam onlara karşı vermiş olduğum sözümü yerine getirmemiş olurum!' buyurdu" dedi.

Ebu Basîr'in İys'te Toplananlara Başkan Oluşu

Deniz sahilinde, İys'te toplanmış bulunan Müslümanlar, Ebu Basîr'i kendilerine başkan ve kumandan seçtiler.

Ebu Basîr, onlara imam olup namazlarını kıldırıyor, şeriat hükümlerini uyguluyor, Cuma namazlarını kıldırıyordu.

Hepsi Ebu Basîr'i dinliyorlar, onun buyruklarına boyun eğiyorlardı.[1844]

Süheyl b. Amr Ebu Basîr'in Huneys'i öldürdüğünü haber alınca; bu kendisinin son derecede ağırına gitti ve:

"Vallahi, biz Muhammed'le böyle musalaha yapmadık!" dedi.

Kureyşîlerin ileri gelenleri:

"Muhammed bunun sorumluluğundan uzaktır: O size adamınızı teslim etmiş, adamınız da onu öldürmüştür! Bunda Muhammed'e ne sorumluluk var?" dediler.[1845]

Süheyl b. Amr, sırtını Kâbe'nin duvarına dayayarak:

“Vallahi, o adamın (Huneys’in) diyeti ödenmedikçe, sırtımı Kâbe’den ayırmayacağım!” diyerek yemin etti.

Ebu Süfyan b. Harb:

“Vallahi, bu, hiç şüphesiz, akılsızlıktır!

Vallahi, Müslümanlar diyeti ödemezler!

Vallahi, Müslümanlar diyeti ödemezler![1846]

O diyeti ancak Kureyşîler öder.

Huneys’i Zühre oğulları göndermedi mi?” dedi.

Süheyl b. Amr:

“Vallahi, doğru söyledin! Huneys’in diyetini ödemek, ancak Zühre oğullarına düşer. Onu onlar gönderdiler. Onun diyetini de, onlardan başkaları çıkarmazlar, ödemezler. Çünkü, katil onlardandır, diyet ödemek de onlara düşer” dedi.

Ahnes b. Şerik:

“Vallahi, biz diyeti ödemeyiz: Huneys’i ne biz öldürdük, ne de onun öldürülmesini emrettik.

Onu öldüren, dinimize muhalif bulunan ve Muhammed’e uyan bir kimsedir.

Muhammed’e haber salınız! Onun diyetini o ödesin!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Hayır! Muhammed’e ne bir diyet, ne de ödeme düşer.

Muhammed bu işin sorumluluğundan uzaktır. Muhammed üzerine düşeni fazlasıyla yapmış, iki elçiye onu teslim etmiştir” dedi.

Ahnes b. Şerik:

“Eğer umumiyetle Kureyş diyeti ödemeyi üzerine alırsa, Zühre oğulları da, Kureyş soyundan bir kol olmaları hasebiyle, onlarla birlikte diyeti ödemeye katılırlar. Eğer Kureyş diyeti ödemezse, biz de onu hiçbir zaman ödemeyiz!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’yi fethe geldiği yıla kadar, Huneys’in diyeti ödenmedi.[1847]

Kureyş Müşriklerinin Muahedede Bir Değişiklik Yapılması İçin Peygamberimiz Aleyhisselâma Başvurmaları

Ebu Basîr'le arkadaşları Kureyş müşriklerini tedirgin ettikleri, canlarından bezdirdikleri zaman,[1848] Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselâma bir yazı yazdılar.[1849]

Yazdıkları yazıda şöyle dediler:

"Allah ve akrabalık aşkına! Sen onlara [Ebu Basîr'le arkadaşlarına] muhakkak haber sal ki, bundan böyle her kim Medine'ye, senin yanına gelirse, o emniyet ve selamettedir; onun için, geri çevrilme yoktur![1850]

Biz, muahede şartlarından, iade şartını düşürdük!

Mekke'den Muhammed'in yanına gelen kimse, emniyet ve selamette olacak, geri çevrilmeyecektir![1851]

Ebu Basîr'le arkadaşlarını Medine'ye alsan, koysan olmaz mı?[1852]

Artık onların bize gereği yoktur!" dediler.[1853]

Onların Medine'ye kabul edilmelerini,[1854] Medine'de barındırılmalarını and vererek dilediler.[1855]

Yazdıkları yazıyı da bir adamla gönderdiler.[1856]

Rivayete göre; yazıyı Ebu Süfyan b. Harb getirmişti.[1857]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ebu Basîr'e Yazılı Emri

Kureyş müşriklerinin müracaatları ve ricaları üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Basîr ile Ebu Cendel'e ve Müslümanlardan yanlarında bulunanlara, artık memleketlerine, ailelerine dönmeleri,[1858] Kureyşîlerden herhangi bir kimseye veya onlara ait bir kervana rastladıkları zaman dokunmamaları için yazı yazdırdı.[1859]

Ebu Basîr'in Vefatı

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yazısı, Ebu Basîr'e, ölüm döşeğinde iken gelmişti.

Ebu Basîr, mektubu eline alıp okurken ruhunu teslim etti.

Ebu Cendel ile arkadaşları, onun cenaze namazını kıldılar ve cenazesini oraya gömdüler.

Allah ondan razı olsun!

Ebu Basîr'in kabrinin üzerine bir mescid yapıldı.[1860]

Ebu Cendel ile Arkadaşlarının Medine'ye Dönüşü

Ebu Cendel, yanındaki arkadaşlarıyla birlikte, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü.

Diğerleri de, ailelerinin yanlarına döndüler.[1861]

Medine'ye dönenler, 70 kişi idi.[1862]

Ümmü Külsûm Hatunun Mekke'den Medine'ye Kaçışı

Ümmü Külsûm Hatunun Kimliği ve Medine'ye Hicret Edişi

Ümmü Külsûm Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke'deki azılı düşmanlarından Ukbe b. Ebi Muayt'ın kızıdır.

Ümmü Külsûm Hatunun annesi Erva binti Küreyz olup,[1863] Hz. Osman'ın da annesi idi.

Ümmü Külsûm Hatun Mekke'de Müslüman olmuş, Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at etmişti.[1864]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Allah yolunda Müslüman ve Muhacir olarak ana baba ocağından çıkıp giden, Ümmü Külsûm Hatundan başka Kureyşî bir kadın yoktur.[1865]

Ümmü Külsûm Hatun der ki:

"Ten'im veya Hashas nahiyesinde, kendimize ait olup ev halkımın bazısının oturduğu kıra sık sık gider, orada üç dört gün kalır ve ev halkımın yanına dönerdim.

Ev halkım benim oraya gidişimi yadırgamazlardı.

Oraya gidip gelmeyi sıklaştırdım.

Yine, bir gün, her zaman gitmekte olduğum kıra gitmek istiyormuşum gibi, Mekke’den çıkıp gittim.

Yolun en son noktasına vardığım zaman, Huzâalardan bir adam, bana:

‘Sen nereye gitmek istiyorsun?’ diye sordu.

Ona:

‘Bir hâcetim var. Sana sorabilir miyim? Sen kimsin?’ dedim.

‘Ben Huzâalardan bir adamım!’ dedi.

Huzâa adını anınca, ona içim ısındı.

Çünkü, Huzâalar Resûlullah Aleyhisselâmın muahedesine katılmışlardı.

Ona:

‘Ben Kureyşîlerden bir kadınım. Resûlullah Aleyhisselâmın yanına gitmek istiyorum. Fakat yolu bilmiyorum!’ dedim.

Huzâî:

‘Biz gece, gündüz gidilecek yolları iyi bilen kimseleriz. Ben, seni Medine’ye eriştirinceye kadar, sana yoldaş olurum!’ dedi.

Sonra, bana bir deve getirdi, ona bindim.

Devenin yularını tutup yola girdi.

Vallahi, adamcağız benimle tek kelime daha konuşmadı.

Deveyi ıhdırınca, hemen yanımdan uzaklaşıyor; deveden indiğimde, gelip deveyi ağaca bağladıktan sonra ağaçlar arasına çekiliyor, gidileceği ve deve açlıktan böğürdüğü zaman, onun yanına gelip bana arkasını dönüyor; deveye bindiğimde, devenin yularını tutup ininceye kadar arkasına bakmadan gidiyordu.

O, böyle yapmaktan geri durmadı.

Nihayet, Medine’ye geldik.

Allah o yoldaşı hayırla mükâfatlandırsın!

Huzâa kabilesi ne iyi kabiledir!

Peygamber Aleyhisselâmın zevcesi Ümmü Seleme’nin yanına vardım. Yüzüm örtülü olduğu için, beni tanıyamadı. Kim olduğumu söyleyip yüzümü açınca, beni tanıdı, bırakmadı.

Bana:

‘Sen Allah’a ve Allah’ın Resûlüne hicret mi ettin?’ diye sordu.

‘Evet!’ dedim ve ilave ettim:

‘Resûlullah Aleyhisselâm, erkeklerden Ebu Cendel b. Süheyl ile Ebu Basîr’i müşriklere geri gönderdiği gibi, beni de gönderir diye korkuyorum!

Ey Ümmü Seleme! Erkeklerin hali kadınların hali gibi değildir.

Mekkelilerin yanlarından ayrıldığım günden bu yana sekiz gün geçmiş, dönüşüm, bulunmayışım uzamıştır.

Şimdi, onlar nerede kaybolduğumu konuşacaklar, sonra da beni arayacaklar, bulamayınca da, bana doğru geleceklerdir!’ dedim.”

Ümmü Külsûm Hatunun Peygamberimiz Aleyhisselâma Halini Arzedişi

Ümmü Külsûm Hatunun Hz. Ümmü Seleme’nin evinde bulunduğu sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm oraya geldi.

Hz. Ümmü Seleme, Ümmü Külsûm Hatunun işini, Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ümmü Külsûm Hatuna:

“Hoşgeldin!” dedi.

Ümmü Külsûm Hatun:

“Yâ Rasûlallah! Ben, dinim uğrunda, senin yanına kaçıp geldim. Beni koru! Müşriklere geri çevirme![1866]

Beni kâfirlere geri çevirirsen, onlar bana işkence yaparlar ve beni dinimden döndürmeye uğraşırlar.

Ben işkenceye dayanamam. Ben nihayet, bir kadınım!

İyi bilirsin ki; kadınların hali, zayıfların haline varır.[1867]

Müşriklere iki kişi iade ettiğini ve onlardan birisinin kendisini koruduğunu gördüm.

Fakat, ben nihayet bir kadınım!” dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

“Şüphe yok ki, Yüce Allah, kadınlar hakkındaki ahdi bozar, hükümsüz bırakır!” buyurdu.[1868]

Bunun üzerine, inen âyette şöyle buyuruldu:

“Ey iman edenler! Size mü’min kadınlar muhacir olarak geldikleri zaman, onların gerçekten iman edip etmediklerini deneyiniz.

Allah onların imanlarını çok iyi bilendir.

Fakat, siz onların mü’min kadınlar olduklarına bilgi edinirseniz, artık, onları kâfirlere geri çevirmeyiniz!

Bunlar onlara helâl değildir, onlar da bunlara helâl olamazlar.

Kâfir olan kocalarının bu kadınlara sarfettikleri mehri onlara (kâfirlere) veriniz!

Mehirlerini verdiğiniz takdirde, onları sizin almanızda size bir günah yoktur.

Artık, kâfir olan kadınlarınızı da, nikâhınız altında tutmayınız! Onlara sarfettiğiniz mehri de isteyiniz.

Kâfirler de, size hicret eden kadınlara harcadıkları mehri istesinler. Bu, Allah’ın hükmüdür. Aranızda, O hükmeder.

Allah, her şeyi hakkıyla bilen, her yaptığını yerli yerince yapandır.”[1869]

Kardeşlerinin Ümmü Külsum Hatûnu Götürmek İçin Medine’ye Gelişi

Bir sabah, Ümmü Külsûm Hatunun kardeşleri Velid b. Ukbe ile Umare b. Ukbe, Medine’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler ve:

“Yâ Muhammed! Muahedemizde, bizden senin yanına gelenleri bize geri vermek hususunda koşmuş olduğumuz şartımızı yerine getir!” dediler, Ümmü Külsûm Hatunu alıp götürmek istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Muahededeki o şartın hükmünü, Allah kadınlar hakkında bozdu, ortadan kaldırdı!” buyurdu.

Ümmü Külsûm Hatunu onlara teslim etmedi.

Velid’le Umare de, Mekke’ye döndüler ve durumu Kureyş müşriklerine bildirdiler.[1870]

Ümmü Külsum Hatunun Zeyd b. Hârise ile Evlenişi

Ümmü Külsûm Hatun Medine’ye gelince, Zübeyr b. Avvam, Zeyd b. Hârise ve Abdurrahman b. Avf ona talip oldular.

Ümmü Külsûm Hatun, bir anneden doğma kardeşi olan Hz. Osman’a danıştı.

Hz. Osman da, bunu Peygamberimiz Aleyhisselâma danışmasını işaret etti.

Bunun üzerine Ümmü Külsûm Hatun, bunu Peygamberimiz Aleyhisselâma gelip sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da Zeyd b. Hârise ile evlenmesini ona tavsiye buyurunca, Ümmü Külsûm Hatun Zeyd b. Hârise ile evlendi.

Ümmü Külsûm Hatunun, Zeyd b. Hârise’den, Zeyd ve Rukayye isimlerinde bir oğlu ile bir kızı oldu.[1871]

Ümmü Külsûm Hatunun Annesi Erva binti Küreyz Hatunun Medine’ye Hicret Edişi

Ümmü Külsûm Hatundan sonra, annesi Erva binti Küreyz de, Medine’ye hicret edip geldi.

Erva Hatunun annesi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın halası Beyzâ binti Abdulmuttalib’di.[1872]

Erva Hatun, Mekke’de, ilk sıralarda; Talha, Ammar b. Yâsir, Hz. Ebu Bekir, Zübeyr b. Avvam ve Abdurrahman b. Avf’ın anneleriyle birlikte Müslüman olmuştu.[1873]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Erva Hatun, ilk önce, Affan b. Ebi’l-Âs ile evlenmiş, ondan [Hz.] Osman ile Âmine isminde iki çocuğu;

Sonra, Ukbe b. Ebi Muayt’la evlenip, ondan da, Velid, Umare, Halid, Ümmü Külsûm, Ümmü Hakîm ve Hind adlarındaki oğulları ve kızları olmuştu.[1874]

Cüzamların Müslüman Oluşu

Cüzamların Kimliği

Kahtan’ın soyundan gelen Cüzamların ata soyları şöyle sıralanır:

Cüzam Amr b. Adiy, b. Hâris, b. Mürre, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Ureyb, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe’.

Cüzam Amr’ın Haram ve Cüşem adlarında iki; Haram’ın da, Gatafan ve Efsa adlarında iki oğlu vardı.

Benî Dubeybler ile Benî Ba’celer ve daha başkaları da, Cüzam’a mensup oymaklardandır.

Rifâa b. Zeyd ile Arkadaşlarının Medine’ye Gelişi

Rifâa b. Zeyd el-Cüzamiyyü’d-Dübeybî, Hudeybiye barışından sonra, Hayber gazasından önce, kavminden bir cemaatle Medine’ye geldi. Peygamberimiz Aleyhisselâma bir köle hediye etti ve Müslüman oldu. Kendisiyle gelen Cüzamîler de Müslüman oldular.

Allah hepsinden razı olsun!

Rifâa’nın hediye ettiği kölenin adı Mid’am (Med’am), doğum yeri Hısma idi. Künyesi Ebu Selam’dı. Kendisi, Zenci idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Rifâa b. Zeyd için bir sancak bağlayıp, onu kavmine başkan yaptı.

Rifâa b. Zeyd, bir müddet Medine’de oturdu.

Yurduna döneceği zaman, yanında götürmek üzere bir yazı yazmasını Peygamberimiz Aleyhisselâmdan istedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onun dileğini yerine getirdi, yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

“Bismillâhirrahmânirrahîm!

Bu, Muhammed Resûlullah’tan, Rifâa b. Zeyd için yazılan yazıdır:

Ben onu bütün kavmine gönderdim.

Onlar, aralarına girmiş, kendileriyle birlik kurmuş olanları, Allah’a ve Allah’ın Resûlüne (Müslümanlığa) davet edeceklerdir.

Onların davetine yönelenler, Allah’ın ve Resûlünün cemaati arasına girmiş olurlar.

İslâmiyetten yüz çevirenlere, kaçınanlara ise, iki ay eman mühleti vardır.”

Rifâa b. Zeyd Peygamberimiz Aleyhisselâmın yazısını kavmine götürüp okuyunca, Cüzamlar Müslüman oldular.

Allah onlardan razı olsun!

Cüzamlar, Harre'ye, Recla Harresine gidip orada oturdular.[1875]

Cüzamlara zekât hakkında da yazı yazılıp; onda, hayvan zekâtının nasıl ve ne kadar verileceği bildirildi. Bu zekât ile beşte bir verginin Übey b. Anbese'ye veya onların gönderecekleri kişilere teslimi de emir buyuruldu.[1876]

Ferve b. Amr el-Cüzamî'nin Müslüman Oluşu ve Şehit Edilişi

Ferve b. Amr'ın Kimliği ve Müslüman Oluşu

Ferve b. Amr el-Cüzamî; Rumların Arabistan'a doğru uzanan bölgelerinin valisi olup, Şam toprağından Muan ve çevresinde otururdu.

Müslüman oldu.[1877] Müslüman olduğunu Peygamberimiz Aleyhisselâma bir yazı ile bildirdi.[1878]

Yazısında şöyle dedi:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Peygamber Muhammed Resûlullah'a!

Ben İslâmiyeti (İslâmiyetin hak ve gerçekliğini) ikrar etmiş ve kalbimle de onu doğrulamış bulunuyorum.

Ben şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.

Ve yine şehadet ederim ki; Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür.

O, İsa b. Meryem (aleyhisselâm)ın kendisinden sonra geleceğini müjdelemiş olduğu peygamberdir!

Selam olsun sana!"[1879]

Ferve b. Amr, bu mektubu, kavminden Mes'ud b. Sa'd adındaki bir adamla gönderdi.

Aynı zamanda, Peygamberimiz Aleyhisselâma ak bir katır, bir at, bir merkep ile ince elbiseler ve altın sırmalı bir kaftan da hediye etti.[1880]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ferve'nin mektubunu okuttu. Elçisinin ağırlanmasını Bilal-i Habeşî'ye emir buyurdu.

Elçi Mes'ud b. Sa'd dönmek istediği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ferve b. Amr'ın yazısına şöyle cevap yazdırdı:

"Muhammed Resûlullah'tan Ferve b. Amr'a!

Selam olsun sana!

Ben senden dolayı Allah'a hamd ederim -ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur![1881]

İmdi, gönderdiğin elçin yanımıza geldi. Kendisiyle göndermiş olduğun hediyeler de bize erişti.

Elçin, bize, tarafınızdan gereken bilgileri verdi ve İslâmiyet haberini getirdi. Yüce Allah seni o doğru yoluna[1882] hidayet etmiş bulunmaktadır.

Eğer sen işini, gidişini düzeltirsen, Allah'ın ve Resûlünün buyruklarına boyun eğersen, namazı kılar, zekâtı verirsen,[1883] Cennete girersin!

Selam olsun sana!"[1884]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ferve b. Amr'ın elçisine oniki buçuk ukiyye gümüş bahşiş verilmesini de Bilal-i Habeşî'ye emir buyurdu.[1885]

Ferve b. Amr'ın Hapis ve İdam Edilişi

Rum Hükümdarı (Kayser), Ferve b. Amr'ın Müslüman olduğunu haber alınca, onu huzuruna getirtti ve kendisine:

"Dininden dön, valiliğini sana geri verelim" dedi.

Ferve b. Amr:

"Muhammed'in dininden hiçbir zaman ayrılmam!

İsa'nın kendisinden sonra onun geleceğini müjdelediğini, sen de pekâlâ biliyorsun.

Fakat, sen hükümdarlığını esirgeyip bunu açıklayamıyorsun!" dedi.

Bunun üzerine, Kayser, Ferve b. Amr'ı hapsetti.[1886]

Ferve b. Amr, boynu vurulmak üzere hapisten çıkarılıp götürülürken:

“Rabbim için varlığımdan ve makamımdan geçip selamete erdiğimi, Müslüman olduğumu, mü’minlerin en yücesine tebliğ et!” diyordu.[1887]

Rumlar, Filistin’de Afra suyunun üzerinde toplandılar.

Ferve b. Amr’ın orada boynunu vurup, cesedini Afra suyunun üzerine astılar.[1888]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Zıhar Hakkında Âyet Nazil Oluşu

Zıharın Mânâları

Zıhar, lügatta, iki şeyin birbirine tatbik edilmesi, sırt sırta gelmesi;

Şeriatta da, kocanın, eşine “Sen bana anamın sırtı gibi ol!” diyerek yemin etmesi demektir.[1889]

Cahiliye devrinde, bir kimse eşine “Sen bana anamın sırtı gibi ol!” dedi mi, artık eş ona haram olur, bu söz boşama sayılırdı.[1890]

İslâm’da ilk zıharı yapan, Ubâde b. Sâmit’in kardeşi Evs b. Sâmit idi.[1891]

Kendisi çok yaşlı ve hırçın huylu idi.[1892] Kızdığı zaman, aklı başından gider, gelirdi.

Amcasının kızı Havle (Huveyle) binti Sa’lebe ile evli idi.[1893]

Evs b. Sâmit bir gün Havle Hatundan bir istekte bulunmuş,[1894] Havle Hatun onun isteğini yerine getirmeyince, Evs kızmış, aklı başından gitmiş,[1895] Havle Hatuna “Sen bana anamın sırtı gibi ol!” demiş,[1896] evden çıkıp gitmiş; biraz sonra eve gelip dileğini tekrarlamış, Havle Hatun da:

“Hayır! Havle’nin varlığı Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; senin söylediğin söz üzerine Allah ve Resûlü hakkımızda hükmünü verinceye kadar dileğin yerine getirilemez!” diyerek Evs’e karşı koymuş[1897] ve:

“Vallahi, sen ağır bir söz söyledin. Bunun sonucunun nereye varacağını bilmiyorum” demişti.

Evs’in aklı başına gelip söylediğine pişman olunca:

“Zannetmem ki, sen bana haram olmuş olmayasın!” dedi.[1898]

Havle Hatun:

“Sen yine de böyle söyleme! Allah boşamayı sevmez![1899]

Sen talaktan, boşamaktan hiç bahsetmedin ki!

Böyle bir yasaklama hükmü, ancak Yüce Allah’ın bize Resûlünü göndermesinden önceki zamanda idi.

Sen istersen git, yaptığın şeyi Resûlullah Aleyhisselâma bir sor!” dedi. Evs b. Sâmit:

“Ben bunu ondan sormaya utanırım! Resûlullah Aleyhisselâma sen git! Onun şu içine düştüğümüz şeyden bir çare bulup bize hayır kazandırması umulur. Bu işleri en iyi bilen odur!” dedi.[1900]

Havle Hatunun Peygamberimiz Aleyhisselâma Başvuruşu ve Yalvarıp Yakarışı

Havle Hatun, komşusundan emaneten bir elbise alıp giydi.[1901]

Hz. Âişe’nin odasında bulunduğu sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına vardı.[1902] Önüne oturdu[1903] ve:

“Yâ Rasûlallah! İyi bilirsin ki, Evs oğlumun babasıdır. Amcamın oğludur. Halkın, bana en sevgili olanıdır.

Kendisinin akıl muvazenesizliğine uğradığını, güçten kuvvetten düştüğünü, dilinin ağırlaştığını, konuşurken de incitir olduğunu; benim onun yanına dönmem, onun da benim yanıma dönmesi kadar uygun bir şey olamayacağını da herkesten daha iyi bilirsin![1904]

Yâ Rasûlallah! Evs b. Sâmit beni genç, zengin ve aile sahibi olduğum zaman aldı. Malımı,[1905] gençliğimi yiyip bitirdi. Ben ona birçok çocuk da doğurdum.

Şimdi, kocayıp yaşlılar arasına girdim, çoluk çocuktan kesildim.[1906] Kemiklerim inceldi.[1907] Ailem dağıldı.[1908]

Ben bu duruma düştüğüm zaman, o bana zıhar yaptı. 'Sen bana anamın sırtı gibisin!' dedi.

Sana Kitabı indiren Allah'a yemin ederim ki; o, boşama sözünü hiç anmadı" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Zannetmem ki, sen ona haram olmamış olasın!" buyurdu.[1909]

Havle Hatun:

"Böyle söyleme ey Allah'ın Peygamberi! Vallahi, o, boşama sözünü hiç anmadı" dedi.[1910]

Peygamberimiz Aleyhisselâm cevabını tekrarladı ve:

"Ey Huveyle! Senin işin hakkında bize Allah tarafından henüz bir şey emrolunmadı. Sen şimdi evine dön! Eğer, inşaallah bir şey emrolunursa, onu sana açıklarım!" buyurdu.[1911]

Havle Hatun:

"Yâ Rasûlallah! Kocamla birarada yaşamamı uzat![1912] Biz, ayrılırsak mahvoluruz![1913]

Yâ Rasûlallah! Benim için bir çare bulursan, beni onunla birarada yaşat!" dedi.[1914]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sen ona haram olmuşsundur!" buyurdu.[1915]

Havle Hatunun Allah'a Yalvarışı ve Peygamberimiz Aleyhisselâma Vahiy Gelişi

Bunun üzerine, Havle Hatun Yüce Allah'a yöneldi ve:

"Ey Allah'ım! Ben bugün halimin perişanlığını, üzüntülerimi, kocamdan ayrılmanın üzerimdeki zahmet ve meşakkatini.. Sana şikâyet ediyorum![1916] Yoksulluğumu Sana şikâyet ediyorum![1917]

Körpe çocuklarım var! Onları ona koysam, zayi olur, ölür giderler; kendi yanıma alsam, aç kalırlar.[1918]

Ey Allah'ım! Şikâyetlerim ancak Sanadır![1919]

Ey Allah'ım! Bu yolda bizim için genişlik, çıkar yol olacak şeyi, Peygamberinin diline indir!" diyerek ağlamaya başladı.

O sırada Hz. Âişe'nin odasında bulunanlar da, ona acıdıklarından, ağladılar.

Havle Hatunun, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önünde hem ağladığı,[1920] hem de:

"Yâ Rasûlallah! Halime bak! Sana kurban olayım yâ Nebiyyallah! Bana bak! Allah beni sana feda etsin!" diyerek yalvarıp durduğu sırada,[1921] vahiy hali Peygamberimiz Aleyhisselâmı bürüdü.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın gözleri yumuldu. Alnından inci taneleri gibi terler dökülmeye başladı.[1922]

Hz. Âişe, Havle Hatuna:

"Sus!" diye işaret etti.

Havle Hatun konuşmaya devam edince:

"Ey Havle! Konuşmanı ve hitaplarını kes artık! Görmüyor musun, Resûlullaha vahyolunuyor![1923] Gelen vahiy herhalde senin hakkındadır" dedi.

Havle Hatun:

"Ey Allah'ım! Sen benim hakkımda hayırlı olanı ihsan et! Ben Senin peygamberinden ancak hayırlı olanı diler ve umarım" dedi.

Vahiy hali kendisinden sıyrılınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümseyerek doğruldu ve:

"Ey Havle!" diye seslendi.

Havle Hatun:

"Lebbeyk!=Buyur, emrine âmâdeyim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Yüce Allah, ikinizin (senin ve kocanın) hakkında vahiy indirdi.[1924] Seni müjdelerim!" buyurdu.

Havle Hatun:

“Hayırlı olmasını dilerim!” dedi.[1925]

Peygamberimiz Aleyhisselâm inen âyetleri ona okudu -ki, inen âyetlerde şöyle buyurulmakta idi:

“Ey Resûlüm! Kocası hakkında seninle direşip duran, halinden Allah’a da şikâyet etmekte olan kadının sözünü, Allah işitmiştir.

Allah, sizin konuşmanızı zaten işitiyordu.

Çünkü, Allah hakkıyla işitici, hakkıyla görücüdür.

İçinizden zıhar yapmakta olanların karıları, onların anaları değildir. Onların anaları, kendilerini doğurandan başkası değildir.

Şüphe yok ki, zıhar yapmakla, onlar çirkin ve yalan bir söz söylemiş oluyorlar.

Elbette, Allah çok bağışlayıcı ve çok yarlıgayıcıdır.

Kadınlardan zıhar ile ayrılmak isteyip de, sonra, dediklerini geri alacaklar için, birbirleriyle temas etmezden önce, bir köle azad etmek gerekir.

İşte, size bununla öğüt veriliyor.

Allah, ne yaparsanız, hakkıyla haberdardır.

Fakat, kim bunu bulamazsa, yine, birbirleriyle temas etmezden önce, aralıksız olarak iki ay oruç tutsun!

Buna da güç yetiremezse, altmış yoksul doyursun!

Cezadaki bu hafifletme, Allah’a ve Allah’ın Peygamberine imanda sebat etmekte olduğunuz içindir.

Bu hükümler, Allah’ın koyduğu hadlerdir.

Bunları kabul etmeyen kâfirler için ise, elem verici bir azap vardır.”[1926]

Keffâretler Hakkında Havle’nin Kocası Evs b. Sâmit’le Konuşma Yapılması

Zıhar hakkındaki âyetlerin inmesi üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Havle Hatunun kocasına haber saldı.

Evs b. Sâmit gelince, ona:

“Sen Havle hakkında yapmış olduğun yeminini ne niyetle yapmıştın?” diye sordu.

Evs b. Sâmit:

“Onun için bir keffâret, bir kurtulmalık var mıdır?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bir köleyi azad edeceksin!” buyurdu.[1927]

Havle Hatun:

“Hangi köleyi azad edecek?!

Vallahi, o azad etmek için köle bulamaz!

Onun benden başka hizmet edicisi yok!” diyerek söze karıştı.[1928]

Evs b. Sâmit de:

“Köle satın alıp azad etmek benim bütün servetimi götürür. Zaten, benim azıcık bir servetim var!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; ona:

“Öyleyse, ardarda iki ay oruç tutmaya gücün yeter mi?” diye sordu.[1929]

Havle Hatun:

“Vallahi, yâ Rasûlallah! O buna güç yetiremez!

O her gün filan filan vakitlerde birer kere yer, içer.

Eğer o zayıf bedeniyle iki ay oruç tutacak olursa, gözlerini kaybeder, kendisinin hurdası, kaburgası çıkar!” diyerek yine söze karıştı.[1930]

Evs b. Sâmit:

“Hayır! Vallahi, yâ Rasûlallah! Tutamam!

Eğer ben günde üç öğün yemek yemeyecek olursam, gözlerimi kaybederim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öyleyse, altmış yoksulu doyurmaya gücün yeter mi?” diye sordu.[1931]

Havle Hatun:

“Altmış yoksulu doyurmak buna mı kalmış?!

Bu, ancak düşkün bir yiyicidir!” dedi.

Evs b. Sâmit de:

“Vallahi, bunu da yapacak gücüm yok!

Sen beni ancak yardımınla, duanla destekleyip bundan kurtarabilirsin!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben sana 15 sa' hurma yardım edeceğim ve senin için bereket duası yapacağım!" buyurdu.[1932]

Havle Hatuna da:

"Ümmü'l-Münzir binti Kays'a uğra! Ondan yarım vesk (15 sa') hurma al! Onu 60 yoksula sadaka olarak ver.[1933] Altmış yoksulu doyurunca, kocanın evine dönersin!" buyurdu.[1934]

Havle Hatunun Ümmü'l-Münzir'e Başvuruşu

Havle Hatun, hemen Ümmü'l-Münzir Hatuna gitti. Onu, kapısının önünde oturmuş, kendisini bekler bir halde buldu. Ümmü'l-Münzir Hatun, ona:

"Ey Havle! Arkanda ne haber var?" diye, durumu sordu.

Havle Hatun, ona:

"Hayır var! Sen kırıkları sarıcı, yarıkları sıvayıcısın! Resûlullah Aleyhisselâm, bana, 'Ümmü'l-Münzir binti Kays'a git! Ondan yarım vesk hurma al. Onu 60 yoksula sadaka olarak dağıt!' buyurdu" dedi.[1935]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onlara böyle yardımda bulununca, Yüce Allah kendilerini biraraya getirdi, araları düzeldi.[1936]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Havle Hatuna:

"Ey Huveyle! Amcanın oğlu çok yaşlanmıştır. Onun hakkında Allah'tan kork! Ben sana amcanın oğluna karşı hayırlı olmanı, iyi davranmanı tavsiye ederim!" buyurdu.

Havle Hatun da:

"Öyle yapacağım!" diyerek söz verdi.[1937]

Havle Hatunun Hz. Ömer'i Durdurup Onunla Uzun Uzun Konuşması

Hz. Ömer bir gün yanında bazı kişilerle birlikte giderken, yolda çok yaşlı bir kadına rastlamıştı.

Kadın Hz. Ömer’in durmasını istedi. Hz. Ömer durdu, onunla bir hayli konuştu.

Yanındaki adamlardan birisi, dayanamayarak, Hz. Ömer’e:

“Ey mü’minler emîri! Şu kocakarı için bu kadar halkı ayakta tuttun, beklettin!?” dedi.

Hz. Ömer, ona:

“Yazıklar olsun sana! Kimdir bu kadın bilir misin?

Bu kadın, şikâyetlerini yedi kat göklerin üstünde Allah’a duyurmuş olan bir kadındır!

Bu Havle binti Sa’lebe’dir ki, onun hakkında, Yüce Allah, ‘Ey Resûlüm! Kocası hakkında seninle direşip duran, halinden Allah’a da şikâyet etmekte olan kadının sözünü Allah işitmiştir...” buyurmuştur.

Vallahi, o, geceye kadar durup benimle konuşsaydı, namazdan başka bir şey için onun yanından ayrılmaz; namazı kıldıktan sonra, tekrar onun yanına dönerdim!” dedi.[1938]

1222 İbn İshak, İbn Hişam, 3/321, Vâkıdî, Megâzî, 1/5, İbn Sa’d, 2/95, Belâzurî, Ensâb, 1/349, Taberî, Târîh, 3/71 İbn Hazm, Cevâmi, s. 207, Beyhakî, Delâil, 4/91, İbn Esîr, Kâmil, 2/200.

1223 Vâkıdî, Megâzî, 2/573, İbn Sa’d, 2/95.

1224 Sakız ağacından veya dikenli ağaçtan (Zürkânî, 2/216).

1225 Yâkût, 2/229.

1226 İbn İshak, İbn Hişam, 3/336, Vâkıdî, Megâzî, 2/572, Taberî, Tefsîr, 26/107.

1227 Taberî, Tefsîr, 26/107.

1228 İbn İshak, İbn Hişam, 3/321, Vâkıdî, Megâzî, 2/573, İbn Sa’d, 2/95, Ahmed b. Hanbel, 4/323.

1229 Zemahşerî, 3/549, Nesefî, 4/163.

1230 Feth: 27.

1231 Vâkıdî, Megâzî, 2/572, İbn Sa’d, 2/95.

1232 İbn İshak, İbn Hişam, 3/321.

1233 Belâzurî, Ensâb, 1/350.

1234 Halebî, 2/689, Zürkânî, 2/180.

1235 Vâkıdî, Megâzî, 2/573, İbn Sa’d, 2/95.

1236 İbn İshak, İbn Hişam, 3/322, Vâkıdî, Megâzî, 2/574, İbn Sa’d, 2/95.

1237 İbn Seyyid, 2/113.

1238 Vâkıdî, Megâzî, 2/574, İbn Sa’d, 2/95.

1239 Kastallânî, Mevâhib, 1/163.

1240 Zürkânî, 2/180.

1241 Vâkıdî, Megâzî, 2/574.

1242 İbn İshak, İbn Hişam, 3/322, Vâkıdî, Megâzî, 2/573, İbn Sa’d, 2/95.

1243 Vâkıdî, Megâzî, 2/572, 573.

1244 Halebî, 2/690, Zürkânî, 2/181.
1245 Vâkıdî, Megâzî, 2/572, İbn Sa'd, 2/95.
1246 Kastallânî, Mevâhib, 1/163.
1247 Vâkıdî, Megâzî, 2/574, 575.
1248 Taberî, Tefsîr, 26/77.
1249 Vâkıdî, Megâzî, 2/374, 375.
1250 İbn İshak, İbn Hişam, 3/322.
1251 Feth:11 , 12.
1252 Taberî, Târîh, 3/72.
1253 Vâkıdî, Megâzî, 2/573, Halebî, 2/689, 690.
1254 Vâkıdî, Megâzî, 2/573.
1255 Abdurrezzak, 5/330, Kastallânî, Mevâhib, 1/163.
1256 Zürkânî, 2/182.
1257 Vâkıdî, Megâzî, 2/574.
1258 Vâkıdî, Megâzî, 2/574, Diyarbekrî, 2/18.
1259 Vâkıdî, Megâzî, 2/573.
1260 Vâkıdî, Megâzî, 2/573.
1261 Vâkıdî, Megâzî, 2/574.
1262 Semhûdî, 4/1157, 1158.
1263 Semhûdî, 4/1180.
1264 Vâkıdî, Megâzî, 2/575.
1265 Yâkût, 5/194, Semhûdî, 4/1312.
1266 Semhûdî, 4/1312.
1267 Semhûdî, 4/1240.
1268 Vâkıdî, Megâzî, 2/575.
1269 Semhûdî, 4/1222.
1270 Vâkıdî, Megâzî, 2/575, 576.
1271 Vâkıdî, Megâzî, 2/577.
1272 Yâkût, 1/79, Semhûdî, 4/1118-1119.
1273 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Sa'd, 1/116-117, Belâzurî, Ensâb, 1/94, Taberî, Târîh, 2/131, İbn Cevzî, 1/117, İbn Esîr, Kâmil, 1/467, İbn Seyyid, 1/37, Zehebî, Târîh, s. 50, İbn Kesîr, Bidâye, 2/279.
1274 Vâkıdî, Megâzî, 2/577.
1275 Semhûdî, 4/1330.
1276 Vâkıdî, Megâzî, 2/577.
1277 İbn Esîr Nihâye, 3/177.
1278 Vâkıdî, Megâzî, 2/577, 578.
1279 Semhûdî, 4/1174.
1280 Vâkıdî, Megâzî, 2/579.
1281 Yâkût, 2/350.
1282 Vâkıdî, Megâzî, 2/579.
1283 Vâkıdî, Megâzî, 2/579, İbn Sa'd, 2/95.
1284 Vâkıdî, Megâzî, 2/579, 581, 582.
1285 Yâkût, 2/214, Kalkaşandî, s. 164.
1286 Yâkût, 2/214.

1287 Vâkıdî, Megâzî, 2/579.
1288 Yâkût, 1/480.
1289 Buhârî, Sahîh, 5/67.
1290 Semhûdî, 4/1277.
1291 Yâkût, 4/188.
1292 Zürkânî, 2/181.
1293 Taberî, Tefsîr, 26/97.
1294 Vâkıdî, Megâzî, 2/580.
1295 Ahmet b. Hanbel, Müsned, 4/328.
1296 Abdurrezzak, 5/330, Buhârî, Sahîh, 5/67.
1297 İbn İshak, İbn Hişam, 3/322, 323, Ahmed b. Hanbel, 4/323, Taberî, Târîh, 3/73, İbn Esîr, Kâmil, 2/200, İbn Seyyid, 2/114, İbn Kesîr, Bidâye, 4/165.
1298 Abdurrezzak, 5/331, 332, Buhârî, Sahîh, 3/178.
1299 Ebu Yusuf, s. 200.
1300 Yâkût, 4/443, Semhûdî, 4/1279.
1301 Vâkıdî, Megâzî, 2/580.
1302 Ebu Yusuf, s. 208.
1303 Ebu Yusuf, s. 208, Vâkıdî, Megâzî, 2/580.
1304 Vâkıdî, Megâzî, 2/580.
1305 Ebu Yusuf, s. 208, İbn Ebi Şeybe, 14/430.
1306 Ebu Yusuf, s. 208, İbn Ebi Şeybe, 14/430, Ahmed b. Hanbel, 4/328.
1307 Vâkıdî, Megâzî, 2/580.
1308 Ebu Yusuf, s. 208, Vâkıdî, 2/580, İbn Ebi Şeybe, 14/430.
1309 Vâkıdî, Megâzî, 2/580, Ahmed b. Hanbel, 4/328.
1310 Buhârî, Sahîh, 5/67.
1311 Ahmed b. Hanbel, 4/328, Buhârî, Sahîh, 5/67.
1312 Ebu Yusuf, s. 208.
1313 Abdurrezzak, 5/331.
1314 Buhârî, Sahîh, 5/67.
1315 Vâkıdî, Megâzî, 2/583.
1316 Vâkıdî, Megâzî, 2/583, 584.
1317 İbn İshak, İbn Hişam, 3/323.
1318 İbn İshak, İbn Hişam, 3/323, 324.
1319 Vâkıdî, Megâzî, 2/584, 585, İbn Sa'd, 4/318, 319.
1320 Vâkıdî, Megâzî, 2/585.
1321 Vâkıdî, Megâzî, 2/584, 586.
1322 Müslim, 4/2144, 2145.
1323 İbn İshak, İbn Hişam, 3/323, 324.
1324 Ebu Yusuf, s. 208.
1325 Çarpışmak ve kan dökmek gibi (Halebî, 2/693, Zürkânî, 2/2, 185).
1326 Akrabalık haklarını gözetmemek gibi (İbn İshak, İbn Hişam, 3/324).
1327 İbn İshak, İbn Hişam, 3/324 Ebu Yûsuf, s. 208, Vâkıdî, Megâzî, 2/587, Abdurrezzak, 5/332, İbn Sa'd, 2/96, Ahmed b. Hanbel, 4/323, Buhârî, Sahîh, 3/178.
1328 Abdurrezzak, 5/332, Buhârî, Sahîh, 3/178.
1329 Vâkıdî, Megâzî, 2/587.

1330 Vâkıdî, Megâzî, 2/587, Abdurrezzak, 5/332.
1331 Ebu Yusuf, s. 208.
1332 Vâkıdî, Megâzî, 2/587, Abdurrezzak, 5/332.
1333 İbn İshak, İbn Hişam, 3/324, Ahmed b. Hanbel, 4/323, Beyhakî, Delâil, 4/112.
1334 Vâkıdî, Megâzî, 2/587 Abdurrezzak, 5/332, Buhârî, Sahîh, 3/178.
1335 Zürkânî, 2/184.
1336 Feth: 25.
1337 Zürkânî, 2/184.
1338 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333, Vâkıdî, Megâzî, 2/614, Ahmed b. Hanbel, 4/326..
1339 Vâkıdî, Megâzî, 2/587 Abdurrezzak, 5/332 İbn Sa'd, 2/96, İbn Ebi Şeybe, 4/430, 431.
1340 İbn İshak, İbn Hişam, 3/324, Ahmed b. Hanbel, 4/323.
1341 İbn İshak, İbn Hişam, 3/324, Vâkıdî, Megâzî, 2/587, İbn Sa'd, 4/314, 315, Ahmed b. Hanbel, 4/323.
1342 Vâkıdî, Megâzî, 2/587, İbn Sa'd, 2/96.
1343 İbn İshak, İbn Hişam, 3/324, Ebu Yusuf, s. 209, Vâkıdî, Megâzî, 2/587, Ahmed b. Hanbel, 4/323, Taberî, Târîh, 3/73, Beyhakî, Delâil, 4/112, İbn Esîr, Kâmil, 2/200, 201, İbn Seyyid, 2/15, İbn Kesîr, Bidâye, 4/165, Halebî, 2/693.
1344 İbni, İshak, İbn Hişam, 3/324, Vâkıdî, Megâzî, 2/589.
1345 Veya Abbâd b. Halid el-Gıfârî (İbn Sa'd, 4/315).
1346 Vâkıdî, Megâzî, 2/589.
1347 Zürkânî, 2/185.
1348 Ahmed b. Hanbel, 4/290, Buhârî, Sahîh, 5/62, 63.
1349 Ebu Nuaym, Delâil, 2/409, 410.
1350 Ahmed b. Hanbel, 4/48, Müslim, 3/433.
1351 Buhârî, Sahîh, 5/63, Ebu Nuaym, Delâil, 2/407.
1352 İbn Asâkîr'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/475, 476.
1353 Buhârî, Sahîh, 5/63, Ebu Nuaym, Delâil, 2/407.
1354 Buhârî, Sahîh, 5/63, İbn Sa'd, 2/98, Ebu Nuaym, Delâil, 2/47.
1355 Ahmed b. Hanbel, 3/153.
1356 İbn Sa'd, 2/98, Buhârî, Sahîh, 5/63, Ebu Nuaym, Delâil, 2/407.
1357 İbn Sa'd, 2/93, Buhârî, Sahîh, 5/63, Ebu Nuaym, Delâil, 2/407, Beyhakî, Delâil, 4/115, 116.
1358 Vâkıdî, Megâzî, 2/589, İbn Sa'd, 2/96.
1359 Vâkıdî, Megâzî, 2/589, İbn Sa'd, 2/105, Ahmed b. Hanbel, 5/74.
1360 Buhârî, Sahîh, 5/62.
1361 Mâlik, 1/192, Vâkıdî, Megâzî, 2/589, 590, Ahmed b. Hanbel, 4/117, Buhârî, Sahîh, 5/62, Müslim, 1/85, Beyhakî, Delâil, 4/131, 132.
1362 Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1363 İbn İshak, İbn Hişam, 3/325, 326, Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Ahmed b. Hanbel, 4/323.
1364 Vâkıdî, Megâzî, 2/593.
1365 İbn İshak, İbn Hişam, 3/325.
1366 Vâkıdî, Megâzî, 2/593.
1367 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, İbn Sa'd, 2/96.
1368 Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74, İbn Esîr, Kâmil, 2/2, 201.
1369 Vâkıdî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, İbn Sa'd, 2/96.

1370 Vâkıdî, 2/593, İbn Sa’d, 2/96.
1371 Vâkıdî, 2/593 Abdurrezzak, 5/333, İbn Sa’d, 2/96, Buhârî, Sahîh, 3/179.
1372 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, İbn Sa’d, 2/96.
1373 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1374 Vâkıdî, Megâzî, 2/593.
1375 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1376 Vâkıdî, Megâzî, 2/593.
1377 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1378 Vâkıdî, Megâzî, 2/593.
1379 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74, İbn Kayyım, 2/138.
1380 Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1381 Vâkıdî, Megâzî, 2/594, Zürkânî, 2/188.
1382 Safvan b. Ümeyye ve Hâris b. Hişam gibi (Vâkıdî, Megâzî, 2/594).
1383 Abdurrezzak, 5/334, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1384 Vâkıdî, Megâzî, 2/594.
1385 Urve b. Mes’ud’un annesi Sübey’a binti Abduşşems idi (İbn İshak, İbn Hişam, 3/327).
1386 Abdurrezzak, 5/334.
1387 Vâkıdî, Megâzî, 2/594, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1388 Vâkıdî, Megâzî, 2/594, Abdurrezzak, 5/334, Buhârî, Sahîh, 3/179.
1389 Vâkıdî, Megâzî, 2/594.
1390 Abdurrezzak, 5/334, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1391 İbn Hacer, Metâlib, 4/235.
1392 Vâkıdî, Megâzî, 2/594, 595.
1393 Ebu Yusuf, s. 209.
1394 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1395 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1396 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Ebu Yusuf, s. 209, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1397 Vâkıdî, Megâzî, 2/594, 595.
1398 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Ebu Yusuf, s. 209, Ahmed b. Hanbel, 4/324, İbn Esîr, Kâmil, 2/201.
1399 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1400 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327.
1401 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1402 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1403 Yakubî, 2/54.
1404 Ebu Yusuf, s. 209, 210.
1405 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1406 Abdurrezzak, 5/335, Buhârî, Sahîh, 3/179.
1407 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1408 Abdurrezzak, 5/335, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
1409 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1410 Abdurrezzak, 5/335, Buhârî, 3/179, Taberî, 3/74, 75.
1411 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1412 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Ahmed b. Hanbel, 4/324, İbn Esîr, Kâmil, 2/201.

1413 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1414 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1415 Lât putu Urve'nin ve kabilesinin taptığı puttu (Taberî, Târîh, 3/75).
1416 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1417 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1418 Urve'nin yüklendiği kan diyeti için ona on deve vermişti (Vâkıdî, Megâzî, 2/595).
1419 Vâkıdî, Megâzî, 2/595, Abdurrezzak, 5/335, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/75.
1420 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Ahmed b. Hanbel, 4/324, İbn Esîr, Kâmil, 2/201.
1421 Böyle yapmak, Araplarda âdet idi ve samimiyet ifade ederdi (Zürkânî, 2/191).
1422 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, Vâkıdî, Megâzî, 2/595, Abdurrezzak, 5/335, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Buhârî, Sahîh, 3/187, Ebu Davud, 3/85.
1423 Halebî, 2/697, Zürkânî, 2/191.
1424 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1425 Abdurrezzak, 5/335, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1426 İbn İshak, İbn Hişam, 3/327, 328, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1427 Diyarbekrî, 2/20, Halebî, 2/697, Zürkânî, 2/191.
1428 Vâkıdî, Megâzî, 2/595, Halebî, 2/697.
1429 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Vâkıdî, Megâzî, 2/595, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1430 Halebî, 2/698, Zürkânî, 2/191.
1431 Vâkıdî, Megâzî, 2/595.
1432 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Vâkıdî, Megâzî, 2/595, Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1433 Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1434 Aynı kaynaklar.
1435 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1436 Vâkıdî, Megâzî, 2/598.
1437 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1438 Ebu Yusuf, s. 210.
1439 Vâkıdî, Megâzî, 2/598, Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1440 Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1441 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1442 Ebu Yusuf, s. 210.
1443 Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1444 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1445 Vâkıdî, Megâzî, 2/598, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75, İbn Esîr, Kâmil, 2/202.
1446 Vâkıdî, Megâzî, 2/598.
1447 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Vâkıdî, Megâzî, 2/598, 599, Ahmed b. Hanbel, 4/24.
1448 Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1449 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1450 Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1451 İbn Esîr, Kâmil, 2/202.
1452 Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1453 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, İbn Sa'd, 2/96.
1454 İbn Hacer, Metâlib, 4/235, Halebî, 2/700, Zürkânî, 2/193.
1455 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Vâkıdî, Megâzî, 2/600, İbn Sa'd, 2/96.

1456 Vâkıdî, Megâzî, 2/600.
1457 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Vâkıdî, Megâzî, 2/600, İbn Sa'd, 2/96, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1458 Vâkıdî, Megâzî, 2/600, İbn Sa'd, 2/96, Taberî, Târîh, 3/77.
1459 İbn İshak, İbn Hişam, 3/328, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1460 Vâkıdî, Megâzî, 2/600.
1461 Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1462 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1463 Abdurrezzak, 5/336, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1464 İbn İshak, İbn Hişam, 3/75.
1465 Ebu Yusuf, s. 209, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1466 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Taberî, Târîh,3/75.
1467 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Ebu Yusuf, s. 209, Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1468 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Abdurrezzak, 5/337, Buhârî, Sahîh, 3/180.
1469 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Vâkıdî, Megâzî, 2/599, İbn Sa'd, 2/96, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Taberî, Târîh, 3/75.
1470 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Diyarbekrî, 2/19.
1471 Abdurrezzak, 5/337, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1472 Halebî, 2/696, Zübeyr b. Bekkâr'dan naklen Zürkânî, 2/193.
1473 Diyarbekrî, 2/19, Zürkânî, 2/193.
1474 Zürkânî, 2/193.
1475 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1476 Ebu Yusuf, s. 209.
1477 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Ebu Yusuf, s. 209, Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1478 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1479 Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/75.
1480 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1481 Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1482 Ebu Yusuf, s. 209.
1483 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Taberî, Târîh, 3/75, İbn Esîr, Kâmil, 2/202.
1484 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Vâkıdî, Megâzî, 2/599, 600, Taberî, Târîh, 3/75, 76, İbn Esîr, Kâmil, 2/302.
1485 Vâkıdî, Megâzî, 2/600.
1486 İbn İshak, İbn Hişam, 3/326, Vâkıdî, Megâzî, 2/600, İbn Sa'd, 2/96, Taberî, Târîh, 3/76, İbn Esîr, Kâmil, 2/202.
1487 Abdurrezzak, 5/337, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/76.
1488 Vâkıdî, Megâzî, 2/599.
1489 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, Abdurrezzak, 5/337, Buhârî, Sahîh, 3/180, Taberî, Târîh, 3/76.
1490 Vâkıdî, Megâzî, 2/599, İbn Sa'd, 2/96.
1491 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, Vâkıdî, Megâzî, 2/600, Taberî, Târîh, 3/77.
1492 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, Vâkıdî, Megâzî, 2/600, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Taberî, Târîh, 3/77.

1493 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1494 Vâkıdî, Megâzî, 2/600.
1495 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, Vâkıdî, Megâzî, 2/600, İbn Sa'd, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/324, Taberî, Târîh, 3/77.
1496 Vâkıdî, Megâzî, 2/600, İbn Sa'd, 2/97.
1497 İbn Kayyım, 2/137.
1498 Vâkıdî, Megâzî, 2/600, 601.
1499 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, Ahmed b. Hanbel, 4/324.
1500 Diyarbekrî, 2/20.
1501 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329.
1502 Vâkıdî, Megâzî, 2/602.
1503 Vâkıdî, Megâzî, 2/601, 602, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/483 .
1504 Kastallânî, Mevâhib, 1/170.
1505 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, 330, Ahmed b. Hanbel, 4/325.
1506 İbn İshak, İbn Hişam, 3/330, Taberî, Târîh, 3/77, İbn Esîr, Kâmil, 2/203.
1507 Vâkıdî, Megâzî, 2/603.
1508 İbn İshak, İbn Hişam, 3/330.
1509 Vâkıdî, Megâzî, 2/604, İbn Ebi Şeybe ve İbn Asâkîr'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/482.
1510 Buhârî, Sahîh, 5/69.
1511 Buhârî, Sahîh, 5/69
1512 Vâkıdî, Megâzî, 2/603.
1513 Vâkıdî, Megâzî, 2/604.
1514 Taberî, Târîh, 3/78.
1515 Vâkıdî, Megâzî, 2/604.
1516 Taberî, Tefsîr, 26/86.
1517 Buhârî, Sahîh, 5/69.
1518 Heysemî, 6/146.
1519 Aynı kaynak.
1520 İbn Sa'd, , 2/99, Ahmed b. Hanbel, 5/25, 54, Müslim, 3/1485, Hâkim, 2/461.
1521 Vâkıdî, Megâzî, 2/603, İbn Sa'd, 2/100, Ahmed b. Hanbel, 3/355, Müslim, 3/1485, Dârimî, 2/139.
1522 İbn Abdilberr, 4/1685.
1523 Heysemî, 6/146.
1524 İbn Abdilberr, 4/1685, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/157.
1525 Vâkıdî, Megâzî, 2/603, İbn Abdilberr, 4/1685, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/157, Zehebî, Târîh, s. 321.
1526 Vâkıdî, Megâzî, 2/603, İbn Seyyid, 2/125.
1527 İbn Seyyid, 2/125, Halebî, 2/704.
1528 Halebî, 2/701.
1529 İbn Hazm, Cevâmi, s. 209, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 34.
1530 Tirmizî, Sünen, 4/15.
1531 İbn İshak, İbn Hişam, 3/330.
1532 Vâkıdî, Megâzî, 2/591.

1533 Beyhakî, Delâil, 4/133, İbn Ebi Şeybe ve İbn Asâkîr'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/481.
1534 Vâkıdî, Megâzî, 2/605, İbn Sa'd, 2/97, Hâkim, 3/98, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/589.
1535 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1536 Ahmed b. Hanbel, 2/120, Buhârî, Sahîh, 4/204, İbn Kayyım, 2/137.
1537 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1538 İbn Kayyım, 2/137.
1539 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1540 İbn Abdilberr, 3/1038.
1541 Vâkıdî, Megâzî, 2/602, Beyhakî, Delâil, 4/134, 135, İbn Ebi Şeybe ve İbn Asâkîr'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/483, İbn Kayyım, 2/137.
1542 İbn Sa'd, 2/98, Buhârî, Sahîh, 5/63, Müslim, 3/1484.
1543 Ahmed b. Hanbel, 3/350, Ebu Davud, 4/213, Tirmizî, Sünen, 5/695.
1544 Feth: 10.
1545 Feth: 18.
1546 Vâkıdî, Megâzî, 2/603, İbn Sa'd, 2/97.
1547 Vâkıdî, Megâzî, 2/602.
1548 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329, Vâkıdî, Megâzî, 2/602.
1549 Vâkıdî, Megâzî, 2/602.
1550 Halebî, 2/705.
1551 İbn İshak, İbn Hişam, 3/329.
1552 Vâkıdî, Megâzî, 2/602.
1553 Ahmed b. Hanbel, 3/124, 125, Taberî, Tefsîr, 26/94.
1554 Ahmed b. Hanbel, 4/87, Hâkim, 2/461.
1555 İbn İshak, İbn Hişam, 3/334, Vâkıdî, Megâzî, 2/614, İbn Sa'd, 2/103.
1556 Vâkıdî, Megâzî, 2/614.
1557 Vâkıdî, Megâzî, 2/604, 605, Halebî, 2/705.
1558 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1559 Ebu Yusuf, s. 210.
1560 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1561 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Beyhakî, Delâil, 4/145.
1562 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1563 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/605, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Beyhakî, Delâil, 4/145, İbn Kesîr, Bidâye, 4/168.
1564 Zührî, Megâzî, s. 54, Vâkıdî, Megâzî, 2/603, Abdurrezzak, 5/337, Buhârî, Sahîh, 3/181, Beyhakî, Delâil, 4/145, İbn Kayyım, 2/138, Kastallânî, Mevâhib, 1/166, Diyarbekrî, 2/21.
1565 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Taberî, Târîh, 3/78, İbn Kesîr, Bidâye, 4/168, Diyarbekrî, 2/21, Halebî, 2/705.
1566 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Taberî, Târîh, 3/78, İbn Hazm, Cevâmi, s. 208, Beyhakî, Delâil, 4/105, İbn Esîr, Kâmil, 2/203, 204.
1567 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 34.
1568 Vâkıdî, Megâzî, 2/605.
1569 Vâkıdî, Megâzî, 2/606, Halebî, 2/705, Zürkânî, 2/194.
1570 Hâkim, 2/461.
1571 Vâkıdî, Megâzî, 2/605, 606.

1572 Vâkıdî, Megâzî, 2/606.
1573 Vâkıdî, Megâzî, 2/604.
1574 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Ahmed b. Hanbel, 4/325.
1575 Vâkıdî, Megâzî, 2/610.
1576 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Taberî, Târîh, 3/78, Beyhakî, Delâil, 4/145, İbn Kesîr, Bidâye, 4/168.
1577 Zührî, Megâzî, s. 54, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/181, Beyhakî, Delâil, 4/105, İbn Kayyım, 2/138, 139, Kastallânî, Mevâhib, 1/166, Diyarbekrî, 2/21.
1578 Vâkıdî, Megâzî, 2/610.
1579 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/610, Ahmed b. Hanbel, 4/325.
1580 Zührî, Megâzî, s. 54, İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/610, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Buhârî, Sahîh, 3/181, Müslim, 3/1411, Beyhakî, Sünen, 9/226, 227.
1581 Ahmed b. Hanbel, 4/86.
1582 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Belâzurî, Ensâb, 1/349, Taberî, Târîh, 3/79.
1583 Müslim, 3/1411.
1584 Zührî, Megâzî, s. 54, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1585 Ebu Yusuf, s. 210.
1586 Müslim, 3/1411.
1587 Zührî, Megâzî, s. 54, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî Sahîh, 3/181.
1588 Vâkıdî, Megâzî, 2/610.
1589 Zührî, Megâzî, s. 54, İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/610, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1590 Vâkıdî, Megâzî, 2/610.
1591 Zührî, Megâzî, s. 54, Abdurrezzak, 5/337, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1592 Vâkıdî, Megâzî, 2/610.
1593 Ebu Yusuf, s. 210.
1594 Zührî, Megâzî, s. 54, İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/610, Abdurrezzak, 5/337, Ahmed b. Hanbel, 4/86.
1595 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Ahmed b. Hanbel, 4/86.
1596 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Ahmed b. Hanbel, 1/342.
1597 Ahmed b. Hanbel, 1/342.
1598 Zührî, Megâzî, s. 55, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, Abdurrezzak, 5/337, 338, Ahmed b. Hanbel, 1/342.
1599 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/311, İbn Sa’d, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325.
1600 Zührî, Megâzî, s. 55, İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Abdurrezzak, 5/337, 338, İbn Sa’d, 2/97, Buhârî, Sahîh, 3/181, Müslim, 3/1410, Ebu Davud, 3/85, Taberî, Târîh, 3/80.
1601 Ahmed b. Hanbel, 4/87.
1602 Buhârî, Sahîh, 3/167.
1603 Zührî, Megâzî, s. 55, Abdurrezzak, 5/338, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1604 Ahmed b. Hanbel, 4/87, Taberî, Tefsîr, 26/94.
1605 Ebu Yusuf, s. 20.
1606 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Ebu Yusuf, s. 210, Vâkıdî, Megâzî, 2/610, Ahmed b. Hanbel, 3/268, Müslim, 3/1411.
1607 Ebu Yusuf, s. 210.
1608 Buhârî, Sahîh, 4/71.

1609 Zührî, Megâzî, s.55, Abdurrezzak, 5/338, Buhârî, Sahîh, 4/71.
1610 Yakubî, 2/54.
1611 Ahmed b. Hanbel, 1/342.
1612 Müslim, 3/1410.
1613 Ahmed b. Hanbel, 1/342, Müslim, 3/1410.
1614 Vâkıdî, Megâzî, 2/610, 611.
1615 Müslim, 3/1410.
1616 Ahmed b. Hanbel, 4/291, Müslim, 3/1409.
1617 Dârimî, 2/155.
1618 Diyarbekrî, 2/23, Halebî, 2/707-708.
1619 Otuzbir yıl sonra, Hz. Ali, Muaviye b. Ebu Süfyan'ın elçisi Amr b. Âs'la aralarında yazdırdığı barış yazısındaki "Emîrü'l-mü'minîn" kelimelerinin silinerek kendi ismiyle babasının isminin yazılması isteğini kabullenmek zorunda kalınca, Hudeybiye hadisesini hatırlayıp "Allâhuekber!" diyerek hayretini açıklamaktan kendisini alamamıştır (İbn Esîr, Kâmil, 3/319, 32).
1620 Beyhakî, Delâil, 4/147, İbn Esîr, Kâmil, 3/320, Suyutî, Hasâis, 2/40.
1621 Müslim, 3/1411, Diyarbekrî, 2/21.
1622 Ahmed b. Hanbel, 4/291.
1623 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, İbn Sa'd, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Belâzurî, Ensâb, 1/350, Taberî, Târîh, 3/79, Beyhakî, Delâil, 4/145.
1624 İbn Sa'd, 2/101, Belâzurî, Ensâb, 1/350, 351 Taberî, Tesir, 26/96.
1625 Abdurrezzak, 5/338, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1626 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, 612, İbn Sa'd, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Ebu Ubeyd, s. 232. Belâzurî, Ensâb, 1/350, Taberî, Târîh, 3/79.
1627 Taberî, Tefsîr, 26/97, İbn Ebi Şeybe'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/480.
1628 Ebu Ubeyd, s. 233, Taberî, Târîh, 3/80.
1629 Ebu Ubeyd, s. 231, Belâzurî, Ensâb, 1/351, Taberî Tefsîr, 26/96.
1630 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, İbn Sa'd, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Belâzurî, Ensâb, 1/350.
1631 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, Belâzurî, Ensâb, 1/350, Taberî, Târîh, 3/76.
1632 Abdurrezzak, 5/338, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1633 Ahmed b. Hanbel, 3/268, Müslim, 3/1411.
1634 Diyarbekrî, 2/21.
1635 Ahmed b. Hanbel, 3/268, Müslim, 3/1411.
1636 Ahmed b. Hanbel, 3/268, Müslim, 3/1411, Taberî, Tefsîr, 26/97, İbn Kayyım, 2/140, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/480.
1637 İbn İshak, İbn Hişam, 3/233, Vâkıdî, Megâzî, 2/612, İbn Sa'd, 2/97, Belâzurî, Ensâb, 1/350, Taberî, Târîh, 3/80.
1638 Abdurrezzak, 5/338, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1639 Ebu Yusuf, s. 211.
1640 Vâkıdî, Megâzî, 2/607.
1641 Abdurrezzak, 5/338, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1642 Vâkıdî, Megâzî, 2/607, 608.
1643 Vâkıdî, Megâzî, 2/608, Abdurrezak, 5/338, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1644 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333, Ebu Yusuf, s. 211, Ahmed b. Hanbel, 4/325.
1645 Abdurrezzak, 5/338, 339, Buhârî, Sahîh, 3/181.

1646 Vâkıdî, Megâzî, 2/608.
1647 Abdurrezzak, 5/338, 339, Buhârî, Sahîh, 3/181.
1648 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333.
1649 Abdurrezzak, 5/339, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1650 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333, Ebu Yusuf, s. 211, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Taberî, Târîh, 3/79.
1651 Abdurrezzak, 5/339, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1652 Vâkıdî, Megâzî, 2/608.
1653 İbn Sa'd, 2/97.
1654 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333, Vâkıdî, Megâzî, 2/608.
1655 Ebu Yusuf, s. 211.
1656 Vâkıdî, Megâzî, 2/608.
1657 Vâkıdî, Megâzî, 2/608, Belâzurî, Ensâb, 1/220.
1658 Vâkıdî, Megâzî, 2/608, Belâzurî, Ensâb, 1/221.
1659 Vâkıdî, Megâzî, 2/608.
1660 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333, Vâkıdî, Megâzî, 2/608, 609, Ahmed b. Hanbel, 4/325, 326.
1661 Vâkıdî, Megâzî, 2/609, Belâzurî, Ensâb, 1/221.
1662 Belâzurî, Ensâb, 1/221.
1663 Vâkıdî, Megâzî, 2/609.
1664 Belâzurî, Ensâb, 1/221.
1665 Aynı kaynak.
1666 Ebu Yusuf, s. 210.
1667 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/612, Belâzurî Ensâb, 1/350.
1668 Vâkıdî, Megâzî, 2/612.
1669 Ebu Yusuf, s. 210.
1670 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/612, Belâzurî, Ensâb, 1/350.
1671 Ebu Yusuf, s. 210.
1672 Vâkıdî, Megâzî, 2/612.
1673 Vâkıdî, Megâzî, 2/612.
1674 Halebî, 2/709.
1675 Vâkıdî, Megâzî, 2/613, İbn Sa'd, 2/98.
1676 Vâkıdî, Megâzî, 2/701, Suyutî, Hasâis, 2/40.
1677 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/607, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Taberî, Târîh, 3/79, İbn Esîr, Kâmil, 2/204.
1678 Zührî, Megâzî, s. 55, Vâkıdî, Megâzî, 2/608, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1679 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/606.
1680 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331.
1681 Ahmed b. Hanbel, 3/486, Buhârî, Sahîh, 5/45, Müslim, 3/1412.
1682 Zührî, Megâzî, s. 55, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 3/486, Buhârî, Sahîh, 5/45, Müslim, 3/1412.
1683 Ahmed b. Hanbel, 3/486.
1684 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/606.
1685 Zührî, Megâzî, s. 55, İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/606, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1686 Zührî, Megâzî, s. 55, İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/606.

1687 Zührî, Megâzî, s. 55, Vâkıdî, Megâzî, 2/608, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1688 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331, Vâkıdî, Megâzî, 2/608, Ahmed b. Hanbel, 3/486, Buhârî, Sahîh, 5/46, Müslim, 3/1412.
1689 Zührî, Megâzî, s. 55, 56, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1690 Müslim, 3/1412.
1691 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330.
1692 Aynı kaynaklar.
1693 Müslim, 3/1412.
1694 Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/182, Müslim, 3/1412.
1695 Ahmed b. Hanbel, 3/486, Müslim, 3/1412.
1696 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1697 Ahmed b. Hanbel, 3/486, Müslim, 3/1412.
1698 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331.
1699 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330.
1700 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/339.
1701 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/339, Ahmed b. Hanbel, 4/330.
1702 Vâkıdî, Megâzî, 2/606.
1703 İbn İshak, İbn Hişam, 3/331.
1704 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/340, Ahmed b. Hanbel, 4/330, 331 Buhârî, Sahîh, 3/182.
1705 Ebu Yusuf, s. 211.
1706 Vâkıdî, Megâzî, 2/609.
1707 Vâkıdî, Megâzî, 2/606, 607.
1708 Zührî, Megâzî, s. 55, Vâkıdî, Megâzî, 2/607, Abdurrezzak, 5/339, Süheylî, 6/490.
1709 Vâkıdî, Megâzî, 2/607.
1710 İbn Seyyid, 2/119.
1711 Ahmed b. Hanbel, 4/49, Müslim, 3/1434, 1435.
1712 Vâkıdî, Megâzî, 2/613, İbn Sa'd, 2/98.
1713 Ebu Yusuf, s. 211, Ahmed b. Hanbel, 4/326.
1714 Ebu Yusuf, s. 211.
1715 Zührî, Megâzî, s. 56, Abdurrezzak, 5/340, Ahmed b. Hanbel, 4/326, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1716 Vâkıdî, Megâzî, 2/613, Abdurrezzak, 5/340, Ahmed b. Hanbel, 4/326, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1717 Vâkıdî, Megâzî, 2/613.
1718 Ahmed b. Hanbel, 4/326.
1719 Vâkıdî, Megâzî, 2/613.
1720 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 35.
1721 Ahmed b. Hanbel, 4/326.
1722 Abdurrezzak, 5/340, Ahmed b. Hanbel, 4/331, Buhârî, Sahîh, 3/182, Taberî, Târîh, 3/80.
1723 Ahmed b. Hanbel, 4/326.
1724 Vâkıdî, Megâzî, 2/613.
1725 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333, Vâkıdî, Megâzî, 2/613, Abdurrezzak, 5/340, Ahmed b. Hanbel, 4/331, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1726 Vâkıdî, Megâzî, 2/613.
1727 Vâkıdî, Megâzî, 2/614.
1728 Vâkıdî, Megâzî, 2/614, İbn Sa'd, 2/103.

1729 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/200, Suyutî, Hasâis, 2/40, Zürkânî, 2/209.
1730 İbn İshak, İbn Hişam, 3/334, Vâkıdî, Megâzî, 2/614, İbn Sa'd 2/103.
1731 İbn İshak, İbn Hişam, 3/334.
1732 İbn Sa'd, 2/103.
1733 İbn Sa'd, 2/100.
1734 Vâkıdî, Megâzî, 2/615, Diyarbekrî, 2/26, Zürkânî, 2/209.
1735 Aynı kaynaklar.
1736 Vâkıdî, Megâzî, 2/615.
1737 İbn İshak, İbn Hişam, 3/233, Vâkıdî, Megâzî, 2/615, 616.
1738 Vâkıdî, Megâzî, 2/615.
1739 İbn İshak, İbn Hişam, 3/333.
1740 Abdurrezzak, 5/340, Ahmed b. Hanbel, 4/331, Buhârî, Sahîh, 3/182.
1741 İbn İshak, İbn Hişam, 3/334.
1742 Vâkıdî, Megâzî, 2/615.
1743 Mağfiret (İbn Sa'd, 2/103, 104).
1744 İbn İshak, İbn Hişam, 3/334, Taberî, Târîh, 3/81.
1745 İbn Sa'd, , 2/104, Süheylî, 6/493-494, Muğultay'dan naklen Kastallânî, Mevâhib, 1/170, Diyarbekrî, 2/26, Zürkânî, 2/209.
1746 Süheylî, 6/494, Halebî, 2/713, Zürkânî, 2/209.
1747 Halebî, 2/713, Zürkânî, 2/209.
1748 İbn Kayyım, 2/144.
1749 Zürkânî, 2/209.
1750 Vâkıdî, Megâzî, 2/610, İbn Asâkîr'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/472, Halebî, 2/721.
1751 Vâkıdî, Megâzî, 2/616.
1752 Ahmed b. Hanbel, 3/420.
1753 Vâkıdî, Megâzî, 2/617, Ahmed b. Hanbel, 1/31.
1754 Vâkıdî, Megâzî, 2/617, Ahmed b. Hanbel, 1/31, Buhârî, Sahîh, 6/43, Tirmizî, Sünen, 5/385.
1755 Tirmizî, Sünen, 5/385.
1756 Vâkıdî, Megâzî, 2/617, Ahmed b. Hanbel, 1/31, Buhârî, Sahîh, 6/43, 44.
1757 Vâkıdî, Megâzî, 2/617.
1758 Buhârî, Sahîh, 6/44, Tirmizî, Sünen, 5/385.
1759 Vâkıdî, Megâzî, 2/617.
1760 Ahmed b. Hanbel, 1/31.
1761 Buhârî, Sahîh, 6/44.
1762 Vâkıdî, Megâzî, 2/617.
1763 Ahmed b. Hanbel, 1/31.
1764 Vâkıdî, Megâzî, 2/617, Buhârî, Sahîh, 6/44.
1765 Vâkıdî, Megâzî, 2/617.
1766 Tirmizî, Sünen, 5/385.
1767 Vâkıdî, Megâzî, 2/617, Ahmed b. Hanbel, 1/31, Buhârî, Sahîh, 6/44, Tirmizî, Sünen, 5/385.
1768 Ahmed b. Hanbel, 1/31.
1769 Feth: 1-2, Ahmed b. Hanbel, 1/31.
1770 Vâkıdî, Megâzî, 2/617, Buhârî, Sahîh, 6/44.
1771 İbn Sa'd, 2/105, Taberî, Tefsîr, 26/71, Beyhakî, Delâil, 4/156, 157.

1772 Vâkıdî, Megâzî, 2/618, Taberî, Tefsîr, 26/70, İbn Seyyid, 2/123, Zürkânî, 2/210.
1773 Tirmizî, Sünen, 5/385, Taberî, Tefsîr, 26/69, 70, Beyhakî, Delâil, 4/157, 159.
1774 Beyhakî, Delâil, 4/160, Musa b.Ukbe'den naklen İbn Seyyid, 2/13, Halebî, 2/715.
1775 Vâkıdî, Megâzî, 2/609, Musa b. Ukbe'den naklen İbn Seyyid, 2/123, Beyhakî, Delâil, 4/165, Halebî, 2/715, Zürkânî, 2/211.
1776 Vâkıdî, Megâzî, 2/609.
1777 Vâkıdî, Megâzî, 2/609, İbn Seyyid, 2/123, Halebî, 2/715, Zürkânî, 2/211.
1778 İbn Hazm, Cevâmi, s. 209, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 34.
1779 İbn İshak, İbn Hişam, 3/341, İbn Seyyid, 2/122.
1780 Feth: 27.
1781 Vâkıdî, Megâzî, 2/619.
1782 Feth: 11.
1783 Feth: 1-29.
1784 Fîruzâbâdî, 1/247, Râgıb, s. 370.
1785 Râgıb, s. 370, 371.
1786 Vâkıdî, Megâzî, 2/618.
1787 İbn Seyyid, 2/123.
1788 İbn İshak, İbn Hişam, 3/336, 337, Vâkıdî, Megâzî, 2/624, Taberî, Târîh, 3/81.
1789 İbn İshak, İbn Hişam, 3/336, 337, Vâkıdî, Megâzî, 2/624.
1790 Vâkıdî, Megâzî, 2/624.
1791 İbn Kayyım, 2/144.
1792 Kastallânî, Mevâhib, 1/168.
1793 Vâkıdî, Megâzî, 2/619.
1794 İbn İshak, İbn Hişam, 3/335, Vâkıdî, Megâzî, 2/620.
1795 Vâkıdî, Megâzî, 2/621.
1796 İbn İshak, İbn Hişam, 3/336, Vâkıdî, Megâzî, 2/623.
1797 Vâkıdî, Megâzî, 2/623.
1798 Matta İncili, 13:31-33.
1799 Markos İncili, 4:26-29.
1800 Matta İncili, 21:42-44.
1801 İbn Abdilberr, 4/1612.
1802 Vâkıdî, Megâzî, 2/624.
1803 İbn İshak, İbn Hişam, 3/337, İbn Esîr, Kâmil, 2/205.
1804 İbn İshak, İbn Hişam, 3/337, Vâkıdî, Megâzî, 2/624.
1805 Vâkıdî, Megâzî, 2/624.
1806 Vâkıdî, Megâzî, 2/624, 625.
1807 İbn İshak, İbn Hişam, 3/337, Vâkıdî, Megâzî, 2/625.
1808 Vâkıdî, Megâzî, 2/625.
1809 İbn İshak, İbn Hişam, 3/337, Ebu Yusuf, s. 211, Vâkıdî, Megâzî, 2/625.
1810 Abdurrezzak, 5/341, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1811 İbn İshak, İbn Hişam, 3/337.
1812 Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1813 İbn İshak, İbn Hişam, 3/337, Vâkıdî, Megâzî, 2/625, 626.
1814 Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1815 Aynı kaynak.

1816 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1817 Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1818 Abdurrezzak, 5/341, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1819 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1820 Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1821 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1822 Aynı kaynaklar.
1823 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Ebu Yusuf, s. 211,Vâkıdî, Megâzî, 2/626.
1824 Abdurrezzak, 5/s. 341, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1825 İbn Esîr, Nihâye, 5/236.
1826 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Ebu Yusuf, s. 211, Vâkıdî, Megâzî, 2/626, Abdurrezzak, 5/341, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1827 Abdurrezzak, 5/341, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1828 Vâkıdî, Megâzî, 2/626, 627.
1829 Ebu Yusuf, s. 211.
1830 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/267.
1831 Vâkıdî, Megâzî, 2/267.
1832 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/627, Yâkût, 4/173.
1833 İbn Sa'd, 2/87.
1834 Zürkânî, 2/156.
1835 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/627.
1836 Vâkıdî, Megâzî, 2/627.
1837 Abdurrezzak, 5/342, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1838 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/627.
1839 Süheylî, 6/493.
1840 İbn Abdilberr, 4/1614, İbn Seyyid, 2/129.
1841 İbn Abdilberr, 4/1614, Süheylî, 6/493.
1842 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/627.
1843 Abdurrezzak, 5/342, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1844 Vâkıdî, Megâzî, 2/627.
1845 Vâkıdî, Megâzî, 2/627, 628.
1846 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Vâkıdî, Megâzî, 2/628, Taberî, Târîh, 3/82.
1847 Vâkıdî, Megâzî, 2/628.
1848 Vâkıdî, Megâzî, 2/627.
1849 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Ebu Yusuf, s. 212.
1850 Abdurrezzak, 5/342, Buhârî, Sahîh, 3/183, İbn Abdilberr, 4/1613, İbn Esîr, Kâmil, 2/206.
1851 Diyarbekrî, 2/28.
1852 Vâkıdî, Megâzî, 2/629.
1853 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, Ebu Yusuf, s. 212, Vâkıdî, Megâzî, 2/629.
1854 Ebu Yusuf, s. 212, İbn Hazm, Cevâmi, s. 211, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 35.
1855 İbn İshak, İbn Hişam, 3/338, İbn Esîr, Kâmil, 2/206, İbn Seyyid, 2/128.
1856 Vâkıdî, Megâzî, 2/629, Abdurrezzak, 5/342, Buhârî, Sahîh, 3/183.
1857 Diyarbekrî, 2/27, Halebî, 2/720.
1858 İbn Abdilberr, 2/1614 İbn Seyyid, 2/129.
1859 Diyarbekrî, 2/20.

1860 Vâkıdî, Megâzî, 2/629, İbn Sa’d, 4/134, İbn Abdilberr, 4/1614, İbn Seyyid, 2/129.
1861 İbn Seyyid, 2/129.
1862 Vâkıdî, Megâzî, 2/629, İbn Sa’d, 4/134.
1863 İbn Hacer, İsâbe, 4/491.
1864 İbn Sa’d, 8/229, İbn Abdilberr, 4/1954, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/8, İbn Hacer, İsâbe, 4/491.
1865 Vâkıdî, Megâzî, 2/629, İbn Sa’d, 8/230.
1866 Vâkıdî, Megâzî, 2/629, 631.
1867 Vâkıdî, Megâzî, 2/631, İbn Sa’d, 8/231.
1868 Vâkıdî, Megâzî, 2/631.
1869 Mümtahine: 10.
1870 Vâkıdî, Megâzî, 2/631, 632.
1871 İbn Sa’d, 3/45.
1872 İbn Sa’d, 8/229.
1873 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/8, İbn Hacer, İsâbe, 4/228.
1874 İbn Sa’d, 8/229.
1875 İbn İshak, İbn Hişam, 4/243.
1876 İbn Sa’d, 1/270.
1877 İbn İshak, İbn Hişam, 4/237, 238, İbn Sa’d, 1/355.
1878 İbn Sa’d, 1/355.
1879 Diyarbekrî, 2/147.
1880 İbn, Sa’d, 1/281, İbn Cevzî, 2/740, Kastallânî, Mevâhib, 1/299, 300, Diyarbekrî, 2/147.
1881 Diyarbekrî, 2/147.
1882 İslâmiyete (Diyarbekrî, 2/147).
1883 İbn Sa’d, 1/281, İbn Cevzî, 2/741, Diyarbekrî, 2/147.
1884 Diyarbekrî, 2/147.
1885 İbn Cevzî, 2/741, Kastallânî, Mevâhib, 1/300, Diyarbekrî, 2/147.
1886 İbn Sa’d, 1/281, İbn Cevzî, 2/740, 741, Halebî, 3/263.
1887 İbn İshak, İbn Hişam, 4/238, İbn Sa’d, 1/355, İbn Seyyid, 2/244, Diyarbekrî, 2/148.
1888 İbn İshak, İbn Hişam, 4/238, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 4/357, İbn Seyyid, 2/244, Diyarbekrî, 2/147, 148.
1889 İbn Esîr, Nihâye, 3/165, Fîruzâbâdî, 2/85.
1890 İbn Sa’d, 8/379, Taberî, Tefsîr, 28/6, 8, İbn Esîr, Nihâye, 3/165.
1891 Taberî, Tefsîr, 28/6.
1892 Ahmed b. Hanbel, 6/410.
1893 İbn Sa’d, 8/378, 379.
1894 Ahmed b. Hanbel, 4/41.
1895 İbn Sa’d, 8/379.
1896 İbn Sa’d, 8/379, Ahmed b. Hanbel, 6/410.
1897 Ahmed b. Hanbel, 6/410.
1898 İbn Sa’d, 8/378, 379.
1899 Taberî, Tefsîr, 28/4.
1900 İbn Sa’d, 8/379.
1901 Ahmed b. Hanbel, 6/411.
1902 İbn Sa’d, 8/379.
1903 Ahmed b. Hanbel, 6/411.

1904 İbn Sa’d, 8/379.
1905 Diyarbekrî, 2/26.
1906 İbn Mâce, 1/666, Taberî, Tefsîr, 28/2.
1907 Taberî, Tefsîr, 28/2.
1908 Diyarbekrî, 2/26.
1909 İbn Sa’d, 8/379, Taberî, Tefsîr, 28/4.
1910 Taberî, 28/4.
1911 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1912 Taberî, Tefsîr, 28/1.
1913 Taberî, Tefsîr, 28/6.
1914 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1915 Taberî, Tefsîr, 28/1.
1916 İbn Sa’d, 8/379, Taberî, Tefsîr, 28/4.
1917 Taberî, Tefsîr, 28/2.
1918 Diyarbekrî, 2/26.
1919 Taberî, Tefsîr, 28/6.
1920 İbn Sa’d, 8/379.
1921 Taberî, Tefsîr, 28/4.
1922 İbn Sa’d, 8/379.
1923 Taberî, Tefsîr, 28/4.
1924 İbn Sa’d, 8/379, 380.
1925 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1926 Mücâdele: 1-4.
1927 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1928 İbn Sa’d, 8/380.
1929 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1930 İbn Sa’d, 8/300.
1931 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1932 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1933 İbn Sa’d, 8/380.
1934 Taberî, Tefsîr, 28/3.
1935 İbn Sa’d, 8/380.
1936 Taberî, Tefsîr, 28/2,3.
1937 Ahmed b. Hanbel, 6/411.
1938 İbn Abdilberr, 4/1830, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/93, İbn Hacer, İsâbe, 4/290.

BEŞİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN ELÇİLERİ HÜKÜMDARLARI İSLÂMİYETE DAVET EDİYOR

Elçilerin Gönderiliş Tarihi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hicretin 6. yılında, Zilhicce ayında, Hudeybiye'den Medine'ye döndükten sonra[1939] veya Hicretin 7. yılı Muharrem ayında[1940] bir gün, ashabının yanlarına varıp:

"Ey insanlar! Hiç şüphesiz, Yüce Allah, beni herkese rahmet olarak göndermiştir!

Havarilerin İsa b. Meryem'in emrinde ihtilaf ettikleri gibi, siz de benim emrimde ihtilaf etmeyiniz!" buyurdu.

Ashab:

"Yâ Rasûlallah! Havariler nasıl ihtilaf ettiler?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Benim sizi davet edeceğim şeye, o da havarileri davet etmişti.

Yakındaki bir yere gönderdiği kimseler razı oldular ve selameti buldular. Uzak bir yere gönderdiği kimseler ise, suratlarını astılar ve ağır davrandılar.

İsa da bunu Allah'a şikâyet etti.

Bunun üzerine, ağır davrananlar, gönderildikleri halkın diliyle konuşur oldukları halde sabaha çıktılar!" buyurdu.[1941]

İsa Aleyhisselâmın Kimleri, Nerelere Gönderdiği

İsa Aleyhisselâm, havarilerden ve etbaından uzak yerlere gönderdiği kişilerden;

1. Butrus’u, havari olmayan etbaından Bulus ile birlikte, Rûmiye’ye,

2. Enderais ile Menta’yı, halkı adam yiyen Yamyamîler diyarına,

3. Tomas’ı, Maşrık’ta Babil diyarına,

4. Flübüs’ü, Kartacanna’ya (Afrika’ya),

5. Yuhannes’i, Efsus’a (Ashab-ı Kehf gençlerinin karyesine),

6. Yakubüs’ü, Oraşalim’e (Beytü’l-Makdis karyesi İlya’ya),

7. İbn Selma’yı, göçebe Araplara (Hicaz toprağına),

8. Simun’u, Berber toprağına,

9. Havarilerden olmayan Yahuda’yı da, Yudis’in yerine, göndereceği yere göndermişti.[1942]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ashabdan Kimleri, Kimlere Gönderdiği

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Muhacir sahabileri, ayağa kalkarak:

“Sen bizi nereye göndermek istersen, oraya gönder! Biz senin emrini yerine getiririz![1943] Vallahi, hiçbir şey hakkında sana muhalefet etmeyiz. Bize emret ve göndereceğin yere gönder bizi!” dediler.[1944]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabından:

1. Dıhye b. Halîfe el-Kelbî’yi, Rum hükümdarı Kayser’e;

2. Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî’yi, Acem şahı Kisrâ’ya,

3. Amr b. Ümeyye ed-Damrî’yi, Habeş hükümdarı Necaşî’ye,

4. Hâtıb b. Ebi Beltaa’yı, İskenderiye hükümdarı Mukavkıs’a,

5. Şüca’ b. Vehb’i, Gassan hükümdarı Hevze b. Ali’ye gönderdi.[1945]

Yola çıkarılan bu elçiler de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bildirdikleri gibi, gönderildikleri milletlerin dillerini konuşur oldukları halde sabaha çıktılar.[1946]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, gönderdiği elçilerin yanlarına varacakları hükümdarlara da birer yazı yazdırdı.[1947]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Yazdırdığı Yazıları Mühürlemesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm Acem şahına, Rum Kayserine ve Habeş Necaşî'sine mektup yazdırmak istediği zaman:[1948]

"Yâ Rasûlallah! Onlar, bir mektubu, mühürlü olmadıkça okumazlar!" denilmişti.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm gümüşten bir mühür yüzük edindi ki, kaşına, üç satır üzerine Allah Resûl Muhammed nakşedilmişti.[1949]

Mühür yüzükteki yazı; aşağıdan yukarıya doğru, 'Muhammed' bir satır, 'Resûl' bir satır, 'Allah' da bir satır olmak üzere üç satır halinde idi.[1950]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu mühür yüzüğü sol elinin serçe parmağına takardı.[1951]

Sağ elinin parmağına taktığı da olurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onun kaşlı tarafını avucunun içine çevirir, getirirdi.[1952]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu mühür yüzük parmağında olduğu halde vefat etmiştir.[1953]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu mühür yüzüğünü, Hz. Ebu Bekir, ondan sonra Hz. Ömer, Hz. Ömer'den sonra Hz. Osman parmağına takmıştır.

Hz. Osman bir gün Eris kuyusunun başında oturduğu sırada onu parmağından çıkarmış, elinde evirip çevirirken kuyunun içine düşürmüş, kuyunun bütün suyu çektirildiği, üç gün gidilip gelinip arandığı halde bu yüzük bulunamamıştır.[1954]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hükümdarlara Elçiler Göndermesinin Sebebi

Hudeybiye'de Kureyş müşriklerine de açıklanmış olduğu üzere, Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselâmı uğraştırmadıkları takdirde,

Peygamberimiz Aleyhisselâm İslâmiyeti başka kavim ve kabileler arasında yaymaya çalışacaktı.[1955]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hudeybiye'de Kureyş müşrikleriyle yaptığı muahede ile çarpışmayı bırakarak on yıl barış içinde yaşamayı sağlayınca;[1956] Yüce Allah'ın:

"De ki: 'Ey İnsanlar! Ben Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberim!'"[1957] buyruğuna uyarak, en yakınından en uzağına kadar, komşu hükümdarlara ve kabile başkanlarına İslâmiyeti duyurmak, kendilerini İslâmiyete davet etmek sırası gelmişti.

Bunun için, ashabından bazılarını hükümdarlara gönderdi ve yazdırıp ellerine verdiği mektuplarla onları İslâmiyete davet etti.[1958]

Amr b. Ümeyye'nin Habeş Necaşî'sine[1959] Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi

Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin Habeş Necaşî'sine gönderilişi, Hicretin 7. yılı Muharrem ayında idi.[1960] Amr b. Ümeyye, hükümdarlara gönderilen elçilerin ilki idi.[1961]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Habeş Necaşî'sine gönderdiği, Muhammed Resûlullah mührü ile mühürlü mektubunda şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Bu, Peygamber Muhammed'den, Habeşlerin ulusu Necaşî'ye yazılan yazıdır:

Doğru yola tâbi olanlara; Allah'a ve Allah'ın Resûlüne iman edenlere; Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, O'nun şeriksiz bir tek ilah olduğuna, kendisinin hiçbir eş ve oğul edinmediğine, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet getirenlere, selam olsun!

Ben seni Allah'ın dâvetiyle (İslâmiyete) davet ediyorum!

Ben O'nun Resûlüyüm!

Sen Müslüman ol ki, selamete eresin!

‘Ey Ehl-i Kitab! Geliniz: Bizim aramızla sizin aranızda eşit ve ortak bir sözde (kelime-i tevhidde) birleşelim de, Allah’tan başkasına ibadet etmeyelim ve O’na hiçbir şeyi şerik koşmayalım!

Allah’ı bırakıp da, birbirimizi rabler edinmeyelim!

Eğer bu davetten yüz çevirirsen, Hıristiyan kavminin vebali senin üzerindedir!”[1962]

İbn İshak’a ve daha başka kaynaklara göre; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Necaşî’ye gönderdiği mektupta şöyle buyurdukları da rivayet edilir:

“Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah’ın Resûlü Muhammed’den, Habeş Kralı Necaşî Ashama’ya!

Selam olsun sana!

Senin temelli selamette olmanı diler,[1963] sana olan nimetinden dolayı Allah’a hamd ü sena ederim -ki, O’ndan başka ilah yoktur! O Melik’tir, Kuddûs’tür, Selam’dır, Mü’min’dir, Müheymin’dir![1964] Şehadet ederim ki; İsa b. Meryem, Allah’ın çok temiz, iffetli, dünyadan el etek çekmiş olan Meryem’e ilka ettiği Rûhu ve Kelimesidir ki, Meryem böylece ona gebe kalmış, Yüce Allah onu Rûhundan nefhedip yaratmıştır. Nasıl ki, Âdem’i de Kudret Eliyle ve nefhiyle öyle yaratmıştı.

Ben seni, Bir olan, eşi ortağı bulunmayan Allah’a ve O’na ibadet ve tâata, bana tâbi olmaya ve Allah’tan getirip tebliğ etmiş olduğum şeylere iman etmeye davet ediyorum.

Çünkü, ben Allah’ın Resûlüyüm!

Amcamın oğlu Cafer’i, bazı Müslümanlarla birlikte sana göndermiştim. Yanına geldikleri zaman, zulmü bırak, onları ağırlamaya bak!

Ben seni ve askerlerini Yüce Allah’a ibadet ve tâata davet ediyorum.

Sana gereken tebligatı yapmış, öğüdü vermiş bulunuyorum.

Öğüdümü kabul ediniz!

Doğru yola uyan gidenlere selam olsun!”[1965]

Amr b. Ümeyye’nin Necaşî’nin Huzuruna Küçük Kapıdan Girmekten Kaçınışı

Amr b. Ümeyye, Habeş ülkesine gittiğinde, adamların Necaşî'nin huzuruna küçük bir kapıdan eğilerek girdiklerini gördü. Kendisi de kapıya kadar vardı. Hemen oradan geri döndü.

Amr b. Ümeyye'nin bu davranışı oradakilerin ağırlarına gitti. Amr b. Ümeyye'yi hırpalamak, tartaklamak istediler.

Necaşî, Amr b. Ümeyye'ye:

"Seni küçük kapıdan içeri girmekten alıkoyan nedir?" diye sordu.

Amr b. Ümeyye:

"Bizler Peygamberimize böyle yapmayız! Onun yanına, eğilerek girmeyiz!" dedi.

Necaşî:

"Doğru söyledin!" dedi ve adamlarına da:

"Serbest bırakınız onu!" diye emir verdi.[1966]

Amr b. Ümeyye'nin Necaşî'nin Huzurundaki Hitabesi

Amr b. Ümeyye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu Necaşî'ye sunduktan sonra, şöyle hitab etti:

"Ey Ashama! Bana düşen söylemek, sana düşen de dinlemektir:

Sen bize ne kadar şefkat ve nezaket gösterdinse, bizim de sana o derece güvenimiz olmuştur.

Biz senden hangi hayrı ve iyiliği ummuşsak, muhakkak ona kavuşmuşuzdur.

Biz senden hiçbir zaman hiçbir hususta hiçbir korku ve endişe duymamış; daima emniyet ve güvenç içinde bulunmuşuzdur.

Zaten, biz senden, 'Sizinle bizim aramızda, İncil, reddolunmaz bir şahit, haksızlık etmez, bu yolda kesip aralayıcı hüküm verir bir hâkim olsun! Şu kadar ki, Yahudilerin İsa b. Meryem hakkındaki davranışları gibi, sen de şu ümmî peygamber hakkında kötü davranmayasın!' diye bir hüccet ve teminat da almış bulunuyorduk.

Peygamber Aleyhisselâm elçilerini ayırıp hükümdarlara yolladığı zaman, ben, o elçilerin kendileri için ummadıkları şeyi senden umduğum ve onların korktukları şey hakkında ben senden emniyet içinde bulunduğum halde,

geçmişteki hayır ve iyiliklere göre ecir ve mükâfat bekleyerek gelip huzuruna çıkmış bulunuyorum!" dedi.[1967]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektubunun Okunuşu ve Necaşî'nin Müslümanlığını Açıklayışı

Necaşî, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu Amr b. Ümeyye'den alınca, gözlerine sürdü.[1968] Öpüp başına koydu.[1969] Hemen tahtından indi, tevazu göstererek yere oturdu ve Müslümanlığını açıkladı. Şehadet getirdi ve:

"Eğer yanına kadar gitmeye imkân bulsaydım, muhakkak giderdim![1970]

Allah'ı şahit tutarak söylerim ki: O, Kitab Ehli olan Yahudilerle Nasrânîlerin [Hıristiyanların] geleceğini bekleyip durdukları ümmî peygamberdir!

Musa Peygamber, 'Merkebe biner!' diyerek İsa Peygamberin geleceğini müjdelediği gibi; İsa Peygamber de, 'Deveye biner!' diyerek Muhammed Peygamberin geleceğini öylece müjdelemiştir!

Gözle görmek, bu müjde haberinden daha tatmin edici, daha içe sindirici değildir![1971]

Fakat, ne yapayım ki, Habeşlilerden pek az yardımcılarım vardır. Yardımcılarımın çoğalmasını ve kalblerin İslâmiyete ısınmasını bekliyorum" dedi.[1972]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektubunun Kutu İçinde Saklanışı

Necaşî, fil kemiğinden (dişinden) yapılmış bir kutu getirtip Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektuplarını onun içine koydu ve:

"Bu mektuplar aralarında bulundukça, Habeşlerde hayır ve bereket devam edecektir!" dedi.[1973]

Rivayete göre; Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektupları, Habeş Necaşî'lerinin ellerinde bulunmakta devam etmiş, Necaşîler tarafından bu mektuplara büyük saygı ve itina gösterilegelmiştir.[1974]

Halen Şam'da Bulunan ve Peygamberimiz Aleyhisselâma Ait Olduğu Sanılan Mektup

D. M. Dunlop'un verdiği bilgiye göre; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Necaşî'ye göndermiş olduğu mektuba benzeyen bir mektup halen Şam'da bir şahsın elinde bulunmaktadır.

Sözü edilen şahıs; bunu birkaç yıl önce, bir Habeş pazarından aldığını söylemiştir.

Mektup, yaklaşık olarak 23x33 cm. eb'âdında bir deri üzerine kahverengi mürekkeple yazılmıştır.

Mektubun 17. satırının sonunda yuvarlak mühür izi vardır.

Bu mühür, 2/5 cm. çapındadır ve aşağıdan yukarıya doğru 'Muhammed' bir satır, 'Resûl' bir satır, 'Allah' da bir satır olmak üzere üç satır halindedir.[1975]

Amr b. Ümeyye'nin Öldürülmek Üzere Necaşî'den İstenilişi

Kureyş müşriklerinden Amr b. Âs, Hendek savaşından sonra, bazı kafadarlarıyla birlikte, Habeş ülkesinde oturmayı, Peygamberimiz Aleyhisselâmla müşriklerden hangi taraf kazanırsa o tarafa katılmayı kararlaştırmışlar; tabaklanmış bir hayli meşin toplayıp Habeş ülkesine gitmişlerdi.

Bunların Habeş ülkesinde bulundukları sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm da, Amr b. Ümeyye'yi elçi olarak oraya göndermişti. Amr b. Âs, Amr b. Ümeyye'nin Necaşî'nin yanına girip çıktığını görünce, arkadaşlarına:

"Bu, Amr b. Ümeyye'dir!

Eğer Necaşî'nin yanına girersem, onu bana teslim etmesini, Necaşî'den isteyeceğim! Bana verdiği zaman da, onun boynunu vuracağım!" diyerek Necaşî'nin yanına girdi.

Öteden beri yaptığı gibi, Necaşî'nin huzurunda yere kapandı.

Necaşî, ona:

"Hoşgeldin dostum! Memleketinden bana hediye olarak bir şeyler getirdin mi?" dedi.

Amr b. Âs:

“Evet! Ey hükümdar! Sana birçok meşin hediye edeceğim!” dedi, getirdiği meşinleri Necaşî’nin yanına yaklaştırdı.

Meşinler Necaşî’nin hoşuna gitti.

Bunun üzerine, Amr b. Âs:

“Ey hükümdar! Ben senin yanından bir adamın çıktığını gördüm ki, o, bize düşman bir adamın elçisidir!

Onu bana teslim et de, öldüreyim?

Çünkü, o, eşrafımızdan ve hayırlılarımızdan bazı kişileri öldürmüştür!” dedi.

Amr b. Âs der ki:

“Ben bunu söyler söylemez, Necaşî kızdı; sonra da, elini uzatıp burnuma öyle bir çarptı ki, burnumu kırdı sandım!

Eğer o sırada yer benim için yarılsaydı, korkumdan yerin dibine girerdim!”

Bundan sonra, Amr b. Âs:

“Ey hükümdar! Vallahi, bundan hoşlanmadığını bilseydim, onu senden dilemezdim” dedi.

Necaşî:

“Demek, sen Musa Peygambere gelmiş olan Nâmûs-u Ekber (Cebrail)’in kendisine gelip durduğu bir zâtın elçisini öldürmek üzere sana vermemi istiyorsun ha?” dedi.

Amr b. Âs:

“Ey hükümdar! O, gerçekten, böyle bir peygamber midir?” diye sordu.

Necaşî:

“Yazıklar olsun sana ey Amr! Sen benim sözümü dinle de, ona tâbi ol!

Çünkü, O, vallahi hak üzeredir! Kendisine karşı koyanlara galebe çalacaktır-Musa Peygamberin Firavuna ve ordusuna galebe çaldığı gibi!” dedi.

Amr b. Âs:

“Öyleyse, sen benim Ona İslâmiyet üzere bey’atımı alır mısın?” diye sordu.

Necaşî:

“Olur!” dedi ve elini uzattı.

Amr b. Âs da, ona İslâmiyet üzere bey’at ettikten sonra, arkadaşlarının yanına döndü ve Müslüman olduğunu onlardan gizli tuttu.[1976]

Habeş Halkının Necaşî’ye Karşı Ayaklanışı

Habeş halkı toplanıp Necaşî’ye:

“Sen dinimizden ayrıldın!” diyerek ayaklandılar.

Necaşî, Hz. Cafer’le arkadaşlarına haber gönderdi, gemiler hazırlattı ve:

“Gemilere biner, bir müddet onların içinde bulunursunuz.

Eğer ben şu halka yenilirsem, siz istediğiniz yere kavuşmak üzere çıkıp gidersiniz.

Eğer ben onları sindirir, kendime boyun eğdirmeyi başarabilirsem, yine burada kalırsınız!” dedikten sonra yazılı bir kağıdı eline aldı.

Kağıttaki yazıda:

“Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed Aleyhisselâmın Allah’ın kulu ve resûlü olduğuna, İsa b. Meryem Aleyhisselâmın da Allah’ın kulu ve resûlü ve Allah’ın Meryem’e ilka eylediği Rûhu ve Kelimesi olmaktan başka bir vasfı bulunmadığına şehadet” ediliyordu.

Necaşî, bu yazıyı kaftanının içinden sağ omuzuna doğru yerleştirdikten sonra, Habeş halkının yanlarına doğru vardı.

Onlar, Necaşî için sıralanmışlardı.

Necaşî, onlara:

“Ey Habeş cemaati! Ben size insanların en yakını ve en lâyıkı değil miyim?” diye sordu.

“Evet! Öylesin!” dediler.

Necaşî:

“Siz, benim aranızdaki hal ve gidişatımı nasıl buluyorsunuz?” diye sordu.

Habeşliler:

“En hayırlı bir hal ve gidişat olarak görüyor ve buluyoruz!” dediler.

Necaşî:

“O halde, siz benden ne istiyorsunuz?” diye sordu.

Habeşliler:

“Sen dinimizden ayrıldın, İsa’nın bir kul olduğunu söyledin!” dediler.

Necaşî:

“Ya siz, İsa hakkında ne dersiniz?” diye sordu.

Habeşliler:

“‘O, Allah’ın oğludur!’ deriz” dediler.

Bunun üzerine, Necaşî elini göğsüne ve kaftanına bastırarak:

“Bu, şehadet eder ki; İsa b. Meryem, bundan [göğsümdeki yazıda olandan] başka bir şey değildir!” dedi.

Habeşliler, Necaşî’nin bu sözünden hoşnut oldular, karşısından çekilip gittiler.[1977]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektuplarını Necaşî’nin Cevaplayışı

Necaşî, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektuplarını şöyle cevaplandırdı:

“Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah’ın Resûlü Muhammed’e Necaşî Ashama tarafındandır:

Ey Allah’ın Peygamberi![1978]*[1979]

Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan ve beni İslâmiyete hidayet eden Allah’ın selamı, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun![1980]

Bundan sonra, arzederim ki yâ Rasûlallah! İçinde İsa’nın işi anılan mektubun bana erişti.

Göklerin ve yerin Rabbine yemin ederim ki; İsa da, kendisi hakkında, senin andığından zerre kadar fazla değildir.

O, ancak senin dediğin gibidir.

Senin bize neleri tebliğ etmek üzere gönderildiğini öğrenmiş, amcanın oğlu ve arkadaşlarıyla tanışmış, kendilerini ağırlamış bulunuyoruz.

Şehadet ederim ki; sen, muhakkak, sözlerinde doğru olan ve kendinden önceki peygamberleri de doğrulayıcı olarak gönderilmiş bulunan Resûlullahsın!

Ben sana bey’at için amcanın oğluna bey’at etmiş; âlemlerin Rabbi olan Allah’a, onun önünde boyun eğip Müslüman olmuşumdur.

Oğlum Erha b. Ashama b. Ebcer’i de sana gönderiyorum.

Ben, kendimden başkasına güç yetirememekte, söz geçirememekteyim.

Eğer benim de muhakkak yanına gelmemi istiyorsan, ben onu da yaparım yâ Rasûlallah!

Ben senin söylediğin şeylerin hak ve gerçek olduğuna şehadet ediyorum!

Selam olsun sana yâ Rasûlallah!”[1981]

Necaşî’nin Muhacir Müslümanları Gemilere Bindirip Medine’ye Yollayışı

Necaşî; Muhacir Müslümanların yol hazırlıklarının görülmesini, düzenlenmesini ve Amr b. Ümeyye ile birlikte iki gemiye bindirilmelerini adamlarına emretti.[1982]

Hemen, kaptanlarıyla birlikte, iki gemi tahsis edildi.[1983]

Kureyş müşriklerinin liderlerinden Ebu Süfyan’ın kızı olup Habeşistan’da mürted kocası ölünce Peygamberimiz Aleyhisselâma nikâhlanan Hz. Ümmü Habibe de, onlarla birlikte bu gemilere bindirildi.[1984]

Necaşî, Hz. Cafer’le arkadaşlarının yanına 70 kişi de kattı ki, bunların 62’si Habeşli, 8’i Şamlı idi.[1985]

Hepsinin üzerlerinde softan cübbeleri vardı.

Hepsi de, kilise ve din adamlarının iyilerinden ve yürekleri yufka, gözleri yaşlı olanlarındandılar.[1986]

Hz. Ümmü Habibe’nin bildirdiğine göre;

Necaşî’nin gemicileri, Müslümanları Car limanına kadar getirip karaya çıkardılar.[1987]

Car; Kulzum denizinin sahilinde bir şehirdir.

Car ile Medine arası, bir gün bir geceliktir.

Car ile Eyle arası üç merhale, Cuhfe sahiline doğru da üç merhale kadardır.

Car; Habeş, Mısır, Aden, Çin ve diğer Hind beldelerinden gelen gemilerin çıkış yeri, limanıdır.

Car'ın yarısı denizde, ada üzerindedir; yarısı da sahildedir.

Pek çok köşkleri ve yalıları olan bir yerdir.[1988]

Yolcular, Car'a çıkınca, oradan develere binerek Medine'ye gittiler.[1989]

Necaşî'nin Peygamberimiz Aleyhisselâma Gönderdiği Bazı Hediyeler

Necaşî, Peygamberimiz Aleyhisselâma, hediye olarak gömlekler, donlar, kaftanlar, iki çift ince ve yumuşak mest.. gönderdi.[1990]

Necaşî'nin Oğlu Erha ile Yanına Katılanların Gemilerinin Batıp Denizde Boğulmaları

Necaşî, Hz. Cafer'le arkadaşlarının arkasından, oğlu Erha'yı da, 60 Habeşli ile birlikte bir gemiye bindirip Peygamberimiz Aleyhisselâma yollamıştı.

Denizin ortalarına geldikleri zaman, bunların gemileri battı, hepsi de suda boğularak öldüler.[1991]

Dıhye b. Halife'nin Rum Kayseri Herakliyus'a Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi ve Gönderiliş Sebebi

Dıhye b. Halife'nin Rum Kayseri Herakliyus'a gönderilişi, Hicretin 7. yılı Muharrem ayında idi.[1992]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kayser Herakliyus'u İslâmiyete davet etmek üzere, ashabından Dıhye b. Halife'yi bir mektupla ona gönderdi. Mektubu, Kayser'e sunması için, Busra emîrine teslim etmesini de Dıhye'ye emir buyurdu.[1993]

Dıhye b. Halife, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu alıp Busra'ya hareket etti.[1994]

Kayser'in Adağı ve Adağını Yerine Getirişi

Kayser Herakliyus:

“Eğer Allah İranlıların askerlerini bozguna uğratırsa, Hıms’tan İlya’ya (Kudüs’e) kadar yaya olarak yürüyeyim!” diye adakta bulunmuş;[1995] ülkesine giren Acem ordusunu yenip, onları toprağından çıkarmaya ve iğtinam ettikleri en büyük salibi, haçı da geri almaya muvaffak olmuştu.[1996]

Herakliyus, adağını yerine getirmek üzere, Hıms’tan İlya’ya kadar yaya yürümeye kalkmış, kendisinin yoluna döşekler serilmiş,[1997] yürüyüp giderken üzerine kokular serpilmiş durmuş, böylece Kudüs’e erişmiş, adağını yerine getirmişti.[1998]

Dıhye’nin Gassan Emîrine Başvuruşu ve Kudüs’e Gönderilişi

Herakliyus’un Kudüs’te bulunduğu sıralarda, Dıhye b. Halife de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu Kayser’e sunmayı sağlamak üzere Busra’daki Gassan emîri Hâris’e başvurdu.[1999]

O da, Dıhye’yi Herakliyus’a götürmesi için, Adiyy b. Hâtim’i vazifelendirdi.

Adiyy b. Hâtim de, Dıhye’yi alıp Kudüs’e götürdü.[2000]

Dıhye’ye, kavim ve kabilesinden bazı kişiler:

“Kayser’in yanına vardığın ve kendisini gördüğün zaman, yere kapan! Kayser izin verinceye kadar da, başını secdeden kaldırma!” dediler.

Dıhye:

“Ben bunu hiçbir zaman yapmam ve Allah’tan başkasına hiçbir zaman tapmam!” dedi.

“Eğer sen böyle yaparsan, o ne mektubunu alır, ne de sana bir cevap yazar!” dediler.

Dıhye:

“İsterse almasın!” dedi.

İçlerinden bir adam:

“Ben sana bir şey daha salık vereyim mi ki, sen öyle yapınca hem mektubun alınsın, hem de ona secde etmek zorunda kalmayasın?” dedi.

Dıhye:

“Nedir o?” diye sordu.

Adam:

“Kayser’in her eşiğine oturacağı bir minberi vardır.

Sen gider, sahifeni minberin üzerine bırakırsın.

Kayser onu alınca sahibini çağırır; o zaman sen de Kayser’in yanına varırsın!” dedi.

Dıhye:

“Bak, işte bunu yapabilirim!” dedi.[2001]

Kayser’in Tasalanışı

Kudüs’te oturan ve Şam Hıristiyanlarına piskopos tayin edilen İbn Nâtur’un bildirdiğine göre; Herakliyus, Kudüs’e geldiği sıralarda,[2002] günün birinde, pek üzüntülü ve tasalı göründü.

Meclisindeki devlet adamlarından bazıları, ona:

“Biz senin halini başka türlü görüyoruz!?” dediler.[2003]

Herakliyus, yıldızlara bakar, kâhinlikten anlardı.

“Ben, bu gece yıldızlara baktığımda, Hıtan Melikini (Sünnetliler Hükümdarını) zuhur etmiş gördüm!

Bu ümmet içinde sünnet olanlar kimlerdir?” dedi.

“Yahudilerden başka, sünnet olan yoktur! Onlardan da, sakın endişelenme! Hükmün altındaki şehirlere yaz: Oradaki Yahudileri öldürsünler!” dediler.[2004]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektubunun Okutturuluşu

Kayser’in yıldızlara bakarak tasalandığı sırada, Dıhye gelip, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu Kayser’in üzerinde oturup dinlendiği minberlerden birisinin üzerine bırakmıştı.

Kayser mektubu getirtti. Mektubun Arap dili ve yazısıyla yazıldığını görünce, Arapça yazıyı okumayı bilen bir tercüman çağırttı.

Mektuba:

“Allah’ın kulu ve resûlü Muhammed’den Rumların sahibi, büyüğü Herakliyus’a!” diye başlandığını görünce, Herakliyus’un kardeşinin oğlu kızdı, tercümanın göğsüne şiddetli bir yumruk indirip adamı yere oturttu ve mektubu da elinden çekip aldı.

Herakliyus, ona:

“Sana ne oluyor ki, mektubu çalıp kaçıyorsun?!” dedi.

Yennek:

“Adamın mektubunu görmüyor musun?! Mektubuna hem senin isminden önce kendi ismiyle başlamış; hem de senin hükümdar olduğunu anmayarak ‘Rumların sahibi, büyüğü Hrakl’a’ demiş!?

Neden ‘Rumların Hükümdarı!’ diye yazmamış ve senin isminle başlamamış!

Onun mektubu bugün okunamaz!” dedi.

Herakliyus:

“Vallahi, sen ya küçük bir akılsızsın ya da büyük bir delisin!

Ben senin böyle olduğunu bilmiyordum.

Ben daha adamın mektubunun içindekine bakmadan, onu yırtıp atmak mı istiyorsun?!

Hayatıma yemin ederim ki; eğer o dediği gibi gerçekten Resûlullah ise, mektubuna benim ismimden önce kendi ismiyle başlamakta ve beni ‘Rumların büyüğü ve sahibi’ diye anmakta haklıdır.[2005]

Ben ancak onların (Rumların) sahibiyimdir, hükümdarları değilimdir.

Fakat, Allah onları bana uysal kılmıştır.

Allah dileseydi Farsların Kisrâ üzerine yürüyüp onu öldürdükleri gibi, onları da benim üzerime yürütürdü!” dedi.[2006]

Kardeşinin oğlu hakkında da:

“Dışarı çıkarınız bunu!” diye emretti.

Uskufu yanına çağırttı.

Uskuf; görüşü alınır, sözü dinlenir danışman kişi idi.[2007]

Hıristiyan bilginlerinin ve Hıristiyanların başkanı idi.[2008]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubu okunduğu zaman, uskuf Herakliyus'a:

"Vallahi, o, Musa ve İsa'nın bize geleceğini müjdelemiş olduğu peygamberdir. Zaten biz onun gelmesini bekleyip duruyorduk!" dedi.

Herakliyus:

"Sen bana bu yolda ne yapmamı tavsiye edersin?" diye sordu.

Uskuf:

"Benim görüşüm, ona tâbi olmanızdır!" dedi.

Herakliyus:

"Ben senin dediğin şeyi yapmanın gerekliliğini çok iyi biliyorum!

Fakat, ben ona tâbi olmaya güç yetiremeyeceğim!

Çünkü, hem hükümdarlığım elden gider, hem de Rumlar beni öldürürler!" dedi.[2009]

Dıhye b. Halife'nin Sünnetli Olup Olmadığının Muayene Edilmesi

Herakliyus, adamlarına:

"Gidiniz de, bu adam sünnetli midir, değil midir; bir bakınız!" dedi.[2010]

Dıhye'yi soyup baktıkları zaman, onun sünnetli olduğu görüldü.

Herakliyus:

"Vallahi, gördüm onu! Elbisesini veriniz de, giysin o!" dedi.[2011]

Herakliyus, Arapların sünnetli olup olmadıklarını, Dıhye'den sorunca, Dıhye:

"Araplar sünnet olurlar!" dedi.

Bunun üzerine, Herakliyus:

"Bu ümmetin meliki, hükümdarı zuhur etmiş bulunuyor!" dedi.

Herakliyus'un Roma'daki Dostu Dagatır'a Peygamberimiz Aleyhisselâm Hakkında Yazı Yazışı ve Şam Taraflarında Bulunan Ebu Süfyan'a Sorular Soruşu

Herakliyus Rûmiye’de (Roma’da) oturan ve bilgide kendisinin dengi olan bir dostuna (Dagatır’a) Peygamberimiz Aleyhisselâm hakkında yazı yazdı.[2012]

Herakliyus’un bu dostu, İbranice okur, yazardı.[2013]

Herakliyus, ayrıca:

“Peygamber olduğunu söyleyen şu kişinin kavminden, buralarda bir kimse var mıdır?” diye sormuştu.

“Vardır!” dediler.[2014]

Herakliyus, Kudüs emniyet amirini çağırdı ve ona:

“Peygamber olduğunu söyleyen şu kişinin soyundan, kabilesinden Şam’da bir adam bulunuz ve onu muhakkak benim yanıma getiriniz!” diye emir verdi.[2015] Kendisi, kalkıp Hıms’a gitti.

Daha Hıms’tan ayrılmadan, Roma’daki dostundan, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zuhuru ve gerçekten peygamber olduğu hakkındaki görüşüne uygun bir mektup geldi.[2016]

O sırada, Ebu Süfyan b. Harb, ticaret için Şam’a giden bir Kureyş kafilesinin içinde, Herakliyus da Kudüs’te bulunuyordu.[2017]

Ebu Süfyan’ın bildirdiğine göre; Gazze’de bulundukları sırada, Herakliyus’un emniyet amiri, üzerlerine saldırır gibi gelip:

“Siz, şu Hicaz’daki zâtın kavminden misiniz?” diye sordu.

Ebu Süfyan’la arkadaşları:

“Evet” deyince, emniyet amiri:

“Haydi, benimle birlikte hükümdarın yanına kadar gideceksiniz!” dedi.[2018]

Herakliyus’un emniyet âmiri, Ebu Süfyan’la arkadaşlarını oradan Kudüs’e götürüp Herakliyus’un huzuruna çıkardı.

Herakliyus, çevresinde Rumların büyükleri olduğu halde oturmuş, başına da tâcını giymişti.[2019]

Herakliyus, Ebu Süfyan’la 30 kişi olan Mekkelileri, İlya (Kudüs) Kilisesinin içinde kabul etti.[2020]

Tercümanını çağırdı.[2021]

Ebu Süfyan'la arkadaşlarına:

"Peygamber olduğunu söyleyen o zâta soyca en yakın olan hanginizdir?" diye sordu.

Ebu Süfyan der ki:

"'Onların soyca ona en yakın olanı benim' dedim.

Gerçekten de, kafile içinde, o zaman Abdi Menaf oğullarından benden başka kimse bulunmuyordu.

Bunun üzerine, Kayser:

'Onu benim yakınıma getiriniz.[2022]

Onun arkadaşlarını da ona yaklaştırınız!

Onlar bunun arkasında dursunlar' dedi.[2023]

Beni, Herakliyus'un önüne, arkadaşlarımı da benim arkama oturttular.[2024]

Herakliyus:

'Aranızda zuhur edip peygamberlik davasında bulunan şu kişi hakkında bana bilgi ver' dedi.

Ben, onun işini ve gidişini küçültmek istedim de:

'Ey hükümdar! Sen onun işine pek o kadar önem verme! Onun hali, sana eriştirilmiş olandan düşük ve küçüktür!' dedim.

Herakliyus benim bu sözümü hiç umursamadı.

'Sen onun hakkında soracağım şeylere cevap ver!' dedi.

'İstediğini sor' dedim.[2025]

Bundan sonra Herakliyus, tercümanına:

'Söyle onun arkadaşlarına: Peygamber olduğunu söyleyen o zât hakkında, ben bundan birtakım şeyler soracağım!

Eğer bu kişi, sorduğum şeyler hakkında bana yalan söylemeye kalkışırsa, kendisini yalanlasınlar!' dedi.

Vallahi, onun (Peygamber Aleyhisselâmın) bana sorulacak şeyler üzerinde uyduracağım yalanımı, arkadaşlarımın orada burada anlatıp durmalarından

utanmasaydım,[2026] muhakkak yalan uydururdum!

Fakat, benim yalan söylediğimi anlatacaklarından utandığım için, Herakliyus'a doğrusunu söyledim![2027]

Bundan sonra, Herakliyus'un bana onun hakkındaki ilk sorusu,[2028] tercümanına:

'Söyle ona: Peygamber olduğunu söyleyen o kişinin içinizdeki soyu nasıldır?' diye sormak oldu.[2029]

'O, aramızda en iyi soyludur.[2030] Soy yönünden en seçkinimizdir' dedim.[2031]

Herakliyus:

'Sizden, bu peygamberlik sözünü ondan önce söylemiş hiçbir kimse var mıydı?' diye sordu.

'Yoktu!' dedim.

Herakliyus:

'Onun ataları içinde hiçbir hükümdar gelmiş mi idi?' diye sordu.

'Hayır!' dedim.

Herakliyus:

'Ona halkın eşrafı mı, yoksa zayıf ve fakirleri mi tâbi oluyorlar?' diye sordu.

'Hayır! Ona halkın zayıf ve fakirleri,[2032] gençler ve kadınlar tâbi oluyorlar! Kavminin yaşlılarından ve eşrafından ona tâbi olan yoktur!' dedim.[2033]

Herakliyus:

'Ona tâbi olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?' diye sordu.

'Evet! Artıyor!' dedim.

Herakliyus:

'Onlardan, Onun dinine girdikten sonra, beğenmeyerek, kızarak ondan dönen bir kimse var mı?' diye sordu.

'Yoktur!' dedim.

Herakliyus:

‘Peygamberlik sözünü söylemeden önce, Onu hiç yalanla suçladığınız, kötülediğiniz olmuş mu idi?’ diye sordu.

‘Hayır!’ dedim.

Herakliyus:

‘Kendisinin hiç ahdini bozduğu, sözünde durmadığı var mıdır?’ diye sordu.

‘Hayır! Ancak, biz şimdi onunla bir müddet için çarpışmayı bırakarak anlaşma yapmış bulunuyoruz.[2034] Kendisinin bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz![2035] Bu yoldaki ahdini bozacağından korkuyoruz!’ dedim.[2036]

Vallahi, verdiğim cevaplara bu sözden başka bir şey katmak imkân ve fırsatını bulamadım![2037]

Arkadaşlarımın yalanımı anlatıp yaymalarından korkmasaydım, yine de, onu başka şeylerle kusurlamaya çalışırdım!

Herakliyus:

‘Siz onunla hiç çarpıştınız mı? Yahut, O sizinle hiç çarpıştı mı?’ diye sordu.

‘Evet!’ dedim.

Herakliyus:

‘Sizin onunla yaptığınız, Onun sizinle yaptığı harp nasıl sonuçlandı?’ diye sordu.

‘Yenme, aramızda sıra ve nöbetle sonuçlandı: Bir kez O bizi yendi, bir kez de biz Onu yendik!’ dedim.

Herakliyus:

‘O size ne emrediyor?’ diye sordu.

‘Yalnız bir Allah’a ibadet etmeyi ve O’na hiçbir şeyi eş, ortak tutmamayı bize emr, atalarımızın tapmış oldukları şeylerden de bizi nehy ediyor.

Namaz kılmayı, doğru olmayı, yoksullara sadaka vermeyi, haramlardan sakınmayı, verilen sözde durmayı, emaneti sahiplerine vermeyi, akraba ile ilgilenmeyi, onları görüp gözetmeyi emrediyor’ dedim.[2038]

Ben bunları Herakliyus’a söylediğim zaman, Herakliyus, tercümanına:

‘Ona de ki: Ben senden onun içinizde soyunun nasıl olduğunu sordum. Sen kendisinin içinizde en soylu[2039] olduğunu söyledin.

Zaten, peygamberler de böyle, kavimlerinin en soyluları içinden seçilip gönderilirler.

Ben sana ‘Bu peygamberlik sözünü, ondan önce, içinizde söyleyen bir kimse var mı idi?’ diye sordum. Sen ‘Hayır! Yoktur’ dedin.

Eğer ondan önce bu sözü söylemiş bir kimse olsaydı, ‘Bu da belki, kendisinden önce söylenmiş bir söze uymak istemiş bir kimsedir’ diye söyleyebilirdim. Ben sana, ‘Onun atalarından bir melik, bir hükümdar var mı idi?’ diye sordum. Sen ‘Hayır! Yoktur!’ dedin.

Eğer onun atalarından gelmiş bir melik, bir hükümdar olsaydı, ‘Bu da, belki, babalarının saltanatını elde etmeye çalışan bir kimsedir’ diye söyleyebilirdim.

Ben sana, ‘Bu peygamberlik sözünü etmeden önce, onu hiç yalanla suçlamış mı idiniz?’ diye sordum. Sen ‘Hayır!’ dedin.

Benim bildiğime göre; insanlara karşı hiç yalan söylememiş olan kişi, Allah’a karşı asla yalan söylemez!

Ben sana, ‘Ona tâbi olanlar insanların eşrafı mıdır? Yoksa, zayıf ve fakir takımı mıdır?’ diye sordum. Sen halkın zayıf ve fakir takımının ona tâbi olduklarını söyledin!

Zaten, Peygamberin tâbileri de onlardır.

Ben sana, ‘Ona tâbi olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?’ diye sordum. Sen onların arttıklarını söyledin.

Zaten, iman işi de tamamlanıncaya kadar, hep böyle gider!

Ben sana, ‘Onun dinine girdikten sonra, beğenmeyerek, kızarak dininden dönen oldu mu?’ diye sordum. Sen ‘Hayır!’ dedin.

Zaten, iman işi de böyle olur; taşıdığı ferahlık ve neşe kalbe karışıp kökleşince, hiç kimse onu beğenmemezlik etmez.

Ben sana, ‘O hiç ahdini, sözünü bozar mı idi?’ diye sordum. Sen ‘Hayır!’ dedin.

Zaten, peygamberler de böyle olur!

Ben sana, ‘Siz onunla hiç çarpıştınız mı ve O sizinle hiç çarpıştı mı?’ diye sordum. Sen, sizin Onunla çarpışma yaptığınızı, Onun da sizinle çarpışma yaptığını ve bir kez Onun sizi yendiğini, ikincisinde de sizin Onu yendiğinizi söyledin.

Zaten peygamberler de, böyledir: İbtilâlara uğratılırlar. Sonunda, güzel akıbet ve sonuç onların olur.

Ben sana, ‘O neler emrediyor size?’ diye sordum. Sen de, Onun Yüce Allah’a ibadet etmeyi ve Ona hiçbir şeyi eş ve ortak koşmamayı size emr, atalarınızın tapmış oldukları şeylerden de sizi nehy ettiğini; namaz kılmayı, sadaka vermeyi, doğru olmayı, haramlardan sakınmayı, verilen sözde durmayı, emaneti sahiplerine teslim etmeyi size emrettiğini söyledin.

Bunlar, peygamberde bulunan sıfatlardır.

Zaten, ben Onun zuhur edeceğini biliyordum. Fakat, sizden olacağını ummuyor, sanmıyordum.

Eğer Onun hakkında söylediklerin doğru ise, O, şu ayaklarımın bastığı yere yakında hâkim olacaktır!

Eğer Onun yanına varabileceğimi bilsem, kendisine kavuşmak için her zahmete katlanırdım!

Yanında olsaydım, ayaklarını yıkardım!’ dedi.[2040]

Vallahi, ben bu gılıflıdan (sünnetsiz Herakliyus) daha keskin görüşlü, daha zeki bir adam görmedim!”[2041]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Herakliyus’a Hitaben Yazdırıp “Muhammed Resûlullah” Mührü ile Mühürlediği Mektubun Türkçe Tercemesi

“Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah’ın kulu ve resûlü Muhammed’den Rumların büyüğü Herakliyus’a.

Hidayete uyan, doğru yolu tutanlara selam olsun!

Bundan sonra, derim ki: Ben seni İslâm davetiyle Müslümanlığa davet ediyorum.

Müslüman ol, selameti bul da, Allah sana ecr ve mükâfatını iki kat versin!

Eğer bu davetimi kabul etmezsen, yoksul çiftçilerin, bütün tebaan olan halkın vebali senin boynuna olsun![2042]

‘De ki: Ey Ehl-i Kitab! Geliniz, bizim aramızla sizin aranızda eşit ve ortak bir sözde (kelime-i tevhidde) birleşelim de, Allah’tan başkasına ibadet etmeyelim ve O’na hiçbir şeyi eş, ortak tutmayalım! Allah’ı bırakıp da, birbirimizi rabler edinmeyelim!

Eğer onlar bu davetten yüz çevirirlerse: Siz şahit olunuz ki, bizler muhakkak Müslümanlarız, deyin!’”[2043]

Herakliyus’un Mektubu Saklayışı, Mektuba Rumların Tepkileri

Herakliyus:

“Ben, Süleyman Peygamberden sonra, böyle Besmele ile başlayan bir mektup görmemiştim!” dedi.[2044] Mektubu okuttuktan sonra, dürüp beline soktu, sakladı.[2045]

Ebu Süfyan der ki:

“Herakliyus diyeceğini dedikten ve mektubu okutma işini bitirdikten sonra, Herakliyus’un yanında gürültüler çoğaldı, sesler yükselmeye başladı.[2046]

Fakat, ben ne söylediklerini anlayamadım.[2047]

Herakliyus bizim dışarı çıkarılmamızı emretti, dışarıya çıkarıldık.

Dışarıya çıkınca, arkadaşlarıma:

‘İbn Ebi Kebşe’nin[2048] işi iyice büyümeye başladı! Baksanıza! Benî Asfarların hükümdarı bile ondan korkuyor!’ dedim.[2049]

Vallahi, hiç de istemediğim halde, Yüce Allah kalbime İslâmiyeti sokuncaya kadar, Onun dâvâsının zafer ve başarıyla sonuçlanacağına kesin olarak inanmakta devam ettim.”[2050]

Dıhye’nin Herakliyus’u Uyarışı ve İslâmiyete Davet Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın elçisi Dıhye b. Halife, Herakliyus’a:

“Ey Kayser! Beni sana Hıms’tan bir kimse gönderdi ki, O, senden hayırlıdır!

Allah’a yemin ederim ki; beni ona göndermiş olan zât ise, hem ondan, hem de senden daha hayırlıdır!

Sen benim sözlerimi tevâzuyla, alçakgönüllülükle dinleyip, verilen öğüdü kabul et!

Çünkü, sen tevazu gösterir, alçakgönüllülük edersen, öğütleri anlarsın. Öğüdü kabul etmezsen, insaflı olmazsın!” dedi.

Kayser Herakliyus:

“Devam et!” dedi.

Dıhye:

“Biliyor musun, Mesîh (İsa Aleyhisselâm) namaz kılar mıydı?” diye sordu.

Kayser:

“Evet!” dedi.

Dıhye:

“Öyleyse, ben seni Mesîh’in Kendisi için namaz kılmış olduğu Allah’a davet ediyorum!

Ben seni, Mesîh daha annesinin karnında iken gökleri ve yeri yaratıp idare etmekte bulunan Allah’a davet ediyorum!

Ben seni, önceden Musa’nın, ondan sonra Meryem oğlu İsa’nın geleceğini müjdelediği, haber verdiği şu ümmî peygambere imana davet ediyorum!

Eğer sende bu hususta eskiden kalma biraz ilim varsa, eğer kendin için dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmek istiyorsan, onları gözlerinin önüne getir, dök!

Aksi takdirde, ahiret mutluluğu elinden gider, dünyada küfür ve şirk içinde kalırsın!

Şunu da iyi bil ki, senin Rabbin olan Allah, cebbarları helâk edici ve nimetleri değiştiricidir!” dedi.

Kayser Herakliyus, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu öpüp gözlerine sürdü, başına koydu. Sonra da:

“Vallahi, ben ne elime geçen bir yazıyı okumadan, ne de yanıma gelen bir bilgini bilmediklerimi kendisine sorup öğrenmeden bırakırım!

Bunda da, ancak hayır ve iyilik görürüm.

Sen bana, Mesîh’in Kendisine namaz kılmış olduğu Zâtı düşünüp buluncaya kadar, mühlet ver!

Ben bugün senin davet ettiğin şeyi kabul etmeyi uygun bulmuyorum.

Yarın sabaha kadar, ondan daha iyisi var mı diye düşüneceğim!” dedi.[2051]

Kayser’in İtirafları, Endişeleri ve Dıhye’yi Dagatır’a Gönderişi

Kayser Herakliyus, Dıhye’ye:

“Allah senin iyiliğini versin, rahmetine erdirsin!

Vallahi, ben çok iyi biliyorum ki; senin sahibin, Allah tarafından insanlara gönderilen peygamberdir!

Zaten, biz de Onun gelmesini bekleyip duruyorduk.

Kitablarımızda da, Onun ismini ve vasfını yazılı bulmuştuk.

Fakat, ben hayatım hakkında Rumlardan korkuyorum! Eğer korkmasaydım,[2052] kendisi ülkemde bulunsaydı, Ona hemen tâbi olur ve yardım ederdim!” dedi.[2053] Dıhye’yi Uskuf Dagatır’a gönderdi ve gönderirken de:

“Sahibinin işini ona anlat! Vallahi, O, Rumların içinde, benden daha ulu kişidir. Kendisinin sözü de, Rumlar katında, benim sözümden daha geçerlidir! O sana ne diyecek, bir bak!” dedi.[2054]

Bu hususta yazdığı bir mektubu da, Dıhye’nin eline verdi.[2055]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, Uskuf Dagatır’a bir mektup yazdırıp Dıhye’ye teslim etmiş ve onda şöyle buyurmuş bulunuyordu:

“İman edenlere selam olsun!

Hiç şüphesiz, İsa b. Meryem, Allah’ın pâk ve nezih Meryem’e ilka eylediği Rûhu ve Kelimesidir.

Ben Allah’a ve Allah tarafından bize indirilenlere, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yâkub’a ve esbâta indirilenlere, Musa’ya ve İsa’ya verilmiş

olanlara ve bütün peygamberlere Rableri tarafından verilenlere inanırım.

Biz, Onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırt etmeyiz; hepsinin peygamberliğine inanırız.

Biz, Allah'a boyun eğen Müslümanlarız!

Doğru yola tâbi olanlara selam olsun!"[2056]

Dagatır'ın Müslüman Oluşu ve Şehit Edilişi

Dıhye, Kayser'in yanından ayrılıp Dagatır'a gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından Herakliyus'a ne için geldiğini ona haber verdi ve kendisini de İslâmiyete davet etti.

Dıhye'nin bildirdiğine göre, Dagatır:

"Vallahi, senin sahibin, Allah tarafından gönderilmiş peygamberdir!

Biz, onun sıfatlarını tanıyoruz, ismini de Kitablarımızda yazılı bulmuşuzdur!" dedi.[2057]

Nasrânîler, her Pazar toplanırlar; Uskuf Dagatır da, yanlarına varıp onlara öğütler verdikten, kıssalar anlattıktan sonra, öteki Pazara kadar evinde otururdu.

Pazar günü gelince, Nasranîler Dagatır'ın dışarı çıkmasını beklediler.

Dagatır, hastalığını bahane ederek çıkmadı.

Bunu birkaç kez yaptı.

En sonunda, Nasrânîler:

"Ya o bizim yanımıza çıkacaktır, ya da biz onun yanına gireceğiz!

Şu Arap geleliden beri, biz senin tutumundan hoşlanmıyoruz!" diyerek Dagatır'a haber saldılar.

Dıhye der ki:

"Uskuf Dagatır, bana:

'Sahibine (Resûlullah'a) git, benden selam söyle. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Resûlullah olduğuna, İsa'nın da Allah'ın kulu ve temiz, iffetli, dünyadan el etek çekmiş Meryem'e ilka eylediği Rûhu ve Kelimesi olduğuna şehadet ettiğimi haber ver!' dedi.[2058]

Dagatır odasına girip üzerindeki siyah elbiseyi attı, üzerine beyaz bir elbise giydi. Sonra, asasını eline aldı. Kilisede toplanmış bulunan Rumların yanına vardı[2059] ve:

'Ey Rum cemaati! Bize Ahmed Peygamberden bir mektup geldi.

Mektubunda, bizi Yüce Allah'a davet ediyor.

Ben şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Ahmed de, Allah'ın kulu ve resûlüdür!' dedi.

Dagatır bunu der demez, Rumlar hep birden onun üzerine atıldılar. Döve döve onu şehit ettiler!"[2060]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Kayser Herakliyus'un Rumları İslâmiyete Davet Edişi

Kayser Herakliyus da, Hıms'taki köşküne Rum ulularını çağırıp, kapıların kapatılmasını emretti. Sonra, yüksek bir yere çıktı[2061] ve:

"Ey Rum cemaati![2062] Siz, temelli kurtuluşu ve doğru yola kavuşmayı, hâkimiyetinizin devamlı olmasını,[2063] İsa b. Meryem'in söylediğine uymayı istemez misiniz?" dedi.

Rumlar:

"Ey hükümdar! Bunları elde etmek için ne yapalım?" diye sordular.

Herakliyus:

"Ey Rum cemaati! Ben sizi, hayırlı bir iş için topladım:

Bana O zâtın mektubu geldi. Beni dinine davet ediyor!

Vallahi, O, gelmesini bekleyip durduğumuz, Kitablarımızda kendisini yazılı bulduğumuz,[2064] alâmetlerini ve zamanını bildiğimiz[2065] peygamberdir!

Geliniz, Ona tâbi olalım da, dünyamız ve ahiretimiz bize selamet olsun!"[2066] der demez, homurdanarak, dışarı çıkmak için kapılara doğru koşuştular. Fakat, kapıları kapalı buldular.[2067]

Herakliyus, Rumların İslâmiyetten böyle tedirgin olduklarını görünce, iman etmelerinden ümidini kesti.[2068] Kendi hayatı hakkında da, endişeye

düştü.[2069]

Adamlarına:

“Onları geri çeviriniz!” diye emretti.[2070]

Rumlar geri dönüp gelince, onlara:

“Ey Rum cemaati![2071] Ben size demin söylemiş olduğum sözlerimi, dininize bağlılığınızın sağlamlığını öğrenmek, sınamak için söylemiştim.[2072]

Dininize bağlılığınızın sağlamlığını gösteren ve beni sevindiren halinizi, tutum ve davranışınızı,[2073] sizden umduğum, beklediğim şeyi gözlerimle görmüş bulunuyorum!” dedi.[2074]

Bunun üzerine, Rumlar Herakliyus’a secde ettiler ve kendisinden hoşnut oldular.[2075]

Herakliyus emretti, köşkün kapıları açıldı, Rumlar köşkten çıkıp gittiler.[2076]

Dagatır’ın Şehit Edilişinden Sonra Dıhye’nin Herakliyus’un Yanına Dönüşü

Dıhye b. Halife; Dagatır’ın Rumlar tarafından şehit edilmesi üzerine, oradan hemen dönüp Kayser Herakliyus’a durumu haber verdi. Herakliyus:

“Sana ‘Biz hayatımız hakkında Rumlardan korkarız!’ demiştim ya! İşte, dediğim çıktı!

Vallahi, Dagatır Rumlar katında benden daha ulu kişi idi ve onun sözü de benim sözümden daha geçerli idi!” dedi.[2077]

Kayser Müslüman olmaya niyetlenmiş, fakat Rumların baskın çıkmaları üzerine bundan vazgeçmiş, Müslüman olmamıştır.[2078]

Kayser Herakliyus’un Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektubuna Cevap Yazışı

Herakliyus, Dıhye b. Halife’ye bahşişler, kıymetli hediyeler ve elbiseler verdi.[2079]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubuna da, cevap yazdı.

Yazısında şöyle dedi:

“İsa’nın müjdelemiş olduğu Allah’ın Resûlü Muhammed’e Rum Hükümdarı Kayser tarafındandır:

Elçin, mektubunla birlikte bana geldi.

Ben şehadet ederim ki; sen Allah’ın Resûlüsün!

Biz zaten seni yanımızdaki İncil’de yazılı bulmuştuk. İsa b. Meryem, seni bize müjdelemişti.

Rumları sana iman etmeye davet ettimse de, yanaşmadılar, kaçındılar. Onlar beni dinleselerdi, kendileri için muhakkak ki hayırlı olurdu.

Ben senin yanında bulunup da sana hizmet etmeyi, senin ayaklarını yıkamayı ne kadar arzu ederdim!”[2080]

Dıhye’nin Medine’ye Dönüşü ve Yolda Başına Gelenler

Dıhye b. Halife, Kayser Herakliyus’tan aldığı bahşişler, kıymetli hediyeler ve elbiselerle dönüp Hısma’ya geldi.[2081] Cüzamlardan birtakım adamlar, üzerindeki eskimiş elbiseden başka, yanındaki her şeyi yağmaladılar.

Dıhye, Medine’ye gelince, daha evine girmeden, doğruca Peygamberimiz Aleyhisselâmın kapısına kadar vardı, kapıyı çaldı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kim o?” diye sordu.

Dıhye:

“Dıhyetü’l-Kelbî!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İçeri gir!” buyurdu.

Dıhye içeri girdi.

Bütün olan bitenleri, başından sonuna kadar, Peygamberimiz Aleyhisselâma birer birer haber verdi.[2082]

Kayser’in mektubu okununca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onun için, bir müddet daha kalmak vardır! Onlar bir müddet daha kalacaklardır![2083] Onun saltanatı bir müddet daha devam edecektir![2084]

Mektubum yanlarında bulundukça, onların saltanatları sürecek, devam edecektir!” buyurdu.[2085]

Dıhye:

“Yâ Rasûlallah! Kayser’in yanından dönüp gelirken, Hısma’da bulunduğum sırada, Cüzamlardan bir cemaat beni baskına uğrattı. Hiçbir şey bırakmaksızın, yanımdaki şeyleri yağmaladılar. Nihayet, Medine’ye şu eski püskü elbisemle gelebildim!” dedi.[2086]

Dıhye’yi soyanlar, Cüzamlardan Huneyd b. Us (Vâkıdî ve İbn Sa’d’a göre Ârız) ile oğlu Us (yahud Ârız)[2087] ile aynı kabileden bazı kimselerdi.[2088]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektubunun Kayser ve Kayser Hanedanınca Korunuşu

Kayser Herakliyus; Peygamberimiz Aleyhisselâmın gönderdiği mektubu atlas bir ipeğe sardı.[2089] Altından bir kutunun içine koyup sakladı.

Kayser hanedanı katında nesilden nesile devredilegelen bu mübarek mektup, Alfons b. Ferdinand’ın Tulaytıla üzerine yürüyüp Endülüs memleketlerinden ele geçireceği yerleri ele geçirdiği tarihte (Hicrî 464) onun nezdinde idi.

Alfons’tan sonra da, kızının oğlunun nezdinde kaldı.[2090]

Yine Süheylî’nin (doğumu H. 508, vefatı H. 581) bir arkadaşından, onun da mektubu gören tanınmış İslâm kumandanlarından Abdülmelik b. Saîd’den sorup öğrenmiş bulunan bir zâttan rivayetine göre; Abdülmelik demiştir ki:

“Mektubu, kral getirip bana gösterdi. Ben onu okumak ve öpmek isteyince, mektubu korumak için elimi tutup beni men etti, yapmak istediğim şeyi benden esirgedi.”[2091]

İbn Hacer el-Askalânî’ye (doğumu H. 773, ölümü H. 852) birçok kişinin Kadı Nûreddin b. Sâıgu’d-Dımaşkî’den rivayet ederek bildirdiklerine ve

ona da Seyfeddin Kılıcu'l-Mansûrî'nin söylediğine göre;[2092] Seyfeddin Kılıc demiştir ki:

"Melik Mansur Kılavunu's-Sâlihî (ölümü H. 689), beni bazı hediyelerle Mağrib ülkesi kralına gönderdi.

Mağrib kralı da, beni arabuluculuk için Efrenc (Avrupa) kralına yolladı.

Avrupa kralı, arabuluculuğumu kabul ve yanında kalmaklığımı bana teklif etti. Fakat, ben onun yanında kalmaktan kaçındım.

Bana:

'Ben sana yüce bir armağan sunacağım!' deyip, altından kaplamalı bir kutu ve kutunun içinden altından bir boru, borunun içinden de bir mektup çıkarıp gösterdi.[2093]

Mektup, ipek bir beze yapıştırılmıştı.[2094]

Mektubun, zamanla, birçok harfleri silinmiş bulunuyordu.

Kral:

'Bu, sizin peygamberinizin atam Kayser'e göndermiş olduğu mektubudur!

Biz ona bugüne kadar elden ele tevarüs etmekten geri kalmadık.

Bize ata ve babalarımızdan tavsiye ve tenbih edilmiştir ki; bu mektup yanımızda bulundukça, saltanat bizden gitmeyecektir!

Biz onu son derecede titizlikle korumakta ve ona saygı göstermekteyiz.

Saltanatımızın sürüp gitmesi ve yaşaması için, onun yanımızda bulunduğunu, Nasranîlerden de gizli tutmaktayız!' dedi."[2095]

Abdullah b. Huzâfe'nin İran Şahı Kisrâ'ya Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi ve Sebebi

Hicretin 6. yılında Zilhicce ayında Hudeybiye'den dönüldükten sonra, Hicretin 7. yılında Muharrem ayında İslâmiyete davet etmek üzere birer mektupla hükümdarlara gönderilen altı zâttan birisi de Abdullah b. Huzâfe olup, Acem Şahı Kisrâ'ya gönderilmişti.[2096]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mektubunu Kisrâ'ya sunmak üzere, Bahreyn valisine vermesini de, Abdullah b. Huzâfe'ye emir buyurdu.[2097]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; yazdırdığı "Muhammed Resûlullah" mührüyle mektubunda şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın Resûlü Muhammed'den Farsların büyüğü Kisrâ'ya!

Hidayete uyan, doğru yolu tutanlara, Allah'a ve Resûlüne iman edenlere, Allah'tan başka hiçbir ilah ve mâbud olmadığına, O'nun eşi, ortağı bulunmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet getirenlere selam olsun!

Ben seni Allah'a imana davet ediyorum!

Çünkü ben, Allah'ın kalbleri diri ve akılları başında olanları uyarmak, kâfirler hakkında da o azap sözü gerçekleşmek üzere bütün insanlara göndermiş olduğu peygamberiyim!

Öyleyse, Müslüman ol, selameti bul!

Davetimden yüz çevirirsen, kaçınırsan, bütün Mecusîlerin günahı senin boynuna olsun!"[2098]

Abdullah b. Huzâfe; Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu mektubunu, Kisrâ'ya sunmak üzere, Bahreyn valisi Münzir b. Sâvâ'ya başvurdu. O da, onu Kisrâ'ya yolladı.[2099]

Abdullah b. Huzâfe'nin bildirdiğine göre; kendisi Kisrâ'nın kapısına kadar vardı, yanına girmek için izin istedi.[2100]

Kisrâ, önce köşk salonunun süslenmesini emretti. Sonra Fars devlet adamlarının, daha sonra da Peygamberimiz Aleyhisselâmın elçisinin içeri alınmasına müsaade etti.[2101]

Abdullah b. Huzâfe içeri girdi.[2102]

Kisrâ, mektubun elçiden alınmasını emretti.

Abdullah b. Huzâfe:

"Onu, Resûlullah Aleyhisselâmın buyruğu üzere, sana kendim vereceğim!" dedi.

Kisrâ:

“Öyleyse, haydi, yanıma yaklaş!” dedi.

Abdullah b. Huzâfe, yaklaşıp Kisrâ’ya mektubu verdi.

Kisrâ, mektubu okutmak için Hîre’li kâtibini çağırdı, mektubu ona okuttu.

Kâtip, mektubu:

“Allah’ın Resûlü Muhammed’den, Farsların büyüğü Kisrâ’ya!” diyerek okumaya başlayınca, Kisrâ mektuba Resûlullah Aleyhisselâmın ismiyle başlanmış olmasına son derecede kızdı, bağırdı, çağırdı.

Daha mektubun içinde ne denildiğini anlamadan,[2103] mektubu alıp yırttı![2104] ve:

“O, benim bir kölem durumunda bulunduğu halde, bana böyle yazıyor ha?!” dedi.[2105]

Abdullah b. Huzâfe İle Kisrâ’nın Karşılıklı Konuşmaları

Abdullah b. Huzâfe, Kisrâ’nın huzurunda yaptığı konuşmasında:

“Ey Fars cemaati! Sizler, peygambersiz, Kitabsız ve yeryüzünden ancak ellerinizde bulunan bir kısmına hakim olarak sayılı günlerinizi geçiriyor, bir düş hayatı yaşıyorsunuz!

Halbuki, yeryüzünün hakim olamadığınız kısmı daha çoktur.

Ey Kisrâ! Senden önce, nice dünyalık ve ahiretlik hükümdarlar gelmiş ve hüküm sürmüşlerdir.

Onlardan, ahiretlik olanlar, dünyadan da nasiplerini almışlardır.

Dünyalık olanlar ise, ahiret nasiplerini yitirmişlerdir.

Sana getirip teklif ettiğimiz bu iş sence küçümseniyor; amma, vallahi, nerede olursan ol, küçümsediğin şey gelince, ondan korkacak ve korunamayacaksın!

Sen, vaktiyle girmiş olduğun yerden sürülüp çıkarıldığını da yalanlayamazsın!

Zikar vak’asındaki durum, bunun delilidir!” dedi.

Kisrâ da yaptığı konuşmasında, özet olarak:

“Mülk ve saltanat bana münhasırdır!

Benim bu hususta ne yenilgiye uğramaktan, ne de bana bir ortak çıkacağından korkum vardır!

Firavun, İsrail oğullarına hakim olmuştu.

Siz, onlardan daha iyi, daha güçlü değilsiniz!

Benim sizi hemen hakimiyetim altına alıvermeme ne engel var?

Ben Firavun'dan daha iyi ve daha güçlüyümdür![2106]

Zikar vak'asına gelince, o, Şam vak'asıdır" dedi.[2107]

Kisrâ, Abdullah b. Huzâfe'nin dışarı çıkarılmasını adamlarına emretti, Abdullah b. Huzâfe dışarı çıkarıldı.

Abdullah b. Huzâfe'nin Medine'ye Dönüşü

Abdullah b. Huzâfe, Kisrâ'nın huzurundan çıkar çıkmaz, hayvanının üzerine atlayıp Medine yolunu tuttu.

Kendi kendine:

"Vallahi, benim için, iki yoldan hangisi olursa, gam çekmem.

Resûlullahın mektubunu verilecek yere vermiş, vazifemi yapmış bulunuyorum ya!" dedi.

Kisrâ, öfkesi geçtikten sonra, elçinin içeri alınmasını emretti ve onu Hîre'ye kadar arattırdı ise de, bulduramadı.[2108]

Abdullah b. Huzâfe, Medine'ye gelip, durumu Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.[2109]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kisrâ Aleyhindeki Duası

Abdullah b. Huzâfe Kisrâ'nın mektubu yırttığını söyleyince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onlar da parça parça olsunlar![2110]

O benim mektubumu parçaladı ha?![2111] Allah da onun mülk ve saltanatını parçalasın![2112]

O, kendi eliyle mülk ve saltanatını parçalamış oldu![2113]

Allah'ım! Onun mülk ve saltanatını parçala!" dedi.[2114]

Kisrâ'nın Peygamberimiz Aleyhisselâm Hakkında Yemen Valisine Emir ve Direktif Verişi

Kisrâ, Yemen valisi Bâzân'a Peygamberimiz Aleyhisselâm hakkında bir yazı gönderdi ve yazısında şöyle dedi:

"Mekke'de, Kureyş'ten biri ortaya çıkmış! Kendisinin peygamber olduğunu söylüyormuş![2115]

Ona söyle: Kendisi ya bu peygamberlik dâvâsından vazgeçer, ya da onu ve kavmini öldürecek adamları üzerlerine salarım![2116]

Sen, yanındaki güçlü kuvvetli adamlarından ikisini ona sal![2117] Kavminin dinine muhalefet etmiş olan kişiye, kavminin dinine dönmesini emret![2118]

Dönmekten kaçınırsa, kendisinin başını kesip bana gönder!"[2119]

Kisrâ'nın Yemen valisi Bâzân, Kisrâ'nın mektubunu alır almaz, yazıcı, muhasip ve Farsça okur yazar vekilharcı olan Bâbeveyh'i, yanına Farslılardan Hurre Hüsre adındaki bir adamı da katarak, Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdi.

Kisrâ'ya gitmesi için, Peygamberimiz Aleyhisselâma yazdığı bir yazıyı da, ellerine verdi. Vekilharcı olan Bâbeveyh'e, Peygamberimiz Aleyhisselâm için:

"Şu zâtın memleketine git![2120] Haline, gidişatına bir bak![2121] Kendisiyle konuş![2122] Kendisini imtihan et![2123] Onun haberini bana getir![2124] İşin içyüzünü anla, bana anlat!" dedi.[2125]

Bâbeveyh'le Hurre Hüsre, Mekke'ye doğru yollandılar.

İlk önce, Taif'e vardılar.

Taif'in Nahb deresinde Kureyş müşriklerinden bazı adamlara rastladılar.[2126]

Kureyş eşrafından Ebu Süfyan'la Safvan b. Ümeyye ve daha başkaları, rastladıkları kişiler arasında idi.[2127]

Elçiler onlara Peygamberimiz Aleyhisselâmın nerede bulunduğunu sordular.

Kureyşîler de;

"O, Medine'dedir!" dediler.

Kureyş müşrikleri, vali Bâzân'ın mektubunda yazılı olanı elçilerden sorup öğrenince, çok sevindiler ve birbirlerine:

"Sevininiz! Hükümdarlar Hükümdarı olan Kisrâ onun karşısına dikilince, artık siz onun hakkından kolayca gelebilirsiniz!" dediler.

Bâzân'ın elçileri, Taif'ten Medine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler.[2128]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların münasip bir yere kondurulup ağırlanmalarını ashaba emir buyurdu.

Onlar birkaç gün oturup dinlendikten sonra, haber salıp onları yanına çağırdı.[2129]

Bâbeveyh'le Hurre Hüsre, gelip Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına girdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

"Oturunuz!" buyurdu.

Onlar, dizlerinin üzerine çöktüler.[2130]

Yemen valisi Bâzân'ın bu elçileri, sakallarını dibinden kazıtmışlar, bıyıklarını ise alabildiğine uzatmışlar, büyütmüşlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onları böyle görünce, hoşlanmadı ve onlara:

"Yazıklar olsun size, bu kılığa girmenizi size kim emretti?" diye sordu.

Elçiler:

"Böyle yapmamızı Rabbimiz Kisrâ emretti bize!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Fakat, benim Rabbim bana sakalımı salmamı, bıyığımı ise kesmemi emretti" buyurdu.

Elçi Bâbeveyh, şöyle konuşmaya başladı:

“Şahlar Şahı, Hükümdarlar Hükümdarı Kisrâ, vali Bâzân’a yazı yazıp, seni kendisine getirmek üzere sana adam göndermesini emretti.

Bâzân da, yanıma düşüp gitmen için, beni sana yolladı!

Eğer benimle birlikte gidersen, Yemen valisi, Hükümdarlar Hükümdarına senin lehinde mektup yazar, seni bağışlatır!

Eğer benimle gelmekten kaçınırsan, sen de bilirsin ki, Kisrâ seni de senin kavmini de yok eder, memleketini de yıkar!” dedi[2131] ve Bâzân’ın mektubunu Peygamberimiz Aleyhisselâma sundu.[2132]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Bâbeveyh’i dinledi, mektupta yazılanları da öğrendi.[2133] Gülümsedi ve elçileri İslâmiyete davet etti.

Bâbeveyh’le Hurre Hüsre, Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzurunda duydukları manevî heybetten hem titriyorlar,[2134] hem de cesaretli cesaretli konuşmaktan geri durmuyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Eğer bizimle gelmeyeceksen, vali Bâzân’ın mektubuna cevap yaz!” dediler.[2135]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Eğer ben bu işi kendiliğimden yapmış olsaydım, vazgeçerdim!

Fakat, beni şânı yüce olan Allah gönderdi.[2136]

Siz bugün yanımdan ayrılıp konutunuza dönünüz! Yarın sabahleyin yanıma geliniz!

Ne yapmak istediğimi, o zaman size haber vereyim!” buyurdu.[2137]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kisrâ Hakkında Allah’tan Aldığı Haberi Elçilere Bildirişi

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yüce Allah, Kisrâ’ya oğlu Şîreveyh’i musallat kıldı: Şîreveyh onu filan ayda, filan gecede ve gecenin de filan filan saatleri geçince öldürdü!” diye vahiy geldi.

Ertesi gün, Peygamberimiz Aleyhisselâm, elçileri yanına çağırıp, bunu onlara haber verdi[2138] ve:

“Sahibinize (Bâzân’a) tebliğ ediniz ki; benim Rabbim olan Allah, onun rabbi Kisrâ’yı bu gece, geceden yedi saat geçince, gecenin yedinci saatinde öldürmüştür!” buyurdu.[2139]

Bâbeveyh’le arkadaşı şaşırdılar[2140] ve Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Sen ne söylediğini biliyor musun?!

Üzerine yürüyüp seni cezalandırmamız, bizim için, bu söylediğini vali Bâzân’a haber vermekten daha kolaydır!

Biz senden işittiğimiz bu sözü gerçekten ona yazalım ve hükümdara haber verelim mi?!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet! Bunu benden işittiğinizi ona haber veriniz! Hem de ona deyiniz ki: ‘Benim dinim ve hakimiyetim Kisrâ’nın mülk ve saltanatının ulaştığı yerlere kadar ulaşacak, atların ve develerin ayak basacakları en uzak yerlere kadar uzanacaktır!’

Yine ona deyiniz ki: ‘Eğer sen Müslüman olursan, idaren altında bulunan yerleri sana vereceğim! Seni, Ebnâlardan, Yemen’deki Farslılardan olan kavmine hükümdar yapacağım!’” buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; elçilere söyleyeceklerini söyledikten sonra, Hurre Hüsre’ye altın ve gümüşle işlenmiş bir kemer verdi.

Bunu, Peygamberimiz Aleyhisselâma, hükümdarlardan birisi hediye etmişti.

Hurre Hüsre’ye, bu kemerden dolayı, “Zülmaceze=Kemerli” derlerdi.

Hurre Hüsre’nin soyundan gelen oğulları ve torunları da bu adla anıldılar.

Elçilerin Gördüklerini ve Duyduklarını Vali Bâzân’a Anlatmaları

Bâbeveyh’le Hurre Hüsre, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanından ayrıldılar.

Bir hayli yolculuktan sonra Bâzân'ın yanına geldiler ve ona, Peygamberimiz Aleyhisselâmda gördüklerini ve kendisinden işittiklerini.. haber verdiler.

Bâzân:

"Vallahi, onun bu sözü hükümdar sözü değildir!

Ben öyle sanıyorum ki; bu zât, dediği gibi, bir peygamberdir!

Kendisinin Kisrâ hakkında söylemiş olduğu sözün neticesini bekleyelim.

Eğer kendisi bu husustaki sözünde doğru çıkacak olursa, o gerçekten Allah tarafından insanlara gönderilmiş bir peygamberdir.

Eğer onun söylediği doğru çıkmazsa, o zaman, hakkında gereğini düşünürüz!" dedi.[2141]

Bâzân, Bâbeveyh'le Hurre Hüsre'ye:

"Siz onu nasıl buldunuz?" diye sordu.

Bâbeveyh'le Hurre Hüsre:

"Biz, ondan daha heybetli, onun kadar hiçbir şeyden korkmayan, muhafızları bulunmayan, ondan daha tevâzulu, alçakgönüllü, halk arasında yaya yürüyen bir hükümdar görmedik!

Ashabı, onun yanında seslerini yükseltmiyor, kısıyorlar..." dediler.[2142]

Kisrâ Şîreveyh'in Vali Bâzân'a Mektubu, Bâzân'la Ebnâların Müslüman Olmaları

Aradan çok geçmemişti ki, Vali Bâzân'a, Kisrâ'nın oğlu Şîreveyh'ten bir yazı geldi.

Gelen yazıda şöyle deniliyordu:

"Bundan sonra, derim ki: Ben Kisrâ'yı öldürdüm!

Ben onu ancak, Fars eşrafından birçok kimseleri öldürmeyi, onları hudut boylarında toplayıp tutuklamayı mübah saymasına kızdığım için öldürdüm!

Bu mektubum sana gelince, halkın benim için bey'atını al!

Kisrâ'nın sana yazı yazmış olduğu zât hakkında da, buyruğum gelinceye kadar bekle, onun üzerine pek düşme!"

Şîreveyh'in mektubu okunup sona erince, Vali Bâzân, Peygamberimiz Aleyhisselâm hakkında:

"Bu zât, muhakkak, Allah tarafından insanlara gönderilmiş bir peygamberdir!" diyerek Müslüman oldu.

Aslen Farslı olup Yemen'de oturan Ebnâlar da Müslüman oldular.[2143]

Allah hepsinden razı olsun!

Kisrâ'nın öldürüldüğü haberi geldiği sırada, Bâzân hasta idi.

Süvarileri, Bâzân'ın başında toplandılar ve:

"Sen birisini bizim başımıza vali tayin et!" dediler.

Bâzân:

"Sizin için gelecek bir hükümdar, her işin önünü sonunu gören, gözeten bir hükümdar vardır: Siz şu zâta uyunuz, O'nun dinine giriniz, Müslüman olunuz!" dedi.

Bâzân öldükten sonra, Ebnâların başkanı, Peygamberimiz Aleyhisselâma bir heyet göndererek, Müslüman olduklarını bildirdi.[2144]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kisrâ'ya Gönderdiği Mektubun Ele Geçişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın İran Şahına göndermiş olduğu mektubun aslı, Lübnan Dışişleri Bakanlığında bulunmuş olan Mr. Henri Pharaon'un babası tarafından Birinci Dünya Savaşı sonunda Şam'da 150 altına satın alınmış olup; 1962 yılı Kasım'ının sonuna doğru Dr. Selahaddin el-Müneccid'e okutturulmak için başvurulması üzerine ortaya çıkmıştır.

Dr. Selahaddin Müneccid'in tarif ve tasvirine göre; parşümen üzerine yazılmış bulunan bu mübarek mektubun rengi zamanla değişmiş ve dokuması eskimiş yeşil bir kumaşa yapıştırılmıştır.

Mahfaza, ayrıca, camdan bir çerçeve tarafından muhafaza edilmiş olup parşümen oraya yapışık kalmıştır.

Parşümen eski ve yumuşaktır.

Parşümenin rengi, koyu kahverengidir.

Sahife kenarları, bu yüzden siyahlanmıştır.

Mektubun boyu 28 cm, eni 21,5 cm.dir.

Mektubun eb’âdı ince uzun ise de, üst kısmı alt kısmından geniştir.

Mektupta, yerine göre uzunlukları 21,2 cm.den 21,5 cm.ye kadar değişen 15 satır vardır.

Satırların en altında dairemsi bir mühür izi olup, bunun çapı 3 cm.dir.

Mektupta, yukarıdan aşağıya doğru akmış su izleri vardır.

Bunlar, bazı yerlerde harfleri veya kelimeleri silmiş, bazı yerlerde mürekkep izini hafifletmiş ve mührün ortasına doğru bulunan Resûl kelimesindeki R harfi hariç olmak üzere, mühürdeki yazıyı da silmiştir.

Denilebilir ki; mektup yırtılmak istenilmiştir.

Gerçekten de, yırtık, başlangıçtaki ufkî 3. satırdan, bu satırın ortasına kadar inmekte; böylece, yırtık izi, tersine bir L harfi manzarası arzetmektedir.

Yırtık, mektubun yazıldığı parşümenden ayırt edilebilen ve daha sonraki devre ait deriden yapılmış ince bir iplikle dikilmiştir.

Mektubun yazı karakteri, Hendek savaşı sırasında Sel’ dağındaki grafit kaya üzerine yazılmış bulunan en eski yazı karakterine uymaktadır.[2145]

Hâtıb b. Ebi Beltea’nın Mukavkıs’a Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi ve Sebebi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın İslâmiyete davet etmek üzere Hicretin 7. yılında[2146] Muharrem ayında[2147] hükümdarlara birer mektupla gönderdiği altı elçiden birisi de Hâtıb b. Ebi Beltea olup, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu İskenderiye hükümdarı, Kıbtîlerin büyüğü Mukavkıs’a göndermişti.[2148]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu göndermeden önce:

“Ey insanlar! Ecir ve sevabını Allah ödemek üzere, şu mektubu Mısır hükümdarına hanginiz götürür?” diye sorunca, Hâtıb b. Ebi Beltea sıçrayıp ayağa kalktı ve Peygamberimiz Aleyhisselâma doğru vardı ve:

“Yâ Rasûlallah! Ben götürürüm!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Hâtıb! Allah bu vazifeni senin hakkında mübarek kılsın!” buyurdu.

Hâtıb b. Ebi Beltea mektubu Peygamberimiz Aleyhisselâmdan aldı, vedalaşıp evine gitti. Hayvanının çulunu, kolanını sıkılaştırdı. Ailesiyle de vedalaştıktan sonra yola çıktı.

Hâtıb, önce Mısır'a gitti. Mukavkıs'ı orada bulamayınca, İskenderiye'ye gitti.[2149] Mukavkıs'ın saray kapıcısının yanına vardı. Ne için geldiğini ona haber verdi. Kapıcı, Hâtıb'a çok hürmet etti. Onu hiç bekletmedi.[2150]

Mukavkıs, o sırada deniz üzerinde bir mecliste bulunuyordu.

Hâtıb, bir sandala binip Mukavkıs'ın meclisi hizasına kadar vardı; Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu, baş ve şehadet parmağı arasına alarak ona gösterdi.

Mukavkıs, mektubu görünce, Hâtıb b. Ebi Beltea'yı önüne getirmelerini adamlarına emretti.[2151]

Mukavkıs, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu Hâtıb'ın elinden aldı,[2152] okuttu.

"Muhammed Resûlullah" mührü ile mühürlü mektupta şöyle buyuruluyordu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın kulu ve resûlü Muhammed'den Kıbtîlerin büyüğü Mukavkıs'a!

Hidayete uyan, doğru yolu tutanlara selam olsun

İmdi, ben seni İslâm davetiyle Müslümanlığa davet ediyorum.

Müslüman ol, selameti bul da, Allah sana ecir ve mükâfatını iki kat versin!

Eğer bu davetimi kabul etmez, kabul etmekten kaçınırsan, Kıbtîlerin günahı senin boynuna olsun!

'De ki: Ey Ehl-i Kitab! Geliniz! Bizim aramızla sizin aranızda eşit ve ortak bir Kelime'de birleşelim de, Allah'tan başkasına tapmayalım! Ona hiçbir şeyi eş, ortak tutmayalım! Allah'ı bırakıp da, birbirimizi rab diye tanımayalım!

Buna rağmen, onlar bu davetten yüz çevirirlerse, onlara: Siz şahit olunuz ki, bizler muhakkak Müslümanlarız, deyiniz.'"[2153]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubu okununca, Mukavkıs, Hâtıb b. Ebi Beltea'ya "Hayırlı olsun!" dedi.[2154]

Mukavkıs'ın Hâtıb b. Ebi Beltea ile Konuşmaları ve Tartışmaları

Hâtıb b. Ebi Beltea der ki:

"İskenderiye hükümdarı Mukavkıs haber gönderip beni yanına getirtti. Patriklerini de yanına topladı.

Bana:

'Ben anlamak istediğim bazı şeyleri sana soracak ve seninle konuşacağım!' dedi.

Kendisine:

'Buyurunuz, konuşalım!' dedim.

Mukavkıs:

'Bana haber ver: Senin efendin bir peygamber değil midir?' diye sordu.

'Evet! O, Allah'ın Resûlüdür!' dedim.

Mukavkıs:

'O gerçekten böyle bir peygamber idi ise, kendisini öz yurdundan çıkarıp başka bir yurda sığınmak zorunda bırakan kavminin aleyhinde ne için Allah'a dua etmedi?' diye sordu.

Ona:

'Sen İsa b. Meryem'in Resûlullah olduğuna şehadet edersin değil mi?

O gerçekten peygamber olduğuna göre, kavmi onu yakalayıp asmak istedikleri zaman; kendisini dünya semasına kaldırıp yükselteceğine, kavmini helâk etmesi için Allah'a dua etse olmaz mı idi?' dedim.[2155]

Mukavkıs söyleyecek söz bulamadı. Bir müddet sustuktan sonra:

'Sözünü tekrarla!' dedi.

Tekrarladım. Mukavkıs yine sustu.[2156] Sonra da:

'Güzel söyledin! Sen bir hakîmsin, yerli yerince konuşuyorsun. Hakîm olan, yerli yerince konuşanın da yanından geliyorsun!' dedi."[2157]

Bundan sonra, Hâtıb'la Mukavkıs, konuşmaya şöyle devam ettiler:

Hâtıb, Mukavkıs'a:

"Senden önce, burada bir adam, kendisinin en yüce Rab olduğunu iddia etmiş;[2158] o Firavun, kavmine, 'Ben sizin en yüce Rabbinizim!' diyerek bağırmıştı.[2159]

Yüce Allah onu dünya ve ahiret azabıyla yakalayıp cezalandırdı, ondan intikam aldı.

Sen, senden başkasından ibret al da, başkasına ibret olma!" dedi.[2160]

Mukavkıs:

"Bizim için, bir din vardır! Biz, bu dinimizi, ondan daha hayırlısı olmadıkça, bırakmayız!" dedi.[2161]

Hâtıb:

"Senin bağlı bulunduğun ve daha hayırlısı olmadıkça bırakmayacağını söylediğin dininden daha hayırlı olan din, hiç şüphesiz İslâmiyettir![2162] Biz seni İslâmiyete davet ediyoruz ki, Allah din olarak insanlara onu yeterli kılmıştır, dahası da yoktur![2163]

Bu peygamber [Muhammed Aleyhisselâm], İslâmiyete yalnız seni değil, bütün insanları davet etti.

Onlardan, kendisine karşı en katı, en sert ve kaba davrananlar, Kureyş müşrikleri oldu!

Ona karşı en azgın düşmanlığı da Yahudiler yaptılar!

İnsanlardan, ona en çok yakınlık gösterenler ise, Hıristiyanlar oldu.

Hayatım üzerine yemin ederim ki;[2164] Musa Peygamber nasıl İsa Peygamberi haber vermiş ve onun geleceğini müjdelemiş ise, İsa Peygamber de Muhammed Aleyhisselâmı öylece haber vermiş, geleceğini müjdelemiştir![2165]

Bizim seni Kur'ân'ı kabule davet etmemiz, senin Tevrat'a bağlı olanları İncil'i kabule davet etmen gibidir.

Her peygamber bir kavme yetişmiş olup, o kavim o peygamberin ümmetinden sayılmış, o peygambere itaat edenler de o ümmete katılmıştır.

Sen ise, bu peygambere (Muhammed Aleyhisselâma) yetişenlerdensin![2166]

Biz, seni İslâm dinine davet etmekle, İsa Peygamberin dininden men ediyor değiliz! Bilakis, onunla, onun gerçek tebligatıyla amel ve hareket etmeni sana teklif etmiş oluyoruz” dedi.[2167]

Mukavkıs:

“Ben bu peygamberin işini, dinini inceledim. Gördüm ki, onda ne dünyadan el etek çekilmesi emrediliyor, ne de mergub ve makbul şeyler yasaklanıyor!

Kendisini de, ne yolunu şaşırmış bir sihirbaz, ne de gaibden haberler aldığını iddia eden yalancı bir kâhin olarak bulmuş değilim!

Fakat, kendisinde benim bulduğum; gaibi, gizli, kapalı şeyleri keşfedip haber vermek gibi peygamberlik alâmetleridir.

Bununla beraber, ben biraz daha düşünmek isterim!” dedi.[2168]

Mukavkıs, bir gece haber salıp Hâtıb’ı huzuruna getirtti.

Mukavkıs’ın yanında, Arapça tercümanından başka kimse yoktu.

Mukavkıs, Hâtıb’a:

“Onun (Muhammed Aleyhisselâmın) hakkında soracağım şeylere doğru cevap verir misin?

Ashabının arasından, sahibinin seni niçin seçip gönderdiğini biliyorum.[2169]

Ben sana üç şey soracağım!” dedi.

Hâtıb:

“İstediğini sor! Ben sana ancak doğruyu söyleyeceğim!” dedi.[2170]

Mukavkıs:

“Muhammed insanları nelere davet ediyor?” diye sordu.

Hâtıb:

“Yalnız Allah’a ibadet etmeye davet ediyor. Gece gündüz, beş vakitte namaz kılmayı emrediyor! Ramazan orucunu tutmayı, Beytullah’ı hacc ve

ziyaret etmeyi, verilen sözde durmayı... emrediyor. Ölmüş hayvanın etini yemekten ve kandan men ediyor!” dedi.[2171]

Mukavkıs:

“Onun (Muhammed Aleyhisselâmın) şekil ve şemâilini (fizikî yapısını) bana tarif et, anlat!” dedi.

Hâtıb kısaca tarif etti.

Mukavkıs:

“Anlatmadığın daha bazı şeyler kaldı: Gözlerinde biraz kırmızılık, sırtında iki omuzu arasında da peygamberlik hâtemi (mührü) vardır. Merkebe biner, sırtına harmani giyer, hurma ve az etli kemikle geçinir, amcaları ve amca oğulları tarafından korunur!” dedi.

Hâtıb:

“Bunlar da onun sıfatıdır!” dedi.[2172]

Mukavkıs:

“Ben, gelecek bir peygamber daha kaldığını biliyordum. Fakat, onun Şam’dan çıkacağını sanıyordum.[2173] Çünkü, daha önceki peygamberler hep oradan çıkmışlardı.

Gerçi, son peygamberin Arabistan’da, sertlik, darlık, yoksulluk ülkesinden çıkacağını da Kitablarda görmüştüm.[2174]

Allah’ın Kitabında sıfatlarını yazılı bulduğumuz peygamberin zuhuru zamanı da, tam bu zamandır!

Biz, onun vasfını, ‘İki kızkardeşi bir nikâh altında birleştirmez! Hediyeyi kabul eder, sadakayı kabul etmez! Fakirler, yoksullarla oturur kalkar!’ diye de, Kitabda yazılı bulmuştuk![2175]

Ona uymak hususunda Kıbtîler beni dinlemezler![2176]

Ben saltanatımdan da ayrılmaya kıyamayacağım! Bu hususta çok cimriyimdir![2177]

Ben Kıbtîlere bundan ne bir kelime anarım, ne de hiç kimseye bu konuşmamı bildirmeyi, duyurmayı isterim!” dedi[2178] ve Arapça yazı yazan bir yazıcı çağırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubuna şöyle cevap yazdırdı:

“Bismillâhirrahmânirrahîm

Muhammed b. Abdullah’a Kıbtîlerin büyüğü Mukavkıs’tan!

Selam olsun sana!

Bundan sonra, arzederim ki; mektubunu okudum.

Mektubunda andığın ve beni davet ettiğin şeyleri anladım.[2179]

Gelecek bir peygamber daha kaldığını biliyor ve fakat onun Şam’dan çıkacağını sanıyordum.

Elçini ağırladım.

Sana Kıbtîler katında mevkileri yüksek iki cariye ile elbiseler gönderdim.

Binmen için, sana bir de katır hediye ettim.

Selam olsun sana!”

Mukavkıs, bundan fazla ne bir şey yaptı, ne de Müslüman oldu.[2180]

Mukavkıs, Hâtıb’a:

“Sakın hâ! Kıbtîler senin ağzından tek kelime bile işitmesinler!” diye tenbihatta bulundu.[2181]

Mukavkıs’ın Peygamberimiz Aleyhisselâma Gönderdiği Hediyeler

1. İki cariye (Mâriye ile kızkardeşi Sîrîn),
2. Bin miskal altın,
3. İki binit hayvanı (bir katırla bir merkep),
4. Yirmi kat Mısır işi ince elbise,[2182]
5. Bir adet billur kadeh,[2183]
6. Kokulu bal,[2184]
7. Sarık,
8. Kabâtî Mısır keten kumaşı,
9. Öd, misk gibi güzel koku,
10. Gülyağı,

11. Kutu içinde sürmelik,
12. Tarak,
13. Makas,
14. Misvak,
15. Ayna,
16. İğne,
17. İplik,
18. Baston.

Mukavkıs Hâtıb'a Peygamberimiz Aleyhisselâm hakkında:

"Sürme kullanır mı?" diye sormuştu.

Hâtıb:

"Evet! Aynaya bakar, saçını tarar; seferde ve hazerde, aynayı, sürmedanlığı, tarağı, misvağı yanından ayırmaz!" demişti.[2185]

Mukavkıs'ın Peygamberimiz Aleyhisselâma hediye ettiği iki cariyeye Hâtıb Müslüman olmalarını teklif etti, onlar da Müslüman oldular. Mâriye'yi Peygamberimiz Aleyhisselâm zevceliğe kabul etti, Sîrîn'i de Hassân b. Sabit'e verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. İbrahim adındaki oğlu, Hz. Mariye'den doğmuştur.[2186]

Mukavkıs'ın hediye ettiği katır Düldül, merkep de Ufeyr, Yâfur diye anılırdı.[2187] Bunlar, iyi cins binit hayvanlarındandı.[2188] Her ikisi de gri tüylü idi.[2189] O güne kadar, Arabistan'da ak tüylü katır görülmemişti. İslâm'da ilk görülen ak tüylü katır, Düldül oldu.[2190]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hediye edilen billur kadehle de su içerdi.[2191] Mukavkıs tarafından Hâtıb'a verilen hediye, 100 dinar (altın) ile 5 kat elbise idi.[2192]

Hâtıb'ın Medine'ye Yollanışı

Hâtıb'ın bildirdiğine göre; kendisi, Mukavkıs'ın yanında, kısa bir müddet, beş gün kaldı ve son derecede ağırlandı.[2193]

Yabancı heyetler ise, Mukavkıs’ın yanında bir ay ve bir aydan da fazla kalmakta idiler.[2194]

Hâtıb, beş günden sonra, Mukavkıs’ın ülkesinden ayrıldı.[2195]

Mukavkıs Hâtıb’ı Cezîretü’l-Arab’a muhafız askerlerle yolladı.

Bunlar Arabistan’a ayak bastıkları sırada, Şam’dan Medine’ye gitmekte olan bir kafileye rastladılar.

Hâtıb, Mukavkıs’ın askerlerini geri çevirip kafileye katıldı.[2196] Medine’ye gelip kavuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mukavkıs’ın hediyelerini kabul etti.[2197]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mukavkıs Hakkındaki Sözleri

Hâtıb b. Ebi Beltea Mukavkıs’ın sözlerini Peygamberimiz Aleyhisselâma anlatınca,[2198] Peygamberimiz Aleyhisselâm: “Yaramaz adam saltanatına kıyamadı! Esirgediği saltanatı ise, kendisinde kalmayacaktır!” buyurdu.[2199]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mukavkıs’a Gönderdiği Mektubunun Saklanışı ve Son Zamanlarda Ele Geçişi

Mukavkıs, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu fildişinden yapılmış bir kutu içine koyup kutuyu mühürledi ve cariyesine teslim etti.[2200]

Hicretin 1267. yılında Mısır’ın Ahmim beldesinde eski bir manastırdaki Kıbt kitapları arasında bulunan ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mukavkıs’a gönderdiği mektup olduğu anlaşılan mektup, Abdülmecid Han tarafından satın alınarak İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde Mukaddes Emanetler Bölümünde saklanmaktadır.

Mektup; 16x19 cm. eb’âdında, kahverengi bir deri üzerine siyah mürekkeple yazılmış olup, oniki satırdır.

Mektubun altında Peygamberimizin mührü bulunmaktadır.

Mektupta yer yer güve yenikleri vardır.[2201]

Şüca’ b. Vehb’in Hâris b. Ebi Şimr el-Gassanî’ye Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi ve Sebebi

Hicretin 7. yılında,[2202] Muharrem ayında,[2203] İslâmiyete davet etmek üzere hükümdarlara gönderilen altı elçiden birisi de Şüca’ b. Ebi Vehb olup, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu Şam sınırı hükümdarı Hâris b. Ebi Şimr el-Gassanî’ye göndermişti.[2204]

Hâris b. Ebi Şimr, Hıristiyan Arapların hükümdarı idi.[2205]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hâris b. Ebi Şimr’e gönderdiği “Muhammed Resûlullah” mührü ile mühürlü mektubunda şöyle buyurdu:

“Bismillâhirrahmâhirrahîm

Allah’ın Resûlü Muhammed’den Hâris b. Ebi Şimr’e!

Doğru yola uyan, tâbi olanlara, Allah’a iman eden ve Resûlünü doğrulayanlara selam olsun!

Ben seni eşi, ortağı olmayan Bir Allah’a imana davet ediyorum!

Davetimi kabul edersen, hüküm ve saltanatın yine sende kalacaktır.”[2206]

Şüca’ b. Ebi Vehb, mühürlenip kendisine verilen bu mektupla yola çıktı.[2207] Şüca’ b. Ebi Vehb der ki:

“Hâris b. Ebi Şimr’e gittim.

Kendisi, o sırada Dımaşk’ın Gota bölgesinde* bulunuyor, Kayser Herakliyus’a yapılacak kondurma, ağırlama ve armağan hazırlıklarıyla uğraşıyordu.

Kayser Herakliyus, Hıms’tan İlya’ya (Kudüs’e) gelmişti.[2208]

Hâris’in kapısında iki veya üç gün kadar oturup onu bekledim.

Hâris’in kapıcısına:

‘Ben Resûlullah Aleyhisselâmın Hâris’e gönderdiği elçisiyim!’ dedim.

Kapıcı:

‘Sen onunla buluşamazsın! O ancak filan gün, filan saatte çıkar!’ dedi.

Kapıcı Rum’du ve kendisinin adı da Mira idi.

Mira, Resûlullah Aleyhisselâmı benden sordu.

Ben de, Resûlullah Aleyhisselâmın sıfatlarını ve Hâris b. Ebi Şimr'i nelere davet ettiğini anlatınca, içi kabardı, en sonunda kendisini tutamayarak ağlamaya başladı.

Ağlarken de;

'Ben İncil'i okudum. Bu peygamberin sıfatlarını[2209] ve onun insanları nelere davet edeceğini[2210] İncil'de aynen yazılı buldum![2211]

Fakat, ben onun Şam'dan çıkacağını sanıyordum. Kurazîlerin yurdundan (Medine'den) çıktığını gördüm![2212]

Ben Ona iman ve kendisinin peygamberliğini tasdik ediyorum. Fakat, Hâris beni öldürür diye, imanımı açıklamaktan korkuyorum!' diyor, ondan hayır gelmeyeceğini üzülerek haber veriyor, bana ikramda bulunuyor, beni en güzel şekilde ağırlıyordu.

En sonra, Hâris bir gün çıkıp tahtına oturdu, başına tacını koydu.

Kendisinin yanına girmeme izin verildi. Girip Resûlullah Aleyhisselâmın mektubunu ona sundum.

Hâris, mektubu okuduktan sonra, yere attı ve:

'Saltanatımı benden kim sökebilecekmiş göreyim?!

O Yemen'de de olsa, halkla üzerime gelmeden, ben ona gideceğim!' dedi.

Gece gelip kavuşuncaya kadar, oturduğu yerden ayrılmadı. Sonra, kalkıp atların nallanmasını emretti.

Bana da:

'Sahibine, gördüğünü haber ver!' dedi.

Kayser'e bir mektup yazıp elçiliğimin haberini bildirdi ve Resûlullah Aleyhisselâmın üzerine yürümeye hazırlandı.[2213]

O sırada, Kayser Herakliyus Kudüs'te, Dıhyetü'l-Kelbî de Kayser'in yanında bulunuyordu.[2214]

Kayser Herakliyus, Hâris'in mektubuna yazdığı karşılıkta:

'Sakın, onun üzerine varayım deme! İlya'da benimle buluş!' dedi.

Kayser'den mektubunun cevabı gelince, Hâris beni huzuruna çağırdı ve bana:

'Sahibinin yanına ne zaman gitmek istiyorsun?' diye sordu.

‘Yarın!’ dedim.

Bana yüz miskal altın bahşiş verilmesini emretti.

Hâris’in kapıcısı Mira da, bana yol için azık ve elbise yetiştirip:

‘Resûlullah Aleyhisselâma benden selam söyle![2215] Dinine tâbi ve Müslüman olduğumu haber ver!’ dedi.[2216]

Medine’ye dönüp Hâris b. Ebi Şimr’in dediklerini ve davranışını Peygamber Aleyhisselâma haber verdim.

Peygamber Aleyhisselâm:

‘Onun saltanatı yok olsun!’ buyurdu.

Mira’nın selam söylediğini ve dediklerini de haber verdim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Doğrudur!’ buyurdu.”[2217]

Hâris b. Ebi Şimr, Mekke’nin fethi (Hicretin 8.) yılında öldü.[2218]

Onun ölümü ile Gassanî saltanatı Cebele b. Eyhem’e geçti ve onda da sona erdi.[2219]

Salît b. Amr’ın Yemâme Hükümdarı Hevze b. Ali’ye Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi ve Sebebi

Hicretin 7. yılında[2220] Muharrem ayında[2221] İslâmiyete davet etmek üzere hükümdarlara gönderilen altı elçiden birisi de Salît b. Amr olup, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu Yemâme hükümdarı Hevze b. Ali’ye göndermişti.[2222]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hevze b. Ali’ye gönderdiği, “Muhammed Resûlullah” mührü ile mühürlü mektubunda şöyle buyurmuştu:

“Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah’ın Resûlü Muhammed’den Hevze b. Ali’ye!

Doğru yola tâbi olan, uyanlara selam olsun!

İyi bil ki; benim dinim develerin ve atların ayak basacakları en uzak yerlere kadar uzanacak, bütün dinlere galip ve üstün gelecektir! Sen de

Müslüman ol, selameti bul!

Müslüman olursan, idaren altındaki yerlerin idaresini yine sana bırakırım!”[2223]

Salît b. Amr Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu mühürlü mektubu ile vardığı zaman, Hevze b. Ali Salît’i konukladı ve ağırladı.

Mektup kendisine okununca, Peygamberimiz Aleyhisselâmın davetini, redden başka türlü bir redle, yani kibarca reddetti.[2224]

Salît b. Amr’ın Hevze b. Ali’yi Öğütleyişi

Salît b. Amr, Hevze b. Ali’ye:

“Ey Hevze! Şüphe yok ki, sen de kavminin ulu kişisisin!

Senin ulu sandığın, kendilerine yöneldiğin kimselerin cesetleri çürümüş, canları da Cehenneme girmiş bulunmaktadır!

Seyyid, ulu kişi, ancak imanla korunmuş, sonra da Allah’ın emirlerini yerine getirmeyi, yasaklarından sakınmayı kendisine ahiret azığı edinmiş olan kişidir.

Eğer bir kavim iman mutluluğuna ermişse, sakın onları kendi görüşünle doğru yoldan saptırayım deme!

Ben yapılması emrolunan hayrı sana emr, yapılması yasaklanan şerden de seni men ederim!

Yani, ben Bir olan Allah’a ibadeti sana emr, şeytana tapmaktan da seni men ederim!

Çünkü, Allah’a ibadet insanı Cennete, şeytana tapmak da Cehenneme götürür!

Eğer bu öğütlerimi kabul edersen, umduğuna erer, korktuğundan da kurtulursun!

Öğütlerimi kabul etmekten kaçınır, yüz çevirirsen, bizim aramızla senin arandaki perde kalkar, aramız açılır!” dedi.

Hevze b. Ali:

“Ey Salît! Sen beni seyyidlikle, ulu kişilikle şereflendirip yücelttin! Benim görüşüm; işleri önce inceleyip düşünmem, sonra da onu dilememdir.

Şimdi, sen bana biraz mühlet ve genişlik ver. Ben düşünür, danışırım; inşaallah, davetini kabul ederim!" dedi.[2225]

Hevze b. Ali'nin Durumu Eregün'le Konuşması

Hevze b. Ali'nin yanına, Hıristiyan ulularından Dımaşk ulusu Eregün gelmişti.

Eregün, Hevze'den, Peygamberimiz Aleyhisselâmı sordu.

Hevze:

"Onun bana mektubu gelmişti. Beni İslâmiyete davet ediyordu. Ben onun davetini kabul etmedim" dedi.

Eregün:

"Niçin kabul etmedin?" diye sordu.

Hevze:

"Dinimi esirgedim.

Bununla beraber, ben kavmimin hükümdarı bulunuyorum.

Ona tâbi olsaydım, hükümdarlık yapamayacaktım!" dedi.

Eregün:

"Hayır! Vallahi, sen Ona tâbi olsaydın, O sana yine hükümdarlık yaptırırdı.

Senin için hayırlı ve yararlı olan, Ona tâbi olmaktı.

Muhakkak ki, O, İsa b. Meryem'in geleceğini müjdelemiş olduğu Arap peygamberdir!

O, yanımızdaki İncil'de 'Muhammed Resûlullah' diye yazılı bulunmaktadır" dedi.[2226]

Hevze:

"Anlattığın şeyi ben de İncil'de okumuştum" dedikten sonra, Eregün'e:

"Peki, sen Ona niçin tâbi olmuyorsun?" diye sordu.

Eregün:

"Ona kıskançlıktan ve içki içmekten vazgeçememekten!" dedi.

Hevze:

"Herakliyus bu hususta ne yaptı?" diye sordu.

Eregün:

“Kendi dininde kaldı, saltanattan ayrılmaya kıyamadı, cimrilik etti!” dedi.[2227]

Hevze b. Ali’nin Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mektubuna Cevap Yazışı

Hevze b. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubuna yazdığı karşılıkta:

“Davet ettiğin şey ne kadar güzel, ne kadar iyidir!

Ben kavmimin şairi ve hatîbiyim!

Araplar, benim kavmimden korkar ve titrerler!

Sen bana işinden bazı yetkiler ver de, sana tâbi olayım” dedi.

Hevze b. Ali, elçi Salît b. Amr’a bahşişler ve iyi dokunmuş kumaştan elbiseler verdi.

Salît b. Amr, Hevze’nin verdiği hediyeleri Peygamberimiz Aleyhisselâma getirdi. Hevze’nin sözlerini haber verdi ve mektubunu da okudu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yerdeki bir hurma koruğunu bile dilese, ona vermem! Onun ellerindeki her şeyi yok olsun, yok!” diyerek dua etti.

Mekke’nin fethi yılında (Hicretin 8. yılında), Mekke’den dönerken, Cebrail Aleyhisselâm Hevze b. Ali’nin öldüğünü Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.[2228]

1939 İbn Sa’d, 1/258, Taberî, Târîh, 3/84, İbn Kesîr, Bidâye, 4/180, Kastallânî, Mevâhib, 1/290.

1940 İbn Sa’d, 1/258.

1941 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254, 255, Taberî, Târîh, 3/85.

1942 İbn İshak, İbn Hişam, 4/255.

1943 Taberânî’den naklen Heysemî, 5/305, 306, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 11/444, Diyarbekrî, 2/30, Halebî, 3/283.

1944 Zehebî, Târîh, s. 423.

1945 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254, İbn Sa’d, 1/258, 262, Ebu Ubeyd, s. 29, 32, 34, Belâzurî, Ensâb, 1/531, Yakubî, 2/77, 78, Taberî, Târîh, 3/84, 91, İbn Hazm, Cevâmi, s. 29, 31, İbn Cevzî, 2/717, 738, İbn Esîr, Kâmil, 2/210, 215, İbn Kayyım, 3/71, 74, İbn Seyyid, 2/259, 271, İbn Kesîr, Bidâye, 4/180, Kastallânî, Mevâhib, 1/289, 296, Diyarbekrî, 2/29, 40.

1946 İbn Sa’d, 1/258, İbn Ebi Şeybe, 14/339.

1947 İbn Sa’d, 1/259.

1948 Müslim, 3/1657.
1949 İbn Sa'd, 1/258, Ahmed b. Hanbel, 3/223, Buhârî, Sahîh, 1/24, 3/235, 7/53, Müslim, 3/1657, Ebu Davud, 4/88.
1950 Buhârî, Sahîh, 7/54.
1951 Müslim, 3/1659.
1952 Müslim, 3/1655, 1656, İbn Mâce, 2/1202.
1953 Hâkim, 3/250, İbn Abdilberr, 3/1178.
1954 Buhârî, Sahîh, 7/54.
1955 İbn İshak, İbn Hişam, 3/321, Ebu Yusuf, s. 209, 210, Ahmed b. Hanbel, 3/323, Taberî, Târîh, 3/73, İbn Esîr, Kâmil, 2/200.
1956 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, İbn Sa'd, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Belâzurî, Ensâb, 1/350, Taberî, Târîh, 3/79, İbn Seyyid, 2/214, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37.
1957 A'râf: 158.
1958 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254.
1959 Rum ülkesi krallarına Hrakl, Kayser; Fars (İran) krallarına Kisrâ, Mısır krallarına Firavun; Yemen krallarına Tübba'; Habeş krallarına Necaşî; Türk krallarına Hâkan denirdi. (İbn Kesîr, Bidâye, 3/78, Diyarbekrî, 2/3).
1960 İbn Sa'd, 1/258, Belâzurî, Ensâb, 1/531.
1961 İbn Sa'd, 1/258.
1962 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 4/210.
1963 Taberî, Târîh, 3/89, İbn Seyyid, 2/264.
1964 Taberî, Târîh, 3/89, İbn Cevzî, 2/735, İbn Seyyid, 2/264, İbn Kayyım, 2/71, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 36, Kastallânî, Mevâhib, 1/291, Diyarbekrî, 2/30, Halebî, 3/293.
1965 İbn İshak'tan naklen Taberî, Târîh, 3/89, Vâkıdî'den naklen İbn Seyyid, 2/264, İbn Kayyım, 3/71, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 36, 37, Kastallânî, Mevâhib, 1/291, 292, Diyarbekrî, 2/30, Halebî, 3/293.
1966 Zehebî, Siyer, 3/120, 121.
1967 İbn İshak'tan naklen İbn Kayyım, 3/71, İbn Seyyid, 2/264, Halebî, 3/294, Zürkânî, 3/344.
1968 İbn Sa'd, 1/258, İbn Cevzî, 2/735, Kastallânî, Mevâhib, 1/299, Diyarbekrî, 2/30, Halebî, 3/293, Zürkânî, 3/344.
1969 Halebî, 3/293.
1970 İbn Sa'd, 1/258, İbn Cevzî, 2/735, 736, Kastallânî, Mevâhib, 1/299, Diyarbekrî, 2/30, Zürkânî, 3/344.
1971 İbn İshak'tan naklen İbn Kayyım, 3/71, İbn Seyyid, 2/264, Halebî, 3/294, Zürkânî, 3/344.
1972 Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Halebî, 3/294, Zürkânî, 3/344.
1973 İbn Sa'd, 1/258, Kastallânî, Mevâhib, 1/299, Diyarbekrî, 2/31, Halebî, 3/293.
1974 Diyarbekrî, 2/31.
1975 Prof. M. Hamidullah, İslâm Peygamberi, 1/201.
1976 Aynı kaynaklar.
1977 İbn İshak, İbn Hişam, 1/365, Zehebî, Siyer, 1/315, 316.
1978 "Ey Allah'ın Resûlü!" İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/30.
1979 Taberî, Târîh, 3/89, İbn Cevzî, 2/735, İbn Kayyım, 3/71, İbn Seyyid, 2/264, Halebî, 3/293.
1980 Taberî, Târîh, 3/89, İbn Cevzî, 2/735, İbn Kayyım, 3/71, İbn Seyyid, 2/264, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/30, Halebî, 3/293.

1981 İbn İshak'tan naklen Taberî, Târîh, 3/89, İbn Cevzî, 2/735, 736, İbn Kayyım, 3/71, 72, İbn Seyyid, 2/264, 265, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/30, Halebî, 3/293.
1982 İbn Sa'd, 1/259.
1983 Taberî, Târîh, 3/89, 90.
1984 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37.
1985 Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/30, Zürkânî, 3/345.
1986 Taberî, Tefsîr, 7/4, Diyarbekrî, 2/31.
1987 Taberî, Târîh, 3/90.
1988 Yâkût, 2/92, 93.
1989 Taberî, Târîh, 3/90.
1990 Sevâtiu'l-envâr'dan naklen M. Hamidullah, Vesâiku's-siyâsiyye, s. 48.
1991 Taberî, Târîh, 3/89, İbn Cevzî, 2/735, İbn Esîr, Kâmil, 2/213, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/31.
1992 İbn Sa'd, 1/258, 4/251, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/30.
1993 İbn Sa'd, 1/259, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 4/2, Ebu Nuaym, Delâil, 2/343.
1994 Diyarbekrî, 2/29.
1995 Müslim, 3/1367.
1996 Taberî, Târîh, 3/85.
1997 Ahmed b. Hanbel, 1/262, Taberî, Târîh, 3/85, Beyhakî, Delâil, 4/381, 382.
1998 Diyarbekrî, 2/31, 32 Halebî, 3/289, 290.
1999 Diyarbekrî, 2/31.
2000 Halebî, 3/284.
2001 İbn Arabî, Muhâdarât, 2/129, 130, Diyarbekrî, 2/32, Halebî, 3/284.
2002 Buhârî, Sahîh, 1/6, Taberî, Târîh, 3/85, Beyhakî, Delâil, 4/382, İbn Kesîr, Bidâye, 4/362.
2003 Zührî, Megâzî, s. 58, Buhârî, Sahîh, 1/6, Taberî, Târîh, 3/85, 86, Beyhakî, Delâil, 4/382, İbn Kesîr, Bidâye, 4/362.
2004 Zühri, Megâzî, s. 58, Abdurrezzak, 5/343, Buhârî, Sahîh, 1/6,7 Taberî, Târîh, 3/85, 86, Beyhakî, Delâil, 4/382, İbn Kesîr, Bidâye, 4/362, 363.
2005 İbn Arabî, Muhâdarât, 2/130, Diyarbekrî, 2/32, Halebî, 3/288, 289, Zürkânî, 3/339.
2006 İbn.Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, 2/130.
2007 Ebu Nuaym, Delâil, 2/347.
2008 İbn Esîr, Nihâye, 2/279.
2009 Ebu Nuaym, Delâil, 2/347, İbn Kesîr, Bidâye, 4/267, Heysemî, 5/306, Suyutî, Hasâis, 2/123.
2010 Buhârî, Sahîh, 1/7, İbn Kesîr, Bidâye, 4/263.
2011 Taberî, Târîh, 3/86, İbn Cevzî, 2/720.
2012 Buhârî, Sahîh, 1/7, İbn Kesîr, Bidâye, 4/263.
2013 Taberî, Târîh, 3/87.
2014 Abdurrezzak, 5/344, Müslim, 3/1394.
2015 Taberî, Târîh, 3/86, İbn Cevzî, 2/720.
2016 Buhârî, Sahîh, 1/7, İbn Kesîr, Bidâye, 4/266.
2017 Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 1/5.
2018 Taberî, Târîh, 3/86.
2019 Ahmed b. Hanbel, 1/262,
2020 İbn Kesîr, Bidâye, 4/266,

2021 Abdurrezzak, 5/344, Buhârî, Sahîh, 4/3, Müslim, 3/1294
2022 Ahmed b. Hanbel, 1/262, Ebu Nuaym, Delâil, 2/343-344.
2023 Buhârî, Sahîh, 1/5.
2024 Abdurrezzak, 5/344, Buhârî, Sahîh, 4/3, Müslim, 3/1294.
2025 Taberî, Târîh, 3/86
2026 "Korkmasaydım" (Müslim, 3/1394).
2027 Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 4/3, Ebu Nuaym, Delâil, 2/344, Beyhakî, Delâil, 4/378.
2028 Buhârî, Sahîh, 1/5.
2029 Abdurrezzak, 5/344, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 4/3, Müslim, 3/1394.
2030 Abdurrezzak, 5/344, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 1/5, 4/3.
2031 Taberî, Târîh, 3/86.
2032 Abdurrezzak, 5/345, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, 1/5, 4/3.
2033 Taberî, Târîh, 3/86.
2034 Abdurrezzak, 5/344, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 1/5, 4/3.
2035 Abdurrezzak, 5/345, Buhârî, Sahîh, 1/5, Müslim, 3/1394.
2036 Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 4/3.
2037 Abdurrezzak, 5/345, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Sahîh, 1/5, 4/3, Müslim, 3/1395, Ebu Nuaym, Delâil, 2/344.
2038 Abdurrezzak, 5/346, Ahmed b. Hanbel, 1/262, Buhârî, Delâil, 1/5, Müslim, 3/1395.
2039 Soy yönünden en seçkininiz (Taberî, Târîh, 3/86).
2040 Abdurrezzak, 5/345, 346, Ahmed b. Hanbel, 1/262, 263, Buhârî, Sahîh, 4/3, 4, Müslim, 3/1395, Ebu Nuaym, Delâil, 2/344, 345 Beyhakî, Delâil, 4/382.
2041 Taberî, Târîh, 3/86, Beyhakî, Delâil, 4/382.
2042 Zührî, Megâzî, s. 60, Abdurrezzak, 5/346, Ahmed b. Hanbel, 1/263, Buhârî, Sahîh, 1/6, 4/4, 5, 5/169, Müslim, 3/1369, Yakubî, 2/77, Taberî, Târîh, 3/87, Ebu Nuaym, Delâil, 2/345, 346, Beyhakî, Delâil, 4/384, İbn Cevzî, 2/724 İbn Seyyid, 2/261, İbn Kayyım, 3/71, Zehebî, Târîh, s. 415, 416, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 36, Kastallânî, Mevâhib, 1/290, Diyarbekrî, 2/33.
2043 Âl-i İmran: 64.
2044 Ebu Ubeyd, s. 34.
2045 Taberî, Târîh, 3/85.
2046 Abdurrezzak, 5/347, Ahmed b. Hanbel, 1/263, Buhârî, Sahîh, 4/5, Müslim, 3/1397, Ebu Nuaym, Delâil, 2/346.
2047 Ahmed b. Hanbel, 1/263, Buhârî, Sahîh, 4/5, Ebu Nuaym, Delâil, 2/346.
2048 Ebu Kebşe Huzâa kabilesinden bir adam olup, putlara tapmakta Kureyş müşriklerinden ayrılarak Şi'râ yıldızına tapmıştı. Peygamberimiz Aleyhisselâm ise halkı putlara tapmaktan alıkoymaya kalkınca, Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz Aleyhisselâmı ona benzeterek kendisine "İbn Ebi Kebşe=Ebu Kebşe'nin oğlu" künyesini takmışlardı. Başka bir rivayete göre de: Ebu Kebşe, Peygamberimiz Aleyhisselâmın anneleri tarafından dedesi olup, Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz Aleyhisselâma böyle söylemekle, kendisinin baba tarafından dedesine değil de, anne tarafından dedesine çektiğini anlatmak isterlerdi (İbn Esîr, Nihâye, 4/144).
2049 Ahmed b. Hanbel, 1/263, Buhârî, Sahîh, 4/5, Müslim, 3/1397, Ebu Nuaym, Delâil, 2/346, İbn Cevzî, 2/724.
2050 Ahmed b. Hanbel, 1/263, Buhârî, Sahîh, 4/5, Ebu Nuaym, Delâil, 2/346.
2051 Süheylî, 7/616, 617.
2052 İbn İshak'tan naklen Taberî, Târîh, 3/87, 88, İbn Cevzî, 2/724, İbn Kesîr, Bidâye, 4/267.

2053 İbn Habib, s. 76.
2054 Taberî, Târîh, 3/88, İbn Kesîr, Bidâye, 4/267, Diyarbekrî, 2/34.
2055 Diyarbekrî, 2/34.
2056 İbn Sa'd, 1/276.
2057 Taberî, Târîh, 3/88, İbn Esîr, Kâmil, 2/211, İbn Kesîr, Bidâye, 4/267.
2058 Ebu Nuaym, Delâil, 2/347.
2059 Taberî, Târîh, 3/86, İbn Kesîr, Bidâye, 4/267.
2060 Taberî, Târîh, 3/88, İbn Esîr, Kâmil, 2/211, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/55, 56, İbn Kesîr, Bidâye, 4/267.
2061 Buhârî, Sahîh, 1/7, Taberî, Târîh, 3/87.
2062 Zührî, Megâzî, s. 61, İbn Sa'd, 1/259.
2063 Zührî, Megâzî, s. 61, İbn Sa'd, 1/259, Buhârî, Sahîh, 1/7.
2064 Taberî, Târîh, 3/87, İbn Cevzî, 2/725.
2065 Beyhakî, Delâil, 4/384.
2066 Taberî, 3/87, Beyhakî, Delâil, 4/384, İbn Cevzî, 2/725.
2067 Zührî, Megâzî, s. 61, Taberî, Târîh, 3/87, Beyhakî, Delâil, 4/384, İbn Cevzî, 2/725.
2068 Buhârî, Sahîh, 1/7.
2069 İbn Sa'd, 1/259, Taberî, Târîh, 3/87, İbn Cevzî, 2/725.
2070 Buhârî, Sahîh, 1/7.
2071 Taberî, Târîh, 3/87, Beyhakî, Delâil, 4/384, İbn Cevzî, 2/725.
2072 Zührî, Megâzî, s. 61, İbn Sa'd, 1/259, Buhârî, Sahîh, 1/7.
2073 İbn Sa'd, 1/259, Taberî, Târîh, 3/87, Beyhakî, Delâil, 4/384, İbn Cevzî, 2/725.
2074 Zührî, Megâzî, s. 61 Abdurrezzak, 5/347.
2075 Zührî, Megâzî, s. 61 Buhârî, Sahîh, 1/7.
2076 Taberî, Târîh, 3/87, Beyhakî, Delâil, 4/384, İbn Cevzî, 2/725.
2077 Taberî, Târîh, 3/88, İbn Esîr, Kâmil, 2/211 İbn Kesîr, Bidâye, 4/267, Diyarbekrî, 2/34.
2078 İbn Hazm, Cevâmi, s. 30.
2079 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa'd, 2/88, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Kayyım, 2/135.
2080 Yakubî, 2/77, 78, Feridun Bey Münşeatından naklen M. Hamîdullah, el-Vesâiku's-siyâsiyye, s. 51, 52.
2081 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa'd, 2/88, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Kayyım, 2/135.
2082 Vâkıdî, Megâzî, 2/555.
2083 Ebu Ubeyd, s. 34.
2084 Kastallânî, Mevâhib, 1/291.
2085 Yakubî, 2/78.
2086 Vâkıdî, Megâzî, 2/556.
2087 İbn İshak, İbn Hişam, 4/260, Vâkıdî, Megâzî, 2/556, İbn Sa'd, 2/88.
2088 İbn Sa'd, 2/88.
2089 Ebu Nuaym, Delâil, 2/347, Zürkânî, 3/339.
2090 Süheylî, 7/365, Aynî, 1/99, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/42.
2091 Süheylî, 7/365 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/42, Kettânî, 1/157.
2092 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/42, Kettânî, 1/157, Zürkânî, 3/342.
2093 Aynî, 1/99, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/42, Kastallânî, Mevâhib, 1/291, Zürkânî, 3/342.
2094 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/42, Kastallânî, Mevâhib, 1/291, Halebî, 3/2289, Zürkânî, 3/342, Kettânî, 1/157.

2095 Aynî, 1/99, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/42, Kastallânî, Mevâhib, 1/291, Halebî, 3/289, Zürkânî, 3/343, Kettânî, 1/157.
2096 İbn Sa'd, 1/258, 259.
2097 İbn Sa'd, 4/189, Ahmed b. Hanbel, 1/305, Buhârî, Sahîh, 5/136, İbn Arabî, Muhâdarât, 2/164.
2098 Yakubi, Târîh, 2/77, İbn İshak'tan naklen Taberî, Târîh, 3/90, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 2/732, İbn Esîr, Kâmil, 2/2, 3, İbn Arabî, Muhâdarât, 2/184, İbn Seyyid, 2/262, 263, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, İbn Kayyım, 3/71, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Kastallânî, Mevâhib, 1/290, 291, Diyarbekrî, 2/34, 35, Halebî, 3/291, Zürkânî, 3/340, 341.
2099 Zürkânî, 3/341.
2100 İbn Seyyid, 2/263, Halebî, 3/291.
2101 İbn Kesîr, Bidâye, 4/268, 269.
2102 İbn Seyyid, 2/263.
2103 İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, Halebî, 3/291.
2104 İbn Sa'd, 1/260, Taberî, Târîh, 3/90, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, Süheylî, 6/590, İbn Esîr, Kâmil, 2/213, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, İbn Kayyım, 3/71, Diyarbekrî, 2/34.
2105 Taberî, Târîh, 3/90, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Esîr, Kâmil, 2/213, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Diyarbekrî, 2/34.
2106 Süheylî, 6/589, 590, Diyarbekrî, 2/35.
2107 Süheylî, 6/590.
2108 İbn Kesîr, Bidâye, 4/269.
2109 İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, Halebî, 3/291.
2110 Ebu Ubeyd, s. 33, Buhârî, Sahîh, 1/24, 3/225, İbn Cevzî, 2/732.
2111 Diyarbekrî, 2/35.
2112 İbn Kayyım, 3/71, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, Diyarbekrî, 2/35.
2113 Taberî, Târîh, 3/90, İbn Seyyid, 2/263.
2114 İbn Sa'd, 1/260.
2115 Heysemî, 8/287, Diyarbekrî, 2/35.
2116 Heysemî, 8/287, 288.
2117 İbn Sa'd, 1/260, Taberî, Târîh, 3/80, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 2/732, İbn Esîr, Kâmil, 2/214.
2118 İbn Seyyid, 2/263.
2119 İbn Seyyid, 2/263, Diyarbekrî, 2/35, Halebî, 3/291.
2120 Taberî, Târîh, 3/90, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269.
2121 Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 2/732, Diyarbekrî, 2/35.
2122 Taberî, Târîh, 3/90, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 2/732, Diyarbekrî, 2/35.
2123 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37.
2124 Taberî, Târîh, 3/90, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 2/732, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269.
2125 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37.
2126 Taberî, Târîh, 3/90.
2127 Diyarbekrî, 2/35.
2128 Taberî, Târîh, 3/90, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 2/733, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, Diyarbekrî, 2/35, Halebî, 3/291, 292.
2129 İbn Seyyid, 2/263.
2130 Diyarbekrî, 2/35.

2131 Taberî, Târîh, 3/90, 91, Ebu Nuaym, Delâil, 2/349, 450, İbn Cevzî, 2/733, İbn Esîr, Kâmil, 2/213, 214, İbn Kesîr, Bidâye, 4/269, 270, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 37, 38, Diyarbekrî, 2/35, Halebî, 3/292.
2132 İbn Sa'd, 1/260, Diyarbekrî, 2/35.
2133 Diyarbekrî, 2/35.
2134 İbn Sa'd, 1/260.
2135 Diyarbekrî, 2/35.
2136 Heysemî, 8/288.
2137 İbn Sa'd, 1/260.
2138 Taberî, Târîh, 3/91, Ebu Nuaym, Delâil, 2/350, İbn Cevzî, 2/733, İbn Esîr, Kâmil, 2/214, İbn Kesîr, Bidâye, 4/270, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 38, Diyarbekrî, 2/36.
2139 İbn Sa'd, 1/260.
2140 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 38.
2141 İbn İshak'tan naklen Taberî, Târîh, 3/91, Ebu Nuaym, Delâil, 2/350, İbn Cevzî, 2/733, 734, İbn Esîr, Kâmil, 2/214, 215, İbn Kesîr, Bidâye, 4/270, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2 s. 38, Diyarbekrî, 2/37.
2142 Ebu Nuaym, Delâil, 2/348, Heysemî, 5/309.
2143 Taberî, Târîh, 3/91, Ebu Nuaym, Delâil, 2/350, 351, İbn Cevzî, 2/734, İbn Esîr, Kâmil, 2/214, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 38.
2144 İbn Seyyid, 2/263, 264, Diyarbekrî, 2/37.
2145 Beyrut el-Hayat gazetesinin Hicrî 27.12.1382, Mîladî 22.5.1963 tarihli ve 5242 numaralı 1, 7. nüshasından naklen M. Hamîdullah, İslâm Peygamberi, 1/237, 239.
2146 İbn Sad, 1/258, Belâzurî, Ensâb, 1/448.
2147 İbn Sa'd, 1/258.
2148 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254, İbn Sa'd, 1/258, 260.
2149 Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Halebî, 3/295, 296.
2150 Diyarbekrî, 2/37.
2151 İbn Hacer, İsâbe, 3/530, Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Halebî, 3/296.
2152 Diyarbekrî, 2/37.
2153 Âl-i İmran: 64, İbn Seyyid, 2/265, İbn Kayyım, 3/72, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, 293, Diyarbekrî, 2/37, Halebî, 3/295, 296, Zürkânî, 3/347.
2154 İbn Sa'd, 1/260.
2155 İbn Abdilberr, 1/315, İbn Kesîr, Bidâye, 4/272.
2156 İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2157 İbn Abdilberr, 1/315, İbn Kesîr, Bidâye, 4/272.
2158 İbn Seyyid, 2/265, İbn Kayyım, 3/72, İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2159 Nâziât: 23, 24.
2160 İbn Seyyid, 2/265, İbn Kayyım, 3/72, Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Diyarbekrî, 2/37, Halebî, 3/296.
2161 İbn Kayyım, 3/72, Kastallânî, Mevâhib, 1/293.
2162 Süheylî, 7/517, İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2163 Süheylî, 7/517, İbn Kayyım, 3/72, Kastallânî, Mevâhib, 1/293.
2164 Süheylî, 7/517, 518, İbn Kayyım, 3/72, İbn Seyyid, 2/265, Kastallânî, Mevâhib, 1/293.
2165 Süheylî, 7/518, İbn Seyyid, 2/265, İbn Hacer, İsâbe, 1/531, Kastallânî, Mevâhib, 1/293.
2166 Süheylî, 7/518, İbn Kayyım, 3/72, İbn Seyyid, 2/265, Kastallânî, Mevâhib, 1/293.

2167 Süheylî, 7/518, İbn Seyyid, 2/265, İbn Kayyım, 3/72, İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Kastallânî, Mevâhib, 1/293.
2168 Süheylî, 7/518, İbn Seyyid, 2/265, 266, İbn Kayyım, 3/72, Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Halebî, 3/296.
2169 Diyarbekrî, 2/37.
2170 İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Diyarbekrî, 2/37, Zürkânî, 3/350.
2171 İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Zürkânî, 3/350.
2172 İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Diyarbekrî, 2/37.
2173 İbn Sa'd, 1/260, İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Diyarbekrî, 2/37, Zürkânî, 3/350.
2174 İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Zürkânî, 3/350.
2175 İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2176 İbn Seyyid, 2/266, İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Diyarbekrî, 2/37, Zürkânî, 3/350.
2177 İbn Seyyid, 2/266, Diyarbekrî, 2/37, Zürkânî, 3/350.
2178 İbn Seyyid, 2/266, İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Diyarbekrî, 2/37, Zürkânî, 3/350.
2179 İbn Seyyid, 2/266, İbn Kayyım, 3/72, İbn Hacer, İsâbe, 3/531 Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Diyarbekrî, 2/37, Halebî, 3/296, 297, Zürkânî, 3/349.
2180 İbn Sa'd, 1/260, İbn Seyyid, 2/266, İbn Kayyım, 3/72, İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Diyarbekrî, 2/37, Halebî, 3/296, 297, Zürkânî, 3/349, 350.
2181 İbn Seyyid, 2/266, Diyarbekrî, 2/38.
2182 Belâzurî, Ensâb, s. 449, İbn Seyyid, 2/266, Diyarbekrî, 2/38.
2183 İbn Sa'd, 1/485, Süheylî, 7/519, İbn Seyyid, 2/266.
2184 İbn Hacer, İsâbe, 3/531, Diyarbekrî, 2/38, Zürkânî, 3/350.
2185 Halebî, 3/296, 297.
2186 İbn Sa'd, 8/212, 214, Belâzurî, Ensâb, 1/449, Taberî, Târîh, 3/139, İbn Esîr, Kâmil, 2/225, 226.
2187 İbn Sa'd, 1/492, 8/212, Belâzurî, Ensâb, 1/449, Taberî, Târîh, 3/99, İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2188 İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2189 İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2190 İbn Sa'd, 1/261, 491.
2191 İbn Sa'd, 1/485, Süheylî, 7/519 Diyarbekrî, 2/38, Halebî, 3/297, Zürkânî, 3/350.
2192 İbn Seyyid, 2/266, Diyarbekrî, 2/38.
2193 İbn Sa'd, 1/261, İbn Seyyid, 2/266.
2194 İbn Seyyid, 2/266, Diyarbekrî, 2/38.
2195 İbn Seyyid, 2/266.
2196 Halebî, 3/299.
2197 İbn Hacer, İsâbe, 3/531.
2198 İbn Seyyid, 2/266, Halebî, 3/299.
2199 İbn Sa'd, 1/260, 261, İbn Seyyid, 2/266, Diyarbekrî, 2/38, Halebî, 3/299, Zürkânî, 3/350.
2200 İbn Sa'd, 1/260, 134, İbn Seyyid, 2/265, 266 İbn Kayyım, 3/72, Kastallânî, Mevâhib, 1/293, Halebî, 3/296, Zürkânî, 3/349.
2201 Tahsin Öz, Hırka-i Saâdet Dairesi ve Emânât-ı Mübâreke, s. 29, 30.
2202 İbn Sa'd, 1/258, Belâzurî, Ensâb, 1/351.
2203 İbn Sa'd, 1/258.
2204 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254, İbn Sa'd, 1/261, 3/94 İbn Cevzî, 2/737, İbn Seyyid, 2/270.
2205 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254, İbn Kesîr, Bidâye, 4/268.

2206 İbn Seyyid, 2/270, İbn Kayyım, 3/72, İbn Kesîr, Bidâye, 4/268, Kastallânî, Mevâhib, 1/296, Diyarbekrî, 2/38, 39, Halebî, 3/304, Zürkânî, 3/356.

2207 Diyarbekrî, 2/39.

2208 İbn Sa'd, 1/261, İbn Cevzî, 2/737, İbn Seyyid, 2/270, Diyarbekrî, 2/39.

2209 İbn Sa'd, 1/261, İbn Cevzî, 2/737, İbn Seyyid, 2/270, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305, Zürkânî, 3/357.

2210 Diyarbekrî, 2/39, Zürkânî, 3/357.

2211 İbn Sa'd, 1/261, İbn Cevzî, 2/737, İbn Seyyid, 2/270, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/405, Zürkânî, 3/357.

2212 Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305 Zürkânî, 3/357.

2213 İbn Sa'd, 1/261, İbn Cevzî, 2/737, 738, İbn Seyyid, 2/270, 271, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305, Zürkânî, 3/357.

2214 Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305, Zürkânî, 3/357.

2215 İbn Sa'd, 1/261, İbn Cevzî, 2/737, 738, İbn Seyyid, 2/270, 271, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305, Zürkânî, 3/357.

2216 İbn Seyyid, 2/271, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305, Zürkânî, 3/357.

2217 İbn Sa'd, 1/261, İbn Seyyid, 2/271, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/305, Zürkânî, 3/357.

2218 İbn Sa'd, 1/261, İbn Cevzî, 2/738, Diyarbekrî, 2/39.

2219 Halebî, 3/305.

2220 İbn Sa'd, 1/258, Belâzurî, Ensâb, 1/351.

2221 İbn Sa'd, 1/258.

2222 İbn İshak, İbn Hişam, 4/254, İbn Sa'd, 1/262, İbn Cevzî, 2/738, İbn Seyyid, 2/270, 271.

2223 İbn Seyyid, 2/269, İbn Kayyım, 3/74, Kastallânî, Mevâhib, 1/295, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/303, Zürkânî, 3/355.

2224 İbn Sa'd, 1/262, İbn Seyyid, 2/269, İbn Kayyım, 3/74, Kastallânî, Mevâhib, 1/295, Diyarbekrî, 2/39, Halebî, 3/303, Zürkânî, 3/255, 256.

2225 Süheylî, 6/590, 591, Halebî, 3/304, Zürkânî, 3/355.

2226 İbn Seyyid, 2/270, İbn Kayyım, 3/74, Diyarbekrî, 2/39, Zürkânî, 3/356.

2227 Diyarbekrî, 2/355, 356.

2228 İbn Sa'd, 1/262, İbn Cevzî, 2/738, 39, İbn Seyyid, 2/269, 270, İbn Kayyım, 3/74, Kastallânî, Mevâhib, 1/295, 296, Diyarbekrî, 2/40, Halebî, 3/303. Zürkânî, 3/356.

ALTINCI BÖLÜM
“APAÇIK BİR ZAFER”E DOĞRU

Zeyd b. Hârise’nin Cüzamları Te’dib İçin Hısma’ya Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Hısmâ seferi, Hicretin 7. yılı başlarında vuku bulmuştur.[2229]

Hısmâ; Şam toprağında bir kırdır. Vâdi’l-kurâ’ya iki gecelik uzaklıktadır. Cüzamların konak yeridir.[2230]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın elçisi Dıhye b. Halife Kayser Herakliyus’un yanından Medine’ye dönerken, Hısma’ya geldiği sırada, Cüzamlardan Huneyd ve Huneyd’in oğlu ile daha bazı adamlar, önünü keserek Kayser’in vermiş olduğu birçok kıymetli hediyeleri soymuşlar, Medine’ye ancak üzerindeki eski elbise ile gelebilmişti.[2231]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zeyd b. Hârise’yi, 500 kişilik askerî bir te’dib birliğinin başında Cüzamlara yolladı.

Dıhye b. Halife’yi de Zeyd b. Hârise’nin yanına kattı.

Benî Uzrelerden bir adam da, kılavuz olarak yanlarına katıldı.[2232]

Zeyd b. Hârise ve askerleri, kılavuzlarıyla birlikte, geceleri yürüyorlar, gündüzleri gizleniyorlardı.[2233]

İslâm mücahidlerinin Cüzamların yurtlarına geldikleri sırada, Cüzamların ileri gelenlerinden Rifâa b. Zeyd Müslüman olup Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubu ile kavminin yanına dönmüş, Cüzamlardan bütün Gatafanlar ve Vâiller ile Selaman ve Sa’d-ı Hüzeymlerden ve Behralardan birçok kişiler de, Harretü’r-Reclâ’ya gelip konmuşlardı.

Rifâa b. Zeyd de, Benî Dubayblardan bazı kişilerle birlikte Kurâ-i Rebbe'de, öteki Benî Dubayblar ise Harre nahiyesinin Medan vadisinde bulunuyorlardı.

Zeyd b. Hârise'nin gelip saldıracağından hiçbirinin haberi yoktu.

Kılavuz, İslâm mücahidlerini Harre'nin Evlac tarafından getirmişti.[2234] İslâm mücahidleri sabahleyin, Huneyd ve oğlunun konak yerine ve onların yanında bulunanlara ansızın baskın yaptılar.

Huneyd ile oğlu öldürüldü.

Benî Ahnef veya Ecneflerden de iki kişi öldü.[2235]

1000 deve ile 5000 davar iğtinam edildi.[2236]

Rifâa b. Zeyd'in cemaatinden, Benî Dubayblardan yeni Müslüman olmuş bulunan bazı kişiler, Huneyd ile oğlunun Dıhye b. Halife'yi soyduklarını haber alır almaz toplanmış, onların üzerlerine yürüyüp çarpışmış, yağmaladıkları şeyleri -Dıhye'ye teslim etmek üzere- ellerinden kurtarmış bulunuyorlardı.[2237]

Dubayb Oğulları Temsilcisinin Zeyd b. Hârise ile Konuşması

Dubayb oğulları, İslâm mücahidlerinin Medan çölünde bulunduklarını öğrenince, onlardan Hassân (Vâkıdî'ye göre Hıbbas) b. Melle Süveyd b. Zeyd'in Acace adındaki atına, Üneyf b. Melle ise Melle'nin Rıgal adındaki atına, Ebu Zeyd b. Amr da Şemr adlı kendi atına binip gittiler.

Bunlar İslâm mücahidlerine yaklaşınca, Ebu Zeyd'le Hassân, Üneyf b. Melle'ye:

"Sen bizden ayrıl, dönüp git! Çünkü, biz senin dilinden korkuyoruz!" dediler, onun üzerine dikildiler ve atının üzerinden ayrılmadıkça, yanından uzaklaşmadılar.

Üneyf ise:

"Ben de, iki atlının yaya yürüyücüsü olurum!" diyerek arkalarından koştu ve yetişti. Ona:

"Sen bizimle gel, ama şimdiye kadar yapageldiğin şeyleri bugün sakın yapma! Biz konuşurken, sen dilini tut! Bugün bize bir uğursuzluk getirme!"

dediler.

İçlerinden, yalnız Hassân b. Melle’nin konuşmasını kararlaştırdılar. Bunlar, Cahiliye çağında aralarında bazı kelimelerle (parolalarla) birbirlerini tanırlardı. “Kavedî” dedikleri de olurdu.[2238]

Herhangi bir kimse kendilerine kılıçla vurmak istediği zaman “Bûrî” veya “Sûrî” parolasını kullanırlardı.[2239]

Temsilciler İslâm mücahidlerinin yanlarına doğru varırlarken, onlar da bunlara doğru gelmeye başladılar.

Hassân, İslâm mücahidlerine:

“Biz, Müslüman bir cemaatiz!” dedi.

Siyah bir at üzerinde Müslümanların yanına götürülen, varan ilk kişi o oldu.

Üneyf:

“Bûrî”[2240] veya “Kavedî” dedi.[2241]

Hassân, ona:

“Sabırlı ol!” dedikten sonra, Zeyd b. Hârise’nin yanına kadar varıp durdu.

Zeyd b. Hârise:

“Öyleyse, Ümmü’l-Kitâbı [Fâtiha sûresini] okuyunuz bakayım?” dedi.

Hassân Fâtiha sûresini okuyunca, Zeyd b. Hârise:

“Askerlere sesleniniz ki; Yüce Allah, şu kavmin içinden çıkıp geldikleri yeri bize haram ve dokunulmaz kılmıştır. Ahdini bozan, bundan müstesnadır!” dedi.[2242]

Zeyd b. Hârise, onlardan yalnız birisini Fâtiha sûresinden imtihan etti, başka bir şey yapmadı.[2243]

Zeyd b. Hârise esirleri Dubayb oğullarına iade etmek istediği zaman, arkadaşlarından bazıları, onların işlerinde karışıklık bulunduğunu haber verdiler.

Bunun üzerine, Zeyd b. Hârise iade işini bir müddet için geri bıraktı ve:

“Onlar hakkında, Allah hüküm verecektir!” dedi.[2244]

Hassân b. Melle’nin kızkardeşi de esirler arasında idi.

Zeyd b. Hârise, Hassân b. Melle’ye:

“Al, götür onu!” dedi.

Ümmü’l-Fezer ed-Dulaiye, Hassân b. Melle’ye:

“Kızlarınızı götürüyorsunuz da, analarınızı mı bırakıyorsunuz?!” dedi.

Hasib oğullarından birisi de:

“Onlar Dubayb oğullarındandır. Her zaman, onların dilleri büyülüdür!” diye mırıldandı.

Mücahidlerden bazısı bunu işitip Zeyd b. Hârise’ye haber verdiler.

Bunun üzerine, Zeyd b. Hârise emretti, Hassân’ın kızkardeşinin elindeki bağ çözüldü.

Zeyd, Hassân’a:

“Yüce Allah şu amcanın kızları hakkında hükmünü verinceye kadar, sen de onlarla birlikte burada otur!” dedi.

Elçiler dönmek istediler.

İslâm askerleri, onların gelmiş oldukları vadilerine inip gitmelerine engel oldular.

Onlar da ev halklarının yanında akşamladılar.[2245]

Dubayb oğulları temsilcileri, Zeyd b. Hârise ile arkadaşlarını gözetlemeye başladılar; ve onların uyuduklarını anlayınca,[2246] gecenin bir kısmını geçirdikten sonra, hayvanlarına binip Rifâa b. Zeyd’in yanına vardılar.

1. Ebu Zeyd b. Amr,
2. Ebu Şemmas b. Amr,
3. Süveyd b. Zeyd,
4. Ba’ce b. Zeyd,
5. Berza’ b. Zeyd,
6. Muharribe b. Adiyy,
7. Üneyf b. Melle,
8. Hassân b. Melle, Leylâ Harresi kuyusunun üzerindeki Kurâ-i Rebbe’de Rifâa b. Zeyd’in yanında sabahladılar.[2247]

Sabahleyin, Hassân b. Melle, Rifâa b. Zeyd’e:

“Sen oturup keçi sütü içmeyi düşünüyorsun! Cüzam kadınları ise, baskın yapılıp esir edilmiş bulunuyorlar!?

Halbuki, senin elinde, Peygamberden getirmiş olduğun mektup da var!” dedi.[2248]

Başlarına geleni ona haber verdi.[2249]

Rifâa b. Zeyd, devesinin getirilmesini istedi, sıçrayıp onun üzerine bindi.

Baskın sırasında Hasiblerden öldürülmüş olanın kardeşi Ümeyye b. Zafere de yanlarında olduğu halde, üç gecede Medine’ye yetiştiler.

Rifâa b. Zeyd’le arkadaşları Mescide kadar vardılar.

Müslümanlardan birisi, onlara bakıp:

“Develerinizi ıhdırmayınız!” deyince, temsilcilerin elleri yanlarına düştü. Hayvanlarından indiler, hayvanlarını ıhdırmayıp ayakta durdurdular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onları görünce:

“Halkın arka tarafına geliniz!” diye eliyle işaret buyurdu.

Rifâa b. Zeyd, söze başlamak istediği sırada, halktan birisi ayağa kalkıp:

“Yâ Rasûlallah! Bunlar, insanı ücretsiz olarak zorla çalıştıran bir kavimdir!” dedi.

Rifâa b. Zeyd, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Allah seni rahmetiyle esirgesin! Sen o gün bize hayırdan başkasını vermemiştin!” dedikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın kendisi için yazdırmış olduğu yazıyı Peygamberimiz Aleyhisselâmın önüne koydu ve:

“Yâ Rasûlallah! Önündeki, Rifâa b. Zeyd’e daha önce yazıp [yazdırıp] vermiş olduğun yazıdır.

Ona sonradan yapılan vefasızlık da ortadadır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Oku onu ey oğul! Dileğini de açıkla!” buyurdu.

Rifâa b. Zeyd yazıyı okuduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm ondan haberi sordu.[2250]

Temsilciler, Zeyd b. Hârise’nin yaptığını, Peygamberimiz Aleyhisselâma anlattılar.[2251]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ya öldürülmüş olanları ne yaparım?” buyurdu[2252] ve bunu üç kere tekrarladı..

Rifâa b. Zeyd:

“Yâ Rasûlallah! Sen daha iyi bilirsin: Sen kendine helâl olanı haram kılma! Kendine haram olanı da helâl kılma![2253]

Sen bizim için de, helâl olanı haram kılma! Haram olanı da bize helâl kılma!” dedi.[2254]

Temsilcilerden Ebu Zeyd b. Amr:

“Yâ Rasûlallah! Sen, bizden sağ olanları salıver! Öldürülmüş olanlara gelince; onlar şuracıkta ayaklarımın altında kalıversin gitsin! Onlardan dolayı hiçbir hak istenilmesin!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ebu Zeyd doğru söyledi!” buyurdu.[2255]

Temsilciler:

“Yâ Rasûlallah! Zeyd b. Hârise’ye bizimle birlikte bir adam gönder de, o, ailelerimizin ve mallarımızın arasından çekilsin!” dediler.[2256]

Hz. Ali’nin Zeyd b. Hârise’ye Gönderilişi

Cüzam temsilcilerinin istekleri üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali’ye:

“Haydi, yâ Ali! Bin de, onlarla birlikte git!” buyurdu.

Hz. Ali:

“Yâ Rasûlallah! Zeyd bana boyun eğmez!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Al şu kılıcımı!” buyurdu ve kılıcını Hz. Ali’ye verdi.[2257]

Hz. Ali:

“Yâ Rasûlallah! Benim üzerine bineceğim bir hayvanım da yok!” dedi.

Temsilciler:

“İşte sana deve!” dediler.

Hz. Ali, temsilcilerden birisinin devesine bindi ve birlikte yola koyuldular.[2258] Yolda, Zeyd b. Hârise tarafından Ebi Vebr'in Şemr adındaki hayvanına bindirilip Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderilmiş olan elçi[2259] Râfi' b. Mıkyes'e rastladılar.[2260]

Cüzam temsilcileri, Râfi'i devenin üzerinden indirdiler.

Râfi':

"Yâ Ali! Ya benim halim ne olacak? Ben neye bineceğim?" dedi.

Hz. Ali:

"O, onların malıdır. Onu görünce, tanıdılar ve aldılar" dedi.[2261]

Râfi'i terkisine aldı.[2262] Gittiler, Fahleteyn çölünde Zeyd b. Hârise ile askerlerine kavuştular.[2263]

Hz. Ali, Zeyd b. Hârise'ye:

"Resûlullah Aleyhisselâm, şu kavme, elinde bulunan esirlerin ve malların hepsini iade etmeni sana emrediyor!" dedi.

Zeyd b. Hârise:

"Resûlullah Aleyhisselâm tarafından geldiğine bir alâmet, bir işaret var mıdır?" diye sordu.

Hz. Ali:

"Bu kılıcıdır!" dedi.

Zeyd b. Hârise, Peygamberimiz Aleyhisselâmın kılıcını görünce, tanıdı.

Hemen hayvanından inip askerlere seslendi:

Askerler kendisinin yanında toplanınca, onlara:

"Kimin elinde esirlerden veya maldan ne varsa, onu hemen Resûlullah Aleyhisselâmın şu elçisine iade etsin!" dedi.[2264]

Herkes, Cüzamlardan almış oldukları her şeyi geri verdiler.[2265]

Sihir ve Kehanetin Mânâları, Çeşitleri, Tarihçeleri ve Yahudi Sihirbazı Lebid'in Peygamberimiz Aleyhisselâmı Sihirle Öldürmeye Kalkışı

Sihrin Çeşitli Mânâları

Sihir sözü, Araplarca, bir şeyi yönünden çekip çevirmek, değiştirmek yerine de kullanılır.[2266]

Sihir, lügatta, sebebi gizli ve ince olan şeye; şeriat teriminde de, sebebi gizli olan ve aslına uymayan, gözbağcılık, düzenbazlık, oyunculuk biçimindeki şeylere denir.[2267]

Sihir, kötü kişilerde görülen, itiraz ve reddedilmesi güç olmayan olağanüstü işler diye de tarif edilir.[2268]

Sihrin Türkçe'de karşılığı, büyü ve cadılıktır.

Sihir, aslında, insanın ciğerine vurarak sersemletmek mânâsına masdar olup; sonradan, cadılıkta kullanılmıştır.[2269]

Sihrin üç türlü mânâsı vardır:

1. Aslı ve hakikatı olmayan zihnî hayallemeler, kuruntular, düzen ve oyunlardır ki; hokkabazların el çabukluğuyla gözlerden kaçırmak ve koğucuların da yaldızlı sözlerle kulakları avutmak suretiyle yaptıkları şeyler sihrin birinci bölümündendir.

Yüce Allah, bu çeşit sihir ve sihirbazlar hakkında:

"...Halkın gözlerini büyülediler ve onlara korku saldılar."[2270]

"Onların ipleri ve değnekleri, sihirleri yüzünden, kendisine, gerçekten koşuyormuş hayalini verdi" buyurmuştur.[2271]

O zaman, imansızlar Mûsâ Aleyhisselâmı da böyle bir sihirbaz sandıkları için, ona:

"Ey sihirbaz! Bizim için Rabbine dua et!" diye[2272] hitap etmişlerdi.

2. Sihrin ikinci mânâsı; herhangi bir suretle yaklaşıp şeytanın yardımını sağlamaktır ki, Yüce Allah bu hususta da:

"Şeytanın, kimlerin üzerine indiğini size haber vereyim mi? Onlar her günahkâr yalancının üzerine inerler.[2273] Fakat, o şeytanlar, kâfirlerdir ki insanlara sihri (büyüyü) öğretiyorlardı"[2274] buyurmuştur.[2275]

Sihrin bu çeşidi, ikinci çeşit olarak hayırlı ve mü'min olan cinlerle kâfir şeytan olan cinlerden yardım biçiminde gösterilmiştir.[2276]

3. Suret ve tabiatların değiştirilmesine güç yetirilebileceğine ve meselâ bir insanın merkep yapılabileceğine inanılan şeydir ki, bu çeşit sihrin ilim adamları katında aslı ve hakikatı yoktur.[2277]

Böyle olmakla beraber, sihrin insanlar üzerinde etkili olduğu ve sihirlenen, büyülenen kişinin boş yere kendisini eşek sanarak eşeklenmeye yeltendiği de görülür.[2278]

İbn Haldun da, bu hususta şu bilgiyi verir:

“Sihir ve tılsım bir ilim olup, insan ruhu bunlarla ya doğrudan doğruya, ya da dolayısıyla temel elemanlara tesir edebilir.

Doğrudan doğruya olanına sihir, dolayısıyla olanına tılsım denir.

İnsanlar ruhları itibarıyla bir cinsten iseler de taşıdıkları bazı özellikleri dolayısıyla sınıflara ayrılırlar ve her sınıf da ayrı bir özellik taşır.

İnsanlar üzerindeki tesirleri itibarıyla, sihirbazların ruhları üç gruba ayrılır:

1. İstediklerini doğrudan doğruya kalb ile etkilerler ki; filozofların sihir adını verdikleri budur.

2. Feleklerin tabiat ve mizaçlarından, yahut temel elemanlardan, ya da sayıların özelliklerinden birisiyle etki yaparlar ki; buna tılsım denir ve bu, tesir yönünden birinci gruptakine nisbetle çok zayıf ve düşük kalır.

3. Hariçte hiç aslı ve vücudu olmadığı halde, yapılan ruhî tesir ve telkinlerle birtakım suretler ve hayaller hissettirilir ki; filozoflar, buna da gözbağcılık adını verirler.

Sihirbazların ruhlarındaki özellik, sair beşerî özellikler, kendilerinde yaratılıştan mevcut olup, bunun fiil alanına çıkması ya riyâzâtla, ya da şeytanlara itaat ve tapmakla olabilir.

Peygamberlere gelince; onların ruhlarında öyle bir özellik vardır ki, onlar bu özellikleriyle Allah’ı marifet ederler, Allah tarafından gelen meleklerle görüşür ve konuşurlar. Allah’ın izni ve yardımıyla birtakım mucize ve harikalar gösterirler.”[2279]

Sihrin Peygamberlik Sıfatları ve Vazifeleri Üzerinde Tesirinin Olmadığı

Sihir; peygamberlerin ne peygamberlik sıfatlarına, ne de peygamberlik vazifelerine tesir edemez.

Ancak, peygamberlerin birer insan olmaları itibarıyla, hastalanmaları nasıl tabiî ise, sihrin de kısa bir müddet için kendilerinin bazı dış organları üzerinde az çok bir sarsıntı yapabileceği, bir donukluk, durgunluk meydana getirebileceği mümkün görülmüştür.[2280]

Sihrin Keramet ve Mucize ile İlgisinin Bulunmadığı

Sihir, fâsık, dinle ilgisi kesilmiş kimselerde görülür. Böyle olan kişilerde keramet zuhur etmez.

Sihirbaz, yapmak istediği şeyi oluşturuncaya kadar, her türlü sözden ve işten yararlanmaya çalışır. Keramette ise, böyle şeylere gerek ve ihtiyaç duyulmaz. Keramet, ancak şeriata son derecede bağlı, dince tehlikeli sayılan tutum ve davranışlardan son derecede çekingen olan Allah dostlarından, kendiliğinden zuhur eder.

Mucizeye gelince; peygamberlerin, peygamberliklerini isbatlamak üzere Allah'ın izniyle gösterip inkârcılara meydan okudukları birtakım olağanüstü işlerdir ki, bu vasıflarıyla kerametten de ayrılırlar ve üstünlük taşırlar.[2281]

Sihrin İslâm'da Yasak Olması

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bir gün:

"İnsanı helâka sürükleyen yedi şeyden çekininiz!" buyurmuştu.

"Yâ Rasûlallah! Nedir bu tehlikeli şeyler?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"1. Allah'a şerîk koşmak,

2. Sihir yapmak,

3. Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmek,

4. Ribâ (faiz) yemek,

5. Yetim malı yemek,

6. Savaş meydanında dönüp kaçmak,

7. Zinadan korunan, böyle bir şey hatırından bile geçmeyen Müslüman kadınlarına zina isnad etmek!” buyurdu.[2282]

Yine Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyurduklarına göre:

“Bir şeye düğüm vurup efsun yapan kişi sihir yapmış; sihir yapan da küfre sapmış (büyük bir günah işlemiş) olur!”[2283]

“Muhabbet vesaire için efsun yapmak, iplik okumak veya nüsha yazmak suretiyle sihir yapmak, şirktir!”[2284]

“Kim bir sihirbaza veya kâhine veya yıldızlara bakıp gaibden haber veren kimseye gider, ondan bir şeyler sorar ve onun söylediklerini de doğrularsa, Muhammed Aleyhisselâma indirilmiş olanı inkâr etmiş olur!”[2285]

“Sihre inanan kişi, Cennete giremez!”[2286]

Sihrin ve Sihirbazlığın Tarihçesi

Sihir ve sihirbazlık, öteden beri, birçok milletlerde; Araplarda, Rumlarda, Hintlilerde, Acemlerde (İranlılarda),[2287] Mısırlılarda... görülegelen tarihî bir vâkıadır.[2288]

Nuh Aleyhisselâmın torunu Erfahşed’in oğlu Kaynan, sihirbazdı.[2289]

Dahhâk b. Ulvan b. Amlîk b. Âd, Babile taraflarına varıp orada yerleştikten sonra Babil’i kurmuş, etrafta ne kadar sihirbaz varsa hepsini Babil’de toplamış, sihri öğrenmiş ve hatta sihirbazlıkta önder olmuştu.[2290]

Dahhâk’tan sonra, Babil’de Nemrud (Nümrud) b. Ken’an (Feridun) hüküm sürdü. Kendisi, hey’et ilmine vâkıftı. Her taraftaki hey’et bilginlerini Babil’de topladı. İbrahim Aleyhisselâmı ateşe atan, bu idi.[2291]

Musa Aleyhisselâmın karşısına 72 sihirbaz çıkarılmıştı. Bunların 70’i İsrail oğullarındandı, ikisi de Farslı idi.[2292]

İsrail oğullarından olan sihirbazlar, Musa Aleyhisselâmın mucizesi karşısında Müslüman olmuşlar ve Firavun tarafından astırılmışlardı.[2293] Farslı olan sihirbazlar ise, Müslüman olmamışlar ve kaçmışlardı.[2294]

Süleyman Aleyhisselâmın devrinde de sihirbazlık çok yaygındı. Süleyman Aleyhisselâm, bu hususta yazılan kitapları toplattırıp bir sandık içinde, kürsüsünün altına gömdürmüştü.

Süleyman Aleyhisselâmdan sonra, bu kitaplar ortaya çıkarılarak:

“Bu, Allah’ın Süleyman’a indirdiği, onun da halktan esirgediği, gizlediği ilimdir!” dediler ve onu din edindiler.

Yahudiler arasında sihirbazlık sürdü gitti.[2295]

Sihirbazlıkla kâhinlik arasında sıkı bir münasebet vardı.

Musa Aleyhisselâmın karşısına çıkarılan sihirbazlar, Mısır başkâhinleri idi.[2296]

İsa Aleyhisselâmın devrinde de birçok başkâhinin bulunduğu ve hatta İsa Aleyhisselâmın asılmasını en başta onların istedikleri ve bu hususta en çok direnenin de kâhin-i âzam olduğu görülür.[2297]

Kehânet ve Çeşitleri

Kehânet; gaibden haber vermek, falcılık, bakıcılık etmek demektir.

Kişinin işlerini gözeten, yöneten kimseye de, kethudâ mânâsına olarak, kâhin denilir.[2298]

Kâhin; gelecek zamanda olacak şeylerden haber veren ve kâinatın sırlarına, gayb ilmine vâkıf olduğunu iddia eden kimse demektir.[2299]

Kâhinler; kendilerinin cinlerden tâbileri bulunduğunu, onların görünüp kendilerine haberler getirdiklerini söylerlerdi.

Kâhine arrâf ve müneccim de denilir.

Araplar, her ilim sahibine müneccim, tabibe de kâhin ismini verirlerdi.

Arrâflar sözün gelişinden, işten, halden soruşturup bir şeyler anlarlar; bununla da, her şeye vâkıf olduklarını, çalınmış şeyleri, yitiklerin yerlerini vesâireyi bildiklerini iddia ederlerdi.

Medine Yahudilerinden Kurayza ve Nadîr kabilelerine de, kitab sahibi, anlayış ve bilgi sahibi oldukları için “Kâhinân=iki kâhin kabile” denirdi.[2300]

Önceleri, cinler, şeytanlar göklere çıkmaktan men edilmedikleri için, göklerin ses dinleme yerlerine sinerek, yeryüzünde vuku bulacak ölüm, yağmur... gibi hadiseler hakkında meleklerin kelamlarından işitebildiklerini gelip kâhinlere haber verirler, onlar da bunları birtakım yalan dolanlarla doldurulmuş olarak halka söylerlerdi.[2301]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın peygamber olarak gönderilmesi üzerine, cinler ve şeytanlar, göklere çıkmaktan, haber hırsızlığından men edildiler.[2302]

Kehânetin Tarihçesi

Kehânetin tarihi de, Tûfan'dan çok öncelerine çıkar.

Nuh Aleyhisselâmın devrinde kâhinlik çok yaygındı. Nuh Aleyhisselâma muarız olan kral, çevre halkına yazı yazarak, tapılmakta olan putlardan başka ilahlar olduğunu bilip bilmediklerini sormuştu.[2303] Nuh Aleyhisselâmın öldürülmesini emreden de o zamanın kâhini idi.[2304]

İdris Aleyhisselâmın öldüğünü ortalığa yayan ilk kâhin de şeytandı.[2305]

Kâhinlerin en büyükleri, Mısır'da bulunuyordu.

Kâhinlerin kehânetleri, yıldızlar üzerine idi. Kâhinler; bütün ilimlerin kendilerine yıldızlardan geldiğini ve gayb haberlerinin onlar tarafından verildiğini, tabiat sırlarının onlar tarafından öğretildiğini, bütün gizli ilimlerin onlar tarafından gösterildiğini iddia ederlerdi.

Kâhinler; türlü türlü tılsımlar düzerler, konuşur heykeller yaparlar, yürür suretler çizerler, yüksek yüksek binalar çatarlar, tıp ilimlerini taşların üzerine kazırlar, düşmanları yurtlarından men edecek birtakım şaşılacak şeyler yaparlardı.

Kâhinlerin Mısır'da 85 şehri olup, bunlardan 45'i yeraltında, 40'ı da yerüstünde idi. Her şehirde kâhinlerden bir başkan bulunmakta, kâhinlerin sayıları da binleri aşmakta idi.

Kâhinler; kâinatı yönettiğine inandıkları 7 yıldızdan birine yedi yıl taparlar ve Mâhir adını alırlardı.

Mâhir, yedi yıldızdan her birine yedişer yıl taptıktan sonra, Kaaatır diye anılırdı.

Kaaatırlık mertebesine erişen kâhin, kral ile oturur kalkardı.

Kral; kaaatırın görüşü ve reyi ile hükmeder, onu görünce ayağa kalkar, ona saygı gösterirdi.

Kaaatır, her gün, kralın yanında bulunmak üzere; giyinip kuşandıktan sonra, gider, kralın yanına otururdu.

Sonra, diğer kâhinler de, sanat ve hüner sahipleriyle birlikte içeri girerler ve kaaatırın hizasında dururlardı.

Kâhinlerden her biri, bir yıldıza hizmet eder ve Arapların Abduşşems diye ad taktıkları gibi, bunlara da Yıldız Kulu mânâsına gelen Abdulkevkeb adı verilirdi.

Kaaatır, mâhir adını taşıyan kâhinlerden birine:

“Sahibin nerede?” diye sorar, o da:

“Filan burçta, filan derecede, filan dakikada!” diye cevap verirdi.

Kaaatır, yıldızların bulundukları yeri öğreninceye kadar, hizasındaki mâhirlere sorusunu tekrarladıktan sonra, krala döner ve:

“Kralın bugün şöyle şöyle yapması, şunu şunu yemesi, şu vakitte cinsel münasebette bulunması yararlı görünüyor ve bütün göreceği şeyler yararlı görünüyor!” derdi.

Kaaatırın önünde duran kâtip de, kaaatırın bütün söylediklerini yazardı.

Bundan sonra, kaaatır sanat ve hüner sahiplerine döner; birer birer, onlara:

“Sen taş üzerine şöyle bir sûreti şöylece çiz!” derdi.

Sanat sahipleri Dârü’l-Hikme merasimine gittikleri zaman da, o gün yapmaları yararlı olacak işler, kendilerinin önlerine konulurdu.

Kral da kaaatırın söylediklerine göre hareket ederdi.

Böyle, olan biten bütün şeyler, o gün bir sahifeye kaydedilir, sahife dürülüp bükülür, kralın mahzenine konulurdu.[2306]

Tûfan’dan sonra, Mısır’da bir müddet Nuh Aleyhisselâmın dini üzere kalındı. Kâhin adı ayıp sayıldı. Bunun yerine, buyruklarına karşı gelinmez mânâsına olarak hâkim adı taşındı.[2307]

Araplarda ilk kâhin de, Şıkk b. Huveyl, b. İrem, b. Sam, b. Nuh idi.[2308]

Arap kâhinleri arasında Satîh, erişilemeyecek bir dereceye erişmiş, kendisine "Kâhinler Kâhini" diye ad verilmişti.

Satîh gaibden haber verir, şaşılacak şeyler anlatırdı.[2309]

Yemen kralı Rebia b. Nasr, bir rüya görmüş, ondan ürkmüştü.

Ülkesinde ne kadar kâhin, sihirbaz, falcı ve müneccim varsa, hepsini yanına toplamış ve onlara:

"Ben bir rüya gördüm, ondan ürktüm. Bunun yorumunu bana bildiriniz?" demişti.

Onlar:

"Rüyanı bize anlat da, sana yorumunu bildirelim?" dediler.

Kral:

"Ben rüyamı size anlatırsam, bildireceğiniz yorumun doğruluğuna emin ve mutmain olamam.

Rüyamı anlatmadan onu bilemeyen kimse, onun doğru yorumunu da bilemez!" dedi.

İçlerinden birisi:

"Eğer kral böylesini istiyorsa, Satîh'a haber salsın!

Çünkü, ondan daha bilgili kimse yoktur![2310] Bu hususta sözlerine inanılabilecek en bilgili kişi odur!" dedi.[2311]

Satîh'ın muasırı olan Şıkk b. Yeşkür de, Araplar arasında yetişen İkinci Şıkk idi.

Kendisi, Arapların hakîmlerindendi.[2312]

Yahudiler Peygamberimiz Aleyhisselâmı Ne Zaman ve Nasıl Sihirle Öldürmeye Kalkıştılar?

Hicretin 7. yılında idi ki; Müslüman olduğunu açıkladığı halde münafıklıktan ayrılmayan ve sihirbazlıkta çok maharetli olan Yahudi Lebid b. A'sam'a, Yahudilerin elebaşıları:

"Ey Ebu'l-A'sam! Sen bizim en bilgili sihirbazımızsın!

Muhammed bizim erkeklerimizi ve kadınlarımızı sihirledi, büyüledi.

Biz ona karşı bir şey yapamadık!

Sen onun bize neler yaptığını, dinimize nasıl aykırı davrandığını, bizden kimleri öldürdüğünü veya sürgün ettiğini gördün!

Biz, bütün yaptıklarına karşı onu sihirleyip cezalandırmak üzere seni tutuyor, görevlendiriyoruz!” dediler ve Peygamberimiz Aleyhisselâma sihir yapması için de üç dinar (altın) verdiler.

Lebid b. A’sam, Peygamberimiz Aleyhisselâmın tarağıyla başından taranmış saçlarını elde etmeye girişti.[2313]

Yahudilerden bir genç; gelir gider, Peygamberimiz Aleyhisselâmın işini tutardı.

Yahudiler, Peygamberimiz Aleyhisselâmın saç ve sakal tarantısıyla bazı tarak dişlerini elde edinceye kadar bu gencin üzerine düştüler.[2314]

Yahudi genci, Peygamberimiz Aleyhisselâmın saç tarantısıyla tarak dişlerini alıp Yahudilere verdi.[2315]

Lebid b. A’sam, istediğini ele geçirince, ona birtakım düğümler dövdü ve üfledi.

Bu düğümlenmiş ve üflenmiş saç tarantılarını, erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığının içine koydu. Sonra, onu götürüp kuyunun içindeki basamak taşının altına yerleştirdi.[2316]

Bu kuyu, Zurayk oğullarına aitti.[2317]

Lebid b. Asam sihir yaptıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm hastalandı.[2318] Başının saçları dökülmeye başladı.[2319] Peygamberimiz Aleyhisselâm, yapmadığı bir işi yapmış;[2320] zevcesine yaklaşmadığı halde, yaklaşmış gibi sanır oldu![2321] Peygamberimiz Aleyhisselâmın gözlerinin feri de azaldı.

Ashab-ı Kiram, hastalığını yoklamaya geldiler.[2322]

Hastalığı günlerce sürdü.[2323] Yemekten içmekten.. kaldı.[2324]

Peygamberimiz Aleyhisselâm hastalanınca, Lebid b. A’sam’ın kızkardeşlerinden birisi, Hz. Âişe’nin yanına gelmişti.

Kadın, Peygamberimiz Aleyhisselâmın hastalandığını öğrenince, dönüp bunu kızkardeşlerine ve Lebid'e haber verdi.

Onlardan birisi:

"Eğer o gerçekten peygamberse, kendisine bu iş haber verilir. Aksi takdirde, bu sihir kendisine nereden gösterilir? En sonunda, aklı başından gider. Böylece de, kavmimiz ve dindaşlarımız, umduklarına ermiş olur!" dedi.

A'sam'ın kızları, Lebid'den daha sihirbaz, daha beter idiler.

Yüce Allah, Peygamberine yapılan sihrin kim tarafından ve nasıl yapıldığını ve konulan yerini gösterdi.[2325]

Hz. Âişe der ki:

"Nihayet, Resûlullah Aleyhisselâm, günün birinde tekrar tekrar dua etti. Sonra da, bana:

'Ey Âişe! Yapmış olduğum duamı Allah'ın kabul buyurduğunu biliyor musun? Bana meleklerden iki melek geldi.[2326] Onlardan birisi:

'Sihirlenmiştir!' dedi.

Biri, öbürüne:

'Kim sihir yapmış ona?' diye sordu.

Öbürü:

'Lebid b. A'sam!' dedi.

Biri, öbürüne:

'Sihir ne ile yapılmıştır?' diye sordu.

Öbürü:

'Erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığı, tarak, saç sakal tarantısıyla!' dedi.

Biri, öbürüne:

'Nerededir o?' diye sordu.

Öbürü:

'Zervan kuyusunda,[2327] basamak taşının altındadır!' dedi.

Biri, öbürüne:

'Onun şifa bulması ne iledir?' diye sordu.

Öbürü:

'Kuyu suyunun tamamıyla çekilip içindeki basamak taşının kaldırılması ve altındaki kurumuş erkek hurma çiçeği kapçığının çıkarılması sûretiyledir!' dedi.

Bundan sonra, melekler havalanıp gittiler."

Yapılan Sihrin Zervan Kuyusundan Çıkarılışı ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kurtuluşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir'i çağırdı. Meleklerden işittiği şeyleri onlara beyan ve Zervan kuyusuna hemen gitmelerini emir buyurunca, Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir, Zervan kuyusuna gittiler. Kuyunun suyu kınaya boyanmış,[2328] kuyunun başındaki hurma ağaçlarının başları da, şeytan başları gibi idi![2329]

Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir, kuyunun suyunu çekip boşalttılar, içindeki basamak taşını kaldırdılar.

Taşın altındaki hurma çiçeği kapçığı,[2330] Peygamberimiz Aleyhisselâmın tarağı, başının saç tarantısı, üzerine iğneler saplanmış mumdan bir heykeli, yine üzerine onbir düğüm vurulmuş ve iğneler saplanmış bir yay kirişi bulunup çıkarıldı.[2331]

Yay kirişi üzerindeki düğümleri çözmeye güç yetirilemedi.[2332]

Cebrail Aleyhisselâm gelip Felak ve Nâs sûrelerinin âyetlerini okudukça, düğümler çözülmeye başladı!

Peygamberimiz Aleyhisselâm, her düğüm çözüldükçe, önce elem, sonra rahatlık duymakta idi.[2333]

En son düğüm çözüldüğü zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm, diz bağından boşanmış, kurtulmuş gibi açılıverdi.[2334]

Yemek yemeye, su içmeye başladı.[2335]

Zervan Kuyusunun Kapatılışı ve Lebid b. A'sam'ın Sorguya Çekilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, emredip Zervan kuyusunu kapattırdı.[2336] Lebid b. A'sam'a haber gönderdi ve:

"Allah bana senin yaptığın sihri haber verdi ve yerini de gösterdi. Sen bunu ne için yaptın?" diye sordu.

Lebid:

"Dinar (altın) sevgisinden dolayı!" dedi.[2337]

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Yâ Rasûlallah! Onu öldürsen!" denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onun sonunda göreceği ilahî azab, daha şiddetlidir!" buyurdu.[2338]

Bir daha onun ne yüzünü gördü, ne de bu suçunu anıp başına kaktı.[2339]

Hayatına kasdetmiş olan Zurayk oğulları Yahudilerinden hiç kimseyi öldürmedi.[2340]

Eban b. Saîd b. Âs'ın Müslüman Oluşu

Eban b. Saîd'in Kimliği

Eban b. Saîd b. Âs'ın soyu, Peygamberimiz Aleyhisselâmın soyu ile Abdi Menaf'ta birleşir.[2341]

Eban'ın babası Ebu Uhayha Saîd b. Âs, Kureyş müşriklerinin ulularındandı. Ebu Uhayha'nın oğullarından Halid ile Amr, ilk sıralarda Müslüman olmuşlardı.[2342]

Eban, Ebu Cehil'in halasının oğlu idi.[2343] Ebu Cehil gibi, o da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın azılı düşmanlarındandı.[2344]

Kardeşleri Halid'le Amr Müslüman oldukları zaman, onları söylediği bir şiirle kınamıştı.[2345]

Eban'ın Müslüman Oluşunun Sebebi

Eban b. Saîd, Hudeybiye seferinden önce, ticaret için Şam'a gitmiş, orada bir Hıristiyan papazla karşılaşmıştı.

Eban, ona:

“Ben Kureyş kabilesinden bir adamım. İçimizden bir adam çıktı. Kendisinin Resûlullah olduğunu; Musa ve İsa gibi, kendisini de Allah’ın peygamber olarak gönderdiğini iddia ediyor! Sen buna ne dersin?” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâm hakkındaki görüşünü sorunca, papaz:

“O adamınızın adı nedir?” diye sordu.

Eban:

“Muhammed!” dedi.

Papaz:

“Ben Onu sana tarif edeyim!” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın şekil ve şemâilini (fizikî yapısını), yaşını, babasını, dedesini, soyunu anlattı.

Eban:

“O da, aynen böyledir!” dedi.

Papaz:

“Öyleyse, vallahi, O, önce Araplara, sonra da bütün yeryüzüne galip ve hakim olacaktır! Sen O salih zâta benden selam söyle!” dedi.

Eban, Mekke’ye döndüğü zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm ve ashabı hakkında, bizatihî, bir şey söylemeden soruşturmalar yaptı. Aldığı bilgiler, papazın söylediği gibi idi.

Eban; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hudeybiye’den dönüşünden sonra, Hudeybiye musâlahasıyla Hayber seferi arasında, yani Hicretin 6. yılının sonu ile 7. yılı arasında Müslüman oldu ve Müslümanlığını güzel amellerle güzelleştirdi.[2346]

Allah ondan razı olsun!

Haccac b. Ilâtu’s-Sülemî’nin Müslüman Oluşu

Haccac’ın Kimliği ve Müslüman Oluşunun Sebebi

Haccac, Süleym oğulları kabilesindendi.[2347] Kendisi çok zengindi. Süleym oğulları yurdundaki altın madenleri ona aitti.[2348]

Haccac; Süleym oğulları kabilesinden bazı kimselerle birlikte, hayvanlarına binip Mekke’ye doğru yola çıkmışlardı.

Korkunç bir vadide bulundukları sırada, gece karanlığı basınca, orada oturakaldılar, yollarına devam edemediler.

Arkadaşları, Haccac'a:

"Ey Ebu Kilâb! Kalk da, kendin ve arkadaşların için bir eman ve selamet çaresine bak!" dediler.

Haccac, ayağa kalkıp arkadaşlarını korumak üzere, onların çevresinde dolaşmaya ve:

"Selametle dönünceye kadar, kendim ve arkadaşlarım ve binitlerimiz için şu vadideki her cinnîden Tanrı'ya sığınırım!" demeye başladı.

O sırada, birisinin:

"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin bucaklarından geçip gitmeye gücünüz yeterse, haydi, geçip gidiniz! Allah'ın bahşedeceği bir kudretle olmadıkça, asla geçip gidemezsiniz!"[2349] (Rahman: 33) diyerek seslendiğini işitti.

Haccac, Mekke'ye varınca, Kureyş müşriklerinin toplandıkları bir mecliste, bunu onlara haber verdi.

Kureyş müşrikleri:

"Vallahi, ey Ebu Kilâb! Sen dinden çıktın, sapıttın.

Muhammed de, bu sözün kendisine vahyedildiğini söylüyordu" dediler.

Haccac:

"Vallahi, ben bu sözü kulaklarımla işitmişimdir! Bunu şu arkadaşlarım da işitmişlerdir" dedi.[2350]

Haccac, Peygamberimiz Aleyhisselâmın nerede olduğunu sordu.

"Medine'dedir" denildi.[2351]

Haccac; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber'de bulunduğu sırada Müslüman oldu ve Hayber'in fethinde Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında bulundu.[2352]

Haccac; Medine'ye hicret ederek, Ümeyye b. Zeyd oğulları yanında bir ev yapıp yerleşti ve orada bir mescid de yaptı.[2353]

Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber Yahudilerini Allah'a ve Allah'ın Resûlüne İmana Davet Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber Yahudilerine bir yazı göndererek onları hakkı itiraf ve kabule davet etti.

Onlara gönderdiği yazısında şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Musa'nın ve kardeşinin dostu ve Musa'nın getirdiklerinin doğrulayıcısı Muhammed Resûlullah tarafındandır.

Ey Tevrat ehli topluluğu!

Allah size Kitabınızda:

'Muhammed, Allah'ın Resûlüdür! Onunla birlikte bulunanlar da, kâfirlere karşı çok şiddetli, kendi aralarında ise çok merhametlidirler. Onları, hep rükû ve sücud halinde, Allah'tan lutuf ve hoşnutluk dilerlerken görürsün. Onlar yüzlerindeki secde eserinden tanınırlar. Bu, onların Tevrat'taki tavsif ve temsilleridir.

Onların İncil'deki tavsif ve temsilleri de, filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerinde dimdik yükselmiş, ekincilerin hoşuna giden bir ekin gibidir. Onlar, kâfirleri kızdırmak için yetiştirilmişlerdir. Allah, onlardan iman eden, salih amellerde bulunanlara, hem yarlıganma, hem büyük mükâfat va'd etmiştir'[2354] diye buyurmadı mı?

Siz bunu Kitabınızda muhakkak yazılı bulmuşsunuzdur.

Ben, size Allah hakkı için and veriyorum!

Üzerinize indirilmiş olanlar için and veriyorum!

Sizden önceki torunlara kudret helvası, selva kuşu eti yediren Allah için and veriyorum!

Babalarınızı Firavun'dan ve onun yaptığı kötülüklerden kurtarıncaya kadar denizi kurutan Allah için and veriyorum!

Allah'ın size indirdiği Kitabda, Muhammed'e iman edeceğiniz hakkındaki âyetleri bulmadığınızı bana haber verebilir misiniz?![2355]

Eğer bunu Kitabınızda bulmadınızsa, size zorlama yok![2356]

‘Artık iman ile küfür apaçık belli olmuştur...’[2357]

Sizi Allah’a ve O’nun Peygamberine imana davet ediyorum!”[2358]

2229 Belâzurî, Ensâb, 1/377.
2230 Yâkût, 2/258, 259.
2231 İbn İshak, İbn Hişam, 4/260, Vâkıdî, Megâzî, 2/555-556, İbn Sa’d, 2/88, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Kayyım, 2/135, Halebî, 3/179, Zürkânî, 2/158.
2232 Vâkıdî, Megâzî, 2/557, İbn Sa’d, 2/88, İbn Seyyid, 2/107.
2233 Vâkıdî, Megâzî, 2/557, İbn Sa’d, 2/88.
2234 İbn İshak, İbn Hişam, 4/261, Vâkıdî, Megâzî, 2/557.
2235 İbn İshak, İbn Hişam, 4/261.
2236 İbn İshak, İbn Hişam, 4/260, 261, Vâkıdî, Megâzî, 2/556, 557, İbn Sa’d, 2/88.
2237 İbn İshak, İbn Hişam, 4/260, 261, Vâkıdî, Megâzî, 2/556, 557, İbn Sa’d, 2/88.
2238 İbn İshak, İbn Hişam, 4/261, 262.
2239 Vâkıdî, Megâzî, 2/558.
2240 İbn İshak, İbn Hişam, 4/262.
2241 Vâkıdî, Megâzî, 2/558.
2242 İbn İshak, İbn Hişam, 4/262.
2243 Vâkıdî, Megâzî, 2/558.
2244 İbn Esîr, Kâmil, 2/208.
2245 İbn İshak, İbn Hişam, 4/262.
2246 Vâkıdî, Megâzî, 2/558.
2247 İbn İshak, İbn Hişam, 4/262, 263.
2248 İbn İshak, İbn Hişam, 4/263, Vâkıdî, Megâzî, 2/559, İbn Esîr, Kâmil, 2/208.
2249 Vâkıdî, Megâzî, 2/559.
2250 İbn İshak, İbn Hişam, 4/263.
2251 Vâkıdî, Megâzî, 2/559.
2252 İbn İshak, İbn Hişam, 4/263, Vâkıdî, Megâzî, 2/559, İbn Sa’d, 2/88, İbn Esîr, Kâmil, 2/208.
2253 İbn İshak, İbn Hişam, 4/263.
2254 Vâkıdî, Megâzî, 2/559, İbn Sa’d, 2/88, İbn Seyyid, 2/107.
2255 İbn İshak, İbn Hişam, 4/264, Vâkıdî, 2/559, İbn Sa’d, 2/88.
2256 Vâkıdî, Megâzî, 2/559.
2257 İbn İshak, İbn Hişam, 4/264, Vâkıdî, Megâzî, 2/559.
2258 Vâkıdî, Megâzî, 2/559.
2259 İbn İshak, İbn Hişam, 4/264.
2260 Vâkıdî, Megâzî, 2/559, İbn Sa’d, 2/88.
2261 İbn İshak, İbn Hişam, 4/264.
2262 Vâkıdî, Megâzî, 2/559.
2263 İbn İshak, İbn Hişam, 4/264, Vâkıdî, Megâzî, 2/559, İbn Sa’d, 2/88.
2264 Vâkıdî, Megâzî, 2/559, 560.
2265 İbn İshak, İbn Hişam, 4/264, Vâkıdî, Megâzî, 2/560, İbn Sa’d, 2/88.
2266 İbn Esîr, Nihâye, 2/346, Ebu’l-Beka, Külliyât, s. 208.
2267 Fîruzâbâdî, 3/305.

2268 Ebu'l-Beka, Külliyât, s. 208, Aynî, 1/277.
2269 Mütercim Âsım Efendi, Kâmûs Tercemesi, 2/382.
2270 A'râf: 116.
2271 Tâhâ: 66.
2272 Zuhruf: 49.
2273 Şuarâ: 221, 222.
2274 Bakara: 102.
2275 Râgıb, s. 226.
2276 Râzî, 3/206.
2277 Râgıb, s. 226.
2278 Mütercim Âsım Efendi, Kâmûs Tercemesi, 2/382.
2279 İbn Haldun, Mukaddime, 1/414, 415.
2280 Kadı Iyaz, 2/197, 199.
2281 Aynî, 21/277.
2282 Buhârî, Sahîh, 3/195, Müslim, 1/92, Beyhakî, Sünen, 6/284.
2283 Abdurrezzak, 11/17, Buhârî, Sahîh, 3/195, Müslim, 1/92, Aynî, 21/278, 279.
2284 Ebu Davud, 4/9, 10.
2285 Heysemî, 5/118.
2286 Ahmed b. Hanbel, 3/399.
2287 Aynî, 21/277.
2288 İbn Habib, s. 388.
2289 İbn Esîr, Kâmil, 2/79.
2290 Dineverî, s. 4.
2291 Dineverî, s. 8.
2292 İbn Habib, s. 288.
2293 A'râf: 115, 117, 126, Tâhâ: 62, 69, İbn Habib, s. 388.
2294 İbn Habib, s. 388.
2295 Taberî, Tefsîr, 1/444, 446.
2296 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 102.
2297 Markos İncili, 14:53-64.
2298 Fîruzâbâdî, 4/266.
2299 İbn Esîr, Nihâye, 4/214, Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 122.
2300 İbn Esîr, Nihâye, 4/214, 215.
2301 Taberî, Tefsîr, 1/444.
2302 Cinn: 8-9.
2303 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 150.
2304 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 59.
2305 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 56.
2306 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 102, 103.
2307 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 106.
2308 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 97.
2309 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 93.
2310 İbn İshak, İbn Hişam, 1/15, 16.
2311 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 94.
2312 Mes'ûdî, Ahbâru'z-zamân, s. 98.

2313 İbn Sa’d, 2/197.
2314 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/574, Diyarbekrî, 2/40, 41.
2315 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/574.
2316 İbn Sa’d, 2/197, Semhûdî, 4/1137.
2317 Semhûdî, 4/1135.
2318 İbn Ebi Şeybe’den naklen İbn Abdi Rabbih, 6/277, Diyarbekrî, 2/41.
2319 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/574.
2320 İbn Sa’d, 2/197, Ahmed b. Hanbel, 6/75, Buhârî, Sahîh, 7/28, 29, Müslim, 4/1720, İbn Mâce, 2/1173.
2321 Buhârî, Sahîh, 7/88.
2322 İbn Sa’d, 2/196, 197.
2323 Ahmed b. Hanbel, 4/367, İbn Abdi Rabbih, 6/277.
2324 İbn Sa’d, 2/198.
2325 İbn Sa’d, 2/197, 198.
2326 İki melekten, soran İsrafil, cevaplayan da Cebrail Aleyhisselâmdı (Aynî, 21/280).
2327 İbn Sa’d, 2/196, 198, Ahmed b. Hanbel, 6/57, Buhârî, Sahîh, 7/28, 29, Müslim, 4/1720, İbn Mâce, 2/1173.
2328 İbn Sa’d, 2/198, 199, Semhûdî, 4/1138, Kastallânî, Mevâhib, 2/201.
2329 Ahmed b. Hanbel, 6/57, Buhârî, Sahîh, 7/29.
2330 İbn Sa’d, 2/198, Semhûdî, 4/1138, Kastallânî, Mevâhib, 2/201.
2331 Aynî, 21/282, Kastallânî, Mevâhib, 2/201.
2332 Diyarbekrî, 2/41.
2333 Aynî, 21/282, Kastallânî, Mevâhib, 2/201.
2334 Ahmed b. Hanbel, 5/397, İbn Abdi Rabbih, 6/277, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/574, Diyarbekrî, 2/41.
2335 İbn Sa’d, 2/199.
2336 Buhârî, Sahîh, 7/29, Müslim, 4/1721, İbn Mâce, 2/1173.
2337 İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 10/197, Semhûdî, 4/1137.
2338 Aynî, 21/282.
2339 İbn Sa’d, 2/199.
2340 Abdurrezzak, 6/65, İbn Sa’d, 2/199.
2341 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/46.
2342 İbn Hacer, İsâbe, 1/13.
2343 Zehebî, Siyer, 1/189.
2344 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/46.
2345 İbn İshak, İbn Hişam, 4/4, İbn Abdilberr, 1/62, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/46.
2346 İbn Abdilberr, 1/62, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/46, Diyarbekrî, 2/41.
2347 İbn Abdilberr, 1/325, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/456, İbn Hacer, İsâbe, 1/313.
2348 Vâkıdî, Megâzî, 2/702, İbn Abdilberr, 1/326.
2349 Rahmân: 33.
2350 İbn Abdilberr, 1/325, 326, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/456, 457, İbn Hacer, İsâbe, 1/313.
2351 İbn Hacer, İsâbe, 1/313.
2352 Vâkıdî, Megâzî, 2/702, İbn Hacer, İsâbe, 1/313.
2353 İbn Abdilberr, 1/325, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/456.
2354 Feth: 29.

2355 İbn İshak, İbn Hişam, 2/193, Beyhakî, Sünen, 10/180, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/469.
2356 Bakara: 256.
2357 İbn İshak, İbn Hişam, 2/193, Beyhakî, Sünen, 10/180, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/469.
2358 Aynı kaynaklar

YEDİNCİ BÖLÜM
HAYBER GAZASI

Gazanın Tarihi, Mevkii ve Sebepleri

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hudeybiye'den döndükten ve Zilhicce ayı ile Muharrem'in bir kısmını Medine'de geçirdikten sonra, Hicretin 7. yılında, Muharrem ayının sonuna doğru Hayber üzerine yürümüştür.[2359]

Gazanın mevkii, Hayber'dir.

Hayber; Şam yolu üzerinde, Medine'ye sekiz beridlik,[2360] yani 48 millik uzaklıkta,[2361] birçok ekinlikleri ve hurma bahçeleri bulunan bir şehirdir.

Hayber; Yahudice kale demektir.[2362]

Amâlik kavminden, Hayber b. Kaniye b. Mehlail adında bir adam Hayber'e gelip yerleştiği için şehre Hayber ismi verildiği ve, yine bunun gibi, Semûd kavminden Vatîh b. Mâzin adındaki kimseden dolayı da Vatîh kalesine Vatîh isminin verildiği rivayet edilir.[2363]

Hayber şehri:

Natat,

Şıkk,

Ketibe diye üç bölgeye ayrılır ve her bölge de kalelerden meydana gelir.

Natat bölgesi:

1. Nâim,
2. Sa'b b. Muaz,
3. Zübeyr kalelerinden oluşur.

Şıkk bölgesi:

1. Übeyy (Sümran),

2. Nizar (Beriyy) kalelerinden oluşur.

Ketibe bölgesi:

1. Kamus,

2. Vatîh,

3. Sülalim kalelerinden oluşur.[2364]

Hayber gazasının birçok sebepleri vardır:

Benî Nadîr Yahudileri aradaki muahedeye rağmen Peygamberimiz Aleyhisselâmın üzerine damdan kaya yuvarlamak suretiyle hayatına kasdettikleri için yurtlarından çıkarılıp sürüldükleri zaman, onlardan bir kısmı Şam'a, bir kısmı da Hayber'e gelip yerleşmişlerdi.

Sellâm b. Ebi'l-Hukayk'la Kinane b. Rebi' b. Ebi'l-Hukayk ve Huyey b. Ahtab, Hayber'deki akrabalarının evlerine inmişlerdi.[2365]

Medine'den ayrılacakları sırada, Ebu Râfi' Sellâm b. Ebi'l-Hukayk hazinelerini içinde sakladıkları deve tulumunu kaldırarak:

"Bu, bizim dünyayı alçaltmak ve yükseltmek üzere hazırladığımız şeydir! Biz buradaki hurmalıklarımızı bırakıyorsak, Hayber'in hurmalıklarına varıyoruz!" diyerek bağırmıştı.[2366]

Hayber'de, hazırlıklı, cesaretli sayıda Yahudi cemaati bulunuyordu.[2367]

İçlerinde Benî Nadîr Yahudileri eşrafından Sellâm b. Mişkem ile[2368] Benî Nadîr reisi Huyey b. Ahtab ve Kinane b. Rebi' b. Ebi'l-Hukayk, Vâil oğullarından Hevze b. Kays ve Ebu Ammar,[2369] Vahvah b. Amr ve onun kabilesinden bazıları ile[2370] Dubay'a oğullarından Ebu Âmir Abdi Amr b. Sayfî'nin de bulunduğu 19 kişilik bir heyet,[2371] Mekke'ye giderek Kureyş müşriklerini ve onlara bağlı kabileleri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya davet etmişler ve Kureyş müşriklerine:

"Onun işini bitirinceye kadar, biz de sizin yanınızda bulunacak ve sizinle el ve iş birliği yapacağız![2372] Muhammed'e düşmanlık ve onunla çarpışmak hususunda sizinle antlaşma yapalım diye geldik!" demişler ve Kâbe'nin örtüsü arasına girerek antlaşmışlardı.[2373]

Bu Yahudi propaganda heyeti; Kays b. Aylanlardan Gatafanlara gitmişler, onları da kendileriyle birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya davet ve kendilerine Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünü vermeyi taahhüt etmişler,[2374] çevredeki bütün Arap kabilelerine uğramışlar, hepsini ayaklandırmışlar,[2375] en sonunda müşriklerin on bin kişilik ordular topluluğu ile Mekke'den gelip Medine'yi kuşatmalarını sağlamışlardı.[2376]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hendek savaşından boşalır boşalmaz Benî Kurayza Yahudilerini cezalandırması üzerine, Hayber Yahudileri korkmuşlar ve Sellâm b. Mişkem'e gidip bu yolda ne düşündüğünü sormuşlardı.

Sellâm b. Mişkem:

"O bizim üzerimize yürümeden, bütün Hayber Yahudileriyle birlikte, biz onun üzerine yürüyelim! Teymâ, Fedek ve Vâdi'l-kurâ Yahudilerini de yanımıza alalım. Yurdunun ortasında, onunla, eski ve yeni bütün hıncımızla çarpışalım!" demiş, Hayber Yahudileri de:

"İşte, yerinde görüş budur!" demişlerdi.[2377]

Ebu Râfi' öldürülünce, Yahudiler, kendilerine Üseyr b. Zarim'i (veya Büseyr b. Rizam'ı) lider seçmiş bulunuyorlardı.[2378]

Üseyr (veya Büseyr), gözüpek, korkmak bilmez bir adamdı.

Bir gün, Yahudilerin meclisinde ayağa kalkarak:

"Vallahi, Muhammed ashabından her kimi Yahudilerden istediği her kime göndermişse, muhakkak onu öldürmüştür![2379] Fakat, ben ona kendisinin adamlarıma yapamadığını yapacağım!" dedi.

Yahudiler:

"Onun senin adamlarına yapamadığı ve fakat senin ona yapmayı istediğin şey nedir?" diye sordular.

Üseyr:

"Gatafanların yanına gideceğim. Onları, Muhammed'le çarpışmak için toplayacağım!" dedi.[2380]

Üseyr, dediğini yaptı.

Gatafanlara ve daha başkalarına başvurarak, onları Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmak üzere biraraya getirdi.[2381]

Gatafanları Hayber'de topladı[2382] ve Yahudilere:

"Ey Yahudi cemaati! Yurdunun ortasında bulunduğu bir sırada, Muhammed'in üzerine yürüyeceğiz!

Çünkü, hiç kimse yoktur ki, yurdunun ortasında çarpışılsın da, düşmanı umduklarından bir kısmını elde etmemiş, koparmamış olsun!" dedi.

Yahudiler:

"Ne güzel görüşün var!" diyerek Üseyr'i alkışladılar.[2383]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber Yahudilerinin bu hazırlıklarını haber aldı.

Hicretin 6. yılında, Ramazan ayında[2384] Abdullah b. Revâha'yı, üç kişinin başında,[2385] gözcü olarak Hayber'e gönderdi.

Gönderirken de, Abdullah b. Revâha'ya:

"Hayber'i gözetle! Halkın içine gir. Onlar ne yapmak istiyorlar, neler konuşuyorlar, öğren!" buyurdu.

Abdullah b. Revâha, arkadaşlarıyla birlikte Hayber'e gitti.

Arkadaşlarından birini Natat, birini Şıkk, birini de Ketibe kalesine gönderdi.

Üseyr'den ve başkalarından işittikleri şeyleri ezberlediler.

Hayber'de üç gün kaldıktan sonra, Ramazan'ın son gecelerinde Medine'ye dönüp, bütün gördüklerini, işittiklerini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdiler.[2386]

Daha sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına Hârice b. Huseyl el-Eşcâî gelmişti.

Hârice:

"Üseyr b. Zarim'i, Yahudilerin birçok askerî birlikleriyle birlikte senin üzerine yürür bir halde geride bırakmış bulunuyorum!" dedi.[2387]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Üseyr'i Hayber'e vali yapmayı ve böylece çarpışmayı durdurup barışı sağlamayı tasarladı ise

de,[2388] Üseyr buna önce isteklenir gibi olmuş, fakat sonradan hainlik yoluna sapmıştır.[2389]

Yine, Hicretin 6. yılında, Sa’d b. Bekr oğulları kabilesinin de Hayber Yahudilerine yardım için Fedek’e geldikleri ve yapacakları yardıma karşılık Hayber’in hurma mahsulünü Hayber Yahudilerinden istedikleri haber alınmış, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Ali’yi yüz kişilik askerî bir birlikle Fedek’e gönderip onları dağıtmıştı.[2390]

Hayber Yahudilerinin Peygamberimiz Aleyhisselâmı ve Müslümanları ortadan kaldırmak üzere Mekkelilerle aralarında yapmış oldukları antlaşmalarına göre, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hayber Yahudilerinin üzerine yürüyecek olursa, Mekke müşrikleri Medine’ye baskın yapacaklar; Peygamberimiz Aleyhisselâm Mekke müşrikleri üzerine yürüyecek olursa, Hayber Yahudileri Medine’ye baskın yapacaklardı.[2391]

Bütün bunlar, Hayber’in gün geçtikçe Müslümanlık ve Müslümanlar için önlenmesi güçleşen bir tehlike teşkil ettiğini gösteriyordu.

Bununla beraber, Kureyş müşrikleriyle barış yapmadan Hayber işini halletmeye kalkmak çok tehlikeli olabilirdi.

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm umre seferini düzenleyip Hudeybiye’ye kadar varmış ve Kureyş müşriklerine:

“Muhakkak ki, savaş Kureyşîleri çok yıpratmış, zayıflatmış, birçok zararlara uğratmıştır.

Eğer onlar isterlerse, yine de kendilerine bir mütareke müddeti belirleyeyim.[2392]

Bu müddet içinde, kendileri benden emniyet ve selamette bulunsunlar.[2393] Benimle sair halk arasına girmesinler. Beni onlarla başbaşa bıraksınlar.[2394]

Eğer insanlar beni yenerlerse, zaten kendilerinin istedikleri budur. Eğer Allah beni insanlara galip kılarsa, o zaman kendileri şu iki şeyden birisini seçerler: Ya hazırlanmış olarak benimle çarpışırlar, ya da topluca selamet dairesine girerler.

Yoksa, vallahi, Yüce Allah şu İslâm dinini yeryüzüne yayacağı hakkındaki va’dini yerine getirinceye ve benim de başım gövdemden ayrılıncaya kadar, onlarla çarpışıp duracağım!”[2395] buyurması üzerine, müşriklerle Hudeybiye barışını sağlamıştı.[2396]

İşte, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekkeli müşriklerle muahede yapıp onlardan gelecek tehlikeyi önledikten sonradır ki, Hayber üzerine yürümüştür.[2397]

Cihad Hazırlığına Girişilmesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber gazası için hazırlanmalarını ve hakkıyla çarpışacak olanları çevresinde toplamalarını ashabına emir buyurdu.[2398]

Hudeybiye umresi seferine katılmaktan çekinerek, kaçınarak geri kalmış olanlar ise, Hayber’in yiyecek, yağ ürünü ve servet bakımından Hicaz’ın en verimli, bereketli ve ucuzluk bir şehri olduğunu bildikleri için, ganimet maksadıyla Hayber seferine katılmak istemişler ve:

“Hayber’e biz de sizinle birlikte gidelim!” demişlerdi.[2399]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Cihad etmek, Allah yolunda çarpışmak isteyenlerden başkası, bizimle birlikte gidemeyecekler![2400] Onlara ganimetten de bir şey verilmeyecektir!” buyurdu.

Medine içinde de:

“Allah yolunda çarpışmak isteyenden başkaları, bizimle birlikte gidemeyeceklerdir! Onlara ganimetten de hiçbir şey verilmeyecektir!” diyerek nida ettirildi.

Medine Yahudilerinin Telaşlanmaları, Alacakları İçin Müslümanları Sıkıştırmaları

Müslümanların Hayber’e gitmek üzere hazırlanmaları, Peygamberimiz Aleyhisselâmla antlaşmalı bulunan Medine Yahudilerini çok kaygılandırdı ve harekete geçirdi.

Bunlar; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kaynuka, Nadîr ve Kurayza oğulları Yahudilerini silip süpürdüğü gibi Hayber Yahudilerini de silip süpüreceğini anladılar.

Müslümanlarda az çok alacağı olup da onu tahsil için Müslümanların yakasına sarılmayan Medineli Yahudi kalmadı.

Yahudi Ebu'ş-Şahm'ın, Abdullah b. Ebi Hadrad el-Eslemî'de beş dirhem alacağı vardı. Abdullah, ev halkı için bu Yahudiden arpa satın almıştı.

Ebu'ş-Şahm yakasına sarılınca, Abdullah:

"Bana biraz mühlet ver! Ben inşaallah yanına gelip alacağını sana ödeyeceğimi umuyorum.

Çünkü, Yüce Allah, Peygamberine Hayber ganimetini va'd buyurmuştur.

Ey Ebu'ş-Şahm! Biz, Hicaz'ın, yiyecek ve servetçe en zengin şehrine gidiyoruz" deyince, Ebu'ş-Şahm'ın kıskançlığı ve azgınlığı kabardı ve:

"Sen Hayber savaşını Araplardan karşılaştığınız gibi mi sanıyorsun?! Tevrat üzerine yemin ederim ki; orada savaşçı on bin kişi vardır!" dedi.

Abdullah b. Ebi Hadrad:

"Ey Allah düşmanı! Sen bizim himayemiz altında bulunuyorsun!

Vallahi, seni Resûlullahın huzuruna çıkaracağım!" dedi.

Onu tutup Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzuruna getirdi ve:

"Yâ Rasûlallah! Bu Yahudi neler söylüyor, dinle!" dedi ve Ebu'ş-Şahm'ın söylediklerini haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm sustu, ona hiçbir şey söylemedi. Yalnız, dudaklarının kımıldadığı görüldü. Fakat, ne söylediği işitilemedi.

Yahudi:

"Ey Ebu'l-Kâsım! Bu, bana haksızlık etti. Yiyeceğimi aldı, hakkımı tuttu, ödemedi!" dedi.[2401]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdullah b. Ebi Hadrad'a:

"Ver şunun hakkını!" buyurdu.[2402]

Abdullah b. Ebi Hadrad:

"Seni hak din ve Kitab'la peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; onu ödeyecek güçte değilim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdullah b. Ebi Hadrad'a tekrar:

"Ver şunun hakkını!" buyurdu.

Abdullah b. Ebi Hadrad:

"Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; onu ödeyecek güçte değilim!

Senin bizi Hayber'e götüreceğini, bize Hayber ganimetinden bir şeyler düşeceğini umduğumu ve dönünce borcumu ödeyeceğimi kendisine haber vermiştim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ver şunun hakkını!" buyurdu.

Bunun üzerine, Abdullah b. Ebi Hadrad, kalkıp çarşıya gitti.

Başından itibaren omuzuna aldığı atkıyı çıkardı. Omuz atkısının yerine, sarığına büründü.

Yahudiye:

"Şu omuz atkısını benden satın al!" dedi.

Yahudi, atkıyı Abdullah'tan dört dirheme satın aldı.[2403]

Abdullah, kalan borcunu da bulup buluşturup Yahudiye ödedi.[2404]

Sarığına bürünmüş olarak gelirken, yaşlı bir kadın Abdullah b. Ebi Hadrad'a rastladı ve:

"Ey Resûlullahın sahabisi! Bu ne hal?!" diye sordu.

Abdullah b. Ebi Hadrad da, ona durumu haber verdi.

Kadıncağız hemen üzerindeki atkısını çıkarıp ona verdi ve:

"İşte sana omuz atkısı!" dedi.[2405]

Abdullah b. Ebi Hadrad'la Ebu Abs b. Cebr'in Hayber Gazasına Nasıl Katılabildikleri

Abdullah b. Ebi Hadrad, Hayber gazasına, Seleme b. Eslem'in verdiği elbise ile gidebildi.

Ebu Abs b. Cebr de, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Yâ Rasûlallah! Elimizde ne çoluk çocuklar için geçimlik, ne yol azığı, ne de yolculuk elbisesi var!?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm ona bir elbise verdi.

Ebu Abs elbiseyi sekiz dirheme satıp iki dirhemine yol azıklığı için hurma satın aldı. İki dirhemini, geçimlik için ev halkına bıraktı. Dört dirhemine de kendisine elbise satın aldı.[2406]

Medine Yahudilerinin Müslümanların Maneviyatlarını Sarsmaya, Bozmaya Çalışmaları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber'e gitmeye hazırlandığı sırada, Medine'deki Yahudiler, Müslümanlara:

"Vallahi, Hayber'in kalelerini ve savaş erlerini görmüş olsaydınız, daha onların yanlarına varmadan, geri dönerdiniz!

Dağların tepelerinde yükselen kaleler, orada!

Hiç kesilmeyen, sürekli akan sular, orada!

Zırh gömlekli on bin savaş eri orada!

Esed ve Gatafan kabileleri de onları koruyorlar!

Siz Hayber'e nasıl dayanabileceksiniz?!" demekte;

Ashab-ı Kiram da:

"Yüce Allah, Peygamberine, Hayber ganimetini elde edeceğini va'd buyurmuştur" diyerek cevap vermekte idiler.[2407]

Hayber Gazasına Katılan Mücahidlerin Sayısı ve İslâm Kadınlarının Adları

Hayber gazasına katılan Mücahidlerin 1400'ü piyâde, 200'ü de atlı idi.[2408]

Hayber seferine katılan Müslüman kadınları da:

1. Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
2. Peygamberimiz Aleyhisselâmın halası Hz. Safiyye binti Abdulmuttalib,
3. Peygamberimiz Aleyhisselâmın dadısı Ümmü Eymen Bereke,
4. Peygamberimiz Aleyhisselâmın azadlısı Ebu Râfi'in zevcesi Leyla,
5. Asım b. Adiyy'in zevcesi,
6. Ümmü Umâre Nesîbe binti Ka'b,

7. Ümmü Meni’ (Ümmü Şübas),
8. Küaybe binti Sa’d el-Eslemiyye,
9. Ümmü Mutâ el-Eslemiyye,
10. Ümmü Süleym binti Milhan,
11. Ümmü Dahhâk binti Amr b. Haram,
12. Hind binti Amr b. Haram,
13. Ümmü’-A‘lâ el-Ensariyye,
14. Ümmü Âmir el-Eşheliyye,
15. Ümmü Atiyye el-Ensariyye,
16. Ümmü Salît,
17. Ümeyye binti Kays,
18. Abdullah b. Uneys’in zevcesi Hubla,
19. Ümmü Sinan,
20. Hazrec b. Ziyad el-Eşcâî’nin babaannesi idi.[2409]

Ümeyye binti Kays der ki:

“Gıfâr oğulları kadınlarının arasında, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına ben de gittim.

‘Yâ Rasûlallah! Biz yaralıları tedavi edelim ve gücümüzün yettiği şeyle Müslüman erkeklere yardımcı olalım diye seninle birlikte bu sefere katılmak istiyoruz’ dedik.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Allah’ın bereketi üzere gidiniz!’ buyurdu.”[2410]

Sefere katılan bu Müslüman kadınları yanlarında götürdükleri ilaçlarla yaralıları tedavi etmekle kalmayacaklar, aynı zamanda mücahidlerin yemeklerini pişirecekler, ip eğirecekler... Allah yolunda ellerinden geleni yaparak onlara yardımcı olmaktan geri durmayacaklardı.[2411]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine’de Yerine Siba’ b. Urfuta’yı Vekil Bırakışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabdan Siba' b. Urfuta'yı, Medine'de yerine vekil bıraktı.[2412]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Nümeyle b. Abdullah el-Leysî'yi vekil bıraktığı da rivayet edilir.[2413]

Hayber Ordusunun Sancaktarı, Parolası ve Düzeni

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber gazasına çıkarken, beyaz sancağını Hz. Ali'ye verdi.[2414]

Hayber gazasında kullanılacak parola "Yâ Mansur! Emit! Emit!" sözleri idi.[2415]

Ukkâşe b. Mıhsan el-Esedî, ordu öncüsü olarak ileri sürüldü.

Hz. Ömer sağ kol kumandanlığına, ashabdan başka bir zât da sol kol kumandanlığına tayin edildi.[2416]

Hayber yolculuğu için Eşca' kabilesinden Huseyl b. Hârice ile Abdullah b. Nuaym kılavuz tutuldu.[2417]

Huseyl b. Hârice der ki:

"Davar satmak üzere Medine'ye gelmiştim. Davarları sattıktan sonra, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardım.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Sana yirmi sa' hurma vereyim de, ashabıma kılavuz olup Hayber yolunu göster!' buyurdu.

Öyle yaptım.

Resûlullah Aleyhisselâm Hayber'e varıp onu fethettikten sonra da kendisinin yanına vardım. Bana yirmi sa' hurmayı verdikten sonra, Müslüman oldum."[2418]

Baş Münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün Hayber Yahudilerine Haber Salışı

Baş münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl, Hayber Yahudilerine:

“Muhammed size doğru geliyor! Tedbirinizi alınız! Mallarınızı kalelerinize doldurunuz! Onunla çarpışmak için dışarı çıkarsınız.

Ondan hiç korkmayınız! Çünkü, sizin hazırlığınız da, sayınız da çoktur! Muhammed’in cemaati hem az, hem de silahsızdır. Silahları olsa bile, pek azdır!” diye haber saldı.[2419]

Medine’den Sahbâ’ya Kadar Gidiş

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber’e gitmek üzere Medine’den yola çıktı.

Önce Seniyetü’l-Veda’ya vardı.

Sonra Zegabe üzerini tuttu.

Sonra Nakmâ’ya;

Nakmâ’dan sonra Müstenah’a;

Müstenah’tan sonra Asr’a (Asr veya Asar’a) vardı.[2420]

Seniyetü’l-Veda; Medine’ye gelinirken giriş, Medine’den Mekke’ye gidilirken de yolcuların uğurlanış ve çıkış yolu olan yokuştur.[2421]

Nakmâ; Medine’nin ağaçlık dere içlerindendir.[2422] Uhud dağının yakınındadır.[2423]

Isr, Medine ile Füru’ arasında bir dağdır.[2424]

Isr’ın Medine’ye uzaklığı bir merhaledir.[2425]

Isr’da, Peygamberimiz Aleyhisselâm için bir mescid yapıldı.[2426]

Isr Mescidi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’e giderken içinde namaz kıldıkları mescidlerin meşhurlarındandır.[2427]

Hayber’e Götürecek En Uygun Yolun Araştırılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm kılavuzları çağırdı.[2428]

Huseyl b. Hârice ile Abdullah b. Nuaym gelince, Huseyl’e:

“Önümüze düş! Bizi öyle vadilere tutup götür ki, Hayber’le Şam arasındaki yoldan Hayber’e varalım; Hayber Yahudileriyle Şam arasına

girmiş, onlarla müttefikleri olan Gatafanlar arasına gerilmiş olalım!” buyurdu.[2429]

Huseyl:

“Ben seni öyle bir yere götüreceğim, ulaştıracağım ki, orada birçok yollar vardır. Yâ Rasûlallah! Orası yolların kavşağıdır. Bütün yollar oradan gelir geçer” dedi.[2430]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O yolların isimlerini bana söyle!” buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm ismin güzelini arar, sever; kötüsünden ise hoşlanmaz, onu uğurlu saymazdı.[2431]

Huseyl:

“Hayber’in bir yolu var ki, ona ‘Hazen’ denilir” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O yolu tutma!” buyurdu.

Huseyl:

“Hayber’in bir yolu daha var ki, ona ‘Şaş’ (Şe’s) denilir” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O yolu da tutma!” buyurdu.

Huseyl:

“Hayber’in bir yolu daha var ki, ona ‘Hâtıb’ denilir” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O yolu da tutma!” buyurdu.

Hz. Ömer, Huseyl’e:

“Ben senin Resûlullah Aleyhisselâma haber vermek için bu gecede olduğu kadar kötü isimler bulduğunu görmedim!” dedi.

Huseyl:

“Hayber’in bir yolu daha var ki, artık ondan başka yolu kalmamıştır!” deyince, Hz. Ömer:

“İsmini söyle!” dedi.

Huseyl:

“Onun ismi ‘Merhab’dır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Olur! O yolu tut!” buyurdu.

Hz. Ömer, Huseyl’e:

“Bu yolun ismini önce söyleseydin ya!” dedi.[2432]

Âmir b. Ekvâ’ya Recez Söylettirilişi

Seleme b. Ekvâ’nın bildirdiğine göre; Seleme’nin amcası Âmir b. Ekvâ (Sinan) da, Hayber seferine katılanlar arasında bulunuyordu.[2433]

Kendisi şairdi.[2434]

Bir gece, Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte giderlerken,[2435] İslâm mücahidlerinden birisi, ona:

“Ey Âmir! Bize recezlerinden [kısa vezinli şiirlerinden] bir parça dinletsen ya!” demişti.

Bunun üzerine, Âmir hayvanından indi[2436] ve:

“Ey Allah’ım! Sen bize hidayet ve rahmet ihsan etmemiş olsaydın, biz muhakkak dalâlet ve sapkınlık içinde kalırdık!

Bizim üzerimize yürüyen kâfirler, bizim kaçındığımız fitne ve fesadı [dinden döndürme kötülüğünü] bize yapmak istedikleri ve bizimle karşılaştıkları zaman, kalblerimize sükûnet ve metanet indir, ayaklarımıza sebat ver![2437]

Biz bağırışlarla çarpışmaktan korkutulmak istenilsek de, çarpışmaya çağırıldığımız zaman, gelir ve ondan geri kalmayız!

Düşmana arka çevirip kaçmaktan da kaçınırız!”[2438] mealli kıt’asını okuyunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Şiir okuyup develeri hızlandıran kimdir?” diye sordu.

Sahabiler:

“Âmir b. Ekvâ’dır!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah ona rahmet etsin!” diye dua etti.[2439]

Peygamberimiz Aleyhisselâm her kime rahmet ve mağfiretle dua ederse, o muhakkak şehit olurdu.

Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Âmir için rahmet dileğini işitince:[2440]

"Vallahi yâ Rasûlallah! Bu duanızla, Âmir'e cennetlik gerçekleşti! Keşke onu bize bağışlasaydın da, kendisinden bir müddet daha yararlansaydık!" dedi.

Gerçekten de, Âmir b. Ekvâ, Hayber'de şehit oldu.[2441]

Keşif Birliği Tarafından Yakalanan Casusun Sorguya Çekilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; bazı süvarileri, Abbâd b. Bişr'in kumandası altında, keşif ve tecessüs için öncü olarak ileri sürmüştü.

Abbâd b. Bişr; Eşca' kabilesinden olup Yahudiler hesabına casusluk yapan bir bedevî (çöl Arabı) yakaladı ve ona:

"Sen kimsin?" diye sordu.

Bedevî:

"Ben kaybettiğim devemi arayan bir arayıcıyım!" dedi.

Abbâd b. Bişr:

"Sende Hayber hakkında bir bilgi var mı?" diye sordu.[2442]

Bedevî:

"Sen benden Hayber hakkında mı, yoksa Hayberliler hakkında mı; hangisinden bilgi istiyorsun?" dedi.

Abbâd b. Bişr:

"Yahudilerden!" dedi.

Bedevî:

"Olur!

Kinane b. Ebi'l-Hukayk ve Hevze b. Kays, Gatafan'dan olan müttefiklerinin yanına gitti. Onlardan asker toplayıp Hayber'in bir yıllık mahsulünü onlara vermeyi va'd ettiler.

Gatafanlar, Utbe b. Bedr'in kumandası altında, atları, silahları ve hazırlıklarıyla gelip Yahudilerin kalelerine girdiler.

Onlar şimdi Yahudilerle birlikte kalelerdedirler.

Kalelerde 10.000 savaş eri bulunuyor.[2443] Onlar, Muhammed ve ashabı ile çarpışmak için bekliyorlar![2444]

Onlar, oklarla vurulmaz, başa çıkılmaz kalelilerdir!

Kendilerinin yanlarında da, pek çok silahları ve yiyecekleri vardır.

Yıllarca kuşatılacak da olsalar, yine, bunlar kendilerine yeterlidir.

Onların kalelerinde içecekleri, devamlı akar suları da vardır.

Onlara hiç kimsenin dayanabileceğini sanmıyorum!” dedi.

Abbâd b. Bişr, kamçısını kaldırıp ona birkaç kamçı vurdu ve:

“Sen ancak onların bir casususundur! Bana doğrusunu söyle! Yoksa boynunu vururum!” dedi.

Bedevî:

“Sana doğrusunu söylersem, bana eman verir, kanımı bağışlar mısın?” diye sordu.

Abbâd b. Bişr:

“Evet!” dedi.

Bunun üzerine, Bedevî:

“Onlar, Yesrib Yahudilerine (Benî Kurayza ile Benî Nadîrlere) yapmış olduğunuz şeyden korkuya düşmüş bir cemaattirler.

Medine Yahudileri, Medine’ye emtia satın almaya giden amcamın oğlunu buldular. Sizin, atlarınızın ve silahlarınızın sayıca az olduğunu haber vermek üzere, onu Kinane b. Ebi’l-Hukayk’a göndermişler.

Ona:

‘Muhammed, şimdiye kadar sizin gibi iyi çarpışan bir kavimle karşılaşmamıştır.

Muhammed’in; harp malzemelerinizin, sayınızın, silahınızın çokluğunu, kalelerinizin sarplığını bilemeyerek üzerinize yürümesine, Kureyşîler ve Araplar sevinmektedirler.

Kureyşîler ve başkaları, durumu dikkatle izliyorlar.

Kureyşîler:

“Hayber Yahudileri Muhammed’i yenecektir! Eğer Muhammed muzaffer olursa, bu temelli horluk olur!’ diyorlar’ demişler.

Ben bütün bunları işitmiş bulunuyorum.

Kinane b. Ebi’l-Hukayk, bana:

‘Sen git de yolda onların önlerine geç!

Onlar senin ne iş üzerinde bulunduğunu anlayamazlar.

Sen onları bizim hesabımıza korkut!

Bir dilenci gibi yanlarına sokul.

Onlara sayımızın ve yardımcılarımızın çokluğunu anlat!

Kendileri hakkında edineceğin haberlerle yanımıza dönmekte acele et!’ dedi.”[2445]

Abbâd b. Bişr bedevîyi Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirdi ve kendisinden aldığı bilgileri Peygamberimiz Aleyhisselâma arzetti.

Hz. Ömer:

“Vurun onun boynunu” dedi.

Abbâd b. Bişr:

“Ben ona eman verdim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Abbâd! İş belli oluncaya kadar, sen onu yanında tut!” buyurdu.[2446]

Bedevî bir iple bağlandı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber’e varınca, Bedevîye İslâmiyeti anlattı ve:

“Seni üç kere İslâmiyete davet edeceğim. Müslüman olmazsan, boynundan ip çıkarılmayacaktır!” buyurunca, bedevî Müslüman oldu.[2447]

Hayber Yahudilerinin Gatafanların Desteğini Sağlamaları

Bedevînin dediği doğru idi:

Kinane b. Ebi’l-Hukayk ile Hevze b. Kays, yanlarına Yahudilerden 14 kişi alarak müttefikleri bulunan Gatafanlara gitmişler, Hayber’in bir yıllık hurma mahsulünün yarısını vermeyi taahhüt edip onların yardımını sağlamışlardı.

Gatafanlar, Utbe b. Bedr'in kumandası altında hazırlıklı ve atlı olarak Hayber'e gelip Yahudilerle birlikte kalelere girmişlerdi.[2448]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hayber'e gelmeden üç gün önce, Uyeyne b. Hısn da, Yahudilere yardım etmek üzere, Gatafanlardan 4.000 kişi ile gelip Natat kalesine girmiş bulunuyordu.[2449]

Mücahidlerin Yolda Yüksek Sesle Tekbir Getirmekten Men Edilmeleri

İslâm mücahidleri, bir vadiye erişince:

"Allahuekber! Allahuekber! Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber!" diyerek hep birden yüksek sesle tekbir getirmeye başlamışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Nefeslerinize acıyınız!

Çünkü, sizin dua ettiğiniz Allah ne sağırdır, ne de gaibdir!

Siz en çok işiten ve en yakın olan Allah'a dua ediyorsunuz"[2450] buyurdu.[2451]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Varışı ve Allah'a Dua Edişi

Kılavuz İslâm mücahidlerini Serir vadisine kadar götürdü.[2452]

Serir Hayber yakınında bir vadidir.[2453]

Karkara vadisine erişilince, namaz vakti girmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, vadiden çıkıncaya kadar namazı kılmadı.[2454]

Karkara Hayber'e altı mildir.[2455] İslâm mücahidleri, Karkara'ya ininceye kadar vadiyi takip ettiler.[2456]

Pegyamberimiz Aleyhisselâm, Şıkk ile Natat arasında konakladı.

Oradaki böğürtlen, sincan dikenlik ve çalılığı üzerinde namazını kıldı. Namaz kıldığı yer, çevresi taşla çevrilerek mescid haline getirildi.[2457]

Sonra, doğrulup Şıkk kalesiyle Natat kalesi arasından, Hayber'e doğru ilerlediler.[2458]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, o sırada "Durunuz!" buyurarak mücahidleri durdurdu ve Allah'a şöyle dua etti:

"Ey göklerin ve gölgelediklerinin Rabbi olan Allah'ım!

Ey yerlerin ve yüklenip taşıdıklarının Rabbi olan Allah'ım!

Ey şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi olan Allah'ım!

Ey rüzgârların ve savurduklarının Rabbi olan Allah'ım!

Biz Senden bu kentin hayrını ve iyiliğini, bu kent halkının hayrını ve iyiliğini ve kentte bulunan her şeyin hayrını ve iyiliğini dileriz!

Bu kentin şerrinden, bu kent halkının şerrinden, bu kentte bulunan her şeyin şerrinden de Sana sığınırız!

Haydi ilerleyiniz, Bismillah!"[2459]

Hayber Yahudilerinin Zanları, Görüşleri ve Savaşmaya Hazırlanıp Aralarında Anlaşmazlığa Düşmeleri

Hayber Yahudilerinin 10.000 kişilik savaş erleri[2460] her gece tanyeri ağarmadan önce silahlarını kuşanıp savaş düzenine göre saf bağlarlar;[2461] kalelerine, kalelerinin sarplığına, silahlarının ve sayılarının çokluğuna bakarak Peygamberimiz Aleyhisselâmın kendileriyle çarpışamayacağını sanırlar ve:

"Muhammed mi bizimle çarpışacak?! Ne kadar uzak!" diyerek gururlanırlardı.[2462]

Peygamberimiz Aleyhisselâm geceleyin meydanlarına gelip konuncaya kadar, Hayber Yahudilerinin haberleri olmadı.

Hayber Yahudileri, aralarında anlaşmazlığa düştüler.

Hâris Ebu Zeyneb adındaki Yahudi kaleler dışında karargâh kurmalarını ve Peygamberimiz Aleyhisselâmla kaleler dışında çarpışmalarını teklif ve tavsiye etmiş ve:

"Benim gördüğüm, Muhammed tarafından kuşatıldıktan sonra onun emrine boyun eğerek kalelerinden inmek zorunda kalanlar için hayat hakkı

kalmamış, onlardan kimisi esir edilmiş, kimisi de sonradan öldürülmüştür!” demişti.

Yahudiler:

“Bizim bu kalelerimiz, senin o misal getirdiğin kalelere benzemez! Bu sarp kaleler, dağların tepeleri üzerindedir!” demişler, Hâris’in görüşünü benimsememişler ve kalelerine sığınmışlardı.[2463]

Yahudilerin ileri gelenlerinden Sellâm b. Mişkem Hayber’in Sa’b b. Muaz kalesinde idi.

Yahudi casuslarından bir topluluk onun evine gittiler.

Ona, kaleden dışarı çıkıp da mı, yoksa kalelere sığınarak mı çarpışılmasının uygun olacağını danıştılar.

Sellâm, onları kaleden dışarı çıkarak çarpışmaya teşvik etti ve:

“Yerinde olan görüş; Abdullah b. Übeyy’in öğüt yoluyla size işaret eylediğidir!” dedi.

Fakat, Hayberliler kalelerden dışarı çıkmaya cesaret edemeyerek kalelerinde kaldılar.[2464]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın İslâm mücahidleriyle birlikte Hayber’e geldiği gece Hayberliler hep uykuya dalmışlar, hiç kımıldamamışlar, horozları bile ötmemişti. Güneş doğunca, tarlalarına gitmek üzere kalelerinin kapılarını açmışlardı.[2465]

Enes b. Malik der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm bir kavimle çarpışacağı zaman, sabah olmadıkça onlara ansızın baskın yapmaz, ezan sesi işitirse baskın yapmaktan vazgeçer, ezan sesi işitmezse baskın yapardı.

Hayber’e geceleyin inmiştik.

Resûlullah Aleyhisselâm orada geceyi geçirdi.[2466]

Sabah namazını Hayber’in yanıbaşında, daha karanlık iken kıldık.[2467]

Sabah olup Hayber’den ezan sesi işitmeyince,[2468] hayvanına bindi.

Bizler de hayvanlarımıza bindik.

Ben Ebu Talha’nın terkisine bindim.

Giderken, benim dizim Resûlullah Aleyhisselâmın dizine değmekte idi.[2469]

Sabahleyin, Hayber işçileriyle karşılaştık.[2470]

İşçiler, kaleden çıkıp, araçları, zenbilleri, kovaları ile[2471] tarlalarına gidiyorlardı.

Resûlullah Aleyhisselâmla askerlerini görür görmez:

‘İşte Muhammed ve Hamîs![2472] İşte Muhammed ve Hamîs! Vallahi, Muhammed! İşte Muhammed ve Hamîs!’[2473] diyerek bağırıştılar ve hemen arkalarına dönüp kaçtılar.[2474]

Resûlullah Aleyhisselâm, ellerini kaldırdı[2475] ve:

‘Allahuekber! Allahuekber! Harab olup gitti Hayber!

Biz düşman bir kavmin yurduna baskın yapıp girdik mi, uyarılmış olan o kâfirlerin hali yaman olur!’ buyurdu[2476] ve bunu üç kere tekrarladı.”[2477]

Hamîs; ordu,[2478] büyük askerî birlik demektir.

Cahiliye çağında da, orduya hamîs denirdi.[2479]

Orduya hamîs denilmesi de beş kısımdan; yani öncü, ardcı, orta, sağ ve sol yan birliklerinden oluştuğu içindir.[2480]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Menzile mevkiine kadar ilerledi, hayvanından indi, yürüyerek oradaki bir kayaya doğru gitti.[2481]

Hayvanın yularını çekmek istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayvanı kendi haline bırakınız!” buyurdu.

Hayvan kayanın yanına varıp çöktü.[2482]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ağırlıklarının yanına bırakılmasını, mücahidlerin de oralara inmelerini emretti.[2483]

Hayber’e, hurmaların koruk ve ham bulunduğu bir sırada gelinmişti.

Hava ise çok sıcak ve sıcaklık da tehlikeli derecede idi.[2484]

Menzile karargâhında, Peygamberimiz Aleyhisselâm için bir mescid yapıldı.[2485]

Peygamberimiz Aleyhisselâm nafile (teheccüd) namazını orada kıldı.

Menzile adını taşıyan bu mescid taştan yapılmıştı.[2486]

Menzile Mescidi, içinde bayram namazları da kılınan en büyük ve geniş mesciddir.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın namaz kılarken yöneldiği kaya da bu mescidin içindedir.[2487]

Hubab b. Münzir'in Karargâh Hakkında Arzettiği Görüşünü Peygamberimiz Aleyhisselâmın Benimseyip Muhammed b. Mesleme'ye Karargâh İçin Elverişli Bir Yer Aratması

Hubab b. Münzir:

"Yâ Rasûlallah! Burası Natat kalesine çok yakındır. Hem de, Hayber'in bütün savaşçıları orada toplanmıştır.[2488]

Ben Natat kalesi halkını çok iyi tanırım.

Onlar kadar uzaklara ok atabilen ve onlar kadar oklarını isabet ettiren bir kavim yoktur.

Bununla birlikte, onlar bizim üst tarafımızda da bulunuyorlar.[2489]

Bizim bütün tutum ve davranışlarımızı görebilecek, öğrenebilecek bir mevkidedirler.

Biz ise, onların tutum ve davranışlarını görebilecek, öğrenebilecek mevkide değiliz![2490]

Onların okları, yukarıdan aşağı doğru hızla iner,[2491] bizim oklarımız ise onlara ulaşmaz![2492]

Bununla birlikte, onların evlerinden sık sık çıkıp sık hurma ağaçları içinde siperlenmeyeceklerinden de emin değilim.[2493]

Burası, hurma bahçeleri arasında tehlikeli bir yerdir.

Tehlikelerden, bozukluklardan uzak bir yeri karargâh edinmeyi emretseniz olmaz mı?[2494]

Hiç değilse, şu kara taşlık, kayalık yeri aramızda bulunduralım.

Yahudilerin atacakları oklar bize erişemesin!" dedi.[2495]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hubab b. Münzir'e:

"İşaret ettiğin görüş yerindedir!" buyurdu[2496] ve Muhammed b. Mesleme'yi yanına çağırarak, ona:

"Bak! Yahudilerin kalelerinden ve bataklık hastalığından uzak, Yahudi evlerinden yapılabilecek saldırılardan emniyet ve selamette kalabileceğimiz, karargâh edinmeye elverişli bir yer araştır!" buyurdu.

Muhammed b. Mesleme etrafı dolaşarak Reci'e kadar vardıktan sonra, geceleyin Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü ve:

"Senin için, karargâh edinmeye elverişli bir yer buldum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Allah'ın bereketi onun üzerinde olsun!" buyurdu.[2497]

Sellâm b. Mişkem'in Teşviki Üzerine Yahudilerin Savaşmaya Karar Vermeleri

Hayber Yahudileri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın ordusu ile birlikte Hayber'e geldiğini görünce, kalelere çekilmişler, Sellâm b. Mişkem'e gidip durumu haber vermişlerdi.

Sellâm b. Mişkem:

"Siz benim sözümü dinlemediniz! Muhammed'in üzerine yürümekte kusur ettiniz!

Bari burada onunla çarpışmakta kusur etmeyiniz!

Onunla çarpışa çarpışa ölmeniz, sizin için, tek başınıza kalmanızdan hayırlıdır" dedi.

Bunun üzerine, Yahudiler, sonuna kadar savaşmaya karar verdiler.

Mallarını, çoluk ve çocuklarını Ketibe kalesine götürdüler.

Erzak ve yiyeceklerini de Nâim kalesinde depoladılar.

Bütün savaş erlerini Natat kalesinde topladılar.

Sellâm b. Mişkem de, hasta olduğu halde, onlarla birlikte Natat'a geldi. Yahudileri savaşmaya kışkırttı durdu ve orada da öldü.[2498]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mücahidleri Öğütleyişi ve Cihada Teşvik Buyuruşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber Yahudilerinin savaşmaya hazırlandığını anlayınca, geceleyin mücahidleri Natat kalesinde toplanan Yahudilerle çarpışmak üzere hazırladı.

Sabır ve sebat ettikleri takdirde muhakkak zafere ve ganimete ereceklerini onlara müjdeledi ve kendilerini çarpışmaya teşvik etti.

Yahudiler İslâm karargâhına ok yağdırmaya başladılar.[2499]

Yahudilerin attıkları oklar İslâm karargâhının gerisine düşmekte,[2500] İslâm mücahidleri de bu okları toplayıp yaylarına yerleştirerek onlara atmakta idiler.[2501]

İslâm mücahidleri o gün Natat'taki Yahudi topluluğu ile akşama kadar savaştılar.

İlk günde, Natat Yahudilerinin attıkları oklarla yaralanan mücahidlerin sayısı elliyi buldu.

Hubab b. Münzir:

"Yâ Rasûlallah! Karargâhı hemen değiştirsen iyi olur" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Akşam olunca, inşaallah değiştiririz!" buyurdu.

Akşamleyin, Peygamberimiz Aleyhisselâm, yakınlarındaki evlerden gelebilecek tehlikelerden ashabını korumak için, karargâhın yeni yere değiştirilmesini emretti.

Mücahidler karargâhı Reci'e taşıdılar.

Hz. Osman da Reci' karargâhında görevlendirildi.

Natat ve Nâim Kaleleri Önünde Savaşa Devam Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; her gün sabahleyin silahlanarak İslâm mücahidleri ile birlikte bayraklarını çekip gelmekte, Natat'ın üst tarafında

akşama kadar Yahudi kuvvetleriyle savaşmakta, akşam olunca da Reci' karargâhına dönmekte idi.

Yaralanan mücahidler, Reci' karargâhına götürülüp tedavi edilmekte idiler.

İlk günde yaralananlar da orada tedavi edilmişlerdi.[2502]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hastalanışı ve Savaşa Bazı Sahabilerin Kumandası Altında Devam Edilişi

Büreyde b. Husayb'ın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, tutulup bir-iki gün süren yarım baş ve yüz ağrısından dolayı Müslümanların yanına çıkamamış,[2503] ak sancağını Hz. Ebu Bekir'e verip onu Yahudilerle çarpışmaya göndermişti.

Hz. Ebu Bekir mücahidlerle gitti, şiddetle çarpıştı. Fakat, kaleyi ele geçiremedi.[2504] Bozguna uğradı, geri döndü.[2505]

Ertesi günü, mücahidlerle birlikte Hz. Ömer gönderildi. O da, Hayber Yahudileriyle şiddetle çarpıştı. Fakat, ona da kaleyi fethetmek nasip olmadı.[2506] Mücahidlerle birlikte bozulup geri döndüler ve birbirlerini korkaklıkla suçladılar.[2507]

Hz. Ömer tekrar gitti. Yine zafer elde edemedi.[2508]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, sancağını Ensardan bir zâta (Sa'd b. Ubâde'ye) verdi.

O da, gitti, bir iş yapamadan geri döndü.

Yahudilerin Saldırıya Geçişi ve Mücahidleri Bozguna Uğratışı

Yahudilerin hücum birlikleri, önlerinde Hâris Ebu Zeyneb olduğu halde, yerleri sarsa sarsa ilerlemeye başladılar.

Ensar sancaktarı, İslâm mücahidleriyle birlikte onları karşıladı, kalelerine girinceye kadar, onları geriletti.

Fakat, Merhab'ın kardeşi Üseyr, kaleden askerleriyle çıkıp Ensar sancaktarının kumandası altındaki Müslümanları bozguna uğrattı. Peygamberimiz Aleyhisselâmın bulunduğu yere kadar gelip dayandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlere kızdı, Allah'ın Müslümanlara dünyadaki ve ahiretteki vaadlerini hatırlattı. Üzgün olarak akşamladı.

Ensar sancaktarı Sa'd b. Ubâde de yaralandı.

Ensar ve Muhacir sancaktarlarıyla arkadaşları, birbirlerini geç ve ağır davranmakla suçlamakta ve:

"Hep sizin yüzünüzden!" demekte idiler.[2509]

Yedi gün, Reci' karargâhından gelinip, Natat'a üst tarafından hücumlar yapıldı.[2510]

Mahmud b. Mesleme'nin Üzerine Bırakılan Taşla Şehit Edilişi

Yazın en sıcak bir günü idi. Mahmud b. Mesleme, hararetten ve çarpışmaktan yorgun ve bitkin düşmüştü. Silahlarının hepsi de üzerinde bulunuyordu. Gölgelenmek ve dinlenmek için Nâim kalesinin dibine oturmuştu.

Nâim kalesinde savaşçı bulunmadığını, orada ancak erzak ve eşya bulundurulduğunu sanıyordu.

Merhab,[2511] yukarıdan Mahmud b. Mesleme'nin üzerine el değirmeni taşını bıraktı.

Taş, onun başına düşünce, miğferini ezdi, alnının derisini yüzüne kadar yüzüp indirdi.

Mahmud b. Mesleme, Reci'deki İslâm karargâhına götürüldü. Aldığı yaradan, üç gün sonra, Merhab'ın öldürüldüğü gün, dünyaya gözlerini yumdu.[2512]

Âmir b. Ekvâ'nın Merhab'la Çarpışırken Kendi Kılıcıyla Yaralanıp Şehit Oluşu

Hayberli Yahudilerin kumandanlarından ve ünlü kahramanlarından Merhab, kılıcını sallaya sallaya kaleden dışarı çıktı.[2513]

Merhab'ın kılıcında:

"Bu kılıç Merhab'ın kılıcıdır ki, onu kim tadarsa helâk olur!" diye yazılı idi.[2514]

Merhab, dışarı çıkınca:

“Hayber halkı iyi bilir ki; ben gelip çatan harplerin tutuştuğu, kızıştığı zamanlarda, tepeden tırnağa kadar silahlanan, cesareti ve kahramanlığı denenip durmuş olan Merhab’ımdır!” diye övünerek, kendisiyle çarpışacak er diledi.

İslâm mücahidlerinden Âmir b. Ekvâ da, onunla çarpışmak için ortaya çıkıp:

“Hayber halkı iyi bilir ki; ben de, tepeden tırnağa kadar silahlı, kendisini savaşın dehşetleri ve şiddetleri içine atmaktan çekinmeyen Âmir’imdir!” dedi.

Hemen birbirleriyle vuruştular.[2515]

Önce, Merhab Âmir’e kılıçla saldırdı.

Âmir kalkanı ile korundu.

Merhab’ın kılıcı kalkana saplandı.

Âmir kılıcını kaldırıp Merhab’ın bacağına, aşağıdan yukarıya doğru olanca hızıyla çaldı![2516]

Âmir b. Ekvâ’nın kılıcı kısa idi.[2517]

Âmir, Merhab’ın bacağına kılıcını hızla vurduğu zaman, kılıcın ağzı kendisine yönelip kendi bacağının orta damarını kesiverdi![2518]

Bu yara, kendisinin şehit olmasına sebep oldu.[2519]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Reci’den Menzile’ye döndüğü zaman, Âmir b. Ekvâ yaralanmış bulunuyordu.

Kendisi hemen Reci’e götürüldü.[2520]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu Reci’deki bir mağaraya Mahmud b. Mesleme ile birlikte gömdü.[2521]

Yüce Allah, ikisinden de razı olsun!

Hayber Yahudilerinin İslâmiyete Davet Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yahudilere bir şeytan gelmiş de:

‘Muhammed, ancak, mallarınızı ele geçirmek için sizinle çarpışıyor!’ demiş.

Onlara:

‘Öyle ise, Lâ ilâhe illallah deyiniz de, mallarınızı, canlarınızı koruyunuz! Ahiretteki hesabınız ise Allah’a aittir!’ diye sesleniniz!” buyurdu.

Yahudilere seslendiler.

Yahudiler:

“Musa’nın aramızdaki Kitabı olan Tevrat’a yemin ederiz ki; biz ne istediğiniz şeyi yaparız, ne de dinimizi bırakırız!” diyerek karşılık verdiler.[2522]

Natat Çevresindeki Hurma Ağaçlarının Kesilişi

İslâm mücahidleriyle Yahudi kuvvetleri arasında sık ağaçlı hurma bahçeleri bulunuyor ve Yahudilerin bunlar arasında siperleneceklerinden endişe ediliyordu.[2523]

Yahudilerin yegâne iktisadî güçleri de, Medine’de yitirip Hayber’de buldukları hurma bahçeleri idi.

Nitekim, Medine’den ayrıldıkları sırada, Sellâm b. Ebi’l-Hukayk:

“Biz, buradaki hurmalıklarımızı bırakıyorsak, Hayber’in hurmalıklarına varıyoruz!” diyerek bağırmıştı.[2524]

Bunlar, onlara evlatlarından daha sevgili idi.[2525]

Hayberliler Gatafanları ne zaman kendilerine yardıma çağırmışlarsa, onlara hep Hayber’in hurma mahsulünden vermeyi taahhüt etmişlerdi.[2526]

Düşmanın iktisadî gücünü sarsmak, ona indirilecek darbenin en etkilisi ve en yenicisi idi.

Bunun için, Hubab b. Münzir Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yâ Rasûlallah! Hurma ağaçları, Yahudilere evlatlarından daha sevgilidir. Onların hurma ağaçlarını kes de, ümitleri ve direnme güçleri kırılsın!” demişti.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, hurma ağaçlarının kesilmesini emretti.

Müslümanlar, Natat hurma bahçelerinden, dört yüz ağaçtan başka ağaç kesmediler.[2527]

Yahudilerden Ayrılıp Gitmesi İçin Uyeyne b. Hısn'la Konuşulması

Gatafanların başkanı Uyeyne b. Hısn'ın Gatafan savaş erleriyle gelip Hayber kalesine girdiği ve Yahudilerin yanında bulunduğu sıralarda, Peygamberimiz Aleyhisselâm ona Sa'd b. Ubâde'yi gönderdi.

Sa'd b. Ubâde, kalenin dibine kadar varıp:

"Ben Uyeyne b. Hısn'la konuşmak istiyorum!" diyerek onlara seslendi.

Uyeyne b. Hısn Sa'd b. Ubâde'yi içeri almak isteyince, Merhab:

"Onu içeri sokma!

O, kalemizin bozuk yerlerini görür, gelinecek köşelerini öğrenir!

Fakat, sen onun yanına git!" dedi.[2528]

Merhab'ın köşkü ile kardeşi Yâsir'in konağı da Natat'ta idi.[2529]

Uyeyne b. Hısn:

"Kalenin sarplığını, çetinliğini ve kaledeki savaş erlerinin çokluğunu görsün diye onu içeri sokmak isterdim" dedi.

Merhab, Sa'd b. Ubâde'nin içeri sokulmasına yanaşmadı.

Bunun üzerine, Uyeyne b. Hısn, kalenin kapısına vardı.

Sa'd b. Ubâde, ona:

"Resûlullah Aleyhisselâm beni sana gönderdi.

'Yüce Allah bana Hayber'in fethini va'd buyurdu. Siz geri dönüp gidiniz! Hayber Yahudilerine galebe çaldığımız zaman, Hayber'in bir yıllık hurma mahsulü sizin olsun!' buyuruyor" dedi.

Uyeyne b. Hısn:

"Biz, vallahi müttefiklerimizi hiçbir şey için geri bırakmayız!

Biz, senin de, senin yanında bulunan kimselerin de şuracıktaki gücünün ne olduğunu çok iyi biliyoruz.

Şu Yahudi kavminin müstahkem kaleler halkı olduğunu, savaş erlerinin sayılarının ve silahlarının çokluğunu da biliyoruz.

Eğer sen ve yanındakiler burada daha fazla kalırsanız, mahvolacaksınız.

Eğer çarpışmak isterseniz, savaş erlerini ve silahlarını üzerinize çekmekte acele etmiş olacaksınız!

Hayır! Vallahi, şu Hayberliler ansızın baskın yapıp sizi mağlup etmek maksadıyla üzerinize yürümüş ve bunu başaramayarak geri dönüp gitmiş olan Kureyş kavmi gibi değillerdir.

Bunlar savaşta size öyle tuzaklar kuracaklar ve onu öyle uzatıp duracaklar ki, en sonunda onlara eğilmek zorunda kalacaksınız!" dedi.

Sa'd b. Ubâde:

"Ben şüphesiz olarak bilir ve sana da bildiririm ki; sana teklif ettiğimiz şeyi içinde bulunduğun şu kalede bir gün dilemek zorunda kalacaksın da, sana kılıçtan başka karşılık vermeyeceğiz.

Ey Uyeyne! Yesrib Yahudilerinden yurtları yanıbaşımızda olanların neye uğradıklarını, nasıl darmadağın olduklarını görmüşsündür" dedi ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına dönüp Uyeyne'nin söylediklerini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber vererek, şunları söyledi:

"Yâ Rasûlallah! Yüce Allah sana olan va'dini yerine getirecek ve sana yardım edecektir! Sen şu çöl Arabına bir tek hurma bile verme!

Yâ Rasûlallah! Onlar, kendilerine kılıçların sıyrıldığını görecek olurlarsa, daha önce Hendek'te yaptıkları gibi, yurtlarına kadar kaçarlar!" dedi.[2530]

Gatafanlardan Benî Fezâre cemaatine de, Hayber Yahudilerine yardım etmekten vazgeçtikleri, dönüp yurtlarına gittikleri takdirde Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünden verileceği teklif edilmiş, bunlar da Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu teklifine -Uyeyne b. Hısn gibi- yanaşmamışlardır.[2531]

Gatafanların Acele Yurtlarına Dönüşü ve Yahudilerin Hayal Kırıklığına Uğrayışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlerin hücumlarını Gatafanların bulundukları kaleye yöneltmelerini emir buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm bu emri zeval vakti ile akşam vakti arasında ve Gatafanların Natat, Nâim kalesinde bulundukları sırada vermişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın seslenicisi:

“Gatafanların içinde bulundukları Nâim kalesi yanında bayraklarınızı çekip sabahlayacaksınız!” diyerek seslenince, Gatafanlar o gecelerini korku içinde geçirdiler.

Bu geceden sonra, gökten mi, yoksa yerden mi geldiğini pek anlayamadıkları bir bağırıcının:

“Ey Gatafan cemaati! Hayfâ’da bulunan ev halkınız! Ev halkınız! İmdad! İmdad! Ne dere kaldı, ne mal!” diyerek üç kere bağırdığını işittiler, acele Hayber’den ayrılıp yurtlarına gittiler.

Sabaha çıkılınca, Ketibe kalesinde bulunan Kinane b. Ebi’l-Hukayk’a, Gatafanların gittikleri haber verildi.

Kinane’nin elleri yanlarına düştü, zelil oldu. Yok olunacağını anladı ve:

“Biz, şu çöl Araplarıyla hep boşuna biraraya geldik durduk.

Biz onların yanına vardık. Bize yardım va’d etmemiş olsalardı, biz Muhammed’le savaşıcı olmazdık.

Sellâm b. Ebi’l-Hukayk’ın:

‘Şu çöl Araplarından hiçbir zaman yardım istemeyiniz!

Biz onları hep denemiş durmuşuzdur.

Onlar Benî Kurayzalara yardım için çağırılmışlardı. Onları aldattılar.

Biz onlarda bize karşı hiçbir vefakârlık göremedik.

Huyey b. Ahtab da onların yanına kadar gitmişti.

Fakat, onlar Muhammed’den barış dileğinde bulundular.

Sonra Muhammed Benî Kurayzalar üzerine yürüyünce, Gatafanlar dağılarak ev halklarının yanlarına döndüler’ dediğini unutmamalı idik” dedi.[2532]

Gatafanların Hayber’den Döndüklerine Üzülmeleri

Gatafanlar, Hayfâ’daki halklarına gelip kavuştukları zaman, onları eskiden oldukları durumda buldular ve onlara:

“Sizi herhangi bir sürükleyici oldu mu?” diye sordular.

“Hayır! Vallahi, biz sizin ganimet alıp getirdiğinizi sanmıştık.

Halbuki, yanınızda ne bir ganimet, ne de bir hayır görüyoruz!?” dediler.

Uyuyne b. Hısn, adamlarına:

“Vallahi, bu, Muhammed ve ashabının aldatmalarındandır!

Vallahi, biz aldatıldık!” dedi.

Hâris b. Avf:

“Siz hangi şeyle aldatıldınız?” diye sordu.

Uyeyne b. Hısn:

“Natat kalesinde iken, gecenin ilk üçte biri sıralarında, bir bağırıcının:

‘Hayfâ’daki ev halkınız! Ev halkınız! Ne dere kaldı, ne mal!’ diyerek üç kere bağırdığını işittik.

Sesin gökten mi, yoksa yerden mi geldiğini anlayamadık!” dedi.

Hâris b. Avf:

“Ey Uyeyne! Vallahi, sağlığında bundan yararlanabilirsin!

Vallahi, işitmiş olduğun ses, gökten gelmiştir!

Vallahi, Muhammed herkesi yenecek; dağların başında olanlara bile, dilerse, erişecektir!” dedi.

Uyeyne b. Hısn, ev halkının yanında birkaç gün oturduktan sonra, adamlarını Yahudilerin yardımına gitmek için yanına çağırdı.

Hâris b. Avf, gelip:

“Ey Uyeyne! Sen beni dinle de, evinde otur! Yahudilere yardımı bırak!

Bununla birlikte, sanıyorum ki; Hayber’e döndüğünde, Muhammed orayı fethetmiş, ele geçirmiş bulunacaktır!

Senin bu tutum ve davranışınla, hakkında iyi davranılacağından emin değilim!” dedi.

Uyeyne, Hâris’in sözlerini kabulden kaçındı ve:

“Ben müttefiklerimi hiçbir şey için geri bırakmam!” dedi.[2533]

İki Mülteci Yahudinin Hayber ve Hayberliler Hakkında Bilgiler Vermeleri

Ka’b b. Malik der ki:

“Reci’deki karargâhımızda bulunduğumuz sırada, Natat halkından Simâk adlı bir Yahudi:

‘Eğer bana eman verirseniz, yanınıza geleyim’ diyerek seslendi.

Biz:

‘Olur!’ dedik, hemen onun yanına koştuk.

Kendisinin yanına ilk varan, bendim.

Ona:

‘Sen kimsin?’ diye sordum.

‘Yahudilerden bir adamım’ dedi.

Kendisini alıp Resûlullah Aleyhisselâmın yanına koyduk.

Yahudi:

‘Ey Ebu’l-Kasım! Yahudilerin sakıncalı, gizli, önemli yerlerinden bazılarını sana göstermek şartıyla bana ve ev halkıma eman verir misin?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Evet!’ buyurdu.

Yahudi Simâk, Yahudilerin kalelerini ele geçirmeye elverişli yerlerini Resûlullah Aleyhisselâma haber verdi.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm ashabını yanına çağırdı, onları Yahudilerle çarpışmaya teşvik etti.

Yahudilerin aralarında anlaşmazlık çıktığını ve müttefikleri olan Gatafanların da kaçtıklarını bildirdi.”[2534]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Reci’ karargâhında kaldığı yedi günde, geceleri ashabı arasında sıra ile karargâhı bekleme nöbeti tutturdu.

Altıncı gecede, nöbet sırası Hz. Ömer’de idi.

Hz. Ömer’in arkadaşlarıyla birlikte gece yarısı ordugâh çevresinde dolaştığı sırada, Yahudilerden bir adam bulunup getirildi.

Hz. Ömer, onun boynunun vurulmasını emretti.

Yahudi:

“Beni Peygamberinizin yanına götürünüz! Onunla konuşacağım!” deyince, Hz. Ömer onu öldürmekten vazgeçti.

Yahudi ile birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâmın çadırına kadar gittiler. Peygamberimiz Aleyhisselâmı namazda buldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ömer'in geldiğini işitince, selam verdi.

Hz. Ömer, Yahudi ile birlikte içeri girdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Yahudiye:

"Gerinde ne haber var ve sen kimsin?" diye sordu.

Yahudi:

"Ey Ebu'l-Kasım! Bana eman ver, sana doğrusunu söyleyeyim?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Olur!" buyurdu.

Yahudi:

"Ben Natat halkının yanından geliyorum. Onların hiç düzenleri kalmamıştır.

Onları bu gece kaleden çıkıyor oldukları halde geride bıraktım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onlar nereye gidiyorlar?" diye sordu.

Yahudi:

"Öteden beri içinde bulundukları Şıkk kalesine zelil olarak gidiyorlar!

Kendileri senden son derecede korkmuş bulunuyorlar!

Onların yürekleri, korkularından duracak gibi çarpıyor!

Yahudilerin silah, erzak ve yağları bu kalede depolanmıştır.

Birbirleriyle çarpışırlarken kullanmış oldukları kale araçlarını içinde sakladıkları yeraltındaki ev de bu Natat kalelerindedir" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Nedir o araçlar?" diye sordu.

Yahudi:

"Bir adet mancınık,[2535]

İki aded debbabe (kale yapım ve yıkımında kullanılan araç),[2536]

Birçok zırh gömlek,

Miğferler,

Kılıçlar.. gibi silahlardır.

Yarın, kaleye girdiğinde, oraya da girersin!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İnşaallah!” buyurdu.

Yahudi:

“İnşaallah, seni onun üzerine kadar götürüp durduracağım.

Orayı, Yahudilerden, benden başka hiç kimse bilmez!

Dahası da var!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Nedir o dahası da?” diye sordu.

Yahudi:

“Araçları çıkardıktan sonra, onu Şıkk kalesine dikmedir!

Debbabenin de altına adamlar girip kalenin dibini kazar ve delerler! Orayı bir günde fetheder, ele geçirirsin!

Ketibe kalesinde de böyle yaparsın!” dedi.

Hz. Ömer:

“Yâ Rasûlallah! Sanırım ki, bu adam doğru söylüyor” dedi.

Yahudi:

“Ey Ebu’l-Kasım! Bana eman verecek, kanımı dökmeyeceksin, değil mi?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen emniyet ve selamettesin” buyurdu.

Yahudi:

“Nizar kalesindeki karımı da bana bağışla!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onu da sana bağışladım!” buyurdu ve ona:

“Yahudiler çoluk çocuklarını Natat kalesinden ne için ayırdılar?” diye sordu.

Yahudi:

“Serbestçe çarpışabilmek için onları yanlarından ayırdılar, çoluk çocukları Şıkk ve Ketibe kalelerine gönderdiler” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Yahudiyi İslâmiyete davet etti.

Yahudi:

“Bana birkaç gün mühlet ver!” dedi.[2537]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’in Fethedileceğini Müjdeleyişi ve Onu Fethedecek Yiğidin Vasıflarını Bildirişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına:

“Yarın sancağı öyle bir yiğide vereceğim ki, Allah ve Allah’ın Resûlü onu sever,[2538] o da Allah’ı ve Allah’ın Resûlünü sever![2539]

O, Hayber’i fethetmedikçe, arkasına dönmeyecektir![2540]

O, Hayber’i zorla alacaktır![2541] Allah, fethi onun eli ile gerçekleştirecektir.[2542] Kendisi düşmandan yüz çevirici, kaçıcı kişi de değildir!” buyurdu.[2543]

Sancağın Kime Verileceğinin Ümit ve Merakla Beklenişi

Sehl b. Sa’d’ın bildirdiğine göre; sahabiler geceyi sancağın kime verileceğini konuşarak geçirmişler, hemen hepsi de sancağın kendilerine verileceğini ummuş durmuşlardı.[2544]

Büreyde b. Husayb der ki:

“Yarın Hayber’in fethi nasip ve müyesser olacak diye geceyi gönül rahatlığı ve ferahlığı içinde geçirdik.

Sabah namazı vakti olunca, Resûlullah Aleyhisselâm sabah namazını kıldırdıktan sonra ayağa kalktı ve sancağın getirilmesini istedi.

Mücahidler Resûlullah Aleyhisselâmın karşısında saf bağlamışlardı.[2545]

Resûlullah Aleyhisselâm, getirilen sancağı eline alıp salladı, sonra da:

“Bunu, hakkını yerine getirmek üzere, kim alır?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve hemen bütün Kureyş Muhacirleri, sancağı almak için boyunlarını uzatıp durdular.

Sa’d b. Ebi Vakkas, önce, Peygamberimiz Aleyhisselâmın hizasına çöktü. Sonra da, kalkıp önünde durdu.[2546]

Büreyde b. Husayb da sancağa uzananlar arasında idi.[2547]

Zübeyr b. Avvam, gelip:

“Sancağı ben alır, onun hakkını yerine getiririm!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Geç!” buyurdu.

Sonra, başka birisi geldi ve:

“Ben alır, onun hakkını yerine getiririm!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona da:

“Geç!” buyurdu.

Daha başka birisi kalkıp:

“Ben alır, onun hakkını yerine getiririm!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona da:

“Geç!” buyurduktan sonra:

“Muhammed’in zâtını peygamberlikle şereflendiren Allah’a andolsun ki; ben bu sancağı öyle bir er kişiye vereceğim ki, o, düşmandan kaçmak nedir bilmez!” buyurdu.[2548]

Hz. Ömer;

“Benim, kumandanlığı o günkü kadar arzuladığım hiç olmamıştır!” demiştir.[2549]

Hayber Fatihliğinin Hz. Ali Üzerinde Gerçekleşmesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bir müddet bekledikten sonra:

“Ali neredFor?” diye sordu.

“Yâ Rasûlallah! Onun gözleri ağrıyor!” dediler.[2550]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onu bana çağırınız?” buyurdu.[2551]

Seleme b. Ekvâ kalkıp gitti, Hz. Ali’yi elinden tutarak Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirdi.[2552]

Hayber’in tozundan, Hz. Ali’nin gözleri ağrımakta idi.[2553]

Ashab-ı Kiram, onun gelebileceğini hiç beklemiyorlardı. Birdenbire onunla karşılaşınca:

“İşte, Ali geldi!” dediler.[2554]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İşte, bununla fetih gerçekleşecek!” buyurdu.[2555]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Ali İçin Duası

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali’ye:

“Yanıma yaklaş!” buyurdu.[2556]

Hz. Ali:

“Yâ Rasûlallah! Görüyorsun ki; ayaklarımın bastığı yeri bile göremeyecek bir haldeyim!” dedi.[2557]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali’nin ağrıyan gözlerine puf diyerek püskürdü.[2558] Elleri ile de gözlerini meshedip sığadı.[2559]

Şifa vermesi için de, Yüce Allah’a dua etti.

Ağrı, sızı birden geçti!

Hz. Ali’nin gözleri, hiç ağrımamış gibi oluverdi![2560]

Hz. Ali der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm, gözlerim ağrıdığı ve adam salıp beni getirttiği zaman:

‘Yâ Rasûlallah! Gözlerim ağrıyor!’ dedim.

Gözlerime puf diyerek püskürdükten sonra:

‘Ey Allah’ım! Sıcağın, soğuğun sıkıntısını bundan gider!’ diyerek dua etti.

O günden beri, sıcaktan da, soğuktan da hiç rahatsız olmadım!”[2561]

Gerçekten de, Hz. Ali en sıcak günde en kalın elbise giyer, sıcaktan bunalmazdı. En soğuk günde de en ince elbise giyer, soğuktan üşümezdi.

Bunun sebebi sorulunca, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber'de kendisi için bu hususta dua etmiş olduğunu söylemiştir.[2562]

Hz. Ali'nin Giydirilip Kuşattırılışı ve Görevinin Kendisine Bildirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hz. Ali'ye zırh gömlek giydirdi.

Zülfikar'ı onun beline bağladı.

Ak sancağını ona uzatarak:[2563]

"Al bu sancağı![2564]

Allah sana fethi nasip edinceye kadar[2565] git, çarpış![2566] Arkana bakınma!" buyurdu.[2567]

Hz. Ali biraz gittikten sonra durdu, ama arkasına bakmadı ve:

"Yâ Rasûlallah! Ben insanlarla ne üzerine çarpışacağım?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onlar 'Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür!' diye şehadet getirinceye kadar, onlarla çarpış!

Onlar bunu yaptılar mı, kanlarını ve mallarını senden korudular demektir!

Ancak, hakkıyla olursa o başka!

Kendilerinin hesapları da Allah'a kalmıştır!" buyurdu.[2568]

Hz. Ali:

"Yâ Rasûlallah! Onlarla, bizim gibi Müslüman oluncaya kadar mı çarpışacağım?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"(Kalelerine) yavaşça gir! Tâ onların sahasına in! Sonra, kendilerini İslâmiyete davet et!

İslâm'da, kendilerine vâcib olan Allah hakkını, İslâmî umdeleri onlara haber ver!

Vallahi, senin sayende Allah’ın bir adama hidayet vermesi, senin için, kırmızı tüylü develerin [dünya nimetlerinin en kıymetlilerinin] sana bahşolunmasından daha hayırlıdır!” buyurdu.[2569]

Hz. Ali’ye ve arkadaşlarına yardım etmesi için de, Allah’a yalvardı.[2570]

Hz. Ali’nin Sancağı Kalenin Dibine Dikişi ve Yahudilerle Kale Dışında Çarpışılışı

Seleme b. Ekvâ der ki:

“Vallahi, Ali sancağı alınca, silkelene silkelene gitti.

Biz de onun ardına, izine düşüp gittik!

Ali b. Ebu Talib, sancağını kalenin dibindeki bir taş yığınına dikti.

Kalenin üzerinden bir Yahudi, ona:

‘Sen kimsin?’ diye sordu.

Ali b. Ebu Talib:

‘Ben, Ali b. Ebu Talib’im!’ dedi.

Bunun üzerine, Yahudi, Yahudilere:

‘Musa’ya indirilmiş olanlara andolsun ki; siz yenilgiye uğrayacaksınız!’ dedi.”[2571]

Natat kalesinin arkasına üç kat duvar örülmüştü.

Yahudiler, Müslümanlarla çarpışmak için kaleden ve duvarlardan geçerek dışarı çıktılar.[2572]

Hz. Ali ve arkadaşlarıyla çarpışmak için kaleden adamlarıyla birlikte ilk çıkan da, Merhab’ın kardeşi Hâris oldu.

Hâris, cesareti ve yavuzluğu ile tanınırdı.

Hz. Ali onunla çarpıştı ve vurup onu öldürdü.[2573]

Başına kırmızı sarıkla tuğ yapmış bulunan Ebu Dücâne, Hayber süvarilerinden Hâris (Ebu Zeyneb) ile karşılaştı ve onu öldürdü.

Yahudi savaşçılarından Üseyr ve Âmir de, Hâris gibi başlarına tuğ yapmışlardı.[2574]

“Benimle çarpışacak kim var?” diyerek haykırıyordu.

Muhammed b. Mesleme, ona doğru vardı.

Birbirlerine kılıç vuruştular.

Muhammed b. Mesleme, onu öldürdü.

Yâsir de, Yahudilerin yavuz savaşçılarındandı.

Müslümanlardan kaçacak olanları toplayıp götürmek için yanında kısa bir mızrak taşıyordu.

Hz. Ali hemen ona doğru vardı.

Zübeyr b. Avvam:

“Allah aşkına! Sen aramıza girme!” diye and verince, Hz. Ali geri durdu.[2575]

Yâsir:

“Hayber halkı iyi bilir ki; ben tepeden tırnağa kadar silahlanıp er meydanlarında dolanan Yâsir’imdir!” diye recez söyleyerek övünüyordu.[2576]

Zübeyr b. Avvam’ın annesi Hz. Safiyye binti Abdulmuttalib:

“Yâ Rasûlallah! Oğlumu öldürecek o!” diye feryad edince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Belki inşaallah oğlun onu öldürecektir!” buyurdu.[2577]

Zübeyr b. Avvam da:

“Hayber halkı iyi bilir ki; ben de, güçlü, kuvvetli, hiçbir kavimden yüz çevirip kaçmaz, zaaf göstermez ulu bir kişiyimdir!

Şan ve şereflerini koruyanların, hayırlı kişilerin oğluyumdur!

Ey Yâsir! Kâfirlerin topluluğu seni aldatmasın!

Onların topluluğu ağır ağır çekilip giden serap gibidir!” recezini okuyarak ona doğru vardı.[2578]

Çarpıştılar. Zübeyr b. Avvam, Yâsir’i vurup öldürdü.[2579]

Hz. Ali’nin Âmir ve Merhab’la Karşılaşıp Onları Öldürüşü

Âmir; iri ve uzun boylu bir adamdı. Üzerine iki kat zırh gömlek giymiş, demirlere bürünmüş idi ve:

“Karşıma çıkacak kim var?” diyerek haykırıyor, kılıcını sallayıp duruyor ve Müslümanlara saldırmaya hazırlanıyordu.

Hz. Ali onu karşıladı. Bacaklarına Zülfikar’la vurup çökertti ve başını gövdesinden ayırdı.[2580]

Merhab’a gelince; kendisi, Himyer Yahudilerindendi.[2581]

Hayberliler içinde, Merhab’dan daha cesaretli kimse yoktu.[2582]

Merhab, kendisine mahsus kalenin başkanı ve kumandanı idi.[2583]

Merhab, kardeşi Yâsir’in öldürüldüğünü görünce, silahlanıp askerleriyle birlikte kaleden dışarı çıktı.

Üzerine iki kat zırh gömlek giymiş, iki kılıç kuşanmış, başına da iki kat sarık sarınmıştı.[2584]

Başına aspur boyasıyla boyalı Yemen işi[2585] bir miğfer, onun üzerine de yumurta biçiminde, taştan oyulmuş ikinci bir miğfer geçirmişti.[2586]

Merhab’ın karşısında, benim diyen en babayiğit adam bile dayanamazdı.[2587] Kendisi, kızmış, köpürmüş bir puğur deve gibi idi.[2588] Kılıcını sallayarak:[2589]

“Hayber halkı iyi bilir ki, ben, gelip çatan harplerin tutuştuğu, kızıştığı zamanlarda tepeden tırnağa kadar silahlanmış, cesaret ve kahramanlığı denenmiş Merhab’ımdır![2590] Ben, kükreyerek geldikleri zaman, arslanları bile kâh mızrakla, kâh kılıçla vurup yere sermişimdir!” diyerek recez söylüyor ve övünüyordu.[2591]

Hz. Ali de:

“Ben oyum ki, anam bana Haydar [Arslan] adını takmıştır.

Ben, ormanların heybetli görünüşlü arslanı gibiyimdir!

Sizi geniş ölçüde ve çarçabuk tepeleyici bir er kişiyimdir!” diye recez söyleyerek Merhab’ın karşısına dikildi.[2592]

Merhab; o gece düşünde, kendisini bir arslanın parçaladığını görmüştü.[2593]

Belki de, Yüce Allah, Merhab'a düşünü hatırlatmak ve kendisinin kalbine korku düşürmek için, Hz. Ali'ye recezini böyle söyletmişti.

"Korkanın elinde, silah taşımaya güç kalmaz" denilir.

Hz. Ali ile Merhab, karşılaşınca, birbirlerine kılıç vurdular.

Hz. Ali Merhab'ın tepesine kılıçla öyle bir darbe indirdi ki,[2594] kılıç Merhab'ın siperlendiği kalkanını[2595] ve demirden miğferini kesti.[2596] Başını ikiye ayırdı![2597] Dişlerine kadar işledi!

Karargâh halkı da kılıcın çıkardığı madenî, acı sesi işittiler.[2598]

Hayber karargâhında bulunan Hz. Ümmü Seleme de:

"Merhab'ın dişlerine kadar inen kılıcın çıkardığı madenî acı sesi, ben de işittim!" demiştir.[2599]

Merhab, cansız olarak yere düştü![2600]

Merhab ve Yâsir öldürüldüğü zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sevininiz! Hayber işi artık rahatlaştı, kolaylaştı!" buyurdu.[2601]

Hz. Ali, o gün, Yahudilerin ulu ve namlı kişilerinden sekizini öldürdü.

Müslümanlar da hücuma geçtiler. Yahudilerden, savaşan birçok kimseleri öldürdüler. Geride kalanlar da, bozguna uğrayarak kalelerine kaçıp sığındılar. Mücahidler de, kaçan Yahudileri takip ettiler.[2602]

İslâm Mücahidlerinin Natat'a Girişi

Ümmü Sinan der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm, her sabah, üzerinde zırh gömlek olduğu halde, çarpışmak, çarpışmayı yönetmek için, Reci' karargâhından ayrılır; akşamleyin yanımıza dönerdi. Böylece, yedi gün kalındı. Nihayet, Yüce Allah Natat'ın fethini nasip etti."[2603]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın haber vermiş olduğu gibi, Yüce Allah, Hayber'in fethini Hz. Ali'nin eliyle gerçekleştirmişti.[2604]

Hz. Ali başta olmak üzere, İslâm mücahidleri kaçışan Yahudilerin arkasından Natat'a daldılar.

Ka’b b. Malik’in bildirdiğine göre; Natat boşaltılmıştı. Natat sokaklarında, bir kısım çoluk çocuktan başka kimse bulamadılar.

Yahudiler, Natat’ı boşaltmışlardı.[2605]

Natat’ta ilk olarak ele geçirilen Benî Kımme mahallesi olup, Merhab’ın kardeşi Yâsir’in konağı burada idi.[2606]

Natat’ın üç kalesi vardı:

1. Nâim,
2. Sa’b b. Muaz,
3. Kulle (Zübeyr kalesi).[2607]

Nâim Kalesinin Kuşatılışı ve Ele Geçirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm üzerine iki kat zırh gömlek giydi, başına miğfer geçirdi.

Yayı ile kalkanını eline aldı. Zarib adındaki atına bindi.

Ashab-ı Kiram da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın çevresini sardılar.[2608]

Peygamberimiz Aleyhisselâm İslâm mücahidleriyle birlikte Natat’ın Nâim kalesine kadar ilerledi.

Nâim’in müteaddit kaleleri vardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidleri savaş düzeninde sıraladı.

Kendisi emir vermedikçe, çarpışma yapmayı yasakladı.

Fakat, Eşca’ kabilesinden birisi Yahudilere saldırmak istedi ve Yahudiler tarafından öldürüldü.

Mücahidler:

“Yâ Rasûlallah! Filan kişi şehit edildi!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben çarpışmayı yasaklamadım mı?” diye sordu.

“Evet! Yasakladın!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Cennet âsi olana helâl değildir!” diye ilan edilmesini emir buyurdu.[2609]

Yahudiler, o gün mücahidlere ok yağdırdılar, mücahidler de kalkanlarıyla korundular.[2610]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidleri çarpışmaya teşvik etti.[2611] Şidddetle çarpışıldı. Yahudilerin en sabatlı, en cesaretli, en kahraman adamları, Nâim savaşında öldürüldü.[2612]

Mücahidlerden de:

1. Evs b. Habib,[2613]

2. Üneyf b. Vâil şehit oldu.[2614]

Allah onlardan razı olsun!

Müslüman Olduktan Hemen Sonra Şehit Olan Çoban

Hayber Yahudilerinden Âmir'in Yesar adında Habeşli (Zenci) bir kölesi vardı ve onun davarını güderdi.[2615]

Yesar; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber kalelerinden bazısını kuşattığı sırada[2616] Hayberlilerin silaha sarıldıklarını görünce, onlara:

"Siz ne yapmak istiyorsunuz?" diye sormuştu. Onlar da:

"Şu peygamber olduğunu söyleyen kişi ile çarpışacağız!" demişlerdi.

Peygamber sözü, kalbine işledi.

Davarını sürüp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.[2617]

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Ey Muhammed! Sen neler söylüyor ve nelere davet ediyorsun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"İslâmiyete, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadete, Allah'tan başkasına ibadet etmemeye ve benim de Resûlullah olduğuma şehadete davet ediyorum!" buyurdu.[2618]

Yesar:

"Ben böyle şehadet getirir ve Allah'a iman edersem, bana ne var?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu iman ve şehadet üzerine ölürsen, sana Cennet var!” buyurunca,[2619] Yesar:

“Yâ Rasûlallah! Bana İslâmiyeti, nasıl Müslüman olacağımı anlat!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm İslâmiyeti anlatınca, Yesar Müslüman oldu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm İslâmiyete davette hiç kimseyi hor görmez, küçümsemezdi.[2620]

Yesar, Müslüman olunca:

“Yâ Rasûlallah! Ben şu davarların sahibinin işçisiyim. Bu davarlar benim yanımda bir emanettir.

Şimdi ben bunları ne yapayım?” diye sordu.[2621]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onları karargâhtan dışarı çıkar, onlara bağır ve ufak taşlar at!

Muhakkak ki, Yüce Allah sana emanetini eda ettirecek,[2622] onlar sahipleri yanına döneceklerdir!” buyurdu.[2623]

Yesar hemen kalkıp yerden bir avuç kum aldı, davarların yüzlerine attı ve:

“Sen sahibine dön! Vallahi, ben artık sana sahip olamayacağım!” dedi.[2624]

Davarlar, sanki çoban tarafından sürülüyorlarmış gibi, kaleye girinceye kadar, topluca gittiler, sahiplerinin yanına döndüler.[2625]

Yesar’ın Müslüman olduğunu anladılar.[2626]

Hz. Ali’nin sancağı çekip kaleye dalarak çarpıştığı sırada, Yesar da Hz. Ali’nin yanında çarpıştı.[2627]

Daha Allah’a bir vakit bile namaz kılamadan, bir tek secde bile yapamadan şehit oldu![2628]

Yesar, Yahudilerin attıkları taşla veya okla şehit oldu.

Yesar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirilip arkasının üzerine yatırıldı, üzerine de bir örtü örtüldü.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona dönüp baktı.

Ashab-ı Kiram da dönüp baktılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ondan, hemen yüzünü başka tarafa çevirdi.

Ashab:

“Yâ Rasûlallah! Sen ondan ne için yüzünü çevirdin?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Şimdi, onun yanında Cennet hurilerinden iki zevcesi bulunduğunu,[2629] onların onun elbisesiyle vücudu arasına girmekte birbirleriyle nizalaştıklarını gördüm![2630]

Allah, bu kuluna yardım edip, onu Hayber’e sevketti” buyurdu.[2631]

Huriler, Yesar’ın yüzünden tozları silerlerken:

“Allah seni toza toprağa bulayanın yüzünü toza toprağa bulasın! Seni öldüreni öldürsün!” demekte idiler.[2632]

Eslemlerin Peygamberimiz Aleyhisselâma Açlıktan Şikâyetlenmeleri

İslâm ordusunun erzakı çoktan tükenmişti.

Mücahidler, günlerden beri aç olarak çarpışıyorlardı.

Eslem kabilesi mücahidleri, toplanarak Esmâ b. Hârise’ye:

“Muhammed Resûlullaha git de; ‘Eslemler sana selam söylüyorlar. Biz açlığa dayanamaz hale geldik, diyorlar’ de!” dediler.

Büreyde b. Husayb:

“Vallahi, ben hiçbir zaman Araplar arasında bugünkü gibi yapılan bir şey görmedim!” dedi.

Hind b. Hârise:

“Vallahi, biz Resûlullah Aleyhisselâma adam göndermenin hayır kapısını açacağını umuyoruz!” dedi.

Esmâ b. Hârise, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip:

“Yâ Rasûlallah! Eslemler, ‘Biz açlığa ve zaafa dayanamaz hale geldik! Bizim için Allah’a dua et!’ diyorlar” dedi.[2633]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında, onlara verilecek bir şey yoktu.[2634]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Vallahi, benim elimde onlara yetecek kadar yiyecek yoktur!” buyurdu ve sonra da, herkese işittirecek kadar yüksek sesle:

“Ey Allah’ım! Sen onların halini, hiç yiyecekleri kalmadığını ve benim de elimde onlara verebileceğim hiçbir şey bulunmadığını biliyorsundur. Onlara genişlik verecek yiyeceği ve et yağı en çok olan kalelerden en büyüğünün fethini nasip et!” diyerek Allah’a dua etti.[2635]

Açlıktan Eşek Eti Yemeye Kalkılışı

Ebu Rühm el-Gıfârî der ki:

“Hurmaların koruk ve ham olduğu zamanda Hayber’e varıp konmuştuk.

Hayber, çok sıcak ve sıcaklığı da tehlikeli bir yerdi.

Orada, son derecede açlığa uğramıştık.

Sa’b b. Muaz kalesini kuşattığımız sırada idi ki, kaleden yirmi veya otuz kadar ehlî eşek dışarı çıkmıştı.

Yahudiler, onları içeri sokamadılar.

Müslümanlar, onları tutup boğazladılar.

Yer yer ateş yakıp eşeklerin etlerini pişirmeye başladılar.[2636]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu ateşler nedir? Bunları ne için yakıyorlar?” diye sordu.

“Et pişirmek için!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hangi eti, ne etini pişirmek için?!” diye sordu.

“Ehlî eşeklerin etini pişirmek için!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Dökünüz onu! Onların kaplarını da kırınız!” buyurdu.

Ashabdan birisi:

“Yâ Rasûlallah! Etlerini döksek de, kaplarını yıkasak olmaz mı?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ya da öyle yapınız!” buyurdu.[2637]

Enes b. Malik, Peygamberimiz Aleyhisselâma gelip:

“Eşeklerin eti yeniyor!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm sustu.

Enes b. Malik, ikinci kez gelip:

“Eşeklerin eti yeniyor!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yine sustu.

Enes b. Malik, üçüncü kez gelip:

“Eşeklerin eti yeniyor!” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah ve Resûlü, sizi ehlî eşeklerin etini yemekten nehyeder.

Çünkü, o murdardır!

Onlardan hiç yemeyiniz. Onları dökünüz!” diyerek halka seslenilmesini emir buyurdu.

Et tencereleri döküldü.[2638]

Seslenen zât, Ebu Talha idi.[2639]

Sa’b b. Muaz Kalesinin Kuşatılışı ve Fethedilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hubab b. Münzir’e sancağı verdi, mücahidleri toplayıp savaşmaya hazırladı.

Sa’b b. Muaz kalesine varıp dayandılar.

Eslemler, kaleye kavuşanların ilki idiler.

Sa’b b. Muaz kalesinde Yahudilerin 500 savaşçısı bulunuyordu.

Onlardan, Yuşa’ adındaki savaşçı, kaleden dışarı çıkıp kendisiyle çarpışacak er diledi.

Hubab b. Münzir, ona karşı vardı.

Birbirlerine kılıç vurdular. Hubab b. Münzir onu öldürdü.

Zeyyal adında başka bir Yahudi meydana çıktı.

Ona, Umâre b. Ukbetü’l-Gıfârî karşı vardı ve:

“Al bunu, benden! Ben Gıfârların uşağıyım!” diyerek Zeyyal’ın tepesine kılıçla bir darbe indirip işini bitirdi!

Müslümanlar:

“O, bu sözü söylemekle cihadı boşa giderdi!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların bu sözünü işitti ve:

“Onun öyle söylemesinde bir sakınca yoktur!

Kendisi ecre erer ve övülür!” buyurdu.

Sa’d b. Ubâde’nin kumandası altında çarpışıldığı gün, Müslümanlar bozguna uğradılar.[2640]

Muhammed b. Mesleme der ki:

“Peygamber Aleyhisselâmı kalkanlarıyla koruyanlar arasında bulunuyor, okla çarpışılırken, mücahidlere:

‘Kalkanlarınızla koruyunuz!’ diye bağırıyordum.

Mücahidler öyle yaptılar.

O gün öyle oka tutulduk ki, yerimizden sökülüp atılacağımızı sandım.

Ok atarken, Resûlullah Aleyhisselâma bakıyordum. Resûlullah Aleyhisselâm, attığı oklardan hiçbirini boşa gidermiyordu. Bana bakıp gülümsedi.

Nihayet, Yahudiler dağıldılar ve kalelerine girdiler.”

İki gün, Hubab b. Münzir’in kumandası altında en şiddetli şekilde çarpıştılar.

Üçüncü gün olunca, tan yeri ağarırken, Peygamberimiz Aleyhisselâm mücahidlerle birlikte Sa’b b. Muaz kalesi karşısında durdular.

Kaleden, gemi direği gibi bir Yahudi çıktı. Kendisinin elinde, mızrağı vardı.

Yahudi piyadeleri de onunla birlikte dışarı çıktılar ve çıkar çıkmaz Müslümanlara ok yağdırmaya giriştiler.

Ashab-ı Kiram, Peygamberimiz Aleyhisselâmı kalkanlarıyla korudular.

Yahudiler, çekirgeler gibi oklar yağdırdıktan sonra Müslümanlara hep birden saldırdılar ve onları bozguna uğrattılar.

Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bulunduğu yere kadar gerilediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm atından inmişti.

Atı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın azadlı kölesi Mid'am tutuyordu.

Sancaktar Hubab b. Münzir ise, yerinde sebat etmekte idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidleri cihada teşvik etti.

Yüce Allah'ın Hayber fethini ve ganimetini kendilerine va'd buyurmuş olduğunu haber verdi.

Yanında toplanan mücahidleri sancaktarlarının yanına gönderdi.

Bunun üzerine, Hubab b. Münzir, mücahidlerle birlikte, Yahudilere azar azar yaklaşarak onları püskürttüler, kaçırdılar.

Yahudiler, kalelerine girip kapılarını kapattılar.

Kalenin kademeli duvarlarının üzerine çıktılar, oradan Müslümanlara taş yağdırdılar.

Müslümanlar, Hubab b. Münzir'in bulunduğu yere kadar gerilemek zorunda kaldılar.

Yahudiler, aralarında, kendi kendilerini kınıyorlar:

"Bizler ne diye sağ kalmak istedik?!" diyorlardı.

Çünkü, sebat ve cesaret sahipleri hep Nâim kalesi savaşında öldürülmüşlerdi.

Sa'b b. Muaz kalesi savaşçıları, ölüme susamış olarak kaleden dışarı çıktılar.

İslâm mücahidleri de, dönüp onlarla kale kapısında çok şiddetli bir şekilde çarpıştılar.

Yahudilerden birçok kimse öldürüldü.

Yahudiler, öldürülenleri kaleden içeri taşımakta idiler.

Hubab b. Münzir, mücahidlerle birlikte hücuma geçti.

Yahudiler, kalelerine girmek zorunda kaldılar.

İslâm mücahidleri, Yahudilerin arkalarını bırakmayarak kaleye girdiler.

Mücahidlerin kaleden içeri girdiklerini görünce, Yahudiler şaşkına döndüler, uysallaştılar.

Onlardan karşı koyanlar öldürüldü, bir kısmı da esir edildi.

Yahudiler, her tarafta, binit hayvanlarının iyilerine binip Kulle (Zübeyr) kalesine doğru kaçmak istiyorlardı.

Fakat, İslâm mücahidlerini görünce, oraya buraya kaçıştılar.

Mücahidler, duvarların üzerlerine çıkarak yüksek sesle tekbir getirmeye başladılar.

Tekbirler Yahudilerin kollarını kırdı.

Eslem ve Gıfâr kabilelerinin gençleri de, kalenin üzerine çıkıp tekbir getirdiler.

Sa'b b. Muaz kalesinin kuşatılması ve alınması üç gün sürdü.

Sa'b b. Muaz kalesi savaşında mücahidlerden Ebu Dayyah Numan b. Sabit ile Hâris b. Hâtıb ve Adiyy b. Mürre şehit oldular.[2641]

Allah onlardan razı olsun!

Ebu Dayyah Numan b. Sabit'i, Yahudilerden birisi, kılıçla vurup tepesinden; Hâris b. Hâtıb'ı da, bir Yahudi kale üzerinden attığı okla tepesinden vurup şehit etmişti.[2642]

Adiyy b. Mürre'yi ise, Yahudilerden birisi, göğsünden mızraklayarak şehit etmiştir.[2643]

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselâmın duası bereketiyle,[2644] Müslümanlara Sa'b b. Muaz kalesinin fethini nasip etti ki, Hayber kaleleri içinde, yiyeceği, et yağı bu kaleden daha bol olan bir kale yoktu.[2645]

İslâm mücahidleri, Sa'b b. Muaz kalesinde pek çok miktarda arpa, hurma, tereyağı, bal, zeytinyağı ve etten sızdırılmış yağ buldular ki, orada bu kadar ganimet elde edebileceklerini ummuyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın münadisi:

"İstediğiniz kadar yiyiniz! Hayvanlarınızı da yemleyiniz! Fakat, memleketlerinize bir şey götürmeye kalkmayınız!" diyerek seslendi.

Mücahidler, orada bulundukları müddetçe, kendi yiyeceklerini ve hayvanlarının yemlerini aldılar.

Kalede çok miktarda, kumaş, elbise, kap kacak, taşınamayacak kadar büyük eşya ve içkiler de bulundu. İçki küplerinin kırılması emredildi.

Küpler kırıldığı zaman, içkiler seller gibi aktı.

Mücahidler; Yahudilerin içinde yemek yedikleri bakır kaplar, su ve içki içtikleri toprak çanak ve bardaklar hakkında ne yapılacağını da Peygamberimiz Aleyhisselâma sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onları yıkayınız. İçlerinde yemeklerinizi pişiriniz, yiyiniz, içiniz!” buyurdu.

Sa’b b. Muaz kalesinden, çok sayıda davar, sığır, merkep gibi hayvanlardan başka; pek çok savaş araçları, mancınık, debbabe, mallardan ve silahlardan, gelecek için hazırlanıp depolanmış pek çok şeyler çıkarıldı.

Sa’b b. Muaz köşklerinden de, Yemen işi yirmi çuval kumaş ve elbise, 1500 kadife, on yük de kuru tahta çıkarıldı.

Yahudiler; kalenin zaman boyunca hep kendilerinde kalacağını ve kendilerinin malı olacağını sanmışlardı.[2646]

Ganimet Malına Hıyanet Etmenin Cezası

Peygamberimiz Aleyhisselâmın münadisi:

“Bölüşülmeden ganimet mallarından aldığınızı, bir iğne ve iplik bile olsa, geri veriniz!

Çünkü, ganimet mallarına hıyanet etmek çok ayıptır ve Kıyamet gününde ateştir” diyerek seslendi.

O gün, ganimet memuru Ferve b. Amr, emtia satışı yapmış, güneşten gölgelenmek için de, başına ganimet eşyasından bir şey bağlamış bulunuyordu.

Başına sardığı şeyle durak yerine döndüğü zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâmın emri kendisine hatırlatılınca, o da hemen gidip başına sardığı şeyi ganimet eşyası arasına bıraktı.

Ferve’nin bu hareketi Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Cehennem ateşinden bir bağı başına bağlamış!” buyurdu.[2647]

Hz. Ömer der ki:

“Hayber günü, Resûlullah Aleyhisselâmın ashabından bazıları gelip ‘Filan kişi şehit oldu! Filan kişi şehit oldu!’ dediler.

Hatta, vurulup yere düşmüş bir adama rastladılar ki, onun hakkında, ‘Filan da şehit oldu!’ dediler.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Hayır! Öyle söylemeyiniz! Ben onu, ganimet malından aşırdığı bir hırka veya aba yüzünden, Cehennem ateşinin içinde gördüm!’ buyurdu. Sonra da:

‘Ey Hattab’ın oğlu! Git de, halkın arasında:

‘Cennete Müslümanlardan başka girmez, diye seslen!’ buyurdu.

Ben de; Resûlullah Aleyhisselâmın yanından ayrılıp:

‘Haberiniz olsun ki; Cennete mü’minlerden başkası girmez!’ diyerek seslendim.”[2648]

Abdullah b. Abbas’tan rivayet edilen hadis-i şerife göre:

“Bir kavimde ganimet mallarına hıyanet yaygınlaştı mı, muhakkak onların kalblerine korku düşürülür!

Bir kavimde zina yaygınlaştı mı, muhakkak onlarda ölüm çoğalır!

Bir kavim ölçeceklerini, tartacaklarını eksik ölçmeye, eksik tartmaya başladı mı, muhakkak onların rızıkları, geçimlikleri eksilir!

Bir kavim haksız hüküm verdi mi, muhakkak içlerinde kan dökülmesi yaygınlaşır!

Bir kavim verdikleri sözden döndü mü, muhakkak Allah da onların üzerine düşmanlarını musallat kılar!”[2649]

Şehit Olmak İçin Müslüman Olan ve Şehit Olan Kişi

Bir çöl Arabı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelerek iman edip Müslüman olmuş ve:

“Senin yanına hicret edeceğim!” demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onu kollamalarını bazı sahabilerine tavsiye buyurmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber gazasında ele geçirdiği ganimet hayvanlarını mücahidler arasında bölüştürürken, bu çöl Arabına da hisse

ayırmıştı.

Bu zât ganimet hayvanlarını her gün karargâh arkasında gütmekte, yaymakta idi.

Karargâha geldiği, hissesini ona verdikleri zaman:

“Nedir bu?” diye sordu.

“Resûlullah Aleyhisselâmın senin için ayırdığı hissedir!” dediler.

Onları alıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi ve:

“Yâ Rasûlallah! Nedir bu?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sana bölüştürdüğüm hissendir!” buyurunca:

“Yâ Rasûlallah! Ben sana bunun için iman ve ittiba etmedim!” dedikten sonra, boğazına işaret ederek:

“Şuramdan okla vurulayım da Cennete gireyim diye iman ve ittiba etmiştim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen Allah’ı doğrularsan, Allah da seni doğrular” buyurdu.

Bunun üzerine, bu zât hemen hazırlandı, çarpışmaya gitti, çarpıştı. Çarpışma sırasında, kendi eliyle işaret ettiği yerden (boğazından) bir okla vurulup şehit edilmiş olarak Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu, o garib midir?” diye sordu.

“Evet!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu Allah’ı doğruladı, Allah da onu doğruladı!” buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu kendisinin cübbesine sardı. Cenaze namazını kıldıktan sonra:

“Allah’ım! Bu kulun, Senin yolunda muhâcir olarak geldi ve şehit olarak da öldürüldü!

Ben onun böyle olduğuna şehadet ediyorum!” buyurdu.[2650]

Kulle (Zübeyr) Kalesinin Kuşatılıp Fethedilişi

Yahudiler; Nâim ve Sa’b b. Muaz kalesinden ve bütün Natat’tan Kulle kalesine geçtiler.

Natat kalelerinden bazılarının sarp yerlerinde ancak bir-iki Yahudi kalmıştı.

Onlar, üzerlerine varanları muhakkak vurup öldürüyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onları gözetlemek üzere mücahidlerden bazılarını görevlendirdi.[2651]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlerle birlikte yavaş yavaş ilerleyerek Kulle kalesine yaklaştı ve onu kuşattı.

Yahudiler, kalenin kapılarını kilitlediler.

Kulle kalesi, en sarp ve en sağlam bir kale idi.

Kaleye, bu sarplığından, en sağlamlığından dolayı, ne süvari, ne de piyade çıkabilirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kulle kalesini üç gün kuşattı.[2652]

Yahudilerden, Gazzal adında birisi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi ve:

“Ey Ebu’l-Kasım! Ben seni Natat’tan kaçan halk üzerine götürecek şeye kılavuzlasam ve sen Şıkk halkına gidecek olursan -ki, Şıkk halkı senden korkularından neredeyse helâk oluverecekler- bana eman verir, kanımı dökmez misin?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona ve onun ev halkına eman verince, Gazzal:

“Sen bir ay oturup kuşatacak olsan, bu kaleyi fethedemez, ele geçiremezsin. Fakat, onların yeraltında su kanal ve ırmakları vardır ki, geceleri gidip oradan su alır, içerler, sonra da kalelerine döner, senden korunurlar! Eğer onların sularını kesersen, susuzluktan, bağıra bağıra helâk olurlar!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hemen gidip onların su yollarını kestirdi.

Suları kesilince, kale halkı, siperlendikleri yerde daha fazla kalmaya dayanamadılar, çıkıp şiddetle çarpıştılar.

O gün, Müslümanlardan bazıları şehit oldu.

Yahudilerden de, on kişi öldürüldü.

Natat kalelerinin sonuncusu olan Kulle kalesi de, böylece fethedilmiş oldu.[2653]

Reci' Karargâhının İlk Karargâh Yeri Olan Menzile'ye Getirilişi ve Şıkk Kalelerinin Fethedilişi

Natat halkı, Yahudilerin en azılı ve en cesaretlilerinden oldukları için, İslâm karargâhı da Natat evlerinden ve hurma bahçelerinden uzakça bir yer olan Reci'e nakledilmek zorunda kalınmıştı.

Natat kaleleri fethedilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm karargâhın Reci'den ilk yerine (Menzile'ye) taşınmasını emir buyurdu.[2654]

Şıkk'ın:

1. Übeyy (Sümran),

2. Nizar (Beriyy) adıyla anılan iki kalesi vardı.[2655]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kulle kalesini fethettikten sonra, Şıkk kalesine geçti.

Übeyy (Sümran) kalesi üzerinde durdu.

Sümran kalesi, Şıkk'ın ilk kalesi idi.[2656]

Sümran, bir dağ olup; kale onun üzerinde kurulmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sümran dağının başında namaz kıldı.[2657]

Sümran kalesi halkı ile de şiddetle çarpışıldı.

Sümran kalesinden, Gazzal adında bir Yahudi çıkıp, kendisiyle çarpışacak er diledi.

Hubab b. Münzir, ona doğru vardı. Vuruştular.

Hubab b. Münzir, vurup Gazzal'ın sağ elini -kolunun yarısından- kesti!

Gazzal'ın kılıcı, elinden yere düştü.

Silahsız kalan Gazzal, kaleye doğru kaçmaya başladı.

Hubab b. Münzir onun arkasını bırakmadı, kılıçla vurup ökçesini de kesti, yere yıkılınca da başını gövdesinden ayırdı!

Başka bir Yahudi de meydana çıkıp:

"Benimle kim çarpışır?" diyerek seslendi.

Cahş hanedanından bir Müslüman ona karşı vardı. Vurulup şehit oldu.

Yahudi, yerinde durarak kendisiyle çarpışacak er diledi.

Ebu Dücâne, hemen onun karşısına çıktı.[2658]

Kendisi, miğferinin üzerine kırmızı bir sarık sarmıştı,

Başka bir tarafa gider gibi yaptı ve birden dönüp bir vuruşta Yahudinin bacaklarını biçti![2659]

Yere yıkılan Yahudinin başını gövdesinden ayırdı!

Önlerinde Ebu Dücâne olduğu halde, mücahidler hep birden tekbir getirerek hücuma geçtiler ve kalenin içine daldılar.

Kalede çarpışan Yahudiler, geyikler, keler ve tilkiler gibi, duvarlara doğru olanca hızlarıyla kaçmaya başladılar. Soluklarını, Şıkk'ın Nizar kalesinde aldılar!

Natat kalelerinden kaçıp kurtulabilenler de, Nizar'a gelip sığınmışlardı.

İslâm mücahidleri, Sümran kalesinde bir hayli ev eşyası, yiyecek, giyecek şeyler ve davarlar iğtinam ettiler.

Sümran'dan kaçanlar, Şıkk'ın ikinci kalesi olan Nizar kalesinde üslendiler.

Orada, son derecede savundular ve korundular.[2660]

Nizar Kalesine Mancınıkla Taş Yağdırılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa'b b. Muaz kalesinde ele geçirilen[2661] mancınığın onarıldıktan sonra dikilmesini ve Nizar kalesinin taşa tutulmasını emir buyurdu.

Mancınığı hazırladılar. Nizar kalesine mancınıkla taş yağdırmaya başladılar.[2662]

Yahudiler de mücahidleri ok ve taş yağmuruna tuttular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, çarpışan Müslümanların yanında bulunuyordu.

Yahudilerin attıkları oklardan birisi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın elbisesine değdi ve üzerine asılı kaldı.[2663]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Bir Avuç Kum Alıp Kaleye Doğru Savuruşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yerden bir avuç kum alıp kaleye doğru attı. Yahudiler sarsıldılar ve yere serildiler.[2664]

Nizar Kalesinde Alınan Esirler ve Ganimetler

Nizar kalesinden başka, ne Natat'ta, ne de Şıkk'ta, Yahudilerin çoluk ve çocuklarından esir edilenler olmadı.

Yahudiler, Natat'tan çekilince, çok sarp ve sağlam olan Nizar kalesindekiler hariç olmak üzere, bütün çoluk ve çocuklarını Ketibe kalesine göndermişlerdi.

Nizar kalesinde bulunan çoluk ve çocuklar esir edildiler.[2665]

Yahudi Simâk'a Karısının Teslim Edilişi ve Kendisinin Müslüman Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselâma Hayber'in fethini çabuklaştırmaya ve gerçekleştirmeye yarayan bilgileri vermiş olan Yahudi Simâk'a, esirler arasında bulunan karısı Nüfeyle teslim edildi.

Vatîh ve Sülalim kaleleri fethedildiği zaman da Simâk Müslüman oldu. Hayber'den çıkıp gitti ve bir daha adı sanı duyulmadı.[2666]

Bozguna Uğrayan Yahudilerin Ketibe Kalelerinde Üslenişleri

Natat ve Şıkk kalelerinde tutunamayan, yenilgiye uğrayan Yahudiler, Ketibe'de, Kamus, Vatîh ve Sülalim kalelerinde üslendiler, İslâm mücahidlerine karşı savundular, korundular.[2667]

Ketibe; Kamus, Vatîh ve Sülalim kalelerinden müteşekkildi.[2668]

Kamus Hayber'de bir dağ olup, Yahudi Ebi'l-Hukayk'ın kalesi bu dağın üzerinde bulunuyordu.[2669]

Kamus kalesi, çok sarp ve sağlam bir kale idi[2670] ve Hayber kalelerinin en büyüğü idi.[2671]

Kinane b. Ebi’l-Hukayk, Vatîh ve Sülalim kalelerinde otururdu.

Bu kaleler, kapıları açılamaz, üzerlerinden aşılamaz kalelerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm bunların fethi için mancınık kurdurmak istedi ise de bunun tehlikeli olacağını anlayınca, vazgeçti. Ondört gün kuşatmakla yetindi.

Bu müddet içinde, kaleden hiç kimse çarpışmaya çıkmadı.[2672]

Kamus kalesinin Yahudi savaşçıları, hazırlanıp kalenin kapısında dikildiler.

Kinane b. Ebi’l-Hukayk, ok atmaya hazırlandı.

Okun yayını çekmek isteyince, elleri titremeye başladı.

Ok atmaya hazırlanan okçulara da, “Atmayınız!” diye işaret etti.

Yüce Allah, Yahudilerin kalblerine korku düşürdü.[2673]

Onlar, yok olacaklarını anladılar, kanlarının bağışlanıp sürgün edilmelerini istediler.[2674]

Kinane b. Ebi’l-Hukayk, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yanına inip seninle konuşacağım!” diye, Şemmah adındaki Yahudi ile haber saldı.

Mücahidler Şemmah’ı Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirdiler.

Şemmah, Kinane’nin elçisi olarak geldiğini haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kinane’nin dileğine, “Olur!” buyurdu.

Ebi’l-Hukayk hanedanından bir cemaat:

“Hep Yesrib (Medine) Yahudilerinin kötülük ve yaramazlıkları yüzünden!” diyerek yakınmakta idiler.[2675]

Üzerlerinde Anlaşmaya Varılıp Kararlaştırılan Maddeler

Kinane b. Ebi’l-Hukayk, Yahudilerden bazı adamlarla birlikte kaleden indi ve:

1. Kalede çarpışma yapmış olan Yahudilerin kanları dökülmemek,

2. Yahudilerin çocukları kendilerine bırakılmak, Hayber’den ve Hayber arazisinden çocuklarıyla birlikte çıkıp gitmelerine müsaade olunmak,

3-5. Yanlarında birer hayvan yükünden başka bir şey götürmemek; safra ve beyzâ (altın, gümüş), menkul ve gayrimenkul bütün malları ile, yay, miğfer, at, cübbe, zırh gömlek... gibi askerî araç ve gereçleri ve -üzerlerindeki elbiselerinden başka- bütün elbiseler ile kumaşları Resûlullaha bırakmak,

6. Resûlullaha bırakılması gereken herhangi bir şeyi gizlememek ve gizleyecek olanlar Allah'ın ve Resûlullahın eman ve himaye taahhüdünün dışında kalmak... üzere anlaşma ve barış yapıldı.[2676]

Kinane b. Ebi'l-Hukayk, bu maddelere bağlı kalacağına yemin etti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Eğer siz ganimet mallarından bana teslim etmeniz gereken herhangi bir şeyi benden gizleyecek, gaib edecek olursanız, Allah'ın ve Resûlullahın eman ve himaye taahhüdünden uzak kalırsınız!" buyurdu.[2677]

Vatîh ve Sülalim Kalelerinden Teslim Alınan Ganimet Malları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın adamlar göndererek Vatîh ve Sülalim Yahudilerinden teslim aldırdığı ganimet malları:

1. Canlı mallar ve gayrimenkuller,
2. Kumaşlar ve elbiseler,
3. Yüz adet zırh gömlek,
4. Dört yüz adet kılıç,
5. Bin adet mızrak,
6. On çantalı (500 adet) Arap işi yay,
7. Çeşitli silahlar vs.den ibaretti.[2678]

Hayber'in Diğer Kalelerinden Teslim Alınan Ganimet Malları

Hayber'in Natat, Şıkk ve Ketibe bölgesindeki bütün ganimet malları toplandı.[2679]

Bunlar:

1. Pek çok sayıda ev eşyası,
2. Kumaş ve elbiseler,

3. Saçaklı havlı kaftanlar,
4. Pek çok sayıda silahlar,
5. Davarlar,
6. Sığırlar,
7. Çeşitli yiyecekler,
8. Pek çok miktarda sahtiyan ve tabaklanmış deriler,
9. Hayvan yemleri,[2680]
10. Develer,[2681]
11. Müteaddit Tevrat nüshaları idi.

Yahudiler, Tevrat nüshalarının kendilerine verilmesini istediler. Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onları Yahudilere geri verdi.[2682]

Mücahidlerin İhtiyaçlarının Ganimet Mallarından Karşılanışı

Ganimet malları bölüşülünceye, herkese hissesi verilinceye kadar mücahidlerin katık ve hayvan yemi ihtiyacı ganimet mallarından karşılandığı gibi, gerektiğinde, mücahidlere emanet olarak silahlar da verildi.[2683]

Ebi'l-Hukayk Hanedanına Ait Hazine Hakkında Yapılan Soruşturma ve Hazinenin Gömülü Bulunduğu Yerden Çıkarılışı

Hayber fethedilince, birçok emtia ile sığır, deve, davar vesaire ele geçirildi. Fakat, Hayber'dekilerin ne altınlarına, ne de gümüşlerine rastlanabildi.[2684]

Halbuki, Benî Nadîr Yahudileri Medine'deki yurtlarından çıkıp Hayber'e giderlerken, Ebu Râfi' Sellâm b. Ebi'l-Hukayk; içinde altın, gümüş ve kıymetli madenlerle zinet eşyası saklanılan deve tulumunu kaldırarak:

"Bu, bizim dünyayı alçaltmak ve yükseltmek için hazırladığımız şeydir!" diyerek bağırmıştı.[2685]

Bu hazine; önce koyun tulumuna doldurulmuştu. Çoğalınca, öküz tulumuna, daha çoğalınca da deve tulumuna konulmuştu.[2686]

Bu hazine; Ebi'l-Hukayk hanedanının büyüklerinden, büyüklerine devredile edile saklanmakta idi.

Mekke eşrafı, düğünleri olunca, Hayber'e gidip Ebi'l-Hukayk'ın büyüğüne başvurarak bu zinet eşyasından bazısını rehine karşılığında ondan bir ay süre ile emaneten alırdı.[2687]

Hatta, bir kez, bu zinet eşyasından bir şey kaybolmuştu.

Onu kaybeden kişi, bedelini 10.000 dinar (altın) olarak ödemişti.

İbn Ebi'l-Hukayk; bu hazineyi ve daha pek çok malları Peygamberimiz Aleyhisselâmdan saklamıştı.[2688]

Kinane b. Rebi' b. Ebi'l-Hukayk ile Kinane'nin kardeşi ve amcasının oğlu Rebia, Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzuruna getirildiler.[2689]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzuruna getirilenler arasında Huyey b. Ahtab'ın amcası Sa'ye (Sa'lebe) b. Sellâm (Amr) b. Ebi'l-Hukayk da bulunuyordu.[2690]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

"Ey Ebi'l-Hukayk oğulları! Ben sizin Allah'a ve Allah'ın Resûlüne karşı duyduğunuz düşmanlığınızı biliyorum!

Bununla birlikte, sizin bu düşmanlığınız, adamlarınıza verdiğim eman ve himaye taahhüdünü size de vermeme engel olmamış; ganimet mallarından herhangi bir şeyi benden gizlememek, kaçırmamak şartıyla size eman vermişimdir!

Benden bir şey gizleyecek olursanız, kanlarınızı dökmek, bizim için helâl olur![2691] Allah'ın ve Resûlünün eman ve himaye taahhüdünden uzak kalırsınız!" buyurdu[2692] ve:

"Sizi Medine'den sürüp çıkardığım zaman, Medine'den getirdiğiniz,[2693] Mekkelilere emaneten veregeldiğiniz zinet eşyasıyla nakitleri içinde sakladığınız hazine tulumlarınız nerededir?[2694]

Filandaki, filandaki hazine tulumlarınızı ne yaptınız?" diye sordu.[2695]

“Ey Ebu’l-Kasım! Biz onları savaşlarımızda harcadık!

Vallahi, elimizde onlardan hiçbir şey kalmadı![2696]

Bizi Medine’den çıkardığın zaman, onlarla geçindik.[2697]

Savaşlar ve geçimler, onların hepsini sürüp götürdü.[2698]

Onlardan, elimizde hiçbir şey kalmadı!” dediler ve bu husustaki sözlerini de yeminler ederek pekiştirdiler.[2699]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Söylediklerinize dikkat ediniz![2700] (Aradan) geçen zaman az, (gizlenen) mal ise ondan çok fazladır!? (Az zamanda o kadar çok mal nasıl harcanıp tükenir?)[2701] Ne dersiniz? Bu hazineyi, sizin yanınızda bulursam, sizi öldüreyim mi?” diye sordu.

“Evet! Öldür!” dediler.[2702]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu hazine sizin yanınızda çıkacak olursa, Allah’ın ve Resûlünün hakkınızda vermiş olduğu eman ve himaye taahhüdü sizden uzak kalsın mı?” diye sordu.

“Evet! Uzak kalsın!” dediler.[2703]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Eğer benden bir şey sakladığınızı tesbit edersem, kanlarınızı dökmeyi ve çoluk ve çocuklarınızı esir etmeyi helâl sayarım![2704]

Bütün mallarınızı almak, kanlarınızı dökmek, bana helâl olur.

Size vermiş olduğum eman ve himaye taahhüdü ortadan kalkar!” buyurdu.

“Olur! Eğer senden bir şey sakladığımız anlaşılırsa, bize verdiğin eman sözünü geri al ve kanlarımızı dök!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların bu sözlerine Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali ve Zübeyr b. Avvam ile Yahudilerden on kişiyi şahit tuttu.[2705]

Yahudilerden bir adam, kalkıp Kinane b. Ebi’l-Hukayk’a doğru vardı ve yavaşça:

“Muhammed’in senden istediği şey senin yanında ise veya bunun hakkında bir şey biliyorsan ona bildir de, kanını, canını kurtar!

Aksi takdirde, vallahi, o muhakkak bunu elde etmeye muvaffak olacak, Allah onu bundan başkasına da, bizim bildirmediğimiz şeylere de vâkıf kılacaktır!” dedi.

Kinane b. Ebi’l-Hukayk azarlayınca, Yahudi bir köşeye çekilip oturdu.[2706]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kinane b. Ebi’l-Hukayk’a:

“Ne dersin, hazineyi senin yanında bulacak olursak, senin boynunu vurayım mı?” diye tekrar sordu.

Kinane:

“Evet! Bulursan, vur!” dedi.[2707]

Sa’ye b. Sellâm’ın Sıkıştırılınca Gerçeği Söylemesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kinane b. Ebi’l-Hukayk’tan sonra Sa’ye (Sa’lebe) b. Sellâm b. Ebi’l-Hukayk’a da:

“Huyey b. Ahtab’ın tulum içinde saklanan hazinesi nerededir?” diye sordu.

Sa’ye:

“Savaşlar ve geçimler, onu giderdi, eritti!” dedi.[2708]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa’ye’yi, sıkıştırması için, Zübeyr b. Avvam’a havale etti. Zübeyr b. Avvam onu sıkıştırdı.[2709]

Sa’ye, zayıf, hafif akıllı bir adamdı.

Sıkıştırılınca, eliyle bir harabeye işaret ederek:

“Ben Kinane’nin her sabah şu harabede dolaştığını görüyordum! Benim bu hususta bundan başka bilgim yok! Eğer o oraya bir şeyler gömmüşse, o oradadır!” dedi.[2710]

Gerçekten de Peygamberimiz Aleyhisselâm, Natat kalelerini fethetmeye başladığı ve Natat halkının kalblerine korku düştüğü sırada, Kinane b. Ebi’l-Hukayk tehlikeyi sezmiş, deve tulumu içindeki hazineyi, zinet eşyasını, geceleyin Ketibe’ye götürüp kazdığı bir çukura kimse görmeden

gömmüş ve üzerini toprakla kapatmıştı. Sa'ye (Sa'lebe) de, Kinane'nin her sabah o harabede dolaştığını görmüştü.[2711]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa'ye'yi, Zübeyr b. Avvam ve Müslümanlardan bazılarıyla birlikte, o harabeye gönderdi.

Sa'ye de, onlara, Kinane'nin dolaştığı yeri gösterdi.

Orası kazıldı.[2712] Hazinenin bir kısmı oradan çıkarıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hazinenin geri kalan kısmının da nerede olduğunu, Kinane b. Ebi'l-Hukayk'tan sordu.

Kinane onları da teslime yanaşmadı.[2713]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; hazinenin geri kalanını getirip teslim etmesi için Kinane b. Ebi'l-Hukayk'ı sıkıştırmasını Zübeyr b. Avvam'a emretti.

O da Kinane'yi söyletmek için, göğsünde çakmak çakıp kıvılcım çıkararak söyletmeye zorladı ise de söyletemedi.[2714]

Yüce Allah, Yahudilerin bu hazineyi nerede sakladıklarını Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.[2715]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensardan bir zâtı çağırıp, ona:

"Şu tarlaya doğru, şöyle şöyle git! Sonra, hurma ağacına doğru var! Sağındaki ve solundaki hurma ağacına bak! Orada göreceğin yüksek hurma ağacının dibinde bulacağın şeyleri çıkar, bana getir!" buyurdu.

Ensârî gitti, oradaki hazine tulumunu da bulup getirdi.[2716]

Çıkarılan Hazinenin Cinsi ve Miktarı

İçinde hazine bulunan tulum, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önüne getirilip açıldı.

Bunlar:

1. Altın bilezikler,
2. Altın pazubandlar,
3. Altın halhallar (ayak bilekleri için),
4. Altın küpeler,

5. Mücevher gerdanlıklar,

6. Zümrüt gerdanlıklar,

7. Kaşlı altın yüzükler,

8. Kaşsız halka yüzükler (Bunlar, bir hayvan çulunu dolduracak kadardı),

9. Altınlı Yemen gözboncuğundan gerdanlıklar,

10. İnci gerdanlıklar vs.den ibaretti.[2717]

11. Yahudi cemaati tarafından ayrıca nakit olarak 10.000 dinar (altın) getirilip teslim edildi.[2718]

Ebi’l-Hukayk Oğullarının Cezalandırılmaları

Ebi’l-Hukayk oğullarının sakladıkları hazine ortaya çıkarıldığı zaman,[2719] Peygamberimiz Aleyhisselâm, muahede gereğince cezalandırılmak ve Mahmud b. Mesleme’ye karşı boynunu vurmak üzere, Kinane b. Rebi’ b. Ebi’l-Hukayk’ın Muhammed b. Mesleme’ye teslimini emretti.

Muhammed b. Mesleme de, onun boynunu vurdu.[2720]

Ebi’l-Hukayk oğullarından diğerinin de, Bişr b. Berâ’nın velileri tarafından boynu vuruldu.[2721]

Bunların çoluk çocukları da, esirler arasına katıldılar.[2722]

Ebi’l-Hukayk’ın iki oğlu ile birlikte, aynı aileden daha bazıları da ahdi bozdukları için, boyunları vurularak cezalandırıldılar.[2723]

Uyeyne b. Hısn İle Fezârelerin Hayber Ganimetinden Pay İstemeye Gelmeleri

Uyeyne b. Hısn, Gatafan askerleriyle birlikte Hayfâ’ya gidip ev halklarıyla görüştükten sonra, tekrar Hayber’e geldi.

Hayber yakınındaki Hatam mevkiinde, gecenin bir kısmını geçirdi.

Askerlerine:

“Size müjdelerim: Bu gece, düşümde Zü’r-Rukaybe’nin bana verildiğini gördüm!

Vallahi, Muhammed’in boynundan, yakasından tutacağım!” dedi.

Uyeyne b. Hısn Hayber’e geldiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hayber’i fethetmiş ve ganimetleri toplamış bulunuyordu.

Uyeyne b. Hısn:

“Yâ Muhammed! Müttefiklerimden aldığın ganimetlerden, bana da pay ver!

Çünkü, ben senden ve seninle çarpışmaktan vazgeçtim, müttefiklerimi yalnız bıraktım. Senin üzerine, askerlerimi yığmadım. Dört bin savaş eriyle geri dönüp gittim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yalan söylüyorsun!

Seni ancak işitmiş olduğun o bağırıcı, ürkütüp ev halkının yanına kadar götürdü!” buyurdu.

Uyeyne b. Hısn:

“Öyle ise, bana bir ihsanda bulun!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Haydi, Zü’r-Rukaybe senin olsun!” buyurdu.

Uyeyne b. Hısn:

“Zü’r-Rukaybe nedir?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O bir dağdır ki, onu uykuda gördüğün düşünde almıştın!” buyurunca, Uyeyne eli boş olarak Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanından ayrıldı.[2724]

Gatafanların bir kolu olan Benî Fezâreler de Hayberlilere yardıma gelmişlerdi.

Yahudilere yardımdan vazgeçtikleri, yurtlarına dönüp gittikleri takdirde onlara da Hayber’in hurma mahsulünden verileceği hakkında haber salınmış, fakat Benî Fezâreler bu teklifi kabul etmekten kaçınmışlardı.[2725]

Uyeyne’den sonra, Benî Fezârelerden bazı kişiler de, Peygamberimiz Aleyhisselâma gelerek:

“Bize va’detmiş olduğun payımızı ver!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara da:

“Sizin payınız, Hayber dağlarından Zü’r-Rukaybe dağıdır!

Haydi, Zü’r-Rukaybe sizin olsun!” buyurdu.

Benî Fezârîler:

“Öyle ise, biz de sizinle çarpışırız!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bizimle çarpışmak için buluşma yeriniz Cenefâ olsun!” buyurdu.

Fezârîler, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan bunu işitir işitmez, kaçıp gittiler.[2726]

Cenefâ, Benî Fezârelerin yurtlarından bir yer, sularından bir sudur.[2727]

Uyeyne b. Hısn’ın Yahudileri Kışkırtmaya Çalışması

Kendisine Hayber ganimetinden bir pay verilmesi isteği reddedildikten sonra ve Ebi’l-Hukayk oğulları öldürülmezden önce, Uyeyne b. Hısn, Yahudilerin yanına varıp onları ayartmaya çalıştı ve:

“Ben bugünkü gibi bir iş daha görmedim. Vallahi, ben Muhammed’i sizden başkasının yere serebileceğini sanmaz ve kendi kendime:

‘Bunlar, kalelere, askere, güce ve servetlere sahiptirler!’ derdim.

Sizler, şu sarp ve aşılmaz kaleler içinde olduğunuz, şu bol yiyecek ve içecekler, hiç kesilmeyen sular önünüzde bulunduğu halde, demek ellerinizi ona teslim ettiniz, bağlattınız hâ?!” dedi.

Yahudiler:

“Biz, Zübeyr kalesinde korunmak ve direnmek istemiştik.

Fakat, su kanalımız kesildi.

Hararet bastı. Orada tutunmak, yaşamak, bizim için mümkün olmadı!” dediler.

Uyeyne b. Hısn:

“Siz Nâim kalelerinden kaçıp Zübeyr kalesine gitmiştiniz. Orada kimler öldürüldü?” dedi.

Yahudiler, öldürülenleri haber verdiler.

Uyeyne b. Hısn:

“Vallahi, cesaret ve sebat sahipleri hep öldürülmüşler!

Artık, Hicaz’da Yahudiler için dirlik düzenlik yoktur!” dedi.

Sa’lebe b. Sellâm b. Ebi’l-Hukayk, Uyeyne’nin söylediklerini işitti.

Kendisinin akılca zayıf ve sözlerini birbirine karıştırır bir kimse olduğu sanılırdı.

Sa’lebe:

“Ey Uyeyne! Sen onları aldattın! Onlardan ayrıldın.

Muhammed’le yaptıkları çarpışmalarında onları yalnız bıraktın!

Sen bundan önce Benî Kurayzalara da böyle yapmıştın!” dedi.

Uyeyne b. Hısn:

“Muhammed ev halkımız hakkında bize tuzak kurdu: Biz, o bağırıcıyı işittiğimiz zaman, Muhammed’in ev halkımıza arkamızdan baskın yaptığını sanmış, hemen yanlarına dönmüştük. Fakat, kendilerinde böyle bir şey göremeyince, size yardım edelim diye tekrar gelmiştik!” dedi.

Sa’lebe:

“Kendilerine yardım edeceğin kim kaldı ki?! Öldürülenler öldürüldü, kalanlar da Muhammed’e köle oldu!

Muhammed hepimizi esir ve mallarımızı iğtinam etti!” dedi.[2728]

Uyuyne b. Hısn; Müslümanların Sa’b b. Muaz kalesindeki yiyecekleri, hayvan yemlerini, kumaş ve elbiseleri taşıdıklarına bakıp:

“Ne diye hiç kimse hayvanlarımıza yem vermiyor ve bizler şu ele geçirilen yiyeceklerden yedirilmiyoruz?!

Halbuki, bu kale halkı, yanlarına gelenlere ikramda bulunurlardı!” dedi.

Müslümanlar:

“Resûlullah Aleyhisselâm sana Zü’r-Rukaybe’yi ayırdı ya!” deyince, Uyeyne sustu, konuşmasını kesti.[2729]

Yine, elleri boş olarak ev halkının yanına döndü.

Uyeyne b. Hısn yurduna dönünce, Hâris b. Avf gelip:

“Ben sana ‘Eline bir şey geçmez!’ diye söylemedim mi?

Vallahi, Muhammed doğu ile batı arasındaki herkesi yenecektir!

Yahudiler bunu bize haber verir dururlardı.

Ebu Râfi’ Sellâm b. Ebi’l-Hukayk’ın:

‘Biz, peygamberlik hususunda, Muhammed’i, Hârun oğulları arasından çıkmamıştır diye kıskanıyoruz. Halbuki, o, insanlara gönderilmiş olan peygamberdir! Fakat, Yahudiler beni dinlemezler! Bizim için, iki kez boğazlanmak vardır! Biri Yesrib’de, diğeri Hayber’de!’ dediğini kulaklarımla işittiğime şehadet ederim!

O zaman, Sellâm’a:

‘O, yeryüzüne hakim olacak mı?’ diye sormuştum.

‘Musa’ya indirilmiş olan Tevrat üzerine yemin ederim ki; evet! Fakat, Yahudilerin bu hususta söylediğim şeyi öğrenmelerini istemem!’ demişti” dedi.[2730]

Yahudilerin Peygamberimiz Aleyhisselâmı Zehirlemeye Kalkışmaları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’i fethedip dinlenmekte bulunduğu sırada, Sellâm b. Mişkem’in karısı Zeyneb:

“Muhammed davar etinin neresini, hangi yerini yemeyi en çok sever?” diye sormuştu.

“Kol, kürek etini yemeyi çok sever!” denildi.[2731]

Zeyneb, Merhab’ın da kızkardeşi idi.[2732]

Zeyneb, Yahudilerle görüşüp konuştu.

Bir davar kızartılıp hepsinin zehirlenmesi hususunda söz birliği ettiler.[2733]

Zeyneb, hemen dişi keçisinin yanına vardı. Onu kesti. Kızarttı, kebap yaptı.

Vakit geçirmeden, öldürücü zehirle zehirlemeye kalktı.[2734]

Kebabın her yerine zehir sürdü. Kol ve küreklerini ise, daha çok zehirledi.

Akşam olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâmın akşam namazını kıldıktan sonra konak yerine dönüp oturduğu sırada, Zeyneb geldi ve Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Ey Ebu’l-Kasım! Bunu sana hediye ediyorum!” dedi.[2735]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; hediye edilen şeyi yer, sadaka olarak verilen şeyi yemezdi.[2736]

Kendisine ev halkından başkası yiyecek bir şey getirdiklerinde sorar, eğer hediye olduğu söylenirse onu yer, "Sadakadır!" denilirse ashabına "Siz yiyiniz!" buyurur, kendisi ondan hiç yemezdi.[2737]

Zeyneb, getirdiği keçi kebabını Peygamberimiz Aleyhisselâmın[2738] ve ashabından orada bulunanların önüne koydu.[2739]

Bişr b. Berâ' b. Ma'rur da, orada bulunan sahabiler arasında idi.[2740]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, davar kebabının kolundan bir parça koparıp ağzına aldı, fakat, onu yutmayarak hemen dışarı attı.

Bişr b. Berâ' b. Ma'rur da, Peygamberimiz Aleyhisselâmınki gibi bir parça koparıp ağzına aldı.

Fakat, o, ağzına aldığı et parçasını çiğneyip yuttu.[2741]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın ağzına aldığı etin kürek eti olduğu da rivayet edilir.[2742]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ağzına aldığı et parçasını ağzından hemen dışarı çıkarmakla beraber, sahabilerine de:

"Ellerinizi kebaptan çekiniz![2743]

Şu kürek eti, zehirlenmiş olduğunu bana haber verdi!" buyurmuştu.[2744]

Bişr b. Berâ', zehirlendikten bir yıl sonra, bu yüzden vefat etti.[2745]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselâm ise, bu hadiseden sonra, üç yıl daha yaşadı.[2746]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ağzına alıp çıkardığı zehirli etin tesirinden kurtulmak için, iki omuzunun arasından kan aldırdı.[2747]

Bişr b. Berâ'nın annesi der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm vefatıyla sonuçlanan hastalığa tutulduğu zaman, yanına varmıştım. Kendisi, humma nöbeti geçiriyordu.

Alınlarına elimle dokundum ve:

‘Yâ Rasûlallah! Seni hiç kimsenin tutulmadığı hummaya tutulmuş gördüm!?’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Bize verilecek ecir ve mükâfat kat kat olduğu gibi, ibtilâlar da bize böyle kat kat olur!’ buyurdu ve:

‘Halk, benim hastalığıma ne diyor?’ diye sordu.

Halk:

‘Resûlullahtaki hastalık zâtülcenptir diyorlar’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Allah bana o hastalığı musallat etmiş değildir. Bu, ancak, şeytanın bir telkini ve vesvesesidir!’ buyurdu.[2748]

‘Yâ Rasûlallah! Sen bu hastalığın neden ileri geldiğini sanıyorsun? Ben, oğlumun ölümünün, ancak Hayber’de yemiş olduğu zehirli davar kebabından ileri geldiğini sanıyorum!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Ey Ümmü Bişr! Ben de bu hastalığımın ancak ondan ileri geldiğini sanıyorum![2749]

Hayber’de onunla birlikte tatmış olduğum zehirli etin acısından, şu anda kalb damarımın koptuğunu duymaktayım![2750]

Zaman zaman onun ağrısını ve sızısını duyuyorum!’ buyurdu.”[2751]

Hz. Âişe de; Peygamberimiz Aleyhisselâmın vefatıyla sonuçlanan hastalığı sırasında, Peygamberimiz Aleyhisselâmın:

“Ey Âişe! Hayber’de tatmış olduğum zehirli etin sancısını zaman zaman duyuyorum!

Şu anda, kalbimin damarının koptuğunu duymaktayım!” buyurduğunu bildirir.[2752]

Enes b. Malik de:

“Resûlullah Aleyhisselâmın küçük dili üzerinde bu zehrin izini görür dururdum!” demiştir.[2753]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; bu zehirlenme yüzünden şehit olarak vefat etmiş, kendisini peygamberlikle şereflendiren Yüce Allah, şehitlikle de şereflendirmiştir.[2754]

Yahudi Kadını Zeyneb ile Hayber Yahudilerinin Sorguya Çekilmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselâm, adam gönderip, Yahudi kadını Zeyneb binti Hâris'i getirtti.[2755]

Ona:

"Bu davar kebabını, şu küreği sen mi zehirledin?" diye sordu.

Zeyneb:

"Zehirlediğimi, sana kim haber verdi?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Şu önümde bulunan kürek kemiği haber verdi" buyurdu.

Zeyneb:

"Evet! Ben zehirledim!" diyerek suçunu itiraf etti.[2756]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"Sen bunu ne için yapmak istedin?" diye sordu.[2757]

Zeyneb:

"Sen benim babamı, amcamı ve kocamı öldürdün! Kavmime, senin yapmadığın kalmadı![2758]

Senin için, kendi kendime:

'Eğer o gerçekten peygamberse, yaptığım şey, kendisine muhakkak Allah tarafından haber verilir.[2759] Zehir ona zarar vermez!

Eğer o bir yalancı ise, bir hükümdarsa, bu zehirden ölür de, biz böylece kendisinden kurtulmuş, rahata ermiş oluruz!' dedim!" dedi.[2760]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Allah, bunu bana yapacak gücü ve hakimiyeti sana vermemiştir!" buyurdu.[2761]

Ashab-ı Kiram, Peygamberimiz Aleyhisselâma, Yahudi kadını hakkında:

“Onu öldürelim mi?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır![2762] Ona ne dokunulacak, ne de işkence yapılacaktır![2763]

Şu Hayber’de bulunan Yahudileri de benim yanımda toplayınız!” buyurdu.

Yahudiler yanında toplanınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Ben sizden bir şeyler soracağım. Bana doğru cevap verecek misiniz?” diye sordu.

Yahudiler:

“Evet, ey Ebu’l-Kasım! Doğru cevap vereceğiz!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Sizin babanız kimdir?” diye sordu.

Yahudiler:

“Babamız filan, filan!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Yalan söylediniz! Sizin babanız, filan, filan!” buyurdu.

Yahudiler:

“Doğru söyledin!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Ben sizden bir şey daha soracağım! Bana doğru cevap verecek misiniz?” diye sordu.

Yahudiler:

“Evet, yâ Ebe’l-Kasım! Sana doğru cevap vereceğiz!

Biz sana yalan söylesek bile, sen, babamızın kim olduğunu bildiğin gibi, yalan söylediğimizi de bilirsin!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Cehennemlikler kimlerdir?” diye sordu.

Yahudiler:

“Kısa bir müddet, Cehennemde biz bulunacağız!

Sonra, oraya ardımız sıra giren sizler olacaksınız!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Haydi oradan! Vallahi, biz hiçbir zaman Cehennemde size halef olacak değiliz!” buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Ben sizden bir şey daha soracağım. Bana doğru cevap verecek misiniz?” diye sordu.

Yahudiler:

“Evet, yâ Ebe’l-Kasım! Sana doğru cevap vereceğiz!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Şu davar kebabını zehirlediniz mi?” diye sordu.

Yahudiler:

“Evet! Zehirledik!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Bunu yapmaya sizi sürükleyen nedir?” diye sordu.

Yahudiler:

“Eğer sen bir yalancı isen, zehirli kebabı yer, ölürsün, biz de senin elinden kurtulur, rahata ereriz!

Eğer gerçekten peygambersen, zehir sana zarar vermez diye düşündük!” dediler.[2764]

Hz. Safiyye’nin Kimliği ve Başkumandan Hakkı Olarak Peygamberimiz Aleyhisselâm Tarafından Seçilişi

Hayber’in Kamus kalesi fethedilince, esir edilen kadınlar arasında Hz. Safiyye ile amcasının kızı da bulunuyordu.[2765]

Hz. Safiyye; Benî Nadîr Yahudilerinin reisi Huyey b. Ahtab’ın kızı olup, önce Sellâm b. Mişkem’le evlenmiş, ondan ayrılınca da Kinane b. Rebi’ b. Ebi’l-Hukayk’la evlenmiş, Hayber savaşlarında esir düşmüş, Kinane b. Rebi’ b. Ebi’l-Hukayk’ın öldürülmesiyle de, dul kalmıştı.[2766]

İslâm mücahidlerinden Dıhye b. Halife, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip:

“Ey Allah’ın Peygamberi! Esir alınan kadınlardan, bana bir kadın ver” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, ona:

“Git, bir kadın al!” buyurdu.

Dıhye b. Halife de, Hz. Safiyye’yi aldı.

Mücahidlerden birisi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelerek:

“Yâ Rasûlallah! Beni Kurayza ve Benî Nadîrlerin reisi Huyey’in kızı Safiyye’yi Dıhye’ye vermen, vallahi doğru olmaz! Onu ancak sen almalısın!” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Dıhye’yi yanına çağırdı.

Ona:

“Safiyye’nin yerine, başka bir kadın al!” buyurdu[2767] ve Hz. Safiyye’nin amcasının kızını ona verdi.[2768]

Bilal-i Habeşî Hz. Safiyye ile amcasının kızını Yahudi erkeklerinden öldürülmüş iki kişinin yanından geçirirken, Hz. Safiyye’nin amcasının kızı onları görür görmez, çığlık kopardı, yüzünü yırttı, toprakları başına saçtı.[2769]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Bilal! Senden acıma duygusu sökülüp atıldı mı ki, bu kadıncağızları ölülerinin yanından geçirdin?!” buyurdu.[2770]

Hz. Safiyye’nin amcasının kızı için de:

“Bu, şeytandan başka bir şey değildir.[2771] Onu yanımdan uzaklaştırın!” buyurdu ve Hz. Safiyye’yi arka tarafına almalarını emretti ve onun üzerine omuz atkısını örttü.

Bunun üzerine, Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın ganimet arasından başkumandan hakkı olarak Hz. Safiyye’yi seçtiğini anladılar.[2772]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; ganimet içinden -geleneğe göre- başkumandan hakkı olarak, ya bir köle, ya bir cariye, ya da bir at alır ve buna Safiyy denirdi.[2773]

Hz. Safiyye’nin asıl adı Zeyneb olup, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu ganimet içinden seçip aldığı için Safiyye adıyla anıldı.[2774]

Hz. Safiyye’nin Gerdek Gecesinde Gördüğü Rüyası ve Müslüman Oluşu

Hz. Safiyye; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’e gelişinden birkaç gün önce Kinane b. Ebi’l-Hukayk ile nişanlanarak develer boğazlanıp Yahudilere ziyafetler çekilmiş ve Sülalim bölgesine gelin götürülmüştü.[2775]

Hz. Safiyye, gerdek gecesinde, düşünde; bir ayın Medine tarafından gelip kucağına düştüğünü görmüş, bunu Kinane b. Ebi’l-Hukayk’a anlatınca, Kinane öfkelenmiş:

“Sen ancak Hicaz hükümdarı Muhammed’e varmak istiyorsun!” diyerek yüzüne bir tokat vurup gözünü gövertmiş, morartmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirildiği zaman, Hz. Safiyye’nin gözünde o tokatın izi duruyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Nedir bu?” diye sorunca, Hz. Safiyye Peygamberimiz Aleyhisselâma hadiseyi anlattı.[2776]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona İslâmiyeti anlatıp:

“Biz seni kendi dininde bulunuyorsun diye zorlayacak veya senin bu halini hoş görmeyecek değiliz![2777]

Eğer sen Müslümanlığı,[2778] Allah’ı ve Allah’ın Resûlünü tercih edersen,[2779] ben seni kendime alıkoyacak, zevce edineceğim![2780]

Eğer Yahudiliği tercih edecek olursan, ben seni azad ederim, sen de gider, kavmine kavuşursun!” buyurdu.[2781]

Hz. Safiyye; böyle azad edilip Peygamber zevcesi olarak kalmak veya kavminin yanına dönmek hususlarından birini seçmekte serbest bırakılınca, azad edilip Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi olmayı tercih etti, seçti[2782] ve:

“Yâ Rasûlallah! Sen beni İslâmiyete davet etmeden önce, konak yerine geldiğim zaman, ben Müslüman olmayı özlemiş ve seni doğrulamış bulunuyordum.

Benim ne Yahudilikte bir emelim, ne de Hayber’de bir babam veya kardeşim var!

Sen beni küfür ile İslâmiyetten birini seçmekte serbest bırakıyorsun!

Allah ve Allah’ın Resûlü, bana, azadlanmamdan ve kavmimin yanına dönmemden daha sevgilidir![2783]

Evet! Ben Allah’ı ve Allah’ın Resûlünü tercih ediyorum!” dedi.[2784]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu azad edip zevceliğe kabul buluyordu.[2785]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’de Mücahidlere Yasakladığı Şeyler

Ensardan Rüveyfi’ b. Sabit’in bildirdiğine göre; Hayber günü, Peygamberimiz Aleyhisselâm ayakta dikilerek yaptıkları bir hitabelerinde şöyle buyurdular:

“Allah’a ve ahiret gününe inanan bir erkek için, dölsuyu ile yabancı bir tarlayı sulaması (yani esir kadınlarla temasta bulunması) helâl olmaz!

Allah’a ve ahiret gününe inanan bir erkek için, esir bir kadına -hayızlı ise, hayızdan temizlenmedikçe, hamile ise doğurmadıkça- dokunmak da, helâl olmaz!

Allah’a ve ahiret gününe inanan bir erkek için, bölüşülmedikçe, Müslümanların ganimet mallarından bir hayvana zayıflatıp iade edinceye kadar binmek helâl olmaz!

Allah’a ve ahiret gününe inanan bir erkek için, Müslümanların ganimet mallardan bir elbiseyi, eskitip iade edinceye kadar giymek helâl olmaz!”[2786]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber günü:

Ehlî eşeklerin etini yemeyi,

Her yırtıcı, azı dişli hayvanın etini yemeyi,

Ganimet mallarını, bölüşülmeden, satmayı veya satın almayı da yasakladı.[2787]

Hayber'de muahede yapıldıktan sonra, bazı Yahudilerin Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip:

"Bize ait bahçelere ashabından bazıları girerek oradan hububat ve sarımsak aldılar!?" diye şikâyetlenmeleri üzerine de, Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından Abdurrahman b. Avf'a emir verilip:

"Resûlullah Aleyhisselâm, 'Muahede yapmış olanların mallarından, hakkınız olandan başka, hiçbir şey size helâl kılınmamıştır!' buyuruyor!" diyerek mücahidlere seslenildi.[2788]

Hayber Şehitleri

Hayber savaşında İslâm mücahidlerinden şehit olanlar, yirmiden fazla idi[2789]

1. Rebia b. Eslem b. Sahbere,[2790]
2. Sakf (Sıkaf) b. Amr b. Sumeyt,[2791]
3. Rifâa b. Mesruh,[2792]
4. Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Vehb (Hübeyb veya Hubeyb),[2793]
5. Bişr b. Berâ' b. Ma'rur,[2794]
6. Fudayl b. Numan,[2795]
7. Mes'ud b. Sa'd,[2796]
8. Mahmud b. Mesleme,[2797]
9. Ebu Dayyah Sabit b. Numan,[2798]
10. Hâris b. Hâtıb,[2799]
11. Urve (veya Adiyy) b. Mürre b. Sürâka,[2800]
12. Evs b. Fâid (veya Fâke veya Fâtik),
13. Evs b. Habib (veya Cebr el-Ensârî),
14. Üneyf veya Hubeyb b. Vâile,[2801]

15. Sabit b. Esle,[2802]

16. Talha,[2803]

17. Umâre b. Ukbe b. Abbâd b. Müleyl,[2804]

18. Âmir b. Ekvâ,[2805]

Âmir, Hayber Nâim kalesinde Merhab'la çarpışmış, kısa olan kılıcı ile Merhab'ın bacağına aşağıdan yukarı doğru hızla vurunca kılıcın ağzı kendisine yönelip kendi kılıcıyla yaralanmış ve şehit olmuştu. Kendisinin bu biçimde ölüşü bazılarınca hayra yorulmamış, şehit sayılmayacağı sanılmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Hayır! Hatta, ona iki ecir vardır!" buyurmuştur.[2806]

19. Zenci köle çoban Yesar,[2807]

20. Mes'ud b. Rebia,[2808]

21. Evs b. Katâde,[2809]

22. İsmi bilinmeyen bir bedevî.[2810]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Hayber'de öldürülen Yahudilerin sayısı ise 93 idi.[2811]

Hayber Ganimetlerini Toplamak ve Bölüştürmekle Görevlendirilenler

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hayber ganimetlerini toplamak ve korumak görevini Ferve b. Amr el-Beyâzî'ye vermiş, o da, Hayber ganimetlerini üç bölgede:

1. Natat,

2. Şıkk,

3. Ketibe kalelerinde toplamış bulunuyordu.[2812]

Mücahidler, emaneten aldıkları silahların hepsini Ferve b. Amr'a getirip teslim ettiler.[2813]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zeyd b. Sabit'i de, Hayber gazasına katılan mücahidleri saymakla görevlendirdi.[2814]

Hayber ganimetini hesaplamaya ve ayırmaya, Zeyd b. Sabit'ten başka, Selime oğullarından Cebbar b. Sahr'ın da görevlendirildiği de rivayet edilir.[2815]

Hayber Ganimetinin Kimlere ve Nasıl Bölüştürüldüğü

Hayber ganimeti, Hayber'de bulunsun bulunmasın, Hudeybiye seferine katılmış olanlar arasında bölüştürüldü.[2816]

Çünkü, Hayber ganimeti, Hudeybiye seferine katılan Müslümanlara Yüce Allah tarafından Feth sûresinde (âyet: 20) va'd edilmiş bulunuyordu.[2817]

Onlar da, 1400 kişi idiler.[2818] Ayrıca, 200 de atlı vardı.[2819]

Menkul ganimet malları ilk önce beş parçaya ayrıldı.

Beş parçadan birisinin üzerine "Allah'a ait,"

Diğer parçaların üzerlerine de "Ağfal" sözleri yazıldı.

Allah'a ait olan beşte bir parça, Peygamberimiz Aleyhisselâma teslim edildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, diğer dört parçanın satışa çıkarılmasını, satın almak istedikleri şeylerin mücahidlere arttırma yoluyla satılmasını emretti.

Ferve b. Amr el-Beyâzî'yi de, satış memuru yaptı.[2820]

Satılacak mallar hakkında da:

"Allah'ım! Bunlara sürüm ihsan et!" diyerek dua etti.

Ferve b. Amr der ki:

"Halkın, başıma üşüşüp satılacak malları iki günde tükettiklerini gördüm!

"Halbuki, malın çokluğundan, başa çıkamayacağımızı, kolay kolay satıp kurtulamayacağımızı sanmıştım.

Resûlullah Aleyhisselâm da kendisine teslim edilen beşte bir hisseden ev halkı ile Abdulmuttalib oğulları hanedanının erkek ve kadınlarına,

Müslümanların yetimlerine ve isteyenlerine elbise, boncuk ve ev eşyası verdi.[2821]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ganimet mallarından satılanların paralarını mücahidler arasında bölüştürdü.[2822]

Hayber'e gelen Devsîlerle Eş'arîlerin Hayber ganimetinden yararlandırılmalarını ashabıyla konuştuktan sonra, onlara da hisse verdi.[2823]

Menkul ganimetten beşte dört parçası 1400 piyade ve 200 süvariye göre ve piyadelere birer; soy at ve develere de ikişer hisse verilmek üzere 1800 parçaya bölündü.

Bunlar da, yüzer hisselik 18 kümede toplandı.[2824]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; savaşa iki atla katılanlara dördü iki at, biri de at sahibi olmak üzere beş hisse verdi.

İki attan fazlası için bir at hissesi verdi.

Süveyd b. Numan, at üzerinde geceleyin Hayber evlerini gözetlerken attan düşüp eli kırılmış, Hayber'in fethine kadar, karargâhtan çıkamamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona da süvari hissesi verdi.[2825]

Medine Yahudilerinden olup Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte Hayber savaşına katılan on Yahudiye de, Hayber ganimetinden bir şeyler verildi.

Yahudi Ebu'l-Lahm'ın azadlı kölesi Umeyr:

"Bana Hayber ganimetinden hisse ayrıldı. Ancak, ev eşyası verildi. Ben Hayber'de köle olarak bulundum. Peygamber Aleyhisselâm, Hayber'i fethettiği zaman, bana bir kılıç verdi ve 'Bunu kuşan!' buyurdu" demiştir.[2826]

İslâm ordusuna katılan yirmi kadına da ganimetten hisse ayrılmamış, ancak kendilerine ganimetten bir şeyler verilmiştir.[2827]

Bu cümleden olmak üzere;

Ümeyye binti Kays'a bir gerdanlık,[2828]

Ümmü'l-A'lâ'ya üç boncuk,

Başka birisine bir altın küpe,

Ümmü Sinan'a boncuktan ve gümüşten takılar,

Ümmü Umâre'ye kırmızı boncuk...

Hâsılı, yirmi kadından her birine boncuklar, kadife ve Yemen kumaşları ve ikişer dinar (altın) verildi.

Hayber'de bulunan veya orada doğan Müslüman çocuklarına da, Hayber ganimetinden az çok bir şeyler verildi.[2829]

Gayrimenkul Ganimetlerin Bölüştürülmesi

Hayber arazisi ve varidatı; Şıkk, Natat ve Ketibe mülkleri olarak bölüştürüldü.

Şıkk ve Natat mülkleri, Müslümanların (beşte dört) hisselerine karşılık tutuldu.

Ketibe mülkleri ise, Allah'a ait (beşte bir) hisse olarak Peygamberimiz Aleyhisselâma bırakıldı.[2830]

Başka rivayete göre; batan Hayber mülkleri, ilk önce her biri yüzer hisselik 36 kümeye ayrıldı.

Bundan, Natat ve Şıkk mülkleri, yüzer hisselik 18 küme halinde Müslümanlar arasında bölüştürüldü.

Vatîh, Ketibe ve Sülalim mülklerini ise Peygamberimiz Aleyhisselâm işletip; gelirlerinden, kendi ev halkının geçimleri ile karşılaşılacak önemli hadiseleri, musibet ve felaketleri, halkın umumî ihtiyaçlarını, Medine'ye gelecek heyetlerin masraflarını karşılamak üzere vakıf olarak elinde tuttu.[2831]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bundan, akrabaları ile yetimlerin, yoksulların, yolcuların ve sulh için Medine'ye gidip gelmiş olanların yiyeceklerini de karşılamakta idi.

Nitekim, Muhayyısa b. Mes'ud'a verdiği otuz vesk (deve yükü) arpa ile otuz vesk hurma bu mülklerin gelirlerindendi.[2832]

Ganimetin Allah'a ve Allah'ın Resûlüne ayrılan beşte bir parçası da, dörde bölünüp:

Dörtte biri Allah ve Resûlü ve Resûlullahın akrabaları için,

İkinci dörtte biri yetimler için,

Üçüncü dörtte biri miskinler, yoksullar için,

Dördüncü dörtte biri Müslümanların yanlarına gelen fakir konuklar için ayrılırdı.[2833]

Natat mülkleri 5’e,

Şıkk mülkleri de 13’e bölündü.

Bunlar da, 1400 piyade ve 200 süvari hissesi olmak üzere yüzer hisselik 18 gruba ayrıldı.

Hisse sahiplerine hisselerini dağıtmak üzere, her yüz hisse için de birer başkan, yönetici tayin edildi.

Yüzer hisselik onsekiz grubun isimleri:

1. Hz. Ali grubunun hisseleri,
2. Zübeyr b. Avvam grubunun hisseleri,
3. Talha b. Ubeydullah grubunun hisseleri,
4. Hz. Ömer grubunun hisseleri,
5. Abdurrahman b. Avf grubunun hisseleri,
6. Asım b. Adiyy grubunun hisseleri,
7. Useyd b. Hudayr grubunun hisseleri,
8. Belharis b. Hazrec grubunun hisseleri,
9. Benî Beyâzâlar grubunun hisseleri,
10. Benî Ubeydler grubunun hisseleri,
11. Benî Selimelerden Benî Haramlar grubunun hisseleri,
12. Benî Hâriselerden Ubeyd es-Sehham b. Evs’in hissesi (rivayete göre; Ubeyd bu hisseyi Hayber ganimet hisselerinden satın almıştı),
13. Benî Sâideler grubunun hisseleri,
14. Benî Neccarlar grubunun hisseleri,
15. Hârise b. Hâriseler grubunun hisseleri,
16. Evsîler grubunun hisseleri,
17. Gıfâr ve Eslemler gruplarının hisseleri,[2834]

18. Nâim’deki hisseler (Avf b. Hazrec oğulları ile Müzeynelere ve ortaklarına ait) idi.[2835]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Natat’ta Hav ve Süreyr mevkiinde ilk önce Zübeyr b. Avvam’ın hissesini ayırdı.

İkinci olarak Beyâzâların,

Üçüncü olarak Useyd b. Hudayr’ın

Dördüncü olarak Benî Hâris b. Hazreclerin,

Beşinci olarak Benî Avf b. Hazreclerle Müzeyneler ve ortaklarının Nâim’deki hisselerini ayırdı.

Bundan sonra, Şıkk’a çıktılar.

Şıkk’ta ilk ayrılan hisse, Benî Aclanların kardeşi Asım b. Adiyy’in hissesi idi ki, Peygamberimiz Aleyhisselâmın hissesi de onun yanında idi.

Sonra, Abdurrahman b. Avf’ın,

Sonra, Sâidelerin,

Sonra, Neccarların,

Sonra, Hz. Ali’nin,

Sonra, Talha b. Ubeydullah’ın,

Sonra, Gıfârlarla Eslemlerin,

Sonra, Hz. Ömer’in,

Sonra, Seleme b. Ubeyd ve Haram oğullarının,

Sonra, Hâriselerin hisselerini,

Sonra, Abdu’s-Sehham’ın hissesini,

Sonra, Evslerin (ki, Ellefif diye anılan ve Cüheyneler ile sair Araplardan, Hayber savaşına katılanlara ait bulunan) hisseler topluluğunu ayırdı.

En sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın onların sırasındaki hissesi ayrıldı ki, Asım b. Adiyy’in hissesi içine düşmüş bulunuyordu.

Hâs (veya Hals) Vadisi Mahsullerinin Bölüştürülmesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mülkleri bölüştürdükten sonra, Ketibe’nin Hâs (veya Hals) vadisindeki mülklerin buğday, arpa, hurma ve hurma

çekirdeği vesair mahsullerini, ihtiyaçlarına göre, akrabaları, zevceleri, Müslüman erkek ve kadınlar arasında şöyle bölüştürdü:

1. Hz. Fâtıma'ya 200 vesk (yük, yani 12.000 sa'),
2. Hz. Ali'ye 100 vesk (yük),
3. Üsâme b. Zeyd'e 200 vesk (yük),
4. Hz. Âişe'ye 200 vesk (yük),
5. Hz. Ebu Bekir'e 100 vesk (yük),
6. Akîl b. Ebu Talib'e 100 vesk (yük),
7. Hz. Cafer'in oğullarına 50 vesk (yük),
8. Rebia b. Hâris'e 100 vesk (yük),
9. Salt b. Mahreme ile iki oğluna 100 vesk (bunun 40 veski Salt'a aitti),
10. Ebu Benîk'a 50 vesk (yük),
11. Rükâne b. Abdi Yezid'e 50 vesk (yük),
12. Kays b. Mahreme'ye 30 vesk (yük),
13. Ebu'l-Kasım b. Mahreme'ye 40 vesk (yük),
14. Ubeyde b. Hâris'in kızlarına 40 vesk (yük),
15. Benî Ubeyd b. Abdi Yezid'e 60 vesk (yük),
16. Evs b. Mahreme'ye 30 vesk (yük),
17. Mıstah b. Üsâse'ye ve İbn İlyas'a 50 vesk (yük),
18. Ümmü Rümeyse'ye 40 vesk (yük),
19. Nuaym b. Hind'e 30 vesk (yük),
20. Buhayne binti Hâris'e 30 vesk (yük),
21. Uceyr b. Abdi Yezid'e 30 vesk (yük),
22. Ümmü Hakîm binti Abdi Yezid'e 30 vesk (yük),
23. Cümâne binti Ebu Talib'e 30 vesk (yük),
24. İbn Erkam veya Ümmü'l-Erkam'a 40 vesk (yük),
25. Abdurrahman b. Ebu Bekir'e 40 vesk (yük),
26. Hamne binti Cahş'a 30 vesk (yük),
27. Ümmü'z-Zübeyr'e 40 vesk (yük),
28. Dubâa binti Zübeyr'e 40 vesk (yük),
29. İbn Ebi Huneys'e 30 vesk (yük),

30. Ümmü Talib binti Ebu Talib’e 40 vesk (yük),

31. Ebu Basrâ’ya 20 vesk (yük),

32. Nümeyletü’l-Kelbî’ye 50 vesk (yük),

33. Abdullah b. Vehb’e ve iki kızına 90 vesk (yük) (bunun 40 veski iki oğluna aitti),

34. Ümmü Habibe binti Cahş’a 30 vesk (yük),

35. Melkü b. Abde’ye 30 vesk (yük),

36. Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Âişe’den başka olan bütün zevcelerine 700 vesk (yük),[2836]

37. Abbas b. Abdulmuttalib’e 200 vesk (yük),

38. Kasım b. Mahreme b. Muttalib’e 50 vesk (yük),

39. Hind b. Üsâse’ye 30 vesk (yük),

40. Safiyye binti Abdulmuttalib’e 40 vesk (yük),

41. Husayn, Hatice ve Hind b. Ubeyde b. Hâris’e 100 vesk (yük),

42. Ümmü Hani binti Ebu Talib’e 40 vesk (yük),

43. Muhayyısa b. Mes’ud’a 30 vesk (yük),

44. Ebu Süfyan b. Hâris b. Abdulmuttalib’e 100 vesk (yük),

45. Mikdad b. Amr’a 15 vesk (yük), (Mikdad b. Amr’ın her yıl Hayber’den aldığı bu 15 vesk arpa hakkı, Muaviye b. Ebu Süfyan tarafından 100.000 dirheme satın alınmıştır)

Hz. Fâtıma ile Hz. Ali’nin 300 vesk hissesinden 85 veski arpa idi.

Üsâme b. Zeyd’in hissesinden 40 veski arpa, 50 veski hurma çekirdeği idi.

Salt b. Mahreme’nin hissesi, Vâkıdî’ye göre 40 değil, 30 vesk idi.

Kays b. Mahreme’nin hissesi, Vâkıdî’ye göre, 30 vesk değil, 50 vesk idi.

Ümmü Rümeyse’nin hissesinden 5 veski arpa idi.

Ebu Basrâ’nın hissesi, 20 vesk değil, 40 vesk idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcelerinden her birinin hissesine 80 vesk hurma, 20 vesk arpa düşmüştü.[2837]

Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından yazdırılmış olan bir belgeye göre de; her yıl Hayber’in buğday mahsulünden:

Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcelerine 180’er vesk,

Hz. Fâtıma'ya 85 vesk,

Üsâme'ye 40 vesk,

Mikdad b. Amr'a 15 vesk,

Ümmü Rümeyse'ye 5 vesk buğday verilmiştir.[2838]

İhtimal ki, aradaki fark, arpa yerine buğday ekilmiş olmasından ileri gelmiştir.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Abdullah es-Sakafî'nin zevcesi Zeyneb'e de 50 vesk hurma, 20 vesk arpa vermiştir.[2839]

Hisse Satışları

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Benî Gıfârlardan, hissesini satmak isteyen bir kimsenin hissesini iki deveye satın aldı. Sonra, ona:

"Ben, senden alacağım hissenin sana vereceğimden hayırlı ve sana vereceğimin alacağım hisseden düşük olduğunu biliyorum.

Hal böyle olduğuna göre, sen istersen develeri alıp hisseni bana devret, istersen hisseni elinde tut, bana devretme!" buyurarak uyardı.

Gıfârî develeri aldı.

Hz. Ömer de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın ashabından satın almış olduğu Evsîlerin Lefif diye anılan 100 kişilik ganimet hissesini Peygamberimiz Aleyhisselâmdan satın aldı.

Muhammed b. Mesleme de, Eslemlerle Gıfârların her ikisinin hisselerini kendilerinden satın aldı ki, Eslemler yetmiş küsur, Gıfarlar da, yirmi küsur kişi olup her ikisi yüz kişiyi bulmakta idiler.[2840]

Hayber Yahudilerinin Hayber Topraklarını Yarıcı Olarak İşletmeleri

Hayber Yahudileri, hususan Vatîh ve Sülalim Yahudileri, kendilerine Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından verilen eman ve söz üzerine, bütün mallarını, mülklerini bırakarak Hayber'den çıkıp gideceklerdi.[2841]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın onları Hayber'den sürüp çıkarmak istediği sırada, Yahudiler:

“Bizi Hayber’de bırak da, şu Hayber toprağında bulunalım, onları imar edelim, görüp gözetelim.[2842]

Yâ Muhammed! Biz mal mülk sahipleriyiz.[2843] Mülk bakımını, işletmesini, biz sizden daha iyi bilir ve başarırız.[2844]

Sen bu mülkleri bize işlettir!” dediler.[2845]

Hayber mülkleri üzerinde yarıcı olarak çalışmak istediler.[2846]

Gerçekten de, ne Peygamberimiz Aleyhisselâmın, ne de ashabının Hayber mülklerine bakabilecek işçileri bulunmadığı gibi, kendilerinin orayı bizzat görüp gözetmeye de vakitleri yoktu.[2847]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İstiyorsanız, şu malları işlemek üzere size vereyim, mahsul ve meyveler aramızda bölüşülsün!

Sizi bu mallar üzerinde Allah’ın durdurduğu müddetçe durdurayım!” buyurdu.

Hayber Yahudileri kabul ettiler.[2848]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sizi çıkarmak istediğimiz zaman, çıkarmamız şartıyla!” diyerek ve mahsulü yarı yarıya bölüşmek üzere, onlarla anlaşma yaptı.

Hayber arazisini, böylece, onlara işletti.[2849]

Buna göre; Yahudiler çalışacaklar, ekecekler, dikecekler, elde edilecek ekin ve hurma mahsullerinin yarısını hizmetlerinin karşılığı olarak alacaklardı.[2850]

Abdurrezzak’ın İmam Zührî’den rivayetine göre de; Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber Yahudilerini, Hayber’den çıkıp gidecekleri sırada yanına çağırdı.

Mahsulünü yarı yarıya bölüşmek üzere Hayber hurmalık ve ekinliklerini onlara teslim etti ve kendilerine:

“Allah sizi durdurdukça, bu iş üzerinde duracaksınız” buyurdu.

Hayber’de, ne Peygamberimiz Aleyhisselâm, ne de ashabı hesabına, Yahudilerden başka işçi çalıştırılmamıştır.[2851]

Ketibe’de yetişmiş 400.000 hurma ağacı vardı.[2852]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mahsul zamanında Abdullah b. Revâha’yı, sonra da Cebbar b. Sahr’ı Hayber’e gönderir, mahsul ve meyveleri adalet ve hakkaniyet üzere tahminlettirip yarı yarıya bölüştürürdü.

Abdullah b. Revâha, mahsulü tahminleyip ikiye böldükten sonra, istedikleri bölüğü almakta Yahudileri serbest bırakır, yahut onlara:

“Siz tahminleyip bölünüz, birisini almakta beni serbest bırakınız” derdi.[2853]

Buna rağmen, Yahudilerin Abdullah b. Revâha’ya:

“Bize haksızlık ettin!” diyecek kadar ileri gittikleri olur, Abdullah b. Revâha:

“İsterseniz, bize düşen sizin olsun! Size düşen de bizim olsun!” diyerek olgunluk gösterirdi.[2854]

Yahudiler, kadınlarının zinet takıntılarını toplayıp Abdullah b. Revâha’ya:

“Bunlar senin olsun da, bize bölüştürmede iyilik et! Göz yum!” dediler.

Abdullah b. Revâha:

“Ey Yahudi cemaati! Vallahi, siz bana Allah’ın yaratıklarının en sevimsizi ve iğrencisinizdir!

Sizin bana teklif ettiğiniz ücret, bir rüşvettir. Rüşvet ise haramdır! Biz onu ağzımıza koymayız, yemeyiz!” dedi.[2855]

Yahudiler:

“Gökler ve yer durdukça, hak ve gerçek olan da budur!” diyerek, rüşvetin kendilerince de haram olduğunu itiraf ettiler.[2856]

Abdullah b. Revâha, mahsulü 40.000 vesk olarak tahminlemiş, her iki tarafa yirmişer bin vesk düşmüştü.[2857]

Hayber Yahudileri, Abdullah b. Süheyl’i öldürünceye kadar, Müslümanlardan hiçbir sert muamele görmediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın vefatından sonra, Hz. Ebu Bekir de, Hayber Yahudileri hakkında aynı şekilde hareket etti.

Hz. Ebu Bekir'in vefatından sonra da, Hz. Ömer, Hayber Yahudileri hakkında, onlar işi azıtıncaya kadar, böyle hareket etti.[2858]

Hz. Ömer'in devrinde Müslümanların elinde işçiler çoğalmış, toprağı işlemek kolaylaşmış, Yahudilere pek ihtiyaç kalmamıştı.[2859]

Ketibe'nin yıllık hurma mahsulü tahminen 8.000 vesk idi. Bunun yarısı olan 4.000 vesk hurma yarıcı olan Yahudilere bırakılıyordu.

Ketibe'de ekilen arpanın yıllık hasılatı 3.000 sa' idi. Bunun yarısı olan 1.500 sa' arpayı Peygamberimiz Aleyhisselâm alıyor, 1.500 sa'ını da Yahudilere bırakıyordu.

1.000 sa' tutan hurma çekirdeğinin de yarısı Peygamberimiz Aleyhisselâma aitti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bütün bu arpa ve hurma mahsulleriyle hurma çekirdeğinden, Müslümanlara vermekte idi.[2860]

Kureyş Müşriklerinin Hayber Savaşında Yahudilerin mi, Yoksa Müslümanların mı Kazanacağı Hakkında Birbirleriyle Bahse Girişmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hayber üzerine yürüdüğü zaman, savaşın sonucu hakkında Kureyş müşrikleri aralarında bahse girişmişlerdi.

Huvaytıb b. Abduluzzâ der ki:

"Hudeybiye sulhundan Mekke'ye döndüğümde, Muhammed'in bütün halka galebe çalacağına kanaat getirmiştim.

Fakat, şeytan beni Muhammed'e tâbi olmaktan kaçındırdı ve dinime sarılttırdı!

Abbas b. Mirdas es-Sülemî Mekke'ye, yanımıza gelip Muhammed'in Hayberliler üzerine yürüdüğünü ve Hayberler halkının pek çok askerler topladığını ve Muhammed'in onların elinden kolay kolay kurtulamayacağını bize haber verdi ve:

'Kim isterse, Muhammed'in kurtulamayacağı hakkında, onunla bahse girerim!' dedi.

Ona:

'Ben de, seninle bahse girerim!' dedim.

Safvan b. Ümeyye ile Nevfel b. Muaviye:

'Ey Abbas! Ben senin yanında ve görüşündeyim!' dediler.

Kureyşîlerden bazıları, benim görüşüme meylettiler.

Aramızda, arttıra arttıra, 100 deveye kadar bahse giriştik!

Ben ve benim tarafımı tutanlar:

'Muhammed galebe çalacaktır!' diyorduk.

Abbas ve onun tarafını tutanlar ise:

'Yahudiler ve müttefiki Gatafanlar, galebe çalacaktır!' diyorlardı.

Sesler yükselmeye başladı.

Ebu Süfyan b. Harb:

'Lât üzerine yemin ederim ki; Abbas b. Mirdas tarafını tutanların bahsi kaybedeceklerinden korkuyorum!' dedi.

Safvan b. Ümeyye kızdı ve:

'Senin korkak olduğunu anladım!' dedi.

Ebu Süfyan sustu."

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayberlileri yendiği haberi gelince, Huvaytıb b. Abduluzzâ, kesiştiklerini,[2861] yani 100 deveyi aldı.[2862]

Haccac b. Ilâtü's-Sülemî'nin Peygamberimiz Aleyhisselâmdan İzin Alıp Mekke'deki Mallarını Toplamaya Gidişi

Hayber'in fethedildiği sırada, Haccac b. Ilâtü's-Sülemî, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Yâ Rasûlallah! Benim gerek Mekke'deki karım Ümmü Şeybe binti Ebi Talha'nın yanında, gerek Mekkeli tüccarlarda dağınık bir halde mallarım var.[2863]

Yâ Rasûlallah! Bana izin ver de,[2864] gidip bu mallarımı alayım.

Eğer Müslüman olduğumu anlarlarsa, mallarımdan hiçbir şeyi ele geçiremem" dedi.[2865]

Peygamberimiz Aleyhisselâm ona izin verince, Haccac:

“Yâ Rasûlallah! Mallarımı kurtarabilmem için, senin hakkında uygunsuz bir şeyler söylemem de gerekecektir.[2866]

Senin hakkında uygunsuz şeyler söylemem de bana helâl olur mu?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kendisi hakkında istediğini söylemesine de izin verdi.[2867]

Haccac der ki:

“Mekke’ye gittim. Seniyetü’l-Beyzâ -ki, Ten’im’dedir- mevkiine erişince, orada Kureyş müşriklerinden bazı kişiler buldum ki, onlar Resûlullah Aleyhisselâmın Hayber üzerine yürüdüğünü haber almışlardı.

Hayber’in Hicaz ülkesinde en mamur, en bol mahsul veren, ucuzluk, aynı zamanda sarp ve sağlam, savaş erleri çok olan bir yer olduğunu da biliyorlar; giden, gelen yolculardan, harekât sonucu hakkındaki haberleri işitmek ve öğrenmek istiyorlardı.

Hayber harekâtının sonucu hakkında aralarında mal koyup bahse de girişmiş bulunuyorlardı.

Onlar, beni görünce:

‘Vallahi, haber bundadır!’ dediler.

Bana:

‘Ey Ilât’ın oğlu! Hoşgeldin! Şu akrabalık bağlarını kesen kişi hakkında sende bir haber var mı?’ dediler.

Onlara:

‘Söyleyeceklerimi gizli tutmak şartıyla, evet!’ deyince, gizli tutacaklarına söz verdiler ve:

‘Yâ Ebâ Muhammed! Haydi, bize haber ver! Biz, o akrabalık bağlarını kesip atmış olan kişinin Hayber üzerine yürüdüğünü işittik.

Hayber bir Yahudi memleketidir ve Hicaz’ın en mamur ve mahsuldar bir yeridir’ dediler.[2868]

Onlar, benim Müslüman olduğumu bilmiyorlardı.[2869]

Onlara:

‘Muhammed’in Hayber üzerine yürüdüğünü, ben de işittim.[2870] Bu hususta edindiğim, getirdiğim haber, sizi sevindirecek mahiyettedir!’ der demez, devemin yanını sardılar, üzerime örüldüler, sabırsızlandılar:

‘Ey Haccac! Haydi, ne olduğunu bize tezce söyleyiver! Bildiriver!’ dediler.[2871]

Kendilerine:

‘Muhammed’le ashabı, şimdiye kadar, çarpışmayı, savaşmayı Hayberlilerden daha iyi bilen başka bir kavimle karşılaşmamıştı.

Hayberliler, asker toplamak üzere Arap kabilelerine de başvurmuşlar, on bin kişilik bir ordu toplamışlardı.[2872]

Muhammed’le ashabı, hiçbir zaman bir benzerini daha işitmediğiniz bir bozguna, yenilgiye uğradı![2873]

Muhammed’in ashabı, hiçbir zaman bir benzerini daha işitmediğiniz bir öldürülüşle öldürüldüler![2874]

Muhammed de, esaretin en biçimsizi ile esir edildi![2875]

Hayberliler:

‘Muhammed’i biz öldürmeyelim, Mekkelilere gönderelim de, onu Mekkeliler, öldürülmüş olan adamlarına karşılık, kendileri, gözleri önünde öldürsünler![2876]

Yahut, onu bizden ve onlardan öldürülenlere karşılık, Mekkelilerin gözleri önünde, biz öldürelim!

Onlar, eski hallerinin iadesi için kavim ve kabilelerine başvurarak sizden eman dileyecek olurlarsa, onların size yaptıklarını siz de onlara yapmadıkça, dileklerini kabul etmeyiniz!’ dediler’ dedim.[2877]

Sonra, Mekke’ye geldik. Müşrikler, Mekke’de:

‘Bu Haccac, size haber getirdi. Muhammed esir edilmiş![2878] Onun yanınıza getirilmesini bekleyiniz! Mekke’ye getirilince, kendisi, gözlerinizin önünde öldürülecek!’ diyerek bağırdılar.”[2879]

Haccac’ın Mekke’de Müşriklerdeki Alacağını Müşriklere Toplatışı

“Kureyş müşriklerine:

‘Mekke’deki mallarımı, borçlulardaki alacaklarımı toplamak hususunda siz de bana yardım ediniz ki, hezimete uğrayan Muhammed ile ashabının satılacak ganimet mallarını satın almakta başka tüccarlar benden önce davranmadan Hayber’e kendim yetişmek istiyorum!’ dedim.

Mekkeliler, hemen kalkıp Mekke’deki mallarımı (alacaklarımı) toplayıp verdiler.[2880]

Müşrikler, sevine sevine içkiler içtiler.[2881]

Sonra, karımın yanına vardım.

Onun yanında da, bana ait mallar bulunuyordu.[2882]

Ona:

‘Haydi, yanındaki mallarımı[2883] toplayıp yanıma getiriver![2884] Tüccarlar benden önce davranmadan Hayber’e yetişeceğim![2885] Muhammed ile ashabının satılacak ganimetlerinden biraz şeyler satın almak istiyorum.

Çünkü, onlar Hayberliler tarafından yenilgiye uğratılarak kanları helâlleştirilmiş, malları da yağmalanmıştır!’ dedim.

Bu acı haber, Mekke’de çabucak yayılmıştı.

Müslümanlar, tasalarından mahvoldular!

Müşrikler ise, sevinçlerinden kaplarına sığmadılar.”[2886]

Hz. Abbas’ın Üzüntüden Bayılışı

Hz. Abbas, bu haberi işitir işitmez, arkasının üzerine yıkıldı.[2887] Evine güçlükle götürüldü.[2888]

Hz. Abbas’ı, oğlu Kusem sedirine yatırdı.[2889]

Hz. Abbas, kapısının açık tutulmasını emretti.

Kapının önünde toplanan kadın erkek Müslümanlar, işittikleri haberi doğru sanarak, küfür ve azgınlığın bu galebesinden mahvolmuş gibi idiler.

Hz. Abbas ise, üzüntüsünü, tasasını belli etmemek için, düşmanlara duyuracak derecede sesini yükselterek recez söylüyordu.

Müslümanlar Hz. Abbas'ın durumunun iyi olduğunu görünce, ferahladılar, zindeleştiler ve güçlendiler.[2890]

Hz. Abbas'ın Acı Haberi Haccac'dan Soruşturması

Hz. Abbas, kölesi Ebu Zübeybe'yi[2891] yanına çağırdı ve ona:

"Haccac'a git! Abbas, sana 'Şânı en yüksek, en yüce olan Allah aşkına! Senin ağzından verilmiş olan haber gerçek midir?[2892] Senin getirdiğin haberin mahiyeti nedir? Senin söylediğin nedir? Allah'ın (Resûlüne ve Müslümanlara) va'd ettiği hayır, senin getirdiğin haber olamaz! (Getirdiğin haberle bağdaşamaz!)' diyor, de!" dedi.

Haccac, Hz. Abbas'ın kölesine:

Ebu'l-Fadl'a benden selam söyle!

Evlerinden, ıssız, tenha bir yer hazırlasın!

Ben kendisinin yanına geleceğim.

Vereceğim haber kendisini sevindirecektir.[2893]

Yalnız, benden işittiklerini gizli tutsun!" dedi.[2894]

Ebu Zübeybe, Hz. Abbas'ın kapısının önüne gelip kavuşunca:

"Müjde yâ Ebe'l-Fadl!" diyerek seslendi.

Hz. Abbas, sevincinden sıçrayıp kalktı ve Ebu Zübeybe'nin alnından öptü.

Ebu Zübeybe Haccac'ın söylediklerini bildirince, sevincinden, Ebu Zübeybe'yi azad etti[2895] ve:

"On köle daha azad etmek boynuma borç olsun!" dedi.[2896]

Haccac der ki:

"Tüccar çadırlarından bir çadırın içinde bulunduğum sırada, Abbas b. Abdulmuttalib gelip yanımda durdu ve:

'Ey Haccac! Senin şu getirmiş olduğun haberin içyüzü nedir?' diye sordu.

Kendisine:

‘Sana onu emanet olarak söyleyecek olursam, gizli tutabilecek misin?’ diye sordum.

‘Evet! Gizli tutacağım!’ dedi.

‘Öyle ise, şimdi sen benden biraz geri dur! Ben seninle bir tenhada buluşurum!

Görüyorsun ki; şimdi ben halk üzerinde alacağım olan mallarımı toplamaya uğraşıyorum.

Ben bu işlerden boşalıncaya kadar, yanımdan ayrılıp git!’ dedim.

Mekke’deki bütün mallarımı toplama işini bitirdikten ve yola çıkmak üzre derlenip toparlandıktan sonra Abbas’la buluştum.”[2897]

Haccac’ın Hz. Abbas’a Hayber’in Fethedilmiş Olduğunu Bildirişi

Haccac, bir gün, öğle vaktinde Hz. Abbas’ın yanına gelip, ona:

“Allah aşkına! Benden işiteceğin haberleri, üç gün, hiç kimseye söylemeyeceksin!” diye yemin verdi.

Hz. Abbas da, üç gün içinde bu hususta hiç kimseye hiçbir şey söylemeyeceğine yemin etti.[2898]

Haccac:

“Yâ Ebe’l-Fadl! Sana söyleyeceklerimi muhakkak gizli tutmalısın. Üç gün içinde Mekkelilerin arkamdan gelip beni yakalamalarından korkarım.

Üç gün sonra, istediğini söyleyebilirsin” dedi.

Hz. Abbas:

“Öyle yaparım” diye söz verdi.[2899]

Haccac:

“Ben Müslüman olmuşumdur.

Karımın yanında ve Mekke halkı üzerinde de bir hayli alacaklarım vardı.

Eğer Müslüman olduğumu anlasalardı, bana hiçbir şey vermezlerdi.[2900]

Vallahi, ben Resûlullah Aleyhisselâmı, o kardeşinin oğlunu, Hayber’i fethetmiş, orada Hayber ganimetinden Allah ve Resûlünün hisselerini ayırıp

almış, sahabilerine hisselerini dağıtmış, Hayber hükümdarının kızı Safiyye ile de evlenmiş olarak gerimde bırakmış bulunuyorum!" dedi.[2901]

Hz. Abbas:

"Ey Haccac! Sen neler söylüyorsun?![2902]

Ben Hayber'i iyi bilirim. Orası, Hicaz'ın en mamur, en verimli, en ucuzluk ve bolluk bir yeridir.

Hayberliler ise sayıca çoklukturlar, savaş için çok hazırlıklı ve güçlüdürler!

Gerçek mi dersin bu söylediklerin?!" dedi.[2903]

Haccac:

"Evet! Vallahi, iş böyledir![2904]

Ebi'l-Hukayk'ın oğlu öldürüldü![2905]

Resûlullah Aleyhisselâm, Huyey'in kızı Safiyye'yi kendisine ayırdı ve azad edip zevceliğe kabul olunmak veya ev halkına iade edilmek arasında serbest bıraktı.

O da, azadlanıp zevce olmayı tercih etti.

Ben, buraya alacaklarımı toplayıp götürmek için gelmiş bulunuyorum.

Resûlullah Aleyhisselâmdan izin istedim. İstediğimi söylemem için de, kendisi bana izin verdi.

Sen benden işittiklerini üç gün gizli tut, sonra istediğini söyle![2906] İşini açıkla!

Vallahi, o, senin hoşuna gidecek bir halde ve durumdadır!" dedi.

Hz. Abbas, üç gün geçince, üzerine kaftanını giydi, koku süründü, asasını eline aldı.[2907] Haccac b. Ilât'ın evine kadar gitti. Kapıyı çaldı ve:

"Haccac nerede?" diye sordu.

Haccac'ın karısı:

"Yahudilerin hezimete, yenilgiye uğrattıkları Muhammed ile ashabından aldıkları ganimet mallarını başka tüccarlardan önce davranıp satın almak üzere Hayber'e gitti.[2908]

Ey Ebe'l-Fadl! Allah seni hor ve hakîr etmesin!

Sana erişmiş olan haber, bize de çok ağır ve çetin geldi!” dedi.

Hz. Abbas:

“Evet! Allah beni hor ve hakîr etmemiştir ve hamdolsun, vâki olan da ancak hoşlandığımız, arzuladığımız şeyden ibarettir:

Yüce Allah, Resûlüne Hayber’in fethini müyesser kılmış, onların ganimet malları Müslümanlar arasında bölüşülmüş, Resûlullah Aleyhisselâm Safiyye’yi kendisine seçmiştir! Eğer sana kocan lâzımsa, git, ona kavuş![2909] Kocan Haccac Müslüman olmuş ve Resûlullah Aleyhisselâmla Hayber’in fethinde bulunmuştur.

Sen, onun dinini istemedikçe, karısı değilsindir!

O, buraya malını alıp götürmek için gelmiş, malını alınca da, senden ve senin ailenden kaçmıştır!” dedi.

Kadın:

“Yâ Ebe’l-Fadl! Gerçek mi söylüyorsun?!” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Evet! Vallahi, söylediklerim gerçektir!” dedi.[2910]

Kadın:

“Vallahi, sanırım ki, sen herhalde doğru söylüyorsundur” dedi.

Hz. Abbas:

“Ben vallahi doğru söylüyorum! İş, sana haber verdiğim şekildedir” dedi.[2911]

Kadın:

“Bunları sana kim haber verdi?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Sana acı haberi veren, haber verdi!” dedi.[2912]

Kadın:

“Söylediklerin, inanılabilecek, güvenilebilecek şeylerdir. Sen herhalde doğrusundur, doğru söylüyorsundur!” dedi, kalkıp durumu ailesi halkına haber verdi.

Hz. Abbas'ın Kâbe'yi Tavaf Etmesi ve Kureyş Müşrikleriyle Konuşması

Hz. Abbas, Haccac b. Ilât'ın evinden dönüp Kâbe Mescidine kadar gitti.

Kureyş müşrikleri, o sırada, Haccac'ın işini konuşuyorlardı.[2913]

Hz. Abbas, Kâbe'yi tavaf etti.[2914]

Müşrikler Hz. Abbas'a ve onun haline bakıyorlar; kaşlarıyla, gözleriyle birbirlerine işaret ederek kendisinin felâket ve musibet karşısındaki soğukkanlılığına ve dayanıklığına şaşıyorlardı.

Beytullah'ı tavaf sırasında,[2915] ona:

"Yâ Ebe'l-Fadl! Senin bu halin, vallahi, musibet ve felaket ateşine karşı son derecede bir dayanıklılık ve soğukkanlılıktır![2916]

Sen üç günden beri hiç görünmedin, nerede idin?[2917]

Sana, senin başına (bir daha) hayırdan başka bir şey gelmesin!" dediklerinde, Hz. Abbas:

"Evet! Allah'a hamdolsun ki, bana hayırdan başka bir şey de gelmemiştir.[2918]

Hayır! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederek size bildiririm ki; Muhammed Aleyhisselâm Hayber'i fethetmiş ve (fethi gerçekleştirmek üzere de) onların reisi Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiyye ile orada evlenmiş, Hayber'deki mallara ve her şeye el koymuştur! Şimdi, Hayber'deki bütün mallar onun ve ashabınındır![2919]

Yesrib ve Hayber'de Nadîr oğulları Yahudilerinin görmüş bulunduğunuz elebaşıları Ebi'l-Hukayk oğullarının boyunları vurulmuş,[2920] Hayber ganimetleri Müslümanlar arasında bölüştürülmüştür!" dedi.[2921]

Kureyş müşrikleri:

"Bunu sana kim haber verdi?[2922] Bu haberi sana kim getirdi?" diye sordular.

Hz. Abbas:

“Size o haberi getirmiş olan kişi, bu haberi de getirmiş;[2923] bunu üç gün gizli tutmamı, açıklamamaklığımı benden istemiştir.

Kendisi, buraya, Müslüman olarak ve buradaki mallarını alıp götürmek üzere gelmiştir.[2924]

Malını alıp Muhammed Aleyhisselâmla ashabına kavuşmak ve onun yanında bulunmak üzere, buradan savuşup gitmiştir.[2925]

İsterseniz, karısına haber salar, gidip gitmediğini sorabilirsiniz!” dedi.

Kureyş müşrikleri, Haccac’ın karısına hemen bir adam saldılar.

Haccac’ı, karısının bile haberi olmadan, malını alıp gitmiş buldular.

Yaptıkları soruşturma neticesinde, Hz. Abbas’ın söylediklerinin hepsinin doğru olduğunu anladılar.

Aradan beş gün bile geçmemişti ki, bu hususta Kureyş müşriklerine haber geldi: Hayber’in gerçekten fethedildiği öğrenildi.[2926]

Kureyş müşrikleri, Mekkelilere:

“Ey Allah’ın kulları! Allah düşmanı[2927] Haccac bizi aldatmış![2928] Mallarını toplayıp kaçmış!

Vallahi, biz bunun böyle olduğunu bilseydik, bizimle onun arasında iş olur biterdi!” dediler.[2929]

Hz. Abbas Müslümanların yanlarına gitti, durumu onlara haber verdi.

Evlerinden tasalı ve kaygılı çıkan Müslümanların yüzlerini güldürdü, kendilerini sevince boğdu.

Yüce Allah, Mekke’deki Müslümanların üzerlerindeki bütün tasaları, kaygıları müşriklerin üzerlerine itiverdi.[2930]

2359 İbn İshak, İbn Hişam, 3/342, Vâkıdî, Megâzî, 2/634, İbn Habib, s. 115, İbn Esîr, Kâmil, 2/216.

2360 Berid, 4 fersahtır. 1 fersah, 3 mildir. 1 mil, 4000 adımdır. 1 adım da, 3 ayaktır. (Diyarbekrî, 2/43).

2361 İbn Sa’d, 2/106, Yâkût, 2/409.

2362 Yâkût, 2/409.

2363 Süheylî, 6/545.

2364 İbn Sa’d, 2/106, Kastallânî, Mevâhib, 1/176.

2365 İbn İshak, İbn Hişam, 3/201.

2366 Vâkıdî, Megâzî, 1/375, Halebî, 2/565, 566.

2367 Vâkıdî, Megâzî, 2/441.
2368 İbn Hazm, Cevâmi, s. 186, İbn Kayyım, 2/130.
2369 İbn İshak, İbn Hişam, 3/225.
2370 Beyhakî, Sünen, 9/232.
2371 Vâkıdî, Megâzî, 2/441.
2372 İbn İshak, İbn Hişam, 3/225, Vâkıdî, Megâzî, 2/441.
2373 Vâkıdî, Megâzî, 2/441, 442.
2374 Vâkıdî, Megâzî, 2/443.
2375 Vâkıdî, Megâzî, 2/442, 443, Belâzurî, Ensâb, 1/343.
2376 İbn İshak, İbn Hişam, 3/227, 230, 231, Vâkıdî, Megâzî, 2/444, 494, İbn Sa'd, 2/66, Belâzurî, Ensâb, 1/344, Diyarbekrî, 1/484.
2377 Vâkıdî, Megâzî, 2/530, 531.
2378 Vâkıdî, Megâzî, 2/566, İbn Sa'd, 2/92.
2379 Vâkıdî, Megâzî, 2/566.
2380 Vâkıdî, Megâzî, 2/566, Halebî, 3/186.
2381 İbn Sa'd, 2/92, Yakubî, 2/74, Taberî, Târîh, 3/171, Diyarbekrî, 2/15, Halebî, 3/186.
2382 İbn İshak, İbn Hişam, 4/266.
2383 Vâkıdî, Megâzî, 2/566.
2384 Vâkıdî, Megâzî, 2/566, İbn Sa'd, 2/92, İbn Seyyid, 2/111, Kastallânî, Mevâhib, 1/160.
2385 Vâkıdî, Megâzî, 2/566, İbn Sa'd, 2/92.
2386 Vâkıdî, Megâzî, 2/566.
2387 Vâkıdî, Megâzî, 2/566, 567.
2388 Halebî, 3/187.
2389 Vâkıdî, Megâzî, 2/567, İbn Sa'd, 2/92, İbn Seyyid, 2/111, Halebî, 3/187.
2390 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, 563, İbn Sa'd, 2/89, 90, Belâzurî, Ensâb, 1/3 378, Yakubî, 2/73, 74, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/209, İbn Seyyid, 2/111, İbn Kayyım, 2/135.
2391 İmam Muhammed, Siyer, 1/298, Serahsî, 10/86.
2392 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
2393 Vâkıdî, Megâzî, 2/593.
2394 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
2395 Ebu Yusuf, s. 209, 210.
2396 İbn İshak, İbn Hişam, 3/334, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, İbn Sa'd, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Belâzurî, Ensâb, 1/351, Taberî, Târîh, 3/79.
2397 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/298.
2398 Vâkıdî, Megâzî, 2/634, İbn Sa'd, 2/106.
2399 Vâkıdî, Megâzî, 2/634.
2400 Vâkıdî, Megâzî, 2/634, İbn Sa'd, 2/106.
2401 Vâkıdî, Megâzî, 2/634, 635.
2402 Vâkıdî, Megâzî, 2/635, Ahmed b. Hanbel, 3/423.
2403 Ahmed b. Hanbel, 3/423.
2404 Vâkıdî, Megâzî, 2/635.
2405 Ahmed b. Hanbel, 3/423.
2406 Vâkıdî, Megâzî, 2/635.
2407 Vâkıdî, Megâzî, 2/637.

2408 İbn İshak, İbn Hişam, 3/364, Vâkıdî, Megâzî, 2/689, İbn Sa'd, 2/107, Beyhakî, Delâil, 4/238, İbn Hazm, Cevâmi, s. 214, İbn Esîr, Kâmil, 2/216, İbn Seyyid, 2/139, İbn Kesîr, Bidâye, 4/202, İbn Kayyım, 2/153, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 38, Kastallânî, Mevâhib, 1/173, Diyarbekrî, 2/55.
2409 Vâkıdî, Megâzî, 2/685, 687.
2410 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357, Vâkıdî, Megâzî, 2/685.
2411 Ahmed b. Hanbel, 5/271, İbn Kesîr, Bidâye, 4/205.
2412 Vâkıdî, Megâzî, 2/636, İbn Sa'd, 2/106, Ahmed b. Hanbel, 2/345, Taberî, Târîh, 3/91, Hâkim, 3/36, 37, İbn Esîr, Kâmil, 2/216, İbn Kesîr, Bidâye, 4/181.
2413 İbn İshak, İbn Hişam, 3/342, İbn Hazm, Cevâmi, s. 211, İbn Kesîr, Bidâye, 4/181.
2414 İbn İshak, İbn Hişam, 3/342, Vâkıdî, Megâzî, 2/649, İbn Sa'd, 2/106, İbn Hazm, Cevâmi, s. 212, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 38.
2415 İbn İshak, İbn Hişam, 3/347, Vâkıdî, Megâzî, 2/644, İbn Sa'd, 2/106.
2416 Diyarbekrî, 2/43.
2417 Vâkıdî, Megâzî, 2/638.
2418 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/17, Heysemî, 6/148.
2419 Diyarbekrî, 2/43, Halebî, 2/730.
2420 Vâkıdî, Megâzî, 2/640, 642.
2421 Yâkût, 2/86.
2422 Yâkût, 5/300.
2423 Semhûdî, 4/1323.
2424 Yâkût, 4/128, Semhûdî, 4/1267.
2425 Semhûdî, 3/1027.
2426 İbn İshak, İbn Hişam, 3/244, Vâkıdî, Megâzî, 2/638.
2427 Semhûdî, 3/1028.
2428 Semhûdî, 3/1028.
2429 Semhûdî, 3/1028.
2430 Vâkıdî, Megâzî, 2/639, 640.
2431 Diyarbekrî, 2/44.
2432 Vâkıdî, Megâzî, 2/639, 640, Diyarbekrî, 2/44.
2433 İbn İshak, İbn Hişam, 3/342.
2434 Ahmed b. Hanbel, 4/47, Buhârî, Sahîh, 5/72.
2435 Buhârî, Sahîh, 5/72.
2436 Ahmed b. Hanbel, 4/47, Buhârî, Sahîh, 5/72.
2437 İbn İshak, İbn Hişam, 3/342, Vâkıdî, Megâzî, 2/638, İbn Sa'd, 2/111, Ahmed b. Hanbel, 3/431, Heysemî, 6/148.
2438 Vâkıdî, Megâzî, 2/638, İbn Sa'd, 4/308, Ahmed b. Hanbel, 4/48, Buhârî, Sahîh, 5/72.
2439 Ahmed b. Hanbel, 4/48, Buhârî, Sahîh, 5/72.
2440 İbn Sa'd, 2/111.
2441 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 2/111, 4/303, Ahmed b. Hanbel, 4/48, Buhârî, Sahîh, 5/72.
2442 Vâkıdî, Megâzî, 2/640, Diyarbekrî, 2/44.
2443 Vâkıdî, Megâzî, 2/640.
2444 Diyarbekrî, 2/44.
2445 Vâkıdî, Megâzî, 2/640, 641.
2446 Vâkıdî, Megâzî, 2/641, Diyarbekrî, 2/44.

2447 Vâkıdî, Megâzî, 2/641.
2448 Vâkıdî, Megâzî, 2/640, 642.
2449 Vâkıdî, Megâzî, 2/650.
2450 Kays b. Abbâd, “Resûlullah Aleyhisselâmın ashabı, üç yerde, 1) çarpışma sırasında, 2) cenaze sırasında, 3) zikir sırasında sesi yükseltmekten hoşlanmazlardı” der. (İbn Ebi Şeybe, 12/462, Beyhakî, Sünen, 9/153).
2451 Ahmed b. Hanbel, 4/394, Buhârî, Sahîh, 5/75.
2452 Vâkıdî, Megâzî, 2/641.
2453 Semhûdî, 4/1233.
2454 Semhûdî, 3/1028.
2455 Semhûdî, 4/1288.
2456 Vâkıdî, Megâzî, 2/641.
2457 Semhûdî, 3/1028.
2458 Vâkıdî, Megâzî, 2/641, 642.
2459 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, Vâkıdî, Megâzî, 2/642, Beyhakî, Delâil, 4/203, 204, İbn Esîr, Kâmil, 2/217, İbn Seyyid, 2/131, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kayyım, 2/148, İbn Kesîr, Bidâye, 4/183, Diyarbekrî, 2/45, Halebî, 3/729, Zürkânî, 2/221.
2460 Vâkıdî, Megâzî, 2/637, Halebî, 2/730.
2461 Vâkıdî, Megâzî, 2/642.
2462 Vâkıdî, Megâzî, 2/637, Halebî, 2/730.
2463 Vâkıdî, Megâzî, 2/737, 738.
2464 Diyarbekrî, 2/44, 45.
2465 Vâkıdî, Megâzî, 2/642.
2466 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, İbn Kesîr, Bidâye, 4/183.
2467 İbn Sa’d, 2/109, Buhârî, Sahîh, 1/97.
2468 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343.
2469 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, İbn Sa’d, 2/109, Buhârî, Sahîh, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 4/183.
2470 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, İbn Kesîr, Bidâye, 4/183.
2471 Baltaları ve kazmalarıyla (Vâkıdî, Megâzî, 2/642, İbn Sa’d, 2/106).
2472 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, Ahmed b. Hanbel, 3/111.
2473 Mâlik, 2/468, İbn Sa’d, 2/108, Buhârî, Sahîh, 5/73.
2474 İbn İshak, İbn Hişam, 3/343, Vâkıdî, Megâzî, 2/642, 643, İbn Sa’d, 2/108, 109.
2475 Ahmed b. Hanbel, 3/111, Beyhakî, Sünen, 9/113.
2476 İbn İshak, İbn Hişam, 3/344, Mâlik, 2/468, 469, Vâkıdî, Megâzî, 2/643, İbn Sa’d, 2/109, Buhârî, Sahîh, 1/98, 5/73, Tirmizî, Sünen, 4/121 Beyhakî, Sünen, 9/153, İbn Kayyım, 2/148.
2477 Ahmed b. Hanbel, 3/111, Buhârî, Sahîh, 1/98.
2478 Buhârî, Sahîh, 1/228, İbn Esîr, Nihâye, 2/79.
2479 Süheylî, 6/551.
2480 Süheylî, 6/551, İbn Esîr, Nihâye, 2/79, Aynî, 17/237, Kastallânî, Mevâhib, 1/175, Diyarbekrî, 2/45, Halebî, 2/730.
2481 Vâkıdî, Megâzî, 2/643.
2482 Vâkıdî, Megâzî, 2/643, Semhûdî, 3/1028.
2483 Vâkıdî, Megâzî, 2/643.
2484 Vâkıdî, Megâzî, 2/660.
2485 Vâkıdî, Megâzî, 2/643, Semhûdî, 3/1028, Diyarbekrî, 2/45.

2486 Semhûdî, 3/1028, Diyarbekrî, 2/45.
2487 Diyarbekrî, 2/45.
2488 Diyarbekrî, 2/46.
2489 Vâkıdî, Megâzî, 2/643, Halebî, 2/731.
2490 Diyarbekrî, 2/46.
2491 Vâkıdî, Megâzî, 2/643, Halebî, 2/731.
2492 Diyarbekrî, 2/46.
2493 Vâkıdî, Megâzî, 2/643, Halebî, 2/731.
2494 Diyarbekrî, 2/46.
2495 Vâkıdî, Megâzî, 2/643.
2496 Diyarbekrî, 2/46, Halebî, 2/731.
2497 Vâkıdî, Megâzî, 2/644, Halebî, 2/731.
2498 Diyarbekrî, 2/45.
2499 Diyarbekrî, 2/45, 46).
2500 Vâkıdî, Megâzî, 2/644.
2501 Vâkıdî, Megâzî, 2/644, Diyarbekrî, 2/46.
2502 Vâkıdî, Megâzî, 2/644, 646.
2503 Taberî, Târîh, 3/93, Hâkim, 3/37, İbn Esîr, Kâmil, 2/219.
2504 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Ahmed b. Hanbel, 5/353, Hâkim, 3/37, Heysemî, 6/150.
2505 Hâkim, 3/37.
2506 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349 Ahmed b. Hanbel, 5/353, Hâkim, 3/37, Heysemî, 6/150.
2507 Hâkim, 3/37.
2508 Diyarbekrî, 2/48.
2509 Vâkıdî, Megâzî, 2/653.
2510 Vâkıdî, Megâzî, 2/645.
2511 Yahut, Kinane b. Ebi'l-Hukayk (İmam Muhammed, Siyer, 1/281, Diyarbekrî, 2/46).
2512 Vâkıdî, Megâzî, 2/645, 648.
2513 İbn Sa'd, 2/110, 111, Ahmed b. Hanbel, 4/51, 52, Müslim, 4/1440.
2514 İmam Muhammed, Siyeru'l-kebîr [Serahsî Şerhi], 2/606.
2515 İbn Sa'd, 2/110, 111, Ahmed b. Hanbel, 4/51, 52, Müslim, 4/1440.
2516 İbn Sa'd, 2/111, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Diyarbekrî, 2/49.
2517 Kastallânî, Mevâhib, 1/176, Diyarbekrî, 2/49.
2518 İbn Sa'd, 2/111, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Kastallânî, Mevâhib, 1/176, Diyarbekrî, 2/49.
2519 Vâkıdî, Megâzî, 2/658, Kastallânî, Mevâhib, 1/176, Diyarbekrî, 2/49, Halebî, 2/729.
2520 Vâkıdî, Megâzî, 2/658.
2521 Vâkıdî, Megâzî, 2/658, İbn Sa'd, 4/303.
2522 Vâkıdî, Megâzî, 2/653.
2523 Vâkıdî, Megâzî, 2/643, Halebî, 2/731.
2524 Vâkıdî, Megâzî, 2/375, Halebî, 2/565, 566.
2525 Vâkıdî, Megâzî, 2/644.
2526 Vâkıdî, Megâzî, 2/640, 642, 643.
2527 Vâkıdî, Megâzî, 2/644, 645.
2528 Vâkıdî, Megâzî, 2/650.
2529 Diyarbekrî, 2/48.
2530 Vâkıdî, Megâzî, 2/650, 651.

2531 Musa b. Ukbe'den naklen Yâkût, 2/172, İbn Kayyım, 2/154, Semhûdî, 4/1170, Diyarbekrî, 2/55.
2532 Vâkıdî, Megâzî, 2/651, 652.
2533 Vâkıdî, Megâzî, 2/652.
2534 Vâkıdî, Megâzî, 2/646, 648.
2535 Mancınık; en eski savaş araçlarından büyük bir sapan idi ki, savaşlarda düşman tarafına, düşmanlara ve kalelerine büyük büyük taşlar atmak için kullanılırdı (M. Salahî, Kâmûs-u Osmânî, 4/383). Bugün, onun yerini top almıştır (Mütercim Âsım Efendi, Kâmûs Tercemesi, 3/80).
2536 Debbâbe; kalın deri ve tahtalardan yapılmış, kale duvarlarını yükseltirken işçi ve ustaların içine girip çalışabilecekleri, üzeri kapalı seyyar iskeledir ki, savaşlarda da, kuşatılan kalelerin delinmesi, alınması için surlara yanaştırılır, içine askerler girer, onları üzerlerine atılacak taş ve oklardan korurdu. (İbn Esîr, Nihâye, 2/96).
2537 Vâkıdî, Megâzî, 2/647, 648, Halebî, 2/733.
2538 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Vâkıdî, Megâzî, 2/653, İbn Sa'd, 2/111, Ahmed b. Hanbel, 5/553, Buhârî, Sahîh, 4/207, 5/77, Müslim, 3/1441, Yakubî, 2/56, Taberî, Târîh, 3/93, Beyhakî, Delâil, 4/205, 209, İbn Esîr, Kâmil, 2/219, Zehebî, Târîh, s. 339, İbn Kesîr, Bidâye, 4/186, İbn Kayyım, 2/149, Kastallânî, Mevâhib, 1/175, Diyarbekrî, 2/48, Halebî, 2/733, Zürkânî, 2/223.
2539 İbn Sa'd, 2/111, Ahmed b. Hanbel, 5/353, Buhârî, Sahîh, 4/207, 5/77, Müslim, 3/144 Yakubî, 2/56, Beyhakî, Delâil, 4/205, 209, Heysemî, 6/150.
2540 Ahmed b. Hanbel, 5/353.
2541 Taberî, Târîh, 3/94, Beyhakî, Delâil, 4/211, İbn Esîr, Kâmil, 2/219 İbn Kesîr, Bidâye, 4/187.
2542 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Vâkıdî, Megâzî, 2/653, Buhârî, Sahîh, 4/57, 5, 76, Müslim, 3/1872, Yakubî, 2/56, Hâkim, 3/38, İbn Seyyid, 2/132, İbn Hacer, Metâlib, 4/239.
2543 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Vâkıdî, Megâzî, 2/653, Ahmed b. Hanbel, 1/99, Yakubî, 2/56, Beyhakî, Delâil, 4/209, Heysemî, 6/151.
2544 Buhârî, Sahîh, 4/207, 5/76.
2545 Ahmed b. Hanbel, 5/553, 554.
2546 Diyarbekrî, 2/48.
2547 Ahmed b. Hanbel, 5/354, Heysemî, 6/151.
2548 Ahmed b. Hanbel, 3/16, Beyhakî, Delâil, 4/209, Heysemî, 9/124.
2549 Müslim, 4/1872.
2550 Buhârî, Sahîh, 5/76, 77, Müslim, 4/1872.
2551 Müslim, 4/1871, Heysemî, 6/151.
2552 Diyarbekrî, 2/49, Halebî, 2/734.
2553 Heysemî, 6/153.
2554 Müslim, 4/1873.
2555 Halebî, 2/734.
2556 İbn Esîr, Kâmil, 2/220, İbn Kesîr, Bidâye, 4/187.
2557 Heysemî, 6/151, Halebî, 2/735.
2558 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Vâkıdî, Megâzî, 2/654, İbn Sa'd, 2/111, Ahmed b. Hanbel, 1/99, 5/354.
2559 Beyhakî, Sünen, 9/132.
2560 Buhârî, Sahîh, 5/77, Müslim, 4/1872.
2561 Ahmed b. Hanbel, 1/99, Heysemî, 6/124, Diyarbekrî, 2/49, Halebî, 2/735.
2562 Süheylî, 6/560.
2563 Diyarbekrî, 2/49, Halebî, 2/737.

2564 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Beyhakî, Delâil, 4/210, İbn Seyyid, 2/135, İbn Kesîr, Bidâye, 4/186, İbn Hacer, Metâlib, 4/240, Halebî, 2/737.
2565 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, İbn Sa'd, 2/110, Beyhakî, Delâil, 4/210, İbn Seyyid, 2/135, İbn Kesîr, Bidâye, 4/186, İbn Hacer, Metâlib, 4/240, Halebî, 2/737.
2566 İbn Sa'd, 2/110, Beyhakî, Delâil, 4/206, Zehebî, Târîh, s. 340, İbn Kesîr, Bidâye, 4/185.
2567 İbn Sa'd, 2/110, Müslim, 3/1872, Beyhakî, Delâil, 4/206, Zehebî, Târîh, s. 340, İbn Kesîr, Bidâye, 4/185, Diyarbekrî, 2/49.
2568 İbn Sa'd, 2/110, Ahmed b. Hanbel, 2/384, 385, Müslim, 4/1872, Hâkim, 3/38, Beyhakî, Delâil, 4/4, 206, İbn Seyyid, 2/133, Zehebî, Târîh, s. 340.
2569 Ahmed b. Hanbel, 5/333, Buhârî, Sahîh, 5/76, 77, Müslim, 4/1872, Beyhakî, Delâil, 4/205, Zehebî, Târîh, s. 339, İbn Kesîr, Bidâye, 4/185, İbn Kayyım, 2/149, Kastallânî, Mevâhib, 2/224.
2570 Vâkıdî, Megâzî, 2/654, Halebî, 2/737.
2571 İbn Esîr, Kâmil, 2/220, İbn Kesîr, Bidâye, 4/186, İbn Hacer, Metâlib, 4/240, Diyarbekrî, 2/49.
2572 İmam Muhammed, Siyer, 1/72, 73.
2573 Vâkıdî, Megâzî, 2/654, Halebî, 2/737.
2574 Vâkıdî, Megâzî, 2/654.
2575 Vâkıdî, Megâzî, 2/657.
2576 İbn Esîr, Kâmil, 2/219.
2577 İbn İshak, İbn Hişam, 3/348, Vâkıdî, Megâzî, 2/657, Taberî, Târîh, 3/93, İbn Kesîr, Bidâye, 4/189.
2578 Taberî, Târîh, 3/93.
2579 Vâkıdî, Megâzî, 2/657, Taberî, Târîh, 3/93.
2580 Vâkıdî, Megâzî, 2/657.
2581 İbn İshak, İbn Hişam, 3/348.
2582 Diyarbekrî, 2/50.
2583 Müslim, 3/1440, Taberî, Târîh, 3/94, İbn Esîr, Kâmil, 2/220.
2584 Diyarbekrî, 2/50, Halebî, 2/737.
2585 Taberî, Târîh, 3/94.
2586 Taberî, Târîh, 3/94, Diyarbekrî, 2/50, Halebî, 2/737.
2587 Diyarbekrî, 2/50.
2588 Vâkıdî, Megâzî, 2/655.
2589 Ahmed b. Hanbel, 4/52.
2590 İbn Sa'd, 2/112, Ahmed b. Hanbel, 2/52, Müslim, 3/1441, Hâkim, 3/39.
2591 İbn İshak, İbn Hişam, 3/347, Ahmed b. Hanbel, 5/357, Taberî, Târîh, 3/93, Heysemî, 5/150, Diyarbekrî, 2/50, 51.
2592 İbn Sa'd, 2/112, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Müslim, 3/1441, Taberî, Târîh, 3/94, Hâkim, 3/39, Süheylî, 6/566, İbn Abdilberr, 2/787, İbn Esîr, Kâmil, 2/220.
2593 Diyarbekrî, 2/50, Halebî, 2/738.
2594 İbn Sa'd, 2/112, Ahmed b. Hanbel, 5/358, Müslim, 3/1441, Heysemî, 6/150.
2595 İbn Esîr, Kâmil, 2/220, Diyarbekrî, 2/50, Halebî, 2/738.
2596 Taberî, Târîh, 3/94, Diyarbekrî, 2/50, Halebî, 2/738.
2597 İbn Sa'd, 2/112, Ahmed b. Hanbel, 4/52, Hâkim, 3/39, Diyarbekrî, 2/50.
2598 Ahmed b. Hanbel, 5/358, 359, Heysemî, 6/150, Diyarbekrî, 2/50.
2599 Heysemî, 6/152.
2600 İbn Esîr, Kâmil, 2/220.

2601 Vâkıdî, Megâzî, 2/657.
2602 Diyarbekrî, 2/51.
2603 Vâkıdî, Megâzî, 2/687.
2604 İbn İshak, İbn Hişam, 3/349, Vâkıdî, Megâzî, 2/653, Buhârî, Sahîh, 4/57, 5/36, Müslim, 4/1872, Yakubî, 2/56, İbn Hacer, Metâlib, 4/239.
2605 Vâkıdî, Megâzî, 2/647.
2606 Diyarbekrî, 2/48, Halebî, 2/740.
2607 İbn Sa'd, 2/653, Halebî, 2/732.
2608 Vâkıdî, Megâzî, 2/653, Halebî, 2/732.
2609 İmam Muhammed, Siyer, 1/63, 64, Vâkıdî, Megâzî, 2/648, 649.
2610 Vâkıdî, Megâzî, 2/652.
2611 Vâkıdî, Megâzî, 2/649.
2612 Vâkıdî, Megâzî, 2/657, 658.
2613 Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 4/377, İbn Abdilberr, 1/85.
2614 Vâkıdî, Megâzî, 2/649, İbn Abdilberr, 1/85.
2615 Aynı kaynaklar.
2616 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, İbn Abdilberr, 1/85, Beyhakî Delâil, 4/220, İbn Seyyid, 2/142.
2617 Vâkıdî, Megâzî, 2/649, Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Kayyım, 2/150, Zehebî, Târîh, s. 347, İbn Kesîr, Bidâye, 4/190.
2618 Vâkıdî, Megâzî, 2/649, Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Kayyım, 2/150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/190, 191.
2619 İmam Muhammed, Siyer, 1/287, 288, Beyhakî, 4/220, İbn Kayyım, 2/150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/190, 191.
2620 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, İbn Abdilberr, 1/85, İbn Seyyid, 2/142.
2621 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, İbn Abdilberr, 1/85, Beyhakî, Delâil, 4/220, Zehebî, Târîh, s. 347, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191.
2622 Vâkıdî, Megâzî, 2/649, Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Kayyım, 2/150, Zehebî, Târîh, s. 347, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191.
2623 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, İbn Abdilberr, 1/85, Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Seyyid, 2/142, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191.
2624 Vâkıdî, Megâzî, 2/649, Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Seyyid, 2/142.
2625 Aynı kaynaklar.
2626 Vâkıdî, Megâzî, 2/649, Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Kayyım, 2/150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191.
2627 Vâkıdî, Megâzî, 2/649.
2628 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, Zehebî, Târîh, s. 347, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191, İbn Kayyım, 2/150.
2629 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, İbn Abdilberr, 1/85, 86, İbn Seyyid, 2/142.
2630 Beyhakî, Delâil, 4/221, Zehebî, Târîh, s. 348, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191, İbn Kayyım, 2/150.
2631 Beyhakî, Delâil, 4/220, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191, İbn Kayyım, 2/150.
2632 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, İbn Seyyid, 2/142.
2633 Vâkıdî, Megâzî, 2/658, 659.
2634 İbn İshak, İbn Hişam, 3/346.
2635 İbn İshak, İbn Hişam, 3/346, Vâkıdî, Megâzî, 2/659.
2636 Vâkıdî, Megâzî, 2/660, 661.
2637 Ahmed b. Hanbel, 4/50, Buhârî, Sahîh, 5/72, Müslim, 3/1429, 1540.

2638 Buhârî, Sahîh, 5/73, Müslim, 3/1540.
2639 İbn Sa’d, 2/113, Müslim, 3/1540.
2640 Vâkıdî, Megâzî, 2/659, 661, Halebî, 2/741.
2641 Vâkıdî, Megâzî, 2/663, 700.
2642 Vâkıdî, Megâzî, 2/663, İbn Sa’d, 3/461.
2643 Vâkıdî, Megâzî, 2/663, İbn Hacer, İsâbe, 2/471.
2644 İbn İshak, İbn Hişam, 3/346, Vâkıdî, Megâzî, 2/659, Taberî, Târîh, 3/93.
2645 İbn İshak, İbn Hişam, 3/346.
2646 Vâkıdî, Megâzî, 2/664, 665.
2647 Vâkıdî, Megâzî, 2/681.
2648 Aynı kaynaklar.
2649 Mâlik, 2/460, Zürkânî, 3/322.
2650 Beyhakî, Sünen, 4/16, İbn Kayyım, 2/150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/191.
2651 Vâkıdî, Megâzî, 2/666.
2652 Vâkıdî, Megâzî, 2/666, Halebî, 2/742.
2653 Vâkıdî, Megâzî, 2/666, İbn Kesîr, Bidâye, 4/198, Halebî, 2/742, 743.
2654 Vâkıdî, Megâzî, 2/667.
2655 Vâkıdî, Megâzî, 2/667, İbn Sa’d, 2/106.
2656 Vâkıdî, Megâzî, 2/667, 669.
2657 Semhûdî, 4/1236.
2658 Vâkıdî, Megâzî, 2/667, 668, İbn Kesîr, Bidâye, 4/198, Halebî, 2/743.
2659 Vâkıdî, Megâzî, 2/668.
2660 Vâkıdî, Megâzî, 2/668, İbn Kesîr, Bidâye, 4/198, Halebî, 2/743.
2661 Vâkıdî, Megâzî, 2/664.
2662 Vâkıdî, Megâzî, 2/648.
2663 Vâkıdî, Megâzî, 2/668, Halebî, 2/753.
2664 Vâkıdî, Megâzî, 2/668, İbn Kesîr, Bidâye, 4/198, Suyûtî, Hasâis, 2/56, Halebî, 2/743.
2665 Vâkıdî, Megâzî, 2/669.
2666 Vâkıdî, Megâzî, 2/648.
2667 Vâkıdî, Megâzî, 2/670, İbn Kayyım, 2/151, İbn Kesîr, Bidâye, 4/199.
2668 İbn Sa’d, 2/106.
2669 Yâkût, 4/398.
2670 Vâkıdî, Megâzî, 2/670.
2671 Diyarbekrî, 2/48, Halebî, 2/744.
2672 Vâkıdî, Megâzî, 2/670, İbn Kesîr, Bidâye, 4/199.
2673 Vâkıdî, Megâzî, 2/670.
2674 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351, 352.
2675 Vâkıdî, Megâzî, 2/670, 671.
2676 İmam Muhammed, Siyer, 1/279, Vâkıdî, Megâzî, 2/671, İbn Sa’d, 2/110, Ebu Davud, 3/157, 158, Belâzurî, Fütûhu’l-buldân, 1/25, 26, Beyhakî, Delâil, 4/225-226, 231-232, İbn Kayyım, 2/251, İbn Kesîr, Bidâye, 4/199.
2677 Vâkıdî, Megâzî, 2/671.
2678 Vâkıdî, Megâzî, 2/671, Halebî, 2/680.
2679 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Vâkıdî, Megâzî, 2/680.
2680 Vâkıdî, Megâzî, 2/680.

2681 Buhârî, Sahîh, 5/81.
2682 Vâkıdî, Megâzî, 2/680, 681, Halebî, 2/745.
2683 Vâkıdî, Megâzî, 2/680, 681.
2684 Buhârî, Sahîh, 5/81.
2685 Vâkıdî, Megâzî, 2/375. Halebî, 2/565, 566, 746.
2686 Diyarbekrî, 2/46, Halebî, 2/746.
2687 İmam Muhammed, Siyer, 1/279, Vâkıdî, Megâzî, 2/671, Diyarbekrî, 2/46, Halebî, 2/746.
2688 İmam Muhammed, Siyer, 1/279.
2689 İbn Sa'd, 2/112.
2690 İbn Seyyid, 2/138, Halebî, 2/745.
2691 Ebu Ubeyd, s. 242, Belâzurî, Fütûhu'l-buldân, 1/30.
2692 İmam, Muhammed, Siyeru'l-kebîr, 1/279, Vâkıdî, Megâzî, 2/671, İbn Kayyım, 2/151.
2693 İmam Muhammed, Siyer, 1/279, İbn Kayyım, 2/151.
2694 İbn Sa'd, 2/112, Halebî, 2/746.
2695 Ebu Ubeyd, s. 242, Belâzurî, Fütûh, 1/30.
2696 İmam Muhammed, Siyer, 1/279, Vâkıdî, Megâzî, 2/671, Ebu Ubeyd, s. 242, Belâzurî, Fütûh, 1/30.
2697 Heysemî, 6/152.
2698 Belâzurî, Fütûh, 1/26, Beyhakî, Sünen, 9/137, İbn Seyyid, 2/138, İbn Kayyım, 2/151, İbn Kesîr, Bidâye, 4/199, Halebî, 2/745.
2699 İmam Muhammed, Siyer, 1/279, Vâkıdî, Megâzî, 2/671.
2700 Heysemî, 6/152.
2701 Belâzurî, Fütûh, 1/26, Beyhakî, Sünen, 9/137, İbn Kayyım, 2/151, İbn Kesîr, Bidâye, 4/199, Halebî, 2/746.
2702 İmam Muhammed, Siyer, 1/279.
2703 İmam Muhammed, Siyer, 1/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/671, 672.
2704 İbn Sa'd, 2/112, Heysemî, 6/152.
2705 İmam Muhammed, Siyer, 1/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/672.
2706 İmam Muhammed, Siyer, 1/280, Vâkıdî, Megâzî, 2/672, Diyarbekrî, 2/46.
2707 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351, Taberî, Târîh, 3/93, Halebî, 2/746.
2708 Ebu Davud, 3/158, İbn Seyyid, 2/138.
2709 İbn Seyyid, 2/138.
2710 İmam Muhammed, Siyer, 1/280, 281, Vâkıdî, Megâzî, 2/672, Belâzurî, Fütûh, 2/26, İbn Kesîr, Bidâye, 4/197.
2711 Vâkıdî, Megâzî, 2/672.
2712 Vâkıdî, Megâzî, 2/672, Diyarbekrî, 2/47.
2713 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351.
2714 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351, Vâkıdî, Megâzî, 2/762.
2715 Vâkıdî, Megâzî, 2/672, Halebî, 2/746.
2716 İbn Sa'd, 2/112, Halebî, 2/746.
2717 Diyarbekrî, 2/46, Halebî, 2/745.
2718 Halebî, 2/746.
2719 Belâzurî, Fütûh, 1/30.
2720 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351, Vâkıdî, Megâzî, 2/672, 673.
2721 Vâkıdî, Megâzî, 2/673.

2722 Vâkıdî, 2/673, İbn Sa'd, 2/112, İbn Seyyid, 2/138, İbn Kayyım, 2/151.
2723 İbn Kesîr, Bidâye, 4/199.
2724 Vâkıdî, Megâzî, 2/675, İbn Kayyım, 2/154.
2725 Yâkût, 2/172.
2726 Yâkût, 2/172, İbn Kayyım, 2/154, Semhûdî, 4/1179, Diyarbekrî, 2/55.
2727 İbn Esîr, Nihâye, 1/307, Yâkût, 2/172, Semhûdî, 4/1179.
2728 Vâkıdî, Megâzî, 2/677.
2729 Vâkıdî, Megâzî, 2/665, 666.
2730 Vâkıdî, Megâzî, 2/677, İbn Kayyım, 2/154, 155, İbn Kesîr, Bidâye, 4/211, 212.
2731 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Vâkıdî, Megâzî, 2/677, Taberî, Târîh, 3/95.
2732 İmam Muhammed, Siyer, 4/1421, Ebu Davud, 4/673.
2733 Vâkıdî, Megâzî, 2/677, Kastallânî, Mevâhib, 1/181.
2734 Kastallânî, Mevâhib, 1/181.
2735 Vâkıdî, Megâzî, 2/677.
2736 Vâkıdî, Megâzî, 2/677, Ebu Davud, 4/174.
2737 Ahmed b. Hanbel, 2/338.
2738 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Kastallânî, Mevâhib, 1/181.
2739 Kastallânî, Mevâhib, 1/181.
2740 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Kastallânî, Mevâhib, 1/181.
2741 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Taberî, Târîh, 3/95, İbn Hazm, Cevâmi, s. 214.
2742 Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/174.
2743 Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/174, İbn Kesîr, Bidâye, 4/210, Heysemî, 6/153.
2744 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/175, Taberî, Târîh, 3/95, İbn Hazm, Cevâmi, s. 214, İbn Esîr, Kâmil, 2/221, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 39, Heysemî, 6/398, 399, İbn Kesîr, Bidâye, 4/210, Kastallânî, Mevâhib, 1/181.
2745 Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Heysemî, 6/153, Diyarbekrî, 2/52, Halebî, 2/767.
2746 Vâkıdî, Megâzî, 2/678, İbn Kayyım, 2/155, İbn Kesîr, Bidâye, 4/310, Heysemî, 6/153, 154.
2747 Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/175, İbn Kesîr, Bidâye, 4/209.
2748 Vâkıdî, Megâzî, 2/679, İbn Sa'd, 8/314.
2749 Ebu Davud, 4/175, Hâkim, 3/219, Süheylî, 6/572.
2750 İbn İshak, İbn Hişam, 3/353, Vâkıdî, Megâzî, 2/679, İbn Sa'd, 8/314, İbn Kesîr, Bidâye, 4/210.
2751 Vâkıdî, Megâzî, 2/679, İbn Sa'd, 8/314, İbn Kayyım, 2/155.
2752 Buhârî, Sahîh, 5/137.
2753 Müslim, 4/1721.
2754 İbn İshak, İbn Hişam, 3/353, Taberî, Târîh, 3/95, İbn Esîr, Kâmil, 2/222, İbn Kayyım, 2/155, İbn Kesîr, Bidâye, 4/210, 211.
2755 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/174, Taberî, Târîh, 3/95.
2756 Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/174, İbn Esîr, Kâmil, 2/222, İbn Kesîr, Bidâye, 4/210.
2757 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Davud, 4/174, İbn Kesîr, Bidâye, 4/210.
2758 İmam Muhammed, Siyer, 4/1421, Vâkıdî, Megâzî, 2/678.
2759 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, İmam Muhammed, Siyer, 4/1421, Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Taberî, Târîh, 3/95, İbn Esîr, Kâmil, 2/222.
2760 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, İmam Muhammed, Siyer, 4/1421, Vâkıdî, Megâzî, 2/678, Ebu Dâvud, 4/174, Taberî, Târîh, 3/95, İbn Esîr, Kâmil, 2/222.

2761 Müslim, 4/1721, Ebu Davud, 4/173, 174.
2762 Ebu Davud, 4/173, İbn Kayyım, 2/155.
2763 İbn Kayyım, 2/155.
2764 İbn Sa'd, 2/115, 116, Ahmed b. Hanbel, 2/451, Buhârî, Sahîh, 7/32, İbn Kayyım, 2/155, Zehebî, Târîh, s. 362, İbn Kesîr, Bidâye, 4/208, 209.
2765 İbn İshak, İbn Hişam, 3/350.
2766 İbn Sa'd, 8/210.
2767 Ahmed b. Hanbel, 3/102, Ebu Davud, 3/153.
2768 Vâkıdî, Megâzî, 2/674.
2769 İbn İshak, İbn Hişam, 3/350, İbn Esîr, Kâmil, 2/220, 221.
2770 İbn İshak İbn Hişam, 3/350, 351, Vâkıdî, Megâzî, 2/673, İbn Esîr, Kâmil, 2/220, 221.
2771 Vâkıdî, Megâzî, 2/674, 675.
2772 İbn İshak, İbn Hişam, 3/350, 351.
2773 Ebu Yusuf, s. 22, Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Davud, 3/152.
2774 Zürkânî, 2/230.
2775 Vâkıdî, Megâzî, 2/674.
2776 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351, Vâkıdî, Megâzî, 2/674, İbn Sa'd, 8/121, Belâzurî, Fütûh, 1/26, 27, İbn Esîr, Kâmil, 2/221, İbn Kayyım, 2/152.
2777 Vâkıdî, Megâzî, 2/707.
2778 İbn Sa'd, 8/123.
2779 Vâkıdî, Megâzî, 2/707.
2780 Vâkıdî, 2/707, İbn Sa'd, 8/123.
2781 İbn Sa'd, 8/123.
2782 Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2783 İbn Sa'd, 8/123.
2784 Vâkıdî, Megâzî, 2/707, İbn Sa'd, 8/121.
2785 Vâkıdî, Megâzî, 2/707, İbn Sa'd, 8/125, Ahmed b. Hanbel, 3/99.
2786 İbn İshak, İbn Hişam, 3/345, 346, Vâkıdî, Megâzî, 2/682, İbn Sa'd, 2/115, Ahmed b. Hanbel, 4/108, 109.
2787 İbn İshak, İbn Hişam, 3/345, Beyhakî, Sünen, 9/125, İbn Seyyid, 2/133.
2788 İmam Muhammed, Siyer, 1/133.
2789 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 39.
2790 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357, Vâkıdî, Megâzî, 2/699.
2791 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357, Vâkıdî, Megâzî, 2/699, İbn Sa'd, 2/107.
2792 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357, Vâkıdî, Megâzî, 2/699-700, İbn Sa'd, 2/107.
2793 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357-358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700.
2794 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700.
2795 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700.
2796 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700.
2797 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358.
2798 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700.
2799 Aynı kaynaklar.
2800 Aynı kaynaklar.
2801 Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 2/107.
2802 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358.

2803 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358.
2804 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357, Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 2/107.
2805 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 2/107.
2806 İbn Sa'd, 2/111, Müslim, 3/1441.
2807 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358, Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 2/107.
2808 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358.
2809 İbn İshak, İbn Hişam, 3/358.
2810 Vâkıdî, Megâzî, 2/681, 700, İbn Sa'd, 2/107.
2811 Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa'd, 2/107.
2812 Vâkıdî, Megâzî, 2/680, İbn Sa'd, 2/107.
2813 Vâkıdî, Megâzî, 2/680.
2814 Vâkıdî, Megâzî, 2/680, İbn Sa'd, 2/107, Diyarbekrî, 2/55.
2815 İbn Seyyid, 2/139, İbn Kesîr, Bidâye, 4/202.
2816 İbn İshak, İbn Hişam, 3/364, Vâkıdî, Megâzî, 2/684.
2817 Vâkıdî, Megâzî, 2/684.
2818 İbn İhak, İbn Hişam, 3/322, Vâkıdî, Megâzî, 2/574, İbn Sa'd, 2/95, İbn Kesîr, Bidâye, 4/202.
2819 Vâkıdî, Megâzî, 2/689, İbn Sa'd, 2/107 İbn Kesîr, Bidâye, 4/202, Diyarbekrî, 2/55, Halebî, 2/690, Zürkânî, 2/181.
2820 Vâkıdî, Megâzî, 2/680, İbn Sa'd, 2/107.
2821 Vâkıdî, Megâzî, 2/680.
2822 Vâkıdî, Megâzî, 2/689, İbn Sa'd, 2/107.
2823 İbn Sa'd, 2/108.
2824 İbn İshak, İbn Hişam, 3/364, Vâkıdî, Megâzî, 2/689.
2825 Vâkıdî, Megâzî, 2/688, 689.
2826 Ebu Yusuf, s. 198.
2827 İbn İshak, İbn Hişam, 3/356, Vâkıdî, Megâzî, 2/685, 686.
2828 İbn İshak, İbn Hişam, 3/357, Vâkıdî, Megâzî, 2/686.
2829 Vâkıdî, Megâzî, 2/686, 688.
2830 İbn İshak, İbn Hişam, 3/363.
2831 İbn Sa'd, 2/113, 114, Ebu Ubeyd, s. 79, Ebu Davud, 3/159, 160, Belâzurî, Fütûh, 1/28, 29.
2832 İbn İshak, İbn Hişam, 3/363, 364, Taberî, Târîh, 3/97.
2833 Ebu Ubeyd, s. 453.
2834 İbn İshak, İbn Hişam, 3/364, 365, Vâkıdî, Megâzî, 2/689, 690.
2835 İbn İshak, İbn Hişam, 3/365.
2836 İbn İshak, İbn Hişam, 3/365, 367.
2837 Vâkıdî, Megâzî, 2/693, 695.
2838 İbn İshak, İbn Hişam, 3/367.
2839 Heysemi, 6/7.
2840 Vâkıdî, Megâzî, 2/690.
2841 İbn İshak, İbn Hişam, 3/351, 352, İmam Muhammed, Siyer, 1/279, Vâkıdî, Megâzî, 2/670, 671.
2842 Belâzurî, Fütûh, 1/26, Beyhakî, Sünen, 9/137.
2843 Ebu Yusuf, s. 50.
2844 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Ebu Yusuf, s. 50.
2845 Ebu Yusuf, s. 50.
2846 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352.

2847 Ebu Ubeyd, s. 79, Belâzurî, Fütûh, 1/26.
2848 İbn İshak, İbn Hişam, 3/371, Ebu Ubeyd, s. 79.
2849 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Ebu Yusuf, s. 50, 51.
2850 Buhârî, Sahîh, 5/84, Belâzurî, Fütûh, 1/25, 26.
2851 Abdurrezzak, 5/372, 373.
2852 Ebu Davud, 3/161, İbn Kayyım, 2/162.
2853 Ebu Yusuf, s. 50.
2854 İbn İshak, İbn Hişam, 3/369, Taberî, Târîh, 3/98.
2855 Mâlik, 2/703, 704.
2856 İbn İshak, İbn Hişam, 3/369, Mâlik, 4, 2/704, Beyhakî, Sünen, 9/138.
2857 Ebu Ubeyd, s. 109.
2858 İbn İshak, İbn Hişam, 3/369, 371, Taberî, Târîh, 3/98.
2859 Ebu Ubeyd, s. 79, 80, 142.
2860 Vâkıdî, Megâzî, 2/693.
2861 Vâkıdî, Megâzî, 2/701, 702.
2862 Belâzurî, Ensâb, 1/352.
2863 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359.
2864 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, Vâkıdî, Megâzî, 2/702.
2865 Vâkıdî, Megâzî, 2/702.
2866 İbn İshak, İbn Hişam, 3/359, Vâkıdî, Megâzî, 2/702.
2867 Abdurrezzak, 5/566, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2868 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2869 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360.
2870 Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2871 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2872 Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2873 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2874 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360.
2875 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2876 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360.
2877 Vâkıdî, Megâzî, 2/703.
2878 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/382.
2879 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/382.
2880 İbn İshak, İbn Hişam, 3/260, Vâkıdî, Megâzî, 2/703, İbn Sa’d, 4/269.
2881 Yakubî, 2/57.
2882 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, Vâkıdî, 2/703, İbn Sa’d, 4/269.
2883 Ziynet eşyasıyla birtakım emtiayı (Abdurrezzak, 5/468, Ahmed b. Hanbel, 3/138, 139).
2884 Abdurrezzak, 5/466, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2885 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, Vâkıdî, 2/703, İbn Sa’d, 4/270
2886 Abdurrezzak, 5/466, 467, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2887 Vâkıdî, Megâzî, 2/703, 704, Abdurrezzak, 5/467, İbn Sa’d, 4/270, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2888 Vâkıdî, Megâzî, 2/704.
2889 Abdurrezzak, 5/467, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2890 Vâkıdî, Megâzî, 2/704.
2891 Vâkıdî’ye göre; Ebu Zübeyne.

2892 Vâkıdî, Megâzî, 2/704, İbn Sa'd, 4/270.
2893 Abdurrezzak, 5/467, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2894 Vâkıdî, Megâzî, 2/704, Ahmed b. Hanbel, 4/270.
2895 Abdurrezzak, 5/467, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2896 Vâkıdî, Megâzî, 2/704.
2897 İbn İshak, İbn Hişam, 3/360, 361, Taberî, Târîh, 3/97.
2898 Vâkıdî, Megâzî, 2/704, İbn Sa'd, 4/361.
2899 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2900 Vâkıdî, Megâzî, 2/704, İbn Sa'd, 4/270.
2901 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361, Vâkıdî, Megâzî, 2/704, İbn Sa'd, 4/270.
2902 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2903 Vâkıdî, Megâzî, 2/704.
2904 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361, Vâkıdî, Megâzî, 2/704.
2905 Vâkıdî, Megâzî, 2/704, İbn Sa'd, 4/270.
2906 Abdurrezzak, 5/467, 468, Ahmed b. Hanbel, 3/138.
2907 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361, Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2908 Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2909 Abdurrezzak, 4/468, Ahmed b. Hanbel, 3/139, İbn Kayyım, 2/156.
2910 Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2911 Abdurrezzak, 5/468, Ahmed b. Hanbel, 3/139, İbn Kayyım, 2/156.
2912 İbn Kayyım, 2/156.
2913 Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2914 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2915 Vâkıdî, Megâzî, 2/705.
2916 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361, Vâkıdî, Megâzî, 2/705.
2917 Vâkıdî, Megâzî, 2/705.
2918 Abdurrezzak, 5/468, Ahmed b. Hanbel, 3/139, İbn Kayyım, 2/156.
2919 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2920 Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2921 Abdurrezzak, 5/468, Ahmed b. Hanbel, 3/130.
2922 Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2923 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2924 Abdurrezzak, 5/468, Ahmed b. Hanbel, 3/139.
2925 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2926 Vâkıdî, Megâzî, 2/705, İbn Sa'd, 4/270.
2927 Müşrikler, "Allah düşmanı" yerine, "putlarımızın düşmanı" deseler, gerçeği söylemiş olurlardı.
2928 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/458.
2929 İbn İshak, İbn Hişam, 3/361.
2930 Abdurrezzak, 5/468, 469, Ahmed b. Hanbel, 3/139, İbn Kayyım, 2/156, Heysemî, 6/155.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

HAYBER'DEN SONRA

Devsîlerin Medine'ye Gelişi ve Kendilerine Hayber Ganimetinden Hisse Verilişi

Devs kabilesinden ilk Müslüman olan kişi, Tufeyl b. Amr idi ve onun İslâm'la şereflenişi İslâm'ın ilk yıllarında gerçekleşmişti.

Hicretin 7. yılında, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber'de bulunduğu sırada, Devs kabilesinden, Tufeyl b. Amr'a uyup Müslüman olan 70 veya 80 ev halkı, Medine'ye hicret edip geldi.[2931]

Gelenlerin 80 veya 90 ev halkı oldukları da rivayet edilir.[2932]

Devsîler, Hayber'e kadar giderek, orada Peygamberimiz Aleyhisselâmla buluştular.[2933]

Devsîler:

"Yâ Rasûlallah! Bize savaşta sağ yanında yer ver ve 'Yâ Mebrûr!' sözünü de bize savaş parolası yap!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, öyle yaptı.[2934]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Devsîlere, Hayber ganimetinden hisse verdi.[2935]

Ebu Hureyre'nin ve Annesinin Müslüman Oluşu

Devs kabilesinden Tufeyl b. Amr'ın İslâmiyete davetine ilk icabet eden, Ebu Hureyre idi.[2936] Ebu Hureyre, Devsîlerle Medine'ye gelirken, uzayıp giden gece yolculuğundan sıkılıyor, (Medine'ye bir an evvel kavuşmak için) sabırsızlanıyor ve:

“Ey yolculuk gecesi! Ben bıktım onun uzunluğundan ve sıkıntısından!

Fakat, kurtaran da odur beni küfür ve inkâr yurdundan!” mealli beyti okuyordu.[2937]

Ebu Hureyre, Devsîlerle birlikte Hayber’e vardığı zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm Natat kalesini fethetmiş, Ketibe kalesini de kuşatmış bulunuyordu.[2938]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Hureyre’yi görünce, ona:

“Sen kimlerdensin?” diye sordu.

Ebu Hureyre:

“Devs’tenim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben, Devs içinde kimi gördümse, onda hayır gördüm!” buyurdu.[2939]

Ebu Hureyre gelirken, yolda kölesini kaybetmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâmla oturduğu sırada, köle oraya çıkageldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Hureyre’ye:

“İşte, kölen geldi!” buyurdu.

Ebu Hureyre:

“Sen şahit ol ki, o hürdür! Ben onu Allah rızası için azad ettim!” dedi.[2940]

Ebu Hureyre’nin “Ebu Hureyre” Künyesiyle Anılışının Sebebi

Ebu Hureyre, “Kedicik Babası” demektir.

Kendisine:

“Sen ne için Ebu Hureyre künyesini aldın?” diye sorulmuştu.

Ebu Hureyre:

“Ben ev halkıma ait davarları güderdim.

Benim bir de kediciğim vardı. Onu geceleri otların içine koyardım. Gündüz olunca, onu yanımda taşır, onunla oynardım.

Beni ‘Ebu Hureyre’ diye bununla künyelediler.[2941]

Medine’de de bir gün, kaftanımın yeninin içinde bir kedicik taşıyordum.

Resûlullah Aleyhisselâm beni gördü ve bana:

‘Nedir bu?’ diye sordu.

‘Bir kediciktir!’ dedim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm, bana:

‘Yâ Ebâ Hureyre! Ey Kedicik Babası!’ buyurdu” demiştir.

Bundan sonra, o hep Ebu Hureyre künyesiyle anılmış,[2942] asıl adı unutulmuştur.

***

Ebu Hureyre der ki:

“Anam müşrik bir kadındı.

Kendisini İslâmiyete davet ettikçe, hep bundan kaçınır dururdu.

Yine, bir gün onu İslâmiyete davet etmiştim.

Bana, Resûlullah Aleyhisselâm aleyhinde, hoşlanmayacağım sözler işittirdi.

Ağlayarak, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardım ve:

‘Yâ Rasûlallah! Ben anamı İslâmiyete davet edip duruyorum. O ise, hep bana karşı koyuyor.

Bugün, onu tekrar İslâmiyete davet etmiştim. Kendisi bana senin aleyhinde, hoşlanmayacağım şeyler söyledi.

Ebu Hureyre’nin anasını hidayete erdirmesi için Allaha dua et!’ dedim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Allah’ım! Ebu Hureyre’nin anasına hidayet ver, doğru yolu göster!’ diyerek dua etti.

Ben hemen Allah’ın Peygamberinin bu duasını anama müjdelemek için gittim.

Kapının önüne geldiğim zaman, kapı kilitlenmiş bulunuyordu.

Anam, ayaklarımın sesini işitmişti. Bana:

‘Ey Ebu Hureyre! Dur olduğun yerde!’ diye seslendi.

İçeriden, su çağıltısı işittim.

Anam yıkanıp gömleğini giydi, başörtüsünü başına almadan kapıyı açtı ve:

‘Gir içeri ey Ebu Hureyre!’ dedi.

İçeri girdim. Anam:

‘Eşhedü en lâ ilâhe illallah! Ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûlüh=Ben şehadet ederim ki; Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur! Ve yine şehadet ederim ki; Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür!’ dedi.

Hemen, dönüp Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardım. Sevincimden ağlamakta idim.

‘Yâ Rasûlallah! Müjde! Allah senin duanı kabul etmiş! Ebu Hureyre’nin anasını İslâmiyete hidayet buyurmuş!’ dedim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm, Allah’a hamd ü sena etti ve:

‘Hayırlı olsun!’ buyurdu.

‘Yâ Rasûlallah! Beni ve anamı bütün mü’min kullarına sevdirmesi, onları da bize sevdirmesi için Allah’a dua etsen!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Allah’ım! Şu kulcağızını ve anasını mü’min kullarına sevdir. Mü’minleri de onlara sevdir!’ diyerek dua etti.

Artık, beni işiten ve gören hiçbir mü’min halk olunmadı ki, beni veya anamı sevmiş olmasın!”[2943]

Hz. Cafer ve Arkadaşlarının ve Eş’arîlerin Habeşistan’dan Medine’ye Gelişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın amcası Ebu Talib’in oğlu Hz. Cafer ile arkadaşlarının ve Eş’arîlerin Habeş ülkesinden Medine’ye gelişleri, Hudeybiye muahedesinden sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’de bulunduğu sırada,[2944] Hicretin 7. yılında idi.[2945]

Eş’arîler, 52 veya 53 kişi idiler.[2946]

Ebu Mûsa el-Eş’arî der ki:

“Biz Eş’arîler Yemen’de iken, Peygamber Aleyhisselâmın ortaya çıkışı haberi bize erişmişti.

Bunun üzerine, biz, ben ve iki kardeşim -ki, onların biri Ebu Bürde, diğer Ebu Rühm olup, ben onların en küçüğüyümdür- kavmimizden 53 veya 52

kişi ile birlikte, Resûlullah Aleyhisselâm tarafına muhacir olarak yola çıktık, bir gemiye bindik.

Gemimiz, bizi, havanın elverişsizliği yüzünden, Habeş Necaşîsinin ülkesine bıraktı.[2947]

Cafer b. Ebu Talib'le arkadaşları, Necaşî'nin yanında idiler.[2948]

Orada, Cafer b. Ebi Talib[2949] ve yanındaki arkadaşlarıyla buluştuk.

Cafer:

'Resûlullah Aleyhisselâm bizi buraya yolladı ve burada bir müddet oturmayı bize emretti.

Siz de bizimle birlikte burada bir müddet oturun!' dedi.[2950]

Bunun üzerine, biz de orada, Cafer'in yanında oturduk.[2951]

Nihayet, oradan gemiye bindirilerek Resûlullah Aleyhisselâma gönderildik.[2952]

Hep birlikte Medine'ye geldik.

Hayber'i fethettiği sırada, Resûlullah Aleyhisselâma kavuştuk.[2953]

Peygamber Aleyhisselâm, bizlere de, Hayber ganimetinden pay ayırdı veya o ganimetten bir şeyler verdi.

Halbuki, Hayber fethinde bulunmayan hiçbir kimseye, ganimetten hiçbir şey vermedi, ancak Hayber'de kendisiyle birlikte olanlara pay verdi.

Bundan, Cafer ve arkadaşlarıyla birlikte gemimizde bulunanları müstesna tutup, Hayber mücahidleriyle birlikte onlara da bir pay verdi."[2954]

Fedek Yahudileriyle Anlaşma Yapılması

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hayber üzerine yürüdüğü ve Hayber'e yaklaştığı sırada, Muhayyısa b. Mes'ud'u, Hayberlilerle olduğu gibi, Fedeklilerle de çarpışacağını bildirerek kendilerini korkutmak ve İslâmiyete davet etmek üzere, elçi olarak Fedek'e göndermişti.[2955]

Muhayyısa'nın, Hayber'den dönüldüğü sırada gönderildiği de rivayet edilir.[2956]

Benî Kurayza Yahudileri Hendek savaşında görülen hıyanetleri üzerine cezalandırıldıkları zaman, Hayber Yahudileri; Fedek, Vâdi'l-kurâ ve Teymâ Yahudilerini yanlarına alarak Medine üzerine yürümeyi kararlaştırmışlardı.[2957]

Hicretin 6. yılında, Sa'd b. Bekr oğulları kabilesi de, Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı girişecekleri askerî harekatta Hayber Yahudilerine yardım etmek üzere, Fedek'te toplanmışlardı.[2958]

Fedek'in Mevkii ve Tarihçesi

Fedek, Şam'ın Hicaz bölgesinde ve Hayber tarafındadır.[2959]

Fedek, Hicaz karyelerinden olup, Medine'ye iki veya üç günlüktür.

Fedek'te yerden fışkıran sular ve pek çok hurma bahçeleri vardır.

Buraya, Nuh Aleyhisselâmın torunu Fedek b. Hâm gelip konan ilk kişi olduğu için, Fedek ismi verilmiştir.[2960]

Fedekli Yahudilerin Direnişleri

Muhayyısa, Fedek'e varıp, Fedekli Yahudilere söyleyeceklerini söyledi.[2961]

İki gün onların yanlarında oturdu.

Fedekliler durumu dikkatle gözetliyorlar ve:

"Natat'ta, Âmir, Yâsir, Umeyr, Hâris ve Yahudilerin seyyidi, ulu kişisi Merhab var!

Muhammed'in onlara yaklaşabilecek, dayanabilecek güçte olduğunu sanmıyoruz!

Çünkü, onların yanında 10.000 savaş eri bulunuyor!" diyorlardı.[2962]

Muhayyısa, onlarda barış meyli göremeyince, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına dönmek istedi.

Fedek Yahudileri:

"Biraz sabırlı ol! Durumu kavmimizin büyükleriyle görüşüp konuşuncaya kadar buradan ayrılma![2963]

Bizim için barış sağlamak üzere, seninle bazı adamlar gönderelim" dediler.[2964]

Fedekliler, Hayber Yahudilerinin Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı kolayca savunabileceklerini, korunabileceklerini sanıyorlardı.

Çok geçmeden, Fedeklilere, Nâim halkının ve onların en babayiğitlerinin öldürüldükleri,[2965] Nâim kalesinin Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından fethedildiği[2966] haberi geldi.

Fedeklilerin kolları kırıldı![2967] Yüce Allah, onların kalblerine büyük korku düşürdü.[2968]

Muhayyısa'ya:

"Sana söylemiş olduğumuz şeyleri bizden işitmemiş ol! Gizli tut! Şu takılar senin olsun!" diyerek, kadınlarından topladıkları birçok takıları vermek istediler!

Muhayyısa:

"Hayır! Sizden işitmiş olduğum sözler, Resûlullah Aleyhisselâma haber verilecektir!" dedi.

Fedekli Yahudiler; yok edileceklerini anlayan Hayberli Yahudilerin, kanları bağışlanıp bütün mal ve mülklerini bırakarak yurtlarından çıkıp gitmeyi istediklerini işitince, bunlar da kanları bağışlanmak, bütün mal ve mülklerini bırakarak yurtlarından çıkıp gitmek üzere anlaşma yapmaya isteklendiler.[2969]

Fedek Yahudilerinin başkanı Nun b. Yûşa, Fedekli Yahudilerden bazılarını yanına alarak, Muhayyısa ile birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

Bütün gayrimenkul mallarının ürünlerini toplayıp yurtlarından gitmek, Peygamberimiz Aleyhisselâma bir şey bırakmamak, geride bir kırık malları kalacak olsa gelip onu da almak şartıyla barış teklifinde bulundu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Fedekli Yahudilerin bu teklifini kabul etmedi.

Muhayyısa, onlara:

"Sizin korunabilecek ne gücünüz, ne savaş erleriniz, ne de kaleleriniz var!

Resûlullah Aleyhisselâm üzerinize yüz kişi gönderecek olsa, hepinizi kendisinin yanına sürer, getirirler!” dedi.[2970]

Yahudiler, birçok konuşmalardan sonra,[2971] Fedek arazisinin yarısı kendilerine bırakılmak, yarısı da Peygamberimiz Aleyhisselâma ait olmak üzere anlaşma yapmaya razı oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da bunu kabul etti ve buna göre anlaşma yaptı.[2972]

Yapılan anlaşmaya göre; Fedek arazisinin ve hurmalıklarının yarısı Peygamberimiz Aleyhisselâma ait oluyordu.[2973]

Fedek; Haşr sûresinin 6. âyetine göre, hiçbir askerî harekat yapılmadan barış yoluyla fethedildiği için, Hayber’de olduğu gibi Müslümanlar arasında bölüştürülmeyip, Peygamberimiz Aleyhisselâma ait olmak üzere kaldı.[2974]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Fedek gelirlerinden konuklara harcardı.[2975]

Hakem b. Saîd b. Âs’ın Fedek ve Çevreleri Valiliğine Atanışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hakem (Abdullah) b. Saîd b. Âs’ı, Fedek ve çevreleri valiliğine tayin etti.[2976]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Fedek Yahudileriyle de anlaşma yaptıktan sonra, Hayber’den ayrılıp Vâdi’l-kurâ’ya doğru yollandı.[2977]

Vâdi’l-kurâ Gazası

Seferin Tarihi, Mevkii, Tarihçesi ve Sebebi

Vâdi’l-kurâ seferi, Hicretin 7. yılında, Cumâde’l-âhire ayında, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’den dönüşü sırasında vuku bulmuştur.[2978]

Vâdi’l-kurâ, Şam’la Medine arasında uzun bir vadidir.

Teymâ ile Hayber arasında bulunan Vâdi’l-kurâ’da birçok karyeler bulunduğu için, oraya Vâdi’l-kurâ adı verilmiştir.[2979]

Vâdi’l-kurâ, Medine’ye 7 geceliktir.[2980]

Vâdi’l-kurâ, Hıcr ve Cinab, önce Kudâaların, sonra da Cüheyne ve Uzrelerin konak yerlerinden olmuştu.

Şam hacıları, oradan gelir geçerler.

Vâdi’l-kurâ; eskiden Semûd ve Âd kavimlerinin konak yerleri idi.

Yüce Allah, onları yolsuzlukları yüzünden orada yok etmişti.

Vâdi’l-kurâ’da, hâlâ onların eserlerinin kalıntıları vardır.

Semûd ve Âd kavminden sonra, oraya Yahudiler gelip yerleştiler, kapanmış su kuyularının ağızlarını açtılar. Oraya hurma ağaçları diktiler.

Vâdi’l-kurâ’ya kabileler gelip konmaya başlayınca, Yahudiler onlarla aralarında anlaşma yaptılar.

Yapılan anlaşmaya göre; Yahudiler kabilelerin yıllık yiyeceklerini üzerlerine alacaklar, onlar da Araplara karşı Yahudileri koruyacaklardı.

Kudâa kabileleri, böylece, Yahudileri Arapların saldırılarından korumuşlardı.

Rivayete göre; Muaviye b. Ebu Süfyan, halifeliği devrinde Vâdi’l-kurâ’ya uğradığında, Yüce Allah’ın:

“Sizler, buradaki nimetlerin içinde, bağların, su kaynaklarının içinde, ekinlerin ve tomurcukları nazik, yumuşak hurma ağaçlarının içinde hep öyle emîn emîn bırakılacak mısınız?” (Şûrâ: 146-148) mealli âyetlerini okuduktan sonra:

“Bu âyetler, bu memleket halkı hakkında inmiştir. Burası da Semûd kavminin memleketlerindendir. Âyetlerde haber verilen su kaynakları, hani nerededirler?” diye sormuştu.

Bir adam, ona:

“Allah, o sözünde doğrudur.

Su kaynaklarının ortaya çıkarılmasını istiyor musun?” dedi.

Muaviye b. Ebu Süfyan:

“Evet!” deyince, hemen kazıya başlanıp seksen tane su kaynağı ortaya çıkarıldı.

Bunun üzerine, Muaviye b. Ebu Süfyan:

“Allah, Muaviye’den daha doğrudur!” dedi.[2981]

***

Vâdi’l-kurâ seferinin sebebine gelince; Benî Kurayza Yahudileri, Hendek savaşında görülen hıyanetleri üzerine cezalandırıldıkları zaman, Hayber Yahudileri, Vâdi’l-kurâ, Fedek ve Teymâ Yahudilerini yanlarına alarak Medine üzerine yürümeyi kararlaştırmışlardı.[2982]

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber dönüşünde Vâdi’l-kurâ Yahudileri üzerine de yürümeyi gerekli gördü ve yürüdü.[2983]

Önce Sibar’da, sonra da, Sahbâ’da konakladı.[2984]

Akşam üzeri, güneş batarken, Vâdi’l-kurâ’ya kavuşup orada konakladı.[2985]

Vâdi’l-kurâ’da konakladığı sırada, Vâdi’l-kurâ Yahudilerinin yanında Araplardan bazı konuklar bulunuyordu.[2986]

Vâdi’l-kurâ Yahudileri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın geldiğini işitince, çarpışmak için hazırlandılar.[2987]

Köşklerinin üzerlerinden, bağırmaya, çağırmaya başladılar ve Peygamberimiz Aleyhisselâmı oklarla karşıladılar![2988]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mücahidleri Savaş Düzenine Koyuşu ve Yahudileri İslâmiyete Davet Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm Müslümanları çarpışmak için düzenledi, sıraladı.

Sa’d b. Ubâde’ye sancak, Sehl b. Huneyf ile Abbâd b. Bişr’e[2989] ve Hubab b. Münzir’e de birer bayrak verdi.[2990]

Sonra da Vâdi’l-kurâ Yahudilerini İslâmiyete davet etti.

Müslüman oldukları takdirde, mallarını iğtinam edilmekten ve kanlarını dökülmekten koruyacaklarını, kalblerinde taşıdıklarının hesabının ise Allah’a ait olduğunu kendilerine bildirdi.[2991]

Vâdi'l-kurâ Yahudilerinin Bir Müddet Çarpıştıktan Sonra Teslim Olmaları

Vâdi'l-kurâ Yahudileri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın teklifini kabule yanaşmadılar, Peygamberimiz Aleyhisselâmla savaşmaya kalktılar.[2992]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onları bir gün kuşattı, çember içine aldı.[2993]

Vâdi'l-kurâlılardan bir adam, çarpışmak için meydana çıktı.

Zübeyr b. Avvam, onu karşılayıp öldürdü.

Yahudilerden başka birisi daha çarpışmaya çıktı, Zübeyr b. Avvam onu da öldürdü.

Yahudilerden çıkan üçüncüsünü ise, Hz. Ali öldürdü.[2994]

Yahudilerden çarpışmaya çıkan dördüncüsünü ve beşincisini ise, Ebu Dücâne öldürdü.[2995]

O gün, öldürülen Yahudilerin sayısı 11'i buldu.[2996]

Namaz vakti girince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına namaz kıldırdı.

Vâdi'l-kurâ Yahudilerini tekrar Allah'a ve Resûlüne imana davet etti, sonra da onlarla akşama kadar çarpıştı.

Ertesi günü, erkenden, Vâdi'l-kurâ Yahudilerinin üzerlerine yürüdü.

Güneş daha bir mızrak boyu yükselmemişti ki, Vâdi'l-kurâlılar teslim olmak zorunda kaldılar.[2997]

Vâdi'l-kurâ'dan, pek çok ev eşyası, mal, yiyecek ve giyecek şeyler iğtinam edildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, menkul ganimet mallarını beşe böldürüp, beşte dördünü mücahidler arasında bölüştürdü.

Hurma bahçeleriyle arazileri ise, Hayberliler gibi işletip mahsulünü yarı yarıya bölüşmek üzere, Vâdi'l-kurâ Yahudilerinin ellerinde bıraktı.[2998] Peygamberimiz Aleyhisselâm, Vâdi'l-kurâ'da dört gün oturdu.[2999]

Amr b. Saîd'in Vâdi'l-kurâ Valiliğine Atanışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Amr b. Saîd'i, Vâdi'l-kurâ valiliğine tayin etti, atadı.[3000]

Vâdi'l-kurâ'da Peygamberimiz Aleyhisselâma Sorulan Sorular ve Cevapları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Vâdi'l-kurâ'da bulunduğu sırada, bir adam gelerek:

"Yâ Rasûlallah! Sen nelerle emrolundun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"'Allah'a, hiçbir şeyi şerik koşmaksızın ibadet edesiniz, namazı kılasınız, zekâtı veresiniz!' diye emrolundum" buyurdu.

Adam:

"Yâ Rasûlallah! Şunlar (Yahudiler), nasıl kişilerdir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Gazaba uğramış kişilerdir!" buyurdu.

Adam:

"Ya şunlar (Hıristiyanlar) nasıl kişilerdir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onlar da doğru yoldan sapmış olanlardır!" buyurdu.

"Ganimet malları kimler içindir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bir hisse Allah için, dört hisse de şunlar, şu mücahidler içindir!" buyurdu.

"Ganimete bu kimselerden daha lâyık kimseler yok mudur?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Hayır! Yoktur!" buyurdu.[3001]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Safiyye ile Evlenişi

Hz. Safiyye Hayber'de iken âdetinden temizlenmiş ve kendisiyle evlenilmesinde dinen bir engel kalmamış bulunuyordu.

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselâm Hayber'de onunla evlenmemiş;[3002] bu evlenme işi, Hayber'den altı mil uzaklaşıldığı ve Sibar mevkiine gelindiği zaman da Hz. Safiyye istemediği için, geri kalmıştı.

Hayber'den bir berid (oniki mil) uzaklaşıldığı, Sahbâ mevkiine gelindiği zaman ise, Hz. Safiyye muvafakat etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"İlk durak olan Sibar'da konmak istediğim zaman bana aykırı davranışının sebebi ne idi?" diye sordu.

Hz. Safiyye:

"Yâ Rasûlallah! Yahudilerin yakınında sana bir zarar gelebileceğinden korkmuştum. Onlardan uzaklaşınca, emniyete kavuştum!" dedi.

Kendisinin Peygamberimiz Aleyhisselâma bağlılığı anlaşıldı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında itibarı arttı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ümmü Süleym Hatuna:

"Arkadaşın Safiyye'nin yanına git! Onun saçını, başını tara!" buyurdu ve orada Hz. Safiyye ile evlenmek istedi.

Ümmü Süleym Hatun der ki:

"Yanımızda, ne çadır, ne de siperlenecek duvar dibi vardı.

İki elbise alıp, onları bir ağacın üzerine gererek kapattım.

Safiyye'nin saçını, başını orada taradım ve kendisine koku sürdüm."[3003]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Safiyye için bir çadır kurdurdu.[3004]

Ümmü Sinan el-Eslemiyye de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Safiyye ile evlenmesi sırasında kendisinin de hazır bulunduğunu, Hz. Safiyye'yi birlikte tarayıp kokuladıklarını, onun süslendiği zaman son derecede güzelleştiğini, o gecedeki kadar da güzel bir koku koklamamış olduklarını ve Hz. Safiyye'yi hazırladıktan sonra Peygamberimiz Aleyhisselâmın geldiğini ve ona doğru vardığını, yapılmış olan tavsiyeye uyarak Hz. Safiyye'nin Peygamberimiz Aleyhisselâm için ayağa kalktığını ve o sırada yanlarından ayrılıp ikisini başbaşa bıraktıklarını bildirir.[3005]

Ebu Eyyûb Halid b. Zeyd el-Ensârî'nin Peygamberimiz Aleyhisselâmın Çadırını Bekleyişi

Benî Neccar oğullarının kardeşi Ebu Eyyûb Halid b. Zeyd el-Ensârî ise, kılıcını kuşanıp, kendiliğinden, sabaha kadar Peygamberimiz Aleyhisselâmı çadırının çevresinde dolaşarak bekledi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm erkenden çadırından çıkınca, Ebu Eyyûb Halid b. Zeyd el-Ensârî tekbir getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu elinde kılıç olduğu halde çadırının yanında görünce:

“Ey Ebu Eyyûb! Nedir bu halin?” diye sordu.

Ebu Eyyûb Halid b. Zeyd el-Ensârî:

“Yâ Rasûlallah! Şu yanına girdiğin kadından sana bir zarar gelebileceğinden korktum. Bu kadından ki, babasını, kardeşini, kocasını, amcasını ve bütün kavim ve kabilesini öldürmüştün!

Kendisi de biraz önce küfür üzere idi, yeni Müslüman olmuştu.

Bunun için, senin hakkında ondan korktum![3006]

Sana ondan zarar gelmeyeceğinden emin olamadım!” dedi.[3007]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, gülümsedi[3008] ve:

“Allah seni hayra erdirsin![3009] Ey Allah’ım! Beni koruyarak gecelediği gibi, sen de Ebu Eyyûb’u koru!” diyerek dua etti.[3010]

Ümmü Süleym el-Eslemiyye’nin bildirdiğine göre; ertesi günü sabahleyin, erkenden, arkadaşlarıyla birlikte varıp Hz. Safiyye’ye guslettirdiler.

Kendisinin Peygamberimiz Aleyhisselâmdan hoşnut olduğunu ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın bütün gece uyumayıp onunla konuşup durduğunu öğrendiler.

Sabaha çıkınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kimin yanında fazla yiyecek varsa, onu bize getirsin!” buyurdu.

Ashabdan birisi, yanında bulunan fazla un kavurmasıyla hurma ve tereyağını getirdi.

Başkaları da, yanlarındaki fazla yiyecekleri getirdiler. Bir hayli yiyecek toplandı.[3011]

Böylece, ashabdan kimi keş peyniri (çökelek), kimi tereyağı, kimisi de hurma getirince, bunlardan hays yapıldı.[3012]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Safiyye için, küçük deri sofra üzerinde düğün yemeği hazırlattı ve Enes b. Malik'e:

"Çevredekilere haber ver!" buyurdu.[3013]

Davetlilere, tereyağı, keş peyniri ve hurmanın birbirleriyle karıştırılarak yapılmasından meydana gelen hays ile un kavurması ve hurma ikram edildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da sofrada bulunup onlarla birlikte yemek yedi.[3014]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sahbâ'da üç gün oturdu.[3015]

Teymâ Yahudilerinin Haraca Bağlanışı

Teymâ Seferinin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Teymâ seferi, Vâdi'l-kurâ Yahudilerinin teslim oldukları tarihi müteakip vuku bulmuştur.[3016]

Teymâ; Şam'la Vâdi'l-kurâ arasındadır.

Şam ve Dımaşk hacılarının yolları üzerindedir.

Teymâ arazisi, geniş ise de bol sulu değildir.[3017]

Dağın dibinden çıkan bir tek su kaynağı vardır.[3018]

Teymâ, Medine'ye sekiz merhale uzaklıkta ve Medine ile Şam arasında olup, sonradan Medine'ye bağlanmıştır.[3019]

Teymâ Yahudileri de, Vâdi'l-kurâ ve Fedek Yahudileri gibi Hayber Yahudilerinin Medine'ye saldırmak için yanlarına almayı kararlaştırdıkları Yahudilerdendi.[3020]

Teymâ Yahudilerinin Haraca Bağlanarak Yerlerinde Bırakılmaları

Teymâ Yahudileri; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber, Fedek ve Vâdi'l-kurâ Yahudilerini hâkimiyeti altına aldığını işitince, cizye, haraç

vermek üzere, Peygamberimiz Aleyhisselâmla anlaşma yaptılar.

Böylece, yurtlarında oturmak ve topraklarını ellerinde tutmak imkânını buldular.[3021]

Yezid b. Ebu Süfyan'ın Teymâ Valiliğine Atanışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Yezid b. Ebu Süfyan'ı, Mekke'nin fethinde Müslüman olunca, Teymâ valiliğine tayin etti.[3022]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Çarpışmak İçin Benî Fezârelere Haber Salışı

Gatafanların bir kolu olan Benî Fezâreler de Gatafanlar gibi, Hayber Yahudilerine yardıma gelmiş bulunuyorlardı.

Yahudilere yardımdan vazgeçtikleri, yurtlarına dönüp gittikleri takdirde, kendilerine de Hayber'in hurma mahsulünden verileceği hakkında haber gönderilmiş, fakat Benî Fezâreler bu teklifi kabul etmekten kaçınmışlardı.

Gatafanların başkan ve kumandanı Uyeyne b. Hısn'dan sonra, bunlardan bazı kişiler de Peygamberimiz Aleyhisselâma gelerek:

"Bize va'd etmiş olduğun payımızı ver!" demişlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bunlara da Uyeyne b. Hısn'a dediği gibi:

"Sizin payınız, Hayber dağlarından Zü'r-Rukaybe dağıdır! Haydi, Zü'r-Rukaybe sizin olsun!" buyurmuştu.

Fezârîler:

"Öyle ise, biz de sizinle çarpışırız!" diye çıkışmak istemişler, Peygamberimiz Aleyhisselâm da:

"Bizimle çarpışmak için buluşma yeriniz, Cenefâ olsun!" buyurmuştu.

Fezârîler, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan bu cevabı işitir işitmez, kaçıp gitmişlerdi.[3023]

Cenefâ; Benî Fezârelerin yurtlarından ve sularındandır.[3024]

Benî Fezâreler, Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmak istemişler ve bunun için de toplanmış bulunuyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber’den dönerken, çarpışmak için haber salınca, onlar birden tedirgin olmuşlar, her tutulacak yolu tutmuşlar, her kaçılacak yere kaçmışlardır.[3025]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayber’den Medine’ye Yönelişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hayber, Fedek, Vâdi’l-kurâ ve Teymâ Yahudilerinin işlerinden boşaldıktan sonra, alınmış olan ganimetlerle Medine yolunu tuttu.[3026]

Medine’ye yaklaştı. Sabah namazından biraz önceye kadar, bütün gece yola devam etti.

Dinlenmek için bir yerde konaklayıp:

“Sabah namazı vaktimizi gözleriyle -bizim için- kollayacak (uyumayacak) elverişli ve koruyucu kim var?[3027] Belki biz uyuyup kalabiliriz” buyurdu.[3028]

Bilal-i Habeşî:

“Ben varım yâ Rasûlallah!” dedi.[3029]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm da, mücahidler de, başlarını yere koyup uyudular.[3030]

Bilal-ı Habeşî, namaz kılmaya durup, Yüce Allah’ın dilediği kadar namaz kıldı. Sonra, çökmüş devesine dayanarak sabah namazı vaktini gözlemeye başladı.[3031]

Hz. Ebu Bekir, vakit vakit:

“Ey Bilal! Gözlerine sahip ol! Sakın uyuyup kalma hâ!” diyordu.

Bilal-i Habeşî der ki:

“Abâma bürünmüş, dizlerimi dikmiş, iki elimi kavuşturup oturmuş, sabah namazı vaktini gözlemeye başlamıştım.

Yanımı ne zaman yere koyduğumu, nasıl uyukladığımı pek bilemiyorum!

Halkın:

‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!’ diye okuduklarını işitmedikçe,[3032] güneşin sıcaklığını duymadıkça, uyanamadım![3033]

İlk uyanan ve telaşlanan da Resûlullah Aleyhisselâm oldu[3034] ve:

‘Ey Bilal! Nedir bu yaptığın bize?!’ diye sitem etti.[3035]

‘Babam, anam sana fedâ olsun yâ Rasûlallah! Senin ruhunu tutan, bırakmayan Kudret, benim de ruhumu tuttu, bırakmadı!’ dedim.[3036]

Resûlullah Aleyhisselâm gülümsedi[3037] ve:

‘Doğru söyledin!’ buyurdu.[3038]

Ashab, beni dillediler durdular.

Bu hususta onların bana en katı ve sert davrananı da Ebu Bekir’di.

Halkın beni en hafif kınayanı ise, Resûlullah Aleyhisselâmdı.[3039]

Uyukladığımız vadiden yürünerek çıkılınca, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Burası, şeytanların eğleştiği bir vadidir![3040] Hâceti olanlar, hacetini gidersin!’ buyurdu.

Halk, ağaçların altlarına dağıldılar.[3041]

Resûlullah Aleyhisselâm, devesini çöktürüp abdest aldı.

Halk da abdest aldılar.[3042]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Ey Bilal! İlk ezanı oku!’ buyurdu.

Seferlerin hepsinde böyle yapardım.

Ezanı okuduğum zaman, halk toplandı.

Resûlullah Aleyhisselâm, onlara:

‘Sabah namazının sünnetini kılınız!’ buyurdu.

Halk, sünneti kıldılar. Sonra bana:

‘Ey Bilal! Kamet getir!’ buyurdu.

Kamet getirdim.

Resûlullah Aleyhisselâm, öne geçip halka namaz kıldırdı.

Namaz kılarken, insan, güneşin sıcağından, alnının terini silecek dereceye gelmişti.

Resûlullah Aleyhisselâm, selam verince, cemaate yöneldi ve:

‘Bizim ruhlarımız, Allah’ın Kudret avucundadır!

İsterse onu tutar, alıkor. Buna, bunu yapmaya, O en lâyıktır.

Ruhlarımızı bize geri çevirdiği zaman, bizim için, namazımızı kılmak mümkün olur.[3043]

Herhangi biriniz uyur veya unutur da namazını geçirirse, onu nasıl vaktinde kılıyor idiyse, yine öylece kılsın, kazâ etsin![3044] Çünkü, Yüce Allah ‘Beni anmak için, namaz kıl!’ buyurmuştur’ dedi.”[3045]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ebu Bekir’e dönüp:

“Şeytan Bilal’e geldi. O sırada, Bilal namaz kılıyordu.

Onu yanının üzerine yatırdı. Uyuyuncaya kadar, kendisini, çocuk tıpışlar gibi tıpışlamaktan geri durmadı!” buyurdu.

Sonra da Bilal-i Habeşî’yi yanına çağırdı.

Ona, başından geçeni sordu.

Bilal-i Habeşî de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Ebu Bekir’e haber verdiği gibi haber verdi.[3046]

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Senin Resûlullah olduğuna şehadet ederim!” dedi.[3047]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine’ye girerken:

“Bizler, Rabbimize yönelici; günahlarımızdan tevbe, Rabbimize kulluk edici olarak dönüyoruz!” diyerek dua etti.

Müslümanlar da Medine’ye varıp ininceye kadar, bunu tekrarlamaktan geri durmadılar.[3048]

Devsîlerin Deccac Harresine Yerleştirilişi

Devsîler, Hayber’in fethinden sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte Medine’ye geldiler.

Devsîlerin başkanı Tufeyl b. Amr:

“Yâ Rasûlallah! Benimle kavmimin arasını ayır: Onları, Deccac Harresine kondur!” dedi.

Devsîlerden Abdullah b. Üzeyhir de:

“Yâ Rasûlallah! Benim kavmim içinde soy sop ve mevkice bir üstünlüğüm vardır. Bunun için, beni onlara başkan yap!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdullah b. Üzeyhir’e:

“Ey Devsli kardeş! İslâmiyet garib, yapayalnız ve yadırganır olarak başlamıştır. O, bir gün gelecek, yine başladığı gibi garib, yapayalnız ve yadırganır hale dönecektir! Cennet, o gariblere mahsustur.

Allah’ı tasdik eden kurtulmuş, bundan başkası ise helâk olmuştur!

Şüphe yok ki, senin kavminin sevab cihetinden büyüğü, iman ve sadakati büyük olandır!

Çok sürmeyecek, hakkın bâtıla galebesi gerçekleşecektir!” buyurdu.[3049]

Gerçekten İslâmiyetin başlangıcında olduğu gibi, Müslümanlar, zamanın sonunda da az olacaklar, garib, yapayalnız kalacaklardır.

Cennete, mutluluğa ise, zamanın sonundaki Müslümanlar da müstahak olacaklardır.

Bu da onların, evvel ve âhir, imansızlara karşı koyup, karşılaştıkları işkence ve güçlüklere göğüs germelerinin ve İslâm dinine sarılmalarının mükâfatıdır.[3050]

Devsîler içinde bulunan Ebu Hureyre, Medine’ye gelince, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mescidinin Suffasındaki Muhacirler arasına katılmıştır.[3051]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Cafer’in Gelişine Sevinişi ve Ona Mescidin Yanında Ev Yaptırışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hayber’den döndüğü zaman, Hz. Cafer’le karşılaşıp onun iki gözünün arasından, alnından öptü, kucakladı, bağrına bastı.

O kadar sevinç duydu ki:

“Ben hangisine; Hayber’in fethine mi, yoksa Cafer’in gelişine mi sevineceğimi bilemiyorum!” buyurdu.[3052]

Mescidin yanında, onun için bir ev yaptırdı.[3053]

Enes b. Malik’in bildirdiğine göre; Rum hükümdarı, Peygamberimiz Aleyhisselâma, atlastan, altın sırmalı, uzun yenli bir kürk hediye etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu sırtına giyince, halk:

“Yâ Rasûlallah! Bu, sana semadan mı indirildi?!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Pek mi hoşunuza gitti bu? Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; Sa’d b. Muaz’in Cennetteki peşkirlerinden bir peşkir (havlu) bile bundan daha hayırlı, daha güzeldir!” buyurmuş; sonra da onu sırtından çıkarıp Hz. Cafer’e göndermiştir.

Hz. Cafer onu sırtına giyince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben bunu sana giyesin diye göndermemiştim!” buyurdu.

Hz. Cafer:

“Onu giymeyip de ne yapacağım?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kardeşin Necaşî’ye gönder!” buyurdu.[3054]

Habeş Ülkesinden Gelen ve Müslüman Olan Din Adamları

Habeş Necaşîsi; Medine’ye Hz. Cafer’le birlikte 62’si Habeşli, 8’i de Şamlı 70 kişi yollamıştı.[3055]

Onların hepsi de kilise ve din adamlarının en iyilerinden ve yürekleri yufka, gözleri yaşlı olanlarından idiler.[3056]

Hepsinin üzerlerinde softan cübbeleri vardı.[3057]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara Yâsîn sûresini okudu.[3058]

Onlar, sûreyi sonuna kadar dinlediler.[3059] Ağladılar.[3060] Gerçeği anladılar.[3061]

“Bu, İsa Aleyhisselâma indirilenin en çok benzeridir!” dediler, iman ettiler, Müslüman oldular.[3062]

Ensarın Muhacirlere Bağışladıkları Hurma Bahçeleri ve Ağaçların Ensara Geri Verilişi

Hayber ganimetinden Muhacirlerin hisselerine mal ve hurmalıklar düştüğü ve artık malî durumları oldukça düzeldiği için, Ensarın onlara önceden bağışlamış veya yararlanmak üzere emaneten vermiş oldukları hurma bahçeleri ve hurma ağaçlarını, Peygamberimiz Aleyhisselâm Ensara geri verdi.

Enes b. Malik’in annesi Ümmü Süleym, Peygamberimiz Aleyhisselâma hurma ağaçları vermiş, Peygamberimiz Aleyhisselâm da onları dadısı ve Üsâme b. Zeyd’in annesi Ümmü Eymen’e bağışlamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm bu hurma ağaçlarını da Ümmü Süleym’e geri verip, Ümmü Eymen’e, kendi hissesine düşen hurma bahçesinden her on hurma ağacı yerine, hurma ağaçları verdi.[3063]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Sıkıntıya Düşen Mekkeli Müşriklere Yardımda Bulunuşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Mekkelilerin kuraklık, kıtlık ve ihtiyaç içinde kıvrandıklarını haber alınca, Mekke’ye Amr b. Ümeyye ile arpa, altın veya altınla hurma çekirdeği gönderdi.

Bunların, Ebu Süfyan b. Harb ile Safvan b. Ümeyye b. Halef ve Süheyl b. Amr’ın her üçüne teslim edilmesini emir buyurdu.

Safvan’la Süheyl b. Amr, bunları almaktan kaçındılar.

Fakat, Ebu Süfyan hepsini teslim alıp Kureyşîlerin fakirlerine dağıttı ve:

“Allah kardeşimin oğlunu hayırla mükâfatlandırsın! Çünkü, O, akrabalık hakkını gözetti!” diyerek, duyduğu memnunluğu dile getirdi.[3064]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Süfyan’a da, yine Amr b. Ümeyye ile hediye olarak Acve hurması gönderip, buna karşılık kendisine meşin hediye etmesi için yazı yazdırmış; Ebu Süfyan da Peygamberimiz Aleyhisselâmın istediği meşini hediye olarak göndermişti.[3065]

Hz. Ömer'in Türebe'ye Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Türebe seferi, Hicretin 7. yılında, Şaban ayında yapılmıştır.[3066]

Türebe; Mekke'ye dört gecelik uzaklıkta bir vadidir. Mekke'den San'â ve Necran'a giden yol üzerindedir.[3067]

Türebe'nin Medine'ye uzaklığı altı mildir.[3068]

Hilal oğulları ile Âmir b. Rebiaların ortaklaşa oturdukları bu vadi, Taif'teki Serat'tan başlayıp Necd'e kadar uzanan, yirmi günde gidilebilecek büyüklükte bir vadidir.

Türebe'nin çevresinde Yesum ve Ferkad dağları bulunmaktadır.

Türebe vadisinde hurma ve çeşitli meyve bahçeleri ile ekinlikler vardır.[3069]

Hevâzinlerden dört oymak:

1. Cüşem b. Muaviye b. Bekr,
2. Nasr b. Muaviye b. Bekr,
3. Sa'd b. Bekr,
4. Sakf b. Münebbih b. Bekr b. Hevâzin oğulları[3070] Türebe'de toplanmış bulunuyorlardı.[3071]

Sa'd b. Bekr oğulları, Hicretin 6. yılında da Hayber Yahudilerinin Medine'ye yapacakları baskında onlara yardımcı olmak üzere Fedek'te toplanmışlar ve yardımlarına karşılık olarak da bir yıllık hurma mahsulünün kendilerine verilmesini istemişlerdi.[3072]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; onların böyle Türebe'de toplanmış olduklarını haber alınca, Hz. Ömer'i 30 kişilik bir birliğin başına geçirerek Türebe'ye gönderdi.

Hz. Ömer, Hilal oğullarından bir kılavuzla yola çıktı.

Geceleri yürüdüler, gündüzleri gizlendiler.

İslâm birliğinin kendilerine doğru gelmekte olduğunu haber alınca, Hevâzinler kaçtılar.[3073]

Hz. Ömer, Hevâzinlerin yurtlarında hiç kimseye rastlayamadığından, Medine'ye dönmek üzere Necd yolunu tuttu.

Cedr nahiyesine eriştiği sırada kılavuz, Hz. Ömer'e:

"Has'am oğullarından başka bir topluluğu bırakıp gidecek misin -ki, onlar, yurtlarındaki kuraklık yüzünden, buralara kadar gelmiş bulunuyorlar?" dedi.

Hz. Ömer:

"Resûlullah Aleyhisselâm onlarla çarpışmamı bana emretmemiş, ancak Türebe'de Hevâzinlerle çarpışmayı gaye edinmemi emretmiştir!" dedi ve Medine'ye döndü.[3074]

Hz. Ebu Bekir'in Necd'deki Hevâzinlere Gönderilişi

Seferin Tarihi ve Sebebi

Hz. Ebu Bekr'in Necd seferi, Hicretin 7. yılında olup,[3075] Hz. Ömer'in Türebe seferinin devamı sayılabilir.

Seleme b. Ekvâ'nın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ebu Bekir'i de askerî bir birliğin başına geçirerek Necd'e doğru yola çıkardı.

Geceleri parolaları "Emit! Emit!" sözü idi.

Mücahidler, Hevâzinlerin yurduna geceleyin ansızın baskın yaptılar.

Hevâzinlerden bazılarını öldürdüler.[3076] Bazılarını da esir aldılar.[3077]

Hevâzinlerin mallarından ellerine geçirebildiklerini iğtinam ettiler.[3078]

Beşir b. Sa'd'ın Fedek'te Benî Mürrelere Gönderilişi

Seferin Tarihi ve Sebebi

Sefer Hicretin 7. yılında Şaban ayında idi.[3079]

Hicretin 5. yılında, Peygamberimiz Aleyhisselâmı ve İslâmiyeti yok etmek üzere Kureyş müşriklerinden Ebu Süfyan b. Harb'in kumandası altında gelip Medine'yi kuşatan on bin kişilik askerî harekatın 400 kişisini, Hâris b. Avf'ın kumandası altındaki Mürre oğulları teşkil etmişlerdi.[3080]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, otuz kişilik askerî bir birliği, Beşir b. Sa'd'ın kumandası altında Mürre oğullarına gönderdi.[3081]

Mürre oğulları, Fedek'e komşu idiler. İşleri güçleri orası ile olurdu.[3082]

Beşir b. Sa'd, rastladığı davar çobanlarına Mürre oğullarının nerede bulunduklarını sordu. Çobanlar:

"Onlar vadilerindedirler!" dediler.[3083]

Gerçekten de o sırada, susuzluk yüzünden, Mürre oğulları kışlık vadilerine çekilmiş bulunuyorlardı.[3084]

Mücahidler, Mürre oğullarının oralarda bulabildikleri davar, deve ve sığırlarını Medine'ye doğru sürüp yol almaya başladılar.

Çobanlardan birisi "İmdad! İmdad!" diye koşup giderek, durumu Mürre oğullarına haber verdi.

Mürre oğulları, Medine'ye yönelen İslâm birliğinin ardından, pek çok sayıda adamlarını koşturdular, geceleyin İslâm birliğine yetiştiler ve birden baskın yaptılar.

Sabah oluncaya ve Müslümanların okları tükeninceye kadar çarpıştılar.

Sabahleyin, hep birden Müslümanların üzerlerine saldırdılar.

Beşir b. Sa'd'ın arkadaşları şehit oldular.[3085]

İçlerinden, kurtulup dönebilenler döndü.[3086]

Beşir b. Sa'd, çarpışa çarpışa yere baygın düştü.

Canlı olup olmadığı anlaşılmak için ayak topuğuna vuruldu, kımıldamayınca "Ölmüştür!" denilip bırakıldı.

Mürre oğulları, davar, deve ve sığırlarını geri çevirip yurtlarına döndüler.

İslâm birliğinden, sağ olarak Medine'ye gelip başlarına geleni Peygamberimiz Aleyhisselâma ilk haber veren, Ulbe b. Zeyd el-Hârisî oldu.[3087]

Beşir b. Sa'd ise, şehitler arasında akşama kadar kaldı.[3088]

Akşam olunca, canını dişine takarak Fedek'e kadar gelip ulaştı. Orada, bir Yahudinin yanında günlerce kaldı.[3089] Yaraları iyileşti.[3090] Yola

gidebilecek gücü kazandı.[3091] Dönüp Medine’ye geldi.[3092]

Galib b. Abdullah el-Leysî’nin Meyfaa’ya Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Meyfaa seferi, Hicretin 7. yılında, Ramazan ayında yapılmıştır.[3093]

Meyfaa veya Minfaa; Necd taraflarında, Batn-ı Nahl’in arkasına düşen Nakra doğrultusunda bir yerdir.

Meyfaa’nın Medine’ye uzaklığı sekiz berid (merhale)dir.[3094]

Uval ve Abdi Sa’lebe oğulları, Meyfaa’da otururlardı.[3095]

Hicretin 4. yılında, Sa’lebe ve Enmar kabilelerinin Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmak üzere toplandıkları haber alınınca, Zâtü’r-rikâ’ya kadar gidilmişti.[3096]

Medine yaylımındaki hayvanları yağmalamaya hazırlanan ve Muhammed b. Mesleme kumandasındaki on kişilik keşif birliğini Zülkassa’da kuşatarak şehit etmiş olan Sa’lebe ve Uval oğullarına[3097] Hicretin 6. yılının Rebiü’l-âhir ayında Ebu Ubeyde b. Cerrah Zülkassa’da baskın yapmışsa da, onlar dağlara kaçmışlardı.[3098]

Aynı yılda, Cumâde’l-âhire ayında Tarif’te Zeyd b. Hârise’nin onbeş kişilik keşif birliğini görünce Peygamberimiz Aleyhisselâmın büyük bir kuvvetle geldiğini sanarak kaçışan Sa’lebe oğulları, işin böyle olmadığını anlayınca, Zeyd b. Hârise’nin arkasına düşmüşlerdi.[3099]

Sa’lebe oğulları, Gatafanlardandı.[3100]

Gatafanlar ise, Hayber Yahudilerinin yardımına koşmuşlar, yardımdan vazgeçmeleri için yapılan teklifi de reddetmişlerdi.[3101]

Uval ve Abdi Sa’lebe oğullarına bir darbe indirmek sırası gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Galib b. Abdullah’ı 10 kişilik askerî bir birlikle Uval ve Abdi Sa’lebe oğullarının üzerine gönderdi.[3102]

Çoban köle Yesar, Küdr gazvesinde esir alınmış ve Müslüman olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından azad edilmişti.[3103] Yesar Habeşli

idi.[3104]

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yâ Rasûlallah! Ben Abdi Sa’lebe oğullarına ansızın saldırmanın yolunu bilirim. Beni, onlara göndereceğin birlikle birlikte yolla!” demişti.[3105]

Yesar, böylece, Meyfaa seferinde mücahidlere kılavuz oldu.[3106]

Yesar, mücahidleri başka bir yoldan götürdü.

Azıklar tükendi. Mücahidler açlık sıkıntısı çekmeye, hurmaları sayı ile bölüşmeye başladılar.

Bütün gece yola devam ettikten sonra, kılavuz Yesar hakkında yanlış zanna düştüler. Kendisinin gerçek ve sağlam Müslüman olmadığını sandılar.

Sellerin oyduğu bir yere eriştiler.

Yesar orayı görünce tekbir getirdi ve:

“Vallahi, umduğunuzu elde ettiniz! Şu çukuru geçinceye kadar yola devam ediniz!” dedi.

Mücahidler, gizli bir duygu ve sezgi ile hiç konuşmadan ve ses çıkarmadan, kara taşlık yerdeki tepeciğe kadar yürüdüler. Yesar, arkadaşlarına:

“Sesini o cemaate eriştirecek kadar gür sesli bir adam olsa da gidip bağırsa, uygun görür müsünüz?” diye sordu.

Galib b. Abdullah:

“Ey Yesar! Ben ve sen, ikimiz gidelim, gizlenmiş olarak onları çağıralım!” dedi.

Öyle yaptılar. Düşmanı gözleriyle görebilecekleri, halkın, çobanların ayaklarının takırtısını, sağılan sütlerin fışırtısını duyabilecekleri bir yere kadar sokuldular.

Acele, mücahidlerin yanına dönüp hep birlikte geldiler, düşmanın bir kabilesinin yakınına kadar ilerlediler.

Birliğin kumandanı Galib b. Abdullah, mücahidleri öğütledi ve cihada teşvik etti. Kaçanları, yakalamak için izlemekten, araştırmaktan nehyetti.

Mücahidlerin aralarındaki anlaşmazlık ve kırgınlıkları giderdi ve:

“Ben tekbir getirince, siz de tekbir getiriniz!” dedi ve hemen tekbir getirdi.

Mücahidler de hep birlikte tekbir getirdiler.[3107] Hep birlikte saldırdılar.[3108] Meydanlarının ortasına vardılar. Düşmanların ileri gelenlerinden bazılarını öldürdüler. Ele geçirebildikleri davar, deve ve sığırları Medine’ye doğru sürdüler. Hiçbir esir alamadılar.[3109]

Beşir b. Sa’d’ın Cinab’a Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Sefer, Hicretin 7. yılında Şevval ayında yapılmıştır.[3110]

Cinab; Gatafanların topraklarından,[3111] Fezâre oğullarının Medine ile Feyd arasındaki yurtlarındandır.[3112]

Hayber seferi sırasında kılavuzluk yapmış olan Eşca’ kabilesinden Huseyl b. Nüveyre, Medine’ye gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Arkanda bıraktığın yerlerden ne haber var?” diye sormuş, Huseyl de:

“Gatafanları Cinab’da toplanmış olarak bırakmış bulunuyorum![3113]

Uyeyne b. Hısn, onlara:

‘Siz mi bizim yanımıza gelirsiniz? Yoksa biz mi sizin yanınıza gelelim?’ diye haber salmış!

Onlar da:

‘Sen bizim yanımıza gel de, hep birlikte Muhammed’in üzerine yürüyelim!’ diye haber salmışlar!

Onlar, ya seni, ya da senin yanındakilerden bazılarını öldürmek istiyorlar!” demişti.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer’i yanına çağırdı. Aldığı haberi onlara anlattı.

Her ikisi de:

“Beşir b. Sa’d’ı yolla!” dediler.[3114]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Beşir b. Sa’d’ı çağırdı.

Ona bir sancak bağladı.

Yanına 300 kişi katarak, onu hemen yola çıkardı.[3115]

Huseyl b. Nüveyre’yi de, kılavuz olarak yanlarına kattı.[3116]

Geceleri yürüyüp gündüzleri gizlenmelerini, kendilerine emretti.

Mücahidler, Hayber’in aşağılarına kadar ilerlediler.[3117]

Cinab taraflarında Fedek’le Vâdi’l-kurâ arasındaki Yümn veya Cebar’a eriştiler.[3118]

Cebar; Gatafanların Cenab tarafındaki topraklarındandır.[3119]

Mücahidler, Selah mevkiinde konakladılar.[3120]

Selah, Hayber’in aşağısında bir yerdir.[3121]

Mücahidler, Selah’tan ayrılarak ilerlemeye devam ettiler, Gatafanlara yaklaştılar.

Kılavuz Huseyl:

“Gatafanlarla aranızdaki uzaklık, bir günün üçte biri veya yarısı kadardır.

İsterseniz siz gizlenin, ben sizin casusunuz olarak gidip edineceğim haberleri size getireyim, isterseniz hep birlikte gidelim” dedi.

Mücahidler:

“Hayır! Önce seni ileri gönderelim!” dediler, Huseyl’i gönderdiler.

Huseyl, bir müddet ortadan kaybolduktan sonra, geri döndü ve:

“Onların yaylım hayvanlarının ilk kısımları şuradadır. Baskın yapıp onları ele geçirmek ister misiniz?” dedi.

Mücahidler:

“Önce ganimet mallarını ele geçirelim, sonra da Gatafanları araştıralım.” dediler.

Deve, sığır gibi büyükbaş yaylım hayvanlarına baskın yaptılar. Çobanlar, dağılarak hızla uzaklaştılar. Pek çok hayvan ele geçirildi. Mücahidlerin elleri, ganimet mallarından, dolup taştı.[3122]

Gatafan cemaatleri önce çarpışmaya hazırlandılar, sonra da dağıldılar.

Sonra, tekrar hazırlanıp yurtlarının yüksek yerlerine sığındılar.

Beşir b. Sa'd, mücahidlerle birlikte Gatafanların konak yerlerine gitti. Fakat, orada hiç kimse bulamadılar.

Ele geçirdikleri ganimet mallarıyla geri döndüler.[3123]

Selah mevkiine geldikleri sırada, Uyeyne b. Hısn'ın casusuna rastladılar, onu tutup öldürdüler.

Sonra, Uyeyne b. Hısn'ın cemaatine rastladılar.

Uyeyne, mücahidlerin Gatafanları kaçırıp mallarını iğtinam ettiklerini bilmiyordu.

Mızrak ve kargılarla çarpışmaya giriştiler.

Uyeyne b. Hısn'ın cemaati bozuldu ve dağıldı.

Mücahidler onların arkalarına düştüler, iki kişi yakaladılar.[3124]

Uyeyne b. Hısn ile adamları, her tarafa kaçışıp kurtuldular.[3125]

Mücahidler, aldıkları esirleri Medine'ye getirdiler. Kendileri Müslüman olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm onları yurtlarına gönderdi.[3126]

Hâris'in Uyeyne'yi Öğütlemesi ve Birlikte Müslüman Olmaya Niyetlenmeleri

Uyeyne b. Hısn; bozguna uğrayarak, yakalanmamak için Atîk adlı atının üzerinde hızla kaçıp giderken, Hâris b. Avf'la karşılaştı.[3127]

Hâris b. Avf, ona:

"Dur!" dedi.[3128] Onu durdurmak istedi.

Uyeyne:

"Hayır! Durmaya gücüm yetmez! Muhammed'in ashabı beni yakalamak için arkamdan geliyor!" diyor ve durmadan atını tepiyordu.[3129]

Hâris b. Avf:

"Senin için, durum ve tutumunu gözönünde tutup düşünmek zamanı daha gelmedi mi?![3130]

Ey Uyeyne! Sen bu kısa görüşlülüğünden daha vazgeçmeyecek misin?[3131]

Muhammed memleketler fethedip duruyor, sen ise başka konular üzerinde bulunuyorsun!?” dedi.

Hâris b. Avf der ki:

“Muhammed’in süvarilerinin yolundan, öyle bir köşeye çekildim, sindim ki, ben onları görebiliyordum, onlar beni göremiyorlardı.[3132]

Güneşin zevalinden geceye kadar, orada oturdum.

Ne bir kimseyi görebildim, ne de Uyeyne’yi yakalamak isteyeni!

Görebildiğim, ancak, onun kalbine dolmuş olan korku idi.”[3133]

Hâris b. Avf, Uyeyne’nin yanına varıp, ona:

“Seni arayan bir kimse gördün mü?” diye sordu.

Uyeyne:

“Benim bu kaçışım, şunun içindir: Ben esir düşmekten korktum!

Sen başka bir yerde benim nasıl tutulacağımı bilebilir misin?” dedi.

Hâris b. Avf:

“Be adam! Benî Nadîrlerin, Hendek günü Benî Kurayzaların, ondan önce de Benî Kaynukaların ve nihayet Hayberlilerin işlerini sen de açıkça gördün, biz de açıkça gördük!

Halbuki, bunların hepsi de Hicaz Yahudilerinin en şereflileri ve en güçlüleri idiler. Kendilerinin cesaret ve sehavetleri dillerde destandı.

Onlar, geçilmez, aşılmaz kalelere sahiptiler. Hurmalıklar sahipleri idiler.

Vallahi, bütün Araplar onlara sığınsalardı, kendileri Arapları koruyacak güçte idiler.

Hârise b. Evs, kavmiyle aralarında çıkan savaştan dolayı onlara sığınınca, onlar bütün halka karşı onları korumuşlardı.

Fakat, onlar kuşatılıp teslim oldukları zaman, bu yiğitlik ve kahramanlıklarının nasıl tükenip gittiğini, nasıl ağır şartlar yüklendiklerini görmüşsündür!” dedi.

Uyeyne b. Hısn:

“Evet! Bütün bunlar vallahi öyle oldu. Fakat, bir türlü içime sinmiyor” dedi.

Hâris b. Avf:

“Git, Muhammed’le birlikte bulun!” dedi.

Uyeyne:

“Ben ona tâbi olurum, ama ona benden önce tâbi olmuş bulunanlar, kendilerinden sonrakilere:

‘Biz Bedir’de ve başka savaşlarda bulunmuşuzdur!’ diyerek övünmeye kalkacaklardır!” dedi.

Hâris b. Avf:

“Bu, ancak senin görüşündür.

Eğer ona tâbi olmakta önce davranmış olsaydık, biz de muhakkak onun yüksek sahabilerinden olurduk.

Bununla birlikte, onlardan sonraya kalan, yalnız biz değiliz.

Onun kendi kavminden de, onlardan sonraya kalıp, muahede ile bulundukları hali devam ettirenler de vardır” dedi.

Uyeyne b. Hısn:

“Vallahi, bu görüşü benimsedim!” dedi.

Her ikisi, Medine’ye hicret etmeye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gitmeye hazırlandılar.

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf, yolda Ferve b. Hübeyretü’l-Kuşeyrî’ye rastladılar.

Ferve, umre yapmak için Mekke’ye gidiyordu.

Uyeyne ile Hâris, Ferve ile konuştular.

Üzerinde durdukları işi, yapmak istedikleri şeyi ona haber verdiler.

Ferve:

“Bence, şu Hudeybiye musalahası süresi içinde, kavminin ona ne yapacağını görünceye ve onlardan edineceğim haberi size getirinceye kadar, acele etmeseniz iyi olur!” dedi.

Bunun üzerine, Hâris b. Avf’la Uyeyne b. Hısn, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gitmeyi geri bıraktılar.

Ferve b. Hübeyre, Mekke’ye vardı.

Kureyşîlerin haberlerini araştırıp incelediği zaman, onların Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı son derecede düşmanlık beslediklerini, kendisine hiçbir zaman boyun eğmek istemediklerini gördü.

Onlara Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayberlileri nasıl yere serdiğini haber verdi ve:

“Oraların ileri gelenlerini de, sizin Muhammed’e karşı beslediğiniz düşmanlık kadar düşman olarak geride bıraktım!” dedi.

Kureyşîler:

“Ya senin görüşün nedir? Sen göçebe halkın ulususun!” dediler.

Ferve:

“Sizinle onun aranızdaki şu musalaha müddeti içinde dâvâmızı halledeceğiz. Bütün Arapları kendimize çekeceğiz! Sonra da yurdunun ortasında onunla çarpışacağız!” dedi.

Ferve, Mekke’de oturduğu müddetçe, Kureyşîlerin danışma meclislerine katıldı.

Nevfel b. Muaviye ed-Di’lî, Ferve’nin Mekke’ye geldiğini ve Kureyşîlerin meclislerine katıldığını işitince, Ferve’nin çölüne indi.

Ferve, Kureyşîlere neler söylediğini Nevfel’e haber verdi.

Nevfel:

“O halde, ben sizde muhakkak bir şeyler bulacağım demektir.

Bizim için düşman, yurdu yakın olandır! Onlar, Muhammed’in samimî heybesi gibidirler. İşlerimizden bir harf bile, onlara gizli kalmaz.” dedi.

Ferve:

“Kimdir bunlar?” diye sordu.

Nevfel:

“Kim olacak? Huzâalar! Hayırsız, kötü Huzâalar, Muhammed’in sağ yanına oturdular.” dedi.

Ferve:

“Bu da ne demek?” diye sordu.

Nevfel:

“Sen, Huzâalara karşı Kureyşîlerin bize yardım etmelerini sağla! Ötesine karışma!” dedi.

Ferve:

“Ben size bu hususta yeterim!” dedi ve Nevfel’e yardımlarını sağlamak için Kureyşîlerin Safvan b. Ümeyye, Abdullah b. Rebia ve Süheyl b. Amr

gibi başkan ve liderleriyle buluştu.

Onlara:

“Başınıza neler geldiğini görüyor musunuz?

Siz, Muhammed’in selametle gelip gitmesini sağlamayı kabul ettiniz!” dedi.

Kureyşîlerin bu başkan ve liderleri:

“Bizler, böyle yapmasaydık, başka ne yapabilirdik? Ne yapabiliriz ki?” dediler.

Nevfel:

“Size düşman olan Huzâalara karşı, Nevfel b. Muaviye’ye pekâlâ yardım edebilirsiniz?” dedi.

Kureyşîlerin lider ve başkanları:

“O zaman, Muhammed bizimle çarpışır, bize galebe çalar. Çiğnenir ve onun hükmüne boyun eğmek zorunda kalırız!

Halbuki, biz şimdi barış süresi içinde ve dinimize bağlı bulunuyoruz!” dediler.

Ferve, Kureyşîlerle görüştükten, konuştuktan sonra Nevfel ile buluşup ona:

“Kureyş kavminde iş yok!” dedi ve obasına döndü.

Sonra, Uyeyne b. Hısn ve Hâris b. Avf’la buluştu. Onlara, Kureyş müşriklerinin durumunu bildirdi ve:

“Gördüm ki; Muhammed’in kavmi, onun muzaffer olacağına kesin olarak kanaat getirmişler, onun üzerine yürümeye yeltenir gibi oluyorlar, fakat işin sonucunu düşünüp geri duruyorlar! Ayaklarının birini ileri atarlarsa, diğerini geriye atıyorlar!” dedi.[3134]

Abdullah b. Sehl’in Hayber’de Öldürülüşü

Ensardan Abdullah b. Sehl b. Zeyd ile Muhayyısa b. Mes’ud b. Zeyd Hayber’e gitmişlerdi.[3135]

O sırada, Hayber Yahudileriyle barış yapılmış bulunuyordu.[3136]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, kazâ umresi için Mekke’ye gidişinden biraz önce idi.

Gerek Abdullah b. Sehl’in, gerek Muhayyısa’nın ev halkları, son derecede yoksulluğa düşmüşlerdi.[3137]

Bunlar, ev halkları için Hayber’den hurma tedarik edeceklerdi.[3138]

Muhayyısa b. Mes’ud der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm Hayber’i fethedip Medine’ye geldikten sonra, arkadaşlarıma:

‘Siz ne diye Hayber’e gitmek ihtiyacını duymazsınız? Yoksulluğa, açlığa uğramış bulunuyoruz!’ dedim.

Arkadaşlarım:

‘Oralar, şimdi eskisi gibi değildir. Bizler, Müslüman cemaatindeniz. Bundan önce ise, bir şeye tapmazdık.

Şimdi gidersek, İslâmiyete ve Müslümanlara düşman olan, kin besleyen bir cemaatin yanına varacağız demektir!’ dediler.

Biz yola çıktık, Hayber’e vardık.

Öyle bir kavmin yanına vardık ki, topraklar, hurmalıklar, eskiden olduğu gibi kendilerinin ellerinde değildi.

Resûlullah Aleyhisselâm, toprak ve hurmalıkları, mahsulünü yarı yarıya bölüşmek üzere, onlara (Yahudilere) teslim etmişti.

Yahudilerin Ebi’l-Hukayk, Sellâm b. Mişkem, Ka’b b. Eşref gibi ululları ve zenginleri öldürülmüşlerdi.

Ancak, malsız, servetsiz, ellerinin emeğiyle geçinen işçi takımları kalmıştı.

Şıkk’ta bir gün, Natat’ta bir gün kaldık. Ketibe’de de bir gün kaldıktan sonra, orayı bizim için daha hayırlı ve yararlı gördüğümüzden, orada günlerce kaldık.

Arkadaşım Abdullah b. Sehl, Şıkk’a gitti. Orada, yanında ben olmaksızın geceledi.

Doğrusu, onun hakkında, Yahudilerden korkmaya başladım. Sabahleyin, hemen izine düştüm. Onu sora sora Şıkk’a kadar vardım.

Yahudilerin ev halkları:

‘O, güneş battığı zaman bize uğramıştı. Natat’a gitmek istiyordu.’ dediler.

Natat’a eriştim.

Yahudi uşaklarından birisi:

‘Gel, sana arkadaşını göstereyim!’ dedi.

Beni susuz bir kuyu başına kadar götürüp orada durdurdu.

Çukurdan kara sinekler çıkıp duruyordu.

Arkadaşım öldürülmüştü![3139]

Boynu kırılmış,[3140] kanlara bulanmış,[3141] oradaki derin olmayan, ağzı geniş bir çukura bırakılmıştı.[3142]

Şıkk halkına:

‘Onu siz öldürdünüz!’ dedim.

‘Hayır! Vallahi onu biz öldürmedik![3143] Bizim bu hususta hiçbir bilgimiz de yok!’ dediler.

Yahudilerden bazı kimselerin bana yardım etmelerini istedim.

Arkadaşım Abdullah b. Sehl’in cesedini oradan çıkardım. Kefenledim ve gömdüm.

Sonra, acele Medine’ye gelip onun başına geleni kavmime haber verdim.

O sırada, Resûlullah Aleyhisselâmı Umretü’l-kazıyye (kazâ umresi) maksadıyla yola çıkmak üzere buldum.

Kalkıp Resûlullah Aleyhisselâmın yanına gittik.

Bizim büyüğümüz, kardeşim Huvayyısa idi.

Öldürülen Abdullah b. Sehl’in kardeşi Abdurrahman da yanımızda bulunuyordu.

Abdurrahman, benden daha gençti.

Kendisi Resûlullah Aleyhisselâmın önünde diz çöktü. Biz de çevresinde oturduk.

Resûlullah Aleyhisselâm, cinayet haberini işitmiş bulunuyordu.

Abdurrahman:

‘Yâ Rasûlallah! Kardeşim öldürüldü!’ dedi[3144] ve amcalarının oğullarından önce konuşmaya başladı.[3145]

Resûlullah Aleyhisselâm, ona:

‘Sözü, ilk önce yaşı büyük olana bırak!’ buyurdu.[3146]

Abdurrahman sustu, geri durdu.[3147]

Ben konuşmak istedim. Bana da:

‘Sözü, ilk önce büyük olana bırak!’ buyurdu.

Ben de sustum. Büyük kardeşim Huvayyısa konuştu.”[3148]

Huvayyısa:

“Yâ Rasûlallah! Biz, Abdullah’ı, Hayber’in kör kuyularından bir kuyuda, çukurda, öldürülmüş olarak bulduk!” dedikten sonra, Yahudileri ve onların kötülüklerini, düşmanlıklarını anlattı.[3149]

Huvayyısa’dan sonra, Muhayyısa konuştu,[3150] hadiseyi anlattı.[3151] En sonra, Abdurrahman konuştu:[3152]

“Yâ Rasûlallah! Adamımız Hayber’de saldırıya uğramış ve öldürülmüştür!

Hayber’de ise Yahudilerden başka bir düşman yoktur!” dedi.[3153]

Diyet Hakkında Kasâme Usûlüne Göre Hüküm Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Adamınızı kimin öldürdüğü hakkında açık bir delil getirebilir misiniz?” diye sordu.

“Bizim elimizde hiçbir delil yok!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Katilinizin ismini bildiriniz, sonra adamınızı onun öldürdüğüne de elli defa yemin ediniz!

Bundan sonra, onu, kısas edilmek üzere size teslim edeyim!” buyurdu.[3154]

“Yâ Rasûlallah! Biz iyice bilmediğimiz,[3155] hazır bulunmadığımız ve gözlerimizle görmediğimiz bir şey hakkında nasıl yemin edebiliriz?” dediler.[3156]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öyle ise, Yahudiler, adamınızı öldürmedikleri ve öldüreni de bilmedikleri hakkında elli defa yemin eder, iddianızdan beraat ederler!” buyurdu.[3157]

“Yâ Rasûlallah! Onlar (Yahudiler) Müslüman değiller ki![3158]

Yâ Rasûlallah! Kâfir olan bir cemaatin yeminlerini nasıl kabul ederiz?[3159] Ki, günah üzerine yemin edip en büyük küfrü işlemekten çekinmeyenler, onlar arasındadır!” dediler.[3160]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Adamınızı öldürdükleri sabit olursa, onlar ya onun kan bedeli olan diyetini öderler, ya da hükmünüze boyun eğmekten kaçınmış, ahidlerini bozmuş, bize karşı savaş açmış sayılacakları kendilerine bildirilir!” buyurdu ve bunu Hayber Yahudilerine de böylece yazdı, yazdırdı.[3161]

Yazılan yazıya:

“Öldürülen kişinin cesedi, sizin evlerinizin arasında bulunmuştur!” cümlesi de eklendi.[3162]

Hayber Yahudileri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yazısına:

“Biz vallahi onu öldürmedik![3163] Onu öldüreni de bilmiyoruz!” diye cevap yazdılar.[3164]

Kasâme Ne Demektir ve Nasıl Olur?

Bu cinayet dâvâsında, İslâmiyetten önceki çağlarda uygulanmakta olan ve kasâme diye anılan muhakeme usulüne başvurulmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu usulü olduğu gibi bıraktı.[3165]

Kasâme; lügatta, güzel olmak, Müslümanlarla düşmanları arasında barış yapılmak mânâlarına geldiği gibi, bir şey hakkında yemin edip onu almak,

veya o şey hakkında tanıklık etmek mânâsına da gelir.[3166]

Şeriat teriminde; sadece belli sebeple belli sayıdaki belli kişilerin usulüne göre yaptıkları yeminde kullanılmıştır.[3167]

Buna da, ya öldürülenin velileri tarafından kan bedeline hak kazanılmak için, ya da kendilerinin talepleri üzerine, karşı taraftan, içlerinde çocuk, kadın, deli ve köle bulunmamak şartıyla seçilecek elli kişiye yemin ettirilip kan bedelinden kurtulmak için başvurulur.

Meselâ; öldürülen kişinin cesedi bir kavmin yurdunda bulunur ve onu kimin öldürdüğü bilinmez ve fakat o kavmin öldürdüğü iddia edilir ve elli kişi de bu hususta yemin ederse, diyet almaya hak kazanılır.

Eğer dâvacı karşı taraftan elli kişi seçerek onları yemin etmeye davet eder, onlar da öldürülenin kendileri tarafından öldürülmediğine ve öldüreni de bilmediklerine yemin edecek olurlarsa, diyet ödemekten kurtulurlar.

Yemin edecek tam elli kişi bulunmazsa, mevcut kişiler yeminlerinin sayısını elliye doldururlar.[3168]

Abdullah b. Sehl'in Diyetinin Zekât Develeriyle Ödenişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Abdullah b. Sehl'in kanının boşa gitmesini uygun görmedi.[3169]

Onun kan bedelini, zekât develerinden yüz deve vererek ödedi.[3170]

Bu yüz devenin

25'i beş yaşına,

25'i dört yaşına,

25'i üç yaşına basmış;

25'i de bir yaşını doldurmuştu.

Sehl b. Ebi Hasme der ki:

"Abdullah b. Sehl'in vereselerine yüz devenin teslim edildiğini görmüşümdür.

Ben o zaman gençtim.[3171] Vallahi, içlerinden, kızıl tüylü bir devenin beni teptiğini de daha unutmamışımdır!"[3172]

Abdullah b. Sehl'in diyetini Peygamberimiz Aleyhisselâmın kendisinin ödemesi; gerginliği gidermek, arayı bulmak,[3173] çıkacak karışıklığı önlemek, barışıklığı sağlamak husundaki ince siyasetinden ileri geliyordu.[3174]

2931 İbn İshak, İbn Hişam, 3/24, Vâkıdî, Megâzî, 2/636, İbn Sa'd, 4/239, 327, 1/353.
2932 İbn Abdilberr, 2/761, Zehebî, Siyer, 1/250.
2933 İbn Sa'd, 1/353.
2934 İbn Sa'd, 4/239, 1/353, Hâkim, 3/259, 260.
2935 İbn Sa'd, 1/353, 4/239.
2936 İbn Hacer, İsâbe, 2/226.
2937 İbn Sa'd, 4/326, Ahmed b. Hanbel, 2/286, Buhârî, Sahîh, 3/119, 120, 5/123.
2938 İbn Sa'd, 4/328.
2939 Tirmizî, Sünen, 5/685, Zehebî, Siyer, 2/425.
2940 İbn Sa'd, 4/326, Ahmed b. Hanbel, 2/286, Buhârî, Sahîh, 3/119, 120.
2941 İbn Sa'd, 4/329, Tirmizî, Sünen, 5/689, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/319, 320.
2942 İbn Abdilberr, 4/1770, 1771, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/319.
2943 İbn Sa'd, 4/328, Ahmed b. Hanbel, 2/320, Müslim, 4/938, 939, Zehebî, Siyer, 2/428.
2944 İbn İshak, İbn Hişam, 4/3.
2945 İbn Sa'd, 4/34, İbn Abdilberr, 1/242.
2946 İbn Sa'd, 4/106, Buhârî, Sahîh, 5/80.
2947 Buhârî, Sahîh, 5/80, Müslim, 4/1946, Zehebî, Siyer, 2/275.
2948 İbn Sa'd, 4/106.
2949 Buhârî, Sahîh, 5/80.
2950 Müslim, 4/1946.
2951 Buhârî, Sahîh, 5/80, Müslim, 4/106.
2952 İbn Sa'd, 4/106.
2953 Buhârî, Sahîh, 5/80, Müslim, 4/1946.
2954 Müslim, 4/1946.
2955 Vâkıdî, Megâzî, 2/706.
2956 Belâzurî, Fütûh, 1/33.
2957 Vâkıdî, Megâzî, 2/530.
2958 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, İbn Sa'd, 2/89, Belâzurî, Ensâb, 1/378, Yakubî, 2/73, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/209, Diyarbekrî, 2/12, Halebî, 3/185.
2959 İbn Kayyım, 2/163.
2960 Semhûdî, 4/1281.
2961 Diyarbekrî, 2/58.
2962 Vâkıdî, Megâzî, 2/706.
2963 Diyarbekrî, 2/58.
2964 Vâkıdî, Megâzî, 2/706, Diyarbekrî, 2/58.
2965 Vâkıdî, Megâzî, 2/706.
2966 Diyarbekrî, 2/58.
2967 Vâkıdî, Megâzî, 2/706.

2968 İbn İshak, İbn Hişam, 3/368, Taberî, Târîh, 3/98, Diyarbekrî, 2/58.
2969 İbn İshak, İbn Hişam, 3/352, Vâkıdî, Megâzî, 2/706, Belâzurî, Fütûh, 1/34, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 40.
2970 Vâkıdî, Megâzî, 2/706, 707.
2971 Diyarbekrî, 2/58.
2972 İbn İshak, İbn Hişam, 3/368, Vâkıdî, Megâzî, 2/707, Belâzurî, Fütûh, 1/33, Diyarbekrî, 2/58.
2973 Ebu Ubeyd, s. 16, Belâzurî, Fütûh, 1/33, Yâkût, 4/238.
2974 İbn İshak, İbn Hişam, 3/368, Belâzurî, Fütûh, 1/33, 36, Yâkût, 4/238.
2975 Belâzurî, Fütûh, 1/33, Yâkût, 4/239.
2976 İbn Habib, s. 126, İbn Hazm, Cevâmi, s. 24.
2977 Vâkıdî, Megâzî, 2/707.
2978 Belâzurî, Ensâb, 1/352, Fütûh, 1/40, İbn Seyyid, 2/142.
2979 Yâkût, 4/238.
2980 İbn Sa’d, 2/90.
2981 Yâkût, 4/238.
2982 Vâkıdî, Megâzî, 2/530.
2983 İbn İshak, İbn Hişam, 3/353, Vâkıdî, Megâzî, 2/707, Belâzurî, Ensâb, 1/353, Fütûh, 1/39.
2984 Vâkıdî, Megâzî, 2/709, İbn Sa’d, 8/121.
2985 İbn İshak, İbn Hişam, 3/353, Taberî, Târîh, 3/96.
2986 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, İbn Kayyım, 2/162.
2987 Diyarbekrî, 2/58.
2988 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, İbn Kayyım, 2/162, Semhûdî, 4/1328.
2989 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, İbn Kayyım, 2/162.
2990 İbn Kayyım, 2/162.
2991 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, İbn Kayyım, 2/162.
2992 Belâzurî, Fütûh, 1/39, Yâkût, 5/345, İbn Seyyid, 2/143, Diyarbekrî, 2/58.
2993 İbn İshak, İbn Hişam, 3/353, İbn Seyyid, 2/144.
2994 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, İbn Kayyım, 2/162.
2995 Vâkıdî, Megâzî, 2/710.
2996 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, İbn Kayyım, 2/162, Diyarbekrî, 2/58, Halebî, 2/775.
2997 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, 711, İbn Kayyım, 2/162, 163.
2998 Vâkıdî, Megâzî, 2/710, 711, Belâzurî, Fütûh, 1/39, İbn Seyyid, 2/143, 144, İbn Kayyım, 2/162, 163.
2999 Vâkıdî, Megâzî, 2/711.
3000 İbn Habib, s. 126, Belâzurî, Fütûh, 1/40, İbn Hazm, Cevâmi, s. 24.
3001 Belâzurî, Ensâb, 1/353.
3002 İbn Sa’d, 8/121.
3003 Vâkıdî, Megâzî, 2/707, 708, İbn Sa’d, 8/121, 122.
3004 İbn Sa’d, 8/123.
3005 İbn Sa’d, 8/122.
3006 İbn İshak, İbn Hişam, 3/354, 355, Vâkıdî, Megâzî, 2/708.
3007 İbn Sa’d, 8/126, Hâkim, 4/29.
3008 Vâkıdî, Megâzî, 2/708, İbn Sa’d, 8/126, Hâkim, 4/29.
3009 İbn Sa’d, 8/126, Hâkim, 4/29.
3010 İbn İshak, İbn Hişam, 3/354, 355, Vâkıdî, Megâzî, 2/708.

3011 İbn Sa'd, 8/122, 123.
3012 Ahmed b. Hanbel, 3/102.
3013 Buhârî, Sahîh, 3/42.
3014 Vâkıdî, Megâzî, 2/708, İbn Sa'd, 8/122.
3015 İbn Kesîr, Bidâye, 4/196.
3016 Vâkıdî, Megâzî, 2/530.
3017 Yâkût, 2/67.
3018 Vâkıdî, Megâzî, 2/713.
3019 Semhûdî, 4/1164.
3020 Vâkıdî, Megâzî, 2/530.
3021 Vâkıdî, Megâzî, 2/711, İbn Kayyım, 2/163, Halebî, 2/775.
3022 İbn Habib, s. 126, Belâzurî, Fütûh, 1/40, İbn Hazm, Cevâmi, s. 23.
3023 Yâkût, 2/172, İbn Kayyım, 2/154, Semhûdî, 4/1179, Diyarbekrî, 2/55.
3024 İbn Esîr, Nihâye, 1/307, Yâkût, 2/172, Semhûdî, 4/1179.
3025 İbn Kesîr, Bidâye, 4/212.
3026 İbn İshak, İbn Hişam, 3/353 Vâkıdî, Megâzî, 2/711, Taberî, Târîh, 3/96, İbn Kayyım, 2/163.
3027 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, Vâkıdî, Megâzî, 2/711.
3028 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, Halebî, 2/711.
3029 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355 Vâkıdî, Megâzî, 2/711.
3030 Vâkıdî, Megâzî, 2/711.
3031 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, Halebî, 2/775.
3032 Vâkıdî, Megâzî, 2/711.
3033 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, Vâkıdî, Megâzî, 2/711.
3034 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, İbn Kayyım, 2/163, İbn Kesîr, Bidâye, 4/213, Halebî, 2/775.
3035 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, İbn Kayyım, 2/163, İbn Kesîr, Bidâye, 4/213.
3036 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, Vâkıdî, Megâzî, 2/712, İbn Kayyım, 2/163, İbn Kesîr, Bidâye, 4/213.
3037 Vâkıdî, Megâzî, 2/712, Halebî, 2/776.
3038 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, Halebî, 2/776.
3039 Vâkıdî, Megâzî, 2/711, 712.
3040 İbn Kayyım, 2/163.
3041 Vâkıdî, Megâzî, 2/711, 712.
3042 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355.
3043 Vâkıdî, Megâzî, 2/712.
3044 İbn Kayyım, 2/163.
3045 İbn İshak, İbn Hişam, 3/355, İbn Kesîr, Bidâye, 4/213.
3046 İbn Kayyım, 2/163, Halebî, 2/776.
3047 Halebî, 2/776.
3048 İbn Sa'd, 8/123, 124, Diyarbekrî, 2/58.
3049 İbn Sa'd, 1/353.
3050 İbn Esîr, Nihâye, 3/348.
3051 İbn Hacer, İsâbe, 4/206.
3052 İbn Sa'd, 4/34, 35, Yakubî, 2/56, Hâkim, 3/211, İbn Abdilberr, 1/242, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/342.
3053 İbn Abdilberr, 1/242, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/342.

3054 Ahmed b. Hanbel, 3/229.
3055 Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/31, Zürkânî, 3/345.
3056 Taberî, Tefsîr, 7/4.
3057 Taberî, Tefsîr, 7/4, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/31, Zürkânî, 3/345.
3058 Taberî, Tefsîr, 7/4.
3059 Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/31, Zürkânî, 3/345.
3060 Taberî, Tefsîr, 7/4, Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/31, Zürkânî, 3/345.
3061 Taberî, Tefsîr, 7/4.
3062 Kastallânî, Mevâhib, 1/292, Diyarbekrî, 2/31, Zürkânî, 3/345.
3063 İbn Kayyım, 2/164.
3064 Yakubî, 2/56.
3065 Ebu Ubeyd, s. 367.
3066 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/722, İbn Sa'd, 2/116, Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3067 İbn Sa'd, 2/117.
3068 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, Halebî, 3/191.
3069 Yâkût, 2/21.
3070 Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3071 Vâkıdî, Megâzî, 2/722.
3072 Vâkıdî, Megâzî, 2/562, İbn Sa'd, 2/89, Belâzurî, Ensâb, 1/378, Yakubî, 2/73, 74, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/209, İbn Seyyid, 2/110, İbn Kayyım, 2/135 Diyarbekrî, 2/12, Halebî, 3/185.
3073 Vâkıdî, Megâzî, 2/722, İbn Sa'd, 2/117, Taberî, Târîh, 3/99 İbn Seyyid, 2/145.
3074 Vâkıdî, Megâzî, 2/722 İbn Kesîr, Bidâye, 4/221 İbn Kayyım, 2/164, Halebî, 3/191.
3075 Vâkıdî, Megâzî, 2/5, 2/722, Belâzurî, Ensâb, 1/379, Taberî, Târîh, 3/99.
3076 Vâkıdî, Megâzî, 2/722, Ahmed b. Hanbel, 4/46.
3077 İbn Sa'd, 2/118, İbn Seyyid, 2/146, Diyarbekrî, 2/60, Halebî, 3/191.
3078 Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3079 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/723, İbn Sa'd, 2/118, Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3080 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
3081 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119, İbn Esîr, Kâmil, 2/226, İbn Kesîr, Bidâye, 4/221, 222.
3082 Zürkânî, 2/250.
3083 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119, İbn Seyyid, 2/146, İbn Kayyım, 2/164.
3084 Vâkıdî, Megâzî, 2/723.
3085 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119.
3086 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119, İbn Kayyım, 2/164.
3087 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119, Zürkânî, 3/250.
3088 Vâkıdî, Megâzî, 2/723.
3089 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 3/532. İbn Kesîr, Bidâye, 4/222, İbn Kayyım, 2/164.
3090 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Kayyım, 2/164, Diyarbekrî, 2/60, Zürkânî, 2/250.
3091 Halebî, 2/192.
3092 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119, 3/532, İbn Esîr, Kâmil, 2/226.
3093 Vâkıdî, Megâzî, 2/5, 2/726, İbn Sa'd, 2/119, İbn Seyyid, 2/147.
3094 İbn Sa'd, 2/119, İbn Seyyid, 2/147, Semhûdî, 4/1317.
3095 İbn Sa'd, 2/119.
3096 Vâkıdî, Megâzî, 2/395, İbn Sa'd, 2/61.

3097 Vâkıdî, Megâzî, 2/551, 552, İbn Sa'd, 2/85.
3098 Vâkıdî, Megâzî, 2/552, İbn Sa'd, 2/86, Yakubî, 2/73, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Seyyid, 2/105.
3099 Vâkıdî, Megâzî, 2/555, İbn Sa'd, 2/87, Belâzurî, Ensâb, 1/377, Yakubî, 2/72, Taberî, Târîh, 3/83, İbn Esîr, Kâmil, 2/207, İbn Kayyım, 2/134, İbn Seyyid, 2/106.
3100 Kalkaşandî, s. 370.
3101 Vâkıdî, Megâzî, 2/640, 642, 650, 651, Diyarbekrî, 2/44.
3102 İbn Sa'd, 2/119.
3103 Vâkıdî, Megâzî, 2/138, İbn Sa'd, 2/31.
3104 İbn Hacer, İsâbe, 3/667, Zürkânî, 2/250.
3105 Vâkıdî, Megâzî, 2/726, Taberî, Târîh, 3/99.
3106 İbn Sa'd, 2/119, İbn Seyyid, 2/147.
3107 Vâkıdî, Megâzî, 2/726, 727.
3108 Vâkıdî, Megâzî, 2/727, İbn Sa'd, 2/119, İbn Seyyid, 2/147.
3109 Vâkıdî, Megâzî, 2/727, İbn Sa'd, 2/119, İbn Seyyid, 2/147, Halebî, 2/192.
3110 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, 2/727, İbn Sa'd, 2/120, Belâzurî, Ensâb, 1/379, Taberî, Târîh, 3/99.
3111 İbn Seyyid, 2/148, Zürkânî, 2/252.
3112 Yâkût, 2/164, 165.
3113 Vâkıdî, Megâzî, 2/727, Taberî, Târîh, 3/99, İbn Kayyım, 2/165, 166.
3114 Vâkıdî, Megâzî, 2/727, 728, İbn Kayyım, 2/165, 166.
3115 Vâkıdî, Megâzî, 2/728, İbn Sa'd, 2/120, İbn Kayyım, 2/166.
3116 Vâkıdî, Megâzî, 2/278, Taberî, Târîh, 3/99.
3117 Vâkıdî, Megâzî, 2/728, İbn Kayyım, 2/166.
3118 İbn Sa'd, 2/120, 3/532, İbn Seyyid, 2/148.
3119 Semhûdî, 4/1173.
3120 Vâkıdî, Megâzî, 2/278, İbn Sa'd, 2/120, İbn Seyyid, 2/148.
3121 Yâkût, 3/233.
3122 Vâkıdî, Megâzî, 2/728.
3123 Vâkıdî, Megâzî, 2/728, İbn Sa'd, 2/120, İbn Kayyım, 2/166.
3124 Vâkıdî, Megâzî, 2/278, İbn Kayyım, 2/166.
3125 İbn Sa'd, 3/532.
3126 Vâkıdî, Megâzî, 2/278, İbn Sa'd, 2/120, İbn Kayyım, 2/166, İbn Seyyid, 2/148.
3127 Vâkıdî, Megâzî, 2/729.
3128 İbn Kayyım, 2/166.
3129 Vâkıdî, Megâzî, 2/729.
3130 Vâkıdî, Megâzî, 2/729, İbn Kayyım, 2/166.
3131 Taberî, Târîh, 3/99.
3132 Vâkıdî, Megâzî, 2/729.
3133 Vâkıdî, Megâzî, 2/729, İbn Kayyım, 2/166.
3134 Vâkıdî, Megâzî, 2/729, 731.
3135 Mâlik, 2/577, 578, Buhârî, Sahîh, 5/119, Müslim, 3/1293.
3136 Buhârî, Sahîh, 3/169, 4/17, Müslim, 3/1293.
3137 Vâkıdî, Megâzî, 2/713, 714.
3138 İbn İshak, İbn Hişam, 3/369, Ahmed b. Hanbel, 4/3.
3139 Vâkıdî, Megâzî, 2/713, 714.
3140 İbn İshak, İbn Hişam, 3/369 Ahmed, b. Hanbel, Müsned, 4/3.

3141 Buhârî, Sahîh, 4/68.
3142 İbn İshak, İbn Hişam, 3/369, Mâlik, 2/877, Ahmed b. Hanbel, 4/3, Buhârî, Sahîh, 8/119.
3143 Mâlik, 2/877, Vâkıdî, Megâzî, 2/714, Buhârî, Sahîh, 8/119, Müslim, 3/1294.
3144 Vâkıdî, Megâzî, 2/714.
3145 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Ahmed b. Hanbel, 4/3.
3146 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370.
3147 Ahmed b. Hanbel, 4/2, Müslim, 3/1291.
3148 Mâlik, 2/877, Vâkıdî, Megâzî, 2/714.
3149 Ahmed b. Hanbel, 4/2.
3150 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Mâlik, 2/877, Vâkıdî, Megâzî, 2/714, Ahmed b. Hanbel, 4/3, Buhârî, Sahîh, 8/120.
3151 Vâkıdî, Megâzî, 2/714.
3152 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Ahmed b. Hanbel, 4/3.
3153 Ahmed b. Hanbel, 4/3.
3154 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Ahmed b. Hanbel, 4/3.
3155 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370.
3156 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Vâkıdî, Megâzî, 2/714, 715, Ahmed b. Hanbel, 4/2, 3, Buhârî, Sahîh, 4/68, Müslim, 3/1292.
3157 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370 Mâlik, 2/877.
3158 Mâlik, 2/878, Vâkıdî, Megâzî, 2/714, Ahmed b. Hanbel, 4/3, Buhârî, Sahîh, 8/120, Müslim, 3/1295.
3159 Mâlik, 2/878, Buhârî, Sahîh, 4/68, Müslim, 3/1292, 1293 .
3160 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Ahmed b. Hanbel, 4/3.
3161 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, 371, Mâlik, 2/877, Vâkıdî, Megâzî, 2/714, Buhârî, Sahîh, 8/120, Müslim, 3/1295.
3162 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370.
3163 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370, Vâkıdî, Megâzî, 2/714, Mâlik, 2/877 Buhârî, Sahîh, 8/120, Müslim, 3/1295.
3164 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370.
3165 Vâkıdî, Megâzî, 2/715, Müslim, 3/1295, İbn Esîr, Nihâye, 4/62.
3166 Fîruzâbâdî, 4/166.
3167 Kâsânî, 7/286.
3168 İbn Esîr, Nihâye, 4/62.
3169 Buhârî, Sahîh, 4/42, 43.
3170 Serahsî, 26/107.
3171 Vâkıdî, Megâzî, 2/715.
3172 İbn İshak, İbn Hişam, 3/370.
3173 Aynî, 24/59.
3174 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/206.

DOKUZUNCU BÖLÜM
UMRETÜ'L-KAZÂ SEFERİ

Umrenin Mânâları, Hükmü ve Fazileti

Umre; lügatta, ziyaret mânâsına gelir.[3175]

Şeriat teriminde, Beytü'l-Haram olan Kâbe'yi, hususî şartlarına ve usulüne göre ziyaret etmek demektir.[3176]

Umre, sünnettir.[3177]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; umrenin yoksulluğu ve günahları gidereceğini,[3178] bir umrenin, gelecek umreye kadar, aralarında işlenmiş günahlara keffâret olacağını haber vermiştir.[3179]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Yaptığı Umrelerin Sayısı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine'ye hicretten sonra, dört umre yapmıştır:

1. Hudeybiye umresi,
2. Hudeybiye muahedesine göre, ertesi (7.) yılda yapılması kararlaştırılmış ve yapılmış olan umretü'l-kazâ,
3. Huneyn ganimetinin taksiminden sonra, Ci'râne'den gelip yaptığı umre,
4. Veda Haccıyla birlikte yaptığı umre.

Veda Haccıyla birlikte yapılan umre hariç olmak üzere, diğer umrelerin hepsi Zilkâde ayında yapılmıştır.[3180]

Umretü'l-Kâza Seferi Ne Zaman ve Nasıl Hazırlandı ve Yapıldı?

Hicretin 6. yılında, Hudeybiye’de Kureyş müşrikleriyle yapılan muahede uyarınca, ertesi yılda yapılacak umrenin zamanı gelmişti.

Hicretin 7. yılı Zilkâde ayı girince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hudeybiye seferine katılanlardan, şehit olan veya ölenler hariç, hiçbiri geri kalmaksızın umreye hazırlanmalarını ashabına emretti.[3181]

Umreye hazırlanmaları için de halka seslenildi.[3182]

Çevrelerden gelip de o sırada Medine’de bulunan Araplar:

“Vallahi, yâ Rasûlallah! Bizim ne azığımız, ne de bizi doyuracak bir adamımız var!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ihtiyacı olanlara Allah için sadaka vermelerini, yardım etmelerini Medine halkına duyurdu.[3183]

Umre için hazırlanan Müslümanların sayısı 2.000’i bulmuştu.[3184]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine’de Kimleri Vekil Bıraktığı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine’de yerine Uveyf b. Azbetü’d-Di’lî’yi vekil bıraktı.[3185]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine’de yerine Ebu Rühm el-Gıfârî’yi[3186] veya Ebu Zerri’l-Gıfârî’yi vekil bıraktığı da rivayet edilir.[3187]

Hazırlanan Kurbanlık Develer ve Sürücüleri

Kurban edilmek üzere 60 deve hazırlandı.[3188]

Nâciye b. Cündüb el-Eslemî de, kurbanlık develeri yayarak sürüp götürmekle görevlendirildi.[3189]

Nâciye’nin yanına da, Eslemlerden dört genç yardımcı olarak verildi.

Ubeyd b. Ebu Rühm ile Ebu Hureyre de, sürücü yardımcıları arasında idi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kurbanlık devesine kendi eli ile nişan vurdu.[3190]

Hazırlanan Silahlar ve Süvarilerle Yola Çıkılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm; yanlarına miğfer, zırh gömlek ve mızrak... gibi askerî silahlarla yüz de at aldı.

Yüz atlı süvariyi önceden yola çıkardı ve onların başına da Muhammed b. Mesleme'yi kumandan tayin etti.

Beşir b. Sa'd'ı da, silah kafilesiyle görevlendirdi.

"Yâ Rasûlallah! Kureyşîler, yolcu silahı olan, kınlarında sokulu kılıçlardan başka silahlarla yanlarına girmemekliğimizi bize şart koşmuşlardı. Halbuki, sen silah taşımaktasın?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Biz, o silahları Harem'de Kureyşîlerin yanlarına sokacak değiliz.

Fakat, onlar yakınımızda, elimizin altında olacak!

Kureyş cemaatinden, bize yapılabilecek bir saldırıya karşı, silahlar yakınımızda bulunacaktır!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Bu hususta Kureyşîlerden korkuyor musun?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm cevap vermedi, sustu.

Zü'l-huleyfe'ye gelindiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm süvarileri ileri sürdü.

Silah yükleriyle kurbanlık develeri de ileri gönderdi.[3191]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zü'l-huleyfe'de, mescidin kapısında ihrama girdi[3192] ve telbiyeye başladı.[3193]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Müslümanlarla birlikte telbiye ederek Zü'l-huleyfe'den ayrılıp yollarına devam ettiler.

Kureyş Müşriklerinin Korkuya ve Telaşa Düşmeleri

Muhammed b. Mesleme, kumandası altındaki süvari birliğiyle Merru'z-zahran'a vardı. Orada, Kureyş müşriklerinden bazı adamlara rastladı.[3194] Onlar, süvarilerle gelişinin sebebini Muhammed b. Mesleme'ye sordular.[3195]

Muhammed b. Mesleme:

“Bunlar, Resûlullah Aleyhisselâmın süvarileridir.

İnşaallah, kendileri de yarın sabah burada, bu yerde bulunacaklardır!” dedi.[3196]

Onlar, Beşir b. Sa’d’ın yanında da pek çok silahlar bulunduğunu görünce, acele Mekke’ye gittiler, gördükleri süvarileri ve silahları Kureyş müşriklerine haber verdiler.

Kureyş müşrikleri çok korktular ve birbirlerine:

“Vallahi, biz hiçbir hadise çıkarmadık ki!

Yazımıza ve anlaşmamıza bağlı bulunuyoruz da!

Hal böyle iken, Muhammed ne diye ashabıyla gelip bizimle çarpışacak?! Anlayamadık!” dediler.[3197]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Merru’z-zahran’a gelince, bütün silahları, Batn-ı Ye’cec’e (veya Ye’cic’e) gönderdi.[3198]

Batn-ı Ye’cec’e konulan silahlar arasında oklar, yaylar ve kalkanlar da bulunuyordu.[3199]

Batn-ı Ye’cec; Mekke’ye 3 mil yakınlıkta bir yer olup,[3200] onun neresinden bakılsa Mekke Hareminin dikili taşları görünür.

Peygamberimiz Aleyhisselâm silahlara sahip olmak üzere, 200 kişiyi de orada bıraktı ve başlarına da Ensardan Evs b. Havlî’yi dikti.[3201]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Merru’z-zahran’a gelip konduğu zaman, sahabiler, kendileri hakkında müşriklerin “Onlar, zayıflıktan, geceleri hiç uyuyamıyorlarmış!” dediklerini işittikleri için:

“Keşke yük develerimizden bazısını kesseydik, etinden yiyip çorbasından içseydik de, yarın sabah o Kureyş cemaatinin yanına olanca gücümüz ve zindeliğimizle varsaydık!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Böyle yapmayınız! Azıklarınızdan, kalanları, benim yanımda toplayınız!” buyurdu.

Azıkları topladılar ve deriden sofralar üzerine yaydılar ve yediler.

Her biri, dağarcıklarında kalanları da kurtlara, kuşlara bıraktılar.[3202]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kureyş Temsilcileriyle Konuşması

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Batn-ı Ye'cec'de ashabıyla birlikte bulunduğu ve kurbanlık develerle silah yüklerinin oraya gelip kavuştukları sırada idi ki, Kureyş müşrikleri, Mikrez b. Hafs'ı, yanına Kureyşîlerden bazılarını katarak, Peygamberimiz Aleyhisselâma göndermişlerdi.

Kureyş temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselâmla buluşunca;

"Yâ Muhammed! Herhalde, bizim sana küçük veya büyük herhangi bir hıyanetimiz, vefasızlığımız haber verilmiş değildir.

Buna rağmen, Harem'e, kavminin yanına böyle silahla mı gireceksin?!

Halbuki, oraya, yolcu silahı olan, kınlarına sokulu kılıçlardan başkasıyla girmemek şartını kabullenmiş bulunuyordun!?" dediler.[3203]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Yine de öyledir! Biz oraya kınlarına sokulu kılıçlardan başkasıyla girecek değiliz![3204]

Onların (kavmimin) yanına da silahla girmeyeceğim![3205]

Ben çocukluğumda da, olgunluğumda da ancak vefakârlıkla tanınmışımdır.

Onların (kavmimin) yanına silah sokmak istiyor da değilim!

Fakat, silahların bana yakın bir yerde bulunmasını isterim!" buyurdu.[3206]

Mikrez b. Hafs:

"Zaten, senden beklenen, sana yaraşan da budur; iyilik ve vefakârlıktır!" dedi.[3207]

Mikrez b. Hafs'ın Durumu Müşriklere Duyuruşu ve Kâbe Tavafı İçin Mekke'nin Boşaltılışı

Mikrez b. Hafs, acele Mekke'ye, adamlarının yanına döndü[3208] ve:

"Muhammed, Mekke'ye silahla girmeyecektir.

O, bize vermiş olduğu söz ve şart üzerinde duruyor!" dedi.[3209]

Mikrez Peygamberimiz Aleyhisselâmdan bu haberi getirince, Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Mekke'yi boşalttılar, dağ başlarına çıkıp gittiler[3210] ve:

"Ne onu, ne de onun ashabını görmeyelim!" dediler.[3211] Müşrik ulularının, böyle Mekke'den çıkıp gitmeleri, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne karşı besledikleri düşmanlıktan; Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabının Beytullah'ı tavaflarını görmeye katlanamamalarından; kin, kızgınlık ve kıskançlıklarından ileri geliyordu.[3212]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Muhacir Sahabilerine Emir ve Tavsiyeleri ve Mekke'ye Girişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Mekke'ye girmek için hazırlandığı sırada, Muhacir sahabilerine:

"Kavminiz olan Kureyş müşrikleri, yarın sizi görmek isteyeceklerdir. Onlar sizi muhakkak güçlü ve dayanıklı görmelidirler" buyurdu[3213] ve kurbanlık develerin de öne geçirilip Zî Tuvâ'ya götürülmesini ve orada bırakılmasını emretti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, devesi Kasvâ'nın üzerinde, sahabileri de kılıçlarını kuşanmış, Peygamberimiz Aleyhisselâmı ortalarına almış oldukları halde, yüksek sesle:

"Lebbeyk! Allâhümme lebbeyk! Lebbeyk! Lâ şerîke leke lebbeyk! İnnel hamde ve'n nîmete leke vel mülke lâ şerîke lek!" diye telbiye ederek Zî Tuvâ'ya kadar ilerlediler.[3214]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zî Tuvâ'ya gelince, durdu.

Sonra, yine, kendisi devesi Kasvâ'nın üzerinde bulunduğu ve Kasvâ'nın yuları Abdullah b. Revâha'nın elinde olduğu, Müslümanlar da çevresinde yürüdükleri halde, Hacun tepeciği üzerine çıkılan Seniye'den, yokuştan Mekke'ye girdiler.[3215]

Zaten, Mekke'ye giriş, Mekke'nin yukarısındaki Bathâ'daki Seniyetü'l-ulyâ'dan; Mekke'den çıkış da, Mekke'nin aşağı tarafındaki Seniyetü's-süflâ'dan yapılır.[3216]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’nin gölgelik barakalarına gelinceye kadar telbiyeye devam etti.[3217] Umrede, Mescid-i Haram’a girilince, telbiye kesilir.[3218]

Abdullah b. Revâha’nın Recez Söyleyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın Önünde Yürümesi ve Hâşim Oğulları Çocuklarının Sevinçlerinden Koşuşmaları

Abdullah b. Revâha; Peygamberimiz Aleyhisselâmın devesi Kasvâ’nın yularını çekerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın önünde yürümekte ve:

“Ey kâfirlerin dölleri! Onun (Resûlullahın) yolundan çekiliniz! Çekiliniz ki, Rahman olan Allah ona Kur’ân’ı indirmiştir.

Her hayır ve iyilik, Resûlullah’ta ve onun yolundadır!

En hayırlı ölüm de, onun yolunda çarpışarak ölmektir!

Ben, onun gerçekten Resûlullah olduğuna şehadet etmişimdir.

Yâ Rab! Ben onun sözlerine, buyruğun üzere, inanmış; onun sözlerini kabul etmenin ilahî bir gerçek olduğunu anlamışımdır!

Kur’ân’ın Allah tarafından indirildiğini inkâr ettiğinizde, başları boyun ve gövdelerden ayıran, dosta dostunu unutturan darbeleri size indirdiğimiz gibi, onun mânâsını inkâr ettiğinizde de, size darbeler indiririz!” diyerek recez söylemekte idi.[3219]

Peygamberimiz Aleyhisselâmı sevinçle karşılayan Haşim oğullarının küçük çocukları ise, Peygamberimiz Aleyhisselâmın gâh önünden, gâh arkasından koşuşmakta idiler.[3220]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselâm ve Ashabı Hakkındaki Konuşmaları

Kureyş müşrikleri, geçen yıl Hudeybiye’de muahede yapıldığı sıralarda, birbirlerine:

“Burunları kurtlanıp ölesiye kadar, Muhammed’i de, ashabını da kendi hallerine bırakınız![3221]

Yanımızdan çıkıp gittikten sonra, Muhammed'in ashabı yoksulluğa ve hastalığa uğramışlar![3222]

Muhammed ve ashabı, darlık, yokluk ve sıkıntı içinde imişler![3223]

Yanınıza bir cemaat gelecek ki, Yesrib'in (Medine'nin) humması (sıtması) onları çok zayıf düşürmüş![3224]

Yesrib'in humması, Muhammed'i de, ashabını da çok zayıflatmış![3225] Onlar, zayıflıktan, geceleri hiç uyuyamıyorlarmış!"[3226] diyerek konuşmaktan geri durmamakta idiler.

Yüce Allah, müşriklerin bütün bu konuşmalarını Peygamberimiz Aleyhisselâma bildirmiştir![3227]

Müşriklerin ileri gelenleri, Peygamberimiz Aleyhisselâmla Müslümanları görmemek için dağ başlarına çıkmışlardı.[3228]

Mekkeli halkın erkek, kadın, çoluk çocukları ise, Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabını seyretmek için Dârü'n-Nedve'de sıralanmışlardı.[3229]

Bazıları da, Hicr (Hatîm)'in bir tarafında oturmakta idiler.[3230]

Beytullah'ın Silkelene Silkelene Çalımlıca Tavaf Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mescid-i Haram'a girince, omuz ihramının bir ucunu sağ koltuğunun altından alıp sol omuzunun üzerine attı ve sağ omuzunu açtı. Sonra da:

"Bugün kendisini şu müşriklere güçlü ve zinde gösterecek olan er kişileri Allah rahmetiyle yarlıgasın, esirgesin![3231]

Sakın Kureyş cemaati sizde bir gevşeklik ve eksiklik görmesinler![3232]

Müşriklerin gücünüzü görmeleri için, Beytullah'ı tavafın ilk üç devresinde remel yapınız!" buyurdu.[3233]

Yani, tavafın ilk üç devresinde omuzlarını açık bulundurmalarını;[3234] adımlarını kısaltıp omuzlarını silkeleyerek hızlıca ve çalımlıca,[3235] iki

rükün arasında ise ağır ağır yürümelerini ashabına emir buyurdu.[3236]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kasvâ'ya bindi.

Abdullah b. Revâha, Kasvâ'nın yularından tuttu.

Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâm gibi, sağ omuzlarını açtılar, tavaf için sıralandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hacerü'l-Esved'e yaklaştı. Elindeki değneğin ucuyla ona dokunarak istilam etti[3237] ve değneğin ucunu öptü.[3238]

Sahabiler de, Hacerü'l-Esved'e ellerini ve yüzlerini sürdüler.[3239]

Kâbe'yi tavafa, silkelene silkelene, hızlıca ve çalımlıca dolaşmaya başladılar.[3240]

Kabe'nin Yemen köşesine eriştiler; oradan, Hacerü'l-Esved köşesine kadar ağır ağır yürüdüler.

Sonra, tekrar, Yemen köşesine kadar, silkelene silkelene, çalımlıca ve hızlıca; oradan, Hacerü'l-Esved köşesine kadar ağır ağır yürüdüler. Üç tavafı böylece yaptılar.[3241]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mecsid-i Haram'a yürüyerek girdiği, tavaf ve koşmaları yaya olarak yaptığı da rivayet edilir.[3242]

Abdullah b. Revâha, tavafta da recez okumaya başlayınca, Hz. Ömer, ona:

"Sen Resûlullah Aleyhisselâmın önünde, Allah'ın Hareminde bu şiiri söyleyip duracak mısın?!" dedi.[3243]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ömer'e:

"Ona engel olma! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; onun sözleri, bu Kureyş müşriklerine ok yağdırmaktan daha çabuk, daha çok tesirlidir![3244] İbn Revâha! Devam et!" buyurduktan sonra,[3245] Abdullah b. Revâha'ya:

"'Allah'tan başka hiçbir ilah ve mabud yoktur! Bir olan O'dur!

Va'dini gerçekleştiren O'dur!

Bu kuluna yardım eden O'dur!

Askerlerini güçlendiren O'dur!

Toplanmış olan kabileleri bozguna uğratan da yalnız O'dur!' de!" buyurdu.

Abdullah b. Revâha bunu söylemeye başlayınca, Müslümanlar da onun söylediği gibi söylemeye başladılar.[3246]

Müslümanların Tavafta Yaptıkları Remellerin Müşrikleri Hayal Kırıklığına Uğratması

Müslümanlar tavafın üç dolaşımında remel yaptıkları, silkelene silkelene, çalımlıca ve hızlıca yürüdükleri zaman, müşrikler:

"Demek, Medine'nin humması onları hiç de zayıflatmamış![3247] Demek, bunlar hâlâ zinde, sapasağlam imişler![3248] Size, bunların sıtmadan zayıf düştükleri anlatılmıştı. Halbuki, bunlar, bizden daha zinde, daha diridirler![3249] Baksanıza! Bunlar, yürümeye razı olmuyorlar, kanaat etmiyorlar da, geyiklerin sıçrayışı, zıplayışı gibi sıçrıyorlar!" dediler.[3250]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Tavafta Okudukları ve Okunmasını Tavsiye Buyurdukları Dualar

Tavafın geri kalan dört dolaşımı ise, ağır ağır yürünerek yapıldı.[3251]

Peygamberimiz Aleyhisselâm tavafta Hacerü'l-Esved köşesine geldikçe, orada durup Hacerü'l-Esved'e elindeki değnekle işaret etmekte ve tekbir getirmekte idi.[3252]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Kâbe'yi tavaf ederken, Yemen köşesinde 'Allâhümme innî es'elüke'l-afve vel âfiyete fid dünyâ vel âhire! Rabbenâ âtinâ fid dünyâ ve fil âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr!' diye dua eden kişiye, vazifeli yetmiş melek 'Amîn' derler" buyurdu.[3253]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, tavaf sırasında, Hacerü'l-Esved'le Hatîm arasında:

"Rabbenâ âtinâ fid dünyâ ve fil âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr!" diyerek dua ettiği de işitilmiştir.[3254]

Tavaf Namazı Kılınışı ve Sa’y Yapılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kâbe’yi yedi defa tavaf ettikten ve iki rekat namazı kıldıktan sonra, sa’y yapmak üzere Safâ tepeciğine gitti.[3255]

Safâ tepeciği ile Merve tepeciği arasında, yine, Kasvâ’nın üzerinde olduğu halde, yedi kere sa’y yaptı.

Yedincisinde, Merve üzerinde sa’yini tamamladı.[3256]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Safâ ile Merve arasında sa’y yaparken Kasvâ’yı hızlandırması, Kureyş müşriklerine, güçlülüğünü ve zindeliğini -ashabı gibi- göstermek içindi.[3257]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Safâ ve Merve Tepeciklerindeki Tekbir, Tehlil ve Duaları

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Safâ ve Merve tepeciklerinde durdukları zaman üç kere tekbir getirmiş, üç kere “Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh. Lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr” demiş ve dua etmiştir.[3258]

Ashabdan Abdullah b. Ebi Evfâ der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâmla birlikte umre yaptığımız zaman, kendisi, Kâbe’yi tavaf etti. Onun yanında, biz de tavaf ettik.

O Makam-ı İbrahim’in arkasında namaz kıldı. Biz de, onun yanında (tavaf namazı) kıldık.[3259]

O, Safâ ile Merve arasında sa’y yaptı.[3260] Biz, onu Mekkeli müşriklerin ve onların akılsız delikanlılarının herhangi bir şeyle rahatsız etmelerinden koruduk![3261]

Ona hiçbir kimse bir şey yapamadı.”[3262]

Kurbanların Kesilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, sa’y’ini Merve’de tamamladığı zaman, kurban kesmek için orada durdu ve:

“Burası, kurban kesim yeridir. Mekke’nin her caddesi de, kurban kesim yeridir” buyurdu ve kurbanını orada, Merve’de kesti.[3263]

Müslümanlara da, kurbanlarını kesmelerini emretti.

Deve bulan, deve kesti. Bulamayanların da, sığır kesmelerine müsaade edildi.[3264] O sırada, bir adam, Mekke’ye sığır getirmişti. Sığır kesecek olanlar da, ondan sığır alıp kestiler.[3265]

Hudeybiye’de bulunmuş olanlar, kesilen kurbanlara ortak oldular. Hudeybiye seferine katılmamış olanlar ise, kurban kesmediler.[3266]

Kurban Kesiminden Sonra Tıraş Olunuşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Merve’de kurbanını kestikten sonra, orada saçını kazıttı.[3267]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın saçını kazıyan, Hıraş b. Ümeyye idi.

Bu işi yapanın Ma’mer b. Abdullah el-Adevî olduğu da rivayet edilir.[3268]

Müslümanlar da tıraş oldular.

Ye’cec’deki Sahabilerin Umrelerini Yapmak Üzere Getirilip Yerlerine Başkalarının Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ye’cec vadisinde bulunan sahabilerinin de gelip umrelerini yapmaları için, Müslümanlardan bazılarının Ye’cec’deki silahları beklemeye gitmelerini emretti.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu emri hemen yerine getirildi.[3269]

Kâbe Üzerinde Okunan Ezanın Müşrikleri Tedirgin Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm Bilal-i Habeşî’ye emretti, Kâbe’nin üzerinde öğle ezanını okuttu.[3270]

Bilal-i Habeşî’nin ezanını işitince, Kureyş müşriklerinden İkrime b. Ebu Cehil:

“Allah, Ebu’l-Hakem’e [Ebu Cehil’e], bu kölenin söylediğini işittirmemek lütfunda bulunmuştur!” dedi.

Safvan b. Ümeyye:

“Allah’a şükürler olsun ki; bunları görmeden önce, babamı alıp götürdü!” dedi.

Halid b. Esîd de:

“Allah’a şükürler olsun ki; babamı öldürdü de, o bugünü, Ümmü Bilal’in oğlu Bilal’in Kâbe’nin üzerine dikilip anırdığı (hâşâ) zamanı görmedi!” dedi.

Süheyl b. Amr ile yanında bulunan kişiler ise, bu ezanı işittikleri zaman, yüzlerini kapadılar![3271]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’de Bulunduğu Müddetçe Çadırdan Başka Yerde Oturmayışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’de üç gün oturdu.[3272]

Mekke evlerinden hiçbir evin çatısı altına girmedi.

Zaten, seferlerinde evlerde oturmazdı.

Bu umre seferinde de, Mekke’den ayrılıncaya kadar, Ebtah’ta kendisi için kurulmuş bulunan deri çadırda kaldı.[3273]

Hz. Abbas’ın Tavsiye ve Teklif Ettiği Hz. Meymûne’yi Peygamberimiz Aleyhisselâmın Zevceliğe Kabul Edişi

Hz. Meymûne; Hz. Abbas’ın zevcesi Ümmü’l-Fadl ile Hz. Cafer’in zevcesi Esmâ binti Umeys’in kızkardeşi olup,[3274] İslâmiyetten önce Mes’ud b. Amr es-Sakafî ile evli iken ondan ayrılıp Ebu Rühm b. Abduluzzâ ile evlenmiş; Ebu Rühm’ün ölümü ile de dul kalmıştı.[3275]

Hz. Abbas, Hz. Meymûne’yi Peygamberimiz Aleyhisselâma övmüş;[3276] Peygamberimiz Aleyhisselâm da umre için Medine’den yola çıkmadan önce, Ebu Râfi’ ile Ensardan bir zâtı (Evs. b. Havlî’yi) dünürlük etmek üzere Mekke’ye göndermiş bulunuyordu.[3277]

Peygamberimiz Aleyhisselâm umre için yola çıkıp Cuhfe’de bulunduğu sırada da, Hz. Abbas’la buluşunca, Hz. Abbas:

“Yâ Rasûlallah! Meymune binti Hâris dul kaldı. Onu kendine zevceliğe alsana” demişti.[3278]

Hz. Meymûne, Peygamberimiz Aleyhisselâmın kendisiyle evlenmek istediği haberini deve üzerinde bulunduğu sırada alınca:

“Deve de, üzerindeki de Resûlullah Aleyhisselâmındır!” dedi.[3279]

Kendisini Peygamberimiz Aleyhisselâma bağışladı[3280] ve gereğinin yapılmasını da, kızkardeşi Ümmü’l-Fadl’a, o da zevci Hz. Abbas’a bıraktı. Bunun üzerine, Hz. Abbas, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan 400 dirhem mehir alarak Hz. Meymûne’yi Peygamberimiz Aleyhisselâma nikâhladı.[3281]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’de Üç Gün Daha Kalma Teklifinin Müşriklerce Kabul Edilmeyişi

Hudeybiye anlaşmasına göre; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’de kalacağı üç günlük müddet dolmuş bulunuyordu.[3282]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kureyş müşriklerine:

“İsterseniz, zevcemle evlenme törenini yapmak üzere burada üç gün daha oturayım ve çekeceğim düğün ziyafetine sizi de çağırayım” diye Hz. Osman’la haber saldı.[3283]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu vesile ile onları kendisine ısındırmak istemişti.

Kureyş müşrikleri, Hz. Ali’nin yanına geldiler ve:

“‘Artık yanımızdan ayrılıp git! Müddet dolmuştur!’ diye sahibine söyle!” dediler.[3284] Peygamberimiz Aleyhisselâma Hz. Ali ile haber saldılar.[3285]

Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabını Mekke’den çıkarma işini Huvaytıb b. Abduluzzâ’ya havale etmişlerdi.[3286]

Huvaytıb b. Abduluzzâ ile Süheyl b. Amr, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler.[3287]

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medineli Müslümanların meclislerinden bir mecliste oturup konuşuyor ve yanında da Sa’d b. Ubâde

bulunuyordu.[3288]

Kureyş temsilcileri:

“Yâ Muhammed![3289] Müddetin dolmuştur! Çık, git artık yanımızdan!” dediler.[3290]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben sizden bir kadını nikâhlamıştım. Onunla evlenme törenini yapıncaya kadar bırakılmamdan size ne zarar gelirdi?[3291]

Ne olurdu, beni bıraksaydınız da, evlenme törenimi aranızda yapsaydım, sizin için yapacağımız düğün yemeğimizde de bulunsaydınız?

Böyle yapmak, size düşmez, yaraşmaz mıydı?” dedi.

Kureyş temsilcileri:

“Senin düğün yemeğinde bulunmak, bize gerekmez![3292]

Bize ne sen, ne de düğün yemeğin gerek![3293]

Hemen çık git artık yanımızdan![3294]

Yâ Muhammed! Allah aşkına söyle! ‘Toprağımızdan muhakkak çıkıp gideceksin!’ diye aramızda seninle muahede yapmadık mı?

İşte, o üç günlük müddet de dolmuştur!” dediler.

Sa’d b. Ubâde, onların Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı böyle kaba ve sert konuştuklarını görünce, son derecede kızdı[3295] ve Süheyl b. Amr’a:

“Ey anasının bilmem nesini yiyesice![3296] Sen yalan söylüyorsun! Burası ne senin toprağındır, ne de senin babanın toprağıdır![3297] Resûlullah Aleyhisselâm, buradan, kendisi istemedikçe çıkmaz![3298] Vallahi, o buradan ancak muahedeye uyarak rızasıyla çıkar gider. Yoksa, zorla çıkıp gitmez!” dedi.

Sa’d b. Ubâde’nin bu sözleri üzerine, Huvaytıb b. Abduluzzâ ile Süheyl b. Amr sustular ve sindiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümsedi, sonra da:

“Ey Sa’d! Konak yerimizde, kavmimizden bizi ziyarete gelenleri incitme!” buyurdu.[3299]

Akşama Kadar Mekke'yi Terketmelerinin Müslümanlara Duyuruluşu ve Yola Çıkılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Müslümanlardan hiç kimse burada akşamlamayacak, yola çıkacaktır!" diyerek göç halkına seslenmesini Ebu Râfi'e emir buyurdu.[3300]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, hemen devesine bindi. Derlenip toparlanabilen Müslümanlarla birlikte Mekke'den ayrılarak Serif mevkiinde konakladı.

Arkadan gelen Müslümanlar da orada toplandılar, tamamlandılar.[3301]

Hz. Meymûne'nin Mekke'den Çıkarılıp Serif'e Getirilişi ve Evlenme Töreninin Serif'te Yapılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke'den ayrılmadan önce, Ebu Râfi'i Hz. Meymûne'nin göç hazırlığını görüp Serif'e getirmekle görevlendirmişti.[3302]

Ebu Râfi' akşama kadar Hz. Meymûne'nin işiyle uğraştı. Akşamleyin, Peygamberimiz Aleyhisselâmın arkasından, Hz. Meymûne ve yanındakiler de yola çıktılar.

Yolda, Anâ' mevkiinde, müşriklerin ayaktakımlarıyla karşılaştılar. Onlar, Peygamberimiz Aleyhisselâma[3303] ve Hz. Meymûne'ye[3304] dil uzatmaya başladılar.

Ebu Râfi', onlara:

"Siz bizden ne istiyorsunuz?!

İşte, vallahi, süvariler ve silahlar, Batn-ı Ye'cec'de bekliyor![3305]

Siz anlaşmayı bozmak mı istiyorsunuz?!" deyince, müşrikler başlarını önlerine eğdiler, hemen dönüp gittiler.[3306]

Ebu Râfi' ve yanında bulunanlar Batn-ı Ye'cec'e vardılar. Oradaki süvarilerle birlikte, bütün gece yola devam ederek Serif'e geldiler.[3307]

Hz. Meymûne'nin Mekke'de yapılamayan evlenme töreni Serif'te yapıldı.[3308]

Fetih ve Umre Hakkındaki İlahî Vaadlerin Gerçekleşmesi

Yüce Allah, Hudeybiye muahedesinden sonra indirdiği âyette (Feth: 27) vaad buyurduğu fethi Hayber'i fethettirmek sûretiyle yerine getirdiği gibi, Resûlünün umre hakkında gördüğü rüyayı da yaptırdığı bu umre ile doğru çıkarmıştır.[3309]

Hz. Hamza'nın Kızı Ümâme'nin Medine'ye Getirilişi

Hz. Hamza'nın kızı Ümâme, Mekke'de bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke'ye vardığı sırada, Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Amcamızın biricik yetim kızını müşriklerin arasında ne diye bırakalım?" demiş, Peygamberimiz Aleyhisselâm da bu teklifi olumsuz karşılamamıştı.[3310]

Hz. Ali, Ümâme'yi erkeklerin arasında Kâbe'yi tavaf ederken görüp elinden tutarak Hz. Fâtıma'nın yanına getirmiş:[3311]

"Amcanın kızı senin yanında dursun!" demiş,[3312] Hz. Fâtıma'nın hevdecine koymuştu.[3313]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Mekke'den ayrılırken de, Ümâme:

"Amca! Amca!" diye seslenerek Peygamberimiz Aleyhisselâmın arkasından koşmuştu.[3314]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onu Mekke'den Medine'ye getirmişti.[3315]

Ümâme'ye Kimin Bakması Gerekeceğinin Belirlenişi

Zeyd b. Hârise ile Hz. Cafer ve Hz. Ali, Ümâme'ye bakmak için isteklendiler.

Aralarında tartışmaya başladılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu hususta, aralarında kendisinin hüküm vereceğini bildirdi ve:

“Ey Cafer! Ümâme’yi görüp gözetmeye, sen daha lâyıksın! Çünkü, onun teyzesiyle evli bulunuyorsun! Kadın, ne teyzesi, ne de halası üzerine nikâhlanıp gelemez!” buyurdu, Ümâme’yi Hz. Cafer’in görüp gözetmesine hüküm verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm bu hükmü verince, Hz. Cafer sevincinden ayağa kalkıp, Peygamberimiz Aleyhisselâmın çevresinde, tek ayağı üzerinde seke seke yürümeye başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Cafer! Nedir bu?!” diye sordu.[3316]

Hz. Cafer:

“Bu, Habeşlilerin sevinçlerinden krallarına yaptıklarını gördüğüm bir şeydir.[3317]

Yâ Rasûlallah! Necaşî de bir kimseden hoşlandı mı, kalkar, onun çevresinde, tek ayağı üzerinde seke seke yürürdü!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ümâme’yi, Hz. Ümmü Seleme’nin oğlu Seleme b. Ebu Seleme ile evlendirmiştir.[3318]

***

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Umre seferinden Zilhicce ayında Medine’ye dönmüştür.[3319]

3175 Fîruzâbâdî, 2/99.
3176 İbn Esîr, Nihâye, 3/297.
3177 Mâlik, 1/347, Ahmed b. Hanbel, 3/316, Tirmizî, Sünen, 3/270.
3178 Ahmed b. Hanbel, 1/387, Tirmizî, Sünen, 3/15, Nesâî, 5/115.
3179 Mâlik, 1/346, Ahmed b. Hanbel, 2/246, Müslim, 2/983, Tirmizî, Sünen, 3/272, Nesâî, 5/115.
3180 İbn Sa’d, 2/170, 171, Ahmed b. Hanbel, 3/134, Müslim, 2/916, Ebu Davud, 2/205, 206, Tirmizî, 3/180, İbn Mâce, 2/999, Hâkim, 3/50.
3181 Vâkıdî, Megâzî, 2/731, İbn Sa’d, 2/120.
3182 İbn Kayyım, 2/168, İbn Kesîr, Bidâye, 4/227, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 7/383.
3183 Vâkıdî, Megâzî, 2/732, Zürkânî, 2/254.
3184 Vâkıdî, Megâzî, 2/731, İbn Sa’d, 2/120, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 7/383, Kastallânî, Mevâhib, 1/184, Diyarbekrî, 2/62.
3185 İbn İshak, İbn Hişam, 4/12, Belâzurî, Ensâb, 1/353.
3186 İbn Sa’d, 2/120, İbn Seyyid, 2/149.
3187 Belâzurî, Ensâb, 1/353.
3188 Vâkıdî, Megâzî, 2/732, İbn Sa’d, 2/121, Belâzurî, Ensâb, 1/353, Taberî, Târîh, 3/101.

3189 Vâkıdî, 2/732, İbn Sa’d, 2/120, 121, Belâzurî, Ensâb, 1/353.
3190 Vâkıdî, Megâzî, 2/732,733.
3191 Vâkıdî, Megâzî, 2/733, İbn Sa’d, 2/121.
3192 Vâkıdî, Megâzî, 2/733, İbn Sa’d, 2/121, Diyarbekrî, 2/62.
3193 Buhârî, Sahîh, 2/145.
3194 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Sa’d, 2/121.
3195 Zürkânî, 2/255.
3196 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Sa’d, 2/121, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231.
3197 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231, Halebî, 2/780, Zürkânî, 2/255.
3198 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Sa’d, 2/121, İbn Kesîr, Bidâye 4/231, Diyarbekrî, 2/62, Zürkânî, 2/255.
3199 İbn Kayyım, 2/168.
3200 İbn Esîr, Nihâye, 5/291.
3201 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, 735, İbn Sa’d, 2/121, Diyarbekrî, 2/62, Zürkânî, 2/255.
3202 Ahmed b. Hanbel, 1/305, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231.
3203 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231, Halebî, 2/780, Zürkânî, 2/255.
3204 Vâkıdî, Megâzî, 2/734.
3205 İbn Kesîr, Bidâye 4/231, Halebî, 2/780, Zürkânî, 2/255.
3206 Taberî, Târîh, 3/101.
3207 İbn Kesîr, Bidâye, 4/231, Halebî, 2/780, Zürkânî, 2/255.
3208 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231, Halebî, 2/780, Zürkânî, 2/255.
3209 Vâkıdî, Megâzî, 2/734.
3210 Vâkıdî, 2/734, İbn Sa’d, 2/121, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231 Zürkânî, 2/255.
3211 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, İbn Kesîr, Bidâye, 4/231.
3212 İbn Seyyid, 2/148, Zürkânî, 2/255.
3213 Diyarbekrî, 2/62, Halebî, 2/780, 781, Zürkânî, 2/255.
3214 Vâkıdî, Megâzî, 2/734, 735, İbn Sa’d, 2/121, İbn Kesîr, Bidâye, 4/23, Diyarbekrî, 2/62, 63, Zürkânî, 2/255.
3215 Vâkıdî, Megâzî, 2/735, İbn Sa’d, 2/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/184.
3216 Ahmed b. Hanbel, 2/142, Buhârî, Sahîh, 4/111.
3217 Vâkıdî, Megâzî, 2/735, İbn Sa’d, 2/121.
3218 Mâlik, 1/343.
3219 İbn İshak, İbn Hişam, 4/13, Vâkıdî, Megâzî, 2/736, İbn Sa’d, 2/121, Nesâî, 5/212, Taberî, Târîh, 3/106, İbn Esîr, Kâmil, 2/227, İbn Kesîr, Bidâye, 4/228, 229, 231, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 7/383, 384, Kastallânî, Mevâhib, 1/184, 185, Diyarbekrî, 2/63, Halebî, 2/783, 784, Zürkânî, 2/255, 257.
3220 Buhârî, Sahîh, 2/204, Nesâî, 5/212.
3221 İbn Kesîr, Bidâye, 4/232.
3222 Belâzurî, Ensâb, 1/353.
3223 İbn İshak, İbn Hişam, 4/12, İbn Esîr, Kâmil, 2/227, İbn Kesîr, Bidâye, 4/232.
3224 İbn Sa’d, 2/123, Buhârî, Sahîh, 5/86, Müslim, 2/923, Ebu Davud, 2/178, Nesâî, 5/230, Kastallânî, Mevâhib, 1/185.
3225 Ahmed b. Hanbel, 1/306.
3226 Ahmed b. Hanbel, 1/305.
3227 Ebu Davud, 2/178, Nesâî, 5/230, 231.
3228 İbn Kesîr, Bidâye, 4/231.

3229 İbn İshak, İbn Hişam, 4/12, Taberî, Târîh, 3/100, İbn Esîr, Kâmil, 2/227, İbn Kesîr, Bidâye, 4/227.
3230 İbn Sa'd, 2/123, Müslim, 2/923, Nesâî, 5/231.
3231 İbn İshak, İbn Hişam, 4/12, 13, Taberî, Târîh, 3/100, İbn Esîr, Kâmil, 2/227.
3232 Ahmed b. Hanbel, 1/305.
3233 İbn Sa'd, 2/123, Ahmed b. Hanbel, 1/306, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229, 231, Kastallânî, Mevâhib, 1/185.
3234 İbn Kesîr, Bidâye, 4/229, 231, İbn Kayyım, 2/168.
3235 İbn Sa'd, 2/123, Buhârî, Sahîh, 4/161, 5/86, Müslim, 2/923, Ebu Davud, 2/178, Nesâî, 5/231, İbn Kayyım, 2/168, İbn Seyyid, 2/148, Kastallânî, Mevâhib, 1/185.
3236 Nesâî, 5/231.
3237 Vâkıdî, Megâzî, 2/735, İbn Sa'd, 2/121.
3238 İbn Mâce, 2/983.
3239 Vâkıdî, Megâzî, 2/735, 736, İbn Sa'd, 2/121.
3240 İbn İshak, İbn Hişam, 4/13.
3241 İbn Mâce, 2/984.
3242 İbn İshak, İbn Hişam, 4/12, 13.
3243 Nesâî, 5/212, Diyarbekrî, 2/63, Halebî, 2/784.
3244 Nesâî, 5/212, Diyarbekrî, 2/63, Halebî, 2/784.
3245 İbn Sa'd, 2/122.
3246 İbn Sa'd, 2/122, Halebî, 2/784, Zürkânî, 2/257.
3247 İbn Sa'd, 2/123, Ahmed b. Hanbel, 1/306.
3248 Nesâî, 5/231.
3249 Müslim, 2/923, Ebû Davud, 2/178.
3250 Ahmed b. Hanbel, 1/305.
3251 İbn İshak, İbn Hişam, 4/13, İbn Mâce, 2/984.
3252 Buhârî, Sahîh, 2/162, 163, 166.
3253 İbn Mâce, 2/985.
3254 İbn Ebi Şeybe, 4/108.
3255 Buhârî, Sahîh, 2/160, 163, 165-166, İbn Mâce, 2/996.
3256 Vâkıdî, Megâzî, 2/736, İbn Sa'd, 2/122.
3257 Buhârî, Sahîh, 2/171, 5/86, Müslim, 2/923, Tirmizî, Sünen, 2/217, Nesâî, 5/243.
3258 Nesâî, 5/240.
3259 Ahmed b. Hanbel, 4/355, İbn Mâce, 2/995,996.
3260 Ahmed b. Hanbel, 4/355.
3261 Ahmed b. Hanbel, 4/355, Buhârî, Sahîh, 5/86, Zürkânî, 2/257.
3262 Ahmed b. Hanbel, 4/311, İbn Mâce, 2/96.
3263 Vâkıdî, Megâzî, 2/736, İbn Sa'd, 2/122, Kastallânî, Mevâhib, 1/181, Diyarbekrî, 2/63.
3264 Vâkıdî, Megâzî, 2/737.
3265 Vâkıdî, Megâzî, 2/737, Halebî, 2/785.
3266 Vâkıdî, Megâzî, 2/736, Zürkânî, 2/259.
3267 İbn Sa'd, 2/122.
3268 Vâkıdî, Megâzî, 2/737.
3269 Vâkıdî, 2/740, İbn Sa'd, 2/122, Kastallânî, 1/195, Diyarbekrî, 2/63.
3270 Vâkıdî, Megâzî, 2/738, İbn Sa'd, 2/122.

3271 Vâkıdî, Megâzî, 2/737, 738, İbn Kesîr, Bidâye, 4/232.
3272 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, İbn Sa'd, 2/122, Taberî, Târîh, 3/100, İbn Esîr, Kâmil, 2/227.
3273 Vâkıdî, Megâzî, 2/740.
3274 İbn Abdilberr, 4/1915, 1916.
3275 İbn Sa'd, 8/132, Hâkim, 4/30.
3276 İbn Hacer, İsâbe, 4/142.
3277 İbn Sa'd, 8/132, 133, Zehebî, Siyer, 2/170.
3278 İbn Abdilberr, 4/1916, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/273, Diyarbekrî, 2/64.
3279 Süheylî, 7/29, İbn Kesîr, Bidâye, 4/233.
3280 İbn Sa'd, 8/132, Hâkim, 4/33, İbn Abdilberr, 4/1916 İbn Kesîr, Bidâye, 4/233.
3281 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, İbn Sa'd, 2/122.
3282 Hâkim, 4/31, İbn Kesîr, Bidâye, 4/234.
3283 Diyarbekrî, 2/64.
3284 İbn Kesîr, Bidâye, 4/234.
3285 İbn Esîr, Kâmil, 2/227.
3286 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14.
3287 Vâkıdî, Megâzî, 2/739, İbn Sa'd, 2/122.
3288 Vâkıdî, Megâzî, 2/739, İbn Kayyım, 2/169, Diyarbekrî, 2/63,64.
3289 İbn Abdilberr, 4/1917.
3290 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, Vâkıdî, Megâzî, 2/739, İbn Sa'd, 2/122, Taberî, Târîh, 3/100, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229.
3291 İbn Kayyım, 2/169, Diyarbekrî, 2/64.
3292 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, Vâkıdî, Megâzî, 2/739, 740, Taberî, Târîh, 3/100, Hâkim, 4/31.
3293 İbn Abdilberr, 4/1917.
3294 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, Vâkıdî, Megâzî, 2/740, Taberî, Târîh, 3/100, Hâkim, 4/31, İbn Abdilberr, 4/1917, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229.
3295 Vâkıdî, Megâzî, 2/740, Halebî, 2/33.
3296 İbn Abdilberr, 4/1917, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229, Diyarbekrî, 2/64.
3297 Vâkıdî, Megâzî, 2/740, İbn Kayyım, 2/169, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229, Diyarbekrî, 2/64, Halebî, 2/783, Zürkânî, 2/262.
3298 İbn Abdilberr, 4/1917-1918, Diyarbekrî, 2/64.
3299 Vâkıdî, 2/740, Diyarbekrî, 2/64, Halebî, 2/783, Zürkânî, 2/242.
3300 Vâkıdî, 2/740, İbn Sa'd, 2/122, Halebî, 2/783.
3301 Vâkıdî, Megâzî, 2/740, İbn Sa'd, 2/122.
3302 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14.
3303 Vâkıdî, Megâzî, 2/740, İbn Kayyım, 2/169, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229.
3304 Halebî, 2/783.
3305 Vâkıdî, Megâzî, 2/740, Halebî, 2/783.
3306 Halebî, 2/783.
3307 Vâkıdî, Megâzî, 2/740.
3308 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, Vâkıdî, Megâzî, 2/741, İbn Sa'd, 2/122.
3309 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, İbn Kesîr, Bidâye, 4/89.
3310 Vâkıdî, Megâzî, 2/738, İbn Sa'd, 8/158, 159.
3311 İbn Sa'd, 4/35.
3312 Ahmed b. Hanbel, 1/98, İbn Kayyım, 2/171, İbn Kesîr, Bidâye, 4/234.

3313 İbn Sa’d, 4/35.
3314 Ahmed b. Hanbel, 1/98, İbn Kayyım, 2/171, İbn Kesîr, Bidâye, 4/235 Kastallânî, Mevâhib, 1/185, Diyarbekrî, 2/63, 64, Halebî, 2/785.
3315 Ahmed b. Hanbel, 1/98.
3316 Vâkıdî, Megâzî, 2/738, 739, İbn Sa’d, 8/159, 160.
3317 İbn Sa’d, 4/35, 36.
3318 Vâkıdî, Megâzî, 2/739, İbn Sa’d, 8/160.
3319 İbn İshak, İbn Hişam, 4/14, İbn Kesîr, Bidâye, 4/234.

ONUNCU BÖLÜM

YENİ SEFERLER, YENİ İHTİDALAR

Ahrem b. Ebi’l-Avcâ’ın Süleym Oğullarına Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Ahrem b. Ebi’l-Avcâ’ın Süleym oğullarına gönderilişi, Hicretin 7. yılında, Zilhicce ayında, umre yapılarak Medine’ye dönüşten sonra idi.[3320]

Süleym oğullarının yurtları; Hayber yakınında ve Necd’in yukarılarında idi.

Süleym oğulları, Süleym ve Nar harreleri ile Vâdi’l-kurâ ve Teymâ’da otururlardı.[3321]

Nahl ovası ile Nakra arasındaki Cemum da, Süleym oğullarının yurtlarındandı[3322]

Seferin sebebi; Süleym oğullarını İslâmiyete davet idi.[3323]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Süleym oğullarından Ahrem b. Ebi’l-Avcâ’ı, 50 kişilik askerî bir birliğin başına geçirerek İslâmiyete davet etmek üzere Süleym oğullarına yolladı.

Süleym oğulları hesabına casusluk yapan bir adam da, bu askerî birliğe katılmış bulunuyordu.

Mücahidler Medine’den ayrıldıkları zaman, Süleym oğullarının casusu, kavminin yanına bunlardan önce yetişip, 50 kişilik askerî bir birliğin kendilerinin üzerine gelmekte olduğunu haber verdi ve onları uyardı.

Süleym oğulları, çok sayıda asker topladılar ve çarpışmak için hazırlandılar.

İslâm mücahidleri onları, onlar da İslâm mücahidlerini gördüler.

Ahrem b. Ebi’l-Avca’, gidip Süleym oğullarını İslâmiyete davet etti.

Süleym oğulları:

“Senin davet ettiğin şey bize gerekmez!” dediler.

Ahrem’in sözlerini dinlemediler. Müslümanlara ok yağdırmaya başladılar.

Bir müddet oklarla çarpışıldı.

Kendilerine yeni yardımcılar gelince, Süleym oğulları Müslümanları her taraftan kuşattılar, ortalarına aldılar, Müslümanlarla en şiddetli bir şekilde çarpıştılar.

İslâm mücahidlerinin hemen hepsi şehit oldu.

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Birlik kumandanı Ahrem de, ağır yaralar alarak şehitler arasına düştü.[3324] Süleym oğulları, onu öldü sanarak bıraktılar.[3325]

Ahrem, ayılıp şehitler arasından kalktı, yavaş yavaş Medine yolunu tuttu.[3326]

Arkadaşlarından sağ kalabilenler de, onunla birlikte Medine’ye girdiler.[3327]

Ahrem’in sağ kalan arkadaşları iki veya ikiden fazla olup, Medine’ye gelirken Ahrem’e yardım ettiler.[3328]

Ahrem’in Medine’ye gelişi, Hicretin 8. yılında Safer’in ilk gününde idi.[3329]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kızı Hz. Zeyneb’in Vefatı

Peygamberimiz Aleyhisselâmın kızı Hz. Zeyneb, Hicretin 8. yılının başında vefat etti.[3330]

Yüce Allah, ondan razı olsun!

Hz. Zeyneb’in vefatının sebebi; deve üzerinde hevdeç içinde Mekke’den Medine’ye hicreti sırasında, Kureyş müşriklerinden Hebbar b. Esved’le Fihrî bir arkadaşının Zî Tuvâ’da mızrakla vurup devesinden kaya üzerine düşürmesiyle karnındaki çocuğunun düşerek kendisinin hastalanmış olması idi.[3331]

Hz. Zeyneb akan kan yüzünden hastalandı ve vefatına kadar da bu hastalıktan kurtulamadı.[3332]

Hz. Zeyneb'in Yıkanışı, Kefenlenişi, Cenaze Namazının Kılınışı ve Kabre Konuluşu

Hz. Zeyneb'i, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcelerinden Hz. Sevde ve Hz. Ümmü Seleme ile Peygamberimiz Aleyhisselâmın dadısı Ümmü Eymen Bereke ve Ensar kadınlarından Ümmü Atiyye yıkadı.[3333]

Hz. Zeyneb'i yıkarlarken, Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların yanlarına varıp:

"Onu yıkamaya, sağ tarafından ve abdest âzâlarından başlayınız!

Su ve sidrle tek sayıda; üç veya beş, ya da yedi kere, hatta gerekli görürseniz, bundan da fazla yıkayınız!

Sonuncusunda, suya kâfur, yahut kâfurdan biraz koku koyunuz!

Yıkama işini bitirip boşalınca, bana bildiriniz!" buyurdu.

Yıkayıcılar, Hz. Zeyneb'in saçlarını taradılar, üçe ayırıp her birini bir bukle yaptılar.

Buklelerden ikisi, Hz. Zeyneb'in yan taraflarındaki, biri de ön tarafındaki saçlarındandı.

Yıkayıcılar, yıkama işini bitirdiklerini bildirince, Peygamberimiz Aleyhisselâm onlara hıkvesini (beline bağladığı fotasını) verip:

"Bunu Zeyneb'e iç gömleği yapınız!" buyurdu.[3334]

Sonra, Hz. Zeyneb'in cenaze namazını kıldı.[3335] Düşünceli ve üzüntülü olarak onun kabrinin içinde indi ve biraz durduktan sonra, sevinerek dışarı çıktı ve:

"Zeyneb'in zayıflığını düşünüp, ona kabir sıkıntısını ve hararetini hafifletmesini Yüce Allah'tan diledim. Yüce Allah da, bu dileğimi kabul buyurup, ona bunları hafifletti" buyurdu.[3336]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Zeyneb'i ilk defa olarak üzerinde taşındığı serirle kabre koydu. Kabre de, damadı, Hz. Zeyneb'in zevci Ebu'l-Âs'ın yardımıyla indirdi.[3337]

Amr b. Âs'ın Müslüman Oluşu

Amr b. Âs'ın Soyu, Künyesi ve Kişiliği

Amr b. Âs'ın soyu, Peygamberimiz Aleyhisselâmın soyu ile Ka'b b. Lüeyy'de birleşir.

Amr b. Âs'ın künyesi, Ebu Abdullah, Ebu Muhammed'dir.

Annesi, Nâbiga Selma binti Harmele'dir.[3338]

Babası Âs b. Vâil, Kureyşîlerin eşrafındandı.[3339]

İmam Şa'bî'ye göre; Amr b. Âs Arapların dört dahisinden, cin fikirlisinden birisi olup, karışık ve içinden çıkılmaz sorunları çözmekte maharetli idi.[3340] Hz. Ömer, bir kimsenin aklını ve görüşünü zayıf gördüğü ve beğenmediği zaman:

"Ben seni de, Amr b. Âs'ı da yaratanın Bir olduğuna şehadet ederim!" der ve bununla, Allah'ın zıtlar yaratıcılığını anlatmak isterdi.[3341]

Amr b. Âs, şairdi ve Kureyşîlerin Cahiliye devrinde süvarilerindendi.[3342]

Kendisi, kısa boylu idi.[3343]

Amr b. Âs der ki:

"Ben, Müslümanlıktan inatla yüz çevirici bir kimse idim.

Bedir savaşında müşriklerle birlikte bulundum ve kurtuldum.

Sonra, Uhud savaşında bulundum ve kurtuldum.

Kendi kendime:

'Vallahi, Muhammed Kureyşîleri yenecektir!' dedim.

Halk ile düşüp kalkmayı azalttım.

Vaht mevkiindeki mallarımın başına döndüm, onlarla uğraşmaya başladım.

Bunun için, ne Hudeybiye'de, ne de Hudeybiye'de yapılan anlaşmada bulundum.

Resûlullah Aleyhisselâm anlaşma yapıp Medine'ye, Kureyşîler de Mekke'ye döndüler.

Ve yine, kendi kendime:

‘Gelecek yıl, Muhammed ashabıyla birlikte gelip Mekke’ye girecektir! Artık, ne Mekke, ne de Taif, benim için, oturulacak bir yer değildir. Buralardan çıkıp gitmekten daha iyisi yoktur!’ dedim.

İslâmiyete büsbütün düşman kesildim! Bütün Kureyşîler Müslüman olacak olsalar, ben hiçbir zaman Müslüman olmam sanıyordum.[3344]

O zaman, insanlardan Resûlullah Aleyhisselâma olduğu kadar kin ve hınç beslediğim bir kimse bulunmadığı gibi, bir fırsatını bulup onu öldürmemden daha makbulü de yoktu![3345]

Hendek savaşından kabilelerle birlikte döndüğümüz sıralarda idi ki, Kureyşîlerden, kavmimden bazı adamları topladım. Ki, onlar benim her husustaki görüşümü benimserler, sözlerimi dinlerlerdi.[3346]

Onlara:

‘Aranızda benim mevkiim, yerim nasıldır?’ diye sordum.[3347]

‘Sen bizim görüş sahibi, koruyucu, uğurlu ve işi bereketli bir adamımızsın!’ dediler.[3348]

Onlara:

‘İyi biliniz ki; vallahi, ben Muhammed’in işinin muhakkak her işten üstün gelen bir işe dönüşeceğini görüyor ve bu yolda bir şey düşünmüş bulunuyorum!’ dedim.

Bana:

‘Nedir o düşündüğün şey?’ diye sordular.

Onlara:

‘Düşündüm ki; Necaşî’nin yanına gidip onun yanında bulunalım.

Eğer biz Necaşî’nin yanında bulunduğumuz sırada Muhammed, kavmimiz olan Kureyşîlere galip gelirse, Muhammed’in eli altında bulunmamızdan, Necaşî’nin eli altında bulunmamız, bizim için daha iyi, daha yeğdir!

Şayet kavmimiz olan Kureyşîler Muhammed’e galip gelecek olurlarsa,[3349] hemen yanlarına döneriz.[3350] Onlardan da, bize ancak hayır ve iyilik gelir!’ dedim.[3351]

‘İşte, yerinde olan görüş budur!’ dediler.

Onlara:

‘Öyle ise, Necaşî’ye hediye edilecek şeyi yanımıza toplayınız!’ dedim.

Necaşî’ye yapılacak hediyenin en makbulü ve sevimlisi, yurdumuzda çıkan meşindi.

Pek çok meşin toplayıp yükledikten sonra, yola çıktık.

Nihayet, Necaşî’nin yanına vardık.

Vallahi, bizim Necaşî’nin yanına vardığımız sırada, Amr b. Ümeyye ed-Damrî de oraya çıkageldi.[3352]

Resûlullah Aleyhisselâm, onu Cafer ve arkadaşlarının işi[3353] ve Ümmü Habibe binti Ebu Süfyan’ı kendisine nikâhlaması için, yazdığı bir mektupla göndermişti.[3354]

Amr b. Ümeyye Necaşî’nin yanına girdi. Sonra, yanından dışarı çıktı.

Arkadaşlarıma:

‘Bu, Amr b. Ümeyye’dir! Eğer Necaşî’nin yanına girersem, onu kendisinden isterim. Bana teslim ederse, öldürürüm!

Bunu yaptığımı, Muhammed’in elçisini öldürmeyi başardığımı Kureyşîler işitirlerse, sevinirler!’ dedim.

Necaşî’nin yanına girdim. Her zaman yaptığım gibi, önünde yere kapandım.

Necaşî, bana:

‘Merhaba, hoşgeldin dostum!’ dedi ve:

‘Bana memleketinden bir şeyler hediye edecek misin?’ diye sordu.

‘Evet, ey hükümdar! Sana birçok meşin hediye edeceğim!’ dedim ve sonra da, hediye edilecek meşinleri kendisine yaklaştırdım.

Meşinler, Necaşî’nin çok hoşuna gitti.[3355]

Necaşî, meşinlerden bir kısmını ayırıp devlet adamları ve kumandanları arasında bölüştürdü.

Geri kalanının belli bir yere konulmasını, yazılıp saklanmasını emretti.

Necaşî’nin neşelendiğini görünce:[3356]

‘Ey hükümdar! Ben senin yanından bir adamın çıktığını gördüm ki, o bize düşman bir adamın elçisidir! Onu bana teslim et de, öldüreyim!

Çünkü, o eşrafımızdan ve hayırlılarımızdan bazı kişileri öldürmüştür![3357]

Ben, ona rastlayınca, boğazını sıkıp dayak attım!’ dedim.[3358]

Necaşî, benden bu sözleri işitince,[3359] kızdı.

Sonra, elini uzatıp burnuma öyle bir çarptı ki, burnum kırıldı sandım![3360]

Burnumun deliklerinden fışkıran kan, elbiseme sıçradı! Üzerime zillet ve mahcubiyet çöktü![3361]

Eğer o sırada yer benim için yarılsaydı, korkumdan, yerin dibine girerdim!

Sonra, kendimi toparladım ve:

‘Ey hükümdar! Vallahi, bundan hoşlanmayacağını bilseydim, onu senden istemezdim!’ dedim.

Necaşî:

‘Ey Amr! Demek, sen Musa ve İsa Peygambere gelmiş olan Nâmûs-u Ekber (Cebrail)’in kendisine gelip durduğu bir zâtın elçisini, öldürmek üzere sana vermemi istiyorsun hâ?![3362]

Vallahi, eğer onu öldürmüş olsaydın, sizden sağ bir kimse bırakmazdım!

Resûlullahın elçisi öldürülür mü hiç?!’ dedi.[3363]

Allah, kalbimi, üzerinde bulunduğum hali birden değiştirdi.[3364] Kalbimi İslâmiyete açtı.[3365]

Kendi kendime:

‘Araplar da, Arap olmayanlar da İslâmiyet gerçeğini tanımaktalar! Sen ise hâlâ ona muhalefet edip durmakta ve karşı koymaktasın!?’ dedim.[3366] Kendimi kınadım.[3367]

Necaşî’ye:

‘Ey hükümdar! O gerçekten böyle bir peygamber midir?

Sen, onun böyle Resûlullah olduğuna şehadet ediyor musun?’ diye sordum.[3368]

Necaşî:

‘Yazıklar olsun sana ey Amr![3369]

Evet! Ben onun Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğuna şehadet ediyorum!

Sen benim sözümü dinle de, Ona tâbi ol!

Çünkü, vallahi O muhakkak hak üzeredir ve kendisine karşı koyan herkese galip gelecektir! Musa Peygamberin Firavun’a galip geldiği gibi!’ dedi.

‘Öyleyse, sen benim Ona İslâmiyet üzerine bey’atımı alır mısın?’ dedim.

Necaşî:

‘Olur!’ dedi ve elini uzattı.

Ona İslâmiyet üzerine bey’at ettim.[3370]

Necaşî, benim için büyük bir tas (leğençe) getirtti. Burnumun kanını yıkattı. Bana yeni bir elbise giydirdi.

Çünkü, burnuma dolan kanı silerek elbisemi kirletmiştim.

Bundan sonra, Necaşî’nin yanından ayrılıp arkadaşlarımın yanına vardım.

Arkadaşlarım, Necaşî’nin bana verdiği elbiseyi görünce, çok sevindiler ve:

‘Dostun Necaşî’den istediğin şeyi de koparabildin mi?’ diye sordular.

Onlara:

‘Kendisiyle daha ilk buluşmada dileğimi dile getirmeyi uygun bulmadım. Yanına tekrar varacak, dileğimi söyleyeceğim!’ dedim.[3371]

‘Yerinde olan, senin görüşündür’ dediler.[3372]

Müslüman olduğumu sakladım, arkadaşlarıma açmadım.[3373]

Amr b. Ümeyye’nin yanına gittim, boynuna sarılıp onu kucakladım, o da boynuma sarılıp beni kucakladı.[3374]

Bir işim için ayrılıyormuşum gibi, arkadaşlarımın yanından ayrıldım. Doğruca, gemilerin bulunduğu yere, iskeleye vardım.

Orada, ağaç (kereste) yüklenmiş bir gemi buldum. Ona bindim.

Şuaybe’ye varınca, ağaçları (keresteleri) orada boşalttılar.

Ben de, Şuaybe'den ayrıldım.

Yanımda bir miktar harçlığım vardı. Bir deve satın alıp Medine'ye gitmek üzere yola çıktım. Merru'z-zahran'ı geçtim.

Hedde'de bulunduğum sırada idi ki, iki kişinin, benden biraz önce geçip bir konak yeri aradıklarını gördüm.

Onlardan birisi çadırın içinde bulunuyor, diğeri ise ayakta durarak binit hayvanlarını tutuyordu.

Dikkatlice baktığımda, bir de ne göreyim? Halid b. Velid![3375]

'Ebu Süleyman hâ?!' dedim.

'Evet!' dedi.[3376]

Kendisine:

'Ey Ebu Süleyman! Sen nereye ve ne için gitmek istiyorsun?' diye sordum.[3377]

Halid:

'Vallahi, tutulacak yol belli oldu, iş aydınlandı: Bu zât, muhakkak peygamberdir!

Vallahi, ben hemen gidip Müslüman olacağım!

Daha ne zamana kadar ve ne diye bekleyip duracağım?![3378]

Aklı başında olan kimselerden, Müslümanlığa girmeyen kalmadı. Vallahi, biz böyle oturup duracak olursak, sırtlanların inlerinde yakalandıkları gibi, Muhammed de bizi boyunlarımızdan yakalayacaktır!' dedi.

Ona:

'Vallahi, ben de Muhammed'in yanına gitmek ve Müslüman olmak istiyorum' dedim.

O sırada, Osman b. Talha çadırdan dışarı çıktı ve bana:

'Merhaba=Hoşgeldin!' dedi.

Üçümüz, bir yerde konakladık.

Sonra, birlikte yoldaşlık ederek Medine'ye geldik.

Ebu İnebe kuyusunda bir adamın bize rastladığı sırada 'Yâ Rebah! Yâ Rebah!' diyerek bağırdığını hâlâ unutmamışımdır.

Adamın bu sözünü hayra yorduk ve yolumuza devam ettik.

Adamın bize tekrar bakıp:

‘Mekke, artık şu ikisinden sonra, yakasını, idaresini bize vermiştir!’ dediğini işittim.

Sanırım ki; o bu sözüyle beni ve Halid b. Velid’i kasdetmişti.

Adam hemen ardına dönüp koşarak Mescide kadar gitti. Zannımca, bizim geldiğimizi Resûlullah Aleyhisselâma müjdelemeye gitmişti. Zan ve tahmin ettiğim gibi de olmuş.

Harre mevkiinde develerimizi ıhdırdık. Üzerimize temiz elbiselerimizi giydik. Sonra, ikindi ezanı okundu.

Kalkıp Resûlullahın yanına vardık. Resûlullahın yüzü parıl parıl parlıyordu.

Müslümanlar çevresini sarmışlardı.

Bizim Müslüman olmamıza sevinmekte idiler.[3379]

Resûlullah Aleyhisselâm, bizleri görünce:

‘Mekke, ciğerpârelerini kucağınıza attı!’ buyurdu.[3380]

Önce, Halid b. Velid bey’at etti, Müslüman oldu.

Sonra, Osman b. Talha bey’at etti, Müslüman oldu.

Sonra da ben vardım. Vallahi, kendimi birden Resûlullahın önüne oturmuş buldum! Kendisine karşı utancımdan dolayı, başımı kaldırıp yüzüne bakamadım![3381]

‘Yâ Rasûlallah! Sağ elini aç da, sana bey’at edeyim’ dedim.

Resûlullah elini açınca, ben elimi geri çektim!

Resûlullah:

‘Sana ne oldu ey Amr?!’ diye sordu.

‘Bey’at için şart koşmak istiyorum?’ dedim.

Resûlullah:

‘Nedir şartın?’ diye sordu.

‘Şartım; geçmişteki günahlarımın bağışlanıp yarlıganmasıdır![3382]

Yâ Rasûlallah! Ben, geçmişte olan günahlarım bağışlanmak, yarlıganmak üzere sana bey'at edeceğim!' dedim.[3383]

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Ey Amr! Bey'at et![3384] Şüphe yok ki, İslâmiyet daha önce olanları siler, yok eder. Hicret de daha önce olanları siler, yok eder![3385]

Hacc da daha önce işlenmiş günahları yıkar, yok eder!' buyurdu.[3386]

Ben, geçmişte işlediğim ve gelecekte işleyeceğim günahlarım bağışlanıp yarlıganmak üzere bey'at etmeyi içimden geçirmiştim.

Halbuki, bey'at ettiğim zaman:

'Geçmişte işlediğim günahlarım bağışlanmak üzere' dedim de, 'gelecekte işleyeceğim günahlarım' demeyi unuttum.[3387] Aklıma gelmedi.[3388]

İnsanlardan hiçbiri, bana, Resûlullah Aleyhisselâmdan daha sevgili ve ondan daha yüce olmamıştır![3389]

Vallahi, Müslüman oluşumuzdan beri, mühim işlerde Resûlullah Aleyhisselâm beni ve Halid b. Velid'i ashabının hiçbirinden ayırmadı.[3390]

Bey'attan sonra, ben Mekke'ye döndüm.[3391]

Amr b. Âs'ın Müslümanlığı Kabulde Gecikmesinin Sebebi

Amr b. Âs'a:

"Sen akıllı, aklı başında bir adamdın. İslâmiyeti kabulde seni geciktiren ne idi?" diye sorulmuştu.

Amr b. Âs şu cevabı verdi:

"Biz, bizden önceki kuşaktan, yaşlı başlı, bize hakim bir toplulukla birarada bulunuyorduk.

Onlar karşılıklı dağlar arasındaki bir dağ yolunu tutup gittiler.

Biz de ovaya çıkıncaya kadar, onlara uyduk:

Onlar Peygamber Aleyhisselâmı inkâr ettiler. Onlarla birlikte, biz de inkâr ettik!

O zaman, işimiz üzerinde hiç düşünmedik. Sadece onları taklit ettik.

Onlar ölüp gidince, iş bizlere kaldı.

Peygamber Aleyhisselâmın işine bakıp gerçekliği belli olunca, İslâmiyet sevgisi kalbime düştü.

Herkes Kureyşîlerin işleri hakkında yardımlarına koşup dururken, onlar benim ağırdan almaya, geri kalmaya başladığımın farkına vardılar, kendilerinden, bir genci bana gönderdiler.

Genç, bana:

‘Yâ Ebâ Abdillah! Kavmin, senin Muhammed’e meylettiğini sanıyor’ dedi.

Ona:

‘Ey kardeşimin oğlu! Eğer bende ne olduğunu öğrenmek istiyorsan, Hira dağının dibinde seninle buluşup konuşalım!’ dedim.

Orada buluştuk.

Ona:

‘Senin Rabbin, senden öncekilerin Rabbi ve senden sonrakilerin Rabbi olan Allah aşkına doğru söyle! Biz mi daha doğru yoldayız? Yoksa, Farslar ve Rumlar mı daha doğru yoldadırlar?’ dedim.

Genç:

‘Elbette, biz daha doğru yoldayızdır!’ dedi.

Ona:

‘Geçim hususunda biz mi daha genişiz? Yoksa, onlar mı daha geniştirler?’ diye sordum.

Genç:

‘Onlar daha geniştirler!’ dedi.

Ona:

‘Şu dünyada bir yararı olmayacaksa, doğru yolda onlara üstün olmamızın bize ne yararı vardır?

Kaldı ki, onlar dünyada bu ve diğer hususlarda bizden daha ileri ve üstündürler!

Bunun içindir ki, iyinin iyiliğinin karşılığını, kötünün de kötülüğünün karşılığını görmek üzere öldükten sonra dirilecekleri hakkında Muhammed’in söylemiş olduğu şeyin gerçekliği, içime, kalbime sinmiş bulunmaktadır.

İşte ey kardeşimin oğlu! Benim içime sinen, kalbime sinen bu gerçekten sonra, herhalde boş şeyler üzerinde direnip durmakta hayır yoktur!' dedim."[3392]

Halid b. Velid ile Osman b. Talha'nın Müslüman Oluşu

Halid b. Velid'in Soyu, Künyesi ve Kişiliği

Halid b. Velid'in soyu, Peygamberimiz Aleyhisselâmın soyu ile Mürre b. Ka'b'da birleşir.[3393]

Halid b. Velid'in künyesi Ebu Süleyman ve Ebu'l-Velid'dir.

Annesi; Lübâbetü's-suğra binti Hâris olup, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Meymûne ile Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü'l-Fadl, Lübâbe'nin kızkardeşi idi.

Halid b. Velid, Cahiliye çağında, Kureyşîlerin eşrafındandı.

Savaşlarda, askerî araç ve gereçlerle ilgilenme, ordunun çadırlarını kurdurma ve süvari birliği kumandanlığı gibi önemli görevler kendisine verilmişti.[3394]

Kureyşîlerin babayiğitlerindendi.[3395]

Osman b. Talha'nın Soyu ve Kişiliği

Osman b. Talha'nın soyu da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın soyu ile Kusayy'da birleşir.[3396]

Osman b. Talha'nın annesi Sülâfe binti Sa'd b. Şüheyd'dir.[3397]

Osman b. Talha, Kureyş müşriklerinin eşrafındandı.[3398]

Hicâbe (Kâbe'nin kapıcılığı, Kâbe'nin anahtarlarını taşıma ve saklama) görevi, Osman b. Talha'larda idi.[3399]

Osman b. Talha der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm Umretü'l-kazâ için Mekke'ye gelip girdiği zaman, Allah, kalbimin öteden beri bulunduğu hali değiştirdi. Bulunduğum o hali ki, işitmez, görmez, yarar veya zarar vermez, taştan yontulmuş putlara nasıl tapıp durduğumuzu düşündüm.

Bir de, Resûlullah Aleyhisselâmla ashabına ve onların gidişatlarına ve kendilerini dünyadan nasıl alıkoyduklarına baktım da, bunun te'siri altında kaldım ve kendi kendime:

'Şu kavmin amelinin karşılığı, öldükten sonra, muhakkak, sevab ve mükâfat olacaktır!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselâmı Ebtah'taki konak yerine gitmek üzere Benî Şeybe kapısından çıkarken gördüğüm zaman, yanına varmayı ve elini tutup Müslüman olmayı istedimse de, bu benim için mümkün olmadı. Resûlullah Aleyhisselâm Medine'ye dönmek üzere Mekke'den ayrıldıktan sonra ona gitmeyi tasarladım..."[3400]

Halid b. Velid de der ki:

"Yüce Allah, benim hayrımı dilediği zaman, kalbime İslâmiyet sevgisini düşürdü. Beni, hayır ve şerri anlayacak hale getirdi.

Kendi kendime:

"Ben," dedim, "Muhammed'e karşı, her savaş yerinde bulundum.

Bulunduğum savaş yerinden hiçbirisi yoktu ki, dönerken, aykırı ve yanlış bir iş üzerinde bulunduğumu ve Muhammed'in muhakkak galip geleceğini içimde sezmiş olmayayım!

Resûlullah Aleyhisselâm Hudeybiye'ye çıkıp geldiği zaman, ben de, müşrik süvarilerinin başında yola çıktım. Usfan'da, Resûlullah Aleyhisselâmla ashabına yaklaşıp gözüktüm.

Resûlullah Aleyhisselâm bizden emin bir surette, ashabına öğle namazını kıldırıyordu.

Üzerlerine birden baskın yapmayı düşündükse de, gerçekleşmedi. Böyle olması da, hayırlı oldu.

Resûlullah Aleyhisselâm kalbimizden geçenleri sezmiş olmalı ki, ikindi namazını salât-ı havf (korku halinde namaz) olarak kıldırdı.

Bu, beni çok etkiledi.

Kendi kendime:

'Bu zât herhalde Allah tarafından korunuyordur!' dedim.

Birbirimizden ayrıldık.

Resûlullah, süvarilerimizin bulunduğu taraftan sağa yöneldi, sağ taraftaki yolu tutup gitti.

Hudeybiye’de Kureyşîlerle barış yapıp Kureyşîler onu öğle vaktinden geceye kadar olan vakitte geri çevirince:

‘Geride ne ve hangi şey kaldı ki?!

Nereye; Necaşî’ye mi gideceğim? Halbuki, o da Muhammed’e bağlanmış bulunuyor! Ashabı da, Onun yanında emniyet ve selamet içinde barınıp duruyor!

Yoksa, Herakliyus’un yanına gideyim de, dinimi bırakıp Hıristiyan mı olayım? Ya da Yahudiliğe mi gireyim?! Yahut, kendilerine tâbi olarak, İranlılar, Acemlerle birlikte mi oturayım?!

Yoksa, kavmimden sağ kalanlar arasında evimde mi oturayım?!’ diye kendi kendime söylendim, düşündüm durdum!

Ben bu düşünceler ve tereddütler içinde bulunduğum sırada Resûlullah Aleyhisselâm Umretü’l-kazıyye için Mekke’ye gelip girince, ondan gizlendim.

Kendisinin Mekke’ye girişini görmedim.

Kardeşim Velid b. Velid, Peygamber Aleyhisselâmla birlikte, Umretü’l-kazıyye için Mekke’ye girmişti.

Beni arayıp bulamayınca, bana bir mektup yazmış ve mektubunda şöyle demişti:

‘Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah’a hamd ü sena ve Resûlullaha salât ve selamdan sonra, derim ki:

Doğrusu ben, senin İslâmiyetten böyle tedirgin olmak ve yüz çevirip gitmekteki görüşün kadar şaşılacak bir görüş görmedim!

Halbuki, eğri yola gitmekten seni alıkoyacak bir aklın da var! Aklını kullansana!

İslâmiyet gibi bir dini kim bilmez, tanımaz olur?!

Resûlullah Aleyhisselâm seni bana sordu:

‘Halid nered併dir?’ dedi.

Ben de:

‘Allah onu getirir!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Onun gibi bir adam, İslâmiyeti bilmez ve tanımaz olabilir mi?

Keşke o bütün savaş ve çabalarını, Müslümanların yanında, müşriklere karşı gösterseydi, kendisi için ne kadar hayırlı olurdu!

Biz, kendisini başkalarına tercih eder, üstün tutardık’ buyurdu.

Ey kardeşim! En elverişli, en yararlı yerlerde kaçırmış bulunduğun fırsatlara acele yetiş!’

Bana kardeşimin bu mektubu gelince, Medine’ye gitmek için acele ettim.

İslâmiyete olan isteğim de arttı.

Resûlullah Aleyhisselâmın söyledikleri ise, beni çok ferahlattı.

Uyurken, rüyamda da çok dar, sıkıntılı ve kurak yerlerden, yemyeşil ve geniş bir yere çıktığımı görmüştüm.

Kendi kendime:

‘Bu rüya herhalde boş değil! Medine’ye varınca, bunu Ebu Bekir’e anlatır, yordururum!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâmın yanına gitmek için derlenip toparlandığım zaman, kendi kendime:

‘Acaba Resûlullaha kadar, bana kim arkadaş ve yoldaş olur?’ dedim.

Safvan b. Ümeyye’ye rastladım. Ona:

‘Yâ Ebâ Vehb! Sen bizim içinde bulunduğumuz durumu şöyle bir gözönüne getirsen ya?

Biz, ancak, bir azınlık ve yiyinti halindeyiz!

Muhammed ise, Araplara ve Arap olmayanlara galip gelmiş bulunuyor!

Muhammed’in yanına gitsek de, ona tâbi olsak olmaz mı?

Çünkü, Muhammed’in şerefi, bizim için de bir şeref teşkil eder!’ dedim.

Safvan, bu teklifime, karşı koymanın en ağırı ile karşı koydu ve:

‘Kureyşîlerden, benden başka hiç kimse kalmasa, yine de ben ona hiçbir zaman tâbi olmam!’ dedi.

Birbirimizden ayrıldık.

Kendi kendime:

‘Bu, kinci bir adamdır; kin güdüyor. Babası ve kardeşi Bedir savaşında öldürülmüş bulunuyor!’ dedim.

İkrime b. Ebu Cehil’e rastladım. Ona da Safvan’a söylediklerimin tıpkısını söyledim.

O da bana Safvan’ın söylediği gibi söyleyince, ona:

‘Bâri, sana açtığım şeyi gizli tut, açığa vurma!’ dedim.

İkrime:

‘Onu kimseye anmam!’ dedi.

Evime gittim. Hayvanımı dışarı çıkarmalarını emrettim. Hayvanıma bindim. Osman b. Talha ile buluşmak üzere yola çıktım.

Kendi kendime:

‘İşte bu, muhakkak bana yoldaş ve arkadaş olur!

Keşke maksadımı daha önce ona açsaydım!’ dedim.

Sonra da, baba soylarından (Uhud savaşında) öldürülmüş olanları hatırlayarak, maksadımı kendisine açıklamayı uygun görmedim.

Yine, kendi kendime:

‘Şu saatte hayvanımın üzerinde yola çıkmış iken, böyle şeyleri düşünmek, benim ne üstüme gerek!’ dedim. Olan biten işi ona söyledim ve:

‘Biz, ancak, deliğinde sıkışıp kalan ve üzerine yukarıdan kova ile su dökülünce dışarı fırlamak zorunda kalan bir tilki durumundayız!’ dedim.

Ona da, iki dostuma söylemiş olduklarımın tıpkısını söyledim.

Osman b. Talha, teklifimi tereddütsüz kabul ediverdi. Ona:

‘Sen bugün dur! Yarın, sabah vaktini kolla! Ben de yarın sabah vaktini kollayacağım. Şu hayvanım Mekke’nin Fahh vadisinde bulunacaktır’ dedim.

Kendisiyle Ye’cec’de buluşmaya söz verdim.

Eğer o benden önce gelirse, orada durup beni bekleyecekti. Ben ondan önce gelirsem, orada durup onu bekleyecektim.[3401]

Ertesi gün, seher vakti yola çıktık. Tan yeri ağarmadan Ye’cec’de buluştuk.

Kuşluk vakti Hedde’ye ulaştık.

Amr b. Âs'ı orada bulduk.

O, bize:

'Hoşgeldiniz kavmim!" dedi.

Biz de, ona:

'Sen de hoşgeldin!' dedik.

O, bize:

'Siz, nereye ve ne için gidiyorsunuz?' diye sordu.

Biz de, ona:

'Sen, ne için ve nereye çıkıp gidiyorsun?' diye sorduk ve:

'Biz İslâmiyete girmeye, Muhammed'e tâbi olmaya gidiyoruz!' dedik.

Amr b. Âs da:

'Beni getiren de budur![3402] Ben de ancak Müslüman olmak için geldim.[3403]

Vallahi, artık tutulacak yol belli oldu. İş iyice aydınlandı. Bu zât, muhakkak peygamberdir!

Vallahi, ben gidip Müslüman olacağım. Daha ne zamana kadar bekleyip duracağım?[3404]

Aklı başında olanlardan, Müslüman olmayan kimse kalmadı.

Vallahi, biz böyle oturup duracak olursak, sırtlanların inlerinde yakalandıkları gibi, Muhammed de bizi boyunlarımızdan tutup yakalayacaktır!' dedi."[3405]

Hep birlikte yoldaşlık ve arkadaşlık ederek Medine'ye geldiler.

Harre mevkiinin arkasında develerini ıhdırdılar.

Geldikleri Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm çok sevindi.

Üç arkadaş, elbiselerinin en iyilerini giydikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmla görüşmeye hazırlandılar.

O sırada, Halid b. Velid'in kardeşi Velid, gelip Halid b. Velid'e:

"Acele et! Çünkü, senin geldiğin Resûlullah Aleyhisselâma haber verilmiş, gelişin kendisini çok sevindirmiştir.

O şimdi sizleri bekliyor!” deyince, hareketlerini hızlandırdılar.[3406]

Resûlullah Aleyhisselâm, onları görünce, ashabına:

‘Mekke, ciğerpârelerini kucağınıza attı!” buyurdu.[3407]

Halid b. Velid, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına varırken, Peygamberimiz Aleyhisselâm ona gülümseyip duruyordu.

Halid b. Velid, Peygamberimiz Aleyhisselâma peygamberlik selamıyla selam verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onun selamına mukabele etti.

Halid b. Velid:

“Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına, senin de Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Halid b. Velid’e “Beri gel!” buyurduktan sonra:

“Sana hidayet eden, doğru yolu gösteren Allah’a hamd olsun!

Ben senin akıllı olduğunu biliyor, bunun er geç seni selamet ve hayra erdireceğini umuyordum!” buyurdu.

Halid b. Velid:

“Yâ Rasûlallah! Sen benim sana karşı açılan savaşların hepsinde -haktan inatla uzaklaşmış olarak- hazır bulunduğumu biliyorsun.

Benim bu yoldaki günahlarımı bağışlaması, yarlıgaması için Allah’a dua et!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İslâmiyet, kendisinden önce işlenmiş günahları keser atar!” buyurdu.

Halid b. Velid:

“Yâ Rasûlallah! Sen benim için böylece de dua etsen?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah’ım! Halid’in, kullarını Senin yolundan çevirmek için gösterdiği bütün çabalarından ileri gelen günahlarını bağışla!” diyerek dua etti.

Halid b. Velid:

“Vallahi, Müslüman olduğum günden beri, Resûlullah Aleyhisselâm, beni önemli işlerde ashabının hiçbirinden ayırmadı” demiştir.[3408]

Hicretin 8. yılında, Safer ayının ilk gününde,

Önce Halid b. Velid,

Sonra Osman b. Talha,

Ondan sonra da Amr b. Âs, Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at edip Müslüman olmuşlardır.[3409]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Halid b. Velid'e, evinin yanında bir yer verdi.[3410]

Savaşlarda da, kendisini süvari birliği kumandanlığında bulundurdu ve bu görevden hiç ayırmadı.[3411]

Osman b. Talha da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın vefatına kadar, Medine'de oturdu.[3412]

Galib b. Abdullah'ın Benî Mülevvahlara Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Kedid seferi, Hicretin 8. yılında Safer ayında idi.[3413]

Kedid; Mekke ile Medine arasında, bir suyu bulunan sert topraklı bir vadidir.[3414]

Mekke'ye, Medine'den daha yakındır. Mekke'ye 42 mildir, Usfan'la Emec arasındadır.[3415]

Hicretin 5. yılında, Peygamberimiz Aleyhisselâmı ve İslâmiyeti ortadan kaldırmak maksadıyla toplanıp Medine'yi kuşatan Arap kabileleri arasında Sakîf ve sair kabilelerle birlikte Kinane kabilelerinden de birçok aile toplulukları bulunuyordu.[3416]

- Abdi Menat b. Kinane oğulları: Leys, Di'l, Damrâ, Urebe kollarına;
- Leys b. Bekr b. Abdi Menat kabilesi: Âmir, Cünda', Sa'd kollarına;
- Âmir b. Leys kabilesi de: Ka'b, Şicc, Kays, Utvâre kollarına ayrılır.

İşte, Benî Mülevvah b. Ya'merler de; Benî Ka'b b. Âmir b. Leys b. Bekr b. Abdi Menat b. Kinanelerdendi.[3417]

Demek ki, Benî Mülevvahlar Benî Leyslere,[3418] Benî Leysler de Bekr b. Abdi Menat b. Kinanelere mensuptu.[3419]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hudeybiye'de kendisini sair Arap kabileleriyle başbaşa bırakmaları için Kureyş müşriklerine teklifte bulunmuş;[3420] on yıllık bir mütareke yapmıştı.[3421]

Hudeybiye musalahası sırasında, Kureyş müşrikleri temsilcileri:

"Bizim bu yoldaki taahhüt ve şartlarımız, bize katılacak olanlar için de aynen cari ve muteberdir!"[3422] dedikleri zaman, Kinanelerden Bekr oğulları:

"Biz Kureyşîlerin akdine ve ahdine girdik![3423] Biz Kureyşîlerin yanındayız!"[3424] diyerek Kureyşîlere sığınmışlar, emniyetlerini sağlamışlardı.

Kinanelerden Benî Leyslere mensup Mülevvah oğulları ise, muahede dışında kalmışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, büyük küçük, Arap olan olmayan İslâm düşmanlarını, önem derecelerine göre, te'dib hareketlerine başlamış bulunuyor; Benî Mülevvahlara da bir darbe indirip, İslâmiyete karşı direnişlerini kırmak gerekiyordu.

Cündüb b. Mekîs el-Cühenî der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm, Benî Kelb b. Avflardan biri olan Galib b. Abdullah el-Leysî'yi, bir askerî birliğin başında Benî Mülevvahlara gönderdi.

Ben de, gidenlerin içinde idim.

Resûlullah Aleyhisselâm, Kedid'de oturan ve Benî Leyslerden olan Benî Mülevvahlar üzerine her taraftan ve birden baskın yapmasını ona emir buyurdu."[3425]

Benî Mülevvahlar üzerine gönderilen birliğin mevcudu 19 kişi kadardı.[3426]

Cündüb b. Mekîs, anlatmaya devam ederek der ki:

"Yola çıktık.

Kudeyd’de bulunduğumuz sırada Hâris b. Malik b. Bersâ el-Leysî’ye rastladık, kendisini yakaladık.

‘Ben Müslüman olmak istiyorum ve Resûlullah Aleyhisselâma gitmekten başka bir maksatla da yola çıkmadım!’ dedi.

Ona:

‘Eğer sen gerçekten Müslüman isen, bir gece bir gündüz iple bağlanmak sana zarar vermez.

Eğer bundan başka türlü isen, senden emniyette kalmış bulunuruz!’ dedik.

Kendisini bir iple sıkıca bağladık. Sonra, arkadaşlarımızdan birisini (Süveyd b. Sahr’ı) onu beklemek üzere arkamızda bıraktık ve kendisine:

‘Eğer sana düşmanlığa ve galebe çalmaya kalkarsa, başını kes!’ dedik.[3427]

‘Dönülüp sana uğrayıncaya kadar da, burada onunla birlikte otur!’ diye emir verdik.[3428]

Sonra, yolumuza devam edip, güneş battığı sırada Kedid’e vardık. Vadinin bir köşesine sindik.

Arkadaşlarım beni gözcü (casus) olarak Benî Mülevvahlara gönderdi.

Gittim, su başlarında oturan cemaatin üzerine çıkaran tepeciğe kadar ilerledim.

Orada, bir müddet etrafa göz gezdirdim. Tepeciğin en yüksek noktasına kadar yükseldim. Tepe üzerinde yüzükoyun yatıp su başlarındaki cemaati gözetlemeye başladım ki, vallahi, Benî Mülevvahlardan bir adam, gölgeliğinden çıkıp, karısına:

‘Ben şu tepeciğin üzerinde bir karaltı görüyorum ki, bu günümün başında, ben bunu hiç görmemiştim.

Bir de sen bak ona! Gözlerinle araştır bakalım, bir şeyler görebilir misin?

Orada köpekler bazı şeyler tutup çekiştiriyor olmasın?’ dedi.

Kadın baktı ve:

‘Hayır! Vallahi, ben gözlerimle bir şey göremiyorum!’ deyince, adam:

‘Bana yayımı, iki okla getir, ver!’ dedi.

Kadın yayı iki okla birlikte ona götürüp verdi.

Adam bir ok attı. Vallahi, hiç şaşmadan, böğrüme saplandı.

Oku böğrümden yavaşça çıkarıp yere bıraktım. Yerimden hiç kımıldamadım.

Adam ikinci oku attı. Ok omuzumun başına saplandı!

Onu da yavaşça çıkarıp yere bıraktım. Yine, yerimden hiç kımıldamadım.[3429]

Adam:

'Eğer canlı, kımıldar bir hayvan[3430] veya yabancı bir kavmin gözcüsü (casusu) olsaydı,[3431] muhakkak kımıldardı.

Oklarım onu karıştırdı, altüst etti.

Sen, başarabilirsen, sabaha çıkınca, oklarımı orada bul, al, bana getir!

Köpeklerin etini çiğnemek bana gerekmez!' dedi, sonra çadırına girdi.[3432]

Benî Mülevvahların deve ve davar gibi yaylım hayvanları, yaylımdan döndüler.

Benî Mülevvahlar, sütlü davarları sağdılar, develeri suvarıp su başına ıhdırdılar.[3433]

Onları bir müddet kendi hallerine bıraktık.[3434] Sükûnete erince, uykuya daldılar.[3435]

Seher vakti girmişti.[3436]

Süvarilerimizi dağıtıp her taraftan onlara birden baskın yaptık.[3437]

Benî Mülevvahlardan, çarpışanları öldürdük.[3438]

Develeri,[3439] davarları[3440] iğtinam ederek sürdük,[3441] acele, geri döndük.[3442]

Medine'ye doğru inip gidiyorduk.[3443]

Benî Mülevvahların 'İmdad!' diye bağırıcısı onlara doğru koşarak gitti.

Benî Mülevvahlardan büyük bir topluluk, bize doğru gelmeye başladı.

Hâris b. Bersâ el-Leysî'ye ve arkadaşlarına uğrayıp onu ve arkadaşlarımızı yanımıza aldık.

Benî Mülevvahlar bize yetiştiler,[3444] çok yaklaştılar.[3445]

Onlarla aramızda, ancak Kudeyd vadisi vardı.[3446]

Bize doğru baktılar ve yöneldiler.

Yüce Allah, Kudeyd vadisinde Müslümanların imdadına yetişti.[3447] Vadiye, hiç görmediğimiz, bulutsuz, yağmursuz bir sel gönderdi.[3448]

Vallahi, o gün, selden önce ne bir bulut, ne de yağmur gördük!

Vadinin iki yanı, sel suyu ile doldu![3449]

Sel onlarla bizim aramıza gerildi, engel oldu.[3450]

Hiçbirinin seli geçip yanımıza gelmeye gücü yetmedi.[3451]

Benî Mülevvahların sadece durup bize bakıştıklarını gördüm.[3452]

O sırada, biz Kudeyd vadisinin üzerindeki Müşellel tepesine sığınmıştık.[3453]

Benî Mülevvahlardan hiçbiri seli geçip bizi takip etmeye imkân bulamadı. Onları geride bırakıp[3454] Medine'ye geldik."[3455]

Galib b. Abdullah'ın Fedek Çevresindeki Benî Mürrelere Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Benî Mürre seferi, Hicretin 8. yılında Safer ayında yapılmıştır.[3456]

Benî Mürrelerin yurdu, Fedek yakınında idi.

Benî Mürrelerin işleri güçleri, Fedek ile olurdu.[3457]

Hicretin 5. yılında, Peygamberimiz Aleyhisselâmı ve İslâmiyeti yok etmek için Kureyş müşriklerinden Ebu Süfyan b. Harb'in kumandası altında gelip Medine'yi kuşatan 10.000 kişilik ordular birliğinin 400 kişisi, Hâris b. Avf'ın kumandası altındaki Mürre oğulları idiler.[3458]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hicretin 7. yılında, Şaban ayında,[3459] 30 kişilik askerî bir birliği Beşir b. Sa'd'ın kumandası altında Mürre oğullarına göndermişti.[3460]

O sırada, Mürre oğulları, susuzluk yüzünden kışlık vadilerine çekilmiş bulunuyorlardı.[3461]

Beşir b. Sa'd, Mürre oğullarının orada bulabildikleri davar, deve ve sığırlarını iğtinam ederek onlara bir darbe indirmek istemiş, Medine'ye doğru yol almaya başlamıştı.

Bunu haber alan Mürre oğulları, Medine'ye yönelen İslâm birliğinin arkasından çok sayıda adamlar koşturmuşlar, geceleyin İslâm birliğine baskın yapmışlar, sabaha kadar çarpışıp Beşir b. Sa'd'ın arkadaşlarını şehit etmişler, içlerinden yalnız Ulbe ile şehitler arasında baygın bir halde bulunan Beşir b. Sa'd kurtulabilmişti.[3462]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Benî Mürreleri te'dib için, 200 kişilik askerî bir birlik hazırlayıp Zübeyr b. Avvam'ı göndereceği sırada Galib b. Abdullah el-Leysî Medine'ye gelince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zübeyr b. Avvam'a:

"Sen burada otur, kal!" buyurdu[3463] ve Zübeyr b. Avvam için bağladığı bayrağı Galip b. Abdullah'a verdi.[3464] Onu, 200 kişilik birliğin başında, Fedek'te oturan Benî Mürrelere yolladı.

Üsâme b. Zeyd, Ebu Mes'ud es-Sakafî, Ukbe b. Amr, Ucre, Huvayyısa b. Mes'ud ile Fedek'te Benî Mürrelerin elinden canını kurtarmış bulunan Ulbe b. Zeyd de, gönderilen bu birliğin içinde idiler.[3465]

İslâm mücahidlerinin parolaları "Emit! Emit!" sözü idi.[3466]

İslâm mücahidleri, Fedek'te Beşir b. Sa'd'ın ve arkadaşlarının vurulup şehid oldukları yere kadar vardılar.[3467]

Benî Mürrelere yaklaştılar.

Galib b. Abdullah, Benî Mürrelerin konak yerlerini keşfetmek üzere, Ulbe b. Zeyd'i, on kişilik bir gözcü birliğinin başında öncü olarak ileri gönderdi.

Bunlar, Benî Mürrelerden bir cemaatin konak yerlerini keşfe muvaffak olduktan sonra, dönüp gördüklerini Galib b. Abdullah'a bildirdiler.

Galib b. Abdullah, Benî Mürreleri geceleyin gözle görebilecekleri bir yere kadar mücahidlerle birlikte ilerleyip, orada durdu.

Benî Mürreler davarlarını sağdılar, develerini suvarıp su başına ıhdırdılar. Kendileri de istirahata geçtiler.

Galib b. Abdullah, ayağa kalkıp, Cenab-ı Hakk'a lâyık olduğu şekilde hamd ü senâda bulunduktan sonra, şöyle dedi:

"Ben size Bir olan, şerîki ve nazîri olmayan Allah'ın emirlerini yerine getirmeyi, yasakladıklarından da sakınmayı, bana da itaat etmenizi ve karşı gelmemenizi, hiçbir işte bana aykırı davranmamanızı tavsiye ederim. Çünkü, ancak, rey ve görüş sahibi olmayan kişiye itaat olunmaz.

Bana itaatsizlik etmeyiniz.

Çünkü, Resûlullah Aleyhisselâm:

'Benim kumandanıma itaat eden, bana itaat etmiş; ona itaatsizlik eden de, bana itaatsizlik etmiş olur!' buyurmuştur.

Binâenaleyh, siz ne zaman bana itaatsizlik ederseniz, Peygamberinize itaatsizlik etmiş olursunuz!"[3468]

Galib b. Abdullah, konuşmasını bitirdikten sonra, mücahidleri:

"Ey filan! Sen, filanla. Ey filan! Sen, filanla... arkadaş ve kardeşsin!

Herkes, arkadaşından ayrılmayacaktır!

Sizden biriniz yanıma dönünce, ona:

'Arkadaşın filan kişi, nerededir?' diye soracağım.

Sakın, bana:

'Ben onun nerede olduğunu bilmiyorum!' diye cevap vermeyesiniz!" diyerek birbirlerine kardeş ve arkadaş yaptı.[3469]

Benî Mürrelere Baskın Yapılışı

Mücahidler, Benî Mürrelere baskın yapmak üzere hazırlandılar.[3470]

Benî Mürrelerin konak yerlerini iyice gördüler.

Benî Mürreler, deve ve sığırlarını sulayıp, dinlenmeye başlamışlardı.

Galib b. Abdullah, mücahidlere:

“Ben tekbir aldığım zaman, siz de tekbir alınız!” dedi[3471] ve hemen tekbir aldı.

Mücahidler de tekbir aldılar, kılıçlarını sıyırdılar, sabahleyin erkenden baskın yaptılar.[3472]

Benî Mürrelerin erkekleri, mücahidleri karşıladılar.

Mücahidler onları kılıçtan geçirdiler.[3473]

Orada bulunan Benî Mürrelerin birçokları öldürüldü.[3474]

Mirdas b. Nehik’in Üsâme Tarafından Öldürülüşü

Birlik kumandanı Galib b. Abdullah:

“Üsâme b. Zeyd nerede kaldı?” diye sordu.

Geceden bir kısmı geçtikten sonra, Üsâme b. Zeyd geldi.

Galib b. Abdullah onu en ağır bir şekilde kınadı ve:

“Sana ne dediğimi bilmiyor musun?!” dedi.

Üsâme:

“Ben bana son derecede kızan bir adamın ardına düştüm. Kendisine yaklaşıp kılıcımı kaldırdığım zaman, ‘Lâ ilâhe illallah’ diyerek kelime-i tevhidi söyledi” dedi.

Galib b. Abdullah:

“O zaman, kılıcını kınına soktun mu?” diye sordu.

Üsâme b. Zeyd:

“Hayır! Vallahi, onun boyun damarını kesmedikçe, geri durmadım!” dedi.

Kumandan ve mücahidler:

“Vallahi, sen, buyurulmadığın kötü bir iş yaptın!?” dediler.

Üsâme, yaptığına çok pişman oldu, elleri yanlarına düştü![3475]

Üsâme’nin müşrik sanarak öldürdüğü kimse, Cüheynelerin Hurka kolundan Mirdas b. Nehik idi.[3476]

Kendisi, Benî Mürrelerin müttefiki idi.[3477]

Fedek halkından, bundan başkası Müslüman olmamıştı.

Galib b. Abdullah İslâm mücahidleriyle oraya gelince, Fedekliler hep kaçışmışlar, Mirdas b. Nehik ise, Müslümanlığına güvenerek kaçmamıştı.[3478]

Üsâme'nin Yaptığına Son Derecede Üzülüşü

Üsâme, adamı öldürünce, içinde son derecede üzüntü duydu.

Medine'ye gelinceye kadar, üzüntüsünden, yemek yiyemedi.[3479]

Hadise Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Üsâme! 'Lâ ilâhe illallah!' demiş olan bir adamı, öldürdün ha?![3480]

Demek, o 'Lâ ilâhe illallah!' dedi. Sen de onu öldürdün ha?![3481]

Demek, o 'Lâ ilâhe illallah!' dedikten sonra, onu öldürdün ha?!" buyurdu.[3482]

Üsâme:

"Yâ Rasûlallah! O bunu ancak silahtan korktuğu için söylemiştir![3483] O buna öldürülmekten kurtulmak için sığınmıştır!" dedi.[3484]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bâri, adamın kalbini yarsaydın da, bu sözü doğru mu, yalandan mı söylediğini de öğrenseydin ya?!" buyurdu.[3485]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Üsâme'ye bunları o kadar tekrarlayıp durdu ki, Üsâme'ye:

"Keşke bugünden önce Müslüman olmamış olsaydım da, Resûlullah Aleyhisselâmın bu itablarına uğramasaydım!" dedirtti.[3486]

Üsâme:

"Yâ Rasûlallah! Ben artık hiçbir zaman 'Lâ ilâhe illallah!' diyen kimseyi öldürmemek üzere Allah'a yemin ediyorum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Üsâme! 'Benden işittikten sonra' diyeceksin!" buyurdu.

Üsâme de:

“Senden işittikten sonra!” dedi.[3487]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, Üsâme’ye:

“Onun kalbini yarıp da içine baktın mı?!” diye sorduğu zaman, Üsâme’nin:

“Yâ Rasûlallah! Onun kalbi, ancak cesedinden bir et parçasıdır! Onu yarıp da, içinden geçeni nasıl anlayayım?!” dediği de rivayet edilir.[3488]

Şüca’ b. Vehb’in Benî Âmirlere Gönderilişi

Seferin İsmi, Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Siyy seferi, Hicretin 8. yılında Rebiülevvel ayında yapılmıştır.[3489]

Siyy; Mekke’den Basra’ya giden büyük yol üzerinde, üç merhale uzaklıktadır.[3490] Siyy’in Mâdin arkasına düşen Rükbe nahiyesi, Hevâzinlerden Benî Âmir cemaatinin yurdu olup, burası da, Medine’ye beş geceliktir.[3491] Benî Âmirler, burada otururlardı.[3492]

Hicretin 4. yılında, kırk kişilik İslâm irşad birliğinin imhası için Âmir b. Tufeyl tarafından yapılan davete icabetten kaçınır görünmelerine rağmen,[3493] Benî Âmirlerden kalabalık bir kabile, Müslümanları kuşatarak şehit eden kabileler arasında bulunuyordu.[3494]

Onları te’dib etmek sırası gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Şüca’ b. Vehb el-Esedî’yi 24 kişilik bir birliğin başında, Siyy’de bulunan Hevâzinlerden Benî Âmirlere baskın yapmak, bir darbe indirmek üzere gönderdi.

Benî Âmirler, Siyy’in Rükbe nahiyesinde bulunmakta idiler.

Mücahidler geceleri yürüdüler, gündüzleri gizlendiler. Nihayet, varacakları yere vardılar.[3495]

Şüca’ b. Vehb; baskından önce, mücahidlerin önüne geçti[3496] ve kaçanların arkasına düşüp birliklerinden uzaklaşmamalarını onlara sıkı sıkı tenbih etti.[3497]

Mücahidler; Benî Âmirlere, sabahleyin, konak yerlerinde gafil bulundukları bir sırada, her taraftan, birden baskın yaptılar.[3498] Benî Âmirlerin pek çok deve ve davarlarını ele geçirdiler.

Mücahidlerden her birinin hissesine ya 15 deve, ya da bir deveye on koyun hesabıyla 150 koyun düştü.

Bu askerî harekatın gidiş ve dönüşü 15 gece sürdü.[3499]

Esir edilip Medine'ye getirilen Benî Amir kadınları hakkında konuşmak üzere Benî Âmirlerden Medine'ye Müslüman bir heyet gelip, esir kadınlar hakkında Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuştular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, onların yurtlarına geri çevirilmeleri için Şüca' b. Vehb ve arkadaşlarıyla konuştu.

Kadınlar Müslüman oldular ve adamlarına iade edildiler.

Yalnız, Şüca' b. Vehb'in kendisi için ayırmış olduğu kızı, Benî Âmir heyeti, Şüca' b. Vehb'in yanında kalıp kalmamakta serbest bıraktılar. Kız da kalmayı tercih etti.[3500]

3320 Vâkıdî, Megâzî, 2/741, İbn Sa'd, 2/123, Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3321 Kalkaşandî, s. 295.
3322 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, Yâkût, 2/163.
3323 Vâkıdî, 2/741, İbn Sa'd, 2/123, İbn Seyyid, 2/140.
3324 Vâkıdî, Megâzî, 2/741, İbn Sa'd, 2/123, İbn Seyyid, 2/149, 150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/235, 236.
3325 Zürkânî, 2/263.
3326 Vâkıdî, Megâzî, 2/741, İbn Sa'd, 2/123, İbn Seyyid, 2/150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/236.
3327 İbn Kesîr, Bidâye, 4/236.
3328 Zürkânî, 2/263.
3329 İbn Sa'd, 2/123, İbn Seyyid, 2/150, İbn Kesîr, Bidâye, 4/236 Kastallânî, Mevâhib, 1/186.
3330 İbn Sa'd, 8/23, Zehebî, Siyer, 2/177, İbn Hacer, İsâbe, 4/312.
3331 İbn İshak, İbn Hişam, 2/309, Vâkıdî, Megâzî, 2/837, İbn Abdilberr, 4/1854, İbn Kayyım, 2/185, İbn Seyyid, 2/177, 178.
3332 İbn Abdilberr, 4/1854, İbn Seyyid, 2/177, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9, Diyarbekrî, 2/93.
3333 İbn Sa'd, 8/34, 36.
3334 İbn Sa'd, 8/34, 36, Ahmed b. Hanbel, 5/84, 85, 6/407, 408, Buhârî, Sahîh, 2/73, 75, Müslim, 2/647, 648.
3335 Zürkânî, 3/195.
3336 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/131.
3337 Zürkânî, 3/195.
3338 İbn Abdilberr, 3/1184, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/244.
3339 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 408.

3340 İbn Abdilberr, 4/1446, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/248, Zehebî, Siyer, 3/39.
3341 İbn Abdilberr, 3/1188.
3342 İbn Abdilberr, 4/1188, Zehebî, Siyer, 3/39.
3343 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/248, Zehebî, Siyer, 3/37.
3344 Vâkıdî, Megâzî, 2/741, 742, Beyhakî, Delâil, 4/343, Zehebî, Târîh, s. 393, İbn Kesîr, Bidâye, 4/236.
3345 İbn Sa'd, 4/258, 259.
3346 İbn İshak, İbn Hişam, 3/289, Vâkıdî, Megâzî, 2/742, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/343, Zehebî, Târîh, s. 393.
3347 Vâkıdî, Megâzî, 2/742, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Beyhakî, 4/343, İbn Kesîr, Bidâye, 4/236, Heysemî, 9/350.
3348 Vâkıdî, 2/742, Beyhakî, Delâil, 4/343, İbn Kesîr, Bidâye, 4/236.
3349 İbn İshak, İbn Hişam, 3/289, Vâkıdî, Megâzî, 2/742, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/393, Zehebî, Târîh, s. 393, İbn Kesîr, Bidâye, 4/236, 237.
3350 Zehebî, Siyer, 3/40.
3351 İbn İshak, İbn Hişam, 3/289, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Heysemî, 9/351.
3352 İbn İshak, İbn Hişam, 3/289, Vâkıdî, Megâzî, 2/42, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/344, Zehebî, s. 393, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3353 İbn İshak, İbn Hişam, 3/289, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, İbn Esîr, Kâmil, 2/231, Zehebî, Siyer, 3/40.
3354 Vâkıdî, Megâzî, 2/742, Beyhakî, Delâil, 4/344, Zehebî, Târîh, s. 393.
3355 İbn İshak, İbn Hişam, 3/289, 290, Vâkıdî, Megâzî, 2/742, 743, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/344, Zehebî, Târîh, s. 393, 394.
3356 Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Beyhakî, Delâil, 4/344, Zehebî, Târîh, s. 394, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3357 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, 4/344, İbn Esîr, Kâmil, 2/231, Zehebî, Târîh, s. 394.
3358 Zehebî, Siyer, 2/41.
3359 İbn Esîr, Kâmil, 2/231.
3360 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/344, Zehebî, Târîh, s. 394, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3361 Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Beyhakî, Delâil, 4/344, Zehebî, Târîh, s. 394, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3362 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Ahmed b. Hanbel, 4/198 Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/344, 347, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3363 Zehebî, Siyer, 3/41.
3364 Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Beyhakî, Delâil, 4/344, 345, Zehebî, Târîh, s. 394.
3365 İbn Sa'd, 4/259.
3366 Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Zehebî, Târîh, s. 394.
3367 Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Beyhakî, Delâil, 4/35, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3368 Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Beyhakî, Delâil, 4/35, 347, Zehebî, Siyer, 3/41, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3369 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Ahmed b. Hanbel, 4/198, Taberî, Târîh, 3/104, Beyhakî, Delâil, 4/347, İbn Esîr, Kâmil, 2/231.
3370 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/743, Ahmed b. Hanbel, 4/198 Taberî, Târîh, 3/103, Beyhakî, Delâil, 4/345, İbn Esîr, Kâmil, 2/231, Zehebî, Târîh, s. 394.
3371 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, Beyhakî, Delâil, 4/345, Zehebî, Târîh, s. 394.
3372 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, Beyhakî, Delâil, 4/35, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.

3373 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Taberî, Târîh, 3/104 İbn Esîr, Kâmil, 2/231.
3374 Zehebî, Siyer, 3/41.
3375 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, Beyhakî, Delâil, 4/345, Zehebî, Târîh, s. 394, 395, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237.
3376 Beyhakî, Delâil, 4/35, Zehebî, Târîh, s. 395.
3377 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Vâkıdî, Megâzî, 2/744, Taberî, Târîh, 3/104, Hâkim, 3/454, Beyhakî, Delâil, 4/35, Zehebî, Târîh, s. 395.
3378 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Hâkim, 3/454, Zehebî, Siyer, 3/41, Diyarbekrî, 2/66, Halebî, 2/777, 778.
3379 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, 745, Beyhakî, Delâil, 4/345, 346, Zehebî, Târîh, s. 395, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237, 238.
3380 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 251, 320, 409, İbn Abdilberr, 3/1185, 2/428, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/109, 3/579, Ebu’t-Tayyib, 6/22, Diyarbekrî, 2/67.
3381 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, 745, Zehebî, s. 395, İbn Kesîr, Bidâye, 4/238.
3382 İbn Sa’d, 4/259, Müslim, 1/112, Beyhakî, Delâil, 9/98.
3383 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Taberî, Târîh, 3/104, İbn Seyyid, 2/82, 83, Zehebî, Siyer, 3/41, Heysemî, 9/351.
3384 İbn İshak, İbn Hişam, 3/291, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Taberî, Târîh, 3/104, Beyhakî, Delâil, 4/348, Heysemî, 9/351.
3385 İbn İshak, İbn Hişam, 3/291, Vâkıdî, Megâzî, 2/745, İbn Sa’d, 4/259, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Müslim, 1/112, Taberî, Târîh, 3/104, Beyhakî, Delâil, 4/348, Zehebî, Târîh, s. 395, Heysemî, 9/351.
3386 İbn Sa’d, 4/259, Müslim, 1/112, Beyhakî, Sünen, 9/98.
3387 İbn Seyyid, 2/83.
3388 Vâkıdî, Megâzî, 2/745.
3389 İbn Sa’d, 4/259, Müslim, 1/112, Beyhakî, Sünen, 9/98.
3390 Vâkıdî, Megâzî, 2/745.
3391 İbn İshak, İbn Hişam, 4/291, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Taberî, Târîh, 3/104.
3392 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 410, 411, İbn Hacer, İsâbe, 3/2.
3393 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 300,320, İbn Abdilberr, 2/427, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/109, Heysemî, 9/348.
3394 İbn Abdilberr, 2/427, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/109, İbn Hacer, İsâbe, 1/413.
3395 İbn Sa’d, 7/394.
3396 İbn Sa’d, 5/448, İbn Abdilberr, 3/1034, Hâkim, 3/107, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/578, Diyarbekrî, 2/67.
3397 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 251.
3398 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 251, İbn Abdilberr, 3/1034, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/579, Diyarbekrî, 2/67.
3399 Zehebî, Siyer, 1/8, İbn Hacer, İsâbe, 2/460.
3400 Diyarbekrî, 2/66.
3401 Vâkıdî, Megâzî, 2/745, 748, Beyhakî, Delâil, 4/349, 351, Zehebî, Târîh, s. 396, 398, İbn Kesîr, Bidâye, 4/238, 239.
3402 Vâkıdî, Megâzî, 2/748, İbn Sa’d, 4/252, 7/394, Beyhakî, Delâil, 4/351, İbn Kesîr, Bidâye, 4/239, Halebî, 2/777.
3403 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Ahmed b. Hanbel, 4/1999.

3404 İbn İshak, İbn Hişam, 3/290, Ahmed b. Hanbel, 4/199, Taberî, Târîh, 3/104 Hâkim, 3/454, Diyarbekrî, 2/66, Halebî, 2/777, 778.
3405 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, Zehebî, Târîh, s. 395, İbn Kesîr, Bidâye, 4/237, 238, Halebî, 2/777, 778.
3406 Vâkıdî, Megâzî, 2/744, İbn Kesîr, Bidâye, 4/239, 240, Halebî, 2/777, 778.
3407 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 251, 320, 409, İbn Abdilberr, 3/1034,1185, 2/428, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/109, 3/579, Ebu't-Tayyib, 6/22, Diyarbekrî, 2/67, Halebî, 2/778.
3408 Vâkıdî, 2/748-749, İbn Sa'd, 7/394-395, Beyhakî, Delâil, 4/351, 352, İbn Kesîr, Bidâye, 4/240, Halebî, 2/778.
3409 Vâkıdî, Megâzî, 2/745, İbn Sa'd, 4/252, Taberî, Târîh, 3/103, Zehebî, Siyer, 3/37.
3410 İbn Sa'd, 4/253.
3411 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/110.
3412 İbn Abdilberr, 3/1034, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/579, Diyarbekrî, 2/67.
3413 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, 2/750, İbn Sa'd, 2/124, Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3414 Fîruzâbâdî, 1/344, 345, Kastallânî, Mevâhib, 1/186.
3415 Yâkût, 4/442.
3416 Belâzurî, Ensâb, 1/343.
3417 İbn Hazm, Cemhere, s. 180.
3418 Vâkıdî, Megâzî, 2/750, İbn Sa'd, 2/124.
3419 Kalkaşandî, s. 412.
3420 Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh, 3/74.
3421 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/593, Abdurrezzak, 5/333, Buhârî, Sahîh, 3/179, Taberî, Târîh 3/74.
3422 Ebu Yusuf, s. 210.
3423 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/612, Belâzurî, Ensâb, 1/350.
3424 Ebu Yusuf, s. 210.
3425 İbn İshak, İbn Hişam, 4/257, 258 Vâkıdî, Megâzî, 2/750, İbn Sa'd, 2/124, Ahmed b. Hanbel, 3/467, 468, Taberî, Târîh, 3/101.
3426 Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Taberî, Târîh, 3/102, İbn Esîr, Kâmil, 2/230.
3427 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, Vâkıdî, Megâzî, 2/750, 751, İbn Sa'd, 2/14, Ahmed b. Hanbel, 3/468, Taberî, Târîh, 3/102, Zehebî, Târîh, s. 375.
3428 Taberî, Târîh, 3/102, İbn Esîr, Kâmil, 2/229.
3429 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, Vâkıdî, Megâzî, 2/751, İbn Sa'd, 2/124, Ahmed b. Hanbel, 3/468, Taberî, Târîh, 3/102, İbn Esîr, Kâmil, 2/229, Zehebî, Târîh, s. 376.
3430 Vâkıdî, Megâzî, 2/751, Ahmed b. Hanbel, 4/468.
3431 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, İbn Sa'd, 2/124, Taberî, Târîh, 3/102.
3432 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, Vâkıdî, Megâzî, 2/751, İbn Sa'd, 2/124-125, Ahmed b. Hanbel, 3/468, Zehebî, Târîh, s. 376.
3433 Vâkıdî, Megâzî, 2/751, İbn Sa'd, 2/125, Zehebî, Târîh, s. 376.
3434 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, Ahmed b. Hanbel, 3/468, İbn Esîr, Kâmil, 2/229.
3435 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468.
3436 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, Ahmed b. Hanbel, 3/468.
3437 İbn İshak, İbn Hişam, 4/258, 259, Vâkıdî, Megâzî, 2/751, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468.
3438 Vâkıdî, Megâzî, 2/751, Taberî, 3/102, İbn Kayyım, 2/165.
3439 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/751, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468.
3440 Vâkıdî, Megâzî, 2/751, Halebî, 2/196.

3441 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/751, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468.
3442 Ahmed b. Hanbel, 3/468, Taberî, Târîh, 3/102, İbn Esîr, 2/229, İbn Kayyım, 2/165.
3443 Vâkıdî, Megâzî, 2/751.
3444 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468.
3445 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259.
3446 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468, Taberî, Târîh, 3/102, İbn Esîr, Kâmil, 2/229, İbn Kayyım, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 376.
3447 Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125.
3448 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Zehebî, Târîh, s. 376.
3449 Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125.
3450 Ahmed b. Hanbel Müsned, 3/468.
3451 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Zehebî, Târîh, s. 376.
3452 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468, Zehebî, s. 376.
3453 Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Ahmed b. Hanbel, 3/468, Zehebî, Târîh, s. 376.
3454 İbn İshak, İbn Hişam, 4/259, Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Sa'd, 2/125, Zehebî, Târîh, s. 376.
3455 Vâkıdî, Megâzî, 2/752, İbn Esîr, Kâmil, 2/230.
3456 İbn Sa'd, 2/126, İbn Seyyid, 2/151, Kastallânî, Mevâhib, 1/186, Diyarbekrî, 2/67.
3457 Zürkânî, 2/250.
3458 Vâkıdî, Megâzî, 2/443, İbn Sa'd, 2/66.
3459 Vâkıdî, Megâzî, 1/5, 2/723, İbn Sa'd, 2/118, Belâzurî, Ensâb, 1/379.
3460 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119, İbn Esîr, Kâmil, 2/126.
3461 Vâkıdî, Megâzî, 2/723.
3462 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/119.
3463 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, İbn Sa'd, 2/126, İbn Seyyid, 2/151.
3464 Diyarbekrî, 2/67.
3465 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, 725, İbn Sa'd, 2/126, İbn Seyyid, 2/151.
3466 Vâkıdî, Megâzî, 2/724.
3467 Vâkıdî, Megâzî, 2/723, 724, İbn Sa'd, 2/126.
3468 İbn Sa'd, 2/126.
3469 Vâkıdî, Megâzî, 2/724.
3470 İbn Sa'd, 2/126, İbn Seyyid, 2/151, Diyarbekrî, 2/67.
3471 Vâkıdî, Megâzî, 2/724, Zehebî, Târîh, s. 374.
3472 İbn Sa'd, 2/126, İbn Seyyid, 2/151, Zehebî, Târîh, s. 376.
3473 Vâkıdî, Megâzî, 2/724, Zehebî, Târîh, s. 374.
3474 Diyarbekrî, 2/67.
3475 Vâkıdî, Megâzî, 2/724-725, Halebî, 3/197.
3476 İbn İshak, İbn Hişam, 4/271, Vâkıdî, Megâzî, 2/724.
3477 İbn İshak, İbn Hişam, 4/271.
3478 Zemahşerî, 1/555.
3479 Vâkıdî, Megâzî, 2/725.
3480 İbn İshak, İbn Hişam, 4/271, Vâkıdî, Megâzî, 2/725.
3481 Müslim, 1/96.
3482 Ahmed b. Hanbel, 5/200, Buhârî, Sahîh, 5/88, Müslim, 1/97.
3483 Müslim, 1/96.

3484 İbn İshak, İbn Hişam, 4/271, Vâkıdî, Megâzî, 2/725, Ahmed b. Hanbel, 5/200, Buhârî, Sahîh, 5/88, Müslim, 1/97.
3485 Vâkıdî, Megâzî, 2/725, Müslim, 1/96.
3486 İbn İshak, İbn Hişam, 4/271, Vâkıdî, Megâzî, 2/725, Ahmed b. Hanbel, 5/200. Buhârî, Sahîh, 5/88, Müslim, 1/97.
3487 İbn İshak, İbn Hişam, 4/271, İbn Asâkîr, 2/398.
3488 Taberî, Tefsîr, 5/224.
3489 Vâkıdî, Megâzî, 1/66, 2/753, İbn Sa'd, 2/127, Belâzurî, Ensâb, 1/380, Taberî, Târîh, 3/301.
3490 Yâkût, 3/267.
3491 İbn Sa'd, 2/127, İbn Seyyid, 2/152.
3492 Halebî, 3/198, Zürkânî, 2/267.
3493 İbn İshak, İbn Hişam, 3/194, Vâkıdî, Megâzî, 1/347.
3494 Vâkıdî, Megâzî, 1/348.
3495 Vâkıdî, Megâzî, 2/753, İbn Sa'd, 2/127, Beyhakî, Delâil, 4/353.
3496 İbn Seyyid, 2/152, Zehebî, Târîh, s. 399.
3497 Vâkıdî, Megâzî, 2/753, Halebî, 3/198.
3498 Vâkıdî, Megâzî, 2/753, İbn Sa'd, 2/127, Taberî, Târîh, 3/103, İbn Seyyid, 2/152, Zehebî, Târîh, s. 399.
3499 Vâkıdî, Megâzî, 2/753, 754, İbn Sa'd, 2/127, Beyhakî, Delâil, 4/353, İbn Seyyid, 2/152, Zehebî, Târîh, s. 399.
3500 Vâkıdî, Megâzî, 2/754, Zehebî, Târîh, s. 399, İbn Kesîr, Bidâye, 4/240.

ON BİRİNCİ BÖLÜM
MU'TE GAZASI

Gazanın Tarihi, İsmi ve Sebebi

Mu'te gazası, Hicretin 8. yılında Cumâdelûlâ ayında vuku bulmuştur.[3501]

Bu gaza, Mu'te gazası, Ceyşü'l-ümerâ (Kumandanlar ordusu) gazası diye de anılır.[3502]

Bu da, ya orduya müteaddit kumandanların katılışından veya orduya katılan mücahidlerin başka gaza ve seriyyelere nazaran daha çok sayıda oluşundan, ya da, düşmanlarla karşılaşınca, son derecede çarpışma yapılışından dolayı idi.[3503]

Mu'te; Şam sınırlarından Belka' köylerinden bir köy, Şam yaylalarından bir yayla olup, kılıçların en iyisi orada yapılır ve ora kılıçlarına da, oraya izâfetle, Meşârif yapısı kılıç denilirdi.[3504]

Meşârif; Belka' köylerindendir.[3505]

Mu'te; Belka' yakınındadır. Beytü'l-Makdis (Kudüs)'e iki merhaleliktir.[3506]

Belka' ise; Dımaşk nahiyelerinden olup Şam'la Vâdi'l-kurâ arasındadır. Amman'ın kasabasıdır.

Belka'da, birçok köyler ve geniş ekinlikler vardır. Buğdayının iyiliği, dillere destandır.[3507]

Mu'te halkı, Gassanlarla Rumlardan karışıktı.[3508]

Mu'te gazâsının sebebine gelince; Peygamberimiz Aleyhisselâm Benî Lehblerden Hâris b. Umeyr el-Ezdî'yi, Busrâ hükümdarına bir mektupla göndermişti.[3509]

Rivayete göre; Hâris b. Umeyr, Peygamberimiz Aleyhisselâmın mektubunu Şam'a, Rum Kayserine götürmekte idi.[3510]

Hâris b. Umeyr, Mu'te'ye varınca, durdurulup Şurahbil b. Amr el-Gassânî'nin huzuruna çıkarıldı.[3511]

Şurahbil b. Amr, Kayser'in Şam ülkesi valilerindendi.[3512]

Şurahbil, Hâris b. Umeyr'e:

"Sen nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu.

Hâris b. Umeyr:

"Şam'a!" dedi.

Şurahbil:

"Sen Muhammed'in elçilerinden olmayasın (olabilirsin)?" dedi.

Hâris b. Umeyr:

"Evet! Ben Resûlullahın elçisiyim!" dedi.[3513]

Şurahbil emretti; Hâris b. Umeyr bir iple bağlandıktan sonra, götürülüp boynu vuruldu![3514]

O güne kadar, Hâris'in şehit edilişi, Peygamberimiz Aleyhisselâma çok ağır geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hemen Müslümanları topladı.[3515] Onlara, Hâris b. Umeyr'in şehit edildiği yeri ve kendisini kimin şehit ettiğini haber verdi.[3516] Kendilerini, Cürüf ordugâhında toplanmaya davet etti.[3517]

Müslümanlar, hemen Cürüf ordugâhında toplandılar.[3518]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, daha önce, Ka'b b. Umeyr'in kumandası altında 15 kişilik İslâm propaganda heyetini Şam'ın Zât-ı Atlah nahiyesinde şehit edenlere askerî bir birlik göndermeye niyetlenmiş ise de, oradaki halkın başka bir yere çekip gittiklerini haber alınca, bundan vazgeçmiş bulunuyordu.[3519]

Zât-ı Atlah halkı, Kudâalardan olup, Sedus adında bir liderin idaresi altında idiler.[3520]

Mu’te Mücahidlerinin Sayısı ve Orduya Kumanda Edeceklerin Belirlenişi

Silahlanıp yola çıkmaya hazırlanan İslâm mücahidlerinin sayısı 3.000 idi.[3521]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, öğle namazını kıldırdıktan sonra, oturdu. Ashab da, çevresinde, kendisiyle birlikte oturdular.

O sırada, Numan b. Funhus (Mahs) adındaki Yahudi de, gelip halk ile birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâmın başucunda durdu.[3522]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Cihada çıkacak olan şu insanlara, Zeyd b. Hârise kumandandır!

Zeyd b. Hârise öldürülürse, Cafer b. Ebu Talib kumandandır!

Cafer b. Ebu Talib öldürülürse, Abdullah b. Revâha kumandandır![3523]

Abdullah b. Revâha da öldürülürse, Müslümanlar, aralarından münasip birini seçsinler ve onu kendilerine kumandan yapsınlar!” buyurdu.[3524]

Peygamberimiz Aleyhisselâm ordunun kumandanlığına Zeyd b. Hârise’yi tayin buyurduğu zaman, Hz. Cafer sıçrayıp kalktı ve:

“Anam, babam sana feda olsun ey Allah’ın Peygamberi! Zeyd’i benim üzerime kumandan tayin edeceğini sanmamıştım!?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen emre göre hareket et! Hangisinin hakkında daha hayırlı olduğunu bilmezsin!” buyurdu.[3525]

Bunun üzerine, Müslümanlar ağlamaya başladılar ve:

“Yâ Rasûlallah! Keşke sağ kalsalar da, kendilerinden yararlansaydık!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, cevap vermeyip sustu.[3526]

Yahudi Numan b. Funhus:

“Ey Ebu’l-Kasım! Eğer sen gerçekten peygambersen, az veya çok adlarını andığın kişilerin hepsi ölürler.

Çünkü, İsrail oğulları içinde zuhur eden peygamberler bir adamı bir cemaat üzerine kumandan tayin ettikleri ve ‘Filan, filan öldürülecek!’

dedikleri zaman, yüz kişinin bile adını anmış olsalar, onların hepsi ölürler, sağ kalmazlardı!” dedi.

Sonra da, Zeyd b. Hârise’ye dönüp:

“Vedanı, vasiyetini yap!

Eğer Muhammed gerçekten peygamberse, artık sen hiçbir zaman onun yanına geri dönemeyeceksin!” dedi.

Zeyd b. Hârise ise:

“Ben şehadet ederim ki; O, hiç şüphesiz, gerçek peygamberdir!” dedi.[3527]

Mücahidlerin Medine’den yola çıkacakları sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm beyaz bir sancak, bayrak bağlayıp Zeyd b. Hârise’ye verdi.[3528]

Hâris b. Umeyr’in öldürüldüğü yere kadar gitmesini ve orada bulunanları İslâmiyete davet etmesini, Müslümanlığı kabul ederlerse, ne âlâ; kabul etmedikleri takdirde, Allah’ın yardımına güvenerek onlarla çarpışmasını emir buyurdu.

Uğurlamak üzere, Veda yokuşuna kadar, mücahidlerle birlikte gitti ve orada durdu[3529] ve:

“Ben size Allah’ın buyurduklarını yerine getirmenizi, yasakladıklarından sakınmanızı, Müslümanlardan yanınızda bulunanlara karşı hayırlı olmanızı, iyi davranmanızı tavsiye ederim!

Allah yolunda ve Allah’ın ismiyle gaza ediniz. Allah’ı tanımayanlarla çarpışınız!

Ganimet mallarına hıyanet etmeyiniz!

Ahde vefasızlık göstermeyiniz!

Küçük çocukları öldürmeyiniz!

Müşriklerden, düşmanınla karşılaştığın zaman, onları üç husustan birisine davet et! Onlardan hangisine icabet ederlerse, icabetlerini kabul et, onlardan elini çek!

Sonra, onları, Muhacirler yurdu olan Medine’ye, yurtlarını değiştirmeye davet et!

Onlar davetine icabet eder, senin dediğini yaparlarsa, Muhacirlerin sahip oldukları haklara kendilerinin de sahip olacaklarını ve onların mükellef bulundukları vazifelerle kendilerinin de mükellef olacaklarını bildir!

Eğer Müslüman olup yurtlarında oturmayı tercih ederlerse, Müslümanlardan, göçebe Araplar gibi olacaklarını ve onlar hakkında uygulanan ilahî hükmün kendileri hakkında da uygulanacağını, harp ganimetinden kendilerine bir şey verilemeyeceğini ve ganimetten ancak Müslümanların yanında savaşmış olanların yararlanacağını haber ver!

Eğer Müslüman olmaya yanaşmazlarsa, onları cizye vermeye davet et! Onlardan, bunu yapanlardan elini çek!

Cizye vermeye de yanaşmazlarsa, Allah'ın yardımına sığınarak onlarla çarpış.

Eğer kuşattığın kale veya şehir halkı, senden, kendileri için Allah'ın ve Resulünün emanını isterlerse, sen onlara Allah ve Resûlü adına eman verme! Fakat, kendi emanını, babanın emanını ve arkadaşlarının emanını ver!

Çünkü, siz kendinizin ve babalarınızın vermiş olduğunuz eman sözünü bozacak olursanız, bu, Allah ve Resûlü adına vermiş olduğunuz eman sözünü bozmanızdan, sizin için, vebal bakımından daha hafiftir!" buyurdu.[3530]

Birçok halk da, ordugâha kadar gelip, kumandanlarla vedalaştılar ve onlara dua ettiler.

Mücahidlerden bazıları da, halktan bazılarıyla vedalaştılar.[3531]

Ordu karargâhtan hareket ettiği zaman, Müslümanlar:

"Allah sizleri her tehlikeden korusun! Yine, sağ salim ve ganimetler elde etmiş olarak geri çevirsin!" diyerek seslendiler.[3532]

Abdullah b. Revâha'nın Vedalaşırken Ağlaması ve Ağlamasının Sebebi

Abdullah b. Revâha, yanındaki kumandan arkadaşlarıyla birlikte vedalaştıkları sırada ağladı.

Ona:

“Ey Revâha’nın oğlu! Ne için ağlıyorsun?” diye sordular.

Abdullah b. Revâha:

“Vallahi, ben ne dünya sevgisinden, ne de sizleri özleyeceğimden ağlıyor değilim!

Fakat, ben, Yüce Allah’ın Kitabından, içinde Cehennem ateşi anılan; ‘İçinizden, Cehenneme uğramayacak yoktur! Bu, Rabbinin yapmayı üzerine vacib kıldığı bir gerçektir!’ [Meryem: 71] âyetini okurken, Resûlullah Aleyhisselâmdan işitmişimdir.

Cehenneme uğradıktan sonra, oradan selametle nasıl geri dönebileceğimi bilmiyorum ve bunun için ağlıyorum!” dedi.

Müslümanlar:

“Allah sizin yardımcınız olsun! Sizleri her tehlikeden korusun! Sizi sağ salim geri çevirsin!” dediler.

Abdullah b. Revâha, onlara:

“Fakat, ben, Rahman olan Allah’tan, yarlıganmak, kanları fışkırtıp köpürten bir kılıç darbesiyle, yahut ciğer ve barsakları kasıp kavuran bir kargı saplamasıyla şehit olmak isterim ki; kabrime uğrayanlar, ‘Allah, bu savaşçıya doğru yolu göstermiş, o da doğru yolu bulmuştur!’ desinler” mealli beyitleri okudu.

Ordunun gitmeye hazırlandığı sırada, Abdullah b. Revâha Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına varıp Peygamberimiz Aleyhisselâmla vedalaştıktan sonra:

“Allah, Musa’ya olduğu gibi, sana olan ihsanlarını da sabit ve devamlı kılsın! Yardım olunan ve zafere kavuşturulanlar gibi, sana da yardımını ihsan buyursun!

Ben, sana Allah tarafından hayır (peygamberlik) ihsan olunduğunu hemen anlamışımdır. Allah bilir ki, ben keskin görüşlüyümdür. Sen, hiç şüphesiz, Allah’ın Resûlüsün!” mealli beyitleri okudu.[3533]

Abdullah b. Revâha:

“Allah sana olan ihsanını sabit ve devamlı kılsın!” dediği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm da, ona:

“Ey Revâha’nın oğlu! Allah seni de iyilikte en güzel şekilde sabit ve devamlı kılsın!” diyerek cevap verdi.[3534]

Abdullah b. Revâha:

“Yâ Rasûlallah! Bana nasihatını arttır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah’ı daima zikret! Çünkü, Allah’ı zikr, umduğuna ermende sana yardımcı olur!” buyurdu.[3535]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Seniyetü’l-Veda’da mücahidlerle vedalaştı.[3536]

Onlara:

“Haydi, Allah’ın ismiyle gaza ediniz!

Allah’ın ve sizin Şam’da olan düşmanlarınızla çarpışınız!

Orada, Nasranîlerin kiliselerinde, halktan ayrılmış, kendilerini ibadete vermiş birtakım kimseler bulacaksınız. Sakın onlara dokunmayınız!

Onların dışında, başlarında şeytanların yuvalandıkları daha birtakım kimseler de bulacaksınız. Onların başlarını kılıçla koparınız!

Siz, ne bir kadını, ne süt emen bir çocuğu, ne yaşlanmış bir pîr-i fânîyi öldürecek; ne bir ağaç yakacak veya kesecek, ne de bir ev yıkacaksınız!” buyurdu[3537] ve kendilerini sis bürüdüğü ve hiçbir yeri göremez bir halde bulundukları sırada, sabahlamadıkça, Mu’te’ye girmekten de nehyetti.[3538]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlerle vedalaşıp Medine’ye dönerken, Abdullah b. Revâha Peygamberimiz Aleyhisselâmı şu beyitle selamladı:

“Geride kalan hurmalıkta kendisine veda ettiğim zâta, o en hayırlı uğurlayıcıya, en hayırlı dosta selam olsun!”[3539]

İslam mücahidleri Medine’den ayrıldılar.[3540]

Şurahbil’in Savaşmaya Hazırlanışı

Şurahbil b. Amr, İslâm mücahidlerinin kendisine doğru gelmekte olduklarını haber alınca, pek çok asker topladı.[3541]

Topladığı askerlerin sayısı 100.000'i aşkındı.[3542]

Şurahbil, Müslümanların geleceği yollara gözcüler (casuslar) çıkardı.[3543]

İslâm mücahidleri, Vâdi'l-kurâ'ya gelip konakladılar ve orada günlerce oturdular.

Şurahbil b. Amr, kardeşi Sedus'u veya Vebr b. Amr'ı, ileri birliği olarak ileri sürmüştü.[3544]

Mücahidler, Sedus'un 50 kişilik birliğini bozguna uğrattılar.[3545]

Sedus öldürülünce, Şurahbil korktu, kalesine sığındı.[3546]

Mücahidler, yollarının üzerindeki bir köye uğramışlardı.

Kale halkı, mücahidlerden birini vurup şehit ettiler.[3547]

Mücahidlerin Maan'da Durup Durumu Gözden Geçirmeleri

İslâm mücahidleri yollarına devam ederek Şam topraklarından Maan (Muan)'a vardılar.

Kayser Herakliyus'un 100.000 askerle Belka' topraklarından Meab'a gelip konduğunu ve Beliyy kabilesinden Malik b. Zafile adında birinin kumandası altında Lahm, Cüzam, Kayn, Behra', Vâil, Bekr ve Beliyy Hıristiyan Araplarından 100.000 kişilik bir kuvvetin de gelip onlara katıldığını haber aldılar.[3548]

Başka rivayete göre; toplanan düşmanların sayısı 150.000 veya 200.000'i Rumlardan ve 50.000'i Hıristiyan Araplardan olmak üzere 250.000 idi. Bunların yanlarında atlar ve silahlar da bulunuyordu. Müslümanlar ise, bunlardan mahrumdu.[3549]

Lahm ve Cüzam, çöl Arapları olup Hıristiyandılar.

Behra', Beliyy ve Kayn da, Kudâa kabilelerinden idiler.[3550]

Kudâa kabileleri; Benî Mehre, Benî Behra', Benî Beliyy, Benî Cüheyne, Benî Selaman, Benî Selih ve Benî Huşeyş kabileleridir.[3551]

Benî Ganmlerden Rum Ordularına Katılmayanların Çoğalmaları, Katılanların Azalıp Küçülerek Yoksul Düşmeleri

Rumlara katılan Arap kabilelerinden Lahmlar:

Beni'd-Dârlar, Benî Nadrlar, Benî Râşideler, Benî Hadesler ve Benî Zu'rlar gibi dallara ayrılmakta idiler.[3552]

Benî Hadeslerin kâhin bir kadınları vardı.

Kadın, Peygamberimiz Aleyhisselâmın askerinin gelmekte olduğunu işitince, Benî Hadeslerden olan kavmi Benî Ganmlere:

"Ben sizi gözlerinin ucuyla, hınçla bakan, atlarını yedeklerinde taşıyan ve kanlar döken bir kavme karşı koymaktan sakındırırım!" diyerek onları uyardı.

Benî Ganmler de, onun sözünü tutup Lahmlerden ayrıldılar.

Benî Hadeslerden bir kol olup o zaman Müslümanlarla savaşan Benî Sa'lebeler ise, bundan sonra gitgide azaldılar, küçüldüler, küçüldüler ve yoksul düştüler.[3553]

İslâm Mücahidlerinin Maan'da Durum Değerlendirmesi Yapmaları

İslâm mücahidleri, durumu gözden geçirmek üzere Maan'da iki gece (iki gün) oturdular.[3554]

Zeyd b. Hârise; Rumların İslâm mücahidleriyle çarpışmak için pek çok asker toplamış olduklarını haber verip, bu yolda ne yapmak gerektiğini mücahidlere sordu.

Mücahidler:

"Rumlarla karşılaşmaktan vazgeçip memleketlere akın yap! Halklarını esir al, Medine'ye dön!" dediler.

Abdullah b. Revâha susuyor, konuşmuyordu.

Zeyd b. Hârise, ona bu hususta ne düşündüğünü sordu.

Abdullah b. Revâha:

"Biz, ganimetler elde etmek için yola çıkmadık. Fakat, Rumlarla karşılaşmak için yola çıktık!" dedi.[3555]

Diğer mücahidler ise:

“Resûlullah Aleyhisselâma yazı yazıp düşmanımızın sayısını bildirelim. Bize savaş erleri yetiştirmesini, ya da bu yolda yapmak istediği şeyi bize emretmesini isteyelim” dediler.

Bu hususta söz ve görüş birliğine vardılar.[3556]

Abdullah b. Revâha:

“Ey kavmim! Vallahi, sizin şimdi istememiş olduğunuz şey, arzulayıp elde etmek için sefere çıktığınız şehitliktir![3557]

Biz, insanlarla ne sayıca, ne silahça, ne de at ve süvarice çok olduğumuz için değil, Allah’ın bizi şereflendirdiği şu din kuvvetiyle savaşıyoruz!

Gidiniz, çarpışınız! Bunda muhakkak iki iyilikten biri; ya zafer, ya da şehitlik vardır![3558]

Vallahi, Bedir savaşı gününde yanımızda iki at, Uhud savaşı gününde de bir tek at bulunuyordu.

Eğer bu seferimizde düşmana galip gelmek kaderde varsa, zaten Allah’ın ve Peygamberimizin bize va’di de böyledir, Allah va’dinden cayar değildir.

Eğer kaderde şehitlik varsa (şehit olur, daha önce şehit olan) kardeşlerimize böylece Cennetlerde kavuşmuş oluruz!” dedi.

Abdullah b. Revâha’nın bu sözleri, mücahidleri cesaretlendirdi:[3559]

“Vallahi, Revâha’nın oğlu doğru söyledi!” dediler, yollarına hızla devam ettiler.[3560]

Abdullah b. Revâha’nın Şehitlik Özlemi

Zeyd b. Erkam der ki:

“Ben, Abdullah b. Revâha’nın terbiyesi altında bir yetimdim.

Kendisi Mu’te seferine çıktığında, beni de devesinin terkisine bindirmişti.

Vallahi, geceleyin biraz gidince, onun şu beyitleri okuduğunu işittim:

‘Ey devem! Beni ve yükümü, Kumluktaki kuyuya vardıktan sonra dört konak daha götürsen, artık seni başka sefere çıkarmayacağım!

Sen sahipsiz, kendi başına, serbest kalacaksın!

Ben herhalde geriye, ailemin yanına dönmeyeceğim!

Umarım ki, şehit olacağım!

Müslümanlar geldiler, beni kalmaya iştiyaklı olarak Şam topraklarında bıraktılar.

Artık, ne hurması zâhir olmuş, yağmur suyu ile sulanan ağaçlar, ne de suya kanmış, diplerinden sulanan hurma ağaçları umurumda değildir!'

Kendisinden bunları işitince, ağladım.

Abdullah b. Revâha, bana kamçısıyla dokunarak:

'Ey yaramaz! Allah'ın bana şehitlik nasip etmesinden ve senin de hayvan üzerinde, yolculuk eşyalarının iki yanı arasında geri dönüp gitmenden sana ne zarar olur?[3561]

Ben, böylece, şu dünyanın dert ve tasalarından, üzüntülerinden, hadiselerinden kurtulmuş, rahata kavuşmuş olurum!' dedi.

Geceleyin inip iki rekat namaz kıldı. Namazının sonunda uzunca bir dua etti ve bana:

'Ey çocuk!' diye seslendi.

'Buyur!' dedim.

'Bu seferde, inşaallah, bana şehitlik nasip olacak!' dedi."[3562]

İbn Ebi Sebre'nin Mu'te'de Kalesini İslâm Mücahidlerine Açışı ve Mücahidlerin Meşârif Köyünde Düşman Ordularıyla Karşılaşmaları ve Savaş Düzenine Girmeleri

İslâm mücahidleri, Mu'te'de İbn Ebi Sebretü'l-Gassânî ile buluştular.

İbn Ebi Sebre, kalesini üç gün Müslümanlardan başkasına kapalı tutup, içeriye kimse almadı.[3563]

Mücahidler, ilerleyerek Belka' sınırlarına varıp dayandıkları zaman, Belka' köylerinden, Meşârif diye anılan köyde, Herakliyus'un Rum ve Hıristiyan Araplardan mürekkep ordularıyla karşılaştılar. Düşmanlar, mücahidlere doğru yaklaşmaya başladılar.

İslâm mücahidleri de, Mu'te köyüne doğru yönelip, onun yanında, düşmanlarla çarpışmak için hazırlandılar.

Sağ kol, Benî Uzrelerden Kutbe b. Katâde'nin;

Sol kol da, Ensardan Ubâye (Ubâde) b. Malik’in kumandası altında idi.[3564]

Düşman Ordularının Göz Kamaştıran Güçleriyle Çarpışmaya Başlanılışı

Ashabdan Ebu Hureyre der ki:

“Mu’te savaşında ben de bulundum.

Müşrikleri gördüğümüz zaman, sayı, silah, at... (gibi askerî), atlas, ipek ve altın gibi (malî güç) bakımından, bizimle karşılaştırılamayacak, karşılarında hiç kimse dayanamayacak derecede olduklarını gördük! Gözüm kamaştı!

Sabit b. Erkam, bana:

‘Ey Ebu Hureyre! Sana ne oldu? Sen, galiba, pek çok orduların toplandığını görünce, şaşırmış gibisin?’ dedi.

‘Evet!’ dedim.

Sabit b. Erkam:

‘Bizi Bedir’de görmedin mi? Biz orada çokluk sebebiyle mansur ve muzaffer olmuş değildik!’ dedi.”[3565]

Düşman Ordularıyla Çarpışmaya Girişilmesi ve Zeyd b. Hârise’nin Şehit Oluşu

İki taraf askerleri, başlarında kumandanları olduğu halde,[3566] şiddetle çarpışmaya başladılar![3567]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın haber verdiğine göre; şeytan hemen gelip Zeyd b. Hârise’ye hayatı ve dünyayı sevdirmek, ölümü çirkin ve sevimsiz göstermek istedi.

Zeyd b. Hârise:

“Bu an, mü’minlerin kalblerinde imanı pekiştirmek zamanıdır!

Halbuki, sen bana dünyayı sevdirmek istiyorsun!?” dedi[3568] ve sırtında zırh gömleği, altında atı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bayrağı elinde olduğu halde, çarpışmaya girişti.[3569]

Vücudu Rumların mızraklarıyla delik deşik edilip kanları saçılıncaya kadar, çarpışmaktan geri durmadı.[3570]

En sonunda, cansız olarak yere düştü, şehit oldu.[3571]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Zeyd b. Hârise, şehit olduğu zaman, ellibeş yaşında idi.[3572]

Hz. Cafer'in Kumandayı Ele Alışı ve Şehit Oluşu

Zeyd b. Hârise şehit olunca, sancağı Hz. Cafer aldı.[3573]

Zeyd b. Harise'nin zırh gömleğini sırtına giydi ve atına bindi.[3574]

Şeytan gelip ona da hayatı ve dünyayı sevdirmek, ölümü çirkin ve sevimsiz göstermek istedi.

Hz. Cafer:

"Bu an, mü'minlerin kalblerinde imanı pekiştirmek zamanıdır!

Halbuki, sen bana dünyayı sevdirmek istiyorsun!?" dedi,[3575] ilerledi. Düşmanlar:

"Bunu arkadaşının yanına ulaştıracak kim var?" diye birbirlerine seslendiler.

İçlerinden birisi:

"Ben ulaştırırım!" dedi.[3576]

Hz. Cafer, çarpışa çarpışa, düşmanların ortalarına kadar dalmış bulunuyordu.

Kurtuluş yolu olmadığını görünce, atından yere atladı ve onu sinirlendirdikten sonra, son nefesine kadar çarpıştı.[3577]

"Cennet kokusundan daha güzel koku yoktur!" diyerek[3578] çarpışırken, düşmanlar tarafından vurulup bir eli kesildi. Sancağı öbür eline aldı.

O eli de vurulup kesilince, sancağı koltuğunun altına kıstırdı.[3579]

O sırada, Rumlardan bir adam, varıp mızrağını sapladı.[3580]

Sonra da, kılıçla vurarak onu ikiye ayırdı.[3581]

Hz. Cafer, cansız olarak yere düştü, şehit oldu.[3582]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Abdullah b. Ömer der ki:

“Cafer b. Ebu Talib’i ölüler arasında aradık, kendisinin vücudunda doksandan fazla mızrak, ok, kılıç yarası bulduk!”[3583]

Hz. Cafer, şehit olduğu zaman, otuzüç yaşında idi.[3584]

Abdullah b. Revâha’nın Kumandayı Ele Alışı ve Şehit Oluşu

Hz. Cafer şehit olunca, Ebu’l-Yeser Amr el-Ensârî, bayrağı (sancağı) alıp Abdullah b. Revâha’ya verdi.[3585]

Abdullah b. Revâha, sancağı alınca, atının üzerinde olduğu halde, düşmanlara doğru ilerledi.

İlerlerken de, nefsini kendisine boyun eğdirmeye ve bazı tereddütlerini gidermeye uğraşıyor ve şöyle diyordu:

“Ey nefis! Ben seni indirmeye (kendime boyun eğdirmeye) yemin ettim!

Sen ya kendiliğinden ineceksin, ya da zorla inersin!

İnsanlar, toplanmış, bağırıyor ve ağlamaklı olarak terci’ ediyor (‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciun=Bizler Allah’ın [kullarıy]ız ve O’na dönücüleriz!’ diyor) iken, sana ne oluyor ki, seni Cennetten pek hoşlanmıyor görüyorum?!

İtmi’nanlı, huzurlu zamanların epey oldu.

Sen, eski bir su kırbasında azıcık safi bir su damlasından başka nesin ki?

Ey nefis! Sen şimdi öldürülmesen, er geç öleceksin ya!

Bu öyle bir ölüm ateşidir ki; sen ona girmiş bulunmaktasın!

İşte, özleyip durduğun şey sana verilmiş bulunmaktadır!

Eğer sen o iki kişinin (Zeyd b. Hârise ile Cafer b. Ebu Talib’in) yaptıkların yapar (şehitliği tercih eder)sen, doğru bir iş yapmış (muradına ermiş) olursun![3586]

Eğer gecikirsen, bedbaht olursun!”[3587]

Abdullah b. Revâha, nefsinin tereddüdünü hâlâ giderememiş olmalı ki, ona:

“Ey nefis! Şehitlikten seni çekindiren, sakındıran hangi şeylerdir?

Eğer çekinmen zevcem filanca hatundan mahrum kalmaktan ileri geliyorsa, o üç talakla boşanmıştır!

Eğer çekinmen filan filan kölelerimden mahrum kalmaktan ileri geliyorsa, onlar zaten azad edilmişler, hürriyetlerine kavuşturulmuşlardır.

Yok eğer çekinmen bakımsız, verimsiz hale gelmiş bulunan bahçemden, bostanımdan mahrum kalmaktan ileri geliyorsa, o, Allah’a ve Resûlullaha bırakılmış (vakfedilmiş) bulunuyor!” dedi.[3588]

Abdullah b. Revâha, çarpıştıktan sonra, iki dostunun yaptığı gibi, atından indiği, zırh gömleğini sırtından çıkardığı sırada,[3589] amcasının oğlu, ona üzeri kurumuş etli bir kemik getirdi ve:

“Al, bunu ye de, biraz güçlen!

Çünkü, sen, hayatında hiç karşılaşmadığın şeyle bugün karşılaştın!” dedi.[3590]

Abdullah b. Revâha, üç günden beri hiçbir şey yememişti.[3591]

Kurumuş etli kemiği amcasının oğlundan alıp ondan azıcık ısırmıştı ki, o sırada, Müslümanların bulundukları köşede bir kargaşa koptu, sınma ve bozulma oldu.

Abdullah b. Revâha, kendi kendine:

“Sen hâlâ dünyadasın! Dünyada yiyip içmekle uğraşıyorsun!?” diyerek kendisini kınadı ve hemen elindeki etli kemiği yere attı. Kılıçla, çarpışmaya girişti.[3592]

Vücuduna saplanan mızraklarla yaralandı.

Müslümanlarla düşmanların safları arasında yere yıkıldı ve:

“Ey Müslümanlar topluluğu! Kardeşinizin cesedini (düşmanlar tarafından kesilip biçilerek) oyuncak ettirmeyin!” dedi ve çok geçmeden de, kaldırıldığı yerde can verdi.[3593]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Abdullah b. Revâha şehit olup sancak yere düşünce, Müslümanlar, müşrikler birbirlerine karıştılar![3594]

Müslümanlar görülmedik bir bozguna uğradılar, darmadağın oldular.[3595]

İki kişi birarada görülmez oldu.[3596]

Müşrikler Müslümanların arkalarına düştüler. Müslümanlardan bazıları şehit oldular.[3597]

Kutbe b. Âmir'in Müslümanları Öğütleyişi ve Sabit b. Akrem'in Sancağı ve Kumandayı Halid b. Velid'e Tevdi Edişi

Kutbe b. Âmir:

"Ey kavmim! İnsanın yüzyüze öldürülmesi, arkasından vurulup öldürülmesinden daha iyidir!" diyerek arkadaşlarına sesleniyor, fakat hiçbir dinleyen, onun davetine icabet eden olmuyordu.[3598]

Abdullah b. Revâha şehit olunca,[3599] Ebu'l-Yeser Ka'b b. Umeyr, sancağı alıp Benî Aclanlardan Sabit b. Akrem'e vermişti.[3600]

Sabit b. Akrem, sancağı alır almaz[3601] koştu ve mücahidlerin önüne geçti. Sancağı yere dikti[3602] ve:

"Ey insanlar! Ey Ensar hanedanı! Bana doğru geliniz!" diyerek seslenmeye başladı.

Müslümanlar, her taraftan gelip Sabit b. Akrem'in başında toplandılar.[3603] Sabit b. Akrem:

"Ey Müslümanlar topluluğu! Siz, içinizden birini kendinize kumandan olarak seçiniz ve onun çevresinde toplanınız!" dedi.

Mücahidler:

"Biz seni kumandan seçtik. Biz sana razıyız!" dediler.

Sabit b. Akrem:

"Ben bu işi yapamam!" dedi.[3604]

Halid b. Velid'e bakıp:

"Ey Ebu Süleyman! Al sen şu sancağı!" dedi.

Halid b. Velid:

"Ben bu sancağı senden alamam. Sen buna benden daha lâyıksın! Çünkü, daha yaşlısın ve Bedir savaşında da bulundun!" dedi.

Sabit b. Akrem:

"Al şunu be adam! Vallahi, ben onu ancak sana vermek için aldım!" dedi.[3605]

Halid b. Velid:

"Gel, sen bunu bana verme!" dedi.

Sabit b. Akrem:

"Sen çarpışma usulünü benden daha iyi bilirsin!" dedi ve Müslümanlara da:

"Halid'i kumandan seçme hususunda görüş ve söz birliği ediyor musunuz?" diye sordu.

Müslümanlar, hep birden, "evet!" dediler.[3606]

Müslümanlar Halid b. Velid'in kumandanlığı üzerinde böyle söz ve görüş birliğine varınca,[3607] Halid b. Velid sancağı aldı.[3608]

Müslümanların Saldırıya Geçip Düşmanlardan Bir Kısmını Bozguna Uğratmaları

Halid b. Velid, sancağı alır almaz saldırıya geçti.

Düşmanlar da saldırıya geçtiler. Halid b. Velid'in yerinden kımıldamadığını görünce, şaşırdılar.

Saldırıya geçen Müslümanlar ise, Rumların topluluklarından bir topluluğu bozguna uğrattılar ve dağıttılar.[3609]

Sağ kol kumandanı Kutbe b. Katâde, Hıristiyan Arapların kumandanı Malik b. Zafile'yi mızrakla yaraladıktan sonra, boynuna kılıçla vurup başını gövdesinden ayırdı.[3610]

Halid b. Velid'in Düşmanları Şaşırtan ve Maneviyatlarını Sarsan Bir Tedbire Başvuruşu

Halid b. Velid; geceyi geçirip sabaha çıkınca, mücahidlerin önde bulunanlarını arkaya, arkada bulunanlarını öne, sağ yandakilerini sol yana, sol yandakilerini de sağ yana geçirdi.

Rumlar, sabahleyin, daha önce tanıdıkları o bayraklı, şekil ve kıyafetli Müslümanlardan başkalarıyla karşılaşınca, hoşlanmadılar ve:

“Herhalde, bunlara yardımcı kuvvetler gelmiş!” dediler.

Yüreklerine korku düştü.[3611]

Halid b. Velid:

“O gün, benim elimde yedi kılıç parçalandı! Elimde, ağzı enli Yemen yapısı kılıçtan başka dayanan kalmadı!” demiştir.[3612]

Müslümanlar, bozguna uğrattıkları düşmanlardan, az çok ganimet de aldılar.[3613]

Nitekim, Huzeyme b. Sabit’in Rumlardan kendisiyle çarpışan bir adamı öldürünce onun miğferinden aldığı yakutu Hz. Ömer’in (veya Hz. Osman’ın) halifeliği devrinde 100 dinara satıp bir hurma bahçesi satın aldığı;[3614]

Himyerîlerden bir mücahidin de, Rumlarla Kudâaların Hıristiyan Araplarından karışık bir toplulukla çarpışıldığı sırada, eğeri altın sırmalı bir at üzerinde bulunan ve kını altın sırmalı kılıçlı bir Rumu öldürüp atını ve silahını aldığı bildirilmektedir.[3615]

Mu’te’de Kaç Gün ve Ne Kadar Düşmanla Çarpışıldığı ve Halid b. Velid’in Bir Avuç Mücahidi Savaş Yerinden Nasıl Bir Ustalıkla Geri Çekmeyi Başardığı

3.000 İslâm mücahidi, Mu’te’de 200.000[3616] veya 250.000[3617] kişilik mücehhez düşman ordularıyla yedi gün çarpıştılar.[3618]

Gerek sayı, gerek savaş araç ve gereçleri bakımından yetmiş seksen kat fazla güce sahip bulunan düşman orduları, her an, umumî bir saldırıyla Müslümanları kuşatıp son neferlerine kadar hepsini yok edebilirlerdi.[3619]

İşte, Halid b. Velid, böyle bir avuç İslâm mücahidi için, çok nazik ve tehlikeli bir sırada, önce İslâm mücahidlerinin savaş düzenindeki yerlerini birbirleriyle değiştirip düşmanların karşısına yeni şahıslar çıkarmak suretiyle takviye kuvvetleri alındığı hissini verdirerek gözlerini yıldırdıktan, korkuttuktan, maneviyatlarını sarstıktan[3620] ve ardarda yaptığı hücumlarla da onları arkalarına düşmeyi göze alamayacak derecede şaşkına çevirdikten sonra, mücahidleri, tereyağdan kıl çeker gibi, savaş alanından geri çekmek ve İslâm'ın biricik savaş gücü ve varlığı olan bir avuç ordusunu topluca yok olmaktan kurtarmak becerikliliğini göstermiştir ki; bu, zafer kadar büyük ve önemli bir başarı idi.

İşte, Yüce Allah, Mu'te'de ona ve Müslümanlara böyle bir fetih ihsan etti.[3621] O kadar güçlü olmalarına rağmen, düşmanları, bozguna uğramanın en kötüsüyle, hiç görülmedik bir bozguna uğrattı.[3622]

Mu'te savaşında, yedi günde, mücahidlerden ancak ondört kişi şehit oldu.[3623]

Düşmanlardan öldürülenler ise, pek çoktu.[3624]

Müslümanlardan sonra, düşmanlar da savaş alanından ayrıldılar.[3625]

Mu'te Savaşında Şehit Olan Mücahidler

1. Zeyd b. Hârise,
2. Hz. Cafer b. Ebu Talib,
3. Abdullah b. Revâha,
4. Vehb b. Sa'd b. Ebi Serh,
5. Abbâd (veya Ubâde) b. Kays,
6. Hâris b. Numan b. İsaf (veya Yesaf),
7. Sürâka b. Amr b. Atiyye b. Hasnâ,
8. Ebu Küleyb (veya Kilâb) b. Amr b. Zeyd b. Avf,
9. Cabir b. Amr b. Zeyd b. Avf,
10. Amr b. Sa'd b. Hâris b. Abbâd,
11. Âmir b. Sa'd b. Hâris b. Abbâd,[3626]

12. Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh,[3627]

13. Süveyd b. Amr,[3628]

14. Mes’ud b. Süveyd b. Hârise b. Nadle.[3629]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mu’te’de Kumandanların Nasıl Şehit Olduklarını Medine’de Müslümanlara Bildirişi

İslâm kumandanlarının Mu’te’de şehit oldukları saatte Peygamberimiz Aleyhisselâma haber gelmiş, bu da kendilerini son derecede üzmüş bulunuyordu.[3630]

Ashab-ı Kiram, Peygamberimiz Aleyhisselâmı üzgün görünce:

“Ey Allah’ın Peygamberi! Sende olan üzüntüyü gördüğümüzden beri duyduğumuz üzüntünün derecesini ancak Allah bilir!?” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bende görmüş olduğunuz, beni hüzün içinde bırakan şey, ashabımın şehit düşmeleri idi.

Bu hal, onları Cennette karşılıklı tahtlar üzerinde oturmuş kardeşler olarak görünceye kadar sürdü!” buyurdu.[3631]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, minbere çıkıp oturdu. Namaz için toplanılmak üzere seslenilmesini, ezan okunmasını emir buyurdu.[3632]

Şam’la aradaki uzaklıklar, engeller kalkmıştı: Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mu’te savaş meydanına bakıyordu![3633] Müslümanlar Mescidde toplanınca,[3634] Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah’tan, onlara hayır ve sevab kapısının açılmasını dilerim![3635]

Allah’tan, onlara hayır ve sevab kapısının açılmasını dilerim!

Allah’tan, onlara hayır ve sevab kapısının açılmasını dilerim![3636]

Şu gazaya çıkan ordunuzdan size haber vereyim![3637]

Onlar gittiler, düşmanla karşılaştılar.[3638]

Zeyd b. Hârise bayrağı eline aldı. Şeytan, hemen onun yanına geldi. Ona hayatı ve dünyayı sevdirmek, ölümü çirkin ve sevimsiz göstermek istedi.

Zeyd ise:

‘Bu an, mü’minlerin kalblerinde imanı pekiştirecek zamandır!

Sen ise bana dünyayı sevdirmek istiyorsun!’ dedi ve ilerledi.[3639]

Çarpıştı ve nihayet şehit olarak öldürüldü![3640] Onun için, Allah’tan mağfiret dileyiniz!” buyurdu.[3641]

Müslümanlar, ona Allah’tan mağfiret dilediler.[3642]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“O şimdi Cennete girdi. Orada koşup duruyordur.[3643]

“Sonra, bayrağı Cafer b. Ebu Talib aldı.[3644] Şeytan hemen onun yanına vardı. Ona da hayatı ve dünyayı sevdirmek ve ölümü çirkin ve sevimsiz göstermek istedi.

Cafer ise:

‘Bu an, mü’minlerin kalblerinde imanı pekiştirmek zamanıdır!’ dedi ve ilerledi,[3645] çarpıştı ve nihayet şehit olarak öldürüldü.[3646]

Kardeşiniz için, Allah’tan mağfiret dileyiniz![3647]

O, şehit olarak Cennete girdi. Şimdi o Cennette yâkuttan iki kanadıyla dilediği gibi uçup duruyordur.[3648]

Cafer’i Cennette meleklerle birlikte iki kanadıyla uçuyor gördüm!” buyurdu.[3649]

Müslümanlar, onun için de Allah’tan mağfiret dilediler.[3650]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Cafer’den sonra, bayrağı Abdullah b. Revâha aldı!” buyurdu.[3651]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bir müddet sustu.

Ensarın (Medineli Müslümanların) yüzleri değişti, sarardı. Abdullah b. Revâha’nın, hoşlarına gitmeyen bazı işler yaptığını sandılar.[3652]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, sözlerine şöyle devam etti:

“Abdullah b. Revâha iki ayağını berkiştirdi.[3653] Elinde bayrak olduğu halde düşmanlarla çarpıştı, şehit olarak öldürüldü.[3654]

Tereddütlü olarak Cennete girdi.[3655]

Onun için de, Allah’tan mağfiret dileyiniz!” buyurdu.[3656]

Abdullah b. Revâha’nın Cennete tereddütlü olarak girişi, Ensarın ağırlarına gitti.[3657]

“Yâ Rasûlallah! Onun tereddüdü ne idi?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kendisi yaralandığı zaman, düşmanla çarpışmaktan çekindi. Sonra nefsini kınadı. Cesaretlendi ve şehit oldu.[3658] Cennete girdi” buyurunca, Ensar sevindiler.[3659]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onlar, Cennette altın tahtlar üzerinde oturur oldukları halde bana gösterildi!

Abdullah b. Revâha’nın tahtının arkadaşlarınınkinden engin ve eğri olduğunu gördüm.

‘Bununki neden böyledir?’ diye sordum.

‘Abdullah çarpışmaya giderken bazı tereddütler geçirmiş, sonra da çarpışmaya gitmiştir!’ denildi.[3660]

Rüyada Cennete girdiğimde, Cafer’i kana boyanmış iki kanatlı, Zeyd’i de onun karşısında gördüm. Revâha’nın oğlu da onların yanında bulunuyordu. Kendisinin, onlardan yüz çevirir gibi bir hali vardı.

Bunun sebebini de, size haber vereyim:

Cafer, savaş meydanına ilerlediği ve ölümü gördüğü zaman, ondan hiç çekinmedi ve yüz çevirmedi.

Zeyd de öyle yaptı.

Revâha’nın oğlu ise, ölümden çekingen davrandı.[3661]

Kendisinin kılıçtan hoşlanmıyor gibi bir hali vardı” buyurdu.[3662]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Bu Şehitler Hakkındaki Duası

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zeyd b. Hârise, Cafer b. Ebu Talib ve Abdullah b. Revâha'nın şehit olduklarını böylece haber verdikten sonra:

"Ey Allah'ım! Zeyd'i yarlıga! Ey Allah'ım! Zeyd'i yarlıga! Ey Allah'ım! Zeyd'i yarlıga! Ey Allah'ım! Cafer'i ve Abdullah b. Revâha'yı da yarlıga!" diyerek dua etti.[3663]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Halid b. Velid Hakkındaki Takdiri ve Duası

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Müslümanlara, Mu'te'de şehit olan üç kumandan hakkındaki müşahedelerini gözleri yaşararak haber verdikten sonra:

"Nihayet, bayrağı[3664] Allah'ın kılıçlarından bir kılıç,[3665] Halid b. Velid aldı.[3666] İşte, şimdi tandır tutuştu, savaş kızıştı![3667] Allah, mücahidlere fethi müyesser kıldı!" buyurdu.[3668]

"Allah'ım! Halid senin kılıçlarından bir kılıçtır! Sen ona nusret ihsan buyur!" diyerek dua etti.[3669]

Ya'lâ b. Ümeyye'nin Mu'te Haberini Medine'ye Getirişi

Musa b. Ukbe'nin Megâzî'sinde bildirildiğine göre; Mu'te haberini Peygamberimiz Aleyhisselâma ilk getiren zât, Ya'lâ b. Ümeyye idi.

Ya'lâ b. Ümeyye, Mu'te savaşını ve sonucunu daha anlatmaya başlamadan, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"İstersen onu sen bana haber ver, istersen onu ben sana haber vereyim?" buyurdu.

Ya'lâ:

"Yâ Rasûlallah! Sen bana haber ver!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mu'te'de mücahidlerin başlarından geçenlerin hepsini Ya'lâ'ya vasıflarıyla birer birer haber verince, Ya'lâ:

"Seni hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; sen mücahidlerin hadiselerinden anlatmadık bir harf bile bırakmadın!

Onların işini size ben anlatsaydım, ben de bu kadar anlatırdım!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah benim için yeryüzünü aradan kaldırdı da, onların savaş meydanlarını gözlerimle gördüm!” buyurdu.[3670]

Hz. Cafer’in Şehitlik Haberinin Ev Halkına Duyuruluşu

Hz. Cafer’in zevcesi Esmâ binti Umeys der ki:

“Cafer ve arkadaşları şehit oldukları zaman, Resûlullah Aleyhisselâm yanıma geldi.

O gün kırk deri dabaklamıştım.

Ekmeklik hamurumu yoğurduktan sonra, çocuklarımın yüzlerini yıkamış, başlarını tarayıp yağlamıştım.[3671]

Resûlullah Aleyhisselâm, bana:

‘Ey Esmâ! Cafer’in çocukları nerede?[3672] Beni Cafer’in oğullarının yanına götür!’ buyurdu.[3673]

Ben de, kendisini onların yanına götürdüm. Onları bağrına basıp öptü ve kokladı.

Gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

‘Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun! Seni ağlatan nedir?[3674]

Sen, ne için, oğullarıma, yetimlere yaptığın gibi yapıyorsun?![3675]

Yoksa, Cafer ve arkadaşlarından sana acı bir haber mi erişti?[3676]

Herhalde, Cafer’den sana bir şey erişmiş olmalı?’ dedim.[3677]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Evet! Onlar bugün şehit oldular!’ buyurdu.[3678]

‘Vâh efendim! Vâh Cafer’im!’ diyerek feryad etmeye başladım.[3679] Kadınlar başıma toplandılar.[3680]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Ey Esmâ! Sakın ağzından kaba ve uygunsuz sözler kaçırma ve göğsünü de dövme!’ buyurdu.”[3681]

Abdullah b. Cafer de der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm, benim ve kardeşimin başımızı okşarken, ben onun yüzüne bakıyordum: Gözlerinden süzülen yaşlar sakalından damlıyordu.[3682]

‘Ey Allah’ım! Cafer hiç şüphesiz sevabın en güzeline doğru ilerleyip vardı, kavuştu.

Sen iyi kullarından olanların zürriyetlerine halef olduğun en güzel şeylerle onun zürriyetine de halef ol!’ diyerek dua etti.”[3683]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hz. Cafer’in Ev Halkı İçin Yemek Hazırlatışı

Esmâ binti Umeys der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm kalkıp evine gitti.[3684] Kızı Fâtıma’nın yanına vardı.

Fâtımâ:

‘Vâh amcacığım!’ diyerek ağlıyordu.

Resûlullah Aleyhisselâm, ona:

‘Sen, ağıtçı olarak Cafer üzerine, Cafer gibisine ağla!’ buyurdu.[3685]

Sonra da:

‘Cafer ailesi için yemek yapmayı ihmal etmeyin![3686] Onlar için yemek yapın![3687]

Onlar bugün başlarının derdiyle, kaybettikleri aile büyüklerinin acısıyla uğraşıyorlar.[3688]

Onların başına, kendilerine bakamayacak hal geldi!’ buyurdu.”[3689]

Üç gün, Hz. Cafer’in ev halkına yemek yapılıp yedirildi.

Bu, Hâşim oğulları hanedanı arasında sünnet, âdet oldu.[3690]

Bu, İslâm’da, ölünün ev halkı için yapılan ilk yemekti.[3691]

Abdullah b. Cafer de, o günlere ait hatıralarını şöyle anlatır:

“Resûlullah Aleyhisselâm evine girdi ve beni de içeri aldı ve emretti, benim ve ev halkım için yemek yapıldı.

Adam gönderip kardeşimi de getirtti.

Kendisinin yanında yemek yedik.

Vallahi, yediğimiz, tatlı ve mübarek bir yemekti.

Hizmetçisi Selma hemen arpa kabının yanına vardı. Onu öğütüp kepeğinden ayırdı, pişirdi. Zeytinyağı kattıktan sonra, üzerine biber ekti.

Onu, ben ve kardeşim, Resûlullah Aleyhisselâmla birlikte yedik.

Resûlullah Aleyhisselâmın evinde üç gün oturduk.

Resûlullah Aleyhisselâmın kadınlarının evlerinden her birinde kendisiyle birlikte kalıyorduk.

Sonra, evimize döndük.

Resûlullah Aleyhisselâm, benim ve kardeşim için bir davar işaretleyip gönderdi ve onun üzerine bereket duası yaptı. Ben, o davar kadar bereketli ve verimli ne bir şey sattım, ne de satın aldım.[3692]

Resûlullah Aleyhisselâm, Cafer’in ev halkının yanına üç gün uğramadı, onları kendi hallerine bıraktı.

Sonra, onların yanına vardı ve:

‘Kardeşime ağlamayınız artık! Bugünden ve yarından sonra, kardeşimin iki oğluna bakmak da, bana aittir!’ buyurdu.

Bizi, kuş yavrusu gibi, evine getirtti ve:

‘Bana bir berber çağırın!’ buyurdu.

Berber çağrıldı. Berber, gelip başımızı tıraş etti.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Muhammed, amcamız Ebu Talib’e daha çok benziyor!

Abdullah ise, yaratıldığı fizikî yapıca ve huyca, bana daha çok benziyor’ buyurduktan sonra, ellerini kaldırdı ve:

‘Ey Allah’ım! Cafer’in ev halkına hayırla halef ol!

Abdullah’ın sağ elini, alışverişte mübarek ve verimli kıl!’ diyerek dua etti ve bunu üç kere tekrarladı.

Annemiz gelince, ona bunu anlattım, çok sevindi.

Resûlullah Aleyhisselâm da, kendisine:

‘Sen bu çocukların geçim ve bakımları hakkında hiç endişelenme! Dünyada ve ahirette onların velîsi benim![3693]

Sen de bugünden sonra kardeşime ağlama!’ buyurdu.”[3694]

Hz. Cafer’e Ağlamanın Yasaklanışı

Hz. Âişe der ki:

“Cafer’in şehit edildiği haberi geldiği zaman, Resûlullah Aleyhisselâmın çok üzüntülü olduğunu yüzünden anladık.[3695]

Resûlullah Aleyhisselâm Mescidinde oturuyor, ben de kapının Resûlullah Aleyhisselâmı görebileceğim bir aralığından kendisine bakıyordum.[3696]

O sırada, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına bir adam geldi ve:

‘Yâ Rasûlallah![3697] Cafer’e kadınlar ağlayıp duruyorlar![3698] Bizi fitneye düşürdüler!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Yanlarına dön de, sustur onları!’ buyurdu.

Adam gitti ve geri dönüp geldi.[3699]

Onları çığlık koparmaktan nehyettiğini ve fakat kendisini dinlemediklerini söyledi.[3700]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Dön de, sustur onları’ buyurdu.[3701]

Adamcağız tekrar gitti. İzi sıra geri dönüp geldi ve:

‘Vallahi, kadınlar galebe çaldılar!’ dedi.[3702]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Dön de sustur onları! Susmaktan kaçınırlarsa,[3703] onların ağızlarına doğru toprak saç!’ buyurdu.

Kendi kendime, o adama:

‘Allah cezanı versin![3704]

Yüzünü, burnunu yere sürtsün![3705] Sen, vallahi, böyle yapmakla Resûlullah Aleyhisselâmın buyruğuna boyun eğmeyi terkettin!?’ diyerek söylendim.[3706]

Anladım ki, adam onların ağızlarına toprak saçacak güçte değil!”[3707]

Mu’te Mücahidlerinin Medine’de Nasıl Karşılandıkları

Mu’te mücahidleri, Medine’nin yakınına gelmişlerdi.[3708]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine’deki Müslümanlara:

“Toplanınız da, kardeşlerinizi karşılayınız!” buyurunca, çok sıcak bir gün olmasına rağmen, geride hemen hiç kimse kalmaksızın, Medine’deki Müslümanlar toplandılar.[3709]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da hayvanına binip, onlarla birlikte mücahidleri karşılamaya gitti. Çocuklar arkalarından gelip karşılayıcılara kavuşunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Çocukları da binitlerinize alınız! Cafer’in oğlunu bana veriniz!” buyurdu.

Abdullah b. Cafer getirilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu alıp önüne bindirdi.[3710]

Mu’te’den dönen orduya Medine’nin Cürüf mevkiinde kavuştular.[3711] Halktan bazıları, gazilerin üzerlerine toprak saçarak:

“Ey kaçaklar! Demek siz Allah yolunda savaşmaktan kaçtınız ha?!” diyerek kınamaya başladılar.[3712]

Mücahidler, halkın bu davranışından, Peygamberimiz Aleyhisselâma şikâyetlendiler[3713] ve:

“Yâ Rasûlallah! Biz kaçaklar mıyız?” dediler.[3714]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sizler Allah yolunda savaşmaktan kaçanlar değil, dönüp dönüp vuruşanlarsınız!” buyurdu[3715] ve halka da:

“Onlar, Allah yolunda savaşmaktan kaçanlar değil, belki, inşaallah, döne döne çarpışanlardır!” buyurdu.[3716]

Bunun üzerine, halk mücahidleri kınamaktan vazgeçtiler.[3717]

Mu’te gazilerinden, evine, ev halkına dönüp kapılarını çaldıkları halde, ev halkı tarafından:

“Demek sen arkadaşlarınla birlikte ilerleyip şehit olmadın ha?!” diye kınanarak kapıları açılmayan, içeri alınmayanlar bile olmuştu. Büyük sahabilerden bazıları utandıklarından dolayı dışarı çıkamayıp evlerinde oturdukları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Sizler Allah yolunda döne döne çarpışanlarsınız!” diye haber göndermişti.[3718]

Seleme b. Hişam b. Muğîre’nin hanımı, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Ümmü Seleme’yi ziyarete gelmişti.[3719]

Hz. Ümmü Seleme, ona:

“Ben Seleme b. Hişam’ın Resûlullah Aleyhisselâm ve Müslümanlarla birlikte namaz kıldığını göremiyorum!

Bana bu hususta verebileceğin bir bilgi var mı?[3720]

Yoksa, bir rahatsızlığı mı var?” diye sordu.

Seleme’nin hanımı:

“Hayır! Vallahi bir hastalığı yok![3721] Fakat, o dışarı çıkamıyor.

Dışarı çıktığı zaman, ona ve arkadaşlarına, halk:

‘Ey kaçaklar! Demek, siz Allah yolunda çarpışmaktan kaçtınız ha?!’ diyerek bağırıyorlar! Bunun için, o evinde oturuyor, oturmak zorunda kalıyor” dedi.[3722]

Hz. Ümmü Seleme, bunu Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi. Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Onlar, Allah yolunda döne döne çarpışanlardır! Evinden dışarı çıksın!” buyurdu.[3723]

3501 İbn İshak, İbn Hişam, 4/15, İbn Sa’d, 2/128, Belâzurî, Ensâb, 1/380, Taberî, Târîh, 3/107, İbn Hazm, Cevâmi, s. 220, Beyhakî, Delâil, 4/359, İbn Esîr, Kâmil, 2/234, İbn Seyyid, 2/153, Zehebî,

Târîh, s. 401, Heysemî, 6/157.
3502 İbn Sa'd, 3/46, Ahmed b. Hanbel, 5/299, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 40.
3503 Zürkânî, 2/267.
3504 Yâkût, 5/220.
3505 İbn İshak, İbn Hişam, 4/19.
3506 Zürkânî, 2/268.
3507 Yâkût, 1/489.
3508 Vâkıdî, Megâzî, s. 322 (1367/1948 Kahire baskısı)
3509 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, İbn Sa'd, 2/128, İbn Abdilberr, 1/227, 228, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/408, İbn Seyyid, 2/153, İbn Kayyım, 2/172, Kastallânî, Mevâhib, 1/187, Diyarbekrî, 2/70.
3510 İbn Abdilberr, 1/298, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/408, İbn Seyyid, 2/153, İbn Kayyım, 2/173, Halebî, 2/786.
3511 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, İbn Sa'd, 2/128, İbn Abdilberr, 1/298, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/408, İbn Seyyid, 2/153, İbn Kayyım, 2/173.
3512 Diyarbekrî, 2/70, Halebî, 2/786, Zürkânî, 2/268.
3513 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, Zehebî, Târîh, s. 41, Halebî, 2/786.
3514 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, İbn Abdilberr, 1/298, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/408, İbn Seyyid, 2/153, İbn Kayyım, 2/173.
3515 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, İbn Sa'd, 2/128, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Seyyid, 2/153, Zehebî, Târîh, s. 401, İbn Kayyım, 2/173.
3516 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, İbn Asâkîr, 1/94, Diyarbekrî, 2/70.
3517 İbn Asâkîr, 1/94, Diyarbekrî, 2/70.
3518 Vâkıdî, Megâzî, 2/755, İbn Sa'd, 2/128, İbn Asâkîr, 1/94, Diyarbekrî, 2/70.
3519 Vâkıdî, Megâzî, 2/753, İbn Sa'd, 2/127, 128, İbn Seyyid, 2/152, Zehebî, s. 400, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241, İbn Hacer, İsâbe, 3/301.
3520 Taberî, Târîh, 3/103, İbn Esîr, Kâmil, 2/230.
3521 İbn İshak, İbn Hişam, 4/15, Vâkıdî, Megâzî, 2/756, İbn Sa'd, 2/128, Taberî, Târîh, 3/107, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Esîr, Kâmil, 2/23, İbn Seyyid, 2/153, Zehebî, Târîh, s. 403, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 40, Ebu't-Tayyib, 1/259, Heysemî, 6/157.
3522 Vâkıdî, Megâzî, 2/756, Ebu Nuaym, Delâil, 2/528, 529, Beyhakî, Delâil, 4/361, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241.
3523 İbn İshak, İbn Hişam, 4/15, Vâkıdî, Megâzî, 2/756, İbn Sa'd, 2/128, Ahmed b. Hanbel, 1/204, Buhârî, Sahîh, 5/86, 87, Ebu Nuaym, Delâil, 2/528, Beyhakî, Delâil, 4/361, 362, İbn Asâkîr, 1/993, İbn Esîr, Kâmil, 2/23, İbn Seyyid, 2/152, Zehebî, Târîh, s. 401, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 40, Heysemî, 6/157, Kastallânî, Mevâhib, 1/187, Diyarbekrî, 2/70, Halebî, 2/77.
3524 Vâkıdî, Megâzî, 2/756, İbn Sa'd, 2/128, Ahmed b. Hanbel, 1/204, Buhârî, Sahîh, 5/86, 87, İbn Asâkîr, 1/93, Zehebî, Târîh, s. 401, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 40, Ebu't-Tayyib, Ikdu's-semîn, 1/259, Kastallânî, Mevâhib, 1/187, Suyutî, Hasâis, 2/70, Diyarbekrî, 2/70, Halebî, 2/787, Zürkânî, 2/269.
3525 İbn Sa'd, 3/46, 47, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Beyhakî, Delâil, 4/367, İbn Esîr, Kâmil, 2/234, Zehebî, Târîh, s. 406, Heysemî, 6/156.
3526 İbn Esîr Kâmil, 2/234.
3527 Vâkıdî, Megâzî, 2/756, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/361, 362, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241, Diyarbekrî, 2/70, Suyutî, Hasâis, 2/70, Halebî, 2/787, Zürkânî, 2/269.

3528 Vâkıdî, Megâzî, 2/756, İbn Sa'd, 2/128, İbn Asâkîr, 1/94.
3529 İbn Sa'd, 2/128, İbn Asâkir, 1/95, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241, Diyarbekrî, 2/70, Kastallânî, Mevâhib, 1/187, Halebî, 2/787, Zürkânî, 2/269.
3530 Vâkıdî, Megâzî, 2/757-758, Ahmed b. Hanbel, 5/358, Müslim, 3/1357-1358, Ebu Davud, 3/37, Tirmizî, Sünen, 4/162, 163, İbn Mâce, 2/953, 954.
3531 Vâkıdî, Megâzî, 2/756.
3532 Vâkıdî, Megâzî, 2/756, İbn Sa'd, 2/128.
3533 İbn İshak, İbn Hişam, 4/15, 16, Taberî, Târîh, 3/107, İbn Abdilberr, 3/898, 900, Beyhakî, Delâil, 4/359, İbn Asâkîr, 1/93, İbn Esîr, Kâmil, 2/234, 235, Zehebî, Târîh, s. 401, 402, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241, 242, İbn Kayyım, 2/173, Heysemî, 6/157, Diyarbekrî, 2/70.
3534 Süheylî, 7/40, Beyhakî, Delâil, 4/359, 360, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/225.
3535 Vâkıdî, Megâzî, 2/758.
3536 İbn İshak, İbn Hişam, 4/16, İbn Sa'd, 2/128.
3537 Vâkıdî, Megâzî, 2/758, İbn Asâkîr, 1/95, Halebî, 2/787.
3538 Halebî, 2/787.
3539 İbn İshak,İbn Hişam, 4/16, Taberî, Târîh, 3/107, İbn Esîr, Kâmil, 2/235, İbn Kesîr, Bidâye, 4/242.
3540 Vâkıdî, Megâzî, 2/759.
3541 Vâkıdî, Megâzî, 2/759, 760, İbn Sa'd, 2/128, 129.
3542 İbn Sa'd, 2/129.
3543 Vâkıdî, Megâzî, 2/760, İbn Sa'd, 2/129.
3544 Vâkıdî, Megâzî, 2/760.
3545 İbn Asâkîr, 1/97, Zürkânî, 2/270.
3546 Vâkıdî, Megâzî, 2/760 İbn Asâkîr, 1/97.
3547 Diyarbekrî, 2/72, Zürkânî, 2/274.
3548 İbn İshak, İbn Hişam, 4/16, 17, Vâkıdî, Megâzî, 2/760, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/107, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Esîr, Kâmil, 2/235 İbn Seyyid, 2/153, İbn Kesîr, Bidâye, 4/242, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 41, Heysemî, 6/157, Diyarbekrî, 2/71.
3549 Süheylî, 7/41, Halebî, 2/787.
3550 İbn Haldun Târîh, c. 2, ks. 2, s. 41.
3551 İbn Hazm, Cemhere, s. 485, 486.
3552 İbn Hazm, Cemhere, s. 477.
3553 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24, Taberî, Târîh, 3/110.
3554 İbn İshak, İbn Hişam, 4/16, 17, Vâkıdî, Megâzî, 2/760, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/107, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119, Beyhakî, Delâil, 4/360, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Esîr, Kâmil, 2/236, İbn Seyyid, 2/153.
3555 İbn Asâkîr, 1/99, Zehebî, Siyer, 1/173.
3556 İbn İshak, İbn Hişam, 4/17, Vâkıdî, Megâzî, 2/760, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/107, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119.
3557 İbn İshak, İbn Hişam, 4/17, Taberî, Târîh, 3/107, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119, İbn Hazm, Cevâmi, s. 221, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Esîr, Kâmil, 2/235 İbn Seyyid, 2/153, 154, Zehebî, Târîh, s. 402, İbn Kesîr, Bidâye, 4/243, İbn Kayyım, 2/173, Heysemî, 6/158.
3558 İbn İshak, İbn Hişam, 4/17, Vâkıdî, Megâzî, 2/760, Taberî, Târîh, 3/107, 108, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119, İbn Hazm, Cevâmi, s. 221, İbn Asâkîr, 1/94, İbn Esîr, Kâmil, 2/235, İbn Seyyid, 2/154, Zehebî, Târîh, s. 402, İbn Kesîr, Bidâye, 4/243, İbn Kayyım, 2/173, Heysemî, 6/158, Diyarbekrî, 2/71, Halebî, 2/787.

3559 Vâkıdî, Megâzî, 2/760.
3560 İbn İshak, İbn Hişam, 4/17, Taberî, Târîh, 3/108, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119, Beyhakî, Delâil, 4/360, İbn Asâkîr, 1/94.
3561 İbn İshak, İbn Hişam, 4/18, 19, Taberî, Târîh, 3/108, Ebu Nuaym, Hilye, 1/119, 120, İbn Esîr, Kâmil, 2/235, 236, İbn Seyyid, 2/154.
3562 Vâkıdî, Megâzî, 2/759.
3563 Beyhakî, Delâil, 4/364, 365, İbn Asâkîr, 1/95, Heysemî, 6/160.
3564 İbn İshak, İbn Hişam, 4/19, Taberî, Târîh, 3/118, Beyhakî, Delâil, 4/360, İbn Esîr, Kâmil, 2/236, İbn Seyyid, 2/154, Zehebî, Târîh, s. 402, 403, İbn Kesîr, Bidâye, 4/244, Diyarbekrî, 2/70 Halebî, 2/788.
3565 Vâkıdî, Megâzî, 2/760, Beyhakî, Delâil, 4/362, İbn Asâkîr, 1/98, Zehebî, Târîh, s. 402-403, İbn Kesîr, Bidâye, 4/244, Suyutî, Hasâis, 2/71.
3566 Beyhakî, Delâil, 4/365, İbn Asâkîr, 1/95, Heysemî, 6/160.
3567 İbn İshak, İbn Hişam, 4/19, Vâkıdî, Megâzî, 2/761, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/108, Beyhakî, Delâil, 4/367, İbn Asâkîr, 1/97, İbn Esîr, Kâmil, 2/236, İbn Seyyid, 2/154, İbn Kesîr, Bidâye, 4/244.
3568 Vâkıdî, Megâzî, 2/761, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/368, 369 İbn Asâkîr, 1/98.
3569 İbn Asâkîr, 1/97.
3570 İbn İshak, İbn Hişam, 4/19, Taberî, Târîh, 3/108, Hâkim, 3/215, İbn Esîr, Kâmil, 2/236.
3571 İbn Kayyım, 2/173.
3572 İbn Sa'd, 3/46.
3573 İbn İshak, İbn Hişam, 4/20, Vâkıdî, Megâzî, 2/761, İbn Sa'd, 2/129.
3574 İbn Asâkîr, 1/97.
3575 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 4/37, 38, Beyhakî, Delâil, 4/369.
3576 Heysemî, 6/160, 161.
3577 İbn İshak, İbn Hişam, 4/20, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/108, 109, İbn Esîr, Kâmil, 2/236.
3578 Heysemî, 6/160.
3579 İbn İshak, İbn Hişam, 4/20, İbn Seyyid, 2/154.
3580 Zehebî, Siyer, 1/154.
3581 İbn İshak, İbn Hişam, 4/20, Vâkıdî, Megâzî, 2/761, İbn Sa'd, 2/129.
3582 Vâkıdî, Megâzî, 2/761, İbn Sa'd, 4/38.
3583 İbn Sa'd, 4/38, Buhârî, Sahîh, 5/87, Ebu Nuaym, Hilye, 1/117, 118, Beyhakî, Delâil, 4/361, İbn Abdilberr, 1/243, Zehebî, Siyer, 1/153, 154, İbn Kesîr, Bidâye, 4/256, İbn Kayyım, 2/174, Kastallânî, Mevâhib, 1/188.
3584 İbn İshak, İbn Hişam, 4/20, İbn Seyyid, 2/154, Zehebî, Târîh, s. 411, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 41, Diyarbekrî, 2/71.
3585 Heysemî, 6/157.
3586 İbn İshak, İbn Hişam, 4/20, 21, Taberî, Târîh, 3/109, Ebu Nuaym, Hilye, 1/120, Beyhakî, Delâil, 4/363, 364, İbn Esîr, Kâmil, 2/236, 237, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/237, 238, Zehebî, Târîh, s. 405, İbn Kesîr, Bidâye, 4/244, 245, Heysemî, 6/159.
3587 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/237, Zehebî, Târîh, s. 405, Siyer, 1/172, Diyarbekrî, 2/72.
3588 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/237, Diyarbekrî, 2/71.
3589 İbn Asâkîr, 1/97.
3590 İbn İshak, İbn Hişam, 4/21, Taberî, Târîh, 3/109, Ebu Nuaym, Hilye, 1/120, Beyhakî, Delâil, 4/364, İbn Esîr, Kâmil, 2/237, Zehebî, Târîh, s. 405, İbn Kesîr, Bidâye, 4/245.

3591 Diyarbekrî, 2/71.
3592 İbn İshak, İbn Hişam, 4/21, Taberî, Târîh, 3/109, Ebu Nuaym, Hilye, 1/120, Beyhakî, Delâil, 4/364, İbn Esîr, Kâmil, 2/237, İbn Seyyid, 2/154, 155, İbn Kayyım, 2/173, Zehebî, Târîh, s. 405, İbn Kesîr, Bidâye, 4/245.
3593 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/238, Zehebî, Târîh, s. 415.
3594 Vakıdî, Megâzî, 2/763.
3595 Vakıdî, Megâzî, 2/763, İbn Sa'd, 2/130.
3596 İbn Sa'd, 2/130.
3597 Vakıdî, Megâzî, 2/763, İbn Sa'd, 2/129, 130.
3598 Vakıdî, Megâzî, 2/763, Diyarbekrî, 2/72.
3599 Heysemî, 6/157.
3600 İbn İshak İbn Hişam, 4/21, Vakıdî, Megâzî, 2/764.
3601 İbn Sa'd, 2/130.
3602 Vakıdî, Megâzî, 2/763, İbn Sa'd, 2/130, 4/253, İbn Asâkîr, 1/98.
3603 İbn İshak, İbn Hişam, 4/21, Taberî, Târîh, 3/109, İbn Hazm, Cevâmi, s. 221, İbn Esîr, Kâmil, 2/238, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Seyyid, 2/155, Zehebî, Târîh, s. 405, İbn Kayyım, 2/173, Heysemî, 6/159, Diyarbekrî, 2/72.
3604 Vâkıdî, Megâzî, 2/763, İbn Sa'd, 2/130, 4/253, İbn Asâkîr, 1/98, 99, Diyarbekrî, 2/72.
3605 Heysemî, 6/157.
3606 Vâkıdî, Megâzî, 2/764, İbn Sa'd, 4/253.
3607 İbn İshak, İbn Hişam, 4/21, İbn Sa'd, 2/129.
3608 Vâkıdî, Megâzî, 2/763, İbn Sa'd, 2/130, 4/253, İbn Asâkîr, 1/99.
3609 Vâkıdî, Megâzî, 2/763, İbn Sa'd, 4/23.
3610 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/407.
3611 Vâkıdî, Megâzî, 2/764, İbn Sa'd, 3/467, 469, Beyhakî, Delâil, 4/370, İbn Asâkîr, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 407.
3612 İbn Sa'd, 4/253, Buhârî, Sahîh, 5/87, 88, Beyhakî, Delâil, 4/373, İbn Abdilberr, 2/429, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/110, Zehebî, Siyer, 1/269, İbn Kesîr, Bidâye, 4/246, 249.
3613 Vâkıdî, Megâzî, 2/768, Hâkim'den naklen Kastallânî, Mevâhib, 1/188, Diyarbekrî, 2/72, Zürkânî, 2/273.
3614 Vâkıdî, Megâzî, 2/769, Beyhakî, Delâil, 4/374, Zehebî, Târîh, s. 410.
3615 Vâkıdî, Megâzî, 2/768, Ahmed b. Hanbel, 6/26, Beyhakî, Delâil, 4/373, 374, İbn Asâkîr, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 409, İbn Kesîr, Bidâye, 4/229, Zürkânî, 2/273.
3616 İbn İshak, İbn Hişam, 4/17, Vâkıdî, Megâzî, 2/760, İbn Sa'd, 2/129.
3617 Süheylî, 7/41, Halebî, 2/788, Zürkânî, 2/273.
3618 Halebî, 2/788, Zürkânî, 2/273.
3619 Zürkânî, 2/273.
3620 Vâkıdî, Megâzî, 2/764, İbn Sa'd, 3/467, 469, Beyhakî, Delâil, 4/370, İbn Asâkîr, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 407, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247, Diyarbekrî, 2/72, Halebî, 2/788, Zürkânî, 2/273.
3621 İbn İshak, İbn Hişam, 4/25, Ahmed b. Hanbel, 1/204, 3/113 İbn Sa'd, 4/37, Buhârî, Sahîh, 5/87, Hâkim, 3/298, Heysemî, 6/160.
3622 İbn Sa'd, 2/130, Diyarbekrî, 2/72, Halebî, 2/788.
3623 İbn İshak, İbn Hişam, 4/30, Vâkıdî, Megâzî, 2/769, İbn Sa'd, 3/407, İbn Hazm, Cevâmi, s. 222, 223, İbn Abdilberr, 2/679, 4/1560, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/492, 5/459, İbn Seyyid, 2/156, Zehebî, Târîh, s. 416, İbn Kesîr, Bidâye, 4/259, İbn Kayyım, 2/174, Zürkânî, 2/273.

3624 Vâkıdî, Megâzî, 2/764, Beyhakî, Delâil, 4/370, İbn Asâkîr, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 407, İbn Kesîr, 4/247, Halebî, 2/788, Zürkânî, 2/273.
3625 İbn İshak, İbn Hişam, 4/21, 22, Taberî, Târîh, 3/109, İbn Asâkîr, 1/99, İbn Seyyid, 2/155, İbn Kayyım, 2/173, 174, Halebî, 2/788.
3626 İbn İshak, İbn Hişam, 4/30, Vâkıdî, Megâzî, 2/769, İbn Hazm, Cevâmi, s. 222, 223, İbn Kesîr, Bidâye, 4/259, İbn Kayyım, 2/174.
3627 İbn Sa'd, 2/407, İbn Abdilberr, 4/1560, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/459.
3628 İbn Sa'd, 3/407, İbn Abdilberr, 2/679, 4/1560, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/492, 5/459.
3629 İbn Sa'd, 4/141, İbn Abdilberr, 3/1390, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/163.
3630 İbn Esîr, Kâmil, 2/237.
3631 İbn Sa'd, 2/130.
3632 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/109, Beyhakî, Delâil, 4/367, Zehebî, Târîh, s. 406.
3633 Vâkıdî, Megâzî, 2/761, Ebû Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 4/246, 247.
3634 Taberî, Târîh, 3/109, Beyhakî, Delâil, 4/367, İbn Esîr, Kâmil, 2/237, Zehebî, Târîh, s. 406.
3635 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/109, İbn Esîr, Kâmil, 2/237.
3636 Taberî, Târîh, 3/109, İbn Esîr, Kâmil, 2/237, İbn Kesîr, Bidâye, 4/246.
3637 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/109, Beyhakî, Delâil, 4/367, İbn Esîr, Kâmil, 2/237.
3638 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/109, Beyhakî, Delâil, 4/367, İbn Esîr, Kâmil, 2/237, Zehebî, Târîh, s. 406, İbn Kesîr, Bidâye, 4/246.
3639 Vâkıdî, Megâzî, 2/761, 762, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/368, 369, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3640 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Beyhakî, Delâil, 4/368.
3641 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 3/46, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110.
3642 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110.
3643 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 3/46, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98.
3644 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Vâkıdî, Megâzî, 2/762, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Delâil, 4/368, İbn Asâkîr, 1/98, Zehebî, Târîh, s. 407, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3645 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 4/37, 38, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98, Zehebî, Târîh, s. 407, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3646 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Esîr, Kâmil, 2/237.
3647 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98.
3648 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 4/38, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Zehebî, Târîh, s. 407, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3649 İbn Sa'd, 4/39, Tirmizî, Sünen, 5/654.
3650 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110.
3651 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110.
3652 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, İbn Esîr, Kâmil, 2/237.
3653 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110, Zehebî, Târîh, s. 406.
3654 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110, İbn Esîr, Kâmil, 2/237.
3655 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 3/530, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3656 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110.

3657 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 3/530, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3658 Vâkıdî, 2/762, İbn Sa'd, 3/530, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, 4/369.
3659 Vâkıdî, Megâzî, 2/762, İbn Sa'd, 3/530, Ebu Nuaym, Delâil, 2/529, Beyhakî, Delâil, 4/369, İbn Asâkîr, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3660 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Beyhakî, Delâil, 4/368, İbn Kayyım, 2/174.
3661 Heysemî, 6/161.
3662 İbn Sa'd, 2/130.
3663 İbn Sa'd, 3/46.
3664 Ahmed b. Hanbel, 3/113, 117, 118, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Sünen, 8/154.
3665 Ahmed b. Hanbel, 1/204, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Sünen, 8/154.
3666 Ahmed b. Hanbel, 1/204, 3/113, Beyhakî, Sünen, 8/154.
3667 Vâkıdî, Megâzî, 2/764, İbn Sa'd, 2/129, 4/253, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247.
3668 Ahmed b. Hanbel, 1/204, 3/113, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Sünen, 4/367.
3669 Ahmed b. Hanbel, 5/299, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Sünen, 4/367, 368, İbn Asâkîr, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 406, Heysemî, 6/156.
3670 Beyhakî, Delâil, 4/365, İbn Asâkîr, 1/97, Musa b. Ukbe'den naklen İbn Seyyid, 2/155, 156, Musa b. Ukbe'den naklen İbn Kayyım, 2/174, İbn Kesîr, Bidâye, 4/247, Kastallânî, Mevâhib, 1/189, Diyarbekrî, 2/73, Zürkânî, 2/276.
3671 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Vâkıdî, Megâzî, 2/766, İbn Sa'd, 8/282.
3672 Vâkıdî, Megâzî, 2/766, İbn Sa'd, 8/282.
3673 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22.
3674 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Heysemî, 6/161.
3675 Yakubî, 2/65.
3676 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Heysemî, 6/161.
3677 Vâkıdî, Megâzî, 2/766, İbn Sa'd, 8/282.
3678 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Vâkıdî, Megâzî, 2/766, İbn Sa'd, 8/282.
3679 Yakubî, 2/65.
3680 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22, Vâkıdî, Megâzî, 2/766, İbn Sa'd, 8/282.
3681 Vâkıdî, Megâzî, 2/766, İbn Sa'd, 8/282.
3682 Vâkıdî, Megâzî, 2/767, Zehebî, Târîh, s. 409.
3683 Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 4/39, 40, Beyhakî, Delâil, 4/371, Zehebî, Târîh, s. 409.
3684 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22.
3685 Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 8/282, Yakubî, 2/66, İbn Abdilberr, 1/243, Beyhakî, Delâil, 4/370.
3686 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22.
3687 Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 8/282.
3688 İbn İshak, İbn Hişam, 4/22.
3689 Ahmed b. Hanbel, 1/205.
3690 Yakubî, 2/66.
3691 İbn Esîr, Kâmil, 2/238.
3692 Vâkıdî, Megâzî, 2/767, Beyhakî, Delâil, 4/371, Halebî, 2/790.
3693 İbn Sa'd, 4/37, Ahmed b. Hanbel, 1/204, 205.
3694 İbn Sa'd, 4/37.
3695 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 4/40.

3696 İbn Sa'd, 4/40, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372.
3697 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 4/40, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372.
3698 İbn Sa'd, 4/40, Beyhakî, Delâil, 4/372, Zehebî, Târîh, s. 408.
3699 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 4/40, Beyhakî, Delâil, 4/372, Zehebî, Târîh, s. 408.
3700 İbn Sa'd, 4/40, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372, Zehebî, Târîh, s. 408.
3701 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, Beyhakî, Delâil, 4/372, Zehebî, Târîh, s. 408.
3702 İbn Sa'd, 4/40, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372, Zehebî, Târîh, s. 407.
3703 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, Beyhakî, Delâil, 4/372.
3704 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 4/40, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372.
3705 İbn Sa'd, 4/40, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372.
3706 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, Vâkıdî, Megâzî, 2/767, İbn Sa'd, 4/40, 41, Buhârî, Sahîh, 5/87, Beyhakî, Delâil, 4/372, Zehebî, s. 408, İbn Kesîr, Bidâye, 4/251.
3707 İbn İshak, İbn Hişam, 4/23, İbn Kesîr, Bidâye, 4/251.
3708 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24.
3709 Ahmed b. Hanbel, 5/299.
3710 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24, Taberî, Târîh, 3/110, İbn Kesîr, Bidâye, 4/253.
3711 Vâkıdî, Megâzî, 2/765, İbn Sa'd, 2/129.
3712 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24, Vâkıdî, Megâzî 2/765, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Delâil, 4/374, İbn Esîr, Kâmil, 2/238, Zehebî, Târîh, s. 410.
3713 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 320.
3714 Halebî, 2/792.
3715 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 320, Halebî, 2/792.
3716 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24, Vâkıdî, Megâzî 2/765, İbn Sa'd, 2/129, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Delâil, 4/374, İbn Esîr, Kâmil, 2/238, Zehebî, Târîh, s. 410.
3717 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 320.
3718 Vâkıdî, Megâzî, 2/765, Halebî, 2/793.
3719 Vâkıdî, Megâzî, 2/765.
3720 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Delâil, 4/374, 375, Zehebî, Târîh, s. 411.
3721 Vâkıdî, Megâzî, 2/765.
3722 İbn İshak, İbn Hişam, 4/24, 25, Vâkıdî, Megâzî, 2/765, Taberî, Târîh, 3/110, Beyhakî, Delâil, 4/375, Zehebî, Târîh, s. 411.
3723 Vâkıdî, Megâzî, 2/765.

ON İKİNCİ BÖLÜM
EN BÜYÜK FETHİN AREFESİNDE

Amr b. Âs'ın Zâtü's-Selâsil'e Gönderilişi

Seferin Tarihi, İsmi, Mevkii ve Sebebi

Zâtü's-Selâsil seferi, Hicretin 8. yılında Cumâde'l-âhire ayında vuku bulmuştur.[3724]

Selsil veya Sülsil, Cüzamların toprağındaki bir suyun ismidir.[3725] Suya Selsil veya Silsal ismi de, içimi tatlı ve hoş olup boğazdan kolayca geçtiği için verilmiştir.

Kum yığınlarının birbirleri üzerine zincir gibi sıralanmış bulunmalarının o yere bu ismin verilmesine sebep olduğu da rivayet edilir.[3726]

Bu sefere de, müşrikler kaçmaktan korkup birbirlerine bağlandıkları için Zâtü's-Selâsil ismi verilmiştir.[3727]

Lahm ve Cüzam gazvesi denildiği de vardır.

Zâtü's-Selâsil; Beliyy, Uzre ve Benî Kaynların beldelerindendir.[3728] Zâtü's-Selâsil, Uzrelerin topraklarından olup,[3729] Vâdi'l-kurâ'nın gerisinde, Medine'ye on günlük uzaklıktadır.[3730]

Peygamberimiz Aleyhisselâm;

Kudâa,[3731]

Beliyy,[3732]

Cüzam,[3733]

Benî Uzre ve Yemen kabilelerinin[3734] Medine'yi kuşatmak maksadıyla toplandıklarını haber aldı. Bunun üzerine, Amr b. Âs'ı yanına çağırdı.[3735]

Ona:

"Ey Amr! Silahını kuşan, yolculuk elbiseni üzerine giy ve hemen yanıma gel!" buyurdu.

Amr b. Âs der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâmın emrini yerine getirdim ve yanına vardım. O sırada, kendisi gölge bir yere çıkmış, abdest alıyordu. Sonra aşağı indi ve:

'Ey Amr! Allah seni selamete ve ganimete erdirsin diye askerî bir birliğin başında bir yere göndermek istiyor, en iyi dileğimle, senin için ganimet diliyorum!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Ben ganimet için Müslüman olmadım. Ancak, Müslüman olmayı, cihadlara katılmayı ve senin yanında bulunmayı arzulayarak Müslüman oldum!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Ey Amr! Ganimetin yararlısı, insanın yararlısına ne güzel yaraşır!' buyurdu."[3736]

Beliyy oğulları, Âs b. Vâil'in dayıları oluyordu.[3737] Amr b. Âs'ın babaannesi, Beliyy kabilesindendi. Peygamberimiz Aleyhisselâm, bunun için, göndereceği birliğin başına Amr b. Âs'ı komutan yapmak suretiyle Benî Beliyy kabilesini ısındırmak, yumuşatmak istemişti.[3738]

Giderken de, Beliyy, Uzre ve Belkayn kabilelerine uğrayıp, aradaki akrabalıktan, yardımlarını sağlamaya çalışmasını,[3739] aynı zamanda, kendilerini İslâmiyete davet etmesini de Amr b. Âs'a emir buyurdu.[3740]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Amr b. Âs için beyaz bir sancak bağladı. Kendisine, bir de siyah bayrak verdi.[3741]

Kendisini; içlerinde Muhacir ve Ensarın ileri gelenleri ve seçkinleri de bulunan 300 kişinin başına geçirdi. Yanlarında 30 at da bulunuyordu.[3742]

Mücahidler, Amr b. Âs'ın kumandası altında yola çıktılar. Gündüzleri gizleniyorlar, geceleri yürüyorlardı.

Aradıkları kavme yaklaştıkları zaman, onların kendileri için büyük bir yığınak yaptıklarını haber aldılar.[3743]

Akşamleyin, onların yakınlarına varıp kondular.[3744] Cüzamların yurdundaki Selsil suyunun üzerinde bulunuyorlardı.

Düşmanların çokluğu, Amr b. Âs'ın gözünü korkuttu.[3745]

Amr b. Âs'a Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın Kumandası Altında Takviye Birliği Gelişi

Amr b. Âs, Râfi' b. Mekîs el-Cühenî'yi Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderip,[3746] acele yardım istedi.[3747]

Râfi' b. Mekîs Medine'ye gelip düşmanların büyük bir yığınak yapmış olduklarını ve bunun için yardım istediklerini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.[3748]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ilk Muhacirlerden Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı içlerinde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in de bulunduğu,[3749] Muhacir ve Ensarın ileri gelenlerinden ve seçkinlerinden 200 kişinin başına geçirip, yardımcı savaş birliği olarak yola çıkardı.

Amr b. Âs'la buluşup hep birlikte hareket etmelerini ve aralarında anlaşmazlığa düşmemelerini de sıkı sıkı emir ve tenbih etti.[3750]

Ebu Ubeyde b. Cerrah Amr b. Âs'ın karargâhına varınca, Amr b. Âs, ona:

Sizin de kumandanınız benim! Çünkü, Resûlullah Aleyhisselâma haber salıp bana yardım etmenizi kendisinden ben istedim.[3751] Sen bana ancak yardımcı olmak üzere geldin!" dedi.

Ebu Ubeyde b. Cerrah:

"Hayır! İş öyle değildir. Ben kumandanı bulunduğum birliğin kumandanıyım, sen de kumandanı bulunduğun birliğin kumandanısın!" dedi.[3752]

Muhacirler de, Amr b. Âs'a:

"Sen ancak maiyyetindeki arkadaşlarının kumandanısın! Ebu Ubeyde de maiyyetindeki Muhacirlerin kumandanıdır!" diyerek, Ebu Ubeyde b.

Cerrah’ı desteklediler.

Amr b. Âs, onlara da:

“Siz ancak bana yardım etmelerini istediğim bir yardım birliğisiniz!” dedi.[3753]

Ebu Ubeyde b. Cerrah imam olup halka namaz kıldırmak istediği zaman da, Amr b. Âs, ona:

“Sen benim yanıma ancak yardım için gelmiş bulunuyorsun. Peygamber Aleyhisselâm seni bana sadece yardım etmek üzere gönderdi. Başkumandan benim! Sen bana imamlık yapmaya yetkili değilsin!” dedi.

Muhacirler:

“Hayır! Sen ancak maiyyetindeki arkadaşlarının kumandanısın! O da (Ebu Ubeyde de), kendi maiyyetindeki arkadaşlarının kumandanıdır!” dediler.

Amr b. Âs:

“Hayır! Sizler ancak bize yardımcılarsınız!” diyerek direndi.[3754]

Ebu Ubeyde b. Cerrah; güzel, yumuşak huylu,[3755] dünya işlerinde uysallık gösteren, güçlük çıkarmayan bir zât idi. Amr b. Âs’ın “Sen ancak benim yardımcımsın!” diyerek direndiğini görünce:[3756]

“Ey Amr! Bilesin ki, Resûlullah Aleyhisselâmın bana en son sözü:

‘Arkadaşının yanına varınca, birbirinize karşı itaatli olunuz! Aranızda anlaşmazlığa düşmeyiniz!’ emir ve tavsiyesi olmuştur.[3757]

Eğer sen bana itaat etmezsen, ben sana itaat eder, boyun eğerim!” dedi.[3758]

Amr b. Âs:

“Öyleyse, ben senin de kumandanınım! Sen benim yardımcımsın!” dedi.

Ebu Ubeyde b. Cerrah:

“Peki!” dedi,[3759] kumandanlığı Amr b. Âs’a bıraktı.[3760]

Bunun üzerine, namazı da Amr b. Âs kıldırdı.[3761]

Amr b. Âs’ın arkasında namaz kılanların sayısı 500 idi.[3762]

Ebu Ubeyde'nin Amr b. Âs'a Uyuşundan Dolayışı İtirazlara Uğrayışı

Muğîre b. Şûbe, Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın yanına vararak:

"Resûlullah Aleyhisselâm bize seni kumandan yaptı.

Yanında sana karşı hiçbir yetki bulunmayan filanın oğluna, halkın işi ne diye bırakılıyor?!" dedi.

Ebu Ubeyde b. Cerrah:

"Resûlullah Aleyhisselâm, bize birbirimize karşı itaatli olmayı emretmiştir.

Ben Resûlullah Aleyhisselâmın emrine itaat ederim. Amr ona âsi olsa da!" dedi.[3763]

Amr b. Âs her iki birliğin kumandanı olunca, Hz. Ömer'in de buna canı sıkıldı.

Ebu Ubeyde b. Cerrah'a:

"Demek, sen Nâbiga'nın oğluna itaatla, onu hem kendine, hem Ebu Bekir'e, hem de bizlere kumandan yaptın hâ?!

Bu ne biçim görüş?!" dedi.

Ebu Ubeyde b. Cerrah:

"Ey anamın oğlu! Resûlullah Aleyhisselâm, bana ve ona, birbirimize itaatsizlik etmemeyi emir ve tavsiye buyurdu.

Ben eğer Amr b. Âs'a itaat etmeyecek olursam, Resûlullah Aleyhisselâma âsi olmuş olacağımdan korktum!" dedi.[3764]

Amr b. Âs'ın Bazı Emir ve Tedbirlerinin Tepkiyle Karşılanışı

İslâm mücahidlerinin vardıkları yer soğuk olduğu için, mücahidler odun toplayarak ateş yakıp ısınmak istediler.

Amr b. Âs onlara engel oldu[3765] ve:

"Hiç kimse ateş yakmayacaktır![3766] Her kim ateş yakarsa, onu yaktığı ateşin içine atacağım!" dedi.[3767]

Amr b. Âs'ın bu davranışı, mücahidlerin çok ağırına gitti.[3768]

Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'e:

"Amr b. Âs halkın ateş yakmalarına izin vermiyor!

Onun halka yaptığı şeyi göremiyor musun? Halkın ateşten yararlanmalarına nasıl engel oluyor?!" dedi.

Hz. Ebu Bekir, gidip Amr b. Âs'la konuştu.[3769]

Amr b. Âs:

"Sen beni dinlemek ve bana itaat etmekle emrolundun, değil mi?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

"Evet!" dedi.[3770]

Amr b. Âs:

"Öyle ise, emrolunduğunu işle!" dedi.[3771]

Hz. Ömer bunu işitince çok kızdı, hemen yanına varıp ona çatmak istedi.[3772]

Hz. Ebu Bekir engel oldu ve:

"Bırak onu kendi haline! Resûlullah Aleyhisselâm, onu ancak savaştaki üstün bilgisi yüzünden başımıza kumandan dikti!" dedi.[3773]

Hz. Ömer sustu.[3774]

Mücahidlerin Düşman Yurtlarına Akın ve Baskın Yapmaları

Amr b. Âs, 500 kişilik ordusuyla, gece gündüz ilerleyip Beliyylerin yurtlarına akın ve baskın yaptı.

Fakat, her nereye erişseler, oradaki cemaati dağılmış ve kaçmış buldular.

Beliyy, Uzre ve Belkaynların yurtlarının sonuna kadar varıp dayandılar.

Orada az bir düşman topluluğuna rastladılar.[3775]

Onlarla bir müddet çarpıştılar, ok atıştılar.

O çarpışmada, Âmir b. Rebia, kolundan okla vuruldu.

Müslümanlar hep birden hücuma kalkınca, düşmanlar dağılıp her tarafa hızla kaçışmaya başladılar.[3776]

Mücahidler kaçışan halkı takip etmek istedilerse de, Amr b. Âs engel oldu.[3777]

Amr b. Âs orada günlerce oturdu.

Düşmanların ne topluluklarından, ne de bulundukları yerlerden haber alabildi.

Ancak, etrafa gönderdiği süvariler, bulabildikleri davar ve develeri sürüp getirmekte idiler.

Getirilen deve ve davarlar da, kesilip yenilmekte idi.[3778]

Kudâa, Âmile, Lahm ve Cüzamlardan biraraya toplanmış olanlardan, çarpışma sırasında pek çoklarının öldürüldüğü ve mallarının iğtinam edildiği,[3779] ayrıca, kadın erkek pek çok esirler alındığı ve bundan dolayı bu gazveye Zâtü' s-Selâsil denildiği bildirilmektedir.[3780]

Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'in Yedikleri Etten Telaşa ve Korkuya Düşmeleri

Avf b. Malik el-Eşcaî, bu gazada Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'e arkadaş olmuş,[3781] konak yerlerinde onlarla birlikte bulunmuştu.

Avf b. Malik, bir gün ordugâha gitmiş, orada deve kesmek ve etlerini on parçaya ayırıp bölüşmek isteyen ve fakat bunu bir türlü beceremeyen bir cemaate rastlamıştı.

Kendisi bu işin ustası idi.

Onlara:

"Bu devenin etini on parçaya ayırıp aranızda bölüştürmek üzere, bana bundan bir parçasını verir misiniz?" dedi.

Onlar:

"Olur! Sana ondan bir parçasını verelim" dediler.

Avf b. Malik eline iki büyük bıçak aldı. Deveyi kesti, parçaladı ve aralarında bölüştürdü. Ondan bir parçasını da kendisi alıp, arkadaşlarının yanına getirdi. Pişirdiler ve yediler.

Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, eti yedikten sonra:

"Ey Avf! Bu et sana nereden geldi?" diye sordular.

Avf b. Malik hadiseyi anlatınca:

“Vallahi, sen bize bunu yedirdiğine iyi etmedin!” dediler ve karınlarına girenden dolayı, korka korka ayağa kalktılar.[3782]

Hz. Ebu Bekir’in Râfi’ b. Ebi Râfi’e Öğütleri

Zâtü’s-Selâsil seferine katılan mücahidler arasında bulunan Rafi’ b. Ebi Râfi’ et-Tâî der ki:

“Ben Hıristiyan dininde bulunan bir adamdım, Sercis adıyla anılırdım.

Halka kılavuzluk eder, onlara, şu kum yığınlarının yerlerini gösterirdim.

Cahiliye devrinde, devekuşu yumurtalarının içine su koyar, kum yığınlarının bir köşesine saklardım.

Sonra, halkın develerini yağmalar, kum yığınlarına sokardım. Beni arayıp bulmaya kimse güç yetiremezdi.

Devekuşu yumurtalarının içine koyduğum sulara uğrar, onları çıkarır, içerdim.

Müslüman olduğum zaman, Resûlullah Aleyhisselâmın Amr b. Âs’ı gönderdiği Zâtü’s-Selâsil seferine ben de katılmıştım.

Kendi kendime:

‘Vallahi, ben kendime bir arkadaş seçeceğim!’ dedim.

Ebu Bekir’i arkadaş edindim. Hep onun yanında bulunuyordum.

Kendisinin üzerinde, Fedek işi kalın bir harmanisi, abası vardı.

İnip konakladığımız yere onu serer, hayvanımıza bineceğimiz zaman, onun uçlarını dikenle iliştirip, elbise yerine üzerine onu giyerdi.

Bunun için, kendisine ‘Zâtü’l-Abâet=Abalı’ denirdi.

Kafile ile Medine’ye yaklaştığımız sırada:

‘Yâ Ebâ Bekr! Allah’ın senin arkadaşlığını bana yararlı kılması için bana bazı öğütler ve bilgiler versen ya?’ dedim.

Ebu Bekir:

‘Benden sormamış olsan bile, sen şunları muhakkak yapmalısın:

1. Kendisine hiçbir şeyi şerik koşmaksızın Allah’ı tevhid etmeni, bir bilmeni,

2. Namazı kılmanı,

3. Zekâtı vermeni,

4. Ramazan orucunu tutmanı,

5. Şu Beytullah’ı hacc ve ziyaret etmeni,

6. Cünüplükten gusledip yıkanmanı,

7. Müslümanlardan iki kişinin bile başına geçmek arzusunda bulunmamanı sana emir ve tavsiye ederim!’ dedi.

Kendisine:

‘Ey Ebu Bekir! Vallahi, ben hiçbir zaman Allah’a kimseyi şerik koşmayacağımı umarım.

İnşaallah, namazı da hiçbir zaman bırakmayacağım.

Malım olursa, inşaallah, onun zekâtını da öderim.

İnşaallah, Ramazan orucunu da tutacak, hiç bırakmayacağım.

Haccı da, gücüm yeterse, inşaallahu teâlâ yapacağım.

Cünüplük oldukça, inşaallah yıkanıp ondan arınacağım.

İnsanların başına geçmeye gelince; ey Ebu Bekir! Görüyorum ki, halk, Resûlullah Aleyhisselâm yanında da, insanlar yanında da, ancak bununla şerefleniyorlar!

Sen ise beni ondan nehyediyorsun!?’ dedim.

Ebu Bekir:

‘Sen benden görüşümü sordun, öğüt istedin. Ben de sana görüşümü anlatmaya çalıştım.

Sana şunu da haber vereyim ki; Yüce Allah, Muhammed Aleyhisselâmı, şu İslâm dini ile peygamber gönderdi.

O da, bu din uğrunda, olanca gücü ile çalıştı.

Nihayet, halk ister istemez ona girdiler. Girince de, Allah’a sığınmış, O’nun komşuluğuna ve himayesine girmiş oldular.

Sakın, Allah’ın komşuları hakkındaki ahdini bozayım deme!

Allah ahdini bozanları ukûbete uğratır!

Allah’ın, komşuluğundan dolayı gazabı ise çok şiddetlidir!’ dedi.

Yanından ayrıldım.

Resûlullah Aleyhisselâm vefat edip Ebu Bekir halkın başına getirildiği zaman, yanına vardım ve ona:

'Ey Ebu Bekir! Sen beni Müslümanlardan iki kişinin bile başına geçmekten nehyetmemiş miydin?!' diye sordum.

Ebu Bekir:

'Evet! Ben bu sözümün üzerinde duruyor, seni şimdi bile ondan nehyediyorum' dedi.

Kendisine:

'Ya seni halkın işini üzerine alıp yürütmeye sürükleyen şey ne ola?' diye sordum.

Ebu Bekir:

'Muhammed ümmetinin ihtilaf ve tefrikaya düşüp helâk olmalarından korktum. Bunun için, bana tevdi ve emanet ettikleri vazifeden kaçmak, kurtulmak yolunu bulamadım!' dedi."[3783]

Amr b. Âs'ın Zâtü's-Selâsil'den Dönerken İhtilam Oluşu ve Gusül Yerine Teyemmümle Namaz Kıldırışı

Mücahidler Zâtü's-Selâsil'den Medine'ye dönerlerken, yolda, çok soğuk bir gecede, Amr b. Âs ihtilam oldu.

Arkadaşlarına:

"Siz bana ne dersiniz? Vallahi, ihtilam oldum, düşüm azdı!

Eğer bu soğukta gusleder, yıkanırsam, helâk olurum!" dedi.

Su getirtip taharetlendi, abdest aldı. Gusül yerine de, teyemmüm yaptı.[3784] Kalkıp arkadaşlarına sabah namazını kıldırdı.[3785]

Avf b. Malik el-Eşcâî'yi de, selametle dönüşlerini ve gazaları sırasında olup bitenleri Peygamberimiz Aleyhisselâma haber vermek üzere, postacı olarak önden gönderdi.[3786]

Avf b. Malik der ki:

"Halkın bu seferden dönüşlerinde, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına ilk varan ben oldum.[3787] Seher vakti idi.[3788] Resûlullah Aleyhisselâm evinde namaz kılıyordu.

‘Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh’ diyerek selam verdim.

Selam verince, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Sen, Avf b. Malik hâ?’ buyurdu.[3789]

‘Evet! Babam, anam sana feda olsun! Benim, Avf b. Malik yâ Rasûlallah!’ dedim.[3790]

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Sahibü’l-cezur=Deveyi kesip etini bölüştüren deveci hâ?’ buyurdu.[3791]

‘Evet!’ dedim.[3792]

Resûlullah Aleyhisselâm, selamımı alıp, bana daha fazla bir şey söylemedi.[3793]

‘Olan bitenleri bana haber ver!’ buyurdu.

Ben de, giderken bütün olan bitenleri, Ebu Ubeyde b. Cerrah’la Amr b. Âs arasında geçenleri ve Ebu Ubeyde’nin ona itaat edişini, uysal davranışını birer birer haber verdim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Allah, Ebu Ubeyde b. Cerrah’ı rahmetiyle esirgesin!’ buyurdu.

Sonra, Amr b. Âs’ın, cünüb olduğu halde, yanında edeb yerlerini yıkamaya yetecek miktardan fazla su bulunmadığı için bize teyemmümle namaz kıldırdığını;[3794] Müslümanları ateş yakmaktan ve düşmanları takipten men ettiğini haber verdim.[3795]

Resûlullah Aleyhisselâm sustu.[3796]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Amr b. Âs’ı Sorguya Çekişi

Medine’ye döndükleri, geldikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına:

“Amr’ı nasıl buldunuz?” diye sordu.

Sahabiler, onu hayırla andıktan sonra:

“Yâ Rasûlallah! O, cünüb olduğu halde bize namaz kıldırdı!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, haber salıp Amr b. Âs'ı yanına çağırttı.[3797]

Gelince, ona, Zâtü's-Selâsil seferi sırasında cünüb olduğu halde teyemmümle kıldırmış olduğu namazı sordu.

Amr b. Âs:

"Seni hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; gusletseydim, ölürdüm.

Ben hiçbir zaman soğuğun öylesini görmemişimdir!

Yüce Allah, 'Kendinizi öldürmeyiniz! Şüphe yok ki, Allah sizi çok esirgeyici bulunuyor' (Nisâ: 29) buyuruyor" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm güldü.

Başka bir şey söylemedi.[3798]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Amr b. Âs'ın yaptığını yerinde gördüğünden, kıldırmış olduğu namazı ne iade ettirdi, ne de kendisinden daha fazla izahat istedi.[3799]

Amr b. Âs, Müslümanlara ateş yaktırmadığı ve düşmanları takip ettirmediği hakkında yapılan şikâyet üzerine de:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Müslümanlar azlık idiler. Düşmanın onları az görmelerinden korktum.

Düşmanları takip etmekten de, onları nehyettim. Çünkü, onlar için pusu kurulmuş olmasından, kendilerinin pusuya düşürülmelerinden korktum!" dedi.

Amr b. Âs'ın bu davranışı da Peygamberimiz Aleyhisselâmın hoşuna gitti[3800] ve Amr b. Âs'tan şikâyetlenenlere:

"Görüyor musunuz, arkadaşınız hem kendisini, hem sizi nasıl düşünüyor?" buyurdu.[3801]

Amr b. Âs da, namaz kıldırma hadisesini ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu husustaki sorusunu nasıl cevapladığını şöyle anlatır:

"Zâtü's-Selâsil Gazvesinde soğuğu pek şiddetli olan soğuk bir gecede ihtilam olmuştum.

Gusledersem ölürüm diye korktum. Teyemmüm ettim. Sonra, arkadaşlarıma sabah namazını kıldırdım.

Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardığım zaman:

‘Ey Amr! Sen arkadaşlarına cünüb iken namaz mı kıldırdın?’ diye sordu.

‘Evet yâ Rasûlallah! Ben soğuğu pek şiddetli olan bir gecede ihtilam oldum. Eğer gusledersem ölürüm diye korktum.

Yüce Allah’ın, ‘Kendinizi öldürmeyiniz. Şüphe yok ki, Allah, sizi çok esirgeyici bulunuyor’ [Nisâ: 29] buyurduğunu hatırladım, teyemmüm ettim. Sonra, namaz kıldırdım!’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm güldü, başka bir şey söylemedi.”[3802]

Amr b. Âs’ın Peygamberimiz Aleyhisselâma En Çok Kimi Sevdiğini Soruşu

Yine Amr b. Âs der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm beni askerî bir birliğin başında Zâtü’s-Selâsil’e göndermişti. Askerî birliğin içinde Ebu Bekir ve Ömer de bulunuyordu.

‘Resûlullah Aleyhisselâmın katında benim yerim daha üstün olmasa, herhalde Ebu Bekir ve Ömer’in başına beni kumandan dikerek göndermezdi!’ diye içime doğdu.[3803]

Hemen Resûlullah Aleyhisselâmın yanına varıp:

‘Yâ Rasûlallah! Halkın sana en sevgilisi hangisidir?’ diye sordum.

‘Âişe’dir!’ buyurdu.

‘Erkeklerden kimdir?’ diye sordum.

‘Âişe’nin babasıdır!’ buyurdu.

‘Ondan sonra kimdir?’ diye sordum.

‘Ondan sonra Ömer’dir!’ buyurdu.

Birtakım erkeklerin isimlerini daha saydı.[3804]

Kendi kendime:

‘Artık bu sorumu tekrarlamayayım’ dedim.[3805]

Beni en sonraya bırakmasından korkup sustum.”[3806]

Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın Sîfu'l-Bahr'e (Habat'a) Gönderilişi

Seferin Tarihi, İsmi, Mevkii ve Sebebi

Sefer, Hicretin 8. yılında Recep ayında vuku bulmuştur.[3807]

Bu sefere, Sîfu'l-Bahr=Deniz Sahili ve Habat gazvesi denilir.[3808]

Sefer sırasında askerler açlıktan ağaç yaprakları yedikleri için, Ceyşü'l-habat=Yaprak Askerleri seferi denildiği de vardır.[3809]

Habat; lugatta, silkilmiş yapraklar demektir ki, kurutup un gibi inceltikten veya başka bir şeyle karıştırılarak su katıldıktan sonra devenin ağzına dökülür.[3810]

Habat, deniz sahilinde, Kabeliyye nahiyesinde Cüheynelere ait bir yer olup, Medine'ye beş günlüktür.[3811]

Kabeliyye de, Cüheynelerin Benî Arek kabilesine ait bir dağdır.[3812]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Ka'b b. Umeyr'in başkanlığı altında 15 kişilik bir irşad birliğini, Şam topraklarından Zât-i Atlah'a göndermişti.[3813]

Zât-ı Atlah'ta oturan halk Kudâalardandı ve Sedus adındaki liderin idaresi altında idiler.

İslâm irşad birliği, Zât-ı Atlah'a vardıkları zaman, orada pek çok halkı toplanmış bulmuşlardı.[3814]

Benî Kudâalar atlar üzerinde gelerek Müslümanları ok yağmuruna tutmuşlar ve hepsini yerlere sermişlerdi.

Benî Kudâaların bu tutum ve davranışları Peygamberimiz Aleyhisselâma çok ağır gelmiş, onlara askerî bir birlik göndermeye niyetlenmiş ise de, başka bir yere çekip gittiklerini haber alınca, onları kendi hallerine bırakmıştı.[3815]

Cüheyneler, Kudâa kabilelerinden bir kabile idi.[3816]

Mu'te savaşında düşmanın 200.000 kişilik ordular topluluğunun yarısını teşkil eden yardımcı Arap askerleri arasındaki Behra, Beliyy, Belkayn gibi kabileler de Kudâalardan idiler.[3817]

Amr b. Âs'ın Zâtü's-Selâsil'e geldiğini işitince, bunlar da etrafa dağılmışlar, ele geçirilememişlerdi.[3818]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sîfu'l-Bahr'e göndereceği askerî birliğe Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı kumandan tayin etti.[3819]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Muhacir ve Ensarla karışık olan 300 kişilik birliği, deniz sahilinde Cüheynelerden bir kabileye doğru yola çıkardı.[3820]

Bunların 310'dan fazla olduğu da rivayet edilir.[3821]

Bunların içinde Hz. Ömer de bulunuyordu.[3822]

Mücahidlere Yol Azıklarının Bölüştürülüşü

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlere yol azığı olmak üzere bir dağarcık dolusu hurma verdi.[3823]

Yola devam edildiği sırada azık tükenmeye başlayınca, Ebu Ubeyde b. Cerrah, askerlere, yanlarında ne kadar azık varsa getirmelerini emretti.

Getirilen azıkları bir iki kapta topladı.[3824]

Onları mücahidlere her gün, azar azar,[3825] o da tükenmeye yüz tutunca, birer birer dağıtmaya başladı.[3826]

Mücahidler her gün aldıkları birer hurmayı küçük çocuğun emişi gibi emiyor, sonra da üzerlerine su içiyorlar, bu da onlara geceye kadar günlük gıdalarının yerine geçiyordu.[3827]

Sonra, bir tek hurma da bölüştürülmeye başlandı.[3828]

Nihayet, o da bitti.[3829] Onun yokluğunun da acısını çektiler.[3830]

Abdullah b. Âmir'in bildirdiğine göre; babası Âmir b. Rebia:

"Yavrucuğum!" demiş, "Resûlullah Aleyhisselâm bizi askerî bir birlik içinde göndermişti.

Bizim bir dağarcık hurmadan başka azığımız da yoktu.

Kumandanımız, bu hurmaları aramızda birer avuç birer avuç bölüştürüyordu. Sonra, birer birer bölüştürür oldu!"

Abdullah b. Âmir:

“Babacığım! Bir tek hurmanın size ne yararı olabilir?” deyince, Âmir b. Rebia:

“Böyle söyleme yavrucuğum! Tükendikten sonra, ona da ihtiyaç duyduk!” demiştir.[3831]

Mücahidlerin Açlıktan, Ağaç Yaprakları Yemeye Başlamaları

Mücahidler yolda son derecede açlık sıkıntısı çektiler.[3832] Hatta habat (develerin yedikleri selem ağacının yapraklarını) düşürerek su ile ıslatıp yemeye başladılar.[3833]

Bundan dolayı, kendilerine “Ceyşü’l-habat” adı verildi.[3834]

Mücahidlerin avurtları, diken yiyen develerin avurtlarına döndü.[3835]

Ağızları ve diş etleri cerahatlandı ve iltihaplandı.[3836]

Mücahidlerden Kays b. Sa’d b. Ubâde’nin Borçla Develer Satın Alarak Mücahidleri Doyuruşu

Mücahidler açlıktan sıkışık duruma düşünce, Kays b. Sa’d b. Ubâde:

“Benden deve karşılığında hurma satın alacak kim var ki, kendisi şuradaki develerinden bana versin de, ben ona Medine’de hurma vereyim?” dedi.[3837]

Hz. Ömer:

“Ne kadar şaşılır şu gence ki, kendisinin hiçbir malı yok iken, başkasının malı üzerinde tasarrufa ve ihsana yeltenmektedir?!” dedi.

Kays b. Sa’d, Cüheynelerden bir adam buldu.[3838] Adam, sahil halkındandı.[3839] Kays, ona:

“Bana deve sat! Bedelini Medine’de sana yüklerle hurma vererek ödeyeyim!” dedi.[3840]

Cühenî:

“Ben bu alışverişi yaparım,[3841] ama vallahi ben seni hiç tanımıyorum. Sen kimsin?” dedi.

Kays:

“Ben Kays b. Sa’d b. Ubâde b. Düleym’im” dedi.

Cühenî:

“Sen bana nesebini, Sa’d b. Ubâde’nin oğlu olduğunu ne diye önceden bildirmedin.

Yesrib halkının ulusu olan o Sa’d’la aramızda dostluk, kardeşlik vardır!” dedi.

Bunun üzerine, Kays her deveye iki vesk (deve yükü) hurma vermek üzere beş deve satın aldı.

Cühenî, hurmaların Düleym hanedanına ait depolanmış kuru hurmalardan olmasını şart koştu.

Kays:

“Olur!” dedi.[3842]

Cühenî:

“Sen bunları kabul ettiğine ve yerine getireceğine dair, bana şahit de göster!” dedi.

Kays’ın yanında, Ensardan ve Muhacirlerden bazı zâtlar vardı. Hz. Ömer, onların arasında bulunuyordu.

Kays:

“Bunlardan, istediğini şahit tut!” dedi.

Hz. Ömer:

“Ben bu muameleye şahit olmam! Çünkü, bunun ne ödeme gücü, ne de malı vardır. Mal ancak babasına aittir” dedi.

Cühenî:

“Vallahi, Sa’d b. Ubâde, oğlunun taahhüt ettiği on deve yükü hurma hakkında herhalde bana karşı ahdini yerine getirmezlik etmez![3843] Ben, karşımdakinde güzel bir yüz ve şerefli işler görüyorum!” dedi.[3844]

Hz. Ömer ile Kays arasında ileri geri sözler söylendi. Kays, Hz. Ömer’e karşı, sert ve ağır konuştu.

Kays, Cühenî’den aldığı develerden, üç yerde üç gün kesip, etini askerlere dağıttı.

Dördüncü gün, yine, develerden kesip etini askerlere dağıtmak istediği zaman, kumandan Ebu Ubeyde b. Cerrah, Hz. Ömer'le birlikte Kays'ın yanına varıp:

"Artık bunları kesmemeni sana tavsiye ederim. Senin ödeyecek şahsî bir malın bulunmadığına göre, sen taahhüdünü yerine getirmemek mi istiyorsun?!" dedi.

Kays b. Sa'd:

"Ey Ebu Ubeyde! Babam Ebu Sabit halkın borcunu öder, yorulanların yük ve ağırlıklarını taşır, açlık zamanlarında yemekler yedirir dururken, Allah yolunda cihada çıkmış bir cemaat için borçlanılmış olan on deve yükü hurmayı ödemeyeceğini mi sanırsın?!" dedi.[3845]

Ebu Ubeyde b. Cerrah yumuşayıp onu kendi haline bırakmak üzere iken, Hz. Ömer:

"Onun üzerine düş! Develeri kesmekten vazgeçir!" dedi.

Ebu Ubeyde b. Cerrah ısrar edince, Kays da kalan develeri kesmekten vazgeçti.[3846] Kays b. Sa'd'ın Cühenîden aldığı develerin beş değil, daha çok olduğu anlaşılmaktadır.[3847] Çünkü, üç defada üçerden dokuz deve kesildiğine ve kesim işi dördüncüde durdurulduğuna[3848] ve Kays da Medine'ye iki deve ile döndüğüne göre, Cühenîden satın alınmış olan develerin onbir olması gerekmektedir.[3849]

Mücahidlere İkram Edilen Dev Balık

Mücahidler Sîfu'l-Bahr'e, deniz sahiline eriştikleri zaman,[3850] orada Yüce Allah mücahidler için denizden dalgalarla bir hayvan çıkarıp sahile attı.[3851]

Bu, kum tepesi gibi, kocaman bir balık idi.[3852]

Yanına varınca, onun anber diye anılan kocaman bir deniz hayvanı olduğunu gördüler.[3853]

Mücahidler, balığın böylesini hiç görmemişlerdi.[3854]

Bu, karnı yuttuğu balıklarla dolu, bâle denilen balina balığı olup, 50 zirâ (arşın) uzunluğunda idi.[3855]

Anber, deniz balıklarının en büyüğü idi. Derisinden kalkan yapılırdı.[3856]

Ebu Ubeyde b. Cerrah:

“Bu, bir hayvan ölüsüdür.[3857] Yemeyiniz!” dedi.[3858]

Sonra da:

“Hayır! Muhakkak ki, biz Resûlullah Aleyhisselâmın elçileriyiz.[3859] Resûlullah Aleyhisselâmın askerleriyiz. Allah yolunda cihada çıkmış ve açlıktan güç duruma düşmüş bulunuyoruz.[3860] Bundan yeyiniz!” dedi.[3861]

Orada kaldıkları sürece, yarım ay[3862] veya onsekiz gece[3863] veya yirmi gece,[3864] ondan öküz büyüklüğünde parçalar kestiler,[3865] yediler, karınlarını doyurdular. Açlıklarını giderdiler. Yağından da yararlandılar. Bedenleri semizleyip, güçleri yerine geldi.[3866]

Balığın etinden bir kısmı da, yol azığı olmak üzere, su ile haşlanıp güneşte kurutuldu.[3867]

Kumandan Ebu Ubeyde b. Cerrah, balığın kaburga kemiklerinden ikisini alıp diklemesine birbirine çattı.[3868] Sonra da, en uzun boylu deveye baktı ve onu semerledi. Askerler içinde bulunan en uzun boylu adamı da[3869] o en uzun boylu devenin üzerine bindirdi.[3870]

Deve üzerindeki adam, dikili kaburga kemiğinin altından geçip gittiği halde, başı dikili kaburga kemiğine dokunmadı![3871]

Ebu Ubeyde b. Cerrah, balığın göz çukuruna da, onüç kişi oturtmuştu.[3872]

Mücahidlerin Yedikleri Balık Hakkındaki Hükmün Ne Olduğunu Peygamberimiz Aleyhisselâmdan Sormaları

Mücahidler, Sîfu'l-Bahr'de deniz dalgalarının sahile attığı balığı ve ondan kumandanın emriyle yiyip yararlandıklarını anlatarak,[3873] onu yediklerinden dolayı ne yapmak gerektiğini Peygamberimiz Aleyhisselâmdan sordular.[3874]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Yiyiniz! O, Allah'ın sizin için denizden çıkardığı bir rızıktır. Yanınızda onun etinden az çok bir şey varsa, bize de yedirseniz olmaz mı?" buyurdu.[3875] "Olur!" dediler.[3876] Bir parça getirdiler. Ondan Peygamberimiz Aleyhisselâm da yedi.[3877]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kays b. Sa'd'ı ve Onun Hanedanının Cömertliğini Övüşü

Mücahidler, Kays b. Sa'd'ın açlıkla karşılaşan askerler için develer satın alıp boğazladığını anlattıkları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Cömertlik, zaten bu hanedanın haslet ve âdetlerindendir!" buyurdu.[3878]

Gerçekten de, Kays, babası Sa'd, onun babası Ubâde, onun babası Düleym, onun babası Hârise, onun babası Ebu Huzeyme, onun babası Sa'lebe, onun babası Tarif de çok cömert idiler.[3879]

Bunlar, Cahiliye çağında, her gün, köşklerinin kulesine çıkıp:

"Et yağı ve et isteyen buraya gelsin!" diyerek seslenirlerdi.

Urve b. Zübeyr der ki:

"Ben Sa'd b. Ubâde'ye yetiştim ki, o, köşkünün üzerinde:

'Et yağı ve et isteyen, Sa'd b. Ubâde'ye gelsin!' diyerek sesleniyordu.

Ben, ondan sonra, oğluna da yetiştim. O da, aynen babası gibi, halkı et yağına ve ete davet ediyordu.

Ben gençtim. Medine'de yolda yürüyüp gittiğim sırada, Abdullah b. Ömer, Âliye mevkiindeki arazisine giderken, bana rastladı ve:

'Ey delikanlı! Gel, bak bakalım: Sa'd b. Ubâde'nin köşkünün üzerinde bir kimsenin seslendiğini görebiliyor musun?' dedi.

'Hayır! Göremiyorum!' dedim.

‘Doğru söyledin!’ dedi.”[3880]

Sa’d b. Ubâde’nin Oğlundan İzahat Alarak Ona Dört Hurma Bahçesi Bağışlaması

Sa’d b. Ubâde, mücahidlerin yolda açlıkla karşılaştıklarını haber aldığı zaman:

“Eğer Kays benim bildiğim Kays ise, onlara muhakkak deve bulup boğazlar!” demişti.

Kays b. Sa’d, yolda kesip mücahidlere yediremediği iki deveyi Medine’ye getirmişti.

Kays babası Sa’d’ın yanına varınca, Sa’d b. Ubâde, ona:

“Askerler açlığa uğradıklarında, onların açlıklarını gidermek için sen ne yaptın?” diye sordu.[3881]

Kays b. Sa’d:

“Develer boğazladım!” dedi.[3882]

Sa’d b. Ubâde:

“Develer boğazladığına iyi etmişsin!” dedi.[3883]

Kays b. Sa’d:

“Sonra, yine açlığa uğradılar!” dedi.[3884]

Sa’d b. Ubâde:

“Peki! Sen ne yaptın?[3885] Yine develer boğazlasaydın ya!” dedi.[3886]

Kays b. Sa’d:

“Boğazladım!” dedi.[3887]

Sa’d b. Ubâde:

“Boğazladığına iyi etmişsin!” dedi.[3888]

Kays b. Sa’d:

“Sonra, yine açlığa uğradılar” dedi.[3889]

Sa’d b. Ubâde:

“Peki! Sen ne yaptın?[3890] Yine develer boğazlasaydın ya!” dedi.[3891]

Kays b. Sa’d:

“Boğazladım!” dedi.[3892]

Sa’d b. Ubâde:

“Boğazladığına iyi etmişsin!” dedi.[3893]

Kays b. Sa’d:

“Tekrar açlığa uğradılar!” dedi.[3894]

Sa’d b. Ubâde:

“Peki, sen ne yaptın?[3895] Yine develer boğazlasaydın ya!” dedi.

Kays b. Sa’d:

“Develer boğazlamaktan men edildim!” dedi.[3896]

Sa’d b. Ubâde:

“Seni bundan kim men etti?” diye sordu.

Kays b. Sa’d:

“Kumandan Ebu Ubeyde b. Cerrah!” dedi.

Sa’d b. Ubâde:

“Niçin men etti?” diye sordu.

Kays b. Sa’d:

“Benim malım bulunmadığını söyledi ve ‘Mal ancak babana aittir’ dedi. Ben de:

‘Babam, kendisine en uzak olanların bile borçlarını öder, yorulanların yüklerini taşır, açlığa uğrayanları yedirir dururken, bana gelince mi, bunu yapmayacak?’ dedim” dedi.

Sa’d b. Ubâde:

“Dört hurma bahçesi senindir!” dedi.

Bu hususta, Kays için bir de tapu senedi yazdı.

Senedi Ebu Ubeyde b. Cerrah’a götürdü ve onu senede şahit yazdı.

Hz. Ömer’e de gitti.

Hz. Ömer şahit yazılmaktan kaçındı.

Bu bahçe ve bostanlardan en az 50 deve yükü hurma çıkardı.

Cühenî, Kays'la birlikte Medine'ye gelmişti. Kays, ona borçlu bulunduğu hurma yüklerini yükledi ve sırtına bir de elbise giydirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kays'ın bu tutum ve davranışını işitince:[3897]

"Muhakkak ki, onun kalbinde ve onun ev halkında[3898] cömertlik vardır!" buyurdu.[3899]

Kays b. Sa'd hastalanıp, ziyaretine gelenlerin gelmekte geciktikleri ve 'Onlar, sana olan borçlarından dolayı yanına gelmeye utanıyorlar!" denildiği zaman:

"Kays'ın her kimde alacağı varsa, Kays o borcu ona helâl kılmış, bağışlamıştır!" diye nida ettirmiş; bunun üzerine, gelen giden ziyaretçilerin çokluğundan, merdiveninin basamakları kırılmıştır![3900]

Yüce Allah ondan da, onun babasından da razı olsun!

Ebu Katâde'nin Hadıra'ya Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Hadıra seferi, Hicretin 8. yılında Şaban ayında vuku bulmuştur.[3901] Hadıra; Necd'de Muhariblerin yurtlarındandır.[3902] İbn Âmir'in bostanının yanındadır ve Medine'ye uzaklığı yirmi mildir.[3903]

Benî Gatafanlar, Necd'de Muhariblerin yurdu olan Hadıra'da oturmakta idiler.[3904] Hicretin 7. yılında, Benî Fezârelerle Cinab'da toplanıp Medine'ye baskın yapmak istedikleri haber alınınca, Beşir b. Sa'd 30 kişilik bir birlikle üzerlerine gönderilmişse de, onların etrafa dağıldıkları görülmüştü.[3905]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Katâde'yi de, 15 kişilik bir birliğin başında, Hadıra'ya gönderdi.[3906]

Abdullah b. Ebi Hadrad'ın bildirdiğine göre, gönderirken de:

"Geceleri yürüyünüz, gündüzleri gizleniniz! Dağınık düzenle dört taraftan kuşatarak Gatafanlara birden baskın yapınız. Kadınları ve çocukları öldürmeyiniz!" buyurdu.

Gatafanların nahiyesine varınca, Ebu Katâde, Allah’ın buyruklarını yerine getirmelerini, yasakladıklarından sakınmalarını mücahidlere tavsiye etti.[3907]

Herkesi, ikişer ikişer arkadaş yaptı.[3908]

Kumandanın verdiği direktife göre, ölmedikçe, hiç kimse arkadaşından ayrılmayacak, dönünce, arkadaşı hakkında kumandanına bilgi verecek, “Onun hakkında bir bilgim yok!” diyemeyecekti.[3909]

Kumandan tekbir getirdiği zaman bütün mücahidler tekbir getirecekler, kumandan hücuma geçtiği zaman da, bütün mücahidler hücuma geçeceklerdi. Kaçan düşmanları yakalamak için arkalarına düşülüp birlikten uzaklaşılmayacaktı.[3910]

Gatafanların yurduna geceleyin varıldı.

Birliğin kumandanı Ebu Katâde, mücahidleri ikişer ikişer keşfe gönderdi. Gönderirken:

“Birbirinizden hiç ayrılmayacaksınız!

Herhangi birinizin yanında arkadaşını göremediğim zaman, ona, arkadaşının ne olduğunu soracağım!

Sakın, kaçanı yakalamak için ardına düşüp birbirinizden uzaklaşmayınız!” dedi.[3911]

Mücahidler, Gatafanların konak yerini öğrendiler.[3912]

Yatsı vakti olunca, kumandan[3913] Ebu Katâde kılıcını sıyırdı. Mücahidler de kılıçlarını sıyırdılar.[3914]

Kumandan tekbir getirdi. Mücahidler de tekbir getirdiler.[3915]

Kumandan hücuma geçti. Mücahidler de hücuma geçtiler.[3916]

Benî Gatafanların konak yerindeki büyük bir topluluğa saldırdılar.

Gatafanların savaş erleri mücahidlerle çarpışmaya başladılar.

Gatafanların en şerefli kişileri öldürüldüler.[3917]

Benî Gatafanlardan, uzun boylu bir adam, kılıcını sıyırıp parlatarak geri geri gidiyor ve:

“Ey Müslüman! Cennete gel! Cennete!” diyordu.[3918]

Abdullah b. Ebi Hadrad, onun ardına düştü.[3919]

Abdullah’a, arkadaşı:

“Kumandanımız, kaçanı yakalamak için arkasından gitmeyeceğimiz hakkında bize tenbihatta bulunmuştu. Geri dön!” dedi.

Arkadaşı, Abdullah’ın düşmanın arkasını bırakmadığını görünce de:

“Vallahi, ya geri döneceksin, ya da seni kumandana haber vereceğim!” dedi.

Abdullah, arkadaşının tavsiyesine yanaşmadı ve:

“Vallahi, ben onu takip edeceğim!” dedi ve takip etmeye devam etti.[3920]

Adam, yine:

“Cennete gel, Cennete!” diyor, mücahidlere hakaret ediyordu.[3921]

Arkadaşı, Abdullah’a:

“Uzaklaşma! Kumandanımız, kaçanı kovalamaktan bizi men etti!?

Yâhû! Nereye gidiyorsun?!

Vallahi, Ebu Katâde’nin yanına gittiğim ve seni benden sorduğu zaman, bu yaptığını ona haber vereceğim!” diyerek seslenmekte idi.[3922]

Abdullah, adama yaklaştı, yetişti ve bir ok atıp onu kafasından vurdu.

Adam, yine:

“Ey Müslüman! Cennete yaklaş!” dedi.[3923]

Abdullah ona yaklaşmadı. Bir ok daha attı, adamı ölü olarak yere düşürdü. Adamın kılıcını aldı.[3924] Başını gövdesinden ayırdı.

Pek çok deve ve davar iğtinam edildi.[3925]

Abdullah b. Ebi Hadrad, Ebu Katâde’nin yanına varmadan önce, arkadaşıyla buluşup, ona:

“Kumandanım beni senden sordu mu?” diye sordu.

Arkadaşı:

“Evet! Bana ve sana çok kızdı!” dedi ve ganimetlerin biraraya toplandığını, Benî Gatafanların ileri gelenlerinin öldürüldüğünü haber verdi.

Ebu Katâde, Abdullah’ı çok kınadı.

Abdullah; bir adamın ardına nasıl ve niçin düşüp gittiğini, onun söylediklerini, kendisini nasıl öldürdüğünü Ebu Katâde’ye birer birer haber verdi.

Esir alınan kadınları hayvanlara bindirdiler. Kınlarına sokulu kılıçları devenin semerine astılar.[3926] Medine’ye yöneldiler.[3927]

İğtinam edilen deve ve davarlar sürülüp Medine’ye getirildi. Mücahidler arasında bölüştürüldü.[3928] İğtinam edilen mallar, 200 deve ile[3929] 1.000[3930] veya 2.000 davardı.[3931]

Ganimetin beşte biri ayrıldıktan sonra, kalan beşte dördü mücahidler arasında bölüştürüldü.

Her hisseye ya 12’şer deve veya bir devenin karşılığı olarak 10 davar hesabıyla tutarları olan davarlar düşmüştü.[3932]

Benî Gatafanlardan, ayrıca esirler de alınmıştı.[3933]

Esirler arasında dört de kadın vardı.[3934] Bunlar, Benî Gatafanların eşraf ve ileri gelenlerinin kadınları idiler.[3935]

Esirler mücahidler arasında bölüştürüldüğü zaman, Ebu Katâde’nin hissesine bir kadın düşmüştü.[3936]

Mahmiyye b. Cez, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelerek:

“Ebu Katâde’nin hissesine bir kadın düşmüş... Allah’ın nasip edeceği ilk ganimetten bana bir kadın vermeyi vaad buyurmuştun!” dedi.[3937]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Katâde’ye haber gönderip:

“Senin hissene bir kadın mı düştü?” diye sordu.

Ebu Katâde de:

“Esir kadınlardan bir kadını, ganimetin beşte biri çıkarıldıktan sonra, kendim için almıştım!” dedi.[3938]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onu bana bağışla!” buyurdu.

Ebu Katâde de:

“Olur yâ Rasûlallah!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, o kadını Ebu Katâde’den alıp Mahmiyye b. Cez’e verdi.[3939]

Abdullah b. Ebi Hadrad’ın Gâbe’ye Gönderilişi

Seferin Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Gâbe seferi, Hicretin 8. yılında Şaban ayında vuku bulmuştur.[3940]

Gâbe; Şam yolu üzerinde, Medine yakınında, Medine’ye bir beridlik, 12 millik uzaklıktadır.[3941]

Sel’ dağına uzaklığı 8 mil olup, Medinelilerin mallarının bulunduğu, sık ağaçlı bir yerdir.

Hz. Abbas gecenin sonuna doğru Sel’ dağına çıkıp Gâbe’deki uşaklarına seslenir, sesini onlara duyururdu.[3942]

Gâbe, bol suludur.[3943]

Abdullah b. Ebi Hadrad der ki:

“Benî Cüşem[3944] kabilesinden büyük bir oymağa mensup bulunan Rifaâ b. Kays (veya Kays b. Rifâa) adındaki kişi, kavmi ve kendi adamlarıyla birlikte gelip Gâbe’ye konmuştu. Kaysları,[3945] Resûlullah Aleyhisselâmla savaştırmak istiyordu. Kendisi, Cüşem kabilesi içinde ad ve şan sahibi idi.

Resûlullah Aleyhisselâm beni çağırdı. Yanıma da Müslümanlardan iki kişi[3946] kattı ve:

‘Şu adamın yanına kadar gidiniz! Ya onu, ya da ondan bana bir haber ve bilgi getiriniz!’ buyurdu.

Bize yaşlı ve arık bir deve verip, birimizi onun üzerine bindirdi.

Vallahi, adamlar arkasından elleriyle itmedikçe, deve ayağa kalkamadı, ayağa da güçlükle kalkabildi.

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Bunun üzerine nöbetleşe bininiz ve o (adam)a erişiniz!’ buyurdu.

Hemen yola çıktık.

Yay, ok ve kılıç gibi silahlarımız da yanımızda idi.

Güneş batarken, Benî Cüşemlerin konak yerlerinin yakınında hayvan otlattıkları bir yere vardık.

Ben orada bir köşeye sindim.

İki arkadaşıma da, Benî Cüşemlerin konak yerine yakın bir köşeye sinmelerini emrettim ve:

“Benim konak yerine hücuma geçip tekbir getirdiğimi işittiğiniz zaman, ikiniz de tekbir getiriniz ve benimle birlikte hücum ediniz!’ dedim.

Vallahi, biz böylece Benî Cüşemlerin uykuya dalma veya onlardan bazılarını ele geçirme fırsatını, gece karanlığı bizi bürüyüp açılıncaya kadar bekledik durduk.

Benî Cüşemlerin bu bölgede hayvanlarını otlatan bir çobanları vardı.

Çobanları yanlarına dönmekte gecikince, onun hakkında endişelenmeye başladılar.

Benî Cüşemlerin başkanı olan Rifâa b. Kays kalktı, kılıcını alıp boynuna astıktan sonra:

‘Vallahi, ben bu çobanımızın izini izleyeceğim! Muhakkak, onun başına bir felâket gelmiştir!’ dedi.

Yanında bulunan kimselerden bazıları:

‘Vallahi, onu izlemeye sen gitme! Senin yerine bizim gitmemiz yeter!’ dediler.

Rifâa b. Kays:

‘Vallahi, onu izlemeye benden başkası gitmeyecektir!’ dedi.

‘Öyleyse, seninle birlikte biz de gelelim!’ dediler.

Rifâa b. Kays:

‘Vallahi, sizden hiç kimse de benim izimden gelmesin!’ dedi ve benim bulunduğum yerden kendisine atacağım okumu yetiştirebileceğim bir yere kadar geldi.

Geçeceği sırada, oku atıp kalbine sapladım.

Vallahi, hiç konuşturmadan üzerine atıldım ve başını kestim.

Konak yerine saldırdım ve tekbir getirdim.

İki arkadaşım da saldırdılar ve tekbir getirdiler.

Vallahi, konak yeri halkı ancak kadınları ve çocuklarıyla yanlarındaki mallarından binecek veya taşınabilecek hafiflikte olanlarını alarak kaçıp kurtulabildiler.

Kendilerinin pek çok deve ve davarlarını sürüp Resûlullah Aleyhisselâmın yanına getirdik.

Resûlullah Aleyhisselâm, bu develerin onüçünü bana verdi.”[3947]

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf’ın Müslüman Olmak Üzere Yola Çıkışları

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf; Müslüman olmaya karar vererek, Medine’ye gitmek üzere hazırlanıp yola çıkmışlardı.

Yolda Ferve b. Hübeyretü’l-Kuşeyrî’ye rastladılar.

Ferve, umre yapmak üzere Mekke’ye gitmekte idi.

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf, Ferve ile konuştular. Üzerinde durdukları işi, yapmak istedikleri şeyi ona haber verdiler.

Ferve:

“Bence, şu Hudeybiye musalahası içinde, kavminin ona (Muhammed Aleyhisselâma) ne yapacağını görünceye ve Kureyşîlerden edineceğim haberi size getirinceye kadar, acele etmeseniz, ağırdan alsanız iyi olur” deyince, Medine’ye gitmeyi geri bıraktılar.

Ferve b. Hübeyre; Kureyş müşrikleriyle görüşüp konuştuktan sonra, Mekke’den dönüşünde, Uyeyne b. Hısn ve Hâris b. Avf’la buluştu. Onlara Kureyş müşriklerinin durum ve tutumunu bildirdi:

“Gördüm ki; Muhammed’in kavmi, onun muzaffer olacağına kesin olarak kanaat getirmişler!

Onun üzerine yürümeye yeltenir gibi oluyorlar. Fakat, işin sonucunu düşünüp geri duruyorlar! Ayaklarının birini ileriye atarlarsa, diğerini geriye atıyorlar!” dedi.[3948]

Uyeyne b. Hısn, Ferve ile konuştuktan sonra, Hicretin 8. yılında, Mekke’nin fethinden biraz önce, Medine’ye gelip Müslüman oldu.[3949]

Benî Süleymlerden Medine’ye Gelip Müslüman Olanlar

Benî Süleymlerden Kays b. Nuseybe, Medine’ye gelip Peygamberimiz Aleyhisselâmın konuşmasını dinledi.

Peygamberimiz Aleyhisselâma bazı şeyler sordu. Aldığı cevapları ezberledi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından İslâmiyete davet edilince de, Müslüman oldu.

Kays b. Nuseybe, kavmi olan Benî Süleymlerin yanına döndüğü zaman:

“Ben, Rumların tercemelerini, Farsların fısıltı ve mırıltılarını. Arapların şiirlerini, kâhinlerin kehânetlerini, Himyer dilbazlarının sözlerini dinlemişimdir.

Onların sözlerinden, Muhammed’in söylediklerine hiçbir uyanı, benzeyeni yoktur!

Siz beni dinleyiniz de ondan nasibinizi, payınızı alınız!” diyerek onları İslâmiyete davet ve teşvik etti.

Râşid b. Abdi Rabbih de, Süleymlerin putlarının bakıcısı idi.

Bir gün, iki tilkinin gelip putun üzerine işediğini görünce:

“Üzerine tilkilerin işeyerek horlamış olduğu bir şey nasıl Tanrı olabilir?” dedi ve onu kırıp attıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“İsmin nedir?” diye sordu.

“Gavî b. Abduluzzâ’dır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Senin ismin Râşid b. Abdi Rabbih’tir” buyurdu.

Râşid, Müslüman oldu. Müslümanlığını İslâm amelleriyle güzelleştirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onun hakkında:

“Râşid, Benî Süleymlerin hayırlısıdır!” buyurdu ve onu Benî Süleymlerin sancaktarı yaptı.

Süleymlerin Şerid oğullarından Kıdr b. Ammar da, Medine’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip Müslüman oldu.

Kavminden 1.000 atlı getirmek üzere, Peygamberimiz Aleyhisselâma söz verdi.

Kavminin yanına dönünce, durumu onlara anlattı. Kavminden yüz kişi geri kaldı. Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gitmek maksadıyla 900 kişiyi yanına alarak yola çıktı. Yolda ölüm döşeğine düştü.

Kavminden üç kişiye vasiyette bulundu:

Abbas b. Mirdas’ı 300 kişinin başına geçirdi.

Cebbar b. Hakem’i 300 kişinin başına geçirdi.

Ahnes b. Yezid’i 300 kişinin başına geçirdi ve:

“Boynumdaki va’di yerine getirmek üzere, şu zâtın (Muhammed Aleyhisselâmın) yanına gidiniz!” dedikten sonra öldü.

Yüce Allah ondan razı olsun.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’nin fethine gittiği ve Kudeyd’de bulunduğu sırada, Süleym oğulları, aralarında Abbas b. Mirdas, Enes b. Iyaz ve Raşid b. Abdi Rabbih de olduğu halde, 900 kişilik bir kafile halinde Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler ve Müslüman oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Güzel yüzlü, tatlı dilli, doğru yeminli, imanlı zât nerede?” diye sordu.

Benî Süleymler:

“Yâ Rasûlallah! Allah onu katına davet, o da Allah’ın davetine icabet etti” dediler ve onun hakkında Peygamberimiz Aleyhisselâma bilgi verdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bini tamamlayacak olan ve haklarında bana söz verilmiş bulunan o kişiler nerede?” diye sordu.

“Kabileden yüz kişi Kinanelerle aramızda çıkacak savaştan korkarak geri kaldılar!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“‘Bu yılınızda size Kinanelerden hoşlanmayacağınız hiçbir şey, hiçbir zarar gelmeyecektir!’ diye onlara haber salınız!” buyurdu.

Münakka b. Malik’in kumandası altında, yüz kişi olarak, onlar da Hedde’ye geldiler.

Atların kişnemelerini işitince, Süleym oğulları:

“Yâ Rasûlallah! Bize mi geldiler?!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Gelenler lehinizedir, aleyhinize değil! Süleym b. Mansur geldi!” buyurdu.

Süleym oğulları, Abbas b. Mirdas’ın kumandası altında, Mekke’nin fethinde ve Huneyn savaşında bulundular.[3950]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

3724 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, İbn Sa’d, 2/131, Belâzurî, Ensâb, 1/380.
3725 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Taberî, Târîh, 3/104, İbn Esîr, Kâmil, 2/232.
3726 Halebî, 3/198, 199, Zürkânî, 2/278.
3727 Diyarbekrî, 2/75, Halebî, 3/199, Zürkânî, 2/278.
3728 Buhârî, Sahîh, 5/113.
3729 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272. İbn Hazm, Cevâmi, s. 20.
3730 İbn Sa’d, 2/131, İbn Kayyım, 2/174, İbn Seyyid, 2/157.
3731 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, İbn Asâkîr, 1/103.
3732 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, Yakubî, 2/75, İbn Asâkîr, 1/103.
3733 Belâzurî, Ensâb, 1/381.
3734 Yakubî, 2/75.
3735 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, İbn Asâkîr, 1/103.
3736 Ahmed b. Hanbel, 4/197, 202, Zehebî, Târîh, s. 429, 430, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3737 Beyhakî, Delâil, 4/398, İbn Asâkîr, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 428, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3738 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Vâkıdî, Megâzî, 2/770, Beyhakî, Delâil, 4/399, 400, İbn Asâkîr, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 429.
3739 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, İbn Asâkîr, 1/103, İbn Seyyid, 2/157, İbn Kayyım, 2/174, 175.
3740 İbn Esîr, Kâmil, 2/232.
3741 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, Taberî, Târîh, 3/104, İbn Asâkîr, 1/103.
3742 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Asâkîr, 1/103.
3743 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, Taberî, Târîh, 3/104, İbn Asâkîr, 1/104, İbn Seyyid, 2/157, İbn Kayyım, 2/174.
3744 Vâkıdî, Megâzî, 2/770.
3745 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Taberî, Târîh, 3/104, Beyhakî, Delâil, 4/399, 400, İbn Asâkîr, 1/104, İbn Esîr, Kâmil, 2/232, Zehebî, Târîh, s. 429, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3746 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, İbn Asâkîr, 1/104, İbn Seyyid, 2/157, İbn Kayyım, 2/175.
3747 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Vâkıdî, Megâzî, 2/700, İbn Sa’d, 2/131.
3748 Vâkıdî, Megâzî, 2/770.
3749 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, İbn Asâkîr, 1/104.
3750 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Sa’d, 2/131, İbn Asâkîr, 1/104, İbn Seyyid, 2/157, İbn Kayyım, 2/175.
3751 Musa b. Ukbe’den naklen İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3752 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, İbn Abdilberr, 3/1186, Beyhakî, Delâil, 4/400, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 4/245, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3753 İbn Asâkîr, 1/104, Zehebî, Siyer, 1/5, Musa b. Ukbe’den naklen İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.

3754 Vâkıdî, Megâzî, 2/771, Beyhakî, Delâil, 4/399, İbn Asâkîr, 1/104).
3755 Vâkıdî, Megâzî, 2/771, Beyhakî, Delâil, 4/399, İbn Asâkîr, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 428, Siyer, 1/5, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3756 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/245, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3757 Vâkıdî, Megâzî, 2/771, Beyhakî, Delâil, 4/399, Zehebî, Târîh, s. 428, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3758 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Taberî, Târîh, 3/104, Beyhakî, Delâil, 4/399, İbn Asâkîr, 1/105, İbn Esîr, Kâmil, 2/232.
3759 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Taberî, Târîh, 3/104, İbn Esîr, Kâmil, 2/232.
3760 Beyhakî, Delâil, 4/399, Zehebî, Târîh, s. 428, İbn Kesîr, Bidâye, 4/273.
3761 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272, Vâkıdî, Megâzî, 2/771, Taberî, Târîh, 3/104 Beyhakî, Delâil, 4/400, İbn Esîr, Kâmil, 2/232, İbn Seyyid, 2/157, 158, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3762 İbn Abdilberr, 3/1187, İbn Asâkîr, 1/104.
3763 Ahmed b. Hanbel, 1/196, İbn Asâkîr, 1/105, İbn Seyyid, 2/158, İbn Kayyım, 2/175.
3764 Zührî, Megâzî, s. 150, Abdurrezzak, 5/453, İbn Asâkîr, 1/105.
3765 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Asâkîr, 1/104.
3766 Zehebî, Târîh, s. 430, Siyer, 3/44.
3767 İbn Asâkîr, 1/106, Halebî, 3/200, Zürkânî, 2/279.
3768 Vâkıdî, Megâzî, 2/770.
3769 Zürkânî, 2/279.
3770 Halebî, 3/200.
3771 Vâkıdî, Megâzî, 2/770, İbn Asâkîr, 1/104, Halebî, 3/200.
3772 Halebî, 3/200, Zürkânî, 2/279.
3773 Zehebî, Siyer, 3/44, Halebî, 3/200, Zürkânî, 2/279.
3774 Halebî, 3/200, Zürkânî, 2/279.
3775 Vâkıdî, Megâzî, 2/771, İbn Sa'd, 2/131, Beyhakî, Delâil, 4/401, İbn Asâkîr, 1/104, İbn Seyyid, 2/158, Zehebî, Târîh, s. 430, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3776 Vâkıdî, Megâzî, 2/771, Beyhakî, Delâil, 4/401, İbn Asâkîr, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 430, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3777 Halebi, 3/199, Zürkânî, 2/279.
3778 Vâkıdî, Megâzî, 3/771, Beyhakî, Delâil, 4/401, İbn Asâkîr, 1/104, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3779 Belâzurî, Ensâb, 1/381.
3780 Zührî, Megâzî, s. 150, 151, Abdurrezzak, 5/453, 454.
3781 İbn İshak, İbn Hişam, 4/274, Vâkıdî, Megâzî, 2/773.
3782 İbn İshak, İbn Hişam, 4/274, Vâkıdî, Megâzî, 2/773, Beyhakî, Delâil, 4/404, 405, İbn Kesîr, Bidâye, 4/275.
3783 İbn İshak, İbn Hişam, 4/274, Vâkıdî, Megâzî, 2/771, 773.
3784 Vâkıdî, Megâzî, 2/773, Beyhakî, Delâil, 4/402.
3785 Vâkıdî, Megâzî, 2/773, Ahmed b. Hanbel, 4/203, Ebu Davud, 1/92, Beyhakî, Delâil, 4/402, Zehebî, Târîh, s. 431, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3786 İbn Sa'd, 2/131, Beyhakî, Delâil, 4/402, İbn Kayyım, 2/175.
3787 İbn İshak, İbn Hişam, 4/272.
3788 Vâkıdî, Megâzî, 2/773, Beyhakî, Delâil, 4/402, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3789 İbn İshak, İbn Hişam, 4/274, Vâkıdî, Megâzî, 2/773, Beyhakî, Delâil, 4/402, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3790 Vâkıdî, Megâzî, 2/773, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.

3791 İbn İshak, İbn Hişam, 4/274, Vâkıdî, Megâzî, 2/773, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3792 Vâkıdî, Megâzî, 2/773, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3793 İbn İshak, İbn Hişam, 4/274, Vâkıdî, Megâzî, 2/773, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274.
3794 Vâkıdî, Megâzî, 2/773, 774, Beyhakî, Delâil, 4/404, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274, 275.
3795 Halebî, 3/200.
3796 Abdurrezzak, 1/227, Vâkıdî, Megâzî, 2/774, Beyhakî, Delâil, 4/402, İbn Kesîr, Bidâye, 4/275.
3797 Zehebî, Siyer, 3/45.
3798 Vâkıdî, Megâzî, 2/774, Beyhakî, Delâil, 4/402, Zehebî, Târîh, s. 431, İbn Kesîr, Bidâye, 4/275, Halebî, 3/200.
3799 Kâsânî, 1/48.
3800 Zehebî, Târîh, s. 430, Siyer, 3/45.
3801 Kâsânî, 1/48.
3802 Ahmed b. Hanbel, 4/203, 204, Ebu Davud, 1/82, Beyhakî, Delâil, 4/402, Zehebî, Târîh, s. 430, 431, İbn Kesîr, Bidâye, 4/274, İbn Kayyım, 2/175.
3803 Beyhakî, Delâil, 4/400, 401.
3804 Ahmed b. Hanbel, 4/203, Buhârî, Sahîh, 5/113, Müslim, 4/1856, Beyhakî, Delâil, 4/401, Zehebî, Târîh, s. 429, Zürkânî, 1/280.
3805 Beyhakî, Delâil, 4/401, İbn Asâkîr, 1/106, Zehebî, Târîh, s. 429, Zürkânî, 1/280.
3806 Buhârî, Sahîh, 5/113, İbn Kesîr, Bidâye, 4/276, Zürkânî, 2/280.
3807 İbn Sa’d, 2/132, Belâzurî, Ensâb, 1/381, Taberî, Târîh, 3/104.
3808 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, İbn Sa’d, 3/411, Buhârî, Sahîh, 5/113, 114, Taberî, Târîh, 3/105.
3809 İbn Sa’d, 3/411, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1536, İbn Esîr, Nihâye, 2/7.
3810 Fîruzâbâdî, 2/369.
3811 İbn Sa’d, 2/132, Yâkût, 2/344.
3812 Yâkût, 4/307.
3813 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, 2/752, İbn Sa’d, 2/127, Taberî, Târîh, 3/103.
3814 Taberî, Târîh, 3/103, İbn Esîr, Kâmil, 2/231.
3815 Vâkıdî, Megâzî, 2/753, İbn Sa’d, 2/127, 128, İbn Seyyid, 2/152 İbn Hacer, İsâbe, 3/301.
3816 Kalkaşandî, s. 221.
3817 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2 s. 41.
3818 Vâkıdî, Megâzî, 2/771, İbn Sa’d, 2/131, İbn Seyyid, 2/158, İbn Kesîr, Bidâye, 4/241.
3819 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, Vâkıdî, Megâzî, 2/774, İbn Sa’d, 2/132.
3820 Vâkıdî, Megâzî, 2/774, İbn Sa’d, 2/132, Taberî, Târîh, 3/104.
3821 İbn Sa’d, 3/411.
3822 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, İbn Sa’d, 2/132, İbn Seyyid, 2/158.
3823 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, İbn Sa’d, 3/411, Müslim, 3/1535, Taberî, Târîh, 3/105, Beyhakî, Delâil, 4/407, İbn Esîr, Kâmil, 2/232, Zehebî, Târîh, s. 433, İbn Kesîr, Bidâye, 4/276.
3824 Ahmed b. Hanbel, 3/306, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1537.
3825 Buhârî, Sahîh, 5/114.
3826 Ahmed b. Hanbel, 3/306, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1537.
3827 Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1535.
3828 Vâkıdî, Megâzî, 2/774.
3829 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, İbn Sa’d, 3/311.
3830 Vâkıdî, Megâzî, 2/774, İbn Sa’d, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/306, Buhârî, 5/114.
3831 Ahmed b. Hanbel, 3/446, Ebu Nuaym, Hilye, 1/179.

3832 Vâkıdî, Megâzî, 2/774, İbn Sa'd, 2/132, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1536, Taberî, Târîh, 3/105.
3833 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1535, Aynî, 18/16, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/82.
3834 İbn Sa'd, 3/411, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1536, İbn Esîr, Nihâye, 2/7.
3835 Vâkıdî, Megâzî, 2/774, Taberî, Târîh, 3/105.
3836 Diyarbekrî, 2/75, Halebî, 3/201.
3837 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, İbn Seyyid, 2/159, Halebî, 3/201.
3838 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, İbn Seyyid, 2/159.
3839 Halebî, 3/201.
3840 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, İbn Seyyid, 2/159.
3841 Halebî, 3/201.
3842 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, İbn Seyyid, 2/159.
3843 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, İbn Seyyid, 2/159, Halebî, 3/201, 202.
3844 Vâkıdî, Megâzî, 2/775.
3845 Vâkıdî, Megâzî, 2/775, 776, İbn Seyyid, 2/159, Halebî, 3/202, Zürkânî, 2/282.
3846 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/159, Zürkânî, 2/282.
3847 Zürkânî, 2/282, 283.
3848 Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1536, Zehebî, Târîh, s. 432, İbn Kesîr, Bidâye, 4/276, İbn Kayyım, 2/176.
3849 Vâkıdî, Megâzî, 2/776.
3850 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1535.
3851 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1535, Taberî, Târîh, 3/105.
3852 Vâkıdî, Megâzî, 2/777, İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1535.
3853 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1535.
3854 Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114.
3855 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/83.
3856 İbn Esîr, Nihâye, 3/306.
3857 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1535.
3858 İbn Sa'd, 3/411.
3859 Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1535.
3860 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/31, Müslim, 3/1535.
3861 Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1535.
3862 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1536.
3863 Ahmed b. Hanbel, 3/311, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1537.
3864 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, İbn Sa'd, 3/411.
3865 Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1535.
3866 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1535.
3867 Müslim, 3/1536.
3868 Ahmed b. Hanbel, 3/306, Buhârî, Sahîh, 5/114.
3869 Kays b. Sa'd b. Ubâde (Halebî, 3/202).
3870 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281, Buhârî, Sahîh, 5/114, Müslim, 3/1536.

3871 İbn İshak, İbn Hişam, 4/821, Vâkıdî, Megâzî, 2/777, Ahmed b. Hanbel, 3/306, Buhârî, Sahîh, 5/114.
3872 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, Müslim, 3/1536.
3873 İbn Sa'd, 3/41.
3874 İbn İshak, İbn Hişam, 4/281.
3875 İbn Sa'd, 3/411, Ahmed b. Hanbel, 3/311, 312, Buhârî, Sahîh, 5/115, Müslim, 3/1536.
3876 İbn Sa'd, 3/411.
3877 Ahmed b. Hanbel, 3/312, Buhârî, Sahîh, 5/115, Müslim, 3/1536.
3878 Taberî, Târîh, 3/105, İbn Abdilberr, 3/1290, İbn Esîr, Kâmil, 2/233, Halebî, 3/203.
3879 İbn Habib, s. 155.
3880 İbn Sa'd, 3/613, 614.
3881 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Sa'd, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3882 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, Buhârî, Sahîh, 5/114, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3883 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3884 Buhârî, Sahîh, 5/114.
3885 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 3/282.
3886 Buhârî, Sahîh, 5/114.
3887 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, Buhârî, Sahîh, 5/114, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3888 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/203.
3889 Buhârî, Sahîh, 5/114.
3890 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3891 Buhârî, Sahîh, 5/114.
3892 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, Buhârî, Sahîh, 5/114, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3893 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3894 Buhârî, Sahîh, 5/114.
3895 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203 Zürkânî, 2/282.
3896 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, Buhârî, Sahîh, 5/114, İbn Seyyid, 2/160, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3897 Vâkıdî, Megâzî, 2/776.
3898 İbn Seyyid, 2/160, Zürkânî, 2/282.
3899 Vâkıdî, Megâzî, 2/776, Halebî, 3/203, Zürkânî, 2/282.
3900 İbn Habib, s. 155.
3901 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, İbn Sa'd, 2/132, Belâzurî, Ensâb, 1/381.
3902 İbn Sa'd, 2/132, Yâkût, 2/377.
3903 Vâkıdî, Megâzî, 1/6.
3904 İbn Sa'd, 2/132, Belâzurî, Ensâb, 1/381.
3905 Vâkıdî, Megâzî, 2/728, İbn Sa'd, 2/120, İbn Kayyım, 2/166.
3906 İbn Sa'd, 2/132, İbn Seyyid, 2/161, Zehebî, Târîh, s. 434, Kastallânî, Mevâhib, 1/191, Diyarbekrî, 2/76, Halebî, 3/204, Zürkânî, 2/284.
3907 Vâkıdî, Megâzî, 2/778.
3908 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3909 Vâkıdî, Megâzî, 2/778.
3910 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3911 Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3912 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3913 Ahmed b. Hanbel, 6/11.

3914 Vâkıdî, Megâzî, 2/778.
3915 Vâkıdî, Megâzî, 2/778 Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3916 Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3917 Vâkıdî, Megâzî, 2/779, İbn Sa’d, 2/132, İbn Seyyid, 2/161, Kastallânî, Mevâhib, 1/191, Halebî, 3/204.
3918 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, Zürkânî, 2/288.
3919 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, Ahmed b. Hanbel, 6/11, Zürkânî, 2/288.
3920 Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3921 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, 779, Zürkânî, 2/288.
3922 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, 779.
3923 Vâkıdî, Megâzî, 2/778, 779, Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3924 Vâkıdî, Megâzî, 2/779, Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3925 Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3926 Vâkıdî, Megâzî, 2/779.
3927 Ahmed b. Hanbel, 6/11.
3928 Vâkıdî, Megâzî, 2/779, 780.
3929 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, İbn Sa’d, 2/132, İbn Seyyid, 2/161, Kastallânî, Mevâhib, 1/191, Diyarbekrî, 2/76, Halebî, 3/204.
3930 Vâkıdî, Megâzî, 2/780.
3931 İbn Sa’d, 2/132, İbn Seyyid, 2/161, Kastallânî, Mevâhib, 1/191, Diyarbekrî, 2/76, Halebî, 3/204.
3932 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, İbn Sa’d, 2/132, 133, Taberî, Târîh, 3/106, İbn Seyyid, 2/161, Halebî, 3/204.
3933 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, İbn Sa’d, 2/132.
3934 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, Taberî, Târîh, 3/106, Zürkânî, 2/285.
3935 Taberî, Târîh, 3/106.
3936 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, İbn Sa’d, 2/133, Taberî, Târîh, 3/106.
3937 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, Halebî, 3/204, Zürkânî, 2/285.
3938 Vâkıdî, Megâzî, 2/780.
3939 Vâkıdî, Megâzî, 2/780, İbn Sa’d, 2/133, Taberî, Târîh, 3/106.
3940 İbn Esîr, Kâmil, 2/233.
3941 İbn Sa’d, 2/80.
3942 Yâkût, 4/182.
3943 Semhûdî, 4/1276.
3944 Benî Cüşem b. Muaviye b. Bekr b. Hevâzinler, Kays b. Aylanlardan idiler (İbn Hazm, Cemhere, s. 270, Kalkaşandî, s. 214).
3945 Kays b. Aylanlar, Mudar kabilelerinden olup, bunlardan pek çok kabileler türemiştir (İbn Hazm, Cemhere, s. 468, 469, Kalkaşandî, s. 403, 404).
3946 Katılanlardan birisi Ebu Katâde idi (İbn Esîr, Kâmil, 2/233).
3947 İbn İshak, İbn Hişam, 4/278, 279, Taberî, Târîh, 3/105, 106, Beyhakî, Delâil, 4/303, 304, İbn Seyyid, 2/162, 163 İbn Kesîr, Bidâye, 4/223, 224, İbn Kayyım, 2/166, Diyarbekrî, 2/76, Halebî, 3/205, Zürkânî, 2/287.
3948 Vâkıdî, Megâzî, 2/730, 731.
3949 İbn Abdilberr, 3/249, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 4/331.
3950 İbn Sa’d, 1/307, 309.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEKKE'NİN FETHİ

Fetih Seferinin Tarihi ve Mevkii

Mekke'nin fethi seferi, Hicretin 8. yılında Ramazan ayında vuku bulmuştur.[3951]

Mekke; Arap yarımadasının Hicaz bölgesinde olup, Batlamyus'a göre, Mağrib tarafından 78 derece tul, 23 veya 21 derece arz dairesinde, Seratan Burcunun alt noktasında ve ikinci iklimde bulunmaktadır.[3952]

Mekke; her taraftan yükselen dağlarla çevrili bir vadide kurulmuştur.

Mekke'nin akarsuları yoktur, suyu gökten gelir.

Kuyu suları içinde devamlı olarak içilen Zemzem'den daha tatlısı yoktur.

Mekke'de, çöl ağaçlarıyla tek tük hurma ağacından başka, meyve ağaçlarına da pek rastlanmaz.

Fakat, Mekke Hareminin sınırı dışına çıkılınca, birçok akarsuları, bahçe, bostan ve ekinlikleri bulunan vadilerle karşılaşılır.[3953]

İbrahim Aleyhisselâm, zevcesi Hz. Hacer'le süt emen oğlu İsmail Aleyhisselâmı Şam'dan alıp Mekke şehrinin bulunduğu vadiye getirdi.

Onları bugün Mescid-i Haram'ın bulunduğu yerde, Zemzem kuyusunun yukarısındaki büyükçe bir ağacın yanına bıraktı.

O tarihte Mekke'de ne bir kimse, ne de içecek su vardı.

İbrahim Aleyhisselâm, Yüce Allah'ın emriyle getirdiği Mekke'nin bu ilk sakinlerine, bir kırba su ile bir dağarcık hurma bıraktı.

Kendisi, dönüp Şam'a gitti.

Gideceği sırada, ellerini kaldırarak:

“Ey Rabbim! Zürriyetimden bir kısmını, ekin bitmez bir vadide, Senin dokunulmaz Beyt’inin yanında yerleştirdim.

İnsanlardan bir kısmını, namaz kılmak için, zürriyetimin bulunduğu bu yere meylettir, heveslendir!

Onları her çeşit meyvelerden rızıklandır! Umulur ki, Sana şükrederler”[3954] diyerek dua etti.

Onlara Yüce Allah tarafından gönderilen melek (Cebrail Aleyhisselâm), Zemzem kuyusunun suyunu meydana çıkardı.

Bu ana oğul orada yaşayıp dururlarken, günün birinde, yurt edinmeye çıkan Cürhümîlerden bir cemaat, Kedâ yolu ile gelip Mekke’nin alt tarafına kondular.

Onlar, oraya bir kuşun gelip gittiğini görünce:

“Herhalde, şu kuş, su başında dönüp dolaşıyordur. Halbuki, biz bu vadide su bulunmadığını biliyorduk” dediler.

Durumu öğrenmek üzere, ayağına çevik bir-iki kişi gönderdiler.

Bunlar dönüp suyun bulunduğunu topluluklarına haber verdiler.

Bunun üzerine, Cürhümîler, Hz. Hacer’i Zemzem’in başında görünce:

“Bizim de gelip şuraya, senin çevrene konmamıza izin verir misin?” diye sordular.

Hz. Hacer:

“Evet! Konabilir ve bir hak iddia etmemek şartıyla bu sudan da yararlanabilirsiniz!” dedi.

Cürhümîler bu şartla oraya kondular.

Hz. Hacer de, böylece, ıssızlıktan kurtulmuş oldu.

Cürhümîlerin geride kalan cemaatleri de geldiler, Mekke şehir haline gelmeye başladı.

İsmail Aleyhisselâm, büyüyüp yiğitlik çağına basınca, Cürhümîlerden bir kızla evlendi.

Daha sonra, İbrahim Aleyhisselâm Şam’dan geldi. Oğlu ile birlikte, Kâbe’yi eski temeli üzerine yeniden çattı. Yüce Allah’ın emriyle, insanları hacca çağırdı.[3955]

Cürhümîler, Yemen Kahtanlarından idiler.

Bunlar, Amalika'dan Katura oğullarıyla birlikte Hicaz'a gelmişler, onları hakimiyetleri altına almışlardı.[3956]

Cürhümîler, o zaman, Mekke'ye yakın bir vadide,[3957] Amalika'dan olan bir kısım halk da yine Mekke çevresinde oturmakta idiler.

O zaman, Mekke; selem ve semüre denilen dikenli ağaçların, çalıların bittiği bir yerdi.

Beytullah'ın yeri ise, kırmızı kesekli, tepemsi bir yer halinde idi.[3958]

***

Fethin tek sebebi, Hudeybiye muahede ve musalahasının Kureyş müşriklerince ihlal edilişi, bozuluşu idi.

Hicretin 6. yılında Hudeybiye'de Peygamberimiz Aleyhisselâmla Kureyş müşrikleri arasında yapılmış olan muahedenin 8 ve 9. maddelerine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâmın da, Kureyş müşriklerinin de akd ve ahdlerine girmek isteyenler, serbest bırakılmışlardı.[3959]

Muahede ve musâlahayı yazdırma işi bittiği sırada:[3960]

"Resûlullah Aleyhisselâmın akd ve ahdine girmek isteyen, girsin!"[3961] denilince:

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bu yoldaki taahhüt ve şartlarım, yanıma katılacak olan kişiler hakkında da caridir!" buyurmuştu.[3962]

Bunun üzerine, Huzâalar, Ka'b oğulları sıçraşmışlar:

"Biz, Muhammed'in akdine ve ahdine girdik![3963] Yâ Rasûlallah! Biz senin yanındayız![3964]

Bizim bu sözümüz, gerimizdeki kavmimizden olan kişilerin de adınadır!" demişlerdi.[3965]

Kureyş müşrikleri de:

"Bizim bu yoldaki taahhüt ve şartlarımız, yanımıza katılacak olan kişiler için de caridir, geçerlidir!" demişlerdi.[3966]

Bunun üzerine, Bekr oğulları sıçraşıp:

“Biz de, Kureyşîlerin akdine ve ahdine girdik![3967] Bizim bu sözümüz, gerimizdeki kavmimizden olan kişilerin de adınadır!” demişler;[3968] böylece, Bekr oğulları Kureyş müşriklerinin, Huzâalar da Peygamberimiz Aleyhisselâmın akd ve ahdine girmişlerdi.[3969]

Huzâalar; Peygamberimiz Aleyhisselâmın dedesi Abdulmuttalib b. Hâşim’in antlaşmalısı, müttefiki idiler.

Abdulmuttalib b. Hâşim’in bu hususta yazdığı yazı, Huzâaların elinde bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu, Hudeybiye günü Übeyy b. Ka’b’a okutturmuştu.[3970]

Abdulmuttalib’in Mekke’deki biricik yardımcısı, savunucusu ve işlerinin görüp gözeticisi olan amcası Muttalib b. Abdi Menaf ölünce, öteki amcası Nevfel b. Abdi Menaf, Abdulmuttalib’in dağ eteklerindeki mülklerini gaspetmiş, Abdulmuttalib bundan dolayı çok bunalmıştı.[3971]

Abdulmuttalib, Kureyş kavminin ileri gelenlerine gidip, amcasının gasbına karşı kendisine yardım etmelerini istemişse de,[3972] onlar:

“Biz seninle amcanın arasına girici değiliz! (Bu, sizin iç işiniz!)” demişlerdi.[3973]

Bunun üzerine, Abdulmuttalib, Medine’deki Hazrecîlerden, dayıları olan Neccar oğullarına yazdığı bir manzume ile durumu anlatmıştı. Ebu Es’ad en-Neccârî, hemen, 80 süvari ile birlikte yola çıkıp Ebtah’a geldi.

Abdulmuttalib, onun yanına vardı ve:

“Ey dayı! Evime in!” dedi.

Ebu Es’ad:

“Nevfel ile hesaplaşmadıkça, olmaz!” dedi.[3974]

Kâbe’nin yakınında, develerini ıhdırdılar.[3975]

Kalkanlarını astılar, sırmalı elbiselerini tersine çevirdiler.[3976]

Nevfel b. Abdi Menaf, o sırada, Hicr'de Kureyşlilerin yaşlılarıyla birlikte oturuyordu.[3977]

Onları görünce:

"Herhalde bunlar bir kötülük için gelmişlerdir!" dedi.[3978]

Ebu Es'ad gidip onun başucuna dikildi, kılıcını sıyırdı[3979] ve:

"Şu Beyt'in Rabbine andolsun ki; ya Abdulmuttalib'e dağ eteklerindeki mülkünü geri vereceksin, ya da seni kılıçtan geçireceğim!" dedi.[3980]

Nevfel korktu[3981] ve:

"Şu Beyt'in Rabbine andolsun ki; Abdulmuttalib'e, dağ eteklerindeki mülkünü geri verdim!" dedi. Orada bulunanları da buna şahit tuttu.[3982] Yapmış olduğu işten dolayı da özür diledi. Abdulmuttalib'e karşı iyi davranmaya başladı.[3983]

Bunun üzerine, Ebu Es'ad, Abdulmuttalib'e:

"Haydi, kızkardeşimin oğlu! Evine gidelim!" dedi.

Abdulmuttalib'in evinde üç gün oturdu ve umre yaptı.[3984]

Huzâalar, Hazrec oğullarının Medine'den gelip Abdulmuttalib'e yardım ettiklerini görünce:

"Vallahi, şu vadide ondan daha güzel, daha nazik, uslu ve yumuşak huylu olan; insanları bozup helâk eden kötülüklerin her çeşidinden ondan daha uzak duran bir kimse görmedik.

Hazrecîlerden olan dayıları ona yardım ettiler.

O, onların oğlu olduğu gibi, bizim de oğlumuz bulunuyor. Çünkü, onun dedesi Abdi Menaf, Huzâaların ulu kişisi Huleyl b. Hubşiyye'nin kızı Hubban'ın oğludur.

Keşke ona biz yardım etmiş, kendisiyle ittifak yapmış olsaydık da, biz ondan yararlansaydık, o da bizden yaralansaydı!" dediler.

Huzâaların ileri gelenleri, Abdulmuttalib'in yanına vardılar ve:

"Ey Ebu Hâris! Sen, Neccar oğulları cemaatinin oğlu olduğun gibi, bizim de oğlumuzsun![3985]

Bizler, bu yerde komşularız.[3986]

Kureyşîlere karşı kalblerde olan hınç ve kinleri, geçen günler öldürmüş, yok etmiş bulunuyor.[3987]

Gel, seninle ittifak ve antlaşma yapalım" dediler.[3988]

Bu teklif Abdulmuttalib'in hoşuna gitti.[3989] Huzâaların davetini hemen kabul etti.[3990]

Abdulmuttalib'le Huzâalar Arasında İttifak Antlaşması Yapılışı

Benî Mâzin b. Adiyy b. Amr b. Luhayy'lardan:

Verka' b. Abduluzzâ,

Süfyan b. Amr el-Kumeyrî,

Ebu Bişr,

Hacer b. Umeyr el-Kumeyrî,

Hacer b. Abdi Menaf b. Dâtır,

Abduluzzâ b. Kutm el-Mustalakî, ve daha başka ileri gelenlerle birlikte geldiler.[3991]

Abdulmuttalib de, yanında Muttalib oğullarından bazıları ile birlikte,

Erkam b. Nadle b. Hâşim ve

Ebu Sayfî b. Hâşim'in iki oğlu Dahhâk ve Amr olduğu halde, 7 kişilik bir heyetle[3992] Dârü'n-Nedve'ye girdiler.[3993]

Birbirlerine yardım ve iyilik yapmak hususunda antlaştılar.[3994]

Bu antlaşmada ne Abduşşems oğullarından bir kimse bulundu, ne de Nevfel!

Abdulmuttalib ile Huzâalar, aralarında bir de yazı yazıp, Kâbe'nin duvarına astılar.[3995]

Yazıyı yazan, Ebu Kays b. Abdi Menaf b. Zühre b. Kilâb idi.[3996]

Nevfel b. Abdi Menaf, bunu görünce; o da, bütün Hâşim oğullarına karşı Abduşşems oğullarıyla ittifak ve antlaşma yaptı.[3997]

Abdulmuttalib; Huzâalarla yaptığı bu antlaşmaya riayet edilmesini, oğlu Zübeyr’e, söylediği bir manzume ile sıkı sıkı vasiyet etti.

Zübeyr de bunu Ebu Talib’e, Ebu Talib de Hz. Abbas’a öylece vasiyet etti.[3998]

Sözü geçen antlaşma yazısı, kaynaklarımızdan bazılarında kısmen veya tamamen yazılı bulunmaktadır.[3999]

Benî Bekrlerle Huzâalar Arasındaki Düşmanlık

Kureyş müşriklerinin müttefiki olan Benî Bekrlerin, öteden beri Huzâalarla aralarında düşmanlık vardı.

Esved b. Rezn ed-Di’lî’nin müttefiki olan Benî Hadramîlerden Malik b. Abbâd adındaki adam, ticaret maksadıyla yola çıkıp Huzâaların yurtlarının ortasına geldiği sırada Huzâalar tarafından baskına uğratılarak öldürülmüş ve malı da alınmıştı.

Bekr oğulları da, buna karşı, Huzâalardan bir adamı öldürmüşlerdi.

İslâmiyetin Mekke’de zuhurundan biraz önce, Huzâalar da, Benî Kinanelerin eşrafından, Benî Esved b. Rezn ed-Di’lîlerden Selma, Külsûm, Züeyb adlarındaki üç kardeşi Arafat yanındaki harem hudut belliklerinin yanında öldürmüşlerdi.

Cahiliye çağında Benî Bekrlerden Esved b. Reznlere -başkalarına üstün tutulmaları sebebiyle- kan bedelinin iki katı ödenirdi. Kendileri ise bunu bir kat olarak öderlerdi.

Benî Bekrlerle Huzâalar birbirlerine karşı böyle kinli ve hınçlı bir tutum içindelerken, İslâmiyet araya girdi, onları ister istemez Hudeybiye musalahasına kadar[4000] oyaladı.

Benî Bekrlerden Benî Di’llerin Huzâalardan Öç Almaya Niyetlenmeleri

Benî Bekr kabilesinden Benî Di’ller; Hudeybiye musalahasıyla birbirlerine karşı güven içinde yaşamalarını fırsat bilerek, Benî Esved b. Reznlerden vaktiyle öldürülmüş olan adamlarının öcünü Huzâalardan almak istediler.[4001]

Benî Di’llerin başkanı ve kumandanı Nevfel b. Muaviye, bu yolda bazı girişimlerde bulundu.

Ferve b. Hübeyretü’l-Kuşeyrî, Hicretin 7. yılında umre yapmak üzere Mekke’ye gidince Kureyş müşrikleriyle düşüp kalkmış, onların Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı son derecede düşmanlık beslediklerini görmüş, Kureyş müşrikleri ona:

“Ya senin görüşün nedir? Sen göçebe halkın ulususun” diye sordukları zaman:

“Sizinle onun arasındaki şu musalaha müddeti içinde dâvâmızı halledeceğiz. Bütün Arapları kendimize çekeceğiz, sonra da, yurdunun ortasında onunla çarpışacağız!” demiş, Mekke’de bulunduğu müddetçe, Kureyş müşriklerinin danışma meclislerine katılmıştı.

Nevfel b. Muaviye, Ferve’nin Mekke’den geldiğini ve Kureyş müşriklerinin meclislerine katılmış olduğunu işitince, Ferve’nin çölüne indi.

Ferve, Kureyş müşriklerine neler söylediğini, ona haber verdi.

Nevfel:

“O halde, ben sizde muhakkak bir şeyler bulacağım demektir.

Bizim için düşman, yurdu yakın olandır.

Onlar, Muhammed’in heybesi gibidir! İşlerimizden bir harf bile onlara gizli kalmaz!” dedi.

Ferve:

“Kim bunlar?” diye sordu.

Nevfel:

“Kim olacak? Huzâalardır. Hayırsız, kötü Huzâalar! Muhammed’in sağ yanına oturdular!” dedi.

Ferve:

“Bu da ne demek?” diye sordu.

Nevfel:

“Sen Kureyşîlerin Huzâalara karşı bize yardım etmelerini iste ve sağla! Ötesine karışma!” dedi.

Ferve:

“Ben size bu hususta yeterim!” diye söz verdikten ve Nevfel’e yardımlarını sağlamak için Kureyş müşriklerinin Safvan b. Ümeyye, Abdullah b. Rebia ve Süheyl b. Amr gibi ileri gelenleriyle buluştuktan ve onların aradaki muahedeyi bozmanın akıbetinden korktuklarını gördükten sonra, “Kureyş kavminde iş yok!” dedi.[4002]

Huzâalara Saldırmak İçin Bahane Edilen Son Hadise

Huzâalarla Kinaneler arasında en son olarak şöyle bir hadise vuku buldu:

Kinanelerden Enes b. Züneym ed-Di’lî, bir gün, söylediği bir şiirle Peygamberimiz Aleyhisselâmı hiciv ve tahkir edince, Huzâalardan bir genç kızmış, vurup Enes’in başını yarmıştı.

Benî Bekrler, Enes’in başının yarılmasını da, Huzâalardan öç almak için bahane etmişlerdir.[4003]

Kureyş Müşriklerinin Nüfâseleri Gizlice Destekleyerek Huzâaları Öldürtmeleri

Şaban ayının başında Benî Bekrlerden Nüfâse oğulları, Kureyş müşriklerinin eşrafının yanlarına gittiler.

Müdlic oğulları ise, Hudeybiye muahedesi hükmünü bozmuş olmaktan sakındıkları için, Benî Nüfâselerden uzak durdular.

Nüfâse oğulları, düşmanları olan Huzâalara karşı, kendilerine adam ve silah vererek yardım etmelerini Kureyş müşriklerinden istediler.

Huzâaların vaktiyle adamlarını nasıl öldürmüş olduklarını anlattılar.

Kureyş müşriklerine, aralarındaki akrabalığı ve Hudeybiye muahedesinde nasıl kendilerinin tarafını tutup akd ve ahdlerine girdiklerini, Huzâaların ise Muhammed (aleyhisselâm)ın akd ve ahdine girdiğini hatırlattılar.

Bütün Kureyş müşriklerini bu işe seğirtir ve çok istekli buldular.

Ebu Süfyan’a bu hususta danışılmamıştı. Onun bu işten haberi yoktu.

Kureyş müşrikleri, Nüfâse ve Bekr oğullarına, silah, at ve adamlar vererek yardım edeceklerini söylediler.

Yaptıkları yardımı, Huzâalar yüzünden doğabilecek sorumluluktan sakındıkları için, gizli gizli yaptılar.

Huzâalar ise, muahede halinin gereği olarak, herhangi bir topluluğun baskınına uğramak endişesinden uzak ve gafil bulunuyorlardı.

Öyle olmasaydı, düşmanlarına karşı, hazırlıklı ve tetikte bulunurlardı.[4004]

Huzâalar, Mekke'nin aşağı tarafında Vetir diye anılan mevkide kendilerine ait bir suyun başında oturmakta idiler.[4005]

Vetir; Arafat dağı ile Edam arasındadır.[4006]

Edam da, Mekke'nin en meşhur vadilerindendir.[4007]

Benî Bekr kabilesinden Benî Di'llerin başkanı ve kumandanı Nevfel b. Muaviye idi.

Benî Bekrlerin hepsi ona tâbi değillerdi.

Nevfel b. Muaviye; Benî Di'llerle Benî Bekrlerden kendisine tâbi olanları yanına alarak Vetir'de suları başında oturan Huzâalara geceleyin birden baskın yaptı. Huzâalardan birisini yakalayıp öldürdü.

İki taraf birbirleriyle çarpışmaya başladılar.

Kureyş müşrikleri de, Benî Bekrleri silahlarla,[4008] atlarla,[4009] kölelerle[4010] ve su ihtiyaçlarını karşılamakla desteklediler.[4011]

İçlerinden bazıları da:

"Bizi şu gece karanlığında hiç kimse görmez. Muhammed, bizim yaptığımızı bilmez!" diyerek,[4012] geceleyin gizlice Benî Bekrlerin yanında çarpışmaya katıldılar.[4013]

Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden olup, kendilerini bildirmemek için yüzlerini örterek[4014] gizlice çarpışmaya katılanlar arasında:

Safvan b. Ümeyye,[4015]

Mikrez b. Hafs,

Huvaytıb b. Abduluzzâ,[4016]

İkrime b. Ebu Cehil,

Süheyl b. Amr,[4017]

Şeybe b. Osman... gibi kişiler ve köleleri de bulunuyordu.[4018]

Benî Bekrlerin baskın gecesinde Huzâalardan ilk yakalayıp öldürdükleri kişi Münebbih adındaki kimse olup,[4019] kendisi çok korkak, yüreksiz bir kimse idi.

Benî Nüfâselerin baskına geldiklerini, Münebbih ile onun Temim adındaki arkadaşı görmüşlerdi.

Münebbih, arkadaşıyla birlikte Huzâaları uyarmaya giderlerken, ona:

“Ey Temim! Sen kendini kurtarmaya bak!

Bana gelince, vallahi, ben bir ölü gibiyimdir!

Beni öldürseler de, bıraksalar da birdir. Kalbim neredeyse duracak!” dedi.

Temim hemen kaçıp kurtuldu. Münebbih yakalanıp öldürüldü.[4020]

Benî Bekrler, Kureyş müşriklerinin yardımlarıyla çarpışmaya devam ederek Huzâaları yerlerinden ayırdılar ve Harem’e kadar sürdüler.[4021]

Harem sınırını işaretleyen dikilmiş taşlara kadar çarpışmaktan, onları öldürmekten geri durmadılar.[4022]

Harem sınırına varıp dayanınca, Benî Bekrler, kumandanlarına:

“Ey Nevfel! Biz Harem dahiline girmiş bulunuyoruz!

Allah’ından kork! Allah’ından kork![4023]

Sen Harem dahiline girdin![4024] Harem’i helâlleştirme!” dediler.[4025]

Nevfel:

“Ağır bir söz amma, bugün benim için ilah yoktur!

Ey Bekr oğulları! Öcünüzü almaya bakınız!

Vallahi, siz Harem’de hırsızlık yaptığınız (bunda bir sakınca görmediğiniz) halde, orada öcünüzü almak için Huzâaları ne diye öldüremeyesiniz!” dedi.[4026]

Huzâalar geri çekile çekile Mekke’ye girdiler ve Huzâalardan Büdeyl b. Verkâ ile köle Râfi’in evlerine sığındılar.[4027]

Büdeyl b. Verkâ’nın evine sığınanlar, Huzâalardan kadınlar, çocuklar ve zayıf kimselerdi.

Benî Bekrler, onları Büdeyl b. Verkâ'nın evine sığınmak zorunda bıraktılar.

Oraya sokuluncaya kadar da, onları öldürmekten geri durmadılar.[4028] Bu hadise, Hudeybiye muahedesinden onyedi-onsekiz ay sonra idi.[4029]

Kureyş Müşriklerinin Yaptıkları İşin Sonucunu Düşünerek Korkuya Düşmeleri

Benî Bekrleri geceleri gizlice desteklemiş olan Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri, sabah karanlığında gelip evlerine girmişlerdi.[4030]

Onlar, geceleyin yaptıkları yardımı hiç kimsenin görmediğini, bunu Peygamberimiz Aleyhisselâmın bilmediğini, bilemeyeceğini sanıyorlardı.[4031]

Sabaha çıkıp da, Râfi' ile Büdeyl'in evine sığınmış olan Huzâalardan yirmi erkeğin sığındıkları evin kapılarının önünde boğazlanmış olduklarını görünce, Kureyş müşriklerinin akılları başlarından gitti, yüreklerine korku düştü. Yaptıklarına çok pişman oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâmla aralarındaki mütareke ve muahedeyi bu tutum ve davranışlarıyla bozmuş olduklarının anlaşılacağını anladılar.[4032]

İbn Lût ed-Dî'lî, söylediği bir şiirde; Huzâaları Râfi' ve Büdeyl'in evlerine sokup onlara uzun günler geçirttiklerini, kendilerini koç boğazlar gibi boğazladıklarını övünerek dile getirir.[4033]

Beni Bekrler, Huzâaları Budeyl ile Râfi'in evlerinde üç gün hapsettiler.[4034]

Nevfel b. Muaviye'ye gizlice yardım eden Kureyş müşriklerinden Süheyl b. Amr:

"Sana ve senin adamlarına yaptığımız yardımı gördün!

Huzâalardan sağ kalıp da öldürmek istediğin kimseleri öldürme artık!

Biz onlar hakkında senin bu arzuna uyucu değiliz! Onları bizim için serbest bırak!" dedi.

Nevfel:

“Olur!” dedi ve serbest bıraktı.

Huzâalar çıkıp gittiler.

Kureyş müşriklerinden Hâris b. Hişam’la Abdullah b. Ebi Rebia; Safvan b. Ümeyye’ye, Süheyl b. Amr’a ve İkrime b. Ebu Cehil’e gidip:

“Sizin bu yaptığınız şey o mütareke ve muahedeyi bozmaktır!” diyerek, onları Benî Bekrlere yapmış oldukları yardımdan dolayı kınadıktan sonra, Ebu Süfyan’ın yanına vardılar.[4035]

Ebu Süfyan, o sırada, Şam’dan gelmiş bulunuyordu.[4036]

Hâris b. Hişam’la Abdullah b. Ebi Rebia, ona:

“Bu, düzeltilmesi gereken bir iştir.

Vallahi, bu iş düzeltilmezse, muhakkak, Muhammed ashabıyla birlikte gelip bizi Mekke’den zorla sürer, çıkarır!” dediler.

Ebu Süfyan, karısı Hind binti Utbe’nin bir rüya gördüğünü söyledi ve:

“Doğrusu, o rüya benim hiç hoşuma gitmedi. Ben onu korkunç buldum: Onun başımıza bir kötülük getirmesinden korktum!” dedi.

Kendisine:

“Nasıl bir rüya imiş bu?” diye sordular.

Ebu Süfyan:

“Hind, rüyasında Hacun’dan bir kanın uzun müddet akıp Handeme dağında durduğunu, sonra da bu kanın yok olup gittiğini görmüş!” dedi.

Onlar da bu rüyadan hoşlanmadılar ve:

“Kötü bir şey!” dediler.

Ebu Süfyan, işin kendileri için hiç de iyilik getirmeyeceğini anlayınca:

“Bu iş, vallahi, ne içinde bulunduğum, ne de bir müddet bulunup bıraktığım bir iştir. Bunun sorumluluğu, benim üzerime yüklenemez!

Vallahi, bu iş ne bana danışılmıştır, ne de vukuunu işittiğim zaman onu benimsemişimdir!

Vallahi, Muhammed bize savaş açar ve bütün bu işleri benden sanırsa, hakkı vardır!

Herhalde, bu işi haber almadan önce Muhammed’in yanına varıp mütarekenin müddetini arttırmak, muahedeyi yenilemek hususunda

kendisiyle görüşmem gerekecek" dedi.[4037]

Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh, onlara:

"Benim bu hususta bir görüşüm ve kanaatim vardır ki, ona göre; Muhammed sizin için savaştan daha kolay olan üç şeyden birini seçmekte sizi serbest bırakacak, onlardan birini seçtiğiniz takdirde özrünüzü kabul edecek, size savaş açmayacaktır" dedi.

Müşrikler:

"Nedir bu şeyler?" diye sordular.

Abdullah b. Sa'd:

"Ya Huzâalardan, öldürülen yirmiüç kişinin kan bedellerinin gönderilmesini, yahut aramızdaki muahedeyi bozan kimselerle ittifak ve ilişkinin kesilmesini, ya da size karşı savaşılmasını kabul edersiniz!

Bunlardan hangisi elinizden gelir?" dedi.

Süheyl b. Amr:

"Benî Nüfâseler hakkındaki ahd ve akdden geri durmak, bize hepsinden kolay gelir!" dedi.

Şeybe b. Osman:

"Benî Nüfâselere kızdın da, dayıların olan Huzâaları korudun!

Onları öldürmek bizim için daha hayırlı, daha kolaydır!" dedi.

Kurata b. Abdi Amr:

"Hayır! Vallahi, biz ne kan bedeli öderiz, ne de Nüfâseler hakkındaki ahd ve akdimizden el çekeriz!

Fakat, biz onunla [Muhammed Aleyhisselâmla demek istiyor!] savaşırız!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Bu görüş, hiçbir şey değildir!

Bizim için yerinde ve uygun olan görüş; 'Kureyşîler ahdi bozmak veya mütareke süresini kesmekle suçlanıyorsa, bunu bizim rıza ve muvafakatımızı almadan, bize danışmadan bir cemaat yapmışsa, bundan bize ne?' diyerek inkâr yolunu tutmaktır!" dedi.

Kureyş müşrikleri:

“Yerinde olan görüş işte budur! Daha başkası yok!” dediler.[4038]

Bütün olan bitenleri inkâr yoluna saptılar.

Ebu Süfyan:

“Ben bu işte hiç bulunmadım. Bu hususta benimle bir görüşme de yapılmadı.

Doğrusu, yaptığınız bu işi ben hiç beğenmedim! Size bundan dolayı karanlık bir gün geleceğini sanıyorum!” dedi.

Kureyş müşrikleri, Ebu Süfyan’a:

“Sen Muhammed’e git![4039] Muahedeyi yenile! Halkın arasını bul![4040]

Vallahi, biz muahedeyi bozmadık! Çarpışma yapmadık! Ancak, onlara yardım ettik: Onların su ihtiyaçlarını karşıladık!” dediler.[4041]

Bununla beraber, Huzâalara karşı Benî Bekrlere yaptıkları yardımla muahede hükmünü bozmuş olmaktan da korktular durdular.[4042] Çok pişman oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, savaşmadıkça, kendilerini bırakmayacağını anladılar.[4043]

Huzâaların Yardım Dileklerini Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine’den Cevaplayışı

Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Meymûne binti Hâris’in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, onun evinde gecelediği ve namaz için kalkıp abdest aldığı sırada, üç kere:

“Lebbeyk! Lebbeyk! Lebbeyk! (Davetine icabet ediyorum! Davetine icabet ediyorum! Davetine icabet ediyorum!)”

Üç kere de:

“Nusirte! Nusirte! Nusirte! (Sen yardım olundun gitti! Sen yardım olundun gitti! Sen yardım olundun gitti!)” buyurdu.

Hz. Meymûne:

“Sen sanki bir insanla konuşuyorsun! Yanında bir kimse mi var?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Şu Ka’b oğullarının recez okuyucusu, feryad ederek bana sesleniyor ve imdatlarına yetişmemi istiyor! Kendilerine karşı Kureyşîlerin Benî Bekrlere yardım ettiklerini söylüyor!” buyurdu.[4044]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hadisenin vuku bulduğu gecenin sabahında da, Hz. Âişe’ye:

“Huzâalarda bir hadise çıktı!” buyurdu.[4045]

Hz. Âişe:

“Yâ Rasûlallah! Kılıç kendilerini yok etmişken, Kureyşîler, seninle aralarındaki muahedeyi bozmaya mı kalkıştılar dersin?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onlar, Allah’ın olmasını dilediği iş için, muahedeyi bozdular!” buyurdu.

Hz. Âişe:

“Yâ Rasûlallah! Bu iş hayırlı mıdır, yoksa zararlı mıdır?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayırlıdır!” buyurdu.[4046]

Huzâaların Medine’ye Gelişi

Aradan üç gün geçmiş, Peygamberimiz Aleyhisselâm halka sabah namazını kıldırmıştı.[4047]

Arkası halka dönük olarak Mescidde oturuyordu.

Kureyş müşriklerinin Benî Bekrleri gizlice desteklemesi ile Benî Bekrler Huzâaları yenip onlardan öldüreceklerini öldürdükleri ve böylece Peygamberimiz Aleyhisselâmla aralarındaki ahd ve misakı bozdukları zaman, Amr b. Sâlim el-Huzâî,[4048] yanına Huzâalardan kırk süvari alarak, başlarına gelenleri anlatmak ve yardımını dilemek üzere[4049] Medine’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi ve başucunda durdu.[4050]

Amr b. Sâlim, şairdi.[4051]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelince, söylemiş olduğu şiirini okumasına izin istedi. Peygamberimiz Aleyhisselâm izin verince, şiirini okudu.

Okuduğu şiirinde meal olarak şöyle diyordu:

“Ey Rabbim! Ben, bizim babamızla onun babası arasındaki eski ittifakı anıyor ve yardımını diliyorum!

O zaman, biz doğurucu (ana) mevkiinde idik. Sen ise oğul mevkiinde idin (bizden doğdun).[4052]

Sonra, Müslüman olduk ve sana yardımdan el çekmedik!

Öyleyse, Allah’ın sana hazırlamış olduğu yardımla, bize yardım et, destek ol!

Allah’ın kullarını çağır, acele gelip imdadımıza yetişsinler!

İçlerinde Allah’ın Resûlü de olduğu; yapılan zulme öfkesinden renkten renge girdiği, savaşmaya hazırlandığı ve büyük bir ordunun başına geçmiş bulunduğu halde, denizler gibi köpükler saçarak akıp gelsinler!

Çünkü, Kureyşîler sana verdikleri sözde durmadılar; seninle yaptıkları en sağlam misakı bozdular: Bizi Mekke’nin aşağı tarafındaki yerimizde gözetlediler, gafil avladılar. Halbuki, onlar hem çok zayıf ve önemsiz, hem de sayıca çok az idiler.

Benim kimseyi yardıma çağırmayacağımı, çağıramayacağımı sandılar.[4053]

Bizi Vetir’de, geceleyin uykuda iken, birden baskına uğrattılar.

Bizi, Müslüman olduğumuz halde, rükû ve sücud halinde iken öldürdüler!”[4054]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Siz bu hususta kimi suçluyor, suçlu buluyorsunuz?” diye konuştu.

Amr b. Sâlim:

“Benî Bekrleri!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hepsini mi?” diye sordu.

Amr b. Sâlim ve yanındakiler:

“Hayır! Suçladığımız, onların amca oğulları Benî Nüfâselerdir! Kavmin başkanı da, Nevfel b. Muaviyetü’d-Di’lîdir!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu, Benî Bekrlerden bir kabiledir.

Ben Mekkelilere adam gönderip bu işi onlara soracak, kendilerini bazı hususları seçmekte muhayyer kılacağım!” buyurdu.[4055]

Şair Hassân b. Sabit de, söylediği bir şiirde, Benî Ka’blardan (Huzâalardan) birçok kişilerin kılıçları kınlarına sokulu olduğu halde Mekke Bathâ’sında öldürülüp bırakıldıklarını açıklar.[4056]

Öldürülenler, yirmi[4057] veya yirmiüç kişi idi.[4058]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Amr b. Sâlim’in şiirini dinledikten sonra, ridasının eteğini toplayarak ayağa kalktı ve kalkarken de:

“Eğer kendime yardım ettiğim şeylerle Benî Ka’blara yardım etmezsem, ben de yardım görmeyeyim![4059]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a andolsun ki; kendimi ve ev halkımı koruduğum şeylerle, bunları da koruyacağım![4060]

Huzâalar bendendir, ben de Huzâalardanım![4061]

Ey Amr b. Sâlim! Sen yardım olundun gitti!” buyurdu.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâma, gökte bir bulut göründü.[4062] Gök, gürlemeğe başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu gök gürlemesi, Benî Ka’blara (Huzâalara) yardıma işarettir.[4063] Bu bulut, yağmur yağdırırcasına Benî Ka’blara yardım olunacağına işarettir” buyurdu.[4064]

Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm Benî Ka’blara (Huzâalara) yapılana o kadar kızmıştı ki, o güne kadar, hiç bu kadar kızdığı görülmemişti.[4065]

Kureyş Müşriklerine Mektup Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kureyş müşriklerine bir yazı gönderdi.

Gönderdiği yazısında şöyle buyurdu:

“...Bundan sonra derim ki; siz ya Benî Bekrlerle olan ittifakınızdan vazgeçersiniz, ya da Huzâalardan öldürülmüş olanların diyetlerini (kan bedellerini) ödersiniz!

Bunlardan birini yerine getirmeyecek olursanız, sizinle çarpışacağımı bildiririm!”[4066]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu mektubunu, Kureyş müşriklerine, ashabdan Damrâ götürdü.

Damrâ, Kureyş müşriklerine, kendilerinin üç şeyden birini seçmekte muhayyer bırakıldıklarını; ya öldürülen Huzâaların kan bedellerini ödemek veya Benî Bekr ve Benî Nüfâselerle olan ittifak, ahd ilişkilerini kesmek zorunda bulunduklarını, ya da Hudeybiye muahedesini bozan kötülükleri yüzünden kendileriyle çarpışılacağını kendilerine tebliğ etti.[4067]

Kurata b. Abdi Amr b. Nevfel b. Abdi Menaf:

“Benî Bekrler, uğursuz, yaramaz bir kavimdir.[4068]

Benî Bekrlerden Nüfâseler de, yoksulluk ve darlık içindedirler.[4069]

Huzâalardan öldürülenlerin kan bedellerini biz ödeyemeyiz. Bunu ödemeye kalkmak, bizde tüy tozak bırakmaz![4070]

Nüfâselerle ittifak ve ahd ilişkilerimizi kesmemize gelince; Araplar içinde, Nüfâseler kadar şu Beytullah’ı hac ve ziyaret eden, Beytullah’ı tâzime onlar kadar özenen bir kavim yoktur.

Onlar, bizim müttefiklerimizdir.[4071]

Biz, onlarla olan ittifak ve ilişkilerimizi kesmeyiz.[4072]

Fakat, biz onunla [Muhammed Aleyhisselâmla demek istiyor] savaşacağımızı bildirelim!” dedi.

Damrâ, hemen geri dönüp, Kureyş müşriklerinin söylediklerini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.

Kureyş müşrikleri, elçiyi bu biçimde reddettiklerine pişman oldular.

Hudeybiye muahedesini yenilemek üzere, Ebu Süfyan b. Harb’i Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdiler.[4073]

Ebu Süfyan’a:

“Muahedeyi yenile. Mütareke süresini de uzat” dediler.[4074]

Ebu Süfyan Medine Yolunda

Ebu Süfyan, azadlısıyla birlikte iki hayvana binip Medine’ye doğru hızla yol almaya başladı.

Mekke’den yola çıkıp Peygamberimiz Aleyhisselâma doğru gidenlerin ilkinin kendisi olduğunu sanıyordu.[4075]

Amr b. Sâlim ve arkadaşlarından sonra, Büdeyl b. Verkâ da, Huzâalardan bazılarıyla birlikte, Medine’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler[4076] ve Peygamberimiz Aleyhisselâma seslendiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm o sırada yıkanıyordu. Onlara:

“Sizin davetinize icabet ediyorum!” buyurdu.[4077]

Büdeyl b. Verkâ, Kureyş müşriklerinin yardımlarıyla Benî Bekrlerin Huzâaları nasıl öldürdüklerini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdikten sonra, Mekke’ye dönmek üzere Medine’den ayrıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına:

“Ebu Süfyan, Hudeybiye muahedesini sağlamlaştırmak ve mütareke süresini uzatmak için yanınıza gelmek üzere bulunuyor gibidir![4078] Fakat, istediğini elde edemeden, öfke ile geri dönüp gidecektir!” buyurdu[4079]

Amr b. Sâlim ile arkadaşları, Ebvâ’ya gelince, dağılıp yoldan sapmışlar, sahile doğru gitmişlerdi.

Büdeyl ile arkadaşları ise, yola devam ettiler.[4080]

Usfan’da Ebu Süfyan’la karşılaştılar.

Ebu Süfyan, onun Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanından geldiğini sanıyordu ve kendisine:

“Ey Büdeyl! Nereden geliyorsun?” diye sordu.[4081]

Sorusunu Büdeyl’in yanındakilere de yöneltti ve:

“Bana Yesrib’den (Medine’den) haber veriniz?” dedi.

Onlar:

“Bu hususta bizde bilgi yok!” dediler.

Ebu Süfyan, onların bu işi gizli tuttuklarını anladı.

Kendilerine:

“Yesrib hurmasından, yanınızda var mı? Biraz da bize yedirseniz olmaz mı?” diye sordu.

“Hayır!” dediler.[4082]

Ebu Süfyan, daha açık olarak:

“Ey Büdeyl! Muhammed’in yanına vardın mı?” diye sordu.

Büdeyl:

“Hayır![4083] Şu vadinin içindeki Huzâaların yanına gitmiştim.[4084]

Oradaki Huzâa ve Ka’blar arasında bir kıtâl hadisesi üzerine çıkan anlaşmazlığı düzeltip giderdim!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Vallahi, ben senin iyi bir arabulucu olduğunu bilmiyordum!” dedi.

Sonra, onlarla birlikte öğle sohbeti ve dinlenmesi yaptı.

Büdeyl ile arkadaşları kalkıp Mekke’ye doğru yol almaya başladılar.[4085] Ebu Süfyan:

“Eğer Büdeyl Medine’den geliyorsa, muhakkak, hayvanı hurma çekirdeği yemi yemiştir” dedi.[4086]

Kalkıp onların konak yerlerine,[4087] Büdeyl’in devesinin çöktüğü yere vardı. Devesinin dışkısını alıp ezdi. İçinde, hurma çekirdeği yemi bulunduğunu gördü.[4088]

Konak yerlerinde de, Medine’nin kuş gagalarına benzeyen meşhur hurmasının çekirdeklerini buldu.[4089]

“Allah’a yemin ederim ki; Büdeyl, Muhammed’in yanından geliyor!” dedi.[4090]

Büdeyl ile arkadaşları, hadise gününün sabahında Mekke’den çıkıp Medine’ye gitmişlerdi.[4091]

Ebu Süfyan’ın İşlenilen Cinayeti Gözardı Etmeye Çabalayışı

Ebu Süfyan Medine'ye gelip kızı Ümmü Habibe'nin evine girdi. Ki, Ümmü Habibe, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi idi.

Ebu Süfyan Peygamberimiz Aleyhisselâmın döşeğine oturmak isteyince, Hz. Ümmü Habibe döşeği hemen dürüp babasını onun üzerine oturtmadı.

Ebu Süfyan:

"Ey kızcağızım! Sen bu döşeği mi benden esirgedin, yoksa beni mi bu döşekten esirgedin; anlayamadım!" dedi.

Hz. Ümmü Habibe:

"Hayır! Bu, Resûlullah Aleyhisselâmın döşeğidir![4092] Müşrik onun üzerine oturamaz![4093]

Sen müşriksin! Necissin! Bunun için, seni onun döşeğine oturtmak istemedim!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Vallahi, ey kızcağızım! Benim evimden ayrıldıktan sonra sana kötülük gelmiş! Sen kötüleşmişsin!" dedi.[4094]

Hz. Ümmü Habibe:

"Hayır! Allah bana kötülüğü değil, İslâmiyeti nasip etti!

Sen ise, işitmez, görmez, taştan yontulmuş puta hâlâ tapıp duruyorsun!?

Babacığım!

Senin gibi, Kureyşîlerin ulusu ve yaşlısı olan kişi[4095] nasıl olur da İslâmiyete uzak kalır?!" dedi.[4096]

Ebu Süfyan:

"Yazıklar olsun sana! Demek, ben senden bunu da (bu azarı da) mı işitecektim ha?!

Ben atalarımın tapageldiklerini bırakacağım da, Muhammed'in dinine mi tâbi olacağım?!" dedi.[4097]

Hz. Ümmü Habibe'nin evinden çıkıp gitti.[4098]

Doğruca Mescide, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına vardı.[4099]

Ebu Süfyan, kızı Hz. Ümmü Habibe'nin yaptıklarını ve kendisinin de ona:

“Sen o bıraktığım gibi kalmamışsın. Araplığı bırakmışsın!” dediğini anlattı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, gülümseyerek, ona:

“Yâ Ebâ Hanzale! Sen demek ona böyle söyledin hâ?” buyurmakla yetindi.[4100]

Ebu Süfyan:

“Yâ Muhammed! Ben Hudeybiye barışında bulunamamıştım.

O muahedeyi berkiştir ve mütareke müddetimizi de uzat![4101]

Gel! Aramızdaki muahedeyi bir yazı ile yenileyelim?” dedi.[4102]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Ebu Süfyan! Sen bunun için mi geldin?” diye sordu.

Ebu Süfyan:

“Evet!” dedi.[4103]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

Biz, o aramızdaki ahd üzerinde duruyoruz![4104] Yoksa, siz bir hadise çıkarıp onu bozdunuz mu?” buyurdu.[4105]

Ebu Süfyan:

“Allah korusun![4106] Hayır! Öyle bir şey olmamıştır![4107]

Biz, ahdimizin ve barışımızın üzerinde duruyoruz. Biz, ona ne aykırı davranışta bulunuruz, ne de onu değiştiririz” dedi.[4108]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da:

“Biz de, Hudeybiye gününde yaptığımız mütareke ve musalahanın üzerinde duruyoruz! Ona ne aykırı davranışta bulunuruz, ne de onu değiştiririz!” buyurdu.[4109]

Ebu Süfyan muahedeyi yenilemek hususundaki dileğini tekrarladı.[4110]

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselâm ona hiçbir cevap vermedi.[4111]

Bundan sonra, Ebu Süfyan, Hz. Ebu Bekir’in yanına gitti ve Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuşmasını istedi[4112] ve:

“Ey Ebu Bekir![4113] Aramızdaki muahedeyi yenile![4114] Mütareke müddetimizi uzat![4115] Halkın arasını bul!” dedi.[4116]

Hz. Ebu Bekir:

“Ben bu işi yapamam![4117] Bu, bana ait bir iş değildir. Allah’a ve Allah’ın Resûlüne ait bir iştir.[4118]

Sen Ömer’le de buluş!” dedi.[4119]

Ebu Süfyan:

“Öyleyse, beni himayeye alır ve bunu halkın içinde açıklar mısın?” diye sordu.[4120]

Hz. Ebu Bekir:

“Biz, ancak Resûlullah Aleyhisselâmın himaye ettiğini himaye edebiliriz!” dedi.[4121]

Ebu Süfyan, Hz. Ebu Bekir’den sonra, Hz. Ömer’e gitti.[4122]

Ona da, Hz. Ebu Bekir’e söylediği gibi söyledi:[4123]

“Muahedeyi yenile, halkın arasını düzelt!” dedi.[4124]

Hz. Ömer:

“Demek muahedeyi bozdunuz hâ?[4125]

Eğer ondan yeni bir şey kalmışsa, Allah onu da yok etsin![4126]

Onun sağlam,[4127] bitişik[4128] olan tarafı varsa, Allah onu da kesip atsın.[4129]

Ben sizin için mi Resûlullah Aleyhisselâma gidip şefaat dileyeceğim?[4130] Ben mi bu işi yapacağım?![4131]

Vallahi, ben küçücük bir karıncadan başkasını bile bulamasam, yine, ondan yararlanmaya çalışır, sizinle çarpışırım!” dedi.[4132]

Ebu Süfyan, Hz. Ömer’den bu sözleri işitince:

“Sen de akrabalarından kötülükle cezalanasın![4133]

Vallahi, kavmine karşı senin kadar katı ve kötü davranan görmedim!” dedi.[4134]

Kendi kendine de:

“Ben bugünkü gibi çetin bir gün görmedim!

Bir kavim bir kavme karşı başka bir kavmi silah ve yiyeceklerle destekleyecek olursa, muahedeyi bozmuş olacakları tabiîdir!” diyerek söylendi.[4135]

Ebu Süfyan, Hz. Osman’a gitti ve:

“Şu cemaat içinde, bana akrabalık yönünden senden daha yakın bir kimse yoktur.

Sen şu mütarekeyi uzat ve muahedeyi yenile! Çünkü, sahibin seni hiçbir zaman reddetmez!

Vallahi, ben Muhammed’in ashabına yaptığı kadar çok ikram yapan hiçbir kimse görmemişimdir” dedi.

Hz. Osman:

“Ben ancak Resûlullah Aleyhisselâmın himayesinde bulunanı himaye edebilirim!” dedi.[4136]

Ebu Süfyan, Ensarın ileri gelenlerinden Sa’d b. Ubâde’nin yanına vardı ve:

“Ey Ebu Sabit! Sen ikimizin arasındaki dostluğu biliyorsun!

Ben senin için Mekke Haremimizde bir himayeciyim!

Sen şu memleketin (Medine’nin) ulu kişisisin!

İki taraf halkını himayene al, mütareke müddetini uzat!” dedi.

Sa’d b. Ubâde:

“Ey Ebu Süfyan! Ben ancak Resûlullah Aleyhisselâmın himayesinde olanları himaye edebilirim.

Resûlullah Aleyhisselâma karşı hiç kimse himayeye alınamaz!” dedi.[4137]

Ebu Süfyan, bundan sonra, Hz. Ali’nin evine gitti.

O sırada, Hz. Fâtıma Hz. Ali’nin yanında bulunuyor ve henüz bir çocuk olan Hz. Hasan da önlerinde gezip duruyordu.[4138]

Ebu Süfyan:

“Ey Ali! Şu cemaat içinde akrabalık yönünden bana en yakın olan sensin! Ben bir iş için gelmiştim.

Umduğumu elde edemeden, geldiğim gibi geri dönüp gideceğim.

Resûlullaha gidip benim için şefaatçi ol![4139] Araya girip, kavmine karşı himayeci ol. Onlar için, muahede ve mütareke yazısını yenilet![4140]

İki taraf arasında himayeci, arabulucu ol da, Muhammed’le mütareke müddetinin uzatılmasını konuşup sağla!” dedi.[4141]

Hz. Ali:

“Bu, bana ait bir iş değildir. Allah’a ve Allah’ın Resûlüne ait bir iştir.[4142]

Allah senin iyiliğini versin ey Ebu Süfyan! Vallahi, Resûlullah Aleyhisselâm bir işe karar verdi mi,[4143] onu muhakkak yapar.[4144]

Resûlullah Aleyhisselâma ait bir iş hakkında ben hüküm veremem![4145]

Biz bu iş hakkında onunla da konuşamayız.[4146]

Hiç kimse, onun istemediği şeyi konuşamaz!” dedi.[4147]

Ebu Süfyan, Hz. Fâtıma’ya dönerek:

“Ey Fâtıma! Sen, kavminin kadınları arasında büyüklüğünü gösterecek bir iş yapmak istemez misin?” dedikten sonra, ona da Hz. Ali’ye söylediği gibi söyledi[4148] ve:

“Sen iki taraf halkını himayene alıp uzlaştırsan da, Araplar içinde büyük kadınların hayırlısı olsan olmaz mı?” dedi.[4149]

Hz. Fatıma:

“Ben ancak bir kadınım!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Senin himayeci olman caizdir.[4150] Nitekim, kızkardeşin (Zeyneb), Ebu’l-Âs b. Rebi’i himayesine almıştı.[4151] Bunu Muhammed de caiz görmüştü.[4152] Buna aykırı davranılmamıştır” dedi.[4153]

Hz. Fâtıma:

“Bu, bana ait bir iş değildir. Allah’a ve Allah’ın Resûlüne ait bir iştir.[4154]

Ben Resûlullah Aleyhisselâma ait bir iş hakkında hüküm veremem” dedi.[4155]

Bunun üzerine, Ebu Süfyan:

“Ey Muhammed’in kızı! Şu yavrucuğuna emretsen de, iki taraf halk arasında himayeci olduğunu söylese olmaz mı?

O, böyle yaparsa, kendisi, zamanın sonuna kadar Arapların ulusu olur!” dedi.

Hz. Fâtıma:

“Vallahi, benim bu yavrum ne halk arasında himayeci olacak yaşa gelmiştir, ne de Resûlullah Aleyhisselâma karşı bir kimse himayeye alınabilir!” dedi.[4156]

Ebu Süfyan, Hz. Ali’ye dönerek:

“Ey Hasan’ın babası! Bana karşı, işlerin çok zorlaşmış olduğunu görüyorum.

Sen bana bir öğüt ver![4157] Senin bu husustaki görüşün nedir? Zorlaşmış bulunan şu işimi bir kolaylaştır!

Sence, benim için yararlı olabilecek işi, çareyi bana emret!” dedi.[4158]

Hz. Ali:

“Ben şu gündeki kadar, senin gibi, ne yapacağını şaşırmış bir adam görmedim.[4159]

Vallahi, ben senin için yararlı olabilecek bir şey bilmiyorum.

Fakat, sen Benî Kinanelerin ulu kişisisin!

Kalk, iki taraf halkını uzlaştırmak için himayene aldığını ilân et! Sonra da yurduna çek git![4160] Halkın arasını bul!” dedi.[4161]

Ebu Süfyan:

“Bunun benim için bir yarar sağlayacağını sanıyor musun?” diye sordu.

Hz. Ali:

“Hayır! Vallahi, yarar sağlayacağını pek sanmıyorum.

Fakat, senin için, bundan başka, yapılacak bir şey de bulamıyorum!” dedi.[4162]

Ebu Süfyan:

“Sen doğru söyledin! Ben bunu yapmalıyım!” dedi.[4163]

Bunun üzerine, Ebu Süfyan, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mescidine gidip ayakta dikilerek:

“Ey insanlar! Ben iki taraf halkını ahd ve emanım altına aldım![4164]

Vallahi, benim bu ahdime hiç kimsenin muhalefet edeceğini sanmıyorum.[4165]

Muahedeyi yeniledim, halkın arasını bulacağım!” dedi.[4166]

Böyle derken de, sağ elini sol elinin üzerine koydu.[4167]

Sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına vardı ve:

“Ey Muhammed! Sen benim bu eman ve himaye taahhüdümü zannetmem ki reddedesin!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Ebu Süfyan! Bunu sen söylüyorsun! (Bu, senin sözündür!)” buyurdu.[4168]

Ebu Süfyan, devesine binip Mekke’ye döndü.[4169]

Ebu Süfyan’ın Mekke’ye dönüşü gecikince, Kureyş müşrikleri:

“Vallahi, onun Muhammed’e gizlice tâbi olduğunu ve Müslümanlığını gizli tuttuğunu sanıyoruz!” diyerek, onu suçlamaya başlamışlardı.

Ebu Süfyan, geceleyin Mekke’ye varıp evine girince, karısı Hind:

“Kavmin seni Müslüman oldu diye suçlayıncaya kadar, orada tutuldun kaldın.

Kalışını kavminin yanına başarıyla dönmek için uzattınsa, değer!” dedi.

Ebu Süfyan, olan bitenleri haber verip:

“Ali’nin dediğini yapmaktan başkasına yol bulamadım!” deyince, Hind ona:

“Sen Kureyş kavminin iyilikten uzaklaştırılmış, kötüleşmiş bir elçisi oldun” diyerek hakaret etti.

Ebu Süfyan, sabaha çıkınca, İsaf ve Nâile putlarının yanında başını kazıtıp onlara kurban kestikten sonra:

“Ben, babamın üzerinde öldüğü şeyden, ölünceye kadar sizinle birlikte bulunmaktan ayrılmayacağım” diyerek kurbanın kanını putların başlarına sürdü.

Bunun üzerine, Kureyş müşrikleri onun Müslüman olmadığını anladılar, kendisini suçlamaktan vazgeçtiler.[4170]

Kureyş müşrikleri, Ebu Süfyan’a:

“Gerinde ne haber var?[4171] Muhammed’den bize bir yazı getirdin mi? Yahut mütareke müddetini uzatabildin mi? Ya da, onun bize savaş açmamasını sağlayabildin mi?[4172] Ne getirdin bize?” diye sordular.

Ebu Süfyan:

“Ben, kalbleri bir tek kalb haline gelmiş bir kavmin yanından geliyorum.

Vallahi, onlardan yarar umduğum, küçük büyük, kadın erkek hiçbirini bırakmaksızın, hepsiyle konuştum.

Onlardan bir şey koparmayı başaramadım![4173]

Muhammed’in yanına vardım, kendisiyle konuştum. Vallahi, bana hiçbir cevap vermedi.

Sonra, Ebu Kuhâfe’nin oğluna (Ebu Bekir’e) gittim. Onda da bir hayır bulmadım.

Sonra, Hattab’ın oğluna (Ömer’e) gittim. Onu düşmandan daha düşman buldum!

Sonra, Ali’nin yanına vardım. Kendisini kavmin en yumuşağı buldum.

Ali bana bir şey işaret etti. Ben de onu yaptım.

Vallahi, o yaptığım şeyin bana bir yararı olur mu, yoksa olmaz mı, bilmiyorum” dedi.

Kureyş müşrikleri:

“O sana neyi emretti?” diye sordular.

Ebu Süfyan:

“Bana insanların arasında ahd ve eman vermemi emretti. Ben de onu yaptım” dedi.

Kureyş müşrikleri:

“Muhammed buna icazet, izin verdi mi?” diye sordular.

Ebu Süfyan:

“Hayır![4174]

Ben, bunu yaptıktan sonra Muhammed’in yanına vardım ve:

‘Ben iki taraf halkını, uzlaştırmak için, himayeme aldım. Zannetmem ki, sen bu himayeye alışımı reddedesin!’ dedim.

Bana:

‘Ey Ebu Süfyan! Ey Hanzale’nin babası! Bunu sen söylüyorsun “Bu, senin sözündür!” dedi ve bundan başka bir şey söylemedi” dedi.[4175]

Kureyş müşrikleri:

“Yazıklar olsun sana! Vallahi, adam (Ali) sana oyun etmiş, seninle eğlenmekten başka bir şey yapmamış!

Yaptığın şey sana bir yarar sağladı, bir işine yaradı mı?” dediler.

Ebu Süfyan:

“Hayır! Bir yarar sağlamadı. Fakat, vallahi, bundan başka da, yapacak bir şey bulamadım” dedi.[4176]

Kureyş müşrikleri:

“Demek, sen hiçbir şey yapamamışsın![4177] Bize hiçbir şey getirememişsin.[4178]

Vallahi, biz bugün dönen elçi gibi başarısız hiçbir elçi görmedik.[4179]

Sen bize ne savaş haberi getirdin ki savaşa hazırlanalım, ne barış haberi getirdin ki güvenlik içinde bulunalım!” dediler.[4180]

Acele Sefer Hazırlığına Girişilişi ve Bunun Gizli Tutuluşu

Ebu Süfyan, dönüp Mekke’ye gittikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm, kendisinin sefer hazırlığını görmesi için Hz. Âişe’ye emir verdi.[4181]

“Sefer hazırlığımı yap! Bunu hiç kimseye söyleme![4182] İşini gizli tut!” buyurdu.[4183]

Hiç kimse, ne için hazırlanıldığını bilmiyordu.[4184]

Hz. Ebu Bekir, kızı Hz. Âişe’nin evine gitmişti.

O sırada, Hz. Âişe, Peygamberimiz Aleyhisselâm için sevık, un ve hurmadan yol azığı hazırlamakla uğraşıyordu.[4185]

Hz. Ebu Bekir:

“Ey kızcağızım! Resûlullah Aleyhisselâm sefer hazırlıklarını görmenizi mi size emretti?” diye sordu

Hz. Âişe:

“Evet![4186] Resûlullah Aleyhisselâm, kendisi için yol, sefer hazırlığı yapmamı bana emretti” dedi.[4187]

Hz. Ebu Bekir:

“Sence, nereye gitmek istiyor olabilir?” diye sordu.[4188]

Hz. Âişe:

“Vallahi, bilmiyorum!” dedi.[4189]

Hz. Ebu Bekir, kendi kendine:

“Vallahi, şu Benî Asfarlar (Rumlar)la savaş zamanında Resûlullah Aleyhisselâm nereye gitmek istiyor ola?![4190]

Resûlullah Aleyhisselâm, bir sefere niyetlenseydi, bizim de hazırlanmamızı bildirirdi” dedi.

Hz. Âişe:

“Bilmiyorum. Belki Benî Süleymlere gitmek istiyor, belki Sakîflere gitmek istiyor, belki de Hevâzinlere gitmek istiyor olabilir” dedi.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm içeri girdi.

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Sefere mi çıkmak istiyorsun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Ben de hazırlanayım mı?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Nereye gitmek istiyorsun yâ Rasûlallah?[4191] Sanırım ki; Benî Asfarların (Rumların) üzerine gitmek istiyorsundur” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Yoksa, Necd halkının üzerine mi gitmek istiyorsun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Öyleyse, Kureyşîlerin üzerine gitmek istiyorsundur” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet![4192] Kureyşîlerin üzerine gideceğim ey Ebu Bekir! Bunu gizli tut!” buyurdu ve hemen hazırlanmasını emretti.

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Onlarla senin aranda bir mütareke müddeti belirlenmiş değil miydi?” dedi.[4193]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen onların Benî Ka’blara (Huzâalara) yaptıklarını işitmedin mi?[4194]

Hudeybiye muahede ve mütarekesinin hükmüne riayetsizlik edenlerin ilki onlar oldu.[4195] Onlar ahdlerine vefasızlık ettiler ve muahedelerini bozdular.

Ben de onlarla savaşacağım!

Sana söylediğim şeyi gizli tut, açığa vurma!” buyurdu.

Kimi Peygamberimiz Aleyhisselâmın Şam’a gitmek istediğini, kimi Sakîflere gitmek istediğini, kimisi de Hevâzinlere gitmek istediğini

sanıyordu.[4196]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına sefer için hazırlanmalarını emretti ve fakat, önce, nereye gidileceğini gizli tuttu, açıklamadı.[4197]

Sonra, Mekke'ye doğru gidileceğini bildirdi.[4198]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke'ye giden dağ yollarını ve geçitleri nöbetçilerle tuttu.[4199] Hz. Ömer'i de, nöbetçiler üzerinde denetçi olarak görevlendirdi.

Hz. Ömer, dağ yolları ve geçitler üzerinde dönüp dolaşmakta[4200] ve nöbetçilere:

"Rastlayacağınız, gizlice Mekke'ye geçip gitmek isteyen hiçbir kimseyi bırakmayacaksınız! Onları geri çevireceksiniz!" demekte, hiç kimsenin Mekke'ye gitmesine meydan vermemekte idi.[4201]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Allah'ım! Yurtlarına ansızın varıp kavuşuncaya kadar, Kureyşîlerin casus ve habercilerini tut, görmez ve işitmez et! Kureyşîlerin gözlerini bağla! Beni birdenbire görsünler!" diyerek dua etti.[4202]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, çöl halkına, Medine çevresindeki Müslümanlara ve her tarafa davetçiler gönderip:

"Allah'a ve ahiret gününe imanı olan, Ramazan'da Medine'de hazır bulunsun!" diyerek, onları sefere katılmaya davet etti.

Esmâ b. Hârise ile Hind b. Hârise'yi Eslemlere gönderdi. Bunlar, Eslemlere:

"Resûlullah Aleyhisselâm, Ramazan'da Medine'de bulunmanızı size emrediyor!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Cündüb b. Mekîs ile Râfi' b. Mekîs'i Cüheynelere gönderdi.

Bunlar, Ramazan'da Medine'de hazır bulunmalarını Cüheynelere emrettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, İmâ' b. Rahasa ile Ebu Rühm Külsûm b. Husayn'ı Benî Husaynlara, Benî Gıfârlara, Benî Damrâlara;

Ma’kıl b. Sinan ile Nuaym b. Mes’ud’u Eşca’lara;

Bilal b. Hâris ile Abdullah b. Amr el-Müzenî’yi Müzeynelere;

Haccac b. Ilâtü’s-Sülemî ile Irbaz b. Sâriye’yi Benî Süleymlere;

Bişr b. Süfyan ile Büdeyl b. Verkâ’yı Benî Ka’blara (Huzâalara) gönderdi.[4203]

Huzâî b. Abdi Nühm, Müzeyneleri yanına alarak Revhâ’da;

Abdullah b. Malik, Gıfârîleri yanına alarak Sukyâ’da;

Kudâme b. Sümâme, Benî Süleymleri yanına alarak Kudeyd’de;

Sa’d b. Cessâme, Benî Leysleri yanına alarak Kedid’de;[4204]

Benî Ka’blar da Kudeyd’de; gelip Peygamberimiz Aleyhisselâmın ordularına katılacaklardı.

Eslemler, Cüheyneler, Eşca’lar ve daha başka Arap kabileleri Medine’ye geldiler.

Ebu İnebe kuyusunda ordugâh kuruldu, toplanıldı.[4205]

Toplananların mevcudu 10.000 idi.[4206]

Mevcudun 12.000 kişi olduğu rivayeti de vardır.[4207]

Medine’den 10.000 kişi ile çıkılmış, 2.000’i yolda gelip katılmıştı.[4208]

Muhacirlerlerle Ensardan, sefere katılmayan kimse yoktu.[4209]

Muhacirlerin sayısı 700 idi, yanlarında da 300 at vardı.

Ensarın sayısı 4.000 idi, yanlarında da 500 at vardı.[4210]

Müzeynelerin sayısı 1.000 idi[4211] veya sayıları 1.300 olup,[4212] yanlarında 100 at vardı.[4213]

Eslemlerin sayısı 400 idi,[4214] yanlarında 30 at vardı.[4215]

Cüheynelerin sayısı 800 idi[4216] veya 700[4217] veya 1.000 idi[4218] veya 1400 idi.[4219] Yanlarında da, 50 at vardı.[4220]

Gıfârîlerin sayısı 400 idi.[4221]

Süleymlerin sayısı 900[4222] veya 1.000[4223] veya 1.400[4224] veya 1.800 idi.[4225]

Diğerleri, Muhacirlerden ve Ensardandı.

Kays, Esed, Temim ve başka kabilelerden de, gelip mücahidler arasına katılanlar vardı.[4226]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Medine'de yerine Ebu Rühm Külsûm b. Husayn'ı vekil bıraktı.[4227]

Abdullah b. Ümmi Mektum'un vekil bırakıldığı da rivayet edilir.[4228] Sanıldığına göre; Abdullah b. Ümmi Mektum imamlıkla, Ebu Rühm de idarî işlerle görevlendirilmişti.[4229]

Hâtıb'ın Kureyş Müşriklerine Harekât Durumunu Bir Yazı İle Bildirmeye Yeltenişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke üzerine yürüyeceği sırada, ashabdan Hâtıb b. Ebi Beltea, Mekkeli müşriklere bir yazı yazarak, Peygamberimiz Aleyhisselâmın bu husustaki kararını bildirmek istedi.[4230]

Hâtıb; yazısını, Safvan b. Ümeyye, Süheyl b. Amr ve İkrime b. Ebu Cehil'e verilmek üzere yazdı ve yazısında şöyle dedi:

"Resûlullah Aleyhisselâm; gazaya çıkacağını halka bildirdi.

Kendisinin sizden başkasına gitmek isteyeceğini sanmıyorum.

Size gönderdiğim yazımla, yanınızda benim bir iyilik ve minnet elimin bulunmasını arzu ettim."[4231]

Başka rivayetlere göre, Hâtıb mektubunda şöyle dedi:

"Peygamber (aleyhisselâm); geceler gibi karaltılı, seller gibi akan askerleri ile size doğru yönelmiş geliyor!

Allah' a yemin ederim ki; o size yalnız başına bile gelecek olsa, Allah, muhakkak yardım edip onu size galip kılacaktır.

Çünkü, Allah ona yaptığı va'dini yerine getiricidir!

Hiç şüphesiz, Allah onun dostu ve yardımcısıdır."

“Muhammed Peygamber (aleyhisselâm), amma size karşı, amma sizden başkasına karşı, savaşmaya hazırlanmış bulunuyor.

Hazırlıklı ve uyanık olunuz!”[4232]

“Hâtıb b. Ebi Beltea’dan:

Resûlullah (aleyhisselâm), sizin üzerinize yürümek istiyor!

Tedbirinizi alınız!”[4233]

“Muhammed Aleyhisselâm, kesin olarak sizin üzerinize yürümek üzeredir!”[4234]

“Bundan sonra, derim ki:

Muhammed (aleyhisselâm) kesin olarak sizin üzerinize yürümek istiyor.

Tedbirinizi alınız! Hazırlanınız!”[4235]

Bazı ravilerin bu yazı muhtevasını kısaltarak nakletmiş oldukları gözönünde tutulunca, yukarıdaki yazılarda geçen sözlerin hepsinin Hâtıb’ın yazısında yer almış olduğu kabul edilebilir.[4236]

Mektubun Kureyş Müşriklerine Bir Kadınla Gönderilişi

Hâtıb b. Ebi Beltea, Kureyş müşriklerine yazdığı mektubu bir kadına vermişti.

Rivayete göre; kadın, Müzeynelerdendi.[4237] Müzeynelerin de Arc halkından, Kenud adında bir kadındı.[4238]

Kendisi, Ebu Amr b. Sayfî b. Hişam (Hâşim) b. Abdi Menaf’ın[4239] yahut Ebu Leheb’in[4240] azadlı cariyesi olup, Sâre diye anılırdı.

Sâre Medine’ye geldiği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm Mekke’yi fetih hazırlığıyla uğraşıyordu.[4241]

Sâre’ye:

“Sen Müslüman olarak mı geldin?” diye sordu.

Sâre:

“Hayır!” dedi.[4242]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öyleyse, sen ne için geldin?” diye sordu.

Sâre:

“Sizler köle azadlayıcılarsınız, aşiret sahibisiniz![4243]

Köle azadlayıcılar Bedir günü ölüp gittiler.[4244]

Ben son derecede muhtaç duruma düştüm. Bana yiyecek ve binecek veresiniz, beni giydirip kuşatasınız diye yanınıza geldim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Tagannilerin, şarkı söylemelerin, ağıt yakmaların seni ihtiyaçtan kurtarmadı mı?” diye sordu.

Sâre:

“Yâ Muhammed! Kureyşliler, kendilerinden birçok kimseler öldürüldüğünden beri, şarkı dinlemeyi bıraktılar.[4245] Bedir vak’asından sonra, benden bir şey söylememi isteyen olmadı.[4246] Ben de şarkı söylemeyi, ağıt yakmayı bıraktım” dedi.[4247]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Abdulmuttalib oğullarını, Sâre’ye yardıma teşvik etti.

Onlar da hemen onu giydirip kuşattılar. Bir de hayvan bulup kendisini bindirdiler, yol azığını da koydular.

Hâtıb b. Ebi Beltea, Sâre’nin yanına vardı. Ona on dinar (altın lira) ile bir elbise verdi.[4248] Bunlar, Kureyş müşriklerine yazdığı mektubu onlara ulaştırma ücreti idi.

Hâtıb, Sâre’ye:

“Bunu, elinden geldiği kadar gizli tut! Mekke’ye giderken de anayoldan gitme! Çünkü yol üzerinde bekçiler, nöbetçiler var!

Sen dağ yolları ve geçitlerinden başka bir yol tutup, Mahacce’nin solundan Fuluk içine, Akik yoluna doğru git!” dedi.[4249]

Sâre, mektubu başına yerleştirdikten sonra, üzerinden, saçlarını bölükler halinde örerek gizledi, Kureyş müşriklerine teslim etmek üzere yola çıktı.

Hâtıb’ın bu uygunsuz tutum ve davranışı hakkında gökten haber geldi.[4250]

Hâtıb'ın Sorguya Çekilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvam ve Mikdad b. Esved'e:[4251]

"Acele gidiniz! Hâh bahçesine vardığınızda, orada, hayvan üzerinde giden ve yanında bir mektup bulunan bir kadın bulacaksınız!

Mektubu ondan alınız ve bana getiriniz![4252] Kendisini serbest bırakınız![4253]

Mektubu vermek istemezse, boynunu vurunuz!" buyurdu.[4254]

Hz. Ali ve arkadaşları, atlarını koştura koştura Hâh bahçesine varıp kavuştular. Orada, yolcu bir kadına rastladılar.[4255]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hz. Ali ve arkadaşlarına, devesinin üzerinde giden bir kadının Hâtıb b. Ebi Beltea tarafından müşriklere yazılan ve Resûlullahın kendilerine doğru gelmekte olduğunu haber veren bir sahifeyi yanında taşıdığını haber vermişti.

Hz. Ali ve arkadaşları, kadına:

"Yanında götürmekte olduğun mektup nerede?" diye sordular.[4256]

Kadın:

"Benim yanımda mektup falan yok!" dedi.[4257]

Bunun üzerine, kadının devesini ıhdırdılar.[4258] Kadını devenin üzerinden indirdiler. Eşyasını aradılar. Mektup olarak hiçbir şey bulamadılar.[4259]

Kadın yemin ederek inkârda bulununca, geri dönecek oldular.[4260]

Hz. Ali:

"Allah'a yemin ederim ki; ne Resûlullah Aleyhisselâm yanılır, ne de biz yanılırız!

Sen bu mektubu bize ya kendiliğinden çıkarırsın, ya da seni soyar, ararız!" dedi.[4261]

Kadın:

"Siz Müslüman değil misiniz?! (Bunu bana nasıl yaparsınız?)" dedi.[4262]

Hz. Ali:

“Elbette Müslümanız! Resûlullah Aleyhisselâm bize senin yanında mektup bulunduğunu söyledi” dedi,[4263] kılıcını sıyırdı ve:

“Ya mektubu çıkarırsın, ya da kılıcı tepene indiririm!” dedi.[4264]

Kadın, işin sıkı tutulduğunu görünce, Hz. Ali’ye:

“Yüzünü benden başka yana çevir!” dedi.

Hz. Ali yüzünü başka tarafa çevirince, kadın örgülü saçlarını çözdü, mektubu çıkarıp Hz. Ali’ye verdi.[4265]

Mektubu Peygamberimiz Aleyhisselâma getirdiler.

Mektubun müşriklerden bazı kişilere Hâtıb b. Ebi Beltea tarafından yazılıp gönderilmiş ve içinde Peygamber Aleyhisselâmın savaş işinin onlara bildirilmiş olduğu görüldü.[4266]

“Yâ Rasûlallah! Hâtıb, Allah’a, Resûlullaha ve mü’minlere hainlik etmiştir!?” dediler.[4267]

Peygamberimiz Aleyhisselâm haber saldı, Hâtıb’ı yanına çağırttı.[4268]

Hâtıb gelince, mektup kendisine okundu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Bunu sen mi yazdın?” diye sordu.

Hâtıb:

“Evet!” dedi.[4269]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Hâtıb! Bu ne biçim iş?![4270] Sen bunu ne için yaptın?!” diye sordu.[4271]

Hâtıb:

“Yâ Rasûlallah! Bu hususta hakkımda hüküm vermekte acele etme!

Ben, Kureyşîler içinde, yanaşma bir kişiyim. Asıl Kureyşîlerden değilim.

Senin yanındaki Muhacirlerin Mekke’de ailelerini ve mallarını koruyacak akrabaları var.[4272]

Ben ise, Kureyş cemaati içinde ne soyu, ne de kabilesi olmayan bir kişiyim.

Üstelik, çoluk çocuklarım da onların aralarında bulunuyor.[4273]

Ben bunu onlara bir iyilik edeyim, kendilerini minnet altında bırakayım da oradaki ev halkımı korusunlar diye yaptım.

Yoksa, bunu küfre saptığım veya dinimden döndüğüm veya İslâmiyetten sonra küfre rıza gösterdiğim için yapmış değilim![4274]

Yâ Rasûlallah! Vallahi, ben Allah'a ve Allah'ın Resûlüne iman etmişim ve dinimi de asla değiştirmemişimdir![4275]

Ben, Müslüman olduğumdan beri, Allah hakkında hiçbir şüpheye düşmemiş,[4276] küfür yoluna sapmamışımdır!

Müşriklerden ayrıldığımdan beri, kendilerine hiçbir sevgi de beslememişimdir.

Fakat, ev halkım hakkında endişe duyduğum için, onların yanında bir iyiliğimi bulundurmak istedim.

İyi biliyorum ki; Yüce Allah'ın onlara indireceği azap karşısında benim bu mektubum kendilerine hiçbir yarar sağlamayacak, gelebilecek azaptan onları kurtarmayacaktır.[4277]

Yâ Rasûlallah! Ben, bu iyiliği, çoluk çocuğumla malıma onlardan gelebilecek zararlardan Allah belki korur diye yapmak istedim!

Muhacir ashabından hiçbiri yoktur ki, orada kavim ve kabilesinden bazı kimseler bulunsun da, Yüce Allah, onun ev halkını ve malını onlarla korumamış olsun!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Doğru söyledin!" buyurdu[4278] ve yanındaki ashabına da:

"O size doğru söyledi.[4279]

Kendisi hakkında, hayırdan başka bir şey söylemeyiniz!" buyurdu.[4280]

Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Bu adam Allah'a, Allah'ın Resûlüne ve mü'minlere hainlik etmiştir.[4281]

Yâ Rasûlallah! Bırak beni de, şu münafığın boynunu vurayım?” dedi.[4282]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İzin verecek olursam, onu öldürür müsün?” diye sordu.

Hz. Ömer:

“Evet! Bana izin verirsen, onu öldürürüm!” dedi.[4283]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır![4284] Bu kişi Bedir savaşında bulunanlardan değil midir?[4285] O Bedir savaşında bulunmuştur.[4286]

Ne bilirsin? Belki de Yüce Allah, Bedir savaşına katılmış olanlara, Bedir gününde bakıp, ‘Siz istediğinizi yapın! Ben sizi bağışlamışımdır! Cennet size vâcip olmuş, siz Cennete girmeyi haketmişsinizdir!’ buyurmuştur” buyurunca, Hz. Ömer’in gözleri yaşla doldu ve:

“Yüce Allah ve Resûlü daha iyi bilir!” dedi.[4287]

Hâtıb’ın bu husustaki tutum ve davranışı üzerine indirilen âyetlerde[4288] şöyle buyuruldu:

“Ey iman edenler! Benim de, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyiniz.

Kendileriyle aranızdaki sevgi yüzünden, onlara Peygamberin maksadını ulaştırırsınız, değil mi?!

Halbuki, onlar haktan size gelene (İslâm dinine ve Kur’ân’a) küfretmişlerdir.

Onlar, Peygamberi de, sizi de, Rabbiniz olan Allah’a iman ediyorsunuz diye yurtlarınızdan çıkarıyorlardı.

Eğer siz Benim yolumda savaşmak, rızamı aramak için çıkmışsanız (onları dost edinmeyiniz)!

Siz onlara hâlâ muhabbet mi besleyecek (sırlarımı ifşa mı edecek) siniz?!

Halbuki, ben sizin gizlediğinizi de, açıkladığınızı da çok iyi bilenim!

İçinizden kim bunu yapar (Resûlullahın sırlarını açıklar)sa, muhakkak ki, o, yolun ta ortasından sapmıştır!

Eğer onlar size bir tırnak tuttururlar (sizi ele geçirirler)se, hepinizin düşmanları olacaklar; ellerini, dillerini kötülükle size uzatacaklardır.

Zaten, onlar, (ah bir dininizden dönüp) kâfir olsanız diye temenni de etmişlerdir.

Ne hısımlarınız, ne evladlarınız, ahiret azabına karşı size asla yarar veremezler. Kıyamet gününde, Allah onlarla aranızı ayıracaktır.

Allah, ne yaparsanız, hakkıyla görendir.

İbrahim'de ve onun maiyyetinde bulunan (Müslüman)larda (onların sözlerinde ve işlerinde) sizin için gerçekten uyulacak güzel bir örnek vardı.

Hani onlar kavimlerine:

'Biz sizden ve Allah'ı bırakıp tapmakta olduğumuz şeylerden kesin olarak uzağız!

Sizi inkâr ettik.

Siz Allah'a bir olarak iman edinceye kadar, bizimle aranızda temelli düşmanlık ve buğz belirmiştir!' demişlerdi.

Yalnız, İbrahim'in, babasına:

'Her halde, senin yarlıganmanı dileyeceğim!

Fakat, senin için Allah'tan gelecek herhangi bir şeyi celb veya def etmeye gücüm yetmez!' demesi müstesnadır.

(Siz şöyle deyiniz):

'Ey Rabbimiz! Biz ancak Sana güvenip dayandık! Ve Sana yöneldik! Son dönüş de ancak Sanadır!

Ey Rabbimiz! Bizi, o küfredenler için bir fitne (konusu) yapma! (Onları bize musallat etme)!

Ey Rabbimiz! Bizi yarlıga!

Çünkü, Azîz ve Hakîm Sensin Sen!'"[4289]

Medine'den Mekke'ye Doğru Yola Çıkış

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hicretin 8. yılında[4290] Ramazan ayında Müslümanlardan 10.000 kişilik askerî bir topluluğun başında, Medine'den Mekke'ye doğru yola çıktı.[4291]

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, mücahidler de hep oruçlu idiler.[4292]

Yola çıkılırken, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Orucunu tutmak isteyen, tutsun. Orucunu açmak isteyen de, açsın!” diyerek nida ettirdi.[4293]

Peygamberimiz Aleyhisselâm orucunu açmadı, tuttu. Mücahidler de açmadılar, tuttular.[4294]

Sulsul mevkiine eriştiler.[4295]

Sulsul; Medine nahiyelerinden olup, Medine’ye uzaklığı yedi mildir.[4296]

Zübeyr b. Avvam’ın Bir Süvari Birliğinin Başında Öncü Olarak İleri Sürülüşü ve Hevâzin Casusunun Yakalanıp Sorguya Çekilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Zübeyr b. Avvam’ı, 200 kişilik bir süvari birliğinin başında, öncü ve gözcü olarak ileri sürmüştü.[4297]

Bunlar; Arc’la Talub arasında Hevâzin casuslarından birini yakalayıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına getirdiler ve:

“Yâ Rasûlallah! Hayvanının üzerinde gördük: Çukur yerlerde bizden saklanmaya çalışıyordu. Sonra, yüksek bir yere çıkıp oturdu. Atları ona doğru koşturmaya başlayınca, kaçmak istedi.

Kendisine:

‘Sen kimsin?’ diye sorduk.

‘Benî Gıfârlardan bir adamım!’ dedi.

‘Bu memleket halkından, Benî Gıfârların hangilerindensin?’ diye sorduk.

Aykırı cevap verdi, bize soyunu anlatamadı, şüphemizi arttırdı, kendisi hakkında bizi suizanna düşürdü.

‘Senin ev halkın nerededir?’ diye sorduk.

Eliyle bir tarafa işaret ederek:

‘Yakındadır!’ dedi.

Kendisinin işi karıştırdığını, gerçeği sakladığını görünce:

‘Ya bize doğrusunu söyleyeceksin, ya da boynunu vuracağız!’ dedik.

‘Ben size doğrusunu söylersem, bu, bana, sizin katınızda bir yarar sağlar mı?’ dedi.

‘Evet!’ dedik.

Bunun üzerine, bize:

‘Ben Benî Nadrlardan, Hevâzinlerden bir adamım.

Beni Hevâzinler casus olarak gönderdiler ve:

‘Medine’ye git, Muhammed’le buluş! Müttefiklerinin (Huzâaların) işi hakkında ne yapmak istediğini, bizim için öğrenmeye çalış!

O, Kureyşîlere askerî bir birlik mi gönderiyor? Yoksa, kendisi mi gidip onlarla savaşacaktır? Biz onun Kureyşîlere büyük bir ordu ile baskın yapacağını sanıyoruz.

İster kendisi gitsin, ister askerî bir birlik göndersin, sen de onlarla birlikte Batn-ı Serif’e kadar git!

Eğer onlar önce bizim üzerimize yürümek isterlerse, Batn-ı Serif yolunu tutar, bizim yanımıza çıkarlar. Eğer Kureyşîlerin üzerine yürümek isterlerse, yollarına devam ederler!’ dediler’ dedi.”

Peygamberimiz Aleyhisselâm, casusa:

“Hevâzinler neredeler?” diye sordu.

Casus:

“Onları Buk’â’da pek çok yığınak yapmış oldukları halde geride bıraktım.

Onlar bütün Arapları kendilerine yardıma çağırdılar, Sakîflere de haber saldılar. Onlar da yapılan davete icabet ettiler.

Sakîfleri de, savaşmak üzere pek çok yığınak yapmış oldukları halde geride bıraktım.

Onlar, debbabe ve mancınık yapma işini öğrenmeleri için, Cüreş’e adamlar gönderdiler. Kendileri de, Hevâzinlerin topluluklarıyla birlikte bulunmak üzere gidiyorlar!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hevâzinler işlerini yürütmeyi kime havale ettiler?” diye sordu.

Casus:

“Eşraf gençlerinden Malik b. Avf’a havale ettiler!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hevâzinlerin hepsi, Malik’e ve onun davet ettiği işe icabet ettiler mi?” diye sordu.

Casus:

“Güçlülük ve dayanıklılıklarıyla tanınmış olan Benî Âmirler, davete aldırış etmediler” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onlar, Benî Âmirlerden hangileridir?” diye sordu.

Casus:

“Ka’blar ve Kilablar!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hilaller ne yaptı?” diye sordu.

Casus:

“Hevâzinlere onlardan pek azı katıldı.

Akşamleyin, senin kavmine uğramıştım.

Ebu Süfyan, yanlarına gelmişti.

Medine’den getirdiği haberden dolayı, Kureyşîlerin Ebu Süfyan’a çok kızmış olduklarını gördüm.

Onlar çok korkuyor ve ürperiyorlardı” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah bize yeter. O, ne güzel Vekîl’dir!

Sanırım ki, sen bana ancak doğru olanı söyledin!” buyurdu.

Casus:

“Bu, bana yarar sağlayacak, beni ölümden kurtaracak mıdır?” dedi.

Casusun gidip halkı uyarmasından korkuldu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu tutuklamasını, Halid b. Velid’e emretti.

İslâm ordusu Merru’z-zahran’a vardığı zaman, casus kaçtı.

Halid b. Velid, ardına düşüp onu aradı, Erâk[4298] yanında yakaladı ve:

“Eğer senin için söz vermiş olmasaydım, boynunu vururdum!” dedi. Durumu Peygamberimiz Aleyhisselâma arzetti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke'ye girinceye kadar onu tutuklu bulundurmasını Halid b. Velid'e emretti.[4299]

Uyeyne b. Hısn'ın Arc'da Gelip Mücahidlere Katılışı

Uyeyne b. Hısn; Necd'de ev halkının yanında bulunduğu sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına birçok Arap kabilelerinin toplanarak bir yana doğru gitmek istediklerini haber alınca, kavminden bazı kimselerle birlikte Medine'ye gelip, Peygamberimiz Aleyhisselâmı iki gün önce gitmiş buldu ve hızla Arc'a doğru gitti. Orada, Peygamberimiz Aleyhisselâmla buluştu ve:

"Yâ Rasûlallah! Senin bir tarafa gideceğini haber aldım, geldim.

Ben sizde savaş hali görmüyorum: Ne çekilmiş sancaklar görüyorum, ne de bayraklar! Yoksa, umreye mi gitmek istiyorsunuz?

Halbuki, sizde ihram hali de görmüyorum!?

Yâ Rasûlallah! Siz nereye yönelmiş gidiyorsunuz?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Allah her nereye gitmemizi dilerse oraya gideceğiz!" buyurdu.

Uyeyne b. Hısn, mücahidlere katılıp Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte gitti.[4300]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Orucunu Açışı ve Mücahidlere Oruçlarını Açmalarını Emredişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Arc'a geldiği zaman, çok susamıştı.

Susuzluğunu gidermek için, başına su döktü. Yüzünü yıkadı.[4301]

Müslümanlar, yaya ve binitli olarak, Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte Kurâu'l-Gamîm'e vardılar.

"Yâ Rasûlallah! Oruçluluk halka çok ağır gelmeye başladı.

Halk, senin ne yapacağına bakıyorlar!" dediler.[4302]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Usfan ile Emec arasındaki Kudeyd[4303] mevkiine gelince,[4304] ikindi namazından sonra, hayvan üzerinde iken[4305]

bir bardak su[4306] getirtti. Bardağı herkesin göreceği şekilde kaldırıp onu içti,[4307] orucunu açtı.[4308] Müslümanların da oruçlarını açmalarını emretti.[4309]

Müslümanlardan bazısının orucunu açtığı, bazısının ise oruçlarını açmayıp tutmaya devam ettikleri haber verilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onlar âsilerdir (Emre karşı gelenlerdir)![4310]

Onlar âsilerdir! (Emre karşı gelenlerdir)![4311]

Siz, sabahleyin düşmanlarınızla karşılaşacaksınız! Orucu açmak sizin için zindeliktir!" buyurdu.[4312]

Düşmanla karşılaşacakları haber verilince, hepsi Merru'z-zahran'da oruçlarını açtılar.[4313]

Medine'ye Gelmek Üzere Yola Çıkan Hz. Abbas'ın Yolda Peygamberimiz Aleyhisselâmla Buluşması

Hz. Abbas, ailesiyle birlikte gelirken, Cuhfe'de veya Zülhuleyfe'de Peygamberimiz Aleyhisselâmla buluştu.[4314]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona, yanındaki ağırlıklarını Medine'ye göndermesini emretti.[4315]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mücahidleri Savaş Düzenine Koyuşu

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kudeyd'e gelince, orada konakladı. Sancaklar ve bayraklar bağladı.[4316]

Bağladığı sancak ve bayrakları kabilelere, kabilelerin bayraktar ve sancaktarlarına verdi.[4317]

Uyeyne b. Hısn, kabilelerin sancak ve bayraklar aldıklarını görünce, canının sıkıntısından, parmaklarını ısırmaya başladı.

Hz. Ebu Bekir, ona:

“Yoksa, geldiğine pişmanlık mı duyuyorsun?” diye sordu.

Uyeyne b. Hısn:

“Ben kavmimin Muhammed’le birlikte bulunmadığına üzülüyorum!” dedi ve

“Ey Ebu Bekir! Muhammed nereye gitmek istiyor?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Allah her nereye gitmesini isterse, o oraya gidecektir!” dedi.[4318]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kudeyd’de bulunduğu sırada, Süleymler 900 veya 1.000 atlı olarak geldiler.

Onların zırhları sırtlarında, mızrakları ve silahları yanlarında bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın onlara gönderdiği iki elçisi Peygamber Aleyhisselâmın yanına gelmekte acele etmelerini söyleyince, derlenip toparlanarak geldiler ve:

“Yâ Rasûlallah! Biz, senin dayıların oluruz.

Bizim savaş zamanında nasıl sebatlı, seninle buluştuğumuz zaman nasıl sadakatli olduğumuzu göreceksin” dediler.

Süleymlerin yanlarında dürülmüş iki sancak ve beş bayrak bulunuyordu. Bayraklar siyahtı.

“Yâ Rasûlallah! Bizim bayraklarımızı da bağla ve istediğine ver!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Cahiliye çağında bayraklarınızı taşıyan, bugün de taşısın! Evvelce yanıma hepinizle birlikte gelen o güzel yüzlü, tatlı dilli kişi ne yapıyor? Siz gidiniz! Ordunun önüne geçiniz!” buyurdu.

Onları öncü birliği yaptı.

Benî Süleymlerle buluşuluncaya kadar, bu görevi Halid b. Velid yapmıştı.[4319]

Muhacirlerin bayraktarları:

1. Hz. Ali,
2. Zübeyr b. Avvam,

3. Sa’d b. Ebi Vakkas,

Ensarın bayraktarları:

1. Evsîlerin Abduleşhel oğullarından Ebu Nâile,
2. Evsîlerin Zafer oğullarından Katâde b. Numan,
3. Hârise oğullarından Ebu Bürde b. Niyar,
4. Muaviye oğullarından Cebr b. Atîk,
5. Hatma oğullarından Ebu Lübâbe b. Abdulmünzir,
6. Ümeyye oğullarından Mübeyyaz,
7. Sâide oğullarından Ebu Useydü’s-Sâidî,
8. Benî Hâris b. Hazreclerden Abdullah b. Zeyd,
9. Selime oğullarından Kutbe b. Âmir b. Hadîd,
10. Malik b. Neccar oğullarından Umâre b. Hazm,
11. Mâzin oğullarından Salît b. Kays,
12. Dinar oğulları,

Müzeynelerin sancaktarları:

1. Numan b. Mukarrin,
2. Bilal b. Hâris,
3. Abdullah b. Amr,

Eslemlerin sancaktarları:

1. Büreyde b. Husayb,
2. Nâciye b. A’cem,

Cüheynelerin sancaktarları:

1. Süveyd b. Sahr,
2. Rafi’ b. Mekîs,
3. Ebu Ker’a,
4. Abdullah b. Bedr,

Benî Amr b. Ka’bların sancaktarı:

Büsr b. Süfyan,

Benî Gıfârların bayraktarı:

Ebu Zerri’l-Gıfârî veya İmâ’ b. Rahasa,

Kinane, Benî Leys, Damrâ ve Sa’d b. Bekrlerin sancaktarı:

Ebu Vâkıd el-Leysî,

Eşca’ların sancaktarları:

1. Ma’kıl b. Sinan,

2. Nuaym b. Mes’ud idi.[4320]

Ebu Süfyan b. Hâris’le Abdullah b. Ebi Ümeyye’nin Peygamberimiz Aleyhisselâmla Buluşmaları ve Müslüman Olmaları

Peygamberimiz Aleyhisselâmın amcası Hâris b. Abdulmuttalib’in oğlu Ebu Süfyan ile Abdullah b. Ebi Ümeyye, Mekke ile Medine arasında, Nîku’l-akab mevkiinde Peygamberimiz Aleyhisselâmla buluştular, Müslüman olmak istediler.[4321]

Bunların, Sukyâ ile Arc arasında[4322] veya Ebvâ’da buluştukları da rivayet edilir.[4323]

Ebu Süfyan b. Hâris, Peygamberimiz Aleyhisselâmın süt kardeşi ve yaşıtı idi. Hz. Halime onu da emdirmişti.

Ebu Süfyan, eskiden Peygamberimiz Aleyhisselâma dost ve arkadaş idi. Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselâma peygamberlik gelince, düşman kesilmişti.[4324]

Hiçbir düşmanın yapmadığı düşmanlığı yapardı. Şı’b’a varıp da, Peygamberimiz Aleyhisselâmla ashabını hicv ve tahkir etmediği gün yoktu.[4325]

Yirmi yıl, hicv ve tahkir etmekten geri durmadı.

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselâmla yaptıkları çarpışmaların hiçbirinden geri kalmadı.[4326]

En sonunda, Yüce Allah, Ebu Süfyan b. Hâris'in kalbine İslâm sevgisini düşürdü.

Bir gün Rum Kayseri ile görüşmüş olan Ebu Süfyan b. Hâris der ki:

"Rum Kayserinin yanında ne İslâmiyetten kaçıldığını, ne de Muhammed'den başkasının tanındığını gördüm. Bunun üzerine, kalbime İslâmiyet sevgisi girdi. İçinde bulunduğum müşrikliğin bâtıl ve boş olduğunu anladım.

Ne çare ki, biz akılları başlarında bir kavimle birlikte bulunuyorduk.

İnsanların akıllarına ve görüşlerine göre yaşadıklarını sanıyordum.

Onlar bir yol tutup gittiler, biz de o yolu tutup gittik.

Şerefli, yaşlı kişiler putlarından yardım dileyerek Muhammed'e karşı ayaklandıkları ve ataları yüzünden ona kızdıkları zaman, onlara uyduk.[4327]

Bir gün, kendi kendime:

'Ben kimlere arkadaş oluyorum?! Kimlerin yanında bulunuyorum?! İslâm yolu belli olmuş ve kararlaşmış bulunuyor!' dedim ve zevcemle oğlumun yanına vardım ve:

'Yola çıkmak için hazırlanınız! Muhammed'in yanınıza gelmesi çok yaklaşmıştır!' dedim.[4328]

Zevcem ve oğlum:

'Canımız sana feda olsun![4329]

Arapların ve Arap olmayanların Muhammed'e tâbi olduğunu görüyorsun da, hâlâ ona karşı düşmanlık mevkiinde bulunuyor, düşmanlıkta direnip duruyorsun!?

Halbuki, ona yardım etmek herkesten çok sana düşerdi! Ona yardım edenlerin ilki sen olmalı idin!?' dediler.

Uşağım Mezkûr'a:

'Bir deve ile atımı acele yanıma getir!' dedim.[4330]

Resûlullah ile buluşmak üzere Mekke'den yola çıktık.[4331]

Ebvâ'ya varıp indiğimiz zaman, Resûlullah Aleyhisselâmın öncü birliği oraya gelmiş bulunuyor ve Mekke'ye gitmek istiyordu.

Resûlullah Aleyhisselâm, benim kanımın dökülmesini helâl ve gerekli kılmıştı.

Bunun için, öldürülmemden korktum ve gizlendim.

Oğlum Cafer'in elinden tutup yaya olarak bir mil kadar gittik.

Sabahleyin Resûlullah Aleyhisselâmın yanına vardık.[4332]

Halk, takım takım geliyordu. Onlardan gizlendim.

Resûlullah Aleyhisselâm hayvanına bineceği zaman, kendisiyle görüşmek istedim.[4333] Resûlullah Aleyhisselâm, bizden yüzünü başka tarafa çevirdi.

Yüzünü çevirdiği tarafa geçtim. Tekrar tekrar, benden yüzünü çevirdi.

Bütün yakın-uzak her şey beni tuttu, sıktı! Ona erişemedikçe, ben bir ölüyümdür!

Onun iyiliğini, merhametini ve bana olan yakınlığını düşünmüş, bu yüzden beni tutar diye ummuştum.

Resûlullah Aleyhisselâmın akrabası olduğum için, benim Müslüman olmama sevineceklerini sanıyor ve bunda şüphe etmiyordum.[4334]

Resûlullah Aleyhisselâmın benden yüzünü çevirdiğini görünce, bütün Müslümanlar da benden yüz çevirdiler.

Ebu Kuhâfe'nin oğlu (Hz. Ebu Bekir) bana rastladı ve benden yüzünü çevirdi.

Ensardan biri, beni kandırarak Ömer'in yanına yanaştırdı. Ömer, bana bakınca:

'Ey Allah düşmanı! Resûlullah Aleyhisselâmı ve ashabını inciten sensin hâ!?

Sen ona düşmanlığını yeryüzünün doğularına, batılarına kadar ulaştırdın!" dedi.

Hemen onun yanından ayrılıp amcam Abbas'ın yanına vardım ve:

'Ey Abbas! Ben Resûlullahın yakını ve asâletli oluşum dolayısıyla Müslümanlığımın Resûlullahı sevindireceğini ummuştum.

Kendisinden umduğum iltifatı göremedim!

Beni kabul etmesi için onunla konuş!' dedim.

Abbas:

‘Hayır! Vallahi, onun senden yüz çevirdiğini gördükten sonra, kendisiyle bir tek kelime bile konuşamam! Resûlullah Aleyhisselâmı celâllendirmiş olmaktan korkarım!’ dedi.

‘Ey amca! Bâri, gidip başvuracağım bir kimseyi bana söyle!’ dedim.

Amcam, Ali’yi göstererek:

‘İşte o!’ dedi.

Ali ile buluşup konuştum.

O da, bana Abbas’ın söylediğinin tıpkısını söyledi.

Abbas’ın yanına döndüm ve:

‘Ey amca! Bana sövüp sayan adamı bu davranışından vazgeçir!’ dedim.

Abbas:

‘Bana onu tarif et!’ dedi.

‘O, çok esmer tenli, kısa boylu, iki gözünün arası yaralıdır!’ dedim.

Amcam:

‘O, Numan b. Hâris en-Neccârîdir!’ dedi.

Ona:

‘Ey Numan! Ebu Süfyan, Resûlullah Aleyhisselâmın amcasının oğludur ve benim de kardeşimin oğludur.

Resûlullah Aleyhisselâm her ne kadar ona kızmış bulunuyorsa da, ileride ondan hoşnut da olacaktır.

Bundan sonra, kendisine herhangi bir suretle hakaret etmekten vazgeç!’ diye haber gönderdi.”[4335]

Ebu Süfyan b. Hâris ile Abdullah b. Ebi Ümeyye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın huzuruna girme çarelerini araştırdıkları ve kendilerinden yüz çevirildiği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Ümmü Seleme de, onlar hakkında Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuştu:

“Biri amcanın oğlu ve süt kardeşindir. Öbürü de halanın oğludur ve hısımındır.[4336]

Allah, bunları sana Müslüman olarak getirdi.[4337]

Bunlar, senin katında halkın en yaramazı olamazlar!” dedi.[4338]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bana onların ikisi de gerekmez!

Amcamın oğlu benim haysiyet ve şerefimi dili ile lekelemek istedi!

Halamın oğlu ve hısmım olan kişi ise, Mekke’de bana söylememesi gereken sözleri söylemiştir!” buyurdu.[4339]

Ebu Süfyan b. Hâris der ki:

“Gidip Resûlullahın kapısına oturdum.

Cuhfe’ye varıncaya kadar, oturmaktan ayrılmadım!

Ne kendisi, ne de Müslümanlardan hiçbirisi benimle konuşuyordu.

Her konakladığı yerde, gidip Resûlullahın kapısında duruyordum. Oğlum da, ayakta dikiliyordu.

Resûlullah, beni gördükçe, yüzünü benden çeviriyordu.

Ezâhir yokuşundan Mekke’nin Ebtah vadisine inince, Resûlullahın çadırının kapısına yaklaştım.

Resûlullah bana baktı! Bu bakış, onun bana ilk yumuşak bakışı idi. Kendisinin bana gülümseyeceğini de ummaya başladım.”[4340]

Hz. Ali, Ebu Süfyan b. Hâris’e:

“Resûlullah Aleyhisselâma arka tarafından varıp, Yusuf’un kardeşlerinin Yusuf Aleyhisselâma söylediği sözü söyle ki, onlar:

‘Allah’a yemin ederiz ki; Allah seni gerçekten bizden üstün kılmıştır! Biz, doğrusu, sana karşı yaptıklarımızda suçlu idik!’ dediler [Yusuf: 91].

Bundan daha güzel bir söz bulunabileceği kabul edilemez!” dedi.

Ebu Süfyan b. Hâris böyle yapınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Yusuf Aleyhisselâmın kardeşlerine verdiği cevabı bildiren:

“Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur! Allah sizi yarlıgasın! O, Esirgeyenlerin en Esirgeyicisidir!” (Yusuf: 92) mealli âyeti okudu.[4341]

Ebu Süfyan b. Hâris, Peygamberimiz Aleyhisselâmın:

“Bana, onların ikisi de gerekmez!” buyurduğunu haber aldığı zaman:

“Vallahi, ya yanına girmeme izin verecektir, ya da şu oğlumun elinden tutup yeryüzünde açlıktan, susuzluktan ölünceye kadar çekip gideceğiz![4342]

Sen ki, benim hem akrabam, hem de halkın en uslusu, yumuşak huylusu, en iyilik severi ve cömerdi bulunuyorsun!" demişti.[4343]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ebu Süfyan'ın bu sözlerini işitince, her ikisine de acıdı ve kendilerinin huzuruna girmelerine izin verdi.

Girdiler ve Müslüman oldular.[4344]

Ebu Süfyan b. Hâris, Müslüman olduktan sonra, utancından, başını kaldırıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yüzüne bakamazdı.[4345]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Merru'z-zahran'da Konaklayışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, mücahidlerle birlikte Merru'z-zahran'a gelip konakladı.[4346]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Merru'z-zahran'a gelişi, yatsı vaktine rastlamıştı.

Mücahidler Merru'z-zahran'da toplandılar.[4347]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Merru'z-zahran'da geceleyin ashabına:

"Mekke'de Kureyşîlerin aklı erenlerinden dördü, müşriklikten sıyrılıp İslâmiyete girmek istiyor!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Kimdir onlar?" diye sorulunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"1. Attâb b. Esîd,

2. Cübeyr b. Mut'im,

3. Hakîm b. Hizam,

4. Süheyl b. Amr'dır!" buyurdu.[4348]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Merru'z-zahran'a gelinceye kadar, Kureyş müşriklerine bütün haberler gizli kalmıştı.

Onlar Peygamberimiz Aleyhisselâmın ne yapacağını bilmiyorlar,[4349] fakat kendilerine savaş açacağından korkup duruyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Merru'z-zahran'a gelince, geceleyin, ateş yakmalarını mücahidlere emretmiş, 10.000 ateş yakılmıştı.[4350]

Kureyş Müşriklerinin Ebu Süfyan b. Harb'i Denetçi ve Elçi Olarak Göndermeyi Kararlaştırmaları

Kureyş müşrikleri, Ebu Süfyan b. Harb'i, haberler araştırmak üzere göndermekte sözbirliği ettiler ve:

"Muhammed'le buluşursan, ondan bizim için eman sözü al![4351]

Ancak, onun ashabını gevşek görürsen,[4352] savaşılacağını kendilerine bildir![4353]

Biz sizin arkanızdan hazırlanıp gelmeyeceğiz.

Çünkü, Muhammed'in kiminle; bizimle mi, yahut Hevâzinlerle mi, ya da Sakîflerle mi savaşmak istediğini bilmiyoruz" dediler.[4354]

Bir gece, Ebu Süfyan b. Harb ile Hakîm b. Hizam, Mekke'den çıkıp gittiler.[4355]

Yolda, Büdeyl b. Verkâ'ya rastladılar. Onun da kendileriyle birlikte gelmesini sağladılar.[4356]

Bunlar; Peygamberimiz Aleyhisselâm hakkında haber araştıracaklar, toplayacaklar, işittikleri haberleri gözden geçirecekler, değerlendireceklerdi.[4357]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensardan bazılarına:

"Ebu Süfyan'a göz kulak olunuz! Siz muhakkak onu bulacaksınız!" buyurmuştu.[4358]

Casuslar; Merru'z-zahran'da Erâk mevkiine eriştikleri zaman, pek çok çadırlar, askerler ve yanmış ateşler gördüler, at kişnemeleri, deve böğürmeleri işittiler.

Bunlar onları ürküttü, son derecede korkuttu.[4359]

Vakit, yatsı vakti idi.[4360]

Arefe gecesinde yakılan ateşler gibi yanan ateşleri görünce, Ebu Süfyan:

"Bu ne kadar çok ateş? Sanki, arefe gecesi ateşlerini andırıyor!?

Ey Büdeyl! Yoksa bu ateşler, senin kavmin olan Benî Ka'bların mıdır?" diye sordu.

Büdeyl b. Verkâ:

“Bunlar, Benî Amrların ateşleri olsa gerek!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Benî Amrların ateşi bundan az olur, onların bu kadar çok ateşleri olamaz!” dedi.[4361]

Büdeyl b. Verkâ:

“Belki de seninle çarpışmak üzere toplanmışlardır. Müzeyneleri de, bu gece kendilerine bekleyici tutmuşlardır” dedi.[4362]

“Bunlar, herhalde, Benî Ka’blar (Huzâalar)’dır. Savaş için toplanmışlardır” dediler.

Ebu Süfyan:

“Evet! Ama bunlar Benî Ka’blardan daha kalabalık görünüyorlar!” dedi.

“Belki de, Hevâzinler, yağmur düşen yerlerdeki otlardan hayvanlarını otlatmak için topraklarımıza kadar gelmişlerdir. Vallahi, bunların kimler olduklarını pek anlayamadık!” dediler.[4363]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, casusları yakalamak için, atlılardan bir birliği ileri göndermişti.

Huzâalar da yolu kesmişler, arkaya kimseyi bırakmıyorlardı.[4364]

Ebu Süfyan’la Hakîm b. Hizam ve Büdeyl b. Verkâ’nın Müslüman Olmaları

Mücahidler Merru’z-zahran’a gelip konunca, Hz. Abbas, kendi kendine:

“Vâh Kureyşîlerin başlarına geleceklere!

Vallahi, onlar gelip Resûlullah Aleyhisselâmdan eman dilemeden önce Resûlullah Aleyhisselâm Mekke’ye harple girecek olursa, bu Kureyşîlerin temelli helâkları olur!” demiş, Peygamberimiz Aleyhisselâmın boz katırına binip Erâk mevkiine kadar gitmişti.

“Orada ben muhakkak bir oduncu veya bir sütçü ya da bir iş güç sahibi bulup Mekke’ye göndermeliyim ki; önce, üzerlerine Resûlullah Aleyhisselâmın gelmekte olduğunu Mekkelilere bildirsin de, Mekkeliler

Resûlullah Aleyhisselâm üzerlerine harple girmeden önce gelip ondan eman dilesinler” dedi.

Hz. Abbas bu maksatla gider ve maksadını gerçekleştirmek üzere bir adam ararken, Ebu Süfyan’la Büdeyl b. Verkâ’nın seslerini işitti.[4365] Ebu Süfyan’ı sesinden tanıdı. Ona:

“Ebu Hanzale!” dedi.

O da, Hz. Abbas’ı sesinden tanıdı ve:

“Ebu’l-Fadl! Sensin ha!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Babam, anam sana feda olsun! Ne var?[4366] Arkandakilerden, ne haber var?” diye sordu.[4367]

Hz. Abbas:

“Yazıklar olsun sana ey Ebu Süfyan![4368] Arkamdaki, Resûlullah Aleyhisselâmdır ve Müslümanlardan 10.000 kişilik, karşı koyamayacağınız askerlerin başında size doğru yönelmiş, geliyor![4369]

Vallahi, vay Kureyşîlerin başlarına geleceklere!” dedi.[4370]

Ebu Süfyan:

“Babam, anam sana feda olsun! Buna bir çare, bir tedbir var mı?” diye sordu.[4371]

Hz. Abbas:

“Evet! Vardır!” dedi.

“Sen, ne yapmamı bana emir ve tavsiye edersin?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Vallahi, Resûlullah Aleyhisselâmdan başkası tarafından ele geçirilecek olursan, muhakkak öldürülürsün![4372]

Sen, haydi şu katırın sırtına bin de, seni Resûlullah Aleyhisselâmın yanına kadar götüreyim.[4373] Kendisinden senin için eman dileyeyim!” dedi.[4374]

Ebu Süfyan:

“Vallahi, benim görüşüm de böyledir!” dedi.[4375]

Hz. Abbas, Ebu Süfyan’ı süvarilerin ellerine düşmekten kurtardı.[4376]

Ebu Süfyan, hemen Hz. Abbas’ın terkisine bindi.

Hz. Abbas Peygamberimiz Aleyhisselâmın boz katırının üzerinde, Ebu Süfyan da terkisinde olduğu halde, mücahidlerin ateşlerinden her bir ateşin yanından geçerken, “Kim bu?” diye soruyorlar; Peygamberimiz Aleyhisselâmın katırını ve Hz. Abbas’ın da onun üzerinde bulunduğunu görünce:

“Resûlullah Aleyhisselâmın amcası, Resûlullahın katırına binmiş!” diyorlardı.

Hz. Ömer’in ateşinin yanından geçerken, Hz. Ömer:

“Kim bu?” dedi ve hemen ayağa kalktı.[4377]

Hz. Abbas:

“Abbas’ım!” dedi ve geçip giderken, Hz. Ömer ona bakıyordu. Terkisinde Ebu Süfyan’ı gördü.[4378] Görür görmez:

“Allah düşmanı Ebu Süfyan hâ!

Seni ahdsiz ve akidsiz olarak ele geçirmeye fırsat ve imkân veren Allah’a hamd olsun!” dedi ve hemen Peygamberimiz Aleyhisselâma doğru hızla gitti.

Hz. Abbas da, katırı tepip yürümesini hızlandırdı.

Yavaş yürüyen hayvanın yavaş yürüyen adamı geçebileceği nisbette, Hz. Ömer’i geçti ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına vardı.

Hz. Ömer de, onun izince gelip içeri girdi ve:

“Yâ Rasûlallah! Bu Ebu Süfyan’ı, Allah, akidsiz ve ahdsiz olarak ele geçirmek imkân ve fırsatını verdi. Bırak beni de, onun boynunu vurayım!” dedi.

Hz. Abbas:

“Yâ Rasûlallah! Ben ona eman vermiş bulunuyorum!” dedi ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına oturdu.[4379]

Resûlullah Aleyhisselâmın başını tutup:

“Vallahi, bu gece benden başka hiç kimse Ebu Süfyan’la başbaşa kalmayacak!” diye yemin etti.

Hz. Ömer Ebu Süfyan'ın boynunu vurmak hakkındaki dileğinde direnip durunca, Hz. Abbas:

"Yeter ey Ömer! Vallahi, Ebu Süfyan Adiyy b. Ka'b oğullarından bir kimse olsaydı, böyle söylemezdin! Fakat, sen bunun Abdi Menaf oğullarının erkeklerinden olduğunu bildiğin için boynunu vurmak istiyorsun!" dedi.

Hz. Ömer:

"Sus ey Abbas! Vallahi, babam Hattab sağ olup da Müslüman olsaydı, ona, senin Müslüman olduğun gün sevindiğim kadar sevinmezdim!" dedi.[4380]

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallah! Hakîm b. Hizam ve Büdeyl b. Verkâ'ya da eman vermiş bulunuyorum! Onlar huzuruna girecekler!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onları içeri al!" buyurdu.

İçeri girdiler. Onlar, gecenin geç vakitlerine kadar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında kaldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlardan Mekkeliler hakkında bilgi aldı ve kendilerini İslâmiyete davet etti:

"Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim de Allah'ın Resûlü olduğuma şehadet ediniz!" buyurdu.

Hakîm b. Hizam'la Büdeyl b. Verkâ hemen şehadet getirdiler ve Müslüman oldular.[4381]

Allah onlardan razı olsun!

Ebu Süfyan ise:

"Vallahi, ey Muhammed! Senin Resûlullah olup olmadığın hakkında kalbimde azıcık bir kuşku var! Bana biraz mühlet versen olmaz mı?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Abbas'a:

"Biz bunlara eman verdik! Kendilerini artık yerine götür!"[4382]

Ebu Süfyan hakkında da:

“Ey Abbas! Onu da sen konak yerine götür, sabahleyin yanıma getir!” buyurdu.

Hz. Abbas, onu alıp konak yerine götürdü.

Ebu Süfyan geceyi Hz. Abbas’ın yanında geçirdi.[4383]

Sabah namazı vakti olup da müezzin ezan okuyunca, Müslümanlar silkinip kalkmaya başladılar.

Ebu Süfyan, onların kendisi için kalktıklarını sandı.[4384] Çok korktu ve:

“Bunlar ne yapmak istiyorlar?[4385] Ey Abbas! Halkın bu halleri nedir? Yoksa, beni mi öldürmek istiyorlar?” diye sordu.[4386]

Hz. Abbas:

“Hayır! Namaza kalkıyorlar!” dedi.[4387]

Ebu Süfyan:

“Muhammed’in münâdîsi (müezzini) bunların hepsini kaldıracak mı?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Evet!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Bunların hepsi, kalkınca ne yapacaklar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Onlar Müslümandırlar, Resûlullah Aleyhisselâmın yanına gidecekler!” dedi.[4388]

Kendisi de Ebu Süfyan’ı yanına alıp gitti.[4389]

Peygamberimiz Aleyhisselâm abdest almaya kalktı.

Abdest alırken, Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın abdest suyunu yüzlerine sürmek için üşüştüler.[4390]

Ebu Süfyan, bunu görünce:

“Ey Fadl’ın babası! Ben şimdiye kadar ne Kisrâ’da, ne de Benî Asfarların (Rumların) hükümdarlarında, hakimiyet ve saltanatın böylesini

görmedim![4391] Kardeşinin oğlu kadar büyük saltanatlısını görmedim!” dedi.

Hz. Abbas:

“Bu saltanat değildir, fakat peygamberliktir! Bunun içindir ki, onun üzerine düşüyorlar![4392]

Yazıklar olsun sana! Sen de iman et ona![4393]

Eğer Müslüman olmaz ve Muhammed’in Resûlullah olduğuna şehadette bulunmazsan, muhakkak, öldürülürsün!” dedi.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’ın istediği şeyleri söylemek istiyor, fakat onlara bir türlü dili dönmüyor, düzgün söyleyemiyordu![4394]

Peygamberimiz Aleyhisselâm namaza başlama tekbirini aldı, Müslümanlar da tekbir aldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâm rükûa gitti. Müslümanlar da hep birlikte rükûa gittiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm rükûdan doğruldu. Müslümanlar da hep birlikte rükûdan doğruldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm secdeye vardı. Müslümanlar da, hep birlikte secdeye vardılar.[4395]

Namaz kılındıktan sonra, Ebu Süfyan:

“Ey Abbas! Muhammed onlara (Müslümanlara) bir şey emretse, onlar o emri hemen yapar, yerine getirirler mi?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Evet! Vallahi, onlara yemeyi, içmeyi bırakmalarını da emredecek olsa, yine ona itaat ederler, onun emrini yerine getirirler!” dedi.[4396]

Ebu Süfyan:

“Müslümanlar bir gün bir gecede kaç kere namaz kılarlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Beş kere!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Vallahi, çoktur!” dedi.[4397]

Hz. Abbas, sabahleyin, Ebu Süfyan'ı alıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına götürdü.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu görünce:

"Yazıklar olsun sana ey Ebu Süfyan! Senin için, Allah'tan başka ilah olmadığını öğrenmen zamanı daha gelmedi mi?![4398]

Yazıklar olsun sana ey Ebu Süfyan! Ben size dünya mutluluğunu da, ahiret mutluluğunu da sağlayacak bir din getirmişimdir.

Müslüman olunuz da, selamete eriniz!" buyurdu.[4399]

Ebu Süfyan:

"İyi amma, Uzzâ'yı ne yaparım, ondan nasıl vazgeçerim?!" dedi.

O sırada, Hz. Ömer çadırın arkasında bulunuyordu.

Ebu Süfyan'ın söylediği sözü işitince:

"Sen onun üzerine işe! Tersle!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Senin baban sert ve kaba sözlü idi, sen de sert ve kaba sözlüsün!

Ey Hattab'ın oğlu! Ben sana gelmedim! Ben amcamın oğluna geldim. Onunla konuşuyorum!

Beni bırak da, ben amcamın oğlu ile konuşayım!" dedi.[4400]

Sonra da Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Babam, anam sana feda olsun! Usluluk ve yumuşak huylulukta, şereflilikte, akrabalık hakkını gözetirlikte... senden daha üstünü yoktur!

Vallahi, sanırım ki, Allah'tan başka ilah olmasa gerek!

Çünkü, Allah ile birlikte başka ilah bulunmuş olsaydı, elbette, beni zararlardan korur, yararlardan yararlandırırdı![4401]

Ey Muhammed! Ben İlahımdan yardım diledim. Sen de Allah'ından yardım diledin.

Vallahi, ben ne zaman seninle karşılaştımsa, senin bana galip geldiğini gördüm!

Eğer benim İlahım gerçek, senin Allah'ın bâtıl ve boş olsaydı, ben sana galip gelirdim!" dedi.[4402]

Nihayet, Ebu Süfyan da hakka şehadet getirip Müslüman oldu.[4403]

Allah ondan da razı olsun!

Hz. Abbas, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yâ Rasûlallah! Ebu Süfyan kavmimizin eşrafından ve yaşlılarındandır.[4404] Ona, kavminin içinde övüneceği bir şey lutfetsen olmaz mı?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Olur! Kim Ebu Süfyan’ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!” buyurdu.[4405]

Ebu Süfyan:

“Benim evime mi??! Benim evime mi?!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet!” buyurdu.[4406]

Ebu Süfyan:

“Benim evimin ne genişliği var ki?” dedi.[4407]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kim Kâbe’ye girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!” buyurdu.[4408]

Ebu Süfyan:

“Kâbe’nin ne genişliği var ki?” dedi.[4409]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kim Mescid-i Haram’a girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir” buyurdu.[4410]

Ebu Süfyan:

“Mescid-i Haram’ın ne genişliği var ki?” dedi.[4411]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Kim silahını elinden bırakırsa, ona eman verilmiştir![4412]

Kim kapısını üzerine kapayıp evinde oturursa, ona eman verilmiştir!” buyurdu.[4413]

Ebu Süfyan:

“İşte, bu geniştir!” dedi.[4414]

Ebu Süfyan’a Dar Geçitte Mücahidlerin Geçişinin Seyrettirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Abbas’ı, Mekke’ye gitmek üzere, boz katırına bindirdi.

O da, Ebu Süfyan’ı terkisine alıp yola çıktı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Abbas’ın arkasından adam salıp:

“Abbas’a yetişiniz! Kendisini bana geri çeviriniz!” buyurdu.

Elçi Hz. Abbas’a yetişti. Fakat Hz. Abbas geri dönmek istemedi ve:

“Resûlullah Aleyhisselâm, acaba Ebu Süfyan’ın Müslüman olduktan sonra, Mekke’ye varınca, oradaki Müslümanların azlığından yararlanarak küfre dönmesinden mi korkuyor ola?” dedi.

Elçi:

“Öyleyse, onu burada tut, bırakma!” dedi.

Hz. Abbas da öyle yaptı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Abbas! Onu vadinin daraldığı, atların sıkışa sıkışa geçtiği dağ boğazının yanında tut da, Müslümanların, Allah ordusunun ihtişamını görsün!” buyurdu.

Hz. Abbas; Peygamberimiz Aleyhisselâmın emri üzere, Ebu Süfyan’ı alıp vadinin daraldığı, atların sıkışı sıkışa geçtiği dağ boğazına doğru götürdü.[4415]

Hakîm b. Hizam’la Büdeyl b. Verkâ da yanlarında bulunuyordu.[4416]

Hz. Abbas, Müslümanların Ebu Süfyan’ı birden vurup öldüreceklerinden korktuğu için, onu bir tepeciğin üzerine oturttu.[4417]

Ebu Süfyan, kendisinin durdurulup tutulmakla öldürüleceğini sanarak:

“Ey Hâşim oğulları! Bu, bir gadr (ahde vefasızlık, verilen eman sözünde durmamazlık) değil midir?” dedi.[4418]

Hz. Abbas:

“Biz, gadreder (ahde vefasızlık gösterir, sözünde durmaz) değiliz.[4419] Peygamber sülâlesinde ahde vefasızlık olmaz![4420]

Hayır![4421] Benim tarafımdan yapılacak, seninle ilgili işler var!” dedi.[4422]

Ebu Süfyan:

“O iş ne ise, haydi, önce, ondan başlasana?” dedi.

Hz. Abbas:

“Halid b. Velid’le Zübeyr b. Avvam yanına geldikleri zaman anlarsın.[4423]

Eğer sen şu yolu tutup gitmiş olsaydın, ben seni bir daha göremeyecektim!” dedi.[4424]

Ebu Süfyan, Erâk yakınındaki dar boğazda durup da oradan geçenleri gördüğü zaman, Hz. Abbas’ın sözünün mânâsını anladı.[4425]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bütün kabileler yanlarındaki silah ve teçhizatlarını kuşanacaklardır” diyerek mücahidlere nida ettirdi.[4426]

Mücahidleri savaş düzenine koydu.

Kabileler, başlarında başkan ve kumandanları olduğu halde,[4427] bayraklarını çekerek geçmeye başladılar.[4428]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ilk önce, başlarında Halid b. Velid olduğu halde, Benî Süleymleri gönderdi.

Onlar 1.000 kişi idiler.

İki sancaklarından birini Abbas b. Mirdas es-Sülemî, diğerini Hufaf b. Nüdbe, bayraklarını da Haccac b. Ilât taşıyordu.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kim bunlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Halid b. Velid’dir!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Şu bizim delikanlı mı?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Evet!” dedi.[4429]

“Onun yanındaki kimlerdir?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Benî Süleymlerdir!” dedi.[4430]

Ebu Süfyan:

“Benimle Süleym oğulları arasında ne geçmiş, ne münasebet var ki? Onlar ne diye buraya gelmişler?!” dedi.[4431]

Halid b. Velid Hz. Abbas’la Ebu Süfyan’ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler ve geçtiler.

Halid b. Velid’in arkasından, Muhacirlerle kim oldukları pek bilinmeyen Araplardan 500 kişilik askerî birliğin başında Zübeyr b. Avvam geçti.

Zübeyr b. Avvam’da siyah bir bayrak vardı.

Zübeyr b. Avvam, Ebu Süfyan’ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdi, arkadaşları da tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kimdir bu?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Zübeyr b. Avvam’dır!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Senin kızkardeşinin oğlu mu?” diye sordu.

“Evet!” dedi.

Sonra, 300 kişilik askerî birlik halinde Benî Gıfârlar geçti.

Bayraklarını Ebu Zerri’l-Gıfârî veya İmâ’ b. Rahasa taşıyordu.

Bunlar, Ebu Süfyan’ın hizasına gelince üç kere tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Ey Fadl’ın babası![4432] Ey Abbas![4433] Kim bunlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Bunlar, Benî Gıfârlardır!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Benimle Beni Gıfârlar arasında ne münasebet, geçmiş ne var ki? Onlar buraya ne diye gelmişler?!” dedi.[4434]

Sonra, 400 kişilik bir askerî birlik halinde Eslemler geçti.

Kendilerinin iki sancakları bulunuyor, onlardan birini Büreyde b. Husayb, diğerini Nâciye b. A’cemü’l-Eslemî taşıyordu.

Bunlar, Ebu Süfyan’ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kim bunlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Eslemler!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Ey Fadl’ın babası! Benimle Eslemler arasında ne münasebet, geçmiş ne var ki? Onlar buraya ne diye gelmişler?!” dedi.[4435]

Hz. Abbas:

“Onlar İslâmiyete girmiş, Müslüman olmuş bir cemaattirler” dedi.[4436]

Sonra, 500 kişilik askerî bir birlik halinde Benî Ka’b b. Amrlar geçti.

Onların bayrağını, Büsr b. Süfyan taşıyordu.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kim bunlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Benî Ka’b b. Amrlardır!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Evet! Onlar Muhammed’in müttefikleri ve antlaşmalılarıdır.[4437] Eslemlerin kardeşleridir” dedi.[4438]

Sonra, 1.000 kişilik askerî bir birlik halinde Müzeyneler geçti.

Yanlarında üç sancak ve 100 at bulunuyordu.

Sancakları Numan b. Mukarrin, Bilal b. Hâris ve Abdullah b. Amr taşıyordu.

Müzeyneler, Ebu Süfyan’ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas'a:

"Kim bunlar?" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Müzeyneler!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Benimle Müzeyneler arasında ne münasebet, geçmiş ne var ki? Onlar buraya ne diye gelmişler? Onların silah sesleri, dağlarının başından, bana gelir dururdu!" dedi.

Sonra, 800 kişilik askerî bir birlik halinde Cüheyneler geçti.

Onların başlarında kumandanları ve yanlarında sancakları vardı.

Sancağın birini Ebu Rev'a b. Ma'bed b. Halid, ikincisini Süveyd b. Sahr, üçüncüsünü Rafi' b. Mekîs, dördüncüsünü de Abdullah b. Bedr taşıyordu.

Bunlar, Ebu Süfyan'ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler.[4439]

Ebu Süfyan Hz. Abbas'a:

"Kim bunlar?" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Cüheyneler!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Benimle Cüheyneler arasında ne münasebet, geçmiş ne var ki? Onlar buraya ne diye gelmişler?" dedi.[4440]

Sonra, 200 kişilik askerî bir birlik halinde Kinanelerle Damrâlar ve Sa'd b. Bekrler geçti.

Bunların sancağını Ebu Vâkıd el-Leysî taşıyordu.

Bunlar, Ebu Süfyan'ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan:

"Kim bunlar?" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Benî Bekrler!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Evet! Vallahi, onlar uğursuz bir halktır. Muhammed bize onların yüzünden savaş açtı.

Amma, vallahi, bu hususta ne bana danışıldı, ne de benim bundan haberim vardı.

Ben, bunu haber aldığım zaman, hiç de hoş karşılamadım. Fakat bu mukadder bir şeymiş, başımıza geldi!” dedi.

Hz. Abbas:

“Muhammed Aleyhisselâmın savaş açmasını, Allah senin için hayırlı kılmıştır. Bu yüzden, hepiniz İslâmiyete girmek fırsatını kazandınız!” dedi.

Sonra, Benî Leysler, 200 kişilik askerî bir birlik halinde yalnız başlarına geçtiler.

Onların sancağını Sa’d b. Cessâme taşıyordu.

Onlar, Ebu Süfyan’ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kim bunlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Benî Leysler!” dedi.

Sonra, Eşca’lar geçti.

Onlar 300 kişi idiler. Kendilerinin yanlarında iki sancak vardı.

Sancağın birini Ma’kıl b. Sinan, diğerini de Nuaym b. Mes’ud taşıyordu. Bunlar, Ebu Süfyan’ın hizasına gelince, üç kere tekbir getirdiler.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kim bunlar?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Eşca’lar!” dedi.[4441]

Ebu Süfyan:

“Bunlar, Arapların, Muhammed’e karşı en amansız davrananı idiler!” dedi.

Hz. Abbas:

“Allah onların kalblerine İslâmiyet sevgisini düşürdü. Bu da, Yüce Allah’ın lutuf ve kereminin bir eseridir!” deyince, Ebu Süfyan sustu.

Sonra da:

“Muhammed niye geçmedi ki?” dedi.

Hz. Abbas:

“O daha geçmedi.

Eğer Muhammed Aleyhisselâmın içinde bulunduğu askerî birliği görmüş olsaydın, kendini, karşısında hiç kimsenin dayanamayacağı kadar silahlar, erler, atlardan ibaret bir manzara karşısında bulurdun!” dedi.

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Vallahi, ey Fadl’ın babası! Sanırım ki öyledir!

Bunca insan topluluklarına sahip ve hakim iken, ona kimin gücü yetebilir ki?” dedi.[4442]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın içinde bulunduğu birlik gelip geçinceye kadar hiçbir kabile geçmedi ki, Ebu Süfyan onların kim olduğunu sormamış, Hz. Abbas da onları haber verdikçe:

“Benimle filan oğulları arasında ne münasebet, ne geçmiş var ki? Onlar buraya niye gelmişler?!” dememiş olsun.[4443]

Ebu Süfyan, hemen her alayın, her taburun, her bölüğün geçişinde:

“Muhammed daha geçmedi mi?” diye soruyor, Hz. Abbas da:

“Hayır!” diye cevap veriyordu.[4444]

Nihayet, Peygamberimiz Aleyhisselâmın o tepeden tırnağa kadar silahlanmış cihad ordusu oraya doğru gelirken, atların ayaklarından kalkan tozlar ortalığı karartmakta idi.

Muhacirlerle Ensar mücahidlerinden oluşan bu alayda 1.000[4445] veya 2.000[4446] zırh gömlekli vardı.[4447] Hepsi de miğferli idi.[4448]

Peygamberimiz Aleyhisselâm bayrağını Sa’d b. Ubâde’ye vermiş ve onu alayının önüne geçirmişti. Ensarın her kabilesine bayraklar, sancaklar verilmiş, her biri zırh gömleklere bürünmüştü. Gözlerinden başka bir yerleri görünmüyordu.

Hz. Ömer de sırtına zırh gömlek giyinmişti. Peygamberimiz Aleyhisselâmın alayını o yönetmekte idi.[4449]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, devesi Kasvâ’nın üzerinde ve Hz. Ebu Bekir’le Useyd b. Hudayr’ın arasında bulunuyor,[4450] yanındakilerle

konuşuyordu.[4451]

Ebu Süfyan, bir benzerini daha görmediği bu mücahidler alayı önünden geçerken:[4452]

"Kim bunlar ey Abbas![4453] Bu, hangi kabile alayı?" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Ensardır!" dedi.

Ensarın başında Sa'd b. Ubâde bulunuyor ve onların bayrağını taşıyordu. Ebu Süfyan'a:

"Ey Ebu Süfyan! Bu gün, en büyük harp günüdür! Bu gün, Kâbe'de kan dökmenin helâl kılındığı bir gündür![4454] Allah bugün Kureyş müşriklerini hor ve hakîr kılacaktır!" diyerek bağırdı.[4455]

Muhacir mücahidlerin başında Hz. Ali gelip geçti.

Ebu Süfyan:

"Ey Abbas! Kim bunlar?" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Muhacirlerdir. Başlarındaki de, Ali b. Ebu Talib'dir!" dedi.[4456]

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Muhacirlerle Ensar arasında göründü. Hz. Abbas:

"İşte, Resûlullah Aleyhisselâm da geldi!" dedi.[4457]

Ebu Süfyan, Hz. Abbas'a:

"Ey Abbas! Bu gün, senin Kâbe'yi ve Mekke halkını ve beni himaye edeceğin ne iyi bir gündür!" dedi.[4458]

Mücahidler, tepelerinden tırnaklarına kadar silahlara bürünmüşlerdi. Kendilerinin yalnız gözleri görünmekte idi.

Onlar geçerken, Ebu Süfyan şaşırdı, "Sübhânallah!" dedi ve:

"Ey Abbas! Kim bunlar?!" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Bu, Resûlullah Aleyhisselâmın aralarında bulunduğu Muhacirlerle Ensar alayıdır![4459]

Bunlar, Allah yolunda ölüme susamış Muhacirlerle Ensardırlar!” dedi.[4460]

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Kardeşinin oğluna pek büyük bir saltanat verilmiş![4461]

Bunlara, hiç kimse dayanamaz ve güç yetiremez!

Vallahi, Fadl’ın babası! Kardeşinin oğlunun saltanatı pek büyümüş!” dedi.

Hz. Abbas:

“Ey Ebu Süfyan! Bu (saltanat değil) peygamberliktir!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Evet!” dedi.[4462]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın sancağını Zübeyr b. Avvam taşıyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm Ebu Süfyan’ın önünden geçerken, Ebu Süfyan:

“Yâ Rasûlallah! Sa’d b. Ubâde’nin ne söylediğini bilmiyor musun?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ne söyledi o?” diye sordu.

Ebu Süfyan:

“Şöyle şöyle söyledi” diyerek Sa’d b. Ubâde’nin söylediklerini haber verdi.[4463]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sa’d, yanlış söylemiş!

Bu gün, Allah’ın, ezan sesleriyle Kâbe’nin şanını yükselteceği bir gündür!

Bu gün, Kâbe’nin tevhid örtüsüyle örtüneceği bir gündür!” buyurdu.[4464]

Ebu Süfyan:

“Allah aşkına, sen kavmini bağışla!

Sen insanların en iyisi, en uslusu, en yumuşak huylusu, en merhametlisi, akrabalık hakkını en çok gözetenisindir![4465]

Yâ Rasûlallah! Sen kavmini öldürmeyi mi emrettin?” dedi.[4466]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Ben öyle emretmedim![4467] Bu gün, merhamet günüdür!

Bu gün, Yüce Allah’ın Kureyşîleri (İslâmiyetle) güçlendireceği, üstünleştireceği bir gündür!” buyurdu.[4468]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın alayı hareket halinde iken, Hz. Ömer saf düzenini, sırasını bozdurmamak için bağırıyor[4469] ve:

“Ahiriniz evvelinize gelip kavuşuncaya kadar yavaş yürüyünüz!” diyerek emirler veriyor, alay çavuşluğu yapıyordu.[4470]

Ebu Süfyan, Hz. Abbas’a:

“Ey Fadl’ın babası! Kim bu konuşan?” diye sordu.

Hz. Abbas:

“Ömer b. Hattab!” dedi.

Ebu Süfyan:

“Çok az ve önemsiz olan Adiyy oğullarının, vallahi bundan sonra işi iş!” dedi.

Hz. Abbas:

“Ey Ebu Süfyan! Şüphe yok ki, Allah, dilediği kimseyi dilediği şeyle yükseltir.

Muhakkak ki, Ömer de İslâmiyetin yükselttiği kişilerdendir” dedi.[4471]

Ebu Süfyan:

“Gidiver ey Abbas! Ben hiçbir zaman bugünkü gibi ne bir ordu, ne de bir topluluk gördüm!” dedi.[4472]

İslâm Mücahidlerinin Tamamıyla Gelip Zî Tuvâ’da[4473] Toplanışı

Mücahid birlikleri, Zî Tuvâ’ya varınca, orada durdular ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın oraya gelmesini beklediler.[4474]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zî Tuvâ’ya geldi ve orada durdu.[4475]

Süvariler her yandan gelip Peygamberimiz Aleyhisselâmın çevresinde toplandılar ve Peygamberimiz Aleyhisselâmı ortalarına aldılar.[4476]

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselâmı sekiz yıl önce Mekke’den ayrılmak zorunda bırakıp, Peygamberimiz Aleyhisselâm oradan ayrılırken:

“Vallahi, biliyorum ki, sen Allah’ın yarattığı yerlerin en hayırlısı ve Yüce Allah’a da, bana da en sevgilisi olanısın!

Senden zorla çıkarılmamış olsaydım, senin halkın beni senden zorla çıkarmamış olsalardı, senden çıkmaz, ayrılmazdım!” diyerek, duyduğu üzüntüyü açıklamıştı.[4477]

O zaman, Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Her halde, Kur’an’ın tebliğini sana farz kılan Allah, seni yine döneceğin yere (Mekke’ye) döndürecektir” buyurmuştu.[4478]

Yüce Allah sekiz yıl içinde, Kureyş müşriklerini Bedir’de ağır bir hezimete uğratmış; bütün kabilelerden topladıkları 10.000 kişilik ordular birliğiyle bir ay gece gündüz uğraştıkları Medine muhasarasında, Hendek savaşında hiçbir şey yapamadan elleri boş olarak geri çevirmiş; Benî Kaynuka, Benî Nadîr, Benî Kurayza ve Hayber Yahudileri gibi güçlü ve azılı İslâm düşmanlarını da ortadan kaldırmış ve en sonunda Mekke’yi fethettirip kendisini sevdiği yurduna döndüreceği hakkında yapmış olduğu va’dini de yerine getirmek üzere Peygamberini Mekke’nin başucuna getirmiş; ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın mübarek gönlü bütün bunlardan dolayı Yüce Allah’a karşı minnet ve şükran duygularıyla dolup taşmış bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Zî Tuvâ’da, hayvanının üzerinde, başını Allah’a karşı tevâzu ile önüne doğru eğdi.

O derecede eğdi ki, sakalının ucu devenin semerine değiyor[4479] ve:

“Ey Allah’ım! Hayat, ancak ahiret hayatıdır!” diyordu.[4480]

Mekkeli Müşriklerin İslâm Mücahidlerine Karşı Koymaya ve Çarpışmaya Hazırlanmaları

Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebu Cehil ve Süheyl b. Amr, bütün Mekke halkını Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya davet ettiler.[4481]

Kureyşîlerle Benî Bekrler ve Huzeyllerden de birçok kimseler, bunların davetine icabet ederek silahlandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselâmı Mekke'ye harple sokmayacaklarına yemin ettiler[4482] ve:

"Muhammed'i, Mekke'ye asla sokmayacağız!" dediler.[4483]

Yanlarına Ehâbîş[4484] ile Benî Hâris b. Abdi Menatları ve Huzeylleri de aldılar.[4485]

Çarpışmak üzere, Handeme mevkiinde[4486] toplandılar.[4487]

Mücahidlerin Savaş ve Mekke'yi Fetih Düzenine Konulması ve Kumandanlara Harekât Hakkında Talimat Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekkelilerin savaşmaya hazırlandıklarını haber alınca, İslâm mücahidlerini savaş düzenine koydu.[4488]

Mücahidleri:

Sağ kol, sol kol, kalb ve öncü birliği olmak üzere, dörde ayırdı.[4489]

Zübeyr b. Avvam'ı sol kol birliklerinin başına geçirdi.[4490]

Bunlar, Muhacirlerle onların süvarilerinden oluşan birliklerdi.[4491]

Zübeyr b. Avvam'a; Mekke'ye Küdâ mevkiinden[4492] girmesini,[4493] bayrağını Mekke'nin yukarısındaki Hacun[4494] mevkiine dikmesini emretti.[4495] Kendisine:

"Bayrağı dikmeni emrettiğim yerden, ben gelinceye kadar ayrılma!" buyurdu.[4496]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Halid b. Velid'i sol kol birliklerinin kumandanlığına tayin etti.[4497]

Bu birlikler; Eslemler, Süleymler, Gıfârlar, Müzeyneler ve Cüheynelerle diğer Arap kabileleri cemaatlerinden kurulmuştu.[4498]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Halid b. Velid'e, Mekke'ye aşağı taraftan, Ellît'tan girmesini,[4499] bayrağını evlerin yakınına dikmesini emretti.[4500]

Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı da, zırhsızların başında, kumandan olarak gönderdi. Bunlar Mekke vadisinin ortasını tuttular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm da, bir askerî birliğin içinde idi.

Ebu Hureyre'yi görünce:

"Ebu Hureyre! Bana Ensarı çağır!" buyurdu.

Ensar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına koşarak geldiler.[4501]

Kureyş müşrikleri, kendilerine muhtelif kabilelerden birtakım serseriler ve tâbiler toplamışlar ve:

"Bunları ileri sürelim. Şayet ellerine bir şey geçerse, onlarla beraber oluruz. İsabet alırlar, ölürlerse, bizden istenileni veririz!" demişlerdi.[4502]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Ensar topluluğu! Kureyşîlerin evbaşını görüyor musunuz?" diye sordu.

Ensar:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bakınız! Yarın onlarla karşılaştığınızda, onları ekin biçer gibi biçmelisiniz!" buyurdu ve eliyle işaret etti de, sağ elini sol elinin üzerine koydu.

Kumandanlara da:

"Benimle buluşma yeriniz, Safâ tepeciğidir!" buyurdu.[4503]

Peygamberimiz Aleyhisselâm kumandanlarına Mekke'ye girme emrini verdiği sırada, kendileriyle çarpışmaya kalkışmadıkça, hiç kimse ile çarpışmamalarını;[4504] ancak, aşağıda isimleri yazılı bazı erkeklerle kadınların[4505] -Kâbe'nin örtüsü altına sığınmış olarak bulunsalar bile- öldürülmelerini emretmişti:[4506]

1. İkrime b. Ebu Cehil,
2. Hebbar b. Esved b. Muttalib,
3. Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh,
4. Mikyas b. Subabetü'l-Leysî,

5. Huveyris b. Nükayz (Nüfeyl),

6. Abdullah b. Hilâl b. Hatal,

7. Hind binti Utbe b. Rebia,

8. Sâre (Amr b. Hâşim oğullarının azadlısı),

9-10. Ebu Hatal'ın şarkıcı cariyeleri Kurayna ve Kurayba veya Fertana ve Ernebe,[4507]

11. Safvan b. Ümeyye,

12. Abdullah b. Zibârâ,

13. Vahşî b. Harb,[4508]

14. Hâris b. Tulaytıla,[4509]

15. Enes b. Züleym ed-Di'lî.[4510]

Üsâme b. Zeyd'in Mekke'de Nereye İnileceğini Soruşu ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hayf'a İnileceğini Bildirişi

Üsâme b. Zeyd b. Hârise:

"Yâ Rasûlallah! Yarın Mekke'de nereye ineceğiz?[4511] Mekke'de nereye, evine mi ineceksin?" diye sordu.[4512]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Akîl bize orada evden barktan bir şey mi bıraktı ki?[4513]

İnşaallah, Allah fethi nasib edince ineceğimiz yer Hayf'tır ki, orada Benî Kinanelerle Kureyşîler; Hâşim oğullarıyla Muttalib oğullarına karşı küfür üzerine antlaşmışlardı" buyurdu.[4514]

Ebu Kuhâfe'nin İslâm Mücahidlerini Ebu Kubeys Dağından Kızına Gözetletişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Zî Tuvâ'da bulunduğu ve Mekke'ye harekete hazırlandığı sırada, Hz. Ebu Bekir'in babası Ebu Kuhâfe, çocuklarının en küçüğü olan kızına[4515] -ki, adı Kuraybe idi-:[4516]

"Ey kızcağızım! Beni Ebu Kubeys dağının üzerine çıkar!" dedi.[4517]

Ebu Kuhâfe’nin gözleri görmezdi. Kuraybe onu Ebu Kubeys dağının üzerine çıkardığı zaman, Ebu Kuhâfe:

“Ey kızcağızım! Bak, neler görüyorsun?” diye sordu.[4518]

Kız:

“Kapkara bir topluluk görüyorum!” dedi.

Ebu Kuhâfe:

“Onlar, süvarilerdir!” dedi.[4519]

Kız:

“O karaltının önünde giden bir adam görüyorum!” dedi.

Ebu Kuhâfe:

“O, orduyu saf düzenine koyan, düzelten alay çavuşudur!” dedi[4520] ve:

“Ey kızcağızım! Sen bir daha bak! Neler görüyorsun?” diye sordu.[4521]

Kız:

“Vallahi, karaltı dağıldı!” dedi.[4522]

Ebu Kuhâfe:

“Askerler bölüklere ayrıldı.[4523] Biliyorum, vallahi,[4524] süvarilere emir verildi.[4525] Hemen eve! Eve dönelim.[4526] Beni acele evime ulaştır!” dedi.[4527]

Kuraybe, gördüğü şeylerden korkmaya başlamıştı.

Ebu Kuhâfe:

“Ey kızcağızım! Korkma! Vallahi, kardeşin Atîk [Hz. Ebu Bekir] Muhammed’in yanındaki ashabının seçkinlerindendir!” diyerek onu teselli ediyordu.[4528]

Ebu Kuhâfe daha evine ulaşamadan, süvariler gelip kavuştular.[4529] Süvarilerden birisi, kızın boğazındaki gümüş gerdanlığı koparıp aldı.[4530]

Ebu Süfyan’la Hakîm b. Hizam’ın Kureyşlileri Uyarmak ve İslâmiyete Davet Etmek Üzere Önden Gönderilişi

Hz. Abbas, Ebu Süfyan’a:

“Yazıklar olsun sana! Resûlullah Aleyhisselâm senin kavminin yanına varıp girmeden önce,[4531] sen kavmine yetiş![4532] Onları uyar!” dedi.

Ebu Süfyan, acele Mekke’ye gitti.[4533] Ebu Süfyan’ın yanında da, Hakîm b. Hizam bulunuyordu.[4534] Kendilerinin önden gönderilmeleri, Kureyşlileri uyarıp İslâmiyete davet etmek içindi.[4535]

Gönderilirlerken, Peygamberimiz Aleyhisselâm, onlara:

“Kim Ebu Süfyan’ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!

Kim Hakîm b. Hizam’ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!

Kim kapısını üzerine kapatır ve elinden silahını bırakırsa, ona eman verilmiştir!” buyurdu.

Ebu Süfyan’ın evi Mekke’nin yukarı semtinde, Hakîm b. Hizam’ın evi Mekke’nin aşağı semtinde bulunuyordu.[4536]

Ebu Süfyan, Mekke’ye varıp evine girmek istediği zaman, karısı Hind:

“Arkanda ne haber var? Allah seni iyilikten ırak etsin! Sen en kötü bir elçi oldun!?” diyerek ona hakaret etti[4537]

Ebu Süfyan’la Hakîm b. Hizam, Mescid-i Haram’a vardılar.

Ebu Süfyan:

“Ey Kureyş topluluğu![4538] Ey Galib hanedanı!

Müslüman olunuz da,[4539] selamete eriniz![4540] Allah sizi onlardan Abbas sayesinde korudu!” diyerek avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı.[4541]

Kureyş müşrikleri, Ebu Süfyan’a:

“Sus![4542] Kavmine senin gibi kötü elçilik yapanı, Allah iyilikten uzaklaştırsın!” dediler.[4543]

Ebu Süfyan’ın karısı Hind binti Utbe, kocası Ebu Süfyan’ın yanına varıp sakalından tuttu.[4544]

“Ey Galib hanedanı! Şu kocamış ahmağı,[4545] şu elçinizi[4546] öldürünüz![4547] Çünkü, o dininden dönmüştür! Kavminin ne kötü bir

gözeticisidir o![4548] Allah, Kureyşîlerin senin gibi elçisini hayırdan uzaklaştırsın!” dedi.[4549]

Ebu Süfyan, Hind’e:

“Sakalımı bırak![4550] Varlığım Kudret Elinde bulunana andolsun ki; sen ya Müslüman olursun, ya da boynun vurulur![4551] Sen hemen evine gir!” dedi.

Bunun üzerine, Hind, Ebu Süfyan’ın sakalını bıraktı.[4552]

Ebu Süfyan, Kureyş müşriklerine de:

“Yazıklar olsun size! Siz bu tutum ve davranışlarınızla kendi kendinizi aldatmayınız!

O (Muhammed Aleyhisselâm), karşısında duramayacağınız, dayanamayacağınız ordular birliğiyle başucunuza gelmiş bulunuyor![4553]

Ben, sizin görmediklerinizi, hiç göremeyeceklerinizi gördüm: Sayısız erler, atlar, silahlar... gördüm ki, onlara hiç kimsenin gücü yeter değildir![4554]

Kim Ebu Süfyan’ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!” dedi.

Kureyş müşrikleri:

“Allah seni kahretsin! Senin evin bizim için ne kadar yararlı olabilir, hangimizi alabilir?!” dediler.

Ebu Süfyan:

“Kim evine girip kapısını üzerine kaparsa, ona da eman verilmiştir!

Kim Mescid-i Haram’a girer, sığınırsa, ona da eman verilmiştir!” dedi.[4555]

Bunun üzerine, Mekkeliler, evlerine ve Mescid-i Haram’a dağıldılar.[4556]

Hz. Abbas’ın Peygamberimiz Aleyhisselâmdan İzin Alarak Mekke’ye Gidişi

Hz. Abbas:

“Yâ Rasûlallah! Kavmin Kureyşîlerin yanına varıp onları uyarmak, Allah’a ve Allah’ın Resûlüne davet etmek üzere bana da izin vermeni

istiyorum” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm izin verince, Hz. Abbas:

“Yâ Rasûlallah! Onlara bu hususta neleri ve nasıl söyleyeceğimi, kendilerini tatmin edecek, gönüllerini yatıştıracak emanın da ne biçimde verileceğini bana açıkla!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen, onlara:

‘Kim Allah’tan başka ilah olmadığına ve O’nun Bir olup eşi, ortağı olmadığına, Muhammed’in de O’nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet ederse, kendisine eman verilmiştir.

Kim silahını elinden bırakıp Kâbe’nin yanında oturursa, ona da eman verilmiştir.

Kim kapısını üzerine kapayıp evinde oturursa, ona da eman verilmiştir!’ dersin!” buyurdu.[4557]

Hz. Abbas Peygamberimiz Aleyhisselâmın boz katırına binip Mekke’ye gidince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Babamı benim yanıma geri çeviriniz, babamı benim yanıma geri çeviriniz! İnsanın amcası babası gibidir.

Ben ona Kureyşlilerin yapılmayacak şeyi yapmalarından korkarım!

Vallahi, ona bir şey yapacak olurlarsa, üzerlerinde ateş yakarım!” buyurdu.

Hz. Abbas, Mekke’ye vardı ve:

“Ey Mekkeliler! Müslüman olunuz da, selamete eriniz!

Siz, karşı durmaya güç yetiremeyeceğiniz ordular birliği karşısındasınızdır.

İşte Zübeyr! Mekke’nin yukarı tarafından geliyor!

İşte Halid! Mekke’nin aşağı tarafından geliyor!

Kim silahını elinden bırakırsa, ona eman verilmiştir!” dedi.[4558]

Halid b. Velid’in Ellît Mevkiinden Mekke’ye Girişi

Halid b. Velid, Mekke’ye Ellît’tan, Mekke’nin aşağısındaki yoldan girdi.[4559]

Kureyş müşrikleri; Benî Bekrlerle Benî Hâris b. Abdi Menatları, Huzeylleri ve Ehâbiş’i orada toplamışlar, onlara Mekke’nin aşağısında bulunmalarını ve kendilerine yardımcı olmalarını emretmişlerdi.[4560]

Halid b. Velid, Handeme dağının dibinde, Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebu Cehil ve Süheyl b. Amr’ın Müslümanlarla çarpışmak üzere topladıkları bu cemaatle karşılaştı.[4561] Bunlar, Halid b. Velid’in Mekke’ye girmesine engel olmak istediler, silah çektiler.[4562] Ok yağdırmaya başladılar ve:

“Mekke’ye hiçbir zaman harple giremeyeceksin!” dediler.[4563]

Halid b. Velid’e karşı koyanlar, bilhassa, Benî Bekrlerle evbaşlardı.[4564]

Halid b. Velid, askerlerine bağırdı:

“Onlarla çarpışınız![4565]

Öldürülebilenler öldürülecek!

Bozguna uğrayıp kaçan, öldürülmeyecek!” dedi.[4566]

Kaçanların ardlarına düşülüp araştırılmalarını yasakladı.[4567]

Onlar, develerin iki sağım süresi arasında, bozgunun en kötüsüyle bozguna uğratıldılar.[4568]

Benî Bekrlerden yirmiye yakın, Huzeyllerden de üç veya dört kişi öldürüldü.[4569]

Bozguna uğrayanlar, Hazvere çarşısına kadar takip edilerek öldürüldüler.[4570] Pek çokları,[4571] oraya buraya kaçıştılar. Bir kısmı da, dağbaşlarına kaçtı.[4572] Handeme dağına at üzerinde kaçanlar,[4573] evlerine sokulanlar da vardı.[4574]

Müslümanlar, kaçanları takip ettiler.[4575]

Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebu Cehil ve Süheyl b. Amr gibi Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri de, kaçanlar arasında idi.[4576]

Silahlarını Peygamberimiz Aleyhisselâm ve ashabı için onarıp Handeme'de Müslümanları yenerek onlardan alacağı esiri karısına hizmetçi yapacağını söyleyen Hımas da, kaça kaça evine cansız düşmüştü![4577]

Karısı:

"Bana söylemiş olduğun,[4578] va'dettiğin hizmetçi[4579] nerede kaldı?[4580] Senin bana getireceğin hizmetçiyi beklemekten geri durmadım!"[4581] diyerek onunla alay etti.

Hımas:

"Sen şimdi alay etmeyi bırak da,[4582] kapıyı benim üzerime sıkıca kapat![4583] Çünkü, kim kapısını kapar, evinde oturursa, ona eman verilmiştir!" dedi.

Karısı:

"Yazıklar olsun sana! Ben seni Muhammed'le çarpışmaktan alıkoymak istememiş miydim?!

Ben sana kaç kere:

'Onunla ne zaman çarpışmışsanız, muhakkak, onun size galebe çaldığını gördüm!' dememiş miydim?

Kapamamı istediğin kapımız nedir?" dedi.

Hımas:

"O, hiç kimseye açılmayacak kapıdır!

Eğer sen Handeme'de bizim halimizi; Safvan'ın nasıl kaçtığını, İkrime'nin nasıl kaçtığını, Ebu Yezid Süheyl b. Amr'ın nasıl kocası öldürülmüş ve yetimlerle ayakta kalmış bir kadına döndüğünü, kılıçlarla nasıl karşılanıp vurulduğumuzu, bacak ve kafataslarının nasıl biçildiklerini, onların arkamızdan nasıl homurdandıklarını, haykırdıklarını.. görmüş olsaydın, beni kınayacak en küçük söz bile söylemezdin!" dedi.[4584]

Ebu Süfyan'la Hakîm b. Hizam'ın Müşriklere Öğüt ve Tavsiyeleri

Ebu Süfyan'la Hakîm b. Hizam, Kureyş müşriklerine şöyle seslendiler:

"Ey Kureyş topluluğu! Siz ne diye kendinizi boş yere öldürüyorsunuz?!

Kim Ebu Süfyan'ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!

Kim Hakîm b. Hizam'ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir!

Kim silahını elinden bırakırsa, ona da eman verilmiştir!" diyerek bağırıyorlardı.

Bunun üzerine, halk, evlerine girmek için koşuşup; kapılarını üzerlerine kapamaya, silahlarını yollara atmaya, Müslümanlar da atılan silahları almaya başladılar.[4585]

Zübeyr b. Avvam'ın Mekke'ye Yukarı Tarafından Girişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Ebu Süfyan'la Hakîm b. Hizam'ı Mekke'ye gönderdikten sonra, hemen arkalarından, Zübeyr b. Avvam'ı hareket ettirmişti.[4586]

Zübeyr b. Avvam; Muhacir süvarileriyle birlikte, Mekke'nin üst tarafından Hacun'a kadar ilerleyip bayrağını oraya,[4587] Feth Mescidinin bulunduğu yere dikti.[4588]

Mekke'nin yukarı tarafındaki müşriklerden mücahidlere karşı koyan olmadığı için, Zübeyr b. Avvam, çarpışmak zorunda kalmadı.[4589]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke'ye Girişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Hicretin 8. yılında Ramazan ayından 13 gece geçtikten sonra,[4590] Cuma günü,[4591] başına siyah bir sarık sardı.[4592] Sarığının bir ucunu, iki omuzunun arasından, arkasına saldı.[4593]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın o gün başına miğfer geçirmiş olduğu da rivayet edilir.[4594]

Buna göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, ya sarığını miğferiyle birlikte sarmış, ya da Zî Tuvâ'da sarığını çıkararak miğferini giymiş, Mekke'ye girdikten sonra, miğferini çıkarıp sarığını sarmış demekti.[4595]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; tepelerinden tırnaklarına kadar silahlanmış mücahidlerin ortasında,[4596] Hz. Ebu Bekir'le Useyd b. Hudayr'ın

arasında[4597] Zî Tuvâ'dan hareket edip Ezahir yolundan Mekke'nin üst tarafına doğru ilerledi.[4598]

Ezâhir; Ahnes hanedanının Hira dağı ile Sakar dağı arasındaki mahallesi ile geniş yol arasında kalan yokuştur.[4599]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın taşınan sancağı beyazdı.[4600]

Peygamberimiz Aleyhisselâm devesinin üzerinde bulunduğu halde Mekke'ye girerken Feth sûresini yüksek sesle okuyor,[4601] Allah'a şükür ve tevâzuundan, başını önüne eğmiş bulunuyordu.[4602]

Ezâhir yokuşuna çıkınca, kılıç parıltıları gördü ve:

"Nedir bu parıltılar? Halid b. Velid çarpışmaktan men edilmemiş mi idi?![4603] Ben çarpışmayı yasaklamamış mı idim?" diye sordu.[4604]

"Yâ Rasûlallah! Sanırız ki; müşrikler Halid b. Velid'le çarpışmaya kalkmışlardır!

Onlar çarpışmayı başlatmamış olsalardı, Halid onlarla çarpışmazdı!" dediler.[4605]

O sırada, Kureyşîlerden birisi gelip:

"Yâ Rasûlallah! İşte, Halid b. Velid, adam öldürmeye hızla girişti!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensardan, yanında bulunan birisine:

"Kalk, Halid b. Velid'e git! Kendisine, 'Resûlullah sana Mekke'de hiç kimseyi öldürmemeni emrediyor![4606] Ellerini adam öldürmekten çeksin diyor' de!" buyurdu.[4607]

Adam, gidince, Halid b. Velid'e:

"Ey Halid! Resûlullah Aleyhisselâm, 'Karşılaştığın, kavuştuğun kimseyi öldürmeni sana emrediyor![4608] Gücünün yettiğini öldür!' buyuruyor!" dedi.[4609]

Bunun üzerine, Halid b. Velid, çarpışmaya ve müşrikleri öldürmeye girişti.[4610] Yetmiş kişi öldürdü.[4611]

Ebu Süfyan gelip:

“Yâ Rasûlallah! Kureyş cemaati mahvoldu! Bundan sonra, Kureyş yok olmuş demektir!” dedi.[4612]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Niçin yok olmuş?!” diye sordu.

Ebu Süfyan:

“İşte Halid! Halktan, bulduğunu öldürüyor!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Halid’i bana çağırınız!” buyurdu.[4613]

Halid b. Velid’i çağırdılar.[4614]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Seni çarpışmaktan men etmiş olduğum halde, sen niçin çarpıştın?!” diye sordu.

Halid b. Velid:

“Yâ Rasûlallah! Önce onlar bizi oka tuttular, bize silah çektiler. Bizimle çarpışmaya başladılar. Onlarla çarpışmaktan ellerimi çekmeye imkân bulamadım.[4615]

Kendilerini İslâmiyete, halkın gireceği şeye girmeye davet ettim. Kabul etmediler. Onlarla çarpışmaktan başka çare bulamadım.

Sonunda, Allah bizi onlara muzaffer kıldı. Onlar her yere kaçışmaya başladılar” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Halid! Hiç kimseyi öldürmeyesin diye sana haber salmadım mı?[4616] Adam öldürmekten seni men etmedim mi?” diye sordu.

Halid b. Velid:

“Hayır! Öyle değil. Gücümün yettiğini, ele geçirebildiğimi öldüreyim diye bana haber saldın![4617]

Senin tarafından, filan adam gelip gücümün yettiğini öldürmemi bana emretti!” dedi.[4618]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ensarîyi bana çağır!” buyurdu. Çağırdılar.

Ona:

“Hiç kimseyi öldürmeyeceksin diye Halid’e emretmeni sana emretmemiş mi idim?” diye sordu.

Ensarî:

“Evet! Öyle emretmiştin.

Ben senin emrini yerine getirmek istedim, fakat Allah başka türlü olmasını diledi! Allah’ın dilediği oldu![4619]

Sen bir işin olmasını istedin, Allah da başka bir işin olmasını istedi.

Allah’ın olmasını istediği iş, senin olmasını istediğin işten üstün ve baskın geldi.

Olanı önlemeye güç yetiremedim!” dedi.[4620]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah’ın hüküm ve takdir ettiğinde hayır vardır” buyurdu.[4621]

Ensarîye bir şey söylemedi.[4622] Sustu.[4623]

Sonra da:

“Ey Halid! Artık, hiç kimseyi öldürmeyeceksin değil mi?” buyurdu.

Halid b. Velid:

“Evet! Öldürmeyeceğim!” dedi.[4624]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Müşrikleri takipten, araştırmaktan da vazgeç!” buyurdu.

Halid b. Velid:

“Öyle yapayım!” dedi.[4625]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekkelilere Eman Verdiğini İlân Ettirişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Her kim Ebu Süfyan’ın evine girer, sığınırsa, ona eman verilmiştir! Her kim silahını elinden bırakırsa, ona eman verilmiştir! Her kim evine girip kapısını üzerine kapatırsa, ona da eman verilmiştir![4626]

Ey Müslümanlar topluluğu![4627] Artık silah kullanmaktan vazgeçiniz!

Ancak, Huzâalara, Benî Bekrlerin yaptıkları şeydan dolayı, ikindi namazına kadar çarpışmaya müsaade edilmiş, izin verilmiştir!" buyurdu.[4628]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâmın münâdîsi:

"Mekke'de her kim evinin kapısını üzerine kapatır, silah kullanmaktan el çekerse, ona eman verilmiştir!" diyerek seslendi.[4629]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, aynı zamanda:

"Yaralı öldürülmeyecektir!

Arkasına dönüp kaçan takip edilmeyecektir!

Esir alınan da öldürülmeyecektir!" buyurdu[4630] ve:

Savaşanlar dışındaki bütün Mekke halkına, onların canlarına, mallarına, çoluk çocuklarına dokunulmamak üzere de eman verdi.[4631]

Ensarın Duydukları Endişelerin Giderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Safâ tepeciğinde Yüce Allah'a dua ile meşgul bulunduğu sırada, Ensardan bazıları:

"Allah Resûlullah Aleyhisselâma yurdunun fethini nasip etti.

Artık kendileri burada kalır, oturur mu dersiniz?" diyerek aralarında konuştular.[4632] Mekke'de kalacağını sandılar.[4633]

Bazıları da, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekkelilerin canlarına ve mallarına dokunulmaması hakkında emir vermesine bakarak:

"Adamın(!) kavmine acıması ve yurduna rağbeti ve özlemi tuttu!" diye mırıldandılar.[4634]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, duasını bitirince, onlara:

"Ne konuşuyordunuz?" diye sordu.

"Yâ Rasûlallah! Bir şey yok!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm sorusunu tekrarladı durdu.[4635]

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâma vahiy geldi, onların ne konuştukları kendisine haber verildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, vahiyden başını kaldırıp:

“Ey Ensar cemaati! Siz, benim için, ‘Adamın kavmine acıması, yurduna rağbeti, özlemi tuttu!’ diyerek konuştunuz, değil mi?” diye sordu.[4636]

“Evet yâ Rasûlallah! Böyle söylemiştik!” dediler.[4637]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Benim ismim nedir?! (Bilmiyor musunuz?!)

Benim ismim nedir?! (Bilmiyor musunuz?!)

Benim ismim nedir?! (Bilmiyor musunuz?!)

Ben, Muhammed’im! Allahın kulu ve resûlüyüm![4638]

Ben, Allah’a ve sizlere hicret ettim![4639]

(Benim için) hayat, sizin hayatınızdır!

(Benim için) memat da, sizin matınızdır!” buyurdu.[4640]

Ben (sizinle birlikte olma sözümden dönmekten) Allah’a sığınırım!” buyurdu.[4641]

Bunun üzerine, Ensar ağlayıp,[4642] “Vallahi, biz, o söylediğimiz sözü sana kıyamadığımız, senden uzak kalmak istemediğimiz için söyledik!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah ve Resûlü de sizi doğruluyor ve sizi mâzur görüyor!” buyurdu.[4643]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hacun’da Kurulan Çadıra İnişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ezâhir’e çıkınca, orada durup Mekke evlerine baktı. Allah’a hamd ü sena etti.

Çadırının bulunduğu yere bakınca da:

“Ey Cabir! İşte, bizim konaklayacağımız orasıdır ki, Kureyşîler orada bizim aleyhimizde, küfür üzerinde antlaşmışlardı!” buyurdu.[4644]

Gerçekten de, Benî Kinanelerin Mina’da, Hayf Muhassab diye anılan yurdunda, vaktiyle, Kureyşîlerle Kinane oğulları; Hâşim oğulları ile

Muttalib oğulları aleyhinde ve onlarla kız alıp vermemek, alışveriş etmemek üzere aralarında antlaşma yapmışlardı.

Bu boykot, Peygamberimiz Aleyhisselâmı kendilerine boyun eğdirinceye kadar sürecekti![4645]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hâşim ve Muttalib oğullarıyla birlikte, Şı'b-ı Ebu Talib'de üç yıl muhasara altında tutulmuştu.[4646]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke'nin yukarısına gelince, orada konakladı.[4647]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke'ye gelirken yukarı tarafından girer, Mekke'den çıkarken de aşağı tarafından çıkardı.[4648]

Mekke'nin yukarı tarafı, İbrahim Aleyhisselâmın Mekke Hareminde zürriyeti için dua ettiği ve duasının kabul olunduğu, insanları hacca çağırdığı yerdi. Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke'ye gireceği zaman, yukarı tarafından girmeyi severdi.[4649]

Peygamberimiz Aleyhisselâma, Hacun'da, deriden bir çadır kurulmuştu.[4650] Peygamberimiz Aleyhisselâm, yanında zevceleri Hz. Ümmü Seleme ve Hz. Meymûne olduğu halde Hacun'a geldi.[4651] Çadırına girdi.[4652]

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Şı'b-ı Ebu Talib'deki[4653] evine inmeyecek misin?" diye sorulmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Akîl bize bir ev bark mı bıraktı ki!" buyurmuştu.[4654]

Akîl b. Ebu Talib; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke'deki evi ile kendisinin erkek ve kızkardeşlerinin ve Hâşim oğullarından hicret edenlerin hepsinin evlerini, hicret ettikleri zaman satmıştı.[4655]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke'de iki evi vardı. Birisi, içinde doğduğu Şı'b-ı Benî Ali'de bulunan ve annesi Hz. Âmine'den kalan evdi.

Diğeri de, zevcesi Hz. Hatice'nin Safâ ile Merve arasında, Attar çarşısının arkasındaki evi idi.

Akîl b. Ebu Talib, Peygamberimiz Aleyhisselâmın Medine’ye hicretinden sonra, bu iki eve elkoymuştu.[4656]

Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Öyleyse, evinin dışında, Mekke evlerinden birine in!” denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm bundan da çekindi ve:

“Ben evlere girmeyeceğim!” buyurdu.[4657]

Abdullah b. Hatal’ın Suçu ve Öldürülüşü

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına bir adam gelip:

“Yâ Rasûlallah! Şu İbn Hatal adındaki kişi, Kâbe’nin örtüsüne yapışmış, sığınmış!” dedi.[4658]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öldürünüz onu![4659] Nerede bulursanız bulunuz, öldürünüz!” buyurdu.[4660]

İbn Hatal, Kâbe’nin örtüsü altına sığınmış olarak bulunsalar bile öldürülmeleri emir ve kanları heder edilen kişiler arasında idi.[4661]

Devlet başkanınca kanı heder edilip öldürülen kimse için, ne kısas, ne de diyet gerekir.[4662]

İbn Hatal, Benî Teym b. Edrem b. Galiblerdendi.[4663]

Kendisi, Müslüman olmuş,[4664] Medine’ye hicret etmişti.[4665]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu zekât ve sadaka tahsildarlığı vazifesine tayin etmişti.[4666]

İbn Hatal’ın hizmetini gören Müslüman bir kölesi vardı.[4667] Huzâalardandı.[4668] Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu köleyi de yanına katarak, İbn Hatal’ı tahsilata göndermişti.[4669]

Köle, İbn Hatal’ın hizmetini görüyor, yemeğini yapıyordu.[4670]

Bunlar, bir konak yerinde konakladılar.

İbn Hatal; kendisi için erkek bir davar kesip yemek yapmasını köleye emretti.[4671]

Öğle vakti,[4672] yatıp uyudu.

Uyandığı zaman, kölenin kendisi için yemek yapmadığını gördü.[4673] Köle de uyuyakalmıştı.

İbn Hatal, köleye son derecede kızdı.[4674] Üzerine atılıp,[4675] onu döve döve[4676] öldürdü.[4677] Öldürdüğü zaman, kendi kendine:

“Vallahi, Muhammed’in yanına varırsam, bu suçumdan dolayı beni öldürür!” dedi.[4678] İrtidad etti. İslâmiyetten, müşrikliğe döndü.[4679]

Topladığı zekât ve sadaka mallarını da sürerek Mekke’ye kaçtı.[4680]

Mekkeli müşrikler, İbn Hatal’a:

“Seni bizim yanımıza geri çeviren nedir?” diye sordukları zaman,[4681] İbn Hatal:

“Sizin dininizden daha iyisini bulamadım!” dedi,[4682] müşrik olarak kalmakta devam etti.[4683]

İbn Hatal tepeden tırnağa kadar silahlanmış, uzun kuyruklu bir at üzerinde ve mızrağı elinde olduğu halde Mekke’nin yukarısından çıkıp gelirken, Saîd b. Âs’ın kızları, başörtülerini süvari atlarının yüzlerine sürdüklerini ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’ye girdiğini İbn Hatal’a haber verdiler.

İbn Hatal, onlara:

“Fakat, vallahi, göreceksiniz ki, vücutlar kılıç darbelerinden su tutmayan tulumların ağızlarına benzemedikçe, onlar Mekke’ye giremeyeceklerdir!” demiş ve Handeme’ye kadar çıkıp gitmişti.

Orada İslâm süvarilerini ve çarpışmalarını görünce içine korku düşmüş, titremeye başlamış, Kâbe’ye kadar gidip atından inerek silahlarını çıkarmış, Kâbe’nin örtüleri arasına girmişti.

Benî Ka’blardan birisi, İbn Hatal’ın zırhını, zırh altına giydiği gömleğini, miğferini, tulgasını, kılıcını aldı, atına da binip Hacun’a, Peygamberimiz

Aleyhisselâmın yanına geldi.[4684]

İbn Hatal'ı, Ebu Berzetü'l-Eslemî ile Saîd b. Hureysü'l-Mahzûmî'nin elbirliğiyle öldürdüklerinin bildirildiği gibi,[4685] yalnız Ebu Berze'nin öldürdüğü de bildirilmiş;[4686] Ebu Berzetü'l-Eslemî ise, onu kendisinin öldürdüğünü açıklamış:[4687]

"İbn Hatal'ı Kâbe'nin örtüsüne asılmış olduğu halde çıkarıp, Rükünle Makam arasında boynunu vurdum!" demiştir.[4688]

Kanları heder edilip öldürülmeleri emredilenler arasında, İbn Hatal'ın şarkıcı iki kadın kölesi de bulunuyordu.

Bunlardan birinin adı Fertana[4689] veya Kureyna, diğerinin adı Kuraybe veya Ernebe, Erneb idi.[4690]

İbn Hatal içki içer, Peygamberimiz Aleyhisselâmı hicv ve tahkir eden şiirler söyler, onları bunlara okutturdu.

Kureyş müşrikleri de, İbn Hatal'ın ve bu şarkıcı kadınların yanlarına gelirler, içki içerler; İbn Hatal'ın söylediği hiciv şiirleri okutulur, dinlenirdi.[4691]

Bu şarkıcı kadınların işleri güçleri, Peygamberimiz Aleyhisselâm aleyhinde söylenilen hiciv şiirlerini okumaktı.[4692]

Fetih günü, bunlardan birisi, yani Erneb yakalanıp öldürüldü.[4693]

Diğeri ise kaçtı. Sonradan eman dileyip Peygamberimiz Aleyhisselâm tarafından eman verilinceye kadar görünmedi.[4694]

Eman verilince, Fertana, kılık kıyafet değiştirerek gelip Müslüman oldu.[4695]

Hâris b. Tulaytıla'nın Öldürülüşü

Benî Huzâalardan Hâris b. Tulaytıla da, kanı heder edilip öldürülmesi emrolunanlar arasında idi.[4696]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Mekke'de İslâmiyeti yayarken, Hâris b. Tulaytıla, Peygamberimiz Aleyhisselâma ezâ, istihza ve tekzipte en ileri

giden ve haklarında:

"Şimdi, sen ne ile emrolunuyorsan, kafalarını çatlatırcasına, apaçık bildir! Müşriklere aldırış etme! Allah'ın yanında başka bir ilah daha tanıyan o alaycılara muhakkak ki Biz yeteriz! Onlar yakında uğrayacakları âkıbetleri öğreneceklerdir! (Hicr: 94-96) mealli âyetler inen azılı müşriklerdendi.[4697] Kendisi, Fetih günü Hz. Ali tarafından öldürülmüştür.[4698]

Huveyris b. Nukayz'ın Öldürülüşü

Kanı heder edilip öldürülen müşriklerden birisi de, Huveyris b. Nukayz b. Vehb b. Kusayy idi.

Kendisi, Mekke'de Peygamberimiz Aleyhisselâma işkence yapan müşriklerdendi.[4699]

Huveyris'in sözleri, Peygamberimiz Aleyhisselâmın çok ağırına giderdi.[4700]

Peygamberimiz Aleyhisselâm aleyhinde söylenmiş olan hiciv şiirlerini okur dururdu.[4701]

Hz. Abbas Peygamberimiz Aleyhisselâmın kızları Hz. Fâtıma ile Ümmü Külsûm'u Mekke'den Medine'ye yollarken, Huveyris onları vurup yere düşürmüştü.[4702]

Huveyris Mekke'nin fethi gününde evine kapanmış, kapısını kilitlemişti.

Hz. Ali varıp sorduğu zaman:

"O çöldedir!" denildi.

Kendisinin aranmakta olduğu da haber verildi.

Hz. Ali Huveyris'in kapısından uzaklaşınca[4703] Huveyris evinden çıkıp başka bir eve kaçmak isterken, Hz. Ali arkasından yetişti ve onu vurup öldürdü.[4704]

Mıkyes b. Subâbe'nin Öldürülüşü

Kanı heder edilip öldürülmesi emrolunan müşriklerden birisi de, Mıkyes b. Subâbe idi.[4705] Mıkyes'in kardeşi Hâşim b. Subâbe, Müslüman olup

Müreysi’ gazasına katılmıştı.[4706]

Amr b. Avf oğullarından Ubâde b. Sâmit’in âilesinden Evs b. Sabit, onu müşrik sanarak yanlışlıkla vurup öldürmüştü.[4707]

Mıkyes b. Subâbe, Medine’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip Müslüman olmuş ve kardeşinin diyetini istemişti.

Diyet kendisine ödendikten sonra, kardeşini yanlışlıkla öldürmüş bulunan Müslümanı öldürerek müşrikliğe dönmüş ve Mekke’ye kaçmıştı.[4708]

Müşrikler, ona:

“Sen Muhammed’e tâbi olmuştun. Seni bize geri çeviren nedir?” diye sordukları zaman, Mıkyes, iki putun yanına gidip başını kazıtmış ve:

“Ben sizin dininizden daha iyi, daha eski bir din bulamadım!” demiş, sonra da, neler yaptığını, kardeşini yanlışlıkla öldüren Müslümanı nasıl öldürdüğünü Kureyş müşriklerine övünerek haber vermişti.[4709]

Fetih günü Mekkeli müşrikler bozguna uğradıkları zaman, Mıkyes b. Subâbe bazı arkadaşlarıyla birlikte bir yerde gizlice oturup içki içmekte idi.[4710]

Nümeyle b. Abdullah el-Kinânî onun yerini öğrendi, gidip kendisini dışarı çağırdı. Dışarı çıkınca, kılıçla vurup onu öldürdü.[4711]

Nümeyle, Mıkyes b. Subâbe’nin amcasının oğlu idi.[4712]

Safvan b. Ümeyye’nin Cidde’ye Kaçışı

Safvan b. Ümeyye; kanlarının dökülmesi helâl sayılan müşriklerden ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın azılı düşmanlarındandı.[4713]

Hudeybiye muahedesinin hükmünü çiğneyerek yüzlerini örtüp Benî Bekrlerle birlikte Huzâaları uyurlarken kılıçtan geçiren Kureyşliler arasında idi.[4714]

Mekkelileri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya ayaklandırıp Handeme’de Halid b. Velid’e karşı koyan üç Kureyşliden biri idi.[4715]

Savunma birlikleri Halid b. Velid tarafından bozguna uğratılınca,[4716] Safvan b. Ümeyye, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan korkarak Cidde'ye kaçmıştı.[4717] Oradan gemiye binip Yemen'e gidecekti.[4718]

İkrime b. Ebu Cehil'in Yemen'e Kaçışı

İkrime b. Ebu Cehil de, kanlarının dökülmesi helâl sayılan müşriklerdendi.[4719]

İkrime ve babası Ebu Cehil, Peygamberimiz Aleyhisselâmın en katı ve azılı düşmanı idi.[4720]

İkrime, Peygamberimiz Aleyhisselâma işkencede, düşmanlıkta ve ona karşı açılan kavgaları malî gücü ile desteklemekte babasına benzerdi.[4721]

Kendisi, müşriklerin ünlü süvarilerindendi.[4722]

Mekkelileri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya ayaklandırıp Handeme'de Halid b. Velid kuvvetlerine karşı koyan üç Kureyşîden birisiydi.[4723]

Hudeybiye muahedesi hükmünü çiğneyerek yüzlerini örtüp Benî Bekrlerle birlikte Huzâaları uyurlarken kılıçtan geçiren Kureyş müşrikleri arasındaydı.[4724]

Müşriklerin savunma birlikleri Halid b. Velid tarafından bozguna uğratılınca,[4725] İkrime b. Ebu Cehil de, öldürüleceğinden korkarak Yemen'e kaçtı.[4726]

Hebbar b. Esved'in Kaçıp İzini Kaybedişi

Kanının dökülmesi helâl sayılan müşriklerden Hebbar b. Esved b. Muttalib,[4727] Mekke'de Müslümanlara en ağır işkenceleri yapardı.[4728]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın kızı Hz. Zeyneb'i Medine'ye hicreti sırasında Zî Tuvâ'da yakalamış, hevdeç içinde mızrakla vurarak devesinden kayanın üzerine düşürmüş, karnındaki çocuğunun düşmesine sebep

olmuştu.[4729] Hz. Zeyneb hastalanmış, vefatına kadar hastalıktan kurtulamamıştı.[4730]

Mekke fethedilince Hebbar kaçmış, ele geçirilememiştir.[4731]

Abdullah b. Zibârâ İle Hübeyre b. Ebi Vehb'in Necran'a Kaçmaları

Abdullah b. Zibârâ da öldürülmesi emredilen müşrikler arasında idi[4732] ve halkın Peygamberimiz Aleyhisselâma ve ashabına dili ile ve eli ile en sert ve katı davrananı idi.[4733]

Müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya kışkırtır dururdu.[4734]

Peygamberimiz Aleyhisselâm aleyhinde söylediği hiciv şiirleri müşriklerce üstün tutulan güçlü bir şairdi.

Fetih günü, Ümmü Hani'nin kocası Hübeyre b. Ebi Vehb el-Mahzûmî ile birlikte Necran'a kaçmışlardır.[4735]

Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'in Öldürülmek İçin Aranılışı

Kâbe'nin örtüsü altında bile bulunsa öldürülmesi emredilen[4736] ve kanının dökülmesi helâl sayılan[4737] Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh, Müslümandı.[4738]

Mekke'nin fethinden önce, Medine'ye hicret etmişti.[4739]

Peygamberimiz Aleyhisselâma inen vahiyleri yazanlar arasında idi.[4740]

Abdullah b. Sa'd; Peygamberimiz Aleyhisselâma inen vahyi yazdığı sırada:

'El-Kâfirîn' yerine 'ez-zâlimîn,' 'Azîzün Hakîmün' yerine 'Alîmün Hakîmün' diye yazmış[4741] ve:

"Ben de Muhammed'in söylediği gibi söyleyebilirim![4742]

Muhammed'e gelen şeyin benzeri bana da geliyor![4743]

Muhammed peygamberse ve kendisine vahyolunuyorsa, ben de peygamberim! Bana da vahyolunuyor![4744]

Allah ona Kur'ân indiriyorsa, ben de, Allah'ın indirdiğinin benzerini indirebilirim!

Muhammed 'Semîan Alîmen' dedi. Ben de 'Alîmen Hakîmen' dedim!" demeye başladı.[4745]

Yaptığı bu ve benzeri sinsice yaygara ve hainliklerin yayılacağını, Medine'de daha fazla kalamayacağını anlayan Abdullah b. Sa'd,[4746] Müslümanlıktan müşrikliğe, küfre dönerek Mekke'ye kaçtı.[4747]

Kureyş müşriklerine:

"Kendisi bana Kur'ân'ı yazdırırken 'Azîzün Hakîmün' derdi. Ben:

'Yoksa 'Alîmün Hakîmün' mü?' diye sorardım.

'Evet! Hepsi de doğrudur' derdi.

Sizin dininiz, onun dininden daha iyidir!" dedi.[4748]

Abdullah b. Sa'd, bu iddialarında samimî olsaydı; Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kurrâ ashabından Übeyy b. Ka'b'a Kur'ân-ı Kerîm'in yedi lehçeye kadar okunmasına melek tarafından müsaade edildiğini bildirdikten sonra, "'Gafûren Rahîmen' desen de olur, 'Semîan Alîmen' desen de olur!" buyurduğunu;[4749] Kur'ân-ı Kerîm'in Kendisine bütün kâinatın hamd ettiği yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan Allah tarafından indirildiği gerçeğini; ve ona hiçbir bâtılın, ne önünden, ne ardından yaklaşamayacağı,[4750] hatta Peygamberimiz Aleyhisselâmın bile ona kendiliğinden bir şey karıştıramayacağı, böyle bir şeye teşebbüs edecek olsa bir anda kalb damarının koparılarak helâk edileceği hakkındaki ilahî teminatı[4751] gözönünde tutsaydı, şeytana uyup bu vartaya düşmezdi!

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mescid-i Haram'a Gelişi ve Kâbe'yi Tavaf Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, çadırında yıkandıktan ve halk da sükûnet bulup yatıştıktan sonra, devesi Kasvâ'yı çadırının kapısına getirterek onun

üzerine bindi.[4752]

Üsâme b. Zeyd'i yine terkisine aldı.[4753]

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselâmın sağ yanında bulunuyor ve Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuşuyordu.[4754]

Muhacirlerle Ensar, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önünü, arkasını ve çevresini sarmışlardı.[4755] Bu şekilde ilerlemeye başladılar.

Ebtah'ta, Ebu Uhayha'nın evinin hizasında, Ebu Uhayha'nın kızlarına rastladılar. Kızlar, başörtülerini çıkarıp, onlarla süvari atlarının yüzlerindeki tozları siliyorlardı![4756]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onları görünce, Hz. Ebu Bekir'e bakıp gülümsedi.[4757] Hassân b. Sabit'in Kureyş şairlerinden Ebu Süfyan b. Hâris'e karşı söylediği ve bir gün İslâm süvarilerinin doludizgin Mekke'ye gireceklerini dile getiren şiirindeki;[4758] kadınların başlarındaki başörtülerini çıkarıp onlarla atların yüzlerindeki tozları sileceklerini anlatan beytini hatırladı[4759] ve Hz. Ebu Bekir'e:

"Hassân b. Sabit nasıl söylemiş, ne demişti?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir de, Peygamberimiz Aleyhisselâma o beyti okudu.[4760]

Nihayet, Müslümanlarla birlikte Kâbe'ye gelip kavuştular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, devesinin üzerinde, Hacerü'l-Esved rüknüne kadar vardı.

Elinde bulunan ucu eğri değnekle işaret ederek Hacerü'l-Esved'i istilam etti ve tekbir getirdi.

Müslümanlar da, hep birlikte tekbir getirmeye başladılar.

Mekke tekbir sesleriyle sarsıldı!

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Susunuz!" diye işaret etti.

O sırada, müşrikler dağların başlarına çıkmış, bakıyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kasvâ'nın üzerinde bulunduğu ve Muhammed b. Mesleme de Kasvâ'nın yularından tutmuş olduğu halde,

Kâbe’yi tavafa başladı.[4761]

Tavafın yedi devresini yaptı.

Her devrede, Hacerü’l-Esved rüknüne geldikçe, elindeki değnekle işaret ederek onu istilam etti.[4762]

Tavafın yedinci devresini yapıp tavafı tamamlayınca, Kasvâ’dan indi.

Ma’mer b. Abdullah b. Nadle, gelip Kasvâ’yı dışarı çıkardı.

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Makam-ı İbrahim’e vardı. Orada iki rekat tavaf namazı kılıp Zemzem kuyusuna geldi[4763] ve:

“Eğer bana uyulmayacak ve Abdulmuttalib oğullarının Zemzem suyunu çekme hizmetine üşüşülüp kendileri bu hizmetten alıkonulmuş olmayacak olsaydı, Zemzem kuyusundan bir kova da kendim çekerdim!” buyurdu.[4764]

Hz. Abbas, Zemzem kuyusundan bir kova çekti, Peygamberimiz Aleyhisselâm ondan içti.

Bunu Ebu Süfyan’ın (b. Hâris) çektiği de rivayet edilir.[4765]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, o kovadan içtiği gibi, abdest de aldı.

Abdest alırken, Müslümanlar üşüşüp dökülen abdest suyunu yüzlerine sürüyorlar, yere bir damla bile düşürmüyorlardı.

Müşrikler, bunu görünce:

“Biz hiçbir zaman böyle bir hükümdar ne gördük, ne de işittik!” dediler, şaşıp kaldılar.[4766]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bundan sonra, Safâ tepeceğine gidip Kâbe’yi görünceye kadar onun üzerine çıktı. Ellerini kaldırdı. Allah’a hamd ü sena ve istediği dualarla dua etmeye başladı.[4767]

Fadâle’nin Kötü Niyetini Değiştiren ve İmanını Pekiştiren Bir Hadise

Peygamberimiz Aleyhisselâm Kâbe’yi tavaf ederken Fadâle b. Umeyr b. Mülevvah el-Leysî öldürmek maksadıyla Peygamberimiz Aleyhisselâma yaklaşınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm ona doğru vardı ve:

“Sen Fadâle misin?” diye sordu.

Fadâle:

“Evet! Fadâle’yim yâ Rasûlallah!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen içinden ne geçiriyordun?” diye sordu.

Fadâle:

“Hiçbir şey düşünmüyordum! Allah’ı zikirle meşgul oluyordum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, güldü ve:

“Allah’tan af ve yarlıganmak dile!” buyurdu.

Sonra, elini onun göğsüne koyunca, kalbi yatıştı, imanı berkişti.

Fadâle:

“Vallahi, göğsümden elini kaldırdığı zaman, Allah’ın yarattıklarından, bana ondan daha sevgili olan bir şey yoktu!” demiştir.[4768]

Ebu Süfyan b. Harb’in İçinden Geçirdiği Bir Kuruntudan Dolayı Uyarılışı

Ebu Süfyan b. Harb Mescid-i Haram’da oturuyorken, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önde, Müslümanların da arkasından Peygamberimiz Aleyhisselâmın izince yürüdüklerini görünce:

“Muhammed için askerler toplasam mı, şu adamla yine çarpışmaya dönsem mi, ne yapsam ki?!” diye içinden kurmaya başlamıştı.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm gelip onun başucuna dikildi ve iki küreği arasına eliyle vurarak:

“Allah o zaman da yine seni hor, hakîr kılar!” buyurdu.

Ebu Süfyan, başını kaldırıp, başucuna Peygamberimiz Aleyhisselâmın dikildiğini görünce:

“Şu ana kadar, senin gerçekten peygamber olduğuna kanaat getirememiştim.

İçimden geçirdiğim kuruntulardan dolayı Allah’a tevbe ediyor, O’ndan yarlıganmak diliyorum!” dedi.[4769]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kâbe'nin Anahtarını Getirtmesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturdu. Mücahidler de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın çevresinde oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kâbe'nin anahtarını getirmesi için, Bilal-i Habeşî'yi Osman b. Talha'ya gönderdi.

Bilal-i Habeşî, Osman'a gidip:

"Resûlullah Aleyhisselâm Kâbe'nin anahtarını getirmeni sana emrediyor" dedi.

Osman b. Talha, "Olur!" diyerek, anası Sülâfe binti Sa'd'ın yanına gitti.

Bilal-i Habeşî, dönüp onun "Olur!" dediğini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi ve oradaki mücahidlerin yanına oturdu.

Osman b. Talha, anasına -ki, o zaman anahtar onun yanında bulunuyordu-

"Ey anacığım! Anahtarı bana ver! Resûlullah Aleyhisselâm bana adam gönderdi ve onu kendisine getirmemi emretti" dedi.

Sülâfe:

"Kavminin şereflendiği, övündüğü bir şeyi götürüp elinle teslim etmenden Allah'a sığınırım![4770] O, bu anahtarı sizden alınca, hiçbir zaman size vermeyecektir!" dedi.[4771]

Osman b. Talha:

"Vallahi, ya onu bana verirsin, ya da başka biri gelip onu senden zorla alır!" dedi.

Bunun üzerine Sülâfe, anahtarı belindeki uçkurunun içine sokup:

"Hangi adam buraya elini sokacak, onu alabilecek?![4772]

Hayır! Lât ve Uzzâ'ya andolsun ki; anahtarı ona hiçbir zaman vermeyeceğim!" dedi.

Osman b. Talha:

"Eğer sen bana emrolunan şeyi yapmaz, anahtarı vermezsen, ben de, kardeşim de öldürülürüm!" dedi.[4773]

Onların böylece konuştukları sırada, dışarıdan Hz. Ebu Bekir’le Hz. Ömer’in sesi duyuldu.

Osman b. Talha’nın geciktiğini görünce, Hz. Ömer:

“Ey Osman! Yanıma çık!” diyerek seslendi.

Bunun üzerine, Osman’ın anası:

“Ey oğulcuğum! Al anahtarı! Çünkü, onu benden senin alman, Teym oğullarından Ebu Bekir’in ve Adiyy oğullarından Ömer’in almasından daha iyi gelir!” dedi.[4774]

Osman b. Talha’nın gelmesi gecikince, Peygamberimiz Aleyhisselâm ayağa kalkıp beklemeye ve sıkıntısından terlemeye başladı ve: “Osman’ın anasının, ‘O sizden bu anahtarı alınca, artık hiçbir zaman onu size vermeyecektir!’ dediğini sanıyorum” buyurdu.[4775]

Osman b. Talha anahtarı anasından alıp Peygamberimiz Aleyhisselâma getirdi.[4776]

Onu uzatırken, Hz. Abbas ayağa kalktı ve:

“Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun! Bunu, benim üzerimde, sikâye hizmetiyle birleştir!” deyince, Osman b. Talha elini geri çekti.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Osman! Anahtarı bana getir, ver!” buyurdu.

Osman b. Talha:

“Bunu sana Allah emaneti olarak veriyorum!” dedi.[4777]

Kâbe Çevresindeki Putların Yıktırılışı

Kâbe’nin çevresinde, tapılmak üzere dikilmiş, kurşunla berkitilmiş[4778] 360 put bulunuyordu.[4779]

Bunlar, Arap kabilelerine ait olup, zaman zaman gelinir, ziyaret edilir, kendileri için kurbanlar kesilirdi.[4780]

Cebrail Aleyhisselâm, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Asânı eline alıp dokun onlara!” dedi.[4781]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, elindeki asa ile putlara birer birer dokunuyor ve:

“Hak geldi, bâtıl yok olup gitti![4782]

Hak geldi. Yok olan bâtıl, ne yoktan bir şey var edebilir, ne de yok olanı diriltebilir!” buyuruyordu.[4783]

Peygamberimiz Aleyhisselâm asâ ile dokundukça, putlar yüzlerinin ve arkalarının üzerlerine düşüyorlardı![4784]

Onlardan; Peygamberimiz Aleyhisselâmın yüzüne işaret ettiği put kafasının üzerine, kafasına dokunduğu da yüzünün üzerine yıkılıyordu!

Dokunulup da yere yıkılmadık put kalmadı.[4785]

Bilal-i Habeşî’nin Kâbe Üzerinde Ezan Okumasından Müşriklerin Tedirgin Olmaları

Peygamberimiz Aleyhisselâm; öğle vakti girince, Kâbe’nin üzerine çıkıp ezan okumasını, Bilal-i Habeşî’ye emretti.

Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden birçokları, öldürülmelerinden korkarak dağların başlarına kaçmışlar ve gizlenmişlerdi.

Onlardan, eman dileyen bazılarına da eman verilmiş bulunuyordu.[4786]

Ezan okunduğu sırada, Ebu Süfyan b. Harb, Attâb b. Esîd, Hâris b. Hişam ve daha başkaları, Kâbe’nin yanında oturuyorlardı.[4787]

Bilal-i Habeşî sesini olanca gücüyle yükselterek ezan okumaya başladı.[4788]

Kureyşlilerden bazıları:

“Ey Allah’ın kulları! Kâbe’nin üzerinde ezan okumak, bu kara köleye mi düştü?!” dediler.

Bazısı da, Allah’ın ona gazab edeceğini ve bu işi değiştireceğini söylediler.[4789]

“Eşhedü enne Muhammederresûlullah=Şehâdet ederim ki, Muhammed Allah’ın resûlüdür!” şehadeti üzerine, Ebu Cehil’in kızı Cüveyriyye:

“Hayatıma yemin ederim ki; senin adın, sanın yükseldi!

Namazı kılarız, amma, vallahi, sevdiklerimizi öldürenleri hiçbir zaman sevmeyeceğiz![4790] Muhammed'e gelen peygamberlik, babama da gelmişti!

Fakat, o bunu reddetmiş, kavmine aykırı davranmak istememişti!" dedi.[4791]

Halid b. Esîd:

"Kim bu seslenen?" diye sordu.

"Bilal b. Rebah!" dediler.

Halid b. Esîd:

"Ebu Bekir'in Habeşli kölesi mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Halid b. Esîd:

"Nerede sesleniyor?" diye sordu.

"Kâbe'nin üzerinde!" dediler.

Halid b. Esîd:

"Onu Kâbe'nin üzerine Ebu Talha oğulları mı çıkardı?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Halid b. Esîd:

"O neler söylüyor?" diye sordu.

"'Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resûlullah=Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Yine şehadet ederim ki; Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür!' diyor" dediler.[4792]

Halid b. Esîd:

"Allah'a şükürler olsun ki; babam Üseyd'i [Esîd'i] öldürdü de, ona bu günü göstermemek, şu hoşlanmayacağı sesi işittirmemek lutfunda bulundu!" dedi.[4793]

Esîd, Mekke'nin fethinden bir gün önce ölmüştü.[4794]

Hâris b. Hişam:

“Vallahi, onun gerçekten peygamber olduğunu bilseydim, muhakkak, kendisine tâbi olurdum!” dedi.[4795]

Haris b. Hişam’a:

“Muhammed’in putları adamlara nasıl kırdırdığını ve şu kara köleyi Kâbe’nin üzerinde nasıl bağırttığını görmüyor musun?” denildiği zaman da:

“Eğer Allah böyle olmasını istemeseydi, elbette onu değiştirirdi!” dedi.[4796]

Hakem b. Ebi’l-Âs:

“Vallahi, bu, büyük bir hadisedir: Benî Cumahların kölesi çıksın da, Ebu Talhalara ait Beytullah üzerinde anırsın!? Olur şey değil!” dedi.

Süheyl b. Amr:

“Eğer Allah buna gazaplanırsa, muhakkak, onu değiştirir![4797]

Eğer buna razı olursa, onu yerleştirir!” dedi.[4798]

Ebu Süfyan b. Harb ise:

“Ben bir şey söylemeyeceğim! Eğer bir şey söyleyecek olursam, şu kumlar, söylediğimi Muhammed’e haber verirler!” dedi.[4799]

Cebrail Aleyhisselâm, gelip, bunların söylediklerini Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verdi.[4800]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların yanına varıp üzerlerine dikildi[4801] ve:

“Ben sizin söylediklerinizi biliyorum.[4802]

Ey filan! Sen şöyle söyledin!

Ey filan! Sen şöyle söyledin!

Ey filan! Sen de şöyle söyledin!”[4803] buyurarak, onların söylediklerini kendilerine birer birer haber verdi.[4804]

Ebu Süfyan:

“Yâ Rasûlallah! İyi ki, ben bir şey söylemedim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümsedi.[4805]

Hâris b. Hişam ile Attâb b. Esîd:

“Biz şehadet ederiz ki; sen Allah’ın Resûlüsün!

Çünkü, vallahi, bu söylediklerimize, yanımızdakilerden başka hiç kimse vâkıf değildi!

Söylediklerimiz, sana her halde Allah tarafından haber verilmiştir!” dediler.[4806]

Yıkılan Putların Kırılacaklarının Kırılışı ve Yakılacaklarının Yakılışı

Peygamberimiz Aleyhisselâm; öğle namazını kıldıktan sonra, Kâbe çevresindeki bütün putların biraraya toplanarak yakılacak olanlarının yakılmasını, kırılacak olanların kırılmasını emretti, emri yerine getirildi.

Bu hususta söylenen bir şiirde:

“Sen Mekke’nin fethinde putları kırdıkları gün, Muhammed (aleyhisselâm)ı ve ordusunu bir görseydin, Allah’ın nurunun nasıl parıldadığını, şirkin, küfrün yüzünü karanlıkların nasıl bürüdüğünü görürdün!” denilmiştir.[4807]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ümmü Hani’nin Evinde Fetih Namazı Kılışı

Putların yıkılışı, kırılışı sırasında, Peygamberimiz Aleyhisselâmın saçı, sakalı çok tozlanmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, amcası Ebu Talib’in kızı Ümmü Hani’nin evine gitti. Orada, Hz. Fâtıma’nın getirdiği örtü ile siperlenerek yıkandı.[4808]

Ümmü Hani de; Peygamberimiz Aleyhisselâmın, Fetih günü olan Cuma günü evine gelip guslettikten sonra sekiz rekat namaz kıldığını bildirmiştir.[4809]

Bu namaz, fetih namazı idi.

Kumandanlar bir memleketi, bir kaleyi fethettikleri zaman, bu namazı kılarlardı.[4810]

Sa’d b. Ebi Vakkas da, Medâin’i fethettiği ve Kisrâ’nın eyvânına girdiği zaman, orada bu namazı kılmıştı.[4811]

Fetih namazı sekiz rekat olup, bunda ne selamla aralarını ayırma, ne imamla birlikte (cemaatla) kılma, ne de açıktan kıraat vardır.

Taberî’ye göre, bu namaz sünnettir.[4812]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın kıldığı sekiz rekattan ikisi, Mekke’nin fethine şükür içindi.

İkisi, kuşluk namazına başlangıçtı.

Dördü de, öteden beri kılageldiği kuşluk namazı idi.[4813]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Ümmü Hani’nin evine vardığı zaman, Ümmü Hani:

“Yâ Rasûlallah! Kocamdan, akrabam olan bazı kimseler, bana sığınmış bulunuyorlar.

Ali b. Ebu Talib ise, Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasına kulak asmayacağını söylemiştir.

Ali’nin bunların yerini öğrenip kendilerini öldüreceğinden korkuyorum.

Ümmü Hani’nin evine girenlere, sığınanlara, Allah’ın Kelamını dinleyip Resûlüne iman edinceye kadar eman verildiğini açıklasan?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ümmü Hani’nin eman verdiğine, biz de eman verdik!” buyurdu.

Sonra da, Ümmü Hani’ye:

“Senin yanında, yiyebileceğimiz bir şey var mı?” diye sordu.

Ümmü Hani:

“Yanımda kuru ekmek kırıntılarından başka bir şey yok! Onu da sana sunmaya utanırım!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onu getir, suyun içine ufala! Tuz da getir!” buyurdu ve:

“Biraz da katık var mı?” diye sordu.

Ümmü Hani:

“Yâ Rasûlallah! Yanımda sirkeden başka bir şey yok!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Getir onu!” buyurdu, yemeğinin üzerine döküp yedikten sonra, Yüce Allah’a şükretti.

Ümmü Hani’ye de:

“Ne güzel katıktır sirke!

Ey Ümmü Hani! Sirke bulunan ev yoksul olmaz!” buyurdu.[4814]

Mücahidlerin Fetih Gecesini Zikir ve İbadetle Geçirmeleri

Mücahidler, Mekke’yi fethettikleri günün gecesinde, sabaha kadar tekbir, tehlil getirmekten, Kâbe’yi tavaftan geri durmadılar.

Bunu gören Ebu Süfyan, karısı Hind’e:

“Sen bunun Allah’tan olduğu kanaatinde misin?” diye sordu.

Hind:

“Evet! Bu, Allah tarafından olan bir iştir!” dedi.

Ertesi günü, sabaha çıkınca, Ebu Süfyan erkenden Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Sen Hind’e, ‘Bunun Allah’tan olduğu kanaatinde misin?’ diye sordun. O da, ‘Evet! Bu, Allah tarafından olan bir iştir!’ dedi” buyurdu.

Ebu Süfyan:

“Şehadet ederim ki; Sen Allah’ın Resûlüsün!

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a andolsun ki; bu sözümü Allah ile, Hind’den başka, insanlardan hiçbir kimse işitmemiştir!” dedi.[4815]

Kâbe’nin İçindekiler ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın Kâbe’ye Girişi

Müşriklerin nazarında, putların en büyüğü olan Hübel putu,[4816] Kâbe’ye hediye edilen şeylerin konulduğu kuyunun başında dikili bulunuyordu.[4817]

Bu put, kırmızı akikten yapılmıştı ve insan şeklinde idi.

Sağ eli kırılmış olarak elde edilmiş olup, Kureyşîler ona altından bir el yaptırmışlardı.[4818]

Hübel; Benî Bekrlerin, Maliklerin, Milkânların, Kinanelerle Kureyşîlerin putu idi.[4819]

Seferden dönen bir kimse, Kâbe'yi tavaf edip Hübel'in yanında tıraş olduktan sonra ev halkının yanına varırdı.[4820]

Rivayete göre; Amr b. Luhayy, bazı işleri için Mekke'den çıkıp Şam'a gitmişti.

O zaman, Amalikaların oturduğu Belka' ülkesindeki Meâb'a uğradı. Amalikaların putlara taptıklarını görünce:

"Sizin taptığınızı gördüğüm bu putlara ne için tapıyorsunuz?" diye sordu.

Onlar da:

"Bu taptığımız putlardan yağmur dileriz, yağmura kavuşuruz.

Yardım dileriz, yardım olunuruz!" dediler.

Amr b. Luhayy:

"Arap ülkesine götürmek ve Arapları taptırmak için bu putlardan birini bana verir misiniz?" dedi.

Onlar da, ona Hübel putunu verdiler.

Amr b. Luhayy, Hübel'i Mekke'ye getirip dikti ve ona tapmalarını, tazimde bulunmalarını halka emretti.

Kader ve nasip oklarının çekim işi de, Hübel'in yanında, görevlisi tarafından yapılırdı.[4821]

Kureyş eşrafından Safvan b. Ümeyye, bu işe bakardı.[4822]

Kâbe'nin içinde, Hübel putundan başka, hurma ağacından yapılmış iki güvercin heykeli ile,[4823] İbrahim Aleyhisselâmın kestiği koçun iki boynuzu da bulunuyordu.[4824]

O zaman, Kâbe'nin altı direği vardı.[4825] Bunlar iki sıra halinde idi.[4826] Direkler yaldızla süslenmişti.

Kapıya doğru olan direkte Hz. Meryem'le kucağında İsa Aleyhisselâmın sureti;

Öteki direklerde de, peygamberlerin, meleklerin ve oklarla fal çeken ihtiyar bir adam şeklinde İbrahim Aleyhisselâmın sureti, bir koç veya bir

koç başı ile ağaçlar çizilmiş bulunuyordu.[4827]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kâbe anahtarcısı Osman b. Talha'dan anahtarı eline alıp Kâbe'yi açtı.[4828]

Kâbe'nin içinde putları;[4829] meleklerin ve meleklerden başkalarının,[4830] İbrahim Aleyhisselâmın,[4831] İsmail Aleyhisselâmın[4832] eliyle fal çeker bir şekilde tasvir edilmiş olduğunu görünce:[4833]

"Allah bunları yapanları kahretsin![4834]

Büyüğümüzü fal oku çeker bir halde tasvir etmişler!

İbrahim'in hal ve şanında fal okları çekmek yoktur![4835]

Vallahi, o puta tapanlar da bilirlerdi ki, bu iki peygamber hiçbir zaman fal okları çekmemişlerdir!" buyurdu ve:

"İbrahim, ne bir Yahudi, ne de bir Hıristiyandı. Fakat, o, Allah'ı bir tanıyan, dosdoğru bir Müslümandı. Müşriklerden değildi o!" (Âl-i İmran: 67) mealli âyeti okudu.[4836]

Kâbe'nin içindeki putları çıkarmasını[4837] ve suretleri gidermesini Hz. Ömer'e emretti.[4838]

Hz. Ömer, Kâbe'ye girip, silmedik suret, kırmadık heykel bırakmadı.

Ancak, İbrahim Aleyhisselâmın suretine dokunmadı.

İbrahim Aleyhisselâm, çok yaşlı ve fal oku çeker bir biçimde çizilmişti.[4839]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kâbe'nin içine girip İbrahim Aleyhisselâmın çizilmiş resminin çizilmediğini görünce:

"Ey Ömer! Ben sana, 'Hiçbir suret bırakmayacaksın! Hepsini silip yok edeceksin!' diye emir vermedim mi?!" buyurdu.[4840]

Hz. Ömer:

"O, İbrahim'in sureti idi!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Sil onu da!" buyurdu.[4841]

Hz. Ömer, Kâbe’de, bezle silip yok etmedik suret bırakmadı.[4842]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kâbe’nin kapısının üzerlerine kapatılmasını emretti; kapatıldı.

Kâbe’nin içinde, uzunca bir müddet kaldılar.[4843]

Kâbe’nin, Abdullah b. Zübeyr zamanında yıkılıp yaptırılmasından önceki durumuna göre;[4844] Peygamberimiz Aleyhisselâm Kâbe’nin altı direğinden ikisi sağında, biri solunda, üçü de arkasında kalacak[4845] ve Kâbe’nin kapısı arkasına gelecek şekilde, ön sıradaki iki direk arasında, yeşil mermerin bulunduğu[4846] yamacındaki duvarla aralarında üç zirâ kadar aralık kalan yerde durup[4847] iki rekat namaz kıldı.[4848]

Abdullah b. Ömer de, Kâbe’ye girince, Kâbe’nin kapısı arkasına gelmek üzere, yamacındaki duvara üç zirâ kalıncaya kadar ilerleyip, Bilal-i Habeşî’nin:

“Resûlullah Aleyhisselâm burada kıldı” diye gösterdiği yerde kılardı.[4849]

Kâbe’nin içine girmek ve iki rekat namaz kılmak, müstehabdır.[4850]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kâbe’nin içinde namaz kıldıktan,[4851] Kâbe’nin her köşesini dolaşarak tekbir getirdikten,[4852] tesbih ve dua ettikten,[4853] içeride uzunca bir müddet kaldıktan sonra, kapı açıldı.

Bilal-i Habeşî, kapının arkasında, ayakta durmakta idi.[4854]

İçeriye ilk dalan, Abdullah b. Ömer oldu. Bilal-i Habeşî’yi kapının arkasında bulup, ona Peygamberimiz Aleyhisselâmın nerede namaz kıldığını sordu, fakat kaç rekat kıldığını sormayı unuttu.

Bilal-i Habeşî, Peygamberimiz Aleyhisselâmın namaz kıldığı yeri ona haber verdi.[4855]

O sırada, Kureyşîler Mescid-i Haram’a dolmuşlar,[4856] Kâbe’nin çevresinde oturmuşlardı.[4857]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın ne yapacağını merakla bekliyorlardı.[4858]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Kâbe'nin kapısının eşiğinde ayakta duruyor,[4859] kapının sövelerine iki eliyle tutunuyordu.[4860]

Gün, fethin ikinci günü idi.[4861]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Birinci Fetih Hutbesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, üç kere tekbir getirdikten sonra:[4862]

"Hamd, Allah'a mahsustur.[4863] Allah'tan başka ilah yoktur. Yalnız O vardır. O'nun hiçbir eşi, ortağı yoktur![4864]

O, va'dini yerine getirdi. Kuluna yardım etti. Toplanan düşmanları, tek başına bozguna uğrattı!

İyi biliniz ki;[4865] Cahiliye çağına ait olup,[4866] övünme vesilesi edinilegelen her şey, kan, mal dâvâları... bunların hepsi, şu ayaklarımın altında kalmış, kaldırılmıştır!

Ancak, Beytullah perdedarlığı (hicâbe) hizmeti ile hacılara su dağıtma (sikâye) hizmeti, bunun dışındadır.[4867]

Eski kan dâvâları kaldırılmış olmakla birlikte, bundan sonra bir cinayet vuku bulacak olursa, bilesiniz ki:

Kamçı ve sopa ile yapılan ve yarı kasıtlı sayılan hata cinayetine ağır diyet ödenmesi gerekir ki, bu da, içlerinden kırkının karınlarında yavruları bulunmak şartıyla, yüz devedir.[4868]

Ey Kureyş cemaati![4869] Muhakkak ki, Allah, Cahiliye gururunu, Cahiliye atalarıyla (soy soplarıyla) övünüp büyüklenmeyi sizden kaldırmıştır!

Bütün insanlar[4870] Âdem'den,[4871] Âdem de topraktan yaratılmıştır.[4872]

İnsanlar iki kısım, iki sınıftır.

Bir kısmı mü'min ve müttakîdir; Allah katında değerli ve şereflidir.

Diğer kısmı ise azgındır, yaramazdır. Bunlar, Allah katında da değersiz ve şerefsizdir![4873]

Nitekim, Yüce Allah:[4874]

‘Ey insanlar! Gerçekten, Biz, sizi bir erkekle bir kadından yarattık.

Birbirinizle tanışasınız diye, sizi büyük büyük topluluklara, küçük küçük kabilelere ayırdık.

Şüphe yok ki, sizin Allah katında en değerliniz, en şerefliniz, Allah’tan en çok sakınanınızdır.

Allah her şeyi hakkıyla bilen, her şeyden haberdar olandır!’[4875] buyuruyor.

Ey Kureyş cemaati![4876] Ey Mekkeliler![4877] Ne dersiniz?[4878]

Şimdi, hakkınızda benim ne yapacağımı sanırsınız?” diye sordu.

Kureyşîler:

“Biz, senin hayır ve iyilik yapacağını sanır ve ‘Sen hayır yapacaksın!’ deriz.

Sen, kerem ve iyilik sahibi bir kardeş; kerem ve iyilik sahibi bir kardeş oğlusun![4879]

Gücün yetti, iyi davran!” dediler.[4880]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Benim halimle sizin haliniz, Yusuf (aleyhisselâm)ın kardeşlerine dediği gibi olacaktır.[4881]

Yusuf (aleyhisselâm)ın kardeşlerine dediği gibi, ben de:

‘Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur! Allah sizi yarlıgasın! O, Esirgeyicilerin En Esirgeyicisidir!’ [Yusuf: 92] diyorum.[4882] Gidiniz! Sizler, azad ve serbestsiniz!” buyurdu.[4883]

Yüce Allah o Kureyş müşriklerini eline düşürmüş, kendisine boyun eğdirmiş iken Peygamberimiz Aleyhisselâm böylece onları bağışlamış, azadlamış, serbest bırakmıştır.

Bunun içindir ki, Mekkelilere “Tulekâ=Azadlanmışlar” adı verilmiştir.[4884]

Mekke fethedilip Peygamberimiz Aleyhisselâm Kureyşîlerden Safvan b. Ümeyye’ye, Ebu Süfyan b. Harb’e, Hâris b. Hişam’a haber saldığı gün, Hz. Ömer, kendi kendine:

“Allah onlara hakim olma fırsatını bize vermiş bulunuyor. Onların yapmış oldukları kötülükleri anlatayım, başlarına kakayım!” demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onlara söylediklerini söyleyince, Hz. Ömer:

“Benden istemeyerek sâdır olan sözden pişmanlık duydum ve Resûlullah Aleyhisselâmdan utandım!” demiştir.[4885]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın İkinci Fetih Hutbesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yine Fethin ikinci günü,[4886] öğle namazından sonra,[4887] Kâbe’nin merdiveninde,[4888] arkası Kâbe’ye dayalı olarak[4889] Allah’a hamd ü senada bulunduktan sonra,[4890] halka şöyle hitab etti:

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, Allah, göklerle yeri, güneş ile ayı yarattığı gün, Mekke’yi de haram ve dokunulmaz kılmıştır![4891]

Burası, Allah’ın haram ve dokunulmaz kıldığı bir bölgedir.[4892]

Kıyamet gününe kadar da, haram ve dokunulmaz olarak kalacaktır![4893]

Mekke’yi haram ve dokunulmaz kılan, Allah’tır.

Onu insanlar Harem kılmamışlardır.[4894]

Mekke’nin ganimetlerinden hiçbir şey bize helâl olmamıştır.[4895]

Allah’a ve ahiret gününe inanan bir kimse için, Mekke Hareminde kan dökmek, ağaç kesmek helâl olmaz![4896]

Mekke’de kan dökmek benden önce hiçbir kimse için helâl olmadığı gibi, benden sonra da, hiçbir kimse için helâl olmayacaktır.

Bana da, ancak, gündüzün belli bir saatinde helâl kılınmıştır.[4897] Ki, bu da, Mekkelilerin ilahî gazabı haketmiş olmalarından ileri gelmiştir.[4898]

Şüphe yok ki, Fil’i Mekke’ye girmekten alıkoyan, tutan, Allah’tır.

Mekkeliler üzerine, Resûlullah ile mü’minler de, ancak bir kez salınmışlardır. İyi bilin ki; şu saatte Mekke benim için bile haramdır![4899]

Mekke’nin bugünkü haramlığı, dünkü haramlığı haline dönmüştür![4900]

Bu söylediklerimi, burada bulunanlar, burada bulunmayanlara ulaştırsın!

Şayet size biri çıkıp:

'Resûlullah burada çarpışma yapmıştı!' diyerek ruhsat yoluna kaçacak olursa, ona:

'Yüce Allah yalnız Resûlüne helâl kılmış, izin vermişti. Size helâl kılmamış, izin vermemiştir!' deyiniz![4901]

Mekke'nin av hayvanları ürkütülmez, kaçırılmaz!

Mekke'nin dikeni bile kesilmez!

Mekke'nin ağacına balta vurulmaz!

Yerdeki yitiği, uzanılıp alınmaz! Meğer ki, sahibini aramak için ola.

Mekke'nin yeşil otları biçilmez!"[4902] buyurdu.

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallah! 'Izhırdan başka!' buyur! Onu yasak dışında tut! Çünkü, o, evlerimiz ve kabirlerimiz için gereklidir" dedi.[4903]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, kısa bir müddet sustuktan sonra:[4904]

"Izhırdan başka![4905] Çünkü, onu biçmek helâldir.[4906]

Ey Huzâa cemaati! Siz de artık adam öldürmekten ellerinizi çekiniz! Ne yararı varsa, pek çok adam öldürülmüştür!

Üstelik, Hüzeyllerin adamını da siz öldürdünüz!

Vallahi, onun diyetini (siz ödemezseniz), ben ödeyeceğim![4907]

Şu bulunduğum yerdeki andan sonra, kim öldürülürse, öldürülenin ailesi için, iki şeyden birini seçmek vardır:

Ya öldürenin kısas olarak öldürülmesini,

Ya da öldürülenin diyetini (kan bedelini) ister![4908]

Hiç şüphesiz, insanların Allah'a karşı en saygısızı, en taşkını, Allah'ın Hareminde adam öldüren, yahut kendi katilinden başkasını öldüren, ya da Cahiliye çağındaki öcünü almak için adam öldürendir!" buyurdu.

O sırada, adamın birisi ayağa kalktı ve:

"Filan, benim oğlumdur. Onun anası ile yatıp kalkmıştım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hitabesine şöyle devam etti:

"İslâmiyette insanın babasından veya baba tarafından akrabasından başkasına intisap etmesi diye bir şey yoktur!

Cahiliye çağının kötü işleri silinip gitmiştir![4909]

Doğan çocuk, döşeğin sahibine aittir!

Zânîye, esleb vardır!" buyurdu.[4910]

"Esleb nedir?" diye sorulunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Mahrumluk demektir" buyurdu[4911] ve hitabesine şöyle devam etti:

"İddiasını isbatlamak için delil getirmek dâvâcıya, yemin de inkâr edene düşer.[4912]

Ey insanlar! Cahiliye çağında birtakım antlaşmalar yapılırdı. Cahiliye çağında yapılmış olan antlaşmalara riayet ediniz![4913]

İslâmiyet ona kuvvetten başka bir şey eklemez.[4914]

İslâmiyette ne Cahiliye antlaşması vardır, ne de fetihten sonra hicret![4915]

Fakat, cihad ve cihada niyet vardır.

Seferber edilmek istendiğiniz vakit, hemen seferber olunuz![4916]

İslâmiyette Cahiliye çağı antlaşması ihdas etmeyiniz![4917]

Müslüman Müslümanın kardeşidir. Bütün Müslümanlar kardeştirler.[4918]

Müslümanlar, kendilerinden olmayanlara (düşmanlara) karşı bir eldirler; elbirliğiyle, topluca hareket ederler.

Müslümanların kanları birbirine eşittir.

Zimmetlerini, onların en hafifleri, en uzaktakileri bile yerine getirmeye gayret ederler.[4919]

İyi biliniz ki; ne bir kâfir için bir mü'min ve Müslüman öldürülür, ne de onlardan taahhüt sahibi olanların taahhütlerinden dolayı, harbî olan kâfirler için öldürülürler.[4920]

Kâfirin diyeti, Müslüman diyetinin yarısıdır.

İyi biliniz ki; İslâmiyette değiş-tokuş yolu ile evlenme yoktur![4921]

Kadın ne halasının, ne de teyzesinin üzerine nikâhlanıp biraraya getirilebilir.[4922]

Kocasının izni olmadıkça onun malından bir şey vermesi, kadın için helâl, caiz değildir.[4923]

Kadın, yanında bir mahremi bulunmadıkça, üç günlük yola gidemez.[4924]

İyi bilesiniz ki; vâris için, vasiyyete gerek yoktur![4925]

Ayrı din sahipleri, birbirlerine vâris olamazlar.[4926]

Parmakların her birisinde diyet, onar onar devedir.

Kemiği görünen derin yaralardan her birisinde diyet, beşer beşer devedir.

Sabah namazından sonra, güneş doğuncaya kadar, namaz yoktur.[4927]

Zekât ve sadakaları teslim almak için, hayvanları bir yerden başka bir yere sürdürüp götürtmek yoktur.

Zekât ve sadakalar, ancak, mal sahiplerinin yurtlarında teslim alınacaktır.[4928]

Sizi iki günün orucundan nehyederim: Biri Kurban Bayramı günü, diğeri de Ramazan Bayramı günü orucudur.

Sizi iki biçim giyimden de men ederim: Hiçbiriniz, ne ud, edeb yerleri açıkta kalacak biçimde sırt ve baldırlarını sarık ve benzeri bir bez parçasıyla sarsın, sarınsın! Ne de, iki yanı kaldırılıp omuzlara atılınca ud, edeb yerleri açılacak biçimde bir atkıya bürünsün!

Ben size ancak anlayacağınız, tutacağınız yolu gösterdim!” buyurdu.[4929]

Yemen halkından Ebu Şah adında bir zât kalkıp:

“Yâ Rasûlallah! Bunları, benim için, yazınız!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına:

“Onun için, yazınız!” buyurdu.[4930]

“Ebu Şah için yazdıkları nelerdi?” diye sorulunca, Evzâî:

“Onun için, dinlemiş olduğu hutbe yazıldı” demiştir.[4931]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Hicâbe ve Sikâye Hizmetlerini Eski Görevlilerine Vermesi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hutbesini bitirdikten sonra, Mescid-i Haram'ın bir köşesine varıp oturdu. Kâbe'nin anahtarını elinde tutuyordu.[4932]

Hicâbe (Kâbe'nin kayyımlığı) hizmetini Osman b. Talha'dan, sikâye (hacılara su dağıtıcılığı) hizmetini de Hz. Abbas'tan geri almış bulunuyordu.[4933]

Hz. Abbas, Peygamberimiz Aleyhisselâma elini uzatarak:

"Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun!

Hicâbe ile sikâye vazifelerini bizim üzerimizde birleştir!" dedi.[4934]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben size halkın Beytullah'a göndereceği örtü gibi şeylerden geçiminizi sağlayacağınız şeyi değil, hacıların su ihtiyaçlarını karşılamak üzere servetinizden harcayarak bu yüzden hayra ereceğiniz zahmetli şeyi veriyorum!" buyurdu[4935] ve sikâye vazifesini Hz. Abbas'a yeniden verdi.

Hz. Abbas'ın Taif'te üzüm bağı vardı.

Gerek İslâmiyetten önce, gerek sonra, oradan kuru üzüm taşır, sunulacak Zemzemlerin içine ondan atılarak, hacılara ikram edilirdi.

Hz. Abbas'tan sonra, İbn Abbas da, onun oğlu da, ondan sonrakiler de, hep böyle yaparlardı.[4936]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Osman nerede?" diye sordu.[4937] "Bana Osman'ı çağırınız!" buyurdu.[4938]

Hz. Osman (b. Affan), ayağa kalktı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bana Osman'ı çağırınız!" buyurarak emrini tekrarladı.

Bunun üzerine, Osman b. Talha ayağa kalktı.[4939]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Şüphe yok ki, Allah, emanetleri ehil olanlara vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adaletle hükmetmenizi emreder” (Nisâ: 58) mealli âyeti okuyarak:[4940]

“Ey Ebu Talha oğulları! Yüce Allah’ın emanetini, sizde temelli kalmak ve dürüst hareket etmek üzere alınız!

Onu, zalim olmadıkça, hiç kimse elinizden alamaz![4941]

Ey Osman! Yüce Allah size Beytini (Kâbe’sini) emanet ediyor!

Yüce Allah’ın emânetini alınız![4942] Ey Osman! İşte, anahtarını al!

Bu gün, iyilik ve ahde vefa günüdür!” buyurdu.[4943]

Osman b. Talha anahtarı alıp gittiği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm arkasından ona seslendi.

Osman b. Talha dönüp gelince:

“Sana vaktiyle söylemiş olduğum şey vuku bulmadı mı?” diye sordu.[4944]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hicretten önce, Mekke’de bulunduğu sırada Osman b. Talha’yı İslâmiyete davet etmişti.

O zaman, Osman b. Talha:

“Yâ Muhammed! Sen kavminin dinine aykırı davranmış ve ortaya yeni bir din çıkarmış bulunuyorsun! Doğrusu, benim sana tâbi olacağımı umman, şaşılacak şeydir!” demiş; Peygamberimiz Aleyhisselâm bir gün de halk ile birlikte Kâbe’nin içine girmek isteyince, Kâbe’nin kayyımı olan Osman b. Talha Peygamberimiz Aleyhisselâma karşı çok kaba ve katı davranmış, Kâbe’ye girmesine engel olmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onun bu uygunsuz davranışını sükûnetle karşılamış ve:

“Ey Osman![4945] Umarım ki; bir gün sen beni bu anahtarı nereye istersem koyacağım, kime istersem vereceğim bir mevkide de göreceksin!” buyurmuştu.

Osman b. Talha:

“O zaman Kureyş mahvolmuş, kıymetten düşmüş olur!” demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bilakis, asıl o zaman Kureyş yaşayacak ve kıymetlenecektir!” buyurmuştu.[4946]

Osman b. Talha, vaktiyle kendisinin Peygamberimiz Aleyhisselâma söylemiş olduğu sözünü ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın da kendisine söylemiş olduğu sözü hatırladı ve:

“Şehadet ederim ki; sen, hiç şüphesiz, Allah’ın Resûlüsün!” dedi.[4947]

Ebu Ahmed’in Müşrikler Tarafından Gaspedilen Evleri Karşılığında Cennette Verilecek Köşke Razı Oluşu

Ebu Ahmed b. Cahş, Ebu Süfyan b. Harb’in damadı idi.[4948]

Kadın erkek bütün Cahş ailesi Mekke’deki evlerini barklarını bırakıp Medine’ye hicret ettikleri zaman, Ebu Süfyan -onların antlaşmalıları olmasına rağmen- evlerine elkoymuştu.[4949]

Ebu Süfyan, damadı Ebu Ahmed’in evini Amr b. Alkame’ye dört yüz dinara satmıştı.[4950]

Ebu Ahmed, bunu haber alınca, söylediği bir şiirle Ebu Süfyan’ı kınamıştı.[4951]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Fetih hutbesini irad edip bitirdiği zaman, Ebu Ahmed, Mescid-i Haram’ın kapısında, devesinin üzerinde:

“Allah aşkına ey Abdi Menaf oğulları! Sizinle olan andımıza riayet ediniz.

Allah aşkına ey Abdi Menaf oğulları! Evimi bana geri veriniz!” diyerek bağırmaya başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, hemen Hz. Osman’ı yanına çağırdı. Bir şey söyleyip onu sevindirdi.

Hz. Osman da Ebu Ahmed’in yanına vardı, onu sevindirdi.

Ebu Ahmed devesinden indi, halk ile oturdu.

Kendisinin, Allah’a kavuşuncaya kadar, bu evden bahsettiği duyulmadı.[4952]

Ebu Ahmed’e:

“Sana Resûlullah Aleyhisselâm ne söyledi?” diye sorduklarında:

‘Sabredersen, senin için hayırlı olur: Bu evine karşılık, sana Cennette bir köşk var!’ buyurdu.

Ben de:

‘Sabrederim!’ dedim” demiştir.[4953]

Ebu Ahmed’in ev halkı da:

“Resûlullah Aleyhisselâm, Ebu Ahmed’e:

‘Evine karşılık, sana Cennette bir köşk var!’ buyurdu” demişlerdir.[4954]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın vefatından sonra, Hz. Osman’a da:

“Fetih günü, Ebu Ahmed’in sözü üzerine Resûlullah Aleyhisselâm sana ne söylemişti?” diye sorulmuştu.

Hz. Osman:

“Resûlullah Aleyhisselâmın sağlığında ondan söz etmedim. Vefatından sonra söz eder miyim hiç?” demiştir.[4955]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın, Karşısında Titremeye Başlayan Adamı Teskin Edişi

Fetih günü, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına bir adam gelip konuşurken, kendisini birden bir titreme tutmuş, titremeye başlamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

“Sakin ve ebsem ol![4956]

Ben bir hükümdar, bir kral değilim![4957]

Ben, ancak, güneşte kurutulmuş et parçaları yiyerek geçinmiş olan Kureyşîlerden bir kadının oğluyumdur” buyurdu.[4958]

Mekkelilerin Peygamberimiz Aleyhisselâma İslâmiyet Üzerine Bey’atları

Peygamberimiz Aleyhisselâm Mekkelileri İslâmiyet üzerine bey’at yapmaya davet etti.[4959]

Mekkeliler Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at için toplanınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm Safâ tepeciğinin üzerinde oturdu.

Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselâmın berisinde durdu ve halkın ellerini tutup, güçleri yettiği kadar Allah'ın ve Allah'ın Resûlünün buyruklarını dinleyecekleri ve itaat edecekleri hakkında, Peygamberimiz Aleyhisselâma birer birer bey'atlarını aldı.[4960]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın bey'at almak üzere Mekke'nin yukarısındaki Sûku'l-Ganm'de,[4961] Karn-ı Müskala yanında oturduğu da rivayet edilir.[4962] Erkek kadın, büyük küçük bütün Mekkeliler, bey'at için geldiler.[4963] Allah'a iman, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed Aleyhisselâmın Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şehadet etmek suretiyle, Peygamberimiz Aleyhisselâma İslâmiyet üzerine bey'at ettiler.[4964]

Yüce Allah, hepsinden razı olsun!

Bey'at alınırken, Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyruklarını bey'at edeceklere ulaştırmakta ve duyurmakta idi.[4965]

Bu bey'at, erkeklerin bey'atı idi.[4966]

Mücaşi' b. Mes'ud der ki:

"Mekke fethedildikten sonra, kardeşimle birlikte, Peygamber Aleyhisselâmın yanına gittim ve:

'Yâ Rasûlallah! Medine'ye hicret etmek üzere bey'at için kardeşimi sana getirdim!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Artık, hicretin hükmü -daha önce hicret edenlere ait olarak- geçti.[4967] Mekke'nin fethinden sonra, hicret yoktur!' buyurdu.[4968]

Kendisine:

'Öyleyse, hangi şey üzerine bey'atımı alacaksın?' diye sordum.

'İslâmiyet, iman ve cihad üzerine!' buyurdu."[4969]

Ebu Kuhâfe’nin Peygamberimiz Aleyhisselâma Getirilip Bey’at Ettirilişi

Hz. Ebu Bekir, babası Ebu Kuhâfe’nin elinden tutup yederek Mescid-i Haram’a getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu görünce:

“Şeyhi evinde bıraksaydın, buraya kadar emendirmeseydin de (yormasaydın), kendisinin yanına ben varsaydım olmaz mıydı?” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Senin ona kadar yürümenden, onun sana kadar yürüyüp gelmesi, daha lâyık, daha uygundur!” dedi.

Ebu Kuhâfe gelince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, önüne oturtup onun göğsünü sığadı.[4970]

Sonra da, ona:

“Ey Ebu Kuhâfe! Müslüman ol, selamete er!” buyurdu.

Ebu Kuhâfe hemen Müslüman oldu, şehadet getirdi.[4971]

Allah ondan razı olsun!

Hz. Ebu Bekir’in, Bacısına, Alınan Gerdanlığı Hakkındaki Tavsiyesi

Bir süvari, Mekke’ye girince, Hz. Ebu Bekir’in bacısının boğazındaki gerdanlığı almıştı.

Hz. Ebu Bekir, bacısının elinden tutup:[4972]

“Allah ve İslâmiyet aşkına! Bacımın gerdanlığını geri veriniz!” diyerek orada seslendi.

Hiç kimseden ses çıkmayınca da, bacısına:

“Ey bacıcığım! Gerdanlığının karşılığını Allah’tan dile![4973]

Vallahi, bugün insanlarda emanet duygusu pek azdır!” dedi.[4974]

Ebu Leheb’in Oğulları Utbe ve Muattib’in Getirtilip Bey’at Ettirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, amcası Hz. Abbas'a:

"Kardeşin Ebu Leheb'in iki oğlu Utbe ve Muattib nerede kaldılar? Onları göremedim!?" diye sordu.

Hz. Abbas:

"Herhalde, Kureyş müşriklerinden uzaklara çekip gidenlerle birlikte onlar da gidip uzaklaşmışlardır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Onları bulup bana getir!" buyurdu.

Hz. Abbas, hayvanına binip onları getirmeye gitti ve getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onları Müslümanlığa davet edince, onlar Müslüman oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onların Müslüman olmalarına çok sevindi. Ellerinden tutup onları Mültezem'e götürdü. Onlar için Allah'a dua ettikten sonra döndü.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yüzünde sevinç görünüyordu.

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallah! Allah seni sevindirsin! Yüzünde sevinç görüyorum?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet! Amcamın şu oğullarını benim için bağışlamasını Rabbimden diledim. O da bağışladı!" buyurdu.[4975]

Mekkeli Kadınların Peygamberimiz Aleyhisselâma Bey'at Ettirilişi

Kureyş erkeklerinin bey'atları bitince, Kureyş kadınları takım takım gelip Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at ettiler.[4976]

Ümmü Hani binti Ebu Talib, Ümmü Habib binti Âs b. Ümeyye, Ervâ binti Ebi'l-Iys (Âs), Âtike binti Ebi'l-Iys ile, Affan b. Ebi'l-Iys'ın kızı, gelip ilk bey'at eden kadınlar arasındaydı.[4977]

Ebu Süfyan b. Harb'in karısı Hind binti Utbe, İkrime b. Ebu Cehil'in karısı Ümmü Hakîm binti Hâris b. Hişam, Safvan b. Ümeyye'nin karısı

Begüm binti Muazzel, Fâhite binti Velid b. Mugîre, Hind Reyta binti Münebbih b. Haccac ve daha bazı Kureyş kadınları da, toplanarak, on kişilik bir takım halinde bey'at için Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında, zevcesi ile, kızı Hz. Fâtıma ve Abdulmuttalib oğulları kadınlarından bazıları da bulunuyordu.[4978]

Hz. Ömer; erkeklerin bey'atlarında olduğu gibi, Peygamberimiz Aleyhisselâmın buyruklarını kadınlara tebliğ edip ulaştırarak, onların da bey'atlarını aldı.[4979]

Ebu Süfyan b. Harb'in karısı Hind binti Utbe'nin de dediği gibi, bey'at sırasında Peygamberimiz Aleyhisselâm Safâ tepeciği üzerinde, Hz. Ömer de Peygamberimiz Aleyhisselâmın berisinde bulunuyor, bey'at için buyurduklarını kadınlara ulaştırıyor, duyuruyordu.[4980]

Hind ve Kızkardeşinin Peygamberimiz Aleyhisselâmla Konuşmaları

Hind binti Utbe, kocası Ebu Süfyan'a:

"Ben gidip Muhammed'e bey'at etmek istiyorum!" deyince, Ebu Süfyan:

"Ben senin dün bu sözünü yalanlar davranışta bulunduğunu görmüştüm!?" dedi.

Hind:

"Vallahi, şu Mescidde, bu geceden öncesine kadar, (Müslümanların yaptıkları gibi) Allah'a hakkıyla ibadet yapıldığını görmedim! Vallahi, onlar geceyi namaz kılarak geçiriyorlar!" dedi.

Ebu Süfyan:

"Sen yapacağın şeyi muhakkak yaparsın! Kavminden bir adamı yanına al da, bey'at etmeye onunla birlikte git!" dedi.[4981]

Hind, tanınmamak için peçelenmiş,[4982] kılık kıyafet değiştirmişti.[4983] Tanınacağından, tanınırsa öldürüleceğinden korkuyor, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan uzakça duruyor,[4984] kendisini tanıtmamaya çalışıyordu.[4985]

Hind, kanının dökülmesi mübah sayılanlar arasında idi.[4986]

Hind:

"Yâ Rasûlallah! El tutuşup sana bey'at edelim mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ben kadınlarla el tutuşmam!

Benim yüz kadına birden hitab etmem, her kadına ayrı ayrı hitab etmem gibidir" buyurdu.[4987]

Peygamberimiz Aleyhisselâm kadınlarla ancak sözle bey'at yapardı.[4988]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ömer'e:

"Söyle onlara: 'Allah'a hiçbir şeyi eş, ortak tutmamak üzere Resûlullaha bey'at edecekler!'" buyurdu.

Hind'in yanındaki Kureyş kadınları sustular, konuşmaktan kaçındılar.

Hind:

"Vallahi, biz, kadın erkek bizler, putlara tapıp duruyorduk.

Senin erkeklerden almadığını gördüğümüz bir taahhüdü sen bizden alıyorsun![4989]

Erkeklerden istemediğin bir taahhüdü kadınlardan ne diye istiyorsun? [4990]

Her ne ise, biz, söylememizi istediğin şeyi de söyleyeceğiz![4991]

Ben iyice anlamışımdır ki; Allah ile birlikte başka mabudlar da olsaydı, başımıza gelenlerden bizi korurlardı!" dedi.[4992]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hind'e baktı ve Hz. Ömer'e:

"Söyle onlara: Hırsızlık da etmeyecekler!" buyurdu[4993]

Hind:

'Yâ Rasûlallah! (Kocam) Ebu Süfyan, pinti ve cimri bir adamdır![4994]

Vallahi, ben, onun haberi olmadan malından bir şeyler çalıyordum!

Bu, benim için helâl midir, değil midir; bilmiyorum.[4995]

Ebu Süfyan ne bana, ne de oğluma yeteri kadar bir şey vermiyor!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onun malından, kendine ve oğluna yetecek kadar bir şey alabilirsin!” buyurdu.[4996]

Ebu Süfyan:

“Senin geçmişteki çaldığın, geçti gitti. Gelecekte çalacağın da, sana helâl olsun!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümsedi,[4997] Hind’i yanına çağırdı[4998] ve:

“Demek, sen Hind binti Utbe’sin hâ?!” buyurdu.

Hind:

“Evet![4999] Allah’a şükürler olsun ki; kendisi için seçip beğendiği dinini üstün kılmıştır.

Ey Muhammed! Muhakkak ki, bana rahmetin dokunacaktır! Ben şimdi Allah’a inanmış bir kadınım!” dedi ve yüzünden peçesini açtı.

“Ben Hind binti Utbe’yim![5000]

Allah geçmişleri bağışlar.[5001] Sen de benim geçmişlerimi bağışla ki, Allah da seni bağışlasın!” dedi.[5002]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hind’e:

“Hoşgeldin!” buyurdu.

Hind:

“Vallahi yâ Rasûlallah! Dün, yeryüzünde senin çadırındakiler kadar zillete ve hakarete uğramasını özlediğim bir çadır halkı yoktu!

Bugün, sabaha çıkınca, senin çadırındakiler kadar izzet ve şerefe ermesini özlediğim bir çadır halkı yoktur!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bu hal sende daha da çoğalsa gerektir!” buyurdu.[5003]

Fâtıma binti Utbe de:

“Senin çadırın ve içindekiler kadar kin duyduğum ve Allah’ın yağmalatmasını arzuladığım bir çadır yoktu! Fakat, şimdi bana senin çadırın ve içindekiler kadar sevdiğim ve Allah’ın mamur ve mübarek kılmasını özlediğim bir çadır yoktur!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öyledir! Vallahi, ben kendisine çocuklarından, ana ve babalarından daha sevgili olmadıkça, hiçbiriniz, gerçekten iman etmiş olmazsınız!” buyurdu.[5004]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ömer’e döndü ve:

“Söyle onlara: Zina etmeyecekler!” buyurdu.

Hind:

“Yâ Rasûlallah! Hür kadın zina eder mi hiç?!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! Vallahi, hür bir kadın zina edemez!” buyurduktan sonra, Hz. Ömer’e:

“Söyle onlara: Çocuklarını da öldürmeyecekler!” buyurdu.[5005]

Hind:

“Vallahi, küçük iken, onları biz büyüttük, yetiştirdik. Büyük iken, onları siz öldürdünüz![5006]

Sen bize Bedir günü öldürmedik çocuk bıraktın mı ki[5007] onları öldürelim?![5008]

Her ne ise, bu, sizin ve onların bileceği bir iş!” dedi.[5009]

Hz. Ömer, Hind’in:

“Sen bize Bedir günü öldürmedik çocuk bıraktın mı ki?” sözüne o kadar güldü ki, az kalsın arkasına devrilecekti!

Peygamberimiz Aleyhisselâm ise, sadece gülümsedi.[5010]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ömer’e:

“Söyle onlara: Elleriyle ayakları arasından bir iftira düzüp getirmeyecekler!” buyurdu.

Hind:

“Vallahi, iftira çok kötü bir şeydir.

Bize ancak doğru yol ve ahlâkî faziletler emrolunuyor! dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ömer’e:

“Söyle onlara: Allah’a tâat ve kulluk sayılan işlerde Resûlullaha muhalefet ve itaatsizlik etmeyeceklerdir!” buyurdu.

Hind:

“Vallahi, şu meclisimizde, hakkımızdaki herhangi bir şeyde sana itaatsizlik ve muhalefet edelim diye oturmadık![5011]

Babam, anam sana feda olsun! Sen bizi ne kadar şerefli, ne kadar güzel şeylere davet ettin!” dedi.[5012]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onlara Kur’ân-ı Kerîm okudu.[5013]

Hind’in Peygamberimiz Aleyhisselâma Oğlak Kebabı Hediye Edişi ve Koyunlarının ve Kuzulayıcılarının Bereketlenişi

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ebtah’ta bulunduğu sırada, Hind binti Utbe, kestirdiği iki körpe oğlağını ateş veya güneşte iyice ısıtılmış taş üzerinde kebap yaparak Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdi.

Hizmetçi kadın Peygamberimiz Aleyhisselâmın çadırına vardı, selam verdi. İçeri girmek için izin istedi. İzin verilince, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına girdi.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanında, zevcesi Hz. Ümmü Seleme ile Hz. Meymûne ve Abdulmuttalib oğulları kadınlarından da bazıları bulunuyordu.

Hind’in azadlısı kadın:

“Hanımım bu hediyeyi sana gönderdi. Kendisi ‘Bugünlerde, bu yıllarda, koyunlarımız çok az kuzuluyor’ diyor ve kebabı kuzudan yapamadığı için özür diliyor” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Allah sizin koyunlarınızı bereketlendirsin ve kuzulayıcılarını çoğaltsın!” diyerek dua etti.

Hizmetçi kadın Hind’in yanına dönüp Peygamberimiz Aleyhisselâmın duasını haber verince, Hind buna çok sevindi.

Hizmetçi kadın:

“Koyunlarımızın ve kuzulayıcılarımızın öylesine çoğaldıklarını gördük ki, ne bundan önce, ne de yakın zamanlarda böylesini hiç görmemiştik!” derdi.

Hind de:

“Bu, Resûlullah Aleyhisselâmın duası bereketi yüzündendir!

Hamd olsun o Allah’a ki, bizi İslâmiyete hidayet etti.

Bir gece rüyamda kendimi güneşin altında devamlı olarak ayakta duruyor, yakınımda bulunan gölgeye gitmeye bir türlü güç yetiremiyor bir halde görmüştüm!

Resûlullah Aleyhisselâm bize yaklaşınca, sanki gölgeye girivermiştim!” derdi.[5014]

Hind, Müslüman olunca, evindeki putu keserle vurup parça parça etmiş ve:

“Biz senden dolayı ne kadar gurur, aldanış içinde idik!” demiştir.[5015]

Mekke Evlerindeki Putların Kırılışı ve Bazı Şeylerin Yasaklanışı

Mekke’de, umumî putlardan başka, her ailenin kendi evinde taptığı özel bir putu da vardı.

Bir kimse, yola çıkmak istediği ve hayvanına bineceği zaman, puta el yüz sürer; bu, onun yola çıkmadan önce yapacağı iş olurdu.

Yoldan döndüğü zaman da, yine, puta el yüz sürer; bu, onun döndükten sonra, daha ailesini görmeden yaptığı ilk iş olurdu.

Yüce Allah, Muhammed Aleyhisselâmı tevhid akidesiyle peygamber olarak gönderdiği zaman, Kureyşliler:

“Bütün ilahları bir tek ilah mı yapıyor?! Doğrusu, bu, şaşılacak şey!” demişlerdi.[5016]

Cübeyr b. Mut’im der ki:

“Mekke’nin fethedildiği günlerde, Resûlullah Aleyhisselâmın münâdîsi (seslenicisi):

‘Allah’a iman eden kişi, evinde kırmadık, yakmadık put bırakmasın! Putların parası da haramdır!’ diyerek seslendi.

Bundan önce, Mekke’de, onlara tapıldığını, çöl Araplarının onları satın alıp çadırlarına götürdüklerini görürdüm.

Kureyşîlerden, evlerinde bir putu bulunmayan, evlerine girerken, evlerinden çıkarken ona teberrüken el sürmeyen kimse yoktu.

Mekke’de nida edildikten sonra, yeni Müslümanlar evlerindeki putları kırdılar.”[5017]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’de içkileri de döktürdü. İçki küplerini kırdırdı.

İçki ve put alım satımını,[5018] içki ve put, domuz, ölmüş hayvan eti bedelini yemeyi, kâhinlere ücret vermeyi... de yasakladı.[5019]

Mekkeli Çocuklar İçin Peygamberimiz Aleyhisselâma Dua Ettirilişi

Velid b. Ukbe der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm Mekke’yi fethettiği zaman, Mekkeliler çocuklarını Resûlullaha götürüyor, Resûlullah Aleyhisselâm da onların başlarını sıvazlıyor, okşuyor, kendilerine dua ediyordu.

Beni de Resûlullaha götürdüler.

Başıma bol zaferanla diğer kokulardan yapılan ağır bir koku sürülmüştü.

Resûlullah Aleyhisselâm benim başımı sığamadı. Kendisini bundan alıkoyan, ancak, anamın beni bu ağır koku ile kokulamış olması idi. Resûlullah Aleyhisselâm, sırf bunun için, benim başımı sığamadı.”[5020]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Süheyl b. Amr’a Eman Verişi

Mekkelileri Peygamberimiz Aleyhisselâmla çarpışmaya ayaklandırıp Handeme’de Halid b. Velid’e karşı koyan üç Kureyşliden birisi Süheyl b. Amr idi.[5021]

Kendisi; yaptıkları muahede hükmünü çiğneyerek yüzlerini örtüp Benî Bekrlerle birlikte Huzâaları uyurken kılıçtan geçiren Kureyşliler arasında idi.[5022]

Süheyl b. Amr der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm Mekke’ye girip hakim olduğu zaman, kendimi evime attım, kapımı üzerime kapattım!

Benim için Muhammed’den eman istesin diye, oğluma haber saldım. Öldürülmeyeceğimden emin değildim: Muhammed’le ashabına karşı olan tutum ve davranışlarımı hatırladım. Onlar katındaki durumumu düşündüm.

Benden daha kötü davranışlı bir kimse yoktu:

Resûlullah Aleyhisselâmla hiç kimse karşılaşmazken, Hudeybiye günü ben karşılaşmış, muahedenameyi de zorlayıp istediğim biçimde yazdırmıştım.

Bedir ve Uhud savaşlarına ve Kureyşlilerin ona karşı olan her hareketine katılmıştım!...”

Abdullah b. Süheyl, babası için, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi ve:

“Yâ Rasûlallah! Ona eman verecek misin?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet! Ona Allah’ın emanı ile eman verilmiştir! Evinden dışarı çıksın!” buyurduktan sonra, çevresinde bulunanlara:

“Kim Süheyl b. Amr’a rastlarsa, ona dokunmasın! Ona sert bakışla da bakmasın ki, o dışarı çıkabilsin!

Andolsun ki; Süheyl, aklı ve şerefi olan bir adamdır.

Süheyl gibi kişiler, İslâmiyeti tanımaz ve takdir etmez olamazlar.

O, şimdiye kadar üzerinde durduğu şeylerin kendisi için hiç de yararlı olmadığını görmüş ve anlamış bulunuyordur!” buyurdu.

Abdullah b. Süheyl, babasının yanına gidip, Peygamberimiz Aleyhisselâmın söylediklerini ona haber verdi.

Süheyl b. Amr:

“Vallahi, o küçükken de, büyükken de, iyi, dürüst ve yararlı idi” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gidip gelmeye başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâmla birlikte, Huneyn gazâsına gitti ve Ci’râne’ye gelince Müslüman oldu.[5023] Allah ondan razı olsun!

Huvaytıb b. Abduluzzâ’nın Müslüman Oluşu

Huvaytıb b. Abduluzzâ, Hudeybiye muahede ve musalahası yazısına şahit olduğu ve imzasını koyduğu halde, bu muahede hükmünü çiğneyerek yüzünü kapatıp Benî Bekrlerle birlikte Huzâaları uyurken kılıçtan geçiren Kureyşliler arasında idi.[5024]

Huvaytıb b. Abduluzzâ der ki:

“...Fetih yılı, Resûlullah Aleyhisselâm Mekke’ye girince, son derecede korktum. Hemen evimden dışarı çıktım.

Ev halkımı, içinde emniyette olabilecekleri yerlere dağıttım.

Kendim de, Avf’ın bahçesine kadar gittim.

Bahçeye girdiğim zaman, orada Ebu Zerri’l-Gıfârî ile karşılaştım.

Kendisiyle aramızda dostluk vardı. Dostluk ise, tabiî ki, temelli olarak birbirlerini korumayı gerektirir.

Onu görür görmez, kaçtım.

Bana:

‘Ebu Muhammed!’ diyerek seslendi.

‘Buyur!’ dedim.

Bana:

‘Senin neyin var? Sen ne için kaçıyorsun?’ diye sordu.

Ona:

‘Korkum var!’ dedim.

Bana:

‘Senin için korku yok! Yüce Allah’ın emanıyla, sana eman verilmiştir![5025] Gel!’ dedi.[5026]

Hemen, dönüp yanına vardım, selam verdim.[5027]

‘Sana eman verilmiştir. İstersen seni Resûlullah Aleyhisselâmın huzuruna çıkarayım, istersen[5028] evine kadar git!’ dedi.

Kendisine:

‘Benim için, evime kadar gitmeye imkân var mı ki? Vallahi, evime sağ olarak kavuşacağımı sanmıyorum! Ya yolda yakalanır, öldürülürüm, ya da

evimde iken yanıma girilir, öldürülürüm![5029] Ev halkım da dağınık yerlerdedir' dedim.

Bana:

'Haydi, sen ev halkını bir yerde topla![5030]

Seni evine ulaştırıncaya kadar, seninle birlikte geleceğim!' dedi ve benimle birlikte geldi.

Gelirken de:

'Huvaytıb'a eman verilmiştir! Ona saldırılmayacak, dokunulmayacaktır!' diyerek sesleniyordu.

Ebu Zer, beni evime ulaştırdıktan sonra, dönüp Resûlullah Aleyhisselâma gitti. Durumu kendisine arzetti.

Resûlullah Aleyhisselâm:

'Mekkelilerden, öldürülmelerini emrettiğim kimseler dışındaki herkese eman vermiş değil miydik?!' buyurdu.[5031]

Bunun üzerine, öldürülmeyeceğime iyice kanaat getirdim.

Ev halkımı da evlerine geri çevirdim.

Ebu Zer yanıma tekrar geldi ve bana:

'Ebu Muhammed! Sen her yerde geçip gittin! Daha ne zamana kadar ve nereye kadar geçip gideceksin?!

Sen hayırlardan birçoğunu kaçırdın! Geride kalan daha birçok hayır var!

Hemen Resûlullah Aleyhisselâma git, Müslüman ol, selamete er!

Resûlullah Aleyhisselâm insanların en iyisi, insanların akrabalık haklarını en çok gözeteni, insanların en hayırlısı, en ağırbaşlısı, en uslusu, en yumuşak huylusudur.

Onun şerefi, senin de şerefindir. Onun güçlülüğü, üstünlüğü, senin de güçlülüğün, üstünlüğündür!' dedi.

Ebu Zer'e:

'Öyleyse, ben seninle birlikte çıkar, ona giderim' dedim.

Hemen, onunla birlikte yola çıkıp Ebtah'ta bulunan Resûlullahın yanına vardım.

Ebu Bekir ve Ömer de, onun yanında bulunuyordu.

Resûlullah Aleyhisselâmın başucunda durdum.

Ebu Zer’e:

‘Ona selam verileceği zaman ne söylenir?’ diye sordum.

Ebu Zer:

‘Esselâmu aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh=Allah’ın selamı, rahmet ve bereketleri üzerine olsun ey peygamber, de!’ dedi.

Resûlullaha böyle söyleyerek selam verdim.

Resûlullah da:

‘Ve aleykesselâm Huvaytıb!=Senin üzerine de olsun Huvaytıb!’ buyurdu.

Hemen:

‘Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve enneke Resûlullah=Şehadet ederim ki; Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur! Hiç şüphesiz, sen de Allah’ın Resûlüsün!’ dedim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Hamd olsun o Allah’a ki, seni hidayete, doğru yola erdirdi!’ buyurdu ve Müslüman olmama sevindi.”[5032]

Allah ondan razı olsun!

İkrime b. Ebu Cehil’e Eman Verilişi ve Kendisinin Müslüman Oluşu

İkrime b. Ebu Cehil’in zevcesi Ümmü Hakîm binti Hâris, akıllı bir kadındı.[5033]

Mekke fethedildiği zaman, içlerinde Hind binti Utbe’nin de bulunduğu, Kureyş kadınlarından on kişilik bir topluluk halinde gelip Peygamberimiz Aleyhisselâma bey’at ederek Müslüman olduktan sonra:

“Yâ Rasûlallah! İkrime senden korkarak kaçtı. Kendisini senin öldüreceğinden korkuyor. Ona eman versen?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ona eman verilmiştir!” buyurdu.[5034]

Ümmü Hakîm Hatun, kocası için Peygamberimiz Aleyhisselâmdan eman alınca, onu aramaya gidip getirmek için de izin istedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm izin verdi.[5035]

Ümmü Hakîm, Rumî uşağını yanına alarak yola çıktı.

Yolda uşağı ona sarkıntılığa yeltendi.

Ümmü Hakîm, Âkke halkından bir cemaatin yanına varıncaya kadar onu oyaladı. Orada, uşağına karşı onlardan yardım istedi. Onlar da uşağı iple sımsıkı bağladılar.

Ümmü Hakîm, İkrime'ye, Tihâme sahillerinden bir sahilde, gemiye bindiği bir sırada yetişti.[5036]

İkrime der ki:

"Gemiye binip Habeşe'ye kavuşmak istiyordum. Binmek için, geminin yanına vardım.

Gemici, bana:

'Ey Allah'ın kulu! Allah'a şerik koşulan şeyleri bırakıp Allah'ı bir tanımadıkça gemime binme! Bunu yapmazsan, geminin içinde helâk olacağımızdan korkarım!' dedi.

Kendisine:

'Allah'a şerik koşulan şeyleri bırakıp Allah'ı bir tanımayan hiç kimse gemiye binemez mi?' diye sordum.

Gemici:

'Evet! Allah'a karşı ihlaslı olmadıkça, hiç kimse gemiye binemez!' dedi."[5037]

İkrime gemide oturduğu yerden seslice Lât ve Uzzâ adını anınca, gemici:

"Şurada hiç kimsenin Allah'tan başka hiçbir şeye dua etmesi caiz ve doğru olamaz![5038]

Allah'a karşı ihlaslı ol! Başkasını araya karıştırma!" dedi.

İkrime:

"Peki! Ne diyeyim?" diye sordu.

Gemici:

"'Allah'tan başka ilah yoktur!' de![5039]

Çünkü, burada Allah'tan başkası yarar vermez!" dedi.

İkrime:

“Galiba, bu, Muhammed’in bizi imana davet ettiği İlah olsa gerek![5040]

Halbuki, ben bu yüzden kaçmıştım![5041]

Muhammed’in getirip kabul etmeye bizi davet ettiği ve üzerinde anlaşamayarak kendisinden ayrıldığım şey de budur!

Vallahi, o denizde İlahımız ise, muhakkak, karada da İlahımızdır![5042]

Vallahi, o denizde bir olursa, her halde, karada da birdir!” dedi.[5043]

O sırada, çıkan fırtına gemiyi altüst ediyordu!

Gemici, gemi halkına:

“İlahınıza ihlaslı olunuz: O’ndan başka hiçbir şey, felâketi başımızdan savamaz!” dedi.[5044]

İkrime, gemi halkının Allah’a dua ve birliğini ikrar ettiklerini görünce, onlara:

“Bunu ne için yapıyorsunuz?” diye sordu.

“Burada Allah’tan başkası yarar vermez!” dediler.[5045]

İkrime:

“Denizde Allah’a ihlaslı olmadıkça beni hiçbir şey kurtaramazsa, karada da ondan başkası kurtaramaz!

Ey Allah’ım! Boynumun borcu olsun: Eğer sen beni içinde bulunduğum tehlikeden kurtarırsan, Muhammed’e gidip elimi onun eline koyarak bey’at edeyim![5046]

Beni geri çeviriniz![5047]

Allah’a yemin ederim ki; ben artık Muhammed’in yanına döneceğim!” dedi.[5048]

İkrime der ki:

“İşte bunun üzerinedir ki, İslâmiyeti anlamaya başladım ve İslâmiyet sevgisi kalbime düştü!”[5049]

Ümmü Hakîm de, o sırada yanlarına varmış bulunuyordu.[5050]

İkrime’ye:

“Ey amcamın oğlu! Ben sana insanların akraba haklarını en çok gözeteni, insanların en iyisi ve en hayırlısı olan zâtın yanından geldim![5051]

Kendini boş yere helâk etme! Sen bunun üzerinde dur!

Sonunda gerçeği kavrayacak ve anlayacaksın![5052]

Hem, ben senin için[5053] Muhammed Resûlullah Aleyhisselâmdan[5054] eman da almış bulunuyorum![5055] Sen emniyettesin!” dedi.[5056]

İkrime:

“Sen bu işi yapabildin mi?” diye sordu.

Ümmü Hakîm:

“Evet! Ben kendisiyle konuştum. Sana eman verdi” dedi.

İkrime:

“Rumî uşağının bir kötülüğü ile karşılaştın mı?” diye sordu.

Ümmü Hakîm onun kendisine yapmak istediği kötülüğü haber verince, İkrime vurup onu öldürdü.

Ümmü Hakîm, İkrime’nin temas isteğini:

“Sen kâfirsin! Ben Müslüman bir kadınım!” diyerek reddetti.

İkrime:

“Seni benden geri durduran şey, her halde, büyük bir şey olsa gerek!” dedi.[5057]

İkrime, Ümmü Hakîm ile birlikte Mekke’ye döndü.

Mekke’ye yaklaştıkları sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm, ashabına:

“İkrime, sizin yanınıza, mü’min ve muhacir olarak geliyor!

Sakın, onun babasına kötü söz söylemeyiniz!

Çünkü, ölüye kötü söz söylemek diriyi üzer, ölüye bir şey erişmez!” buyurdu.[5058]

İkrime Peygamberimiz Aleyhisselâmın çadırının kapısına gelip eriştiği,[5059] Peygamberimiz Aleyhisselâm onu gördüğü zaman,[5060] onun gelişine sevincinden dolayı hemen sıçrayıp ayağa kalktı ve yanına doğru vardı[5061] Onu kucakladı.[5062]

Ona üç kere:[5063]

“Hoşgeldin süvari muhacir!” buyurdu.[5064]

Sonra, oturdu.

İkrime ile Ümmü Hakîm de, Peygamberimiz Aleyhisselâmın önüne oturdular.

Ümmü Hakîm’in yüzü peçeli idi.[5065]

İkrime:

“Yâ Muhammed! Bu zevcem senin bana eman verdiğini söyledi!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Doğru söylemiş![5066] Sana eman verilmiştir!” buyurdu.[5067]

İkrime:

“Yâ Muhammed! Sen beni nelere davet ediyorsun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben seni Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına ve benim de Resûlullah olduğuma şehadet etmeye,

Namaz kılmaya,

Zekât vermeye,

Oruç tutmaya,

Haccetmeye,

Ve şöyle şöyle yapmaya davet ediyorum!” buyurup, İslâmiyet esaslarını ve İslâm ahlâkını saydı.

İkrime:

“Vallahi, sen ancak hak ve gerçek olana, güzel ve iyi bir şeye davet ediyorsun!

Vallahi, davet ettiğin şeylere davete başlamadan önce de, sen içimizde sözü en doğru olanımız, iyilik yönünden de en iyimizdin![5068]

Ben şehadet ederim ki; Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur.[5069] O’nun eşi, ortağı da yoktur![5070]

Yine şehadet ederim ki; Muhammed Allah’ın kulu ve resûlüdür![5071]

Sen ki, Allah’ın kulu ve resûlüsün! İnsanların en iyisi, en doğrusu ve en vefalısısın!” dedi.

İkrime, bunları söylerken, Peygamberimiz Aleyhisselâmdan utandığından dolayı, başını önüne eğmiş bulunuyordu.[5072]

İkrime’nin Müslüman oluşu Peygamberimiz Aleyhisselâmı sevindirdi.[5073]

İkrime:

“Yâ Rasûlallah! Bildiğinin hayırlısını bana öğret, işlememi de emret![5074] Sen bana hayırlı olan şeyi öğret de, ben onu söyleyeyim” dedi.[5075]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“‘Şehadet ederim ki; Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur! Ve yine şehadet ederim ki; Muhammed Allah’ın kulu ve resûlüdür!’ dersin![5076] Allah yolunda cihad edersin!” buyurdu.[5077]

İkrime:

“Bundan sonra, ne diyeyim?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“‘Allah’ı şahit tutarım ve burada bulunanları da şahit tutarım ki; ben Müslümanım, muhacirim ve mücahidim’ dersin!” buyurdu.

İkrime de, öyle söyledi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben, bugün benden dilediğin şeyi, senden başka kimseye vermediğim şeyi sana vereceğim!” buyurdu.[5078]

İkrime:

“Yâ Rasûlallah![5079] Sana karşı yaptığım bütün düşmanlıklar,[5080] müşrikliğin yayılması ve üstün gelmesi arzusuyla[5081] sana karşı attığım bütün adımlar, sana karşı geldiğim bütün yerler, senin yüzüne karşı veya arkandan sarfettiğim bütün sözler için bana Allah’tan mağfiret dilemeni istiyorum!” dedi.[5082]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Allah’ım! Onun bana karşı yaptığı bütün düşmanlıklardan,[5083] Senin yolundan çevirmek maksadıyla[5084] gittiği, içinde erişeceği yere kadar adım attığı ve bununla da Senin nurunu söndürmeyi arzuladığı her yerdeki tutum ve davranışlarından doğan günahlarını bağışla! Onun, aleyhimde, yüzüme karşı veya arkamdan işlediği bütün kötülükleri de bağışla!” diyerek dua etti.

İkrime:

“Razı oldum yâ Rasûlallah![5085]

Amma, vallahi, yâ Rasûlallah! Allah’ın kullarını Allah’ın yolundan çevirmek için harcadığımın iki katını Allah yolunda harcamadıkça, Allah yolundan çevirmek için yaptığım savaşların iki katını da Allah yolunda yapmadıkça, geri durmayacağım!” dedi.[5086]

Hz. Âişe der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Uyurken rüyamda Ebu Cehil’in yanıma gelip bana bey’at ettiğini görür gibi oldum!’ buyurmuştu.

(Ebu Cehil’in yeğeni) Halid b. Velid, Müslüman olunca:

‘Yâ Rasûlallah! Halid’in Müslüman olmasıyla, Allah senin rüyanı doğruladı’ denildi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Muhakkak ki, ondan başkası Müslüman olacaktır!’ buyurdu.

Nihayet, İkrime b. Ebu Cehil Müslüman oldu ve bu, Resûlullah Aleyhisselâmın rüyasını doğruladı.”[5087]

Başka bir rivayette de; Peygamberimiz Aleyhisselâm rüyasında Cennete girince, orada hoşuna giden bir hurma ağacı görmüştü.

“Bu kimindir?” diye sorup da;

“Ebu Cehil’indir!” denilince, bu çok ağırına gitmiş, kendi kendine:

“Cennette Ebu Cehil’in hurma ağacı nasıl olabilir?

Vallahi, o hiçbir zaman Cennete giremez!” demişti.[5088]

Hz. Ümmü Seleme de:

“Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Cennette Ebu Cehil’e ait (olduğu söylenen) bir hurma ağacı gördüm!’ buyurmuştu.

İkrime b. Ebu Cehil Müslüman olunca da, bana:

‘Ey Ümmü Seleme! Ebu Cehil’e ait (olduğu söylenen) Cennette gördüğüm o hurma ağacı, işte budur!’ buyurdu” demişti.[5089]

İkrime, Müslüman olduktan sonra, Mekke’de Kureyşîlerin evlerinden hangi evde put bulunduğunu işitirse, hemen gider, onu kırardı. Halbuki, daha önce Cahiliye çağında put yapıp satanların başı idi.[5090]

İkrime iyi bir Müslümandı.[5091] Müslümanların iyilerindendi.[5092]

Mushafı eline alır, yüzüne gözüne sürer ve:

“Rabbimin Kelamı, Rabbimin Kitabı!” diyerek ağlardı.[5093]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Hâris b. Hişam’ın Müslüman Oluşu

Hâris b. Hişam, Ebu Cehil’in kardeşi ve Halid b. Velid’in de amcasının oğlu idi.[5094]

Kureyşîlerin eşrafındandı.[5095]

Peygamberimiz Aleyhisselâm onun Cahiliye çağında konukları ağırladığını, halka yemekler yedirdiğini anar ve:

“Allah’ın onu İslâmiyete hidayet etmesini ne kadar arzu ederdim!” buyururdu.[5096]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın amcası Ebu Talib’in kızı ve Hz. Ali’nin kızkardeşi (ablası) Ümmü Hani, Hübeyre b. Ebi Vehb el-Mahzumî’nin nikâhlısı idi.

Akrabasından dolayı kendisine akraba olan Hâris b. Hişam ile Züheyr b. Ebi Ümeyye, Mekke’nin fethi günü, Ümmü Hani’nin evine geldiler[5097] ve:

“Biz senin himayene giriyoruz!” dediler.

Ümmü Hani, onlara:

“Olur!” dedi.

O sırada, Hz. Ali atlı ve tepeden tırnağa kadar silahlanmış olarak Ümmü Hani’nin evine geldi.

Ümmü Hani, Hz. Ali’yi tanıyamadı.

Ona:

“Ben Resûlullah Aleyhisselâmın amcasının kızıyım!” dedi.

Hz. Ali miğferini yukarı kaldırıp yüzünü açınca, Ümmü Hani “Kardeşim!” diyerek onu kucakladı, selamladı.[5098]

Hz. Ali, Ümmü Hani’nin yanındaki müşrikleri görünce, öldürmek için kılıcını sıyırıp onların üzerlerine yürüdü[5099] ve:

“Öldüreceğim onları!” dedi.[5100]

Ümmü Hani:

“Ey kardeşim![5101] Sen bana bu işi yapar mısın?!” dedi[5102] ve hemen onların üzerlerine bir örtü örttü.[5103]

Hz. Ali:

“Sen iki müşriği mi koruyorsun?![5104] Çekil onların yanından!” dedi.[5105]

Ümmü Hani:

“Vallahi, sen onları öldüremezsin![5106] Öldürmeye benden başlamadıkça!” dedi.[5107]

Bunun üzerine, Hz. Ali bir şey yapmadan çıkıp gitti.

Ümmü Hani de onların üzerlerine kapısını kilitledi ve:

“Hiç korkmayınız!” dedi.[5108]

Durumu arzetmek üzere, Mekke’nin yukarısındaki Bathâ’ya, Hacun’a kadar gitti.[5109]

Peygamberimiz Aleyhisselâmı orada bulamadı. Hz. Fâtıma’yı buldu.[5110]

Ona:

“Anamın oğlu Ali’nin elinden ne çektiğimi bir bilsen!

Bana kocamdan akraba olan müşriklerden iki kişiyi himayeme almıştım. Ali öldürmek için kılıcını sıyırıp onların üzerlerine yürüdü!” dedi.[5111]

Hz. Fâtıma:

“Demek, sen iki müşriği himayene aldın hâ?” dedi.[5112]

Hz. Fâtıma’nın bu sözü, Ümmü Hani’ye, Hz. Ali’nin davranışından daha ağır geldi.

O sırada Peygamberimiz Aleyhisselâm oraya çıkageldi.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın üstü başı tozlanmıştı.[5113]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, çadırında, bir leğenin içinde yıkandı.

Yıkanıncaya kadar, Hz. Fâtıma da elbisesini Peygamberimiz Aleyhisselâmın çevresinde tutarak Peygamberimiz Aleyhisselâmı siperledi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm elbisesini giydi ve sekiz rekat kuşluk namazı kıldı.[5114]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ümmü Hani’yi görünce:

“Kim bu?” diye sordu.

Ümmü Hani:

“Yâ Rasûlallah! Ben Ümmü Hani’yim!” dedi.[5115]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Ümmü Hani Fâhite! Hoşgeldin!” dedi[5116] ve:

“Sen ne için geldin?” diye sordu.[5117]

Ümmü Hani:

“Yâ Rasûlallah! Anamın oğlu Ali’nin elinden ne çektiğimi bir bilsen! Az kalsın elinden kurtulamayacaktım!

Kocamdan akrabam ve müşrik olan iki kişiye eman vermiş, kendilerini himayeme almıştım.

Anamın oğlu Ali, üzerlerine yürüyüp onları öldürmek istedi!” dedi.[5118]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Onun böyle davranması, uygun olmamış![5119]

Senin himayene aldığın, bizim de himayemizdedir![5120] Senin eman verdiğine, biz de eman vermişizdir![5121]

Onlar öldürülmeyeceklerdir!” buyurdu.[5122]

Bunun üzerine, Ümmü Hani hemen evine dönüp durumu onlara bildirdi ve:

“İsterseniz burada oturun, isterseniz evlerinize dönün!” dedi.

Onlar, Ümmü Hani’nin evinde iki gün oturduktan sonra, kendi evlerine döndüler.[5123]

Hâris b. Hişam der ki:

“Müşriklerin kendisine karşı koydukları her yerde Resûlullah Aleyhisselâmın beni de görmüş bulunmasına rağmen bana gösterdiği iyiliği ve merhameti hatırladıkça, beni görmesinden utanır olmuştum.

Mescid-i Haram’a girdiği sırada, kendisine rastladım.

Beni güleryüzle karşıladı. Yanına varıncaya kadar ayakta durdu.

Selam verdim ve hemen Cenab-ı Hakk’ın birliğine şehadet getirip Müslüman oldum.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselâm;

‘Hamd olsun O Allah’a ki, sana doğru yolu gösterdi. İslâmiyeti nasip etti. Senin gibi bir adam İslâmiyeti tanımaz ve takdir etmez olamaz! Vallahi, zannetmem ki, İslâmiyet gibi bir din, tanınmaz ve takdir edilmez olsun!’ buyurdu.”[5124]

Hâris b. Hişam; kalbleri İslâmiyete ısındırılmak için kollanılan kişiler arasında iken, Müslümanlığını güzelleştirmiş, ashabın üstünlerinden ve hayırlılarından olmuştur.[5125]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Hâris b. Hişam’ın oğlu Abdurrahman der ki:

“Hâris b. Hişam:

‘Yâ Rasûlallah! Bana bir şey haber ver ki, ona sımsıkı sarılayım?’ demişti.

Resûlullah Aleyhisselâm, diline eliyle işaret ederek:

‘Buna sahip ol!’ buyurdu.

Aradan çok geçmeden, onun en az konuşan bir adam olduğunu gördüm.

Halbuki, ondan daha zeki ve anlayışlısı, atıp tutmaya başladığı zaman da ondan şiddetlisi, hiddetlisi yoktu!”[5126]

Şair Abdullah b. Zibârâ’nın Necran’dan Gelip Müslüman Oluşu

Mekke fethedilince, Abdullah b. Zibârâ, öldürüleceğinden korkarak, Ümmü Hani’nin kocası Hübeyre b. Ebi Vehb ile birlikte Necran’a kadar kaçtı ve Necran kalesine girdi.

Orada, kendilerine:

“Arkanızdakilerden ne haber var?” diye sordukları zaman:

“Kureyşîleri soruyorsanız, Muhammed Mekke’ye girdi. Kureyşîler de öldürüldüler!

Vallahi, öyle sanıyoruz ki, Muhammed bu kalenize kadar da ilerleyip gelecektir!” dediler.

Belharisler ile Kilablar, kalelerinin bozuk, yıkık yerlerini onardılar ve yaylım hayvanlarını topladılar.[5127]

Şair Hassân b. Sabit’in söylemiş olduğu bir tek beyit, Abdullah b. Zibârâ’yı uyarmaya, umutlandırmaya ve Mekke’ye geri çevirmeye yetti.[5128]

Abdullah b. Zibârâ, Hassân b. Sabit’in beytini alıp da Mekke’ye, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gitmeye hazırlanınca, Hübeyre b. Ebi Vehb:

“Ey amcamın oğlu! Sen nereye gitmek istiyorsun?” diye sordu.

Abdullah b. Zibârâ:

“Vallahi, Muhammed’in yanına gitmek istiyorum!” dedi.

Hübeyre b. Ebi Vehb:

“Ona tâbi olmayı mı istiyorsun?” diye sordu.

Abdullah b. Zibârâ:

“Evet! Vallahi!” dedi.

Hübeyre b. Ebi Vehb:

“Keşke ben senden başkasını yoldaş edinmiş olsaydım!

Vallahi, zannetmem ki, sen Muhammed’e temelli bağlı kalasın!” dedi.

Abdullah b. Zibârâ:

“Bu, senin görüşündür!

İnsanların en hayırlısı ve en iyisi olan amcamın oğlunu bırakıp da, ne için Benî Hâris b. Ka’bların yanlarında oturalım?!” dedi.

Necran’dan ayrılıp Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi.

Abdullah b. Zibârâ gelirken, Peygamberimiz Aleyhisselâm ashabıyla birlikte oturuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, onu görünce:

“İşte İbn Zibârâ! Yüzünde İslâmiyet nuru parlıyor!” buyurdu.

Abdullah b. Zibârâ, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip ayakta durdu ve:

“Selam olsun sana ey Allah’ın Resûlü!

Şehadet ederim ki; Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur!

Şüşhesiz ki, sen de O’nun kulu ve resûlüsün!

Hamd olsun O Allah’a ki, beni İslâmiyete hidayet edip kavuşturdu.

Ben, sana karşı ata, deveye binerek veya yürüyerek düşmanlık yapmaktan geri durmamış; sonra da, senden korkup Necran’a kaçmıştım.

İslâmiyete hiçbir zaman yaklaşmamak istiyordum.

Yüce Allah ise, benim için, istediğimden daha hayırlısını diledi ve onun sevgisini gönlüme düşürünce, içinde yuvarlandığım dalâlet ve sapkınlıkları; hiçbir yarar vermez, kendisine kimin taptığını, kimin tapmadığını bilmez bir taş parçası karşısında akıl sahibinin tapınmasındaki ve ona kurbanlar kesmesindeki mânâsızlığı ve boşluğu düşünebildim!” dedi[5129] ve yapmış olduğu bütün kötülüklerden dolayı Peygamberimiz Aleyhisselâmdan özür ve af diledi, özrü kabul edildi.[5130]

Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hamd olsun O Allah’a ki, sana İslâmiyeti bahşetti.

Şüphe yok ki, İslâmiyet kendisinden önce yapılanları siler!” buyurdu.[5131]

Abdullah b. Zibârâ, İslâm amelleriyle Müslümanlığını güzelleştirdi.[5132]

Abdullah b. Zibârâ’nın arkadaşı Hübeyre b. Ebi Vehb ise, Necran’da oturdu. Orada müşrik olarak ölüp gitti.[5133]

Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh’in Özür Dileyişi ve Müslümanlığa Dönüşü

Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh de, Kâbe’nin örtüsü altında bile olsa öldürülmesi emredilenler,[5134] kanı helâl sayılanlar arasında idi.[5135]

Mekke fethedilince, kaçıp Hz. Osman’a sığınmıştı.[5136]

Abdullah b. Sa’d’ın annesi, Hz. Osman’ı emzirmişti.[5137]

Bunun için, Abdullah b. Sa’d, Hz. Osman’ın sütkardeşi idi.[5138]

Abdullah b. Sa’d, Hz. Osman’a:

“Ben vallahi seni seçtim. Beni şurada tut! Muhammed’e git, benim hakkımda kendisiyle konuş!

Muhammed beni görürse gözlerimi oyar!

Çünkü, benim suçum suçların en büyüğüdür!

İşlemiş bulunduğum suçtan pişmanlık duymuş, tevbe etmiş bulunuyorum!” dedi.

Hz. Osman:

“Hayır! Ben seni yanıma alır, giderim” dedi.

Abdullah b. Sa’d:

“Vallahi, o, beni görecek olursa, muhakkak boynumu vurdurur! Benim yüzüme bakmaz!

O, benim kanımın dökülmesini helâl saymıştı.

Onun ashabı da, beni öldürmek için her yerde arıyorlar!” dedi.[5139]

Gerçekten de, o her yerde sıkı sıkı aranılıp duruyordu.[5140]

Hz. Osman, olağanüstü durum yatışıncaya kadar, Abdullah b. Sa’d’ı sakladı.[5141] Sonra, ona:

“Haydi, gel! Sen benim yanımda git! İnşaallah, Resûlullah Aleyhisselâm seni öldürmez!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Osman’ın hiçbir dileğini dinlememezlik etmezdi

Hz. Osman, elinden tutup Abdullah b. Sa’d’ı Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına götürdü, önünde durdular ve:

“Yâ Rasûlallah! Bunun anası bunu yürütür, beni sırtında taşırdı.

Bunun sütünü keser, beni emzirirdi.

Bunu bırakır, bana iyilik eder, hediye verirdi.

Bunu, anasının benim üzerimdeki iyilikleri için, bana bağışla![5142]

Yâ Rasûlallah! Halka verdiğin genişliği, emanı, İbn Ebi Serh’e de ver!” dedi ve Abdullah b. Sa’d’ın elini tutup Peygamberimiz Aleyhisselâma uzattı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, boynunu ve yüzünü ondan başka tarafa çevirdi.

Hz. Osman İbn Ebi Serh’in elini tekrar Peygamberimiz Aleyhisselâma uzattı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, yine, yüzünü ondan başka tarafa çevirdi.

Hz. Osman İbn Ebi Serh’in elini tekrar Peygamberimiz Aleyhisselâma uzattı.[5143]

Peygamberimiz Aleyhisselâm ondan yüzünü başka tarafa çevirdikçe, Hz. Osman o yana varıp karşısında duruyor ve dileğini tekrarlıyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm İbn Ebi Serh’ten tekrar tekrar yüz çevirmek, ona eman vermemekle, birisinin hemen kalkıp onun boynunu vurmasını istiyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, bu iş için hiç kimsenin kalkmadığını gördü.

Hz. Osman ise, Peygamberimiz Aleyhisselâmın başını öptü ve:

“Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun! Şunun bey’atını al!” diyerek, üzerine düştükçe düştü.[5144] Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh için af ve eman diledi.[5145]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, uzunca bir müddet sustuktan sonra:[5146]

“Olur!” buyurdu.[5147]

Başını kaldırıp Abdullah b. Sa’d’a üç kere baktı.[5148] Sonra, bey’atını aldı.[5149]

Hz. Osman Abdullah b. Sa’d’la dönüp gittikten sonra,[5150] Peygamberimiz Aleyhisselâm, çevrelerindeki sahabilerine dönüp:[5151]

“Ben ancak bazınız kalkıp onun yanına varsın da boynunu vursun diye sustum.[5152]

Bey’atını almaktan ellerimi çektiğimi görünce, eman vermeden, kalkıp o fâsıkı öldürecek, içinizde anlayışlı bir kimse yok mu idi?![5153]

Bunu yapmaktan sizi alıkoyan ne idi?!” buyurdu.[5154]

Bir Ensarî, İbn Ebi Serh’i, görürse, öldürmeyi adamıştı.

İbn Ebi Serh Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına Hz. Osman’la geldiği zaman, Ensarî kılıcı elinde, ayakta duruyor; İbn Ebi Serh’i öldürmesi için Peygamberimiz Aleyhisselâmın işaretini bekliyordu.

Hz. Osman’ın kayırmasıyla İbn Ebi Serh kurtulup gidince, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Ensarîye:

“Adağını yerine getirsen olmaz mı idi?!” buyurdu.

Ensarî:

“Yâ Rasûlallah! İki elim kılıcımda, ayak üzeri duruyor, onu öldürmek için bana ne zaman işaret edeceksiniz diye bekliyordum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İşaret, hıyânettir! Peygamber için, işaret etmek yoktur!” buyurdu.[5155]

Daha başkaları da:

“Yâ Rasûlallah! Biz, senin kalbinde olanı bilmiyorduk ki?[5156]

Keşke bize gözünle işaret ediverseydin,[5157] onu öldürdük!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ben işaretle kimseyi öldürtmem![5158]

Peygamber işaretle adam öldürtmez![5159]

Gözucuyla işaret etmek hiçbir peygambere yaraşmaz!” buyurdu.[5160]

Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh, Peygamberimiz Aleyhisselâmı gördükçe, utancından kaçar dururdu.

Hz. Osman, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Babam, anam sana feda olsun! Anasının oğlu Abdullah’ın seni her görüşünde senden nasıl kaçtığını bir görseydin!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm gülümsedi ve:

“Onun bey’atını almadım mı? Kendisine eman vermedim mi?” diye sordu.

Hz. Osman:

“Evet yâ Rasûlallah! Fakat, o, Müslüman olduğu zaman işlediği suçun büyüklüğünü düşünüyor da, senin yüzüne bakmaktan utanıyor!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İslâmiyet kendinden önce işlenmiş olan kötülükleri siler!” buyurdu.

Hz. Osman hemen dönüp bunu Abdullah b. Sa’d’a haber verdi.[5161]

Bunun üzerine, Abdullah b. Sa’d, halk ile birlikte Peygamberimiz Aleyhisselâma gider, gelir, selam verirdi.[5162]

Abdullah b. Sa’d, yeniden Müslüman olduktan sonra, İslâmiyet amelleri ile Müslümanlığını güzelleştirmiş; ölünceye kadar, kendisinde kötü bir tutum ve davranış görülmemiş,[5163] sadece hayır ve fazilet, iyi hallilik ve dindarlık görülmüş,[5164] fitneden, daima kaçınır olmuş ve:

“Ey Allah’ım! Benim en son amelimi sabah namazı yap!” diyerek dua etmiş durmuştur.

Bir gün, abdest alıp sabah namazına durmuş, birinci rekatta Fâtiha ile Adiyât sûresini okumuş, ikinci rekatın sonunda sağ tarafına selam vermiş, sol tarafına selam verirken ruhu kabzolunmuştur.[5165]

Allah ondan razı olsun.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Safvan b. Ümeyye'ye Eman Verişi

Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden Safvan b. Ümeyye; Cidde'den gemiye binip Yemen'e gitmek üzere Mekke'den kaçmış,[5166] Şuaybe'ye ulaşmıştı.[5167]

Ashabdan Umeyr b. Vehb, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Ey Allah'ın Peygamberi![5168] Safvan b. Ümeyye benim kavmimin seyyididir. Kendisini denize atmak için kaçıp gitmiş bulunuyor.[5169] Senin kendisine eman vermeyeceğinden korkuyor.

Babam, anam sana feda olsun![5170] Ha ona da eman ver, ne olur?[5171]

Allah'ın salât ü selamı senin üzerine olsun!" dedi.[5172]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ona eman verilmiştir!" buyurdu.

Umeyr b. Vehb, Safvan'ın izi sıra yola çıktı ve kendisine yetişti.[5173]

Safvan'ın yanında Yesar adındaki uşağından başka kimse yoktu.

Safvan, uşağına:

"Yazıklar olsun sana! Bak, kimi görüyorsun?" diye sordu.

Uşak:

"Bu, Umeyr b. Vehb'dir!" dedi.

Safvan:

"Ben Umeyr'i ne yapayım? Vallahi, o ancak beni öldürmek maksadıyla gelmiştir. Kendisi bana karşı Muhammed'e yardım etmiş, onun peşine takılmış bulunuyor!" dedikten sonra, Umeyr'e:

"Ey Umeyr! Bana yaptıkların daha yetmedi mi?

Hem borcunu ve ailenin geçimini bana yükledin, hem de gelip beni öldürmek istiyorsun!?" dedi.[5174]

Umeyr b. Vehb:

"Babam, anam sana feda olsun!

Allah'tan kork, Allah'tan kork da, kendini helâk etmekten sakın!

İşte, sana Resûlullah Aleyhisselâmdan eman da getirmiş bulunuyorum!" dedi.

Safvan:

"Yazıklar olsun sana! Sen benden uzak dur! Benimle konuşma!

Çünkü, sen yalancısın! Olmayacak şeyi uyduruyorsun!" dedi.

Umeyr b. Vehb:

"Ey Safvan! Babam, anam sana feda olsun![5175]

Ben, sana, insanların en iyisinin ve akraba haklarını en çok gözeteninin yanından geliyorum!

Resûlullah Aleyhisselâm sana eman verdi!" dedi.

Safvan:

"Hayır! Vallahi, bana ondan tanıyacağım bir alâmet getirmedikçe, seninle birlikte dönmem!" dedi.

Bunun üzerine, Umeyr b. Vehb, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü ve:

"Yâ Rasûlallah! Safvan'a gittim. O senden kaçıyor ve kendisini öldürmek istiyordu.

Ona senin eman verdiğini söyledim.

'Bana, ondan, tanıyacağım bir alâmet getirmedikçe, geri dönmem!' dedi.[5176]

Yâ Rasûlallah! Kendisine eman verdiğini anlayacağı bir alâmet ver bana!" dedi.[5177]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Al sarığımı!" buyurdu.[5178]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın verdiği sarık, Mekke'ye girerken başına sarmış olduğu, Yemen bezinden sarığı idi.[5179]

Umeyr b. Vehb, Safvan'a Peygamberimiz Aleyhisselâmının sarığını götürdü.[5180]

Ona:

"Ey Safvan! Babam, anam sana feda olsun![5181]

Ben, sana, insanların en hayırlısının, akraba haklarını en çok gözeteninin, insanların en iyisinin, insanların en sabırlısı, en uslusunun yanından geliyorum.

Amcanın oğlunun şerefi senin şerefindir!

Onun üstünlüğü senin üstünlüğündür.

Onun hükümranlığı senin hükümranlığındır.[5182]

O, senin atalarının, babalarının oğludur.

Kendisi hakkındaki tutum ve davranışlarında Allah’tan korkmanı sana hatırlatırım!” dedi.[5183]

Safvan:

“Ben öldürülmekten korkuyorum!” dedi.[5184]

Umeyr b. Vehb:

“O seni İslâmiyete davet ediyor. Kabul edersen ne âlâ!

Kabul etmezsen, sana iki ay mühlet vermiş, tercih hakkı tanımıştır.

O, insanların en vefalısı ve en iyisidir.

Mekke’ye girerken sarınıp bir ucunu arkasına salmış olduğu sarığını sana göndermiştir” dedi ve:

“Onu görsen, tanır mısın?” diye sordu.

Safvan “Evet!” deyince Umeyr b. Vehb sarığı çıkarıp ona gösterdi.

Safvan:

“Evet! Aynen onun sarığıdır!” dedi[5185] ve Umeyr’le birlikte dönüp Mekke’ye geldi.[5186]

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mescid-i Haram’da Müslümanlara ikindi namazını kıldırıyordu.

Orada, ayakta durdular.

Safvan, Umeyr b. Vehb’e:

“Müslümanlar gece ve gündüzde kaç namaz kılarlar?” diye sordu.

Umeyr b. Vehb:

“Beş namaz!” dedi.

Safvan:

“Bu namazları onlara Muhammed mi kıldırır?” diye sordu.

Umeyr b. Vehb:

“Evet!” dedil

Peygamberimiz Aleyhisselâm selam vererek namazını bitirince, Safvan b. Ümeyye, bağırarak:

“Ey Muhammed! Umeyr b. Vehb, bana senin sarığını getirdi.

Beni senin yanına gelmeye çağırdığını, İslâmiyet işini kabul edersem ne âlâ, etmezsem bana iki ay mühlet verip tercih hakkı tanıdığını söyledi” dedi.[5187]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Doğru söylemiş!” buyurdu.

Safvan b. Ümeyye:

“Bana bu hususta iki ay mühlet var, tercih hakkı tanı!” dedi.[5188]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sana bu hususta iki ay değil, dört ay mühlet verilmiş, tercih hakkı tanınmıştır![5189] İn hayvandan!” buyurdu.[5190]

Bunun üzerine, Safvan hayvanından indi.[5191]

Enes b. Züneym ed-Di’lî’nin Suçunun Affedilişi

Huzâa süvarileri Medine’ye gelerek Kureyşîlerle Benî Bekrlere karşı Peygamberimiz Aleyhisselâmın yardım va’dini alıp dönecekleri sırada:

“Yâ Rasûlallah! Enes b. Züneymü’d-Di’lî seni şiirle hicv ve tahkir etti!” demişler, Peygamberimiz Aleyhisselâm da onun kanını heder ve helâl kılmıştı.[5192]

Enes b. Züneym, bunu haber alınca, söylediği uzun bir şiirle Peygamberimiz Aleyhisselâmdan özür ve af diledi.[5193]

Benî Bekrlerden Nüfâse oğullarının lideri Nevfel b. Muaviyetü’d-Di’lî bu hususta Peygamberimiz Aleyhisselâmla konuşup:

“Yâ Rasûlallah! Sen affetmekte insanların başında gelirsin!

Bizden hiçbir kimse, sana düşmanlık ve eziyet yapmamıştır.

Biz cehalet içinde bulunuyor, neyi tutacağımızı, neyi bırakacağımızı bilmiyorduk.

Nihayet, Allah bizi mahv ve helâk olmaktan senin sayende doğru yola hidayet etti.

Huzâa süvarileri onun aleyhinde sana çok yalan söylemişler!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bırak Huzâa süvarilerini!

Biz Tihâme’de, yakından veya uzaktan, bize Huzâalardan daha çok iyiliği dokunan bir kimse görmedik!” buyurdu.

Nevfel b. Muaviye sustu. Susunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Affettim onu!” buyurdu.

Nevfel b. Muaviye:

“Babam, anam sana feda olsun!” dedi.[5194]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ordu İhtiyacı İçin Mekkeli Üç Zenginden Ödünç Para Alışı

Mekke fethedilince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Mekke’nin ganimetlerinden hiçbir şey bize helâl kılınmamıştır!” buyurduğu için,[5195] Mekke’den ganimet olarak bir şey alınmamıştı.[5196]

İslâm ordusunun zarurî ihtiyaçlarını karşılamak gerekiyor ve bu da, bir hayli paraya bağlı bulunuyordu.

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke zenginlerinden kıntar[5197] Safvan b. Ümeyye’den ödünç ve borç olarak 50.000 dirhem,

Abdullah b. Ebi Rebia’dan 40.000 dirhem,

Huvaytıb b. Abduluzzâ’dan da 40.000 dirhem gümüş para isteyip aldı.[5198]

Bunu, muhtaç olan mücahidler arasından bölüştürdü. İhtiyaçlarına göre: her birine 50 dirhem veya daha az ya da daha çok düştü.

Benî Cezîme harekâtının tazminatını da bununla karşıladı.[5199]

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Mekkelilere olan bu borcunu, Hevâzin savaşı ganimetinden tamamıyla ödemiş[5200] ve:

“Ödüncün karşılığı, ancak, onu ödemek ve teşekkür etmektir!” buyurmuştur.[5201]

İşkence ile Dininden Döndürülen Cebr’in Yeniden Müslüman Oluşu

Cebr, Yahudi olup, Abduddar oğullarının kölesi idi.[5202]

Peygamberimiz Aleyhisselâm Hicretten önce Mekke’de Yusuf sûresini okurken dinleyip, bunun Allah Kelamı olduğuna kanaat getirerek Müslüman olmuştu.

Fakat, Müslümanlığını gizli tutmakta idi.

Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh Müslümanlıktan dönüp Mekke’ye kaçınca, daha evine girmeden, Cebr’in Müslüman olduğunu efendilerine haber vermiş; onlar da, Cebr’i işkencenin en ağırına uğratarak, söyletmek istediklerini zorla söyletmişler, onu Müslümanlıktan döndürmüşlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm Mekke’yi fethettiği zaman, Cebr gelip başından geçenleri Peygamberimiz Aleyhisselâma anlattı ve buna da Abdullah b. Sa’d b. Ebi Serh’in sebeb olduğunu haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm Cebr’i efendilerinden satın alıp azad etti. Kendisini Benî Âmirlerden şerefli bir kadınla da evlendirdi. Kendisine geçimlik de verdi.[5203]

Peygamberimiz Aleyhisselâma Sa’d b. Bekrlerden Bir Kadının Hediye Olarak Süt ve Keş Peyniri Getirişi

Ashabdan Ebu Husayn der ki:

“Peygamber Aleyhisselâmın Ebtah’ta bulunduğu sırada, Sa’d b. Bekr kadınlarından birisi -ki, sütteyzesi veya süthalası idi- içi süt dolu bir tulumla bir dağarcık keş peyniri getirdi ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına girip kendisinin kimlerden olduğunu haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onu tanıdı ve kendisini İslâmiyete davet etti.

Kadın hemen Müslüman oldu, Peygamber Aleyhisselâmın peygamberliğini doğruladı.

Peygamberimiz Aleyhisselâm onun hediyesinin kabul olunmasını emretti.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, sütannesi Halime Hatun hakkında ona sorular sordu, vefat etmiş olduğunu öğrenince, gözleri yaşla doldu. Sütteyzeye veya halaya:

"Onlardan, sağ olan kim var?" diye sordu.

"Onlardan, sütkardeşin iki erkekle iki kız var!

Kendileri, vallahi, senin ihsanına ve akrabalık hakkını gözetmene muhtaç durumdadırlar.

Kendilerinin sığındıkları, güvendikleri kişileri ölüp gitti" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm, ona:

"Nerede öldü?" diye sordu.

Kadın:

"Evtas burnunda!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm; bu sütteyze veya süthalaya elbise giydirilmesini ve kendisine hevdeçli bir deve ile 200 dirhem gümüş para verilmesini ilgililere emretti.

Bu sütteyze veya süthala kadın, dönüp giderken:

"Vallahi, sen alınıp büyütülmüş olan ne iyi çocuktun!

Büyüdüğün zaman da, ne mübarek, ne iyi bir zâtsın!" diyordu.[5204]

Peygamberimiz Aleyhisselâma İçmesi İçin Üzüm Şırası Getirilişi

Ashabdan Muttalib b. Ebi Vedâa der ki:

"Resûlullah Aleyhisselâm, yazın çok sıcak bir gününde, Beytullah'ı tavaf ediyordu. Susadı ve su istedi.

Bir adam:

'Yâ Rasûlallah! Yanımızda, şu kuru üzümden, köpüklenmiş üzüm şırası (müselles) var! Sana onu getirip içirsem olur mu?' diye sordu.

Peygamber Aleyhisselâm:

‘Olur!’ buyurdu.

Adam hemen evine haber salıp onu büyük bir sürahi ile getirtti.

Onu sunduğumuzda, Peygamber Aleyhisselâm onda ağır bir koku duydu ve hiç hoşlanmayıp geri verdi.

İçmek için, su getirtti.

Sonra, yine su istedi. Kendisine Zemzem getirildi. Onu başının üzerine döktü. Zemzem suyunun iki yanından aktığını gördüm. Ondan ihtiyacı kadar da içtikten sonra:

‘Kim içeceği şeyden şüphelenirse, onu suyu ile birlikte kırsın, atsın!” buyurdu.”[5205]

Peygamberimiz Aleyhisselâma Sakîfli Bir Dostu Tarafından Hamr (Şarap) Hediye Edilmek İstenilişi

Abdullah b. Abbas der ki:

“Resûlullah Aleyhisselâma, Sakîfli bir dostu, bir kırba hamr (şarap) getirip hediye etmişti.

Resûlullah Aleyhisselâm, ona:

‘Yüce Allah’ın bunu haram kıldığını bilmiyor musun?!’ buyurdu.

Adam uşağının yanına vardı ve:

‘Bunu Hazvere çarşısına götürüp sat!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm, ona:

‘Uşağına ne emrettin?’ diye sordu.

Adam:

‘Hamrı (şarabı) satmasını emrettim’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Onun içilmesi haram edildiği gibi, satılması da haram edilmiştir’ buyurdu.”[5206]

Mekke’nin Fethinde Haram Kılınan, Yasaklanan Şeyler

Cabir b. Abdullah’ın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselâm, Fetih yılında, Mekke’de:

“Hiç şüphe yok ki; Allah ve Resûlü hamrı (şarabı),

Lâşeyi,

Domuzu,

Putları satmayı haram kıldı!” buyurmuştur.

“Yâ Rasûlallah! Ölü hayvanların iç yağlarının hükmünden bize haber ver.

Çünkü, onlarla gemiler boyanıyor, deriler yağlanıyor. Halk onlardan kandil yakıyor” denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Hayır! O da haramdır.

Allah Yahudilerin belâsını versin!

Allah kendilerine ölü hayvanların iç yağlarını haram kılınca, onu erittikten sonra satıp, parasını yediler!” buyurdu.[5207]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’nin fethinde kadınlarla müt’a sûretiyle belirli ve kısa bir süre için evlenmeyi de yasakladı.[5208]

Soylu Bir Kadının Hırsızlık Suçundan Dolayı Elinin Kesilişi

Kureyşîlerin Mahzum oğullarına mensup bir kadın, nasılsa, bir hırsızlık yapmıştı.

Kadının aile halkı, elinin kesileceğinden korkarak, Üsâme b. Zeyd’e başvurup, kendisinin Peygamberimiz Aleyhisselâm katında şefaatçi olmasını dilediler.

Üsâme durumu Peygamberimiz Aleyhisselâma arzedip kadının bağışlanmasını dileyince, Peygamberimiz Aleyhisselâmın rengi değişti ve:

“Sen kötülükleri önlemek üzere Allah’ın koymuş olduğu cezalardan bir cezanın affı hakkında mı benimle konuşuyorsun?!” buyurdu.

Üsâme:

“Yâ Rasûlallah! Bu uygunsuz davranışımdan dolayı, Allah’tan yarlıganmamı dile!” dedi.

Akşam olunca, Peygamberimiz Aleyhisselâm ayağa kalkıp Allah’a lâyık olduğu üzere hamd ü senada bulundu ve:

“Bundan sonra derim ki: Sizden önceki insanları helâk eden, ancak, onların içlerinden şerefli ve soylu birisi hırsızlık ettiği zaman onu cezasız bırakmaları, içlerinden fakir ve zayıf biri hırsızlık edince de onun hakkında ceza uygulamaları idi.

Muhammed’in varlığı Kudret Elinde olan Allah’a yemin ederim ki; Fâtıma binti Muhammed hırsızlık edecek olsaydı, muhakkak, onun da elini keserdim!” buyurdu.

Sonra da emretti, o kadının eli kesildi.

Bunun üzerine, kadın güzelce tevbe etti ve evlendi de.

Kadın, bundan sonra, Hz. Âişe’nin yanına gelir gider, o da onun ihtiyacını Peygamberimiz Aleyhisselâma arzederdi.[5209]

Fetih Müyesser Olursa Beytü’l-Makdis (Kudüs)’te Namaz Kılmayı Adamanın Hükmü

Fetih günü, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına biri geldi:

“Allah bana Mekke’nin fethini nasip ederse Beytü’l-Makdis (Kudüs)’te namaz kılmayı adadım!?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İşte şurada kılman, daha faziletlidir!” buyurdu.

Adamcağız sözünü, sorusunu üç kere tekrarlayınca, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; işte şurada kılınacak namaz, başka beldelerde kılınacak bin namazdan efdal ve üstündür!” buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselâmın zevcesi Hz. Meymûne de:

“Yâ Rasûlallah! Ben de, eğer Allah bana Mekke’nin fethini nasip ederse, Beytü’l-Makdis’te namaz kılmayı kendime borç bilmiştim” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Senin buna gücün yetmez. Seninle oranın arasına Rumlar girmiştir!” buyurdu.

Hz. Meymûne:

“Ben de, önümde, arkamda, koruyucularla giderim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Sen buna güç yetiremezzsin!

Fakat, hayrına, Beytü’l-Makdis kandilinde yanmak üzere zeytinyağı gönder!

Böylece, oraya gidip namaz kılmış olursun!” buyurdu.

Bunun üzerine, Hz. Meymûne her yıl kendi parasıyla zeytinyağı satın alır, Beytü’l-Makdis kandilinde yanmak üzere, bunu Beytü’l-Makdis’e gönderirdi.

Vefet edeceği zaman da, bunu vasiyet etmişti.[5210]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Mekke’de Kaldığı Müddetçe Namazlarını Seferî Olarak Kıldığı, Kıldırdığı

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’de Hacun’daki çadırında kalmakta ve her zaman için Mescid-i Haram’a gidip gelmekte idi.[5211]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’de kaldığı müddetçe de, dört rekatlı farzları seferî olarak, yani kısaltıp ikişer rekat kılmış ve kıldırmıştır.[5212]

Saîd b. Saîd’in Mekke Çarşısı Müfettişliğine Tayin Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke’yi fethettiği zaman, Saîd b. Saîd b. Âs’ı Mekke çarşısına müfettiş olarak tayin etti.[5213]

Mekke Harem Sınırı ve Sınır Taşları

Rivayete göre; Âdem Aleyhisselâm Cennetten yeryüzüne indirilince, şeytanın şerrinden korkmaya başlamış ve Allah’a sığınmıştı.

Bunun üzerine, Yüce Allah ona koruyucu melekler göndermiş, bu melekler Mekke’yi her tarafından kuşatmışlardı.

Melekler Mekke’nin çevrelerinde nerelerinde durmuşlarsa, Yüce Allah oraları Mekke’nin Harem sınırı yapmıştır.[5214]

Mekke Hareminin Sınırı

1. Medine yolu tarafından, Ten’im yakınındaki Benî Gıfârların evlerine kadar üç mildir.[5215]

Ten’im; Mekke-Medine yolunun batı tarafındadır.

Bu yoldaki Harem sınır taşları, Zâtü’l-hanzal diye anılan dağ yolunun başındadır.

Bu sınırın ön tarafı Harem, arka tarafı ise Hill’dir, yani Harem dışıdır.[5216]

2. Yemen yolu tarafından, Libn tepesindeki Edâetü’l-Libn’e kadar yedi mildir.[5217]

Edâetü’l-Libn; Tihâme tarafında, Yemen yolundadır.

Burada, sınır taşları, Gurab dağı üzerindedir.

Dağın yarısı Harem, yarısı Hill’dir, harem dışıdır.[5218]

3. Cidde yolu tarafından el-A’şâş’a kadar on mildir.[5219]

Cidde yolundaki Hudeybiye Harem sınır taşları A’şâş’a kadar uzanır.

A’şâş’tan önceki Batn-ı Mer üzerindeki saha Harem dışında ve Müreyr üzerine bakan bölge Harem içinde kalır.[5220]

4. Tâif yolu tarafından Arafat yolu üzerindeki Batn-ı Nemire’ye kadar onbir mildir.

5. Irak yolu tarafından Makta’ dağındaki Seniyetü’l-hal’e kadar yedi mildir.[5221]

Makta’, Necd ve Irak yolunda olup, Harem sınır taşları Harem’e dayanan Seniyetü’l-hal’in başındadır.[5222]

6. Ci’râne yolu tarafından Abdullah b. Halid b. Esîdlerin Şı’b’ına kadar dokuz mildir.[5223]

Mekke Hareminin sınır taşlarını ilk önce diken, İbrahim Aleyhisselâmdı.

Ona, bu taşların dikileceği yerleri de, Cebrail Aleyhisselâm göstermişti.[5224]

Yüce Allah’ın emriyle Kâbe’yi yapma işini tamamladıktan sonra, İbrahim Aleyhisselâmla İsmail Aleyhisselâm, kendilerine hac amellerini göstermesi

için, Allah’a yalvardılar (Bakara: 128).

Cebrail Aleyhisselâm, gelip İbrahim Aleyhisselâma hac amellerini gösterdi.

Haremin sınırları üzerinde durdu ve o sınırlarda İbrahim Aleyhisselâmı da durdurdu.

İbrahim Aleyhisselâm, durduğu yerlere taşlar dizdi, işaretler koydu ve üzerlerine toprak çekti.

İsmail Aleyhisselâmın koyunları bu Harem sınırları içinde otlarlar, yayılırlar, Harem sınırı dışına çıkmazlar, Harem’in her tarafından yayıla yayıla sınırların sonuna vardıkları zaman, oradan topluca geri dönerlerdi.[5225]

Harem sınır taşlarını ilk defa onaran ve yenileyen de, İsmail Aleyhisselâm idi.[5226]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın dedelerinden Kusayy’ın zamanına kadar, Harem taşları yerlerinden kımıldatılmadı.

İsmail Aleyhisselâmdan sonra Harem sınır taşlarını onaran ve yenileyen, Kusayy olmuştur.[5227]

Kureyş Müşriklerinin Harem Sınır Taşlarını Söktükten Sonra Yerine Koymaları

Musa b. Ukbe’nin bildirdiğine göre; Kureyş müşrikleri Harem sınır taşlarını söktüler.

Müşriklerin bu davranışları Peygamberimiz Aleyhisselâmın çok ağırına gitti.

Cebrail Aleyhisselâm gelerek, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yâ Muhammed! Kureyşîlerin Harem sınır taşlarını sökmeleri her halde sana çok ağır geldi” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Evet!” dedi.

Cebrail Aleyhisselâm:

“Amma, onlar bu sınır taşlarını yerlerine tekrar dikeceklerdir” dedi.

Çok geçmeden, Kureyş kabilesinden bir adamın bu işi bahis konusu ettiği, arkasından aynı kabileden bir adamın daha çıkıp bunu konuştuğu ve sonunda, Kureyş kabilelerinden birçok kimselerin bu işi konuşmaya başladıkları görüldü.

Hatta, içlerinden biri onlara:

“Allah sizi Harem sayesinde aziz ve şerefli kılmış, tecavüzlerden korumuştu.

Siz ise, onun sınır taşlarını yerinden söküp çıkardınız!

Şimdi, Araplar sizi kapacaklardır!” dedi.

Meclislerde bunu konuşa konuşa sabahladılar.

Harem sınır taşlarını tekrar yerlerine diktiler.

Bunun üzerine, Cebrail Aleyhisselâm gelip Peygamberimiz Aleyhisselâma:

“Yâ Muhammed! Kureyşîler Harem sınır taşlarını tekrar yerlerine diktiler” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Cebrail! Taşları tam yerlerine dikebildiler mi?” diye sordu.

Cebrail Aleyhisselâm:

“Onların Harem sınır taşlarından diktikleri her bir taşı, yerlerine, kendileri değil, birer melek eliyle koydular!” dedi.[5228]

Mekke fethedildikten sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Temim b. Esed el-Huzâî’yi göndererek, Harem sınır taşlarını onartıp yenilettirdi.[5229]

Mekke Çevresindeki Putların Yok Edilmeleri İçin Birlikler Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Mekke’yi fethettikten sonra, Ramazan’ın yirmisine rastlayan Cuma günü, her tarafa askerî birlikler gönderdi ve İslâmiyete uymayan her şeyi değiştirmelerini onlara emretti.

1. Hişam b. Âs, 200 kişilik bir birlikle Yelemlem taraflarına,
2. Halid b. Saîd b. As, 300 kişilik bir birlikle Urene taraflarına,

3. Halid b. Velid, arkadaşlarından 30 kişilik bir süvari birliğiyle Uzzâ putuna gitti.[5230]

Uzzâ; Nahle'de, üç semüre (sakız) ağacından veya büyük dikili ağaçtan ibaret idi.[5231] Uzzâ'nın yanında da, Gatafanların taptıkları bir put bulunuyordu.[5232]

Uzzâ'nın üzerine, bir de ev yapılmıştı. Uzzâ'nın kapıcı ve bakıcıları orada otururlardı.[5233]

Araplardan, Mekke'de oturup da Uzzâ'ya, sonra Lât'a, sonra Menat'a tapmayan yoktu.[5234] Kureyşîlere göre; putların en büyüğü Uzzâ, sonra Lât, sonra Menat'tı.[5235]

Rivâyete göre; bunların her birinde bir şeytan bulunur, kapıcı ve bakıcılarına görünür ve onlarla konuşurdu.[5236]

Halkı Uzzâ'ya tapmaya davet edenler; Amr b. Rebia ve Hâris b. Ka'b adındaki kişilerdi.

Amr b. Rebia, halka:

"Taif serin olduğu için Rabbiniz Taif'teki Lât'ta yazlar, Tihâme sıcak olduğu için de Nahle'deki Uzzâ'da kışlar!" derdi.

Uzzâ'ya tapmayı ilk benimseyen ve Kureyşîlere benimseten de, Amr b. Luhayy idi.[5237]

Kendisi kâhindi, cinle ilişkisi vardı.[5238]

Uzzâ; Kureyşîlerle Beni Kinane ve Huzâaların ve bütün Mudarların Nahle bölgesindeki tapınakları idi.[5239]

Benî Nasr, Cüşem, Sa'd b. Bekrler,[5240] Ganiyy ve Bâhileler de Uzzâ'ya taparlardı.[5241]

Bununla beraber, Kâbe'yi, tapınakların hepsinden üstün tutarlardı. Çünkü, onun Allah dostu İbrahim'in mabedi ve mescidi olduğunu bilirlerdi.[5242]

Araplar, hac amellerini tamamladıkları ve Kâbe'yi tavaf ettikleri zaman, Uzzâ'ya gidip onu da tavaf etmedikçe ihramdan çıkmazlar, onun yanında bir gün itikâfa girerler ve ihramdan öyle çıkarlardı.[5243]

Uzzâ'nın kapıcıları ve bakıcıları Süleymlerden Şeyban oğulları olup, kendileri Hâşim oğullarının müttefiki idiler.[5244]

Şeyban oğullarından son kapıcı ve bakıcı da, Dubay'a b. Haremiyyü's-Sülemî idi.

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselâmı peygamber gönderip putlara tapmayı yeren âyetler indirerek putperestliği yasaklayıncaya kadar, Uzzâ'ya tapılmaktan geri durulmadı.

Uzzâ'ya dil uzatılması, Kureyş müşriklerinin çok ağırlarına gitti.

Ebu Uhayha Saîd b. Âs b. Ümeyye, ölümüyle sonuçlanan hastalığa tutulduğu zaman, Ebu Leheb b. Abdulmuttalib onu ziyarete varmış ve ağlar bulmuştu.

Kendisine:

"Ey Ebu Uhayha! Ne diye ağlıyorsun? Yoksa, öleceğine mi ağlıyorsun? Ölmekten kurtulunmaz ki?" deyince, Ebu Uhayha:

"Hayır! Ben öleceğime ağlamıyorum! Fakat, benden sonra Uzzâ'ya tapılmayacağından korkuyor ve buna üzülüyorum!" demişti.

Ebu Leheb:

"Vallahi, Uzzâ'ya senin sağlığından dolayı tapılmıyordu ki, senin ölümünden sonra ona tapılmak bırakılsın!" dedi.

Bunun üzerine, Ebu Uhayha:

"Şimdi anladım ki; benim yerimi tutacak birisi var!" dedi.

Ebu Leheb'in Uzzâ'ya son derecedeki bu bağlılığı ve tapma tutkusu, kendisinin çok hoşuna gitti.

Ebu Leheb Uzzâ'nın kapıcı ve bakıcısı Eflah b. Nadrü's-Sülemî'yi de ölüm döşeğinde ziyaret edip kendisini üzgün görünce:

"Ben seni niye çok üzgün görüyorum?" demişti.

Eflah:

"Benim ölümümden sonra Uzzâ'ya hizmet edilmemesinden, bakılmamasından korkuyor ve üzülüyorum!" dedi.

Ebu Leheb, ona:

"Hiç üzülme! Senden sonra onun üzerine ben bulunur, onu görür, gözetirim!" diyerek söz verdi.

Bunun üzerine, Ebu Leheb, her kime rastlarsa:

“Eğer Uzzâ Muhammed’e ve dâvâsına galebe çalarsa, ben bir elimi onun üzerinde bulunduruyorumdur!

Eğer Muhammed Uzzâ’ya galebe çalarsa -ki, galebe çalacağını hiç sanmıyorum- kendisi kardeşimin oğludur, beni sayar!” diye propaganda yapmaya başlamıştı.[5245]

Uzzâ, Hüzeyllerin Mekke’ye iki gecelik uzaklıktaki Nahletü’ş-Şâmiye vadisinde bulunuyordu.[5246]

Halid b. Velid’in Uzzâ Putunu Kesişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Halid b. Velid’i Uzzâ’ya göndereceği zaman, ona:

“Nahle vadisine git! Orada yanyana üç semüre ağacı bulacaksın! Onlardan birincisini kes!” buyurdu.[5247]

Halid b. Velid, yanına arkadaşlarından otuz süvari alarak Nahle’ye gitti.[5248]

İlk ağacı kesti. Oradaki putu kırdı. Mal anbarını da yaktı.[5249]

Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü.[5250]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Halid b. Velid’e:

“Yıktın mı?” diye sordu.

Halid b. Velid:

“Evet yâ Rasûlallah!” dedi.[5251]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Bir şey gördün mü?” diye sordu.

Halid b. Velid:

“Hayır! Bir şey görmedim!” dedi.[5252]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Öyleyse, sen onu daha yıkamamışsın! Ona geri dön![5253] İkincisini de kes![5254] Yık onu da!” buyurdu.

Halid b. Velid, öfkeli bir halde geri dönüp Uzzâ'nın yanına vardı. Kılıcını sıyırdı.[5255]

Uzzâ'nın kapıcı ve bakıcısı Dubay'a, Halid b. Velid'in geldiğini işitince, Uzzâ'nın üzerine bir kılıç asarak kendisi dağa çıktı.[5256]

O sırada, kapkara, çırılçıplak, saçı başı darmadağınık,[5257] elleri boynunda, dişlerini gıcırdatan[5258] bir kadın Halid b. Velid'in karşısına birden dikiliverince, Halid b. Velid'in sırtının tüyleri ürperdi![5259]

Uzzâ'nın kapıcısı ve bakıcısı ise, Halid b. Velid'e bakarak:

"Ey Uzzâ! Haydi, yalan çıkarma! En şiddetli bir saldırışla Halid'in üzerine saldır! Başörtünü at ve çemren!

Ey Uzzâ! Eğer sen bugün Halid'i öldürmezsen, zelil olarak geri dönecek ve Nasranîleştirileceksin!" diye bağırıyordu.[5260]

Halid b. Velid, kılıcını sıyırmış olduğu halde, ona doğru vardı ve:

"Ey Uzzâ! Seni tanımak yok! Tenzih ve tasdik etmek de yok! Allah'ın seni alçaltmış olduğunu görüyorum!" diyerek kılıçla vurup şeytan karıyı ikiye böldü.[5261]

O zaman, o, kapkara bir kül haline geldi.

Halid b. Velid, Uzzâ ağacını da kesti.

Uzzâ'nın kapıcı ve bakıcısını da öldürdü.[5262]

Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü. Olan bitenleri haber verince, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Evet! İşte o, Uzzâ'dır![5263]

Uzzâ, artık ülkenizde kendisine tapılmaktan temelli olarak umudunu kesmiştir.[5264]

Bundan, sonra, Araplar için Uzzâ yoktur! Ona hiç tapılmayacaktır!" buyurdu.[5265]

Halid b. Velid:

"Ey Allah'ın Resûlü! Hamd olsun O Allah'a ki, bize İslâmiyet gibi yüce bir dini ikram ve ihsan etti de, bizleri helâk olmaktan kurtardı. Ben,

babamın yüz deve ve koyun içinden en iyisini seçerek götürüp Uzzâ için kestiğini ve onun yanında üç gün kaldıktan sonra sevine sevine yanımıza döndüğünü görürdüm.

Babamın hayatını tüketmiş ve ölüp gitmiş olduğu bu görüş ve inanışa, işitmez, görmez, zarar ve yarar vermez bir taş, ağaç parçası için kurbanlar keserek nasıl aldanmış olduğuna bakıyorum da, şaşıyorum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Bu, hiç şüphesiz, Allah'a ait bir iştir.

Onun doğru yolu kolaylaştırdığı kimse doğru yolu bulur, sapkınlığı kolaylaştırdığı kimse de sapkınlık içinde kalır!" buyurdu.[5266]

Uzzâ'nın yıktırılması hadisesi, Hicreti 8. yılında, Ramazan'ın bitmesine beş gece kala vuku bulmuştur.[5267]

Amr b. Âs'ın Süva' Putunu Yıkmaya Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Mekke'nin fethinden sonra, Mekke çevresindeki bölgelerde bulunan putları yıkıp ortadan kaldırmak, İslâmiyete aykırı her şeyi değiştirmek üzere her tarafa askerî birlikler gönderdiği sırada,[5268] Amr b. Âs'ı da Hüzeyllerin putu olan Süva'ı yıkmaya göndermişti.[5269]

Süva'; Amr b. Luhayy'ın Cidde sahilinde bularak getirdiği ve Arapları tapmaya davet ettiği beş puttan birisi olup, Amr b. Luhayy onu Mudar b. Nizâr soyundan, davetini kabul eden Hâris b. Temimü'l-Hüzelî'ye vermişti.

Süva', Nahle vadisinde, Ruhat'ta idi.[5270]

Ruhat; Yenbu' bölgesinde, Medine mülhakatından bir yerdir.[5271]

Yenbu' da, Mekke ile Medine arasındadır.[5272]

Süva'ın kapıcı ve bakıcısı Benî Lihyanlardandı.[5273]

Süva'ın kapıcı ve bakıcısının Hüzeyllerin Sâhile oğullarından olduğu da rivayet edilir.

Süva' putuna, Benî Kinanelerle Hüzeyller, Müzeyneler ve Amr b. Kays b. Aylanlar taparlardı.[5274]

Süva’ putunun bulunduğu yer, Mekke’ye üç mil uzaklıkta idi.[5275]

Amr b. Âs der ki:

“Süva’ putunun yanına kadar vardım. Yanında, kapıcı ve bakıcısı bulunuyordu.

Bana:

‘Ne istiyorsun?’ diye sordu.[5276]

Ona:

‘Süva’ı yıkmak istiyorum!’ dedim.

Bana:

‘Onu yıkmak senin neyine gerek?’ dedi.[5277]

Ona:

‘Süva’ı yıkmamı[5278] bana Resûlullah Aleyhisselâm emretti!’ dedim.

Bana:

‘Onu yıkmaya senin gücün yetmez!’ dedi.

Ona:

‘Ne için gücüm yetmez?’ diye sordum.

Bana:

‘O, senden kolayca korunur ve savunur!’ dedi.

Ona:

‘Yazıklar olsun sana ki, hâlâ bâtıl ve boş şeylerle oyalanıp durmaktasın! Bu put işitir veya görür mü hiç?’ dedim, ve yanına yaklaşıp onu kırdım.

Arkadaşlarıma da emrettim: Süva’ın mal deposunu yıktılar, ama onun içinde bir şey bulamadılar.

Bakıcıya:

‘Nasıl, gözünle de gördün mü?’ dedim.

Bakıcı:

‘Ben Allah’a boyun eğdim, Müslüman oldum!’ dedi.”[5279]

Sa’d b. Zeyd el-Eşhelî’nin Menat Putunu Yıkmaya Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Fetihten sonra Mekke çevresindeki ülkelerde bulunan putları yıkıp ortadan kaldırmak ve İslâmiyete aykırı şeyleri değiştirmek üzere her tarafa askerî birlikler gönderdiği sırada,[5280] Sa’d b. Zeyd el-Eşhelî’yi de, Müşellel’de bulunan Menat putunu yıkmaya göndermişti.[5281]

Menat; Evs ve Hazrec kabileleri ile Yesrib (Medine) halkından bunların dinine bağlı olanların putu olup, Kudeyd nahiyesinde, Müşellel’de dikili idi.[5282]

Müşellel; Mekke ile Medine arasında, deniz sahilinde, Kudeyd’e kadar uzanan bir dağ olup,[5283] Medine’ye uzaklığı yedi mildir.[5284]

Menat’ı ilk diken, Amr b. Luhayy idi.

Menat, Kudeyd’de, Hüzeyllere ait bir kaya idi.[5285]

Menat, putların hepsinin en eskisi olup, onu Araplar mâbud edinmişlerdi.

Çocuklarına; Abdi Menat, Zeydi Menat gibi adlar takarlardı.

Hemen bütün Araplar, Menat’a tazimde bulunurlar ve onun çevresinde kurbanlar keserlerdi.

Evs ve Hazreclerle Mekke ve Medine’ye gelenler, yakın yerde bulunanlar da, Menat’a tazim ederler, ona kurbanlar keserlerdi, hediyeler sunarlardı.

Yalnız, Maadd’ın evladları, İsmail Aleyhisselâmın dininden kalanlara; Rebia ve Mudarlar da, kendi dinlerinden kalanlara bağlı kalmışlardır.

Menat’a, Evs ve Hazrecler kadar sarılan ve tazimde bulunan bir cemaat yoktu.[5286]

Menat, Ezd kabilesiyle Gassan kabilesinin de putu idi.

Bu kabileler Menat’ı ziyaret ederler, ona tazimde bulunurlardı.[5287]

Sa’d b. Hüzeym ve Kudâalar da Menat’a taparlardı.[5288]

Evs ve Hazreclerle Medinelilerden ve başkalarından bunların dininde bulunanlar, haccederler, halk ile birlikte bütün vakfeleri yaparlar, fakat başlarını tıraş ettiremezlerdi.

Hacdan dağıldıkları zaman, Menat’a giderek başlarını onun yanında tıraş ettirirler, onun yanında kalırlar, böyle yapmadıkça, haclarını tamamlanmış

saymazlardı.[5289]

Menat'ın kapıcı ve bakıcısı, Ezd kabilesinden Gatarif idi.[5290]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Sa'd b. Zeyd'i, 20 süvari ile birlikte, bu Menat'ı yıkmaya gönderdi.[5291]

Menat'ı yıkmaya gidenlerin başında, Hz. Ali'nin[5292] veya Ebu Süfyan b. Harb'in gönderildiği de rivayet edilir.[5293]

Sa'd b. Zeyd, Menat'ın yanına kadar vardı.

Menat'ın kapıcı ve bakıcısı, Sa'd'a:

"Ne yapmak istiyorsun?" diye sordu.

Sa'd:

"Menat'ı yıkmak istiyorum!" dedi.

Menat'ın kapıcı ve bakıcısı:

"Sen bunu yapabilecek misin?!" dedi.

Sa'd b. Zeyd Menat'a doğru varınca, Menat'tan, kapkara, çırılçıplak, saçı başı darmadağınık bir karı çıkıp göğsünü dövmeye ve bağırmaya başladı!

Menat'ın kapıcı ve bakıcısı, ona:

"Menat'ı yanına al da, sana karşı gelenleri parçala!" dedi.

Sa'd b. Zeyd, kılıçla vurup kara karıyı öldürdü. Arkadaşlarıyla da, varıp Menat'ı da yıktılar.

Menat'ın mal deposunda bir şey bulamadılar.

Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndüler.

Bu hadise, Ramazan'ın bitmesine altı gün kala vuku bulmuştur.[5294]

Amr b. Selimetü'l-Cermî'nin Müslüman ve Küçük Yaşta Kavminin İmamı Oluşu

Amr b. Selimetü'l-Cermî der ki:

"Biz, halkın yol uğrağı olan[5295] bir su başında[5296] bulunuyorduk. Gelen geçen kervanlar,[5297] Resûlullah Aleyhisselâmın yanından dönen insanlar bize uğrarlardı.[5298]

Biz de, onlara:

‘Ne oluyor insanlara? Ne oluyor insanlara? Ne yapıyor şu zât?[5299] Ne oldu şu iş?’ diye sorardık.[5300]

Onlar da:

‘Kendisini Allah’ın peygamber olarak gönderdiği ve kendisine şu şu âyet veya sûreleri vahyettiği söyleniyor!’ derlerdi.[5301]

Ben de, onların yanına sokulur,[5302] o kelamları (Kur’ân-ı Kerîm âyet veya sûrelerini)[5303] dinler,[5304] ezberlerdim.[5305]

Onlardan, dinleyip de ezberlemediğim yoktu.

Böylece, Kur’ân-ı Kerîm’den pek çok âyet ve sûreleri ezberlemiştim.[5306]

Sanki, onlar kalbime yapışmış bulunuyordu.[5307]

Arap kabileleri halkı, Müslüman olmak için, Mekke’nin fethini bekliyorlar ve:

‘Onu kavmi olan Kureyşîlerle başbaşa bırakınız!

Eğer o kavmine galebe çalarsa, kendisi, hiç şüphesiz, gerçekten peygamberdir!’ diyorlardı.

Mekke, fâtihleri tarafından fethedilince, bütün Arap cemaatleri Müslüman olmaya koşuştular.[5308]

Temsilci olarak bir adam geliyor ve:

‘Yâ Rasûlallah! Ben filan oğullarının elçisi ve temsilcisiyim. Müslüman olmak için sana geldim!’ diyordu.[5309]

Babam Selime de, kavmimle birlikte, Müslüman olmaya koştu.[5310] Allah’ın oturmasını dilediği kadar, Resûlullahın yanında oturdu.[5311]

Sonra da:

‘Bize namazı kim kıldıracak?’ diye sordular.

Resûlullah Aleyhisselâm:

‘Sizin Kur’ân’ı en çok bileniniz size imamlık etsin, namazınızı kaldırsın!’ buyurdu.[5312]

Babam, Resûlullah Aleyhisselâmın yanından dönüp gelince, kabile halkına:

'Vallahi, ben size gerçekten peygamber olan bir zâtın yanından geliyorum[5313] ki, o, şöyle şöyle yapmanızı size emrediyor, şundan şundan da sizi nehyediyor.[5314]

'Filan namazı şu vakitte, filan namazı şu vakitte kılacaksınız! Namaz vakti gelince, biriniz ezan okusun ve Kur'ân'ı en çok bileniniz de size imamlık etsin!' buyurdu' dedi.

Kabile halkı, baktılar: İçlerinde Kur'ân'ı benden çok bilen bir kimse bulamadılar.

Çünkü, ben, Kur'ân'ı, uğrayan kervan halkından dinleyip ezberlemiş bulunuyordum.[5315] Bunun için, kabile halkı beni önlerine, imamlığa geçirdiler.

Halbuki, ben o zaman altı-yedi yaşlarında idim.

Üzerimde de, elbise olarak yalnız bir bürde, bürgü vardı.

Rükûa veya secdeye vardığım zaman, yukarı toplanıp edeb yerim açılırdı.

Kabilemizden, yaşlı bir kadın, bu hali görünce:

'(Kur'ân okuyucunuzun, imamınızın) ud, edeb yerini bize örtülü tutmayacak mısınız?!' dedi.

Bunun üzerine, satın aldıkları Bahreyn kumaşından, bana bir gömlek (cübbe) biçip diktiler.

Ben, buna sevindiğim kadar, hiçbir şeye sevinmemişimdir!"[5316]

Halid b. Velid'in Benî Cezîmelere Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselâm; Allah'a imana davet etmek üzere, Mekke çevresindeki bazı kabilelere askerî birlikler göndermişti.[5317]

Halid b. Velid, Uzzâ'yı yıkıp Mekke'ye dönünce, Peygamberimiz Aleyhisselâm onu da Muhacirler ile Ensar ve Benî Süleymden 350 kişilik askerî bir birliğin başına geçirerek Benî Cezîmelere gönderdi.[5318]

Halid b. Velid onları sadece İslâmiyete davetle iktifa edecek, çarpışma yapmayacaktı.[5319]

Benî Cezîme b. Âmir b. Abdi Menat b. Kinaneler,[5320] Mekke'nin aşağı tarafında, bir gecelik uzaklıktaki Yelemlem nahiyesinde,[5321]6 Gumeysâ diye anılan sularının başında oturmakta idiler.[5322]

Halid b. Velid, askerleriyle birlikte Benî Cezîmelerin yurduna varıp dayandı.[5323]

Benî Cezîmeler, Müslümanları görünce, silahlandılar.[5324] Çarpışmaya kalktılar, karşı koymanın en şiddetlisiyle karşı koydular.

Halid b. Velid; ikindi, akşam ve yatsı namazlarına kadar bekledi.

Ezan sesi işitilmeyince, üzerlerine saldırdı. Onlardan, öldürülenler öldürüldü. Esir edilenler de esir edildiler.

Benî Cezîmeler, sonradan, kendilerinin Müslüman olduklarını iddia ettiler.[5325]

Abdullah b. Ebi Hadrad der ki:

"Gumeysâ günü, Benî Cezîmelere baskın yapıldığı sırada, süvarilerin arasında ve Halid b. Velid'in yanında idim.

Onlardan bir adamla karşılaştık. Adamın yanında da bir kadın vardı.

Adam, kadından dolayı çarpışarak, onu dağa çıkardı.

Başka bir adamla karşılaştık. Onun yanında da bir kadın bulunuyordu.

Adam, kadından dolayı çarpışarak onu dağa çıkarmayı başardı.

Halid b. Velid:

'Artık onların ardına düşmeyiniz!' dedi.[5326]

Müslümanlar, hevdeçli develer üzerindeki kadınları genç bir adamın dağa doğru çekip götürdüğünü görmüşlerdi.

Halid b. Velid:

'Şunlara yetişiniz!' diye emretti.

Müslümanlardan bazıları, onların ardına düştüler ve onlara yetiştiler.

Genç adam, Müslümanları görünce, yolda durdu."[5327]

Müslümanlar kendisinin yanına varınca, recez söyleyerek Müslümanlarla çarpışmaya girişti. Hayli çarpıştıktan sonra, öldürüldü. Kadınlara yetişildi.

Müslümanlar, yine, önceki gibi bir delikanlı ile karşılaştılar.

Delikanlı, recez söyleyerek çarpışmaya başladı.

O da öldürüldü.

Müslümanlar, hevdecin içinde, parlak yüzlü, sararmış benizli, bitkin bir genç adam buldular.[5328]

Ona:

‘İslâm ol!” dediler.

Genç adam:

“İslâmiyet ne demektir?” diye sordu.

İslâmiyetin ne olduğu, ona anlatıldı.

Kendisinin İslâmiyetten hiç haberi olmadığı anlaşıldı.[5329]

Ona:

“Sen kâfir misin?”’ diye sordular.[5330]

Genç adam:

“Sizin istediğinizi yapmazsam[5331] bana ne yapacağınızı öğrenebilir miyim?” diye sordu.[5332]

Müslümanlar:

“Kâfir isen,[5333] seni öldürürüz!” dediler.[5334]

“Siz bana bir iyilik yapsanız olmaz mı?” diye sordu.

Müslümanlar:

“Ne imiş o iyilik?” dediler.

Genç adam:

“Beni, şu vadinin aşağısındaki hevdeçli kadınlara ulaştırdıktan sonra öldürünüz!” dedi.

Müslümanlar:

“Olur! Öyle yapalım!” dediler.[5335]

Elleri bağlı genç, Abdullah b. Ebi Hadrad’a:

“Ey delikanlı!” diye seslendi. Kendisi, Abdullah b. Ebi Hadrad’la yaşıt gibi idi.

Abdullah b. Ebi Hadrad, ona:

“Benden ne istiyorsun?” diye sordu.

Genç adam:

“Sen ellerimin bağını çözsen, beni şu kadınların yanına kadar götürsen de, onlarla olan işimi bitirdikten sonra beni geri çevirip yapmak istediğinizi yapsanız olmaz mı?” dedi.

Abdullah b. Ebi Hadrad:

“Vallahi, senin istediğin şey kolaydır!” diyerek, hemen ellerini çözüp onu kadınların yanına götürdü.

Genç adam, kadınların yanında durdu[5336] ve:

“Selamlarım seni Hubeyş![5337] Artık, tükendi, bitti yaşayış! Benim suçum yok!” dedi[5338] ve ona bir şiir söyledi.[5339]

Kadın:

“Sana da, yedi, sekiz, dokuz, on kere selamlar olsun ve bu selamlar tek çift olarak uzayıp gitsin!” dedi.[5340]

Bundan sonra, genç adamın boynu vuruldu.

Kadın, gelip onun cesedinin üzerine kapandı, onu öpmeye başladı![5341]

Kadın, bir-iki kere hıçkırdıktan sonra, orada can verdi.

Müslümanlar Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelip bu hadiseyi anlattıkları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“İçinizde, hiç mi bir merhametli adam yoktu?!” buyurdu.[5342]

***

Rivayete göre; Benî Cezîmelere:

“İşte, bu gelen Halid b. Velid ve yanındakiler de Müslümanlardır!” denilmişti.[5343]

Halid b. Velid, Benî Cezîmelerden silaha sarılmış olanlara:

“Siz, nesiniz?[5344] Müslüman mısınız,[5345] yoksa kâfir misiniz?” diye sordu.[5346]

Benî Cezîmeler:

“Eslemnâ! Müslüman olduk!” demeyi beceremediler de;[5347]

“Sabbe’nâ! Sebbe’nâ! Biz, bir dinden çıkıp diğer bir dine girdik!” dediler.[5348]

Başka rivayete göre:

“Biz Müslüman bir cemaatiz, namaz kılıp duruyoruz!

Muhammed’in peygamberliğini doğrulamış, meydanlarımızda mescidler yapmış bulunuyoruz, oralarda ezanlar da okuyoruz!” dediler.

Halid b. Velid:

“Ya üzerindeki silahlar ne oluyor?” diye sordu.

Benî Cezîmeler:

“Araplardan bir cemaatle aramızda düşmanlık vardır. Sizin onlar olduğunuzu sandık, korktuk![5349]

Kendimizi İslâmiyete karşı olanlardan koruyalım diye[5350] silahlarımızı üzerimize aldık!” dediler.[5351]

Halid b. Velid onların mazeretlerini kabul etmedi.[5352] Gerçekten Müslüman olduklarına kanaat getiremedi.[5353]

Onlara:

“Silahı, çarpışmayı bırakınız![5354] Tüm insanlar Müslüman olmuşlardır” dedi.[5355]

İçlerinden, Cahdem adındaki kişi:

“Yazıklar olsun size ey Cezîme oğulları! Vallahi, bu, Halid’dir![5356]

Muhammed, Müslüman olduğunu söyleyip duran bir kimseyi araştırmaz.

Halbuki, biz, Müslüman olduğumuzu söylüyoruz.

Bu Halid, Müslümanlara yapılmak istenilmeyen şeyi bize yapmak istiyor!

O, silahlı iken bize yapamayacağı şeyi, bize esirlikte yapacak![5357]

Silahı bırakmanın arkasından esirlik gelecek,[5358] esirliğin arkasından da[5359] kılıç,[5360] boyunların vurulması gelecek!

Vallahi, ben silahımı elimden hiçbir zaman bırakmam, teslim olmam!" dedi.[5361]

Benî Cezîmelerden bir kısmı Cahdem'in görüşünü benimsediler ve Halid b. Velid'e;

"Hayır! Vallahi, silahı bırakmanın sonu, ancak öldürülmektir!

Bizim ne sana, ne de yanındakilere güvenimiz vardır!" dediler.

Halid b. Velid:

"Teslim olmadıkça, sizin için eman yoktur!" dedi.[5362]

Benî Cezîmelerden bazıları ise, Cahdem'e:

"Ey Cahdem! Sen bizim kanlarımızın dökülmesini mi istiyorsun?!

Halk teslim oldular ve silahlarını bıraktılar. Savaş bırakıldı. Halk emniyet ve selamete erdi.[5363]

Sana Allah'ı hatırlatırız! Bize aykırı davranma!" dediler.

Cahdem, kılıcı bırakmaktan kaçındı.

Cahdem'e:

"Biz Müslümanız. Halk teslim olmuştur.

Muhammed, Mekke'yi fethetmiş bulunuyor.

Halid'den ne diye korkacağız?" dediler.

Cahdem:

"Amma vallahi, siz, bilmediğiniz, eskiden kalma hınç ve kinlerle tutulup cezalandırılacaksınız!" dedi.[5364]

Hep birden üzerine düşünce, Cahdem'e de silahını bıraktırdılar.[5365]

Benî Cezîmeler Halid b. Velid'in verdiği eman sözü üzerine silahlarını bırakınca,[5366] Halid b. Velid:

"Onları esir ediniz!" diye emir verdi.

Cahdem:

"Ey kavmim! O, Müslümanlardan bir kavmi esir etmek mi istiyor?!

O, ancak, yapılmayacak bir şeyi yapmak istiyor!

Artık her şey bitti.

Siz bana aykırı davrandınız, sözümü dinlemediniz.

Vallahi, onun yapacağı şey, kılıçtan geçirmektir!” dedi.[5367]

Benî Cezîmelerden bir kısmı teslim oldukları zaman, ötekileri etrafa dağılmışlardı.[5368]

Halid b. Velid, teslim olan Benî Cezimelerin ellerinin boyunlarına bağlanmasını emretti, bağlandı.[5369]

Elleri boyunlarına bağlanınca, kendileri, Müslümanlardan her birine, birer ikişer teslim edildi.[5370]

Cahdem, Halid b. Velid’in Benî Cezîmelere yaptığı muameleyi görünce:

“Ey Benî Cezîme! Başınıza gelen şeyi ben size önceden haber vermiş, sizi uyarmıştım!” dedi.[5371]

Benî Cezîmeler, geceyi bağlanmış olarak geçirdiler.

Sabah vakti olunca, Müslümanlarla konuştular; namazlarını kıldıktan sonra, tekrar bağlandılar.

Bunun üzerine, Müslümanlar, aralarında anlaşmazlığa düştüler.

İçlerinden birisi:

“Biz onları esir etmek istemiyoruz.

Onları Peygamber Aleyhisselâma götüreceğiz!”

Başka birisi:

“Bakalım sözümüzü dinleyecek mi?” diyordu.

O sırada, Halid b. Velid:

“Herkes, yanındaki esirin kılıçla boynunu vursun!” diyerek seslendi.

Benî Süleymler, ellerindeki her esirin hemen boynunu vurdular.

Muhacirlerle Ensar ise, kendilerine teslim edilmiş olan esirleri saldılar.

Ensardan Seleme der ki:

“Halid b. Velid’le birlikte bulunuyordum.

Elimdeki esiri salıp, kendisine:

‘Nereyi istersen, oraya git!’ dedim.

Ensardan olanlar da, yanlarındaki esirleri saldılar, serbest bıraktılar.”[5372]

Abdullah b. Ömer de:

“Halid, ‘Herkes, yanındaki esirin boynunu vursun!’ diye seslenince:[5373]

‘Vallahi, ben esirimi öldürmem! Arkadaşlarımdan olan kişiler de esirlerini öldürmezler!’ dedim.[5374] Esirimi hemen saldım!” demiştir.[5375]

Ebu Beşîrü’l-Mâzinî de, esiri ile aralarında geçeni şöyle anlatır:

“Benî Cezîmelerden yanımda bir esir bulunuyordu.

Halid b. Velid:

‘Herkes, yanındaki esirin boynunu vursun!’ diyerek seslenince, boynunu vurmak için, kılıcımı sıyırdım.

Esir bana:

‘Ey Ensârî kardeş! Sen bu işi kendiliğinden yapma! Kavmine bak!’ dedi.

Baktım ki; Ensar, esirlerini salmışlar!

Esirime:

‘Haydi, sen de nereye istersen git!’ dedim.

Esir:

‘Allah sizi mübarek kılsın!

Fakat, bize sizden daha yakın olan kimseler [Benî Süleymler] bizi hiç acımadan öldürdüler!’ dedi.

Halid b. Velid, Muhacirlerle Ensarın esirleri salmalarına kızdı.

O zaman, Ebu Useydü’s-Sâidî, Halid b. Velid’e:

‘Allah’tan kork! Vallahi biz Müslüman bir cemaati öldürmeyiz!’ dedi.

Halid b. Velid, ona:

‘Sen onların Müslüman olduklarını ne biliyorsun?’ diye sordu.

Ebu Useydü’s-Sâidî:

‘Onların Müslüman olduklarını söylediklerini işittik.

Şu mescidler de onların meydanlarında bulunuyor ya!’ dedi.”[5376]

Ebu Katâde de:

“Seher vakti, Halid:

‘Herkes, yanında olan esiri öldürsün!’ diye seslenince, esirimi saldım!

Halid'e:

'Allah'tan kork! Sen, bu davranışınla, ancak bir ölüsündür!

Bunlar, hiç şüphesiz, Müslüman bir cemaattirler!' dedim.

Halid b. Velid:

'Ey Ebu Katâde! Senin onlar hakkında hiçbir bilgin yoktur!' dedi.

Halid, onlar hakkında ancak içinde taşıdığı kin ve peşin hükme göre konuşmuştu" demiştir.[5377]

Peygamberimiz Aleyhisselâmın Benî Cezîmelere Yapılandan Üzüntü Duyuşu ve Allah'a Sığınışı

Benî Cezîmelerden olup ölümden kurtulan bir adam Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına gelerek başlarına geleni Peygamberimiz Aleyhisselâma haber verince,[5378] Peygamberimiz Aleyhisselâm ellerini semaya kaldırıp[5379] iki kere:[5380]

"Allah'ım! Halid b. Velid'in yaptığı şeyden berî, uzak olduğumu Sana arzederim!" diyerek Allah'a sığındı.[5381]

Sonra da:

"Onu zorlayıp bundan vazgeçirecek bir kimse yok mu idi?!" diye sordu.

Haberi getiren zât:

"Evet, vardı. Ak tenli, orta boylu bir adam ona karşı koydu.

Fakat, Halid onu azarladı, o da sustu.

Endamı düzgün olmayan, uzun boylu bir adam da ona karşı koymak istemişti" dedi.

Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! İlki benim oğlum, diğeri de Ebu Huzeyfe'nin azadlısı Sâlim'dir!" dedi.[5382]

Rivayete göre; Benî Cezîmelerden öldürülenlerin sayısı otuza yakındı.[5383]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Hz. Ali'yi çağırdı ve:

“Ey Ali! Şu kavmin [Benî Cezîmelerin] yanına git! İşlerini hallet! Cahiliye çağındaki dâvâları ayaklarının altına al, hükümsüz say!” buyurdu.[5384]

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Mekke fethedildiği zaman, Kureyşîlerden Abdullah b. Ebi Rebia ile Safvan b. Ümeyye ve Huvaytıb b. Abduluzzâ’dan, ordu ihtiyacı için, ödünç olarak mühim miktarda para almıştı.[5385]

Hz. Ali, yanına bu paralardan mühim miktarda alarak, Benî Cezîmelerin yurduna vardı.

Halid b. Velid’in öldürmüş, öldürtmüş olduğu kimselerin diyetlerini (kan bedellerini) ödedi.

Kan bedellerinden veya iğtinam edilmiş ya da ziyaa uğratılmış -köpek yalaklarına varıncaya kadar- bütün mallarının bedelleri, kendilerine ödendi.

Onların ödenmedik hiçbir alacakları kalmadı.[5386]

Hz. Ali, Benî Cezîmelerin yurdundan ayrılacağı sırada, onlara:

“Kan veya mal bedelinden, size ödemediğim bir alacağınız kaldı mı?” diye sordu.

Benî Cezîmeler:

“Hayır!” dediler.

Hz. Ali:

“Şu yanımda kalan paraları da, Resûlullah Aleyhisselâmın bilmediği ve sizin bilmediğiniz şeylerden dolayı, Resulullah Aleyhisselâm adına ihtiyaten size veriyorum!” dedi, verdi. Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına döndü.[5387]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Ey Ali! Ne yaptın?” diye sorunca, Hz. Ali:

“Yâ Rasûlallah! Müslüman bir kavmin yanına vardık. Onlar, meydanlarına mescidler yapmışlar.

Halid’in öldürmüş, öldürtmüş olduğu herkesin diyetlerini ödedim ve köpeklerinin yalaklarına varıncaya kadar onlara ödeme yaptım.

Yanımda bir miktar para artmış, kalmıştı.

Onlara:

‘Resûlullah Aleyhisselâmın bilmediği, sizin de bilmediğiniz şeylere karşılık olarak, Resûlullah Aleyhisselâm tarafından size ihsan edilmiştir!’ dedim” dedi.[5388]

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

“Çok iyi yapmış, isabet etmişsin![5389]

Ben Halid’e adam öldürmeyi emretmemiş, ancak onları İslâmiyete davet etmesini emretmiştim” buyurdu.[5390]

Abdurrahman b. Avf’ın Halid b. Velid’i Kınaması ve Onunla Tartışması

Abdurrahman b. Avf, Halid b. Velid’i çok kınadı ve:

“Ey Halid! Sen Cahiliye çağının işini[5391] İslâmiyette işledin!?” deyince, Halid b. Velid:

“Ben senin babanın öcünü aldım![5392] Onları senin babana karşı tutup cezalandırdım!” dedi.[5393]

Abdurrahman b. Avf:

“Vallahi, yanılıyorsun!

Ben babamın katilini kendi elimle öldürmüşümdür.[5394]

Buna Osman b. Affan’ı şahit tutuyorum” dedi ve Hz. Osman’a dönerek:

“Allah aşkına söyle! Babamın katilini benim öldürdüğümü sen bilmiyor musun?” dedi.

Hz. Osman:

“Allah için, evet!

Biliyorum!” dedi.

Bunun üzerine, Abdurrahman b. Avf, Halid b. Velid’e:

“Fakat, sen amcan Fâke b. Mugîre’nin öcünü aldın![5395]

Yazıklar olsun sana ey Halid! Faraza ben babamın katilini öldürmemiş olsaydım, sen, benim Cahiliye çağındaki babama karşı Müslüman bir kavmi nasıl öldürebilirsin?!” dedi.

Halid b. Velid:

“Onların Müslüman olduklarını sana kim haber verdi?” dedi.

Abdurrahman b. Avf:

“Senin onları mescidler yapmış, Müslüman olduklarını söyler halde bulduğunu, sonra da onları tutup kılıçtan geçirdiğini, birlik halkının hepsi haber verdiler” dedi.[5396]

Bunun üzerine, Halid b. Velid, mazeret olarak:

“Abdullah b. Huzâfetü’s-Sehmî, ‘Resûlullah Aleyhisselâm; onlar İslâmiyetten kaçınırlarsa kendileriyle çarpışmanı sana emretmiştir’ diyerek bunu bana emretmedikçe, çarpışma yapmadım!” dedi.[5397]

Hz. Ömer’in Halid b. Velid’i Kınaması ve Kendisine Tavsiyesi

Hz. Ömer de, Halid b. Velid’e:

“Yazıklar olsun sana ey Halid! Sen Benî Cezîmeleri Cahiliye çağına ait bir işten dolayı tutup cezalandırdın!? İslâmiyet kendisinden önceki Cahiliye çağında olan şeyleri yok etmiş değil miydi?” dedi.

Halid b. Velid:

“Ey Ebâ Hafs! Vallahi, ben onları ancak haklı olarak tuttum, müşrik olan bir kavim üzerine baskın yaptım, onlar bana karşı koydular.

Onlar karşı koyunca da, kendileriyle çarpışmamak, benim için mümkün olmadı.

Bunun üzerine, onları esir ettim. Sonra da, kılıçtan geçirdim!” dedi.

Hz. Ömer:

“Abdullah b. Ömer’i nasıl bir adam tanırsın?” diye sordu.

Halid b. Velid:

“Vallahi, onu salih, iyi bir adam olarak tanırım!” dedi.

Hz. Ömer:

“İşte, o, bana, senin haber verdiğinin aksini haber verdi.

Kendisi, bu asker içinde ve senin yanında bulunuyordu!” dedi.

Halid b. Velid:

“Allah’tan mağfiret diliyor ve ona tevbe ediyorum!” dedi.

Hz. Ömer:

“Yazıklar olsun sana! Resûlullah Aleyhisselâma git de, senin yarlıganmanı Allah’tan dilesin!” dedi ve bu hadiseden dolayı ona kırıldı.

Halid b. Velid, Hz. Osman’la birlikte Abdurrahman b. Avf’a gitti.

Ondan özür diledi ve onun gönlünü aldı.

Ona:

“Yâ Ebâ Muhammed! Benim için Allah’tan mağfiret dile!” dedi.[5398]

Gerekli Bir Açıklama

Peygamberimiz Aleyhisselâm askerî bir birliği bir yere göndereceği zaman, onlara:

“(Gideceğiniz yerde) bir mescid görür veya bir müezzin(in ezan) sesini işitirseniz (ora halkından) hiç kimseyi öldürmeyiniz!” buyururdu.[5399]

Mealini arzettiğimiz bu hadis-i şerifi Dârü’l-Harb ve Dârü’l-İslâm konusunda ölçü olarak gözönünde tutmak, buna ters düşen yanlış görüş ve yorumlara, uygulamalara sapmamak gerekir.

3951 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, Abdurrezzak, 5/373, İbn Sa’d, 2/134, 138, Ahmed b. Hanbel, 1/3, 87, Belâzurî, Ensâb, 1/353, Yakubî, 2/58, Taberî, Târîh, 3/125, Beyhakî, Delâil, 5/24, İbn Hazm, Cevâmi, s. 235, İbn Esîr, Kâmil, 2/242, İbn Seyyid, 2/163, Zehebî, Târîh, s. 449, İbn Kesîr, Bidâye, 4/286, Kastallânî, Mevâhib, 1/194, Diyarbekrî, 2/79, Halebî, 3/3, Zürkânî, 2/296.

3952 Yâkût, 5/181.

3953 Yâkût, 5/187.

3954 İbrahim: 27.

3955 Abdurrezzak, 5/105, 111, Buhârî, Sahîh, 4/113, 117, Ezrakî, 1/54, 59.

3956 Kalkaşandî, s. 211.

3957 Aynî, 15/1257.

3958 Ezhakî, Ahbâru Mekke, 1/54.

3959 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, İbn Sa’d, 2/97, Ahmed b. Hanbel, 4/325, Belâzurî, Ensâb, 1/350.

3960 Belâzurî, Ensâb, 1/350.

3961 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Taberî, Târîh, 3/79.

3962 Ebu Yusuf, s. 210.

3963 İbn İshak, İbn Hişam, 3/322, Vâkıdî, Megâzî, 2/612, Belâzurî, Ensâb, 1/350.

3964 Ebu Yusuf, s. 210.

3965 Vâkıdî, Megâzî, 2/612.

3966 Ebu Yusuf, s. 210.

3967 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/612, Belâzurî, Ensâb, 1/350, Taberî, Târîh, 3/79.
3968 Vâkıdî, Megâzî, 2/612.
3969 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32.
3970 Vâkıdî, Megâzî, 2/781, 782.
3971 Belâzurî, Ensâb, 1/69, Taberî, Târîh, 2/177, 179.
3972 Taberî, Târîh, 2/177, 178, Halebî, 3/3.
3973 Belâzurî, Ensâb, 1/69, 70, Taberî, Târîh, 2/178, 179.
3974 Taberî, Târîh, 2/178.
3975 Belâzurî, Ensâb, 1/70, Taberî, Târîh, 2/179.
3976 Belâzurî, Ensâb, 1/70.
3977 Taberî, Târîh, 2/178.
3978 Belâzurî, Ensâb, 1/70.
3979 Taberî, Târîh, 2/178.
3980 Taberî, Târîh, 2/178.
3981 Belâzurî, Ensâb, 1/70, Taberî, Târîh, 2/179.
3982 Taberî, Târîh, 2/178, 179.
3983 Belâzurî, Ensâb, 1/70.
3984 Taberî, Târîh, 2/178.
3985 Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3986 İbn Sa'd, 1/85, Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3987 Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3988 İbn Sa'd, 1/85, Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3989 Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3990 İbn Sa'd, 1/85, Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3991 Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3992 İbn Sa'd, 1/85.
3993 İbn Sa'd, 1/85, Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3994 İbn Sa'd, 1/85.
3995 İbn Sa'd, 1/85, Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3996 Belâzurî, Ensâb, 1/71.
3997 Taberî, Târîh, 2/178, Halebî, 3/3.
3998 İbn Sa'd, 1/85, 86, Belâzurî, Ensâb, 1/71, 72.
3999 Vâkıdî, Megâzî, 2/781, 782, Belâzurî, Ensâb, 1/71, 72, Halebî, 3/3, İmta'dan naklen Halebî, 3/4, Zürkânî, 2/288, 289.
4000 İbn İshak, İbn Hişam, 4/31, 32, Vâkıdî, Megâzî, 2/781, Taberî, Târîh, 3/110, 111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 223, İbn Esîr, Kâmil, 2/239.
4001 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 223, İbn Esîr, Kâmil, 2/239.
4002 Vâkıdî, Megâzî, 2/730, 731.
4003 Vâkıdî, Megâzî, 2/782, 783, Belâzurî, Ensâb, 1/353, Fütûh, 1/41, İbn Esîr, Kâmil, 2/239, İmta'dan naklen Halebî, 3/4.
4004 Vâkıdî, Megâzî, 2/783.
4005 İbn İshak, İbn Hişam, 4/31, 32.
4006 Yâkût, 2/361, Fîruzâbâdî, 2/158.

4007 Yâkût, 1/125.
4008 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 224, İbn Seyyid, 2/164, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/279.
4009 Vâkıdî, Megâzî, 2/783, İbn Esîr, Kâmil, 2/239, İbn Kesîr, Bidâye, 4/278.
4010 Beyhakî, Sünen, 9/120.
4011 Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4012 Beyhakî, Sünen, 9/233, İbn Kesîr, Bidâye, 4/278.
4013 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 224, İbn Esîr, Kâmil, 2/239, İbn Seyyid, 2/164, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/279.
4014 Vâkıdî, Megâzî, 2/783, İbn Sa’d, 2/134.
4015 Vâkıdî, Megâzî, 2/783, İbn Sa’d, 2/134, Beyhakî, Sünen, 9/234, İbn Seyyid, 2/164, Zürkânî, 2/289.
4016 Vâkıdî, Megâzî, 2/783, İbn Sa’d, 2/134, İbn Seyyid, 2/164, Zürkânî, 2/289, 290.
4017 Beyhakî, Sünen, 9/234.
4018 Beyhakî, Sünen, 9/234, Zürkânî, 2/289.
4019 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32.
4020 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, 33.
4021 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 244, İbn Seyyid, 2/164, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/279.
4022 Vâkıdî, Megâzî, 2/783.
4023 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Vâkıdî, Megâzî, 2/783, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 224, İbn Esîr, Kâmil, 2/239, İbn Seyyid, 2/164, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/279.
4024 Vâkıdî, Megâzî, 2/783.
4025 Zehebî, Târîh, s. 437.
4026 İbn İshak, İbn Hişam, 4/32, Vâkıdî, Megâzî, 2/783, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 224, İbn Esîr, Kâmil, 2/239, İbn Seyyid, 2/164, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/279.
4027 İbn İshak, İbn Hişam, 4/33, Vâkıdî, Megâzî, 2/783, Taberî, Târîh, 3/111, İbn Hazm, Cevâmi, s. 224, İbn Seyyid, 2/164, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/279.
4028 Musa b. Ukbe’den naklen Beyhakî, Sünen, 9/234, İbn Kesîr, Bidâye, 4/281.
4029 Beyhakî, Delâil, 5/6.
4030 Vâkıdî, Megâzî, 2/783.
4031 Vâkıdî, Megâzî, 2/783, 784, Beyhakî, Delâil, 5/6, Halebî, 3/4, Zürkânî, 2/290.
4032 Vâkıdî, Megâzî, 2/783, 784.
4033 İbn İshak, İbn Hişam, 4/34, Vâkıdî, Megâzî, 2/792.
4034 Vâkıdî, Megâzî, 2/792.
4035 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, Zürkânî, 2/290.
4036 Abdurrezzak, 5/374.
4037 Vâkıdî, Megâzî, 2/785.
4038 Vâkıdî, Megâzî, 2/787, 788, Zürkânî, 2/290.
4039 Vâkıdî, Megâzî, 2/788.
4040 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/44.
4041 Belâzurî, Fütûh, 1/44.
4042 Ebu Yusuf, s. 212.
4043 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, 785.
4044 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, 785.

4045 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, 785.
4046 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, 785.
4047 Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 2/73, Kastallânî, Mevâhib, 1/192, Diyarbekrî, 2/77.
4048 İbn İshak, İbn Hişam, 4/36.
4049 Vâkıdî, Megâzî, 2/789, İbn Sa’d, 2/134.
4050 İbn İshak, İbn Hişam, 4/36.
4051 İbn Sa’d, 4/293.
4052 Abdi Menaf oğullarının annesi de, Kusayy’ın annesi de Huzâalardandı.
4053 Yahut: “Sen kimseyi yardıma çağıramayacaksın sandılar” (Ebu Yusuf, s. 213).
4054 İbn İshak, İbn Hişam, 4/36, 37, Ebu Yusuf, s. 213, Vâkıdî, Megâzî, 2/789, Belâzurî, Ensâb, 1/353, 354, Taberî, Târîh, 3/111, Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 2/74, Beyhakî, Delâil, 5/6, 7, İbn Abdilberr, 3/1175, 1176, İbn Esîr, Kâmil, 2/240, İbn Seyyid, 2/164, 165, Zehebî, Târîh, s. 437, İbn Kesîr, Bidâye, 4/278, İbn Kayyım, 2/178, 179.
4055 Vâkıdî, Megâzî, 2/786, Zürkânî, 2/292.
4056 İbn İshak, İbn Hişam, 4/40, Taberî, Târîh, 3/113, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283.
4057 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, Halebî, 3/4.
4058 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, Halebî, 3/4, Zürkânî, 2/290.
4059 Vâkıdî, Megâzî, 2/791, İbn Sa’d, 2/134.
4060 Abdurrezzak, 5/374.
4061 Halebî, 3/5.
4062 İbn İshak, İbn Hişam, 4/37, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/7, İbn Esîr, Kâmil, 2/240, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 437 İbn Kesîr, Bidâye, 4/279, İbn Kayyım, 2/179.
4063 Ebu Yusuf, s. 213.
4064 İbn İshak, İbn Hişam, 4/37, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/7, İbn Esîr, Kâmil, 2/240, İbn Seyyid, 2/165.
4065 Heysemî, 6/161, İbn Hacer, Metâlib, 4/240, 241.
4066 İbn Hacer, Metâlib, 4/243.
4067 Vâkıdî, Megâzî, 2/786, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, s. 8, s. 40, Zürkânî, 2/292.
4068 İbn Hacer, Metâlib, 4/243.
4069 Vâkıdî, Megâzî, 2/786, Zürkânî, 2/292.
4070 Vâkıdî, Megâzî, 2/786, İbn Hacer, Metâlib, 4/243, Zürkânî, 2/292.
4071 Vâkıdî, Megâzî, 2/786, 787, Zürkânî, 2/292.
4072 Vâkıdî, Megâzî, 2/787, İbn Hacer, Metâlib, 4/243, Zürkânî, 2/292.
4073 Vâkıdî, Megâzî, 2/787, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/44, Zürkânî, 2/292.
4074 Vâkıdî, Megâzî, 2/791.
4075 Vâkıdî, Megâzî, 2/784, 786.
4076 Beyhakî, Delâil, 5/7, 8, İbn Esîr, Kâmil, 2/240, Zehebî, Târîh, s. 437, 438.
4077 İbn Esîr, Kâmil, 2/241.
4078 İbn İshak, İbn Hişam, 4/37, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Hazm, Cevâmi, s. 224, Beyhakî, Delâil, 5/7, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280.
4079 Vâkıdî, Megâzî, 2/791, Halebî, 3/6.
4080 Vâkıdî, Megâzî, 2/791.
4081 İbn İshak, İbn Hişam, 4/37, 38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280.
4082 Vâkıdî, Megâzî, 2/791, 792.

4083 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Vâkıdî, Megâzî, 2/792, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Seyyid, 2/165.
4084 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112.
4085 Vâkıdî, Megâzî, 2/792.
4086 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165.
4087 Vâkıdî, Megâzî, 2/792.
4088 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280.
4089 Vâkıdî, Megâzî, 2/792.
4090 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280.
4091 Vâkıdî, Megâzî, 2/792.
4092 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Vâkıdî, Megâzî, 2/792, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280.
4093 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2 s. 42.
4094 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Vâkıdî, Megâzî, 2/791, 793, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280, İbn Kayyım, 2/179.
4095 Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4096 Zürkânî, 2/293.
4097 Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Halebî, 3/7.
4098 Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4099 İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42, Zürkânî, 2/293.
4100 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 122.
4101 Vâkıdî, Megâzî, 2/792, Beyhakî, Delâil, 5/10, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4102 Zührî, Megâzî, s. 87, Abdurrezzak, 5/374.
4103 İbn Kesîr, Bidâye, 4/281.
4104 Zührî, Megâzî, s. 87, Abdurrezzak, 5/374.
4105 Zührî, Megâzî, s. 87, Vâkıdî, Megâzî, 2/792, Abdurrezzak, 5/374, Beyhakî, Delâil, 5/10, İbn Kesîr, Bidâye, 4/281.
4106 Vâkıdî, Megâzî, 2/792, İbn Kesîr, Bidâye, 4/281, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4107 Abdurrezzak, 5/374.
4108 İbn Kesîr, Bidâye, 4/281, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4109 Vâkıdî, Megâzî, 2/792, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4110 Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4111 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kayyım, 2/179.
4112 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/165, 166, Zehebî, Târîh, s. 438.
4113 Ebu Yusuf, s. 212.
4114 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4115 Belâzurî, Fütûh, 1/42, Halebî, 3/7.
4116 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4117 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kayyım, 2/179.
4118 Ebu Yusuf, s. 212.
4119 Belâzurî, Fütûh, 1/42.

4120 Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4121 Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Beyhakî, Delâil, 5/10, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4122 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Taberî, Târîh, 3/112.
4123 Ebu Yusuf, s. 212, Vâkıdî, Megâzî, 2/793.
4124 Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4125 Ebu Yusuf, s. 212.
4126 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282.
4127 Ebu Yusuf, s. 212.
4128 Belâzurî, Fütûh, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282.
4129 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282.
4130 Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280, İbn Kayyım, 2/179.
4131 İbn Hazm, Cevâmi, s. 225.
4132 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, 10, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280, İbn Kayyım, 2/179.
4133 Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Beyhakî, Delâil, 5/10, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4134 Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4135 Ebu Yusuf, s. 212.
4136 Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Beyhakî, Delâil, 5/10, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, Halebî, 3/7, Zürkânî, 2/293.
4137 Vâkıdî, Megâzî, 2/794, Zürkânî, 2/293.
4138 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Kayyım, 2/179.
4139 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280, İbn Kayyım, 2/179.
4140 Zührî, Megâzî, s. 87, Abdurrezzak, 5/375.
4141 Vâkıdî, Megâzî, 2/794.
4142 Ebu Yusuf, s. 212.
4143 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Vâkıdî, Megâzî, 2/794, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241.
4144 Vâkıdî, Megâzî, 2/794.
4145 Zührî, Megâzî, s. 87, Abdurrezzak, 5/375.
4146 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, Beyhakî, Delâil, 5/8, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 438, İbn Kesîr, Bidâye, 4/280.
4147 Vâkıdî, Megâzî, 2/794.
4148 Ebu Yusuf, s. 212.
4149 Zührî, Megâzî, s. 87, Abdurrezzak, 5/375.
4150 Vâkıdî, Megâzî, 2/793.
4151 Zührî, Megâzî, s. 87, 88, Vâkıdî, Megâzî, 2/793, Abdurrezzak, 5/375.
4152 Vâkıdî, Megâzî, 2/793.
4153 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/375.
4154 Ebu Yusuf, s. 212.
4155 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/375.

4156 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, 39, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/8, 9, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 438.
4157 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, 39, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/9, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kayyım, 2/179.
4158 Vâkıdî, Megâzî, 2/794.
4159 Ebu Yusuf, s. 212.
4160 İbn İshak, İbn Hişam, 4/38, 39, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/9, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kayyım, 2/179.
4161 Ebu Yusuf, s. 212.
4162 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/794, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/9, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kayyım, 2/179.
4163 İbn Kesîr, Bidâye, 4/282.
4164 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/794, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/11, İbn Esîr, Kâmil, 2/241, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, İbn Kayyım, 2/179.
4165 Beyhakî, Delâil, 5/11, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, Halebî, 3/8, Zürkânî, 2/293.
4166 Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4167 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4168 Vâkıdî, Megâzî, 2/794, İbn Sa'd, 2/134.
4169 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/795, Taberî, Târîh, 3/113, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, 2/242, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282.
4170 Vâkıdî, Megâzî, 2/795, Zürkânî, 2/293.
4171 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/795, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/11, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282.
4172 Vâkıdî, Megâzî, 2/795, Zürkânî, 2/293.
4173 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/375.
4174 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/9, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kayyım, 2/179, 180.
4175 Vâkıdî, Megâzî, 2/795, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, Diyarbekrî, 2/78, Halebî, 3/8, Zürkânî, 2/293.
4176 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/795, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/9, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kayyım, 2/180.
4177 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/375.
4178 İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42.
4179 Ebu Yusuf, s. 212.
4180 Ebu Yusuf, s. 212, Belâzurî, Fütûh, 1/42.
4181 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/796, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/11, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, İbn Kayyım, 2/180.
4182 Ebu Yusuf, s. 212.
4183 Vâkıdî, Megâzî, 2/796.
4184 Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 2/73, Kastallânî, Mevâhib, 1/192, Diyarbekrî, 2/77.
4185 Vâkıdî, Megâzî, 2/796.
4186 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/796.
4187 Ebu Yusuf, s. 213.
4188 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Taberî, Târîh, 3/113.
4189 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/796, Taberî, Târîh, 3/113, Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 2/73, İbn Kayyım, 2/180, Kastallânî, Mevâhib, 1/192.

4190 Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 2/73, Heysemî, 6/163, Diyarbekrî, 2/78.
4191 Vâkıdî, Megâzî, 2/796.
4192 Musa b. Ukbe’den naklen Beyhakî, Sünen, 9/234, İbn Kesîr, Bidâye, 4/282, Halebî, 3/10.
4193 Vâkıdî, Megâzî, 2/796, Beyhakî, Sünen, 9/234, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283.
4194 Beyhakî, Sünen, 9/234, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283.
4195 Ebu Yusuf, s. 213.
4196 Vâkıdî, Megâzî, 2/796.
4197 İbn Sa’d, 2/134.
4198 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/797, Taberî, Târîh, 3/113, İbn Hazm, Cevâmi, s. 225, Beyhakî, Delâil, 5/12, İbn Kayyım, 2/180, Diyarbekrî, 2/78 Halebî, 3/79.
4199 Ebu Yusuf, s. 213, Vâkıdî, Megâzî, 2/796, İbn Sa’d, 2/134, Halebî, 3/10.
4200 Vâkıdî, Megâzî, 2/796.
4201 Vâkıdî, Megâzî, 2/796, Halebî, 3/10.
4202 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, 40, Vâkıdî, Megâzî, 2/796, Taberî, Târîh, 3/112, İbn Esîr, Kâmil, 2/244, İbn Seyyid, 2/166, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283.
4203 Vâkıdî, Megâzî, 2/799.
4204 Yakubî, 2/58.
4205 Vâkıdî, Megâzî, 2/799, 800.
4206 Zührî, Megâzî, s. 86, İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Vâkıdî, Megâzî, 2/801, İbn Sa’d, 2/135, Buhârî, Sahîh, 5/90, Taberî, Târîh, 3/114, 122 Beyhakî, Delâil, 5/21, İbn Hazm, Cevâmi, s. 226, İbn Esîr, Kâmil, 2/244, İbn Seyyid, 2/167, İbn Kesîr, Bidâye, 4/285, İbn Kayyım, 2/180, Heysemî, 6/164, Kastallânî, Mevâhib, 1/194, 195, Diyarbekrî, 2/80.
4207 Beyhakî, Delâil, 5/26, Zehebî, Târîh, s. 433, İbn Kesîr, Bidâye, 4/285, Heysemî, 6/170, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/3, Kastallânî, Mevâhib, 1/194, Halebî, 3/13, Zürkânî, 2/298.
4208 Kastallânî, Mevâhib, 1/194, Zürkânî, 2/298.
4209 Diyarbekrî, 2/80, Halebî, 3/13.
4210 Vâkıdî, Megâzî, 2/800, Halebî, 3/13.
4211 Vâkıdî, Megâzî, 2/800, Taberî, Târîh, 3/122, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42 Halebî, 3/13.
4212 İbn İshak, İbn Hişam, 4/63, Taberî, Târîh, 3/122, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227.
4213 Vâkıdî, Megâzî, 2/800, Halebî, 3/13.
4214 Vâkıdî, Megâzî, 2/800, Taberî, Târîh, 3/122, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42, Halebî, 3/13.
4215 Vâkıdî, Megâzî, 2/800, Halebî, 3/13.
4216 Vâkıdî, Megâzî, 2/800.
4217 İbn İshak, İbn Hişam, 4/63, Taberî, Târîh, 3/122, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227.
4218 İbn İshak, İbn Hişam, 4/63.
4219 Taberî, Târîh, 3/122.
4220 Vâkıdî, Megâzî, 2/800, Halebî, 3/13.
4221 Taberî, 3/122, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227, İbn Esîr, Kâmil, 2/244, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42.
4222 Vâkıdî, Megâzî, 2/812.
4223 Vâkıdî, Megâzî, 2/812, 813, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227.
4224 İbn Esîr, Kâmil, 2/244.
4225 Heysemî, 6/177.
4226 Taberî, Târîh, 3/122, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227, İbn Esîr, Kâmil, 2/244, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42.

4227 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Taberî, Târîh, 3/114, Beyhakî, Delâil, 5/20, İbn Hazm, Cevâmi, s. 226, İbn Esîr, Kâmil, 2/242, İbn Seyyid, 2/167, Zehebî, Târîh, s. 441, İbn Kesîr, Bidâye, 4/285.
4228 İbn Sa'd, 2/135.
4229 İbn Hacer'den naklen Zürkânî, 2/298.
4230 İbn İshak, İbn Hişam, 4/40, Vâkıdî, Megâzî, 2/797, Ahmed b. Hanbel, 1/79, Buhârî, Sahîh, 5/89, Belâzurî, Ensâb, 1/354, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/16, İbn Hazm, Cevâmi, s. 226, İbn Esîr, Kâmil, 2/242, İbn Seyyid, 2/167, Zehebî, Târîh, s. 439, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283, İbn Kayyım, 2/180, Heysemî, 6/162, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 42.
4231 Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Aynî, 14/255, Kastallânî, Mevâhib, 1/194, Halebî, 3/11, Zürkânî, 2/298.
4232 Süheylî, 7/86, Kurtubî, 18/50, İbn Kesîr, Bidâye, 4/284, Aynî, 14/255, Kastallânî, Mevâhib, 1/194, Diyarbekrî, 2/79, Halebî, 3/11.
4233 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/88, Nesefî, 4/245, Aynî, 14/255.
4234 Ebu Davud, 3/48.
4235 Beyhakî, Sünen, 9/147.
4236 Halebî, 3/11, 12.
4237 İbn İshak, İbn Hişam, 4/40, Vâkıdî, Megâzî, 2/797, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/16, İbn Esîr, Kâmil, 2/242, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283, Diyarbekrî, 2/79.
4238 Vâkıdî, Megâzî, 2/798, İbn Esîr, Kâmil, 2/242, Aynî, 14/255, Diyarbekrî, 2/79.
4239 Zemahşerî, 4/88, Vâhidî, s. 281, Kurtubî, 18/51, Nesefî, 4/245, Aynî, 14/255.
4240 Yakubî, 2/58.
4241 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Nesefî, 4/245, Aynî, 14/255.
4242 Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Nesefî, 4/245, Aynî, 14/255.
4243 Zemahşerî, 4/88, Vâhidî, s. 282, Kurtubî, 18/51.
4244 Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Aynî, 14/245.
4245 Vâkıdî, Megâzî, 2/860.
4246 Diyarbekrî, 2/78.
4247 Belâzurî, Ensâb, 1/361.
4248 Zemahşerî, 4/88, Vâhidî, s. 282, Nesefî, 4/245, Aynî, 14/245.
4249 Vâkıdî, Megâzî, 2/798, 799, Zürkânî, 2/294.
4250 İbn İshak, İbn Hişam, 4/40, 41, Vâkıdî, Megâzî, 2/797, Taberî, Târîh, 3/113, Beyhakî, Delâil, 5/16, İbn Seyyid, 2/167, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283, İbn Kayyım, 2/180, Halebî, 3/11, Zürkânî, 2/294.
4251 Başka rivayette Mikdad yerine Ebu Mersed el-Ganevî zikredilmiştir (Ahmed b. Hanbel, 1/105, Müslim, 4/1942).
4252 Ahmed b. Hanbel, 1/79, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Davud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/409.
4253 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Aynî, 14/255, Diyarbekrî, 2/79, Halebî, 3/11, Zürkânî, 2/295.
4254 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Nesefî, 4/245, Diyarbekrî, 2/79, Halebî, 3/11, Zürkânî, 2/295.
4255 Ahmed b. Hanbel, 1/79, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Dâvud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/409.
4256 Ahmed b. Hanbel, 1/105.
4257 Ahmed b. Hanbel, 1/79, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Dâvud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/409.
4258 Ahmed b. Hanbel, 1/105, İbn Hazm, Cevâmi, s. 226.

4259 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Taberî, Târîh, 3/114, İbn Hazm, Cevâmi, s. 226, Vâhidî, s. 282, Kurtubî, 18/51, İbn Seyyid, 2/167, İbn Kesîr, Bidâye, 4/283, İbn Kayyım, 2/180.
4260 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Nesefî, 4/245.
4261 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Ahmed b. Hanbel, 1/79, Ebu Dâvud, 3/47.
4262 Hâkim, 3/301.
4263 Taberî, Tefsîr, 28/60, Hâkim, 3/301.
4264 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/88, Kurtubî, 18/51, Nesefî, 4/245.
4265 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Taberî, Târîh, 3/114 .
4266 Ahmed b. Hanbel, 1/79, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Dâvud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/410.
4267 Ahmed b. Hanbel, 1/105.
4268 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Taberî, Târîh, 3/114.
4269 Hâkim, 3/301.
4270 Ahmed b. Hanbel, 1/79, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Davud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/410.
4271 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Ahmed b. Hanbel, 1/105.
4272 Ahmed b. Hanbel, 1/79, 80, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Dâvud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/410.
4273 İbn İshak, İbn Hişam, 4/414, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Taberî, Târîh, 3/114, Kurtubî, 18/51.
4274 Ahmed b. Hanbel, 1/80, Buhârî, Sahîh, 6/60 Müslim, 4/1941, Ebu Dâvud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/410.
4275 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Taberî, Târîh, 3/114.
4276 Taberî, Tefsîr, 28/60.
4277 Vâhidî, s. 282, Zemahşerî, 4/89, Kurtubî, 18/50.
4278 Ahmed b. Hanbel, 1/105.
4279 Buhârî, Sahîh, 5/89, İbn Kesîr, Bidâye, 4/284.
4280 Ahmed b. Hanbel, 1/105, Taberî, Tefsîr, 28/59.
4281 Ahmed b. Hanbel, 1/105.
4282 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Vâkıdî, Megâzî, 2/798, Ahmed b. Hanbel, 1/80, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Davud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/410, Belâzurî, Ensâb, 1/354.
4283 Ahmed b. Hanbel, 2/109.
4284 Hakim, 3/302.
4285 Ahmed b. Hanbel, 1/105, Belâzurî, Ensâb, 2/354, Taberî, Tefsîr, 28/59.
4286 Ahmed b. Hanbel, 1/80, Buhârî, Sahîh, 6/60, Müslim, 4/1941, Ebu Dâvud, 3/47, Tirmizî, Sünen, 5/410.
4287 Ahmed b. Hanbel, 1/105, Taberî, Tefsîr, 28/60.
4288 İbn İshak, İbn Hişam, 4/41, Taberî, Tefsîr, 28/60.
4289 Mümtahine: 1, 5.
4290 İbn İshak, İbn Hişam, 4/31, Vâkıdî, Megâzî, 2/801, İbn Sa'd, 2/135.
4291 Zührî, Megâzî, s. 86, İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Vâkıdî, Megâzî, 2/801, Buhârî, Sahîh, 5/90, Beyhakî, Delâil, 5/21, 24, İbn Kesîr, Bidâye, 4/268.
4292 Zührî, s. 86, İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Vâkıdî, Megâzî, 2/801, İbn Sa'd, 2/135, Ahmed b. Hanbel, 1/325, Buhârî, Sahîh, 5/90, Taberî, Târîh, 3/114, Beyhakî, Delâil, 5/21, 22, İbn Seyyid, 2/167, Zehebî, Târîh, s. 441, İbn Kesîr, Bidâye, 4/286, 287, İbn Kayyım, 2/180, Heysemî, 6/165.
4293 Vâkıdî, Megâzî, 2/801, İbn Sa'd, 2/135.

4294 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Taberî, Târîh, 3/114.
4295 Vâkıdî, Megâzî, 2/801, İbn Sa'd, 2/135.
4296 Yâkût, 3/421, Semhûdî, 4/1253.
4297 Vâkıdî, Megâzî, 2/801, İbn Sa'd, 2/135.
4298 Erâk; Mekke yakınında, Arafat'ta, Nemire'de bir yerdir (Yâkût, 1/135).
4299 Vâkıdî, Megâzî, 2/804, 805.
4300 Vâkıdî, Megâzî, 2/802, 804.
4301 Vâkıdî, Megâzî, 2/801, 802.
4302 Beyhakî, Delâil, 5/25, İbn Kesîr, Bidâye, 4/286.
4303 Halkın buraya Kudeyd dedi€i de bildirilir (İbn Kayyım, 2/180).
4304 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Vâkıdî, Megâzî, 2/802, Buhârî, Sahîh, 5/90.
4305 İbn Hazm, Cevâmi, s. 226, 227.
4306 Su yerine süt rivayeti de vardır (İbn Sa'd, 2/139 Ahmed b. Hanbel, 1/344, Buhârî, Sahîh, 5/90).
4307 Buhârî, Sahîh, 5/90, Müslim, 2/785, Beyhakî, Delâil, 4/25, İbn Kesîr, Bidâye, 4/286.
4308 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Vâkıdî, Megâzî, 2/802, Buhârî, Sahîh, 5/90, Müslim, 2/785, Ebu Davud, 2/316.
4309 İbn Sa'd, 2/139, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227.
4310 Vâkıdî, Megâzî, 2/802, Müslim, 2/785, Beyhakî, Delâil, 5/25, İbn Hazm, Cevâmi, s. 227, İbn Kesîr, Bidâye, 4/286, 287.
4311 Müslim, 2/785.
4312 Vâkıdî, Megâzî, 2/802, Halebî, 3/15, Zürkânî, 2/300.
4313 Ahmed b. Hanbel, 3/29, Buhârî, Sahîh, 5/90, Tirmizî, Sünen, 4/198.
4314 İbn Esîr, Kâmil, 2/242, İbn Seyyid, 2/167.
4315 İbn Esîr, Kâmil, 2/242.
4316 Vâkıdî, Megâzî, 2/804, İbn Sa'd, 2/135.
4317 İbn Sa'd, 2/135.
4318 Vâkıdî, Megâzî, 2/801, 804.
4319 Vâkıdî, Megâzî, 2/812, 813.
4320 Vâkıdî, Megâzî, 2/819, 820.
4321 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Zehebî, Târîh, s. 448.
4322 İbn Abdilberr, 4/1674.
4323 Vâkıdî, Megâzî, 2/807, İbn Sa'd, 4/50.
4324 Vâkıdî, Megâzî, 2/806, İbn Sa'd, 4/50.
4325 Vâkıdî, Megâzî, 2/806.
4326 Vâkıdî, Megâzî, 2/807, İbn Sa'd, 4/50.
4327 Vâkıdî, Megâzî, 2/807, 811, 812.
4328 Vâkıdî, Megâzî, 2/807, İbn Sa'd, 4/50.
4329 İbn Sa'd, 4/50.
4330 Vâkıdî, Megâzî, 2/807, İbn Sa'd, 4/50.
4331 İbn Sa'd, 4/50.
4332 Vâkıdî, 2/807, İbn Sa'd, 4/50.
4333 Vâkıdî, Megâzî, 2/807.
4334 Vâkıdî, Megâzî, 2/807, 88 İbn Sa'd, 4/50.
4335 Vâkıdî, Megâzî, 2/808.

4336 İbn İshak, İbn Hişam, 4/43, Vâkıdî, Megâzî, 2/810, Taberî, Târîh, 3/114, Beyhakî, Delâil, 5/27, İbn Seyyid, 2/167.
4337 Vâkıdî, Megâzî, 2/810.
4338 Vâkıdî, Megâzî, 2/810, İbn Abdilberr, 4/1674, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/165, İbn Seyyid, 2/180.
4339 İbn İshak, İbn Hişam, 4/43, Taberî, Târîh, 3/114, Zehebî, Târîh, s. 448.
4340 Vâkıdî, Megâzî, 2/808, 809.
4341 İbn Abdilberr, 4/1674, İbn Seyyid, 2/167, 168, İbn Kayyım, 2/181.
4342 İbn İshak, İbn Hişam, 4/43, Vâkıdî, Megâzî, 2/811, Beyhakî, Delâil, 5/28.
4343 Vâkıdî, Megâzî, 2/811.
4344 İbn İshak, İbn Hişam, 4/43, Vâkıdî, Megâzî, 2/811, Taberî, Târîh, 3/114.
4345 İbn Abdilberr, 4/1674, İbn Esîr, Kâmil, 2/244, İbn Kayyım, 2/181.
4346 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Taberî, Târîh, 3/114.
4347 Vâkıdî, Megâzî, 2/814, İbn Sa'd, 2/135.
4348 İbn Asâkîr'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 11/359, Ebu't-Tayyib, 6/4.
4349 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Taberî, Târîh, 3/114, Beyhakî, Delâil, 5/39.
4350 Vâkıdî, Megâzî, 2/814, İbn Sa'd, 2/135, Beyhakî, Delâil, 5/39.
4351 Vâkıdî, Megâzî, 2/814, İbn Sa'd, 2/135, Halebî, 3/16.
4352 Vâkıdî, Megâzî, 2/814.
4353 Vâkıdî, Megâzî, 2/814, Heysemî, 6/170.
4354 Taberî, Târîh, 3/117.
4355 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Beyhakî, Delâil, 5/36.
4356 Vâkıdî, Megâzî, 2/814, Beyhakî, Delâil, 5/36.
4357 İbn İshak, İbn Hişam, 4/42, Beyhakî, Delâil, 5/36, Heysemî, 6/165.
4358 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/375.
4359 Vâkıdî, Megâzî, 2/814, Beyhakî, Delâil, 5/36.
4360 Heysemî, 5/170.
4361 Buhârî, Sahîh, 5/91.
4362 Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 2/74.
4363 Vâkıdî, Megâzî, 2/814.
4364 İbn Kesîr, Bidâye, 4/288.
4365 İbn İshak, İbn Hişam, 4/44, Vâkıdî, Megâzî, 2/815, 816, Taberî, Târîh, 3/115, Beyhakî, Delâil, 5/33.
4366 İbn İshak, İbn Hişam, 4/44, Vâkıdî, Megâzî, 2/816, 817.
4367 İbn Sa'd, 2/135, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/33.
4368 İbn İshak, İbn Hişam, 4/44, Vâkıdî, Megâzî, 2/817.
4369 Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/33.
4370 İbn İshak, İbn Hişam, 4/44.
4371 İbn İshak, İbn Hişam, 4/44, Vâkıdî, Megâzî, 2/817, Beyhakî, Delâil, 5/33, Zehebî, Târîh, s. 451.
4372 Vâkıdî, Megâzî, 2/817.
4373 İbn İshak, İbn Hişam, 4/44, 45, Vâkıdî, Megâzî, 2/817, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/33.
4374 İbn İshak, İbn Hişam, 4/45, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/33.
4375 Vâkıdî, Megâzî, 2/817.
4376 Heysemî, 6/171.
4377 İbn İshak, İbn Hişam, 4/4, Vâkıdî, Megâzî, 2/817.

4378 Vâkıdî, Megâzî, 2/817.
4379 İbn İshak, İbn Hişam, 4/45, Vâkıdî, Megâzî 2/817, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/33.
4380 İbn İshak, İbn Hişam, 4/45, Vâkıdî, Megâzî, 2/817, 818, Taberî, Târîh, 3/166, Beyhakî, Delâil, 4/33, 34.
4381 Vâkıdî, Megâzî, 2/815, Taberî, Târîh, 3/117, Halebî, 3/18.
4382 Vâkıdî, Megâzî, 2/815.
4383 İbn İshak, İbn Hişam, 4/45, Vâkıdî, Megâzî, 2/817, 818, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/32.
4384 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/76.
4385 Vâkıdî, Megâzî, 2/815, Beyhakî, Delâil, 5/40, Heysemî, 6/171.
4386 Belâzurî, Fütûh, 1/43.
4387 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Belâzurî, Fütûh, 1/43.
4388 Zührî, Megâzî, s. 88, Abdurrezzak, 5/376.
4389 Heysemî, 6/171.
4390 Vâkıdî, Megâzî, 2/815, Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 2/75, Heysemî, 6/164.
4391 Vâkıdî, Megâzî, 2/816, Beyhakî, Delâil, 5/40, Heysemî, 6/170.
4392 Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 2/75, Heysemî, 6/164.
4393 Vâkıdî, Megâzî, 2/816.
4394 Beyhakî, Delâil, 5/37, Zehebî, Târîh, s. 443, Heysemî, 6/171.
4395 Belâzurî, Fütûh, 1/43, Beyhakî, Delâil, 5/37, Zürkânî, 2/312.
4396 Beyhakî, Delâil, 5/37, Zehebî, Târîh, s. 444, Heysemî, 6/171.
4397 Vâkıdî, Megâzî, 2/815.
4398 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/817, 818, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/34, Zehebî, Târîh, s. 452, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 43.
4399 Heysemî, 6/170.
4400 Zührî, Megâzî, s. 88, 89, Abdurrezzak, 5/376, Zehebî, Târîh, s. 451, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 87/6, Halebî, 3/18.
4401 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/818, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/34, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 43.
4402 Vâkıdî, Megâzî, 2/816, Beyhakî, Delâil, 5/37, 40, Heysemî, 6/6, s. 171, Diyarbekrî, 2/81.
4403 İbn İshak, İbn Hişam, 4/45, 46, Vâkıdî, Megâzî, 2/817, 818, Taberî, Târîh, 3/116, Beyhakî, Delâil, 5/37.
4404 Zührî, s. 89, Abdurrezzak, 5/376.
4405 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/818, Taberî, Târîh, 3/117, Beyhakî, Delâil, 5/34, Zehebî, Târîh, s. 450.
4406 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/376.
4407 Beyhakî, Delâil, 5/32, Zehebî, Târîh, s. 450, İbn Kesîr, Bidâye, 4/921.
4408 İbn Abdilberr, 4/1679, Zehebî, Târîh, s. 450, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291.
4409 Beyhakî, Delâil, 5/32, Zehebî, Târîh, s. 450, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291.
4410 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Yakubî, 2/59, Taberî, Târîh, 3/116, İbn Hazm, Cevâmi, s. 229, Beyhakî, Delâil, 5/32, 34, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 43.
4411 Beyhakî, Delâil, 5/32, Zehebî, Târîh, s. 450, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291.
4412 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/818, Taberî, Târîh, 3/116, İbn Abdilberr, 4/1679, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 43.
4413 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/376, Belâzurî, Ensâb, 1/355, İbn Abdilberr, 4/1679, Beyhakî, Delâil, 5/34, Halebî, 3/19.

4414 Beyhakî, Delâil, 5/32, Zehebî, Târîh, s. 450, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291.
4415 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/818, Buhârî, Sahîh, 5/91.
4416 İbn Kesîr, Bidâye, 4/290.
4417 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/376.
4418 Vâkıdî, Megâzî, 2/818, Heysemî, 6/172, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/6.
4419 Heysemî, 6/172.
4420 Vâkıdî, Megâzî, 2/818.
4421 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/6.
4422 Vâkıdî, Megâzî, 2/819, Heysemî, 6/172, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/6.
4423 Heysemî, 6/172.
4424 Vâkıdî, Megâzî, 2/818.
4425 Heysemî, 6/172.
4426 Beyhakî, Delâil, 5/41, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/6.
4427 Vâkıdî, Megâzî, 2/818.
4428 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/818.
4429 Vâkıdî, Megâzî, 2/818, 819, Zürkânî, 2/304.
4430 Halebî, 3/20.
4431 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Buhârî, Sahîh, 5/91, Taberî, Târîh, 3/116, İbn Seyyid, 2/170, Zehebî, Târîh, s. 452, İbn Kesîr, Bidâye, 4/292, İbn Kayyım, 2/184.
4432 Vâkıdî, Megâzî, 2/819, Zürkânî, 2/304.
4433 Buhârî, Sahîh, 5/91.
4434 Vâkıdî, Megâzî, 2/819, Buhârî, Sahîh, 5/91, Zürkânî, 2/304, 305.
4435 Vâkıdî, Megâzî, 2/819, Zürkânî, 2/305.
4436 Vâkıdî, Megâzî, 2/819.
4437 Vâkıdî, Megâzî, 2/819, Zürkânî, 2/305.
4438 Zürkânî, 2/305.
4439 Vâkıdî, Megâzî, 2/820, Zürkânî, 2/305.
4440 Zürkânî, 2/305.
4441 Zürkânî, 2/305.
4442 Vâkıdî, Megâzî, 2/820, 821, Zürkânî, 2/305.
4443 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Buhârî, Sahîh, 5/91, Taberî, Târîh, 3/116, 117, Beyhakî, Delâil, 5/35, Heysemî, 6/167.
4444 Vâkıdî, Megâzî, 2/821, Zürkânî, 2/305.
4445 Vâkıdî, Megâzî, 2/821.
4446 Halebî, 3/21, Zürkânî, 2/307.
4447 Vâkıdî, Megâzî, 2/821, Halebî, 3/21, Zürkânî, 2/307.
4448 İbn Hazm, Cevâmi, s. 230.
4449 Vâkıdî, Megâzî, 2/821.
4450 Vâkıdî, Megâzî, 2/821, İbn Sa'd, 2/135.
4451 Vâkıdî, Megâzî, 2/821.
4452 Buhârî, Sahîh, 5/91, Beyhakî, Sünen, 9/119.
4453 Abdurrezzak, 5/377, Buhârî, Sahîh, 5/91.
4454 Vâkıdî, Megâzî, 2/821, Buhârî, Sahîh, 5/91, Beyhakî, Sünen, 9/119, İbn Kayyım, 2/182.
4455 Vâkıdî, Megâzî, 2/821, İbn Kayyım, 2/128.
4456 Heysemî, 6/170.

4457 Vâkıdî, Megâzî, 2/821.
4458 Buhârî, Sahîh, 5/91, Beyhakî, Sünen, 9/119, Kastallânî, Mevâhib, 1/195.
4459 Buhârî, Sahîh, 5/91, Beyhakî, Sünen, 9/119, Kastallânî, Mevâhib, 1/195.
4460 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/376.
4461 Heysemî, 6/175.
4462 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, Vâkıdî, Megâzî, 2/822, İbn Sa'd, 2/135, Taberî, Târîh, 3/117, Beyhakî, Delâil, 5/35, İbn Esîr, Kâmil, 2/246, İbn Seyyid, 2/170, Zehebî, Târîh, s. 452, İbn Kesîr, Bidâye, 4/290, İbn Kayyım, 2/182.
4463 Buhârî, Sahîh, 5/91, Beyhakî, Sünen, 9/119, Kastallânî, Mevâhib, 1/196.
4464 Buhârî, Sahîh, 5/91, Beyhakî, Sünen, 9/119, Delâil, 5/38, İbn Kesîr, Bidâye, 4/291, İbn Kayyım, 2/182, Kastallânî, Mevâhib, 1/196, Zürkânî, 2/308.
4465 Vâkıdî, Megâzî, 2/821, İbn Seyyid, 2/171, 172, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/7.
4466 Beyhakî, Delâil, 5/44, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/6-7, Kastallânî, Mevâhib, 1/196.
4467 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/6-7, Kastallânî, Mevâhib, 1/196.
4468 Vâkıdî, Megâzî, 2/822, İbn Kayyım, 2/182.
4469 Vâkıdî, Megâzî, 2/821.
4470 Halebî, 3/21, Zürkânî, 2/307.
4471 Vâkıdî, Megâzî, 2/821.
4472 Heysemî, 6/172.
4473 Zî Tuvâ; Mekke yakınında bir vadidir (Fîruzâbâdî, 4/360, Zürkânî, 2/255).
4474 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4475 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4476 Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Zürkânî, 2/320.
4477 Ahmed b. Hanbel, 4/305 Ezrakî, 2/294, 295, İbn Mâce, 2/1037, Dârimî, 2/156.
4478 Kasas: 85.
4479 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Beyhakî, Delâil, 5/68, 69, İbn Esîr, Kâmil, 2/246, 247, Diyarbekrî, 2/82.
4480 Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Halebî, 3/27, Zürkânî, 2/321.
4481 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Taberî, Târîh, 3/118.
4482 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4483 Belâzurî, Ensâb, 1/357.
4484 Handeme, Mekke dağlarındandır (Yâkût, 2/392).
4485 Taberî, Târîh, 3/117, 118, İbn Esîr, Kâmil, 2/247, Kastallânî, Mevâhib, 1/197.
4486 Ehâbiş; Mustalıklar ile Hevn b. Huzeyme oğulları, Mekke'nin aşa€ısındaki Hubşa dağı eteğinde toplanıp düşmanlarına karşı birlikte hareket edecekleri hakkında Kureyş müşrikleriyle antlaşmış oldukları için, toplantı yerlerine izafetle bu kabilelere Ehâbiş denilmiştir (İbn Seyyid, 2/25, Kalkaşandî, s. 164).
4487 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Taberî, Târîh, 3/118, İbn Esîr, Kâmil, 2/247.
4488 İbn Hazm, Cevâmi, s. 231.
4489 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Müslim, 3/1407.
4490 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Müslim, 3/1407, Taberî, Târîh, 3/118.
4491 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/8, Kastallânî, Mevâhib, 1/197.
4492 Küdâ, Zî Tuvâ'da Kuaykıan dağının yanında, Mekke'nin yukarısına düşen bir yer olup, Akabe'ye oradan çıkılır (Yâkût, 4/440).
4493 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa'd, 2/135, 136.

4494 Hacun; Mekke’nin yukarısında, Mekkelilerin kabirlerinin yanında bir tepecik olup, Beytullah’a uzaklığı bir buçuk mil veya bir fersah ve bir fersahın da üçte biri kadardır (Yâkût, 4/225). Bey’at Mescidinin hizasındadır (Ezrakî, 2/273).
4495 Buhârî, Sahîh, 5/91, Taberî, Târîh, 3/117.
4496 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/8.
4497 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Müslim, 3/1407, Taberî, Târîh, 3/118.
4498 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Taberî, Târîh, 3/118.
4499 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136.
4500 İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/8, Halebî, 3/24.
4501 Müslim, 3/1407.
4502 Müslim, 3/1405.
4503 Müslim, 3/1407.
4504 İbn İshak, İbn Hişam, 4/51, Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136, Taberî, Târîh, 3/119, İbn Esîr, Kâmil, 2/247.
4505 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136, Taberî, Târîh, 3/120.
4506 İbn İshak, İbn Hişam, 4/51, Taberî, Târîh, 3/119.
4507 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136.
4508 İbn Esîr, Kâmil, 2/251.
4509 İbn Kayyım, 2/185, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/10.
4510 Vâkıdî, Megâzî, 2/789.
4511 Buhârî, Sahîh, 5/92.
4512 Buhârî, Sahîh, 2/157.
4513 Buhârî, Sahîh, 2/157, 5/92.
4514 Buhârî, Sahîh, 5/92.
4515 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Heysemî, 6/173.
4516 Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4517 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Heysemî, 6/173.
4518 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Heysemî, 6/173.
4519 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Heysemî, 6/173.
4520 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Heysemî, 6/173.
4521 Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4522 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Heysemî, 6/173.
4523 Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4524 Heysemî, 6/173.
4525 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Heysemî, 6/173.
4526 Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4527 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Heysemî, 6/173.
4528 Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4529 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Heysemî, 6/173.
4530 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Heysemî, 6/173.
4531 Vâkıdî, Megâzî, 2/822.
4532 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, Vâkıdî, Megâzî, 2/822.
4533 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Hazm, Cevâmi, s. 230, İbn Esîr, Kâmil, 2/246, İbn Seyyid, 2/10.
4534 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Esîr, Kâmil, 2/246, İbn Seyyid, 2/170.
4535 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Seyyid, 2/170.

4536 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Seyyid, 2/170, Heysemî, 6/170, 171.
4537 Belâzurî, Ensâb, 1/355.
4538 İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4539 Zührî, Megâzî, s. 89, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Abdurrezzak, 5/377, İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4540 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/377, İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4541 Heysemî, 6/173.
4542 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4543 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4544 Zührî, Megâzî, s. 89, İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, Abdurrezzak, 5/377.
4545 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/377, İbn Esîr, Kâmil, 2/246, Heysemî, 6/16.
4546 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4547 Zührî, Megâzî, s. 89, İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Abdurrezzak, 5/377, İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4548 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47.
4549 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4550 İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4551 Zührî, Megâzî, s. 89, Abdurrezzak, 5/377, İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4552 İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4553 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Heysemî, 6/167.
4554 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4555 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, İbn Seyyid, 2/170, İbn Kayyım, 2/182, Heysemî, 6/167.
4556 İbn İshak, İbn Hişam, 4/47, İbn Seyyid, 2/170, İbn Kayyım, 2/182, Heysemî, 6/167.
4557 Heysemî, 6/171.
4558 Aynı kaynaklar.
4559 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136, Kastallânî, Mevâhib, 1/197.
4560 Taberî, Târîh, 3/117, 118, Kastallânî, Mevâhib, 1/197.
4561 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50, İbn Sa’d, 2/136, Yâkût, 2/392, 393.
4562 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136.
4563 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, Halebî, 3/24.
4564 Heysemî, 6/172.
4565 Vâkıdî, Megâzî, 2/825.
4566 Halebî, 3/24.
4567 Vâkıdî, Megâzî, 2/839.
4568 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa’d, 2/136.
4569 İbn Sa’d, 2/136, Beyhakî, Delâil, 5/44.
4570 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, Beyhakî, Delâil, 5/44, Heysemî, 6/172, Halebî, 3/25.
4571 Belâzurî, Ensâb, 1/355.
4572 Vâkıdî, Megâzî, 2/826, Belâzurî, Ensâb, 1/355, Beyhakî, Delâil, 5/44.
4573 Heysemî, 6/173.
4574 Beyhakî, Delâil, 5/44, Heysemî, 6/173.
4575 Vâkıdî, Megâzî, 2/826, Heysemî, 6/173.
4576 İbn İshak, İbn Hişam, 4/51, Belâzurî, Ensâb, 1/356, Taberî, Târîh, 3/119.
4577 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50, Vâkıdî, Megâzî, 2/823 Beyhakî, Delâil, 5/47.
4578 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50.

4579 Vâkıdî, Megâzî, 2/827, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4580 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50, Vâkıdî, Megâzî, 2/827, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4581 Vâkıdî, Megâzî, 2/827, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4582 Vâkıdî, Megâzî, 2/827.
4583 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50, Vâkıdî, Megâzî, 2/827.
4584 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50, 51, Vâkıdî, Megâzî, 2/828, Ezrakî, 2/269, Belâzurî, Ensâb, 1/356, 357, Beyhakî, Delâil, 5/47, Yâkût, 2/393, İbn Kesîr, Bidâye, 4/296, 297.
4585 Vâkıdî, Megâzî, 2/826.
4586 Taberî, Târîh, 3/117, İbn Esîr, Kâmil, 2/246.
4587 Vâkıdî, Megâzî, 2/828, İbn Sa'd, 2/136.
4588 İbn Kayyım, 2/183.
4589 Taberî, Târîh, 3/118.
4590 Zührî, Megâzî, s. 86, Vâkıdî, Megâzî, 1/6, Abdurrezzak, 5/374, Ahmed b. Hanbel, 6/342.
4591 Ahmed b. Hanbel, 6/342.
4592 Vâkıdî, Megâzî, 2/824, İbn Sa'd, 1/455, 2/140, Ahmed b. Hanbel, 2/387, Müslim, 2/990, Ebu Davud, 4/54, Tirmizî, Sünen, 4/225, Nesâî, 5/201, İbn Mâce, 2/1186, Belâzurî, Ensâb, 1/507, Beyhakî, Delâil, 5/67, 68, İbn Esîr, Kâmil, 2/252, Zehebî, Târîh, s. 457, 458, İbn Kesîr, Bidâye, 4/293, Halebî, 3/27, Zürkânî, 2/319.
4593 Beyhakî, 5/68, Zehebî, Târîh, s. 458, İbn Kesîr, Bidâye, 4/293, Halebî, 3/27, Zürkânî, 2/319.
4594 Zührî, Megâzî, s. 91, Abdurrezzak, 5/379, Buhârî, Sahîh, 5/191.
4595 Kastallânî, Mevâhib, 1/201, Zürkânî, 2/324.
4596 Vâkıdî, Megâzî, 2/823.
4597 Diyarbekrî, 2/84.
4598 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49.
4599 Ezrakî, 2/287, 288.
4600 Ebu Davud, 3/32, Tirmizî, Sünen, 4/195, İbn Mâce, 2/941, Nesâî, 5/200.
4601 Buhârî, Sahîh, 5/92, Beyhakî, Delâil, 5/70.
4602 İbn Kesîr, Bidâye, 4/293, Diyarbekrî, 2/83.
4603 Vâkıdî, Megâzî, 2/826, İbn Sa'd, 2/136, Diyarbekrî, 2/83.
4604 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9, Kastallânî, Mevâhib, 1/197, Zürkânî, 2/311.
4605 Vâkıdî, Megâzî, 2/826, İbn Sa'd, 2/136, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9, Kastallânî, Mevâhib, 1/197, Diyarbekrî, 2/83.
4606 Diyarbekrî, 2/83, 84, Halebî, 3/26.
4607 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297, Zürkânî, 2/311.
4608 Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26, Zürkânî, 2/311.
4609 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297, İbn Hacer, Fethu'l-bârî,8/9, Zürkânî, 2/311.
4610 Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26.
4611 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9, Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26, Zürkânî, 2/311.
4612 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1407-1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45, İbn Seyyid, 2/174.
4613 Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26.
4614 Halebî, 3/26.
4615 Vâkıdî, Megâzî, 2/838, 839, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9.
4616 Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26.
4617 Aynı kaynaklar.

4618 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297.
4619 Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26.
4620 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297.
4621 Vâkıdî, Megâzî, 2/826, 839, İbn Sa'd, 2/136.
4622 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297, Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26.
4623 İbn Kesîr, Bidâye, 4/297, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9, Diyarbekrî, 2/84, Halebî, 3/26.
4624 Diyarbekrî, 2/84.
4625 Halebî, 3/26.
4626 Müslim, 3/1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45.
4627 Vâkıdî, Megâzî, 2/839.
4628 Vâkıdî, Megâzî, 2/839, Ahmed b. Hanbel, 2/207, Heysemî, 6/177.
4629 Heysemî, 6/173.
4630 Belâzurî, Fütûh, 1/46.
4631 İbn Hazm, Cevâmi, s. 230.
4632 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59.
4633 İbn Hazm, Cevâmi, s. 234.
4634 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/56.
4635 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59.
4636 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1408.
4637 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/57, İbn Seyyid, 2/175.
4638 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/57, İbn Seyyid, 2/175.
4639 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/56, İbn Seyyid, 2/175, Zehebî, s. 456, İbn Kesîr, Bidâye, 4/307.
4640 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/56, İbn Seyyid, 2/175, Zehebî, Târîh, s. 456, İbn Kesîr, Bidâye, 4/307.
4641 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, İbn Kesîr, Bidâye, 4/306.
4642 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/56, İbn Seyyid, 2/175, Zehebî, s. 456, İbn Kesîr, Bidâye, 4/307.
4643 Ahmed b. Hanbel, 2/538, Müslim, 3/1408, Belâzurî, Fütûh, 1/45, Beyhakî, Delâil, 5/56, İbn Seyyid, 2/175, Zehebî, Târîh, s. 456, İbn Kesîr, Bidâye, 4/307.
4644 Vâkıdî, Megâzî, 2/828, Halebî, 3/28.
4645 Buhârî, Sahîh, 5/92.
4646 Vâkıdî, Megâzî, 2/828.
4647 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Taberî, Târîh, 3/118.
4648 İbn Sa'd, 2/140, Ahmed b. Hanbel, 6/40, Buhârî, Sahîh, 2/154, Ebu Davud, 2/174, Tirmizî, Sünen, 3/209.
4649 Süheylî, 7/98, 99.
4650 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, İbn Sa'd, 2/136, Halebî, 3/27.
4651 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, Halebî, 3/28.
4652 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, İbn Sa'd, 2/135.
4653 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, Ezrakî, 2/161.
4654 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, İbn Sa'd, 2/136, Ezrakî, 2/161, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4655 Ezrakî, 2/161, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4656 Mâverdî, Ahkâmu's-sultâniye, s. 171.

4657 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, Ezrakî, 2/161.
4658 Mâlik, 1/423 İbn Sa'd, 2/139, 140, Ahmed b. Hanbel, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/92.
4659 Mâlik, 1/423, İbn Sa'd, 2/139, 140, Ahmed b. Hanbel, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/92, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4660 İbn Sa'd, 2/140.
4661 İbn İshak, İbn Hişam, 4/51, 52, Belâzurî, Ensâb, 1/360, Taberî, Târîh, 3/119.
4662 İbn Esîr, Nihâye, 5/250.
4663 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, İbn Hazm, Cevâmi, s. 237.
4664 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/359.
4665 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/359.
4666 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/829, Belâzurî, Ensâb, 1/359, Taberî, Târîh, 3/119.
4667 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119.
4668 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/359.
4669 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4670 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4671 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119.
4672 Vâkıdî, Megâzî, 2/859.
4673 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Taberî, Târîh, 3/119.
4674 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4675 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119.
4676 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4677 İbn İshak, İbn.Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360, Taberî, Târîh, 3/119.
4678 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4679 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360, Taberî, Târîh, 3/119.
4680 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4681 Vâkıdî, Megâzî, 2/859.
4682 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, 860, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4683 Vâkıdî, Megâzî, 2/860.
4684 Vâkıdî, Megâzî, 2/826, 827.
4685 İbn İshak, İbn Hişam, 4/53, Taberî, Târîh, 3/120.
4686 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4687 Ahmed b. Hanbel, 4/424, Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4688 Vâkıdî, Megâzî, 2/859, Belâzurî, Ensâb, 1/360.
4689 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/825.
4690 Vâkıdî, Megâzî, 2/825.
4691 Vâkıdî, Megâzî, 2/860.
4692 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9.
4693 İbn İshak, İbn Hişam, 4/53, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/10.
4694 İbn İshak, İbn Hişam, 4/53.
4695 Belâzurî, Ensâb, 1/361, Fütûh, 1/46.
4696 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/10, Diyarbekrî, 2/94.
4697 İbn İshak, İbn Hişam, 4/50, 51.

4698 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/10, Diyarbekrî, 2/94.
4699 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/857.
4700 Belâzurî, Ensâb, 1/359.
4701 Belâzurî, Ensâb, 1/359, İbn Esîr, Kâmil, 2/250.
4702 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52.
4703 Vâkıdî, Megâzî, 2/857.
4704 Vâkıdî, Megâzî, 2/857, Belâzurî, Ensâb, 1/359, İbn Esîr, Kâmil, 2/250.
4705 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52.
4706 Belâzurî, Ensâb, 1/358.
4707 Vâkıdî, Megâzî, 2/861.
4708 Vâkıdî, Megâzî, 2/861, Belâzurî, Ensâb, 1/358, 359.
4709 Vâkıdî, Megâzî, 2/862.
4710 Belâzurî, Ensâb, 1/359, İbn Esîr, Kâmil, 2/250.
4711 Vâkıdî, Megâzî, 2/860, 861 Belâzurî, Ensâb, 1/359.
4712 İbn Seyyid, 2/176.
4713 İbn Esîr, Kâmil, 2/248.
4714 Vâkıdî, Megâzî, 2/783.
4715 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Taberî, Târîh, 3/118.
4716 Vâkıdî, Megâzî, 2/825.
4717 İbn Esîr, Kâmil, 2/248.
4718 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60.
4719 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa'd, 2/136.
4720 İbn Abdilberr, 3/1082.
4721 İbn Esîr, Kâmil, 2/248.
4722 İbn Abdilberr, 3/1082.
4723 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Taberî, Târîh, 3/118.
4724 İbn Esîr, Kâmil, 2/239, Diyarbekrî, 2/77, Halebî, 3/4.
4725 Aynı kaynaklar.
4726 Vâkıdî, Megâzî, 2/851, İbn Esîr, Kâmil, 2/248.
4727 Vâkıdî, Megâzî, 2/857.
4728 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/9.
4729 İbn İshak, İbn Hişam, 4/39, Vâkıdî, Megâzî, 2/857, İbn Abdilberr, 4/1854, İbn Seyyid, 2/176, 177, İbn Kayyım, 2/185.
4730 İbn Abdilberr, 4/1854, İbn Seyyid, 2/177.
4731 Vâkıdî, Megâzî, 2/857, Belâzurî, Ensâb, 1/357.
4732 İbn Esîr, Kâmil, 2/250.
4733 İbn Abdilberr, 3/901, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/239.
4734 Diyarbekrî, 2/94.
4735 İbn Esîr, Kâmil, 2/250.
4736 İbn İşhak, İbn Hişam, 4/51, 52, Taberî, Târîh, 3/118, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/259.
4737 Vâkıdî, Megâzî, 2/855.
4738 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Belâzurî, Ensâb, 1/358.
4739 İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/259.
4740 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Belâzurî, Ensâb, 1/358.

4741 Belâzurî, Ensâb, 1/358, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/259.
4742 Belâzurî, Ensâb, 1/358, Taberî, Tefsîr, 7/274.
4743 Belâzurî, Ensâb, 1/358.
4744 Taberî, Tefsîr, 7/273, Halebî, 3/36.
4745 Taberî, Tefsîr, 7/273.
4746 Diyarbekrî, 2/90, Halebî, 3/36.
4747 Vâkıdî, Megâzî, 2/855, Belâzurî, Ensâb, 1/358, Halebî, 3/36.
4748 İbn Esîr, Kâmil, 2/249.
4749 Ahmed b. Hanbel, 5/124.
4750 Fussilet: 42.
4751 Hâkka: 44, 46.
4752 Vâkıdî, Megâzî, 2/831.
4753 Buhârî, Sahîh, 5/93.
4754 Vâkıdî, Megâzî, 2/831.
4755 İbn Kayyım, 2/138.
4756 Vâkıdî, Megâzî, 2/831.
4757 İbn İshak, İbn Hişam, 4/66, Vâkıdî, Megâzî, 2/831, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4758 Müslim, 4/1936, 1938.
4759 Vâkıdî, Megâzî, 2/831.
4760 Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4761 Vâkıdî, Megâzî, 2/831, 832.
4762 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Vâkıdî, Megâzî, 2/832.
4763 Vâkıdî, Megâzî, 2/832.
4764 Vâkıdî, Megâzî, 2/832, Aynî, 9/276, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/393, Halebî, 3/32.
4765 Vâkıdî, Megâzî, 2/832.
4766 Diyarbekrî, 2/85, Halebî, 3/32.
4767 Müslim, 3/1407.
4768 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, İbn Seyyid, 2/180, İbn Kesîr, Bidâye, 4/308, İbn Kayyım, 2/185.
4769 İbn Sa'd ve Beyhakî'den naklen İbn Kesîr, Bidâye, 4/304, İbn Sa'd, Beyhakî ve İbn Asâkîr'den naklen Suyutî, Hasâis, 2/85.
4770 Vâkıdî, Megâzî, 2/833, Ezraki, Ahbâru Mekke, 1/266.
4771 Heysemî, 6/177.
4772 Vâkıdî, Megâzî, 2/833, Ezrakî, 1/266.
4773 Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/535.
4774 Vâkıdî, Megâzî, 2/833, Ezrakî, 1/266.
4775 Heysemî, 6/177, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/15.
4776 Vâkıdî, Megâzî, 2/833, Ezrakî, 1/266.
4777 İbn Merduye'den naklen Suyutî, Esbâbu'n-nüzûl s. 66.
4778 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, Ezrakî, 1/266, Buhârî, Sahîh, 5/92.
4779 İbn Sa'd, 2/136, Ezrakî, 1/120, 212 Buhârî, Sahîh, 5/92, Beyhakî, Delâil, 5/72.
4780 Kastallânî, Mevâhib, 1/204, Halebî, 3/30.
4781 Kastallânî, Mevâhib, 1/204.
4782 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, İbn Sa'd, 2/136, Ebu'l-Münzir, s. 31, Buhârî, Sahîh, 5/92, 93, Ezrakî, 1/121, Heysemî, 6/176.
4783 Buhârî, Sahîh, 5/93, Müslim, 3/1408, Ezrakî, 1/121, İbn Kayyım, 2/183.

4784 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, İbn Sa’d, 2/136, Ezrakî, 1/121, Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 1/77, 78, İbn Hazm, Cevâmi, s. 234, İbn Kayyım, 2/183, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 44.
4785 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, Ezrakî, 1/121, İbn Kesîr, Bidâye, 4/302.
4786 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/274.
4787 İbn İshak, İbn Hişam, 4/56, İbn Kayyım, 2/184.
4788 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/274.
4789 Ezrakî, 1/274.
4790 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/274, 275, Belâzurî, Ensâb, 1/356.
4791 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/275, Belâzurî, Ensâb, 1/359, Süheylî, 7/138.
4792 İbn Ebi Şeybe’den naklen Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 10/536.
4793 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/275, Belâzurî, Ensâb, 1/359, İbn Esîr, Kâmil, 2/254.
4794 Ezrakî, 1/275.
4795 İbn İshak, İbn Hişam, 4/56, İbn Kayyım, 2/184.
4796 Süheylî, 7/137.
4797 Vâkıdî, Megâzî, 2/46, Ezrakî, 1/275.
4798 Vâkıdî, Megâzî, 2/846.
4799 İbn İshak, İbn Hişam, 4/46, Vâkıdî, Megâzî, 2/46, Ezrakî, 1/275, İbn Kayyım, 2/184.
4800 Vâkıdî, Megâzî, 2/846,, Ezrakî, 1/275.
4801 İbn İshak, İbn Hişam, 4/56, Ezrakî, 1/275, İbn Kayyım, 2/184.
4802 İbn İshak, İbn Hişam, 4/İbn Kayyım, 2/184.
4803 Ezrakî, 1/275.
4804 İbn İshak, İbn Hişam, 4/56, İbn Kayyım, 2/184.
4805 Ezrakî, 1/275.
4806 İbn İshak, İbn Hişam, 4/56, İbn Kayyım,, 2/184.
4807 Ebu’l-Münzir, s. 31, Ezrakî, 1/121.
4808 İbn Sa’d, 2/144, 145.
4809 Ahmed b. Hanbel, 6/342.
4810 Süheylî, 7/108, İbn Kayyım, 2/184.
4811 Süheylî, 7/108, İbn Kesîr, Bidâye, 4/300.
4812 Süheylî, 7/108.
4813 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/255.
4814 Taberânî, Mu’cemu’s-sagîr, 2/67, 68, Heysemî, 6/175, 176.
4815 İbn Kesîr, Bidâye, 4/304, Zürkânî, 2/320.
4816 İbn İshak, İbn Hişam, 1/155, Ebu’l-Münzir, s. 27, 28.
4817 İbn İshak, İbn Hişam, 1/160, Ezrakî, 1/119.
4818 Ebu’l-Münzir, s. 28, 103, Ezrakî, 1/119.
4819 İbn Hazm, Cemhere, s. 492.
4820 Ezrakî, 1/117.
4821 İbn İshak, İbn Hişam, 1/79, 155.
4822 İbn Abdilberr, 3/721, Zehebî, Siyer, 2/408.
4823 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Ezrakî, 1/169.
4824 Ezrakî, 1/166, 167.
4825 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Ezrakî, 1/266.
4826 Aynî, 9/244.
4827 Ezrakî, 1/165, 167, 169.

4828 Aynî, 9/243, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 3/371, Kastallânî, Mevâhib, 1/204.
4829 Buhârî, Sahîh, 2/160.
4830 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Vâkıdî, Megâzî, 2/834.
4831 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Vâkıdî, Megâzî, 2/834, Buhârî, Sahîh, 2/160.
4832 Buhârî, Sahîh, 2/160.
4833 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Vâkıdî, Megâzî, 2/834.
4834 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55.
4835 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55.
4836 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55.
4837 Buhârî, Sahîh, 2/160.
4838 İbn Sa’d, 2/142, Ahmed b. Hanbel, 3/336.
4839 Vâkıdî, Megâzî, 2/834.
4840 Vâkıdî, Megâzî, 2/834, Halebî, 3/30.
4841 Vâkıdî, Megâzî, 2/834.
4842 İbn Sa’d, 2/142, Ahmed b. Hanbel, 3/396.
4843 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Ezrakî, 1/266, Buhârî, Sahîh, 2/160.
4844 Aynî, 9/244, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 3/372, 373.
4845 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Ezrakî, 1/266, 272.
4846 Aynî, 9/244, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 3/373.
4847 Ahmed b. Hanbel, 6/13, İbn Kayyım, 2/183.
4848 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, İbn Sa’d, 2/137, Ezrakî, 1/269.
4849 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55-56, Buhârî, Sahîh, 2/160, Ezrakî, 1/268, 269.
4850 Aynî, 9/244, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 3/373.
4851 Vâkıdî, Megâzî, 2/835.
4852 İbn Sa’d, 2/142, Buhârî, Sahîh, 5/93.
4853 İbn Sa’d, 2/142.
4854 Buhârî, Sahîh, 5/93.
4855 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, 56, Buhârî, Sahîh, 5/93, Ezrakî, 1/268.
4856 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, İbn Kayyım, 2/183.
4857 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, İbn Sa’d, 2/137.
4858 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, İbn Kayyım, 2/183.
4859 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Ezrakî, 1/267, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 44.
4860 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, İbn Sa’d, 2/137, Ebu Ubeyd, s. 159, Ezrakî, 1/267, İbn Kayyım, 2/183.
4861 İbn Hazm, Cevâmi, s. 234, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 44.
4862 Ebu Davud, 4/185.
4863 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Abdurrezzak, 9/281, Ebu Ubeyd, s. 160, Ahmed b. Hanbel, 2/11, 3/410, Ezrakî, 2/121, İbn Mâce, 2/878, Nesâî, 8/42.
4864 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Abdurrezzak, 9/282, Ebu Ubeyd, s. 159, Ahmed b. Hanbel, 3/410, Ebu Dâvud, 4/185, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Esîr, Kâmil, 2/252.
4865 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Abdurrezzak, 9/281, Ebu Ubeyd, s. 159, 160, Ezrakî, 2/121, Ahmed b. Hanbel, 2/11, 3/410, Ebu Dâvud, 4/185, İbn Mâce, 2/878, Nesâî, 8/41, 42, Taberî, Târîh, 3/120.
4866 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Abdurrezzak, 9/281, Ebu Ubeyd, s. 159, Ezrakî, 1/114, Ahmed b. Hanbel, 2/11, 3/410, İbn Mâce, 2/8785.

4867 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Vâkıdî, Megâzî, 2/835, 836, Abdurrezzak, 9/282, Ezrakî, 1/114, 2/121, Ebu Ubeyd, s. 159, 160, Ahmed b. Hanbel, 2/11, 3/410, İbn Mâce, 2/878, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

4868 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Abdurrezzak, 9/282, Ebu Ubeyd, s. 160, Ahmed b. Hanbel, 2/11, 3/410, Ezrakî, 2/121, Ebu Dâvud, 4/185, 195, İbn Mâce, 2/877, 878, Nesâî, 8/41, 42.

4869 “Ey insanlar!” diye de rivayet edilmiştir (Tirmizî, Sünen, 5/389).

4870 “Hepiniz,” diye de rivayet edilmiştir (Vâkıdî, Megâzî, 2/836).

4871 Âdem o€ullarıdır (İbn Sa’d, 2/143, Tirmizî, Sünen, 5/389).

4872 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, İbn Sa’d, 2/143, Ezrakî, 2/121, Tirmizî, Sünen, 5/389, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Kayyım, 2/184, İbn Kesîr, Bidâye, 4/301, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

4873 Tirmizî, Sünen, 5/389, Zemahşerî, 3/569, Nesefî, 4/173.

4874 Tirmizî, Sünen, 5/389, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/218.

4875 Hucurât: 14, İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, 55, Tirmizî, Sünen, 5/389, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Kesîr, Bidâye, 4/301, İbn Kayyım, 2/184, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

4876 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Esîr, Kâmil, 2/252, İbn Kesîr, Bidâye, 4/301, İbn Kayyım, 2/184, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

4877 Taberî, Târîh, 3/120, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

4878 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Ezrakî, 2/121.

4879 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Vâkıdî, Megâzî, 2/835, Ezrakî, 2/121, Belâzurî, Fütûh, 1/47, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Esîr, Kâmil, 2/252, İbn Kayyım, 2/184, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

4880 Aynı kaynaklar.

4881 İbn Sa’d, 2/142.

4882 Vâkıdî, Megâzî, 2/835, İbn Sa’d, 2/142, Ezrakî, 2/121, Belâzurî, Fütûh, 1/47, İbn Kayyım, 2/184.

4883 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Taberî, Târîh, 3/120, İbn Seyyid, 2/178, Kastallânî, Mevâhib, 1/201.

4884 Taberî, Târîh, 3/120, İbn Esîr, Kâmil, 2/252.

4885 İbn Sa’d, 2/141, 142.

4886 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa’d, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/31, 32, Ezrakî, 2/123, Buhârî, Sahîh, 1/35, Nesâî, 5/205.

4887 Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa’d, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/32.

4888 Ahmed b. Hanbel, 2/11.

4889 Ahmed b. Hanbel, 2/179.

4890 Ahmed b. Hanbel, 6/385.

4891 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa’d, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/32, Buhârî, Sahîh, 5/98, Nesâî, 5/203.

4892 Ahmed b. Hanbel, 1/259, 315, 316, Nesâî, 5/203.

4893 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa’d, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/32, Buhârî, Sahîh, 5/98, Nesâî, 5/203.

4894 Ahmed b. Hanbel, 4/31, 32, 6/385, Buhârî, Sahîh, 1/35.

4895 İbn Sa’d, 2/137.

4896 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, Ahmed b. Hanbel, 4/31, 6/385, Buhârî, Sahîh, 1/35.

4897 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/836-844, Ezrakî, 2/122, Ahmed b. Hanbel, 4/31, Buhârî, Sahîh, 1/36, 5/98, Belâzurî, Fütûh, 1/48, Nesâî, 5/204.

4898 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Ahmed b. Hanbel, 4/32.
4899 Ahmed b. Hanbel, 2/238, Buhârî, Sahîh, 1/36, 8/38.
4900 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa'd, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/31, 31, Buhârî, Sahîh, 1/35, Nesâî, 5/206.
4901 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, Ahmed b. Hanbel, 4/31, Buhârî, Sahîh, 1/35, Nesâî, 5/206.
4902 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/121, Ahmed b. Hanbel, 1/259, 316, Buhârî, Sahîh, 1/36, 5/98, Nesâî, 5/203, 204.
4903 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/121, Ahmed b. Hanbel, 1/259, Buhârî, Sahîh, 1/36, 5/98, Belâzurî, Fütûh, 1/48.
4904 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/121, Buhârî, Sahîh, 5/98.
4905 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/121, Buhârî, Sahîh, 5/98.
4906 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/121, Buhârî, Sahîh, 5/98.
4907 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ahmed b. Hanbel, 4/32.
4908 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, Ahmed b. Hanbel, 4/32, Buhârî, 1/36, 8/38.
4909 Ahmed b. Hanbel, 2/207.
4910 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/122, Ahmed b. Hanbel, 2/179.
4911 Ahmed b. Hanbel, 2/207.
4912 Vâkıdî, Megâzî, 2/837.
4913 Ahmed b. Hanbel Müsned, 2/215.
4914 Ahmed b. Hanbel Müsned, 2/207, 215.
4915 Ahmed b. Hanbel, 2/215.
4916 Ahmed b. Hanbel, 1/66, Tirmizî, Sünen, 4/148, 149, Dârimî, 2/156.
4917 Ahmed b. Hanbel, 2/207.
4918 Vâkıdî, Megâzî, 2/836.
4919 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/252, Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ahmed b. Hanbel, 2/207, 211.
4920 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ahmed b. Hanbel, 2/215.
4921 Ahmed b. Hanbel, 2/215.
4922 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ahmed b. Hanbel, 2/207.
4923 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ahmed b. Hanbel, 2/207, Ezrakî, 2/122.
4924 Vâkıdî, Megâzî, 2/837.
4925 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ezrakî, 2/122.
4926 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, Ahmed b. Hanbel, 2/195.
4927 Ahmed b. Hanbel, 2/207.
4928 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, 837, Ahmed b. Hanbel, 2/215.
4929 Vâkıdî, Megâzî, 2/836, 837.
4930 Ahmed b. Hanbel, 2/238, Buhârî, Sahîh, 8/38.
4931 Ahmed b. Hanbel, 2/238.
4932 Vâkıdî, Megâzî, 2/837, Ezrakî, 2/267.
4933 Ezrakî, 1/114.
4934 Ezrakî, 1/114, 267.
4935 İbn Sa'd, 2/137, Ezrakî, 1/114, 267, Diyarbekrî, 2/85.
4936 Vâkıdî, Megâzî, 2/838.
4937 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55.
4938 Vâkıdî, Megâzî, 2/837, Ezrakî, 1/267.

4939 Ezrakî, 1/267.
4940 Ezrakî, 1/265.
4941 Vâkıdî, Megâzî, 2/838, İbn Sa'd, 2/137, Ezrakî, 1/111, 265.
4942 Vâkıdî, Megâzî, 2/838, Ezrakî, 1/267, 268.
4943 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, İbn Seyyid, 2/178, İbn Kayyım, 2/184.
4944 Vâkıdî, Megâzî, 2/838, Ezrakî, 1/268, İbn Kayyım, 2/184.
4945 İbn Seyyid, 2/178, İbn Kayyım, 2/184, Kastallânî, Mevâhib, 1/204, Zürkânî, 2/338.
4946 Vâkıdî, Megâzî, 2/837, 838, Ezrakî, 1/267, İbn Seyyid, 2/178, İbn Kayyım, 2/184, Kastallânî, 1/204, Zürkânî, 2/338.
4947 Vâkıdî, Megâzî, 2/838 Ezrakî, 1/268, İbn Kayyım, 2/184.
4948 Ezrakî, 2/244.
4949 İbn Sa'd, 4/102, Ezrakî, 2/244.
4950 İbn İshak, İbn Hişam, 2/145, İbn Sa'd, 4/103, Ezrakî, 2/244.
4951 İbn İshak, İbn Hişam, 2/145, Ezrakî, 2/244, 245.
4952 Vâkıdî, Megâzî, 2/840, İbn Sa'd, 4/102.
4953 Ezrakî, 2/245.
4954 Vâkıdî, Megâzî, 2/840, İbn Sa'd, 4/102.
4955 Vâkıdî, Megâzî, 2/840.
4956 Hâkim, 3/47, 48, Beyhakî, Delâil, 5/69.
4957 Beyhakî, Delâil, 5/69, Suyutî, Hasâis, 3/43, Halebî, 3/43.
4958 Hâkim, 3/48, Beyhakî, Delâil, 5/69, İbn Kesîr, Bidâye, 4/293, Suyutî, Hasâis, 2/80.
4959 İbn Kesîr, Bidâye, 4/318.
4960 Taberî, Târîh, 3/121, Zemahşerî, 4/95, İbn Esîr, Kâmil, 2/252, Nesefî, 4/250, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45, Diyarbekrî, 2/89.
4961 Ezrakî, 2/270, 271.
4962 Ahmed b. Hanbel, 3/415, 4/168.
4963 Ezrakî, 2/201, Halebî, 3/43.
4964 Ahmed b. Hanbel, 3/415, 4/168, Ezrakî, 2/201.
4965 Zemahşerî, 4/85, Nesefî, 4/250.
4966 İbn Esîr, Kâmil, 2/252.
4967 Ahmed b. Hanbel, 3/469, Ezrakî, 2/201.
4968 Ahmed b. Hanbel, 3/469.
4969 Ahmed b. Hanbel, 3/469, Buhârî, Sahîh, 5/97.
4970 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, İbn Sa'd, 5/451, Ahmed b. Hanbel, 5/349.
4971 İbn Sa'd, 5/451.
4972 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Ahmed b. Hanbel, 6/349.
4973 İbn İshak, İbn Hişam, 4/48, Vâkıdî, Megâzî, 2/824, Ahmed b. Hanbel, 6/349, 350.
4974 İbn İshak, İbn Hişam, 4/485, Vâkıdî, Megâzî, 2/824.
4975 İbn Sa'd, 4/60, Suyutî, Hasâis, 2/82, Halebî, 3/48.
4976 Taberî, Târîh, 3/120, İbn Esîr, Kâmil, 2/252, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.
4977 İbn Esîr, Kâmil, 2/252, 253.
4978 Vâkıdî, Megâzî, 2/850.
4979 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
4980 Süheylî, 7/139.
4981 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/293.

4982 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
4983 Taberî, Tefsîr, 28/78, Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
4984 Taberî, Tefsîr, 28/78.
4985 Taberî, Tefsîr, 28/78, Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
4986 Vâkıdî, Megâzî, 2/825, İbn Sa'd, 2/136.
4987 Vâkıdî, Megâzî, 2/850, 851, İbn Sa'd, 8/236, 237, Taberî, Tefsîr, 28/80.
4988 Halebî, 3/47.
4989 Zemahşerî, 4/95.
4990 Taberî, Tefsîr, 28/78.
4991 İbn Sa'd, 8/237.
4992 Süheylî, 7/139.
4993 Taberî, Tefsîr, 28/78.
4994 İbn Sa'd, 8/237, Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250, Diyarbekrî, 2/89.
4995 Taberî, Tefsîr, 28/78, Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
4996 İbn Sa'd, 8/237, İbn Abdilberr, 4/1923, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/293.
4997 Taberî, Tefsîr, 28/78, Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
4998 Taberî, Tefsîr, 28/78.
4999 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250, Diyarbekrî, 2/89.
5000 Vâkıdî, Megâzî, 2/850.
5001 Taberî, Tefsîr, 28/78.
5002 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250, Diyarbekrî, 2/89.
5003 Vâkıdî, Megâzî, 2/850.
5004 Hâkim, 2/486.
5005 Taberî, Tefsîr, 28/78.
5006 İbn Abdilberr, 4/1923, Zemahşerî, 4/95, Süheylî, 7/140.
5007 İbn Sa'd, 8/237, Halebî, 3/46.
5008 Heysemî, 6/37.
5009 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250, Diyarbekrî, 2/89.
5010 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250, Diyarbekrî, 2/89.
5011 Zemahşerî, 4/95, Nesefî, 4/250.
5012 Süheylî, 7/139.
5013 Vâkıdî, Megâzî, 2/850, İbn Sa'd, 8/236.
5014 Vâkıdî, Megâzî, 2/868, 869.
5015 Vâkıdî, Megâzî, 2/871, Ezrakî, 1/123.
5016 İbn İshak, İbn Hişam, 1/85.
5017 Vâkıdî, Megâzî, 2/870, 871, Ezrakî, 1/123.
5018 Ahmed b. Hanbel, 3/340.
5019 Vâkıdî, Megâzî, 2/864.
5020 Ahmed b. Hanbel, 4/32.
5021 İbn İshak, İbn Hişam, 4/49, Vâkıdî, Megâzî, 2/823, Taberî, Târîh, 3/118.
5022 İbn Esîr, Kâmil, 2/239, Diyarbekrî, 2/77, Halebî, 3/4.
5023 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, 847.
5024 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/480.
5025 Hâkim, 3/492, 493.
5026 Vâkıdî, Megâzî, 2/849.

5027 Hâkim, 3/493.
5028 Vâkıdî, Megâzî, 2/849.
5029 Vâkıdî, Megâzî, 2/849, Hâkim, 3/493.
5030 Vâkıdî, Megâzî, 2/849, 850, Hâkim, 3/493.
5031 Vâkıdî, Megâzî, 2/849, 850, Hâkim, 3/493.
5032 Hâkim, 3/493.
5033 Hâkim, 3/241.
5034 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5035 Hâkim, 3/241.
5036 Vâkıdî, Megâzî, 2/851, Hâkim, 3/241.
5037 Taberî, Târîh, 3/120.
5038 Hâkim, 3/241.
5039 Vâkıdî, Megâzî, 2/851, Diyarbekrî, 2/91.
5040 Diyarbekrî, 2/91.
5041 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5042 Taberî, Târîh, 3/120.
5043 Hâkim, 3/241.
5044 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/71.
5045 Diyarbekrî, 2/91.
5046 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/71.
5047 Diyarbekrî, 2/91.
5048 Hâkim, 3/241.
5049 Taberî, Târîh, 3/120.
5050 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5051 Vâkıdî, Megâzî, 2/851, Hâkim, 3/241.
5052 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5053 Aynı kaynaklar.
5054 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5055 Vâkıdî, Megâzî, 2/851, Hâkim, 3/241.
5056 Hâkim, 3/241.
5057 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5058 Vâkıdî, Megâzî, 2/851, Hâkim, 3/241.
5059 Hâkim, 3/241.
5060 Vâkıdî, Megâzî, 2/851.
5061 Vâkıdî, 2/852, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 311, Hâkim, 3/241.
5062 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/71.
5063 Hâkim, 3/242.
5064 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 311, Hâkim, 3/242, İbn Abdilberr, 3/1082.
5065 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5066 Vâkıdî, Megâzî, 2/852, Hâkim, 3/242.
5067 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5068 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5069 Vâkıdî, Megâzî, 2/852, Hâkim, 3/242.
5070 Hâkim, 3/242.
5071 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.

5072 Hâkim, 3/242.
5073 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5074 Hâkim, 3/242.
5075 Vâkıdî, Megâzî, 2/852, İbn Abdilberr, 3/1083.
5076 Vâkıdî, Megâzî, 2/852, Hâkim, 3/242.
5077 Hâkim, 3/242.
5078 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5079 Hâkim, 3/242.
5080 Vâkıdî, Megâzî, 2/852, Hâkim, 3/242.
5081 Hâkim, 3/242.
5082 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5083 Vâkıdî, Megâzî, 2/852, Hâkim, 3/242.
5084 Hâkim, 3/242.
5085 Vâkıdî, Megâzî, 2/852.
5086 Vâkıdî, 2/852, 853, Hâkim, 3/242, İbn Abdilberr, 3/1038.
5087 Hâkim, 3/242, 243.
5088 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 311.
5089 Hâkim, 3/243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/73.
5090 Ezrakî, 1/123.
5091 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/71, İbn Abdilberr, 3/1082.
5092 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/71.
5093 Hâkim, 3/243.
5094 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/420.
5095 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 301.
5096 İbn Abdilberr, 1/302, 303.
5097 İbn İshak, İbn Hişam, 4/53, 54, Vâkıdî, Megâzî, 2/829.
5098 Vâkıdî, Megâzî, 2/829, 830.
5099 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/829.
5100 İbn Sa'd, 2/144.
5101 Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5102 Vâkıdî, Megâzî, 2/830, Hâkim, 3/277.
5103 Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5104 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/830, Hâkim, 3/277.
5105 Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5106 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254.
5107 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5108 Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5109 Ahmed b. Hanbel, 6/423, 424, Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5110 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/830, Ahmed b. Hanbel, 6/423, 424, 343.
5111 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5112 Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5113 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/830, Ahmed b. Hanbel, 6/343, 424.
5114 İbn İshak, İbn Hişam, 4/53, İbn Sa'd, 2/145, Ahmed b. Hanbel, 6/343, 423, 424, 425, Diyarbekrî, 2/84.
5115 Ahmed b. Hanbel, 6/343, 423.

5116 İbn İshak, İbn Hişam, 4/53, Serahsî, Siyer Şerhi, 1/454, Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5117 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, İbn Sa’d, 2/144.
5118 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/254, Vâkıdî, Megâzî, 2/830, İbn Sa’d, 2/144, 45, Ahmed b. Hanbel, 6/424.
5119 Serahsî, Siyer Şerhi, 1/255, Vâkıdî, Megâzî, 2/830, Hâkim, 3/278.
5120 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Serahsî, Siyer Şerhi, 1/255, Vâkıdî, Megâzî, 2/330, İbn Sa’d, 2/145, Ahmed b. Hanbel, 6/341, 342, 343.
5121 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54, Vâkıdî, Megâzî, 2/830, Ahmed b. Hanbel, 6/341, 342, Hâkim, 3/278.
5122 İbn İshak, İbn Hişam, 4/54.
5123 Vâkıdî, Megâzî, 2/830.
5124 Hâkim, 3/278.
5125 İbn Abdilberr, 1/302.
5126 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/421.
5127 Vâkıdî, Megâzî, 2/847.
5128 İbn İshak, İbn Hişam, 4/61, Vâkıdî, Megâzî, 2/847.
5129 Vâkıdî, Megâzî, 2/847, 848.
5130 İbn Abdilberr, 3/902.
5131 Vâkıdî, Megâzî, 2/848.
5132 İbn Abdilberr, 3/902.
5133 Vâkıdî, Megâzî, 2/848, 849.
5134 İbn İshak, İbn Hişam, 4/51, 52, Taberî, Târîh, 3/119, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/259.
5135 Vâkıdî, Megâzî, 2/855.
5136 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Hâkim, 3/46, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5137 İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5138 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/855, Belâzurî, Ensâb, 1/358, Hâkim, 3/46.
5139 Vâkıdî, Megâzî, 2/855.
5140 Belâzurî, Ensâb, 1/358.
5141 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Hâkim, 3/46, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5142 Vâkıdî, Megâzî, 2/855, 856.
5143 İbn Asâkîr’den naklen Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 10/498, 499.
5144 Vâkıdî, Megâzî, 2/855, 856.
5145 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119.
5146 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5147 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Vâkıdî, Megâzî, 2/856, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5148 Hâkim, 3/45.
5149 Vâkıdî, Megâzî, 2/856.
5150 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5151 Vâkıdî, Megâzî, 2/856, Hâkim, 3/45, İbn Abdilberr, 3/918, Beyhakî, Delâil, 5/60, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.
5152 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/259.

5153 Vâkıdî, Megâzî, 2/856, Belâzurî, Ensâb, 1/258, Hâkim, 3/45, Beyhakî, Delâil, 5/60.
5154 Vâkıdî, Megâzî, 2/856.
5155 İbn Sa'd, 2/141.
5156 Hâkim, 3/45.
5157 Belâzurî, Ensâb, 1/358, Hâkim, 3/45.
5158 Vâkıdî, Megâzî, 2/856, Belâzurî, Ensâb, 1/358.
5159 İbn İshak, İbn Hişam, 4/52, Taberî, Târîh, 3/119.
5160 Vâkıdî, Megâzî, 2/856, Belâzurî, Ensâb, 1/358, Hâkim, 3/45, İbn Abdilberr, 3/918, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/259.
5161 Vâkıdî, Megâzî, 2/856, 857.
5162 Vâkıdî, Megâzî, 2/856, 857, Belâzurî, Ensâb, 1/358.
5163 İbn Abdilberr, 3/920, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/260, İbn Seyyid, 2/175.
5164 İbn Hazm, Cevâmi, s. 232.
5165 İbn Abdilberr, 3/920, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/260, İbn Seyyid, 2/175, 176.
5166 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/121.
5167 Vâkıdî, Megâzî, 2/853.
5168 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/121.
5169 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Vâkıdî, Megâzî, 2/853, Taberî, Târîh, 3/121.
5170 Vâkıdî, Megâzî, 2/853.
5171 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Vâkıdî, 2/853, Taberî, Târîh, 3/121.
5172 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/121, 122.
5173 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Vâkıdî, 2/853, Taberî, Târîh, 3/120.
5174 Vâkıdî, Megâzî, 2/853, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/504.
5175 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/122.
5176 Vâkıdî, Megâzî, 2/853, İbn Asâkîr, 6/432, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/504.
5177 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/122.
5178 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, İbn Asâkîr, 6/432, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/504.
5179 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Vâkıdî, Megâzî, 2/853, Beyhakî, Delâil, 5/46.
5180 Vâkıdî, Megâzî, 2/853, 854.
5181 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/122.
5182 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Vâkıdî, Megâzî, 2/854, Taberî, Târîh, 3/122, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/505.
5183 Vâkıdî, Megâzî, 2/854.
5184 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60 Vâkıdî, Megâzî, 2/854, Taberî, 3/122.
5185 Vâkıdî, Megâzî, 2/854, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/505.
5186 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/122.
5187 Vâkıdî, Megâzî, 2/854, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/505.
5188 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Taberî, Târîh, 3/122.
5189 İbn İshak, İbn Hişam, 4/60, Vâkıdî, Megâzî, 2/854, Taberî, Târîh, 3/122, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/505.
5190 İbn Abdilberr, 2/720, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/505.
5191 Vâkıdî, Megâzî, 2/854, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 10/505.
5192 Vâkıdî, Megâzî, 2/789.
5193 Vâkıdî, Megâzî, 2/789, 790, Belâzurî, Ensâb, 1/363.
5194 Vâkıdî, Megâzî, 2/789, 791.

5195 İbn Sa’d, 2/137.
5196 İbn Sa’d, 2/143.
5197 Cahiliye devrinde Safvan b. Ümeyye’ye “Kıntar” derlerdi. Kendisinin bir kantar altını vardı. Safvan’ın babası da öyle idi (Zehebî, Siyer, 2/48). Kantar; 40 ukıyye altına veya 1200 altına veya 1200 ukiyye altına veya 70 bin dinara veya 100 ratl altına denir (Fîruzâbâdî, 2/127).
5198 Vâkıdî, Megâzî, 2/863, Belâzurî, Ensâb, 1/363.
5199 Vâkıdî, Megâzî, 2/863, 864.
5200 Vâkıdî, Megâzî, 2/863, Belâzurî, Ensâb, 1/363.
5201 Vâkıdî, Megâzî, 2/863.
5202 Vâkıdî, Megâzî, 2/865.
5203 Vâkıdî, Megâzî, 2/865, 866, İbn Hacer, İsâbe, 1/221.
5204 Vâkıdî, Megâzî, 2/869.
5205 Vâkıdî, Megâzî, 2/864.
5206 Buhârî, Sahîh, 3/43, Müslim, 3/1207.
5207 Vâkıdî, Megâzî, 2/865.
5208 Vâkıdî, Megâzî, 2/866.
5209 Ahmed b. Hanbel, 6/162, Buhârî, Sahîh, 5/97, Ebu Davud, 4/132, Nesâî, 8/72, Dârimî, 2/94.
5210 Vâkıdî, Megâzî, 2/866.
5211 Vâkıdî, Megâzî, 2/829.
5212 İbn İshak, İbn Hişam, 4/80, Vâkıdî, Megâzî, 2/871, İbn Sa’d, 2/143.
5213 İbn Sa’d, 2/145, İbn Abdilberr, 2/621, İbn Esîr, Kâmil, 2/390.
5214 Ezrakî, 2/127.
5215 Ezrakî, 2/130, 131.
5216 Ezrakî, 2/300 (Ek Belge).
5217 Ezrakî, 2/131.
5218 Ezrakî, 2/309 (Ek Belge).
5219 Ezrakî, 2/131.
5220 Ezrakî, 2/309 (Ek Belge).
5221 Ezrakî, 2/131.
5222 Ezrakî, 2/309 (Ek Belge).
5223 Ezrakî, 2/131.
5224 Vâkıdî, Megâzî, 2/842, Ezrakî, 2/127, 128.
5225 Ezrakî, 2/128.
5226 Vâkıdî, Megâzî, 2/842.
5227 Vâkıdî, Megâzî, 2/842, Ezrakî, 2/129.
5228 Ezrakî, 2/128, 129.
5229 Vâkıdî, Megâzî, 2/842, İbn Sa’d, 2/137, Ezrakî, 2/129.
5230 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ezrakî, 1/127.
5231 Ebu’l-Münzir, s. 25, Ezrakî, 1/127.
5232 İbn Habib, s. 315, Yâkût, 4/116.
5233 Yâkût, 4/116.
5234 Yâkût, 4/118.
5235 Ebu’l-Münzir, s. 27.
5236 Ezrakî, 1/127.
5237 Ezrakî, 1/126.

5238 Ebu'l-Münzir, s. 54, Yâkût, 5/367.
5239 İbn İshak, İbn Hişam, 1/86, 4/79, Ezrakî, 1/126.
5240 Ezrakî, 1/127.
5241 İbn Habib, s. 315, İbn Hazm, Cemhere, s. 491.
5242 İbn İshak, İbn Hişam, 1/85.
5243 Ezrakî, 1/126.
5244 İbn İshak, İbn Hişam, 1/86, 4/79, Ezrakî, 1/126.
5245 Vâkıdî, Megâzî, 3/874, Ezrakî, 1/128.
5246 Yâkût, 5/277.
5247 Ebu'l-Münzir, s. 25.
5248 Vâkıdî, Megâzî, 3/783, Ezrakî, 1/127, İbn Sa'd, 2/145.
5249 İbn Habib, s. 315.
5250 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, İbn Sa'd, 2/145, Ebu'l-Münzir, s. 25.
5251 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ezrakî, 1/127.
5252 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ezrakî, 1/127, Ebu'l-Münzir, s. 25, İbn Sa'd, 2/146.
5253 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, İbn Sa'd, 2/146, Ezrakî, 1/127.
5254 Ebu'l-Münzir, s. 25.
5255 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, İbn Sa'd, 2/146, Ezrakî, 1/127.
5256 İbn İshak, İbn Hişam, 4/79, Taberî, Târîh, 3/123, İbn Esîr, Kâmil, 2/260.
5257 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, İbn Sa'd, 2/146, Ezrakî, 1/127.
5258 Ebu'l-Münzir, s. 25.
5259 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ezrakî, 1/127.
5260 İbn İshak, İbn Hişam, 4/79, Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ebu'l-Münzir, s. 25, 26, Ezrakî, 1/127.
5261 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, 874, Ebu'l-Münzir, s. 25, 26, Ezrakî, 1/127, 128.
5262 Ebu'l-Münzir, s. 26, Yâkût, 4/117.
5263 Vâkıdî, Megâzî, 3/874, Ebu'l-Münzir, s. 26, İbn Sa'd, 2/146, Ezrakî, 1/128.
5264 Vâkıdî, Megâzî, 3/874, İbn Sa'd, 2/146, Ezrakî, 1/128.
5265 Ebu'l-Münzir, s. 26.
5266 Vâkıdî, Megâzî, 3/874, Ezrakî, 1/128.
5267 Vâkıdî, Megâzî, 3/874, İbn Sa'd, 2/145, Ezrakî, 1/128.
5268 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ezrakî, 1/127.
5269 Vâkıdî, Megâzî, 2/870.
5270 Ebu'l-Münzir, s. 57, Yâkût, 3/276.
5271 Ebu'l-Münzir, s. 9, 10, Yâkût, 5/450.
5272 Yâkût, 5/450.
5273 Ebu'l-Münzir, s. 9, 10.
5274 İbn Habib, s. 316, İbn Hazm, Cemhere, s. 492.
5275 Kastallânî, Mevâhib, 1/207, Diyarbekrî, 2/96.
5276 Vâkıdî, Megâzî, 2/870, İbn Sa'd, 2/146.
5277 Vâkıdî, Megâzî, 2/870.
5278 İbn Sa'd, 2/146.
5279 Vâkıdî, Megâzî, 2/870, İbn Sa'd, 2/146, Ezrakî, 1/131, 132, İbn Seyyid, 2/185, İbn Kayyım, 2/186.
5280 Vâkıdî, Megâzî, 3/873, Ezrakî, 1/127.
5281 Vâkıdî, Megâzî, 2/870, İbn Sa'd, 2/146, 147.

5282 İbn İsnak, İbn Hişam, 1/87, 88, Ebu'l-Münzir, s. 13,
5283 Ebu'l-Münzir, s. 13, Yâkût, 5/136.
5284 Yâkût, 5/204.
5285 Ezrakî, 1/125, Yâkût, 5/204.
5286 Ebu'l-Münzir, s. 13, Yâkût, 5/204, 205.
5287 Ezrakî, 1/125, Yâkût, 5/204.
5288 İbn Habib, s. 316.
5289 Ebu'l-Münzir, s. 14.
5290 İbn Habib, s. 316.
5291 Vâkıdî, Megâzî, 1/6, 2/870, İbn Sa'd, 2/147, İbn Esîr, Kâmil, 2/260, İbn Seyyid, 2/185.
5292 İbn İshak, İbn Hişam, 1/88, Ebu'l-Münzir, s. 15, Yâkût, 5/205.
5293 İbn İshak, İbn Hişam, 1/88.
5294 İbn Sa'd, 2/147, İbn Seyyid, 2/185, İbn Kayyım, 2/186, Kastallânî, Mevâhib, 1/208.
5295 İbn Sa'd, 7/89, Buhârî, Sahîh, 5/95.
5296 İbn Sa'd, 7/89.
5297 İbn Sa'd, 7/89, Ahmed b. Hanbel, 5/30, Buhârî, Sahîh, 5/95.
5298 Ahmed b. Hanbel, 5/30, 71.
5299 Buhârî, Sahîh, 5/95.
5300 İbn Sa'd, 7/89.
5301 İbn Sa'd, 7/89, Buhârî, Sahîh, 5/95.
5302 Ahmed b. Hanbel, 5/71.
5303 Buhârî, Sahîh, 5/95.
5304 Ahmed b. Hanbel, 5/30.
5305 Ahmed b. Hanbel, 5/30, Buhârî, Sahîh, 5/95.
5306 İbn Sa'd, 7/89.
5307 İbn Sa'd, 7/89, Buhârî, Sahîh, 5/95.
5308 İbn Sa'd, 4/89, Buhârî, Sahîh, 5/95, 96.
5309 Ahmed b. Hanbel, 5/30.
5310 Ahmed b. Hanbel, 5/30, Buhârî, Sahîh, 5/96.
5311 İbn Sa'd, 7/90.
5312 Ahmed b. Hanbel, 5/71.
5313 İbn Sa'd, 7/90, Buhârî, Sahîh, 5/96.
5314 İbn Sa'd, 7/90.
5315 İbn Sa'd, 7/90, Buhârî, Sahîh, 5/96.
5316 İbn Sa'd, 7/90, Ahmed b. Hanbel, 5/30, Buhârî, Sahîh, 5/96.
5317 İbn İshak, İbn Hişam, 4/70, 71, Vâkıdî, Megâzî, 3/875.
5318 Vâkıdî, Megâzî, 3/875, İbn Sa'd, 2/147, Taberî, Târîh, 3/123, İbn Seyyid, 2/185, İbn Kayyım, 2/186.
5319 Vâkıdî, Megâzî, 3/875, İbn Sa'd, 2/147. Taberî, Târîh, 3/123, Beyhakî, Delâil, 5/113, 114, İbn Esîr, Kâmil, 2/255, İbn Seyyid, 2/185, Zehebî, Târîh, s. 472, İbn Kayyım, 2/186, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.
5320 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Taberî, Târîh, 3/123.
5321 İbn Seyyid, 2/185.
5322 Beyhakî, Delâil, 5/114, İbn Esîr, Kâmil, 2/255.
5323 Vâkıdî, Megâzî, 3/875, İbn Sa'd, 2/147, Diyarbekrî, 2/97.

5324 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Vâkıdî, Megâzî, 3/883, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5325 Vâkıdî, Megâzî, 3/883.
5326 İbn Sa'd, 2/148.
5327 İbn Esîr, Kâmil, 2/256, 257.
5328 İbn Esîr, Kâmil, 2/256, 257.
5329 İbn Kesîr, Bidâye, 4/315.
5330 İbn Sa'd, 2/149.
5331 İbn Kesîr, Bidâye, 4/315.
5332 İbn Sa'd, 2/149.
5333 İbn Kesîr, Bidâye, 4/315.
5334 İbn Sa'd, 2/149, İbn Kesîr, Bidâye, 4/315.
5335 İbn Esîr, Kâmil, 2/257.
5336 İbn İshak, İbn Hişam, 4/76, Vâkıdî, Megâzî, 3/877, 878, Taberî, Târîh, 3/125.
5337 İbn İshak, İbn Hişam, 4/76, Vâkıdî, Megâzî, 3/879, İbn Sa'd, 2/149, Taberî, Târîh, 3/125.
5338 Vâkıdî, Megâzî, 3/879, İbn Sa'd, 2/149.
5339 İbn İshak, İbn Hişam, 4/76, Vâkıdî, Megâzî, 3/879, İbn Sa'd, 2/149, Zehebî, Târîh, s. 473, 474.
5340 İbn İshak, İbn Hişam, 4/77, İbn Sa'd, 2/149, Taberî, Târîh, 3/125, Zehebî, Târîh, s. 473, 474, İbn Kesîr, Bidâye, 4/315.
5341 İbn İshak, İbn Hişam, 4/77, Vâkıdî, Megâzî, 3/880, Taberî, Târîh, 3/125, Zehebî, Târîh, s. 473, 474, İbn Kesîr, Bidâye, 4/315, 316.
5342 Beyhakî, Delâil, 5/116, 118, İbn Seyyid, 2/187, İbn Kesîr, Bidâye, 4/316, Diyarbekrî, 2/99.
5343 Vâkıdî, Megâzî, 3/875.
5344 İbn Sa'd, 2/147.
5345 Vâkıdî, Megâzî, 3/875.
5346 Halebî, 3/210.
5347 Ahmed b. Hanbel, 2/150.
5348 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73, Ahmed b. Hanbel, 2/150.
5349 Vâkıdî, Megâzî, 3/875, İbn Sa'd, 2/147.
5350 Vâkıdî, Megâzî, 3/875.
5351 Vâkıdî, Megâzî, 3/875, İbn Sa'd, 2/147.
5352 Diyarbekrî, 2/98.
5353 İbn Kesîr, Bidâye, 4/314.
5354 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Vâkıdî, Megâzî, 3/875, İbn Sa'd, 2/147 İbn Esîr, Kâmil, 2/255.
5355 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, İbn Esîr, Kâmil, 2/255, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5356 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Vâkıdî, 3/875, 876, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5357 Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5358 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71.
5359 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5360 Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5361 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5362 Halebî, 3/210.
5363 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5364 Vâkıdî, Megâzî, 3/876.

5365 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Vâkıdî, Megâzî, 3/876, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5366 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5367 Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5368 Halebî, 3/210.
5369 İbn İshak, İbn Hişam, 4/72, Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5370 Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5371 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73.
5372 Vâkıdî, Megâzî, 3/876.
5373 Vâkıdî, Megâzî, 3/877.
5374 Ahmed b. Hanbel, 2/151.
5375 Vâkıdî, Megâzî, 3/877.
5376 Vâkıdî, Megâzî, 3/877.
5377 Vâkıdî, Megâzî, 3/881.
5378 İbn İshak, İbn Hişam, 4/72, Taberî, Târîh, 3/124 İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5379 İbn İshak, İbn Hişam, 4/71, Vâkıdî, Megâzî, 3/881, İbn Sa'd, 2/148, Ahmed b. Hanbel, 2/151, Taberî, Târîh, 3/124, Beyhakî, Delâil, 5/114, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 2/186, Zehebî, Târîh, s. 472, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313, İbn Kayyım, 2/186.
5380 Beyhakî, Delâil, 5/114, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 2/186, Zehebî, Târîh, s. 472, Zürkânî, 3/83.
5381 İbn İshak, İbn Hişam, 4/72, Vâkıdî, Megâzî, 3/881, İbn Sa'd, 2/148, Ahmed b. Hanbel, 2/151, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 3/186, Zehebî, Târîh, s. 472, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5382 İbn İshak, İbn Hişam, 4/72, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5383 Vâkıdî, Megâzî, 3/884.
5384 İbn İshak, İbn Hişam, 4/72, 73, Vâkıdî, Megâzî, 3/882, Taberî, Târîh, 3/124, Beyhakî, Delâil, 5/114.
5385 İbn İshak, İbn Hişam, 4/74, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 2/186.
5386 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73, Vâkıdî, Megâzî, 3/882, Taberî, Târîh, 3/124, Beyhakî, Delâil, 5/114, 115, Zehebî, Târîh, s. 473, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5387 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73, Taberî, Târîh, 3/124, Beyhakî, Delâil, 5/115, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, Zehebî, s. 473, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5388 Vâkıdî, Megâzî, 3/882.
5389 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73, Vâkıdî, Megâzî, 3/882, Taberî, Târîh, 3/124, Beyhakî, Delâil, 5/115, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, Zehebî, s. 473, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313.
5390 Vâkıdî, Megâzî, 3/882.
5391 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73, Vâkıdî, Megâzî, 3/880, Taberî, Târîh, 3/124.
5392 İbn İshak, İbn Hişam, 4/74, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 2/186, İbn Kesîr, Bidâye, 4/314.
5393 Vâkıdî, Megâzî, 3/880.
5394 İbn İshak, İbn Hişam, 4/74, Vâkıdî, Megâzî, 3/880, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 2/186.
5395 İbn İshak, İbn Hişam, 4/74, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Esîr, Kâmil, 2/256, İbn Seyyid, 2/186, İbn Kesîr, Bidâye, Bidâye, 4/314.
5396 Vâkıdî, Megâzî, 3/880.
5397 İbn İshak, İbn Hişam, 4/73, Taberî, Târîh, 3/124, İbn Kesîr, Bidâye, 4/313, Diyarbekrî, 2/98.
5398 Vâkıdî, Megâzî, 3/880, 881.

5399 İbn Ebî Şeybe, 12/367, Ahmed b. Hanbel, 3/448, Ebu Davud, 3/43, Tirmizî, Sünen, 4/120, Beyhakî, Sünen, 9/108, İbn Kesîr, Bidâye, 4/315